

THE GREEK NEW TESTAMENT
According to Family 35

THE GREEK NEW TESTAMENT

According to Family 35

The only significant line of transmission, both ancient and independent, that has a demonstrable archetypal form in all 27 books; plus a totally new critical apparatus that gives a percentage of manuscript attestation to the variant readings, and that includes six competing published editions.

Second Edition

Greek Text and Apparatus
Wilbur N. Pickering, ThM PhD

Typesetting and Accenting
Dwayne Green

Copyright © 2015 Wilbur N. Pickering

Cover Photo: A rural scene in Goias, Brazil, courtesy of Dan Jore

Second Edition

ISBN: 978-0-9898273-7-9

Table of Contents

PREFACE	i
The Gospels	
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ	1
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ	89
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.....	163
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ	275
Acts of the Apostles	
ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	353
Pauline Epistles	
ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.....	459
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄	493
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄	529
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ.....	553
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ	567
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ	579
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ	589
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄	599
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄	609
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄	615
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄	627
ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.....	635
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ.....	639
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ	643
General Epistles	
ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.....	669
ΠΕΤΡΟΥ Α΄	681
ΠΕΤΡΟΥ Β΄	695

ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄	703
ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄	715
ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄	717
ΙΟΥΔΑ.....	719

The Apocalypse

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	725
------------------	-----

Appendices

Appendix I - MSS of Revelation	787
Appendix II - Where to Place a 'Comma' - Acts 12:25	791

PREFACE

Once upon a time I was led to believe that Hermann von Soden's¹ work was basically reliable. This was important because his work underlies both the Hodges-Farstad and Robinson-Pierpont editions of the Majority (Byzantine) Text. However, the *Text und Textwert (TuT)*² collations demonstrate objectively that not infrequently Soden is seriously off the mark. Maurice Robinson's collations of the *Pericope Adulterae*³ demonstrate objectively that Soden is very seriously wrong there. With reference to Soden's treatment of codex 223 K.W. Clark stated, "Furthermore, our collation has revealed sixty-two errors in 229 readings treated by von Soden."⁴ 27% in error (62 ÷ 229) is altogether too much, and what is true of MS 223 may be true of other MSS as well. Hoskier was not entirely mistaken in his evaluation. For myself, I had to reconsider the evidence for the whole New Testament, and that exercise led me to the conclusion that the most important segment of the relevant evidence had been overlooked (more precisely, it had been despised, and therefore ignored).

Herewith a new Greek Text, and critical apparatus, for the entire New Testament, based on that important segment. I call that segment Family 35, because cursive 35 is the complete New Testament, faithful to the family archetype, with the smallest number. (Cursive 18, also a complete NT, defects from the family in Revelation.) For a thorough explanation of why I prefer Family 35,⁵ please see my book, *The Identity of the New Testament Text IV*.⁶ I there argue that God has pre-

¹ *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt* (Göttingen: Vanderhoeck und Ruprecht, 4 vols., 1911-1913).

² *Text und Textwert der Griechischen Handschriften des Neuen Testaments* (Ed. Kurt Aland, Berlin: Walter de Gruyter). The series contains over a dozen volumes, covering the entire New Testament except for Revelation and the second half of John.

³ So far as I know, this material has not yet been published; Robinson gave me the opportunity of working with a private copy of his collation pages.

⁴ *Eight American Praxapostoloi* (Kenneth W. Clark, Chicago: The University of Chicago Press, 1941, p. 12).

⁵ As explained elsewhere, I now use **f⁵⁵** instead of **K'**. I further insist that **f⁵⁵** should be factored out of the broad Byzantine tradition and be presented separately, because I now believe that **f⁵⁵** is earlier than **K^x**, etc., being the base from which the others departed.

⁶ The book is available from Amazon.com. A free PDF download is available at www.walkinhiscommandments.com.

served the precise original wording of the NT, and that we can, and do, know what it is, based on an empirical procedure. I claim to have demonstrated the superiority of Family 35 based on size, independence, age, distribution, profile and care. I challenge any and all to do the same for any other line of transmission.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or [].¹ I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used a variety of sources, which vary from book to book (please see the final footnote for each book for that information)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of those sources. I have determined the reading of f^{35} on the basis of at least twenty minuscule manuscripts (usually over thirty, or even forty) for each book, all of which I collated myself.² Since the MSS come from all over the Mediterranean world (including most monasteries on the Mt. Athos peninsula), the chances that they do not represent the main line of transmission are, quite frankly, nil. So here you have the archetypal Text of f^{35} , beyond reasonable question.

I have included six published editions in the apparatus—RP, HF, OC, TR, CP, NU.³ So how do I justify this new text and apparatus? Well, just the critical apparatus justifies the edition, being by far the most informative with reference to the large Byzantine majority and to f^{35} , which is both ancient and independent of the rest of the tradition. Also, my Text is sufficiently distinct from the rest to justify its existence (over a thousand differences from either HF or RP). For those who believe in an inerrant Text, as I do, each word is important (and even the spelling may prove to be significant).⁴

¹ So far as I know, mine is the first apparatus to offer this information.

² I hold a copy of a perfect representative of the f^{35} archetype for 22 of the 27 NT books, and my best copy is perfect for 17 of them. Quite apart from these, most of the scribes who copied f^{35} exemplars did very careful work. The care with which f^{35} exemplars were copied contrasts sharply with that afforded to exemplars of all other lines of transmission.

³ RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the text of the Orthodox Churches, TR = *Textus Receptus*, CP = Complutensian Polygot, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, not in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

⁴ I venture to affirm to the reader that all original wording of the NT is preserved in this edition, if not in the Text, at least in the apparatus. “Diminish not a word” Jeremiah 26:2 (see Deuteronomy 4:2 and Luke 4:4, “every word” [as in 99.6% of the MSS]).

I here give a word of explanation about my use of punctuation: all punctuation marks are as in English,¹ except that in place of the semi-colon I use the raised dot (so as not to confuse those who would take it as a question mark). Where all six printed editions are in agreement, I arbitrarily limit inclusion in the apparatus to variants with at least [10%] attestation. Also, I have arbitrarily included the movable-*nu* in the Text, as well as the full form of οὐτως, at all points.²

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other witnesses (continuous text MSS, although until all of them have been collated this is obviously inexact), and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.³

It is the aim of the editors of this volume to produce a text which exactly represents Family 35 with an apparatus that faithfully reproduces the evidence for the variants from the manuscripts and published editions cited in the footnotes. If you come across any errors in the text or apparatus, please contact:

Wilbur Pickering
wilbur.pickering@gmail.com

or

Dwayne Green
dgreen@cspmt.org

¹ I have prepared this Text to be 'user friendly' to speakers of English. For those who prefer Greek punctuation, this same Text (but without the apparatus) is available in that format from www.BGNT.net

² Anyone who wishes to apply a numeric code to this Text should keep that in mind.

³ My apparatus does not include lectionaries, patristic citations or ancient versions. I can explain why to anyone who is interested.

**THE
NEW TESTAMENT**

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

Abraham to Christ—1997 BC to 5 BC

1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ,¹ υἱοῦ Ἀβραάμ:²

2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρῆς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ, Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄράμ· 4 Ἄράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ,³ Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· 5 Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοοζ⁴ ἐκ τῆς Ραχάβ, Βοοζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁵ ἐκ τῆς Ρούθ, Ὠβήδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, 6 Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν βασιλέα.

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς⁶ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 Σολομών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά·⁸ 8 Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν· 9 Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ, Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἄχαζ, Ἄχαζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν· 10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆν,⁹ Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμῶν,¹⁰ Ἀμῶν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν· 11 Ἰωσίας δὲ

¹ Since most minuscules have the abbreviation δαδ, the choice between δαβιδ and δαυιδ becomes difficult, if not arbitrary.

² ἄβρααμ f⁵ [60%] || ἄβρααμ [40%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ ἀμιναδαβ *rell* || ἀμιναδαμ [30%] (In the minuscule manuscripts β is often written like an μ, only without the 'tail'—if the scribe was the least bit careless, they could easily be confused.)

⁴ βοοζ f⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || βοες P¹SB [0.5%] NU || βοος C [0.5%]

⁵ ωβηδ f⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ωβηδ SB, C [2%] NU || two other spellings

⁶ ο βασιλευς f⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P¹SB [2%] NU

⁷ σολομωνα f⁵ P¹B, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU || σολομωντα W [9%] TR || σαλομων S [0.5%] || σολομων [0.5%]

⁸ ασα f⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ασαφ P¹SB, C [2%] NU (twice)

⁹ μανασσην f⁵ [25%] || μανασση SB, C, W [73%] RP, HF, OC, CP, TR, NU || μανασην [2%]

¹⁰ αμων f⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || αμμων [2%] || αμως SC [2%] NU || αμων B || one other spelling

ἐγέννησεν¹ τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας² Βαβυλῶνος.

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν³ Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· 13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακειμ,⁴ Ἐλιακειμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ· 14 Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδῶκ, Σαδῶκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ,⁵ Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ· 15 Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθάν⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· 16 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Conception of Jesus—5 BC

18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις⁷ οὕτως ἦν: Μνηστευθείσης γὰρ⁸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. 19 Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁹ ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. 20 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων: “Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρριάμ¹⁰ τὴν γυναικὰ σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν Ἁγίου. 21 Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.” 22 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ¹¹ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος: 23 “Ἴδοὺ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ”, ὃ ἐστιν μεθερμηνευόμενον, ‘μεθ’ ἡμῶν

¹ ἐγεννησεν *rell* || 1 τον ιωακειμ ιωακειμ δε 1 (11.6%)

² μετοικεσιαις *rell* || μετοικησιαις [10%] (also in verse 17, twice)

³ μετοικεσιαν *rell* || μετοικησιαν [10%]

⁴ ελιακειμ *rell* || ελιακιμ W [10%] NU

⁵ αχειμ P¹*rell* || αχιμ [10%] NU || αχειν W || two other spellings

⁶ ματθαν *rell* || ματθατ [2%] || ματθαμ CP (twice) || μαθθαν P¹B

⁷ γεννησις f⁵⁵ [96.5%] RP, HF, OC, CP, TR || γενεσις P¹SB [3%] NU || γενεσεις C, W || two other spellings

⁸ γαρ f⁵⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P¹SB, C [2%] NU

⁹ παραδειγματισαι f⁵⁵ NC, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || δειγματισαι P¹B [1%] NU

¹⁰ μαριαμ f⁵⁵ NC, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || μαριαν B [1%] NU

¹¹ του f⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- SB, C, D, W [3%] NU

ὁ Θεός'. **24** Διεγερθεῖς¹ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον.² Καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ.

Jesus is born—4 BC

The 'wise men'

2 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱερσόλυμα³ λέγοντες: “Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων? Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁴ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.” **3** Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς⁵ ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱερσόλυμα μετ' αὐτοῦ. **4** Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. **5** Οἱ δὲ εἶπον⁶ αὐτῷ: “Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου: **6** ‘Καὶ σὺ, Βηθλεεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα, ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.’” **7** Τότε Ἡρώδης, λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. **8** Καὶ πέμψας αὐτούς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν, “Πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε⁷ περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὔρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ.”

The Star!

9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς ἕως ἐλθῶν ἔστη⁸ ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. **10** Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. **11** Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον⁹ τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυ-

¹ διεγερθεῖς **f**⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || εγερθεῖς NB, C [1%] NU

² τον υιον αυτης τον πρωτοτοκον **f**⁵ C, D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || υιον NB (0.5%) NU (1454 vs 8 manuscripts)

³ ιεροσολυμα *rell* || ιερουσαλημ C, N, W [10%]

⁴ αυτου τον αστερα *rell* || ~ 231 [1%] CP

⁵ ηρωδης ο βασιλευς **f**⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 NB, D [2%] NU

⁶ ειπον *rell* || ειπαν NB, NU

⁷ ακριβως εξετασατε **f**⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 S(B)C(D) [4%] NU

⁸ εστη **f**⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || εσταθη NB, C, D [2%] NU

⁹ ειδον *rell* || ιδον NC, W [5%] || ευρον [5%] TR || ειδαν B

ρούς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα: χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. 12 Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

The flight to Egypt

13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων: “Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.” 14 Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. 15 Καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ¹ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος: “Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου.”

The massacre

16 Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. 17 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ² Ἱερεμίου³ τοῦ προφήτου λέγοντος: 18 “Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρήνος καὶ⁴ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος πολὺς· Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.”

The return to Natsareth

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται⁵ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ 20 λέγων: “Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ Παιδίου.” 21 Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἦλθεν⁶ εἰς γῆν Ἰσραὴλ. 22 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ⁷ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,⁸ ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. Χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, 23 καὶ ἔλθων κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην

¹ του f⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, C, D, W [3%] NU

² υπο f⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR || δια NB, C, D, W [2%] NU

³ ιερεμιου f⁵ OC, CP, TR || ιερεμιου RP, HF, NU

⁴ θρηνος και f⁵ C, D, W (99.2%) RP, HF, OC, CP, TR || --- NB (0.7%) NU

⁵ κατ οναρ φαινεται f⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 NB, D [2%] NU

⁶ ηλθεν f⁵ D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || εισηλθεν NB, C [1%] NU

⁷ επι f⁵ C, D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, N [5%] NU

⁸ ηρωδου του πατρος αυτου f⁵ D, N [99.7%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 2341 NB, C, W [0.3%] NU

Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

Ministry of John the Baptizer—26 AD

3 Ἐν δὲ¹ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας **2** καὶ² λέγων, “Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν!” **3** Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ³ Ἡσαίου⁴ τοῦ προφήτου λέγοντος: “Φωνὴ βοῶντος, “Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ’.” **4** Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν⁵ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. **5** Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ⁶ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος τοῦ Ἰορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ⁷ ὑπ’ αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

A bunch of snakes

7 Ἴδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς: “Γεννήματα ἐχιδνῶν! Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς? **8** Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον⁸ τῆς μετανοίας, **9** καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ‘Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ’, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **10** Ἦδη δὲ καὶ⁹ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κείται. Πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

11 “Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς¹⁰ ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.¹¹ **12** οὗ τὸ πτόον ἐν τῇ

¹ δε *rell* || --- D,N [10%]

² καὶ **f**⁵ C,D,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- **SB** [0.2%] N²⁴

³ ὑπο **f**⁵ N [98%] RP,HF,OC,CP,TR || δια **SB,C,D,W** [2%] NU

⁴ ἡσαίου **f**⁵ OC,CP,TR || ησαίου RP,HF,NU

⁵ αὐτου ην **f**⁵ N [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **SB,C,D,W** [1%] NU

⁶ η *rell* || --- [5%] CP

⁷ ιορδανη **f**⁵ D [85%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ποταμῳ **SB,C,W** [15%] NU

⁸ καρπον αξιον *rell* || καρπους αξιους [5%] TR

⁹ καὶ **f**⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB,C,W** [2%] NU

¹⁰ βαπτίζω υμας **f**⁵ C [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **SB,W** [2%] NU

¹¹ αγιω **f**⁵ [80%] RP,HF,CP || 1 καὶ πυρι **SB,C,W** [20%] OC,TR,NU

χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεὶ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην·¹ τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω.”

Baptism of Jesus

13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ² τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. 14 Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτόν λέγων, “Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με;” 15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην”. Τότε ἀφήσιν αὐτόν. 16 Καὶ βαπτισθεὶς³ ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθύς⁴ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδὼν, ἀνεώχθησαν⁵ αὐτῷ⁶ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ⁷ Πνεῦμα τοῦ⁸ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ⁹ ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν. 17 Καὶ ἰδὼν, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.”

Jesus tested by Satan

4 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. 2 Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα¹⁰ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,¹¹ ὕστερον ἐπέινασεν. 3 Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν,¹² “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται”. 4 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Γέγραπται: ‘Οὐκ ἐπ’ ἄρτω μόνῳ ζήσεται¹³ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.’” 5 Τότε παραλαμβάνει αὐτόν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἵστησιν¹⁴ αὐτόν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, 6 καὶ λέγει αὐτῷ, “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. Γέγραπται γὰρ ὅτι ‘Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρουσὶν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα

¹ αὐτου εἰς τὴν ἀποθήκην **f**⁵ **NC** (76.1%) **RP, HF, OC, CP, TR, NU** || ~ 2341 (13.9%) || 234 (7.4%) || 12341 **B, W** (2.6%)

² ἐπὶ *rell* || εἰς **CP**

³ καὶ βαπτισθεὶς **f**⁵ **W** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ~ 2 δε **SB, C** [1%] **NU**

⁴ ἀνέβη εὐθύς **f**⁵ **C** [98.5%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ~ 21 **SB, W** [1.5%] **NU**

⁵ ἀνεώχθησαν **f**⁵ **NC, W** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ἠνεώχθησαν **B** [1%] **NU**

⁶ αὐτῷ **f**⁵ **C, W** (99.5%) **RP, HF, OC, CP, TR**[**NU**] || --- **SB** (0.3%) || long omission (0.2%)

⁷ τὸ **f**⁵ **C, W** (99.9%) **RP, HF, OC, CP, TR**[**NU**] || --- **SB** (alone)

⁸ τοῦ **f**⁵ **C, W** (99.6%) **RP, HF, OC, CP, TR**[**NU**] || --- **SB** (alone) || omit phrase (0.3%)

⁹ καὶ **f**⁵ **C, D, W** [99.9%] **RP, HF, OC, CP, TR**[**NU**] || --- **SB**

¹⁰ τεσσαράκοντα **f**⁵ **W** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || τεσσερακοντα **SB(C)** [1%] **NU** || μ **D**

¹¹ τεσσαράκοντα **f**⁵ (**D**)**W** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || τεσσερακοντα (**S**)**B, C** [1%] **NU**

¹² αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν **f**⁵ **C** [98%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ~ 2341 **SB, W** [2%] **NU** || 123 καὶ 41 **D**

¹³ ζήσεται **f**⁵ [90%] **RP, HF, OC, CP, TR** || 1 ο **SB, C, D, W** [10%] **NU**

¹⁴ ἵστησιν **f**⁵ **W** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ἐστήσεν **SB, C, D** [1%] **NU**

σου’.” 7 Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Πάλιν γέγραπται: ‘Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου!’” 8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. 9 Καὶ λέγει¹ αὐτῷ, “Ταῦτα πάντα σοι² δώσω ἐὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι.” 10 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ὑπαγε ὀπίσω μου,³ Σατανᾶ! Γέγραπται γάρ: ‘Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις’.” 11 Τότε ἀφήσιν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus chooses Capernaum as His base of operations—27 AD

12 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς⁴ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη,⁵ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 13 Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρετ,⁶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοῦμ⁷ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ.⁸ 14 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος: 15 “Γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν! 16 Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδεν φῶς⁹ μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.”

Peter, Andrew, James and John

17 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, “Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. 18 Περιπατῶν δὲ¹⁰ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα (τὸν λεγόμενον Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. 19 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων”. 20 Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. 21 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα

¹ λέγει **f**⁵ **W** [98.5%] **RP, HF, OC, CP, TR** || **ειπεν** **SB, C, D** [1.5%] **NU**

² παντα σοι **f**⁵ **D** [98.5%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ~ 21 **SB, C, W** [1.5%] **NU**

³ οπισω μου **f**⁵ **D** (88.1%) **RP, HF, OC, CP** || --- **SB, C, W** (11.8%) **TR, NU** || two other variants (0.1%)

⁴ ο ιησους **f**⁵ **W** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || --- **SB, C, D** [1%] **NU**

⁵ παρεδοθη **re//** || παρεδωθη **CP**

⁶ ναζαρετ **f**⁵ [89%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ναζαρεθ **SD, W** [10%] || ναζαρα **B** [0.5%] **NU** || ναζαραθ **C** [0.5%] || one other spelling

⁷ καπερναουμ **f**⁵ **C** [99%] **RP, HF, OC, CP, TR** || καφαρναουμ **SB, D, W** [1%] **NU**

⁸ νεφθαλειμ **f**⁵ **SB, C, D** [89%] **RP, HF, OC, CP, TR** || νεφθαλιμ **W** [10%] **NU** || νεφθαλιμ [1%]

⁹ ειδεν φως **f**⁵ (**D**) [97%] **RP, HF, OC, CP, TR** || ~ 21 **SB, C, W** [3%] **NU**

¹⁰ δε **re//** || 1 ο ιησους [5%] **TR**

αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. **22** Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

A tour of Galilee

23 Καὶ περιήγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς,¹ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. **24** Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντα τοὺς κακῶς ἔχοντας—ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ² δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς—καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. **25** Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

The Sermon on the Mount

5 Ἴδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καὶ, καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον³ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

The Beatitudes

2 Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτούς λέγων: **3** “Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. **4** Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. **5** Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν. **6** Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. **7** Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. **8** Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. **9** Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. **10** Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

For disciples

11 “Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα⁵ καθ’ ὑμῶν, ψευδόμενοι,⁶ ἕνεκεν ἐμοῦ. **12** Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὕτως γὰρ ἐδίω-

¹ ὁλην τὴν γαλιλαιαν ο ἰησοῦς **f**⁵ W (90.8%) RP, HF, OC, CP, TR || ~ 45123 D (7.6%) || 2345 (0.3%) || 123 (0.5%) || 45 (0.2%) || ~ 45 εν ολη τη γαλιλαια C (0.1%) || ~ 45 εν τη γαλιλαια **N** || εν ολη τη γαλιλαια B (alone) NU || καθ ολης της γαλιλαιας 45 (0.3%) || three other variants (0.2%)

² και **f**⁵ **N**D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- B, C [2%]

³ προσηλθον *rell* || προσηλθαν **N**B, NU

⁴ πεινωντες *rell* || πινωντες CP

⁵ ρημα **f**⁵ C, W (99.8%) RP, HF, OC, CP, TR || --- **N**B(D)NU

⁶ ψευδομενοι **f**⁵ **N**B, C [99.9%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- D

ξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. **13** Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθησεται? Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ¹ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. **14** Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. **15** Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. **16** Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Jesus interpretes the Law

17 “Μὴ νομίσητε² ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς Προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. **18** Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. **19** Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ³ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν! **20** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν⁴ πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

About respecting others

21 “Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη⁵ τοῖς ἀρχαίοις, ‘Οὐ φονεύσεις, ὅς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει’. **22** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ⁶ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ‘Ρακά’, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ, ‘Μωρέ’, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν Γέενναν⁷ τοῦ πυρός. **23** Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ⁸ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, **24** ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε· πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν

¹ βληθῆναι ἐξω καὶ **F**⁵ D,W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || βληθεν 2 **SB**, C [1%] NU

² νομίσητε *reII* || νομησητε [5%] CP

³ διδάξῃ *reII* || διδάξει CP

⁴ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν **F**⁵ [70%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 **SB**, W [30%] NU || one other variant (D omits verse 20; C is missing)

⁵ ἐρρεθη *reII* || ἐρρηθη B, D [15%] (Wherever the word occurs a number of MSS will have the variant, but never more than 15%.)

⁶ εἰκῆ **F**⁵ D, W (96.2%) RP, HF, OC, CP, TR || --- P⁶⁴ **SB** (1.9%) NU || a long omission [homoioteleuton] (1.9%)

⁷ γεενναν *reII* || γεεναν [5%] CP

⁸ καὶ ἐκεῖ **F**⁵ D [80%] RP, HF, CP || κακεῖ **SB**, W [20%] OC, TR, NU

πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. **25** Ἵσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ,¹ μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτῆς σε παραδῶ² τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. **26** Ἄμην λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν³ ἀποδῶς τὸν ἕσχατον κοδράντην!

About sexual sin

27 “Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη,⁴ ‘Οὐ μοιχεύσεις’. **28** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν⁵ ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. **29** Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς Γέενναν. **30** Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοπον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς Γέενναν.⁶ **31** Ἐρρέθη⁷ ὅτι⁸ ‘ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον’. **32** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ⁹ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτήν μοιχᾶσθαι,¹⁰ καὶ ὅς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.

About swearing

33 “Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, ‘Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου’. **34** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως: μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ Θεοῦ· **35** μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου Βασιλέως· **36** μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι.¹¹ **37** Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ‘ναὶ ναί’, ‘οὐ οὐ’· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

¹ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 45123 **SB, D, W** [3%] NU

² σε παραδῶ **f**⁵ (D)W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **P**^{64v}**SB** [3%] NU

³ ἂν *rell* || ου W [3%] OC || --- [2%]

⁴ ἐρρεθη **f**⁵ **SB, D, W** [90%] RP, HF, CP, NU || 1 τοῖς ἀρχαίοις [10%] OC, TR

⁵ αὐτήν **f**⁵ **B, D, W** [90%] RP, HF, OC, CP, NU || αὐτῆς [10%] TR || --- **S**

⁶ βληθῇ εἰς γεενναν **f**⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 23 ἀπελθῇ **SB** [2%] NU (D omits verse 30)

⁷ ἐρρεθη **f**⁵ **S** [30%] || 1 δε **B, D, W** [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁸ ὅτι **f**⁵ W [97%] RP, HF, CP, TR || --- **SB, D** [3%] OC, NU

⁹ ὅς ἀν ἀπολύσῃ **f**⁵ D [90%] RP, HF, OC, CP, TR || πας ὁ ἀπολυων **SB, W** [10%] NU

¹⁰ μοιχασθαι **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || μοιχευθῆναι **SB, D, W** [3%] NU

¹¹ μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 123645 (**S**)**B(W)** [1%] NU || ~ 612345 [0.5%] || ~ 126345 [0.5%] || two other variants D

About retaliation

38 “Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη, “Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος”. 39 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ’ ὅστις σε ῥαπίσει¹ ἐπὶ² τὴν δεξιάν σιαγόνα,³ στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. 40 Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. 41 Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ’ αὐτοῦ δύο. 42 Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου,⁴ καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι⁵ μὴ ἀποστραφῆς.

How to treat enemies

43 “Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ‘Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου’. 44 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν: ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς,⁶ καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ⁷ διωκόντων ὑμᾶς, 45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς⁸ οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. 46 Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε? Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν? 47 Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους⁹ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε? Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ οὕτως¹¹ ποιοῦσιν? 48 Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡσπερ¹² ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς¹³ τέλειός ἐστιν.

¹ ραπίσει **f**⁵ D [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ραπίζει **SB, W** [2%] NU

² ἐπι **f**⁵ D [96%] RP, HF, OC, CP, TR || εἰς **SB, W** [4%] NU

³ δεξιαν σιαγόνα **f**⁵ **N**W [65%] RP, OC || 1 σου 2 [35%] HF, CP, TR || 12 σου **B**[NU] || 2 σου **D**

⁴ δίδου **f**⁵ [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || δος **SB, D, W** [1.5%] NU

⁵ δανείσασθαι **f**⁵ [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR || δανίσασθαι **SB, D, W** [1.5%] NU || δανήσασθαι [1%] || one other variant

⁶ εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (τοὺς μισούντας 1.1% TR) ὑμᾶς **f**⁵ **W** (91.2%) RP, HF, OC, CP, TR || ten minor variations on this **D** (1.9%) || 1234 (4.2%) || 56789 (0.9%) || ~ 5-9, 1-4 (0.6%) || five further partial variants (0.3%) || --- **SB** (0.8%) NU

⁷ ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ **f**⁵ **W** (94.3%) RP, HF, OC, CP, TR || 12 (2.8%) || 13 (**D**) (1.8%) || --- **SB** (0.8%) NU || longer omission (0.3%)

⁸ τοῖς **f**⁵ [80%] RP, HF, CP || --- **SB, D, W** [20%] OC, TR, NU

⁹ φίλους **f**⁵ **W** [96%] RP, HF, OC, CP || ἀδελφούς **SB, D** [3.5%] TR, NU || two other variants [0.5%]

¹⁰ τελῶναι **f**⁵ **W** (91.4%) RP, HF, OC, CP, TR || εθνικοὶ **SB, D** (7.3%) NU || long omissions (1.3%)

¹¹ οὕτως **f**⁵ (80.2%) RP, HF, OC, CP, TR || το αὐτο **SB, D, W** (17%) NU || τουτο (1.5%) || long omissions (1.3%)

¹² ὡσπερ **f**⁵ **D, W** [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ὡς **SB** [3%] NU

¹³ ἐν τοῖς οὐρανοῖς **f**⁵ [85%] RP, HF, OC, CP, TR || οὐρανίος **SB, W** [15%] NU || 13 **D**

Jesus warns against religious ostentation

6 “Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **2** Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **3** Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, **4** ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτὸς³ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁴ **5** Καὶ ὅταν προσεύχη,⁵ οὐκ ἔση⁶ ὥσπερ⁷ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν⁸ φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁹ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **6** Σὺ δὲ, ὅταν προσεύχη, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν¹⁰ σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹¹

How to pray

7 “Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε¹² ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. **8** Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτήσαι αὐτόν. **9** Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς: ‘Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· **10** ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς¹³ γῆς. **11** Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· **12** καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίε-

¹ προσεχετε f⁵B,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 δε s [4%] [NU]

² ἐλεημοσυνην f⁵W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || δικαιοσυνην sB,D [1%] NU

³ αυτος f⁵D,W (75.2%) HF,CP,TR || αυτος RP || --- sB (24.1%) OC,NU || long omissions (0.7%)

⁴ εν τω φανερω f⁵W (93.7%) RP,HF,OC,CP,TR || --- sB,D (5.7%) NU || long omissions (0.7%)

⁵ προσευχη f⁵sD,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || προσευχησθε B [1.5%] NU

⁶ εση f⁵D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εσεσθε sB [1.5%] NU

⁷ ωσπερ f⁵W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ως sB,D [1%] NU

⁸ αν f⁵W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- sB,D [10%] NU

⁹ οτι f⁵W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- sB,D [3%] NU

¹⁰ ταμειον f⁵B [30%] NU [ταμιον sD,W] || ταμειον [70%] RP,HF,OC,CP,TR

¹¹ εν τω φανερω f⁵W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR || --- sB,D (1.9%) NU || long omissions (0.9%)

¹² βαττολογησητε f⁵ [99%] RP,HF,OC,CP,TR || βατταλογησητε sB,NU || βαττολογησεται D || βατταλογειται W [0.5%] || two other spellings

¹³ της f⁵D [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- sB,W [1%] NU

μεν¹ τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. **13** Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.² **14** Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. **15** Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,³ οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν⁴ ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

How to fast

16 “Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ⁵ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁶ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **17** Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, **18** ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ.⁷ καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.⁸

The right attitude toward material supply

19 “Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· **20** θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· **21** ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν⁹ ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.

About world-view

22 “Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς. Ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ,¹⁰ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. **23** Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον!

¹ αφιμεν f⁵⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR || αφηκαμεν NB [1%] NU || αφιομεν D, W [1%]

² οτι σου εστιν η βασιλεια και η δυναμις και η δοξα εις τους αιωνας αμην f⁵ W [97.6%--with variations] RP, HF, OC, TR || 1-11 (1.1%) || αμην (0.2%) || --- NB, D (1.1%) (CP) NU

³ τα παραπτωματα αυτων f⁵ B, W [97.7%] RP, HF, OC, CP, TR || 12 υμων (0.5%) || --- ND (1.1%) NU || long omission (0.5%) || two other variants (0.2%)

⁴ υμων rel || 1 ο ουρανιος [5%] CP

⁵ ωσπερ f⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ως NB, D [1.5%] NU

⁶ οτι f⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [3%] NU

⁷ κρυπτω f⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || κρυφαιω NB(D) [1%] NU (twice)

⁸ σοι f⁵ NB, D, W [90%] RP, HF, CP, NU || 1 εν τω φανερω [10%] OC, TR (OC in small print)

⁹ υμων f⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || σου NB [1%] NU (D missing) (twice)

¹⁰ ο οφθαλμος σου απλους η f⁵ [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 51234 NB, W [1%] NU

“You cannot serve God and money”

24 “Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.¹ **25** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε·² μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσεσθε.³ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων⁴ ἐστὶν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος? **26** Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν? **27** Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πηχυν ἕνα? **28** Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε? Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει·⁵ οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει,⁶ **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ⁷ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **30** Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι? **31** Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, ‘Τί φάγωμεν?’ ἢ ‘Τί πίωμεν?’ ἢ ‘Τί περιβαλώμεθα?’ **32** Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ·⁸ οἶδεν γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. **33** Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ⁹ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. **34** Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον, ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ¹⁰ ἑαυτῆς. Ἄρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

The right attitude toward others

7 “Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. **2** Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται¹¹ ὑμῖν. **3** Τί δὲ βλέπετε τὸ

¹ μαμωνᾶ *rell* || μαμμωνα [5%] TR

² και τι πητε **f**⁵N [97%] RP, HF, OC, CP, TR || η 23 B, W [2%] [NU] || --- **ς** [1%]

³ ενδυσεσθε **f**⁵ [20%] || ενδυσησθε **ς**B, N, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [The future indicative was unexpected.]

⁴ πλειων **f**⁵ [20%] || πλειον **ς**B, N, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [‘Life’ and ‘food’ are feminine, not neuter.]

⁵ αυξανει **f**⁵N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || αυξανουσιν B [1%] NU || ου ξενουσιν **ς**

⁶ ου κοπια ουδε νηθει **f**⁵N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 κοπιωσιν (κοπιουσιν B) 3 νηθουσιν (B) [1%] NU || 3 νηθουσιν 3 κοπιωσιν **ς**

⁷ ουδε *rell* || 1 ο CP

⁸ επιζητει **f**⁵N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || επιζητουςιν **ς**B [3%] NU

⁹ του θεου **f**⁵N, W (99%) RP, HF, OC, CP, TR [NU] || των ουρανων (0.4%) || αυτου (0.3%) || --- **ς**(B) (0.2%)

¹⁰ τα **f**⁵N [80%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **ς**(B)W [20%] NU || long omission [0.5%] || three other variants

¹¹ μετρηθησεται *rell* || αντιμετρηθησεται N [10%] TR

κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς? **4** Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, “Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ¹ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου”, καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου? **5** Ὑποκριτά! Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,² καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Analyze your audience

6 “Μὴ δῶτε³ τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν⁴ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Be persistent, yet considerate

7 “Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.⁵ **8** Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. **9** Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν⁶ αἰτήσῃ⁷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ? **10** Καὶ⁸ ἐὰν⁹ ἰχθὺν αἰτήσῃ,¹⁰ μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ? **11** Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουσίν αὐτόν? **12** Πάντα οὖν ὅσα ἂν¹¹ θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος¹² γάρ ἐστιν ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται.

Eternal destiny

13 “Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι’ αὐτῆς. **14** Τί¹³ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν!

¹ ἀπο **f**⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐκ **SB**, N [3%] NU

² τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου **f**⁵ N, W [99.7%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 345612 **SB**, C^v [0.3%] NU

³ δῶτε *rell* || δοτε [5%] CP

⁴ καταπατήσωσιν **f**⁵ S [97%] RP, HF, OC, CP, TR || καταπατησουσιν **B**, C, N, W [3%] NU

⁵ ὑμῖν *rell* || ἡμῖν OC

⁶ ἐὰν **f**⁵ N, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, C [0.5%] NU || ἀν [2%]

⁷ αἰτήσῃ **f**⁵ N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || αἰτησεῖ **SB** [1.5%] NU || αἰτησεις C

⁸ καὶ **f**⁵ N, W [85%] RP, HF, OC, TR || ἡ 1 **SB**, C [15%] CP, NU

⁹ ἐὰν **f**⁵ N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, C [3%] NU

¹⁰ αἰτήσῃ **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || αἰτησεῖ **SB**, C, N, W [3%] NU

¹¹ ἀν **f**⁵ B [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐὰν **SC**, N, W [2%] NU

¹² οὗτος *rell* || οὕτως [10%] CP

¹³ τί **f**⁵ C, N, W (99%) RP, HF, OC, CP, NU || ὅτι **S**, TR || ὅτι δε B

A tree is known by its fruit

15 “Προσέχετε δὲ¹ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσιν λύκοι ἄρπαγες. 16 Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλῆν² ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα? 17 Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποῦς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. 18 Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. 19 Πᾶν οὖν³ δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. 20 Ἄρα γε, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

We have to do the Father’s will

21 “Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, ‘Κύριε, Κύριε’, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ’ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν⁴ οὐρανοῖς. 22 Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ‘Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,⁵ καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν?’ 23 Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι ‘Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν!’

All face adversity—foundation determines outcome

24 “Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν⁶ ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁷ ἐπὶ τὴν πέτραν. 25 Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον⁸ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. 26 Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁹ ἐπὶ τὴν ἄμμον. 27 Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη!”

¹ δε f⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [1%] NU (N missing)

² σταφυλῆν f⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || σταφυλας NB [1%] NU || σταφυληνας C

³ οὖν f⁵ C^c [25%] || --- NB, C^v, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁴ ἐν f⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 τοῖς NB, C [3%] NU

⁵ προεφητεύσαμεν f⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR || επροφητεύσαμεν NB, C, W [2%] NU

⁶ ὁμοιώσω αὐτον f⁵ C, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ὁμοιωθησεται NB [4%] NU

⁷ τὴν οἰκίαν αὐτου f⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 NB, C, W [2%] NU

⁸ προσέπεσον f⁵ [93%] RP, HF, OC, CP, TR || προσεπεσαν B, C [6%] NU || προσεπεσεν N || προσεκρουσαν W || two other variants [1%]

⁹ τὴν οἰκίαν αὐτου f⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 NB, W [2%] NU

Editorial comment

28 Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσαντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, 29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.²

The Messiah demonstrates His power

Jesus heals a leper

8 Καταβάντι δὲ αὐτῷ³ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. 2 Καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς ἐλθὼν⁴ προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, “Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρῖσαι”. 3 Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς,⁵ λέγων, “Θέλω, καθαρῖσθητι”. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. 4 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ὅρα μηδενὶ εἶπης· ἀλλ’⁶ ὑπάγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκαί⁷ τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωσῆς,⁸ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.”

Jesus heals at a distance

5 Εἰσελθόντι⁹ δὲ αὐτῷ¹⁰ εἰς Καπερναοῦμ,¹¹ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, 6 “Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος”. 7 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹² “Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν”. 8 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη: “Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ,¹³ καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. 9 Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, ‘Πορεύθητι’, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ‘Ἐρχου’, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ‘Ποίησον τοῦτο’, καὶ ποιεῖ.” 10 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν,

¹ συνετέλεσεν **f**⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR || ετελεσεν **SB, C, W** [6%] NU

² γραμματεῖς **f**⁵ **C** [95%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 αυτων **SB, W** [5%] NU

³ καταβαντι δε αυτω **f**⁵ [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 12 αυτου **S** || καταβαντος 2 αυτου **B, C, W** [1%] NU || καταβαινοντος 2 αυτου [1%]

⁴ ελθων **f**⁵ **C, W** [75%] RP, HF, OC, CP, TR || προσελθων **SB, N** [24%] NU || --- [1%]

⁵ ο ιησους **f**⁵ **N, W** [96%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, C** [4%] NU

⁶ αλλ **f**⁵ [50%] TR || αλλα **SB, C, N, W** [50%] RP, HF, OC, CP, NU

⁷ προσενεγκαί **f**⁵ [25%] || προσενεγκε **SN, W** [75%] RP, HF, OC, CP, TR || προσενεγκον **B, C** [0.5%] NU [The imperatival use of the infinitive is very normal Koine, being a continuation of classical usage.]

⁸ μωσης **f**⁵ **C** [90%] RP, HF, OC, CP || μωσης **SB, N, W** [10%] TR, NU

⁹ εισελθοντι **f**⁵ **N, W** [96%] RP, HF, OC, CP, TR || εισελθοντος **SB, C** [4%] NU

¹⁰ αυτω **f**⁵ **N, W** [91%] RP, HF, OC, CP || αυτου **SB, C** [4%] NU || τω ιησου [5%] TR

¹¹ καπερναουμ **f**⁵ **C, N, W** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || καφαρναουμ **SB** [1%] NU

¹² ο ιησους **f**⁵ **C, N, W** [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- (**S**)**B** [0.5%] NU

¹³ λογω *rell* || λογον [5%] TR

καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν: “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν¹ εὔρον! 11 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται² μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· 12 οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἐκεῖ ἔσται ὁ³ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.” 13 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ,⁴ “Ὑπαγε, καὶ⁵ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι”. Καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ⁶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Peter's mothen-law

14 Καὶ ἐλθὼν⁷ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. 15 Καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς· καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.⁸ 16 Ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς. Καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, 17 ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥῆθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου, λέγοντος, “Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν⁹ καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.”

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους¹⁰ περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. 19 Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, “Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ”. 20 Λέγει¹¹ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει”. 21 Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν¹² εἶπεν αὐτῷ, “Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου”. 22 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹³ αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.”

¹ ουδε εν τω ισραηλ τοσαυτην πιστιν f⁵ NC,N [95.1%] RP,HF,OC,CP,TR || οτι 1-6 (3.4%) || 1 παρ ουδενι 2-6 (0.2%) || παρ ουδενι 56 (0.3%) || ~ παρ ουδενι 56234 B,W (0.7%) NU || long omission (0.3%)

² ανακλιθησονται rell || ανακληθησονται [10%] CP

³ ο rell || --- CP

⁴ εκατονταρχω f⁵ [30%] OC,TR || εκατονταρχη NB,C,N,W [70%] RP,HF,CP,NU

⁵ και f⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,W [1%] NU

⁶ αυτου f⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [1%]

⁷ ελθων rell || εισελθων [5%] CP

⁸ αυτω f⁵ NB,C,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU || αυτοις [10%] TR || αυτων N

⁹ ελαβεν rell || ανελαβεν [5%] CP

¹⁰ πολλους οχλους f⁵ C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR || πολυν οχλον [2%] || 2 N [1%] || οχλον B,NU || οχλον πολυν W || one other variant

¹¹ λεγει f⁵ [20%] || και 1 NB,C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹² μαθητων f⁵ NB [20%] || 1 αυτου C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR[NU]

¹³ ειπεν f⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγει NB,C [2%] NU

Jesus controls wind and wave

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 24 Καὶ ἰδοῦ, σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. Αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. 25 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ¹ ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες, “Κύριε, σῶσον ἡμᾶς!² Ἀπολλύμεθα!” 26 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι;” Τότε ἐγερθεὶς ἐπέτιμῃσεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. 27 Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, “Ποταπὸς ἐστὶν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;”³

Jesus controls any number of demons

28 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ⁴ εἰς τὸ πέραν, εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,⁵ ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. 29 Καὶ ἰδοῦ, ἔκραζαν λέγοντες: “Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ,⁶ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; Ἦλθες ὧδε⁷ πρὸ καιροῦ βασανίσει ἡμᾶς;” 30 Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ’ αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. 31 Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες, “Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν⁸ εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων”. 32 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Υπάγετε!” Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπήλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.⁹ Καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων¹⁰ κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι! 33 Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. 34 Καὶ ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν¹¹ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῆ ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν.

¹ οἱ μαθηταὶ **f**⁵ (80%) RP, HF, CP || 12 αὐτοῦ W (19%) OC, TR || αὐτῷ 12 αὐτοῦ C (0.5%) || --- **SB** (0.5%) NU

² ἡμᾶς **f**⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, C** [3%] NU

³ ὑπακούουσιν αὐτῷ **f**⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 **SB, W** [1.5%] NU

⁴ ἐλθόντι αὐτῷ **f**⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐλθοντος αὐτοῦ B, C [4%] NU || ἐλθόντων αὐτῶν **S**

⁵ γεργεσηνῶν **f**⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || γεργεσιῶν [2%] || γαδαρηνῶν B, C [2%] NU || γαζαρηνῶν **S**

⁶ Ἰησοῦ **f**⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, C** [4%] NU

⁷ **f**⁵ generally has ὧδε, presumably to distinguish it from ὧ εἰς.

⁸ ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν **f**⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἀποστειλον ἡμᾶς **SB** [2%] NU

⁹ τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων **f**⁵ N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || τοὺς χοίρους **SB, C** [3%] NU

¹⁰ τῶν χοίρων **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB(C)N, W** [5%] NU

¹¹ συναντήσιν **f**⁵ C, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ὑπαντήσιν **SB** [1.5%] NU

Jesus forgives sins

9 Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ¹ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 2 Καὶ ἰδὼν, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ, “Θάρσει, τέκνον· ἀφέωνται² σοι αἱ ἁμαρτίαι σου!”³ 3 Καὶ ἰδὼν, τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, “Οὗτος βλασφημεῖ!”⁴ 4 Καὶ εἰδὼς⁴ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν: “Ἰνατί ὑμεῖς⁵ ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν? 5 Τί γὰρ ἔστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ‘Ἀφέωνται⁶ σου⁷ αἱ ἁμαρτίαι’, ἢ εἰπεῖν, ‘Ἐγειραι⁸ καὶ περιπάτει’? 6 Ἰνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας”—τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, “Ἐγερθεῖς, ἄρῶν σου τὴν κλίνην καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου!” 7 Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 8 Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν⁹ καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Matthew called

9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον¹⁰ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι”. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. 10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδὼν, πολλοὶ τελῶνας καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. 11 Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον¹¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει¹² ὁ διδάσκαλος ὑμῶν?” 12 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹³ ἀκούσας εἶπεν

¹ το **f**⁵ C,N,W [90%] RP, HF, CP, TR || --- **SB** [10%] OC, NU

² ἀφεωνται **f**⁵ C,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ἀφεονται [1%] || αφιενται **SB**, NU || αφεοντε **N** || αφιοντε **D**

³ σοι αι αμαρτιαι σου **f**⁵ [96.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 423 **SB**, C, W [2%] NU || ~ 4234 **N** [1%] || 123 **D** [0.5%]

⁴ ειδως **f**⁵ **B** (33.2%) || ειδων (1%) || ιδων **NC**, **D(N)W** (65.7%) RP, HF, OC, CP, TR, NU [‘knowing’ is better than ‘seeing’]

⁵ υμεις **f**⁵ **N**, **W** [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, C, **D** [2%] NU

⁶ αφεωνται **f**⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || αφεονται [1%] || αφιονται **SD** || αφιενται **B**, **NU** || αφεοντε **N**

⁷ σου **f**⁵ **SB**, C, **D**, **W** [65%] RP, HF, OC, CP, NU || σοι **N** [35%] TR

⁸ εγειραι **f**⁵ **B** [80%] RP, HF, CP, TR || εγειρε **NC**, C, **D**, **N**, **W** [20%] OC, NU

⁹ εθαυμασαν **f**⁵ C, **N** (97.5%) RP, HF, OC, CP, TR || εθαυμαζον (0.3%) || εφοβηθησαν **SB**, **D**, **W** (2%) NU || two other variants (0.2%)

¹⁰ ματθαιον **f**⁵ C [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || μαθθαιον **SB**, **D**, **NU** || ματθεον **N** || μαθθεον **W**

¹¹ ειπον **f**⁵ **D**, **N** [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ελεγον **SB**, C, **W** [3%] NU

¹² και πινει **f**⁵ [30%] || --- **SB(C)**(**D**)**N**, **W** [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹³ ιησους **f**⁵ C, **N**, **W** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, **D** [1%] NU

αὐτοῖς:¹ “Οὐ χρειαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες. 13 Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν, “Ἐλεον² θέλω καὶ οὐ θυσίαν”. Οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ³ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.”⁴

Fasting

14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, “Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά,⁵ οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;” 15 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ’ ὅσον χρόνον⁶ μετ’ αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῆ ἀπ’ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.

Old wineskins

16 “Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. 17 Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήγγυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.⁷ Ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς⁸ καινούς, καὶ ἀμφοτέροι⁹ συντηροῦνται.”

Jesus raises the dead

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων τίς ἐλθὼν¹⁰ προσεκύνη αὐτῷ, λέγων ὅτι “Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χειρὰ σου ἐπ’ αὐτὴν καὶ ζήσεται”. 19 Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 20 Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ αἰμορροῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21 Ἐλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, “Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ σωθήσομαι”. 22 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς¹¹ καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν, “Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε”. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς

¹ αὐτοῖς f⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [1%] NU

² ελεον f⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ελεος NB,C,D,N [1.5%] NU

³ αλλα rell || αλλ [5%] TR

⁴ εἰς μετάνοιαν f⁵ C [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,N,W [4%] NU

⁵ πολλά f⁵ C,D,N,W [98.6%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [1.4%]

⁶ χρόνον f⁵ [20%] OC || --- NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,CP,TR,NU

⁷ ἀπολοῦνται f⁵ C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR || ἀπολλονται f^{5pt} NB [20%] NU || ἀπολλυται D

⁸ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς rell || ~ 23451 C [3%] OC

⁹ ἀμφοτέροι rell || ἀμφοτερα [5%] TR

¹⁰ τις ἐλθων f⁵ [30%] || εἰς 2 [62%] RP,HF,CP,NU [C,D,N,W etc. have ΕΙΣΕΛΘΩΝ, which could be taken as one word, the verb] || 2 [5%] TR || προσελθων N || εἰς προσελθων B [2%] OC

¹¹ ἐπιστραφεὶς f⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || στραφεις NB(D)N [3%] NU

ώρας ἐκείνης. **23** Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς ἀλύητάς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς,¹ **24** “Ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει”. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. **25** Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. **26** Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Jesus restores sight and speech

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ² δύο τυφλοὶ, κράζοντες καὶ λέγοντες, “Ἐλέησον ἡμᾶς, Υἱὸς³ Δαυὶδ!” **28** Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ· καὶ λέγει αὐτοῖς,⁴ “Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι?” Λέγουσιν αὐτῷ, “Ναί, Κύριε”. **29** Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, “Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν”. **30** Καὶ ἀνεώχθησαν⁵ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ ἐνεβριμήσατο⁶ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, “Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω!” **31** Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῆ ἐκείνῃ.

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν, δαιμονιζόμενον. **33** Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες ὅτι,⁷ “Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ!” **34** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, “Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.”

The harvest needs workers

35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κόμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.⁸ **36** Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι⁹ καὶ ἐρριμμένοι, ὡς¹⁰ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. **37** Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς

¹ λέγει αὐτοῖς f⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 N || ελεγεν SB,D [3%] NU || two other variants

² αὐτῷ f⁵ NC,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,D [0.2%]

³ υιοῦ f⁵ B,W [70%] HF,NU || υιε NC,D,N [30%] RP,OC,CP,TR

⁴ αὐτοῖς f⁵ [20%] || 1 ιησους N || 1 ο ιησους B,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁵ ἀνεωχθησαν f⁵ N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ηνεωχθησαν B,D,N [0.5%] NU || ηνοιχθησαν C

⁶ ἐνεβριμησατο f⁵ C,D,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ἐνεβριμηθη N(B) [1.5%] NU

⁷ οτι f⁵ [25%] OC || --- SB,C,D,N,W [75%] RP,HF,CP,TR,NU

⁸ εν τω λαω f⁵ N [90%] RP,HF,OC,TR || --- B,C,D,N,W [10%] CP,NU

⁹ ἐσκυλμενοι f⁵ NB,C,D,W [90%] RP,HF,CP,NU || εκλελυμενοι [10%] OC,TR || --- N

¹⁰ ως f⁵ C,D,N [50%] OC || ωσει NB,W [50%] RP,HF,CP,TR,NU

αὐτοῦ: “Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι. 38 Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλλῃ ἔργατας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.”

Jesus commissions and orients the twelve disciples—28 AD

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν¹ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. 2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά εἰσιν² ταῦτα: πρῶτος Σίμων (ὁ λεγόμενος Πέτρος) καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,³ Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, 3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος⁴ (ὁ τελώνης), Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ἀλφαίου) καὶ Λεββαῖος (ὁ ἐπικληθεὶς⁵ Θαδδαῖος), 4 Σίμων (ὁ Κανανίτης)⁶ καὶ Ἰούδας⁷ Ἰσκαριώτης (ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν).

Orientation with immediate effect

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων: “Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁸ μὴ εἰσέλθῃτε. 6 Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. 7 Πορευόμενοι δὲ κηρῦσσετε, λέγοντες ὅτι “Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. 8 Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε,⁹ δαιμόνια ἐκβάλλετε. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. 9 Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, 10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ράβδους.¹⁰ ἄξιός γάρ¹¹ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστίν.¹²

11 “Εἰς ἣν δ’ ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν, κάκει μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. 12 Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν.¹³ 13 καὶ ἐὰν μὲν ἦ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω¹ ἡ

¹ ἐξουσίαν *rell* || 1 κατα [25%]

² εἰσιν **f**⁵ [30%] OC,CP || ἐστίν **SB,C,D,N,W** [70%] RP,HF,TR,NU

³ αὐτοῦ **f**⁵ **N,C,D,N,W** [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 και B [0.2%] NU

⁴ ματθαῖος **f**⁵ **C,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαθθαιος B,D,NU || μαθθεος **N** || ματθεος **N** || one other spelling

⁵ λεββαῖος ο ἐπικληθεῖς **f**⁵ **N,W** (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 (C)(D) || --- **SB** (0.4%) NU

⁶ κανανίτης **f**⁵ **N,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || καναναῖος B,C,N [2%] NU || χαναναῖος D

⁷ ἰουδᾶς **f**⁵ (C)**N,W** [90%] RP,HF,CP,TR || 1 ο **SB(D)** [10%] OC,NU

⁸ σαμαρειτῶν **f**⁵ **B** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || σαμαριτῶν **N,C,N,W** [5%] NU || σαμαριτανῶν D

⁹ λεπροὺς καθαρίζετε **f**⁵ [94%] RP,HF,CP || 12 νεκροὺς εγχειρετε [2%] OC,TR || νεκροὺς εγχειρετε 12 **SB,C(D)N** [3%] NU || ~ ἐκβαλλετε νεκροὺς εγχειρετε W [1%] (OC in small print)

¹⁰ ραβδους **f**⁵ **C,N,W** [95%] RP,HF,CP || ραβδον **SB,D** [5%] OC,TR,NU

¹¹ γαρ *rell* || 1 ἐστίν D [3%] OC

¹² ἐστίν **f**⁵ **N,W** [96%] RP,HF,CP,TR || --- **SB,C** [3%] OC,NU || ~ γαρ 1 D [1%]

¹³ αὐτην *rell* || 1 λεγοντες ειρηνη τω οικω τουτω **SD,W** [10%] OC,CP

εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπι-
στραφήτω. **14** Καὶ ὅς ἐὰν² μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους
ὑμῶν, ἐξερχόμενοι³ τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κο-
νιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. **15** Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῆ
Σοδόμων καὶ Γομόρρων⁴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῆ πόλει ἐκείνῃ!

Orientation with prophetic effect

16 “Ἴδου, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Γίνεσθε
οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. **17** Προσέχετε δὲ
ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. **18** Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βα-
σιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.
19 “Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν⁵ ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσετε,⁶ δο-
θήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε.⁷ **20** οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ
λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.

Like master, like slave

21 “Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον,
καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **22** Καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς
τέλος, οὗτος σωθήσεται. **23** “Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ,
φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.⁸ Ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις
τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **24** Οὐκ ἔστιν μαθητῆς
ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. **25** Ἀρκετὸν τῷ
μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος⁹ ὡς ὁ κύριος
αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ¹⁰ ἀπεκάλεσαν,¹¹ πόσω μᾶλλον

¹ ελθετω f⁵ B [94%] RP, HF, OC, TR || ελθατω NC, N, W [2%] NU || εισελθετω [4%] CP || εστε D

² εαν f⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR || αν NB, D, N, W [3%] NU

³ εξερχομενοι f⁵ C, N, W [97%] RP, HF, CP, TR || 1 εξω NB, D [2%] OC, NU || 1 εκ [1%]

⁴ γομορρων rell || γομορρας C [10%] OC || γομορων W [1%] || γομορας D || γομορας N [1%]

⁵ παραδιδωσιν f⁵ C [94%] RP, HF, CP, TR || παραδωσιν NB [2%] NU || παραδωσουσιν D, N, W [3%]
OC || παραδωσωσιν [1%]

⁶ λαλησετε f⁵ [30%] OC, CP || λαλησητε NB, C, D, N, W [70%] RP, HF, TR, NU || two other variants

⁷ λαλησετε f⁵ N [90%] RP, HF, OC, CP, TR || λαλησητε NB, C, W [9%] NU || --- D || two other
variants

⁸ αλλην f⁵ C(D)N (97%) RP, HF, OC, CP, TR || ετεραν NB, W (2.9%) NU || one other variant

⁹ ο δουλος rell || τω δουλω [2%] OC

¹⁰ βεελζεβουλ rell || βεελζεβουβ CP [Latin] || βεεζεβουλ NB || βελζεβουλ D [0.5%]

¹¹ απεκαλεσαν f⁵ [30%] CP || επεκαλεσαν B, C, W [20%] HF, NU || εκαλεσαν [49%] RP, OC, TR ||
επεκαλεσαντο NN [1%] || καλουσιν D || one other variant [‘to stigmatize’ is the appropriate verb
here]

τοὺς οἰκειακοὺς¹ αὐτοῦ! **26** Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

“Do not be afraid”

27 “Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὐδὲν ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων. **28** Καὶ μὴ φοβεῖσθε² ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων³ τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. Φοβήθητε⁴ δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ⁵ ψυχὴν καὶ⁶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν Γεέννῃ. **29** Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται? Καὶ ἐν ἑξῆς αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν. **30** Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημένοι εἰσίν! **31** Μὴ οὖν φοβηθῆτε·⁷ πολλῶ⁸ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Jesus demands total commitment

32 “Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν⁹ οὐρανοῖς. **33** Ὅστις δ’ ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐγὼ¹⁰ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν¹¹ οὐρανοῖς.

34 “Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. **35** Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· **36** καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹² αὐτοῦ.

37 “Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· **38** καὶ ὅς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.

¹ οἰκειακοὺς **f**⁵ C,D,W [85%] RP,HF,CP // οἰκιακοὺς **N** [15%] OC,TR,NU // οἰκιακοὶς B

² φοβεῖσθε **f**⁵ **N**C [95%] RP,HF,CP,NU // φοβηθητε B,D,N,W [5%] OC,TR // one other variant

³ ἀποκτενόντων **f**⁵ **N** [95%] RP,HF,CP // ἀποκτενοντων **N**C,D,W [3%] OC,NU // ἀποκτεινοντων B [2%] TR

⁴ φοβήθητε **f**⁵ D,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR // φοβεισθε **N**B,C,W [1%] NU

⁵ καὶ **f**⁵ **N**B,C,D,N [50%] OC,CP,TR,NU // 1 τὴν W [50%] RP,HF

⁶ καὶ **f**⁵ B,C,D [50%] OC,CP,TR,NU // 1 το **N**W [50%] RP,HF

⁷ φοβηθητε **f**⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR // φοβεισθε **N**B,D,W [3%] NU

⁸ πολλῶ **f**⁵ [20%] CP // πολλων **N**B,C,D,W [80%] RP,HF,OC,TR,NU

⁹ ἐν **f**⁵ P¹⁹ **N**D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR // 1 τοῖς B,C [5%] [NU]

¹⁰ αὐτον καγω **f**⁵ C [95%] RP,HF,OC,CP,TR // ~ 21 P¹⁹ **N**B,D,W [5%] NU

¹¹ ἐν **f**⁵ P¹⁹ **N**,C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR // 1 τοῖς B [2%] [NU]

¹² οἰκειακοὶ **f**⁵ B [85%] RP,HF,CP // οἰκιακοὶ **N** [15%] OC,TR,NU

39 Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

40 “Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 41 Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται,¹ καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. 42 Καὶ ὅς ἐάν² ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.”

The Pharisees reject Jesus as Messiah

11 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσωσιν τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

John needs reassuring

2 Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἀκούσας ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμπσας δύο³ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 3 εἶπεν αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;” 4 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: 5 τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,⁴ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. 6 Καὶ, μακάριός ἐστιν ὅς ἐάν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί!”

Jesus eulogizes John the Baptizer

7 Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου: “Τί ἐξήλθετε⁵ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; 8 Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις⁶ ἡμφιεσμένον; Ἴδου, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁷ εἰσίν. 9 Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε⁸ ἰδεῖν, προφήτην; Ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ

¹ ληψεται f⁵ [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ληψεται P¹⁹ SB, C(D)W [1%] NU (twice)

² εαν f⁵ S, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || αν B, D [2%] NU

³ δυο f⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || δια SB, C, D, W [3%] NU

⁴ ακουουσιν f⁵ C, N (95.2%) RP, HF, OC, CP, TR || 1 και SB, D, W (4.1%) NU || long omissions (0.7%)

⁵ εξηλθετε f⁵ [96%] RP, HF, OC, CP, TR || εξηλθατε SB, C, D, N, W [3.5%] NU || εξεληλυθατε [0.5%] (also verse 8)

⁶ ιματιοις f⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- SB, D [0.5%] NU

⁷ βασιλειων f⁵ N (63.1%) RP, HF, CP || βασιλευων (SB) C, D, W (36.5%) OC, TR, NU || long omission (0.3%)

⁸ εξηλθετε f⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || εξηλθατε SB, C, D, N [2.5%] NU || εξεληλυθατε W [0.5%]

περισσότερον προφήτου. 10 Οὗτος γάρ¹ ἐστὶν περὶ οὗ γέγραπται: Ἴδου, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου.’ 11 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. 12 Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν. 13 Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν·² 14 καὶ εἰ θέλετε δεῦξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. 15 Ὁ ἔχων ὄρα ἀκούειν³ ἀκουέτω.

16 “Τίτι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην? Ὅμοία ἐστὶν παιδίῳ⁴ ἐν ἀγορᾷ καθημένοις,⁵ καὶ προσφωνοῦσιν⁶ τοῖς ἐταίροις⁷ αὐτῶν⁸ 17 καὶ⁹ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε¹⁰ ἔθρηνήσαμεν ὑμῖν¹¹ καὶ οὐκ ἐκόπασθε’. 18 Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, ‘Δαιμόνιον ἔχει’. 19 ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἴδου, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν!’ Καὶ, ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων¹² αὐτῆς.”

Jesus denounces three cities

20 Τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς¹³ ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. 21 “Οὐαὶ σοι, Χωραζὶν!¹⁴ οὐαὶ σοι, Βηθσαϊδὰ!¹⁵ ὅτι εἰ ἐν Τύρω καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο¹⁶ αἱ δυνάμεις αἱ

¹ γαρ f⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

² προεφητευσαν f⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επροφητευσαν NB,C,D [2%] NU

³ ακουειν f⁵ S,C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [0.5%] NU

⁴ παιδιοις rell || παιδαριοις [5%] TR

⁵ εν αγορα καθημενοις f⁵ [50%] CP || 1 αγοραις 3 [45%] RP,HF,TR || ~ 31 αγοραις C,N,W [4%] OC || ~ 31 ταις αγοραις NB [1%] NU || ~ 31 τη αγορα D

⁶ και προσφωνουσιν f⁵ N,W [97%] RP,HF,CP,TR || α 2 C || α προσφωνοντα NB,D [3%] OC,NU

⁷ εταριοις f⁵ [65%] RP,OC,CP,TR || ετεροις NB,C,D,N,W [35%] HF,NU

⁸ αυτων f⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

⁹ και f⁵ C,N,W [98%] RP,HF,CP,TR || --- NB,D [2%] OC,NU

¹⁰ ωρχησασθε rell || ορχησασθε [2%] CP

¹¹ υμιν f⁵ C,N,W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR || ημιν (0.5%) || --- NB,D (1.4%) NU || long omissions (0.7%)

¹² τεκνων f⁵ C,D,N (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR || εργαων NB,W (0.5%) NU || long omission (0.1%)

¹³ ο ιησους f⁵ C,N,W [35%] || --- NB,D [65%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁴ χωραζιν f⁵ [20%] CP || χοραζιν N [65%] RP,HF,OC,TR,NU || χοραζειν NB,C,W [5%] || χωραζειν [5%] || χοραζην [2%] || χοραζαιν D || three other variants

¹⁵ βηθσαιδα f⁵ C(D)N [85%] RP,HF,OC,CP,NU || βηθσαιδαν B,W [14%] TR || βηδσαιδαν S [1%] || two other spellings

¹⁶ εγενοντο rell || εγενηθησαν [2%] OC

γενόμενοι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ¹ μετενόησαν. **22** Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. **23** Καὶ σὺ, Καπερναούμ,² ἢ³ ἕως τοῦ⁴ οὐρανοῦ ὑψώθης,⁵ ἕως Ἰδου⁶ καταβιβασθήσῃ! ⁷ Ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο⁸ αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν⁹ ἂν μέχρι τῆς σήμερον. **24** Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῆ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί.”

“I praise you, Father”

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁰ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. **26** Ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹¹ ἔμπροσθέν σου.”

27 “Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι. **28** Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. **29** Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ’ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός¹² εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπασιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. **30** ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.”

Jesus is Lord of the Sabbath

12 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπέινασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχους καὶ ἐσθίειν. **2** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον¹³ αὐτῷ, “Ἰδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ!” **3** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς:

¹ σποδῶ *rell* || 1 καθήμεναι [10%] OC || 1 καθήμενοι NC [3%]

² καπερναουμ **f**⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καφαρναουμ NB,D [1%] NU

³ ἢ **f**⁵ [35%] || ἢ N [64%] RP,HF,OC,CP,TR || μη NB,C,D,W [1%] NU

⁴ του **f**⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,W [1%] NU

⁵ υψωθης **f**⁵ [35%] || υψωθεισα N [63%] RP,HF,OC,CP,TR || υψωθηση NB,C,D,W [1%] NU || two other spellings

⁶ αδου *rell* || αιδου HF (And so wherever the word occurs.)

⁷ καταβιβασθηση **f**⁵ S,C,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || καταβηση B,D,W (0.4%) NU || καταβληθηση (0.6%) || κατενεχθηση (0.3%) || long omissions (0.2%)

⁸ εγενοντο **f**⁵ N,W [99%] RP,HF,CP,TR || εγενηθησαν NB,C,D [1%] OC,NU

⁹ εμειναν **f**⁵ D [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εμεινεν NB,C [1%] NU || εμεινον W [1%] || εμενεν N || one other variant

¹⁰ απεκρυψας **f**⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εκρυψας NB,D [0.5%] NU || εγγρυψας P⁶²

¹¹ εγενετο ευδοκια **f**⁵ C,D,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 P⁶² NB,W [1.5%] NU

¹² πραος **f**⁵ N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || πραυς P⁶² NB,C,D [0.5%] NU

¹³ ειπον **f**⁵ D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ειπαν NB,C [0.5%] NU

“Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ ὅτε ἐπέινασεν, αὐτὸς¹ καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ, 4 πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,² οὐς³ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ’ αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;⁴ 5” Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; 6 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν⁵ ἐστὶν ὧδε. 7 Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστίν, “Ἐλεον⁶ θέλω καὶ οὐ θυσίαν”, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναίτιους. 8 Κύριος γὰρ ἐστίν⁷ τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου!”⁸

Jesus heals on the Sabbath

9 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. 10 Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος ἦν⁹ τὴν¹⁰ χεῖρα ἔχων ξηράν. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, “Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;”¹¹—ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. 11 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; 12 Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου! Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.” 13 Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ,¹² “Ἐκτεινον τὴν χεῖρα σου!”¹³ Καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη¹⁴ ὑγιῆς ὡς ἡ ἄλλη. 14 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ’ αὐτοῦ ἐξελεθόντες,¹⁵ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.¹⁶

¹ αὐτος **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, C, D, N, W** [10%] NU

² εφαγεν **f**⁵ C, D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εφαγον **SB** [0.5%] NU

³ ους **f**⁵ **SC, N** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ο B, D, W [1%] NU

⁴ τοις ιερευσιν μονοις *reII* || ~ 312 [1%] OC

⁵ μειζον *reII* || μειζων **N** [10%] TR || μειζων **C**

⁶ ελεον **f**⁵ **W** [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ελεος **SB, C, D, N** [1.5%] NU

⁷ εστιν *reII* || 1 και [10%] TR

⁸ του σαββατου ο υιος του ανθρωπου *reII* || ~ 3456 και 12 OC

⁹ ην **f**⁵ [80%] RP, HF, CP, TR || --- **SB, C, W** [0.5%] NU || 1 εκει **D, N** [20%] OC

¹⁰ την **f**⁵ **D** [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ εχων 1 **N** [2%] || --- **SB, C, W** [1%] NU

¹¹ θεραπευειν **f**⁵ **B, C, N** [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || θεραπευσαι **SD, W** [0.5%] NU

¹² ανθρωπω *reII* || 1 τω εξηραμμενην εχοντι την χειρα [5%] CP

¹³ την χειρα σου **f**⁵ **C, D, W** [96%] RP, HF, CP, TR || ~ 312 **SB, N** [4%] OC, NU

¹⁴ αποκατεσταθη **f**⁵ **D** [78%] RP, HF, OC, TR || απεκατεσταθη **SB, C, N, W** [20%] CP, NU || απεκατεστη [1%] || one other variant

¹⁵ οι δε φαρισαιοι συμβουλιον ελαβον κατ αυτου εξελεθοντες **f**⁵ **N, W** [95%] RP, HF, CP, TR || ~ 12384567 [3%] || ~ 82134567 (**S**) **B, C** [1.5%] OC, NU || ~ 8 και 134567 **D** [0.5%]

¹⁶ απολεσωσιν *reII* || απωλεσωσιν **CP**

A tactical withdrawal

15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,¹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἀπάντας.² 16 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν,³ 17 ὅπως⁴ πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος: 18 “Ἴδου, ὁ παῖς μου ὃν ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου! Θήσω τὸ Πνεῦμά μου ἐπ’ αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. 19 Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. 20 Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν. 21 Καὶ⁵ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.”

The Pharisees blaspheme the Holy Spirit

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν^{6,7} λαλεῖν καὶ βλέπειν. 23 Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, “Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός,⁸ ὁ Υἱὸς Δαυὶδ?” 24 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, “Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν⁹ Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.” 25 Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς¹⁰ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς: “Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ’ ἑαυτῆς¹¹ ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ’ ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. 26 Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ’ ἑαυτὸν ἐμερίσθη. Πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ? 27 Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλλοῦσιν;¹² Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.¹³ 28 Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ¹⁴ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασι-

¹ ὄχλοι πολλοί **f**⁵ C,D,W [97.3%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || ~ 21 (1.9%) || 1 N (0.5%) || 2 **SB** (0.3%)

² ἀπάντας **f**⁵ [20%] || πάντας **SB,C,N(D,W)** [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ αὐτον ποιήσωσιν *rell* || ~ 21 OC

⁴ ὅπως **f**⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ἵνα **SB,C,D** [2%] NU

⁵ καὶ *rell* || 1 ἐν D [5%] TR || 1 ἐπι W

⁶ τον τυφλον και κωφον **f**⁵ C,N [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 1432 W [3%] || 14 **SB,D** [1%] NU

⁷ κωφον **f**⁵ **SB,D,W** [25%] NU || 1 καὶ C,N [75%] RP,HF,OC,CP,TR

⁸ ὁ χριστος **f**⁵ [20%] OC,CP || --- **SB,C,D,N,W** [80%] RP,HF,TR,NU

⁹ ἐν **f**⁵ [25%] || 1 τῷ **SB,C,D,N,W** [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ ὁ ιησους **f**⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB,D** [0.5%] NU

¹¹ εαυτης *rell* || εαυτην D [5%] OC (2x)

¹² εκβαλλουσιν *rell* || εκβαλουσιν N [3%] OC

¹³ υμων εσονται κριται **f**⁵ C,N [97%] RP,HF,CP,TR || ~ 321 **SB,D** [1%] OC,NU || ~ 312 [1%] || ~ 32 αὐτοὶ 1 W || three other variants

¹⁴ εγω εν πνευματι θεου **f**⁵ [28%] OC,TR || ~ 2341 **SB,C,D,W** [70%] RP,HF,CP,NU || 234 [2%] || ~ 2 δακτυλω 41 N

λεία τοῦ Θεοῦ. **29** Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκευῆ αὐτοῦ διαρπάσαι,¹ ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν? Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.²

The unforgivable sin

30 “Ὁ μὴ ὦν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει. **31** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.³ **32** Καὶ ὅς ἐάν⁴ εἶπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ’ ἂν εἶπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν⁵ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.

Jesus denounces the Pharisees

33 “Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. **34** Γεννήματα ἐχιδνῶν! Πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες? Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. **35** Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁶ ἐκβάλλει⁷ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει⁸ πονηρά. **36** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν⁹ λαλήσωσιν¹⁰ οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ¹¹ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. **37** Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιοθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.”

The sign of the prophet Jonah

38 Τότε ἀπεκρίθησάν¹² τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, “Διδάσκαλε, θέλομεν¹³ ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν”. **39** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς: “Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. **40** Ὡσπερ γὰρ

¹ διαρπάσαι f⁵ sD [98%] RP, HF, CP, TR || αρπασαι B, C, N, W [2%] OC, NU

² διαρπαση f⁵ sD, W [40%] || διαρπασει B, C, N [60%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

³ τοις ανθρωποις f⁵ C, D, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- sB [2%] NU

⁴ εαν rell || αν P²¹D [10%] TR

⁵ τω νυν f⁵ [90%] RP, HF, OC, CP || τουτω 1 sB, C, D, N, W [5%] TR, NU || ~ 1 αιωνι τουτω [5%]

⁶ θησαυρου rell || 1 της καρδιας [5%] TR

⁷ εκβαλλει f⁵ B, D, W [85%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 τα sC, N [14%] TR || 1 το [1%]

⁸ εκβαλλει rell || 1 τα N [10%] CP

⁹ εαν f⁵ C, N, W (99.2%) RP, HF, OC, CP, TR || αν (0.4%) || --- sB, D (0.4%) NU

¹⁰ λαλησωσιν f⁵ N, W (97.3%) RP, HF, OC, CP, TR || λαλησουσιν sB, C (2.2%) NU || seven other variants D (0.4%)

¹¹ περι rell || υπερ CP

¹² απεκριθησαν f⁵ N, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 αυτω sB, C, D [5%] NU

¹³ θελομεν rell || θελωμεν [2%] CP

ἦν¹ Ἰωνᾶς² ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται³ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. **41** Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ᾧδε. **42** Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,⁴ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος ᾧδε.

An empty 'house' is bad

43 “Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὐρίσκει. **44** Τότε λέγει, “Ἐπιστρέψω⁵ εἰς τὸν οἶκόν μου⁶ ὅθεν ἐξῆλθον”. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,⁷ σεσαρωμένον, καὶ κεκοσμημένον. **45** Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ’ ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.”⁸

New relationships

46 Ἐτι δὲ⁹ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.¹⁰ **47** Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, “Ἴδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασι,¹¹ ζητοῦντές σοι λαλῆσαι”.^{12,13} **48** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι¹⁴ αὐτῷ, “Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου?” **49** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν:¹⁵ “Ἴδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ

¹ ἦν *rell* || εγενετο [2%] OC || --- D

² ἰωνας *rell* || I ο προφητης [1%] OC

³ εσται *f*⁵ NB,C [65%] RP, HF, CP, TR, NU || 1 και D, W [35%] OC

⁴ σολομωνος *rell* || σολομωντος C [10%] TR (both times; C only the first)

⁵ επιστρεψω *rell* || υποστρεψω [10%] CP

⁶ επιστρεψω εις τον οικον μου *f*⁵ C, W [99%] RP, HF, CP, TR || ~ 23451 NB, D [1%] OC, NU

⁷ σχολαζοντα *rell* || 1 και NC [4%] OC

⁸ ταυτη τη πονηρα *rell* || ~ 231 [2%] OC

⁹ δε *f*⁵ C (D) W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [1%] NU

¹⁰ αυτω λαλησαι *rell* || ~ 21 D [5%] OC

¹¹ εξω εστηκασιν *rell* || ~ 21 OC

¹² σοι λαλησαι *rell* || σε ιδειν OC

¹³ the whole verse *f*⁵ C (D) W [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- NB [1%]

¹⁴ ειποντι *f*⁵ C [98.5%] RP, HF, CP, TR || λεγοντι NB, D [1.5%] OC, NU || --- W

¹⁵ ειπεν *rell* || εφη [1%] OC

οἱ ἀδελφοί μου! 50 Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ¹ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.”

Parables of the Kingdom

13 Ἐν δὲ² τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ³ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. 2 Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς⁴ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστήκει.

Parable of the soils

3 Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς πολλάς⁵ λέγων: “Ἴδου, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι.⁶ 4 Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδὸν· καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ⁷ κατέφαγεν αὐτά. 5 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. 6 Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. 7 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν⁸ αὐτά. 8 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπόν: ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. 9 Ὁ ἔχων ὠτα ἀκούειν,⁹ ἀκουέτω!”

The reason for parables

10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον¹⁰ αὐτῷ, “Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς?” 11 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι “Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. 12 Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ. 13 Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ

¹ ποιησῃ *rell* || ποιησει [5%] CP || ποιη C [0.5%] || ποιει D

² δε **f**⁵ C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB** [1.5%] NU

³ ἀπο **f**⁵ C,W [97.7%] RP,HF,CP,TR || εκ **S** [0.5%] || --- B [1.5%] OC,NU || three other variants D [0.3%]

⁴ εις **f**⁵ **SB**,C,W [30%] OC,NU || 1 το D [70%] RP,HF,CP,TR

⁵ ἐν παραβολαῖς πολλὰ **f**⁵ C [25%] || ~ 312 **SB**,D,W [75%] RP,HF,OC,CP, TR,NU

⁶ σπειραι **f**⁵ **SD**,W [60%] OC,CP || σπειρειν B,C [40%] RP,HF,TR,NU

⁷ ἦλθεν τα πετεινα και **f**⁵ **S**,C(D)W [98%] RP,HF,CP,TR || ἐλθοντα 23 B [2%] OC,NU

⁸ ἀπεπνιξαν **f**⁵ B,C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επνιξαν **SD** [2%] NU || one other variant

⁹ ακουειν **f**⁵ C,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB** [0.5%] NU

¹⁰ ειπον *rell* || ειπαν **SB** [0.5%] NU

συνιοῦσιν. **14** Καὶ ἀναπληροῦται¹ αὐτοῖς² ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἢ λέγουσα: Ἐκκοιμήσασθε³ καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες βλέψετε⁴ καὶ οὐ μὴ ἴδητε. **15** Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὤσιν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν·⁵ καὶ ἰάσωμαι⁶ αὐτούς. **16** Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὧτα ὑμῶν ὅτι ἀκούει·⁷ **17** ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,⁸ καὶ ἀκούσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Parable of the soils explained

18 “Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπειρόντος·⁹ **19** Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει¹⁰ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ—οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. **20** Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθύς¹¹ μετὰ χαρᾶς¹² λαμβάνων αὐτόν· **21** οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν. Γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθύς σκανδαλίζεται. **22** Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου¹³ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. **23** Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν¹⁴ σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν,¹⁵ ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ: ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.”

¹ ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκουοῦσιν οὐδὲ συνιούσιν καὶ ἀναπληροῦνται *rell* ἢ ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκουῶσι μηδὲ συνῶσι μήποτε ἐπιστρέψωσι καὶ τότε πληρωθήσεται OC

² αὐτοῖς *rell* ἢ ἐπ 1 D [5%] TR

³ ἀκοιμήσασθε **f**⁵ **NC** [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU ἢ ἀκουσητε N, W [20%] ἢ ἀκούσατε B ἢ ἀκουσεται D

⁴ βλέψετε **f**⁵ B, C [90%] RP, HF, OC, CP, TR, NU ἢ βλέψητε **SN** [10%] ἢ ἢ βλέψεται D ἢ βλέψηται W

⁵ ἐπιστρέψωσιν *rell* ἢ ἐπιστρέψουσιν N, W [10%]

⁶ ἰασομαι **f**⁵ [50%] TR ἢ ἰασομαι **NBC, D, N, W** [50%] RP, HF, OC, CP, NU

⁷ ἀκούει **f**⁵ W [93%] RP, HF, CP, TR ἢ ἀκουοῦσιν **SB, C, D, N** [7%] OC, NU

⁸ εἶδον **f**⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR ἢ ἰδον [0.5%] ἢ ἰδαν **SN** [0.5%] ἢ εἶδαν B, NU ἢ ἠδυνθησαν εἶδειν D

⁹ σπειρόντος **f**⁵ C, D, N [98%] RP, HF, CP, TR ἢ σπειραντος **SB, W** [2%] OC, NU

¹⁰ ἀρπάζει *rell* ἢ αἰρεῖ [2%] OC

¹¹ εὐθύς *rell* ἢ εὐθεως [4%] OC

¹² χαρὰς *rell* ἢ 1 δεχομενος καὶ OC (small print)

¹³ τούτου **f**⁵ C, N, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR ἢ --- **SB, D, NU**

¹⁴ γῆν τὴν καλὴν **f**⁵ D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR ἢ ~ 31 **SB, C, N** [5%] NU ἢ two other variants

¹⁵ συνιῶν **f**⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR ἢ συνιεις **SB, D** [1%] NU

Wheat and tares

24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων: “Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι¹ καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν² ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. 26 Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. 27 Προσελθόντες δὲ οἱ δούλοι τοῦ οἰκοδεσπότης εἶπον αὐτῷ, ‘Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ? Πόθεν οὖν ἔχει³ ζιζάνια?’ 28 Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ‘Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν’. Οἱ δὲ δούλοι εἶπον αὐτῷ,⁴ ‘Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν⁵ αὐτά?’ 29 Ὁ δὲ ἔφη:⁶ ‘Οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. 30 Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρα μέχρι⁷ τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν⁸ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, “Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου”’.”

Mustard seed

31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων: “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 32 ὃ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῆ μείζον πάντων⁹ τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν¹⁰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”

Yeast

33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς: “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυσεν¹¹ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.”

¹ σπείραντι f⁵⁵ NB,N,W [30%] OC,CP,NU || σπειροντι C,D [70%] RP,HF,TR

² εσπειρεν f⁵⁵ C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επεσπειρεν B,N [2%] NU || επεσπαρκεν N

³ εχει f⁵⁵ B,C,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τα N [5%] TR

⁴ ειπον αυτω f⁵⁵ (N)W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγουσιν 2 (D) [1%] NU || ~ 2 λεγουσιν B,C [0.5%]

⁵ συλλεξομεν f⁵⁵ [80%] RP,HF,CP || συλλεξομεν NB,C,N [20%] OC,TR,NU || συνλεξομεν D,W

⁶ εφη f⁵⁵ N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || φησιν NB,C [1%] NU || λεγει D [0.5%]

⁷ μεχρι f⁵⁵ C,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αχρι N || εως B,D [1%] NU || μεχρις W

⁸ εν f⁵⁵ B,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τω N,C [5%] TR

⁹ παντων f⁵⁵ [30%] OC,CP || --- NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU

¹⁰ ελθειν *rel* || κατελθειν CP

¹¹ εκρυσεν f⁵⁵ N [85%] RP,HF || ενεκρυσεν NB,C,D,W [15%] OC,CP,TR,NU

34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ¹ ἐλάλει αὐτοῖς, 35 ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος: “Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεῦξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.”²

“Wheat and tares” explained

36 Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς.³ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, “Φράσον⁴ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ”. 37 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς:⁵ “Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. 38 Ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. 39 Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ⁶ αἰῶνός ἐστιν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν. 40 Ὡσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται,⁷ οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.⁸ 41 Ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· 42 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. 43 Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὄρα ἀκούειν⁹ ἀκουέτω.

Treasure and pearl

44 “Πάλιν¹⁰ ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ,¹¹ ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ¹² καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

¹ οὐκ f⁵ D [95%] RP, HF, CP, TR || ουδεν NB, C, W [5%] OC, NU

² κοσμου f⁵ SC, D, W [99.4%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- B (0.5%) || long omission (0.1%)

³ ο ιησους f⁵ C, W [98%] RP, HF, CP, TR || αυτου [1%] OC || --- NB, D [1%] NU

⁴ φρασσον f⁵ C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || διασαφησον NB [1%] NU

⁵ αυτοις f⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [1.5%] NU

⁶ του f⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- B, D [1.5%] NU || N omits most of the verse

⁷ καιεται f⁵ C, W [90%] RP, HF, OC, CP || κατακαιεται NB [10%] TR [NU] || κατακαιονται D

⁸ τουτου f⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, TR || --- NB, D [1%] CP, NU

⁹ ακουειν f⁵ C, D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [0.5%] NU

¹⁰ παλιν f⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [0.5%] NU

¹¹ εν αγρω f⁵ D, N [30%] || 1 τω 2 B, C, W [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU || --- N

¹² παντα οσα εχει πωλει f⁵ C, N, W (91.3%) RP, HF, OC, CP, TR || ~ 4123 ND (4.1%) NU || ~ 423 B (1.1%) || 234 (2.3%) || six other variants (0.7%) || long omissions (0.6%)

45 “Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητούντι καλοὺς μαργαρίτας, 46 ὃς εὐρῶν¹ ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

A fishing net

47 “Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, 48 ἣν ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες² ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν· καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,³ τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. 49 Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, 50 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.”

51 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,⁴ “Συνήκατε ταῦτα πάντα;” Λέγουσιν αὐτῷ, “Ναί, Κύριε”.⁵ 52 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν⁶ τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.”

A visit to Natsareth

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρην ἐκεῖθεν. 54 Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι⁷ αὐτοὺς καὶ λέγειν: “Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; 55 Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; Οὐχὶ⁸ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσή⁹ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; 56 Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; Πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;”¹⁰ 57 Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ

¹ ὃς ευρων f⁵ C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2 δε SB(D) [1.5%] NU

² αναβιβασαντες rell || 1 αυτην (D) [10%] OC || 1 και C [2%]

³ αγγεια f⁵ (D)W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αγγη SB,C,N [1.5%] NU

⁴ λεγει αυτοις ο ιησους f⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [0.5%] NU

⁵ κυριε f⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [2%] NU

⁶ εἰς τὴν βασιλειαν f⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR || τὴ βασιλεια SB,C,N,W [9%] NU || ἐν τῇ βασιλεια D [1%]

⁷ εκπληττεσθαι f⁵ [90%] RP,HF,OC,TR || εκπλησσεσθαι SB,C,D,N,W [10%] CP,NU || two other variants

⁸ ουχι f⁵ D [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ουχ SB,C,N,W [5%] NU

⁹ ιωση f⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ιωση [2%] || ιωαννης ND [7%] || ιωσηφ B,C,N [1%] NU

¹⁰ ταυτα παντα rell || ~ 21 D,N,W [10%]

μη ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ”. 58 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

The death of John the Baptizer

14 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης² τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, “Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ”. 3 Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν³ καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ⁴ διὰ Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. 4 Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης,⁵ “Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν”. 5 Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβεῖτο⁶ τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. 6 Γενεσιῶν⁷ δὲ ἀγομένων⁸ τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρεσεν τῷ Ἡρώδῃ. 7 Ὅθεν μεθ’ ὄρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. 8 Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, “Δός μοι,” φησίν, “ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!” 9 Καὶ ἐλυπήθη⁹ ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ¹⁰ τοὺς ὄρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσεν δοθῆναι. 10 Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν¹¹ Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. 11 Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ¹² ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 12 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα¹³ καὶ ἔθαψαν αὐτό,¹⁴ καὶ ἐλθόντες¹⁵ ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

¹ πατριδι αυτου f⁵ N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 B,D [0.5%] NU || ιδια 1 s [2%] || ιδια 12 C

² τετραρχης f⁵ B,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || τετραρχης sC [0.5%] NU

³ αυτον f⁵ sC,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B [0.5%]

⁴ εθετο εν φυλακη f⁵ C,N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 23 απεθετο sB [1%] NU || 2 τη 3 D || ~ 2 τη 3 απεθετο [0.5%] || 12 τη 3 [0.5%] || three other variants

⁵ αυτω ο ιωαννης f⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 (B) [0.5%] NU || 3 s || 13 D [0.5%]

⁶ εφοβειτο f⁵ [20%] || εφοβηθη sB,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [the imperfect is correct]

⁷ γενεσιων f⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || γενεσιους sB,D [1%] NU

⁸ αγομενων f⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αγομενοις [0.5%] || γενομενων C,N [2%] || γενομενοις sB,D [0.5%] NU

⁹ ελυπηθη f⁵ sC,W (98.7%) RP,HF,OC,CP,TR || λυπηθεις B,D (1.2%) NU || two other variants (0.1%)

¹⁰ δε f⁵ sC,W (98%) RP,HF,OC,CP,TR || και (0.2%) || --- B,D (1.7%) NU

¹¹ τον f⁵ C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- sB [1%]

¹² ηνεχθη η κεφαλη αυτου rel || ~ 2341 CP

¹³ σωμα f⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || πτωμα (s)B,C(D) [5%] NU

¹⁴ αυτο f⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αυτον sB [0.5%] [NU]

¹⁵ ελθοντες rel || εξελθοντες CP

Food for 15,000

13 Καὶ ἀκούσας¹ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. 14 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς² εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς³ καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.

15 Ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁴ λέγοντες: “Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν. Ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.” 16 Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁵ εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν. Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.” 17 Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, “Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας”. 18 Ὁ δὲ εἶπεν, “Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε”.⁶ 19 Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι⁷ ἐπὶ τοὺς χόρτους,⁸ λαβῶν⁹ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν· καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. 20 Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. 21 Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Peter walks on water

22 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς¹⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹¹ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσει τοὺς ὄχλους. 23 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. Ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. 24 Τὸ δὲ πλοῖον ἦδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν,¹² βασιανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. 25 Τετάρτη δὲ φυλακῆ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν¹³ πρὸς αὐτοὺς

¹ καὶ ἀκούσας f⁵ C,W [95%] RP,HF,CP,TR || ~ 2 δε NB,D [5%] OC,NU

² ο ἰησοῦς f⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [3%] NU

³ αὐτοῖς rell || αὐτοὺς W [5%] TR || περὶ αὐτῶν D

⁴ αὐτοῦ f⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [0.5%] NU

⁵ ἰησοῦς f⁵ B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ND [1%]

⁶ αὐτοὺς ὧδε f⁵ C,W (98.8%) RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB (0.2%) NU || 1 D (0.6%) || long omissions (0.4%)

⁷ ἀνακλιθῆναι rell || ἀνακλιθηναὶ CP

⁸ τοὺς χορτοὺς f⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR || τοῦ χορτοῦ NB,C,W [3%] NU || τὸν χορτὸν D [1%]

⁹ λαβῶν f⁵ B [96%] RP,HF,OC,CP,NU || καὶ 1 NC,W [4%] TR || ελαβεν D

¹⁰ ο ἰησοῦς f⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D,W [5%] NU

¹¹ αὐτοῦ f⁵ B [30%] OC,TR || --- NC,D,W [70%] RP,HF,CP,NU

¹² μέσον τῆς θαλάσσης ἦν f⁵ NC,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || σταδίους πολλοὺς ἀπο τῆς γῆς ἀπειχεν B [2%] NU || ~ 4 εἰς 123 D || two other variants

¹³ ἀπῆλθεν f⁵ C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ἠλθεν NB [4%] NU

ὁ Ἰησοῦς,¹ περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.² **26** Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ³ ἐπὶ τὴν θάλασσαν⁴ περιπατοῦντα ἐταράχθησαν, λέγοντες ὅτι “Φάντασμα ἐστίν!” Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραζαν. **27** Εὐθέως⁵ δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,⁶ λέγων: “Θαρσεῖτε! Ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε!” **28** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,⁷ “Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν⁸ ἐπὶ τὰ ὕδατα”. **29** Ὁ δὲ εἶπεν, “Ἐλθέ!” Καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐλθεῖν¹⁰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **30** Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν¹¹ ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραζεν, λέγων, “Κύριε, σῶσόν με!” **31** Καὶ εὐθέως¹² ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ: “Ολιγόπιστε! εἰς τί ἐδίστασας;” **32** Καὶ ἐμβάντων¹³ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. **33** Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες¹⁴ προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, “Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ!”

At Genesaret

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς¹⁵ τὴν γῆν¹⁶ Γενησαρέτ.¹⁷ **35** Καὶ ἐπιγόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας· **36** καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹⁸ μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.

¹ ο ἰησοῦς **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, C, D, W** [3%] NU

² τῆς θαλάσσης **f**⁵ C, D [97%] RP, HF, OC, CP, TR || τὴν θαλάσσαν **SB, W** [3%] NU

³ καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ **f**⁵ C, W (94.4%) RP, HF, OC, CP, TR || 12345 αὐτοῦ (0.9%) || 123 (1.3%) || 2 δε 345 (1.3%) || ~ 4 δε 523 B, D (0.9%) NU || 2 δε 3 **N** (0.2%) || three other variants (0.3%)

⁴ τὴν θαλάσσαν **f**⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || τῆς θαλάσσης **SB, C, D** [3%] NU

⁵ εὐθεως **f**⁵ C, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εὐθὺς **SB, D** [2.5%] NU

⁶ οὗτοις ο ἰησοῦς **f**⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 B [0.5%] [NU] || 1 **SD** [0.5%]

⁷ ο πετρος εἶπεν **f**⁵ [25%] || 123 αὐτῷ B [1%] || αὐτῷ 123 **SC, W** [73%] RP, HF, OC, CP, TR, NU || αὐτῷ 23 D || one other variant

⁸ πρὸς σε ἐλθεῖν **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 **SB, C, D, W** [5%] NU

⁹ ο **f**⁵ C, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- **SB, D**

¹⁰ ἐλθεῖν **f**⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || καὶ ἦλθεν B, C [1%] NU || ἐλθὼν ἦλθεν οὖν **S**

¹¹ ἰσχυρὸν **f**⁵ C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- **SB** [0.5%]

¹² καὶ εὐθεως **f**⁵ [20%] CP || ~ 2 δε (**S**) B, C, D, W [80%] RP, HF, OC, TR, NU

¹³ ἐμβάντων **f**⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἀναβάντων **SB, D** [2%] NU

¹⁴ ἐλθόντες **f**⁵ C, D, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, N** [2%] NU || προσελθόντες [2%]

¹⁵ εἰς **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐπι **SB, C, D, N, W** [5%] NU

¹⁶ γῆν **f**⁵ C, N [98%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 εἰς **SB, D, W** [2%] NU

¹⁷ γενησαρετ **f**⁵ N [30%] || γεννησαρετ **SB, C, W** [55%] RP, HF, OC, CP, TR, NU || γεννησαρεθ [14%] || γεννησαρεθ [0.5%] || γεννησαρ D (According to the Targum, the name is spelled with one ‘n’, according to the LXX it is with two.)

¹⁸ κἂν **f**⁵ [35%] OC, CP || --- **SB, C, D, N, W** [65%] RP, HF, TR, NU

Jesus antagonizes the Pharisees—29 AD

15 Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ¹ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι² λέγοντες: **2** “Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουνσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων? Οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν³ ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.” **3** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς: “Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν? **4** Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων,⁴ ‘Τίμα τὸν πατέρα⁵ καὶ τὴν μητέρα’, καὶ ‘Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω’. **5** Ὑμεῖς δὲ λέγετε: “Ὁς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, “Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς”—**6** καὶ⁶ οὐ μὴ τιμῆσῃ⁷ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα.”⁸ Καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν⁹ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. **7** Ὑποκριταί! Καλῶς προεφήτευσεν¹⁰ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων: **8** “Ἐγγίζει μοι¹¹ ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ¹² τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾶ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ. **9** Μάτην δὲ σέβονταιί με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων’.”

That which defiles

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς: “Ἀκούετε καὶ συνίετε. **11** Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος—τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.” **12** Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹³ εἶπον¹⁴ αὐτῷ, “Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι¹⁵ ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν?”¹⁶ **13** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν: “Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται.

¹ οἱ **f**⁵ C,N,W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, D [3%] NU

² γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι **f**⁵ C,N,W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 321 **SB**, D [3%] NU

³ αὐτῶν **f**⁵ C,D,N,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- **SB** [2%]

⁴ ενετείλατο λεγων **f**⁵ S,C,N,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ειπεν B,D [1.5%] NU

⁵ πατερα *rell* || 1 σου N,W [10%] TR

⁶ καὶ **f**⁵ N,W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, C,D [3%] NU

⁷ τιμηση **f**⁵ S [95%] RP, HF, OC, CP, TR || τιμησει B,C,D,N,W [5%] NU

⁸ ἡ τὴν μητέρα **f**⁵ [25%] || 123 αὐτου C,N,W [75%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, D [0.5%] NU

⁹ τὴν ἐντολὴν **f**⁵ N,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || τὸν νομὸν **SC** (1.1%) || τὸν λόγον B,D (0.4%) NU

¹⁰ προεφητευσεν **f**⁵ N,W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐπροφητευσεν **SB**, C,D [1%] NU

¹¹ ἐγγίζει μοι **f**⁵ C,N,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, D [2%] NU

¹² τῷ στόματι αὐτῶν καὶ **f**⁵ C,N,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, D [2%] NU

¹³ αὐτοῦ **f**⁵ C,N,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, D [2%] NU

¹⁴ ειπον **f**⁵ (S) C,N,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || λεγουσιν B,D [2%] NU

¹⁵ φαρισαῖοι *rell* || 1 οἱ CP

¹⁶ ακουσαντες τον λογον εσκανδαλισθησαν *rell* || ~ 4123 OC

14 Ἄφετε αὐτούς. Ὁδηγοί εἰσιν τυφλοὶ¹ τυφλῶν² τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῆ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.”³

15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, “Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην”.⁴ 16 Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁵ εἶπεν: “Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε? 17 Οὕτω⁶ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται? 18 Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται· κάκεῖνα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον. 19 Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. 20 Ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.”

A crumb for a little dog

21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. 22 Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ⁷ Χαναanaία ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν⁸ αὐτῷ,⁹ λέγουσα: “Ἐλέησόν με, Κύριε, Υἱὲ¹⁰ Δαυὶδ! Ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.” 23 Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες¹¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων¹² αὐτὸν, λέγοντες, “Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν”. 24 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ”. 25 Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν¹³ αὐτῷ λέγουσα, “Κύριε, βοήθει μοι!” 26 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις”. 27 Ἡ δὲ εἶπεν, “Ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν”. 28 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ: “ᾠ γύναι,

¹ ὀδηγοί εἰσιν τυφλοὶ f⁵ s, C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 321 B(D) [2%] NU

² τυφλῶν f⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- sB, D [0.5%]

³ ἐμπεσοῦνται f⁵ (D)W [30%] CP || πεσοῦνται sB, C [70%] RP, HF, OC, TR, NU

⁴ ταύτην f⁵ C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- sB [1%]

⁵ ἰησοῦς f⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- sB, D [1.5%] NU

⁶ οὕτω f⁵ s, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ου B, D [1%] NU

⁷ γυνή *rell* || 1 τις CP

⁸ ἐκραύγασεν f⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐκραζεν B, D [1%] NU || ἐκραζεν s [1%] || ἐκραυγαζεν [1%]

⁹ αὐτῷ f⁵ W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || --- sB, C [5%] NU || ὀπισθ αὐτου D

¹⁰ υἱε f⁵ s, C [99%] RP, HF, OC, CP, TR || υιος B, D, W [1%] NU

¹¹ προσελθόντες *rell* || 1 αὐτω CP

¹² ἠρώτων f⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ἠρωτων sB, C, D [0.5%] NU || ἠρωτησαν [1%]

¹³ προσεκύνησεν f⁵ C, W [90%] RP, HF, OC, CP || προσεκυνει sB, D [10%] TR, NU

μεγάλη σου ἡ πίστις! Γενηθήτω σοι ὡς θέλεις.” Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Food for 4,000 men

29 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. 30 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ’ ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς,¹ καὶ ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,² καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς· 31 ὥστε τοὺς ὄχλους³ θαυμάσαι—βλέποντας κωφούς⁴ λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς,⁵ χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας—καὶ ἐδόξαζον⁶ τὸν Θεὸν⁷ Ἰσραὴλ.

32 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν: “Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας⁸ τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστις⁹ οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.” 33 Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁰ “Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον?” 34 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Πόσους ἄρτους ἔχετε?” Οἱ δὲ εἶπον,¹¹ “Ἐπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια”. 35 Καὶ ἐκέλευσεν¹² τοῖς ὄχλοις¹³ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. 36 Καὶ λαβῶν¹⁴ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύδας,¹⁵ εὐχαριστήσας ἐκλάσεν, καὶ ἔδωκεν¹⁶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹⁷ οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ.¹⁸ 37 Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον

¹ τυφλοὺς κωφούς κυλλοὺς f⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 213 C(W) [5%] || ~ 132 N [0.5%] NU || ~ 312 B || 13 D

² του ιησου f⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || αυτου NB, D [3%] NU

³ τους οχλους f⁵ B, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || τον οχλον NC, D [5%] NU

⁴ κωφους rell || 1 ακουοντας αλαλους OC (small print)

⁵ υγιεις f⁵ [92%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 και NB, C, D, W [8%] NU

⁶ εδοξαζον f⁵ N [30%] CP || εδοξασαν B, C, D, N, W [70%] RP, HF, OC, TR, NU

⁷ θεον rell || 1 του [2%] CP

⁸ ημερας f⁵ NN [30%] CP, TR || ημεραι B, C, D, W [70%] RP, HF, OC, NU

⁹ νηστις f⁵ NN [25%] || νηστεις B, C, D, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹⁰ αυτου f⁵ C, D, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [2%] NU

¹¹ ειπον rell || ειπαν N [2%] NU || 1 αυτω D [1%] CP

¹² εκελευσεν f⁵ C, N, W (97%) RP, HF, OC, CP, TR || κελευσας (1.7%) || παραγγελιας NB, D (1.3%) NU || one other variant

¹³ τοις οχλοις f⁵ N, W (78.8%) RP, HF, OC, CP, TR || τους οχλους C (19.2%) || τω οχλω NB, D (1.4%) NU || τον οχλον (0.3%) || three other variants (0.2%)

¹⁴ και λαβων f⁵ C, N, W (97.2%) RP, HF, OC, CP, TR || ελαβεν NB, D (2.8%) NU

¹⁵ ιχθυας f⁵ C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 και NB, D [3%] NU

¹⁶ εδωκεν f⁵ C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || εδιδου NB, D [3%] NU

¹⁷ αυτου f⁵ C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [3%] NU

¹⁸ τω οχλω f⁵ C, D, N, W [96%] RP, HF, CP, TR || τοις οχλοις NB [4%] OC, NU

τῶν κλασμάτων,¹ ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις. **38** Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. **39** Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη² εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλά.³

The sign of the prophet Jonah

16 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδειῖξαι⁴ αὐτοῖς. **2** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς: “Ὀψίας γενομένης λέγετε, ‘Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός’· **3** καὶ πρωί, ‘Σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός’· ‘Υποκριταί!⁵ Τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσχετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε.⁶ **4** Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.”⁷ Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.

“Beware of the leaven of the Pharisees”

5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁸ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. **6** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων”. **7** Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι “Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν”. **8** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς:⁹ “Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε?”¹⁰ **9** Οὐπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε? **10** Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε? **11** Πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου¹¹ εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹² ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδου-

¹ ἦσαν το περισσευον των κλασμάτων f⁵ S,C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 23451 B,D [1.5%] NU

² ενεβη f⁵ SB [30%] RP,OC,TR,NU || ανεβη C,N,W [70%] HF,CP || ενβαινει D

³ μαγδαλα f⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR || μαγδαλαν C,N,W [2%] || μαγαδαν SB(D)NU

⁴ επιδειξαι *rell* || υποδειξαι CP

⁵ υποκριται f⁵ [94%] RP,HF,OC,CP,TR || --- C,D,W [3%] || (omit verses 2^b-3 NB [3%] [NU])

⁶ from οψιας, verse 2, to δυνασθε, end of verse 3 f⁵ C,D,N,W [97%] RP,HF,CP,TR[NU] [OC adds γυναι] || --- NB [3%]

⁷ του προφητου f⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [1%] NU

⁸ αυτου f⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,C,D [2%] NU

⁹ αυτοις f⁵ C [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D,W [10%] NU

¹⁰ ελαβετε f⁵ C,W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR || ελαβομεν (0.6%) || εχετε SB,D (1.7%) NU || long omissions (0.2%)

¹¹ αρτου f⁵ D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || αρτων SB,C [10%] NU || αρτους [0.5%]

¹² προσεχειν f⁵ W [95.5%] RP,HF,OC,CP,TR || προσεχετε D [1%] || προσεχετε δε SB,C [1.5%] NU || αλλα προσεχετε [1%] || two other variants [1%]

καίων?” 12 Τότε συνήκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου,¹ ἀλλὰ² ἀπὸ τῆς διδασχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

Jesus openly declares His death and ministers on that basis

13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, “Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι,³ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου?” 14 Οἱ δὲ εἶπον,⁴ “Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν”. 15 Λέγει αὐτοῖς, “Ὑμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε εἶναι?” 16 Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος!” 17 Καὶ ἀποκριθεὶς⁵ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: “Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ’ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 18 Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἰδοῦ οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. 19 Καὶ⁶ δώσω σοι τὰς κλεῖς⁷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” 20 Τότε διεστειλάτο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ⁸ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτὸς ἐστίν⁹ ὁ Χριστός. 21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα¹⁰ καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. 22 Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων, “Ἰλεῶς σοι, Κύριε! Οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο!” 23 Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ: “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ! Σκάνδαλόν μου εἶ,¹¹ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.”

¹ του αρτου **ƒ**⁵ C,W [94.2%] RP,HF,OC,CP,TR || των αρτων B (1.3%) NU || --- D (0.7%) || των φαρισαιων και σαδδουκαιων **Σ** (0.4%) || three other variants (0.4%) || long omissions (3%)

² αλλα **ƒ**⁵ **Σ**,C,D,W [75%] RP,HF,CP,NU || αλλ [25%] OC,TR

³ με λεγουσιν οι ανθρωποι ειναι **ƒ**⁵ [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 2345 B [0.5%] NU || ~ 21345 C,W [0.5%] || ~ 3452 **Σ** || ~ 13425 D || one other variant

⁴ ειπον *rell* || ειπαν B [0.5%] NU

⁵ και αποκριθεις **ƒ**⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2 δε **Σ**,D [3%] NU

⁶ και **ƒ**⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **Σ**,D [1%] NU

⁷ κλεις **ƒ**⁵ C,D [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || κλειδας **Σ**,W [0.5%] NU

⁸ αυτου **ƒ**⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **Σ**,C,D [1%] NU

⁹ εστιν **ƒ**⁵ **Σ**B [35%] NU || 1 ιησους C(D)W [65%] RP,HF,OC,CP,TR

¹⁰ απελθειν εις ιεροσολυμα **ƒ**⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 **Σ**,D [3%] NU

¹¹ μου ει **ƒ**⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 C [0.5%] || ~ 2 εμου **Σ**B [2%] NU || ~ 2 εμοι D [0.5%] || one other variant

How to save your life

24 Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: “Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω¹ μοι. 25 Ὃς γὰρ ἂν² θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν. 26 Τί γὰρ ὠφελεῖται³ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Ἥ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; 27 Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. 28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,⁴ εἰσὶν τινες⁵ ὧδε ἐστῶτες⁶ οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται⁷ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.”

Jesus meets with Moses and Elijah

17 Καὶ μεθ’ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ’ ἰδίαν. 2 Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο⁸ λευκὰ ὡς τὸ φῶς. 3 Καὶ ἰδοὺ, ὠφθησαν⁹ αὐτοῖς Μωσῆς¹⁰ καὶ Ἡλίας¹¹ μετ’ αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹² 4 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, “Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν¹³ ὧδε τρεῖς σκηνάς: σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ¹⁴ μίαν καὶ μίαν Ἡλίᾳ.”¹⁵ 5 Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδοὺ, **φωνή** ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα: “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. Αὐτοῦ ἀκούετε!”¹⁶

¹ ἀκολουθεῖτω *rell* || ἀκολουθητω CP

² ἂν **f**⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εἰς NB,C [1%] NU

³ ὠφελεῖται **f**⁵ C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ὠφελήθησεται NB [3%] NU

⁴ ὑμῖν **f**⁵ C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 οτι NB [4%] NU

⁵ τινες **f**⁵ W [85%] RP,HF || 1 των NB,C,D [15%] OC,CP,TR,NU

⁶ ἐστῶτες **f**⁵ W [85%] RP,HF || ἐστηκοτων [10%] OC,CP,TR || ἐστῶτων NB,C,D [5%] NU

⁷ γεύσονται *rell* || γεύσονται [5%] CP

⁸ ἐγένετο **f**⁵ NB,C,D,W [40%] OC,CP,TR,NU || ἐγενοντο [60%] RP,HF || --- [0.5%]

⁹ ὠφθησαν **f**⁵ C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ὠφθη NB,D [4%] NU

¹⁰ μωσῆς **f**⁵ C [90%] RP,HF,OC,CP,TR || μωυσης NB,D,W [10%] NU

¹¹ ἡλιας *rell* || ἡλιας TR

¹² μετ αὐτου συλλαλοῦντες **f**⁵ C(D) [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 (NB,W) [1%] NU

¹³ ποιήσωμεν **f**⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ποιήσω NB,C [0.5%] NU

¹⁴ μωσει **f**⁵ [50%] OC || μωση C [47%] RP,HF,CP,TR || μωυσει NB,D [2%] NU || μωυση [1%] || μωυσι W

¹⁵ μίαν ἡλια **f**⁵ (B) [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 (S)C(D)(W) [10%] NU

¹⁶ αὐτου ἀκούετε **f**⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB,D [1%] NU

6 Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπесον¹ ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. 7 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ² εἶπεν, “Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε”. 8 Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν³ μόνον.

Elijah and 'Elijah'

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ⁴ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, “Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ”.⁵ 10 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁶ λέγοντες, “Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον?” 11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁷ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς:⁸ “Ἥλιος μὲν ἔρχεται πρῶτον,⁹ καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. 12 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι “Ἥλιος” ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ’¹⁰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. Οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ’ αὐτῶν.” 13 Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

A tough kind of demon

14 Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν¹¹ πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν,¹² καὶ λέγων: 15 “Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει! Πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. 16 Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι.” 17 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ’ ὑμῶν?¹³ Ἔως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν? Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε.” 18 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ἰάθη¹⁴ ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκεῖνης.

¹ επесон *rell* || επεσαν ἸΒ,С,Д,В [2%] ΝU

² προσελθων ο ιησους ηψατο αυτων και f⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 1236 αψαμενος

5 [1%] || ~ προσηλθεν 236 αψαμενος 5 ἸΒ [0.5%] ΝU || ~ προσηλθεν 236 ηψατο 56 D

³ τον ιησουν f⁵ C(D) [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || αυτον 2 B [0.5%] ΝU || ~ 2 αυτον Ἰ [1%] || 2 W

⁴ εκ *rell* || απο [5%] OC, TR

⁵ αναστη f⁵ ἸC(W) [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR || εγερθη B, D [0.2%] ΝU

⁶ αυτου f⁵ B, C, D [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ἸW [1%] ΝU

⁷ ιησους f⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ἸB, D, W [3%] ΝU

⁸ αυτοις f⁵ ἸC [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- B, D, W [1%] ΝU

⁹ πρωτον f⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ἸB, D, W [3%] ΝU

¹⁰ αλλ f⁵ ἸB [50%] OC, CP, TR || αλλα C, D, W [50%] RP, HF, NU

¹¹ αυτων f⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ἸB, D [1%] ΝU

¹² αυτον *rell* || αυτω [5%] TR || εμπροσθεν αυτου D || αυτων [0.5%] || --- [0.5%]

¹³ εσομαι μεθ υμων f⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 ἸB, C, D [3%] ΝU

¹⁴ ιαθη f⁵ [20%] || εθεραπευθη ἸB, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, ΝU

19 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, “Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό?” 20 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹ αὐτοῖς: “Διὰ τὴν ἀπιστίαν² ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, ‘Μετάβηθι³ ἐντεῦθεν⁴ ἐκεῖ’, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. 21 Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία.”⁵

22 Ἀναστρεφόμενων⁶ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ,⁷ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, 23 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται”. Καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

Money from a fish

24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,⁸ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον,⁹ “Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ¹⁰ δίδραχμα?” 25 Λέγει, “Ναί”. Καὶ ὅτε εἰσῆλθον¹¹ εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, λέγων: “Τί σοι δοκεῖ, Σίμων? Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν?” 26 Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος,¹² “Ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν”. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ἄρα γε ἐλεύθεροὶ εἰσιν οἱ υἱοί. 27 Ἴνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν¹³ θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα¹⁴ πρῶτον ἰχθὺν ἄρον. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνους λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.”

¹ ἰησοῦς εἶπεν **f**⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || λέγει **SB,D** [3%] NU

² ἀπιστίαν **f**⁵ C,D,W [98.3%] RP,HF,OC,CP,TR || ὀλιγοπιστίαν **SB** (1.5%) NU || --- (0.1%)

³ μεταβηθι **f**⁵ C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || μεταβα **SB** [3%] NU

⁴ ἐντεῦθεν **f**⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ἐνθεν **SB,D** [1%] NU

⁵ whole verse **f**⁵ C,D,W (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB** (0.6%) NU

⁶ ἀναστρεφόμενων **f**⁵ C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || συστρεφόμενων **SB** [1%] NU

⁷ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ *rell* || εἰς τὴν γαλιλαίαν OC

⁸ καπερναοῦμ **f**⁵ C [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καφαρναοῦμ **SB,D,W** [1%] NU

⁹ εἶπον *rell* || εἶπαν **B(D)NU**

¹⁰ τὰ **f**⁵ B,C [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- **SD** || τὸ W [0.5%]

¹¹ ὅτε εἰσῆλθον **f**⁵ [25%] || 1 εἰσῆλθεν (W) [72%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ἦλθον C [1%] || ἐλθοντα B [1%] NU || εἰσελθοντα **S** || εἰσελθοντων [1%] || εἰσελθοντι D || one other variant [the reference is to the group, including Jesus.]

¹² λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος **f**⁵ (C)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εἰποντες δε B [1%] NU || ὁ δε εφη απο των ἀλλοτριων εἰποντες δε **S** || 12 D

¹³ τὴν **f**⁵ D [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB,W** [10%] NU

¹⁴ ἀναβάντα **f**⁵ **SB,D** [40%] OC,TR,NU || ἀναβαινοντα W [60%] RP,HF,CP

How to be 'big' in the Kingdom

18 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, “Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;” **2** Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς¹ παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν: **3** “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **4** Ὅστις οὖν ταπεινώσει² ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

About offenses

5 “Καὶ ὃς ἐὰν δέξεται παιδίον τοιοῦτον ἐν³ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. **6** Ὅς δ' ἂν σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὀνίκος εἰς⁴ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης! **7** Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων! Ἀνάγκη γάρ ἐστίν⁵ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ⁶ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται!

8 “Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοπον αὐτὰ⁷ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ! Καλὸν σοὶ ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν,⁸ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. **9** Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ! Καλὸν σοὶ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός.

God loves children

10 “Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. **11** Ἦλθεν γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου σῶσαι⁹ τὸ ἀπολωλός.¹⁰ **12** Τί ὑμῖν δοκεῖ? Ἐὰν γένηται τι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν

¹ ο ἰησοῦς **f**⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB** [3%] NU

² ταπεινώσει *rell* || ταπεινώση [5%] TR

³ παιδιον τοιουτον εν **f**⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 D [1%] || ~ 31 τοιουτο B [2%] NU || ~ 132 [0.5%] || ~ 13 τοιουτο **S** || 1 τοιουτο 3 W || two other variants

⁴ εἰς **f**⁵ W [95%] RP,HF,OC || ἐπι D,N [3%] CP,TR || περὶ **SB** [2%] NU || one other variant

⁵ ἐστὶν **f**⁵ **SD**,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,N [3%] NU

⁶ ἐκεινω **f**⁵ B,N(W) [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SD** [1%] NU

⁷ αὐτα **f**⁵ N,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || αὐτον **SB**,D [5%] NU || one other variant

⁸ χωλον η κυλλον **f**⁵ D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 321 **SB** [0.5%] NU

⁹ σωσαι **f**⁵ D,N,W (83.7%) RP,HF,OC,CP,TR || ζητησαι και 1 (14.8%) || [**SB** (1.5%) NU omit the whole verse]

¹⁰ the whole verse **f**⁵ D,N,W (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB** (1.5%) NU

πρόβατα, καὶ πλανηθῆ ἔν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείς¹ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη² πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον? **13** Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. **14** Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται εἷς³ τῶν μικρῶν τούτων.

Handling a recalcitrant brother

15 “Ἐὰν δὲ ἀμάρτη⁴ εἰς σε⁵ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε,⁶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. **16** Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥήμα. **17** Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

Agreeing in prayer

18 “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ,⁷ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ⁸ οὐρανῷ. **19** Πάλιν ἀμὴν⁹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. **20** Οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν!”

About forgiveness

21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν,¹¹ “Κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ ἕως ἐπτάκις;” **22** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Οὐ, λέγω σοι, ἕως ἐπτάκις, ἀλλ’¹² ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά!

¹ αφείς **f**⁵ **SN,W** [98%] **RP,HF,OC,CP,TR** || αφησει **B** [2%] **NU** || αφησι **D**

² ὄρη **f**⁵ **SN,W** [98%] **RP,HF,OC,CP,TR** || 1 και **B,D** [2%] **NU**

³ εἷς **f**⁵ **W** [98%] **RP,HF,OC,CP,TR** || εν **SB,D,N** [2%] **NU**

⁴ ἀμαρτη **f**⁵ **W** [25%] **CP** || ἀμαρτηση **SB,D,N** [74%] **RP,HF,OC,TR,NU** || ἀμαρτει [0.5%] || ἀμαρτησει [0.5%] [2nd or 1st aorist?]

⁵ εἰς σε **f**⁵ **D,N,W** [99%] **RP,HF,OC,CP,TR**[**NU**] || --- **SB** [1%]

⁶ ὑπάγε **f**⁵ **SB,D** [30%] **NU** || 1 και **N,W** [70%] **RP,HF,OC,CP,TR**

⁷ τω ουρανω **f**⁵ **N,W** [98.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || 2 **B** [0.5%] **NU** || τοις ουρανοις **SD** [1%]

⁸ τω ουρανω **f**⁵ **N,W** [98.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || 2 **SB** [0.5%] **NU** || τοις ουρανοις **D** [1%]

⁹ ἀμην **f**⁵ **B** [95%] **RP,HF,OC,CP**[**NU**] || --- **SD** [4%] **TR** || δε **N,W** [1%]

¹⁰ ὑμων συμφωνησωσιν **f**⁵ **W** [96%] **RP,HF,OC,CP,TR** || εἰς 12 [1.5%] || 1 συμφωνησουσιν **N** [0.5%] || ~ 2 εἰς 1 **B** [1%] **NU** || ~ συμφωνησουσιν εἰς 1 **SD** [0.5%] || two other variants

¹¹ αὐτω ο πετρος ειπεν **f**⁵ **N,W** [99%] **RP,HF,OC,CP,TR** || ~ 2341 **B** [1%] **NU** || 234 **S** || ~ 341 **D**

¹² ἀλλ *re* || ἀλλα **B,D** [0.5%] **NU**

23 “Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησεν συναίρειν λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. 24 Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. 25 Μὴ ἔχοντας δὲ αὐτοῦ¹ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ²πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ³ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχεν,⁴ καὶ ἀποδοθῆναι. 26 Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνη αὐτῷ λέγων, ‘Κύριε,⁵ μακροθύμησον ἐπ’ ἐμοὶ, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω’.⁶ 27 Σπλαγχνισθεῖς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.

28 “Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκείνος εὗρεν ἓνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὄφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. Καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν, λέγων, ‘Ἀπόδος μοι⁷ εἴ⁸ τι ὀφείλεις!’ 29 Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ⁹ παρεκάλει αὐτὸν, λέγων, ‘Μακροθύμησον ἐπ’ ἐμοὶ, καὶ¹⁰ ἀποδώσω σοι’. 30 Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως οὗ¹¹ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. 31 Ἰδόντες δὲ¹² οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν¹³ πάντα τὰ γενόμενα. 32 Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ: ‘Δοῦλε πονηρέ! πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεισάς με. 33 Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ¹⁴ σε ἠλέησα?’ 34 Καὶ ὀργισθεῖς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.¹⁵

¹ αὐτου *rell* || αὐτω CP

² αὐτου **f**⁵⁵ N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

³ αὐτου **f**⁵⁵ D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1%] NU

⁴ εἶχεν **f**⁵⁵ SD,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εχει B [1%] NU

⁵ κυριε **f**⁵⁵ NW [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [1%] NU

⁶ σοι ἀποδώσω **f**⁵⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB [3%] NU || 2 D

⁷ μοι **f**⁵⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,W [3%] NU

⁸ ει *rell* || ο [5%] TR

⁹ εις τους ποδας αὐτου **f**⁵⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [3%] NU (easy homoioteleuton)

¹⁰ και *rell* || 1 παντα W [10%] TR

¹¹ ου **f**⁵⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [0.5%] NU

¹² δε **f**⁵⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || συν NB,D [0.5%] NU

¹³ εαυτων *rell* || αυτων D [10%] TR

¹⁴ και εγω **f**⁵⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καγω P²⁵ NB,D [1%] NU

¹⁵ αὐτω **f**⁵⁵ S,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [1%] NU

35 “Οὕτως καὶ ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐπουράνιος¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.”²

Jesus ministers in Perea—29/30 AD

19 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. 2 Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

Jesus denies divorce

3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ³ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ,⁴ “Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν?” 4 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς:⁵ “Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας⁶ ἀπ’ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς? 5 Καὶ εἶπεν, “Ἐνεκεν⁷ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ⁸ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται⁹ πρὸς τὴν γυναῖκα¹⁰ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν”. 6 Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω!” 7 Λέγουσιν αὐτῷ, “Τί οὖν Μωσῆς¹¹ ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολύσαι αὐτήν?”¹² 8 Λέγει αὐτοῖς ὅτι “Μωσῆς¹³ πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεπεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ’ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. 9 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹⁴ καὶ γαμήσι¹⁵ ἄλλην μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.”¹⁶

¹ ἐπουράνιος f⁵ C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ουράνιος NB,D [5%] NU

² τὰ παραπτώματα αὐτῶν f⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU (possible homoioteleuton)

³ οἱ f⁵ SD [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P²⁵B,C,W [5%] NU

⁴ αὐτῷ f⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C(D) [5%] NU

⁵ αὐτοῖς f⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

⁶ ποιήσας f⁵ S,C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || κτίσας B [1%] NU

⁷ ἐνεκεν f⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ἐνεκα NB [0.5%] NU

⁸ αὐτοῦ f⁵ C [50%] OC,CP || --- NB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

⁹ προσκολληθήσεται f⁵ NC [90%] RP,HF,CP,TR || κολληθήσεται B,D,W [10%] OC,NU

¹⁰ πρὸς τὴν γυναῖκα f⁵ [20%] || τὴν γυναῖκα NB,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹¹ μωσῆς *rell* || μωσῆς B(D)N,W [5%] NU

¹² αὐτὴν f⁵ B,C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- SD [1%]

¹³ μωσῆς *rell* || μωσῆς B(D)N,W [5%] NU

¹⁴ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ f⁵ S,C,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || εἰ 123 [3%] TR || παρεκτος λογου πορνείας B,D [2%]

¹⁵ γαμήσι *rell* || γαμήσει [5%] CP

¹⁶ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται f⁵ B [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SD [0.5%] NU || 123 γαμων 5 C,N,W [4.5%] || ωσαντως 12 γαμων 35 P²⁵

10 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹ “Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμήσαι!” 11 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον,² ἀλλ’ οἷς δέδοται. 12 Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν³ οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω.”

Jesus blesses children

13 Τότε προσηνέχθη⁴ αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῆ αὐτοῖς⁵ καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. 14 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἀφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔλθειν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. 15 Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας⁶ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

It is difficult for a rich person to enter the Kingdom

16 Καὶ ἰδοὺ, εἷς τις⁷ προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ,⁸ “Διδάσκαλε ἀγαθέ,⁹ τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον?”¹⁰ 17 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ: “Τί με λέγεις ἀγαθόν?¹¹ Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός.¹² Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν,¹³ τήρησον τὰς ἐντολάς.” 18 Λέγει αὐτῷ, “Ποίας?” Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Τὸ ‘Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις, 19 Τίμα τὸν πατέρα¹⁴ καὶ τὴν μητέρα,¹⁵ καὶ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.” 20 Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος: “Πάντα ταῦτα

¹ αὐτου f⁵ P²⁵D,N,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- NB [0.5%]

² τουτον f⁵ S, C, D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- B [1%]

³ ἐγεννηθησαν rell || ἐγεννηθησαν [1%] CP

⁴ προσηνεχθη f⁵ W [97%] RP, HF, OC, TR || προσηνεχθησαν NB, C, D [3%] CP, NU

⁵ τας χειρας επιθη αυτοις rell || ~ 3412 [1%] OC

⁶ αυτοις τας χειρας f⁵ C, W [96%] RP, HF, CP, TR || ~ 231 B, D [3%] OC, NU || ~ 23 επ αυτους S || 23 [1%]

⁷ τις f⁵ [25%] || --- NB, C, D, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁸ ειπεν αυτω f⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 NB [2%] NU || λεγει 2 D

⁹ αγαθε f⁵ C, W (99%) RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D (1%) NU

¹⁰ ποιησω ινα εχω ζωην αιωνιον f⁵ (W) [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 12 σχω 45 B, C, D [0.5%] NU || ποιησας 45 κληρονομησω S [1%]

¹¹ λεγεις αγαθον f⁵ C, W (99%) RP, HF, OC, CP, TR || ερωτας περι του αγαθου NB(D) (0.9%) NU || --- (0.2%)

¹² ουδεις αγαθος ει μη εις ο θεος f⁵ C, W (99.1%) RP, HF, OC, CP, TR || εις (-ε. B) εστιν ο αγαθος S(B) (0.3%) NU || εις εστιν αγαθος D (0.6%)

¹³ εισελθειν εις την ζωην f⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 2341 NB, C, D [3%] NU

¹⁴ πατερα rell || 1 σου W [35%] TR

¹⁵ μητερα rell || 1 σου [5%] CP

ἐφυλαξάμην¹ ἐκ νεότητός μου.² Τί ἔτι ὑστερῶ?” 21 Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός³ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.⁴ καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.” 22 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος⁵ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 24 Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν⁶ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.”⁷ 25 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁸ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, “Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;” 26 Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά.”⁹

27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ: “Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;” 28 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίση ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε¹⁰ καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους,¹¹ κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. 29 Καὶ, πᾶς ὃς¹² ἀφήκεν οἰκίας ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς¹³ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται,¹⁴ καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. 30 Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ¹⁵ ἔσχατοι πρῶτοι.

¹ ἐφυλαξάμην **f**⁵ C,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐφυλαξα **SB**, D [1.5%] NU

² ἐκ νεότητος μου **f**⁵ C,W (99%) RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB** (1%) NU || 12 D

³ δός **f**⁵ **NC**, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 τοῖς B, D [0.5%] [NU]

⁴ οὐρανω **f**⁵ **SW** [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || οὐρανοῖς B, C, D [0.5%] NU

⁵ δυσκόλως πλούσιος **f**⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 **SB**, C, D [3%] NU

⁶ διελθεῖν **f**⁵ B, D [90%] RP, HF, OC, CP, TR, NU || εἰσελθεῖν **NC**, C, W [10%]

⁷ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν **f**⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 612345 B, D [0.5%] NU || 12345 **S** [0.5%] || 123 τῶν οὐρανῶν [0.5%]

⁸ αὐτοῦ **f**⁵ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, C, D [10%] NU

⁹ παντα δυνατα **f**⁵ B, C, W [70%] RP, HF, CP, NU || ~ 21 **S** [0.5%] || 12 ἐστιν D [30%] OC, TR

¹⁰ καθίσεσθε **f**⁵ C, D [94%] RP, HF, OC, CP, TR || καθίσεσθε **SB**, W [5%] NU || καθεσθησεσθε [1%] || two other readings

¹¹ θρόνους *rell* || θρονῶν CP

¹² ὃς **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR || ὅστις **SB**, C, D, W [10%] NU

¹³ οἰκίας ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς **f**⁵ W [66%] RP, HF, OC, TR || οἰκίαν 2-15 **f**^{5pt} [30%] CP || 1-9, 12-15 B [0.5%] NU || 3-15 **S** [0.5%] || ~ 3-15, 21 C [1%] || 1-5, 8-9, 12-15 D || ~ 3-6 γονεῖς 12-15, 21 [1%] || at least three further variations

¹⁴ ληψεται *rell* || λημψεται **SB**, C, D, W [1%] NU

¹⁵ καὶ *rell* || 1 οἱ C [5%] CP

The desperate landowner

20 “Ομοία γάρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρῶτὶ μισθῶσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **2** Καὶ συμφωνήσας¹ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **3** Καὶ ἐξελθὼν περὶ² τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς. **4** Καὶ ἐκείνοις³ εἶπεν, “Υπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν”. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. **5** Πάλιν⁴ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην⁵ ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. **6** Περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν⁶ ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,⁷ καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί?” **7** Λέγουσιν αὐτῷ, “Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθῶσατο”. Λέγει αὐτοῖς, “Υπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε”. **8** Ὁψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, “Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων”. **9** Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. **10** Ἐλθόντες δὲ⁹ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα¹⁰ λήψονται¹¹ καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον.¹² **11** Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότη, **12** λέγοντες ὅτι¹³ “Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα!” **13** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν:¹⁴ “Ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. Οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι? **14** Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε. Θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. **15**”¹⁵ οὐκ ἔξεστίν μοι

¹ καὶ συμφωνήσας **f**⁵⁵ [85%] RP, HF, OC, CP || ~ 2 δε **SB, C, D, W** [15%] TR, NU

² περὶ *re*ll || 1 τὴν C [5%] TR

³ καὶ ἐκεῖνοις **f**⁵⁵ **SB, W** [90%] RP, HF, OC, CP, NU || κακεῖνοις C, D [10%] TR

⁴ παλιν **f**⁵⁵ **B, W** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 δε **NC, D** [1%] [NU]

⁵ ἐνάτην **f**⁵⁵ **SB, C, W** [90%] RP, HF, OC, CP, NU || ἐννατὴν (D) [10%] TR

⁶ ὥραν **f**⁵⁵ **C, W** [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, D** [0.5%] NU

⁷ ἀργούς **f**⁵⁵ **C, W** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, D** [1%] NU

⁸ καὶ ὁ εἰς τὴν δίκαιον λήψεσθε **f**⁵⁵ (C, N, W) [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, D** [1%] NU

⁹ ἐλθόντες δε **f**⁵⁵ **NC, W** [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ καὶ 1 **B, C, D** [2%] NU || 12 καὶ **N** [0.5%]

¹⁰ πλείονα **f**⁵⁵ **NC** [97%] RP, HF, OC, CP, TR || πλείον **B, C, N, W** [3%] NU || πλείω **D**

¹¹ λήψονται *re*ll || λημψονται **SB, C, D, W** [1%] NU || λημψοντε **N**

¹² καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον **f**⁵⁵ **D, W** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 3412 **B** || ~ το 3412 **NC** [0.5%] [NU] || ~ 34 το 12 **C** || 12 το 34 **N**

¹³ ὅτι **f**⁵⁵ **C, N, W** [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, D** [0.5%] NU

¹⁴ εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν **f**⁵⁵ **C, N, W** [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 **ND** [0.5%] NU || ~ 321 **B** || one other variant

¹⁵ ἡ **f**⁵⁵ **NC, N, W** [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- **B, D** [0.5%]

ποιήσαι ὃ θέλω¹ ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ² ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστίν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;” **16** Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.”³

Jesus alerts the disciples, again

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητάς⁴ κατ’ ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ⁵ εἶπεν αὐτοῖς: **18** “Ἴδου, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ, **19** καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.”⁶

Selfish ambition rebuked

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτουσά τι παρ⁷ αὐτοῦ. **21** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, “Τί θέλεις;” Λέγει αὐτῷ, “Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁸ σου⁹ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου”. **22** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ¹⁰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;”¹¹ Λέγουσιν αὐτῷ, “Δυνάμεθα”. **23** Καὶ¹² λέγει αὐτοῖς: “Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε,¹³ τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου¹⁴ οὐκ ἔστιν ἐμὸν¹⁵ δοῦναι, ἀλλ’ οἷς ἠτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου.”

¹ ποιησαι ο θελω f⁵ C,N [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 NB, D [3%] NU || 1 ως 3 W

² ει f⁵ [85%] RP, HF, OC, CP, TR || η NB, C, D, N, W [15%] NU

³ πολλοι γαρ εισιν κλητοι ολιγοι δε εκλεκτοι f⁵ C, D, N, W (98.5%) RP, HF, OC, CP, TR || --- NB (1.5%) NU

⁴ μαθητας f⁵ B, C, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- ND [1.5%]

⁵ εν τη οδω και f⁵ C, D, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 4123 NB [3%] NU

⁶ αναστησεται f⁵ B, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || εγερθησεται NC, N [1%] NU

⁷ παρ f⁵ NC, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || απ B, D [0.5%] NU

⁸ ευωνυμων rel || ευωνυμων CP

⁹ σου rel || --- D [5%] TR

¹⁰ η f⁵ C, N, W [90%] RP, HF, OC, CP || και [9%] TR || --- NB, D [1%] NU

¹¹ το βαπτισμα ο εγω βαπτιζομαι βαπτισθηναι f⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [1%] NU

¹² και f⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [2%] NU

¹³ και το βαπτισμα ο εγω βαπτιζομαι βαπτισθησεσθε f⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [1%] NU

¹⁴ μου f⁵ N, W [85%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, C, D [15%] NU

¹⁵ εμον f⁵ NB, N [97%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 τουτο C, D, W [3%] [NU]

24 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. 25 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν: “Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἔθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· 26 οὐχ οὕτως δὲ¹ ἔσται² ὑμῖν. Ἀλλ’ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται³ ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὅς ἐάν⁴ θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔσται⁵ ὑμῶν δούλος· 28 ὡσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου—οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.”

Two blind men

29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. 30 Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραζαν, λέγοντες, “Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε,⁶ Υἱὸς Δαυὶδ!” 31 Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,⁷ λέγοντες, “Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, Υἱὸς Δαυὶδ!” 32 Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, “Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν?” 33 Λέγουσιν αὐτῷ, “Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν⁸ ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί!” 34 Σπλαγχνισθεῖς¹⁰ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,¹¹ καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί,¹² καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹ δε f⁵C [85%] RP, HF, CP, TR || --- SB, D, W [15%] OC, NU

² εσται f⁵ [20%] || 1 εν SB, C, D, N, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

³ εσται rell || εστω [10%] TR

⁴ εαν f⁵C, N [99%] RP, HF, OC, CP, TR || αν SB, D, W [0.5%] NU || --- [0.5%]

⁵ εσται f⁵P⁴⁵C, N, W [35%] OC, CP, NU || εστω B [65%] RP, HF, TR || εστε SD

⁶ ελεησον ημας κυριε f⁵P⁴⁵C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || ~ 312 B [0.5%] || 12 ιησου S [1%] || 123 ιησου N || 12 D [0.5%]

⁷ εκραζον f⁵C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || εκαρξαν SB, D [1%] NU || εκραυγασαν P⁴⁵ || εκραυγαζον [1%]

⁸ ανοιχθωσιν f⁵C, N [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ανοιγωσιν B [3%] NU || ανυγωσιν SD || ανεωχθωσιν W

⁹ ημων οι οφθαλμοι f⁵C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 (υμων S) (S)B, D [1%] NU

¹⁰ σπλαγχνισθεις rell || σπλαγχνισθεις CP

¹¹ των οφθαλμων αυτων f⁵C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || 12 αυτου S || 1 ομματων 3 D [1%] NU || ~ 31 ομματων B

¹² αυτων οι οφθαλμοι f⁵C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- SB, D [2%] NU

The last week

The triumphal entry—Sunday, 03/31/30 AD

21 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθσαφαγή,¹ πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τότε ὁ³ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητὰς, **2** λέγων αὐτοῖς: “Πορεύθητε⁴ εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁵ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον δεδεμένην,⁶ καὶ πῶλον μετ’ αὐτῆς. Λύσαντες ἀγάγετέ μοι. **3** Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι “Ὁ Κύριος αὐτῶν χρεῖαν ἔχει· εὐθέως⁷ δὲ ἀποστέλλει⁸ αὐτούς.” **4** Τοῦτο δὲ ὄλον⁹ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος: **5** “Εἶπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, “Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ¹⁰ πῶλον, υἱὸν ὑποζυγίου’.” **6** Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **7** ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹² αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν,¹³ καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. **8** Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν αὐτῶν¹⁴ τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ. **9** Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁵ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες: “Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυὶδ!” “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!” “Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις!” **10** Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, “Τίς ἐστὶν οὗτος?” **11** Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, “Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ προφήτης¹⁶ ὁ ἀπὸ Ναζαρετ¹⁷ τῆς Γαλιλαίας.”

¹ βηθσαφαγή **f**⁵N,W [85%] RP,HF,OC,CP || βηθφαγή **SB,C,D** [15%] TR,NU || three other spellings

² πρὸς **f**⁵ **NC,D,N,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εἰς **B** [0.5%] NU

³ ὁ **f**⁵ **N(N)W** [93%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **B,C,D** [7%] NU

⁴ πορευθητε **f**⁵ **C,N,W** [96%] RP,HF,OC,CP,TR || πορευεσθε **SB,D** [4%] NU || one other variant

⁵ απεναντι **f**⁵ **N,W** [95%] RP,HF,OC,TR || κατεναντι **SB,C,D** [5%] CP,NU

⁶ δεδεμενην *rell* || δεδεμενον **CP**

⁷ ευθεως **f**⁵ **C(D)N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ευθως **SB** [1%] NU

⁸ αποστελλει **f**⁵ **C,N,W** [96%] RP,HF,OC,CP || αποστελει **SB,D** [4%] TR,NU || one other variant

⁹ ολον **f**⁵ **B,N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **NC,D** [1%] NU

¹⁰ και **f**⁵ **C,D,W** (98%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 επι **SB,N** (2%) NU

¹¹ προσεταξεν **f**⁵ **SN,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || συνεταξεν **B,C,D** [0.5%] NU

¹² επανω **f**⁵ **C,N,W** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || επ **SB,D** [2%] NU || --- [1%]

¹³ αυτων **f**⁵ **C,N,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB,D** [0.5%] NU

¹⁴ αυτων **f**⁵ **D,W** [30%] || εαυτων **SB,C,N** [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁵ προαγοντες **f**⁵ **N,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 αυτων **SB,C,D** [2%] NU

¹⁶ ιησους ο προφητης **f**⁵ **C,N,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 **SB,D** [0.5%] NU || 23 [1%]

¹⁷ ναζαρετ **f**⁵ **N,W** [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ναζαρεθ **SB,C,D** [10%] NU

The second cleansing of the temple

12 Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Θεοῦ² καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. 13 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Γέγραπται, “Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται”, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε³ ‘σπήλαιον ληστῶν’.” 14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ⁴ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

15 Ἴδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας⁵ κρίζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, “Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυίδ!” ἠγανάκτησαν 16 καὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, “Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν?” Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς: “Ναί. Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι “Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον”?” 17 Καὶ καταλιπὼν αὐτούς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ἠύλισθη ἐκεῖ.

“If you have faith”—Monday, 04/01/30 AD

18 Πρωΐας⁷ δὲ, ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπέινασεν. 19 Καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ’ αὐτήν καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον. Καὶ λέγει αὐτῇ, “Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα!” Καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. 20 Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, “Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκὴ!” 21 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κὰν τῷ ὄρει τούτῳ εἶπητε, “Ἀρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν”, γενήσεται. 22 Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν⁸ αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε.”⁹

About John’s baptism—Teusday, 04/02/30 AD

23 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ¹⁰ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, “Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς?” καὶ “Τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην?” 24 Ἀποκριθεὶς

¹ ο **ƒ**⁵ D,N [92%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, C, W [8%] NU

² του θεου **ƒ**⁵ C, D, N, W [96.6%] RP, HF, OC, CP, TR || 2 (0.2%) || --- **SB** (3.2%) NU

³ εποιησατε **ƒ**⁵ C, D(N)W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ποιειτε **SB** [0.5%] NU

⁴ χωλοι και τυφλοι **ƒ**⁵ C, N, W [96%] RP, HF, OC, CP || ~ 321 **SB**, D [4%] TR, NU

⁵ παιδας **ƒ**⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 τους **SB**, D, N [1%] NU

⁶ ειπον **P**⁴⁵ *rell* || ειπαν **SB**, D [0.5%] NU

⁷ πρωιας **ƒ**⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || πρωι **SB**, D [0.5%] NU

⁸ εαν **ƒ**⁵ C, W [70%] RP, HF, OC, CP || αν **SB** [30%] TR, NU || --- D

⁹ ληψεσθε *rell* || λημψεσθε **SB**, NU || λημψεσθαι D, W [0.5%] || ληψεσθαι [0.5%]

¹⁰ ελθοντι αυτω **ƒ**⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ελθοντος αυτου **SB**, C, D [3%] NU || εισελθοντι 2 [0.5%]

δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ: 25 Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου—πόθεν ἦν· ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων;” Οἱ δὲ διελογίζοντο παρ² ἑαυτοῖς, λέγοντες: “Ἐὰν εἴπωμεν, “Ἐξ οὐρανοῦ”, ἐρεῖ ἡμῖν, “Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;” 26 Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, “Ἐξ ἀνθρώπων”, φοβούμεθα τὸν ὄχλον, πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην.”³ 27 Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον,⁴ “Οὐκ οἶδαμεν”. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, “Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Two parables against the Pharisees

28 “Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ? Ἄνθρωπός τις⁵ εἶχεν τέκνα δύο· καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, “Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελώνι μου”.⁶ 29 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Οὐ θέλω” (ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπήλθεν). 30 Καὶ προσελθὼν⁷ τῷ ἐτέρῳ⁸ εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπήλθεν. 31 Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός;” Λέγουσιν αὐτῷ,⁹ “Ὁ πρῶτος”. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. 32 Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης¹⁰ ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ¹¹ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

33 “Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε: Ἄνθρωπός τις¹² ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελώνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὠρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ὠκοδόμησεν πύργον. Καὶ ἐξέδοτο¹³ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. 34 Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35 Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ—ὃν μὲν ἔδηραν,¹⁴ ὃν δὲ

¹ βάπτισμα f⁵ D,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 το NB, C [0.5%] NU

² παρ f⁵ NC, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εν B [0.5%] NU

³ εχουσιν τον ιωαννην ως προφητην f⁵ D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 45123 NB, C [1.5%] NU

⁴ ειπον tell || ειπαν ND [0.5%] NU

⁵ τις f⁵ C [50%] OC, CP || --- NB, D, W [50%] RP, HF, TR, NU

⁶ μου f⁵ B, W [92%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NC, D [8%] NU

⁷ και προσελθων f⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 2 δε NB, D [3%] NU

⁸ ετερω f⁵ NC, D, W [70%] HF, NU || δευτερω B [30%] RP, OC, CP, TR

⁹ αυτω f⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [2%] NU

¹⁰ προς υμας ιωαννης f⁵ D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 NB, C [2%] NU

¹¹ ου f⁵ NC, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ουδε B [3%] NU || --- D

¹² τις f⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, C, D, W [10%] NU

¹³ εξεδото f⁵ D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εξεδετο NC [0.5%] NU || εξεδετε B

¹⁴ εδηραν f⁵ [25%] || εδειραν NB, C, D, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλίθοβόλησαν. **36** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. **37** Ὑστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, “Ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου”. **38** Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς: “Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν¹ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.” **39** Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον² ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. **40** Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκεῖνοις;” **41** Λέγουσιν αὐτῷ: “Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς! Καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται³ ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.” **42** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς: ‘Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;’” **43** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ’ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνη ποιῶντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. **44** Καὶ, ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλαστήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.”⁴

45 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. **46** Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς⁵ προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Parable of the wedding feast

22 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς,⁶ λέγων: **2** “Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. **3** Καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. **4** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, ‘Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις: “Ἴδού, τὸ ἄριστόν μου ἠτοιμάσα·⁷ οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα. Δεῦτε εἰς τοὺς γάμους!”’ **5** Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον—ὁ⁸

¹ κατασχωμεν f⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || σχωμεν NB,D [1,5%] NU

² αυτον εξεβαλον rel || ~ 21 CP

³ εκδωσεται rel || εκδοσεται [10%] TR || εκδωσει C [0.5%]

⁴ the whole verse f⁵ NB,C,W [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- D

⁵ επειδη ως f⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || επει εις B [1%] NU || επι εις N || επι 2 D || one other variant

⁶ αυτοις εν παραβολαις f⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 B,D [2%] NU || ~ 31 N || 23 [0.5%]

⁷ ητοιμασα f⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ητοιμακα NB,C,D [4%] NU

⁸ ο f⁵ N C [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ος B,W [5%] NU || οι D

μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ¹ δὲ εἰς² τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. 6 Οἱ δὲ λοιποὶ, κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν! 7 Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος³ ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.

8 “Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ: “Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. 9 Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν⁴ εὔρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.” 10 Καὶ ἐξεληθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους⁵ εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. 11 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου. 12 Καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἐταίρε, πῶς εἰσηλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;” Ὁ δὲ ἐφिमώθη. 13 Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς⁶ τοῖς διακόνοις, “Δήσαντες αὐτοῦ χειρὰς καὶ πόδας,⁷ ἄρατε αὐτὸν καὶ⁸ ἐκβάλετε⁹ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον”. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. 14 Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.”

Jesus bests the Herodians

15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. 16 Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν, μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγοντες: “Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει¹⁰ σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. 17 Εἰπέ οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ: ἔξοστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὐ;” 18 Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν: “Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; 19 Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.” Οἱ δὲ προσήνεγκαν¹¹ αὐτῷ δηνάριον. 20 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τίνος ἢ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;” 21 Λέγουσιν αὐτῷ, “Καίσαρος”. Τότε λέγει αὐτοῖς, “Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ

¹ ο f⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ος NB, C, W [5%] NU || οἱ D

² εἰς f⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐπὶ NB, C, D [4%] NU

³ καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος f⁵ C, W [95%] RP, HF, CP || ~ 5342 D || ~ 2 δε 345 [1%] OC || ~ 2 δε 34 TR || ~ 3 δε 42 [1%] || ~ 3 δε 4 NB [2%] NU || ~ 3 δε 42 [1%] || one other variant

⁴ ἂν f⁵ D, W [60%] RP, HF, TR || εἰς NB, C [40%] OC, CP, NU || --- [0.5%]

⁵ ὅσους f⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || οὖς NB, D [0.5%] NU

⁶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς f⁵ C, D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 NB [2%] NU

⁷ χειρὰς καὶ πόδας f⁵ [60%] CP || ~ 321 NB, C, W [40%] RP, HF, OC, TR, NU || ποδῶν 2 χειρῶν D

⁸ ἀρατε αὐτον καὶ f⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [3%] NU || 3 D

⁹ ἐκβάλετε f⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 αὐτον NB(D) [3%] NU

¹⁰ μέλει *rell* || μελλει [10%]

¹¹ προσήνεγκαν *rell* || προνηνεγκαν CP

τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ!” 22 Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.¹

Jesus bests the Sadducees

23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἱ² λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, 24 λέγοντες: “Διδάσκαλε, Μωσῆς³ εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25 Ἦσαν δὲ παρ’ ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. Καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας⁴ ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφήκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26 Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. 27 Ὑστερον δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ⁵ ἡ γυνή. 28 Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει⁶ τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται⁷ γυνή? Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.” 29 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ! 30 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγκαμίζονται,⁸ ἀλλ’ ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ⁹ ἐν¹⁰ οὐρανῷ εἰσιν. 31 Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ρηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος, 32 “Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ”? Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς¹¹ Θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.” 33 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Jesus bests the Pharisees

34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. 35 Καὶ ἐπηρώτησεν εἰς ἐξ αὐτῶν, νομικός,¹² πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων,¹³ 36 “Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ

¹ ἀπῆλθον *rell* || ἀπῆλθαν B,D,W [0.5%] NU

² οἱ **f**⁵ [65%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB**,D,W [35%] NU

³ μωσῆς **f**⁵ **S** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || μωυσης B,D,W [5%] NU

⁴ γαμήσας **f**⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || γημας **SB** [3%] NU

⁵ καὶ **f**⁵ D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB**,W [3%] NU

⁶ οὖν ἀναστασει **f**⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **SB**,D [5%] NU

⁷ ἔσται *rell* || 1 **η** [1%] OC

⁸ ἐγκαμίζονται **f**⁵ [93%] RP,HF,OC,CP,TR || γαμίζονται **SB**,D [5%] NU || γαμισκονται W [1%] || three other variants [1%]

⁹ του θεου **f**⁵ W [95%] RP,HF,CP,TR || 2 **S** [4%] OC || --- B,D [1%] NU

¹⁰ ἐν **f**⁵ D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τω **SB** [5%] NU

¹¹ ο θεος **f**⁵ [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 B [2%] [NU] || --- **SD**,W [0.5%] (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)

¹² νομικος *rell* [NU] || --- [1%]

¹³ καὶ λεγων **f**⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB** [0.5%] NU

νόμω?” 37 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹ ἔφη² αὐτῷ: “Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ³ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ⁴ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.” 38 Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη⁵ ἐντολή. 39 Δευτέρα δὲ ὁμοία αὕτη,⁶ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν’. 40 Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται.”⁷

David's Son and Lord

41 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 42 λέγων, “Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ· τίνας υἱὸς ἐστίν;” Λέγουσιν αὐτῷ, “Τοῦ Δαυὶδ”. 43 Λέγει αὐτοῖς: “Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ,⁸ λέγων, 44 Ἐῖπεν ὁ⁹ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁰ τῶν ποδῶν σου””? 45 Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν ‘Κύριον’, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;” 46 Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο¹¹ ἀποκριθῆναι αὐτῷ¹² λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ’ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι¹³ αὐτὸν οὐκέτι.

Jesus excoriates the scribes and Pharisees

23

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 2 λέγων: “Ἐπὶ τῆς Μωσέως¹⁴ καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· 3 πάντα οὖν ὅσα ἐὰν¹⁵ εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν,¹⁶ τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε.¹⁷ κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γάρ καὶ οὐ ποιοῦ-

¹ ἰησοῦς **ƒ**⁵ (D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB** [1%] NU

² εφη *rell* || ειπεν W [5%] TR

³ τη **ƒ**⁵ D [40%] OC, TR, NU || --- **SB**, W [60%] RP, HF, CP

⁴ τη **ƒ**⁵ **SD** [60%] OC, TR, NU || --- B, W [40%] RP, HF, CP

⁵ πρώτη και μεγαλη **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 321 D || ~ η 321 **SB** [3.5%] NU || η 123 [1%] || η 12 η 3 W

⁶ αὕτη **ƒ**⁵ [50%] || αυτη [50%] RP, HF, OC, CP, TR, NU || ταυτη D || --- B (some uncials can be ambiguous)

⁷ και οι προφηται κρεμανται **ƒ**⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ κρεματα 123 **SB**, D [1%] NU

⁸ κυριον αυτον καλει **ƒ**⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 321 D [0.5%] NU [~ 3221 B] || ~ 312 **S** [0.5%] || two other variants

⁹ ο **ƒ**⁵ W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB**, D [0.5%] NU

¹⁰ υποποδιον **ƒ**⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || υποκατω **SB**, D [3%] NU

¹¹ εδυνατο *rell* || ηδυνατο [5%] CP

¹² αποκριθηναι αυτω **ƒ**⁵ **SB**, D [30%] NU || ~ 21 W [69%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 [1%]

¹³ επερωτησαι *rell* || επερωταν CP

¹⁴ μωσewe **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || μουσεως **SB**(D)W [5%] NU

¹⁵ εαν **ƒ**⁵ **SW** [90%] RP, HF, OC, CP, NU || αν B, D [9%] TR || --- [1%]

¹⁶ τηρειν **ƒ**⁵ W (97.4%) RP, HF, OC, CP, TR || ποιειν (1.2%) || --- **SB**, D (1.4%) NU

¹⁷ τηρειτε και ποιειτε **ƒ**⁵ W (96.3%) RP, HF, OC, CP, TR || ~ ποιησατε 21 B (0.4%) NU || ποιησατε **S** || ~ 321 D (0.7%) || 3 (0.7%) || 1 (1.2%) || 12 φυλασσετε (0.5%) || one other variant

σιν. 4 Δεσμεύουσιν γὰρ¹ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα,² καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ³ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι αὐτά.

5 “Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιῶσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Πλατύνουσιν δὲ⁴ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν·⁵ 6 φιλοῦσιν τε⁶ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δεῖπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, 7 καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, “Ραββί, ‘Ραββί’.”⁷

We have only one Teacher and one Father

8 “Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ‘Ραββί’· εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν⁸ ὁ διδάσκαλος,⁹ ὁ Χριστός,¹⁰ πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. 9 Καὶ ‘πατέρα’ μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Πατήρ ὑμῶν,¹¹ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.¹² 10 Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,¹³ ὁ Χριστός. 11 Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔστω¹⁴ ὑμῶν διάκονος. 12 Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

A series of ‘Woes’

13 “Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσώτερον κρῖμα.¹⁵ 14 Οὐαὶ¹⁶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν

¹ γαρ f⁵ D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || δε SB [9%] NU || --- [1%]

² καὶ δυσβάστακτα f⁵ B(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- S [1%]

³ τῷ δε f⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ αυτοὶ 21 SB,D [1%] NU

⁴ δε f⁵ W [95%] RP,HF,CP,TR || γαρ SB,D [5%] OC,NU

⁵ τῶν ἱματίων αὐτῶν f⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [1.5%] NU

⁶ τε f⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR || δε SB,D [10%] OC,NU || --- [0.5%] || two other variants

⁷ ραββί f⁵ D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB [5%] NU

⁸ ἐστὶν ὑμῶν *rell* || ~ 21 [2%] OC

⁹ διδάσκαλος f⁵ B [30%] OC,NU || καθηγητής SD(W) [70%] RP,HF,CP,TR

¹⁰ ὁ χριστός f⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D,W [4%] NU

¹¹ ὁ πατήρ ὑμῶν f⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 SB [1%] NU

¹² ἐν τοῖς οὐρανοῖς f⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR || οὐρανίος SB [2%] NU || 13 D,W [2%]

¹³ εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής f⁵ S [30%] || 12356 W [2%] || ~ 123564 [1%] || 12456 [0.5%] || ~ 124356 [65%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ ὅτι 6431 B [0.5%] NU || ~ ὅτι 643 [0.5%] || ~ ὅτι 64 [0.5%] || ~ ὅτι 6413 D

¹⁴ ἐστω f⁵ [25%] || ἐσται (S)B,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁵ the whole verse f⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [2%] NU (An easy case of homoiocorrection.) [NU calls this verse ‘14’ and prints our ‘14’ as ‘13’.]

¹⁶ οὐαὶ f⁵ SW [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 δε B,D [3%] NU

τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.¹ **15** Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν Γεέννης διπλότερον ὑμῶν.

16 “Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, “Ὅς ἂν ὁμότης ἐν τῷ ναῷ, οὐδὲν ἐστίν· ὅς δ’ ἂν ὁμότης ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.” **17** Μωροὶ καὶ τυφλοὶ! Τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων² τὸν χρυσόν? **18** Καί, “Ὅς ἐὰν³ ὁμότης ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδὲν ἐστίν· ὅς δ’ ἂν ὁμότης ἐν τῷ δῶρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.” **19** Μωροὶ καὶ⁴ τυφλοὶ! Τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον? **20** Ὁ οὖν ὁμότης ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. **21** Καὶ ὁ ὁμότης ἐν τῷ ναῷ, ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι⁵ αὐτόν. **22** Καὶ ὁ ὁμότης ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23 “Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου: τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον⁶ καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα⁷ ἔδει ποιῆσαι, κάκεινα μὴ ἀφιέναι. **24** Ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες!

25 “Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας.⁸ **26** Φαρισαῖε τυφλέ! Καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁹ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν¹⁰ καθαρόν.

27 “Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὠραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. **28** Οὕτως καὶ

¹ Some TRs and [1%] invert the order of verses 13 and 14.

² ἀγιάζων **f**⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ἀγιασας NB,D [0.5%] NU

³ ἐὰν **f**⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR || ἂν NB,C,D [10%] OC,NU

⁴ μωροὶ καὶ **f**⁵ B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ND [1%] NU

⁵ κατοικήσαντι **f**⁵ C,D,W [90%] RP,HF,OC,CP || κατοικουντι NB [10%] TR,NU

⁶ τὸν ἐλεον **f**⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || τὸ ἐλεος NB,D [2%] NU || τὸ 2 [1%]

⁷ ταῦτα **f**⁵ ND [95%] RP,HF,CP,TR || 1 δε B,C,W [5%] OC[NU]

⁸ ἀδικίας **f**⁵ C [93%] RP,HF,OC,CP || ἀκρασίας NB,D [5%] TR,NU || ἀκαθαρσίας [1%] || ἀκρασίας ἀδικίας W || two other variants

⁹ καὶ τῆς παροψίδος **f**⁵ NB,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- D [1%] NU

¹⁰ αὐτῶν **f**⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αὐτου B(D) [3%] NU

ὕμεις ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε¹ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

29 “Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων·
30 καὶ λέγετε,² ‘Εἰ ἡμεν³ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἡμεν κοινωνοὶ αὐτῶν⁴ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν’. 31 Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. 32 Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν!

Snakes!

33 “Ὅφεις! Γεννήματα ἐχιδνῶν! Πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς Γεέννης? 34 Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ: ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· καὶ⁵ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσατε· καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσατε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν 35—ὅπως ἔλθῃ ἐφ’ ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ⁷ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. 36 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁸ ἕξει πάντα ταῦτα⁹ ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Jesus laments over Jerusalem

37 “Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα¹⁰ τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν! Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις¹¹ τὰ νοσσία ἑαυτῆς¹² ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. 38 Ἴδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος! 39 Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε¹³ ἀπ’ ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, ‘Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!’”

¹ μεστοὶ ἐστε f⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 NB, C, D [2%] NU

² λέγετε rell || 1 οτι [1%] CP

³ ημεν f⁵ W [90%] RP, HF, OC, TR || ημεθα NB, C, D [10%] CP, NU (twice)

⁴ κοινωνοὶ αὐτῶν f⁵ NC, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 B, D [3%] NU

⁵ καὶ f⁵ C, D [94%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, W [6%] NU

⁶ ἐκχυνόμενον f⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐκχυνόμενον NB, C(D)W [5%] NU

⁷ ἀβελ f⁵ [90%] RP, OC, CP, TR || ἀβελ [10%] HF, NU

⁸ οτι f⁵ C, W [96%] RP, HF, OC, CP || --- NB, D [4%] TR, NU

⁹ πάντα ταῦτα f⁵ B, W [65%] RP, HF, CP || ~ 21 NC, D [35%] OC, TR, NU

¹⁰ ἀποκτενουσα f⁵ (S) [87%] RP, HF, CP || ἀποκτενουσα B, D, W [10%] TR, NU || ἀποκτενουσα C [2%] OC || ἀποκτεινασα [1%]

¹¹ ἐπισυναγει ὄρνις f⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 NB, D [3%] NU

¹² ἑαυτῆς f⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || αὐτῆς SD, W [1.5%] NU || --- B

¹³ ἴδητε rell || ἴδετε [1%] OC

The Olivet Discourse

24 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ,¹ καὶ προσῆλθον αὐτῷ² οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. **2** Ὁ δὲ Ἰησοῦς³ εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα;⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῆ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ⁵ καταλυθήσεται.”

“A beginning of birth pains”

3 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ’ ἰδίαν, λέγοντες, “Εἰπὲ ἡμῖν,⁶ πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς⁷ συντελείας τοῦ αἰῶνος”. **4** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. **5** Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, “Εγὼ εἰμι ὁ Χριστός”, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. **6** Μελήσετε⁸ δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα⁹ γενέσθαι, ἀλλ’ οὔπω ἐστὶν τὸ τέλος. **7** Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ¹⁰ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους· **8** πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.

The increase of lawlessness

9 “Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. **10** Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. **11** Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς. **12** Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. **13** Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. **14** Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος.

¹ ἐπορεύετο ἀπο τοῦ ἱεροῦ **f**⁵ C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2341 **ς** [5%] NU || ~ εκ 341 B [0.5%]

² αὐτω **f**⁵ [25%] || --- **ς**B,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ ἰησοῦς **f**⁵ C,W [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ἀποκριθεὶς **ς**B,D [3%] NU || three other variants

⁴ παντα ταυτα **f**⁵ D,W [75%] RP,HF,TR || ~ 21 B,C [25%] OC,CP,NU || 2 **ς**^v

⁵ ου *rell* || 1 μη [10%] TR

⁶ ἡμιν *rell* || ὑμιν CP

⁷ τῆς **f**⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **ς**B,C [3%] NU

⁸ μελησετε **f**⁵ [25%] || μελλησετε **ς**C [72%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || μελλησεται B,W [1%] || μελλετε D [0.5%] || three other spellings [1%] [Is the verb μελλω or μελω? The latter is a good classical verb, and fits the context well.]

⁹ παντα **f**⁵ C,W (94.2%) RP,HF,OC,CP,TR || ταυτα (2.2%) || 1 ταυτα (1.6%) || ταυτα 1 (0.7%) || --- **ς**B,D (1%) NU || two other variants (0.2%)

¹⁰ και λοιμοι **f**⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- (**ς**)B,D [0.5%] NU (easy homoioteleuton)

The Great Tribulation

15 “Όταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημόσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δα-
 νιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς¹ ἐν τόπῳ ἀγίῳ” (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω),
 16 “τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ² τὰ ὄρη· 17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος
 μὴ καταβαινέτω³ ἄραι τὰ⁴ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ
 ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον⁵ αὐτοῦ. 19 Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! 20 Προσ-
 εύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ⁶ σαββάτω.
 21 Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη οἷα οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἕως
 τοῦ νῦν, οὐδ’ οὐ μὴ γένηται. 22 Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι
 ἐκείναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσο-
 νται αἱ ἡμέραι ἐκείναι. 23 Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπη, “Ἴδου, ὧδε ὁ Χριστὸς!” ἢ
 “Ἦδε!” μὴ πιστεύσητε. 24 Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδο-
 προφήται, καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα ὥστε πλανῆσαι, εἰ
 δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. 25 Ἴδου, προεῖρηκα ὑμῖν. 26 Ἐάν οὖν εἴπω-
 σιν ὑμῖν, “Ἴδου, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν!” μὴ ἐξέλθητε· “Ἴδου, ἐν τοῖς ταμείοις!”
 μὴ πιστεύσητε. 27 Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ
 φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ⁷ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ
 Ἀνθρώπου· 28 ὅπου γὰρ⁸ ἐὰν ᾦ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

The King's return to earth

29 “Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτι-
 σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πε-
 σουῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.
 30 Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῷ⁹ οὐρανῷ,
 καὶ τότε κόπονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ
 Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ
 δόξης πολλῆς. 31 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος¹⁰

¹ ἐστὼς f⁵D [80%] RP, HF, OC || ἐστος NB, W [20%] CP, TR, NU

² ἐπὶ f⁵ NW [95%] RP, HF, OC, CP, TR || εἰς B, D [5%] NU

³ καταβαινετω f⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || καταβατω NB, D [4%] NU

⁴ τα rell || τι D [5%] TR || το N

⁵ το ἱματιον f⁵ NB, D [30%] CP, NU || τα ἱματια W [70%] RP, HF, OC, TR

⁶ μηδε rell || 1 ἐν [10%] TR

⁷ καὶ f⁵ W [50%] RP, OC, CP, TR || --- NB, D [50%] HF, NU

⁸ γαρ f⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- (N)B, D [3%] NU

⁹ τῷ f⁵ W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB(D) [0.5%] NU

¹⁰ σαλπιγγος rell || 1 καὶ D [5%] CP

φωνῆς¹ μεγάλης καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως² ἄκρων αὐτῶν.

Learn from the fig tree

32 “Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἦδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύη, γινώσκεται³ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. 33 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα,⁴ γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν, ἐπὶ θύραις! 34 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,⁵ οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. 35 Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,⁶ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

The Rapture

36 “Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ⁷ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,⁸ εἰ μὴ ὁ Πατήρ μου⁹ ὁ μόνος. 37 “Ὡσπερ δὲ¹⁰ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ¹¹ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. 38 “Ὡσπερ¹² γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις¹³ ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμιζόντες,¹⁴ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, 39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ¹⁵ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. 40 Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ¹⁶ εἷς παραλαμβάνεται καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41 Δύο ἀλήθουςαι ἐν τῷ μυλῶνι.¹⁷ μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. 42 Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ὥρα¹⁸ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. 43 Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἴδῃ οἱ οἰκοδεσπότης ποῖα φυλακῆ ὁ

¹ φωνῆς f⁵ B,D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NW [3%] NU

² ἕως f⁵ ND,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 των B [3%] [NU]

³ γινώσκεται f⁵ D,W [25%] || γινώσκετε NB [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁴ ταυτα παντα f⁵ ND,W [65%] RP,HF,OC,CP || ~ 21 B [35%] TR,NU

⁵ υμιν f⁵ NW [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 οτι B,D [5%] NU

⁶ παρελευσονται f⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || παρελευσεται B,D [10%] NU || N omits verse

⁷ και rell || 1 της [5%] TR

⁸ ουρανων f⁵ W (94.2%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 ουδε ο υιος NB,D (5.8%) NU

⁹ μου f⁵ W [92%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [8%] NU

¹⁰ δε f⁵ NW [99.7%] RP,HF,OC,CP,TR || γαρ B,D [0.3%] NU

¹¹ και f⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1%] NU

¹² ωσπερ f⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ως NB [0.5%] NU

¹³ ημεραις f⁵ NW [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 εκειναις B,D [0.5%] [NU]

¹⁴ εκγαμιζοντες f⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εγγαμιζοντες [2%] || γαμιζοντες ND [0.5%] NU || γαμισκοντες B || εκγαμισκοντες W

¹⁵ και f⁵ NW [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,D [0.5%]

¹⁶ ο f⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [4%] NU (twice)

¹⁷ μυλωνι f⁵ D [90%] RP,HF,OC,CP,TR || μυλω NB,W [10%] NU

¹⁸ ωρα f⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ημερα NB,D,W [5%] NU

κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγγηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶασεν διορυγῆναι¹ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. **44** Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε² ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἔρχεται.

45 “Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δούλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ³ ἐπὶ τῆς θεραπείας⁴ αὐτοῦ τοῦ διδόναι⁵ αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ? **46** Μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. **47** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **48** Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ‘Χρονίζει ὁ κύριός μου⁷ ἐλθεῖν’,⁸ **49** καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους,⁹ ἐσθίειν¹⁰ τε¹¹ καὶ πίνειν¹² μετὰ τῶν μεθυόντων, **50** ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ γινώσκει, **51** καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Parable of the ten virgins

25 “Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν¹³ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁴ τοῦ νυμφίου. **2** Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν¹⁵ φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραὶ.¹⁶ **3** Αἵτινες¹⁷ μωραὶ, λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν,¹⁸ οὐκ ἔλαβον μεθ’ ἑαυτῶν ἔλαιον· **4** αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγεῖοις αὐτῶν¹⁹

¹ διορυγῆναι f⁵B,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || διορυχθῆναι sD [1.5%] NU

² ὡρα οὐ δοκεῖτε f⁵W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 sB,D [1%] NU

³ αὐτοῦ f⁵W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- sB,D [1.5%] NU

⁴ θεραπείας f⁵D [94.5%] RP, HF, OC, CP, TR || οικετειας B,W [4%] NU || οικιας s [1.5%]

⁵ διδοναι f⁵W [92%] RP, HF, OC, CP, TR || δουναι sB,C(D) [8%] NU

⁶ ποιοῦντα οὕτως f⁵W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 sB,C,D [4%] NU

⁷ ὁ κύριος μου f⁵W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 sB,C,D [3%] NU

⁸ ἐλθεῖν f⁵C,D,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- sB [0.5%] NU || ἐρχεσθαι [1%]

⁹ συνδουλους f⁵W [90%] RP, HF, CP, TR || 1 αὐτοῦ (εαυτοῦ s% (s)B,C,D [10%] OC, NU

¹⁰ ἐσθιειν f⁵W [90%] RP, HF, CP, TR || ἐσθη sB,C,D [10%] OC, NU

¹¹ τε f⁵C,W [30%] || δε sB,D [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹² πινειν f⁵W [90%] RP, HF, CP, TR || πινη sB,C,D [10%] OC, NU

¹³ αὐτων f⁵sC,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εαυτων B,D [0.5%] NU

¹⁴ ἀπαντησιν f⁵D,W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || υπαντησιν sB,C [1%] NU

¹⁵ ἦσαν ἐξ αὐτων f⁵W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 sB,C,D [5%] NU

¹⁶ φρονιμοι και αι πεντε μωραι f⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR || 1245 W [8%] || ~ 5241 sB,C,D [2%] NU

¹⁷ αιτινες f⁵W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || αι γαρ sB,C [0.5%] NU || δε αι [1%] || οι ουν D || two other variants

¹⁸ αὐτων f⁵B,C,D,W [95%] RP, HF, CP, NU || εαυτων [5%] OC, TR || --- s [0.5%]

¹⁹ αὐτων f⁵C,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- sB,D [2%] NU

μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.¹ 5 Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθειδον. 6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν: “Ἴδου, ὁ νυμφίος ἔρχεται!² Ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.”³ 7 Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.⁴ 8 Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον,⁵ ‘Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται’. 9 Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, ‘Μήποτε οὐκ⁶ ἀρκέσῃ⁷ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ⁸ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς’. 10 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἔτοιμοι εἰσῆλθον μετ’ αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους—καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα! 11 Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, ‘Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν!’ 12 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ‘Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς’. 13 Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἔρχεται.⁹

Parable of the talents

14 “Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 15 Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. 16 Πορευθεὶς δὲ¹⁰ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο¹¹ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν¹² ἄλλα πέντε τάλαντα.¹³ 17 Ὡσαύτως καὶ¹⁴ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν καὶ αὐτὸς¹⁵ ἄλλα δύο. 18 Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὄρουξεν ἐν τῇ γῆ¹⁶ καὶ ἀπέκρυψεν¹⁷ τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

¹ αὐτῶν f⁵ D,W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εαυτῶν NB [0.5%] NU || --- C [1%]

² ερχεται f⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, C [1%] NU || εξερχεται D

³ αὐτου f⁵ A, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || αὐτω C || --- NB [0.5%]

⁴ αὐτων f⁵ C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || εαυτων NA, B [1%] NU

⁵ ειπον rell || ειπαν B, C [0.5%] NU

⁶ ουκ f⁵ NA [85%] RP, HF, OC, CP, TR || ου μη B, C, D, W [15%] NU

⁷ αρκηση rell || αρκησει D [5%] OC, CP

⁸ δε f⁵ C, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NA, B, D [10%] NU

⁹ εν η ο υιος του ανθρωπου ερχεται f⁵ (89.3%) RP, HF, OC, CP, TR || --- P³⁵ NA, B, C, D, W (10.7%) NU

¹⁰ δε f⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [0.5%] NU

¹¹ ειργασατο f⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ηργασατο NB, D, W [1.5%] NU

¹² εποιησεν f⁵ NA, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || εκερδησεν B, C, D [5%] NU

¹³ ταλαντα f⁵ NA, C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- B [1%] NU

¹⁴ και f⁵ B(D)W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || δε 1 A [1%] || --- NC [1%] NU

¹⁵ και αυτος f⁵ A(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, C [1%] NU

¹⁶ εν τη γη f⁵ A, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || την γην C || γην NB [0.5%] NU

¹⁷ απεκρυψεν f⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εκρυψεν NA, B, C, D [1.5%] NU

19 “Μετὰ δὲ χρόνον πολλὸν,¹ ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει μετ’ αὐτῶν λόγον.² 20 Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, ‘Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ’ αὐτοῖς.’³ 21 Ἔφη δὲ⁴ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ: ‘Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! Ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.’ 22 Προσελθὼν δὲ⁵ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν⁶ εἶπεν, ‘Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ’ αὐτοῖς.’⁷ 23 Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ: ‘Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! Ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.’

24 “Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφώς εἶπεν: ‘Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας. 25 Καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῆ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.’ 26 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ: ‘Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ! Ἦδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα. 27 Ἔδει οὖν σε⁸ βαλεῖν τὸ ἀργύριόν⁹ μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. 28 Ἄρατε οὖν ἀπ’ αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. 29 Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ¹⁰ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν¹¹ ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ. 30 Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε¹² εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον!’ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

¹ χρόνον πολλὸν **f**⁵ A [96%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 **SB, C, D** [4%] NU || 1 τινα W

² μετ αὐτῶν λόγον **f**⁵ A, W [90%] RP, HF, OC, TR || ~ 312 **SB, C, D** [10%] CP, NU

³ ἐπ αὐτοῖς **f**⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐν 2 [2%] || --- P³⁵ **SB(D)** [1%] NU

⁴ δε **f**⁵ A, W [93%] RP, HF, CP, TR || --- P³⁵ **SB, C, D** [7%] OC, NU

⁵ δε **f**⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- P³⁵ **SB** [0.5%]

⁶ λαβὼν **f**⁵ **SD** [95%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P³⁵ **A, B, C, W** [5%] NU || one other variant

⁷ ἐπ αὐτοῖς **f**⁵ A, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐν 2 [1%] || --- P³⁵ **SB, D** [1%] NU

⁸ οὖν σε **f**⁵ A, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 21 **SB, C** [1%] NU

⁹ τὸ ἀργύριον **f**⁵ A, C, D [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || τὰ ἀργύρια **SB, W** [0.5%] NU

¹⁰ ἀπο δε τοῦ **f**⁵ A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 32 **SB, D** [1%] NU

¹¹ δοκεῖ εἶχειν **f**⁵ [30%] CP || εχει **SA, B, C, D, W** [70%] RP, HF, TR, OC, NU

¹² ἐκβάλετε **f**⁵ **SA, B, W** [88%] RP, HF, OC, CP, NU || ἐκβαλλετε [10%] TR || ἐκβαλεται C [1%] || βαλεται εξω D || four other variants

Judgment in preparation for the Millennium

31 “Όταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι¹ ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. 32 Καὶ συναχθήσονται² ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ³ αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. 33 Καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. 34 Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ: ‘Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. 35 Ἐπεινάσα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, 36 γυμνός καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε⁴ πρὸς με.’ 37 Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες: ‘Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα⁵ καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; 38 Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; 39 Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ⁶ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε;’ 40 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, ‘Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.’

41 “Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων: ‘Πορεύεσθε ἀπ’ ἐμοῦ, οἱ⁷ καταραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. 42 Ἐπεινάσα γάρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, 43 ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνός καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενῆς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.’ 44 Τότε ἀποκριθήσονται⁸ καὶ αὐτοὶ, λέγοντες, ‘Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι;’ 45 Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, ‘Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε’. 46 Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.”

¹ ἅγιοι f⁵ A,W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D [4%] NU

² συναχθήσονται f⁵ NB, D [25%] CP, NU || συναχθήσεται f^{5pt} A, W [75%] RP, HF, OC, TR

³ ἀφοριεῖ f⁵ A, B, D [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἀφορισεῖ sW [2%] NU

⁴ ἤλθετε f⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ἤλθατε sA, B, D, W [5%] NU

⁵ πεινῶντα rell || πινῶντα CP

⁶ ἀσθενῆ f⁵ sA, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ἀσθενουντα B, D [0.5%] NU

⁷ οἱ f⁵ A, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- NB [0.5%]

⁸ ἀποκριθήσονται f⁵ A, B, D, W [95%] RP, HF, CP, NU || 1 αυτω (s) [5%] OC, TR

26 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς¹ τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **2** “Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.”

The Sanhedrin conspires—04/03/30

3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς² καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, **4** καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατήσωσιν³ καὶ ἀποκτείνωσιν. **5** Ἐλεγον δέ, “Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.”

Someone anoints Jesus' head

6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, **7** προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα⁴ βαρυτίμου καὶ κατέχευεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν⁵ αὐτοῦ ἀνακειμένου. **8** Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁶ ἠγανάκτησαν λέγοντες: “Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη? **9** Ἡδύνατο⁷ γὰρ τοῦτο τὸ μύρον⁸ πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς⁹ πτωχοῖς.” **10** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί? Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο¹⁰ εἰς ἐμέ. **11** Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς¹¹ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **12** Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. **13** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.”

Judas offers to betray Jesus

14 Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, **15** “Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ¹² ὑμῖν παραδώσω αὐτόν?” Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. **16** Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτόν παραδῷ.

¹ ἰησοῦς **f**⁵ [25%] || 1 παντας **NA,B,D,W** [75%] **RP,HF,OC,CP,TR,NU**

² καὶ οἱ γραμματεῖς **f**⁵ (**W**) [95%] **RP,HF,OC,CP,TR** || --- **NA,B,D** [5%] **NU**

³ δολω κρατησωσιν *rell* || ~ 21 [5%] **TR**

⁴ ἀλαβαστρον μυρου εχουσα **f**⁵ **A,W** [98%] **RP,HF,OC,CP,TR** || ~ 312 **NB,D** [2%] **NU**

⁵ την κεφαλην **f**⁵ **A,W** [95%] **RP,HF,OC,CP,TR** || της κεφαλης **NB,D** [5%] **NU**

⁶ αυτου **f**⁵ **A,W** [98.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || --- **P**^{45v}**NB,D** [1.5%] **NU**

⁷ ηδυνατο **f**⁵ **A,D** [96%] **RP,HF,OC,CP,TR** || εδυνατο **P**^{45v}**NB,W** [4%] **NU**

⁸ το μυρον **f**⁵ [93%] **RP,HF,OC,CP,TR** || --- **NA,B,D,W** [7%] **NU**

⁹ τοις **f**⁵ **A,D,W** [40%] **OC,CP** || --- **NB** [60%] **RP,HF,TR,NU** (**OC** is in small print)

¹⁰ ειργασατο **f**⁵ **A** [98.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || ηργασατο **NB,D,W** [1.5%] **NU**

¹¹ παντοτε γαρ τους πτωχους **f**⁵ **NA,B,D,W** [40%] **RP,CP,TR,NU** || ~ 3421 [60%] **HF,OC**

¹² και εγω **f**⁵ **SD,W** [40%] **OC,CP** || καγω **A,B** [60%] **RP,HF,TR,NU**

The last night—begins Thursday evening, 04/04/30, and ends the next morning

17 Τῇ δὲ πρώτη τῶν ἀζύμων προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ,¹ “Ποῦ θέλεις εἰτοιμάσομέν² σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;” 18 Ὁ δὲ εἶπεν, “Υπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἶπατε αὐτῷ, “Ὁ διδάσκαλος λέγει, “Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστίν· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου”.” 19 Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.

The traitor identified

20 Ὁψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. 21 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, “Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με”. 22 Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν,³ “Μῆτι ἐγὼ εἶμι, Κύριε;” 23 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν: “Ὁ ἐμβάψας μετ’ ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα,⁴ οὗτός με παραδώσει. 24 Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται! Καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος.” 25 Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτὸν, εἶπεν, “Μῆτι ἐγὼ εἶμι, Ῥαββί;” Λέγει αὐτῷ, “Σὺ εἶπας!”

Jesus institutes the Lord's Supper

26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν⁵ ἄρτον καὶ εὐλογήσας,⁶ ἔκλασεν καὶ ἐδίδου⁷ τοῖς μαθηταῖς καὶ⁸ εἶπεν, “Λάβετε, φάγετε· τοῦτο ἐστίν τὸ σῶμά μου”. 27 Καὶ λαβὼν τὸ⁹ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων: “Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· 28 τοῦτο γὰρ ἐστίν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς¹⁰ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον¹¹ εἰς ἄφεσιν

¹ αὐτῷ f⁵ A [90%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D(W) [10%] NU

² εἰτοιμασομεν f⁵ D [85%] RP, HF || εἰτοιμασωμεν SA, B, W [15%] OC, CP, TR, NU

³ ἕκαστος αὐτῶν f⁵ P^{37v} A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || εἰς 12 P^{45v} D [2%] || εἰς 1 NB, C [1%] NU || one other variant

⁴ μετ ἐμου ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα f⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 6712345 P^{37,45v} (D) [0.5%] || ~ 1267345 SA, B [1.5%] NU

⁵ τον f⁵ A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, C, D [3%] NU

⁶ εὐλογησας f⁵ P⁴⁵ NB, C, D [30%] CP, TR, NU || εὐχαριστησας A, W [70%] RP, HF, OC

⁷ ἐδίδου f⁵ SA, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || δους P³⁷ B, D [3%] NU

⁸ και f⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P³⁷ NB, D [3%] NU

⁹ το f⁵ A, C, D [96%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, W [4%] NU

¹⁰ το τῆς καινῆς f⁵ A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || 2 P³⁷ NB [1%] NU || 23 D

¹¹ ἐκχυνόμενον f⁵ P³⁷ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐκχυννομενον SA, B, C, D [10%] NU

ἀμαρτιῶν. 29 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι¹ οὐ μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος² τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου.” 30 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

Jesus predicts Peter's denials

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἔμοι ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται γάρ: ‘Πατάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται³ τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς’. 32 Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.” 33 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, “Εἰ καὶ⁴ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ⁵ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι”. 34 Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με”. 35 Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, “Κὰν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι!”⁶ Ὁμοίως δὲ⁷ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Gethsemane—Jesus almost dies!

36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ,⁸ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, “Καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ⁹ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ”.¹⁰ 37 Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. 38 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:¹¹ “Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου, ἕως θανάτου. Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.” 39 Καὶ προελθὼν¹² μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, “Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω¹³ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ¹⁴ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ”.

¹ ὅτι **f**⁵ A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB,D** [3%] NU

² γεννηματος **f**⁵ **SA,B,C,D** [30%] OC,NU || γεννηματος **f**^{5pt} P³⁷W [70%] RP,HF,CP,TR

³ διασκορπισθησεται **f**⁵ P³⁷D, W [90%] RP,HF,CP,TR || διασκορπισθησονται P⁵³SA,B,C [10%] OC,NU || one other variant

⁴ εἰ καὶ **f**⁵ W [30%] CP,TR || 1 P^{37,53}A,B,C,D [70%] RP,HF,OC,NU || --- **S**

⁵ ἐγὼ **f**⁵ P^{37,53}SA,B,C,D,W [40%] CP,TR,NU || 1 δε [60%] RP,HF,OC

⁶ ἀπαρνησωμαι **f**⁵ A [85%] RP,HF,CP || ἀπαρνησομαι P³⁷SB,C,D,W [15%] OC,TR,NU

⁷ δε **f**⁵ A,W [95%] RP,HF,OC,CP || --- **SB,C,D** [5%] TR,NU

⁸ γεθσημανη **f**⁵ [85%] RP,HF,OC,CP,TR || γεθσημανει P³⁷A,B,C [5%] || γεθσημανι **S** [5%] NU || γεθσαμανει D || γεδσημανι W || at least eight further spellings [5%]

⁹ ου **f**⁵ B [94%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || αν D,W [5%] || 1 αν P⁵³A || --- **SC** [1%]

¹⁰ προσευξομαι εκει **f**⁵ A,C,W [86%] RP,HF,OC,CP,TR || προσευξομαι 2 [10%] || ~ 21 P^{37,53v}SB(D) [4%] NU

¹¹ ο ιησους **f**⁵ [90%] RP,HF,OC || --- P^{37,53}SA,B,C,D,W [10%] CP,TR,NU

¹² προελθων **f**⁵ P³⁷B [35%] OC,CP,TR,NU || προσελθων P⁵³SA,C,D,W [65%] RP,HF

¹³ παρελθετω **f**⁵ P⁵³B,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || παρελθατω SA,C,D [2%] NU

¹⁴ ουχ *re//* || ουκ CP

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ: “Οὕτως, οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ’ ἐμοῦ! **41** Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.” **42** Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων, “Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον¹ παρελθεῖν ἀπ’ ἐμοῦ² ἐὰν μὴ αὐτὸ πῖω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου”. **43** Καὶ ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς πάλιν³ καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. **44** Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο⁴ ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.⁵ **45** Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ⁶ καὶ λέγει αὐτοῖς: “Καθεύδετε τὸ⁷ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε! Ἴδου, ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. **46** Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ,⁸ ὁ παραδιδούς με!”

Jesus is betrayed

47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν, καὶ μετ’ αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. **48** (Ὁ δὲ παραδιδούς⁹ αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, “Ὅν ἐὰν¹⁰ φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν!”) **49** Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, “Χαίρε, Ῥαββί!” καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **50** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Ἐταίρε, ἐφ’ ᾧ¹¹ πάρει?” Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. **51** Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον! **52** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν¹² εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μα-

¹ το ποτηριον **f**⁵ (D) [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P³⁷ **NA, B, C, W** [3%] NU

² απ εμου **f**⁵ A, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P^{37v} **SB, D** [2%] NU

³ ευρεν αυτους παλιν **f**⁵ A, W [30%] || ευρισκει 23 [66%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 312 P³⁷ **SB, C, D** [4%] NU

⁴ απελθων παλιν προσηυξατο **f**⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 213 **SB, C, D** [2%] NU || ~ 132 A, W [3%] || 13 P^{37v} [1%]

⁵ ειπων **f**⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 παλιν P³⁷ **SB** [0.5%] NU

⁶ αυτου **f**⁵ D, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR || --- P^{37v} **NA, B, C** [10%] NU

⁷ το **f**⁵ P³⁷ **NA, D** [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] || --- B, C, W [1.5%]

⁸ ιδου **f**⁵ [20%] || 1 ηγγικεν **NA, B, C, D, W** [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁹ παραδιδους *reII* || παραδους CP

¹⁰ εαν **f**⁵ P³⁷ **NA, W** [40%] || αν B, C, D [60%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹¹ ω **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR || ο P³⁷ **NA, B, C, D, W** [10%] NU

¹² σου την μαχαιραν **f**⁵ A, C, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 **SB, D** [2%] NU || 23 [3%]

χαίρα¹ ἀποθανοῦνται.² 53 Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι³ πλείους⁴ ἢ⁵ δώδεκα λεγεῶνας⁶ ἀγγέλων? 54 Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι?” 55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις: “Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε⁷ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με? Καθ’ ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμεν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων,⁸ καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. 56 Τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ τῶν προφητῶν.” Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. 58 Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος.

Jesus tried by the Council

59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,⁹ καὶ τὸ συνέδριον ὄλον, ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν,¹⁰ 60 καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ¹¹ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων,¹² οὐχ εὔρον.¹³ Ὑστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁴ 61 εἶπον,¹⁵ “Οὗτος ἔφη, ‘Δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομησαι αὐτόν’.”¹⁶ 62 Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ:

¹ μαχαιρα f⁵ D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαχαιρη P³⁷ SA,B,C [1.5%] NU

² αποθανουνται f⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP || απολουνται P³⁷ SA,B,C,D [10%] TR,NU

³ αρτι παρακαλεσαι τον πατερα μου και παραστησει μοι f⁵ A,C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 12345678 ωδε [1%] || ~ 23456781 B [0.5%] NU || ~ 2345678 ωδε 1 S || 2345678 [1%] || two other variants

⁴ πλειους f⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || πλειω SB,D [0.5%] NU

⁵ η f⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [0.5%] NU

⁶ λεγεωνας f⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγιωνας B,NU || λεγιωνων S || λεγεωνων C [3%] || λεγεονων A || λεγειονης D

⁷ εξηλθετε f⁵ [96%] RP,HF,OC,CP,TR || εξηλθατε SA,B,C,W [4%] NU || ηλθατε D

⁸ προς υμας εκαθεζομην εν τω ιερω διδασκων f⁵ C(D) [30%] || ~ 1237456 W [69%]

RP,HF,OC,CP,TR || ~ 3127456 A || ~ 45637 SB [0.5%] NU || one other variant

⁹ και οι πρεσβυτεροι f⁵ A,C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,D [1%] NU

¹⁰ θανατωσωσιν αυτον f⁵ [90%] RP,HF,OC,CP || θανατωσουσιν 2 A,W [5%] || ~ 21 SB [3%] TR,NU || ~ 2 θανατωσουσιν C,D,N [2%]

¹¹ και f⁵ A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,C,N [1%] NU

¹² ψευδομαρτυρων προσελθοντων f⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 SA,B [1%] NU || προσηλθον ψευδομαρτυρες D

¹³ ουχ ευρον f⁵ A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB,C,N [1%] NU

¹⁴ ψευδομαρτυρες f⁵ (A),C,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- SB [1%] NU || τινες 1 N,W [1%]

¹⁵ ειπον rell || ειπαν S [0.3%] NU (also in verse 66)

¹⁶ οικοδομησαι αυτον f⁵ A,D,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 SC [0.5%] || 1 B [1%] NU

“Οὐδὲν ἀποκρίνη? Τί οὐτοί σου καταμαρτυροῦσιν?” **63** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς¹ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, “Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ² Θεοῦ!” **64** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ’ ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.” **65** Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι³ “Ἐβλασφήμησεν! Τί ἔτι χρειαίαν ἔχομεν μαρτύρων? Ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ!” **66** Τί ὑμῖν δοκεῖ?” Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, “Ἐνοχὸς θανάτου ἐστίν!” **67** Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν⁵ **68** λέγοντες: “Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ! Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε?”

Peter denies Jesus

69 Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο⁶ ἐν τῇ αὐλῇ. Καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, “Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου”. **70** Ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν⁷ πάντων⁸ λέγων, “Οὐκ οἶδα τί λέγεις”. **71** Ἐξεληθόντα δὲ αὐτόν⁹ εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτόν ἄλλη καὶ λέγει αὐτοῖς¹⁰ ἐκεῖ, “Καὶ¹¹ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου”. **72** Καὶ πάλιν ἠρνήσατο, μεθ¹² ὄρκου, ὅτι “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον!” **73** Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, “Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ!” **74** Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν¹³ καὶ ὁμνύειν ὅτι “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον!” Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. **75** Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος¹⁴ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ¹⁵ ὅτι

¹ ἀποκριθεὶς **f**⁵ A,C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B [3%] NU || 1 οὐν D || one other variant ||
 N has a long omission

² του *rell* || --- CP

³ λεγων οτι **f**⁵ A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 B,D [1%] NU || και λεγει ιδε N

⁴ αυτου **f**⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

⁵ ερραπισαν **f**⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR || εραπισαν NA,B,C(D)(W) [5%] NU

⁶ εξω εκαθητο **f**⁵ A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB,D [2.5%] NU || ~ 2 εξωθεν [0.5%]

⁷ αυτων **f**⁵ A,C,W [90%] RP,HF,OC,CP || --- NB,D [10%] TR,NU

⁸ παντων *rell* || απαντων CP || --- [2%]

⁹ αυτον **f**⁵ A,C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1.5%] NU || αυτου D

¹⁰ αυτοις **f**⁵ A,C [90%] RP,HF,OC,CP || τοις NB,D,W [10%] TR,NU

¹¹ και **f**⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹² μεθ **f**⁵ D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || μετα NA,B,C,W [3%] NU

¹³ καταθεματιζειν *rell* || καταναθεματιζειν [5%] TR

¹⁴ ρηματος **f**⁵ NA,B,C,D [35%] OC,CP,NU || 1 του W [65%] RP,HF,TR

¹⁵ αυτω **f**⁵ A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

“Πρὶν ἀλέκτορα¹ φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνῆση με”. Καὶ ἐξελθὼν ἕξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30

27 Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι² κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.³ **2** Καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν⁴ Ποντίῳ⁵ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

The end of Judas—parenthetical

(**3** Τότε ἰδὼν Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτόν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπεστρεψεν⁶ τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς⁷ πρεσβυτέροις **4** λέγων, “Ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἁθῶν”. Οἱ δὲ εἶπον:⁸ “Τί πρὸς ἡμᾶς? Σὺ ὄψει!”⁹ **5** Καὶ ρίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ¹⁰ ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγατο! **6** Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, “Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν”. **7** Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. **8** Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἄγρὸς Αἵματος ἕως τῆς σήμερον. **9** Τότε ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος: “Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹¹ ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, **10** καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος.”)

Jesus before Pilate

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη¹² ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτόν ὁ ἡγεμὼν λέγων, “Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων?” Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ,¹³ “Σὺ λέγεις”. **12** Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτόν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ¹⁴ πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. **13** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ

¹ ἀλεκτορα *rell* || ἀλεκτωρα [2%] CP || ἀλεκτωρ [0.5%] || ἀλεκτοροφονίας [0.5%]

² πρεσβυτεροι **f**⁵ [20%] || 1 του λαου **NA,B,C,D,W** [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

³ ὥστε θανατῶσαι αὐτον *rell* || ~ ὡπως 3 θανατωσωσιν CP

⁴ αὐτον **f**⁵ A, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **NB,C** [5%] NU

⁵ ποντιῳ **f**⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **NB** [0.5%] NU

⁶ ἀπεστρεψεν **f**⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || εστρεψεν **NB** [0.5%] NU

⁷ τοις **f**⁵ A, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **NB,C** [2%] NU

⁸ εἶπον *rell* || εἶπαν [0.5%] NU (also in verse 6 & 21)

⁹ ὄψει **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR || ὄψη **NA,B,C,W** [10%] NU

¹⁰ ἐν τῷ ναῷ **f**⁵ A, C, W (98.3%) RP, HF, OC, CP, TR || εἰς τὸν ναον **NB** (1.3%) NU || --- (0.2%) || two other variants

¹¹ τετιμημενου *rell* || τετιμημενου OC

¹² ἔστη **f**⁵ A, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || εσταθη **NB,C** [1%] NU

¹³ αὐτω **f**⁵ A, B, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **N** [1%] NU

¹⁴ καὶ **f**⁵ **NB** [30%] NU || 1 των A, W [70%] RP, HF, OC, CP, TR

Πιλᾶτος, “Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;” **14** Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

“We want Barabbas!”

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ¹ δέσμιον, ὃν ἤθελον. **16** Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον² Βαραββᾶν. **17** Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, “Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,³ Βαραββᾶν⁴ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;” **18** Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.

19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, “Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ’ ὄναρ δι’ αὐτόν.”

20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. **21** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς, “Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν;” Οἱ δὲ εἶπον,⁵ “Βαραββᾶν!” **22** Λέγει⁶ αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, “Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;” Λέγουσιν αὐτῷ⁷ πάντες, “Σταυρωθήτω!” **23** Ὁ δὲ ἡγεμὼν⁸ ἔφη, “Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;” Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες, “Σταυρωθήτω!” **24** Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου λέγων: “Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου.⁹ Ὑμεῖς ὄψεσθε!” **25** Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, “Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν!” **26** Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν, φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Soldiers make fun of Jesus

27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ’ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. **28** Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην.¹⁰ **29** Καὶ πλέξαντες στέφανον

¹ ἓνα τῷ ὄχλῳ *rell* || ~ 231 [5%] CP

² λεγομενον **f**⁵⁵ **NA,B,D,W** [99.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || 1 Ἰησοῦν [0.5%] [NU] [This one is really pitiful.]

³ ὑμῖν **f**⁵⁵ **NA,D,W** [99.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || 1 τὸν B || 1 Ἰησοῦν τὸν [0.5%] [NU]

⁴ βαραββαν *rell* || βαραβαν CP

⁵ ειπον **f**⁵⁵ **A,D,W** [98%] **RP,HF,OC,CP,TR** || 1 τὸν **SB** [2%] NU

⁶ λεγει *rell* || 1 οὖν CP

⁷ αὐτῷ **f**⁵⁵ [92%] **RP,HF,OC,CP,TR** || --- **NA,B,D,W** [8%] NU

⁸ ηγεμων **f**⁵⁵ **A(D)W** [99.5%] **RP,HF,OC,CP,TR** || --- **SB** [0.5%] NU

⁹ του δικαίου τουτου **f**⁵⁵ **NW** [99%] **RP,HF,OC,CP,TR** || ~ 312 A [0.5%] || 3 B,D [0.5%] NU

¹⁰ περιεθηκαν αυτω χλαμυδα κοκκινην **f**⁵⁵ **A,N,W** [99%] **RP,HF,OC,CP,TR** || ~ 3412 **SB(D)** [1%] NU

ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν¹ αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιάν² αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον³ αὐτῷ λέγοντες, “Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς⁴ τῶν Ἰουδαίων!” **30** Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. **31** Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

The Crucifixion

32 Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνόματι Σίμων· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. **33** Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅ⁵ ἐστιν λεγόμενον Κρανίου Τόπος,⁶ **34** ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁷ μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελεν⁸ πιεῖν. **35** Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες⁹ κλῆρον.¹⁰ **36** Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. **37** Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην:

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. **39** Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινούντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν **40** καὶ λέγοντες: “Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν! Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,¹¹ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ!” **41** Ὁμοίως δὲ καὶ¹² οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων,¹³ ἔλεγον: **42** “Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι! Εἰ¹⁴ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστιν, κατα-

¹ τὴν κεφαλὴν **f**⁵ A,D,N,W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || τῆς κεφαλῆς **SB** [1%] NU || one other variant

² ἐπὶ τὴν δεξιάν **f**⁵ W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐν τῇ δεξιᾷ **SA, B, D, N** [5%] NU

³ ἐνέπαιζον **f**⁵ A, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐνεπαιζαν **SB, D** [1%] NU

⁴ ὁ βασιλεὺς **f**⁵ SA, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || βασιλεὺς **B, D** [3%] NU

⁵ ὁ **f**⁵ SB, D, N, W [95%] RP, HF, OC, CP, NU || ὁς **A** [5%] TR

⁶ λεγόμενον κρανίου τοπος **f**⁵ N, W [30%] || λεγόμενος 23 **A** [67%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 23 λεγόμενος **SB** [2%] NU || 23 **D** [1%]

⁷ ὄξος **f**⁵ A, N, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || οἶνον **SB, D** [4%] NU

⁸ ἠθελεν **f**⁵ A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ἠθελῆσεν **SB, D** [3%] NU

⁹ βαλόντες **f**⁵ SA, D [25%] OC, CP || βαλλόντες **f**^{5pt} B, W [75%] RP, HF, TR, NU

¹⁰ κληρον *rell* || 1 ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπο τοῦ προφητοῦ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ματισμὸν μου ἐβάλον κληρον [5%] TR

¹¹ θεοῦ **f**⁵ B, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 καὶ **SA, D** [0.5%] [NU]

¹² δε καὶ **f**⁵ D [95%] RP, HF, OC, CP, TR || 2 **B** [3%] NU || --- **SA, W** [2%]

¹³ καὶ φαρισαίων **f**⁵ (D)(W) [90%] RP, HF, OC, CP || --- (S)A, B [10%] TR, NU

¹⁴ εἰ **f**⁵ A, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **SB, D** [0.5%] NU

βάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν¹ ἐπ' αὐτῷ!² 43 Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ῥυσάσθω νῦν αὐτόν,³ εἰ θέλει αὐτόν· εἶπεν γὰρ ὅτι 'Θεοῦ εἰμι Υἱός'." 44 Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ ληστὰι οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ⁴ ὠνείδιζον αὐτόν.⁵

Jesus takes the 'wages' for our sin

45 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁶ 46 Περί δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων, "Ἡλί, Ἡλί, λιμὰ⁷ σαβαχθανί?" τοῦτ' ἔστιν, "Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;" 47 Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων⁸ ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι "Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος". 48 Καὶ εὐθέως δραμῶν εἰς ἕξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν· 49 οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, "Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσωσιν αὐτόν."

The shout of victory

50 Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. 51 Καὶ ἰδοὺ, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω⁹ Καὶ ἡ γῆ ἐσειέσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, 52 καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεφύθησαν. (Καὶ πολλὰ σώματα, τῶν κεκοιμημένων ἀγίων, ἠγέρθη¹⁰ 53 καὶ ἐξεελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.) 54 Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γεγόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, "Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος!"

55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ καὶ¹¹ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ·

¹ πιστευσομεν *rell* || πιστευσωμεν *SW* [10%] *OC* || πιστευομεν *A* [0.5%]

² ἐπ αὐτω *f⁵ W* [90%] *RP, HF, OC, CP* || 2 *A, D* [8%] *TR* || 1 αὐτον *SB* [1.5%] *NU* || εἰς αὐτον [0.5%]

³ αὐτον *f⁵ A, D, W* [99.5%] *RP, HF, OC, CP, TR* || --- *SB* [0.5%] *NU*

⁴ αὐτω *f⁵ A, W* [99.5%] *RP, HF, OC, CP, TR* || συν 1 *SB, D* [0.5%] *NU*

⁵ αὐτον *rell* || αὐτω [5%] *TR*

⁶ ἐνάτης *rell* || ἐνατης [10%] *TR* (twice)

⁷ λιμὰ *f⁵ A* [90%] *RP, HF* [*λιμὰ CP, λιμὰ OC*] || λειμα [8%] || λεμα *SB* [0.5%] *NU* || λαμα *D* [1.5%] *TR* || μα *W*

⁸ ἐστῶτων *f⁵ A, D* [99%] *RP, HF, OC, CP, TR* || ἐστηκοτων *SB, C(W)* [1%] *NU*

⁹ εἰς δύο ἀπο ἀνωθεν ἕως κάτω *f⁵ A(D)W* [98%] *RP, HF, OC, CP, TR* || 12456 *S* [1%] || ~ *απ* 45612 *B, C* [1%] *NU*

¹⁰ ἠγερθη *f⁵ A, C, W* [96%] *RP, HF, OC, CP, TR* || ηγερθησαν *SB, D* [4%] *NU*

¹¹ ἐκεῖ καὶ *f⁵* [35%] *OC* || κακεῖ *S* || 1 *A, B, C, W* [65%] *RP, HF, CP, TR, NU* || 2 *D* || two other variants

56 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ μητήρ, καὶ ἡ μήτηρ¹ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

The burial

57 Ὁσίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἄριμαθαίας, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν² τῷ Ἰησοῦ. 58 Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.³ 59 Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ⁴ σινδόνι καθαρῷ 60 καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ. Καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. 61 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία⁵ ἡ Μαγδαληνή, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

The tomb is guarded

62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον 63 λέγοντες: “Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ἔτι ζῶν, ‘Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι’. 64 Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν⁶ καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ ὅτι,⁷ “Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν”, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρῶν τῆς πρώτης.” 65 Ἐφη δὲ⁸ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Ἔχετε κουστωδία· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε!” 66 Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30

28 Ὅψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία⁹ ἡ Μαγδαληνή καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. 2 Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,¹⁰ προσελθὼν

¹ ἰωση μητηρ και η μητηρ **F**⁵ A,B,C [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ἰωσηφ 2345 D, W [0.5%] NU || η μαρια η ἰωσηφ και η μαρια η **S**

² ἐμαθητευσεν **F**⁵ A,B, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐμαθητευθη **S**, C, D [1.5%] NU || two other variants

³ το σωμα **F**⁵ A, C, D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- **S** B [1.5%] NU

⁴ αὐτο **F**⁵ **S** A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 ἐν B, D [1%] NU

⁵ μαρια **F**⁵ A, D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || μαριαμ **S** B, C [1.5%] NU

⁶ νυκτος κλεψωσιν αυτον **F**⁵ [87%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 [3%] || 23 (**S**) A, B, C, D, W [10%] NU

⁷ οτι **F**⁵ [25%] || --- **S** A, B, C, D, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁸ δε **F**⁵ **S** A, C, D, W [65%] RP, HF, CP, TR || --- B [35%] OC, NU

⁹ μαρια **F**⁵ A, B, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || μαριαμ **S** C [0.5%] NU

¹⁰ ουρανου **F**⁵ A, D [98%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 και **S** B, C, W [2%] NU

ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,¹ καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ! ³ Ἦν δὲ ἡ ἰδέα² αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ³ χιῶν. ⁴ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο⁴ ὡσεὶ⁵ νεκροί.

The angel does his duty

⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν: “Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς! οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. ⁶ Οὐκ ἔστιν ὧδε! Ἠγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος.⁶ ⁷ Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι “Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδοὺ, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.” Ἴδου, εἶπον ὑμῖν!” ⁸ Καὶ ἐξελθοῦσαι⁷ ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Jesus' second appearance

⁹ Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁸ καὶ ἰδοὺ,⁹ Ἰησοῦς ἀπήντησεν¹⁰ αὐταῖς λέγων, “Χαίρετε!” Αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. ¹⁰ Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: “Μὴ φοβεῖσθε! Ὑπάγετε ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ¹¹ με ὄψονται.”

Guards are bribed

¹¹ Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. ¹² Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες: ¹³ “Εἶπατε ὅτι ‘Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων’.” ¹⁴ Καὶ ἐὰν

¹ ἀπο τῆς θύρας **f**⁵ A,C,W [94%] RP, HF, OC, CP, TR || 123 του μνημείου [5%] || --- NB, D [0.5%] NU

² ἰδεα **f**⁵ W [92%] RP, HF, OC, CP, TR || εἰδεα A(B)C, D [8%] NU || --- (S)

³ ὡσει **f**⁵ A,C,W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ὡς NB, D [3%] NU

⁴ ἐγενοντο **f**⁵ A, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ἐγενηθησαν NB, C, D [0.5%] NU

⁵ ὡσει **f**⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ὡς SA, B, D, W [2%] NU

⁶ ὁ κυριος **f**⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR || --- NB [0.5%] NU

⁷ ἐξελθοῦσαι **f**⁵ A, D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || ἀπελθοῦσαι NB, C [2%] NU

⁸ ὡς δε ἐπορευοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ **f**⁵ A, C (88%--with minor variations)

RP, HF, OC, CP, TR || --- NB, D, W (11.8%) NU || two other variants (0.2%) (Here is as crass a case of homoioteleuton as anyone could wish—the last four words are identical!)

⁹ ἰδου *re*ll || 1 ο D, W [10%] TR

¹⁰ ἀπήντησεν **f**⁵ A, D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR || ὑπήντησεν NB, C [5%] NU

¹¹ καὶ ἐκεῖ **f**⁵ SA, C, W [90%] RP, HF, CP || κακεῖ B, D [10%] OC, TR, NU || ἐκεῖ [0.5%]

ἀκουσθῆ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν¹ καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους ποιήσομεν.” 15 Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον.²

The Great Commission

16 Οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. 17 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ,³ οἱ δὲ ἐδίστασαν. 18 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων: “Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ⁴ γῆς. 19 Πορευθέντες⁵ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη: βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· 20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος!” Ἀμήν.^{6,7,8}

¹ αὐτον **f**⁵ A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- **SB** [0.5%]

² σήμερον **f**⁵ **SA**,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ημερας B,D [0.5%] [NU]

³ αὐτω **f**⁵ **A**,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SB**,D [0.5%] NU || αὐτον [2.5%]

⁴ ἐπι **f**⁵ **SA**,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τῆς B,D [0.5%] [NU]

⁵ πορευθεντες **f**⁵ **SA** [95%] RP,HF,OC,CP || 1 ουν B,W [5%] TR,NU || νυν D

⁶ ἀμην **f**⁵ [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **SA**,B,D,W [1.5%] NU

⁷ In the colophons, **f**⁵ [50%] have, “published eight years after the ascension of Christ”, to which all but **f**⁵ add, “in Jerusalem”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f**⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Matthew was ‘published’ in 38/39 AD. The same sources have Mark published two years later (40/41) and Luke another five years later (45/46), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

⁸ The citation of **f**⁵ is based on the following thirty-one representative MSS—18, 35, 55, 204, 363, 386, 479, 510, 553, 586, 685, 789, 824, 928, 1062, 1072, 1145, 1339, 1435, 1503, 1551, 1572, 1667, 1713, 2253, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554 and 2765—all of which I collated myself. I also took account of two collated by Scrivener (201, 480), but did not re-collate them. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f**⁵ in Matthew, as it stands, while the exemplars of 1072 and 1713 presumably were as well. Others come very close. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Bucharest, Constantinople, Lesbos, Aegean, Meteora, Tirana, Mt. Athos [five different monasteries], Athens, Corinth[?], Bologna, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

I have included six published editions in the apparatus—RP,HF,OC,CP,TR,NU. RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the Greek Text of the Greek Orthodox Church (also used by other Orthodox Churches), CP = Complutensian Polyglot, TR = *Textus Receptus*, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, not in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be rea-

sonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (*Novum Testamentum Graece Secundum Textum Westcotto-Hortianum*. Evangelium Secundum Matthaëum [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1940]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of \mathfrak{f}^{85} .

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other primary witnesses, and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

1 Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ!¹

John the Baptizer

2 Ὡς² γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις³—“Ἴδου, ἐγὼ⁴ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου.”⁵

3 “Φωνὴ βοῶντος: “Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ!”—**4** Ἐγένετο Ἰωάννης⁶ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **5** Καὶ ἐξεπορευέτο⁷ πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες⁸ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ’ αὐτοῦ,⁹ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

6 Ἦν δὲ ὁ¹⁰ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. **7** Καὶ ἐκήρυσσεν λέγων: “Ἐρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. **8** Ἐγὼ μὲν¹¹ ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν¹² ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.”

¹ υἱου του θεου f⁵ A (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC || υἱου θεου B,D,W (0.4%) [NU] || --- s (0.8%) || two other variants (0.4%)

² ως f⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || καθως sB [3%] NU

³ τοις προφηταις f⁵ A,W (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC || τω ησαια τω προφητη sB (1.3%) NU || ησαια τω προφητη D (1.8%) || one other variant (0.2%) [The first quote is from Malachi; only the second is from Isaiah.]

⁴ εγω f⁵ sA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D [1%] NU

⁵ εμπροσθεν σου f⁵ A (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- sB,D,W (3.3%) NU

⁶ ιωαννης f⁵ A(D)W (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ο sB (0.6%) [NU]

⁷ εξεπορευετο f⁵ sA,B,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || εξεπορευοντο [30%]

⁸ και εβαπτιζοντο παντες f⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 132 [2%] || ~ 312 B,D [1%] NU || ~ 32 s || 12 [1%]

⁹ εν τω ιορδανη ποταμω υπ αυτου f⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 561234 sB [1%] NU || 12356 W [1%] || 1356 D

¹⁰ ην δε ο f⁵ [94%] HF,RP,CP,OC || 12 A,D,W [5%] TR || ~ και 13 sB [1%] NU || two other variants

¹¹ μεν f⁵ A(D)W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- sB [2%] NU

¹² εν f⁵ A(D)W (95.5%) HF,RP,CP,TR,OC || --- sB (4%) NU || four other variants (0.5%)

Jesus is baptized

9 Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ὁ¹ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρετ² τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.³ 10 Καὶ εὐθέως⁴ ἀναβαίνων ἀπὸ⁵ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανούς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡσεὶ⁶ περιστερὰν, καταβαίνον ἐπ'⁷ αὐτόν. 11 Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν: “Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ⁸ εὐδόκησα!”⁹

Jesus is tested

12 Καὶ εὐθέως¹⁰ τὸ Πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. 13 Καὶ ἦν ἐκεῖ¹¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα¹² πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus ministers in Galilee

14 Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν¹³ Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ¹⁴ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας¹⁵ τοῦ Θεοῦ 15 καὶ¹⁶ λέγων ὅτι “Πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.”

¹ ο **f**⁵ D [45%] CP,OC || --- **NA,B,W** [55%] HF,RP,TR,NU

² ναζαρετ **f**⁵ **SB** [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ναζαρεθ D,W [29%] || ναζαρατ A [1%]

³ υπο ιωαννου εις τον ιορδανην **f**⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34512 **S(B,D)** [3%] NU

⁴ ευθεως **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς **SB** [1%] NU || --- D (In Hellenistic Greek ευθεως is the normal adverbial form for the adjective ευθυς. People with a bias toward classical Greek, both in ancient Alexandria and in more modern times, have preferred ευθυς as the adverbial form as well.)

⁵ απο **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εκ **SB,D,W** [3%] NU

⁶ ωσει **f**⁵ (W) [70%] HF,RP,CP,TR || ως **NA,B,D** [30%] OC,NU

⁷ επ **f**⁵ **NA,W** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || εις **B,D** [2%] NU

⁸ ω **f**⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,TR || σοι **SB,D** [10%] OC,NU

⁹ ευδοκησα *re//* || ηυδοκησα W [10%] OC

¹⁰ ευθεως **f**⁵ A,D [40%] OC || ευθυς **SB,W** [60%] HF,RP,CP,TR,NU (Were one to follow the majority variant here, the idea would presumably be ‘straight into the wilderness’, which makes good sense.)

¹¹ εκει **f**⁵ W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **NA,B,D** [2%] NU

¹² ημερας τεσσαρακοντα **f**⁵ [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τεσσερακοντα A [1%] || ~ 21 [0.5%] || ~ τεσσερακοντα 1 B [0.5%] NU || 1 μ D || ~ μ 1 **SW**

¹³ τον **f**⁵ **SB,D,W** [75%] HF,RP,CP,TR,NU || --- A [25%] OC

¹⁴ ο **f**⁵ **SB,D** [60%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- A,W [40%]

¹⁵ της βασιλειας **f**⁵ A,D,W (97.9%) HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** (2.1%) NU

¹⁶ και **f**⁵ **B,W** (79.4%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- (**S**)A,D (19.9%) || long omission (0.6%)

Peter, Andrew, James, John

16 Περιπατῶν δὲ¹ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τοῦ Σίμωνος,² βάλλοντας ἀμφίβληστρον³ ἐν τῇ θαλάσῃ, ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. 17 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων”. 18 Καὶ εὐθέως⁴ ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν⁵ ἠκολούθησαν αὐτῷ. 19 Καὶ προβάς ἐκεῖθεν⁶ ὀλίγον εἶδεν⁷ Ἰάκωβον, τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.⁸ 20 Καὶ εὐθέως⁹ ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαιὸν ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

A demonized man

21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καπερναοῦμ.¹⁰ Καὶ εὐθέως¹¹ τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν¹² συναγωγὴν ἐδίδασκεν. 22 Καὶ¹³ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ, ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

23 Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτω· καὶ ἀνέκραξεν 24 λέγων: “Ἐα,¹⁴ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηένε? Ἥλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς? Οἶδά σε τίς εἶ—ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ!” 25 Καὶ ἐπε-

¹ περιπατων δε f⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || και παραγων NB,D [2%] NU || παραγων 2 [1%]

² αυτου του σιμωνος f⁵ [90%] HF,RP,CP,OC || 1 D,W [5%] TR || 23 A [4%] || 3 NB [1%] NU (Is the reading of the majority a conflation of D and A? It seems more likely that all the shorter readings are simplifications of the long one, especially if it seemed to be difficult, but why should Simon not be named after his father, in the event?)

³ βαλλοντας αμφιβληστρον f⁵ (83.1%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 (3%) || βαλλοντος 2 (0.4%) || 1 αμφιβληστρα (0.4%) || ~ αμφιβληστρα 1 (1.2%) || αμφιβαλλοντας 2 (A)W (10.7%) || αμφιβαλλοντας τα δικτυα D (0.9%) || αμφιβαλλοντας NB (0.3%) NU (The reading of A,W could be a conflation. The reading of B was probably a stylistic retouching of that of f⁵, that went on to contaminate A and D, etc.)

⁴ ευθεως f⁵ A,B,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς N [1%] NU

⁵ τα δικτυα αυτων f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 NB,C,W [3%] NU || παντα D

⁶ εκειθεν f⁵ (N)A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D,W [3%] NU

⁷ ειδεν rell || ιδεν SA,C [10%]

⁸ δικτυα rell || 1 αυτων [15%]

⁹ ευθεως f⁵ A,C,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB [1%] NU

¹⁰ καπερναουμ f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || καφαρναουμ NB,D,W [2%] NU

¹¹ ευθεως f⁵ A,B,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς N [2%] NU

¹² την rell || --- [20%] some TRs

¹³ και f⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ευθυς NB [1%] NU

¹⁴ εα f⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [1%] NU

τίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων: “Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ!”¹ 26 Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν² φωνῇ μεγάλη ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. 27 Καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες,³ ὥστε συζητεῖν πρὸς ἐαυτοῦς,⁴ λέγοντας:⁵ “Τί ἐστὶν τοῦτο? Τίς ἢ διδασχὴ ἢ καινὴ αὐτῆ? Ὅτι⁶ κατ’ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ!” 28 Ἐξῆλθεν δὲ⁷ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς⁸ εἰς ὅλην τὴν περιχώρον τῆς Γαλιλαίας.

Peter’s mother-in-law

29 Καὶ εὐθέως⁹ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 30 Ἡ δὲ πενθερὰ τοῦ¹⁰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως¹¹ λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. 31 Καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς,¹² καὶ ἀφῆκεν αὐτήν ὁ πυρετὸς εὐθέως¹³ καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Many healings

32 Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδου ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. 33 Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν¹⁴ πρὸς τὴν θύραν, 34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας

¹ ἐξ αὐτοῦ f⁵ SA,B,C (88.7%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || απ 2 (10.9%) || εκ του ανθρωπου πνευμα ακαθαρτον D,W || εκ του ανθρωπου το πνευμα το ακαθαρτον (0.2%)

² κραξαν f⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || κραξας (D) || ανεκραγεν (W) || φωνησαν SB [1%] NU

³ παντες f⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || απαντες SB [1%] NU

⁴ εαυτους f⁵ A,C,D,W (95%) HF,RP,CP,OC,NU || αυτους (SB) (3%) TR || αλληλους (1.7%) || five other variants (0.3%)

⁵ λεγοντας f⁵ SB,D (79.8%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || λεγοντες A,C,W (20%) || --- (0.2%)

⁶ τις η διδασχη η καινη αυτη οτι f⁵ C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 123456 W || 123 εκεινη 456 η εξουσια 7 D || ~ 125637 A [1%] || 35 SB [0.5%] NU (A, D and W are closer to the majority reading than to B, and presumably derive from it; B looks like typical Alexandrian editing.)

⁷ εξηλθεν δε f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR || ~ και 1 SB,C,D,W [3%] OC,NU

⁸ ευθως f⁵ A,D [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθως πανταχου B,C [1%] NU || πανταχου W || --- S [3%] (Observe the contrast with the next footnote. Here ευθως is more like an adjective; not an adverb of time as in the following case.)

⁹ ευθεως f⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθως SB [3%] NU || --- D,W

¹⁰ του f⁵ [30%] CP || --- SA,B,C(D,W) [70%] HF,RP,TR,OC,NU

¹¹ ευθεως f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθως SB,D [2%] NU || --- W

¹² αυτης f⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB(D,W) [0.5%] NU

¹³ ευθεως f⁵ A(D) [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SBC,W [3%] NU

¹⁴ η πολις ολη επισυνηγμενη ην f⁵ A(W) [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 53124 B,C,D [2%] NU || ~ 12354 [1%] || ~ 51234 OC || --- S || four other variants

ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν· καὶ οὐκ ἦφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτὸν Χριστὸν εἶναι.¹

Alone to pray

35 Καὶ πρὸ ἔννουχον² λίαν ἀναστάς, ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν³ εἰς ἔρημον τόπον, κάκει προσήχεται. 36 Καὶ κατεδίωξαν⁴ αὐτὸν ὁ⁵ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, 37 καὶ εὐρόντες⁶ αὐτὸν⁷ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι “Πάντες σε ζητοῦσιν”.⁸ 38 Καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ἄγωμεν⁹ εἰς τὰς ἐχομένας κομοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ¹⁰ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐλήλυθα.”¹¹

39 Καὶ ἦν¹² κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς¹³ αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλον.

The hinge—proof, evaluation, rejection, blasphemy

A leper—the proof

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν αὐτὸν¹⁴ καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι “Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι”. 41 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹⁵ σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ¹⁶ καὶ λέγει αὐτῷ, “Θέλω· καθαρίσθητι!” 42 Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ,¹⁷ εὐθέως¹⁸ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,¹⁹ καὶ ἐκαθαρίσθη. 43 Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ,

¹ χριστον ειναι f⁵ B,W (28%) OC || τον 12 (C) (11.6%) || ~ 2 τον 1 (1.2%) || --- SA(D) (58.9%) HF,RP,CP,TR,NU || five other variants (0.4%)

² εννουχον f⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR || εννουχα SB,C,D(W) [2%] OC,NU

³ απηλθεν f⁵ SA,C,D (71.7%) HF,RP,TR,OC,NU || 1 ο ιησους (26.5%) CP || ο ιησους (0.3%) || --- B,W (1.3%) || three other variants (0.2%)

⁴ κατεδιωξαν f⁵ A,C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || κατεδιωξεν SB [5%] NU

⁵ ο f⁵ A,C [89%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τε [10%] || το D || --- SB,W [1%] NU

⁶ ευροντες f⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευρον SB(D) [1%] NU || --- (W)

⁷ αυτον f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 και SB [1%] NU || --- (W)

⁸ σε ζητουσιν f⁵ A [90%] HF,RP,CP,OC || ~ 21 SB,C,D(W) [10%] TR,NU

⁹ αγωμεν f⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αλλαχου SB,C [1%] NU

¹⁰ και εκει f⁵ A,B,C [85%] HF,RP,CP,OC,NU || κακει ND [14%] TR || 2 [1%] || --- W

¹¹ εληλυθα f⁵ W [40%] || εξεληλυθα A,D [59%] HF,RP,CP,TR,OC || εξηλθον SB,C [1%] NU

¹² ην f⁵ A,C,D,W (99.5%) HF,RP,CP,TR,OC || ηλθεν SB (0.5%) NU

¹³ εν ταῖς συναγωγαῖς f⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC || εἰς τὰς συναγωγὰς SA,B,C,D,W [10%] NU

¹⁴ και γονυπετων αυτον f⁵ A,C (86.2%) HF,RP,CP,TR,OC || 12 αυτω (3.7%) || 12 S (6%) [NU] || --- B,D,W (4.1%)

¹⁵ ο δε Ιησους f⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || και SB,D [0.5%] NU

¹⁶ ηψατο αυτου f⁵ A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 SB [1%] NU || ~ 212 D

¹⁷ ειποντος αυτου f⁵ A,C (96%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτω (0.4%) || --- SB,D,W (2.3%) NU || long omission (1.2%)

¹⁸ ευθεως f⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς SB [1%] NU

¹⁹ απ αυτου η λεπρα rell || ~ 3412 A(C) [10%]

εὐθὺς¹ ἐξέβαλεν αὐτόν, **44** καὶ λέγει αὐτῷ: “Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης· ἀλλ’² ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκαι³ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξεν Μωσῆς,⁴ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.” **45** Ὁ δὲ ἐξεληθὼν ἤρξατο κηρῦσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερώς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ’ ἔξω ἐν⁵ ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.⁶

A paralytic—the evaluation

2 Καὶ εἰσηλθὼν πάλιν⁷ εἰς Καπερναοῦμ⁸ δι’ ἡμερῶν, καὶ⁹ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν¹⁰ ἐστίν. **2** Καὶ εὐθὺς¹¹ συνήχθησαν πολλοὶ ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. **3** Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες,¹² αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. **4** Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹³ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσιν τὸν κράββατον¹⁴ ἐφ’ ᾧ¹⁵ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. **5** Ἰδὼν δὲ¹⁶ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ, “Τέκνον, ἀφέωνταί¹⁷ σοι αἱ ἁμαρτίαι σου”¹⁸.

6 Ἦσαν δὲ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν: **7** “Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας?¹⁹ Τίς

¹ ευθεως f⁵ (A,C) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB,D [2%] NU || W omits verse 43

² αλλ f⁵ [85%] HF,RP,TR,OC || αλλα SA,B,C,D,W [15%] CP,NU

³ προσενεγκαι f⁵ C [25%] || προσενεγκε SA,B,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁴ μωσης f⁵ A,C [85%] HF,RP,CP,TR || μωσης NB,D,W [15%] OC,NU

⁵ εν f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || επ NB,W [1%] NU

⁶ πανταχοθεν f⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC || παντοθεν SA,B,C,D,W [10%] NU

⁷ εισηλθεν παλιν f⁵ A,C [92%] HF,RP,CP,OC || εισηλθων 2 NB,D [2%] NU || ~ 21 [5%] TR || ~ 2 ερχεται W || 1 [1%]

⁸ καπερναουμ f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || καφαρναουμ NB,D,W [2%] NU

⁹ και f⁵ A,C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB [5%] NU

¹⁰ εις οικον f⁵ A,C (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || εν οικω P⁸⁸ NB,D,W (1%) NU || one other variant (0.2%)

¹¹ ευθεως f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P^{88v} NB,W [1%] NU

¹² προς αυτον παραλυτικον φεροντες f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 1243 C,D(W) [3%] || ~ 4123 P⁸⁸ NB [1%] NU

¹³ προσεγγισαι f⁵ A,C(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || προσενεγκαι NB [1%] NU || προσελθειν W

¹⁴ κραββατον f⁵ [65%] HF,RP,CP,TR || κραβαττον A,C,D,W [33%] OC,NU || κραβακτον S || κραβατον B [1%] || κραβατγον [1%] (A similar statement obtains in verses 9, 11, 12.)

¹⁵ εφ ω f⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εφ ου [1%] || εφ ο [1%] || οπου NB(D) [1%] NU || εις ον W

¹⁶ ιδων δε f⁵ A,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και ιδων P⁸⁸ NB,C [2%] NU

¹⁷ αφεωνται f⁵ P⁸⁸ SA,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αφεονται [1%] || αφιενται B [1%] NU

¹⁸ σοι αι αμαρτια σου f⁵ (A) [92%] HF,RP,CP,TR,OC || 123 C [1%] || 4234 [4%] || ~ 423 P^{88v} NB,D,W [3%] NU

¹⁹ βλασφημιας f⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || βλασφημει P⁸⁸ NB,D [0.5%] NU

δύναται ἀφιέναι ἀμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός?” **8** Καὶ εὐθέως¹ ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ² διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς εἶπεν³ αὐτοῖς: “Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν? **9** Τί ἐστιν εὐκοπώτερον: εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ‘Ἀφεώνται⁴ σου⁵ αἱ ἀμαρτίαι’, ἢ εἰπεῖν, “Ἐγειραι⁶ καὶ ἄρον τὸν κράββατον σου⁷ καὶ περιπάτει!” **10** Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας”⁸—λέγει τῷ παραλυτικῷ: **11** “Σοὶ λέγω, ἔγειραι⁹ καὶ¹⁰ ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου!” **12** Καὶ ἠγέρθη εὐθέως καὶ¹¹ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον¹² πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν Θεὸν, λέγοντας ὅτι “Οὐδέποτε οὕτως¹³ εἶδομεν!”

Matthew called

13 Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. **14** Καὶ παράγων,¹⁴ εἶδεν¹⁵ Λευὶν¹⁶ τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι”. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

15 Καὶ ἐγένετο,¹⁷ ἐν τῷ¹⁸ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἀμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολούθησαν¹⁹ αὐτῷ. **16** Καὶ οἱ γραμ-

¹ εὐθεως f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς P^{88v} NB [1%] NU || --- D,W [1%]

² αυτοι f⁵ A,C [90%] HF,RP,CP,OC || --- P^{88v} NB,D,W [10%] TR,NU

³ ειπεν f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγει NB(W) [1%] NU

⁴ αφεωνται f⁵ A,C(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αφιενται NB [1%] NU || three other variants

⁵ σου f⁵ P⁸⁸ NB,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || σοι A,C(D) [10%] TR

⁶ εγειραι f⁵ [65%] HF,RP,CP,TR || εγειρε SA,C(D)W [34%] OC,NU || εγειρου B [1%]

⁷ τον κραββατον σου f⁵ P⁸⁸ NA,B,C(D) [40%] CP,OC,NU || ~ 312 [59%] HF,RP,TR || --- W [1%]

⁸ επι της γης αφιεναι αμαρτίας f⁵ P⁸⁸ NC,D (47.7%) || ~ 41235 A (46.6%) HF,RP,CP,TR,OC ||

~ 45123 B (3.2%) NU || 45 W (1.5%) || long omissions (0.9%) || one other variant

⁹ σοι λεγω εγειραι f⁵ [45%] HF,RP,CP,TR || 12 εγειρε A,B,C,D [54%] OC,NU || ~ εγειρε 12 P^{88v} S || εγειρε W [1%] || two other variants

¹⁰ και f⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁸⁸ NB,C,D [2%] NU

¹¹ ευθεως και f⁵ A(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 C [1%] || ~ 2 ευθυς P⁸⁸ NB [1%] NU || 2 W [1%]

¹² εναντιον f⁵ A,C,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ενωπιον [1%] || εμπροσθεν P⁸⁸ NB(W) [1%] NU

¹³ ουδεποτε ουτως f⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 21 P⁸⁸ NB,D,W [1%] NU

¹⁴ παραγων *rell* || 1 ο ιησους [15%]

¹⁵ ειδεν *rell* || ιδεν A,C [10%]

¹⁶ λευιν f⁵ P^{88C} [70%] HF,CP,TR,OC,NU || λευι A [26.5%] RP || λευειν B,W [2%] || λευει S || six further variations based on Levi [0.6%] || ιακωβον D (0.9%) (*TuT* has garbled the evidence here.)

¹⁷ εγενετο f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || γινεται P⁸⁸ S(B,W) [1%] NU

¹⁸ εν τω f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁸⁸ NB(D,W) [2%] NU

¹⁹ ηκολουθησαν f⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ηκολουθουν NB [1%] NU

ματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,¹ ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα² μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν,³ ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Τί ὅτι⁴ μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει?”⁵ 17 Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς:⁶ “Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.”⁷

Fasting

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων⁸ νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, “Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ⁹ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν?” 19 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν? Ὅσον χρόνον μεθ’ ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον¹⁰ οὐ δύνανται νηστεύειν. 20 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.¹¹

Cloth and wineskins

21 “Καὶ¹² οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκουσ ἀγνάφου ἐπιρράπτει¹³ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ,¹⁴ εἰ δὲ μή,¹⁵ αἶρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ¹⁶ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. 22 Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκούς

¹ καὶ οἱ φαρισαῖοι **F**⁵ A,C(D) (99%) HF,RP,CP,TR,OC || τῶν φαρισαίων καὶ **P**^{88v} **N** (0.5%) || τῶν φαρισαίων **B,W** (0.2%) NU

² αὐτὸν ἐσθίοντα **F**⁵ (A)C (97.7%) HF,RP,CP,TR,OC || οἱ ἐσθίει **B** (0.3%) NU || οἱ ἐσθίειν **P**⁸⁸ **N**(D) (0.4%) || 1 (1.2%) || five other variants **W** (0.4%)

³ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν **F**⁵ **N**(A)C (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 (**P**⁸⁸)**B**(D) (0.6%) NU || 1 (0.7%) || four other variants **W** (0.4%)

⁴ τί οἱ **F**⁵ **A** (96%) HF,RP,CP,TR,OC || 2 **B,C** (1.8%) NU || δια 1 **N**D,W (0.4%) || 1 (0.2%) || long omission (1.4%) || three other variants (0.2%)

⁵ ἐσθίει καὶ πίνει **F**⁵ **P**⁸⁸ **A** (93.3%) HF,RP,CP,TR,OC || ἐσθίετε 2 πίνετε (0.9%) || 123 ο διδασκαλος ὑμῶν (**C**) (4.9%) || 1 **B,D,W** (0.7%) NU || 1 ο διδασκαλος ὑμῶν **N** (0.2%)

⁶ αὐτοῖς **F**⁵ **N**A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οἱ **B** [1%] NU || --- **D,W** [1%] || οἱ **P**⁸⁸

⁷ εἰς μετάνοιαν **F**⁵ **C** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P**⁸⁸ **N**A,B,D,W [10%] NU

⁸ τῶν φαρισαίων **F**⁵ (**W**) (93.4%) HF,RP,CP,TR,OC || φαρισαῖοι **P**⁸⁸ **N**A,B,C,D (6.4%) NU

⁹ οἱ **F**⁵ **D** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 μαθηταὶ **P**⁸⁸ **N**B,C [1%] NU || --- **A,W** [0.5%]

¹⁰ μεθ’ ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον **F**⁵ **A** (91.4%) HF,RP,CP,TR,OC || μετ’ αὐτῶν 345 (1.7%) || ~ 31245 (1.2%) || ~ 3 μετ’ αὐτῶν 45 (0.5%) || ~ 34512 **P**⁸⁸ (0.3%) || ~ 345 μετ’ αὐτῶν **N**B,C (0.7%) NU || 12 ἐστίν 45 (0.2%) || μετ’ αὐτῶν 45 (0.3%) || --- **D,W** (3.4%) || three further variants (0.3%)

¹¹ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις **F**⁵ [85%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐκεῖνη τῆ ἡμέρα **N**A,B,C,D,W [15%] NU

¹² καὶ **F**⁵ [75%] HF,RP,CP,TR || --- **N**A,B,C,W [23%] OC,NU || δε **D** [2%]

¹³ ἐπιρράπτει **F**⁵ [80%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐπιραπτει **N**A,B,C [20%] NU || ἐπισυνραπτει **D**(**W**)

¹⁴ ἱματίῳ παλαιῷ **F**⁵ **A,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἱματίον παλαιόν **P**⁸⁸ **N**B,C,D [1%] NU

¹⁵ μὴ *reII* || μὴγε [5%] OC

¹⁶ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ **F**⁵ **C** [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 *απ* 3 [3%] NU || ~ *απ* 312 **A,W** [3%] || 12 **D** [1%] || 2 *απ* 3 **N** || 12 *αφ* ἐαυτοῦ **B**

παιλιούς, εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹ ὁ οἶνος ὁ νέος² τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολούνται.³ ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκούς καινοὺς βλητέον.”⁴

Jesus is Lord of the Sabbath

23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν, ἐν τοῖς σάββασιν,⁵ διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁶ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας. 24 Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, “Ἴδε, τί ποιῶσιν ἐν⁷ τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν;” 25 Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν⁸ αὐτοῖς: “Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπέινασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ; 26 Πῶς εἰσηλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ (ἐπὶ Ἀβιάθαρ⁹ ἀρχιερέως) καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν,¹⁰ καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὔσιν;” 27 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο,¹¹ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. 28 Ὡστε Κύριός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.”

A Sabbath healing—the rejection

3 Καὶ εἰσηλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. 2 Καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. 3 Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα,¹² “Ἐγειραὶ¹³ εἰς τὸ μέσον”. 4 Καὶ λέγει

¹ ρησσει **f**⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ρηξει **P**⁸⁸SB,C,D [2%] NU || διαρρησσονται W

² ο νεος **f**⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P**⁸⁸SB,C,D(W) [4%] NU

³ εκχεεται και οι ασκοι απολούνται **f**⁵ SA,C(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 2345 D || ~ απολλυται 234 **P**⁸⁸B [0.5%] NU

⁴ βλητέον **f**⁵ **P**⁸⁸A,C (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC || --- SB (0.3%) NU || βαλλουσιν W || long omission D (0.2%)

⁵ παραπορευεσθαι αυτον εν τοις σαββασιν **f**⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || 1245 [6%] || ~ 23451 (διαπορευεσθαι B,D* πορευεσθαι W) **P**⁸⁸SB,D,W [3%] NU || ~ 45 διαπορευεσθαι 2 C [1%] || at least four further variations

⁶ ηρξαντο οι μαθηται αυτου **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 **P**⁸⁸SB,C(D)W [3%] NU

⁷ εν **f**⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- S(A)B,C,D,W [5%] NU

⁸ αυτος ελεγεν **f**⁵ A [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 λεγει [0.5%] || 2 **P**⁸⁸B [0.5%] || λεγει SC,W [2%] NU || αποκριθεις ειπεν D [0.5%]

⁹ αβιαθαρ **f**⁵ **P**⁸⁸SB (83.7%) HF,RP,OC,NU || 1 του A,C (15.8%) CP,TR || --- D,W (0.4%)

¹⁰ τοις ιερευσιν **f**⁵ A,C,(D,W) [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 μονοις [2%] || 1 αρχιερευσιν [0.5%] || τους ιερεις SB [0.5%] NU

¹¹ εγενετο **f**⁵ A (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 και SB,C (0.9%) NU || εκτισθη W (0.5%) || --- D

¹² εξηραμνην εχοντι την χειρα **f**⁵ A (94.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 εχων 34 (3.1%) || 1 εχοντα 34 (0.5%) || ~ 2341 D (0.3%) || ~ 3421 (0.2%) || ~ 342 ξηραν B (0.4%) || ~ 3 ξηραν 42 SC (0.3%) NU || ξηραν 234 (0.3%) || two other variations W (0.2%) || long omission (0.2%)

¹³ εγειραι **f**⁵ [60%] HF,RP,CP,TR || εγειρε SA,B,C,D,W [40%] OC,NU

αὐτοῖς: “Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιησαί¹ ἢ κακοποιησαί, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;”² Οἱ δὲ ἐσιώπων. 5 Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοῦς μετ’ ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, “Ἐκτεῖνον τὴν χειρὰ σου!”³ Καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη⁴ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς ὡς ἡ ἄλλη⁵ 6 Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως⁶ μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν⁷ κατ’ αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

Healings by the Sea

7 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ⁸ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν⁹ αὐτῷ¹⁰— καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας 8 καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ¹¹ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα. Πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες¹² ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. 9 Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. 10 Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. 11 Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα—ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει,¹³ προσέπιπτεν¹⁴ αὐτῷ καὶ ἔκραζεν,¹⁵ λέγοντα¹⁶ ὅτι “Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ!” 12 Καὶ πολλὰ ἐπέτιμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν¹⁷ ποιήσωσιν.

¹ ἀγαθοποιησαί f⁵ A,B,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀγαθον ποιησαι s(D)W,NU

² ἀποκτεῖναι tell || ἀπολεσαι W [10%]

³ σου f⁵ sA,C,D,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B [15%] NU

⁴ ἀποκατεστάθη f⁵ D [65%] HF,RP,CP,TR,OC || απεκατεσταθη sA,B(C)W [35%] NU

⁵ υγιης ὡς ἡ ἀλλη f⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- sA,B,C(D)W [5%] NU

⁶ εὐθεως f⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || εὐθως sB,C [1%] NU || --- D,W [1%]

⁷ ἐποιουν f⁵ A (92.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ἐποιησαν sC (5.1%) || ποιουντες D (0.1%) || ἐποιουντο W (0.6%) || ἐδιδουν B (1.3%) NU || two other variants (0.2%)

⁸ ἀνεχώρησεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ f⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 23451 sB,C,D [3%] NU

⁹ ἠκολούθησεν f⁵ A,B (46.1%) CP[NU] || ἠκολούθησαν (sC) (52.5%) HF,RP,TR,OC || ἠκολούθου (0.5%) || --- D,W (0.5%) || ἠκολούθη (0.2%) || long omission (0.2%)

¹⁰ αὐτῷ f⁵ A (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC || --- sB,C(D,W) (1%) NU || two other variants (0.2%) || long omission (0.2%)

¹¹ οἱ f⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- (s)B,C,W [1%] NU

¹² ἀκούσαντες f⁵ A,C,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀκουοντες sB(W) [3%] NU

¹³ ἐθεωρει f⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR || ἐθεωρουν sB,C,D [5%] OC,NU || ιδον W

¹⁴ προσέπιπτεν f⁵ [70%] HF,RP,CP,TR || προσεπιπτον sA,C,D,W [30%] OC,NU || προσεπιπταν B

¹⁵ ἐκραζεν f⁵ [70%] HF,RP,CP,TR || ἐκραζον sA,B,C,D,W [29%] OC,NU || three other variants [1%]

¹⁶ λεγοντα f⁵ A,B,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγοντες sD,W [1%] NU

¹⁷ φανερον αυτον f⁵ A [96%] HF,RP,CP,OC || ~ 21 sB,C,D,W [4%] TR,NU

The Twelve Chosen

13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἠθέλεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. 14 Καὶ ἐποίησεν δώδεκα,¹ ἵνα ὧσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν 15—καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ² ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. 16 Καὶ³ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα⁴ Πέτρον, 17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα⁵ 'Βοανεργές',⁶ ὃ ἐστὶν 'Υιοὶ βρο-ντῆς')· 18 καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Ματθαῖον⁷ καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην·⁸ 19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,⁹ ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

20 Καὶ ἔρχονται¹⁰ εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν¹¹ ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ¹² ἄρτον φαγεῖν. 21 Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν, ἔλεγον γὰρ ὅτι “Ἐξέστη!”

Scribes blaspheme the Holy Spirit

22 Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι “Βεελζεβούλ ἔχει”, καὶ ὅτι “Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια”. 23 Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς: “Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν? 24 Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. 25 Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται¹³ σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη.¹⁴

¹ δώδεκα **f**⁵ A(D) (98%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 οὐς καὶ ἀποστολοὺς ὀνομασεν **SB**(C)(W) (1.8%) [NU] || long omissions (0.2%)

² θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ **f**⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C** [1%] NU

³ καὶ **f**⁵ A,D (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ἐποίησεν τοὺς δώδεκα 1 **SB,C** (0.5%) [NU] || πρώτον σίμωνα (0.5%) || W is wild

⁴ τῷ σίμωνι ὄνομα **f**⁵ A(D) [98.5%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 **SB,C**(W) [1%] OC,NU || ὀνόματα τῷ σίμωνι [0.5%]

⁵ ὀνόματα **f**⁵ **SA,C** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || ὀνομα B,D [0.5%] || W is wild

⁶ βοανεργές **f**⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC || βοανηργές **SA,B,C** [5%] NU || βοανεργῆς D || βοανηργε W

⁷ ματθαῖον **f**⁵ **SA,C** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || μαθθαῖον B,D,NU || μαθθεος W

⁸ κανανίτην **f**⁵ (A) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || καναναῖον **SB,C,D** [1%] NU || κανανεος W

⁹ ἰσκαριώτην **f**⁵ A(W) (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || ἰσκαριωθ **SB,C** (0.9%) NU || σκαριωθ D || --- (0.2%)

¹⁰ ἐρχονται **f**⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐρχεται **SB,W** [0.5%] NU || εἰσερχονται D

¹¹ πάλιν **f**⁵ **SC,W** (92.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ο A,B,D (7.5%) [NU]

¹² μηδε **f**⁵ A,B,W [30%] OC,NU || μητε **SC,D** [70%] HF,RP,CP,TR

¹³ δύναται **f**⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || δύνησεται **SB,C** [1%] NU

¹⁴ σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη **f**⁵ A [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || στηναὶ 234 [2%] || 1 W || ~ 2341 **SC**,C [0.5%] NU || ~ 234 στηναὶ B [1%] || ~ 234 εσταναὶ D

26 Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹ οὐ δύναται σταθῆναι,² ἀλλὰ τέλος ἔχει. 27 Οὐδεὶς δύναται³ τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν⁴ αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῆση—καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁵

28 “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἀμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,⁶ καὶ⁷ βλασφημίαι ὅσας⁸ ἂν⁹ βλασφημήσωσιν· 29 ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ'¹⁰ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως”¹¹ 30—ὅτι ἔλεγον, “Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει”.

Jesus goes on the offensive

New relationships

31 Ἔρχονται οὖν¹² οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ,¹³ καὶ ἔξω ἐστῶτες¹⁴ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, φωνοῦντες¹⁵ αὐτόν. 32 Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν·¹⁶ εἶπον δὲ¹⁷ αὐτῷ, “Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ

¹ καὶ μεμερισται f⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 D || 1 εμερισθη B [0.5%] NU || ~ εμερισθη 1 S,C || εμερισθη W

² σταθῆναι f⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η βασιλεια αυτου D,W [0.5%] || στηναι S,B,C [1%] NU

³ ουδεις δυναται f⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,OC || αλλ 12 [2%] || ~ αλλ ου 21 S,B,C [0.5%] NU || ~ ου 21 TR || two other variants

⁴ τα σκευη του ισχυρου εισελθων εις την οικιαν f⁵ A,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 67834512 B,C [1%] NU || ~ 56783412 S

⁵ διαρπαση f⁵ A,W [60%] HF,RP,CP || διαρπασει S,B,C [40%] TR,OC,NU || διαρπαζει D

⁶ τα αμαρτηματα τοις υιοις των ανθρωπων f⁵ (W) [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 345612 S,A,B,C,D [3%] OC,NU || three other variants [1%]

⁷ καὶ f⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR || 1 αὶ S,A,B,C,W [10%] OC,NU

⁸ οσας f⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC || οσα S,B,D [5%] NU || --- W

⁹ αν f⁵ S,A,D [97%] HF,RP,CP,TR || εαν B,C [3%] OC,NU || --- W

¹⁰ αλλ *rell* || αλλα S,A,D,W [1%] NU

¹¹ κρισεως f⁵ A (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC || αμαρτηματος S,B (0.7%) NU || αμαρτιας C^vD,W (0.6%) || κολασεως (1%) || three other variants (0.4%)

¹² ερχονται ουν f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ερχεται και S,D,W [1.5%] NU || ~ και 1 B,C [1.5%] || two other variants

¹³ οι αδελφοι και η μητηρ αυτου f⁵ (81.4%) HF,RP,CP,TR || 1263456 A (13.5%) || ~ 456312 (1.5%) || ~ 453126 (0.7%) || ~ 4563126 S,B,C,D(W) (2.8%) OC,NU || three other variants (0.2%)

¹⁴ εστωτες f⁵ A,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || στηκοντες B,C [0.5%] NU || εστηκοτες [1%] || σταντες S

¹⁵ φωνουντες f⁵ D (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC || καλουντες S,B,C,W (1.7%) NU || ζητουντες A || --- (1.4%)

¹⁶ οχλος περι αυτον f⁵ [85%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 A,B,C,W [15%] OC,NU || ~ προς 31 S || προς τον οχλον D

¹⁷ ειπον δε f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ειποντων 2 [1%] || και λεγουσιν S,B,C,D,W [2%] NU

ἀδελφαί σου¹ ἔξω ζητοῦσίν σε”. 33 Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων,² “Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ³ οἱ ἀδελφοί μου;”⁴ 34 Καὶ περιβλεψάμενος κύκλω τοὺς περὶ αὐτὸν⁵ καθημένους λέγει: “Ἴδου⁶ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου! 35 Ὅς γὰρ⁷ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου⁸ καὶ μήτηρ μου⁹ ἐστίν.”

Many parables

4 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη¹⁰ πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς,¹¹ ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον¹² καθῆσθαι, ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς γῆς, ἦν.¹³ 2 Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ:

Parable of the soils

3 “Ἀκούετε! Ἴδου, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ¹⁴ σπείραι. 4 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ¹⁵ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν¹⁶ τὰ πετεινὰ¹⁷ καὶ κατέφαγεν αὐτό. 5 Ἄλλο δὲ¹⁸ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως¹⁹ ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. 6 Ἡλίου δὲ

¹ και αι αδελφαι σου f⁵ A,D (70.9%) HF,RP,CP[NU] || --- NB,C,W (28.9%) TR,OC || long omissions (0.1%) (A not very difficult case of homoioteleuton.)

² απεκριθη αυτοις λεγων f⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 και λεγει [2%] || αποκριθεις 2 λεγει NB(C) [1%] NU || αποκριθεις και ειπεν 2 W

³ η f⁵ A(D) [60%] HF,RP,CP,TR,OC || και NB,C(W) [40%] NU

⁴ μου f⁵ SA,C,W [99.8%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B,D

⁵ κυκλω τους περι αυτον f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2134 [2%] || ~ 2341 NB,C [1%] NU || ~ 21 D || 1 αυτου 2 (W)

⁶ ιδου f⁵ A,D [50%] || ιδε B,C [50%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ειδε SW

⁷ ος γαρ f⁵ SA,C,D (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 1 B (0.3%) || ~ και 1 W || four other variants (0.2%)

⁸ μου f⁵ C [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SA,B,D,W [10%] NU

⁹ μου f⁵ [35%] || --- SA,B,C,D,W [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁰ συνηχθη f⁵ D,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || συναγεται NB,C [1.5%] NU || συνηχθησαν A [1%] || three other variants [0.5%]

¹¹ πολυς f⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || πλειστος NB,C,W [1%] NU

¹² εμβαντα εις το πλοιον f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 D,W [0.5%] || 124 [2.5%] || ~ 241 NB,C [1%] NU

¹³ ην f⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR || ησαν NB,C [1%] OC,NU

¹⁴ του f⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB(D)W [0.5%] NU

¹⁵ παρα rell || επι [1%] OC

¹⁶ ηλθεν rell || ηλθον [3%] OC

¹⁷ πετεινα f⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 του ουρανου D [5%] TR

¹⁸ αλλο δε f⁵ A [97.5%] HF,RP,CP,TR || ~ και 1 NB,C [1%] OC,NU || και αλλα D [0.5%] || αλλα 1 W [1%]

¹⁹ ευθεως f⁵ A,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB,C,D [0.5%] NU

ἀνατείλαντος¹ ἑκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. 7 Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. 8 Καὶ ἄλλο² ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα³—καὶ ἔφερον ἐν⁴ τριάκοντα καὶ ἐν⁵ ἑξήκοντα καὶ ἐν⁶ ἑκατόν.” 9 Καὶ ἔλεγεν,⁷ “Ὁ ἔχων⁸ ὧτα ἀκούειν, ἀκουέτω!”

The why of parables

10 “Ὅτε δὲ⁹ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν¹⁰ αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν, σὺν τοῖς δώδεκα, τὴν παραβολήν.¹¹ 11 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Υμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον¹² τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἕξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, 12 ἵνα: ‘Βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν· μήποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα.’”¹³

‘The soils’ explained

13 Καὶ λέγει αὐτοῖς: “Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην? Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνῶσεσθε? 14 Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. 15 Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος: καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως¹⁴ ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.¹⁵ 16 Καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως¹ οἱ ἐπὶ τὰ πε-

¹ ηλιου δε ανατειλαντος f⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || και οτε ανετειλεν ο ηλιος NB,C,D [1%] NU

² αλλο f⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αλλα NB,C,W [1%] NU

³ αυξανοντα f⁵ C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αυξανομενα NB [0.5%] NU || αυξανομενον A,D,W [1%]

⁴ εν f⁵ [97%] RP,OC || εν [2%] HF,CP,TR,NU || εις NB,C^v [0.5%] || το εν W (uncials without breathing are ambiguous)

⁵ εν f⁵ [97%] RP,OC || εν [2%] HF,CP,TR,NU || εις NC^v [0.5%] || το εν W

⁶ Ibid.

⁷ ελεγεν f⁵ NA,B,C,D,W [95%] HF,RP,CP,NU || 1 αυτοις [5%] TR,OC

⁸ ο εχων f⁵ A,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ος εχει NB,C,D [0.5%] NU

⁹ οτε δε f⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και οτε NB,C,D,W [2%] NU

¹⁰ ηρωτησαν f⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ηρωτων A,B [1%] NU || ηρωτων NC [0.5%] || επρωτων D [0.5%] || επρωτησαν W [2%]

¹¹ την παραβολην f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || τας παραβολας NB,C [1%] NU || τις η παραβολη αυτη D,W [2%]

¹² δεδοται γνωαι το μυστηριον f⁵ D [92%] HF,RP,CP,TR || 12 τα μυστηρια [3.5%] OC || ~ 341 NB,C^v [0.5%] NU || 134 A,W [4%]

¹³ τα αμαρτηματα f⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,W [2%] NU

¹⁴ ευθεως f⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR || ευθυς NB,C,W [1%] OC,NU || --- [1%]

¹⁵ εν ταις καρδιαις αυτων f⁵ D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εις αυτους B,W [2%] NU || 1 αυτοις NC [1%] || απο της καρδιας 4 A

τρῶδη σπειρόμενοι: οἱ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως² μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, **17** καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν—εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως³ σκανδαλίζονται. **18** Καὶ οὗτοι⁴ εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι:⁵ οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες,⁶ **19** καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου⁷ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. **20** Καὶ οὗτοι⁸ εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες: οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν—ἐν⁹ τριάκοντα καὶ ἐν¹⁰ ἑξήκοντα καὶ ἐν¹¹ ἑκατόν.”

The candlestick

21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται¹² ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῆ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην? Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῆ;¹³ **22** Οὐ γάρ ἐστιν¹⁴ κρυπτόν ὃ ἐὰν¹⁵ μὴ¹⁶ φανερωθῆ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ’ ἵνα εἰς φανερόν ἔλθῃ.¹⁷ **23** Εἴ τις ἔχει ὄτα ἀκούειν, ἀκουέτω!” **24** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται¹⁸ ὑμῖν· καὶ προστεθήσεται ὑμῖν¹⁹ τοῖς ἀκούουσιν.¹ **25** Ὅς γὰρ ἂν ἔχη,² δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.”

¹ εἰσιν ὁμοίως **f**⁵ A,B (95.8%) HF,RP,CP,TR || ~ 21 **NC** (1.8%) **OC** || 1 **D,W** (2.1%) **NU** || one other variant (0.1%) || long omissions (0.2%)

² εὐθεως **f**⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR || εὐθως **SB,C** [2%] **OC,NU** || --- **D** [2%]

³ εὐθεως **f**⁵ A,D [97%] HF,RP,TR || εὐθως **SB,C(W)** [2%] **CP,OC,NU** || --- [1%]

⁴ ουτοι **f**⁵ A [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αλλοι **SB,C,D** [0.5%] **NU** || --- **W** [2%]

⁵ σπειρομενοι **f**⁵ A [90%] HF,RP,CP,OC || 1 ουτοι εἰσιν **SB,C,D,W** [10%] **TR,NU**

⁶ τον λογον ακουοντες **f**⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 ακουσαντες **B,C,D** [3%] **NU** || ~ ακουσαντες 12 **S**

⁷ αιωνος τουτου **f**⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αιωνος **SB,C** [2%] **NU** || βιου **D,W** [2%]

⁸ ουτοι **f**⁵ A,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εκεινοι **SB,C** [0.5%] **NU** || --- [0.5%]

⁹ εν **f**⁵ [99%] **RP,OC** || ἐν [0.5%] **HF,CP,TR,NU** || το εν **W** (uncials without breathing are ambiguous)

¹⁰ εν **f**⁵ [99%] **RP,OC** || ἐν [0.5%] **HF,CP,TR,NU** || το εν **W** || --- **B,C'**

¹¹ εν **f**⁵ [99%] **RP,OC** || ἐν [0.5%] **HF,CP,TR,NU** || το εν **W** || --- **B**

¹² ο λυχνος ερχεται **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 **SB,C** [2%] **OC,NU** || ο λυχνος καιεται **W** [1%] || απτεται ο λυχνος **D**

¹³ επιτεθη **f**⁵ A [80%] HF,RP,CP,TR,OC || τεθη **SB,C,D,W** [20%] **NU**

¹⁴ εστιν **f**⁵ B,D,W [50%] **OC,NU** || 1 τι **SA,C** [50%] HF,RP,CP,TR

¹⁵ ο εαν **f**⁵ [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 **SA,B,C** [1%] **NU** || 1 ου [1%] || ει [2%] || αλλ **D,W** || --- [3%] || two other variants

¹⁶ μη **f**⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ινα **SB** [3%] **NU** || ινα **D,W**

¹⁷ εις φανερον ελθη **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 **NC,D** [1%] **OC,NU** || φανερωθη **B**

¹⁸ αντιμετρηθησεται **f**⁵ [30%] || μετρηθησεται **SA,B,C,D,W** [69%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- [1%]

¹⁹ και προστεθησεται υμιν **f**⁵ **SA,B,C** (91.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || 12 (0.8%) || --- **D,W** (7.1%) || long omissions (0.2%) (five variations on the verb garner 0.9%)

Spontaneous growth

26 Καὶ ἔλεγεν: “Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡς ἔαν³ ἄνθρωπος βάλλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς 27 καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται⁴ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ⁵ καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. 28 Αὐτομάτῃ γὰρ⁶ ἡ γῆ καρποφορεῖ: πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σίτον⁷ ἐν τῷ στάχυϊ. 29 Ὅταν δὲ παραδῶ⁸ ὁ καρπός, εὐθέως⁹ ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.”

The mustard seed

30 Καὶ ἔλεγεν: “Τίνι¹⁰ ὁμοιωσομεν¹¹ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν ποία¹² παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν;¹³ 31 Ὡς κόκκον¹⁴ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος¹⁵ πάντων¹⁶ τῶν σπερμάτων ἐστὶν¹⁷ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, 32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων¹⁸ καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.”

33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο¹⁹ ἀκούειν. 34 Χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς,²⁰ κατ’ ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ²¹ ἐπέλυεν πάντα.

¹ τοις ακουουσιν f⁵A (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,W (1.2%) NU || αυτοις (0.3%) || long omissions (0.2%)

² αν εχει f⁵A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν 2 [4%] || 1 εχει D [4%] || εχει NB,C,W [2%] NU

³ εαν f⁵A [96.5%] HF,RP,CP,TR || αν C,OC || --- NB,D(W) [2%] NU || ωσπερ [1%] || σταν [0.5%]

⁴ εγειρηται rell || εγειρεται sW [20%] || εγερθη D

⁵ βλαστανη f⁵ sA [90%] HF,RP,CP,TR,OC || βλαστανει [9%] || βλαστα B,C,D,W [1%] NU

⁶ γαρ f⁵ W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- sA,B,C [1%] NU || στι (D) [0.5%]

⁷ πληρη σιτον f⁵ sA [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || πληρης σιτον [0.5%] [NU] || πληρες σιτον C || 1 τον 2 [0.5%] || πληρης ο σειτος D,W || πληρες σειτος B

⁸ παραδω f⁵ A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || παραδοι NB,D [1%] NU

⁹ ευθεως f⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυσ NB,C [0.5%] NU || τοτε [0.5%] || --- W

¹⁰ τινι f⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR || πως NB,C,W [2%] OC,NU

¹¹ ομοιωσομεν f⁵ C [55%] HF || ομοιωσωμεν sA,B,D,W [43%] RP,CP,TR,OC,NU || ομοιωσω [2%]

¹² ποια f⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR || τινι NB,C,W [3%] OC,NU

¹³ παραβολη παραβαλωμεν αυτην f⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 31 θωμεν NB,C [3%] NU || την παραβολην δωμεν W

¹⁴ κοκκον f⁵ A,C,W [90%] HF,RP,CP,OC || κοκκω NB,D [10%] TR,NU

¹⁵ μικροτερος f⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC || μικροτερον B,D,W [5%] NU || ο μικροτερον s

¹⁶ παντων f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ον 1 sB [1%] NU || ον 1 W || εστιν 1 D [1%]

¹⁷ εστιν f⁵ (A)C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- sB,W [1%] NU || α εισιν D

¹⁸ παντων των λαχανων μειζων f⁵ [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 4123 D [5%] OC || ~ μειζον

123 NB,C,W [1%] NU || 123 μειζον A [4%]

¹⁹ εδυναντο f⁵ A,D,W [80%] HF,RP,CP || ηδυναντο NB,C [20%] TR,OC,NU

²⁰ αυτοις rell || 1 τον λογον [1%] OC

²¹ μαθηταις αυτου f⁵ A,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ ιδιοις 1 NB,C [1%] NU || 1 [0.5%]

A supernatural tempest

35 Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας γενομένης, “Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν”. 36 Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν, ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ (καὶ ἄλλα δὲ¹ πλοιάρια² ἦν μετ’ αὐτοῦ). 37 Καὶ γίνεται λαίλαψ ἀνέμου μεγάλη,³ τὰ δὲ⁴ κύματα ἐπέβαλεν⁵ εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.⁶ 38 Καὶ ἦν αὐτὸς⁷ ἐπὶ⁸ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεδύων· καὶ διεγείρουσιν⁹ αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ, “Διδάσκαλε! Οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα;” 39 Καὶ διεγερθεὶς, ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, “Σιώπα· περὶ μωσο!” Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. 40 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τί δειλοί ἐστε οὕτως;¹⁰ Πῶς οὐκ¹¹ ἔχετε πίστιν;” 41 Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, “Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ!”¹²

The ‘legion’

5 Καὶ ἦλθον¹³ εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.¹⁴ 2 Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ¹⁵ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως¹⁶ ἀπήντησεν¹⁷ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ 3—ὃς τὴν οἰκη-

¹ δε f⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C(W) [1%] NU || τα οντα [1%]

² πλοιαρια f⁵ [80%] HF,RP,CP,TR || πλοια SA,B,C [20%] OC,NU || πλοιαι D || πολλοι W

³ ανεμου μεγαλη f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 P^{45v}B,D [3%] NU || 1 μεγαλου C [1%] || ~ μεγας 1 N || ~ μεγαλου 1 W

⁴ τα δε f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 NB,C,D,W [4%] NU

⁵ επεβαλεν f⁵ N [70%] HF,CP || επεβαλλεν A,B,C [28%] RP,TR,OC,NU || εβαλεν D || εισεβαλλεν W || επεβαλλον [1%] || three other variants

⁶ αυτο ηδη γεμιζεσθαι f⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 23 το πλοιον P^{45v}B,C,D [1%] NU || 12 βυθιζεσθαι [1%] || ~ 21 βυθιζεσθαι OC || --- N || four other variants [1%]

⁷ ην αυτος f⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C [1%] NU

⁸ επι f⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC || εν SA,B,C,D,W [4%] NU

⁹ διεγειρουσιν f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || γειρουσιν NB,C [1%] NU || διεγειραντες D,W [1%] || γειραντες [1%]

¹⁰ ουτως f⁵ (P^{45v})A,C,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D (1.3%) NU

¹¹ πως ουκ f⁵ A,C (97.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 2 (0.5%) || 1 (0.1%) || ουπα P^{45v}NB,D (1.9%) NU || --- W

¹² υπακουουσιν αυτω f⁵ A,W (97.1%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτου (1.3%) || 1 D || ~ 2 υπακουει NC (1.3%) || υπακουει 2 B (0.3%) NU

¹³ ηλθον *rell* || ηλθεν C [10%] || ηλθαν W

¹⁴ γαδαρηνων f⁵ A,C (95.5%) HF,RP,CP,TR || γεργεσηνων (4.1%) OC || γερασηνων NB,D (0.3%) NU || γεργυστηνων W

¹⁵ εξελθοντι αυτω f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR || εξελθοντος αυτου NB,C [4%] OC,NU || εξελθοντων αυτων D,W

¹⁶ ευθεως f⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NC [1%] NU || --- B,W

¹⁷ απηνητησεν f⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || υπηνητησεν NB,C,D [5%] NU

σιν¹ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν.² Καὶ οὔτε³ ἀλύσεσιν⁴ οὐδεὶς ἠδύνατο⁵ αὐτὸν δῆσαι, 4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἀλύσεσιν δεδεσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετριφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἰσχυσεν⁶ δαμάσαι. 5 Καὶ διὰ παντὸς, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν,⁷ ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. 6 Ἰδὼν δὲ⁸ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.⁹ 7 καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν:¹⁰ “Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου? Ὅρκιζω σε τὸν Θεόν, μὴ με βασανίσῃς!” 8 Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, “Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου!” 9 Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, “Τί σοι ὄνομά?”¹¹ Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων,¹² “Λεγεῶν¹³ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν”. 10 Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ¹⁴ ἔξω τῆς χώρας. 11 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη.¹⁵ 12 Καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,¹⁶ λέγοντες, “Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν”. 13 Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς¹⁷ καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη

¹ οικησιν **f**⁵ [30%] || κατοικησιν **NA,B,C(D,W)** [70%] **HF,RP,CP,TR,OC,NU**

² μνημασιν *re*ll || μνημειοις **D,W** [5%] **TR**

³ ουτε **f**⁵ **A** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ουδε **NB,C,D,W** [2%] **NU**

⁴ αλυσεσιν **f**⁵ **A** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 ουκετι **SD** [2%] || αλυσει ουκετι **B,C(W)** [1%] **NU**

⁵ ηδυνατο **f**⁵ [40%] **TR,OC** || εδυνατο **NA,B,C(D)** [60%] **HF,RP,CP,NU** || εδυναντο **W** (*Attic or Koine?*)

⁶ αυτον ισχυσεν **f**⁵ [25%] || 1 ισχυεν [71%] **HF,RP,CP,TR** || ~ ισχυεν 1 **A,B,C(W)** [3%] **OC,NU** || ~ 21 **N** [1%] || 1 ισχυν **D**

⁷ μνημασιν και εν τοις ορεσιν **f**⁵ **NA,B,C** [40%] **CP,OC,NU** || ~ 52341 [57%] **HF,RP,TR** || ~ 5234 μνημειοις **D,W** [1%] || μνημειοις 2345 [2%]

⁸ ιδων δε **f**⁵ **A,D,W** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ και 1 **NB,C** [3%] **NU**

⁹ αυτω *re*ll || ουτον **A,B,C** [2%] **OC**

¹⁰ ειπεν **f**⁵ **D** [90%] **HF,RP,CP,TR** || λεγει **NA,B,C,W** [10%] **OC,NU**

¹¹ σοι ονομα **f**⁵ (**D**) [90%] **HF,RP,CP,TR** || ~ 21 **NA,B,C,W** [10%] **OC,NU**

¹² απεκριθη λεγων **f**⁵ [90%] **HF,RP,CP,TR,OC** || λεγει αυτω **NA,B,C,W** [10%] **NU** || 1 **D**

¹³ λεγεων **f**⁵ **A(C)W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || λεγιων **NB(D)** [1%] **NU**

¹⁴ αυτους αποστειλη **f**⁵ **D** [90%] **HF,RP,CP,TR** || ~ 21 **A** [5%] **OC** || αυτα 2 **B,C** [0.5%] **NU** || αυτον 2 **N** [0.5%] || ~ 2 αυτον **W** [4%] || one other variant

¹⁵ προς τω ορει αγελη χοιρων μεγαλη βοσκομενη **f**⁵ **B,C** [88%] **HF,RP,CP,NU** || ~ 456 βοσκομενων 123 **A** || 124567 **N** || 1 τα ορη 4567 [3%] **TR** || 1 το 34567 [2%] || ~ 4561237 **W** [1%] || 123457 **D** [1%] || 4567 [0.5%] || ~ 4567123 [3%] **OC** || at least three further variants

¹⁶ παντες οι δαιμονες **f**⁵ **A** [92%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NB,C(W)** [5%] **NU** || τα δαιμονια **D** || 23 [2%] || παντα τα δαιμονια [0.5%]

¹⁷ ευθεως ο ιησους **f**⁵ **A(D)** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NB,C,W** [2%] **NU** || 23 [1%]

κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν (ἦσαν δὲ¹ ὡς δισχίλιοι), καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσει.

14 Οἱ δὲ² βόσκοντες τοὺς χοίρους³ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν⁴ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον⁵ ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός. 15 Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ⁶ ἱματισμένον καὶ σωφρονούντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα.⁷ καὶ ἐφοβήθησαν. 16 Διηγήσαντο δὲ⁸ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. 17 Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν.

18 Καὶ ἐμβάντος⁹ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα ἦ μετ' αὐτοῦ.¹⁰ 19 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹¹ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, “Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἀνάγγειλον¹² αὐτοῖς ὅσα σοὶ ὁ Κύριος πεποίηκεν¹³ καὶ ἠλέησέν σε”. 20 Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

21 Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ¹⁴ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.

A hemorrhage and a dead girl

22 Καὶ ἰδοὺ,¹⁵ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ 23 καὶ παρεκάλει¹⁶ αὐτὸν πολλὰ, λέγων ὅτι “Τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῇ

¹ ἦσαν δε f⁵⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,W [2%] NU

² οἱ δε f⁵⁵ D [95%] HF,RP,CP,TR || καὶ οἱ SA,B,C,W [5%] OC,NU

³ τοὺς χοίρους f⁵⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αὐτοὺς NB,C [3%] NU || αὐτοὺς D

⁴ ἀνήγγειλαν f⁵⁵ W [85%] HF,RP,CP,TR || ἀπηγγειλαν (S)A,B,C,D [15%] OC,NU

⁵ ἐξῆλθον f⁵⁵ SC,D,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ἦλθον A,B [10%] NU

⁶ καὶ f⁵⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D(W) [5%] NU

⁷ λεγεῶνα f⁵⁵ A,B,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγιῶνα S [1%] NU || --- D

⁸ διηγήσαντο δε f⁵⁵ D [85%] HF,RP,CP || ~ καὶ 1 P^{45v} SA,B,C,W [15%] TR,OC,NU

⁹ ἐμβάντος f⁵⁵ [95%] HF,RP,CP,TR || ἐμβαινόντος SA,B,C(D,W) [5%] OC,NU

¹⁰ ἦ μετ' αὐτοῦ f⁵⁵ D [85%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 SA,C,W [15%] OC,NU || ~ 23 ην B

¹¹ ὁ δε ἰησοῦς f⁵⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR || καὶ SA,B,C,W [9%] OC,NU || ~ καὶ 13 [1%]

¹² ἀναγγειλον f⁵⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀπαγγειλον NB,C [2%] NU || διαγγειλον P^{45v}D,W [2%]

¹³ σοὶ ὁ κυριος πεποιηκεν f⁵⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,OC || ~ 2314 B,C [0.5%] NU || ~ 2341 S || 123 ἐποιησεν [9%] TR || 12 θεος ἐποιησεν D

¹⁴ ἐν τῷ πλοίῳ f⁵⁵ SA,C,N(W) (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 13 B (0.7%) || --- D (2.2%) || εἰς τὸ πλοῖον (0.2%)

¹⁵ ἰδοὺ f⁵⁵ P^{45v} A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || --- NB,D [1%] OC,NU

¹⁶ παρεκάλει f⁵⁵ B,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || παρακαλεῖ SA,C [2%] NU || παρακαλων D

τὰς χεῖρας¹ ὅπως² σωθῆ, καὶ ζήσεται”.³ **24** Καὶ ἀπῆλθεν μετ’ αὐτοῦ. Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

The hemorrhage

25 Καὶ γυνή τις⁴ οὐσα—ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα,⁵ **26** καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ’ αὐτῆς⁶ πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα—**27** ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὅπισθεν ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. **28** (Ἐλεγεν γὰρ⁷ ὅτι “Κὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι,⁸ σωθήσομαι”.) **29** Καὶ εὐθέως⁹ ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μᾶστιγος. **30** Καὶ εὐθέως¹⁰ ὁ Ἰησοῦς, ἐπιγνούς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν, “Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων?” **31** Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, “Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, ‘Τίς μου ἤψατο?’” **32** Καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. **33** Ἡ δὲ γυνή, φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ’¹¹ αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. **34** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ: “Θύγατερ,¹² ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Ὑπαγε εἰς εἰρήνην καὶ ἴσθι ὑγιῆς ἀπὸ τῆς μᾶστιγός σου.”

The dead girl

35 Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες ὅτι “Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν. Τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον?” **36** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας¹³ τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,

¹ αὐτῆ τὰς χεῖρας **f**⁵ N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 NB,C,W [1%] NU || αὐτῷ 23 P⁴⁵A [2%] || ~ χεῖρα 1 [1%] || αὐτῆς ἐκ τῶν χειρῶν σου D || at least three further variants

² ὅπως **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ἰνα NB,C,D,W [3%] NU

³ ζήσεται **f**⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ζῆσι NB,C,D [3%] NU

⁴ τις **f**⁵ D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B,C,W [2%] NU

⁵ ἔτη δωδεκα **f**⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C,W [3%] NU

⁶ αὐτῆς **f**⁵ A,B [90%] HF,RP,CP,NU || εαυτῆς NC,D,N,W [10%] TR,OC

⁷ γὰρ *rell* || 1 ἐν εαυτῇ (D) [10%] OC

⁸ καὶ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι (~ 54 W) **f**⁵ A,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR || ~ εαν 51 (-κ. B)

23 (τοῦ ἱματίου N) 4 (NB)C [1%] OC,NU || 1 τοῦ ἱματίου εαυτοῦ D

⁹ εὐθέως **f**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εὐθὺς NB,C [1%] NU

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ ἐπ’ **f**⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [1%] NU

¹² θυγάτηρ **f**⁵ NA,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || θυγατηρ B,D,W [1%] NU (C illegible)

¹³ εὐθέως ἀκούσας **f**⁵ A,C [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 N [1%] || 2 [2%] || παρακουσας (N)B,W [1%] NU || 2 τουτον D

“Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε!” 37 Καὶ οὐκ ἀφήκεν οὐδένα αὐτῶ¹ συνακο-
λουθήσαι, εἰ μὴ² Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, τὸν ἀδελφὸν
Ἰακώβου. 38 Καὶ ἔρχεται³ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου καὶ θεωρεῖ
θόρυβον⁴—κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. 39 Καὶ εἰσελθὼν λέγει
αὐτοῖς: “Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε? Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ
καθεύδει.” 40 Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. Ὁ⁵ δὲ ἐκβαλὼν πάντας,⁶ παραλαμ-
βάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ’ αὐτοῦ, καὶ
εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.⁷ 41 Καὶ κρατήσας τῆς
χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ, “Ταλιθά, κοῦμι”,⁸ ὃ ἐστὶν μεθερμη-
νευόμενον, “Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειραι!”⁹ 42 Καὶ εὐθέως¹⁰ ἀνέστη τὸ
κοράσιον καὶ περιεπάτει (ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα). Καὶ ἐξέστησαν¹¹ ἐκ-
στάσει μεγάλῃ. 43 Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνῶ¹² τοῦτο,
καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

A visit to Natsareth

6 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν¹³ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,¹⁴ καὶ ἀκο-
λουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 2 Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο
ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν.¹⁵ Καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγο-
ντες: “Πόθεν τούτῳ ταῦτα?” καὶ, “Τίς ἢ σοφία ἢ δοθεῖσα αὐτῷ?”¹⁶ καὶ,¹⁷
“Δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται!”¹⁸ 3 Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ

¹ οὐδενά αὐτῶ **f**⁵ A(D)N [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 W [1%] OC || 1 μετ αὐτοῦ NB,C [1%] NU || 1 αὐτῶν [1%]

² μὴ **f**⁵ A,D,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον NB,C [0.5%] NU || 1 μόνον W

³ ἐρχεται **f**⁵ N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐρχονται NA,B,C,D [2%] NU

⁴ θόρυβον **f**⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR || 1 καὶ NA,B,C,N,W [10%] OC,NU (OC is in small print)

⁵ ο **f**⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αὐτος NB,C,D [2%] NU

⁶ πάντας **f**⁵ NA,B,C,N,W [95%] HF,RP,CP,OC,NU || ἀπαντας [5%] TR || D is wild

⁷ ἀνακείμενον **f**⁵ A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || κατακείμενον W [1%] || κατακεκλιμενον [1%] || --- NB,D [1%] NU || two other variants

⁸ κοῦμι **f**⁵ (A)(D)N (82.4%) HF,RP,TR,OC || κοῦμ NB,C (17.4%) CP,NU || --- W || long omissions (0.1%)

⁹ ἐγειραι **f**⁵ [70%] HF,RP,CP,TR || ἐγειρε NA,B,C,D,N,W [30%] OC,NU

¹⁰ εὐθέως **f**⁵ A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εὐθὺς NB [1%] NU

¹¹ ἐξεστησαν **f**⁵ P⁴⁵ A,N,W (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 οἱ γονεῖς (1.2%) || 1 οἱ γονεῖς αὐτης (1.3%) || 1 εὐθὺς NB,C (0.5%) [NU] || 1 παντες D (0.1%) || long omissions (0.5%)

¹² γνῶ **f**⁵ NC,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || γνοὶ P⁴⁵ A,B,D,W [1%] NU

¹³ ἦλθεν **f**⁵ A(D)N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐρχεται NB,C [1%] NU || --- W [1%]

¹⁴ αὐτοῦ *tell* || εαυτοῦ OC

¹⁵ ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν **f**⁵ P^{45v} A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 4123 NB,C,D [1%] NU

¹⁶ αὐτῶ **f**⁵ A,N,W [84%] HF,RP,CP,OC || 1 οἱ [5%] TR || τούτῳ NB [1%] NU || τούτῳ ἵνα C || 1 ἵνα D [10%]

¹⁷ καὶ **f**⁵ A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αὶ NB,N [1%] NU || --- [1%]

¹⁸ γίνονται **f**⁵ (A)(C)N(W) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || γινομεναὶ NB [1%] NU || γινῶνται (D) [3%]

τέκτων, ὁ υἱὸς¹ Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ² Ἰακώβου καὶ Ἰωσή³ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος? Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς?” Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. 4 Ἐλεγεν δὲ⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν⁵ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ”. 5 Καὶ οὐκ ἠδύνατο⁶ ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι,⁷ εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν. 6 Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλω, διδάσκων.

The Twelve commissioned and sent

7 Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. 8 Καὶ παρήγγειλεν⁸ αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ράβδον μόνον—μὴ πήραν, μὴ ἄρτον,⁹ μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν—9 ἀλλ’ ὑποδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσησθε¹⁰ δύο χιτῶνας. 10 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. 11 Καὶ ὅσοι¹¹ ἐὰν¹² μὴ¹³ δέξωνται¹⁴ ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.”¹⁵ 12 Καὶ ἐξελθόντες

¹ υἱος f⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR || 1 τῆς NB,C,W [2%] OC,NU

² ἀδελφός δε f⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 B,C [1%] NU || ~ και ο 1 ND [0.5%] || two other variants

³ ἰωση f⁵ A,C,N,W (97.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ἰωσηφ S (0.9%) || ἰωσητος B,D (1.2%) NU || three other variants (0.2%)

⁴ ἐλεγεν δε f⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 NB,C,D [2%] NU

⁵ και εν τοις συγγενεσιν f⁵ A,D,W [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 123 συγγενεσιν [4%] || 1234 αυτου C [1%] || 123 συγγενεσιν αυτου B(N) [2%] NU || --- S

⁶ ἠδυνατο f⁵ ND,N [94%] HF,RP,CP,TR,OC || εδυνατο A,B,C,W [6%] NU

⁷ ουδεμιαν δυναμιν ποιησαι f⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 NB,C [2%] NU || ~ 132 D [1%] || ~ 32 W

⁸ παρηγγειλεν tell || παρηγγελεν [2%] CP || παρηγγελεν W [10%]

⁹ πήραν μη αρτον f⁵ A(D),N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 NB,C [1%] NU

¹⁰ ενδυσησθε f⁵ SC [91%] HF,RP,CP,TR,NU || ενδυσασθε B [0.5%] || ενδυσησθαι A,D,W [1%] || ενδυσασθαι [5%] some TRs || ενδεδυσθαι N [2%] OC

¹¹ οσοι f⁵ A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ος NB,C,W [4%] NU

¹² εαν f⁵ A,D,N [50%] CP,OC || αν NB,C,W [50%] HF,RP,TR,NU

¹³ μη f⁵ A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || τοπος 1 NB,W [2%] NU

¹⁴ δεξωνται f⁵ A,D,N [93%] HF,RP,CP,TR,OC || δεξονται [4%] || δεξηται NB,C,W [3%] NU

¹⁵ αμην λεγω υμιν ανεκτοτερον εσται σοδομοις η γομορροις εν ημερα κρισεως η τη πολει εκεινη f⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,W [2%] NU

ἐκήρυσσον¹ ἵνα μετανοήσωσιν,² 13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον,³ καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.

Herod had executed John the Baptizer

14 Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν⁴ ὅτι “Ἰωάννης ὁ βαπτίζων⁵ ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη,⁶ καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ”. 15 Ἄλλοι⁷ ἔλεγον ὅτι “Ἡλίας ἐστίν”. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι “Προφήτης ἐστὶν ὡς⁸ εἷς τῶν προφητῶν”. 16 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης εἶπεν¹⁰ ὅτι¹¹ “Ὁν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς¹² ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν!”¹³

17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,¹⁴ διὰ Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν 18—ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι “Οὐκ ἐξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου”. 19 Ἡ δὲ Ἡρωδιάς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο, 20 ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν. Καὶ ἀκούων¹⁵ αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει,¹⁶ καὶ ἠδέως αὐτοῦ ἤκουεν.

¹ ἐκηρυσσον **f**⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐκηρυσσαν (S)B,C,D [1%] NU

² μετανοήσωσιν **f**⁵ S,A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || μετανοώσιν B,D,W [0.5%] NU || μετανοήσουσιν N

³ ἐξέβαλλον *rell* || ἐξεβαλον C,D [10%] CP || ἐξεπεμπον W

⁴ ἔλεγεν **f**⁵ S,A,C,N (99%) HF,RP,CP,TR,OC || ἔλεγον B,W (0.7%) NU || ἐλεγοσαν D (0.1%) || εἶπεν (0.1%)

⁵ βαπτίζων **f**⁵ S,A,B,C,N (91.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || βαπτιστης D,W (8.1%)

⁶ ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη **f**⁵ N,W (91.5%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 C (0.6%) || ~ 3 ἀπο τῶν 2 (1.3%) || 12 ἀνεστη A (5.7%) || ~ ἐγηγεῖται 12 S,B,D (0.7%) NU || three other variants (0.2%)

⁷ ἄλλοι **f**⁵ [70%] HF,RP,CP,TR || 1 δε S,A,B,C,D,N,W [29%] OC,NU || --- [1%]

⁸ ἐστὶν ὡς **f**⁵ A,N [94%] HF,RP,CP,OC || 2 S,B,C,W [2%] NU || 1 η 2 [2%] TR || η 2 [2%] || --- D

⁹ ο **f**⁵ S,A,B,N,W [50%] TR,OC,NU || --- C,D [50%] HF,RP,CP

¹⁰ εἶπεν **f**⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ἔλεγεν P^{45v} S,B,C [2%] NU

¹¹ ὅτι **f**⁵ P⁴⁵ A,C,N,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- S,B,D [4%] NU

¹² ἐστὶν αὐτός **f**⁵ A,C,N (98%) HF,RP,CP,TR,OC || --- (S)B(D)W (1%) NU || 1 (0.4%) || three other variants (0.2%) || long omission (0.3%)

¹³ ἐκ νεκρῶν **f**⁵ A(D) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀπο τῶν 2 C,N [3%] || --- S,B,W [1%] NU

¹⁴ ἐν φυλακῇ **f**⁵ S(A)B,C,N (93.3%) HF,RP,CP,OC,NU || εἰς φυλακὴν (0.5%) || 1 τη 2 W (5.1%) TR || καὶ ἐβαλεν εἰς φυλακὴν D (0.9%) || two other variants (0.1%)

¹⁵ ἀκούων **f**⁵ [20%] || ἀκουσας S,A,B,C,D,N,W [80%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁶ ἐποιει **f**⁵ A,C,D,N (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC || α 1 (1%) || ἠπορει S,B (0.4%) NU || ἠπορειτο W || --- (0.2%)

21 Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει¹ τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας. 22 Καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς² Ἡρῳδιάδος καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης³ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, “Ἄιτησόν με ὃ ἐὰν θέλης, καὶ δώσω σοι”. 23 Καὶ ὤμοσεν αὐτῇ⁴ ὅτι “Ὅ⁵ ἐὰν με⁶ αἰτήσης δώσω σοι, ἕως ἡμίσεος τῆς βασιλείας μου!”

24 Ἡ δὲ⁷ ἐξελθούσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, “Τί αἰτήσομαι?”⁸ Ἡ δὲ εἶπεν, “Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!”⁹ 25 Καὶ εἰσελθούσα εὐθέως¹⁰ μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἠτήσατο, λέγουσα, “θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξ αὐτῆς¹¹ ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!” 26 Καὶ περίλυπος γινόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὄρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους,¹² οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.¹³ 27 Καὶ εὐθέως¹⁴ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα¹⁵ ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι¹⁶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ¹⁷ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ 28 καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 29 Καὶ ἀκούσαντες, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν¹⁸ μνημείῳ.

¹ ἐποίει **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐποιήσεν **SB,C,D,W** [3%] NU

² αὐτῆς τῆς **f**⁵ A,C,N (96.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 2 (1.3%) || αὐτου 2 (0.9%) || αὐτου **SB,D** (0.4%) NU || 1 W (0.7%) || two other variants (0.2%)

³ καὶ ἀρεσάσης **f**⁵ P⁴⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἠρῆσεν **SB,C** [1%] NU

⁴ αὐτῇ **f**⁵ **SA,B,N** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 πολλὰ D [1%] [NU] || πολλὰ P⁴⁵ || long omission W [1%]

⁵ ὁ **f**⁵ **SA,C,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵B(D) [1%] NU || long omission W [1%]

⁶ με *re//* || --- **NN** [2%] CP || long omission W [1%]

⁷ ἡ δὲ **f**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || καὶ **SB** [0.5%] NU

⁸ αἰτησομαι **f**⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αἰτησῶμαι **SA,B,C,D,N,W** [4%] NU

⁹ βαπτιστου **f**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || βαπτίζοντος **SB** [0.5%] NU

¹⁰ εὐθέως **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εὐθὺς P⁴⁵**SB,C,N,W** [2%] NU || --- D [1%]

¹¹ μοι δως ἐξαυτῆς **f**⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 **SB,C** [1%] NU || ~ 213 N || ~ δος 1 D || 1 δωσης W || μη δος 3 [1%]

¹² συνανακειμενους **f**⁵ **SA,D,N** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ανακειμενους **B,C,W** [0.5%] NU

¹³ αὐτην ἀθετῆσαι **f**⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 **SB,C,N** [1%] NU

¹⁴ εὐθέως **f**⁵ A(D)N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || εὐθὺς **SB,C** [0.5%] NU

¹⁵ σπεκουλατωρα **f**⁵ [50%] CP,TR,OC || σπεκουλατορα **SA,B,C(D)N,W** [50%] HF,RP,NU

¹⁶ ἐνεχθῆναι **f**⁵ A,D,N,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ἀνεχθῆναι (0.5%) || ἐχθῆναι (0.1%) || ἐνεγκαι **SB,C** (0.4%) NU || long omission (0.2%)

¹⁷ ὁ δὲ **f**⁵ A,D,N (97.6%) HF,RP,CP,TR,OC || καὶ **B,C,W** (1.1%) NU || **S** (1.3%) omit a whole line [homoioteleuton]

¹⁸ ἐν *re//* || 1 τῷ D [10%] TR

The Twelve return

30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ¹ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. 31 Καὶ εἶπεν² αὐτοῖς, “Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ’ ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύεσθε³ ὀλίγον.” ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.⁴

Bread for 5,000 men

32 Καὶ ἀπήλθον⁵ εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ⁶ κατ’ ἰδίαν. 33 Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας⁷ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτοὺς⁸ πολλοί, καὶ πεζῆ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν.⁹ 34 Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς¹⁰ πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς,¹¹ ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλὰ.

35 Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν¹² ὅτι “Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή. 36 Ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλω ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν.”¹³ 37 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, “Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν!” Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, “Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων¹⁴ ἄρτους καὶ δώμεν¹⁵ αὐτοῖς φαγεῖν?” 38 Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς: “Πόσους ἄρτους ἔχετε? Ὑπάγετε καὶ¹⁶ ἴδετε.” Καὶ γνόντες λέγουσιν, “Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας”.

¹ καὶ **f**⁵ A,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C,D,N** [15%] NU

² εἶπεν **f**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λέγει **SB,C** [1%] NU

³ ἀναπαυεσθε **f**⁵ **SD,N,W** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀναπαυσασθε **A,B,C** [5%] NU

⁴ ευκαιρουν **f**⁵ **SA,B,N** [60%] HF,RP,CP,OC,NU || ηυκαιρουν **C,W** [40%] TR || ευκαιρος ειχον **D**

⁵ απηλθον *rell* || απηλθεν [15%]

⁶ εις ερημον τοπον τω πλοιω **f**⁵ **A,W** [97%] HF,RP,CP,TR || ~ εν 4 (-τ. **S**) 5123 (**S**)**B** [1%] NU || ~ 1 το πλοιον 123 **D** || 123 εν 45 **N** [1%] || 123 εν 5 [1%] OC (C vacant)

⁷ υπαγοντας *rell* || 1 οι οχλοι **W** [5%] TR

⁸ αυτους **f**⁵ **SA,N** [50%] OC || αυτον [48%] HF,RP,CP,TR || --- **B,D,W** [2%] NU

⁹ και συνηλθον (ηλθον CP, συνεδραμον A) προς αυτον **f**⁵ (**A**)**N** [96%] HF,RP(CP)TR,OC || --- **SB(D)W** [4%] NU

¹⁰ ειδεν ο ιησους **f**⁵ (**D**) [80%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 **A,N** [17%] OC || 1 (**S**)**B,W** [3%] NU

¹¹ αυτοις **f**⁵ **A,N** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτους **SB,D,W** [1%] NU

¹² λεγουσιν **f**⁵ **A,D,W** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ελεγον **SB** [1%] NU || 1 αυτω [4%] || λεγοντες **N**

¹³ αρτους τι γαρ φαγωσιν ουκ εχουσιν **f**⁵ **A,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 23456 [1%] || 24 **P**⁴⁵**B,W** [1%] NU || βρωματα 24 **S** || 2 φαγειν **D**

¹⁴ δηναριων διακοσιων *rell* || ~ 21 **D,N** [15%] TR

¹⁵ δωμεν **f**⁵ **W** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || δωσωμεν **P**⁴⁵**A,B** [1%] NU || δωσωμεν **SN,D** [2%]

¹⁶ και **f**⁵ **A,N** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,D,W** [3%] NU

39 Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι¹ πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ γλωφῷ χόρτῳ. 40 Καὶ ἀνέπεσον² πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ³ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πενήκοντα. 41 Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁴ ἵνα παραθῶσιν⁵ αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν. 42 Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. 43 Καὶ ἦραν κλασμάτων⁶ δώδεκα κοφίνους πλήρεις,⁷ καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. 44 Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους⁸ πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

Jesus retires to pray

45 Καὶ εὐθέως⁹ ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν, πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσει¹⁰ τὸν ὄχλον. 46 Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.

A walk on water

47 Καὶ ὄψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης· καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. 48 Καὶ εἶδεν¹¹ αὐτοὺς βασιανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. Καὶ¹² περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς· 49 οἱ δὲ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,¹³ ἔδοξαν φάντασμα εἶναι,¹⁴ καὶ ἀνέκραξαν! 50 Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον¹⁵ καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως¹⁶ ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς: “Θαρσεῖτε! Ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε!” 51 Καὶ ἀνέβη πρὸς

¹ ἀνακλῖναι f⁵ A,D,N,W [89.2%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ἀνακλιθῆναι SB [10.8%]

² ἀνέπεσον f⁵ A,D [85%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀνεπεσαν s(B)N,W [15%] NU

³ ἀνα f⁵ A,N(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κατὰ sB,D [0.5%] NU (twice) (P⁴⁵ omits last five words of verse)

⁴ αὐτου f⁵ P⁴⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR[NU] || --- sB [1%] OC

⁵ παραθῶσιν f⁵ P⁴⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || παρατιθῶσιν sB,W [3%] NU

⁶ κλασμάτων f⁵ sA,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κλασματα P⁴⁵B [0.5%] NU || --- [1%]

⁷ κοφίνους πλήρεις f⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || κοφινῶν πληρωματα P⁴⁵sB [2%] NU || 1 πληρωματα W [1%]

⁸ τοὺς ἄρτους f⁵ A,B,N [92%] HF,RP,CP,OC[NU] || 12 ὡσει [5%] TR || ὡς s [0.5%] || ὡσει [1%] || --- P⁴⁵D,W (1.8%)

⁹ εὐθεως f⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εὐθὺς sB,W [1%] NU

¹⁰ ἀπολύσει f⁵ [40%] CP || ἀπολυεῖ sB,D [1%] NU || ἀπολυση P⁴⁵A,N,W [59%] HF,RP,TR,OC

¹¹ εἶδεν f⁵ P⁴⁵v A,N [99%] HF,RP,CP,TR || ἰδῶν sB,D,W [1%] OC,NU

¹² καὶ f⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- sB [1%] NU

¹³ περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης f⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 sB [1%] NU

¹⁴ φάντασμα εἶναι f⁵ A,D,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ὅτι 1 εστὶν sB [1%] NU

¹⁵ εἶδον tell || εἶδαν sB,NU || --- D

¹⁶ καὶ εὐθεως f⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ὁ δε εὐθὺς sB [0.5%] NU || 1 D || ὁ δε [0.5%]

αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον,¹ καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ² ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον.³ 52 Οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις— ἦν γὰρ⁴ αὐτῶν ἡ καρδία⁵ πεπωρωμένη.

In Genesaret

53 Καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον⁶ ἐπὶ τὴν γῆν⁷ Γενησαρέτ⁸ καὶ προσωμίσθησαν. 54 Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως⁹ ἐπιγόντες αὐτὸν, 55 περιδραμόντες¹⁰ ὅλην τὴν περίχωρον¹¹ ἐκείνην¹² ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹³ τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ¹⁴ ἐστίν. 56 Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο—εἰς κώμας ἢ¹⁵ πόλεις ἢ¹⁶ ἀγρούς—ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν¹⁷ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κὰν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο¹⁸ αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Jesus rebuts scribes and Pharisees

7 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων. 2 Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ¹⁹ κοιναῖς χερσίν—τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις—ἐσθιοντάς²⁰ ἄρτους,¹ ἐμέμψαντο.²

¹ προς αυτους εις το πλοιον *reII* || ~ 34512 D [1%] OC

² λιαν εκ περισσου **F**⁵ A,N [96.9%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 12 περι σου (1.7%) || 23 W (0.5%) || 1 **SB** (0.7%) || περισσως D (0.2%)

³ και εθαυμαζον **F**⁵ A,D,N,W [98.7%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** (1.2%) NU || two other variants (0.1%)

⁴ ην γαρ **F**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || ~ αλλ 1 **SB** [1%] OC,NU

⁵ αυτων η καρδια **F**⁵ **SA**,B,N,W [85%] HF,RP,CP,OC,NU || ~ 231 D [15%] TR

⁶ ηλθον *reII* || απηλθον [1%] OC

⁷ ηλθον επι την γην **F**⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1234 εις (W) [0.5%] || ~ 2341 εις **SB** [0.5%] NU || 1 εις 34 [1%]

⁸ γενησαρετ **F**⁵ [30%] TR || γεννησαρετ **SA**,W [53%] HF,RP,CP,OC,NU || γεννησαρεθ B [15%] || γεννησαρεθ N [2%] || γεννησαρ D

⁹ ευθεως **F**⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς **SB**,W [2%] NU

¹⁰ περιδραμοντες **F**⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR || περιεδραμον **SB**,W [3%] OC,NU

¹¹ περιχωρον **F**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || χωρον **SB** [1%] NU

¹² εκεινην **F**⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR || 1 και **SB**,W [3%] OC,NU

¹³ κραββατοις **F**⁵ [70%] HF,RP,CP,TR || κραβαττοις A,B,N(W) [29%] OC,NU || κραβακτοις **S** || γραβαττοις (D) || κρεβαντοις [1%] || two other variants

¹⁴ εκει **F**⁵ A,C,N(W) [98.1%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** (1.5%) NU || wild D (0.2%) || long omission (0.2%)

¹⁵ η **F**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εις **SB**,D,N [1%] NU

¹⁶ η **F**⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εις **SB**,D [1%] NU

¹⁷ επιθουν **F**⁵ A(D)N,W [99%] HF,RP,CP,TR || επιθεσαν **SB** [1%] OC,NU

¹⁸ ηπτοντο **F**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ηψαντο **SB**,D,W [4%] NU

¹⁹ αυτου **F**⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι **SB** [1%] NU || 1 τινας W

²⁰ εσθιοντας **F**⁵ A,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || εσθιουσιν **SB** [0.5%] NU

3 (Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. 4 Καὶ ἀπὸ³ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,⁴ οὐκ ἐσθίουσιν. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν—βαπτισμούς ποτηρίων καὶ ζεστῶν καὶ χαλκείων⁵ καὶ κλινῶν.)⁶

5 Ἐπειτα⁷ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, “Διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου οὐ περιπατοῦσιν⁸ κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ⁹ ἀνίπτοις¹⁰ χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον?” 6 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς¹¹ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι¹² “Καλῶς προεφήτευσεν¹³ Ἡσαΐας¹⁴ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται:¹⁵ ‘Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ. 7 Μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.’ 8 Ἀφέντες γὰρ¹⁶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων—βαπτισμούς ζεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.”¹⁷ 9 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.¹⁸ 10 Μωσῆς¹⁹ γὰρ εἶπεν, ‘Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου’ καί, ‘Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω’. 11 Ὑμεῖς δὲ λέγετε ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, ‘Κορβᾶν’ (ὃ ἐστὶν, δῶρον) ‘ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς’, 12 καὶ²⁰ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν

¹ ἀρτους f⁵ A [94%] HF,RP,CP,TR,OC || τους 1 B,D,N,W [4%] NU || ἄρτον S [2%]

² εμεψαντο f⁵ N,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B [15%] NU || κατεγνώσαν D

³ ἀπο f⁵ S,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || απ A,B,D,W [2%] NU

⁴ βαπτίσωνται f⁵ A,D (78.7%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || βαπτισονται (15.9%) || ραντισονται SB (3.6%) || νιψονται (0.2%) || long omissions (1.5%)

⁵ χαλκείων f⁵ A [30%] || χαλκιων SB,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU (N vacant)

⁶ καὶ κλινῶν f⁵ A,D,W (99.3%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- SB (0.5%) || long omission (0.2%)

⁷ ἐπειτα f⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || καὶ SB,D [2%] NU

⁸ οἱ μαθηταὶ σου οὐ περιπατοῦσιν f⁵ P⁴⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR || ~ 45123 SB [1%] OC,NU

⁹ ἀλλὰ tell || ἀλλ OC

¹⁰ ἀνίπτοις f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || κοιναὶς P⁴⁵ S(B)(D,W) [4%] NU

¹¹ ἀποκριθεὶς f⁵ P⁴⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB [1%] NU

¹² ὅτι f⁵ P⁴⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB [1%] NU

¹³ προεφήτευσεν f⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐπροφήτευσεν SB,D [3%] NU

¹⁴ ἡσαΐας f⁵ TR,OC || ἡσαιας HF,RP,NU || ισαιας CP

¹⁵ γεγραπται f⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ὅτι SB [0.5%] [NU] || εἶπεν D [1%]

¹⁶ γὰρ f⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵ SB,D,W [1%] NU

¹⁷ βαπτισμούς ζεστῶν καὶ ποτηρίων καὶ ἀλλὰ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε f⁵ (A,D) (98.3%) HF,RP,CP, TR,OC || --- P⁴⁵ SB,W (1.7%) NU

¹⁸ τηρήσητε f⁵ S (98%) HF,RP,CP,TR,OC || τηρητε B (0.5%) || στηρητε D,W (0.7%) NU || ποιησῆτε (0.1%) || κρατησῆτε (0.2%) || long omission (0.4%)

¹⁹ μωσῆς f⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR || μωυσης SB,D,W [10%] OC,NU

²⁰ καὶ f⁵ P⁴⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,D [4%] NU

ποιήσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ¹ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ,² **13** ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει³ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε. Καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.”

That which really defiles

14 Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα⁴ τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς: “Ἀκούετε⁵ μου πάντες, καὶ συνίετε.⁶ **15** Οὐδέν ἐστιν ἕξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι.⁷ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενά ἀπ’ αὐτοῦ, ἐκεῖνά⁸ ἐστιν τὰ κοινῶντα τὸν ἄνθρωπον. **16** Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω!”⁹

17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς.¹⁰ **18** Καὶ λέγει αὐτοῖς: “Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε? Οὐ¹¹ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἕξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, **19** ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ’ εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον¹² πάντα τὰ βρώματα?” **20** Ἐλεγεν δὲ ὅτι “Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. **21** Ἐσῶθεν γὰρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται—μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, **22** κλοπαί,¹³ πλεονεξίαι, πονηρίαι· δόλος, ἀσελγεία,¹⁴ ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη—**23** πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἕσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.”

¹ αὐτου f⁵⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [3%] NU

² αὐτου f⁵⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [3%] NU

³ παραδοσει rell || παραδωσει [2%] CP

⁴ παντα f⁵⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || παλιν NB,D [0.5%] NU || --- [0.5%]

⁵ ακουετε f⁵ NA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ακουσατε B,D [1%] NU

⁶ συνιετε f⁵ NA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || συνετε B [1%] NU || συνιτε D

⁷ αὐτον κοινωσαι f⁵⁵ P^{45v} A,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 N [0.5%] NU || ~ κοινουν 1 B

⁸ ἐκπορευομενα απ αὐτου ἐκεῖνα f⁵⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR || 1 OC || εκ του ανθρωπου 1 NB [0.5%] NU || εκ του ανθρωπου 14 D,W [0.5%]

⁹ ει τις εχει ωτα ακουειν ακουετω f⁵ A,D,W (98.8%) HF,RP,CP,TR || --- NB (1.1%) OC,NU || two other variants (0.1%)

¹⁰ περι της παραβολης f⁵⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || την παραβολην NB,D [1%] NU

¹¹ ου rell || ουπω N [2%] OC

¹² καθαριζων f⁵⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC || καθαριζων NA,B,W [10%] NU || καθαριζει D

¹³ μοιχειαι πορνειαι φονοι κλοπαι f⁵⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2431 NB [1%] NU || ~ 1243 W [1%] || ~ 2 κλεμματα 13 (D)

¹⁴ ασελγεια rell || ασελγεια [1%] CP || ασελγια [2%] || ασελγια NA [1%]

Unusual faith

24 Καὶ ἐκεῖθεν¹ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια² Τύρου καὶ Σιδῶνος.³ Καὶ εἰσελθὼν εἰς⁴ οἰκίαν οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. 25 Ἀκουσάσα γὰρ⁵ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς⁶ πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἔλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. 26 Ἦν δὲ ἡ γυνὴ⁷ Ἑλληνίς, Συρα-Φοινίκισσα⁸ τῷ γένει, καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ⁹ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. 27 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹⁰ αὐτῇ, “Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλὸν ἐστίν¹¹ λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις”.¹² 28 Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, “Ναί,¹³ Κύριε, καὶ γὰρ¹⁴ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει¹⁵ ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων”. 29 Καὶ εἶπεν αὐτῇ, “Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπάγε· ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου”.¹⁶ 30 Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.¹⁷

¹ καὶ ἐκεῖθεν **f**⁵ A(D)N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 W || ~ 2 δε **s**(B) [1%] NU

² μεθόρια **f**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ορτα **s**B,D,W [4%] NU

³ καὶ σιδῶνος **f**⁵ **s**A,B,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- D,W [1%] NU

⁴ εἰς *rell* || 1 την D,W [10%] TR

⁵ ακουσάσα γὰρ **f**⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀλλ εὐθὺς 1 (**s**)B [1%] NU || δε εὐθεως ὡς 1 D

⁶ αὐτῆς *rell* || --- P⁴⁵**s**D,W [5%] CP

⁷ ἦν δε ἡ γυνὴ **f**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 3241 P⁴⁵**s**B,D,W [4%] OC,NU

⁸ συρα-φοινίκισσα **f**⁵ [50%] || συραφοινίκισσα B,N [38%] HF,RP,CP || συραφοινισσα W [1%] || συροφοινίκισσα P⁴⁵**s**A [10%] OC,NU || συροφοινισσα TR || φυνισσα D || at least five further spellings

⁹ ἐκβάλῃ **f**⁵ P⁴⁵**s**A,B,D,N,W [67%] HF,RP,CP,OC,NU || ἐκβαλεῖ [2%] || ἐκβαλλῃ [30%] TR || ἐκβαλλεῖ [1%]

¹⁰ ὁ δε ἰησοῦς εἶπεν **f**⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || καὶ ἐλεγεν **s**B [1%] NU || καὶ λέγει D [0.5%]

¹¹ καλὸν ἐστίν **f**⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **s**B,D [3%] OC,NU

¹² βαλεῖν τοῖς κυναρίοις **f**⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 P^{45v}**s**B [2%] OC,NU

¹³ ναί **f**⁵ **s**A,B,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵D,W [1%] NU

¹⁴ γὰρ **f**⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR || --- P⁴⁵**s**B(D)W [2%] OC,NU

¹⁵ ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει **f**⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR || 123 ἐσθίουσιν B,D,W [5%] OC,NU || ~ ἐσθίουσιν 123 **s**

¹⁶ τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου **f**⁵ P⁴⁵A,D,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 345612 **s**B [1%] NU || 12 ἀπο 456 [2%]

¹⁷ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης **f**⁵ P⁴⁵A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 5 θυγατεραν 78 τὴν κλινὴν 4123 D [1%] || ~ τὸ παιδὸν βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλινὴν 4123 **s**B [2%] OC,NU

Jesus heals a deaf mute

31 Καὶ πάλιν, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς¹ ἐκ τῶν ὀρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν² πρὸς³ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὀρίων Δεκαπόλεως. 32 Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν⁴ μογγιλάλων⁵ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῆ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33 Καὶ ἀπολαβόμενος⁶ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὄτια αὐτοῦ· καὶ πτύσας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ. 34 Καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἐφραθά!” ὃ ἐστίν, “Διανοίχθητι!” 35 Καὶ εὐθέως⁷ διηνοιχθησαν⁸ αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. 36 Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν.⁹ ὅσον δὲ αὐτὸς¹⁰ αὐτοῖς διεστέλλετο,¹¹ μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. 37 Καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες: “Καλῶς πάντα πεποιήκεν. Καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ τοὺς¹² ἀλάλους λαλεῖν.”

Food for 4,000 men

8 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹³ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹⁵ λέγει αὐτοῖς: 2 “Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς¹⁶ προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν. 3 Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστις¹⁷ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ, τινὲς γὰρ¹ αὐτῶν² μα-

¹ ο ἰησοῦς **f**⁵ [50%] || --- **P**⁴⁵ **NA,B,D,N,W** [50%] **HF,RP,CP,TR,OC,NU**

² καὶ σιδωνος ἦλθεν **f**⁵ **P**⁴⁵ **A,N,W** [98.9%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ 3 δια 2 **NB,D** (0.7%) **NU** || three other variants (0.2%) || long omission (0.2%)

³ πρὸς **f**⁵ **A,N** [96%] **HF,RP,CP,TR,OC** || εἰς **NB,D,W** [3.5%] **NU** || παρα [0.5%]

⁴ κωφον **f**⁵ **P**⁴⁵ **A,N** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 καὶ **NB,D,W** [1%] **NU**

⁵ μογγιλαλον **f**⁵ **N,W** [70%] **HF,RP,CP** || μογιλαλον **P**⁴⁵ **NA,B,D** [30%] **TR,OC,NU** (Since the following context indicates that there was indeed a problem with the tongue, the change to the single consonant was predictable; the reverse change seems highly unlikely.)

⁶ ἀπολαβομενος *rell* || ἐπιλαβομενος [5%] **CP** || προσλαβομενος **W**

⁷ εὐθεως **f**⁵ **P**⁴⁵ **A,N,W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC[NU]** || --- **NB,D** [1%]

⁸ διηνοιχθησαν **f**⁵ **A,N** [97.5%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ηνοιγησαν **B** [1%] **NU** || ηνυγησαν **SD** || διη-νυγησαν **W** || three other variants [1%]

⁹ εἰπωσιν **f**⁵ **A,D,N** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || λεγωσιν **P**^{45v} **NB,W** [2%] **NU**

¹⁰ αὐτος **f**⁵ **P**⁴⁵ **N** [95%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NA,B(D)W** [5%] **NU**

¹¹ διεστέλλετο **f**⁵ **A,W** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 αὐτοι **NB(D)N** [2%] **NU**

¹² τοὺς **f**⁵ **A,D,N** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC[NU]** || --- **NB(W)** [1%]

¹³ παμπολλου **f**⁵ **A** [90.7%] **HF,RP,CP,TR** || παμπολου [5%] || παλιν πολλου **NB,D,N,W** (3.3%) **OC,NU** || πολλου (0.5%) || two other variants (0.3%) || long omissions (0.2%)

¹⁴ ο ἰησοῦς **f**⁵ [90%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NA,B,D,N,W** [10%] **NU**

¹⁵ αὐτου **f**⁵ **A,B,W** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **SD,N** [2%] **NU**

¹⁶ ημερας τρεις **f**⁵ [50%] **CP,TR** || ημεραι 2 **NA(D)N,W** [50%] **HF,RP,OC,NU** || ημεραις τρισιν **B**

¹⁷ νηστις **f**⁵ **NW** [30%] **CP** || νηστεις **A,B,D,N** [70%] **HF,RP,TR,OC,NU**

κρόθεν ἤκουσιν.”³ **4** Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁴ “Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ’ ἐρημίας?” **5** Καὶ ἐπρωτὰ⁵ αὐτούς, “Πόσους ἔχετε ἄρτους?” Οἱ δὲ εἶπον,⁶ “Ἐπτά”. **6** Καὶ παρηγγειλεν⁷ τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ⁸ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν,⁹ καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. **7** Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλόγησας¹⁰ εἶπεν παραθεῖναι καὶ αὐτά.¹¹ **8** Ἐφαγον δὲ¹² καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦσαν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σφυρίδας. **9** Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες¹³ ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. **10** Καὶ εὐθέως ἐμβὰς¹⁴ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

Bad leaven

11 Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ’ αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. **12** Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει: “Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ!”¹⁵ Ἄμην λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον!” **13** Καὶ ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς πάλιν¹⁶ εἰς πλοῖον¹⁷ ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.¹⁸

¹ τινες γαρ **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 **SB**(D)W [3%] NU

² αυτων **f**⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR || 1 απο **SB**,D,W [5%] OC,NU

³ ηκουσιν **f**⁵ [85%] HF,RP || ηκασιν **SA**,D,N,W [15%] CP,TR,OC,NU || εισιν B [0.5%] (Since the present tense of ηκαο has the force of the perfect, the majority reading is correct.)

⁴ αυτου **f**⁵ A,D,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι B [0.5%] NU || 1 και ειπαν **S**

⁵ επηρωτα **f**⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ηρωτα **SB** [1%] NU || ηρωτησεν W || two other variants

⁶ ειπον *rell* || ειπαν **SB**,N,W [1%] NU

⁷ παρηγγειλεν **f**⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || παραγγελλει **SB**,D [1%] NU || two other variants

⁸ και **f**⁵ C,D [40%] || --- **SA**,B,N,W [60%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁹ παραθωσιν **f**⁵ A,D,N,W [96%] HF,RP,CP,TR || παρατιθωσιν **SB**,C [4%] OC,NU

¹⁰ ευλογησας **f**⁵ (80%) HF,RP,CP,TR || ταυτα 1 A (9.1%) || αυτα 1 N,W (7.8%) OC || 1 αυτα **SB**,C (2.2%) NU || ευχαριστησας D (0.5%) || long omissions (0.4%)

¹¹ παραθειναι και αυτα **f**⁵ [80%] HF,RP,CP,TR || παραθηναι 23 [15%] || παρατεθηναι 23 A || παρατιθηναι 23 OC || ~ 2 ταυτα παρατιθηναι B [0.5%] NU || ~ 2 ταυτα παραθετε C || παρεθηκεν **S** || παραθεναι W || 1 [1%] || 1 αυτοις N || at least seven further variants D [1%]

¹² εφαγον δε **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 (**S**)B,C,D,W [3%] NU

¹³ οι φαγοντες **f**⁵ A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || --- (**S**)B [1%] OC,NU

¹⁴ ευθεως εμβας **f**⁵ [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 A,N [7%] || ευθυς 2 **SB**,C [1%] NU || ~ 2 ευθυς W [2%] OC || 1 ενεβη [0.5%] || αυτος ανεβη D

¹⁵ σημειον επιζητει **f**⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αιτει P⁴⁵ || ~ ζητει 1 **SB**,C,D [2%] NU

¹⁶ εμβας παλιν **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 P⁴⁵**SB**,C,D,W [3%] NU || --- OC

¹⁷ εις πλοιον **f**⁵ A (62.1%) HF,RP,CP || 1 το 2 P⁴⁵D,N,W (37.5%) TR,OC || --- **SB**,C (0.4%) NU

¹⁸ εις το περαν *rell* || παλιν OC

14 (Καὶ ἐπελάθοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹ λαβεῖν ἄρτους· καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.) 15 Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων, “Ὁρᾶτε· βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἑρῳδου”. 16 Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες² ὅτι “Ἄρτους οὐκ ἔχομεν”.³ 17 Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς⁴ λέγει αὐτοῖς: “Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε? Οὐπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε? Ἐτι⁵ πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν? 18 Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὧτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε, καὶ οὐ μνημονεύετε? 19 Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,⁶ πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων⁷ ἤρατε?” Λέγουσιν αὐτῷ, “Δώδεκα”. 20 “Ὅτε δὲ⁸ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σφυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε?” Οἱ δὲ εἶπον,⁹ “Ἐπτὰ”. 21 Καὶ λέγει¹⁰ αὐτοῖς, “Πῶς οὐπω¹¹ συνίετε?”

A blind man

22 Καὶ ἔρχεται¹² εἰς Βηθσαιδάν·¹³ καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. 23 Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν¹⁴ αὐτὸν ἔξω τῆς κόμης, καὶ πύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει.¹⁵ 24 Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, “Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι¹⁶ ὡς δένδρα ὀρῶ,¹⁷ περιπατοῦντας”. 25 Εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς

¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ **f**⁵ **P**⁴⁵ **W** [35%] || 12 **D** [1%] || --- **SA,B,C,N** [64%] **HF,RP,CP,TR,OC, NU**

² λέγοντες **f**⁵ **A,C,N** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **P**⁴⁵ **SB,D,W** [2%] **NU**

³ ἔχομεν **f**⁵ **SA,C,N** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ἔχουσιν **P**⁴⁵ **B,W** [2%] **NU** || εἶχαν **D**

⁴ ο ἰησοῦς **f**⁵ **SA,C,D,N,W** (99.6%) **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **B** (0.3%) **NU** || long omission (0.1%)

⁵ ετι **f**⁵ **A** [95%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **P**⁴⁵ **SB,C,D,N,W** [5%] **NU**

⁶ πεντακισχιλίους *re//* || 1 και **SC,D** [5%] **OC**

⁷ πληρεις κλασμάτων **f**⁵ **P**⁴⁵ (**A**) **N,W** [90%] **HF,RP,TR** || ~ 21 **SB,C(D)** [9%] **CP,OC,NU** || 2 [1%]

⁸ οτε δε **f**⁵ **A,D,W** (95.9%) **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 **B** (1.3%) **NU** || 12 και **C,N** (0.7%) || 1 και **S** (0.4%) || και 1 (0.4%) || long omissions (1.3%)

⁹ οἱ δε ειπον **f**⁵ **P**⁴⁵ **A,D,N,W** (98.2%) **HF,RP,CP,TR,OC** || 123 αυτω (0.4%) || και λεγουσιν αυτω **B,C** (1.1%) [**NU**] || λεγουσιν **S** (0.2%) || --- (0.1%)

¹⁰ λεγει **f**⁵ **P**⁴⁵ **D,W** [50%] || ελεγεν **SA,B,C(N)** [49%] **HF,RP,CP,TR,OC,NU** || ειπεν [1%]

¹¹ πως ουπω **f**⁵ **A,D,N,W** [40%] || 1 ου **B** [55%] **HF,RP,CP,TR** || 2 **SC** [4%] **OC,NU** || 1 ουν 2 [1%]

¹² ερχεται **f**⁵ **SA,N** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ερχονται **P**⁴⁵ **B,C,D,W** [3%] **NU**

¹³ βηθσαιδαν **f**⁵ **P**⁴⁵ **SA,B(W)** (73.6%) **HF,RP,TR,NU** || βηθσαιδα **C,N** (26.1%) **CP,OC** || βηθανιαν **D** (0.3%) || one other variant

¹⁴ εξηγαγεν **f**⁵ **A,D,N,W** (98.8%) **HF,RP,CP,TR,OC** || εξηνεγκεν **SB,C** (1%) **NU** || three other variants (0.2%)

¹⁵ βλεπει **f**⁵ **SA,N(W)** (98.9%) **HF,RP,CP,TR,OC** || βλεπεις **B,C,D** (0.7%) **NU** || βλεπειν (0.2%) || two other variants (0.2%)

¹⁶ οτι **f**⁵ **SA,B,C,N** [95%] **HF,RP,TR,NU** || --- **D,W** [5%] **CP,OC**

¹⁷ ορω **f**⁵ **SA,B,C,N** [95%] **HF,RP,TR,NU** || --- **D,W** [5%] **CP,OC**

αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι¹ καὶ ἀποκατεστάθῃ² καὶ ἐνέβλεψεν³ τηλαυγῶς ἅπαντας.⁴ **26** Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν⁵ οἶκον αὐτοῦ, λέγων, “Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ”.⁶

Jesus declares His death, and ministers on that basis

Peter is inspired

27 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, “Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι?” **28** Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,⁷ “Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι Ἥλιον, ἄλλοι δὲ ἕνα⁸ τῶν προφητῶν”. **29** Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς,⁹ “Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι?” Ἀποκριθεὶς δὲ¹⁰ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ Χριστός!” **30** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.

31 Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ¹¹ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν¹² ἀρχιερέων καὶ τῶν¹³ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. **32** Καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος¹⁴ ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. **33** Ὁ δὲ, ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ¹⁵ Πέτρῳ, λέγων:¹⁶ “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ! ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.”

¹ ἐποίησεν αὐτον ἀναβλεψαι f⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || διεβλεψεν NB,C,W [2%] NU || ηρξατο 3 D

² ἀποκατεσταθῃ f⁵ D [75%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀπεκατεσταθῃ A,N,W [24%] || ἀπεκατεστη NC [1%] NU || ἀποκατεστη B

³ ἐνέβλεψεν f⁵ A,C,N [53%] RP,TR,OC || ἀνεβλεψεν [45%] HF,CP || ἐνεβλεπεν B [1%] NU || ἐβλεψεν N [0.5%] || ἀνεβλεπεν W [0.5%] || ἀναβλεψαι D

⁴ ἀπαντας f⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀπαντα NB,C [5%] NU || παντα D(W)

⁵ τον f⁵ W [70%] HF,RP,CP,TR,OC || --- (N)A,B,C,D,N [30%] NU

⁶ μηδε ειπῃς τινι εν τη κωμη f⁵ A,C,N (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC || μηδενι 21456 (1.8%) || --- NB,W (0.5%) NU || μηδενι 2 εις 56 D || four other variants (0.3%)

⁷ ἀπεκρίθησαν f⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ειπαν αυτω λεγοντες οτι NB[NU] || ειπαν αυτω λεγοντες οι μεν C [1.5%] || 1 αυτω λεγοντες D [0.5%] || 1 λεγοντες οι μεν W || four other variants

⁸ ενα f⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || οτι εις NB,C [0.5%] NU || ως 1 D

⁹ λεγει αυτοις f⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || επηρωτα αυτους NB,C,D [1%] NU

¹⁰ ἀποκριθεὶς δε f⁵ NC,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || και 1 A,N [1%] || 1 B [0.5%] NU

¹¹ ἀπο f⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ὑπο NB,C,D,N,W [10%] NU

¹² τῶν f⁵ NB,C,D,W [70%] HF,RP,CP,OC,NU || --- A,N [30%] TR

¹³ τῶν f⁵ NB,C,D,W [80%] HF,RP,CP,OC,NU || --- A,N [20%] TR

¹⁴ αὐτον ο πετρος f⁵ NA,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 B [0.5%] NU || 23 D (N absent)

¹⁵ τῷ f⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D [0.5%] NU

¹⁶ λεγων f⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || και λεγει NB,C [1%] NU

The cost of discipleship

34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς: “Ὅστις¹ θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,² ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. 35 Ὅς γὰρ ἂν³ θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ’ ἂν ἀπολέσῃ⁴ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ⁵ ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος⁶ σώσει αὐτήν. 36 Τί γὰρ ὠφελήσει⁷ ἄνθρωπον ἔαν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον,⁸ καὶ ζημιωθῇ⁹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ? 37 Ἡ τί δώσει¹⁰ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ? 38 Ὅς γὰρ ἐὰν¹¹ ἐπαισχυθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπαισχυθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

A miniature of the Kingdom

9 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκῶτων¹² οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται¹³ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.” 2 Καὶ μεθ’¹⁴ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν¹⁵ Ἰάκωβον καὶ τὸν¹⁶ Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ’ ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν· 3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο¹⁷ στίλβοντα, λευκὰ λίαν, ὡς χιών,¹⁸

¹ ὅστις f⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || εἰ τις sB,C(D,W) [5%] NU

² ἀκολουθεῖν f⁵ P⁴⁵C,D,W [65%] HF,RP,CP,OC,NU || ελθεῖν sA,B [35%] TR

³ ἂν f⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν sB,C [5%] NU

⁴ ἀπολεσῃ f⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀπολεσει sB,C [5%] NU || --- D

⁵ ψυχην αυτου f⁵ P⁴⁵sA,B,C [45%] TR,NU || ~ εαυτου I W [55%] HF,RP,CP,OC || --- D

⁶ ουτος f⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵sA,B,C,D,W [10%] NU

⁷ ωφελήσει f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ωφελει W [0.5%] NU || ωφελι sB || one other variant

⁸ εαν κερδηση τον κοσμον ολον f⁵ P⁴⁵vA,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 13452 C [0.5%] || κερδησαι 345 sB [0.5%] NU || three other variants

⁹ ζημιωθη f⁵ A,C,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ζημιωθηται sB [0.5%] NU

¹⁰ η τι δώσει f⁵ A,C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 γαρ 3 P⁴⁵W [1%] || 2 γαρ δοι sB,NU || 12 γαρ 3 D

¹¹ εαν f⁵ P⁴⁵sB,C [58%] HF,RP,OC,NU || αν (D)W [40%] TR || --- A [2%] CP

¹² των ωδε εστηκωτων f⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 213 B(D)NU || 12 εστωτων s [0.5%] || ~ 132 P⁴⁵v [0.5%]

¹³ γευσονται rell || γευσονται N [10%]

¹⁴ μεθ f⁵ P⁴⁵A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || μετα sB,C,D [1%] NU

¹⁵ τον rell || --- [20%] (OC is in small print)

¹⁶ τον f⁵ P⁴⁵sC,D,W [60%] TR,OC,NU || --- A,B,N [40%] HF,RP,CP (OC is in small print)

¹⁷ εγενετο f⁵ P⁴⁵sB,C,W [55%] CP,TR,OC,NU || εγενοντο A(D)N [45%] HF,RP

¹⁸ ως χιον f⁵ A(D)N (73.3%) HF,RP,CP,TR,OC || ωσει 2 (25.6%) || --- P⁴⁵v sB,C(W) (1%) NU || one other variant

οἷα κναφεὺς¹ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται² λευκᾶναι. **4** Καὶ ὄφθη αὐτοῖς Ἥλιος, σὺν Μωϋσῆ,³ καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, “Ραββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηναὺς τρεῖς;⁴ σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ⁵ μίαν καὶ Ἥλιᾷ μίαν.” **6** (Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει,⁶ ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.)⁷ **7** Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἦλθεν⁸ **Φωνή** ἐκ τῆς νεφέλης:⁹ “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός. Αὐτοῦ ἀκούετε!”¹⁰ **8** Καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ¹¹ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’¹² ἑαυτῶν.

9 Καταβαινόντων δὲ¹² αὐτῶν ἀπὸ¹³ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον,¹⁴ εἰ μὴ ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ. **10** Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συζητοῦντες τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. **11** Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, “Ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιον δεῖ ἔλθειν πρῶτον?” **12** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν¹⁵ αὐτοῖς: “Ἥλιος μὲν ἔλθων πρῶτον ἀποκαθιστᾷ¹⁶ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθη καὶ ἐξουδενωθῆ.¹⁷ **13** Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ “Ἥλιος” ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,¹⁸ καθὼς γέγραπται ἐπ’ αὐτόν.”

¹ κναφευς **F**⁵ [25%] || γναφευς **P**⁴⁵ **NA, B, C, N, W** [75%] **HF, RP, CP, TR, OC, NU** || --- **D**

² δύναται **F**⁵ (**P**⁴⁵) **A, (D) W** [95%] **HF, RP, CP, TR** || 1 ουτως **SB, C, (N)** [5%] **OC, NU**

³ μωυση **F**⁵ **SB, W** [45%] || μωυσει **D, N** [5%] **OC, NU** || μωσει **A** [48%] **CP, TR** || μωση **P**⁴⁵ **C** [2%] **HF, RP**

⁴ σκηνας τρεις **F**⁵ **A, D, N, W** [98%] **HF, RP, CP, TR, OC** || ~ 21 **P**⁴⁵ **SB, C** [2%] **NU**

⁵ μωσει **F**⁵ **A** [65%] **CP, TR** || μωση **C** [2%] **HF, RP** || μωυσει **SB, D, N** [5%] **OC, NU** || μωση **W** [28%]

⁶ λαλησει **F**⁵ **A, D, N** [87%] **HF, RP, CP** || λαληση [10%] **TR, OC** || λαλει **P**⁴⁵ **W** || αποκριθη **B, C** [3%] **NU** || απεκριθη **S** || two other variants

⁷ ησαν γαρ εκφοβοι (εμφοβοι **CP**) **F**⁵ **P**^{45v} **A, N, W** [98%] (**CP**) **HF, RP, TR, OC** || ~ 32 εγενοντο **SB, C, D** [2%] **NU**

⁸ ηλθεν **F**⁵ **A, D, N** [97%] **HF, RP, CP, TR, OC** || εγενετο **SB, C** [2%] **NU** || --- **W** [1%]

⁹ νεφελης **F**⁵ (**S**) **B, C, N** [70%] **HF, RP, CP, NU** || 1 λεγουσα **A, D, W** [30%] **TR, OC**

¹⁰ αυτου ακουετε **F**⁵ **A, N** [96%] **HF, RP, CP, TR, OC** || ~ 21 **SB, C, D, W** [4%] **NU**

¹¹ αλλα **F**⁵ **A, C, W** (95.6%) **HF, RP, TR, OC, NU** || ει μη **S, (B) D, N** (4.4%) **CP**

¹² καταβαινοντων δε **F**⁵ **A, W** [98%] **HF, RP, CP, TR, OC** || ~ και 1 **SB, C, D, N** [2%] **NU**

¹³ απο **F**⁵ **SA, C, N, W** [99.5%] **HF, RP, CP, TR, OC** || εκ **B, D** [0.5%] **NU**

¹⁴ διηγησωνται α ειδον **F**⁵ **A** [92%] **HF, RP, CP, TR, OC** || διηγησονται 23 **N** [5%] || ~ 231 **SB, C** [2%] **NU** || ~ 23 εξηγησονται **W** [1%] || ~ 2 ειδωσαν 1 **D**

¹⁵ αποκριθεις ειπεν **F**⁵ **A, D, N, W** [99%] **HF, RP, CP, TR, OC** || εφη **SB, C** [1%] **NU**

¹⁶ αποκαθιστα **F**⁵ **N** [97%] **HF, RP, CP, TR, OC** || αποκαθιστανει **A, W** [2%] **NU** || αποκατιστανει **B** || αποκαταστανει (**S**) **D** || αποκαταστησει **C** [0.5%]

¹⁷ εξουδενωθη **F**⁵ **A, C** [97.5%] **HF, RP, CP, TR, OC** || εξουθενωθη **S** [0.5%] || εξουδενηθη **B, D** [0.5%] **NU** || εξουθενηθη **N, W** [1.5%]

¹⁸ ηθελησαν **F**⁵ **A, N, W** [99%] **HF, RP, CP, TR, OC** || ηθελον **SB, C, D** [1%] **NU**

The nine couldn't do it

14 Καὶ ἐλθὼν¹ πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν² ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοῦς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς.³ 15 Καὶ εὐθέως⁴ πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν⁵ αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁶ καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. 16 Καὶ ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς,⁷ “Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς?”⁸ 17 Καὶ ἀποκριθεὶς⁹ εἶς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν:¹⁰ “Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. 18 Καὶ ὅπου ἂν¹¹ αὐτὸν καταλάβῃ ρήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ,¹² καὶ ξηραίνεται. Καὶ εἶπον¹³ τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.” 19 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ¹⁴ λέγει:¹⁵ “Ἦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι, ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν? Φέρετε αὐτὸν πρὸς με!” 20 Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὼν¹⁶ αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁷ αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο, ἀφρίζων. 21 Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, “Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ?” Ὁ δὲ εἶπεν:¹⁸ “Παιδιόθεν. 22 Καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ¹⁹ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα²⁰ ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. Ἄλλ’ εἴ τι δύνασαι,²¹ βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ’ ἡμᾶς.” 23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Τὸ εἰ δύνασαι²² πι-

¹ ἐλθων f⁵⁵ A,C,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐλθοντες NB,W [1%] NU

² εἶδεν f⁵⁵ A,C,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εἶδον NW [1%] NU || εἶδαν B

³ αυτοῖς f⁵⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || προς αυτους B,C,W [2%] NU || προς εαυτους N

⁴ ευθεως f⁵⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθως NB,C,W [3%] NU

⁵ ιδων f⁵⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR || ιδοντες NB,C(D)W [4%] OC,NU

⁶ εξεθαμβηθη f⁵⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR || εξεθαμβηθησαν NB,C,W [4%] OC,NU || εθαμβησαν D

⁷ τους γραμματεις f⁵⁵ A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτους NB,D,W [3%] NU

⁸ αυτους f⁵⁵ B,C,N [97%] HF,RP,TR,NU (some minuscules have aspiration) || εαυτους SA,W [2.5%] CP,OC || αλληλους [0.5%] || υμειν D || two other variants

⁹ αποκριθεις f⁵⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτω C(W) [2%] || απεκριθη αυτω NB,D [1%] NU

¹⁰ ειπεν f⁵⁵ A,C,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D [1%] NU

¹¹ αν f⁵⁵ C,D,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν A,B [2%] NU || --- N [1%]

¹² αυτου f⁵⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,W [5%] NU

¹³ ειπον *rell* || ειπα NB,W [3%] NU

¹⁴ αυτω f⁵⁵ (N) [95%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτοις (P⁴⁵) SA,B,D(W) [4%] NU || --- C [1%]

¹⁵ λεγει *rell* || ειπεν P⁴⁵ [0.5%] CP

¹⁶ ιδων f⁵⁵ [30%] || ιδων *rell* (It was the demon that saw Him, so the gender is neuter.)

¹⁷ ευθεως το πνευμα εσπαραξεν f⁵⁵ P⁴⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 23 ευθως συνεσπαραξεν NB,C [1%] NU || 23 εταραξεν D || three other variants

¹⁸ ειπεν f⁵⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εκ NB,C,D,N,W [5%] NU

¹⁹ αυτον και εις πυρ f⁵⁵ N [47%] TR,OC || 123 το 4 A [50%] HF,RP,CP || ~ 2341 NB,C [1%] NU || 134 P⁴⁵W [1%] || ~ 1342 D || three other variants

²⁰ υδατα *rell* || το υδωρ CP

²¹ δυνασαι f⁵⁵ A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || δυνη P⁴⁵ NB,D,W [3%] NU

²² δυνασαι f⁵⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || δυνη P⁴⁵ NB,D,N,W [3%] NU

στεύσαι¹ πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι”. **24** Καὶ εὐθέως² κράζας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρῶν,³ ἔλεγεν, “Πιστεύω, Κύριε⁴ βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ!”

25 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὁ⁵ ὄχλος, ἐπέτιμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, “Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν,⁶ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁷ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν!” **26** Καὶ κράζαν⁸ καὶ πολλὰ σπαραζαν⁹ αὐτόν¹⁰ ἐξῆλθεν. Καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός· ὥστε¹¹ πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. **27** Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς χειρὸς¹² ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. **28** Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν¹³ εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ’ ἰδίαν,¹⁴ “Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτόν?” **29** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ”.¹⁵

Jesus predicts His death again

30 Καὶ ἐκεῖθεν¹⁶ ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ¹⁷ **31** ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι, “Ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹⁸ ἀναστήσεται”. **32** Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

¹ πιστεύσαι f⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵ NB,C,N,W [3%] NU

² και ευθεως f⁵ P^{45v} A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 NC || ευθυς B [0.5%] NU || ευθυς δε [0.5%]

³ μετα δακρυν f⁵ (D)N (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC || --- (P⁴⁵) SA,B,C (1%) NU || W is wild || one other variant

⁴ κυριε f⁵ N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SA,B,C,D,W [1%] NU

⁵ ο f⁵ SA,W [60%] || --- B,C,D,N [40%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁶ το πνευμα το αλαλον και κωφον f⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34562 P⁴⁵ NB,C,D,W [5%] NU

⁷ σοι επιτασσω f⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C,W [1%] NU

⁸ κραζαν f⁵ A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κραζας NB,C,D,W [1.5%] NU

⁹ σπαραζαν f⁵ P^{45v} A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || σπαραζας NB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ αυτον f⁵ SA,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P^{45v} B,C,D,W [1.5%] NU

¹¹ ωστε f⁵ C,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τους SA,B [1.5%] NU

¹² αυτον της χειρος f⁵ A,N [95%] HF,RP,TR,OC || ~ 23 αυτου P^{45v} NB,D [5%] cop,CP,NU || 123 αυτου C || 23 W

¹³ εισελθοντα αυτον f⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || εισελθοντος αυτου NB,C,D,W [5%] NU || εισελθοντι αυτω P⁴⁵

¹⁴ επηρωτων αυτον κατ ιδιαν f⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 3412 S(B,C) [3%] NU || ~ 34 ηρωτων 2 D [1%] || ~ 34 και επηρωτησαν 2 W [1%] || και ηρωτησαν 2 P⁴⁵

¹⁵ και νηστεια f⁵ A,C,D,N,W (1,651 mss) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB (4 mss) NU

¹⁶ και εκειθεν f⁵ A,C,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κακειθεν NB,D [1.5%] NU

¹⁷ γνω f⁵ A,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || γνοι NB,C,D [1.5%] NU

¹⁸ τη τριτη ημερα f⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || μετα τρεις ημερας NB,C,D [1%] NU

About humility

33 Καὶ ἦλθεν¹ εἰς Καπερναοῦμ² καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτοῦς, “Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοῦς³ διελογίζεσθε?” 34 Οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων. 35 Καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς, “Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται⁴ πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος”. 36 Καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς, 37 “Ὅς ἐὰν⁵ ἐν τῶν τοιούτων παιδιῶν⁶ δέξεται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὅς ἐὰν⁷ ἐμὲ δέξεται,⁸ οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.”

Either for, or against

38 Ἀπεκρίθη δὲ⁹ αὐτῷ ὁ¹⁰ Ἰωάννης, λέγων,¹¹ “Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα¹² τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὅς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν¹³ καὶ ἐκώλυσάμεν¹⁴ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ¹⁵ ἡμῖν”.¹⁶ 39 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Μὴ κωλύετε αὐτόν, οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογήσαί με. 40 Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ’ ὑμῶν,¹⁷ ὑπὲρ ὑμῶν¹⁸ ἐστιν. 41 Ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτῆριον ὕδατος ἐν¹

¹ ἦλθεν **f**⁵ A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ἦλθον **SB,W** [2%] NU || εἰσηλθεν [1%] || ἦλθοσαν D

² καπερναοῦμ **f**⁵ A,C,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || καφαρναοῦμ **SB,D,W** [1%] NU

³ πρὸς εαυτοῦς **f**⁵ A,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C,D** [1%] NU

⁴ ἔσται **f**⁵ **SA,B,C,N** (80.6%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || ἐστῶ (19.2%) || ἐστε W (0.2%) || --- D

⁵ ἐὰν **f**⁵ N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀν **SA,B,C,D,W** [5%] NU

⁶ τοιούτων παιδιῶν *rell* || ~ 21 (NC) [1%] CP

⁷ ἐὰν **f**⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀν B,D,W [2%] NU || --- **S**

⁸ δέξεται **f**⁵ A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || δεχεται B [0.5%] NU || δεχετε **S**

⁹ ἀπεκρίθη δε **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR || εφη **SB** [1%] NU || και ἀποκριθεις W [1%] || 1 D [1%] OC || ἀποκριθεις 2 εφη C

¹⁰ ο **f**⁵ **SB,C,W** [45%] CP,TR,OC,NU || --- A,D,N [55%] HF,RP

¹¹ λεγων **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ειπεν D,W [1%] || λεγει [1%] || --- **SB,C** [1%] NU

¹² τινα **f**⁵ A [89%] HF,RP,CP,TR || 1 εν **SB,C,D,N,W** [10%] OC,NU || 1 επι [1%]

¹³ ος οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν **f**⁵ A(D)N,W (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C** (1.5%) NU || long omission (0.1%)

¹⁴ ἐκώλυσάμεν **f**⁵ A,C,N,W (90%) HF,RP,CP,TR,OC || ἐκωλυομεν **SB,D** (1.7%) NU || --- (8.3%) part of a larger omission

¹⁵ ἀκολουθεῖ **f**⁵ A,C,N (85.4%) HF,RP,CP,TR,OC || ηκολουθει **SB,D** (1.7%) NU || omit four words D,W (4.6%) || --- (8.3%) part of a larger omission

¹⁶ και ἐκώλυσάμεν αυτον οτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν *rell* || --- (8.3%) [Obvious homoioteleuton]

¹⁷ ὑμῶν **f**⁵ A,D,N [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ημων **SB,C,W** [10%] NU,some TRs

¹⁸ ὑμῶν **f**⁵ A,D,N [88%] HF,RP,CP,TR,OC || ημων **SB,C,W** [12%] NU,some TRs

ἐν¹ ὀνόματί μου,² ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,³ οὐ μὴ ἀπολέση τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

About offenses

42 “Καὶ ὅς ἐάν⁴ σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν⁵ τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,⁶ καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περὶκεῖται λίθος μυλικὸς⁷ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43 Καὶ ἐὰν σκανδαλίξη σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλὸν σοὶ ἐστὶν⁸ κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν⁹ ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν Γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον 44—ὅπου ‘ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται’.¹⁰ 45 Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίξη σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλὸν ἐστὶν σοὶ¹¹ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον 46—ὅπου ‘ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται’.¹² 47 Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίξη σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλὸν σοὶ¹³ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἢ¹⁴ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι¹⁵ εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός¹⁶ 48—ὅπου ‘ὁ σκώληξ¹⁷ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται’.

¹ ἐν **f**⁵ **NA,B,C,N,W** (81.8%) **HF,RP,CP,NU** || 1 τῶ **D** (18%) **TR,OC** || --- (0.2%)

² μου **f**⁵ **ND,W** (95.1%) **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **A,B,C,N** (4.9%) **NU**

³ ὑμῖν **f**⁵ **A,N** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 οτι **NB,C,D,W** [2%] **NU**

⁴ εαν **f**⁵ **A,C** [90%] **HF,RP,CP** || αν **NB,D,N,W** [10%] **TR,OC,NU**

⁵ μικρων **f**⁵ [85%] **HF,RP,TR** || 1 τουτων **NA,B,C,D,N** [15%] **CP,OC,NU** || 1 μου **W**

⁶ εις εμε **f**⁵ **A,B,N,W** [99.5%] **HF,RP,CP,TR,OC[NU]** || --- **NC,D** [0.5%]

⁷ λιθος μυλικος **f**⁵ **A,N** [96%] **HF,RP,CP,TR,OC** || μυλος ονικος **NB,C,D** [3%] **NU** || ~ μυλωνικος
1 [1%] || μυλον ονικον **W**

⁸ σοι εστιν **f**⁵ **A,N,W** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ 2 σε **NB,C** [3%] **NU** || ~ 21 **D**

⁹ εις την ζωην εισελθειν **f**⁵ **N(W)** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ 4123 **NA,B,C,D** [2%] **NU**

¹⁰ verse 44 **f**⁵ **A,D,N** [96%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NB,C,W** [4%] **NU**

¹¹ εστιν σοι **f**⁵ **N** [70%] **HF,RP,CP,TR** || 1 σε **NA,B,C** [28%] **NU** || ~ 21 **D,W** [2%] **OC**

¹² εις το πυρ το ασβεστον οπου ο σκωληξ αυτων ου τελευτα και το πυρ ου σβεννυται **f**⁵ **A,D,N** [96%]
HF,RP,CP,TR,OC || --- **NB,C,W** [4%] **NU**

¹³ σοι **f**⁵ **A,C,D,N** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || σε **NB** [1%] **NU** || --- **W** [1%]

¹⁴ η *rell* || 1 τους **D** [1%] **OC**

¹⁵ βληθηναι *rell* || απελθειν **D** [1%] **OC**

¹⁶ του πυρος **f**⁵ **A,C,N** (97.3%) **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NB,D,W** (1.5%) **NU** || εις το πυρ (0.5%) ||
long omissions (0.7%)

¹⁷ σκωληξ **f**⁵ [30%] || 1 αυτων **NA,B,C,D,N,W** [70%] **HF,RP,CP,TR,OC,NU**

49 “Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλλὶ ἀλισθήσεται.¹
50 Καλὸν τὸ ἄλας, ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύ-
σετε;” Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,² καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.”

Down with divorce!

10 Κάκειθεν³ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας, διὰ τοῦ⁴ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. **2** Καὶ προσελθόντες⁵ Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν⁶ αὐτόν, “Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολύσαι;” πειράζοντες αὐτόν. **3** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, “Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς;”⁷ **4** Οἱ δὲ εἶπον, “Μωσῆς ἐπέτρεπεν⁸ βιβλίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολύσαι”. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. **6** Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως, ἄρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτούς ὁ Θεός.^{10,11} **7** “Ἐνεκεν τούτου καταλείπει τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,¹² καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” **8** Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία.¹³ **9** Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.”

10 Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ¹⁴ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁵ περὶ τοῦ αὐτοῦ¹⁶ ἐπηρώτησαν¹⁷ αὐτόν. **11** Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ὅς ἐὰν¹ ἀπολύσῃ τὴν γυ-

¹ και πασα θυσια αλι αλισθησεται f⁵ A,C(D)N (88.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 1235 (4.4%)

|| --- (S)B(W) (7%) NU || one other variant

² αλας f⁵ C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αλα SA,B,D,W [2%] NU

³ καικειθεν f⁵ A,N [95%] HF,RP,TR || και εκειθεν SB,C,D,W [5%] CP,OC,NU

⁴ δια του f⁵ A,N (84.7%) HF,RP,CP,TR,OC || I το (1%) || και SB,C (0.7%) NU || εις το (0.5%)

|| --- D,W (12.8%) || three other variants (0.2%)

⁵ προσελθοντες f⁵ A,B (56.4%) HF,RP,CP,NU || I οι SC,N(W) (43.5%) TR,OC || --- D (0.1%)

⁶ επηρωτησαν f⁵ A,N,W [97%] HF,RP,TR || επηρωτων SB,D [3%] CP,OC,NU || επηρου C || one other variant

⁷ μωσης f⁵ A,C [80%] HF,RP,CP,TR || μωυσης SB,D,N,W [20%] OC,NU (twice)

⁸ μωσης επετρεπεν f⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 SB,C,D [1.5%] OC,NU

⁹ και αποκριθεις ο f⁵ A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ο δε SB,C [1.5%] NU

¹⁰ ο θεος f⁵ A,N(D,W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,C [1%] NU

¹¹ θεος re// || I και ειπεν D,N,W [5%] CP

¹² και προσκολληθησεται προς την γυναικα αυτου f⁵ D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 12 τη γυναικι 6 A,N [1.5%] || 12 γυγυναικι 6 C || --- SB [0.5%]

¹³ σαρξ μια f⁵ SA,C,W [35%] || ~ 21 B,D,N [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁴ εν τη οικια f⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || εις την οικιαν SB,D [1%] OC,NU

¹⁵ αυτου f⁵ A,D,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR || --- SB,C [2%] OC,NU

¹⁶ του αυτου f⁵ (D) [80%] HF,RP,CP,TR || τουτου A,B,C,N [18%] OC,NU || 2 [1%] || τουτων S || --- W [1%]

¹⁷ επηρωτησαν f⁵ A,D,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR || επηρωτων SB [2%] OC,NU || επηρωτου C

ναίκα αὐτοῦ καὶ γαμήση ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν· 12 καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύση² τὸν ἄνδρα αὐτῆς³ καὶ γαμηθῇ ἄλλω,⁴ μοιχᾶται.”

Jesus blesses little children

13 Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψηται αὐτῶν·⁵ οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.⁶ 14 Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με·⁷ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. 15 Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν⁸ μὴ δεῖξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.” 16 Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.⁹

A rich young man

17 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν,¹⁰ προσδραμῶν τίς¹¹ καὶ γονυτήσας αὐτὸν ἐπῆρώτα αὐτόν, “Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζῶν ἀιώνιον κληρονομήσω?” 18 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: “Τί με λέγεις ἀγαθόν? Οὐδεὶς ἀγαθός εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. 19 Τὰς ἐντολὰς οἶδας: Μὴ μοιχεύσης, Μὴ φονεύσης,¹² Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης, Μὴ ἀποστερήσης,¹³ Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.”¹⁴ 20 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν¹⁵ αὐτῷ, “Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφύλαξάμην ἐκ νεότητός μου”.¹⁶ 21 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ:¹⁷ “Ἐν

¹ εαν f⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || αν NB,C,D [2%] OC,NU

² γυνή απολύση f⁵ A,N,W (96.3%) HF,RP,CP,TR || 1 απολυσασα (1.8%) OC || 1 εξελθη D (0.9%) || αυτη απολυσασα NB,C (0.6%) NU || two other variants (0.2%) || long omissions (0.2%)

³ αυτης rell || --- OC

⁴ και γαμηθη αλλω f⁵ A,N (95.9%) HF,RP,CP,TR || γαμηση αλλων NB(D) (0.4%) NU || 23 (1%) OC || 12 (0.3%) || 1 γαμηση 3 (0.5%) || 1 γαμηση αλλων (D)W (1.5%) || γαμηση 3 C (0.1%) || 1 κοιμηθη 3 (0.3%) || long omissions (0.2%)

⁵ αψηται αυτων f⁵ A,D,N,W (93.3%) HF,RP,CP,TR || ~ 21 NB,C (6.7%) OC,NU

⁶ επετιμων τοις προσφερουσιν f⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || επετιμησαν αυτοις NB,C [1%] NU

⁷ με f⁵ B(N,W) [75%] HF,RP,CP,NU || 1 και NA,C,D [25%] TR,OC

⁸ εαν f⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αν NB,C,D,W [4%] NU

⁹ τιθεις τας χειρας επ αυτα ευλογει αυτα f⁵ A(D,W) [88.5%] HF,RP || 12345 ηυλογει 7 (N) [10%] CP,TR || ~ κατευλογει 12345 NB,C [1.5%] NU || ~ κατηυλογει 12345 OC (each verb has at least five variants)

¹⁰ οδον rell || 1 ιδου τις πλουσιος A,W [10%]

¹¹ τις f⁵ [20%] CP || εις NB,C,D,N [70%] HF,RP,TR,OC,NU || --- A,W [10%]

¹² μοιχευσης μη φονευσης f⁵ A,N,W (93.4%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 B,C (4%) NU || 1 (1.8%) || 3 N (0.3%) || 12 πορνευσης D (0.4%) || 12 πορνευσης 23 (0.2%)

¹³ μη αποστερησης f⁵ NA,C,D,N (83.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- B,W (16.1%)

¹⁴ μητερα f⁵ A,B,D (87.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || 1 σου NC,N,W (12.1%)

¹⁵ αποκριθεις ειπεν f⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εφη C || εφη NB [1%] NU

¹⁶ μου rell || 1 τι ετι υστερω N(W) [10%]

¹⁷ αυτω rell || 1 ει θελεις τελειος ειναι N,W [10%]

σοι¹ ὑστερεῖ² ὑπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δός³ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν.”⁴ 22 Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλὰ.

23 Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται!” 24 Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς: “Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν⁵ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. 25 Εὐκοπώτερόν γάρ⁶ ἐστὶν κάμηλον διὰ⁷ τρυμαλιᾶς της⁸ ραφίδος εἰσελθεῖν⁹ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.” 26 Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς, “Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;” 27 Ἐμβλέψας δὲ¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, “Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ’ οὐ παρὰ¹¹ Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν¹² παρὰ τῷ Θεῷ.”

It pays to serve Jesus

28 Ἦρξατο δὲ¹³ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ,¹⁴ “Ἴδου, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν¹⁵ σοι”. 29 Ἀποκριθεὶς δὲ¹⁶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν:¹⁷ “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ

¹ σοι f⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR || σε NB,C,W [2%] OC,NU

² υστερει rell || 1 ει θελεις τελειος ειναι [1%] OC

³ δος f⁵ A,B,N,W [80%] HF,RP,CP,OC || 1 τοις NC,D [20%] TR[NU]

⁴ αρας τον σταυρον f⁵ A,N (96.1%) HF,RP,CP,TR || 123 σου (W) (2.5%) OC || --- NB,C,D (1.4%) NU

⁵ τους πεποιθотας επι χρημασιν f⁵ A,C,N (92.1%) HF,RP,CP,OC || 234 (1.5%) || 123 χρηματα (0.9%) || 123 τοις 4 D (4%) TR || τοις πεποιθωσιν 3 τοις 4 (0.7%) || οι τα χρηματα εχοντες (0.4%) || πλουσιον W || --- NB (5 mss) NU || long omission (0.1%) (Is the omission not obviously inferior?)

⁶ γαρ f⁵ [20%] CP || δε A || --- NB,C(D)N,W [80%] HF,RP,TR,OC,NU

⁷ δια f⁵ NA,C,D,N,W [45%] OC || 1 της B [55%] HF,RP,CP,TR[NU]

⁸ της f⁵ B [80%] HF,RP,CP,TR[NU] || --- NA,C,D,N,W [20%] OC

⁹ εισελθειν f⁵ NA,N,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC || διελθειν B,C [10%] NU || διελευσεται D

¹⁰ δε f⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || --- NB,C [1%] OC,NU

¹¹ παρα f⁵ NB,C,N [90%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 τω A,D,W [10%] TR

¹² εστιν f⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C(D)W [2%] NU

¹³ δε f⁵ N [50%] CP || --- NA,B,C,W [30%] HF,RP,OC,NU || ~ και D [20%] TR || ουν [0.5%]

¹⁴ ο πετρος λεγειν αυτω f⁵ A(D)N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 3124 NB,C [1%] NU || ~ 4312 W [1%] || ~ 3412 [0.5%]

¹⁵ ηκολουθησαμεν f⁵ NA,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ηκολουθηκαμεν B,C,D,W [0.5%] NU

¹⁶ αποκριθεις δε f⁵ D [50%] HF,CP,TR,OC || 1 A,W [20%] RP || ~ και 1 C,N [29%] || --- NB [1%] NU

¹⁷ ο ιησους ειπεν f⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ εφη 12 B [0.5%] NU || ~ εφη αυτω 12 N || 12 D || one other variant

πατέρα ἢ μητέρα¹ ἢ γυναῖκα² ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς, ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ ἔνεκεν³ τοῦ εὐαγγελίου, 30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα, νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ—οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς καὶ πατέρα καὶ μητέρα⁴ καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς (μετὰ διωγμῶν)—καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον. 31 Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ⁵ ἔσχατοι πρῶτοι.”

Jesus predicts His death a third time

32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς⁶ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ⁷ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, 33 ὅτι “Ἴδου, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματεῦσιν⁸ καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν· 34 καὶ ἐμπαίζουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπύσουσιν αὐτῷ,⁹ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν.¹⁰ Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹¹ ἀναστήσεται.”

Selfish ambition rebuked

35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ¹² υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες,¹³ “Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὁ ἐὰν αἰτήσωμεν¹⁴ ποιήσῃς ἡμῖν”. 36 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Τί θέλετε ποιῆσαί με¹⁵ ὑμῖν?” 37 Οἱ δὲ εἶπον¹⁶ αὐτῷ, “Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου¹ καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου¹

¹ πατερα η μητερα f⁵ NA,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 B,C,W [1%] NU || 3 D

² η γυναικα f⁵ A,C,N (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W (1.8%) NU || two other variants (0.1%)

³ ενεκεν f⁵ C,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || --- NA,B [10%] TR || ενεκα D [0.5%]

⁴ πατερα και μητερα f⁵ [40%] OC || πατερας 2 μητερας N [2%] || μητερας B [55%]

HF,RP,CP,TR,NU || 3 A,C,D,W [3%] || long omission N

⁵ και f⁵ NA,D,W [70%] HF,RP,CP,OC || 1 οι B,C,N [30%] TR[NU]

⁶ αυτους *rell* || αυτων CP || αυτοις [2%]

⁷ και f⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || οι δε NB,C [2%] NU || --- D,W [2%]

⁸ και τοις γραμματευσιν f⁵ A,B [40%] TR,NU || 13 C,D,N,W [60%] HF,RP,CP,OC || --- N [0.5%]

⁹ μαστιγωσουσιν αυτον και εμπυσουσιν αυτω f⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 45312 (N)B,C [2%] NU || 12 [1%] || 1345 N || εμπυξουσιν 5 D [0.5%]

¹⁰ αυτον f⁵ A,C,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB(D) [2%] NU

¹¹ τη τριτη ημερα f⁵ A,N,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC || μετα τρεις ημερας NB,C,D (0.7%) NU || long omission (0.3%)

¹² οι f⁵ ND,W (67.3%) HF,RP,CP,TR,NU || --- A,N (32.4%) OC || 1 δυο B,C (0.3%)

¹³ λεγοντες f⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτω NB,C(D) [1.5%] NU

¹⁴ αιτησωμεν f⁵ [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 σε (A)B,C [1%] NU || σε 1 N [5%] || σε ερωτησωμεν D [0.5%] || σε αιτησωμεθα W || long omission N

¹⁵ ποιησαι με f⁵ A,N (90.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 (0.9%) || 1 W (2.5%) || ποιησω C(D) (2.7%) || ποιησω 2 (0.1%) || ~ 2 ποιησω B (0.3%) [NU] || ινα ποιησω (2.1%) || long omissions N (0.6%)

¹⁶ ειπον *rell* || ειπαν B,C,D [0.5%] NU || long omission N

καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου”. 38 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ³ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;” 39 Οἱ δὲ εἶπον⁴ αὐτῷ, “Δυνάμεθα”. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Τὸ μὲν⁵ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· 40 τὸ δὲ καθίσει ἐκ δεξιῶν μου καὶ⁶ ἐξ εὐωνύμων μου⁷ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ’ οἷς ἡτοίμασται.”

41 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 42 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς⁸ λέγει αὐτοῖς: “Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. 43 Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται⁹ ἐν ὑμῖν, ἀλλ’ ὅς ἐάν¹⁰ θέλῃ γενέσθαι μέγας¹¹ ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος,¹² ὅς ἐάν¹³ θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι¹⁴ πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. 45 Καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.”

Blind Bartimaeus

46 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχῶ.¹⁵ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχῶ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ,¹⁶ υἱὸς Τιμαίου, Βαρτιμαῖος ὁ¹⁷ τυφλός, ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹⁸ 47 Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς

¹ ἐκ δεξιῶν σου **f**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 **SB,C** [1%] NU

² ἐξ εὐωνύμων σου **f**⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 D,W [1%] || ~ 312 **S** || 1 ἀριστερων B [0.5%] NU

³ καὶ **f**⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || η **SB,C,D,N,W** [5%] NU

⁴ εἶπον *rell* || εἶπαν **SB,D,W** [1%] NU || λεγουσιν [0.5%]

⁵ μὲν **f**⁵ A,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C** [0.5%] NU

⁶ καὶ **f**⁵ A,C,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || η **SB,D,W** [1.5%] NU

⁷ μου **f**⁵ [35%] TR || --- **SA,B,C,D,N,W** [65%] HF,RP,CP,OC,NU

⁸ ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσαμενος αὐτους **f**⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 4513 (**S**)B,C,D [1.5%] NU || 1234 [0.5%] || 124 W

⁹ ἔσται **f**⁵ A,N (97.5%) HF,RP,CP,TR,OC || ἐστιν **SB,C(D,W)** (1.6%) [NU] || ἐστε (0.8%) || two other variants

¹⁰ ἐάν **f**⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀν **SB,D(W)** [3%] NU (N vacant)

¹¹ γενεσθαι μέγας **f**⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 **SB,C(W)** [5%] NU || ~ 2 εἶναι D

¹² ὑμῶν διάκονος **f**⁵ **SA,B,C,D,W** [98%] HF,RP,CP,OC,NU || ~ 21 [2%] TR

¹³ ἐάν **f**⁵ A,C [85%] HF,RP,CP,OC || ἀν **SB,D,W** [15%] TR,NU

¹⁴ ὑμῶν γενεσθαι **f**⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐν ὑμῖν εἶναι **SB,C** [2%] NU || ~ 21 [2%] || 1 εἶναι D,W [1%]

¹⁵ ἱεριχῶ **f**⁵ OC || ἱεριχω HF,RP,CP,TR,NU (twice)

¹⁶ ἱκανοῦ **f**⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR || 1 ο **SB,C,D,W** [10%] OC,NU

¹⁷ ὁ **f**⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR || --- **SB,D,W** [2%] OC,NU

¹⁸ ἐκαθητο παρα την οδον προσαιτων **f**⁵ A,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC || 1234 C (0.2%) || ~ (+καὶ **S**) προσαιτης 1234 (**S**)B (0.5%) NU || 1234 επαιτων D (0.2%) || two other variants

ὁ Ναζωραῖός ἐστιν,¹ ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, “Ὁ υἱός² Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν με!” **48** Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ, ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, “Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με!” **49** Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι.³ Καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ, “Θάρσει, ἔγειραι,⁴ φωνεῖ σε!” **50** Ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς⁵ ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **51** Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁶ “Τί θέλεις ποιήσω σοι;”⁷ Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, “Ραββουνί,⁸ ἵνα ἀναβλέψω!” **52** Ὁ δὲ⁹ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Ὑπάγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε”. Καὶ εὐθέως¹⁰ ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθησεν¹¹ τῷ Ἰησοῦ¹² ἐν τῇ ὁδῷ.

The last week

The ‘triumphal’ entry—Sunday, 03/31/30 AD

11 Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ,¹³ εἰς Βηθσαφαγή¹⁴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **2** καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως¹⁵ εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ’ ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων¹⁶ κεκάθικεν. Λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.¹⁷ **3** Καὶ ἐάν τις ὑμῖν

¹ ὁ ναζωραῖος ἐστιν **f**⁵ **NA,C** [98.5%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 ναζωρηνος 3 (0.4%) || 1 ναζαρηνος 3 (D)W (1.1%) **NU** || ~ 31 ναζαρηνος **B** || one other variant

² ὁ υἱός **f**⁵ **A,W** [97%] **HF,RP,CP,TR** || 2 **D** [1.5%] || υἱε **SB,C** [1.5%] **OC,NU**

³ αὐτον φωνηθῆναι **f**⁵ **A,D,W** [96.5%] **HF,RP,CP,TR** || αὐτω 2 [1%] || ~ 21 [1%] || ~ φωνησατε 1 **SB,C** [1.5%] **OC,NU**

⁴ εγειραι **f**⁵ [70%] **HF,RP,CP,TR** || εγειρε **SA,B,C,D,W** [28%] **OC,NU** || εγειρου [2%]

⁵ ἀναστὰς **f**⁵ **A,C,W** [98.5%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ἀναπηδησας **SB,D** [1.5%] **NU**

⁶ λέγει αὐτω ὁ ἰησοῦς **f**⁵ **A,W** [95%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ 234 εἶπεν **SB,C,D** [1.5%] **NU** || ~ 3412 [3%] || two other variants [0.5%]

⁷ θέλεις ποιήσω σοι **f**⁵ **A,D,W** [96%] **HF,RP,CP,TR** || ~ 312 **SB,C** [4%] **OC,NU**

⁸ ραββουνί **f**⁵ [35%] **CP** || ραββουνοι **SA,W** [59%] **HF,RP,OC,NU** || ραββονι [5%] **TR** || ραββουνει **B,C** [0.5%] || κυριε ραββει **D** || two other variants [0.5%]

⁹ ὁ δε **f**⁵ **NA,C,D(W)** [99%] **HF,RP,CP,TR** || ~ και 1 **B** [1%] **OC,NU**

¹⁰ εὐθεως **f**⁵ **A,C,D,W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || εὐθυς **SB** [1%] **NU**

¹¹ ἠκολούθησεν **f**⁵ [30%] **CP** || ἠκολουθει **SA,B,C,D,W** [69%] **HF,RP,TR,OC,NU** || ἠκολούθη [1%]

¹² τω ἰησοῦ **f**⁵ [95%] **HF,RP,CP,TR,OC** || αὐτω **SA,B,C,D,W** [5%] **NU**

¹³ ἱερουσαλημ **f**⁵ **A** [90%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ἱεροσαλυμα **SB,C,D,W** [10%] **NU**

¹⁴ βηθσαφαγή **f**⁵ [70%] **HF,RP,CP,OC** || βηθφαγή **SA,C,W** [30%] **TR,NU** || βηδραφή **B** || --- **D**

¹⁵ εὐθεως **f**⁵ **A,C,D,W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || εὐθυς **SB** [1%] **NU**

¹⁶ ἀνθρώπων **f**⁵ **D** [95%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 οὐπω **SC** [1%] || οὐπω 1 **B(W)** [3%] **NU** || πωποτε 1 **A** [0.5%]

¹⁷ κεκάθικεν (-ἦκεν 2%) λύσαντες αὐτον ἀγαγετε **f**⁵ **A(D)(W)** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ἐκαθισεν λύσατε αὐτον και φερετε **SB,C** [1%] **NU**

εἶπη, “Τί ποιεῖτε τοῦτο?” εἶπατε ὅτι¹ “Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει”, καὶ εὐθέως² αὐτὸν ἀποστέλλει³ ὧδε.”

4 Ἀπῆλθον δὲ⁴ καὶ εὗρον τὸν⁵ πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν⁶ θύραν, ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. 5 Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων⁷ ἔλεγον αὐτοῖς, “Τί ποιεῖτε, λύοντες τὸν πῶλον?” 6 Οἱ δὲ εἶπον⁸ αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁹ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. 7 Καὶ ἤγαγον¹⁰ τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον¹¹ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ’ αὐτῷ.¹² 8 Πολλοὶ δὲ¹³ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στοιβάδας¹⁴ ἔκοπτον¹⁵ ἐκ τῶν δένδρων¹⁶ καὶ ἐστρώννουν εἰς τὴν ὁδόν.¹⁷ 9 Καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες:¹⁸ “Ὠσαννά!” “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!” 10 “Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι Κυρίου!”¹⁹ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ!” “Ὠσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις!”

11 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ²⁰ εἰς τὸ ἱερόν. Καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὁψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

¹ ὅτι **f**⁵ **NA,C,D,W** [99.5%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **B** [0.5%] **NU**

² εὐθεως **f**⁵ **A,W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || εὐθους **NB,C,D** [1%] **NU**

³ αὐτον αποστέλλει **f**⁵ **A** [83%] **HF,RP,CP** || ~ 21 [1%] || 1 αποστέλει **W** [15%] **TR** || 12 παλιν **SD** [0.5%] **OC,NU** || ~ 2 παλιν 1 **B** || παλιν 12 **C**

⁴ απηλθον δε **f**⁵ **A,C,W** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 ουν [2%] || ~ και 1 **NB** [0.5%] **NU** || ~ και απελθοντες **D** [0.5%]

⁵ τον **f**⁵ **NC** [65%] **TR,OC** || --- **A,B,D,W** [35%] **HF,RP,CP,NU**

⁶ την **f**⁵ **NA,C,D** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **B,W** [1%] **NU**

⁷ εστῶτων **f**⁵ **W** [30%] **CP** || εστηκοτων **NA,B,C,D** [70%] **HF,RP,TR,OC,NU**

⁸ ειπον *te//* || ειπαν **A** [1%] **NU**

⁹ εντεειλατο **f**⁵ **A** [96%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ειπεν **NB,C,W** [4%] **NU** || ειρηκει **D**

¹⁰ ηγαγον **f**⁵ **A,D** [96.5%] **HF,RP,CP,TR,OC** || αγουσιν **NC,W** [3%] || φερουσιν **B** [0.5%] **NU**

¹¹ επεβαλον **f**⁵ **A** [96%] **HF,RP,CP,TR,OC** || επιβαλλουσιν **NB,C,D,W** [4%] **NU**

¹² αυτω **f**⁵ **A,N,W** [98%] **HF,RP,CP,TR,OC** || αυτον **NB,C,D** [2%] **NU**

¹³ πολλοι δε **f**⁵ **A,D,N,W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ και 1 **NB,C** [1%] **NU**

¹⁴ στοιβαδας **f**⁵ **A,C** [70%] **HF,RP,CP,TR,OC** || στιβαδας **NB(D)** [28%] **NU** || στυβαδας **N** [1%] || one other variant || long omission **W**

¹⁵ εκοπτον **f**⁵ **A,C,D,N** (97.4%) **HF,RP,CP,TR,OC** || κοψαντες **NB** (0.5%) **NU** || long omissions **W** (2.1%)

¹⁶ δενδρων **f**⁵ **A,D,N** (97.2%) **HF,RP,CP,TR,OC** || αγρων **NB,C** (0.6%) **NU** || long omissions **W** (2.2%)

¹⁷ και εστρωννουν εις την οδον **f**⁵ **A(D)** (79.8%) **HF,RP,CP,TR,OC** || 12 εν τη 5 **N** (17.5%) || --- **NB,C** (0.6%) **NU** || long omissions **W** (2.1%)

¹⁸ λεγοντες **f**⁵ **A,D,N,W** [99%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NB,C** [1%] **NU**

¹⁹ εν ονοματι κυριου **f**⁵ **A,N** [95%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **NB,C,D,W** [5%] **NU**

²⁰ ο ιησους και **f**⁵ **A,N** [96%] **HF,RP,TR,OC** || 12 [2%] **CP** || --- **NB,C,W** [1%] **NU** || 3 **D** [1%]

A barren fig tree

12 Καὶ τῇ ἐπαύριον, ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπεΐνασεν.
13 Καὶ ἰδὼν συκην¹ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὐρήσει τι²
ἐν αὐτῇ. Καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα, οὐ γὰρ ἦν
καιρὸς³ σύκων. 14 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς⁴ εἶπεν αὐτῇ, “Μηκέτι ἐκ σοῦ
εἰς τὸν αἰῶνα⁵ μηδεὶς καρπὸν φάγη!”⁶ Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Jesus 'purifies' the temple (2nd time)—Monday, 04/01/30 AD

15 Καὶ ἔρχονται⁷ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς⁸ εἰς τὸ ἱερὸν
ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ⁹ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς
τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περι-
στερὰς κατέστρεψεν. 16 Καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ
ἱεροῦ. 17 Καὶ ἐδίδασκεν λέγων¹⁰ αὐτοῖς: “Οὐ γέγραπται ὅτι ‘Ὁ οἶκός μου
οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν’? Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε
αὐτὸν¹¹ σπήλαιον ληστῶν!”

18 Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,¹² καὶ ἐζήτουν πῶς
αὐτὸν ἀπολέσουσιν.¹³ ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς¹⁴ ὁ ὄχλος ἐξε-
πλήσσετο ἐπὶ τῇ διδασκῇ αὐτοῦ. 19 Καὶ ὅτε¹⁵ ὄψε ἐγένετο, ἐξεπορεύετο¹⁶
ἔξω τῆς πόλεως.

¹ συκην **f**⁵ [86%] HF,RP,CP,TR || 1 απο A,B,C,N(D,W) [10%] OC,NU || 1 μιαν απο **ς** [2%] ||
1 μιαν [2%]

² ευρησει τι **f**⁵ [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **ς**A,B,C,N(W) [9%] OC,NU || ευρησων 2 [0.5%] || D is
wild

³ ου γαρ ην καιρος **f**⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 124 N || ~ ο 24 ουκ 3 **ς**B,C [1%] NU || 123 ο
4 D,W [0.5%]

⁴ ο ιησους **f**⁵ (W) [90%] HF,RP,CP,TR || --- **ς**A,B,C,D,N [10%] OC,NU

⁵ εκ σου εις τον αιωνα **f**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34512 **ς**B,C(D)W [4%] NU

⁶ φαγη **f**⁵ D,W [35%] CP || φαγοι **ς**A,B,C,N [65%] HF,RP,TR,OC,NU // φαγει [0.5%]

⁷ ερχονται *re* || 1 παλιν N [1%] OC

⁸ ο ιησους **f**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **ς**B,C(D)W [4%] NU

⁹ και **f**⁵ D [97%] HF,RP,CP,TR || 1 τους **ς**A,B,C,N [3%] OC,NU || --- W

¹⁰ λεγων **f**⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και ελεγεν **ς**B,C [2%] NU

¹¹ εποιησατε αυτον **f**⁵ **ς**C(D),N,W [94%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 A [5%] OC || πεποιηκατε 2 B [1%]
NU

¹² γραμματεις και οι αρχιερεεις **f**⁵ N [94%] HF,RP,CP,TR || ~ 4231 **ς**A,B,C,D,W [6%] NU ||
123 φαρισαιοι 234 OC || one other variant [0.5%]

¹³ απολεσουσιν **f**⁵ [35%] TR || απολεσωσιν **ς**A,B,C,D,N,W [65%] HF,RP,CP,OC,NU

¹⁴ οτι πας **f**⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2 γαρ **ς**B,C,W [3%] NU

¹⁵ οτε **f**⁵ A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || οταν **ς**B,C,W [4%] NU

¹⁶ εξεπορευετο **f**⁵ **ς**C,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εξεπορευοντο A,B(W) [3%] NU

How to drown a mountain

20 Καὶ πρῶτῳ παραπορευόμενοι,¹ εἶδον τὴν συκὴν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. 21 Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ: “Ραββί, ἴδε! Ἡ συκὴ ἦν κατηράσω ἐξήρανται!” 22 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ² Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς: “Ἔχετε πίστιν Θεοῦ. 23 Ἀμὴν γὰρ³ λέγω ὑμῖν ὅτι ὡς ἂν εἶπη τῷ ὄρει τούτῳ, “Ἀρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν”, καὶ μὴ διακριθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύσῃ⁴ ὅτι ἂ λέγει⁵ γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἶπη.⁶ 24 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν⁷ προσευχόμενοι⁸ αἰτήσθε,⁹ πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε,¹⁰ καὶ ἔσται ὑμῖν.

25 “Καὶ ὅταν στήκητε¹¹ προσευχόμενοι, ἀφίετε, εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος, ἵνα καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῆ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. 26 Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς¹² ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.”¹³

Jesus' authority questioned—Tuesday, 04/02/30 AD

27 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι. 28 Καὶ λέγουσιν¹⁴ αὐτῷ, “Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς?” καὶ¹⁵ “Τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν¹⁶ ἵνα ταῦτα ποιῆς?” 29 Ὁ δὲ Ἰησοῦς

¹ πρῶτῳ παραπορευομενοι f⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 B,C(D)W [3%] OC,NU ||

~ παρεπορευετο I S

² ο rell || --- [5%] TR

³ γαρ f⁵ A,C,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,D,N [4%] NU

⁴ πιστευση f⁵ A,C,D,N,W [93.4%] HF,RP,TR || πιστευσει [5%] OC || πιστευη SB (0.7%) NU || πιστευει (0.7%) CP || four other variants (0.2%)

⁵ α λεγει f⁵ A,C,W (98%) HF,RP,CP,TR,OC || ο 2 (0.2%) || 1 λαλει (0.3%) || 1 ειπη (0.1%) || ο λαλει SB,N (1.1%) NU || --- D (0.3%)

⁶ ο εαν ειπη f⁵ A(D)N (98%) HF,RP,CP,TR,OC || οσα 23 (0.6%) || οτι 23 (0.2%) || --- SB,C,W (1.2%) NU

⁷ αν f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν N [1.5%] || --- SB,C,D,W [1.5%] NU

⁸ προσευχομενοι f⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || προσευχεσθε και SB,C,D [1.5%] NU

⁹ αιτησθε f⁵ [50%] HF,RP,CP || αιτεισθε SA,B,C,D,N,W [48%] TR,OC,NU || αιτησησθε [0.5%] || αιτησητε [0.5%] || three other readings

¹⁰ λαμβανετε f⁵ A,N (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC || ελαβετε SB,C,W (0.7%) NU || ληψεσθε (0.5%) || λημψεσθε D (0.2%) || long omissions (0.5%)

¹¹ στηκητε f⁵ B,N,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC || στηκετε A,C,D [10%] NU || στητε S

¹² ο εν τοις ουρανοις rell || --- [1%] OC

¹³ whole verse 26 f⁵ A(C)(D)(N) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,W [4%] NU (an easy case of homoioteleuton)

¹⁴ λεγουσιν f⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ελεγον P^{45v} SB,C,W [2%] NU

¹⁵ και f⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || η SB [1.5%] OC,NU || --- C(D) [0.5%]

¹⁶ την εξουσιαν ταυτην εδωκεν f⁵ A,N [93%] HF,RP,CP,TR || 123 δεδωκεν P^{45v} [2%] || ~ 4123 SB,C [4%] OC,NU || ~ 4312 [1%] || ~ 3124 W || --- D

ἀποκριθεὶς¹ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ² ἕνα λόγον· καὶ ἀποκριθῆτέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. **30** Τὸ βάπτισμα³ Ἰωάννου: ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;”⁴ **31** Καὶ ἐλογίζοντο⁵ πρὸς ἐαυτοὺς, λέγοντες: “Ἐὰν εἴπωμεν, ‘Ἐξ οὐρανοῦ’, ἐρεῖ, ‘Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ?’ **32** Ἄλλ⁷ εἴπωμεν, ‘Ἐξ ἀνθρώπων’.”—ἐφοβοῦντο τὸν λαόν,⁸ ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὅτι ὄντως⁹ προφήτης ἦν. **33** Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ,¹⁰ “Οὐκ οἶδαμεν”. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποθεὶς¹¹ λέγει αὐτοῖς, “Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ”.

Parable of wicked tenants

12 Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν:¹² “Ἄμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος¹³—καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὠρυξεν ὑπολήνιον καὶ ὄκοδόμησεν πύργον—καὶ ἐξέδοτο¹⁴ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. **2** Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δούλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ¹⁵ τοῦ ἀμπελῶνος. **3** Οἱ δὲ¹⁶ λαβόντες αὐτὸν, ἔδηραν¹⁷ καὶ ἀπέστειλαν κενόν. **4** Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δούλον, κάκεινον λιθοβολήσαντες¹⁸ ἐκεφαλαίωσαν,¹⁹ καὶ ἀπέστειλαν

¹ ἀποκριθεὶς **F**⁵ A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C** [1.5%] NU

² ὑμας καὶ ἐγὼ **F**⁵ [60%] HF,RP,CP || 1 καγὼ **SD,N,W** [38%] TR,OC || ~ καγὼ 1 A [1%] || 1 B,C [1%] NU

³ βάπτισμα **F**⁵ N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 το **SA,B,C,D** [1%] NU

⁴ ἀνθρώπων **F**⁵ [20%] || 1 ἀποκριθῆτε μοι **P**⁴⁵ **SA,B,C,D,N,W** [80%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁵ ἐλογίζοντο **F**⁵ A(N) [94%] HF,RP,CP,TR,OC || διελογίζοντο B,C,D,W [6%] NU || προσελογίζοντο **S**

⁶ οὖν **F**⁵ **SB,D,N** [97%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- A,C,W [3%]

⁷ ἀλλ **F**⁵ N [80%] HF,RP,CP || ἀλλα **SA,B,C** [1%] OC,NU || 1 εαν W [18%] TR || εαν D [1%] || one other variant

⁸ λαόν **F**⁵ A,D,W (95.1%) HF,RP,CP,TR,OC || οχλόν **SB,C,N** (4.6%) NU || four other variants (0.2%)

⁹ ὅτι ὄντως **F**⁵ A,W (93.8%) HF,RP,CP,TR || 1 **S** (3.2%) OC || ~ 21 B,C (0.9%) NU || 2 (0.1%) || ως N (1%) || six combinations with ως (0.7%) || 1 ἀληθως D || --- (0.1%)

¹⁰ λέγουσιν τῷ ἰησοῦ **F**⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 **SB,C,N,W** [3%] NU

¹¹ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς **F**⁵ W [94%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 A,D [4%] || 12 **SB,C,N** [2%] NU

¹² λέγειν **F**⁵ A,C,D(N) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || λαλεῖν **SB,W** [4%] NU || one other variant

¹³ ἐφύτευσεν ἄνθρωπος **F**⁵ A,D [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 **SB,C(N)(W)** [4%] NU

¹⁴ ἐξέδοτο **F**⁵ D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐξεδετο **SA,B,C** [1%] NU

¹⁵ τοῦ καρποῦ **F**⁵ A,D,W [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || τῶν καρπῶν **SB,C,N** [2%] NU || two other variants [0.5%]

¹⁶ οἱ δε **F**⁵ A,C,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || καὶ **SB,D** [2%] OC,NU

¹⁷ ἐδηραν **F**⁵ [30%] || εδειραν **SA,B,C,D(W)** [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || εδιραν N

¹⁸ λιθοβολήσαντες **F**⁵ A,C,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || λιθοβολισαντες [1%] || --- **SB,D,W** [3%] NU

¹⁹ ἐκεφαλαίωσαν **F**⁵ A,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐκεφαλίωσαν **SB** [0.5%] NU || κεφαλαίωσαντες (W) [1%]

ἠτιμωμένον.¹ 5 Καὶ πάλιν² ἄλλον ἀπέστειλεν, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς³ μὲν δαίροντες,⁴ τοὺς⁵ δὲ ἀποκτείνοντες.⁶ 6 Ἔτι οὖν⁷ ἓνα υἱὸν ἔχων,⁸ ἀγαπητὸν αὐτοῦ,⁹ ἀπέστειλεν καὶ¹⁰ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον,¹¹ λέγων ὅτι “Ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου”. 7 Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹² εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς¹³ ὅτι “Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.” 8 Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν,¹⁴ καὶ ἐξέβαλον¹⁵ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.

9 “Τί οὖν¹⁶ ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος? Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς,¹⁷ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. 10 Οὐδὲ τὴν Γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε: ‘Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. 11 παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν?’” 12 Καὶ ἐζήτησαν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον, ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Render to Caesar

13 Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν¹⁸ Ἱερωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ. 14 Οἱ δὲ¹⁹ ἐλθόντες λέγουσιν

¹ απεστειλαν ητιμωμενον f⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ητιμασαν NB,D [1%] NU ||

1 ητιμασμενον W [1%]

² παλιν f⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [1.5%] NU

³ τους f⁵ A,C,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ους NB,D [3%] OC,NU

⁴ δαιροντες f⁵ [30%] CP || δερωντες SA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU

⁵ τους f⁵ A,C,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ους NB [3%] OC,NU || αλλους D

⁶ αποκτενοντες f⁵ N [80%] HF,RP,CP || αποκτενοντες SA,C,D [15%] OC,NU || αποκτεινοντες [4%] TR || αποκτεννυντες B || αποκτινοντες W || four other spellings

⁷ ετι ουν f⁵ A,C,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 NB [1.5%] NU || υστερον δε W [1.5%]

⁸ υιον εχων f⁵ N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 A,C,D [1%] || ~ ειχεν 1 NB [1%] NU || 12 τον [1%] || αυτον 2 τον W

⁹ αυτου f⁵ P^{45v} A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [1.5%] NU

¹⁰ και f⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB(D)W [2%] NU

¹¹ προς αυτους εσχατον f⁵ A,N,W (89.3%) HF,RP,CP,TR || 12 (1.6%) || ~ 312 NB,C (8.5%) OC,NU || 1 αυτον 3 (0.4%) || 3 D (0.2%) || one other variant

¹² γεωργοι rell || 1 θεασαμενοι αυτον ερχομενον [2%] OC

¹³ ειπον προς εαυτους f⁵ A,N [96%] HF,RP(CP)TR || ~ 231 [1%] OC || ~ 23 ειπαν NB,C,W [1%] NU || 1 [1%] || ειπαν 23 D

¹⁴ αυτον απεκτειναν f⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 NB,C [1%] OC,NU || a different transposition [1%]

¹⁵ εξεβαλον f⁵ SW [95%] HF,RP,CP,TR || 1 αυτον A,B,C,D,N [5%] OC,NU

¹⁶ ουν f⁵ SA,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B [0.5%]

¹⁷ γεωργους rell || 1 τουτους [1%] OC

¹⁸ των rell || --- CP

¹⁹ οι δε f⁵ A,N,W (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || και NB,C(D) (1.1%) NU || --- (0.1%)

αὐτῷ: “Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ—καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις¹—ἔξεστιν κῆνσον Καίσαρι δοῦναι,² ἢ οὐ? 15 Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν?” Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς: “Τί με πειράζετε? Φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω.” 16 Οἱ δὲ ἤνεγκαν, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή?” Οἱ δὲ εἶπον³ αὐτῷ,⁴ “Καίσαρος”. 17 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ⁵ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος⁶ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.” Καὶ ἐθαύμασαν⁷ ἐπ’ αὐτῷ.

A hypothetical situation

18 Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν—οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι—καὶ ἐπηρώτησαν⁸ αὐτόν, λέγοντες: 19 “Διδάσκαλε, Μωσῆς⁹ ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ τέκνα μὴ ἀφῆ,¹⁰ ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ¹¹ καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 20 Ἐπτὰ¹² ἀδελφοὶ ἦσαν. Καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα. 21 Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν¹³ σπέρμα. Καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. 22 Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἐπτὰ, καὶ¹⁴ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχάτη¹⁵ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.¹⁶ 23 Ἐν τῇ¹ ἀναστάσει,

¹ διδασκεις *rell* || 1 ειπον ουν ημιν (C,D)N,W [3%] OC

² κησον καισαρι δουναι **f**⁵ A,N (91.3%) HF,RP,CP,TR || ~ 312 **SB,C** (4.8%) OC,NU || ~ 132 (1.6%) || ~ 213 (1.3%) || ~ 231 (0.2%) || ~ 3 επικεφαλαιον 2 D (0.3%) || omit one of the three W (0.4%)

³ ειπον **P**⁴⁵ *rell* || ειπαν **SB,C(D)W** [1%] NU || λεγουσιν A [0.5%]

⁴ αυτω *rell* || --- **P**^{45v}W [2%] OC

⁵ και αποκριθεις ο **f**⁵ A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 3 δε **SB,C** [1%] NU || 2 δε 3 D [0,5%] || 12 W

⁶ αποδοτε τα καισαρος **f**⁵ A(D)N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 **SB,C,W** [1.5%] NU

⁷ εθαυμασαν **f**⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εξεθαυμαζον **SB** [0.5%] NU || εθαυμαζον [0.5%] || εθαυμαζοντο D

⁸ επηρωτησαν **f**⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || επηρωτων **SB,D** [2%] OC,NU || επηρωτουν C

⁹ μωσης **f**⁵ A,C [90%] HF,RP,CP,TR || μωσσης **SB,D,N,W** [10%] OC,NU

¹⁰ τεκνα μη αφη **f**⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 **NC** [0.5%] || τεκνον 23 W [1%] || ~ 23 τεκνον B [0.5%] NU (N vacant)

¹¹ αυτου **f**⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C,W** [3%] NU

¹² επτα *rell* || 1 ουν (D) [5%] OC, some TRs

¹³ και ουδε αυτος αφηκεν **f**⁵ A,W (94.1%) HF,RP,CP,TR || 123 ουκ 4 D,OC || 12 ουτος 4 (2.6%) || μη καταλιπων **SB,C** (0.8%) NU || 1 ουκ 4 (0.6%) || long omissions (1.9%) (OC has small print)

¹⁴ και (-κ. D) ελαβον αυτην (+ωσαυτως και A 1%) οι επτα και **f**⁵ (A)(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 145 **SB,C** [1%] NU || 456 W || 1456 [1%]

¹⁵ εσχατη **f**⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || εσχατον **SB,C,W** [10%] NU || --- D

¹⁶ απεθανεν και η γυνη **f**⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 **SB,C,D(W)** [5%] NU

ὅταν ἀναστῶσιν,² τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή?—οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναικα.”

24 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς:³ “Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ? 25 Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται,⁴ ἀλλ’ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι⁵ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 26 Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως,⁶ ἐπὶ τοῦ⁷ βᾶτου, ὡς⁸ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, λέγων, “Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ⁹ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ¹⁰ Θεὸς Ἰακώβ”? 27 Οὐκ ἔστιν ὁ¹¹ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς¹² ζώντων. Ὑμεῖς οὖν¹³ πολὺ¹⁴ πλανᾶσθε.”

The greatest commandment

28 Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς¹⁵ ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη,¹⁶ ἐπηρώτησεν αὐτόν, “Ποία ἐστὶν πρώτη πασῶν ἐντολή?”¹⁷ 29 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁸ ὅτι “Πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν:¹⁹ “Ἄκουε, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν,¹ Κύριος εἷς

¹ τη **f**⁵ **SB,C** (62.4%) **HF,RP,CP,NU** || 1 ουν **A** (33.6%) **TR,OC** || ~ ουν **D,W** (2.9%) || γουν (0.3%) || long omission (0.7%)

² οταν αναστωσιν **f**⁵ **A** (97.2%) **HF,RP,CP,TR,OC[NU]** || --- **SB,C,D,W** (2.1%) || long omission (0.7%)

³ και αποκριθεις ο ιησους ειπεν αυτοις **f**⁵ **A** [96%] **HF,RP,CP,TR,OC** || ~ 2 δε 3456 **D,W** [3%] || ~ εφη 634 **SB,C** [1%] **NU**

⁴ γαμισκονται **f**⁵ **W** [94%] **HF,RP,TR** || εκγαμισκονται **A** [2%] **CP** || γαμιζονται **SB,C** [3%] **OC,NU** || γαμιζουσιν **D** || two other variants

⁵ αγγελοι **f**⁵ **SC,D,W** [50%] **NU** || 1 οι **A,B** [49%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 θεου οι [1%] (**OC** is in small print)

⁶ μουσεως **f**⁵ [20%] || μουσεως **SB,D,W** [30%] **OC,NU** || μωσηως **A,C** [50%] **HF,RP,CP,TR**

⁷ του **f**⁵ **SA,B,C** [70%] **HF,RP,CP,OC,NU** || της **D,W** [30%] **TR**

⁸ ως **f**⁵ **A,D,W** [97%] **HF,RP,CP,TR** || πως **SB,C** [2%] **OC,NU** || --- [1%]

⁹ ο **f**⁵ **SA,C** [99.5%] **HF,RP,CP,TR,OC[NU]** || --- **B,D,W** [0.5%]

¹⁰ ο **f**⁵ **P⁴⁵SA,C** [99.5%] **HF,RP,CP,TR,OC[NU]** || --- **B,D,W** [0.5%]

¹¹ ο **f**⁵ **SA,C** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || --- **B,D,W** [3%] **NU**

¹² νεκρων αλλα θεος **f**⁵ [75%] **HF,RP,TR** || 12 **SA,B,C,D,W** [25%] **OC,NU** || ~ 312 **CP**

¹³ υμεις ουν **f**⁵ **A,D** (98%) **HF,RP,CP,TR,OC** || 1 δε (1%) || 1 (0.2%) || --- **SB,C,W** (0.8%) **NU**

¹⁴ πολυ **f**⁵ **SA,B,C,D,W** (89.6%) **HF,RP,CP,TR,OC,NU** || πολλοι (6.7%) || πολλα (0.8%) || --- (2.9%)

¹⁵ ειδως **f**⁵ **A,B** [96%] **HF,RP,CP,TR** || ιδων **SC,W** [4%] **OC,NU** || και ειδων **D**

¹⁶ αυτοις απεκριθη **f**⁵ **A,D** [95%] **HF,RP,TR,OC** || ~ 21 **SB,C,W** [4%] **NU** || 2 [1%] **CP**

¹⁷ πρωτη πασων εντολη **f**⁵ [25%] **CP,TR** || 1 παντων 3 **A** [70%] **HF,RP,OC** || ~ 31 παντων **SB,C** [2%] **NU** || 13 **W** [2%] || ~ 31 **D** [0.5%]

¹⁸ ο δε ιησους απεκριθη αυτω **f**⁵ **A,C** [97%] **HF,RP,CP,TR,OC** || 123 ειπεν 5 [1%] || 12 ειπεν 5 **W** [1%] || ~ 413 **SB** [1%] **NU** || αποκριθεις 213 ειπεν 5 **D**

¹⁹ πασων των εντολων **f**⁵ [25%] **CP,TR** || παντων 23 [50%] **HF,RP** || παντων 3 [2%] || παντων εντολη **A** [20%] **OC** || παντων (**D,W**) [1.5%] || εστιν **SB** [1%] **NU** || παντων εντολη εστιν αυτη **C**

ἐστιν· 30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.’ Αὕτη πρώτη ἐντολή.² 31 Καὶ³ δευτέρα ὁμοία⁴ αὕτη:⁵ ‘Αγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν’.⁶ Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν.”

32 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς: “Καλῶς, διδάσκαλε· ἐπ’ ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστιν,⁷ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. 33 Καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς⁸ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖον⁹ ἐστιν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων καὶ¹⁰ θυσιῶν.” 34 Καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν αὐτὸν¹¹ ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, “Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ”. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Is the Christ David's son?

35 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ: “Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστιν Δαυὶδ;¹² 36 Αὐτὸς γὰρ¹³ Δαυὶδ εἶπεν ἐν¹⁴ Πνεύματι¹⁵ Ἁγίῳ: ‘Λέγει¹⁶ ὁ¹⁷ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁸ τῶν πο-

¹ ὑμῶν f⁵ [25%] || ἡμῶν SA,B,C,D,W [74%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || σου [1%]

² αὕτη πρώτη ἐντολή f⁵ A,D (85.3%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ἐστιν 23 (0.4%) || 12 παντῶν 3 (12.3%) || 12 πασῶν 3 (0.4%) || 12 W (0.2%) || --- SB (1.1%) NU || long omissions (0.3%)

³ καὶ rell || δε D [1%] || --- SB [1%] NU

⁴ ὁμοία f⁵ A,D(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- (S)B [0.5%] NU

⁵ αὕτη f⁵ RP,CP,TR,OC,NU || αὕτη HF

⁶ σεαυτὸν rell || εαυτὸν [25%] OC

⁷ ἐστιν f⁵ SA,B [95%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 θεος (W) [2%] TR || 1 ο θεος D [3%]

⁸ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς f⁵ A(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,W [2%] NU

⁹ πλεον f⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || περισσοτερον SB [1%] NU

¹⁰ καὶ f⁵ A,B,D,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 τῶν S [10%] TR

¹¹ αὐτὸν f⁵ A,B [97%] HF,RP,CP,TR[NU] || --- ND,W [3%] OC

¹² ἐστιν δαυιδ f⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 SB,D [5%] OC,NU

¹³ γὰρ f⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,W [1%] NU || ~ καὶ (D)

¹⁴ ἐν f⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,OC || 1 τῷ SD [10%] TR,NU || τῷ B

¹⁵ πνευματι f⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,OC || 1 τῷ SB,D [10%] TR,NU

¹⁶ λέγει f⁵ A,D [80%] HF,RP,CP,OC || εἶπεν SB,W [20%] TR,NU

¹⁷ ο f⁵ SA,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D [0.5%] NU

¹⁸ υποποδιον f⁵ SA [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || υποκατω B,D,W [0.5%] NU

δῶν σου”· 37 Αὐτὸς οὖν¹ Δαυὶδ λέγει αὐτὸν ‘Κύριον’· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;”² Καὶ ὁ³ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἠδέως.

Down with hypocrisy!

38 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ:⁴ “Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, 39 καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁵ ἐν τοῖς δεῖπνοις· 40 οἱ κατεσθίνοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Οὗτοι λήψονται⁶ περισσώτερον κρῖμα.”

A widow's offering

41 Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς⁷ κατέναντι⁸ τοῦ γαζοφυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλον⁹ πολλά. 42 Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὅ ἐστιν κοδράντης. 43 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει¹⁰ αὐτοῖς: “Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχὴ¹¹ πλεῖον πάντων βέβληκεν¹² βαλλόντων¹³ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· 44 πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ, ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς, πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.”

¹ οὖν **f**⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB**,D,W [2%] NU

² υἱος αὐτου ἐστιν **f**⁵ **SA**,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 B [0.5%] NU || ~ 312 D || two other variants

³ ὁ **f**⁵ **A**,B [99%] HF,RP,TR,OC[NU] || --- **SD**,W [1%] CP

⁴ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτου **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 13456 W [1%] || ~ 345612 [0.5%] || ~ 34561 **SB** [1%] NU || διδασκων 12 (D) [0.5%]

⁵ πρωτοκλισίας *rell* || πρωτοκλησιας A [10%] CP

⁶ ληψονται *rell* || λημψονται **SA**,D,W [1%] NU ὁ ἰησοῦς **f**⁵ A(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** [1%] NU

⁷ ὁ ἰησοῦς **f**⁵ A(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** [1%] NU

⁸ κατεναντι *rell* || απεναντι B (10.9%) || κατενωπιον (0.3%)

⁹ εβαλον **f**⁵ [35%] CP || εβαλλον A,B(D)W [65%] HF,RP,TR,OC,NU || εξεβαλλον **S**

¹⁰ λεγει **f**⁵ W [85%] HF,RP,TR || ειπεν **SA**,B,D [15%] CP,OC,NU

¹¹ αυτη η πτωχη *rell* || ~ 231 D [1%] OC

¹² βεβληκεν **f**⁵ (89.7%) HF,RP,CP,TR || εβαλεν A,B,D (10.3%) OC,NU || εβαλλεν **S**

¹³ βαλλοντων **f**⁵ **SA**,B,D [60%] HF,RP,CP,OC,NU || βαλοντων [39%] TR || --- W [1%]

The temple will be destroyed

13 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς¹ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ: “Διδάσκαλε, ἴδε! Ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί!” **2** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς² εἶπεν αὐτῷ: “Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς? Οὐ μὴ ἀφελθῆ ᾧδε³ λίθος ἐπὶ λίθῳ,⁴ ὅς οὐ μὴ καταλυθῆ.”

The Olivet Discourse

The end of the age

3 Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων⁵ αὐτὸν κατ’ ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας: **4** “Εἰπέ⁶ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται? Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι?”⁷ **5** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς⁸ αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν:⁹ “Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. **6** Πολλοὶ γὰρ¹⁰ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι “Ἐγὼ εἰμι”, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. **7** Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ¹¹ γενέσθαι, ἀλλ’ οὕτω τὸ τέλος. **8** Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ¹² ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ¹³ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ¹⁴ λιμοὶ καὶ ταραχαί.¹⁵ Ἄρχαί¹⁶ ᾧδίνων ταῦτα.

9 “Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς, παραδώσουσιν γὰρ¹⁷ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς¹ δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσε-

¹ εἰς *rell* || 1 εκ A,D [5%] CP

² ἀποκριθεὶς ο ἰησοῦς **f**⁵ A(D) [30%] CP || ~ 231 [68%] HF,RP,TR,OC || 23 **SB** [1%] NU || 1 W [0.5%]

³ ᾧδε **f**⁵ **SB,D,W** (21.1%) OC,NU || --- A (78.9%) HF,RP,CP,TR

⁴ λιθῳ **f**⁵ A,D [90%] HF,RP,CP,TR || λιθον **SB,W** [10%] OC,NU

⁵ ἐπηρωτων **f**⁵ D [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐπερωτων A [2%] || ἐπηρωτα **SB,W** [2%] NU

⁶ εἰπε **f**⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || εἶπον **SB,D,W** [4%] NU

⁷ παντα ταυτα συντελεισθαι **f**⁵ D [88%] HF,RP,TR,OC || ~ 213 A [10%] CP || ~ 231 **SB** [0.5%] NU || 23 W [1%]

⁸ ἀποκριθεὶς **f**⁵ A(D,W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** [1%] NU

⁹ αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν **f**⁵ A(W) [95%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 **SB** [2%] OC,NU || ~ 213 [1%] || 23 [1%] || ~ εἶπεν 1 D [1%]

¹⁰ γὰρ **f**⁵ A,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,W** [0.5%] NU

¹¹ γὰρ **f**⁵ A,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,W** [0.5%] NU

¹² ἐπὶ **f**⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ἐπ **SB** [5%] NU || two other variants

¹³ καὶ **f**⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,D,W** [1%] NU

¹⁴ καὶ **f**⁵ A(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B(W) [1%] NU || **S** omits five words [homoioteleuton]

¹⁵ λιμοὶ καὶ ταραχαί **f**⁵ (96.8%) HF,RP,CP,TR,OC || λοιμοὶ 23 (1.5%) || 12 λοιμοὶ (0.4%) || 12 λοιμοὶ 23 (0.5%) || 12 W (0.1%) || ~ 321 (0.1%) || 1 καταραχαί A || 1 B(D) (0.5%) NU || three other variants (0.2%) || long omission **S**

¹⁶ ἀρχαί **f**⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀρχη **SB,D** [10%] NU || --- W

¹⁷ γὰρ **f**⁵ **SA** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B [0.5%] NU || καὶ W [0.5%] || εἶτα D [0.5%]

σεσθε² ἔνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. **10** Καί, εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον³ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. **11** Ὅταν δὲ⁴ ἄγωσιν⁵ ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε⁶ τί λαλήσετε⁷ μηδὲ μελετᾶτε.⁸ Ἄλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε, οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς⁹ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

12 “Παραδώσει δὲ¹⁰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **13** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

The Great Tribulation

14 “Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ρηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου,¹¹ ἐστὼς¹² ὅπου οὐ δεῖ—ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω—“τότε οἱ τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. **15** Ὁ δὲ¹³ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν,¹⁴ μηδὲ εἰσελθέτω¹⁵ ἄραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν¹⁶ μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἄραί τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. **17** Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! **18** Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν¹⁷ χειμῶνος· **19** ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψεις οἷα οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἕως¹⁸ ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. **20** Καὶ

¹ εἰς συναγωγὰς *rell* || ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν OC

² ἀχθησεσθε **f**⁵ A [30%] || σταθησεσθε NA,B,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

³ δεῖ πρῶτον **f**⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 B,D [1%] NU || ~ πρὸς τὸν λαὸν 1 **8** || ~ 2 δε 1 W [0.5%]

⁴ ὅταν δε **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 1 **8**,D [1%] NU

⁵ ἀγωσιν **f**⁵ NA,B,D,W [35%] NU || ἀγαγωσιν [65%] HF,RP,CP,TR,OC

⁶ προμεριμνατε **f**⁵ NA,B,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || μεριμνατε [29%] || three other variants [1%]

⁷ λαλήσετε **f**⁵ [35%] || λαλήσητε NA,B,D,W [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁸ μηδε μελετατε **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **8**,D,W [3%] NU

⁹ ἐστε ὑμεῖς *rell* || ~ 21 [2%] OC

¹⁰ παραδώσει δε **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 1 **8**,D [0.5%] NU || 1 [0.5%]

¹¹ τὸ ρηθὲν ὑπο δανιηλ τοῦ προφήτου **f**⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 **8**ια 456 [1%] [1%] NU

¹² ἐστὼς **f**⁵ [80%] HF,RP,OC || ἐστος A [17.5%] CP,TR || ἐστηκοτα **8**B [0.5%] NU || ἐστηκος D [0.5%] || στηκον W [1.5%]

¹³ δε **f**⁵ NA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B [0.5%] || ~ καὶ D [0.5%]

¹⁴ εἰς τὴν οἰκίαν **f**⁵ A,D,W (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC || ἐπὶ 23 (0.2%) || 13 (0.4%) || 123 αὐτοῦ (0.6%) || --- **8**B (2.6%) NU

¹⁵ εἰσελθετω *rell* || εἰσελθατω NA,D [1.5%] NU

¹⁶ ὦν **f**⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **8**,D [3%] NU

¹⁷ ἡ φυγη ὑμων **f**⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **8**B(D)W [0.5%] NU || ταυτη [0.5%]

¹⁸ ἕς **f**⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ἦν **8**B,C [1%] NU || --- D [0.5%]

εἰ μὴ Κύριος ἐκολόβωσεν¹ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας.

21 “Τότε² ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, “Ἴδου,³ ὦδε ὁ Χριστός!”,⁴ “Ἴδου,⁵ ἐκεῖ!”, μὴ πιστεύσητε.⁶ 22 Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, καὶ⁷ τοὺς ἐκλεκτοὺς. 23 Ὑμεῖς δὲ βλέπετε! Ἴδου,⁸ προεῖρηκα ὑμῖν πάντα.⁹

The return of Christ

24 “Ἄλλ’¹⁰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· 25 καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται”. 26 Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. 27 Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ¹² καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ¹³ ἐκ τῶν σάρων ἀνέμων, ἀπ’ ἄκρου¹⁴ γῆς ἕως ἄκρου¹⁵ οὐρανοῦ.

Parable of the fig tree

28 “Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἦδη ὁ κλάδος αὐτῆς¹⁶ ἀπαλὸς γένηται¹⁷ καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκεται¹⁸ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. 29 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε¹⁹ γινόμενα, γινώσκετε

¹ κύριος ἐκολόβωσεν **F**⁵ A,C,D [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **SB** [0.5%] OC,NU || 2 W [0.5%] || ο θεος 2 [1%]

² τότε **F**⁵ [30%] RP || και 1 **SA,B,C,D,W** [70%] HF,CP,TR,OC,NU

³ ἴδου **F**⁵ A,C,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ἰδε (**S**)B [0.5%] NU

⁴ χριστος **F**⁵ **S**(W) [40%] OC,NU || 1 η A,C,D [60%] HF,RP,CP,TR || 1 και B

⁵ ἴδου **F**⁵ A(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ἰδε (**S**)B(D) [1%] NU || --- C

⁶ πιστεύσητε **F**⁵ [90%] TR || πιστευετε **SA,B,C,D,W** [10%] HF,RP,CP,OC,NU

⁷ και **F**⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,D** [0.5%] NU

⁸ ἴδου **F**⁵ **SA,C,D** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,W [0.5%] NU

⁹ παντα *rell* || απαντα A [5%] OC

¹⁰ αλλ *rell* || αλλα **SB,C,D,W** [1%] NU

¹¹ του ουρανου εσονται εκπιπτοντες **F**⁵ [97%] HF,RP,CP,TR || εκ 1234 [1%] || εκ 123 πιπτοντες D || ~ 3 εκ 124 A [0.5%] || ~ 3 εκ 12 πιπτοντες **SB,C** [1%] OC,NU || three other variations W [0.5%]

¹² αυτου **F**⁵ **SA,C** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D,W [0.5%] NU

¹³ αυτου **F**⁵ **SA,B,C** [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- D,W [2%]

¹⁴ ακρου *rell* || 1 της W [5%] OC

¹⁵ ακρου *rell* || 1 του [5%] OC

¹⁶ ηδη ο κλαδος αυτης **F**⁵ **SA,B,C,D** (29%) (CP)NU || ~ 4123 (50.2%) HF,RP,TR || ~ 4231 (5%) OC || ~ 1423 (2.7%) || ~ 2341 (1.2%) || ~ 423 W (8.4%) || 234 (2.6%) || 123 (0.6%) || four other variants (0.2%)

¹⁷ απαλος γενηται *rell* || ~ 21 [2%] OC

¹⁸ γινωσκεται **F**⁵ (D)W [25%] || γινωσκετε **S**(A,B)C [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁹ ταυτα ιδητε **F**⁵ (W) [95%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **SA,B(C)(D)** [5%] OC,NU

ὅτι ἐγγύς ἐστιν—ἐπὶ θύραις! **30** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ πάντα ταῦτα¹ γένηται. **31** Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελευσεται,² οἱ δὲ λόγοι μου³ οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁴

Watch!

32 “Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ⁵ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ⁶ ἐν τῷ⁷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ. **33** Βλέπετε! Ἀγρυπνεῖτε! Προσεύχεσθε!⁸ Οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν. **34** Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος, ἀφείδεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοῦς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ⁹ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ· καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορή. **35** Γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται¹⁰—ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου¹¹ ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ—**36** μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρη ὑμᾶς καθεύδοντας. **37** Ἄ¹² δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσιν λέγω: Γρηγορεῖτε!”

The Sanhedrin make plans

14 Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. **2** Ἐλεγον δὲ,¹³ “Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται¹⁴ τοῦ λαοῦ”.

An anointing in Simon's house

3 Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς. Καὶ¹⁵ συντρίψασα τὸ¹⁶ ἀλάβαστρον, κατέχευεν αὐτοῦ κατὰ¹

¹ πάντα ταυτα f⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 SB,C [5%] NU

² παρελευσεται f⁵ A,C,W [60%] HF,RP || παρελευσονται SB,D [40%] CP,TR,OC,NU

³ λογοι μου *rell* || ~ εμοι I OC

⁴ παρελθωσιν f⁵ A,C(D)W [99.5%] HF,RP,CP,TR || παρελευσονται S(B) [0.5%] OC,NU

⁵ η f⁵ A [75%] HF,RP,CP || 1 της B,C [15%] OC,NU || και της SD,W [8%] TR || και [2%]

⁶ οι αγγελοι οι f⁵ A,C,W [95%] HF,RP,CP,TR || 12 SD [5%] OC,NU || αγγελος B

⁷ τω f⁵ D [55%] CP || --- SA,B,C [40%] HF,RP,TR,OC,NU || των [5%]

⁸ προσευχεσθε f⁵ [20%] || και 1 S [77%] HF,RP,CP,TR,OC || και προσευχεσθαι A,C,W (2.3%) || προσευχεσθαι (0.2%) || --- B,D (0.6%) NU

⁹ και f⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB,C,D [1%] NU

¹⁰ ερχεται f⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η SB,C [1%] NU

¹¹ μεσονυκτιου f⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || μεσονυκτιον S [1%] NU || μεσανυκτιον B,W || μεσονυκτιω [0.5%]

¹² α f⁵ A,W [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ο SB,C [3%] NU || εγω D [0.5%]

¹³ δε f⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || γαρ SB,C(D) [1%] NU

¹⁴ θορυβος εσται f⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 SB,C,D [1%] NU || 1 γενηται [2%] || one other variant

¹⁵ και f⁵ A,C(D)W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- SB [0.5%] NU

¹⁶ το f⁵ W [75%] HF,RP,CP,TR,OC || τον SA,D [24%] || την B,C [1%] NU

τῆς κεφαλῆς. 4 Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες:² “Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν? 5 Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο³ πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων⁴ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς!” Καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. 6 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἀφετε αὐτήν! Τί αὐτῇ κόπους παρέχετε? Καλὸν ἔργον εἰργάσατο⁵ ἐν ἐμοί.⁶ 7 Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ’ ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτούς⁷ εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. 8 Ὁ ἔσχεν⁸ αὐτῇ⁹ ἐποίησεν. Προέλαβεν μυρίσαι μου τὸ σῶμα¹⁰ εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. 9 Ἀμὴν¹¹ λέγω ὑμῖν, ὅπου κηρυχθῆ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο¹³ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.”

Judas is hired

10 Καὶ¹⁴ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹⁵ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ἵνα παραδῶ αὐτὸν¹⁶ αὐτοῖς. 11 Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύρια¹⁷ δοῦναι. Καὶ ἐζήτηι πῶς εὐκαιρῶς αὐτὸν¹⁸ παραδῶ.¹⁹

The upper room is made ready

12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθουον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, “Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσομεν,²⁰ ἵνα

¹ κατα f⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,W [1.5%] NU || επι D

² και λεγοντες f⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR || 2 [0.5%] OC || --- (N)B,C [1%] NU || 1 ελεγον D

³ τουτο f⁵ [93%] HF,RP,CP,TR || 1 το μυρον A,B,C [5%] OC,NU || το μυρον 1 (D) [1.5%] || το μυρον N(W)

⁴ τριακοσιων δηναριων f⁵ A,B [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NC,D,W [1%] NU

⁵ ειργασατο f⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ηργασατο NB,D,W [1%] NU

⁶ εν εμοι rell || εις εμε [5%] TR

⁷ αυτους f⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτοις B,C,D,W [4%] NU || --- N

⁸ εσχεν rell || ειχεν W [10%] TR

⁹ αυτη f⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αιτη C || --- NB,W [3%] NU

¹⁰ μου το σωμα f⁵ A,C,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 NB,D [3%] NU

¹¹ αμην f⁵ A,C,W [70%] RP,TR,OC || 1 δε NB,D [30%] HF,CP,NU || 1 γαρ [0.5%]

¹² εαν rell || αν D,W [10%] TR

¹³ τουτο f⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [2%] NU

¹⁴ και f⁵ NA,B,C,D [50%] OC,NU || 1 ο W [50%] HF,RP,CP,TR

¹⁵ ο ισκαριωτης f⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ ισκαριωθ 1 B,C [0.5%] NU || 2 (D) [1%] || ισκαριωθ N || at least three further variants

¹⁶ παραδω αυτον f⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 N [2%] || ~ 2 παραδοι B,C,NU || παραδοι 2 (D)W [0.5%]

¹⁷ αργυρια f⁵ A [40%] OC || αργυριον NB,C,D,W [60%] HF,RP,CP,TR,NU

¹⁸ ευκαιρως αυτον f⁵ D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NA,B,C,W [2%] NU

¹⁹ παραδω f⁵ NA [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || παραδοι B,C,D,W [0.5%] NU

²⁰ ετοιμασομεν f⁵ [65%] HF,CP || ετοιμασωμεν NA,B,C,D,W [35%] RP,TR,OC,NU

φάγῃς τὸ Πάσχα;” 13 Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς: “Υπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ. 14 Καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἶπατε τῷ οἰκοδεσπότη ὅτι “Ὁ διδάσκαλος λέγει, “Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμά¹ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;” 15 Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δεῖξει ἀνώγειον² μέγα ἐστρωμένον ἑτοιμον· ἐκεῖ³ ἐτοιμάσατε ἡμῖν.” 16 Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁴ καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.

The last night—begins Thursday evening, 04/04/30 AD, and ends
the next morning

17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

The traitor identified

18 Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς,⁵ “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ’ ἐμοῦ”. 19 Οἱ δὲ⁶ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ’ εἷς,⁷ “Μήτι ἐγώ;” Καὶ ἄλλος, “Μήτι ἐγώ;”⁸ 20 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς⁹ εἶπεν αὐτοῖς: “Εἷς ἐκ¹⁰ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ’ ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹¹ 21 Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδεται! Καλὸν ἦν¹² αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.”

Jesus institutes the Lord’s Supper

22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς¹³ ἄρτον καὶ¹⁴ εὐλογήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν, “Λάβετε, φάγετε·¹ τοῦτό ἐστιν τὸ

¹ καταλυμα **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR || 1 μου **SB,C,D,W** [3%] OC,NU

² ἀνώγειον **f**⁵ [30%] || ἀνωγειον [39%] HF,RP,TR || ἀνωγαίον [25%] CP,OC || ἀναγαίον **SA,B,C(D)** [5%] NU || ἀναγίον W || at least three other variants

³ ἐκεῖ **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || καὶ 1 B,C [1%] NU || κακεὶ **SD**

⁴ αὐτοῦ **f**⁵ A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** [2%] NU

⁵ εἶπεν ο ἰησοῦς **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 **SB,C** [0.5%] NU || λεγει 23 D [0.5%]

⁶ οἱ δε **f**⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB** [0.5%] NU || καὶ C

⁷ καθ εἷς **f**⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || κατα 1 **SB** [1%] NU || εκαστος C

⁸ καὶ ἄλλος μητι εγω **f**⁵ D (88.1%) HF,RP,CP,TR,OC || εἰμι 1234 (2%) || εἰμι κυριε 1234 (A) (0.6%) || εἰμι 1234 εἰμι (0.4%) || 34 (0.3%) || --- **SB,C,W** (8.3%) NU || six other variants (0.4%)

⁹ ἀποκριθεὶς **f**⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C,D** [1%] NU

¹⁰ εκ **f**⁵ A,D [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C,W** [1.5%] NU

¹¹ τρυβλίον **f**⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι **SB** [0.5%] NU || 1 καὶ [0.5%]

¹² ἦν **f**⁵ **SA,C,D** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,W [0.5%] NU

¹³ ο ἰησοῦς **f**⁵ **SA,C** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D,W [0.5%] NU

¹⁴ καὶ **f**⁵ [25%] CP || --- **SA,B,C,D,W** [75%] HF,RP,TR,OC,NU

σώμά μου”. 23 Καὶ λαβὼν τὸ² ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. 24 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς³ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.⁴ 25 Ἀμὴν⁵ λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος⁶ τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.” 26 Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

Peter will deny Him

27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,⁷ ὅτι γέγραπται: ‘Πατάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα’.⁸ 28 Μετὰ δὲ⁹ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς¹⁰ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.” 29 Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, “Καὶ εἰ¹¹ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ’¹² οὐκ ἐγώ”. 30 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ἀμὴν λέγω ὅτι σὺ,¹³ σήμερον, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,¹⁴ πρὶν ἢ δις ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με”.¹⁵ 31 Ὁ δὲ¹⁶ ἐκ περισσοῦ¹⁷ ἔλεγεν¹⁸ μᾶλλον,¹⁹ “Ἐάν με δέη²⁰ συναποθανεῖν σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι!”²¹ Ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

¹ φαγετε f⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B,C,D,W [5%] NU (OC is in small print)

² το f⁵ A,W [93%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [7%] NU (OC is in small print)

³ το της καινης f⁵ A (85.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 23 (13.7%) || 2 NB,C (0.4%) NU || 12 D,W (0.2%) || one other variant

⁴ περι πολλων εκχυνομενον f⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 εκχυννομενον A [1%] || υπερ 2 εκχυννομενον (D)W [0.5%] || υπερ 23 [1%] || ~ εκχυννομενον υπερ 2 NB,C [1%] NU

⁵ αμην rell || 1 δε [30%]

⁶ γεννηματος f⁵ NA,B,C,W [75%] HF,RP,CP,OC,NU || γεννηματος D,N^v [25%] TR

⁷ εν εμοι εν τη νυκτι ταυτη f⁵ A,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 [0.5%] || 3456 [0.5%] || --- NB,C,D [29%] NU

⁸ διασκορπισθησεται τα προβατα f⁵ [95%] HF,RP,CP,TR || διασκορπισθησονται 23 A,N [3%] OC || ~ 23 διασκορπισθησονται NB,C,D [1%] NU || ~ 231 (W) [1%]

⁹ μετα δε f⁵ [20%] || ~ αλλα 1 NA,B,D,N,W [79%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ~ και 1 C || αλλα και 1 [1%]

¹⁰ υμας rell || υμων CP

¹¹ και ει f⁵ A,N [94%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C,W [5%] NU || 2 εαν D || καν [0.5%]

¹² αλλ rell || εν σοι 1 [3%] CP

¹³ συ f⁵ A,B,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || --- NC,D [10%] TR

¹⁴ εν τη νυκτι ταυτη f⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 423 NB,C,D [1.5%] NU || 234 W [1.5%]

¹⁵ απαρνηση με f⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 B,C,D [2%] NU || ~ 2 απαρνησει N || ~ 2 αρνηση W || 1 [0.5%]

¹⁶ δε rell || 1 πετρος A,C,N(W) [5%] OC

¹⁷ εκ περισσου f⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || εκπερισσως NB,C,D [1%] NU || περισσως W [1%]

¹⁸ ελεγεν f⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ελαλει NB,D [1%] NU

¹⁹ μαλλον f⁵ A,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [2%] NU

²⁰ με δεη f⁵ C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η N || ~ 21 A,B,N [5%] NU

²¹ απαρνησωμαι f⁵ (N) [80%] HF,RP,CP || απαρνησομαι A,B,C,D,N,W [20%] TR,OC,NU

The agony in Gethsemane

32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ¹ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξομαι”.² 33 Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ³ Ἰάκωβον καὶ⁴ Ἰωάννην μεθ’ ἑαυτοῦ,⁵ καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. 34 Καὶ λέγει⁶ αὐτοῖς: “Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου, ἕως θανάτου. Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.”⁷ 35 Καὶ προελθὼν⁸ μικρὸν, ἔπεσεν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσήχετο ἵνα, εἰ δυνατὸν ἐστίν, παρέλθῃ ἀπ’ αὐτοῦ ἡ ὥρα. 36 Καὶ ἔλεγεν: “Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ, πάντα δυνατὰ σοι. Παρένεγκα¹⁰ τὸ ποτήριον ἀπ’ ἐμοῦ τοῦτο·¹¹ ἀλλ’ οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ¹² τί σύ.” 37 Καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ: “Σίμων, καθεύδεις? Οὐκ ἰσχύσας¹³ μίαν ὥραν γρηγορήσαι? 38 Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε¹⁴ εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.” 39 Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσήξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. 40 Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν¹⁵ καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν¹⁶ καταβαρυνόμενοι·¹⁷ καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν.¹⁸ 41 Καὶ ἔρχεται τὸ

¹ γεθσημανη **f**⁵ [88%] HF,RP,CP,TR,OC || γεθσημανει **s**A,C [5%] || γεσσημανει **N** [5%] || γεθσημανι [2%] **NU** || γεσημανει **B** || γησαμανει **D** || γεσσημανιν **W** || at least six further spellings

² προσευξομαι **f**⁵ **D** [35%] **CP** || προσευξομαι **s**A,B,C,W [65%] HF,RP,TR,OC,NU || προσευχομαι **N**

³ και **f**⁵ **s**C,D,N [85%] HF,RP,CP,OC || 1 τον A,B,W [15%] TR[NU]

⁴ και **f**⁵ **s**C,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον A,B,W [4%] [NU]

⁵ μεθ εαυτου **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || μετ αυτου **s**B,C,D,W [3%] **NU**

⁶ λεγει *rell* || λεγειν [1%] **OC**

⁷ γρηγορειτε *rell* || 1 μετ εμου [2%] **CP**

⁸ προελθων **f**⁵ **s**B,N,W [50%] **CP,TR,OC,NU** || προσελθων A,C,D [50%] HF,RP

⁹ επεσεν **f**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR || επιπτεν **s**B [0.5%] **NU** || 1 επι προσωπον **OC**

¹⁰ παρενεγκα **f**⁵ **s**A,C [30%] || παρενεγκε B,D,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || παρενεγκει [0.5%]

¹¹ το ποτηριον απ εμου τουτο **f**⁵ [92%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 12534 **s**A,B,C,W [5%] **NU** || ~ 34125 [2%] || ~ 51234 **D,N** [1%]

¹² αλλα *rell* || αλλ ει C [2%] **OC**

¹³ ισχυσας *rell* || ισχυσατε **D** [2%] **OC**

¹⁴ εισελθητε **f**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ελθητε **s**B [0.5%] **NU**

¹⁵ υποστρεψας ευρεν αυτους παλιν **f**⁵ A,C(N)W (94.9%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 1423 (2%) || ~ 1243 (0.4%) || 123 (1.3%) || 1 ευρισκει 3 (0.6%) || ~ 4 ελθων 23 **s**B (0.5%) **NU** || ~ ελθων ευρισκει 3 (**D**) (0.2%) || one other variant

¹⁶ οι οφθαλμοι αυτων **f**⁵ A,D,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 **s**B,C [3%] **NU**

¹⁷ καταβαρυνομενοι **f**⁵ A,B,N [35%] **OC,NU** || καταβαρουμενοι **D,W** [0.5%] || βαρυνομενοι [0.5%] || καταβεβαρημενοι **s** || βεβαρημενοι **C** [64%] HF,RP,CP,TR

¹⁸ αυτω αποκριθωσιν **f**⁵ **N,W** [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **s**A,B,C,D [3%] **OC,NU** || 2 [1%]

τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς: “Καθεύδετε¹ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε! Ἀπέχει ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ, παραδίδοται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. 42 Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδοὺ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.”

The betrayal and arrest

43 Καὶ εὐθέως,² ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας,³ εἷς ὠν⁴ τῶν δώδεκα, καὶ μετ’ αὐτοῦ ὄχλος πολὺς⁵ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁶ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν⁷ γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. 44 Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, “Ὅν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε⁸ ἀσφαλῶς”. 45 Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως⁹ προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, “Ραββί, ραββί!”¹⁰ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 46 Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν¹¹ καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. 47 Εἷς δέ τις¹² τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισεν τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹³ 48 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. 49 Καθ’ ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς¹⁴ ἐν τῷ ἱερῷ, διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Ἄλλ’ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαί.” 50 Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.¹⁵

¹ καθευδετε f⁵ A,C,D,W [75%] HF,RP,OC || 1 το NB,N [25%] CP,TR,NU

² ευθεως f⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθους NB,C [1%] NU || --- D,W [2%]

³ ιουδας rell || 1 ο ισκαριωτης A(D) [5%] OC

⁴ ων f⁵ [90%] HF,RP,CP,TR || --- NA,B,C,D,N,W [10%] OC,NU || εκ [0.5%]

⁵ πολυς f⁵ A,C,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB [1.5%] NU

⁶ ξυλων rell || 1 απεσταλμενοι [1%] OC

⁷ των rell || --- A,C,N,W [8%] OC

⁸ απαγαγετε f⁵ A,C(N) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αγαγετε W [1%] || απαγετε NB(D) [1%] NU

⁹ ευθεως f⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθους NB,C [1%] NU || --- D [0.5%]

¹⁰ αυτω ραββι ραββι f⁵ [84%] HF,RP || 12 (D)(N) [1%] || 23 A [10%] TR || 2 NB,C [1%] NU || χαιρε 23 [1%] CP || χαιρε 2 W [3%] OC || at least three further variants (NA,B,C,D,W and perhaps [20%] have ραββει for ραββι.)

¹¹ επ αυτων τας χειρας αυτων f⁵ [91%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34512 A [2%] || 345 NB,C,W [0.5%] || 34 αυτω B,D [4%] NU || 1234 [2%] || αυτω 345 N || two other variants

¹² τις f⁵ B,C(D)N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- NA [2%]

¹³ ωτιον f⁵ A,C,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ωταριον NB,D [1.5%] NU

¹⁴ ημην προς υμας rell || ~ 231 OC

¹⁵ παντες εφυγον f⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 NB,C [2%] OC,NU || 2 N [1%]

A curious case

51 Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹ ἠκολούθησεν² αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ. Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι,³ 52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.⁴

At Caiaphas' house

53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ⁵ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. 54 Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.

A farcical trial

55 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτησαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρισκον.⁶ 56 Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. 57 Καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες 58 ὅτι “Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι “Ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τούτου τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω’.” 59 Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

60 Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς⁷ μέσον ἐπηρώτησεν⁸ τὸν Ἰησοῦν, λέγων: “Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν? Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν?” 61 Ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.⁹ Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν καὶ λέγει αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Εὐλογητοῦ?” 62 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἐγὼ εἰμι, καὶ ὅψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθημένον¹⁰ τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ¹ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.”

¹ εἰς τις νεανίσκος **f**⁵⁵ A,N,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 32 **SB,C(D)** (0.6%) NU || four other variants (0.4%)

² ἠκολούθησεν **f**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,OC || συνηκολουθει **SB,C** [1%] NU || ηκολουθει D,W [2%] TR || συνηκολουθησεν [0.5%]

³ οἱ νεανίσκοι **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 1 δε 2 (W) [2%] || --- **SB,C,D** [1%] NU

⁴ απ αυτων **f**⁵ A,D,N,W (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC || επ 2 (0.4%) || --- **SB,C** (0.5%) NU || three other variants (0.2%)

⁵ αυτω **f**⁵ A,B [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτου [0.5%] || αυτων N || προς αυτον C || --- **SD(W)** [2%] NU

⁶ ευρισκον **f**⁵ **SA,C,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ηυρισκον B,D,W [2%] NU

⁷ εις *rell* || 1 το D [10%] TR,OC

⁸ επηρωτησεν *rell* || επηρωτα [1%] OC

⁹ ουδεν απεκρινατο **f**⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ ουκ 21 **SB,C** [1.5%] NU || 1 απεκριθη D

¹⁰ εκ δεξιων καθημενον **f**⁵ **SB,C,D,N,W** [90%] HF,RP,CP,OC,NU || ~ 312 A [10%] TR

δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει: “Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων? 64 Ἦκούσατε² τῆς βλασφημίας! Τί ὑμῖν φαίνεται?” Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον³ θανάτου. 65 Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ⁴ καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ, “Προφήτευσον!”⁵ Καὶ οἱ ὑπηρέται ῥάπισμασιν αὐτὸν ἔβαλλον.⁶

Peter's denials

66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω,⁷ ἔρχεται μία τῶν παιδικῶν τοῦ ἀρχιερέως. 67 Καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει, “Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ ἦσθα!”⁸ 68 Ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων, “Οὐκ⁹ οἶδα οὔτε¹⁰ ἐπίσταμαι τί σὺ¹¹ λέγεις”. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.¹² 69 Καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν¹³ τοῖς παρεστηκόσιν¹⁴ ὅτι “Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν”. 70 Ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν, πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, “Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει!”¹⁵ 71 Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν¹⁶ ὅτι “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε!” 72 Καὶ¹⁷ ἐκ

¹ μετὰ *rell* || ἐπι [2%] OC

² ηκούσατε *rell* || 1 παντως OC || 1 παντες N,W [2%]

³ ειναι ενοχον **f**⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,TR,OC || ~ 21 **SB,C** [1.5%] CP,NU || 2 D

⁴ το προσωπον αυτου **f**⁵ A(D)N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 **SB,C** [2%] NU

⁵ προφητευσον *rell* || 1 ημιν τις εστιν ο παισας σε OC || 1 ημιν χριστε τις εστιν ο παισας σε N(W) [3%]

⁶ εβαλλον **f**⁵ (54.8%) HF,RP,CP,TR || εβαλον (37.4%) OC || ελαβον **SA,B,C,N** (5.8%) NU || ελαμβανον D,W (1.7%) || six other variants (0.4%)

⁷ εν τη αυλη κατω **f**⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 4123 **SB,C** [2%] OC,NU || 123 D [1%]

⁸ ναζαρηνου ιησου ησθα **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR || 12 ης W [0.5%] || 23 [0.5%] || ~ 13 του 2 B,C [1%] NU || ~ 23 του 1 **S** || 2 του 13 D [0.5%] OC (at least six spellings for ‘Nazarene’)

⁹ ουκ **f**⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ουτε **SB,D,W** [2%] NU

¹⁰ ουτε **f**⁵ **SB,C,D,W** [50%] HF,CP,NU || ουδε A,N [50%] TR,OC,RP

¹¹ τι συ **f**⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 **SB,C,N,W** [4%] NU || 1 D

¹² και αλεκτωρ εφωνησεν **f**⁵ A,C,D,N (98.5%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 1 ευθεως 23 (0.9%) || --- **SB,W** (0.6%) (1,623 vs 9 mss.)

¹³ παλιν ηρξατο λεγειν **f**⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 213 **SC** [1%] NU || 23 W [0.5%] || ειπεν B || D is wild

¹⁴ παρεστηκοσιν **f**⁵ A(D)N,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || παρεστωσιν **SB,C** [5%] NU

¹⁵ και η λαλια σου ομοιαζει **f**⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C,D(W)** [2.5%] NU || 1234 δηλοι N

¹⁶ ομνυναι **f**⁵ B [75%] HF,RP,CP,OC,NU || ομνυειν **SA,C,N,W** [25%] TR || λεγειν D

¹⁷ και **f**⁵ A,N (96.6%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ευθεως C,D,W (1.9%) || 1 ευθυς **SB** (0.8%) NU || --- (0.7%)

δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥήμα¹ ὃ² εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Πρὶν ἀλέκτορα³ φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς”.⁴ Καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30 AD

15 Καὶ εὐθέως⁵ ἐπὶ τὸ⁶ πρῶτῷ, συμβούλιον ποιήσαντες, οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δῆσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν τῷ⁷ Πιλάτῳ.

Jesus before Pilate

2 Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, “Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων?” Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ,⁸ “Σὺ λέγεις!” 3 Καὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.⁹ 4 Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν,¹⁰ λέγων: “Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν?” Ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν!”¹¹ 5 Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Barabbas

6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον, ὃνπερ ἠτοῦντο.¹² 7 Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν¹³ δεδεμένος, οἵτινες τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. 8 Καὶ ἀναβοήσας¹⁴ ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ¹⁵ ἐποίει αὐτοῖς. 9 Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, “Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων?” 10 (Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.) 11 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ

¹ το ρημα *rell* || του ρηματος W [10%]

² ο **f**⁵ D,N [96%] HF,RP,CP,OC || ως **NA**,B,C [2%] NU || ου W [1%] TR || του ιησου [1%]

³ αλεκτορα *rell* || αλεκτωρα N [2%] CP

⁴ απαρνηση με τρις **f**⁵ A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 **SB**,C,W [1%] NU || long omission D

⁵ ευθεως **f**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθως **SB**,C [1%] NU

⁶ επι το **f**⁵ A,N,W (80%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 τω (17.3%) || 2 (0.7%) || 1 (0.3%) || τω (0.3%)

|| --- **SB**,C,D (1.1%) NU || three other variants (0.2%)

⁷ τω **f**⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB**,C,D [3%] NU

⁸ ειπεν αυτω **f**⁵ A,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγει 2 [1%] || ~ 2 λεγει **SB**,C,D [1%] NU || 1 W

⁹ πολλα **f**⁵ **SA**,B,C,D [90%] HF,RP,TR,NU || 1 αυτος δε ουδεν απεκρινατο N,W [10%] CP,OC

¹⁰ παλιν επηρωτησεν αυτον **f**⁵ **SA** [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 C,D || 1 επηρωτα 3 B,W [1%] OC,NU || επηρωτα 3 [1%]

¹¹ καταμαρτυρουσιν **f**⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || κατηγορουσιν **SB**,C,D,W [2%] NU

¹² ονπερ ητοουνο **f**⁵ C,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ον 2 W [1%] || ον παρητουνο **SA**,B [0.5%] || ον αν 2 D [1%]

¹³ συστασιαστων **f**⁵ (A) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || στασιαστων **SB**,C,D,N,W [4%] NU

¹⁴ αναβοησας **f**⁵ A,C,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αναβας **SB** [0.5%] NU || αναβας ολος D

¹⁵ αιε **f**⁵ A,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB**,W [1%] NU || one other variant [0.5%]

αὐτοῖς. 12 Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν¹ αὐτοῖς, “Τί οὖν θέλετε² ποιήσω ὃν λέγετε³ βασιλέα⁴ τῶν Ἰουδαίων?” 13 Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, “Σταύρωσον αὐτόν!” 14 Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, “Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν?”⁵ Οἱ δὲ περισσοτέρως⁶ ἔκραξαν, “Σταύρωσον αὐτόν!” 15 Ὁ δὲ Πιλάτος, βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν, φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.

Soldiers have a little ‘fun’

16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶν Πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. 17 Καὶ ἐνδύουσιν⁷ αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, 18 καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν καὶ λέγειν,⁸ “Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς⁹ τῶν Ἰουδαίων!” 19 Καὶ ἔτυπον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυσαν αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. 20 Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια.¹⁰ Καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

The Crucifixion

21 Καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα, Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ’ ἀγροῦ (τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου), ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. 22 Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ¹¹ Γολγοθᾶ¹² τόπον, ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον, ‘Κρανίου Τόπος’. 23 Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν¹³ ἐσμυρνισμένον οἶνον, ὃ¹⁴ δὲ οὐκ ἔλαβεν. 24 Καὶ σταυρώσαντες¹⁵ αὐτόν,¹⁶ διαμερίζονται¹

¹ ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν **f**⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 213 [0.5%] || ~ 21 ἐλεγεν **SB,C** [1%] NU || 13 D,W [1.5%] || one other variant

² θελετε **f**⁵ A,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- **SB,C,W** [1.5%]

³ ὃν (-ὃν B) λεγετε **f**⁵ **N**(B)C,N [98.3%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- A,D,W [1.5%] || long omissions [0.2%]

⁴ βασιλεα **f**⁵ (D)N [95%] HF,RP,CP,TR || τον 1 **SA,B,C,W** [5%] OC,NU

⁵ κακον εποιησεν **f**⁵ **SA,D,N** [98.5%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 B,C [1.5%] OC,NU (W vacant)

⁶ περισσοτερας **f**⁵ **N** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || περισσως **SA,B,C,D** [10%] NU

⁷ ενδυουσιν **f**⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ενδιδουσκουσιν **SB,C(D)** [4%] NU

⁸ και λεγειν **f**⁵ **SN** [30%] CP || λεγοντες [2%] || --- A,B,C,D [68%] HF,RP,TR,OC,NU

⁹ ο βασιλευς **f**⁵ A,N [80%] HF,RP,CP,OC || βασιλευ **SB,D** [20%] TR,NU

¹⁰ ιματια τα ιδια **f**⁵ A,N [96.3%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτου 23 [1.9%] || ~ 31 αυτου **N** [0.3%] || 1 αυτου B,C [0.8%] NU || ~ 31 [0.4%] || 1 D [0.2%] || two other variants [0.1%]

¹¹ επι **f**⁵ A,C(D) [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον **SB,N** [5%] NU

¹² γολγοθα **f**⁵ A,C,D [90%] HF,RP,TR,OC || γολγοθαν **SB,N** [10%] CP,NU

¹³ πιειν **f**⁵ A(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB,C** [1%] NU

¹⁴ ο **f**⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ος **SB** [1%] NU || και D [1%]

¹⁵ σταυρωσαντες **f**⁵ **SA,C,D** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || σταυρουσιν B [0.5%] NU

¹⁶ αυτον **f**⁵ **SA,C,D** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 και B [0.5%] NU

τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ’ αὐτὰ, τίς τί ἄρη. **25** Ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. **26** Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη:

Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. **28** Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφή ἡ λέγουσα, “Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη”.²

29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, “Οὐά, ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,³ **30** σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβα⁴ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ!” **31** Ὁμοίως⁵ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων, ἔλεγον: “Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι! **32** Ὁ Χριστός, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.”⁷ Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ⁸ ὠνείδιζον αὐτόν.

33 Γενομένης δὲ⁹ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ’ ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹⁰ **34** Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹¹ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων,¹² “Ἐλωί, Ἐλωί, λιμᾶ¹³ σαβαχθανί?” ὅ ἐστιν μεθερμηνεύομενον, “Ὁ Θεός,¹⁴ ὁ Θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;”¹⁵ **35** Καί τινες τῶν παρε-

¹ διαιμεριζονται f⁵ NA,B,C,D [95%] HF,RP,CP,OC,NU || διαιμεριζοντο [3%] || διαιμεριζον [2%] TR || three other variants

² verse 28 entire f⁵ (88.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B,C,D (11.1%) NU || two other variants (0.1%) (OC is in small print)

³ εν τρισιν ημεραις οικοδομουν f⁵ NC [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 4123 B(D) [1%] NU || 234 A [2%]

⁴ και καταβα f⁵ A,C [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || καταβας NB [1.5%] NU || 1 καταβηθι [2%]

⁵ ομοιως f⁵ NA,B,C [90%] HF,RP,CP,NU || 1 δε [10%] TR,OC || --- D

⁶ του f⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D [5%] NU

⁷ αυτω f⁵ D [80%] HF,RP,CP,OC || --- NA,B,C [20%] TR,NU

⁸ αυτω f⁵ A,C (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC || συν 1 NB (1.2%) NU || --- D (1.9%) || long omissions (0.2%)

⁹ γενομενης δε f⁵ A,C [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 NB,D [4%] NU

¹⁰ ενατης f⁵ NA,B,C,D,N [80%] HF,RP,CP,OC,NU || εννατης [20%] TR (Also in the next verse.)

¹¹ ωρα τη ενατη f⁵ A,C,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 31 NB,D [4%] NU

¹² λεγων f⁵ A,C,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D [1.5%] NU

¹³ λιμα f⁵ A [85%] HF,RP,CP,OC || λειμα [10%] || λεμα NC [1%] NU || λαμμα [2%] TR || λαμα B,D,N [1.5%]

¹⁴ ο θεος f⁵ A [45%] || 12 μου NC,D,N [55%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- B

¹⁵ με εγκατελιπες f⁵ (A)C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 (NB) [1.5%] NU || ~ ωνιδισας 1 D

στηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, “Ἴδου,¹ Ἥλιαν φωνεῖ”. **36** Δραμῶν δὲ εἰς² καὶ³ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε⁴ καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν, λέγων, “Ἄφετε! Ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος καθελεῖν αὐτόν!”

37 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀφείς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσεν· **38** καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ⁵ ἄνωθεν ἕως κάτω. **39** Ἴδὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὸς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράξας⁶ ἐξέπνευσεν, εἶπεν, “Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος Υἱὸς ἦν Θεοῦ!”⁷

40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν⁸ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ⁹ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσή¹⁰ μήτηρ καὶ Σαλώμη—**41** αἱ καὶ¹¹ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ ηκόνουν αὐτῷ—καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

The burial

42 Καὶ ἤδη ὀνίας γενομένης, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν,¹² ὃ ἐστὶν προσάββατον,¹³ **43** ἐλθὼν¹⁴ Ἰωσήφ ὁ¹⁵ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,¹⁶ τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς¹⁷ Πιλάτον καὶ ἤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **44** Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτόν εἰ πάλαι ἀπέθανεν. **45** Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κε-

¹ ἰδου f⁵ A,N [90%] HF,RP,CP,TR || ἰδε NB [4%] OC,NU || οτι C [0.5%] || οτι I [5%] || --- D [0.5%]

² εἰς f⁵ A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || τις NB [1%] NU || --- [1%]

³ καὶ f⁵ NA,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B [1.5%]

⁴ τε f⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB(D)N [1.5%] NU || ~ καὶ [1.5%]

⁵ ἀπο f⁵ NA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ἀπ B,D,W [2%] NU

⁶ κράξας f⁵ A,C,N,W (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC || κραξαντα D || --- NB (0.4%) NU || longer omissions (0.9%)

⁷ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς θεοῦ f⁵ A,C,N,W [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312465 NB [2%] NU || ~ 312645 D || two other variants

⁸ ἦν f⁵ D,W [55%] CP || I καὶ A,C,N [45%] HF,RP,TR,OC || καὶ NB [0.5%] NU

⁹ τοῦ f⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C(D)N,W [10%] NU

¹⁰ ἰωση f⁵ NA,C,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ἰωσητος (B)D [2%] NU

¹¹ αὶ καὶ f⁵ D (88.8%) HF,RP,CP,TR,OC || 2 A,C,N,W (7.4%) || 1 NB (3.7%) NU || 1 δε (0.1%)

¹² παρασκευη ἦν f⁵ [25%] || ~ 21 NA,B,C,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹³ προσάββατον f⁵ NB,C,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || προσάββατον A [30%] || D

¹⁴ ἐλθων f⁵ NA,B,C,W [35%] OC,NU || ἦλθεν D [65%] HF,RP,CP,TR

¹⁵ ὁ f⁵ NA,C,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B,D [1.5%]

¹⁶ θεου rell || 1 καὶ [2%] CP

¹⁷ πρὸς f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον NB,W [1%] NU

ντυρίωνος, ἔδωρήσατο τὸ σῶμα¹ τῷ Ἰωσήφ. **46** Καὶ ἀγοράσας² σινδόνα καὶ³ καθελῶν αὐτὸν, ἐνείλησεν⁴ τῇ σινδόνι καὶ κατέθηκεν⁵ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. **47** Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία⁶ Ἰωσή⁷ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.⁸

16 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία⁹ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν¹⁰ ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν.¹¹

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30 AD

Women go to sepulcher

2 Καὶ λίαν πρῶτὴ τῆς μιᾶς¹² σαββάτων, ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. **3** Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, “Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου?” **4** Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος! (ἦν γὰρ μέγας σφόδρα). **5** Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. **6** Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς: “Μὴ ἐκθαμβεῖσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε, τὸν Ναζαρηνὸν, τὸν ἐσταυρωμένον. Ἠγέρθη! Οὐκ ἔστιν ὧδε! Ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. **7** Ἀλλ’¹³ ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι Ἰησοῦς ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν’.” **8** Καὶ ἐξελθοῦσαι¹⁴ ἔφυγον ἀπὸ

¹ σωμα **f**⁵ A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || πτωμα **SB,D** [1%] NU

² αγορασας *rell* || αγορασας CP

³ και **f**⁵ A,C(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **SB(D)** [1%] NU

⁴ ενειλησεν *rell* || ενειλισε [5%] CP

⁵ κατεθηκεν **f**⁵ C (94.1%) HF,RP,CP,TR,OC || εθηκεν **SB,D,W** (4.6%) NU || τεθηκεν (0.7%) || καθηκεν A (0.3%) || long omission (0.2%) || one other variant

⁶ μαρια **f**⁵ D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η A,B,C,W [3%] NU || **S** has a long omission [homoioteleuton]

⁷ ιωση **f**⁵ C(W) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ιωσηφ A [0.5%] || ιωσητος B [3%] NU || ιακωβου D [0.5%] || --- **S**

⁸ τιθεται **f**⁵ W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || τεθειται A,B,C,D [3%] NU || --- **S**

⁹ μαρια **f**⁵ [88%] HF,RP,CP || 1 η του A,B [2%] TR,OC[NU] || 1 η **S,C,W** [10%] || D has a long omission

¹⁰ ηγορασαν *rell* || ηγορασεν CP

¹¹ τον ιησουν **f**⁵ [30%] CP || αυτον **SA,B,C(D)W** [70%] HF,RP,TR,OC,NU

¹² της μιας **f**⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 D || 12 των [1%] || τη μια των **S** [1.5%] NU || μια των B,W || μια [0.5%]

¹³ αλλ *rell* || αλλα **SA,B,C,D,W** [2%] NU

¹⁴ εξελθουσαι *rell* || 1 ταχυ [5%] TR

τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ¹ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις· καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.²

Jesus appears to the Magdalene, first

9 Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς³ πρῶτὴ πρῶτῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ'⁴ ἧς⁵ ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. 10 Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν καὶ κλαίουσιν. 11 Κάκεινοι, ἀκούσαντες ὅτι ζῆ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν.

Emmaus⁶

12 Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερῶθη, ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. 13 Κάκεινοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

Jesus appears to the 'Eleven', fifth

14 Ὑστερον⁷ ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα ἐφανερῶθη· καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγγερμένον⁸ οὐκ ἐπίστευσαν. 15 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. 16 Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. 17 Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσει: ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς·⁹ 18 ὄφεις ἄρουσιν· κἄν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·¹⁰ ἐπὶ ἄρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.”

The Ascension

19 Ὁ μὲν οὖν Κύριος,¹¹ μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. 20 Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν

¹ δε f⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || γαρ sBD(W) [0.5%] NU

² have verses 9-20 *rell* [[NU]] || --- sB (For a full discussion of this variant, please see Appendix E in my, *The Identity of the New Testament Text IV*.)

³ ο ιησους f⁵ [30%] CP || --- A,C,D,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU (sB omit verses 9-20 and NU puts them in double brackets.)

⁴ αφ f⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || παρ C,D,W [2%] NU

⁵ ης *rell* || 1 και CP

⁶ [This was either the third or the fourth appearance; the 2nd was to the women; Jesus also appeared to Peter, but the Text does not permit us to know for sure if it was before or after Emmaus.]

⁷ υστερον f⁵ C,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 δε A,D [2%] [NU]

⁸ εγγερμενον *rell* || 1 εκ νεκρων A,C (10.7%)

⁹ καιναις f⁵ A,W (97.8%) HF,RP,CP,TR,OC || και εν ταις χερσιν 1 C (2.2%) [NU]

¹⁰ βλαψη f⁵ A,C,W [95%] HF,RP,CP,NU || βλαψει [5%] TR,OC

¹¹ κυριος f⁵ A (94.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ιησους C(W) (5.2%) NU || ιησους (0.2%) || one other variant

πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. Ἀμήν.^{1,2,3,4}

¹ αμην **ƒ**⁵ C,W (97.9%) HF,RP,CP,TR,OC || --- A (2.1%) NU

² have verses 9-20 *rell* [[NU]] || --- NB (For a full discussion of this variant, please see Appendix E in my, *The Identity of the New Testament Text IV*.)

³ In the colophons, **ƒ**⁵ [50%] have, “published ten years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **ƒ**⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Mark was ‘published’ in 40/41 AD. The same sources have Matthew published two years earlier (38/39) and Luke five years later (45/46), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

⁴ The citation of **ƒ**⁵ is based on forty-six MSS—18, 35, 128, 141, 204, 510, 547, 586, 645, 689, 789, 824, 928, 1023, 1047, 1072, 1075, 1117, 1133, 1145, 1147, 1199, 1251, 1339, 1435, 1461, 1496, 1503, 1572, 1628, 1637, 1667, 1705, 1713, 2122, 2221, 2253, 2261, 2323, 2382, 2466, 2503, 2554, 2765, Iviron 2110 and Leukosia 65—all of which I collated myself. None of them is a ‘perfect’ representative of **ƒ**⁵ in Mark, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel]. But 586 is only off by one letter, and its exemplar, and those of 35 and 2382, probably were perfect! And several other exemplars come close—that of 1628 was off by one variant, those of 510 and 2253 were off by two variants, those of 824, 1435, 1503 and 1637 were off by three, several by four, and so on. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there!] In fact, since I have collated less than 20% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Cyprus, Patmos, Constantinople, Aegean, Tirana, Mt. Athos [seven different monasteries], Corinth?, Athens, Grottaferrata, Vatican, Bucharest, Leukosia, Kalavryta, Meteora, Lesbos, Sparta etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (*Novum Testamentum Graece Secundum Westcotto-Hortianum*. Evangelium Secundum Marcum [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1935]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of **ƒ**⁵. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

Dedicatory

1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, **2** καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου, **3** ἔδοξεν κάμοι, παρηκολουθηκότι Ἄνωθεν πᾶσιν, ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, **4** ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

The birth of John the baptizer foretold

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου, τοῦ¹ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ² ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβη. **6** Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέροι ἐνώπιον³ τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιομασίαις τοῦ Κυρίου ἀμεμπτοί. **7** Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβη ἦν⁴ στειρα· καὶ ἀμφοτέροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

The setting

8 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἐναντι⁵ τοῦ Θεοῦ, **9** κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχεν τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου· **10** καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν⁶ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. **11** Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐστῶς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· **12** καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν.

Gabriel delivers

13 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος: “Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβη γεννήσει υἱόν σοι, καὶ

¹ του **ῥ**⁵ A,C,D [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, W [1%] NU

² η γυνη αυτου **ῥ**⁵ A [98.6%] CP, HF, RP, TR, OC || 2 αυτω NB, C, D, W [1.4%] NU

³ ενωπιον **ῥ**⁵ A, D, W [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC || εναντιον NB, C [0.6%] NU

⁴ η ελισαβη ην **ῥ**⁵ A, C [92.9%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 ND [2.3%] NU || 23 [4.4%] || ~ 32 B, W [0.4%]

⁵ εναντι **ῥ**⁵ B, D, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || εναντιον NA, C [20%]

⁶ του λαου ην **ῥ**⁵ A, C, D [45%] CP, TR || ~ 312 NB, W [55%] HF, RP, OC, NU (The verb works with the participle in a periphrastic construction; the reading of A, C, D is the more natural, by far.)

καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. **14** Καὶ ἔσται χαρὰ σοὶ καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει¹ αὐτοῦ χαρήσονται. **15** ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ² Κυρίου· καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πῖνῃ· καὶ Πνεύματος Ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. **16** Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν· **17** καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον Αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.”

Zacharias doubts

18 Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον: “Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο? Ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.” **19** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ: “Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ, ὁ παρεστηκὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. **20** Καὶ ἰδοὺ, ἔση σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.”

Zacharias punished

21 Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ.³ **22** Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο⁴ λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὄπτασίαν εώρακεν ἐν τῷ ναῷ—καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός. **23** Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

24 Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε· λέγουσα **25** ὅτι “Οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ⁵ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ⁶ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις!”

The birth of Jesus foretold—5 BC

26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ ὑπὸ⁷ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἣ ὄνομα Ναζαρέτ,¹ **27** πρὸς παρθένον μεμνηστευ-

¹ γεννησει **F**⁵ [70%] CP, HF, RP, TR, OC || γενεσει **NA, B, C, D, W** [30%] NU

² του **F**⁵ **B, D, W** [80%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- **NA, C** [20%]

³ αυτον εν τω ναω **F**⁵ **NA, C, D** [96.6%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 **B, W** [1%] NU || 1 [2.4%]

⁴ ηδυνατο **F**⁵ **C, D, W** [93%] CP, HF, RP, TR, OC || εδυνατο **NA, B** [7%] NU (Attic or Koine?)

⁵ ο **F**⁵ **A, B** [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **NC, D, W** [0.7%] NU

⁶ το **F**⁵ **A, C** [98.8%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **NB, D, W** [1.2%] NU

⁷ υπο **F**⁵ **A, C, D** [98.4%] CP, HF, RP, TR, OC || απο **NB, W** [1.6%] NU

μένην² ἀνδρί ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου³ Δαυίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. **28** Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτήν⁴ εἶπεν, “Χαίρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν!”⁵ **29** Ἡ δὲ ἰδοῦσα⁶ διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ⁷ αὐτοῦ,⁸ καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.

Gabriel delivers

30 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ: “Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ, εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. **31** Καὶ ἰδοῦ, συλλήψη⁹ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. **32** Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ἵψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. **33** καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος!”

Mary agrees

34 Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, “Πῶς ἔσται¹⁰ τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω?” **35** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ: “Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ἵψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον Ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ! **36** Καὶ ἰδοῦ, Ἐλισάβετ ἡ συγγενῆς¹¹ σου, καὶ αὐτῇ¹² συνειληφυῖα¹³ υἱὸν ἐν γήρει¹⁴ αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα. **37** ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ¹⁵ πᾶν ῥῆμα.” **38** Εἶπεν δὲ Μαριάμ: “Ἰδοῦ ἡ δούλη Κυρίου! Γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.” Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

¹ ναζαρετ **f**⁵⁵ **SB,D,W** [69%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ναζαρεθ (C) [29.5%] **NU** || ναζαραθ A [1.5%]

² μεμνηστευμενην **f**⁵⁵ C [99.6%] **CP,HF,RP,TR,OC** || εμνηστευμενην **SA,B,W** [0.3%] **NU** || μεμνησμενην D [alone]

³ οικου **f**⁵⁵ **A,B,D,W** [88%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** || 1 και πατριας **NC** [12%]

⁴ ο αγγελος προς αυτην **f**⁵⁵ **A,C,D** [97.8%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 34 B,W [1.2%] **NU** || ~ 3412 **S** [1%]

⁵ ευλογημενη συ εν γυναιξιν **f**⁵⁵ **A,C,D** [98.6%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,W** [1.4%] **NU**

⁶ ιδουσα **f**⁵⁵ **A,C** [97.6%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,D,W** [2.4%] **NU**

⁷ διεταραχθη επι τω λογω **f**⁵⁵ A [97%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 2341 **SB(D)W** [3%] **NU** || 1 C [alone]

⁸ αυτου **f**⁵⁵ A [96.3%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,C,D,W** [3.7%] **NU**

⁹ συλληψη **f**⁵⁵ [99.4%] **CP,HF,RP,TR,OC** || συλλημψη **SA,B,C(D,W)** [0.6%] **NU**

¹⁰ εσται **f**⁵⁵ **SA,B,C,D,W** [78%] **CP,HF,RP,TR,NU** || 1 μοι [22%] **OC**

¹¹ συγγενης **f**⁵⁵ C [90%] **CP,HF,RP,TR,OC** || συγγενις **SA,B(D)** [10%] **NU** || συγγενεις W [alone]

¹² αυτη **f**⁵⁵ || αυτη **CP,HF,RP,TR,OC,NU**

¹³ συνειληφυια **f**⁵⁵ **A,C,D** [98.8%] **CP,HF,RP,TR,OC** || συνειληφεν **SB,W** [1.2%] **NU**

¹⁴ γηρει **f**⁵⁵ **SA,B,C,D,W** [90%] **CP,HF,RP,OC,NU** || γηρα [10%] **TR**

¹⁵ τω θεω **f**⁵⁵ **A,C** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || του θεου **SB,D,W** [1%] **NU**

Mary visits Elizabeth

39 Ἀναστᾶσα δὲ¹ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν, μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. 41 Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας² ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ.

Elizabeth prophesies

42 Καὶ ἀνεφώνησεν³ φωνῇ⁴ μεγάλη καὶ εἶπεν: “Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ Καρπὸς τῆς κοιλίας σου! 43 Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρὸς με;⁵ 44 Ἴδου γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὠτά μου ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει⁶ ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 Καὶ μακαρία ἡ πιστεύουσα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου.”

Mary worships

46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ: “Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, 47 καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου. 48 ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί, 49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα⁷ ὁ Δυνατὸς, καὶ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 50 Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν⁸ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. 51 Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. 52 καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὑψωσεν ταπεινούς. 53 πεινῶντας ἐπέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς. 54 Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, 55 καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.”⁹

¹ ἀναστασα δε **ƒ**⁵ **SB,C,D,W** [90.6%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** || ~ και 1 **A** [9.4%]

² ἡ ἐλισαβετ τον ασπασμον της μαριας **ƒ**⁵ **A,W** [98.3%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 345612 **SB,C,D** [1.7%] **NU**

³ ἀνεφώνησεν **ƒ**⁵ **A,B,D,W** [89%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** || ἀνεβοησεν **SC** [11%]

⁴ φωνη **ƒ**⁵ **SA,C,D** [99.2%] **CP,HF,RP,TR,OC** || κραυγη **B,W** [0.8%] **NU**

⁵ με **ƒ**⁵ **A,C,D,W** [99.7%] **CP,HF,RP,TR,OC** || εμε **SB** [0.3%] **NU**

⁶ το βρεφος εν αγαλλιασει **ƒ**⁵ **A** [97.5%] **CP,HF,RP,OC** || ~ 3412 **SB,C,D,W** [2.5%] **TR,NU**

⁷ μεγαλεια **ƒ**⁵ **A,C** [99.7%] **CP,HF,RP,TR,OC** || μεγαλα **SB,D,W** [0.3%] **NU**

⁸ γενεας γενεων **ƒ**⁵ **A** [69%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 1 και 2 [2.8%] || γενεαν 2 **D** [0.6%] || γενεαν και γενεαν **S** [25.3%] || 1 και 1 **B,C,W** [0.8%] **NU** || three other variants [1.5%]

⁹ εως αιωνος **ƒ**⁵ **C** [35%] **CP** || 1 αιωνας [1%] || εις τον αιωνα **SA,B,D,W** [64%] **HF,RP,TR,OC,NU** [Render “while there is an age”—I take the point to be that the things mentioned are pertinent to this world, not the next.]

56 Ἐμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ¹ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

The birth of John

57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. 58 Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.

John is named

59 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδῷ ἡμέρᾳ² ἦλθον περιτεμῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν. 60 Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, “Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης!” 61 Καὶ εἶπον³ πρὸς αὐτήν ὅτι “Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ⁴ σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ”. 62 Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν.⁵ 63 Καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων, “Ἰωάννης ἔσται⁶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ!” Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. 64 Ἀνεψύχη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. 65 (Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιουκούντας αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. 66 Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες, “Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται?” Καὶ⁸ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.)

Zacharias prophesies

67 Καὶ Ζαχαρίας, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου καὶ προεφήτευσεν⁹ λέγων: 68 “Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, 69 καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ¹⁰ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ¹¹ παιδὸς αὐτοῦ—70 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν¹² ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ—71 σωτηρίαν

¹ ὡσεὶ **ῥ**⁵ A,C [97.8%] CP, HF, RP, TR, OC || ὡς **ῥ**B,W [2%] NU || --- D [0.2%]

² ὀγδοη ἡμερα **ῥ**⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 τη 1 **ῥ**B,C,D,W [2.5%] NU

³ εἶπον **ῥ**⁵ A,B,C [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εἶπαν **ῥ**D,W [1%] NU

⁴ ἐν τη συγγενεια **ῥ**⁵ D [88%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐκ της συγγενειας **ῥ**A,B,C,W [12%] NU

⁵ αὐτον **ῥ**⁵ A,C,W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || αὐτο **P**⁴**ῥ**B,D [8%] NU

⁶ ἔσται **ῥ**⁵ C [26%] CP || ἐστὶν **ῥ**A,B,D,W [74%] HF, RP, TR, OC, NU

⁷ το **ῥ**⁵ **ῥ**A,C,D,W [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P**⁴**B** [0.6%] NU

⁸ καὶ **ῥ**⁵ A [98.6%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 γαρ **P**⁴**ῥ**B,C,D,W [1.4%] NU

⁹ προεφητευσεν **ῥ**⁵ (D) [94%] CP, HF, RP, TR, OC || επροφητευσεν **P**⁴**ῥ**A,B,C,W [3.8%] NU || επροεφητευσεν [2.2%]

¹⁰ τῷ **ῥ**⁵ A [93%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **ῥ**B,C,D,W [7%] NU

¹¹ τοῦ **ῥ**⁵ A,C [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P**⁴**ῥ**B,D,W [0.7%] NU

¹² τῶν **ῥ**⁵ A,C,D [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P**⁴**ῥ**B,W [2%] NU

ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· 72 ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἀγίας αὐτοῦ, 73 ὄρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν· 74 τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως (ἐκ χειρὸς τῶν¹ ἐχθρῶν ἡμῶν² ῥυσθέντας) λατρεύειν αὐτῷ, 75 ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας³ τῆς ζωῆς⁴ ἡμῶν.

76 “Καὶ σύ,⁵ παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου⁶ Κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, 77 τοῦ δοῦναι γινῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,⁷ 78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο⁸ ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους· 79 ἐπιφάναι τοῖς ἐν σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.”

80 Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

The birth of Jesus—4 BC

2 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. 2 Αὕτη ἡ⁹ ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. 3 Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν¹⁰ πόλιν.

At night, in Bethlehem, the Savior is born

4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹¹ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυὶδ, 5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ, τῇ μεμνηστευμένη¹² αὐτῷ γυναικί,¹³ οὔσῃ ἐγκύφ. 6 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοῦς

¹ τῶν **ƒ**⁵ A,C [98.4%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, D, W [1.6%] NU

² ἡμῶν **ƒ**⁵ A, C, D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, W [1.5%] NU

³ πάσας τὰς ἡμέρας **ƒ**⁵ SA, C, D [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || πασαις ταις ἡμεραις P⁴ B, W [0.5%] NU

⁴ τῆς ζωῆς **ƒ**⁵ [77%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴ SA, B, C, D, W [23%] NU

⁵ σύ **ƒ**⁵ A [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 δε P⁴ NB, C, D, W [0.7%] NU

⁶ πρὸ προσώπου **ƒ**⁵ A, C, D [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐνωπιον (P⁴) NB, W [0.3%] NU

⁷ αὐτῶν **ƒ**⁵ P⁴ NB, D [85%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ἡμῶν A, C [13%] || αὐτου W [1%] || --- [1%]

⁸ ἐπεσκέψατο **ƒ**⁵ A, C, D [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐπισκεπεται P⁴ NB, W [0.4%] NU

⁹ ἡ **ƒ**⁵ SA, C, W [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC || --- B, D [0.6%] NU

¹⁰ ἰδίαν **ƒ**⁵ A, C [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC || εαυτου B, D, W [0.7%] NU || εαυτων S

¹¹ ναζαρεθ **ƒ**⁵ B, W [73%] CP, HF, RP, TR, OC || ναζαρεθ SD [26.5%] NU || ναζαραθ A, C [0.5%]

¹² μεμνηστευμένη **ƒ**⁵ [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐμνηστευμένη SA, B, C, D [0.6%] NU || ἐμνηστευμένη C || two other variants [0.4%]

¹³ γυναικί **ƒ**⁵ A [98.4%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, C¹ D, W [1.6%] NU

ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν· 7 καὶ ἔτεκεν τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ¹ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Angels and shepherds

8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ, ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν. 9 Καὶ ἰδοῦ,² ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. 10 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος: “Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοῦ γὰρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὅς ἐστιν Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. 12 Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον: εὐρήσετε³ Βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον⁴ ἐν⁵ φάτνῃ.” 13 Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλήθος στρατιᾶς οὐρανόυ αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων, 14 “Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία!”⁶

Shepherds go and report

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ’ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι,⁷ οἱ ποιμένες, εἶπον⁸ πρὸς ἀλλήλους, “Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν!” 16 Καὶ ἦλθον⁹ σπεύσαντες καὶ ἀνεῦρον¹⁰ τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ Βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. 17 Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹¹ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. 19 Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 Καὶ ὑπέστρεψαν¹² οἱ ποιμένες δοξάζου-

¹ τῇ **f**⁵⁵ [95.3%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **NA, B, D, W** [4.7%] NU

² ἰδοῦ **f**⁵⁵ A, D [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB, W** [0.8%] NU

³ εὐρησετε **f**⁵⁵ B, D [87%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || εὐρησεται **SA, W** [13%]

⁴ κείμενον **f**⁵⁵ A [94%] CP, HF, RP, TR, OC || καὶ 1 B, W [3.5%] NU || --- **SD** [2.5%]

⁵ ἐν **f**⁵⁵ **NA, B, D, W** [90%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 τῇ [10%] TR

⁶ εὐδοκία **f**⁵⁵ (99.4%) CP, HF, RP, TR, OC || εὐδοκίας **NA, B, D, W** (0.4%) NU || two other readings (0.2%) [1627 MSS x 6 MSS, according to *Text und Textwert*]

⁷ καὶ οἱ ἄνθρωποι **f**⁵⁵ A, D (97.7%) CP, HF, RP, TR, OC || καὶ (1.1%) || --- (**S**)B, W (1.1%) NU || one other variant (1%)

⁸ εἶπον **f**⁵⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐλαλουν **SB, W** [0.5%] NU || εἶπαν [0.5%]

⁹ ἦλθον **f**⁵⁵ **SD, W** [98.2%] CP, HF, RP, TR, OC || ἦλθαν B [0.2%] NU || ἀπηλθον [1.6%]

¹⁰ ἀνευρον **f**⁵⁵ **SA** [92.2%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀνευραν B, NU || ευρον D, W [6%] || ηυραν [0.7%] || ευραν [0.1%]

¹¹ διεγνώρισαν **f**⁵⁵ A [97.8%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐγνώρισαν **SB, D, W** [2.2%] NU

¹² ὑπέστρεψαν **f**⁵⁵ **NA, B, D, W** [97.4%] CP, HF, RP, OC, NU || ἐπεστρεψαν [2.6%] TR

ντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Jesus is named

21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν,² καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι³ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

Jesus is presented to God

22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν⁴ κατὰ τὸν νόμον Μωσέως,⁵ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ Κυρίῳ 23 (καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου ὅτι “Πᾶν ἄρσεν διανοίγον⁶ μήτραν ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται”), 24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν⁷ νόμῳ Κυρίου, “ζευγὸς τρυγόνων ἢ δύο νεοσσούς⁸ περιστερῶν”.

Simeon

25 Καὶ ἰδοὺ, ἦν ἄνθρωπος⁹ ἐν Ἱερουσαλήμ¹⁰ ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ Πνεῦμα ἦν Ἅγιον¹¹ ἐπ’ αὐτόν. 26 (Καὶ ἦν αὐτῷ κεχηρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ¹² ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου.) 27 Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτούς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, 28 καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ¹³ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ¹⁴ καὶ εὐλόγησεν τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν: 29 “Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ, 30 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, 31 ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων

¹ ἐπλήσθησαν **ƒ⁵⁵** NA,B,W [82%] CP, HF, RP, TR, NU || 1 αὐτὸν D [18%] OC

² αὐτόν **ƒ⁵⁵** NA,B,W [65%] CP, HF, RP, TR, NU || τὸ παιδίον D [32%] TR, OC || αὐτοῦ [3%]

³ συλληφθῆναι **ƒ⁵⁵** [99.1%] CP, HF, RP, TR, OC || συλλημφθῆναι NA,B [0.8%] NU || συνλημφθῆναι D,W

⁴ αὐτῶν **ƒ⁵⁵** NA,B,W [90%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || αὐτοῦ D [10%]

⁵ μωσέως **ƒ⁵⁵** A [62%] CP, HF, RP, TR || μωυσεως NB,D,W [35%] OC, NU || μωυσεος [3%]

⁶ διανοίγον **ƒ⁵⁵** A,B,D,W [88%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || διανοιγων NN [12%]

⁷ ἐν **ƒ⁵⁵** A,N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 τῷ NB,D,W [1%] NU

⁸ νεοσσούς **ƒ⁵⁵** A,D,N [85%] CP, HF, RP, TR, OC || νοσσους NB,W [15%] NU

⁹ ἦν ἄνθρωπος **ƒ⁵⁵** A,D,N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 NB,W [1%] NU

¹⁰ Ἱερουσαλημ *rell* || Ἱεροσολυμοῖς OC

¹¹ ἦν ἅγιον **ƒ⁵⁵** NA,B,W [83%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ~ 21 D,N [17%] TR

¹² πρὶν ἢ **ƒ⁵⁵** A,D,N [91%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 ἀν [0.5%] [NU] || 1 ἀν B [0.5%] || 1 W [8%] || εὖς ἀν N

¹³ αὐτοῦ **ƒ⁵⁵** NA,B,D,N,W [70%] CP, HF, RP, TR, NU || αὐτόν [30%] OC

¹⁴ αὐτοῦ **ƒ⁵⁵** A,D,N [96%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB,W [4%] NU

τῶν λαῶν: 32 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.”
33 Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ¹ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις
περὶ αὐτοῦ.

34 Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα
αὐτοῦ: “Ἴδου, οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ
Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον 35 (καὶ σοῦ δὲ² αὐτῆς τὴν ψυχὴν
διελεύσεται ῥομφαία), ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
διαλογισμοί.”

Anna

36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ—αὕτη
προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἐπτὰ³ ἀπὸ τῆς
παρθενίας αὐτῆς 37 καὶ αὕτη χήρα ὡς⁴ ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων—ἡ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ⁵ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας καὶ δεήσεων λατρεύουσα νύκτα
καὶ ἡμέραν. 38 Καὶ αὕτη, αὐτῇ⁶ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
Κυρίῳ,⁷ καὶ ἐλάλει περὶ Αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν⁸
Ἱερουσαλήμ.

Back to Natsareth

39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα⁹ τὰ¹⁰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ὑπέστρε-
ψαν¹¹ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν¹² πόλιν ἑαυτῶν,¹³ Ναζαρέτ.¹⁴ 40 Τὸ δὲ

¹ (ο A,N 2.2%) ιωσηφ και η μητηρ αυτου (-α. N 0.5%) **f⁵⁵** (A)(N) (98.8%) CP, HF, RP, TR, OC || ο
πατηρ 5 (-α. 0.3%) 234 (+αυτου \aleph 0.4%) (\aleph)B,D,W (0.9%) NU || three other variants (0.3%)

² δε **f⁵⁵** \aleph A,D,N [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- B,W [0.4%]

³ ετη μετα ανδρος επτα **f⁵⁵** [88%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2314 \aleph B,N,W [5.2%] NU || ~ 1423 A,D
[6.8%]

⁴ ως **f⁵⁵** W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || εως \aleph A,B,N [1.1%] NU || --- D [0.4%]

⁵ απο **f⁵⁵** A,N [98.7%] CP, HF, RP, TR, OC || --- B,D,W [1.3%] NU || εκ \aleph

⁶ αὕτη αυτη **f⁵⁵** [93%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 A,B,W [4.5%] || 2 \aleph D,N [2.5%] NU

⁷ κυριω **f⁵⁵** A [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC || θεω \aleph B,D,N,W [0.7%] NU

⁸ εν **f⁵⁵** A,D,N [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- \aleph B,W [5.5%] NU

⁹ απαντα **f⁵⁵** A,D [95.8%] CP, HF, RP, TR, OC || παντα \aleph B,N,W [4.2%] NU

¹⁰ τα **f⁵⁵** A,B,W [87%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || --- \aleph D,N [13%]

¹¹ υπεστρεψαν **f⁵⁵** A,D,N [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || επεστρεψαν (\aleph)B,W [0.4%] NU

¹² την **f⁵⁵** A,N [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- \aleph B,D,W [2%] NU

¹³ εαυτων **f⁵⁵** \aleph A,B,D,N,W [65%] CP, HF, RP, OC, NU || αυτων [35%] TR

¹⁴ ναζαρετ **f⁵⁵** \aleph N,W [63%] CP, HF, RP, TR, OC || ναζαρεθ B^c(D) [35.3%] NU || ναζαρατ A [0.3%] ||
ναζαραθ [1.4%]

παιδίον ἠΰξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι,¹ πληρούμενον σοφίας,² καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ.³

A twelve-year-old Boy

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα· **42** καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν⁴ εἰς Ἱεροσόλυμα⁵ κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς. **43** Καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ Παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἔγνω⁶ Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ⁷ αὐτοῦ. **44** Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι,⁸ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν, καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν⁹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς.¹⁰ **45** Καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν,¹¹ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ζητοῦντες¹² αὐτόν. **46** Καὶ ἐγένετο μεθ'¹³ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. **47** (Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ.)

48 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν:¹⁴ “Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως? Ἴδου, ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.” **49** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με? Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρός μου δεῖ εἶναί με?” **50** Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.

¹ πνευματι **ƒ**⁵ A,N [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB,D,W [0.4%] NU

² σοφίας **ƒ**⁵ SA,D,N [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || σοφια B,W [0.5%] NU

³ αὐτῷ **ƒ**⁵ (D) [41%] || αὐτο SA,B,N,W [58%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || αὐτον [1%] [The dative is better—the grace was resting on Him all the time.]

⁴ ἀναβάντων αὐτῶν **ƒ**⁵ N [90%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀναβαινοντων 2 (S) A,B,W [9.6%] NU || ἀνεβησαν (D) [0.4%]

⁵ εἰς ἱεροσόλυμα **ƒ**⁵ A,C^vD(N) [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB,W [0.5%] NU

⁶ ἔγνω **ƒ**⁵ A,C,N [96.4%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐγνωσαν SB,D,W [3.6%] NU

⁷ ἰωσηφ καὶ ἡ μητηρ **ƒ**⁵ A,C,N [97.1%] CP, HF, RP, TR, OC || οἱ γονεῖς SB,D,W [2.9%] NU

⁸ ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι **ƒ**⁵ A,C(N) [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 SB,D,W [1%] NU

⁹ συγγενεσιν **ƒ**⁵ SA,C(D) [86%] CP, HF, RP, TR, OC || συγγενευσιν B,N,W [14%] NU

¹⁰ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς **ƒ**⁵ D [85%] CP, HF, RP, TR, OC || 134 A,B,C,N,W [14.9%] NU || --- S [0.1%]

¹¹ αὐτον **ƒ**⁵ A,N [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB,C(D)W [1.5%] NU

¹² ζητοῦντες **ƒ**⁵ SA,N [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀναζητοῦντες B,C,D,W [4.3%] NU || ἐπιζητοῦντες [0.7%]

¹³ μεθ' **ƒ**⁵ A,C,D,N [95.8%] CP, HF, RP, TR, OC || μετα SB,W [4.2%] NU

¹⁴ πρὸς αὐτον ἡ μητηρ αὐτου εἶπεν **ƒ**⁵ A,N [98.6%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 612345 SB,C,D,W [1.4%] NU

51 Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ,¹ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ² μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα³ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 52 Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν⁴ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις.

Enter John the baptizer—26 AD

3 Ἐν ἔτει δὲ⁵ πεντεκαίδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας καὶ τετραρχούντος⁶ τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος⁷ τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,⁸ 2 ἐπὶ ἀρχιερέως⁹ Ἄννα (καὶ Καϊάφα), ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν¹⁰ Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. 3 Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν¹¹ περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· 4 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος:¹² “Φωνὴ βοῶντος: “Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. 5 Πᾶσα φάραγξ¹³ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας· 6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ.”

“Brood of vipers!”

7 Ἐλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ: “Γεννήματα ἐχιδνῶν! Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς? 8 Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ‘Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ’· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ! 9 Ἦδη δὲ καὶ

¹ ναζαρετ **f**⁵ **NC,W** [60%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ναζαρεθ **B,D** [38.5%] **NU** || ναζαρατ **A,N** [0.3%] || ναζαραθ [1.2%]

² και η **f**⁵ **NA,B,C,N,W** [83.5%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** || ~ 2 δε **D** [16.5%]

³ ταυτα **f**⁵ **A,C,N** [98.4%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,D,W** [1.6%] **NU**

⁴ προεκοπτεν **f**⁵ **A,C,D,N** [99.7%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 1 εν τη **S** [0.1%] [**NU**] || 1 τη **B,W** [0.2%]

⁵ δε *rell* || --- [12%]

⁶ τετραρχουντος **f**⁵ **B,D,N,W** [99.8%] **CP,HF,RP,TR,OC** || τετραρχουντος **NA,C,NU**

⁷ τετραρχουντος **f**⁵ **A,B,D,N,W** [99.9%] **CP,HF,RP,TR,OC** || τετραρχουντος **NC,NU**

⁸ τετραρχουντος **f**⁵ **A,B,D,N,W** [99.9%] **CP,HF,RP,TR,OC** || τετραρχουντος **NC,NU**

⁹ επι αρχιερεως **f**⁵ **NA,B,C,D,N,W** [96.5%] **CP,HF,RP,NU** || επ 2 [0.4%] **OC** || 1 αρχιερων [2.8%] || επ αρχιερων [0.3%] **TR**

¹⁰ τον **f**⁵ **NA,B,C,D,N,W** [82%] **CP,HF,RP,OC,NU** || 1 του [18%] **TR**

¹¹ την **f**⁵ **NC,D** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** [**NU**] || --- **A,B,N,W** [0.5%]

¹² λεγοντος **f**⁵ **A,C,N** [98.2%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,D,W** [1.8%] **NU**

¹³ φαραγξ **f**⁵ **SB,C,D,N,W** [75%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** || φαραξ **A** [25%]

ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κείται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.”

“What shall we do?”

10 Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, “Τί οὖν ποιήσομεν?”¹
11 Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει² αὐτοῖς, “Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω”. 12 Ἦλθον δὲ καὶ τελῶνας βαπτισθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ³ καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, “Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν?”⁴ 13 Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, “Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διαταγμένον ὑμῖν πράσσετε”. 14 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες, “Καὶ ἡμεῖς, τί ποιήσομεν?”⁵ Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,⁶ “Μηδένα διασεισητε μηδὲ συκοφαντήσητε,⁷ καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀφωνίοις ὑμῶν”.

“A greater One is coming”

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, 16 ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἀπασιν⁸ λέγων:⁹ “Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί· 17 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹⁰ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ καὶ συναΐξει¹¹ τὸν σίτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω.”

¹ ποιήσομεν **f⁵⁵** [45%] CP,RP,TR,OC || ποιησωμεν **NA,B,C(D)N,W** [55%] HF,NU (The indicative is correct; they are committing themselves to do what he says.)

² λεγει **f⁵⁵** A,D [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ελεγεν **P⁴SB,C,N** [2.2%] NU || ειπεν W

³ υπ αυτου **f⁵⁵** C [40%] CP || --- **P⁴SA,B,D,N,W** [60%] HF,RP,TR,OC,NU

⁴ ποιήσομεν **f⁵⁵** [43%] CP,RP,TR,OC || ποιησωμεν **P⁴SA,B,C(D)N,W** [57%] HF,NU (The indicative continues to be correct.)

⁵ και ημεις τι ποιήσομεν **f⁵⁵** A [45%] CP,RP,TR,OC || 123 ποιησωμεν N [53.4%] HF || ~ 3 ποιησωμεν 12 **P⁴SB,C,W** [1.6%] NU || ~ 3 ποιησωμεν D (Still indicative.)

⁶ προς αυτους **f⁵⁵** **NA,N,W** [99.1%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτοις **P⁴B,C,D** [0.9%] NU

⁷ διασεισητε μηδε συκοφαντησητε *rell* || ~ 321 OC

⁸ απασιν **f⁵⁵** A,C [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC || πασιν **P⁴SB,N,W** [1.8%] NU || --- D

⁹ ο ιωαννης απασιν λεγων **f⁵⁵** A,C,N [91.3%] CP,HF,RP,TR,OC || 234 [5.7%] || 34 [0.4%] || ~ 1243 [1.6%] || ~ 4312 **P⁴SB,W** [0.3%] NU || ~ 3124 [0.6%] || ~ 3412 [0.1%] || --- D

¹⁰ και διακαθαριει **f⁵⁵** A,C,D,N,W [97.9%] CP,HF,RP,TR,OC || διακαθαραι **P⁴SB,NU** || 1 καθαριει [1.8%] || one other reading

¹¹ συναΐζει **f⁵⁵** A,C(D)N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || συναγαγειν **P⁴SB,NU**

John is imprisoned—historical aside

18 (Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τῷ λαῷ.¹ 19 Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης²—ἐλεγχόμενος ὑπ’ αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος, τῆς γυναικὸς³ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης—20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν: καὶ⁴ κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ⁵ φυλακῇ.)

Jesus is baptized

21 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν, καὶ Ἰησοῦ, βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεφθῆναι τὸν οὐρανὸν 22 καὶ καταβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σωματικῶ εἶδει ὡσεὶ⁶ περιστερὰν ἐπ’ αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγουσαν,⁷ “Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός· ἐν σοὶ εὐδόκησα.”⁸

Mary’s genealogy

(23 Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ⁹ Ἰησοῦς, ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος,¹⁰ ὧν (ὡς ἐνομιζέτο) υἱὸς¹¹ Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλεὶ,¹² 24 τοῦ Ματθάν,¹³ τοῦ Λευὶ, τοῦ Μελ- χί,¹⁴ τοῦ Ἰαννᾶ,¹⁵ τοῦ Ἰωσήφ, 25 τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμῶς, τοῦ Ναοῦμ, τοῦ Ἐσλί,¹⁶ τοῦ Ναγκαί, 26 τοῦ Μαάθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεί,¹ τοῦ

¹ τῷ λαῷ **f**⁵⁵ [15%] || τον λαον *rell* [The verb εὐαγγελίζω normally takes the dative, although the accusative does occur; evidently there is no difference in meaning.]

² τετράρχης **f**⁵⁵ A,B,D,N,W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || τετραρχης **NC, NU**

³ γυναικος **f**⁵⁵ P^{4,75v} **SB, D, N** [75%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 φιλιππου A, C, W [25%] TR

⁴ καὶ **f**⁵⁵ P^{75v} A, C, N, W [98.2%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- **SB, D** [1.8%]

⁵ τῇ **f**⁵⁵ A, C, N, W [86%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴ **SB, D** [14%] NU

⁶ ὡσει **f**⁵⁵ A, N [96.4%] CP, HF, RP, TR, OC || ὡς P⁴ **SB, D, W** [3.6%] NU

⁷ λέγουσαν **f**⁵⁵ A, N [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴ **SB, D, W** [0.8%] NU

⁸ εὐδοκησα **f**⁵⁵ P⁴ **SB, N** [72%] CP, HF, RP, OC, NU || ηυδοκησα A, W [28%] TR || --- D

⁹ ο **f**⁵⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴ **SB, D, W** [3%] NU

¹⁰ ὡσεὶ ετων τριακοντα αρχομενος **f**⁵⁵ A(D)N [98.8%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 P⁴ **SB, W** [1.2%] NU

¹¹ ὡς ἐνομιζέτο υιος **f**⁵⁵ A(D)N [98.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 P⁴ **SB, W** [1.3%] NU

¹² ηλει **f**⁵⁵ **SA, B** [60%] || ηλι P⁴ N [40%] CP, TR, NU (ήλι HF, RP, OC) [Codex W omits the whole genealogy, while codex D replaces it with Matthew’s.]

¹³ ματθαν **f**⁵⁵ N [45%] CP, OC || ματθατ A, B [52%] HF, RP, TR || μαθθαθ P⁴ (S) [alone] || ματθα [1.9%] || ματαθ [0.9%] || three other spellings [0.2%] || μαθθατ [none!] NU (NU serves up a patchwork quilt.)

¹⁴ μελχι **f**⁵⁵ N [66%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || μελχει P⁴ **SA, B** [33.4%] || μελχη [0.6%]

¹⁵ ιαννα **f**⁵⁵ A [87.9%] CP, HF, RP, TR || ιανναι P^{4v} **SB** [1.2%] NU || ιωαννα N [4.8%] OC || ιανναν [1.4%] || αννα [1.1%] || ιωαννε [0.9%] || nine other spellings [2.7%]

¹⁶ εσλι **f**⁵⁵ [64%] CP, HF, RP, TR, NU || εσλει **SA, B** [28.1%] || εσλιμ N [3.5%] OC || εσλειμ [2.5%] || four other spellings P^{4v} [1.9%]

Ἰωσήφ,² τοῦ Ἰούδα,³ 27 τοῦ Ἰωαννάν,⁴ τοῦ Ῥησᾶ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ, τοῦ Νηρί,⁵ 28 τοῦ Μελχί,⁶ τοῦ Ἀδδί,⁷ τοῦ Κωσάμ, τοῦ Ἐλμωδάμ,⁸ τοῦ Ἦρ, 29 τοῦ Ἰωσή,⁹ τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρείμ,¹⁰ τοῦ Ματθάτ,¹¹ τοῦ Λευί,¹² 30 τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωνάμ,¹³ τοῦ Ἐλιακειμ,¹⁴ 31 τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαϊνάν,¹⁵ τοῦ Ματταθᾶ, τοῦ Νάθαν,¹⁶ τοῦ Δαυίδ, 32 τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,¹⁷ τοῦ Βοόζ,¹⁸ τοῦ Σαλμών,¹⁹ τοῦ Ναασσών, 33 τοῦ Ἀμιναδάβ,²⁰ τοῦ Ἀράμ,²¹ τοῦ Ἰωράμ,²² τοῦ Ἐσρώμ, τοῦ Φαρέζ,

¹ σμεει **f⁵⁵** [51%] CP,RP,TR || σμεει A,N [45.4%] HF || σαμει [2.2%] || σμεειν P⁴SB [0.5%] || σμεη [0.7%] || σμευ OC || two other spellings [0.2%] || σμειν [none!] NU (NU serves up another patchwork quilt.)

² ιωσηφ **f⁵⁵** A,N [94.2%] CP,HF,RP,TR || ιωσηχ P⁴SB [5.7%] OC,NU || two other spellings [0.1%]

³ ιουδα **f⁵⁵** A,N [94.7%] CP,HF,RP,TR || ιωδα P⁴SB [5%] OC,NU || four other spellings [0.3%]

⁴ ιωανναν **f⁵⁵** [49%] CP,OC || ιωαννα [13%] TR || ιωαναν P⁴A,B [18%] HF,RP,NU || ιωναν **ς** [12%] || ιωναν [2%] || ιαναν [3%] || ιανναν [1.6%] || four other spellings [1.4%] || --- N (If we take the letters one by one, we get: ι=100%, ω=a. 94%, α=a. 87%, ν=100%, ν=a. 69%, α=100%, ν=a. 72%; the plurality variant wins all around.)

⁵ νηρι **f⁵⁵** N [65%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || νηρει P⁴SA,B [34%] || six other spellings [1%]

⁶ μελχι **f⁵⁵** N [65%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μελχει P⁴SA,B [35%]

⁷ αδδι **f⁵⁵** N [67.5%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αδδει P⁴SA,B [30%] || seven other spellings [2.5%]

⁸ ελμωδαμ **f⁵⁵** A [82%] CP,HF,RP,TR,OC || ελμαδαμ **ς**B,N [1%] NU || ελμωδαν [7%] || ελμωδαδ [5%] || ελμασαμ P⁴ || twelve other spellings [5%]

⁹ ιωση **f⁵⁵** A,N [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ιησου P⁴SB [1.5%] NU || six other spellings [3%]

¹⁰ ιωρειμ A,B [72%] CP,HF,RP,TR,OC || ιωριμ **ς**N [12%] NU || ιωρημ [10%] || eight further spellings [6%]

¹¹ ματθατ **f⁵⁵** [76%] CP,HF,RP,TR,OC || μαθθατ P⁴B [0.5%] NU || ματταθ A [11%] || μαθθαθ **ς** || ματθαν N [6%] || μαθατ [1.5%] || eleven further spellings [5%]

¹² λευι **f⁵⁵** N [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || λευει P⁴SA,B [20%]

¹³ ιωναμ **f⁵⁵** **ς**B [25%] NU || ιωναν [48%] CP,HF,RP,TR || ιωνα OC || ιωαναν A [7%] || ιωανναν [12%] || ιωανα N || seven further spellings [8%]

¹⁴ ελιακειμ *rell* || ελιακιμ N [1%] NU || ελειακειμ [1%] || ελιακιμ [1%] || three other spellings

¹⁵ μαιναν **f⁵⁵** N [93.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μεννα P⁴SB [1.5%] NU || eight other spellings [5%] || --- A

¹⁶ ναθαν **f⁵⁵** A,N [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ναθαμ P⁴SB,NU

¹⁷ ωβηδ **f⁵⁵** N [83%] CP,HF,RP,TR,OC || ωβηδ A [14%] NU || ωβηλ **ς**B || ωβητ D || ωβητ P⁴ || five other spellings [3%]

¹⁸ βοοζ **f⁵⁵** [91%] CP,HF,RP,TR,OC || βοος A,B,D [8%] NU || βαλλς **ς** || four other spellings [1%] || --- N

¹⁹ σαλμων **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || σαλα P⁴SB,NU || σαλμαν [1%] || two other variants [0.5%]

²⁰ αμιναδαβ **f⁵⁵** A(D) [76%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αμιναδαμ [15%] || αμιναδαβ [5%] || αδαμ **ς** || five other readings [4%] || --- B

²¹ αραμ **f⁵⁵** A,D [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 του αρνι N || αδμειν του αρνει B || αδμιν του αρνει **ς** || αδμιν του αρνι NU [There are at least four further variations. The available statements of evidence are confusing, but it appears that αδμιν has about 1%, and αδμειν may have up to 4%.]

²² του ιωραμ **f⁵⁵** [80%] HF,OC || --- **ς**A,B,N [20%] CP,RP,TR,NU (it^b gives us overt V century attestation for 'Joram', though I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f⁵⁵** must hark back at least to the III.)

τοῦ Ἰούδα, 34 τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρρα,¹ τοῦ Να-
χώρ, 35 τοῦ Σερούχ,² τοῦ Ραγάβ,³ τοῦ Φάλεκ,⁴ τοῦ Ἐβέρ,⁵ τοῦ Σαλαῶ,
36 τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ, τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, 37 τοῦ Μα-
θουσάλα, τοῦ Ἐνώχ,⁷ τοῦ Ἰάρεδ,⁸ τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ Καϊνάν,⁹ 38 τοῦ
Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ.)

Jesus tested by Satan

4 Ἰησοῦς δὲ, πλήρης Πνεύματος Ἁγίου,¹⁰ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου καὶ
ἦγετο ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,¹¹ 2 ἡμέρας τεσσαράκοντα¹² πειρα-
ζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις
ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν ὕστερον¹³ ἐπέινασεν. 3 Καὶ εἶπεν¹⁴
αὐτῷ ὁ διάβολος, “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται
ἄρτος!” 4 Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων,¹⁵ “Γέγραπται ὅτι ‘Οὐκ
ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται¹⁶ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ’.”¹⁷

5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλόν,¹⁸ ἔδειξεν αὐτῷ
πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου. 6 Καὶ εἶπεν αὐτῷ
ὁ διάβολος: “Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν
αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. 7 Σὺ οὖν,
ἐὰν προσκυνήσῃς¹⁹ ἐνώπιόν ἐμου,²⁰ ἔσται σοὶ ἡ πᾶσα.” 8 Καὶ ἀποκριθεὶς

¹ θαρρα **F**⁵N [40%] CP, HF || θαρα **SA, B, D** [60%] RP, TR, OC, NU

² σερουχ **F**⁵ **SA, B, (D)N** [98%] CP, HF, RP, OC, NU || σαρουχ [2%] TR

³ ραγαβ **F**⁵ [25%] || ραγαν **SA, B, D, N** [70%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || six other spellings [5%]

⁴ φαλεκ **F**⁵ **SA, B, D, N** [50%] CP, HF, TR, OC, NU || φαλεγ A [50%] RP

⁵ ἐβερ **F**⁵ CP², RP, some TRs || εβερ HF, OC, some TRs, NU

⁶ καιναν **F**⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, TR, OC || καιναμ **SB** [0.5%] NU || three other spellings [2%]
|| --- D

⁷ ενωχ **F**⁵ CP, RP, TR, OC || ενωχ HF, NU

⁸ ιαρεδ **F**⁵ D, N [90%] CP, HF, RP, TR, OC || ιαρετ P^{75v} **SB, NU** || ιαρεθ A [9.5%]

⁹ καιναν **F**⁵ A, B, D, N [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || καιναμ **S, NU**

¹⁰ πληρης πνευματος αγιου **F**⁵ P^{4, 7, 75v} **SB, D, N, W** [45%] CP, OC, NU || ~ 231 A [55%] HF, RP, TR

¹¹ εις την ερημον **F**⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εν τη ερημω P^{4, 7} **SB, D, W** [1%] NU

¹² τεσσαρακοντα **F**⁵ D [99%] CP, HF, RP, TR, OC || τεσσερακοντα P⁷ A, B, N [1%] NU || μ P⁷⁵ **S, W**

¹³ υστερον **F**⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB, D, W** [1%] NU

¹⁴ και ειπεν **F**⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 δε **SB, D, W** [1%] NU

¹⁵ ιησους προς αυτον λεγων **F**⁵ A [81%] CP, HF, RP, TR || ο 1234 [16%] OC || ~ 23 ο 1 **SB, W** [1.5%]
NU || ~ αυτω ο 1 [1%] || ο 1 ειπεν D || two other variants

¹⁶ ζησεται **F**⁵ [80%] CP, HF, RP, OC || 1 ο **SA, B, D, W** [20%] TR, NU

¹⁷ αλλ επι παντι ρηματι (+του 0.4%) θεου **F**⁵ A (D) (90.7%) CP, HF, RP, TR || 1 εν 345 D (1.5%) ||
1234 εκπορευομενο δια στοματος 5 (7.3%) OC || --- **SB, W** (0.4%) NU || one other reading (0.1%)

¹⁸ ο διαβολος εις ορος υψηλον **F**⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 345 (D) [0.5%] || 34 W || --- **SB**
[0.2%] NU

¹⁹ προσκυνησης *rell* || προσκυνησεις [15%]

²⁰ εμου **F**⁵ **SB, D, W** [65%] CP, HF, RP, NU || μου A [35%] TR, OC

αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς:³ “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ!⁴ Γέγραπται,⁵ Ἐποσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου,⁶ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις!”

9 Καὶ ἤγαγεν⁷ αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ⁸ καὶ ἔστησεν αὐτὸν⁹ ἐπὶ τὸ πετεῦγιον τοῦ ἱεροῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Εἰ¹⁰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν¹¹ κάτω· 10 γέγραπται γὰρ ὅτι Ἐπιπέσεις ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελείται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε”, 11 καὶ,¹² “Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε προσκόψης πρὸς λίθον τὸν πόδα σου”. 12 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Ἐῖρηται, Ὅκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου!”

13 Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν, ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ’ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Jesus begins His public ministry, in Galilee¹³

14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ¹⁴ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ’ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ· 15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

His home town rejects Him

16 Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν¹⁵ Ναζαρέτ,¹⁶ οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσήλθεν, κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17 Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφή-

¹ σοι **ƒ**⁵ [25%] || σου **NA,B,D,W** [75%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU**

² πασα **ƒ**⁵ **NA,B,D** [98%] **CP,HF,RP,OC,NU** || παντα **W** [2%] **TR** [It will be observed that this is the third variant set within the space of four words, and within these sets the attestation varies considerably. In the main, the copyists tried to reproduce faithfully what was in front of them.]

³ αὐτῷ εἶπεν ὁ ἰησοῦς **ƒ**⁵ [68%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 3421 **SW** [12%] **NU** || ~ 2134 **A** [13%] || ~ 1342 **D** [7%] || 124 **B** || two other variants

⁴ υπαγε οπισω μου σατανα **ƒ**⁵ **A** [96.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,D,W** [3.5%] **NU**

⁵ γεγραπται **ƒ**⁵ **NA,B,D,W** [80%] **CP,HF,RP,NU** || 1 γαρ [20%] **TR,OC**

⁶ προσκυνησεις κυριον τον θεον σου **ƒ**⁵ **A** [80%] **CP,HF,RP,TR** || ~ 23451 **SB,D,W** [20%] **OC,NU**

⁷ και ηγαγεν **ƒ**⁵ **A,D** [97%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 2 δε **SB,W** [3%] **NU**

⁸ ιερουσαλημ *rell* || ιεροσολυμα [3%] **OC**

⁹ αυτον **ƒ**⁵ **A,D,W** [98.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || αυτω [1%] || --- **SB** [0.5%] **NU**

¹⁰ ει *rell* || 1 ο [1%] **TR**

¹¹ εντευθεν *rell* || ανωθεν [13%] || ευθεν [1%] || --- [14%]

¹² και **ƒ**⁵ **D** [75%] **CP,HF,RP** || 1 οτι **NA,B,W** [25%] **TR,OC,NU**

¹³ [A number of months elapsed between verses 13 and 14; John 1:15-4:42 records some of what transpired during that interval.]

¹⁴ ο **ƒ**⁵ **NA,B,D,W** [55%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** || --- [45%]

¹⁵ την **ƒ**⁵ **A** [90%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,D,W** [10%] **NU**

¹⁶ ναζαρετ **ƒ**⁵ [60%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ναζαρεθ **W** [40%] || ναζαρα **SB** [0.3%] **NU** || ναζαρατ **A** [0.2%]

του.¹ καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον εὗρεν τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένος: **18** “Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ εἵνεκεν² ἔχρισέν με εὐαγγελισασθαι³ πτωχοῖς. Ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν,⁴ κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, **19** κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.”

“Today this Scripture is fulfilled”

20 Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισεν.⁵ Καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν⁶ ἀτενίζοντες αὐτῷ. **21** Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι “Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν”. **22** (Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ ἔλεγον, “Οὐχ⁷ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ?”)⁸ **23** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην: “Ἱατρέ, θεράπευσον σεαυτόν!”—ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ⁹ Καπερναούμ¹⁰ ποίησον καὶ ὧδε¹¹ ἐν τῇ πατρίδι σου.”

Jesus treads on their toes

24 Εἶπεν δέ: “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν¹² ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. **25** Ἐπ’ ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν,¹³ πολλὰι χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· **26** καὶ πρὸς

¹ ἡσαιου του προφητου **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 **SB, W** [1.5%] NU || ο προφητης ησαιας D || one other variant

² εινεκεν **ƒ**⁵ A, B, D, W [94%] CP, HF, RP, OC, NU || ενεκεν [6%] TR

³ ευαγγελισασθαι *rell* || ευαγγελιζεσθαι [1%] TR

⁴ ιασασθαι τους συντετριμμενους την καρδιαν **ƒ**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB, D, W** [1.5%] NU

⁵ εκαθισεν *rell* || εκαθησεν [11%]

⁶ εν τη συναγωγη οι οφθαλμοι ησαν **ƒ**⁵ D, N [88%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 123645 A [6%] || ~ 451236 **SB, W** [6%] NU

⁷ ουχ **ƒ**⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ουχι **SB, D, N, W** [2.5%] NU

⁸ ουτος εστιν ο υιος ιωσηφ **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4251 **SB, W** [0.5%] NU || ~ 4521 D || ~ 4125 N || two other variants

⁹ εν τη **ƒ**⁵ [80%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 A, N [19%] || εις την **SB, W** [0.3%] NU || εις D [1%]

¹⁰ καπερναυμ **ƒ**⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || καφαρναυμ **SB, D, W** [0.8%] NU

¹¹ ὧδε [60%] || ὧδε **ƒ**⁵ [40%] (I include this information for the record, and so as not to lose sight of it; since there is no contrast in meaning here, and I am not aware that the Autographs contained ‘breathing’ marks, I stay with the conventional spelling. However, it may be noted that the difference between ὧ δε (‘so to whom’) and ὧδε (‘here’) would be indistinct in most MSS; the simple expedient reflected in **ƒ**⁵ resolves the ambiguity.)

¹² λεγω υμιν **ƒ**⁵ **SB, D, N, W** [72%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ~ 21 A [28%]

¹³ υμιν *rell* || 1 οτι **NW** [25%]

οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφοθη Ἡλίας εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα¹ τῆς Σιδῶνος,² πρὸς γυναικὰ χήραν. **27** Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου³ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ⁴ καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Νεεμάν⁵ ὁ Σύρος.”

Typical mob action

28 Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα, **29** καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως⁶ ὄφρυος τοῦ ὄρους ἐφ’ οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο,⁷ εἰς τὸ⁸ κατακρημνίσαι αὐτόν. **30** Αὐτὸς δὲ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο.

Capernaum becomes His base of operations—27 AD

31 Καὶ κατήλθεν⁹ εἰς Καπερναοῦμ,¹⁰ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. **32** Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἔξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

A demonized man

33 Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου· καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ **34** λέγων:¹¹ “Ἐα! Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ? Ἡλθεσ ἀπολέσαι ἡμᾶς? Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ!” **35** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων, “Φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ¹² αὐτοῦ!” Καὶ ῥῖψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς¹³ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. **36** Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες: “Τίς ὁ λόγος οὗτος! ὅτι ἐν ἔξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται!” **37** Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.

¹ σαρεπτα *rell* || σαρεφθα N [11%] || σαραπτα W [3%] OC || seven other spellings [3%]

² σιδωνος **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP, TR || σιδωνιας **NA, C** [3%] OC, NU || σειδωνιας B, W || σιδωνιας D [1%] || two other variants [0.5%]

³ ελισσαιου **ƒ**⁵ C [86%] CP, HF, RP, TR || ελισταου **NA(B)D** [13%] OC, NU || ελεισεου W || three other readings

⁴ ἐπι ελισσαιου του προφητου εν τω ισραηλ **ƒ**⁵ A [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 5671234 **NB, C, D, W** [5%] NU

⁵ νεεμαν **ƒ**⁵ [77%] CP, HF, RP, TR, OC || ναιμαν **NA, B, C(D)W** [8%] NU || νεεμμαν [13%] || six other spellings [2%]

⁶ εως **ƒ**⁵ **NA, B, C** [97.5%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 της D [1.5%] TR || 1 του [1%]

⁷ αυτων ωκοδομητο **ƒ**⁵ A, C [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁴ **NB(D)W** [1.5%] NU

⁸ εις το **ƒ**⁵ A, C [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ωστε P^{4v} **NB, D, W** [3%] NU || two other variants [2%]

⁹ κατηλθεν *rell* || 1 ο ιησους [14%]

¹⁰ καπερναουμ **ƒ**⁵ A, C [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC || καφαρναουμ P⁴ **NB, D, W** [0.6%] NU

¹¹ λεγων **ƒ**⁵ A, C, D [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **NB, W** [1%] NU

¹² εξ **ƒ**⁵ P⁷⁵ A, C, Q [86%] CP, HF, RP, TR, OC || απ **NB, D, W** [14%] NU

¹³ εις **ƒ**⁵ D [80%] CP, HF, RP || 1 το P⁷⁵ **NA, B, C, Q, W** [20%] TR, OC, NU

Peter's mother-in-law

38 Ἀναστάς δὲ ἐκ¹ τῆς συναγωγῆς² εἰσήλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. Πενθερὰ δὲ³ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῶ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. 39 Καὶ ἐπιστάς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῶ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. Παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Healings at sunset

40 Δύνοντος⁴ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες⁵ ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθείς⁶ ἐθεράπευσεν⁷ αὐτούς. 41 Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κρᾶζοντα⁸ καὶ λέγοντα ὅτι “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς,⁹ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ!” Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

42 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτησαν¹⁰ αὐτόν καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτόν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ’ αὐτῶν. 43 Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς ὅτι “Καὶ ταῖς ἐτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἰς¹¹ τοῦτο ἀπέσταλμαι”.¹² 44 Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς¹³ τῆς Γαλιλαίας.¹⁴

¹ εκ f⁵⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC || απο P⁷⁵ B, C, D, N, Q, W [4%] NU

² συναγωγῆς rell || 1 ο ιησους [12%]

³ πενθερα δε f⁵⁵ A, B, D, N, Q [83%] CP, HF, RP, OC, NU || ~ η 21 C [5%] || η 12 W [12%] TR

⁴ δυνοντος rell || δυνατος [17%] || δυσαντος D

⁵ παντες f⁵⁵ A, D, N, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || απαντες B, C [1%] NU

⁶ επιθεις f⁵⁵ A, C, N [94%] CP, HF, RP, TR || επιτιθεις B, D, Q, W [6%] OC, NU

⁷ εθεραπευσεν f⁵⁵ A, C, N, Q [96%] CP, HF, RP, TR, OC || εθεραπευεν B, D, W [4%] NU

⁸ κρᾶζοντα f⁵⁵ B, C, N, Q [66%] CP, HF, RP, TR || κραυγαζοντα A, D, W [34%] OC [NU] || κρᾶζοντων S

⁹ ο χριστος f⁵⁵ A, N, Q [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ B, C, D, W [1.5%] NU

¹⁰ εζητουν f⁵⁵ [40%] CP, TR || επεζητουν P⁷⁵ A, B, C, D, Q, W [60%] HF, RP, OC, NU

¹¹ εις f⁵⁵ A, C, D, Q [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || επι P⁷⁵ B, W [1.5%] NU

¹² απεσταλμαι f⁵⁵ A, Q [95%] CP, HF, RP, TR, OC || απεσταλην P⁷⁵ B, C, D, W [5%] NU

¹³ εν ταις συναγωγαῖς f⁵⁵ A, C (97.1%) CP, HF, RP, TR || 23 (0.7%) || 1 τη συναγωγῆ (0.2%) || εις τας συναγωγας P⁷⁵ B, D, Q, W (1.8%) OC, NU || long omissions (0.1%)

¹⁴ της γαλιλαιας f⁵⁵ A, D (94.7%) CP, HF, RP, TR, OC || 1 ιουδαίας P⁷⁵ B, C, Q (4.1%) NU || των ιουδαιων W (0.2%) || αυτων (0.5%) || conflations (0.2%) || long omissions (0.1%) || two other variants (0.1%) [Comparing this variant set with the prior one, there are a variety of ‘conflations’—εις τας συναγωγας της ιουδαίας is read by only 0.8%, which number includes P⁷⁵ B, Q.]

By the sea

5 Ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ¹ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστῶς περὶ² τὴν λίμνην Γενησαρέτ,³ **2** καὶ εἶδεν⁴ δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην (οἱ δὲ ἀλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν,⁵ ἀπέπλυναν⁶ τὰ δίκτυα). **3** Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ⁷ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. Καὶ καθίσας⁸ ἐδίδασκειν ἐκ τοῦ πλοίου⁹ τοὺς ὄχλους.

A miraculous catch

4 Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα, “Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν”. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ,¹⁰ “Ἐπιστάτα, δι’ ὅλης τῆς¹¹ νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον”.¹² **6** Καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων¹³ πολύ, διερρήγνυτο¹⁴ δὲ τὸ δίκτυον¹⁵ αὐτῶν. **7** Καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς¹⁶ ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντος συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ ἐπλησαν ἀμφοτέρα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. **8** Ἴδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσε τῷ γόνασιν¹⁷ Ἰησοῦ λέγων, “Ἐξέλθε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, Κύριε!” **9** Θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρα τῶν ἰχθύων ἧ¹⁸ συνέλαβον· **10** ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,

¹ του **ƒ**⁵ C,D,Q [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || καὶ P⁷⁵(S) A,B,W [2.5%] NU

² περὶ **ƒ**⁵ [18%] || παρὰ P⁷⁵ S A,B,D,Q,W [82%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

³ γενησαρετ **ƒ**⁵ [29%] || γεννησαρετ P⁷⁵ S A,B,C,Q,W [60%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || γεννησαρεθ [9%] || γεννησαρεδ D || two other spellings [2%]

⁴ εἶδεν *rell* || ἰδε A,C,D,Q [11%] || four other variants [4%]

⁵ αναβαντες απ αυτων **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵ B,C,D,Q,W [1%] NU || ~ 31 S

⁶ απεπλυναν **ƒ**⁵ A [90%] CP, HF, RP, TR, OC || επεπλυνον [7%] || επλυναν S,C,Q [2%] || επλυνον B,D,W [1%] NU

⁷ του **ƒ**⁵ A,C,Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ S B,D,W [1%] NU

⁸ και καθισας **ƒ**⁵ A,C,D [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 δε P⁷⁵ S B,Q,W [0.5%] NU

⁹ εδιδασκεν εκ του πλοιου **ƒ**⁵ A,C,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 P⁷⁵ B [1%] NU || ~ εν τω πλοιω I S D

¹⁰ ο σιμων ειπεν αυτω **ƒ**⁵ A,C,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 23 P⁷⁵ B, NU || ~ 32 S || four other variants D [1%]

¹¹ της **ƒ**⁵ C,D [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ S A,B,W [1%] NU

¹² το δικτυον **ƒ**⁵ A,C [98%] CP, HF, RP, TR, OC || τα δικτυα P⁷⁵ S B,W [2%] NU || D is wild

¹³ πληθος ιχθυων *rell* || ~ 21 D [2.5%] TR

¹⁴ διερρηγνυτο **ƒ**⁵ (A) [99%] CP, HF, RP, TR, OC || διερρησσετο P⁷⁵ S (B) [0.5%] NU || διερρητο C || διερρησοντο W || ρησσεσθαι D

¹⁵ το δικτυον **ƒ**⁵ A,C [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || τα δικτυα P^{4,75} S B(D)W [1.5%] NU

¹⁶ τοις **ƒ**⁵ A,C [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ S B,D,W [1%] NU

¹⁷ γονασιν **ƒ**⁵ P^{4,75} S B(D)W [85%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 του A,C [15%] TR

¹⁸ η **ƒ**⁵ S A,C,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ων P⁷⁵ B,D [0.5%] NU

υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἱ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, “Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν”. 11 Καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα¹ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

The hinge: proof, evaluation, rejection

A leper—the proof

12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ πλήρης λέπρας! Καὶ ἰδὼν² τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδέηθη αὐτοῦ λέγων, “Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι!” 13 Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ εἰπών,³ “Θέλω· καθάρισθητι!” Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ. 14 Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, “Ἀλλὰ⁴ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκα⁵ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξεν Μωσῆς,⁶ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.”

15 Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ’ αὐτοῦ⁷ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν⁸ αὐτῶν. 16 Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

An examining council—the evaluation

17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν⁹ διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐλληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ—καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς.¹⁰

“Your sins are forgiven”

18 Καὶ ἰδοῦ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι¹¹ ἐνώπιον αὐτοῦ. 19 Καὶ μὴ εὐρόντες πῶς¹² εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ

¹ ἅπαντα **ƒ**⁵ A,C,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || παντα **SB**(D) [4%] NU

² καὶ ἰδὼν **ƒ**⁵ A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε **SB** [1%] NU

³ εἰπὼν **ƒ**⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || λεγὼν **SB**,C,D,W [2%] NU

⁴ ἀλλὰ *reII* || ἀλλ [17%]

⁵ προσένεγκα **ƒ**⁵ **Σ** [30%] || προσένεγκε A,B,C,D,N,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁶ μωσῆς **ƒ**⁵ A [74%] CP,HF,RP,TR || μωυσης **SB**,C(D)N,W [26%] OC,NU

⁷ ὑπ (απ A) αὐτου **ƒ**⁵ (A)N [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **SB**,C,D,W [2.5%] NU

⁸ ἀσθενειων *reII* || ἀσθενιων **SN**,W [14%]

⁹ ἦν *reII* || I ο ιησους [11%]

¹⁰ αὐτους **ƒ**⁵ A,C,D,N (98.4%) CP,HF,RP,TR,OC || αὐτον **SB**,W (0.9%) NU || eight other variants (0.7%) (Why would the editors of NU choose such an inferior reading?)

¹¹ θεῖναι **ƒ**⁵ **SA**,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || I αὐτον B [1%] [NU]

¹² πῶς **ƒ**⁵ [35%] || ποιας **SA**,B,C,D,N,W [57%] CP,HF,RP,OC,NU || ποθεν [4%] || δια ποιας [2%] TR || ποιας οδου [2%]

δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθήκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον, ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. **20** Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν αὐτῷ,¹ “Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου!”

A ‘discussion’ ensues

21 Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες: “Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας? Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας² εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός?” **22** Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν? **23** Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ‘Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου’, ἢ εἰπεῖν, “Ἐγειραι³ καὶ περιπάτει!”? **24** Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου⁴ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας”—εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ:⁵ “Σοὶ λέγω, ἔγειραι!⁶ Καὶ ἄρας τὸ κλινίδιον σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.”

God is glorified

25 Καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὧ⁷ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν Θεόν. **26** Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν· καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες ὅτι “Εἶδομεν παράδοξα σήμερον!”

Enter Levi (Matthew)

27 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευὶν⁸ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι!” **28** Καὶ καταλιπὼν⁹ ἅπαντα¹⁰ ἀναστὰς ἠκολούθησεν¹¹ αὐτῷ. **29** Καὶ ἐποίησεν δοχὴν

¹ αὐτῷ **F**⁵ A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τῷ παραλυτικῷ C,D [3%] || τῷ ἀνθρώπῳ [0.5%] || --- **B** [1%] NU

² ἀφιέναι ἁμαρτίας **F**⁵ **SA,C,N(W)** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 [0.8%] || ~ 2 ἀφαινεῖν B,D [0.2%] NU

³ ἐγειραι **F**⁵ [55%] CP,HF,RP,TR || ἐγειρε **SA,B,C,D,N,W** [45%] OC,NU

⁴ ἐξουσίαν εχει ο υιος του ανθρωπου **F**⁵ **SA,C,D,N** [91%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 345612 B,W [9%] NU

⁵ παραλελυμενω *rell* || παραλυτικῷ **SC,D,N,W** [11%]

⁶ ἐγειραι **F**⁵ [55%] CP,HF,RP,TR || ἐγειρε **SA,B,C,D,N,W** [45%] OC,NU

⁷ ὧ **F**⁵ [58%] CP,TR || ο **SA,B,C,N,W** [42%] HF,RP,OC,NU || D is wild

⁸ λευιν *rell* || λευι [10%] || λευειν **SA,B,C,N,W** [4%] || λευει (D) [1%]

⁹ καταλιπων *rell* || καταλειπων A [12%]

¹⁰ ἅπαντα **F**⁵ A [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ἀπαντας **S** || παντας C || παντα B,D,N,W [2%] NU || --- [5%]

¹¹ ἠκολουθησεν **F**⁵ **SA,C,N** [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || ἠκολουθει B,D,W [0.7%] NU

μεγάλην¹ Λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς² καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.

The Pharisees have a problem

30 Καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ Φαρισαῖοι,³ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες, “Διὰ τί μετὰ τῶν⁴ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε?!” 31 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ'⁵ οἱ κακῶς ἔχοντες. 32 Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς, εἰς μετάνοιαν.”

33 Οἱ δὲ εἶπον⁶ πρὸς αὐτόν, “Διὰ τί⁷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν?” 34 Ὁ δὲ⁸ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστὶν ποιῆσαι νηστεύειν?⁹ 35 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι¹⁰ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος· τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.”

New wine vs old wineskins

36 Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς ὅτι “Οὐδεὶς ἐπίβλημα¹¹ ἱματίου καινοῦ¹² ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει¹³ καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ¹⁴ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. 37 Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος¹⁵ τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. 38 Ἀλλὰ¹⁶ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφοτέροι συντη-

¹ μεγάλην *rell* || 1 ο [1.5%] TR

² τελωνων πολυς **f**⁵ A [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **SB, C, D, N, W** [5%] NU

³ γραμματεεις αυτων και οι φαρισαιοι **f**⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 53412 (B)C, W [1%] NU || 1345 [1%] || ~ 5341 **N**(D) (Render, “the scribes and Pharisees complained about them to His disciples.”)

⁴ των **f**⁵ **SA, B, C, D, N, W** [70%] CP, HF, RP, OC, NU || --- [30%] TR

⁵ αλλ *rell* || αλλα A, B, W [0.4%] NU

⁶ ειπον *rell* || ειπαν P⁴B, C, D, N, W [0.7%] NU

⁷ δια τι **f**⁵ **SA, C, D, N** [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴B, W [1%] NU

⁸ δε **f**⁵ A [91%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ιησους P⁴**SB, C, D, W** [9%] NU

⁹ νηστευειν **f**⁵ **SA, C, D, W** [99%] CP, HF, RP, TR, OC || νηστευσαι B [1%] NU

¹⁰ ημεραι **f**⁵ **NC** [25%] || 1 και P⁴A, B, D, W [75%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹¹ επιβλημα **f**⁵ A, C [97%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 απο P⁴**SB, D, W** [3%] NU

¹² καινου **f**⁵ A, C [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 σχισας P⁴**SB, D, W** [2%] NU

¹³ καινου **f**⁵ A, C [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 σχισας P⁴**SB, D, W** [2%] NU

¹⁴ συμφωνει **f**⁵ [79%] CP, HF, RP || 1 επιβλημα (D) [1%] TR || 1 το επιβλημα [18%] OC ||

συμφωνησει το επιβλημα P⁴**SB, C, W** [2%] NU || συμφωνησει A

¹⁵ ο νεος οινος **f**⁵ A [84%] CP, HF, RP, TR || ~ 1312 P⁴B, C, D, W [15%] OC, NU || 13 **N** [1%]

¹⁶ αλλα *rell* || αλλ B, C [40%]

ροῦνται.¹ 39 Καί² οὐδεὶς πῶν παλαιὸν εὐθέως³ θέλει νέον, λέγει γάρ, “Ὁ παλαιὸς χρηστότερός⁴ ἐστίν’.”

Jesus is Lord of the Sabbath

6 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ⁵ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν⁶ σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχους καὶ ἤσθιον,⁷ ψάχοντες ταῖς χερσίν. 2 Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς,⁸ “Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν⁹ ἐν¹⁰ τοῖς σάββασιν;” 3 Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς:¹¹ “Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ ὀπότε¹² ἐπείνασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ ὄντες:¹³ 4 ὡς¹⁴ εἰσηλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβεν καὶ¹⁵ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ¹⁶ τοῖς μετ’ αὐτοῦ—οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;” 5 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι¹⁷ “Κύριός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου!”¹⁸

He heals on the Sabbath

6 Ἐγένετο δὲ καὶ¹⁹ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος,²⁰ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ

¹ καὶ ἀμφοτεροὶ συντηροῦνται **ƒ**⁵ A,C(D) (98.6%—of which 1.7% have minor variations) CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴(S)B(W) (1.2%) NU || long omissions (0.2%)

² καὶ **ƒ**⁵ SA,C,W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || --- P⁴B [0.4%] || D omits verse 39

³ εὐθέως **ƒ**⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || εὐθύς [2%] || --- P⁴SB,C,W [1.5%] NU

⁴ χρηστότερος **ƒ**⁵ A,C [99%] CP, HF, RP, TR, OC || χρηστός P⁴SB,W [1%] NU

⁵ δευτεροπρώτῳ **ƒ**⁵ A,C,D (92.1%) CP, HF, RP, TR, OC || δευτερω πρώτω (6%) || --- P⁴SB,W (1.6%) NU || four other variants (0.2%)

⁶ τῶν **ƒ**⁵ C,D [88%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴SA,B,W [12%] NU

⁷ τοὺς στάχους καὶ ἠσθιον **ƒ**⁵ A(D)W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 3412 P⁴75vB,C [2%] NU || 234 S

⁸ αὐτοῖς **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC || αὐτῶ D [1%] || --- P⁴SB,C,W [1.5%] NU || two other variants

⁹ ποιεῖν **ƒ**⁵ SA,C,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴B [0.5%] NU || D is wild || three other variants

¹⁰ ἐν **ƒ**⁵ A,C [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴SB,W [5%] NU

¹¹ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ ἰησοῦς **ƒ**⁵ P^{75v}C [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ~ 45312 A [12%] || ~ 45123 NW [4%] || ~ 31245 [1%] || 1235 P⁴B || ~ 453 αὐτοὺς [0.5%] || ~ 45 ἐλεγεν 12 D || ~ 453 [2%]

¹² ὀπότε **ƒ**⁵ A [89%] CP, HF, RP, TR, OC || ὅτε P⁴SB,C,D,W [11%] NU

¹³ ὄντες **ƒ**⁵ A,C [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || παντες [1%] || --- P⁴SB,D,W [2.5%]

¹⁴ ὡς **ƒ**⁵ SA,C [93%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || πῶς [7%] || --- P⁴B,D

¹⁵ ἔλαβεν καὶ **ƒ**⁵ A [85%] CP, HF, RP, TR, OC || λαβων B,C [0.5%] NU || --- S,D,W [14.5%]

¹⁶ καὶ **ƒ**⁵ SA,D [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴B,W [2.5%] NU

¹⁷ ὅτι **ƒ**⁵ A(D) [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴SB,W [2%] NU

¹⁸ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου **ƒ**⁵ A(D) [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 671234 SB,W [0.3%] NU

¹⁹ καὶ **ƒ**⁵ A [86%] HF, RP, TR, OC || --- P⁴SB,W [14%] CP, NU || D is wild

²⁰ ἐκεῖ ἄνθρωπος **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁴SB,W [3%] NU || 2 D

ἦν ξηρά. 7 Παρετήρουν¹ δὲ² οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ³ τῷ σαβ-
βάτῳ θεραπεύσει,⁴ ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν⁵ αὐτοῦ.⁶ 8 Αὐτὸς δὲ ἤδει τοὺς
διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ εἶπεν⁷ τῷ ἀνθρώπῳ⁸ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα,
“Ἐγειραι⁹ καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον”. Ὁ δὲ¹⁰ ἀναστάς ἔστη. 9 Εἶπεν οὖν¹¹ ὁ
Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς: “Ἐπερωτήσω¹² ὑμᾶς τί:¹³ Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν¹⁴
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;”^{15,16} 10 Καὶ
περιβλεψάμενος πάντας αὐτούς¹⁷ εἶπεν αὐτῷ,¹⁸ “Ἐκτεινον τὴν χεῖρά
σου!” Ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτως¹⁹ καὶ ἀποκατεστάθη²⁰ ἡ χεὶρ αὐτοῦ, υγιῆς ὡς
ἡ ἄλλη.²¹

The rejection

11 Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν²² πρὸς ἀλλήλους τί
ἂν ποιήσειαν²³ τῷ Ἰησοῦ.

Choosing the Twelve

12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν²⁴ εἰς τὸ ὄρος προ-
σεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. 13 Καὶ ὅτε

¹ παρετηρουν **f⁵⁵** **Σ** [89%] CP, HF, RP, TR, OC || παρετηρουντο P⁴A, B, D [11%] NU

² δε **f⁵⁵** A [93%] CP, HF, RP, OC || 1 αυτον P⁴ΣB, D, W [7%] TR, NU

³ ει **f⁵⁵** D [25%] || 1 εν P⁴ΣA, B, D, W [75%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

⁴ θεραπευσει **f⁵⁵** P⁴B [97%] CP, HF, RP, TR, OC || θεραπευει ΣA, D, W [3%] NU

⁵ κατηγοριαν **f⁵⁵** A, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || κατηγορειν P⁴ΣB [7%] NU || κατηγορησαι D

⁶ αυτου *rell* || κατ 1 W [15%]

⁷ και ειπεν **f⁵⁵** A [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 δε P⁴ΣB, W [3%] NU || 2 [0.5%] || λεγει D

⁸ ανθρωπω **f⁵⁵** A, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ανδρι P⁴ΣB [3%] NU || --- D

⁹ εγειραι **f⁵⁵** [55%] CP, HF, RP, TR || εγειρε P⁴ΣA, B, W [45%] OC, NU || εγειρου D

¹⁰ ο δε **f⁵⁵** A [96%] CP, HF, RP, TR, OC || και P⁴ΣB, D, W [4%] NU

¹¹ ουν **f⁵⁵** A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || δε P⁴ΣB, D, W [2.5%] NU

¹² επερωτησω **f⁵⁵** A, D [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC || επερωτω P⁴ΣB, W [0.4%] NU || ερωτησω [0.4%]

¹³ τι **f⁵⁵** A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ει P⁴ΣB, D, W [1%] NU

¹⁴ τοις σαββασιν **f⁵⁵** A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || τω σαββατω P⁴ΣB, D, W [1%] NU

¹⁵ αποκτειναι **f⁵⁵** A [90%] CP, HF, RP, OC || απολεσαι P⁴ΣB, D, W [10%] TR, NU

¹⁶ αποκτειναι *rell* || 1 οι δε εσιωπων D [15%]

¹⁷ αυτους *rell* || 1 εν οργη D [10%] || 1 μετ οργης [1%]

¹⁸ αυτω **f⁵⁵** P⁴A, B [90%] CP, HF, RP, OC, NU || τω ανθρωπω ΣD, W [10%] TR

¹⁹ εποιησεν ουτως **f⁵⁵** [42%] CP, TR || 1 P⁴A, B [54.5%] HF, RP, OC, NU || εξετεινεν ΣD, W [3.5%]

²⁰ αποκατεσταθη **f⁵⁵** P⁴B [55%] CP, HF, RP, TR, OC || απεκατεσταθη A, D, W [44%] NU || απεκατεστη
Σ [1%]

²¹ υγιης ως η αλλη **f⁵⁵** [80%] CP, HF, RP, TR || 234 A, D, Q [18%] OC || 12 και 34 D [1.5%] || 1 W
|| --- P^{4,75v}ΣB [0.5%] NU

²² διελαλουν *rell* || ελαλουν P⁴ [15%] || διαλογιζοντο D || one other variant

²³ ποιησειαν **f⁵⁵** P⁴ [91%] CP, HF, RP, TR, OC || ποιησαιεν P⁷⁵B [6%] NU || ποιησειεν A, W [0.5%] ||
ποιησιεν Σ || five other variants D [2%]

²⁴ εξηλθεν **f⁵⁵** Q [97%] CP, HF, RP, TR, OC || εξελθειν αυτον P^{4,75v}ΣA, B, D, W [3%] NU

ἐγένετο ἡμέρα προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν:¹ **14** Σίμωνα (ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,² Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,³ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,⁴ **15** Ματθαῖον⁵ καὶ Θωμᾶν,⁶ Ἰάκωβον (τὸν τοῦ⁷ Ἀλφαίου) καὶ Σίμωνα (τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν),⁸ **16** Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην⁹ (ὃς καὶ¹⁰ ἐγένετο προδότης).

A sermon on a level place

17 Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου¹¹ πεδινοῦ, καὶ ὄχλος¹² μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν. **18** καὶ οἱ ὄχλούμενοι¹³ ὑπὸ¹⁴ πνευμάτων ἀκαθάρτων—καὶ¹⁵ ἐθεραπεύοντο! **19** Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτηει¹⁶ ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας.

Blessings

20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν: “Μακάριοι οἱ πτωχοί,¹⁷ ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **21** Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. **22** Μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **23** Χάριτε¹⁸ ἐν

¹ ὠνομασεν *rell* || ὠνομασε [15%] || ἐκάλεσε D

² αουτου **ƒ**⁵ A,Q [92%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P^{4,75} NB, D, W [8%] NU

³ ιωαννην **ƒ**⁵ A,Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P⁴ NB, D, W [1%] NU

⁴ βαρθολομαιον **ƒ**⁵ A,Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P⁴ NB, D, W [1%] NU

⁵ ματθαιον **ƒ**⁵ A,Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || μαθθαιον P⁴ NB, D [0.5%] NU || μαθθεον W || two other variants

⁶ θωμαν **ƒ**⁵ A,B,Q,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P⁴ S(D) [2%] NU

⁷ τον του **ƒ**⁵ A,D,Q [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴ NB, W [2%] NU || 2 [3%]

⁸ ζηλωτην **ƒ**⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P^{4,75v} NB, D, Q, W [4%] NU

⁹ ισκαριωτην **ƒ**⁵ A,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ισκαριωθ P^{4,75} NB [0.5%] NU || σκαριωθ D || four other variants

¹⁰ και **ƒ**⁵ A,D,Q [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, W [0.5%] NU

¹¹ τοπου *rell* || του [15%] || του 1 [1%]

¹² οχλος **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 πολυς P⁷⁵ NB, W [1%] NU

¹³ οχλουμενοι **ƒ**⁵ D,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ενοχλουμενοι P⁷⁵ SA, B, T [1%] NU

¹⁴ υπο **ƒ**⁵ [60%] CP, HF, RP, TR || απο P⁷⁵ SA, B, D, Q, T, W [40%] OC, NU

¹⁵ και **ƒ**⁵ [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ SA, B, D, Q, T, W [1.5%] NU

¹⁶ εξητει **ƒ**⁵ A,D,Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εξητουν P⁷⁵ NB, T, W [1%] NU

¹⁷ πτωχοι *rell* || 1 τω πνευματι Q [10%]

¹⁸ χαριτε **ƒ**⁵ SA, B, D [95] CP, HF, RP, OC, NU || χαιριτε [5%] TR

ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε! Ἴδου γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα¹ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Woes

24 “Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις! ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. 25 Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι! ὅτι πεινάσετε. Οὐαὶ ὑμῖν³ οἱ γελῶντες νῦν! ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. 26 Οὐαὶ⁴ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς⁵ πάντες οἱ ἄνθρωποι,⁶ κατὰ ταῦτα⁷ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Instructions

27 “Ἀλλὰ,⁸ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν: Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· 28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς,⁹ προσεύχεσθε ὑπὲρ¹⁰ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. 29 Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, ἀρέχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης. 30 Παντὶ δὲ τῷ¹¹ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. 31 Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς¹² ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. 32 Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν? Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. 33 Καὶ¹³ ἐὰν ἀγαθοποιήτε τοὺς ἀγαθοποιῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν? Καὶ γὰρ¹⁴ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιῶσιν. 34 Καὶ ἐὰν δανειζήτε¹⁵ παρ’ ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,¹⁶ ποία ὑμῖν

¹ ταῦτα **f**⁸⁵ **NA** [98.5%] **CP, HF, RP, TR** || τα αὐτα **P**⁷⁵ **B, D, Q, W** [1.5%] **OC, NU**

² ἐμπεπλησμένοι **f**⁸⁵ **A(D)** [85%] **CP, HF, RP, TR, OC** || 1 νυν **P**⁷⁵ **NB, Q, T(W)** [15%] **NU**

³ ὑμῖν **f**⁸⁵ **P**⁷⁵ **A, D, Q** [97%] **CP, HF, RP, TR, OC** || --- **SB, W** [3%] **NU**

⁴ οὐαὶ **f**⁸⁵ **P**⁷⁵ **NA, B, Q, T** [96%] **CP, HF, RP, OC, NU** || 1 ὑμῖν (D) **W** [4%] **TR**

⁵ καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς **f**⁸⁵ **NA** (22%) **CP** || ~ 132 **D, Q, T, W** (76.1%) **HF, RP, TR, OC** || ~ 312 **P**⁷⁵ **B** (0.2%) **NU** || 12 (1.2%) || long omissions (0.4%) || two other variants (0.1%)

⁶ πάντες οἱ ἄνθρωποι **f**⁸⁵ **P**⁷⁵ **A, B, Q, T** (38.3%) **TR, OC, NU** || ~ 231 **S** (0.2%) || 23 **D** (60.5%) **CP, HF, RP** || 13 **W** (0.6%) || long omission (0.4%)

⁷ ταῦτα **f**⁸⁵ **NA, T** [94%] **CP, HF, RP, TR** || τα αὐτα **P**⁷⁵ **B, D, W** [6%] **OC, NU**

⁸ ἀλλὰ **f**⁸⁵ **NA, B, D, W** [73%] **CP, OC** || ἀλλ [27%] **HF, RP, TR, NU**

⁹ ὑμᾶς **f**⁸⁵ **NA, B, D** [45%] **NU** || ὑμῖν **P**⁷⁵ [46%] **CP, HF, RP, OC** || 1 καὶ **W** [1%] || ὑμῖν καὶ [8%] **TR**

¹⁰ ὑπὲρ **f**⁸⁵ **A, D** [99%] **CP, HF, RP, TR, OC** || περὶ **P**⁷⁵ **NB, W** [1%] **NU**

¹¹ δε τῷ **f**⁸⁵ **A, D** [93%] **CP, HF, RP, TR, OC** || 2 [6.5%] || --- **SB, W** [0.5%] **NU**

¹² καὶ ὑμεῖς **f**⁸⁵ **NA, D, W** [98%] **CP, HF, RP, TR, OC** || 2 [1.5%] || --- **B** [0.5%] **NU**

¹³ καὶ **f**⁸⁵ **A, D, W** [99%] **CP, HF, RP, TR, OC** || 1 γὰρ **P**⁷⁵ **NB, NU** || long omission [0.7%]

¹⁴ γὰρ **f**⁸⁵ **A, D** [98%] **CP, HF, RP, TR, OC** || --- **SB, W** [2%] **NU**

¹⁵ δανειζήτε **f**⁸⁵ [64%] **CP, HF, RP, TR, OC** || δανειζετε [26%] || δανιζετε **A, D** [9%] || δανισητε **B** [0.2%] **NU** || δανισηται **SW** || four further variants

¹⁶ ἀπολαβεῖν **f**⁸⁵ **A, D** [99%] **CP, HF, RP, TR, OC** || λαβεῖν **P**⁷⁵ **NB, W** [1%] **NU**

χάρις ἐστίν?¹ Καὶ γὰρ² ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς³ δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.

Be compassionate

35 “Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε,⁴ μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ⁵ Ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς. 36 Γίνεσθε οὖν⁶ οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ⁷ ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

We get what we give

37 “Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε.⁸ Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. Ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. 38 Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον καλόν—πεπιεσμένον καὶ⁹ σεσαλευμένον καὶ¹⁰ ὑπερεκχυνόμενον¹¹—δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ¹² μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.”

39 Εἶπεν δὲ¹³ παραβολὴν αὐτοῖς: “Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖν? Οὐχὶ ἀμφοτέρω εἰς βόθυνον πεσοῦνται;¹⁴ 40 Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ,¹⁵ κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. 41 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ¹⁶ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς? 42 Ἡ πῶς¹⁷ δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ‘Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου’, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων?

¹ ἐστὶν **ƒ**⁵ **NA**,D(W) [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45v,75B} [0.3%]

² γὰρ **ƒ**⁵ A,D [73%] CP,HF,RP,OC || 1 οἱ [25%] TR || 1 καὶ [1.5%] || --- P⁷⁵ **NB**,W [0.5%] NU

³ ἁμαρτωλοῖς *rell* || ἁμαρτωλους [12%]

⁴ δανείζετε **ƒ**⁵ [90%] CP,HF,RP,TR,OC || δανίζετε A,B,D,W [9%] NU || δανίζεται **Σ** [1%]

⁵ υἱοὶ **ƒ**⁵ **NA**,B,D,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 του [6%] TR

⁶ οὖν **ƒ**⁵ A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} **NB**,D,W [4%] NU

⁷ καὶ **ƒ**⁵ A,D [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- **NB**,W [3.5%]

⁸ κριθῆτε **ƒ**⁵ A,C,D [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P⁷⁵ **NB**,W [7%] NU

⁹ καὶ **ƒ**⁵ A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **NB**,D,W [1%] NU

¹⁰ καὶ **ƒ**⁵ A,C [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴⁵ **NB**,D,W [1.5%] NU

¹¹ ὑπερεκχυνόμενον **ƒ**⁵ P⁷⁵ [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ὑπερεκχυνόμενον **NA**,B,C,D,W [4%] NU

¹² τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ **ƒ**⁵ A,C (91.4%) CP,HF,RP,TR,OC || 1245 (5.9%) || 1345 P⁴⁵ (0.7%) || 1235 (0.4%) || 1234 (0.3%) || ~ 524 **NB**,D,W (1.1%) NU || four other variants (0.2%)

¹³ δε **ƒ**⁵ P^{45v} A [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ **NB**,C,D,W [5%] NU

¹⁴ πεσοῦνται **ƒ**⁵ **NA**,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ἐμπεσοῦνται B(D,W) [5%] NU

¹⁵ αὐτοῦ **ƒ**⁵ A,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ **NB**,D,W [5%] NU

¹⁶ τὸ *rell* || τῷ [23%]

¹⁷ ἡ πῶς **ƒ**⁵ A,C,D,W [99.2%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 P⁷⁵ **B**,NU || 2 δε **Σ** [0.2%] || καὶ 2 [0.4%]

Ἵποκριτά! Ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.¹

A tree is known by its fruit

43 “Ὁὐ γάρ ἐστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ² δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν 44—ἐκάστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται: οὐ γὰρ ἐξ ἄκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βᾶτου τρυγῶσιν σταφυλὴν.³ 45 Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ⁴ προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος⁵ ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ⁶ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ⁷ περισσεύματος τῆς⁸ καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Two foundations

46 “Τί δέ με καλεῖτε, ‘Κύριε, Κύριε’, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; 47 Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς—ὕποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος: 48 ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς⁹ ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. Πλημμύρας¹⁰ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν¹¹ ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹² 49 Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι τὴν¹³ οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἧ προσέρρηξεν¹⁴ ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως¹⁵ ἔπεσεν.¹⁶ καὶ ἐγένετο τὸ¹⁷ ῥήγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.”

¹ ἐκβαλεῖν το κάρφος το εν τω οφθαλμου του αδελφου σου f⁵⁵ NA,C(D) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2-10,1 P⁷⁵B,W [2%] NU

² ουδε f⁵⁵ A,C,D [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 παλιν P⁷⁵SB,W [2.5%] NU

³ τρυγασιν σταφυλην f⁵⁵ A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵SB,C,D,W [2.5%] NU || ~ σταφυλας 1 [1%] || 2 [0.5%]

⁴ αυτου f⁵⁵ A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB,D [1%] NU

⁵ ανθρωπος f⁵⁵ A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB,D [1%] NU

⁶ θησαυρου της καρδιας αυτου f⁵⁵ A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{75v}SB,D,W [1%] NU

⁷ του f⁵⁵ C [65%] CP,HF,RP,TR,OC || --- SA,B,D,W [35%] NU

⁸ της f⁵⁵ C [86%] CP,HF,RP,TR,OC || --- SA,B,D,W [14%] NU

⁹ ος *rell* || 1 και [0.5%] OC

¹⁰ πλημμυρας f⁵⁵ A,C [98%] CP,HF,RP,TR,OC || πλημμυρας D [1.5%] || πλημμυρης P⁷⁵W || πλημμυρης SB [0.5%] NU

¹¹ προσερρηξεν f⁵⁵ P⁷⁵A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || προσερρηξεν SB,D,W [1%] NU

¹² τεθεμελιωτο γαρ επι την πετραν f⁵⁵ A,C,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δια το καλως οικοδομησθαι αυτην SB,W [1.5%] NU

¹³ την f⁵⁵ P⁷⁵ [30%] || --- SA,B,C,D,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹⁴ προσερρηξεν f⁵⁵ P⁷⁵SA,C(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || προσερρηξεν B [1%] NU || συνερηξεν D

¹⁵ ευθεως f⁵⁵ A,W [91%] CP,HF,RP,TR || ευθως P^{45,75}SB,C [9%] OC,NU || --- D

¹⁶ επεσεν f⁵⁵ A,C,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || συνεπεσεν P^{45,75}SB,D [4%] NU

¹⁷ το *rell* || --- [16%]

The faith of a centurion

7 Ἐπεὶ δὲ¹ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ρήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσηλθεν² εἰς Καπερναοῦμ.³ **2** Ἐκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἔμελλεν⁴ τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. **3** Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθῶν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. **4** Οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες⁵ ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρεξεί⁶ τοῦτο, **5** “Ἀγαπᾶ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν”. **6** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.

Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν⁷ ὁ ἑκατοντάρχος φίλους⁸ λέγων αὐτῷ: “Κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ εἰμι ἰκανός⁹ ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁰ εἰσέλθῃς. **7** Διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρὸς σε ἐλθεῖν. Ἄλλ¹¹ εἰπέ λόγῳ καὶ ἰαθήσεται¹² ὁ παῖς μου· **8** καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, ‘Πορεύθητι!’ καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ‘Ἐρχου!’ καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ‘Ποίησον τοῦτο!’ καὶ ποιεῖ.”

9 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, “Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ¹³ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρόν!” **10** Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον¹⁴ εὑρόν τὸν ἀσθενοῦντα¹⁵ δοῦλον ὑγιαίνοντα.

¹ επει δε **ƒ**⁵⁵ **ℵ** [94%] CP, HF, RP, TR, OC || επειδη A, B, C, W [3%] NU || επειδη 2 [2.5%] || οτε 2 [0.5%] || D is wild

² εισηλθεν *rell* || 1 ο ιησους [12%]

³ καπερναουμ **ƒ**⁵⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || καφαρναουμ P⁷⁵ **ℵ** B, C, D, W [1%] NU

⁴ εμελλεν **ƒ**⁵⁵ [60%] CP, HF, RP || ημελλεν P⁷⁵ **ℵ** A, B, C, D, W [39.5%] TR, OC, NU || two other variants [0.5%]

⁵ λεγοντες *rell* || 1 αυτω [16%]

⁶ παρεξει **ƒ**⁵⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC || παρεξη **ℵ** A, B, C, D, W [5%] NU || παρεξεις [5%]

⁷ προς (επ A) αυτον **ƒ**⁵⁵ (A) C, D (W) [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **ℵ** B [1%] NU

⁸ ο εκατονταρχος φιλους **ƒ**⁵⁵ P^{45v} A, D [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 **ℵ** C [2%] || ~ 31 εκατονταρχης P^{75v} B, W [0.5%] NU || three other variants [1%]

⁹ εμι ικανος **ƒ**⁵⁵ A, C, D [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 (μι **ℵ**) P^{75v} (ℵ) B, W [0.3%] NU

¹⁰ μου υπο την στεγην **ƒ**⁵⁵ **ℵ** C, D, W [55%] CP, HF || ~ 2341 P^{75v} A, B [45%] RP, TR, OC, NU

¹¹ αλλ **ƒ**⁵⁵ **ℵ** D [90%] CP, HF, RP, OC || αλλα P⁷⁵ A, B (C) W [10%] TR, NU

¹² ιαθησεται **ƒ**⁵⁵ **ℵ** A, C, D, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ιαθητω P^{75v} B [0.3%] NU

¹³ ουδε **ƒ**⁵⁵ P⁷⁵ **ℵ** A, B, C, W [55%] TR, OC, NU || ουτε [45%] CP, HF, RP || ουδεποτε D

¹⁴ οι πεμφθεντες εις τον οικον **ƒ**⁵⁵ A, C [87%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 34512 P⁷⁵ **ℵ** B, W [10%] NU || ~ 3512 D || two other variants [3%]

¹⁵ ασθενουνα **ƒ**⁵⁵ A, C (D) [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **ℵ** B, W [1.5%] NU

A widow's son raised

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ¹ ἐξῆς, ἐπορεύετο^{2,3} εἰς πόλιν καλουμένην Ναΐν,⁴ καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ⁵ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί,⁶ καὶ ὄχλος πολὺς. 12 Ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο τεθνηκῶς, υἱὸς μονογενῆς⁷ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτῆ⁸ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανός⁹ σὺν αὐτῇ. 13 Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ¹⁰ καὶ εἶπεν αὐτῇ, “Μὴ κλαίει!” 14 Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βασιάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, “Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι!” 15 Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν! Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

16 Ἐλαβεν δὲ φόβος πάντας¹¹ καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες ὅτι “Προφήτης μέγας ἐγήγερται¹² ἐν ἡμῖν!” καὶ ὅτι “Ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ!”¹³ 17 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν¹⁴ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

Messengers from John

18 Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. 19 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν¹⁵ λέγων, “Σὺ εἶ ὁ Ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον¹⁶ προσδοκῶμεν?” 20 Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον:¹⁷ “Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς ἀπέσταλκεν¹⁸ ἡμᾶς πρὸς σε λέγων, ‘Σὺ εἶ ὁ Ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον¹⁹ προσδοκῶμεν?’” 21 Ἐν αὐτῇ δὲ¹ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς

¹ τῇ **ƒ**⁵ N,C,D,W [50%] CP,TR || τῷ P⁷⁵A,B [50%] HF,RP,OC,NU

² ἐπορεύετο **ƒ**⁵ A,C,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ἐπορευεθῆ P⁷⁵NB,W [1,5%] NU || two other variants

³ ἐπορεύετο *rell* || 1 ο ἱησοῦς [10%]

⁴ ναὶν *rell* || ναεὶν [20%] || five further spellings [2%]

⁵ αὐτῷ **ƒ**⁵ P⁷⁵NB,C,D,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || --- A [15%]

⁶ αὐτοῦ ἱκανοὶ **ƒ**⁵ A,C [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 P⁷⁵NB,D,W [1%] NU || 2 (0.5%)

⁷ υἱὸς μονογενῆς **ƒ**⁵ A,C,D [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,W [0.7%] NU

⁸ αὐτῇ **ƒ**⁵ A,W [89%] CP,HF,RP,TR || 1 ἡν P⁷⁵NB,C [11%] OC,NU || οὐση D

⁹ ἱκανός **ƒ**⁵ A,C [94%] CP,HF,RP,TR || 1 ἡν P⁷⁵NB,W [6%] some TRs,OC,NU || D is wild

¹⁰ αὐτῇ *rell* || αὐτὴν N [20%]

¹¹ πάντας **ƒ**⁵ P⁷⁵B,D [86%] CP,HF,RP,OC,NU || ἀπαντας N A,C,W [14%] TR

¹² ἐγήγερται **ƒ**⁵ W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || γηγερθη P⁷⁵N A,B,C [2%] NU || ἐξηγερθη D

¹³ αὐτοῦ *rell* || 1 εἰς ἀγαθὸν [17%]

¹⁴ ἐν **ƒ**⁵ A,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,W [2%] NU

¹⁵ ἱησοῦν **ƒ**⁵ N A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || κυριον B [1%] NU || D is wild

¹⁶ ἄλλον *rell* || ἕτερον NB,W [8.5%] OC

¹⁷ εἶπον *rell* || εἶπαν NB,D [0.5%] NU

¹⁸ ἀπεσταλκεν **ƒ**⁵ A,D [92%] CP,HF,RP,TR,OC || ἀπεστείλεν P⁷⁵NB,W [8%] NU

¹⁹ ἄλλον *rell* || ἕτερον ND,W [3%] OC

ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ² βλέπειν. **22** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς³ εἶπεν αὐτοῖς: “Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννη ἃ εἶδετε⁴ καὶ ἠκούσατε: ὅτι⁵ τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,⁶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται,⁷ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. **23** Καὶ, μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῆ ἐν ἐμοί!”

Jesus praises John

24 Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων⁸ Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις⁹ περὶ Ἰωάννου: “Τί ἐξεληλύθατε¹⁰ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον? **25** Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε¹¹ ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον? Ἴδου, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. **26** Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε¹² ἰδεῖν, προφήτην? Ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. **27** Οὗτός¹³ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται: “Ἴδου, ἐγὼ¹⁴ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου”. **28** Λέγω γὰρ¹⁵ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης¹⁶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ¹⁷ οὐδεὶς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν.”

¹ αὐτη δε **ƒ**⁵ A,D [94%] CP, HF, RP, TR, OC || 2 [2%] || ἐκεινη P^{75v} SB, W [4%] NU

² το **ƒ**⁵ W [55%] CP, HF, RP, TR, OC || του [3%] || --- P⁷⁵ SA, B [42%] NU || D is wild

³ ο ιησους **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB, D, W [1%] NU

⁴ ειδετε *rell* || ιδετε [28%]

⁵ οτι **ƒ**⁵ A(D) [95%] CP, HF, RP, TR || --- P^{75v} SB, W [5%] OC, NU

⁶ αναβλεπουσιν *rell* || 1 και P⁷⁵ W [8%] OC

⁷ καθαριζονται **ƒ**⁵ A [84%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P⁷⁵ SB, D, W [16%] NU

⁸ αγγελων *rell* || μαθητων [10%] OC

⁹ τοις οχλοις **ƒ**⁵ S(D) [78%] CP, HF, RP || προς τους οχλους A, B, W [22%] TR, OC, NU || προς του οχλου P⁷⁵

¹⁰ εξεληλυθατε **ƒ**⁵ [88%] CP, HF, RP, TR, OC || εξηλθατε P⁷⁵ A, B, D, W [2.5%] NU || εξηλθετε [9.5%] || εξηλθαι S

¹¹ εξεληλυθατε **ƒ**⁵ [85%] CP, HF, RP, TR, OC || εξηλθατε P^{75v} A, B, D, W [4%] NU || εξηλθετε [11%] || εξηλθαι S

¹² εξεληλυθατε **ƒ**⁵ A, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || εξηλθατε P⁷⁵ B, D [3%] NU || εξηλθετε [5%] || εξηλθαι S

¹³ ουτος *rell* || 1 γαρ [20%]

¹⁴ εγω **ƒ**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB, D, W [1.5%] NU

¹⁵ λεγω γαρ **ƒ**⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 P⁷⁵ B [2%] NU || αμην 1 S [1%] || 1 δε D, W [1%]

¹⁶ προφητης **ƒ**⁵ A(D) [86%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ SB, W [14%] NU

¹⁷ του βαπτιστου **ƒ**⁵ A(D) [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ SB, W [1.5%] NU

29 (Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ τελῶναι, ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. 30 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.)

Inconsistency of the Pharisees

31 “Τίνοι¹ οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνοι εἰσὶν ὅμοιοι? 32 Ὅμοιοὶ εἰσὶν παιδίους τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ λέγουσιν,² Ἡυλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν,³ καὶ οὐκ ἐκλούσατε’. 33 Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς μήτε⁴ ἄρτον ἐσθίων⁵ μήτε οἶνον πίνων,⁶ καὶ λέγετε, ‘Δαιμόνιον ἔχει!’ 34 Ἐλήλυθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ‘Ἴδου, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν⁷ καὶ ἀμαρτωλῶν!’ 35 Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.”⁸

A lesson in forgiveness

36 Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ’ αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν⁹ τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹⁰ 37 Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἣτις ἦν¹¹ ἀμαρτωλὸς, καὶ¹² ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται¹³ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, 38 καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω¹⁴ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν¹⁵ καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσεν· καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ.

¹ τινι *te*ll || εἶπεν δε ο κυριος 1 [0.5%] TR

² καὶ λεγουσιν **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC || α λεγει **NB** [0.5%] NU || λεγοντες D [1%] || λεγοντα W

³ υμιν **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **NB, D, W** [2%] NU

⁴ μητε **ƒ**⁵ A, D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μη **NB, W** [0.5%] NU || μηποτε [1%]

⁵ αρτον εσθιων **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **NW** [1%] NU || ~ εσθων 1 B || 2 [2%] || εσθων D

⁶ οινον πινων **ƒ**⁵ (A) [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **SB(W)** [1%] NU || 2 (D) [2%]

⁷ φιλος τελωνων **ƒ**⁵ **NA, B, D, W** [93%] CP, HF, RP, OC, NU || ~ 21 [7%] TR

⁸ των τεκνων αυτης παντων **ƒ**⁵ A [87%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 **B, W** [1.5%] NU || ~ 41 εργων 3 **S** || 123 D [11%]

⁹ την οικιαν **ƒ**⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || τον οικον **SB, D, W** [3.5%] NU

¹⁰ ανεκλιθη **ƒ**⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || κατεκλιθη **B, D** [2%] NU || κατεκειτο **S**

¹¹ εν τη πολει ητις ην **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 45123 **SB** [1%] NU || 123 D || ~ τις 5123 W [1%]

¹² καὶ **ƒ**⁵ **NA, B, W** [55%] OC, NU || --- (D) [45%] CP, HF, RP, TR

¹³ ανακειται **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP, TR, OC || κατακειται **NA, B(D)W** [5%] NU

¹⁴ παρα τους ποδας αυτου οπισω **ƒ**⁵ [81%] CP, HF, RP, TR || ~ 51234 **P^{82v}SB, D, W** [5%] OC, NU || 123 του ιησου 5 A [14%] || two other variants

¹⁵ ηρξατο βρεχειν τους ποδας αυτου τοις δακρυσιν **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 6712345 **SB, W** [1%] NU || three other variants D

39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, “Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἢ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ—ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν!” 40 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Σίμων, ἔχω σοὶ τι εἰπεῖν”. Ὁ δὲ φησὶν, “Διδάσκαλε, εἰπέ”.¹ 41 “Δύο χρεωφειλέται² ἦσαν δανειστῆ³ τινι. Ὁ εἷς ὄφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. 42 Μὴ ἐχόντων δὲ⁴ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ,⁵ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;”⁶ 43 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, “Υπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο”. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, “Ὁρθῶς ἔκρινας”.

44 Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη: “Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα? Εἰσηλθὼν σου εἰς τὴν οἰκίαν· ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου⁸ οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς⁹ αὐτῆς ἐξέμαξεν. 45 Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ’ ἧς εἰσηλθὼν¹⁰ οὐ διέλιπεν¹¹ καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. 46 Ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρω ἤλειψέν μου τοὺς πόδας.¹² 47 Οὐ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.”

48 Εἶπεν δὲ αὐτῇ, “Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι”. 49 Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακαείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, “Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφήσιν;” 50 Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, “Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.”

¹ φησιν διδασκαλε ειπε **ƒ⁶⁵** [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 NB [1%] NU || εφη 23 A(D) || ~ 213 W

² χρεωφειλεται **ƒ⁶⁵** [90%] CP, HF, RP, TR, OC || χρεοφειλεται [6%] NU || χρεοφιλεται SA, B, W [4%] || χρεοφιλετε D

³ δανειστη **ƒ⁶⁵** [90%] CP, HF, RP, TR, OC || δανιστη SA, B, D, W [10%] NU

⁴ δε **ƒ⁶⁵** SA, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- B, D [3%] NU

⁵ ειπε **ƒ⁶⁵** [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SBD, W [2.5%] NU || επι A

⁶ πλειον αυτον αγαπησει **ƒ⁶⁵** A [92%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 132 P^{75v} SB(W) [1.5%] NU || ~ 213 (D) || 13 [6.5%]

⁷ δε ο **ƒ⁶⁵** A [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 (W) [1%] || 1 S [3%] || 2 D || --- B [0.5%] NU

⁸ επι τους ποδας μου **ƒ⁶⁵** A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 S [0.3%] || ~ μοι 123 [0.5%] || ~ μοι 13 B, NU || 13 μοι D || υπο 3 μοι W

⁹ της κεφαλης **ƒ⁶⁵** [78%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SA, B, D, W [22%] NU

¹⁰ εισηλθων *re//* || εισηλθεν [7%] OC

¹¹ διελιπεν **ƒ⁶⁵** B, D [66%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || διελειπεν SA, W [34%]

¹² μου τους ποδας **ƒ⁶⁵** S [60%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 A, B [40%] NU || --- D, W

Jesus takes the offensive

Women provide for Jesus

8 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ· 2 καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμένοι ἀπὸ¹ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν: Μαρία (ἡ καλουμένη Μαγδαληνή)² ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει· 3 καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζῶ, ἐπιτρόπου Ἡρώδου· καὶ Σωσάννα,³ καὶ ἕτεραι πολλαί—αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ⁴ ἀπὸ⁵ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Parable of the soils

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπεν διὰ παραβολῆς: 5 “Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν τὸν σπόρον αὐτοῦ.⁶ καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. 6 Καὶ ἕτερον ἔπεσεν⁷ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. 7 Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαὶ ἀπέπνιξαν αὐτό. 8 Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς⁸ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.” Ταῦτα λέγων ἐφώνει, “Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω!”

The purpose of parables

9 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες,⁹ “Τίς εἶη ἡ παραβολὴ αὕτη?”¹⁰ 10 Ὁ δὲ εἶπεν: “Υμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα ‘βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν’.

¹ ἀπο *rell* || 1 νοσῶν καὶ μαστιγῶν καὶ [3%] OC

² μαγδαληνὴ *rell* || μαγδαλινὴ [18%] || four further spellings

³ σωσαννα **ƒ**⁵ [35%] CP, HF || σουσαννα NA, B, D, W [65%] RP, TR, OC, NU || three other spellings

⁴ αὐτῷ **ƒ**⁵ NA [50%] CP, TR, OC || αὐτοῖς B, D, W [50%] HF, RP, NU

⁵ ἀπο **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐκ NA, B, D, W [10%] NU

⁶ αὐτοῦ **ƒ**⁵ NB, D, W [76%] HF, RP, TR, OC, NU || ἐαυτοῦ A [24%] CP

⁷ ἐπεσεν **ƒ**⁵ NA, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || κατεπεσεν P⁷⁵B [0.5%] NU

⁸ εἰς **ƒ**⁵ P⁷⁵NA, B [90%] CP, HF, RP, OC, NU || ἐπι D, W [10%] TR

⁹ λεγοντες **ƒ**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵NB, W [1.5%] NU || το D

¹⁰ εἰη ἡ παραβολὴ αὕτη **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 P⁷⁵NW [0.5%] NU || ~ 413 B || εἰ 234 [0.5%] || ~ 1423 [1%]

The parable of the soils explained

11 “Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή: Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.
 12 Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες.¹ εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν.
 13 Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. 14 Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν:² οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες,³ καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλοῦτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. 15 Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῆ: οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.”

All will be exposed

16 Ταῦτα λέγων ἐφώνει: “Ὁ ἔχων ὦτα ακούειν, ἀκούετω!⁴ Οὐδεὶς δὲ λυχνον ἄψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ’ ἐπὶ λυχνίας⁵ ἐπιτίθησιν,⁶ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς. 17 Οὐ γὰρ ἐστὶν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ γνωσθήσεται⁷ καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ. 18 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: Ὅς γὰρ ἐὰν⁸ ἔχη,⁹ δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὅς ἐὰν¹⁰ μὴ ἔχη,¹¹ καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.”

Relationships redefined

19 Παρεγένοντο¹² δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύναντο¹³ συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. 20 Καὶ ἀπηγγέλη¹ αὐτῷ

¹ ἀκουοντες **f⁵⁵** A,W [97.5%] CP, HF, RP, TR || ακουσαντες P⁷⁵ NB [2.5%] OC, NU || ακολουθουντες D

² πεσον *reII* || πεσων [22%] || εμπεσον [4.5%] || εμπεσων [1.5%]

³ ακουσαντες *reII* || ακουοντες [20%]

⁴ ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετω **f⁵⁵** [55%] CP || --- P⁷⁵ SA, B, D, W [45%] HF, RP, TR, OC, NU

⁵ λυχνιας *reII* || την λυχνιαν ND [14%] || λυχνιαν [5%]

⁶ επιτιθησιν **f⁵⁵** A, W [86%] CP, HF, RP, TR, OC || τιθησιν P⁷⁵ NB [14%] NU || τιθι D

⁷ γνωσθησεται **f⁵⁵** A, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μη γνωσθη P⁷⁵ NB(D) [1.5%] NU

⁸ ος γαρ εαν **f⁵⁵** A [66%] CP, HF, RP, OC || 12 αν D [34%] TR || ~ 1 αν 2 NB [0.5%] NU || 12 W || οσον 2 P⁷⁵

⁹ εχη *reII* || εχει [24%]

¹⁰ εαν **f⁵⁵** W [80%] CP, HF, RP, OC || αν P⁷⁵ SA, B, D [20%] TR, NU

¹¹ εχη *reII* || εχει [21%]

¹² παρεγενοντο **f⁵⁵** SA, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || παρεγενετο P⁷⁵ B, D [1%] NU

¹³ εδυναντο **f⁵⁵** [48%] CP || ηδυναντο P⁷⁵ SA, B, D, W [51%] HF, RP, TR, OC, NU || four other variants [1%]

λεγόντων,² “Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες”.³ 21 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, “Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν!”⁴

Jesus stills a storm

22 Καὶ ἐγένετο⁵ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη⁶ εἰς⁷ πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, “Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης”. Καὶ ἀνήχθησαν. 23 Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν. Καὶ κατέβη λαίλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. 24 Καὶ προσελθόντες⁸ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες, “Ἐπιστάτα, Ἐπιστάτα,⁹ ἀπολλύμεθα!” Ὁ δὲ ἐγερθεὶς¹⁰ ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος—καὶ ἐπαύσαντο,¹¹ καὶ ἐγένετο γαλήνη!¹² 25 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, “Ποῦ ἐστίν¹³ ἡ πίστις ὑμῶν?” Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους: “Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν? ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ!”

Jesus handles demon infestation

26 Καὶ κατέπλευσαν¹⁴ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,¹⁵ ἣτις ἐστὶν ἀντιπέραν¹⁶ τῆς Γαλιλαίας. 27 Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ¹⁷ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν¹⁸ δαιμόνια ἐκ χρόνων ἰκανῶν—

¹ καὶ ἀπηγγελη **f⁵⁵** A [74%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ἀπηγγελλη [9%] || 1 ἀπηγγελλει [4%] || 1 ἀπηγγελει [9%] || 1 ἀπηγγελη W || ~ 2 δε **SB, D** [2.5%] NU || ἀπηγγελλη δε **P⁷⁵** [0.5%] || five other variants [1%]

² λεγοντων **f⁵⁵** A [96%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵B, W** [0.5%] NU || οτι **SD** [2.5%] || 1 οτι [1%]

³ σε θελοντες **f⁵⁵** **SA, W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **P⁷⁵B, NU** || ζητουντες 1 **D**

⁴ αυτον **f⁵⁵** [78%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵SA, B, D, W** [22%] NU

⁵ και εγενετο **f⁵⁵** [80%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 δε **P⁷⁵SA, B, D, W** [20%] NU

⁶ ενεβη *rell* || ανεβη **P⁷⁵** [21%] || αναβησαι **D**

⁷ εις *rell* || 1 το **W** [11%]

⁸ και προσελθοντες **f⁵⁵** [32%] CP || ~ 2 δε **P⁷⁵SA, B, D, W** [68%] HF, RP, TR, OC, NU

⁹ επιστατα *rell* || --- **W** [10%] || κυριε **D**

¹⁰ εγερθεις **f⁵⁵** **A, D, W** [97%] CP, HF, RP, TR, OC || διεγερθεις **P⁷⁵SB** [3%] NU

¹¹ επαυσαντο *rell* || επαυσατο **SW** [25%]

¹² γαληνη *rell* || 1 μεγαλη [23%]

¹³ εστιν **f⁵⁵D** [93%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵SA, B, W** [7%] NU

¹⁴ κατεπλευσαν *rell* || κατεπλευσεν **W** [1%] OC || καταπλευσαντες [1%] || κατεπαυσαν **S** || two other variants

¹⁵ γαδαρηνων **f⁵⁵** **A, W** [90%] CP, HF, RP, TR, OC || γερασηνων **P⁷⁵B, D** [0.3%] NU || γεργεσηνων **S** [2%] || γαδαρινων [7%]

¹⁶ αντιπεραν **f⁵⁵** [33%] CP, HF, RP, TR || αντιπερα **P⁷⁵SA, B, D, W** [60%] OC, NU || περαν [7%]

¹⁷ αυτω **f⁵⁵** **A, D** [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵SB, W** [3%] NU

¹⁸ ος ειχεν **f⁵⁵** **A, D, W** [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εχων **P⁷⁵SB** [1%] NU

καὶ¹ ἰμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,² καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενον, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. 28 Ἴδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ³ ἀνακράξας, προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν: “Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου; Δέομαί σου, μὴ με βασανίσῃς!” 29 Παρήγγειλεν⁴ γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελεθῆναι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου (πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο⁵ ἀλύσειν καὶ πέδαις φυλασσόμενος· καὶ διαρρήσων⁶ τὰ δεσμὰ ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος⁷ εἰς τὰς ἐρήμους). 30 Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς λέγων,⁸ “Τί σοὶ ἐστὶν ὄνομα?”⁹ Ὁ δὲ εἶπεν, “Λεγεὼν”¹⁰ (ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσηλθὲν¹¹ εἰς αὐτόν). 31 Καὶ παρεκάλει¹² αὐτόν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν Ἄβυσσον ἀπελθεῖν.

32 Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἰκανῶν βοσκομένων¹³ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν¹⁴ αὐτόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελεθῆναι, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. 33 Ἐξεληθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσηλθόν¹⁵ εἰς τοὺς χοίρους—καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπεπνίγη!

34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον¹⁶ ἔφυγον καὶ¹⁷ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. 35 Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ εὔρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ

¹ εκ χρονων ικανων και f⁹⁵ A,W [98.6%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 πολλων 4 (0.4%) || ~ 4 χρονω ικανω P⁷⁵ NB (0.7%) NU || ~ 4 χρονω πολλω (0.2%) || απο 23 ος D

² ιματιον ουκ ενεδιδυσκετο f⁹⁵ A(D)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 ενεδυσατο 1 P⁷⁵ NB [1%] NU

³ και f⁹⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB(D)W [2%] NU

⁴ παρηγγειλεν f⁹⁵ P⁷⁵ B [77%] HF, RP, TR, OC, NU || παρηγγελλε SA, C, W [20%] CP || παρηγγελεν [2.5%] || ελεγεν D || two other variants

⁵ εδεσμειτο f⁹⁵ A, C(D)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εδεσμευετο P⁷⁵ NB [1%] NU

⁶ διαρρησων rell || διαρησων P⁷⁵ B, C [12%]

⁷ δαιμονος f⁹⁵ A, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || δαιμονιου P⁷⁵ NB, C, D [1%] NU || δαιμωνων [3%]

⁸ λεγων f⁹⁵ A, C, D, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB [1.5%] NU

⁹ σοι εστιν ονομα f⁹⁵ A, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 132 P⁷⁵ NB, D [2%] NU || ~ 31 C || two other variants

¹⁰ λεγεων f⁹⁵ P⁷⁵ A, C, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || λεγιων ND [0.3%] NU || λεγειων B

¹¹ δαιμονια πολλα εισηλθεν f⁹⁵ A, W [91.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 P⁷⁵ NB [1%] NU || ~ 213 [5%] || 12 εισηλθον C [2.5%] || 2 γαρ ησαν 1 D

¹² παρεκαλει f⁹⁵ A [86%] CP, HF, RP, TR, OC || παρεκαλουν P⁷⁵ NB, C(D) [14%] NU || --- W

¹³ βοσκομενων f⁹⁵ A, C, W [82%] CP, HF, RP, TR, OC || βοσκομενη P⁷⁵ NB, D [18%] NU

¹⁴ παρεκαλουν f⁹⁵ SA(D)W [91.5%] CP, HF, RP, TR, OC || παρεκαλεσαν P⁷⁵ B, C [1.5%] NU || παρεκαλει [7%]

¹⁵ εισηλθον f⁹⁵ P⁷⁵ SA, B, C [82%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || εισηλθεν W [18%] TR || ωρησαν D

¹⁶ γεγενημενον f⁹⁵ [82%] HF, RP, TR, OC || γενομενον [3%] CP || γεγονος P⁷⁵ SA, B, C, D [12%] NU || γεγονως W [3%]

¹⁷ και f⁹⁵ P⁷⁵ SA, B, C, W [99%] HF, RP, TR, OC, NU || 1 απελθοντες [1%] CP, TR

δαιμόνια ἐξεληλύθει,¹ ἴματισμένον καὶ σωφρονούντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. **36** Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ² οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς. **37** Καὶ ἠρώτησαν³ αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν⁴ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς⁵ τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν.

38 Ἐδέετο⁶ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς⁷ λέγων, **39** “Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ Θεός”.⁸ Καὶ ἀπῆλθεν καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

A desperate father

40 Ἐγένετο δὲ ἐν⁹ τῷ ὑποστρέψαι¹⁰ τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. **41** Καὶ ἰδοὺ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος,¹¹ καὶ αὐτὸς¹² ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ¹³ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, **42** ὅτι θυγάτηρ μονογενῆς ἦν αὐτῷ, ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη¹⁴ ἀπέθνησκεν.

A desperate woman

Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν, οἱ ὄχλοι συνένπιγον αὐτόν. **43** Καὶ γυνή—οὔσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον,¹⁵ οὐκ ἴσχυσεν ὑπ'¹ οὐδενὸς θεραπευθῆναι—**44** προσελ-

¹ ἐξεληλύθει **f**⁵⁵ A,C,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐξηλθεν P⁷⁵ NB [0.5%] NU || D is wild

² καὶ **f**⁵⁵ A,W [94%] CP, HF, RP, TR || --- P⁷⁵ NB,C,D [6%] OC, NU

³ ἠρώτησαν **f**⁵⁵ (D)W [76%] CP, HF, RP, TR, OC || ἠρώτησεν NA,B,C [23%] NU || three other variants [1%]

⁴ γαδαρηνῶν **f**⁵⁵ A,W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || γερασηνῶν P⁷⁵ B,C,D, NU || γεργεσηνῶν N [3.5%]

⁵ το **f**⁵⁵ A,W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB,C(D) [8%] NU

⁶ ἐδέετο **f**⁵⁵ NC [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐδειτο B [1%] NU || ἐδειτο A [1%] || ἐδετο P^{75v} || --- (W) || ἠρωτα D

⁷ ο ἰησοῦς **f**⁵⁵ A,C,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB,D [1.5%] NU

⁸ ἐποίησεν σοι ὁ θεός **f**⁵⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2134 P⁷⁵ NB,W [3%] NU || ~ 2341 D || 23 κυριος πεποιηκεν C

⁹ ἐγένετο δε εν **f**⁵⁵ NA,C,D,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 32 P⁷⁵ B [1.5%] NU

¹⁰ υποστρεψαι **f**⁵⁵ A,C,D,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || υποστρεφειν P⁷⁵ NB [1%] NU || three other variants

¹¹ ιαιριος **f**⁵⁵ P^{75v} NA,B,W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || ιαιρος [2%] NU || ιαηρος [4%] || seven further spellings [1%] || --- C(D)

¹² αυτος **f**⁵⁵ NA,W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ουτος P⁷⁵ B,D [5%] NU

¹³ του **f**⁵⁵ A,C,D,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- NB [1.5%]

¹⁴ αυτη **f**⁵⁵ CP, HF, RP, TR, OC || αυτη NU || --- (D)

¹⁵ ιατροις (εις εατρους TR) προσαναλωσασα ολον τον βιον **f**⁵⁵ (N)A(C)W [99.7%] CP, HF, RP(TR)OC [NU] || --- P⁷⁵ B(D)

θοῦσα ὄπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς! **45** Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, “Τίς ὁ ἀψάμενός μου?” Ἀρνούμενων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ:² “Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσίν σε καὶ ἀποθλίβουσιν, καὶ λέγεις, ‘Τίς ὁ ἀψάμενός μου?’”³ **46** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἦψατό μου τις, ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξεληθοῦσαν⁴ ἀπ’ ἐμοῦ”. **47** Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἤλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι’ ἣν αἰτίαν ἤψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ⁵ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. **48** Ὁ δὲ⁶ εἶπεν αὐτῇ: “Θάρσει⁷ θυγάτερ,⁸ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Πορεύου εἰς εἰρήνην.”

Jesus raises a dead girl

49 Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ⁹ ὅτι “Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μὴ¹⁰ σκύλλε τὸν διδάσκαλον.” **50** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων,¹¹ “Μὴ φοβοῦ· μόνον πιστεue¹² καὶ σωθήσεται”. **51** Ἐλθὼν¹³ δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα¹⁴ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον,¹⁵ καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. **52** Ἐκκλιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν· ὁ δὲ εἶπεν, “Μὴ κλαίετε· οὐκ¹⁶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει”. **53** Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. **54** Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ¹⁷ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, “Ἡ παῖς,

¹ υπ f⁸⁵ s(C)W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || απ P⁷⁵A, B [0.3%] NU || --- (D)

² και οι μετ αυτου f⁸⁵ [86%] CP, HF, RP, TR || 12 συν αυτω sA, C, D, W [9%] OC || --- P⁷⁵B [5%] NU

³ και λεγεις τις (τι C) ο αψαμενος μου f⁸⁵ A, (C)W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵sB [1.5%] NU || 1236 ηψατο D [0.5%]

⁴ εξεληθουσαν f⁸⁵ A, C, D, W [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC || εξεληλυθυιαν P⁷⁵sB [0.7%] NU

⁵ αυτω f⁸⁵ C [93%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵sA, B, D, W [7%] NU

⁶ δε rell || 1 ιησους C [20%]

⁷ θαρσει f⁸⁵ A, C, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵s(B)D [1.5%] NU

⁸ θυγατερ f⁸⁵ sA, C, D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || θυγατηρ B, W [1.5%] NU

⁹ αυτω f⁸⁵ A, C, D, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵sB [3%] NU

¹⁰ μη f⁸⁵ A, C, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μηκει P⁷⁵sB, D [0.5%] NU

¹¹ λεγων f⁸⁵ A, C, D, W [91%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵sB [9%] NU

¹² πιστεue f⁸⁵ sA, C, D, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || πιστευσον B [0.3%] NU

¹³ ελθων f⁸⁵ sA, B, C, W [98%] HF, RP, OC, NU || εισελθων D [2%] CP, TR

¹⁴ ουκ αφηκεν εισελθειν ουδενα f⁸⁵ A, W [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1234 συν αυτω [2%] || 123 τινα συν αυτω B, C [1%] NU || 123 συν αυτω τινα D [0.5%] || ~ 42 συνεισελθειν αυτω s || six other variants [2%]

¹⁵ ιωαννην και ιακωβον f⁸⁵ (P⁷⁵) (B)C (D, W) [82%] CP, HF, RP, OC, NU || ~ 321 sA [18%] TR

¹⁶ ουκ f⁸⁵ A (88.6%) CP, HF, RP, TR, OC || ου γαρ sB, C, D, W (11.3%) NU || ουδε γαρ (0.1%)

¹⁷ εκβαλων εξω παντας και f⁸⁵ [78%] CP, HF, RP, TR, OC || 134 C [1%] || ~ 1324 A, W [19%] || --- P⁷⁵sB, D [1.5%] NU || one other reading

εγείρου!¹ 55 Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα! Καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. 56 Καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Jesus sends out the Twelve

9 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα² ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν· 2 καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενούντας.³ 3 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν— μήτε ράβδους⁴ μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνά⁵ δύο χιτῶνας ἔχειν. 4 Καὶ εἰς ἣν⁶ οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. 5 Καὶ ὅσοι ἐὰν⁷ μὴ δέξωνται⁸ ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ⁹ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε¹⁰ εἰς μαρτύριον ἐπ’ αὐτούς.” 6 Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κόμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

Herod is troubled

7 Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹¹ τὰ γινόμενα¹² ὑπ’ αὐτοῦ¹³ πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται¹⁴ ἐκ¹⁵ νεκρῶν, 8 ὑπὸ τινῶν δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ ὅτι προφήτης εἷς¹⁶ τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. 9 Καὶ εἶπεν¹⁷ Ἡρώδης,¹⁸ “Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφά-

¹ εγείρου **f**⁵ A,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || εγείρε **SB, C, D** [1.5%] NU || εγείραι [1%]

² δώδεκα **f**⁵ P⁷⁵ A, B, D, W [74%] HF, RP, NU || 1 μαθητας αυτου [15%] CP, TR, OC || 1 αποστολους **NC** [11%]

³ τους ασθενουντας **f**⁵ C, W (97.6%) CP, HF, RP, TR, OC || 1 ασθηνεις **SA, D** (1.3%) [NU] || παντας 12 (0.7%) || four other readings (0.2%) || --- **B** (0.1%)

⁴ ραβδους **f**⁵ A [85%] CP, HF, RP, TR, OC || ραβδον **SB, C, D, W** [15%] NU

⁵ ανα **f**⁵ A, D, W (98.9%) CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- **SB, C** (1%) || long omission (0.1%)

⁶ ην **f**⁵ [15%] || 1 αν **SA, B, C, D, W** [85%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

⁷ εαν **f**⁵ P⁷⁵ C [70%] CP, HF, RP, OC || αν **SA, B, D, W** [30%] TR, NU

⁸ δεξωνται **f**⁵ D [66%] CP, HF, RP, TR, OC || δεξονται [20%] || δεχονται **SA, B, C, W** [15%] NU || δεχονται [1%]

⁹ και **f**⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **SB, C, D, W** [2.5%] NU

¹⁰ αποτιναξατε **f**⁵ A, C, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || αποτινασσετε **B** [1%] NU || αποτινασεται **S** [0.5%] || εκτειναξατε (D)

¹¹ ο τετραρχης **f**⁵ P⁷⁵ A, B, D, W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 τετραρχης **C, NU** || --- **S**

¹² γινομενα *rell* || γενομενα **A** [14%]

¹³ υπ αυτου **f**⁵ A, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **SB, C (D)** [1.5%] NU

¹⁴ εγηγερται **f**⁵ A, N, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ηγερθη P⁷⁵ **SB, C** [4%] NU || ανεστη (D)

¹⁵ εκ **f**⁵ P⁷⁵ **SA, B, C (D), N, W** [95.5%] HF, RP, TR, NU || 1 των [2.5%] OC || απο των [2%] CP

¹⁶ εις **f**⁵ A, N, W [92%] CP, HF, RP, TR || τις **SB, C** [7%] OC, NU || --- **D** [1%]

¹⁷ και ειπεν **f**⁵ A, N, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 δε P⁷⁵ **SB, C, D** [4%] NU

¹⁸ ηρωδης **f**⁵ P⁷⁵ **SA, C, D, W** [95%] CP, HF, RP, NU || ο 1 **B, N** [5%] TR, OC

λισα· τίς δέ ἐστὶν οὗτος περὶ οὗ ἐγὼ¹ ἀκούω τοιαῦτα;” Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Jesus feeds about 5,000 men

10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτούς ὑπεχώρησεν κατ’ ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης² Βηθσαιῶν.³ 11 Οἱ δὲ ὄχλοι, γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ δεξάμενος⁴ αὐτούς ἐλάλει αὐτοῖς⁵ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας ἴατο.⁶

12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον⁷ αὐτῷ, “Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες⁸ εἰς τὰς κύκλω κόμας καὶ τοὺς⁹ ἀγρούς, καταλύσωσιν καὶ εὔρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν”. 13 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, “Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν!” Οἱ δὲ εἶπον,¹⁰ “Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι¹¹ καὶ ἰχθύες δύο¹²—εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσομεν¹³ εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα” 14 (ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι). Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, “Κατακλίνατε αὐτούς κλισίας¹⁴ ἀνὰ πεντήκοντα!” 15 Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹⁵ ἅπαντας. 16 Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτούς καὶ κατέκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι¹⁶ τῷ ὄχλῳ. 17 Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἦρθη τὸ περισσεύσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.

¹ εγω **ƒ**⁵ A,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB,C [5%] NU

² τοπον ερημον πολεως καλουμενης **ƒ**⁵ C,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2134 A [4%] || 134 [0.5%] || 12 S [0.5%] || πολιν καλουμενην P⁷⁵B [0.5%] NU || κομην λεγομενην D || three other variants

³ βηθσαιδα **ƒ**⁵ B,C [46%] CP,TR,OC,NU || βηθσαιδαν A,W [52%] HF,RP || βηδσαιδα P⁷⁵D,N [0.5%] || five further spellings [1%] || --- S

⁴ δεξαμενος **ƒ**⁵ A,C,N(W) [93%] CP,HF,RP,TR,OC || αποδεξαμενος P⁷⁵SB,D [7%] NU

⁵ αυτοις *rell* || 1 τα N [19%]

⁶ ιατο *rell* || ιασατο C [6%] OC

⁷ ειπον *rell* || ειπαν NU

⁸ απελθοντες **ƒ**⁵ N,W [95%] CP,HF,RP,TR || πορευθεντες P⁷⁵SA,B,C,D [5%] OC,NU

⁹ τους **ƒ**⁵ A,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB [5%] NU

¹⁰ ειπον *rell* || ειπαν SB,C,D [1%] NU

¹¹ πεντε αρτοι **ƒ**⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 SB [0.3%] NU || επτα 2 C || 1 αρτων W

¹² ιχθυες δυο **ƒ**⁵ SA,B,C,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 D,N [6%] TR

¹³ αγορασομεν **ƒ**⁵ [30%] CP,OC || αγορασωμεν SA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,TR,NU

¹⁴ κλισιας **ƒ**⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ωσει SB,C,D [1.5%] [NU]

¹⁵ ανεκλιναν **ƒ**⁵ (A)C,N(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || κατεκλιναν S(B) [2.5%] NU || --- D

¹⁶ παρατιθεναι **ƒ**⁵ A,D,W [94%] CP,HF,RP,TR || παραθειναι P⁷⁵SB,C,N [3%] OC,NU || παραθηναι [3%]

Jesus ministers on the basis of His impending death

“You are the Christ”

18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατα μόνας, συνήσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί,¹ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων, “Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι?” 19 Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον,² “Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἥλιον, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη”. 20 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, “Ὑμεῖς δὲ, τίνα μὲ λέγετε εἶναι?” Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος³ εἶπεν, “Τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ!” 21 Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν⁴ τοῦτο, 22 εἰπὼν ὅτι “Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.”⁵

To gain is to lose, to lose is to gain

23 Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας: “Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν,⁶ ἀπαρνησάσθω⁷ ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,⁸ καὶ ἀκολουθείτω μοι. 24 Ὃς γὰρ ἐὰν⁹ θέλῃ¹⁰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ’ ἂν ἀπολέσῃ¹¹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. 25 Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς? 26 Ὃς γὰρ ἂν¹² ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐπαισχυθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. 27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς:¹³ εἰσὶν τινες τῶν ὧδε¹⁴ ἐστῶτων¹⁵ οἱ¹⁶ οὐ μὴ γεύσονται¹ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ!”

¹ μαθηται *rell* || 1 αὐτου N,W [13%]

² εἶπον *rell* || εἶπαν P⁷⁵ NB,D [0.3%] NU

³ ἀποκριθεὶς δε πετρος **ƒ**⁵ W [71%] CP || 12 ο 3 A,D [27%] HF,RP,TR,OC || ~ 321 P⁷⁵ NB,C [1%] NU || 12 σιμων 3 N || six further variants [1%]

⁴ εὐπειν **ƒ**⁵ [77%] CP,HF,RP,TR || λεγειν (P⁷⁵) NA,B,C,D,W [23%] OC,NU

⁵ ἐγερθῆναι **ƒ**⁵ P⁷⁵ NB,W [85%] CP,HF,TR,OC,NU || ἀναστηναι A,C,D [15%] RP

⁶ ἐλθειν **ƒ**⁵ [89%] CP,HF,RP,TR || ἐρχεσθαι P⁷⁵ NA,B,C,W [11%] OC,NU || ἐρχεσθε D

⁷ ἀπαρνησασθω **ƒ**⁵ P⁷⁵ B,C,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ἀρνησασθω NA,D [4.5%] NU

⁸ αὐτου **ƒ**⁵ C(D) [87%] CP,HF,RP || 1 καθ ἡμεραν P⁷⁵ NA,B,W [13%] TR,OC,NU

⁹ εαν **ƒ**⁵ NC [75%] CP,HF,RP || αν A,B,D,W [25%] TR,OC,NU

¹⁰ θελη *rell* || θελει [19%]

¹¹ ἀπολεση *rell* || απολεσει W [18%]

¹² αν *rell* || εαν C [12%] OC

¹³ ἀληθως *rell* || 1 οτι P⁴⁵ [19%]

¹⁴ ὧδε **ƒ**⁵ A,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αὐτου P⁷⁵ NB [0.5%] NU

¹⁵ ἐστωτων **ƒ**⁵ A,C,D,W [80%] CP,HF,RP || ἐστηκοτων NB [20%] TR,OC,NU

¹⁶ οι *rell* || οτινες A [13%]

Peter, John and James see the "Kingdom"

28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει ἡμέραι ὀκτῶ, καὶ² παραλαβῶν³ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἕξαστράπτων. 30 Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς⁴ καὶ Ἡλίας· 31 οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἕξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλεν⁵ πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ.

32 Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὑπνῷ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. 33 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ⁶ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν: “Ἐπιστάτα, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι” καὶ “Ποιήσωμεν σκηναὺς τρεῖς: μίαν σοὶ, καὶ μίαν Μωσεῖ,⁷ καὶ μίαν Ἡλίᾳ;”—μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. 34 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν⁸ αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν⁹ εἰς τὴν νεφέλην. 35 Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα: “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός.¹⁰ Αὐτοῦ ἀκούετε!” 36 Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὐρέθη ὁ¹¹ Ἰησοῦς μόνος. (Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἐωράκασιν.)¹²

¹ γευσονται **ƒ⁵** P⁴⁵ **Σ**A,B,C,D,W [60%] HF,RP,OC,NU || γευσονται [40%] CP,TR

² καὶ **ƒ⁵** A,C,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45,75v} **Σ**B [3%]

³ παραλαβῶν **ƒ⁵** P^{45,75} **Σ**A,B,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,NU || 1 τον [5%] TR,OC

⁴ μωσῆς **ƒ⁵** P⁴⁵ A [75%] CP,HF,RP,TR || μωυσης **Σ**B,C,D,N,W [25%] OC,NU

⁵ ἐμελλεν **ƒ⁵** B [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ημελλεν P⁷⁵ **Σ**A,C,N,W [2%] NU || ἐμελλον P⁴⁵ || μελλει D || two other variants

⁶ ὁ **ƒ⁵** P^{45,75} **Σ**B,C,D,N [40%] CP,TR,OC,NU || --- A,W [60%] HF,RP

⁷ μίαν μωσει **ƒ⁵** A,C [66%] CP,HF || 1 μωση P⁴⁵ [21%] RP || 1 μωυσει B,D,N,W [6%] OC,NU || 1 μωυση [4%] || ~ 21 **Σ** [2%] TR || ~ μωση 1 [1%] || one other variant

⁸ ἐπεσκίασεν **ƒ⁵** P⁴⁵ A,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ἐπεσκιαζεν P⁷⁵ **Σ**B [1%] NU

⁹ ἐκείνους εἰσελθεῖν **ƒ⁵** P⁴⁵ A,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 [4%] OC || αυτους 2 C [0.3%] || ~ 2 αυτους **Σ**B [0.3%] NU || 2 P⁷⁵ || two other variants

¹⁰ ἀγαπητός **ƒ⁵** A,C,N,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC || εκλελεγμενος P^{45,75} **Σ**B [0.5%] NU || εκλεκτος [1%] || 1 εν ω ευδοκησα (D) [9.5%]

¹¹ ὁ **ƒ⁵** W [50%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} **Σ**A,B,C,D [50%] NU

¹² εωρακασιν **ƒ⁵** **Σ**A [92%] CP,HF,RP,TR,OC || εωρακαν B [3%] NU || εωρακεν P⁴⁵ || εωρακασιν C,W [4%] || εθεασαν D || two other variants

A violent demon

37 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ,¹ κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. 38 Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησεν² λέγων: “Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον³ ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς ἐστίν μοι.⁴ 39 Καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν καὶ ἐξαίφνης κρᾶζει, καὶ σπαράσσει αὐτόν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ’ αὐτοῦ, συντριβὸν αὐτόν! 40 Καὶ ἐδεήθη τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν⁵ αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.” 41 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ⁶ ἀνέξομαι ὑμῶν? Προσάγαγε τὸν υἱόν σου ὧδε!”⁷ 42 Ἐτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτόν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν. Ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτόν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. 43 Ἐξεπλήσσαντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ Θεοῦ.

Jesus foretells His death, again

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν⁸ ὁ Ἰησοῦς,⁹ εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 44 “Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὄρα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων”. 45 Οἱ δὲ ἠγνούν τὸ ῥῆμα τοῦτο· καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ’ αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτόν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

He who is least will be great

46 Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. 47 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἰδὼν¹⁰ τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου¹¹ ἔστησεν αὐτὸ παρ’ αὐτῷ, 48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ὅς ἐὰν δέξεται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται· καὶ ὅς ἐὰν¹² ἐμὲ

¹ ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ **ƒ⁵⁵** A,C [97%] CP, HF, RP, TR, OC || 234 **Σ**B,W [2.5%] NU || τῆς ἡμέρας **P⁴⁵** || δια τῆς ἡμέρας **D**

² ἀνεβόησεν **ƒ⁵⁵** A,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐβόησεν **P^{45,75ν}** **Σ**B,C,D [2.5%] NU

³ ἐπίβλεψον **ƒ⁵⁵** **Σ**D,W [55%] TR, OC || ἐπιβλεψαί **P⁴⁵** A,B,C [45%] CP, HF, RP, NU

⁴ ἐστίν μοι **ƒ⁵⁵** **W** [85%] CP, HF, RP, TR || ~ 21 **P^{45ν}** **Σ**A,B,C,D [15%] OC, NU

⁵ ἐκβάλωσιν **ƒ⁵⁵** **Σ**A,B,C,W [96%] CP, HF, RP, OC, NU || ἐκβαλλωσιν [4%] TR || ἀπαλλαξωσιν **D**

⁶ καὶ *reII* || εἰς πότε [18%]

⁷ τὸν υἱὸν σου ὧδε **ƒ⁵⁵** A,C,W [97%] CP, HF, RP, OC || ~ 4123 **P⁷⁵** **Σ**B [3%] TR, NU || 123 **D**

⁸ ἐποίησεν **ƒ⁵⁵** **W** [89%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐποιεῖ **P⁷⁵** (**Σ**) A,B,C,D [11%] NU

⁹ ὁ Ἰησοῦς **ƒ⁵⁵** A,C,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵** (**Σ**) B,D [3%] NU

¹⁰ ἰδὼν **ƒ⁵⁵** A,C,D,W [84%] CP, HF, RP, TR, OC || εἰδὼς **P^{75ν}** **Σ**B [15%] NU || γνοὺς [1%]

¹¹ παιδίου **ƒ⁵⁵** **Σ**A,W [97.5%] HF, RP, TR, OC || παιδίον **P⁷⁵** B,C,D [2.5%] CP, NU

¹² ἐὰν **ƒ⁵⁵** A,C,W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀν **P⁴⁵** B [3.5%] NU || --- **Σ**(**D**) || δ ἀν **P⁷⁵**

δέξεται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῶν¹ ὑπάρχων, οὗτός ἐσται² μέγας.”

49 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ³ Ἰωάννης εἶπεν, “Ἐπιστάτα, εἶδομέν⁴ τινα ἐπὶ⁵ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα⁶ δαιμόνια, καὶ ἐκώλυσαμεν⁷ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ’ ἡμῶν”. 50 Καὶ εἶπεν⁸ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, “Μὴ κωλύετε,⁹ ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ’ ἡμῶν¹⁰ ὑπὲρ ἡμῶν¹¹ ἔστιν.”

A Samaritan village

51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως¹² αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ¹³ ἐστήριξεν^{14,15} τοῦ πορευέσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, 52 καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου εαυτοῦ.¹⁶ Καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὥστε¹⁷ ἐτοιμάσαι αὐτῷ. 53 Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. 54 Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁸ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον, “Κύριε, θέλεις εἰπώμεν¹⁹ πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ²⁰ οὐρανοῦ καὶ ἀναλωσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν?”²¹ 55 Στραφεῖς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν: “Οὐκ οἶδατε οἴου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς.²² 56 Ὁ γὰρ Υἱὸς

¹ ὑμῶν **ƒ**⁵ [20%] || ὑμῖν **P**⁷⁵ **NA, B, C** [79%] **CP, HF, RP, TR, OC, NU** || ἡμῖν [1%]

² ἐσται **ƒ**⁵ **A, W** [95%] **CP, HF, RP, TR** || ἐστιν **P**⁷⁵ **NB, C** [4.5%] **OC, NU** || ἐστε **D** || ἐστιν ὁ **P**⁴⁵

³ ὁ **ƒ**⁵ **NA** [94.5%] **CP, HF, RP, TR, OC** || --- **P**^{45,75} **B(C)D, W** [5.5%] **NU**

⁴ εἶδομεν *rell* || ἰδομεν [12%] || εἰδομεν [4%] || ἰδωμεν [3%] || two other variants

⁵ ἐπὶ **ƒ**⁵ **A, C, D, W** [92.5%] **CP, HF, RP, TR, OC** || ἐν **P**^{45,75} **NB** [7.5%] **NU**

⁶ ἐκβάλλοντα *rell* || 1 τα [2%] **TR**

⁷ ἐκώλυσαμεν **ƒ**⁵ **A, C, D, W** [99.3%] **CP, HF, RP, TR, OC** || ἐκώλυομεν **P**⁷⁵ **NB** [0.7%] **NU**

⁸ καὶ εἶπεν **ƒ**⁵ **A, W** [96.5%] **CP, HF, RP, TR, OC** || ~ 2 δε **P**^{45,75} **NB, C, D** [3.5%] **NU**

⁹ κωλύετε *rell* || 1 ου γαρ ἐστιν καθ ὑμῶν [2.5%] **OC**

¹⁰ ἡμῶν **ƒ**⁵ [80%] **CP, HF, RP, TR** || ὑμῶν **P**⁽⁴⁵⁾⁷⁵ **NA, B, C, D, W** [20%] **OC, NU**

¹¹ ἡμῶν **ƒ**⁵ **NA** [81%] **CP, HF, RP, TR** || ὑμῶν **P**^{45,75} **B, C, D, W** [19%] **OC, NU**

¹² ἀναλήψεως **ƒ**⁵ [99%] **CP, HF, RP, TR, OC** || ἀναληψεως **P**⁴⁵ **NA, B, C, D, W** [1%] **NU**

¹³ αὐτοῦ **ƒ**⁵ **NA, C, D(W)** [98%] **CP, HF, RP, TR, OC** || --- **P**^{45,75} **B** [2%] **NU**

¹⁴ ἐστηριξεν **ƒ**⁵ **NA, D, W** [98.5%] **CP, HF, RP, TR, OC** || ἐστηρισεν **P**^{45,75} **B, C** [1.5%] **NU**

¹⁵ το πρόσωπον αὐτου ἐστηριξεν *rell* || ~ 4123 [3%] **OC**

¹⁶ εαυτοῦ **ƒ**⁵ **A** [40%] || αὐτοῦ **P**⁷⁵ **NB, C, D, W** [60%] **CP, HF, RP, TR, OC, NU** || --- **P**⁴⁵

¹⁷ ὥστε **ƒ**⁵ **A, C, D, W** [99.7%] **CP, HF, RP, TR, OC** || ὡς **P**^{45,75} **NB, NU**

¹⁸ αὐτοῦ **ƒ**⁵ **A, C, D, W** [98%] **CP, HF, RP, TR, OC** || --- **P**^{45,75} **NB** [2%] **NU**

¹⁹ εἰπώμεν *rell* || εἰπομεν [17%]

²⁰ του *rell* || --- [1.5%] **OC**

²¹ ὡς καὶ ἡλιας ἐποίησεν **ƒ**⁵ **A, C, D, W** (97.3%) **CP, HF, RP, TR, OC** || 134 (1.8%) || --- **P**^{45,75} **NB** (1%) **NU**

²² καὶ εἶπεν (λεγων 3.7%) οὐκ οἶδατε οἴου (ποιου **D** 14.2% **OC**) πνευματος ἐστε ὑμεῖς (-υ. **D** 13.3%) **ƒ**⁵ (**D**) (73.2%) **CP, HF, RP, TR(OC)** || --- **P**^{45,75} **NA, B, C, W** (26.8%) **NU**

τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.”¹
Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

The cost of discipleship

57 Ἐγένετο δὲ² πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπεν τις πρὸς αὐτόν,
“Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν³ ἀπέρχῃ, Κύριε”.⁴ 58 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
“Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
σκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει”.⁵

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, “Ἀκολούθει μοι!” Ὁ δὲ εἶπεν, “Κύριε,⁶
ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου”. 60 Εἶπεν δὲ
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁷ “Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ
ἀπελθὼν διάγγελλε⁸ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.”

61 Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, “Ἀκολουθήσω σοι, Κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρε-
ψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου”. 62 Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς
αὐτόν,⁹ “Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’ ἄροτρον,¹⁰ καὶ βλέπων εἰς
τὰ ὀπίσω,¹¹ εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν¹² τοῦ Θεοῦ”.

Jesus sends out the Seventy

10 Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ¹³ ἑτέρους ἑβδομήκοντα,¹⁴ καὶ
ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο¹⁵ πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ
τόπον οὗ ἔμελλεν¹⁶ αὐτοὺς ἔρχεσθαι. 2 Ἐλεγεν οὖν¹⁷ πρὸς αὐτούς: “Ὁ μὲν

¹ ο γαρ (-γ. 18.6% OC) υιος του ανθρωπου ουκ ηλθεν ψυχας ανθρωπων απολεσαι (αποκτειναι 9%)
αλλα σωσαι f⁵⁵ (72.8%) CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NA, B, C, D, W (27.2%) NU

² εγενετο δε f⁵⁵ A, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ και 1 D [1%] || και P^{45,75} NB, C [2%] NU

³ αν f⁵⁵ P⁷⁵ ND, W [57%] CP, HF, RP, TR || εαν P⁴⁵ A, B, C [43%] OC, NU

⁴ κυριε f⁵⁵ A, C, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ NB(D) [1.5%] NU

⁵ κλινη rell || κλινει [32%]

⁶ κυριε f⁵⁵ P^{45,75} NA, C, N, W, 0181 [99%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- B, D [1%]

⁷ ο ιησους f⁵⁵ A, C, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB, D, 0181 [1%] NU

⁸ διαγγελλε f⁵⁵ P⁴⁵ NA, B, C, D, N, W [85%] HF, RP, TR, OC, NU || διαγγελε P⁷⁵ [15%] CP

⁹ ο ιησους προς αυτον f⁵⁵ A, C, N, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 3412 N [3.5%] TR [NU] || 34 [1%] ||
12 αυτω (D) || 12 P^{45,75} B, 0181 [0.3%]

¹⁰ αροτρον rell || αρωτρον CP

¹¹ επιβαλων (επιβαλλων A, W) την χειρα αυτου επ αροτρον και βλεπων εις τα οπισω f⁵⁵ N(A)C, N(W)
[99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 (επιβαλλων P⁷⁵ 0181) 23, 5-11 P⁷⁵ B, 0181 [1%] NU || ~ 9-
11, 87 επιβαλλων 2-6 P⁴⁵ D

¹² εις την βασιλειαν f⁵⁵ A, C, D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || τη βασιλεια NB, 0181 [1%] NU ||
εν τη βασιλεια P⁷⁵ [0.3%]

¹³ και f⁵⁵ NA, C, D, W [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ B, 0181 [0.6%] NU

¹⁴ εβδομηκοντα f⁵⁵ NA, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 δυο P⁷⁵ B, D, 0181 [1%] [NU]

¹⁵ δυο f⁵⁵ NA, C, D, N, W, 0181 [88%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 1 B [12%] [NU]

¹⁶ εμελλεν f⁵⁵ D [55%] CP, HF, RP, TR || ημελλεν NA, B, C, N, W, 0181 [45%] OC, NU

¹⁷ ουν f⁵⁵ A, N, W, 0181 [95%] CP, HF, RP, TR, OC || δε NB, C, D [5%] NU

θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

3 “Ὑπάγετε! Ἴδου, ἐγὼ² ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. 4 Μὴ βαστάζετε βαλάντιον,³ μὴ πήραν, μὴ⁴ ὑποδήματα· καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. 5 Εἰς ἣν δ’ ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε,⁵ πρῶτον λέγετε, ‘Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ’. 6 Καὶ ἐὰν μὲν⁶ ἦ ἐκεῖ⁷ υἱὸς⁸ εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται⁹ ἐπ’ αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή γε, ἐφ’ ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹⁰ 7 Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ’ αὐτῶν, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν.¹¹ Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.

8 “Καὶ εἰς ἣν δ’ ἂν¹² πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται¹³ ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. 9 Καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς, “Ἠγγικεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ”. 10 Εἰς ἣν δ’ ἂν πόλιν εἰσέρχησθε,¹⁴ καὶ μὴ δέχωνται¹⁵ ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἶπατε: 11 ‘Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν¹⁶ κολληθέντα ἡμῖν ἐκ¹⁷ τῆς πόλεως ὑμῶν¹⁸ ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. Πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ’ ὑμᾶς¹⁹ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.’ 12 Λέγω¹ ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

¹ εκβαλη εργατας **ƒ⁵** SA,C,N,W [84%] CP,HF,RP,OC || εκβαλλη 2 [14.6%] TR || εκβαλει 2 [1%] || ~ 21 (P⁷⁵)B,D,0181 [0.4%] [NU]

² εγω **ƒ⁵** C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SA,B,0181 [1%] NU

³ βαλαντιον **ƒ⁵** [70%] HF,RP,TR || βαλλαντιον P⁷⁵SA,B,C,D,N,W,0181 [30%] CP,OC,NU

⁴ μη **ƒ⁵** P⁷⁵SB,D,0181 [26%] NU || μηδε A,C,W [74%] CP,HF,RP,TR,OC

⁵ οικιαν εισερχησθε **ƒ⁵** A,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 εισερχεσθε [2.5%] || ~ εισελθητε 1 P⁷⁵(S)B(D)0181 [0.5%] NU || 1 εισελθητε C [1.5%] || two other variants [1%]

⁶ μεν **ƒ⁵** 0181 [25%] TR || --- P⁷⁵SA,B,C,D,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU

⁷ η εκει **ƒ⁵** SA,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵B [0.3%] NU

⁸ υιος **ƒ⁵** P⁷⁵A,B,C,D,W [97%] CP,HF,RP,OC,NU || ο 1 S [3%] TR

⁹ επαναπαυσεται **ƒ⁵** A,C(W) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || επαναπαυσετε D [1%] || επαναπαησεται P⁷⁵SB,0181,NU || three other variants

¹⁰ ανακαμπει *rell* || επανακαμπει OC

¹¹ εστιν **ƒ⁵** A,C,D,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB [2.5%] NU

¹² δαν **ƒ⁵** A [50%] CP,TR || αν P⁷⁵SB,D,W [50%] HF,RP,OC,NU

¹³ δεχονται **ƒ⁵** SA,B,C,D [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || δεχονται W [45%]

¹⁴ εισερχησθε **ƒ⁵** A,W,0181 [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εισερχεσθε [5%] || εισελθητε P^{45v,75}SB,C,D [2.5%] NU

¹⁵ δεχονται **ƒ⁵** P⁷⁵SA,B,C,D,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || δεχονται [40%]

¹⁶ τον *rell* || --- CP

¹⁷ εκ *rell* || απο [1%] OC

¹⁸ ημων **ƒ⁵** [79%] CP,HF,RP,TR || 1 εις τους ποδας P^{45v,75}SB,D [1%] NU || 1 εις τους ποδας ημων A,C(W) [20%] OC

¹⁹ εφ υμας **ƒ⁵** A,C,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}SB,D,0181 [2%] NU

Jesus gives the example

13 “Οὐαί σοι, Χωραζίν!² Οὐαί σοι, Βηθσαιδά!³ Ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο⁴ αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι⁵ μετενόησαν. 14 Πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. 15 Καὶ σύ, Καπερναούμ,⁶ ἢ⁷ ἕως τοῦ⁸ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,⁹ ἕως¹⁰ Ἰδου¹¹ καταβιβασθήσῃ.¹²

16 “Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με!”

The Seventy return and report

17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς¹³ λέγοντες, “Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου!” 18 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς: “Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. 19 Ἴδου, δίδωμι¹⁴ ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθρου, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.¹⁵ 20 Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ¹⁶ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη¹⁷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.”

¹ λεγῶ **ƒ**⁵ P^{45,75} A,B,C,W [80%] CP, HF, RP, NU || 1 δε **SD** [20%] TR, OC

² χωραζιν **ƒ**⁵ N [35%] CP || χωραζεν [15%] || χοραζιν [29%] HF, RP, TR, OC, NU || χοραζειν P^{45,75} NA, B, C [20%] || χοραζαιν D || χορεζειν W || four other variants

³ βηθσαιδα **ƒ**⁵ C(N) [81%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || βηθσαιδαν P⁴⁵ SW [15%] || βιθσαιδα [1.5%] || βηδσαιδα P⁷⁵ A, B [0.3%] || βεδσαιδα D || nine other variants [2%]

⁴ ἐγένοντο **ƒ**⁵ A, C, N, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐγενηθησαν P⁴⁵ SB, D [2%] NU || ἐγεννηθησαν P⁷⁵

⁵ καθήμεναι **ƒ**⁵ P⁴⁵ D [94%] CP, HF, RP, TR || καθιμενοι P⁷⁵ NA, B, C, N, W [6%] OC, NU

⁶ καπερναουμ **ƒ**⁵ A, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || καφαρναουμ P^{45,75} SB, C, D [1%] NU

⁷ η **ƒ**⁵ A, C, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || μη P^{45,75} SB, D [1%] NU

⁸ του **ƒ**⁵ A, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} SB, C, D [1.5%] NU

⁹ υψωθείσα **ƒ**⁵ A, C, N, W [93.5%] CP, HF, RP, TR, OC || υψωθησα [5%] || υψωθηση P^{45,75} SB, D [1.5%] NU

¹⁰ εως **ƒ**⁵ P⁴⁵ A, C, D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 του P⁷⁵ B [1.5%] NU || 1 ο **S**

¹¹ αδου *rell* || αιδου HF

¹² καταβιβασθηση **ƒ**⁵ P⁴⁵ NA, C, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || καταβηση P⁷⁵ B, D [0.5%] NU

¹³ οι εβδομηκοντα μετα χαρας **ƒ**⁵ SC, N, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 3412 A [2%] || 12 δυο 34 P^{45,75} B, D [1%] [NU]

¹⁴ διδωμι **ƒ**⁵ P⁴⁵ A, D, N [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || δεδωκα P⁷⁵ SB, C, W [2.5%] NU

¹⁵ αδικηση *rell* || αδικησει SA, D, W [20%]

¹⁶ δε *rell* || 1 μαλλον [3%] TR

¹⁷ εγραφη **ƒ**⁵ P^{45v} A, C, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εγγεγραπται P⁷⁵ SB [1%] NU || three other variants

Jesus worships His Father

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιόσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς¹ καὶ εἶπεν: “Ἐξομολογούμαι σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. Ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία² ἔμπροσθέν σου.”

22 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν:³ “Πάντα μοι παρεδόθη⁴ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει⁵ τίς ἐστὶν ὁ Υἱὸς εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ Πατήρ εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι.” 23 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ’ ἰδίαν εἶπεν: “Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. 24 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,⁶ καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.”

How to inherit eternal life

25 Καὶ ἰδοὺ, νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ⁷ λέγων, “Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω?” 26 Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν: “Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται? Πῶς ἀναγινώσκεις?” 27 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν: “Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς⁸ καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς⁹ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος¹⁰ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας¹¹ σου, καὶ, τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”¹² 28 Εἶπεν δὲ αὐτῷ, “Ὁρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ!” 29 Ὁ δὲ, θέλων δικαιῶν¹³ ἑαυτόν, εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, “Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον?”

¹ τῷ πνεύματι ο ἰησοῦς **ƒ**⁵ A,W (92.7%) CP,HF,RP,TR,OC || εν 1234 (0.2%) || ~ 34 εν 12 (N) (2.4%) || 12 (0.6%) || 34 (0.5%) || εν 12 P^{45v} (0.1%) || 121 αγιω 34 C (2.8%) || 121 αγιω P⁷⁵ B || εν 121 αγιω ND (0.2%) [NU] || three other readings (0.3%)

² εγενετο ευδοκια **ƒ**⁵ SA,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P^{45v,75} B,C [1%] NU

³ και στραφεις προς τους μαθητας ειπεν **ƒ**⁵ A,C,N,W (77.7%) CP,HF,RP,TR,OC || 12345 αυτου 6 (11.7%) || --- P^{45,75} SB,D (9.4%) NU || longer omissions (1.2%) (The TR underlying the AV and NKJV omits the clause.)

⁴ μοι παρεδοθη **ƒ**⁵ P⁷⁵ SA,B,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 [1%] TR || 1 παρεδοθη [3%] || 1 παραδεδοται [1%]

⁵ γινωσκει *rell* || επιγινωσκει C [8%] OC

⁶ ειδον *rell* || ειδαν B [0.2%] NU || ιδαν P⁷⁵ SC,N [0.5%] || ιδον [6%]

⁷ και **ƒ**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ SB [0.5%] NU

⁸ της **ƒ**⁵ SA,C,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵ B [1.5%] || τη (D)

⁹ εξ ολης της ψυχης **ƒ**⁵ A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ολη τη ψυχη P^{45v,75} SB,D [1%] NU

¹⁰ εξ ολης της ισχυος **ƒ**⁵ A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ολη τη ισχυι P⁷⁵ SB,D [1%] NU

¹¹ εξ ολης της διανοιας **ƒ**⁵ A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ολη τη διανοια P⁷⁵ SB [1%] NU || --- D

¹² σεαυτον *rell* || εαυτον A,N [20%] OC

¹³ δικαιουν **ƒ**⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δικαιωσαι P^{45v,75} SB,C(D) [1.5%] NU

The good Samaritan

30 Ὑπολαβὼν δὲ¹ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἱ καὶ ἐκδύσαντες² αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα.³ 31 Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. 32 Ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης, γενόμενος⁴ κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν⁵ ἀντιπαρῆλθεν. 33 Σαμαρείτης⁶ δὲ τις, ὁδεύων, ἦλθεν κατ’ αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτόν⁷ ἐσπλαγχνίσθη· 34 καὶ προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτόν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτόν⁸ εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. 35 Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν,⁹ ἐκβαλὼν δύο δηνάρια, ἔδωκεν¹⁰ τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,¹¹ “Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανάρχεσθαί με ἀποδώσω σοι.” 36 Τίς οὖν¹² τούτων τῶν τριῶν πλησίον, δοκεῖ σοι,¹³ γεγονέναι τοῦ ἐμπροσθέντος εἰς τοὺς ληστάς;” 37 Ὁ δὲ εἶπεν, “Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ’ αὐτοῦ”. Εἶπεν οὖν¹⁴ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Πορεύου καὶ σὺ ποιεὶ ὁμοίως!”

Martha and Mary

38 Ἐγένετο δὲ ἐν¹⁵ τῷ πορεύεσθαι αὐτοῦς, καὶ¹⁶ αὐτοὺς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. Γυνή δὲ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτόν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.¹⁷ 39 Καὶ τῆδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία,¹⁸ ἣ¹⁹ καὶ παρακα-

¹ δε **f**⁵ A,D,N,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, C, NU

² εκδυσαντες *rell* || εξεδυσαν [30%]

³ τυγχανοντα **f**⁵ A(C)N,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB, D [2.5%] NU

⁴ γενομενος **f**⁵ P⁴⁵ A, C, D, N, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- P⁷⁵ B [2.5%] (Aleph omits the whole verse.)

⁵ ιδων *rell* || 1 αυτον A, D [15%]

⁶ σαμαρειτης *rell* || σαμαριτης NC, D, W [3.5%] || σαμαρειτις [13%] || two other variants N [0.5%]

⁷ αυτον **f**⁵ A, C, D, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB [2%] NU

⁸ αυτον *rell* || --- [6%] CP

⁹ εξελθων **f**⁵ A(C)W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB, D [3.5%] NU

¹⁰ δυο δηναρια εδωκεν **f**⁵ SA, C [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 P^{45,75} B, NU || ~ 213 D

¹¹ αυτω **f**⁵ SA, C, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} B, D [3%] NU

¹² ουν **f**⁵ A, C(D)W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB [1.5%] NU

¹³ πλησιον δοκει σοι **f**⁵ P⁷⁵ SA, B, C, W [94%] CP, HF, RP, OC, NU || ~ 231 P⁴⁵ D [6%] TR

¹⁴ ουν **f**⁵ A, W [91%] CP, HF, RP, TR, OC || δε P^{45,75} NB, C, D [9%] NU

¹⁵ εγενετο δε εν **f**⁵ A, C, D, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 32 P^{45,75} NB [1.5%] NU

¹⁶ και **f**⁵ A, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ NB(D) [1%] NU

¹⁷ εις τον οικον αυτης **f**⁵ A, D, W (99.2%) CP, HF, RP, TR, OC || 1 την οικιαν NC (0.4%) || --- P^{45,75} B, UN || three other variants (0.2%)

¹⁸ μαρια **f**⁵ P⁴⁵ A, B, D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μαριαμ P⁷⁵ NC, W [1.5%] NU

¹⁹ η **f**⁵ A, B, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- P^{45,75} S [0.5%]

θίσασα¹ παρὰ² τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ³ ἤκουεν τῶν λόγων⁴ αὐτοῦ. **40** Ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν: “Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπεν⁵ διακονεῖν? Εἰπέ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται!” **41** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ:⁶ “Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ⁷ περὶ πολλά, **42** ἐνὸς δὲ ἐστὶν χρεία. Μαρία⁸ δὲ⁹ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ’¹⁰ αὐτῆς.”

A model prayer

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, “Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ”. **2** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς: “Ὅταν προσεύχησθε¹¹ λέγετε: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,¹² ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ¹³ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.¹⁴ **3** Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ’ ἡμέραν· **4** καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν¹⁵ παντὶ¹⁶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.”¹⁷

A request at midnight

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπη¹⁸ αὐτῷ, ‘Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους,

¹ παρακαθισασα **f**⁵ P⁴⁵D(W) [73%] CP, HF, RP, TR, OC || παρακαθησασα [26.5%] || παρακαθεσθεισα P⁷⁵(S)A, B, C [0.5%] NU

² παρὰ **f**⁵ P⁴⁵A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || προς P⁷⁵SB, C [0.5%] NU

³ ιησου **f**⁵ P^{45,75}A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || κυριου SB, C, D [1%] NU

⁴ των λογων **f**⁵ [37%] CP || τον λογον P^{45,75}SA, B, C(D)W [63%] HF, RP, TR, OC, NU

⁵ κατελιπεν **f**⁵ P^{45,75}(D) [70%] CP, TR, OC, NU || κατελειπεν A, B, C [30%] HF, RP || ενκατελιπεν W

⁶ ο ιησους ειπεν αυτη **f**⁵ D [40%] CP || ~ 3412 AC, W [59%] HF, RP, TR, OC || ~ 341 κυριος P⁷⁵SB [1%] NU || I κυριος 34 P⁴⁵

⁷ τυρβαζη **f**⁵ A [89%] CP, HF, RP, TR, OC || τυρβαζει [10%] || θορυβαζη P^{45,75}SB, C(D)W [1%] NU

⁸ μαρια **f**⁵ SA, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μαριαμ P⁷⁵B [0.5%] NU

⁹ δε **f**⁵ A, C, W [94%] CP, HF, RP, TR, OC || γαρ P⁷⁵SB [6%] NU || --- D

¹⁰ απ **f**⁵ P⁷⁵A, C, W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB, D [0.4%] NU

¹¹ προσευχησθε *rell* || προσευχεσθε P⁷⁵A [10%] || προσευχεσθαι C, W [5%]

¹² ημων ο εν τοις ουρανοις **f**⁵ A, C, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB [1%] NU

¹³ γενηθητω το θελημα σου ως εν ουρανω **f**⁵ SA, C, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵B [1%] NU

¹⁴ και επι της γης **f**⁵ [92%] CP, HF, RP, TR, OC || 124 (S)A, C, D, W [7%] || --- P⁷⁵B [1%] NU

¹⁵ αφιεμεν **f**⁵ S [74%] CP, HF, RP, TR, OC || αφιομεν P⁷⁵A, C [21%] NU || αφιιομεν B, D, W [0.5%] || αφιομεν [4%] || four other variants

¹⁶ παντι *rell* || I τω [8%] OC

¹⁷ αλλα ρυσαι ημας απο του πονηρου **f**⁵ A, C, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB [1%] NU

¹⁸ ειπη *rell* || ερει A, D, W [22%] OC

6 ἐπειδὴ φίλος¹ παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· 7 κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἶπη, ‘Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδιά μου μετ’ ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι’? 8 Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον,² διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον³ χρήζει.

9 “Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρησεται· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται⁴ ὑμῖν. 10 Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.⁵ 11 Τίνα δε⁶ ὑμῶν τὸν πᾶντα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει⁷ αὐτῷ;⁸ ἢ καὶ⁹ ἰχθύν, μὴ¹⁰ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;¹¹ 12 ἢ καὶ ἐὰν¹² αἰτήσῃ¹³ ῥόν, μὴ¹⁴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; 13 Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὑπάρχοντες,^{15,16} οἴδατε δόματα ἀγαθὰ¹⁷ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ¹⁸ δώσει Πνεῦμα Ἅγιον¹⁹ τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν!”

A divided house

14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν²⁰ κωφόν. Ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξεληθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός! Καὶ ἐθαύμασαν²¹ οἱ ὄχλοι.

¹ φίλος **f⁵⁵** C [70%] CP, HF, RP || 1 μου **P⁷⁵** NA, B, W [30%] TR, OC, NU || μοι D

² αὐτου φίλον **f⁵⁵** [92.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **P^{45,75}** NB, C [2.5%] NU || 1 φίλος W [1%] || αὐτον 2 A, D [4%]

³ ὅσον **f⁵⁵** (D) [87%] CP, HF, RP || ὁσων **P^{45,75}** NA, B, C, W [13%] TR, OC, NU

⁴ ἀνοιγήσεται **f⁵⁵** **P⁷⁵** NA, B, C [60%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ἀνοιχθησεται D, W [40%]

⁵ ἀνοιγήσεται **f⁵⁵** C [50%] CP, HF, RP, TR [NU] [ἀνοιγησεται (N)**P⁴⁵**] || ἀνοιχθησεται A(W) [50%] OC || ἀνοιγεται **P⁷⁵** B, D

⁶ δε **f⁵⁵** [78%] CP, HF, RP, TR || 1 εξ **P^{45/75}** NA, B, C, D, W [22%] OC, NU

⁷ ἐπιδώσει *rell* || δώσει CP

⁸ ἄρτον μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτω **f⁵⁵** NA, C(D)W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P^{45,75}** B [0.2%] NU

⁹ ἢ καὶ **f⁵⁵** A(C)D, W [88%] CP, HF, RP, OC || εἰ 2 [10%] TR || 1 ἢ [2%] || --- **P^{45,75}** B [0.2%] NU

¹⁰ μὴ **f⁵⁵** NA, C, D, W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || καὶ **P^{45,75}** B, NU

¹¹ ἐπιδώσει αὐτω **f⁵⁵** **P⁴⁵** NA, C, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **P⁷⁵** B, D [0.5%] NU

¹² εἰαν **f⁵⁵** **P⁴⁵**(C)(D) [92.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀν A, W [6%] || --- **P⁷⁵** NB [1.5%] NU

¹³ αἰτησῃ **f⁵⁵** (**P⁴⁵**) W [90%] CP, HF, RP, TR, OC || αἰτησῃ **P⁷⁵** NA, B(C)(D) [10%] NU

¹⁴ μὴ **f⁵⁵** NA(C)(D)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P^{45,75}** B [1%] NU

¹⁵ ὑπαρχοντες *rell* || οντες ND [15%]

¹⁶ πονηροὶ ὑπαρχοντες *rell* || ~ 21 OC

¹⁷ δοματα ἀγαθα **f⁵⁵** **P⁷⁵** NA, B, C, D, W [97%] HF, RP, OC, NU || ~ 21 **P⁴⁵** [3%] CP, TR

¹⁸ ο εξ ουρανου **f⁵⁵** A, B(C)D, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || 23 **P⁷⁵** N [2%] || 1 ουρανιος **P⁴⁵**

¹⁹ ἅγιον *rell* || ἀγαθον **P⁴⁵** [1.5%] OC

²⁰ καὶ οὗτο ἦν **f⁵⁵** C, W (93.9%) CP, HF, RP, TR, OC [NU] || 1 αὐτω 3 (3.9%) || 1 αὐτον 3 (0.2%)

|| --- **P^{45,75}** NA, B (1.6%) || six other variants D (0.4%)

²¹ ἐθαύμασαν *rell* || ἐθαύμαζον [1%] OC

15 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, “Ἐν Βεελζεβούλ,¹ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων, ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια”.² 16 Ἄτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ’ αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.³

17 Αὐτὸς δὲ, εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα,⁴ εἶπεν αὐτοῖς: “Πᾶσα βασιλεία ἐφ’ ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁵ ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ⁶ οἶκον πίπτει. 18 Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ’ ἑαυτὸν διμερίσθη,⁷ πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ?—ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλειν με⁸ τὰ δαιμόνια! 19 Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλλοῦσιν;⁹ Διὰ τοῦτο κριταὶ αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται.¹⁰ 20 Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ¹¹ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

21 “Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς, καθωπλισμένος, φυλάσσει¹² τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 22 Ἐπὰν δὲ ὁ¹³ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθῶν, νικήσῃ¹⁴ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει ἐφ’ ἧ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.

23 “Ὁ μὴ ὦν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει.

An empty house

24 “Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’ ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὐρίσκον¹⁵ λέγει, “Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον”. 25 Καὶ ἐλθὼν¹⁶ εὐρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 26 Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἐπτὰ

¹ βεελζεβουλ **ƒ⁵⁵**D,N [82%] CP, HF, RP, TR || 1 τω **P^{45,75}**SB,C,W [18%] OC, NU || 1 των A

² δαιμονια *rell* || 1 ο δε (και 9%) αποκριθεις ειπεν (-1234 3%) πως δυναται σατανας σαταναν εκβαλλειν (εκβαλειν D 1%) A(D) [22%]

³ παρ αυτου εζητουν (επεζητουν 4%) εξ ουρανου **ƒ⁵⁵**N,W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 45312 **P^{45,75}**SA,B,C,D [2.5%] NU || at least eight further variants [1.5%]

⁴ αυτων τα διανοηματα **ƒ⁵⁵**P⁷⁵SB,C,D,N,W [92%] HF, RP, TR, OC, NU || ~ 231 P⁴⁵A [8%] CP

⁵ διαμερισθεισα **ƒ⁵⁵**P⁷⁵(SA)B(D) [80%] HF, RP, TR, OC, NU || μερισθεισα (P⁴⁵)C,N,W [20%] CP

⁶ επι *rell* || επ C,D [17%]

⁷ διμερισθη **ƒ⁵⁵**P⁷⁵A,B,D,N [81%] HF, RP, TR, OC, NU || εμερισθη P⁴⁵SC,W [19%] CP

⁸ εκβαλλειν με *rell* || ~ 21 OC

⁹ εκβαλλουσιν *rell* || εκβαλουσιν N,W [17%] OC || εκβαλλωσιν [3.5%]

¹⁰ κριται αυτοι υμων εσονται **ƒ⁵⁵**[18%] || ~ 2134 A,C,W [30%] OC || ~ 1324 [52%] CP, HF, RP, TR || ~ 2314 P⁷⁵B,D,NU || ~ 2143 S || ~ 2341 N || ~ 2431 P⁴⁵

¹¹ θεου **ƒ⁵⁵**P⁴⁵SA,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 εγω P⁷⁵B,C(D,N) [6%] [NU]

¹² φυλασσει *rell* || φυλασσει D [20%]

¹³ ο **ƒ⁵⁵**A,C,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75}SB,D [1.5%] NU

¹⁴ νικηση *rell* || νικησει W [18%]

¹⁵ ευρισκον **ƒ⁵⁵**SA,C,D(W) [70%] HF, RP, TR, OC || ευρισκων P⁴⁵[27%] CP || 1 τοτε P⁷⁵B [3%] [NU]

¹⁶ ελθων **ƒ⁵⁵**P⁷⁵SA,B,W [62%] HF, RP, TR, OC, NU || ελθων P⁴⁵C,D [38%] CP

ἕτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ,¹ καὶ ἐλθόντα² κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.”

True blessedness

27 Ἐγένετο δὲ,³ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνήν⁴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, “Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας!” 28 Αὐτὸς δὲ εἶπεν, “Μενοῦν γε,⁵ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν!”⁶

Jonah is a sign

29 Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων, ἤρξατο λέγειν: “Ἡ γενεὰ αὕτη⁷ πονηρὰ ἐστίν. Σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁸ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.⁹ 30 Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις,¹⁰ οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.¹¹ 31 Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκούσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,¹² καὶ ἰδοῦ, πλεῖον Σολομῶνος¹³ ᾧδε. 32 Ἄνδρες Νινευῖ¹⁴ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινουῖσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοῦ, πλεῖον Ἰωνᾶ ᾧδε.

¹ ἑπτα ἕτερα πνευματα πονηροτερα εαυτου **f**⁵ A,C(D)W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 23451 P⁷⁵SB [1.5%] NU

² ἐλθοντα **f**⁵ [70%] HF, RP || εισελθοντα P⁷⁵SA, B, C, D, W [30%] CP, TR, OC, NU

³ ἐγενετο δε *rell* || ~ και I CP

⁴ γυνη φωνην **f**⁵ A, C, (D)W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵SB [0.3%] NU

⁵ γε **f**⁵ C, D [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SA, B, W [5%] NU

⁶ αυτον **f**⁵ [82%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵A, B, C, D, W [18%] NU || τον λογον του θεου S

⁷ αυτη **f**⁵ C, W [93.5%] CP, HF, RP, TR || 1 γενεα P⁷⁵SA, B, D [6.5%] OC, NU

⁸ επιζητει **f**⁵ C, D, W [95%] CP, HF, RP, TR || ζητει P^{45v, 75}SA, B [5%] OC, NU

⁹ του προφητου **f**⁵ A, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45, 75}SB, D [1%] NU

¹⁰ σημειον τοις νινευιταις **f**⁵ (P^{45v})A(D)(W) [86%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 νηνευιταις [12%] || ~ 231 C [1.5%] NU || ~ 2 νινευιταις I P⁷⁵SB

¹¹ ταυτη *rell* || 1 σημειον [1.5%] OC

¹² σολομωνος **f**⁵ P^{45, 75}SA, B, D [72%] CP, HF, RP, NU || σολομονος [8%] || σολομωντος C, W [19%] TR, OC || five other spellings [1%]

¹³ σολομωνος **f**⁵ P^{45, 75}SA, B, D, W [70%] CP, HF, RP, NU || σολομονος [10%] || σολομωντος C [20%] TR, OC || three other spellings [0.5%]

¹⁴ νινευι **f**⁵ [32%] CP, RP, TR, OC || νινευη [16%] HF || νηνευι [2%] || νινευιται A, C [35%] NU || νηνευιται [6%] || νινευηται [3.5%] || νινευιται P^{45, 75}SB, W || seven other spellings [5%] (D omits verse)

Light inside the body

33 “Οὐδεὶς δὲ¹ λύχνον ἄψας, εἰς κρυπτήν² τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,³ ἀλλ’ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος⁴ βλέπωσιν. 34 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.⁵ Ὅταν οὖν⁶ ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ,⁷ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν⁸ ἐστίν.⁹ Ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹⁰ 35 Σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. 36 Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος¹¹ σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῆ ἀστραπῆ φωτίζη σε.”

Jesus derides scribes and Pharisees

37 Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι,¹² ἠρώτα¹³ αὐτὸν Φαρισαῖός τις¹⁴ ὅπως ἀριστήση παρ’ αὐτῷ. Εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. 38 Ὁ δὲ Φαρισαῖος, ἰδὼν, ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. 39 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν: “Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας. 40 Ἄφρονες! Οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν? 41 Πλὴν, τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ, πάντα¹⁵ καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.¹⁶

42 “Ἄλλ’¹⁷ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις! Ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα¹⁸ ἔδει ποιῆσαι, κάκεῖνα μὴ ἀφιέναι.¹⁹ 43 Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις! Ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς

¹ δε f⁵ A,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NB,C,D [12%] NU

² κρυπτην f⁵ P⁷⁵ NA,B,C,D,W [85%] CP,HF,RP,OC,NU || κρυπτον P⁴⁵ [15%] TR

³ ουδε υπο τον μοδιον f⁵ NA,B,C,D,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45,75} [2.5%]

⁴ φεγγος f⁵ P⁴⁵ A,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || φως P⁷⁵ NB,C,D [10%] NU

⁵ οφθαλμος f⁵ [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 σου P^{45,75} NA,B,C,D,W [2%] NU

⁶ ουν f⁵ A,C [94%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NB,D,W [6%] NU

⁷ η f⁵ C,D [35%] CP || 1 και P^{45,75} NA,B,W [65%] HF,RP,TR,OC,NU

⁸ φωτεινον *rell* || φωτινον P⁷⁵ NA,C,D,W [18%]

⁹ εστιν *rell* || εσται P⁴⁵ [15%]

¹⁰ σκοτεινον *rell* || 1 εστιν D [4.5%] || 1 εσται P⁴⁵ [24%]

¹¹ τι μερος f⁵ N [81%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵ A,B,W [17%] NU || 2 C [1.5%] || ~ μελος 1 P⁴⁵ (D omits verse)

¹² λαλησαι *rell* || 1 αυτον ταυτα [6.5%] OC || 1 αυτον A [1%]

¹³ ηρωτα f⁵ P⁴⁵ C [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ερωτα P⁷⁵ NA,B,W [7%] NU || --- D

¹⁴ τις f⁵ A,C(D)W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NB [2%] NU

¹⁵ παντα *rell* || απαντα P⁷⁵ [3%] OC

¹⁶ εστιν *rell* || εσται P⁴⁵ [7.5%] OC

¹⁷ αλλ f⁵ A,C [65%] CP,HF,RP,TR,OC || αλλα P^{45,75} NB,D,W [35%] NU

¹⁸ ταυτα f⁵ NA(D)W [85%] CP,HF,RP,TR || 1 δε P^{45,75} B,C [15%] OC,NU

¹⁹ αφειναι f⁵ C,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αφειναι P⁴⁵ N [1.5%] || παρειναι P⁷⁵ B [1%] NU || παραφειναι A || --- (D)

συναγωγαίς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. 44 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι² περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν.”

Jesus derides lawyers

45 Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ, “Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις!” 46 Ὁ δὲ εἶπεν: “Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ! Ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψάυετε τοῖς φορτίοις. 47 Οὐαὶ ὑμῖν! Ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. 48 Ἄρα μαρτυρεῖτε³ καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.⁴ 49 Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ” εἶπεν: ‘Ἀποστελῶ εἰς αὐτούς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν’,⁵ 50 ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον⁶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, 51 ἀπὸ τοῦ⁷ αἵματος Ἄβελ⁸ ἕως τοῦ⁹ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης! 52 Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς! Ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε,¹⁰ καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε!”

53 Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς,¹¹ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς συνέχειν¹² καὶ ἀποστοματίζειν¹³ αὐτὸν περὶ

¹ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί **ƒ**⁵ A,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB,C [1%] NU || 123 D

² ἄνθρωποι **ƒ**⁵ P⁷⁵ A(D)W [95%] CP, HF, RP, OC || 1 οἱ NB,C [5%] TR[NU]

³ μαρτυρεῖτε **ƒ**⁵ P⁷⁵ A,C,D,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μαρτυρεῖς ἐστε NB [0.5%] NU

⁴ αὐτὸν τὰ μνημεῖα **ƒ**⁵ A,C,W [96.4%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 μνημεῖα (0.3%) || ~ 231 (1%) || ~ 213 (0.3%) || ~ τοὺς ταφούς 1 (1.1%) || --- P⁷⁵ NB,D (0.6%) NU || two other variants (0.2%)

⁵ ἐκδιώξουσιν **ƒ**⁵ A,D,W [87%] CP, HF, RP, TR, OC || διώξουσιν P⁷⁵ NB,C [13%] NU

⁶ ἐκχυνόμενον **ƒ**⁵ P⁷⁵ [94%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐκχυνόμενον NA,C,D,W [5%] || ἐκκεχυμένον P⁴⁵ B [1%] NU

⁷ τοῦ **ƒ**⁵ A,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} NB,C,D [1%] NU

⁸ ἄβελ *rell* || 1 τοῦ δικαίου [22%]

⁹ τοῦ **ƒ**⁵ A,C,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB,D [2.5%] NU

¹⁰ εἰσήλθετε **ƒ**⁵ [92%] CP, HF, RP, TR, OC || εἰσηλθατε P^{45,75} NA,B,C,D,W [8%] NU

¹¹ λεγοντος δε αυτου ταυτα προς αυτους **ƒ**⁵ A(D)W [98%] CP, HF, RP, TR || ~ 123564 [1%] OC || κακειθεν εξελθοντες (εξελθοντες P⁷⁵ αυτου P^{45v(75)} NB,C [1%] NU

¹² συνεχειν **ƒ**⁵ [26%] CP || ενεχειν P⁷⁵ NA,B,W [70%] HF, RP, TR, OC, NU || εχειν P⁴⁵ D [2.5%] || επεχειν C || --- [1%]

¹³ αποστοματιζειν *rell* || αποστομιζειν [15%]

πλειόνων, **54** ἐνεδρεύοντες αὐτόν, ζητοῦντες¹ θηρεύσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.²

Beware of hypocrisy

12 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε³ καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον: “Προσέχετε ἐαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.⁴ **2** Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται. **3** Ἄνθ’ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶπατε ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις⁵ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.

Don't fear assassins

4 “Λέγω δὲ ὑμῖν, τοῖς φίλοις μου: μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων⁶ τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσώτερον⁷ τι ποιήσαι. **5** Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε—φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα⁸ ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Γέενναν· ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε! **6** Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται⁹ ἄσσαρίων δύο? Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλεησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **7** Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται! Μὴ οὖν¹⁰ φοβεῖσθε· πολλῶν¹¹ στρουθίων διαφέρετε!¹²

You confess Christ, He'll confess you!

8 “Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ¹³ ἔμπροσθεν

¹ αυτον ζητουντες **ƒ**⁵ A,C,W [90%] CP, HF, RP, OC || αυτω 2 [3%] || 1 και 2 [6%] TR || 1 P^{45,75}B [1%] NU || 2 (D) || --- S

² ινα κατηγορησωσιν αυτου **ƒ**⁵ C [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 κατηγορησουσιν 3 A,W [2%] || 1 ευρωσιν κατηγορησαι 3 D || --- P^{45,75}SB [1.5%] NU

³ ωστε *rell* || ως [1%] OC

⁴ των φαρισαιων ητις εστιν υποκρισις **ƒ**⁵ P⁴⁵SA,C,D,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 34512 P⁷⁵B [0.3%] NU

⁵ ταμειοις *rell* || ταμειοις [14%] CP || ταμιοις SA,W [5%]

⁶ αποκτενοντων **ƒ**⁵ D,W [68%] CP, HF, RP || αποκτενοντων SA [23%] OC || αποκτεινοντων P^{45,75}B [9%] TR, NU

⁷ περισσωτερον *rell* || περισσον A,D [10%]

⁸ εξουσιαν εχοντα **ƒ**⁵ P⁴⁵ [83%] CP, HF, RP, TR || ~ 21 P⁷⁵SA,B,D,W [17%] OC, NU

⁹ πωλειται **ƒ**⁵ P⁴⁵D,W [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC || πωλειτε A [4%] || πωλουνται P⁷⁵SB [1.5%] NU

¹⁰ ουν **ƒ**⁵ SA,D,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75}B [1%] NU

¹¹ πολλω **ƒ**⁵ [15%] CP || πολλων P^{45,75}SA,B(D)Q,W [85%] HF, RP, TR, OC, NU

¹² διαφερετε **ƒ**⁵ P^{45,75}SA,B,Q,W [84%] HF, RP, TR, OC, NU || 1 υμεις D [16%] CP

¹³ αυτω *rell* || εαυτω CP

τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. 9 Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. 10 Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. 11 Ὅταν δὲ προσφέρωσιν¹ ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε² πῶς ἢ τί ἀπολογήσεσθε,³ ἢ τί εἶπτε. 12 Τὸ γὰρ Ἅγιον Πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.”

Beware of materialism

13 Εἶπεν δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου,⁴ “Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ’ ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν”.⁵ 14 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, “Ἀνθρώπε, τίς με κατέστησεν δικαστὴν ἢ μεριστὴν⁶ ἐφ’ ὑμᾶς;” 15 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοῦς, “Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς⁷ πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισεύειν τινὶ ἢ ζωῇ αὐτοῦ⁸ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ.”⁹

Parable of a rich fool

16 Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων: “Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. 17 Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων, ‘Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου;’ 18 Καὶ εἶπεν: ‘Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά¹⁰ μου¹¹ καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. 19 Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου: Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου!’ 20 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Θεός: “Ἄφρον!¹² Ταύτη τῇ νυκτὶ

¹ προσφερωσιν **f**⁵⁵ A,Q,W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || εισφερωσιν P⁴⁵⁽⁷⁵⁾ NB [3.5%] NU || προσφερουσιν [4.5%] || φερωσιν D

² μεριμνατε **f**⁵⁵ A,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC || μεριμνησητε NB,Q [6%] NU || προσμεριμνατε D || μεριμνη μη μεριμνησητε P⁷⁵

³ απολογησεσθε **f**⁵⁵ [35%] CP || απολογησησητε P^{45v,75} SA,B,D,N,Q [63%] HF, RP, TR, OC, NU || απολογησασθε [1.5%] || απολογησεσθαι W

⁴ αυτω εκ του οχλου **f**⁵⁵ A,D,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 P⁷⁵ NB,Q [1%] NU

⁵ μετ εμου την κληρονομιαν *re//* || ~ 3412 [2%] OC

⁶ δικαστην η μεριστην **f**⁵⁵ A,N,Q,W (93.7%) CP, HF, RP, TR, OC || ~ 321 (1.5%) || κριτην 23 P⁷⁵ NB (2.1%) NU || αρχοντα και 3 (1%) || αρχοντα και 1 (0.2%) || αρχοντα και 123 (0.7%) || 1 (0.7%) || κριτην D || four other variants (0.2%)

⁷ της **f**⁵⁵ [78%] CP, HF, RP, TR || πασης P⁷⁵ SA,B,D,N,Q,W [22%] OC, NU

⁸ αυτου **f**⁵⁵ P⁷⁵ SA,B,Q [60%] CP, TR, OC, NU || αυτω [40%] HF, RP || αυτων W || --- D,N

⁹ αυτου **f**⁵⁵ SA,N [88%] CP, HF, RP, TR, OC || αυτω P⁷⁵ B,D,Q [12%] NU || αυτων W

¹⁰ τα γενηματα **f**⁵⁵ SA,D,N,Q,W [91%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 γεννηματα [7%] some TRs || τον σιτον P⁷⁵(B) [2%] NU

¹¹ μου **f**⁵⁵ P⁷⁵ SA,D,N,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- B [1%] NU

¹² αφρον **f**⁵⁵ [70%] CP, HF, RP, OC || αφρων P⁷⁵ SA,B,D,N,Q,W [30%] TR, NU

τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας, τίني ἔσται; 21 Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν.”¹

The mentality of the Kingdom

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ:² “Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,³ μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν,⁴ τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι,⁵ τί ἐνδύσεσθε.⁶ 3 Ἡ ψυχὴ πλείων⁸ ἔστιν τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. 24 Κατανοήσατε τοὺς κόρακας: οἱ οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον⁹ οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς. Πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν! 25 Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ¹⁰ πῆχυν ἕνα;¹¹ 26 Εἰ οὖν οὔτε¹² ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε?

27 “Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς ἀυξάνει: οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω¹³ ὑμῖν,¹⁴ οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. 28 Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα¹⁵ καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,¹⁶ πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι! 29 Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ¹⁷ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. 30 Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ,¹⁸ ὑμῶν δὲ ὁ

¹ πλουτῶν *rell* || 1 ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετω [35%]

² αουτου **f**⁵ *NA,D,Q,W* [99.8%] *CP,HF,RP,TR,OC*[*NU*] || --- *P*⁷⁵*B* [0.2%]

³ λεγω υμιν **f**⁵ *P*⁷⁵*SB,D* [28%] *OC,NU* || ~ 21 *A,Q,W* [72%] *CP,HF,RP,TR*

⁴ υμων **f**⁵ *P*⁴⁵(*B*) [94.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* || --- *P*⁷⁵*SA,Q,W* [3.5%] *NU* || ημων [2%]

⁵ σωματι *rell* || 1 υμων [8.5%] *OC*

⁶ ενδυσεσθε **f**⁵ [25%] || ενδυσησθε *P*^{45,75}*SA,B,D,Q* [74%] *CP,HF,RP,TR,OC,NU* || ενδυσησθαι *W* [1%]

⁷ η **f**⁵ *P*⁴⁵*A,W* [76%] *CP,HF,RP,TR* || 1 γαρ *P*⁷⁵*SB,D,Q* [17%] *NU* || ουχι 1 [7%] *OC*

⁸ πλειων **f**⁵ [23%] || πλειον *P*^{45,75}*SA,B,Q,W* [77%] *CP,HF,RP,TR,OC,NU* || πλειον *D*

⁹ ταμειον *rell* || ταμειον [25%]

¹⁰ προσθειναι (προσθηναι 38%) επι την ηλικιαν αουτου **f**⁵ *P*⁴⁵*SA,D,Q,W* [99.8%] *CP,HF,RP,TR,OC* || ~ 23451 *P*⁷⁵*B* [0.2%] *NU*

¹¹ ενα **f**⁵ *A,Q,W* [99.7%] *CP,HF,RP,TR,OC* || --- *P*^{45,75}*SB,D,NU*

¹² ουτε **f**⁵ *A,W* [96.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* || ουδε *P*^{45,75}*SB,Q* [3.5%] *NU* || --- (*D*)

¹³ λεγω **f**⁵ *P*⁴⁵ [20%] || 1 δε *P*⁷⁵*SA,B,Q,W* [80%] *CP,HF,RP,TR,OC,NU*

¹⁴ υμιν *rell* || 1 οτι *SA,D* [19%]

¹⁵ τον χορτον εν τω αγρω σημερον οντα **f**⁵ [68%] *CP,HF,RP,TR* || ~ 126347 [11%] || ~ 126357 *A,W* [8%] || ~ 123576 [2%] || ~ 351276 *P*⁷⁵*SB* [0.5%] *NU* || ~ 356127 *P*⁴⁵ || 12 του αγρου 67 *D* [10%] *OC* || several other variants

¹⁶ αμφιεννυσιν **f**⁵ *NA,Q,W* [99.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* || αμφιεζει *P*^{45,75}*D* [0.5%] *NU* || αμφιαζει *B*

¹⁷ η **f**⁵ *P*⁷⁵*A,D,W* [95%] *CP,HF,RP,TR* || και *P*⁴⁵*SB,Q* [5%] *OC,NU*

¹⁸ επιζητει **f**⁵ *P*⁴⁵*A,N,Q* [98.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* || επιζητουσιν *P*⁷⁵*SB(W)* [1.5%] *NU* || ζητει *D*

Πατήρ οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων. 31 Πλήν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,¹ καὶ ταῦτα πάντα² προστεθήσεται ὑμῖν.

32 “Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποιμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Πατήρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. 33 Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια³ μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. 34 Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

Watchfulness enjoined

35 “Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες⁴ περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, 36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν,⁵ πότε ἀναλύσει⁶ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. 37 Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὕρησει γρηγοροῦντας. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. 38 Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ⁷ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρη οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.⁸ 39 Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει⁹ ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ¹⁰ οὐκ ἂν¹¹ ἀφήκεν διορυγῆναι¹² τὸν οἶκον αὐτοῦ. 40 Καὶ ὑμεῖς οὖν¹³ γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.”

41 Εἶπεν δὲ αὐτῷ¹⁴ ὁ Πέτρος, “Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας?” 42 Εἶπεν δὲ¹⁵ ὁ Κύριος: “Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ¹⁶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς

¹ του θεου **ƒ**⁵ P⁴⁵A,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αουτου **Ⲛ**B,D [0.5%] NU || --- P⁷⁵

² παντα **ƒ**⁵ A,D,N [72%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ⲚB,Q(W) [28%] NU

³ βαλαντια **ƒ**⁵ [72%] CP,HF,RP,TR || βαλλαντια P^{45,75}ⲚA,B,D,N,Q,W [28%] OC,NU

⁴ υμων αι οσφυες *rell* || ~ 231 A,N,Q [16%] || 1 η 3 D

⁵ εαυτων *rell* || αυτων D,W [10%]

⁶ αναλυσει **ƒ**⁵ [87%] CP,HF,TR,OC || αναλυση P⁷⁵ⲚA,B,D,N,Q,W [13%] RP,NU

⁷ και εαν ελθῃ εν τη δευτερα φυλακη και **ƒ**⁵ A,N,Q [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1235 εσπερινη 78 D || καν 456 καν P⁷⁵ⲚB [1%] NU || 12 W || at least seven other variants

⁸ οι δουλοι εκεινοι **ƒ**⁵ A,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 3 P⁷⁵B,D [0.3%] NU || --- Ⲛ

⁹ ηδει *rell* || ηδη N [16%] || two other variants

¹⁰ εγρηγορησεν αν και **ƒ**⁵ A,B,N,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵Ⲛ(D)NU

¹¹ αν *rell* || --- B,W [19%] CP

¹² διορυγῆναι **ƒ**⁵ A,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || διορυχθῆναι P⁷⁵ⲚB [1%] NU || --- (D)

¹³ ουν **ƒ**⁵ A,N,W (97.9%) CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ⲚB,Q (1.6%) NU || omit vs 40 (0.4%) || δε D

¹⁴ αυτω **ƒ**⁵ ⲚA,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵B(D) [2%] NU

¹⁵ ειπεν δε **ƒ**⁵ A,N,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ και 1 P⁷⁵ⲚB,D [2.5%] NU

¹⁶ και **ƒ**⁵ ⲚA [74%] CP,HF,RP,TR,OC || ο P⁷⁵B,D,N,Q,W [22%] NU || --- [4%]

θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ¹ σιτομέτριον? **43** Μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιούντα οὕτως.² **44** Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **45** Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ‘Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι’,³ καὶ ἄρξῃται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, **46** ἤξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνου ἐν ἡμέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.

47 “Ἐκεῖνος δὲ ὁ δούλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ,⁴ καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ⁵ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. **48** Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ’ αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

Christ causes division

49 “Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς⁶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη! **50** Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὔ⁷ τελεσθῆ! **51** Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῆ? Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ’ ἢ διαμερισμόν. **52** Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ⁸ διαμεμερισμένοι: τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. **53** Διαμερισθήσεται⁹ πατὴρ ἐπὶ¹⁰ υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ¹¹ καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ,¹² πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς.”¹³

¹ το **ƒ**⁵ **SA,N,Q,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC**[**NU**] || --- **P**⁷⁵**B,D** [1%]

² ποιουντα ουτως *rell* || ~ 21 **P**^{45,75}**S** [2.5%] **OC**

³ ερχεσθαι *rell* || ελθειν [16%]

⁴ αυτου **ƒ**⁵ **P**^{45,75}**SB,D,W** [47%] **CP,NU** || εαυτου **A,N** [53%] **HF,RP,TR,OC**

⁵ μηδε **ƒ**⁵ **A,N** [95%] **CP,HF,RP,TR,OC** || η **P**⁷⁵**SB** [2.5%] **NU** || --- (**P**⁴⁵**D**)(**W**) [2.5%]

⁶ εις **ƒ**⁵ **P**⁴⁵**D** [75%] **CP,HF,RP,TR** || επι **P**⁷⁵**SA,B,N,W** [25%] **OC,NU**

⁷ ου **ƒ**⁵ [79%] **CP,HF,RP,TR,OC** || οτου **P**^{45,75}**SA,B,D,N** [21%] **NU** || --- **W**

⁸ οικω ενι **ƒ**⁵ **A,N,W** [98.7%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 21 **P**⁷⁵**B,D** [1.3%] **NU** || --- (**S**)

⁹ διαμερισθησεται **ƒ**⁵ **A,N,W** [97%] **CP,HF,RP,TR** || διαμερισθησονται **P**^{45,75}**SB,D** [3%] **OC,NU**

¹⁰ επι *rell* || εφ **A,D** [20%] **TR**

¹¹ θυγατρι **ƒ**⁵ **A,N,W** [98%] **CP,HF,RP,TR,OC** || την θυγατερα **P**^{45,75} [1.5%] **NU** || θυγατερα **SB,D** [0.5%]

¹² μητρι **ƒ**⁵ **A,N** [98%] **CP,HF,RP,TR,OC** || την μητερα **P**^{45,75}**B,D** [1.5%] **NU** || μητερα **S** [0.5%] || --- (**W**)

¹³ αυτης **ƒ**⁵ **A,N,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **P**^{45,75}**SB,D** [1%] **NU**

Discern the time

54 Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις: “Ὅταν ἴδητε τὴν¹ νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ² δυσμῶν, εὐθέως λέγετε,³ “Ὁμβρος ἔρχεται”, καὶ γίνεται οὕτως. 55 Καὶ ὅταν νότον πνεόντα, λέγετε ὅτι ‘Καύσων ἔσται’, καὶ γίνεται. 56 Ὑποκριταί! Τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς⁴ οἶδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν⁵ τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;⁶ 57 Τί δὲ, καὶ ἀφ’ ἑαυτῶν, οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον?

Pay your debts on time!

58 “Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ’ ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ’ αὐτοῦ, μήποτε κατασύρη σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῶ⁷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ βαλῆ⁸ σε⁹ εἰς φυλακὴν. 59 Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ¹⁰ καὶ τὸ¹¹ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδοῦς.”

Repent or perish

13 Παρήσαν δὲ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. **2** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς¹² εἶπεν αὐτοῖς: “Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα¹³ ἐπόνθησαν; **3** Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ’ ἐὰν μὴ μετανοήτε¹⁴ πάντες ὡσαύτως¹⁵

¹ τὴν **f**⁵⁵ P⁴⁵ D, W [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- P⁷⁵ NA, B, N [4.5%]

² ἀπο **f**⁵⁵ P⁴⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐπι P⁷⁵ NB [0.5%] NU

³ λέγετε **f**⁵⁵ D [82%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 οτι P^{45,75} B [12%] NU || λεγεται W [5%] || λεγεται οτι NA, N [1%]

⁴ του ουρανου και της γης **f**⁵⁵ P^{45,75} D, N [40%] CP, OC || ~ 45312 NA, B, W [60%] HF, RP, TR, NU

⁵ τον δε καιρον **f**⁵⁵ NA, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 132 P⁷⁵ B [0.2%] NU || πλην 13 P⁴⁵ D [0.2%] || one other variant

⁶ ου δοκιμαζετε **f**⁵⁵ P⁴⁵ A(D) (94.7%) CP, HF, RP, TR, OC || 1 δοκιμαζεται N, W (3.9%) || 2 (0.4%) || ουκ οιδατε δοκιμαζειν P⁷⁵ NB (0.8%) NU || three other readings (0.2%)

⁷ παραδω **f**⁵⁵ N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || παραδωσει (P⁴⁵) NA, B(D) [1.5%] NU || παραδοσει p⁷⁵

⁸ βαλη **f**⁵⁵ A, N, W [80%] CP, HF, RP || βαλλη [5%] TR || βαλει P⁷⁵ NB, D [10%] OC, NU || βαλλει [5%]

⁹ βαλη σε **f**⁵⁵ D [24%] CP || ~ 21 P⁷⁵ NA, B, N, W [76%] HF, RP, TR, OC, NU

¹⁰ ου **f**⁵⁵ D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || του A || --- P⁷⁵ NB [1%] NU

¹¹ το **f**⁵⁵ P⁷⁵ NB, N, W [60%] TR, OC, NU || τον A(D) [40%] CP, HF, RP

¹² ο ιησους **f**⁵⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB [0.5%] NU

¹³ τοιαυτα **f**⁵⁵ P⁷⁵ A, N, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ταυτα NB, D [2.5%] NU

¹⁴ μετανοητε **f**⁵⁵ P⁷⁵ NB, N, W [63%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || μετανοησητε A, D [13%] || μετανοειτε [22%] || μετανοησετε [2%]

¹⁵ οσαυτως **f**⁵⁵ A, N, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ομοιως P⁷⁵ NB, D [5%] NU

ἀπολεισθε! 4 Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ¹ ὀκτώ ἐφ’ οὓς ἔπρην ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωάμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δοκεῖτε ὅτι οὗτοι² ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντα³ ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν⁴ Ἱερουσαλήμ; 5 Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ’ ἐὰν μὴ μετανοήτε⁵ πάντες ὁμοίως⁶ ἀπολεισθε!”

Parable of a barren fig tree

6 Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολὴν: “Συκὴν εἶχεν τις⁷ ἐν τῷ ἀμπελωνί αὐτοῦ πεφυτευμένην,⁸ καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν⁹ ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὔρεν. 7 Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν: “Ἴδου, τρία ἔτη¹⁰ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὔρισκω. Ἐκκοψον¹¹ αὐτήν· ἵνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;¹² 8 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει¹³ αὐτῷ, ‘Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια,¹⁴ 9 κἂν μὲν ποιήσῃ¹⁵ καρπὸν—εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον¹⁶ ἐκκόψεις¹⁷ αὐτήν.’”

Jesus heals a woman bound by Satan

10 Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. 11 Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν¹⁸ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας¹⁹ ἔτη δέκα καὶ²⁰ ὀκτώ—καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακῦψαι εἰς τὸ παντελές. 12 Ἴδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ, “Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς

¹ καὶ **ƒ**⁵ A,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ B,D [1.5%] NU

² οὗτοι **ƒ**⁵ N [81.5%] CP, HF, RP, TR, OC || αὐτοὶ P⁷⁵ A,B,W [18%] NU || --- D [0.2%] || one other variant

³ παντας **ƒ**⁵ (N)W [90%] CP, HF, RP, TR || 1 τους P⁷⁵ A,B,D [10%] OC, NU

⁴ ἐν **ƒ**⁵ A,N,W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ B,D [8%] NU

⁵ μετανοήτε **ƒ**⁵ P⁷⁵ B,N,W [62%] CP, HF, RP, TR, NU || μετανοεῖτε W [16%] || μετανοήσητε A,D [21%] OC || μετανοήσετε [1%] || μετανοήται [0.5%]

⁶ ὁμοίως **ƒ**⁵ P⁷⁵ A,D,N,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC || ὡσαυτως B [6%] NU

⁷ εἶχεν τις *rell* || ~ 21 D [13%]

⁸ ἐν τῷ ἀμπελωνί αὐτοῦ πεφυτευμένην **ƒ**⁵ A,N [94%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 51234 P⁷⁵ B,D,W [6%] NU || ~ 5134 B

⁹ ζητῶν καρπὸν *rell* || ~ 21 [0.5%] TR

¹⁰ ἔτη **ƒ**⁵ A,N,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ἀφ ου P⁷⁵ B,D [2%] NU

¹¹ ἐκκοψον **ƒ**⁵ B,D,N,W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ουν P⁷⁵ A [8%] [NU]

¹² καταργεῖ *rell* || καταργη [25%]

¹³ λέγει *rell* || εἶπεν [3%] OC

¹⁴ κοπρία **ƒ**⁵ P⁷⁵ A,B,N,W [87%] CP, HF, RP, OC, NU || κοπριαν [12%] TR || κοπρον [1%] || κοφινον κοπριων D

¹⁵ ποιήσῃ **ƒ**⁵ P^{45,75} A,B,D,N,W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ποιήσει [20%]

¹⁶ εἰ δε μήγε εἰς το μελλον **ƒ**⁵ P^{45v} A,D,N,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 456123 P⁷⁵ B [2.5%] NU

¹⁷ ἐκκόψεις *rell* || ἐκκοψης [14%]

¹⁸ ἦν **ƒ**⁵ A(D)(W) [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} B,N [2%] NU

¹⁹ ἀσθενείας *rell* || ἀσθενίας CP || ἀσθενεια (D)

²⁰ καὶ **ƒ**⁵ A,N [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- B,D,W [2%] NU || τη P^{45,75}

ἀσθενείας σου!” 13 Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρήμα ἀνωρθώθη,¹ καὶ ἐδόξαζεν τὸν Θεόν.

14 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ² σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ,³ “Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι ἐν ταύταις⁴ οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.” 15 Ἀπεκρίθη οὖν⁵ αὐτῷ ὁ Κύριος καὶ εἶπεν: “Υποκριταί!⁶ Ἐκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βῶν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει? 16 Ταύτην δέ, θυγατέρα Ἀβραάμ οὖσαν, ἦν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου?” 17 Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ’ αὐτοῦ.

Two parables

18 Ἐλεγεν δέ:⁷ “Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν? 19 Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,⁸ καὶ ἠύξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα,⁹ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”

20 Πάλιν¹⁰ εἶπεν: “Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ? 21 Ὅμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυσεν¹¹ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.”

The narrow gate

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ.¹² 23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, “Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι?” Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς: 24 “Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς

¹ ἀνωρθωθη f⁸⁵ sN,W [59%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ἀνορθωθη P⁷⁵A,B,D [40%] || ιαθη [1%]

² τῷ rell || το [15%]

³ ὄχλῳ f⁸⁵ P⁴⁵A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 οτι P⁷⁵SB [1%] NU

⁴ ταύταις f⁸⁵D [93%] CP,HF,RP,TR,OC || αὐταις P^{45,75}SA,B,N,W [7%] NU

⁵ οὖν f⁸⁵ A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || δε P^{45,75}SB,D [2.5%] NU || --- [1.5%]

⁶ υποκριται f⁸⁵ P⁷⁵SA,B,N [75%] CP,HF,RP,NU || υποκριτα P⁴⁵D,W [25%] TR,OC

⁷ δε f⁸⁵ A,D(N)W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || οὖν P^{45,75}SB [1.5%] NU

⁸ ἑαυτου rell || αὐτου P⁴⁵SD [15%]

⁹ μεγα f⁸⁵ P⁴⁵A,N,W (97.1%) CP,HF,RP,TR,OC || μεγα (2.1%) || --- P⁷⁵SB(D) (0.8%) NU

¹⁰ παλιν f⁸⁵ A,N,W [95%] CP,HF,RP,OC || και 1 P^{45,75}SB [5%] TR,NU || D is wild

¹¹ εκρυσεν f⁸⁵ P⁴⁵B,N [60%] CP,OC || ενεκρυσεν P⁷⁵SA,D,W [40%] HF,RP,TR[NU]

¹² ιερουσαλημ f⁸⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ιεροσολυμα P⁷⁵S [0.5%] NU || εροσολυμα

στενῆς πύλης,¹ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. 25 Ἄφ' οὗ ἂν ἐγερθῆ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες, 'Κύριε, Κύριε,² ἄνοιξον ἡμῖν!' καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, 'Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· πόθεν ἐστέ?' 26 τότε ἄρξεσθε³ λέγειν, "Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας". 27 Καὶ ἐρεῖ: 'Λέγω⁴ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς⁵ πόθεν ἐστέ. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ⁶ ἐργάται τῆς⁷ ἀδικίας.'

28 "Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε⁸ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. 29 Καὶ ἤξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ⁹ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. 30 Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι."

A word for Herod

31 Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ¹¹ προσήλθόν¹² τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ, "Ἐξέλθεν καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει¹³ σε ἀποκτεῖναι". 32 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: "Πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ: "Ἰδοὺ, ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ¹⁴ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι". 33 Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένη πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ!

¹ πύλης **f**⁶⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || θυρας P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ NB,D [1%] NU

² κυριε **f**⁶⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ NB [0.5%] NU

³ ἀρξεσθε **f**⁶⁵ P⁷⁵ B [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ἀρξησθε SA,D,N,W [30%]

⁴ λεγω **f**⁶⁵ P⁷⁵ A,D,N,W (94.7%) CP,HF,RP,TR,OC || λεγων B (1.3%) NU || --- S (1.3%) || omit 26-27^a (2.7%)

⁵ υμας **f**⁶⁵ SA(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵ B [1%]

⁶ οι **f**⁶⁵ A [75%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ NB,D,N,W [25%] NU

⁷ της **f**⁶⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ NB(D) [0.5%] NU

⁸ οψεσθε **f**⁶⁵ B,D [27%] CP,UBS || οψησθε P⁷⁵ A,N,W [73%] HF,RP,TR,OC,N-A || ιδητε S

⁹ και **f**⁶⁵ SA,D,N,W [98%] CP,HF,RP || 1 απο B [2%] TR,OC,NU || απο P⁷⁵

¹⁰ ανακλιθησονται *re*ll || ανακληθησονται N [30%]

¹¹ ημερα **f**⁶⁵ N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ωρα P⁷⁵ SA,B,D [3%] NU

¹² προσηλθον *re*ll || προσηλθαν P⁷⁵ B,D,NU

¹³ θελει *re*ll || θελη [15%]

¹⁴ επιτελω **f**⁶⁵ A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αποτελω P⁷⁵ NB [2%] NU || αποτελουμαι D || ποιουμαι και P⁴⁵ || two other variants

Jesus laments over Jerusalem

34 “Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα¹ τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν! Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις² τὴν ἐαυτῆς νοσσιάν³ ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε! 35 Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.⁴ Λέγω δὲ⁵ ὑμῖν ὅτι⁶ οὐ μὴ με ἴδητε⁷ ἕως ἂν ἴξῃ ὅτε⁸ εἴπητε, ‘Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.’”

Jesus heals a man with dropsy

14 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν⁹ Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. 2 Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός ἔμπροσθεν αὐτοῦ. 3 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων, “Εἰ¹⁰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν?”¹¹ 4 Οἱ δὲ ἠσύχασαν. Καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν καὶ ἀπέλυσεν. 5 Καὶ ἀποκριθεὶς¹² πρὸς αὐτοὺς εἶπεν,¹³ “Τίνος ὑμῶν, υἱὸς¹⁴ ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται,¹⁵ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ¹⁶ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου?” 6 Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ¹⁷ πρὸς ταῦτα.

A lesson about humility

7 Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς: 8 “Ὅταν κληθῆς ὑπό τινος

¹ ἀποκτενουσα **ƒ⁵** (A) [48%] HF,RP || ἀποκτεννουσα CP,OC || ἀποκτεινουσα P^{45,75} NB,D [49%] TR,NU || ἀποκτεινασα [3%] || ἀποκτινουσα N,W

² ὄρνις *rell* || 1 ἐπισυναγει CP

³ τὴν ἐαυτῆς νοσσιαν *rell* || τα 2 νοσσια A(D) [12%]

⁴ ἐρημος **ƒ⁵** D,N [55%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NA,B,W [45%] NU

⁵ λέγω δε **ƒ⁵** P⁷⁵ A,B,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,OC[NU] || ~ 21 [2%] || ~ ἀμην 21 [1%] TR || 1 P⁴⁵ N [0.4%]

⁶ ὅτι **ƒ⁵** A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NB,D [3%] NU

⁷ με ἴδητε **ƒ⁵** P^{45,75} D,N [85%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 NA,B,W [15%] NU

⁸ ἀν ἴξῃ ὅτε **ƒ⁵** A,N,W [45%] RP || 1 ἠξῆ 3 [47%] CP,HF,TR,OC || 23 D [0.2%] [NU] || 1 P⁴⁵ N [6%] || 3 [1.5%] || --- P⁷⁵ B [0.3%]

⁹ τῶν **ƒ⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45,75} NB [1%]

¹⁰ εἰ **ƒ⁵** P⁴⁵ A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ NB,D [3%] NU

¹¹ ἐραπευειν **ƒ⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || θεραπευσαι P⁴⁵ || 1 ἡ οὐ [1%] || θεραπευσαι ἡ οὐ P⁷⁵ NB,D [1.5%] NU

¹² ἀποκριθεὶς **ƒ⁵** (N) A,N(W) [80%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} B,D [20%] NU

¹³ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν *rell* || ~ 312 A,D,W [13%]

¹⁴ υἱὸς **ƒ⁵** P^{45,75} B,N,W [72.5%] HF,RP,OC,NU || ο 1 A [1.5%] || ὄνος N [26%] CP,TR || προβατον D

¹⁵ ἐμπεσεῖται **ƒ⁵** (D,N) [90%] CP,HF,RP,TR,OC || πεσειται P^{45,75} NA,B,W [10%] NU

¹⁶ τῇ **ƒ⁵** A(D),N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NB [1%] NU

¹⁷ αὐτῷ **ƒ⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} NB,D [1%] NU || two other variants

εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς¹ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, **9** καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ, 'Σὺ,² δὸς τούτῳ τόπον!' καὶ τότε ἄρξῃ, μετ'³ αἰσχύνης, τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. **10** Ἄλλ' ὅταν κληθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσε⁴ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ⁵ σοι, 'Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον'. Τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον⁶ τῶν συνανακειμένων σοι. **11** "Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται."

12 Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκῶτι αὐτόν: "Ὅταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,⁷ καὶ γένηταί⁸ σοι ἀνταπόδομα.⁹ **13** Ἄλλ' ὅταν ποιῆς δοχὴν,¹⁰ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,¹¹ χωλοὺς, τυφλοὺς· **14** καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι—ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων."

An unusual banquet

15 Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, "Μακάριος ὃς¹² φάγεται ἄριστον¹³ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ!" **16** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ: "Ἀνθρώπος τις ἐποίησεν¹⁴ δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· **17** καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, "Ἐρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστιν πάντα'.¹⁵ **18** Καὶ ἤρξαντο

¹ κατακλιθῆς *rell* || κατακληθῆς [15%] || κατακλιθεις [3%] || κατακληθεις [5.5%] || κατακλινου P⁴⁵ || one other variant

² συ f⁸⁵ [20%] || σοι P^{45,75} NA, B, D, N, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

³ μετ' f⁸⁵ P⁴⁵ [70%] CP, HF, RP, TR, OC || μετα P⁷⁵ NA, B, D, N, W [30%] NU

⁴ ἀναπεσε f⁸⁵ P^{45v,75} NA, B, N, W [80%] CP, HF, RP, OC, NU || ἀνεπεσε [1%] || ἀναπεσον [4%] TR || ἀναπεσαι [15%] || ἀναπειπτε D

⁵ εἴπῃ f⁸⁵ A, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐρεῖ P⁷⁵ NB, N [1%] NU

⁶ ἐνώπιον f⁸⁵ D, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 παντων P⁷⁵ NA, B, N [5%] NU

⁷ σε ἀντικαλεσωσιν f⁸⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ NB, D [2%] NU || ἀντικαλεσουσεν N

⁸ γενηται *rell* || γενησεται [16%] OC || one other variant

⁹ σοι ἀνταποδομα f⁸⁵ A, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ NB, D [1%] NU

¹⁰ ποιης δοχην f⁸⁵ A, D, N, W [84%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 B, NU || ~ 2 ποιησης P⁷⁵ N || ποιεις 2 [16%]

¹¹ ἀναπηρους f⁸⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀναπειρους P⁷⁵ A, B, D, W [10%] NU || ἀναπιρους N

¹² ος f⁸⁵ A, D, N, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || οστις P⁷⁵ B [3.5%] NU || omit whole line N

¹³ ἀριστον f⁸⁵ A, W [80%] CP, HF, RP, OC || ἀρτον P⁷⁵ B, D, N [20%] TR, NU

¹⁴ ἐποίησεν f⁸⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐποιει P⁷⁵ NB [0.5%] NU

¹⁵ παντα f⁸⁵ A(D)N, W (99.5%) CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁴⁵⁽⁷⁵⁾(N)B (0.5%) NU

ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες.¹ Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ: Ἄγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκη ἐξελθεῖν καὶ² ἰδεῖν αὐτόν. Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.’ 19 Καὶ ἕτερος εἶπεν: Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά. Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.’ 20 Καὶ ἕτερος εἶπεν, Ἵνα ἴδω τὸν κύριόν σου, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν’. 21 Καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος³ ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους⁴ καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς⁵ εἰσάγαγε ὧδε’. 22 Καὶ εἶπεν ὁ δούλος, Κύριε, γέγονεν ὡς⁶ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν’. 23 Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον: Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκος μου.⁷ 24 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου!’”⁸

Jesus ministers (mainly) in Perea

Jesus defines discipleship

25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεῖς εἶπεν πρὸς αὐτούς: 26 Ἐἴ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ⁹ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ¹⁰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν,¹¹ οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής.¹² 27 Καὶ ὅστις¹³ οὐ βασταάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,¹⁴ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναι μου¹⁵ μαθητής.

¹ παραιτεῖσθαι παντες **f**⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵SB,D [1%] NU

² ἐξελθεῖν καὶ **f**⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ἐξελθων P⁷⁵SB,D [0.5%] NU || three other variants

³ ἐκεῖνος **f**⁵ N [89%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}SA,B,D,W [11%] NU

⁴ ἀναπήρους **f**⁵ N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ἀναπειρους P⁷⁵SA,B,D,W [3%] NU

⁵ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς **f**⁵ P^{45,75}SB,D,W [42%] CP,NU || ~ 321 N [57%] HF,RP,TR,OC || 1 A [1%]

⁶ ὡς **f**⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ο P^{45v,75}SB,D [1%] NU || two other variants [1%]

⁷ ο οἶκος μου **f**⁵ P⁴⁵W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 P⁷⁵SA,B,D,N [5%] NU

⁸ δειπνου **f**⁵ P^{45,75}SA,B,D,N,W [55%] CP,HF,TR,OC,NU || 1 πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοὶ ολιγοὶ δὲ ἐκλεκτοὶ [45%] RP

⁹ αὐτοῦ **f**⁵ P⁴⁵SA,D,N,W [96%] CP,HF,RP || εαυτοῦ P⁷⁵B [4%] TR,OC,NU

¹⁰ δε **f**⁵ P⁴⁵SA,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τε B [1%] NU || --- P⁷⁵

¹¹ εαυτοῦ ψυχὴν **f**⁵ P⁴⁵A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵SB,NU

¹² μου εἶναι μαθητής **f**⁵ P^{45,75}N [36%] CP || ~ 132 A,D,W [60%] HF,RP,TR,OC || ~ 213 SB [4%] NU || one other variant

¹³ καὶ ὅστις **f**⁵ A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 P^{45,75}S [0.5%] NU || 2 οὐν B || two other variants

¹⁴ αὐτοῦ **f**⁵ P^{45,75}SD [92%] CP,HF,RP,TR || εαυτοῦ A,B,N,W [8%] OC,NU

¹⁵ εἶναι μου **f**⁵ P⁷⁵SB,N,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 P⁴⁵A(D) [25%] TR

28 “Τίς γάρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων¹ πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ² πρὸς³ ἀπαρτισμόν; 29 “Ἴνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος⁴ ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξονται⁵ ἐμπαίζειν αὐτῷ,⁶ 30 λέγοντες ὅτι ‘Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι!’

31 “Ἢ τίς βασιλεύς, πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ⁷ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον⁸ βουλευεται⁹ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι¹⁰ τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ’ αὐτόν; 32 Εἰ δὲ μή γε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ¹¹ ὄντος, πρεσβειάν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.

33 “Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι¹² μαθητής. 34 Καλὸν¹³ τὸ ἄλας ἐὰν δέ¹⁴ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; 35 Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν, ἀκουέτω!”

Parable of a lost sheep

15 Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ¹⁵ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. 2 Καὶ διεγόγγυζον οἱ¹⁶ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι “Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς”. 3 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων: 4 “Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν, ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἐν ἑξ αὐτῶν,¹⁷ οὐ καταλείπει

¹ ὁ θελων **f⁵⁵ P⁴⁵W** [70%] CP, HF, RP || 2 **NA, B, D, N** [30%] TR, OC, NU || θελει P⁷⁵

² τα **f⁵⁵ NA, N** [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P^{45,75} B, D, W [1.5%] NU

³ προς **f⁵⁵** [45%] CP, TR, OC || εις P^{45,75} NA, B, D, N, W [55%] HF, RP, NU

⁴ ισχυοντος *rell* || ισχυσαντος [8%] OC || three other spellings

⁵ αρχονται *rell* || αρχονται N [18%]

⁶ εμπαιζειν αυτω **f⁵⁵ P⁴⁵v** [86%] CP, HF, RP, TR || ~ 21 P⁷⁵ NA, B, N, W [13%] OC, NU || --- (D) || two other variants [1%]

⁷ συμβαλειν ετερω βασιλει **f⁵⁵ W** [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵ (S) A, B, D, N [2%] NU || two other variants

⁸ καθισας πρωτον *rell* || ~ 21 [1%] OC

⁹ βουλευεται **f⁵⁵ A, D, N, W** [99%] CP, HF, RP, TR, OC || βουλευσεται P⁷⁵ NB [1%] NU

¹⁰ απαντησαι **f⁵⁵ N, W** [97%] CP, HF, RP, TR, OC || υπαντησαι P^{45,75} NA, B, (D) [3%] NU

¹¹ πορρω αυτου **f⁵⁵ A** [95%] CP, HF, RP, OC || ~ 21 P⁷⁵ NB, D, N, W [5%] TR, NU

¹² μου ειναι **f⁵⁵ A (D) N, W** [99%] CP, HF, RP, TR || ~ 21 P⁷⁵ NB [1%] OC, NU

¹³ καλον **f⁵⁵ A, D, N, W** [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ουν P⁷⁵ NB [2%] NU

¹⁴ δε **f⁵⁵ P⁷⁵ A, W** [98.5%] CP, HF, RP, TR || 1 και NB, D, N [1.5%] OC, NU

¹⁵ εγγιζοντες αυτω **f⁵⁵ D, N** [82%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ NA, B, W [18%] NU

¹⁶ οι **f⁵⁵ A, N, W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 τε P⁷⁵ NB, D [0.5%] NU

¹⁷ εν εξ αυτων **f⁵⁵ A, N** [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵ NB (D) W [1.5%] NU

τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως¹ εὔρη αὐτό? **5** Καὶ εὔρων ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὄμους αὐτοῦ² χαίρων. **6** Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ³ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, ‘Συγχαρήτέ μοι, ὅτι εὔρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός!’ **7** Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ⁴ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίους οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετανοίας.

Parable of a lost coin

8 “Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, εἰς ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως ὅτου⁵ εὔρη? **9** Καὶ εὑροῦσα, συγκαλεῖται⁶ τὰς φίλας καὶ τὰς⁷ γείτονας λέγουσα, ‘Συγχαρήτέ μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα!’ **10** Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται⁸ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.”

Parable of a lost son

11 Εἶπεν δέ: “Ἀνθρωπὸς τις εἶχεν δύο υἱούς. **12** Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, ‘Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας’. Καὶ⁹ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. **13** Καὶ μετ’ οὐ πολλὰς ἡμέρας, συναγαγὼν ἅπαντα,¹⁰ ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν· καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. **14** Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς¹¹ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἥρξατο¹² ὑστερεῖσθαι. **15** Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους· **16** καὶ ἐπεθύμει γεμίσει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ¹³ τῶν κερατίων ὧν ἦσθιον

¹ εὗρος **ƒ**⁵ P⁷⁵B,D,W [70%] CP, HF, RP, TR, NU || 1 ου **NA,N** [30%] OC

² αὐτοῦ **ƒ**⁵ P⁷⁵ NB,D,N [45%] OC, NU || εαυτου **A,W** [55%] CP, HF, RP, TR

³ συγκαλεῖ *rell* || συγκαλεῖται **D** [16%] || συγκαλεῖτε **N** || one other variant

⁴ εσται ἐν τῷ οὐρανῷ **ƒ**⁵ A,D,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 P⁷⁵ NB [1%] NU

⁵ οτου **ƒ**⁵ A,N,W [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ου P⁷⁵ NB [3%] NU || --- **D** [1%] || three other variants

⁶ συγκαλεῖται **ƒ**⁵ (A)(D)W [86%] CP, HF, RP, TR || συγκαλεῖ P⁷⁵ (S)B,N [14%] OC, NU

⁷ τας **ƒ**⁵ A(D)N,W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || τους [3%] || --- P⁷⁵ NB [0.5%] NU

⁸ χαρα γίνεται **ƒ**⁵ (A)N(W) [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ γεινεται 1 P⁷⁵ NB [1%] NU || 1 εσται **D**

⁹ καὶ **ƒ**⁵ ND,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ο δε **A,B** [1%] NU || --- P⁷⁵

¹⁰ ἅπαντα **ƒ**⁵ NA,N,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || πάντα P⁷⁵ B,D [3%] NU

¹¹ ἰσχυρὸς **ƒ**⁵ N,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ἰσχυρα P⁷⁵ SA,B,D [1%] NU

¹² ἥρξατο *rell* || 1 του **A** [20%]

¹³ γεμισαι τὴν κοιλίαν αὐτου ἀπο **ƒ**⁵ A,N,Q (96.4%) CP, HF, RP, TR, OC || 1234 ἐκ (0.9%) ||

χορτασθηναί ἐκ P⁷⁵ NB,D (2.2%) NU || χορτασθηναί 5 (0.5%) || 123 καὶ χορτασθηναί 5 **W**

οί χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. **17** Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν:¹ ‘Πόσο μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν² ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ³ ἀπόλλυμαι! **18** Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ: Πάτερ, ἡμάρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, **19** καὶ⁴ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου. Ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου.’

20 “Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.⁵ Ἐτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη· καὶ δραμῶν ἐπέπεσεν⁶ ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν! **21** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός,⁷ ‘Πάτερ, ἡμάρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ⁸ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου’.⁹ **22** Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ:¹⁰ “Ἐξενέγκατε τὴν¹¹ στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας.¹² **23** Καὶ ἐνέγκαντες¹³ τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν· **24** ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, καὶ¹⁴ ἀπολωλὼς ἦν¹⁵ καὶ εὐρέθη!”¹⁶ Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.

25 “Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν· **26** καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παιδῶν,¹⁷ ἐπυνθάνετο τί¹⁸ εἶη ταῦτα. **27** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι

¹ εἶπεν **f**⁵ A,D,N,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εφη **P**⁷⁵ NB [1.5%] NU

² περισσεουουσιν **f**⁵ ND,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || περισσεουονται **P**⁷⁵ A,B [2%] NU

³ λιμῶ **f**⁵ (A)Q,W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ὡδε (**P**⁷⁵ NB) [2.5%] NU || ὡδε 1 (D)N [6%]

⁴ καὶ **f**⁵ N [58%] CP,HF,RP,TR || --- **P**⁷⁵ SA,B,D,Q,W [42%] OC,NU

⁵ ἑαυτου **f**⁵ **P**⁷⁵ A,B,W [42%] TR,NU || αυτου SD,N,Q [58%] CP,HF,RP,OC

⁶ επεπεσεν *rell* || επεσεν W [20%] || ενεπεσεν D

⁷ αυτω ο υιος **f**⁵ SA,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 **P**⁷⁵ B(D) [1%] NU

⁸ καὶ **f**⁵ N,Q,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P**⁷⁵ SA,B,D [6%] NU

⁹ σου **f**⁵ **P**⁷⁵ A,N,Q,W (87.3%) CP,HF,RP,TR,OC,NU || 1 ποιησον με ως ενα των μισθιων 1 NB,D (12.5%) || long omissions (0.2%)

¹⁰ αυτου **f**⁵ A,N,Q,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ταχυ (**P**⁷⁵ NB) [1%] NU || 1 ταχεως D [2%] || one other variant

¹¹ την **f**⁵ **P**⁷⁵ [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- SA,B,D,N,Q,W [5%] NU

¹² ποδας *rell* || 1 αυτου D [12%]

¹³ ενεγκαντες **f**⁵ A,Q,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC || ενεγκοντες N [13%] || εξενεγκαντες [1%] || ενεγκατε D [0.5%] || φερετε **P**⁷⁵ NB [0.5%] NU

¹⁴ καὶ **f**⁵ N [84%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P**⁷⁵ SA,B,D,Q(W) [16%] NU

¹⁵ απολωλος ην **f**⁵ N [45.5%] CP,HF,RP,TR,OC || απολωλος 2 [50%] || ~ 21 A,B,NU || ~ 2 απολωλος N || ~ 2 απολωλος **P**⁷⁵ || 1 D,Q [1%] || απολωλος [3%] [Though evidently a neuter participle in form, I suppose that απολωλος would be functioning as an adjective, parallel to νεκρος, should one choose that reading.]

¹⁶ ευρεθη *rell* || ηυρεθη A,N [25%]

¹⁷ παιδων *rell* || 1 αυτου [2%] TR

¹⁸ τι **f**⁵ SA(D)W [84%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αν **P**⁷⁵ B,N,Q [8%] NU || τινα [8%]

“Ο ἀδελφός σου ἤκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν”. 28 Ὁργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἠθέληεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν¹ πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί:² “Ἴδού, τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. 30 Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν!”³ 31 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ: “Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ’ ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν. 32 Εὐφρανθήναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν,⁴ καὶ⁵ ἀπολωλὼς⁶ ἦν καὶ εὐρέθη.”⁷

Parable of a stupid steward

16 Ἔλεγεν δὲ καὶ⁸ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ:⁹ “Ἀνθρωπὸς τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2 Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ: “Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ? Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι¹⁰ οἰκονομεῖν.” 3 Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος: “Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ’ ἐμοῦ? Σκάπτειν οὐκ ἰσχύω· ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι—4 ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ¹¹ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.”¹² 5 Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹³ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ,¹⁴ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, “Πόσον ὀφείλεις¹⁵ τῷ κυρίῳ μου?” 6 Ὁ δὲ εἶπεν, “Ἐκατὸν βάτους ἐλαίου”. Καὶ¹⁶

¹ οὖν **f**⁸⁵ N,Q,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || δε P⁷⁵ **NA**, B, D [2%] NU

² πατρι **f**⁸⁵ **NW** [91%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 αὐτου P⁷⁵ **A**, B, D, N, Q [9%] NU

³ μοσχον τον σιτευτον **f**⁸⁵ **A**, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 31 P⁷⁵ **N**(B)(D)Q [0.5%] NU

⁴ ανεζησεν **f**⁸⁵ **A**, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || εζησεν P⁷⁵ **NB** [0.5%] NU

⁵ και *rell* || --- **ND** [13%]

⁶ απολωλωσ **f**⁸⁵ P⁷⁵ **NA**, B, D, N, W [60%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || απολωλωσ [40%]

⁷ ην **f**⁸⁵ **NN** [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **A**, B, D(W) [5%] NU

⁸ και *rell* || --- [14%]

⁹ αὐτου **f**⁸⁵ **A**, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **NB**, D [1%] NU

¹⁰ δυναση ετι **f**⁸⁵ **A**, N [92%] CP, HF, RP, TR || δυνα 2 P⁷⁵ **B**, D, W [8%] OC, NU || ~ 2 δυνα **S**

¹¹ μετασταθω **f**⁸⁵ **A**, W [88.5%] HF, RP, TR || μεταστω [3.5%] CP || 1 εκ P⁷⁵ **NB**, D, N [6%] OC, NU || 1 απο [1%] || five other variants [1%]

¹² αυτων *rell* || εαυτων **NB**, N [2%] OC

¹³ χρεωφειλετων **f**⁸⁵ [75%] CP, HF, RP, TR, OC || χρεωφειλετων P⁷⁵ **B** [5%] NU || χρεωφειλετων **NA**, D, N [20%] || χρεωστων **W**

¹⁴ εαυτου **f**⁸⁵ P⁷⁵ **A**, B, N, W [70%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || αὐτου **ND** [30%]

¹⁵ οφειλεις *rell* || 1 συ [2%] OC

¹⁶ και **f**⁸⁵ **N**, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ο δε P⁷⁵ **NA**, B [3.5%] NU || δε (D)

εἶπεν αὐτῷ, ‘Δέξαι σου τὸ γράμμα¹ καὶ καθίσας ταχέως γράψον πενήκοντα’. **7** Ἐπειτα ἐτέρω εἶπεν, ‘Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις?’ Ὁ δὲ εἶπεν, ‘Ἐκατὸν κόρους σίτου’. Καὶ λέγει² αὐτῷ, ‘Δέξαι σου τὸ γράμμα³ καὶ γράψον ὀγδοήκοντα’. **8** Καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. Ὅτι οἱ⁴ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν.

A bit of irony

9 “Κἀγὼ⁵ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς⁶ φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλείπητε,⁷ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς! **10** Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. **11** Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει? **12** Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει? **13** Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ!”

The Law will not fail

14 Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ⁸ οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. **15** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.⁹ **16** Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως¹⁰ Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. **17** Εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραΐαν πεσεῖν.

¹ το γράμμα **ƒ**⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || τα γραμματα P⁷⁵ NB, D, N [1%] NU

² και λεγει **ƒ**⁵ A, N, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || 2 P⁷⁵ B [6%] NU || ~ 2 δε S [1%] || ο δε 2 D

³ το γράμμα **ƒ**⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || τα γραμματα P⁷⁵ NB, D, N [1%] NU

⁴ οι rell || --- [13%]

⁵ καγω **ƒ**⁵ A, D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || και εγω P⁷⁵ NB [1.5%] NU

⁶ ποιησατε εαυτοις **ƒ**⁵ A, D, N, W [88%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 εαυτους [11.5%] || ~ 21 P⁷⁵ NB [0.5%] NU

⁷ εκλειπητε **ƒ**⁵ [65%] CP, HF || εκλειπητε [30%] RP, TR, OC || εκλιπη P⁷⁵ NB, D, N [2.5%] NU || εκλειπη A [2%] || εκλειπηται W || one other variant

⁸ ταυτα παντα και **ƒ**⁵ A, N, W (82.8%) CP, HF, RP, TR, OC || ~ 213 (3%) || 12 P⁷⁵ (S) B (3.2%) NU || 13 (6.2%) || 23 (1.7%) || ~ 21 (0.4%) || 1 D (0.5%) || 2 (0.2%) || 1 παντες 3 (0.4%) || παντες 3 (0.5%) || παντες (1.3%)

⁹ του θεου **ƒ**⁵ P⁷⁵ NA, D, N, W [62%] HF, RP, OC, NU || 12 εστιν [38%] TR || 12 ην CP || κυριου B

¹⁰ εως **ƒ**⁵ A, D, N, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || μεχρι P⁷⁵ NB [2.5%] NU

18 “Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει,¹ καὶ πᾶς ὁ² ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

A rich man and beggar Lazarus

19 “Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραίνόμενος καθ’ ἡμέραν λαμπρῶς. 20 Πτωχὸς δέ τις ἦν³ ὀνόματι Λάζαρος, ὃς⁴ ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ, ἠλκωμένος,⁵ 21 καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων⁶ ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου—ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον⁷ τὰ ἔλκη αὐτοῦ! 22 Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ⁸ Ἀβραάμ.

“Ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. 23 Καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὄρᾳ τὸν⁹ Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. 24 Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, ‘Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βᾶψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ!’ 25 Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ: ‘Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου¹⁰ ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὄδε¹¹ παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. 26 Καὶ ἐπὶ¹² πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν¹³ πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ¹⁴ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.’ 27 Εἶπεν δέ, ‘Ἐρωτῶ οὖν σε,¹⁵ πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν τοῦ

¹ μοιχευει *tell* || μοιχαται [16%]

² πας ο **ƒ**⁵ Ἀ,Ν,Ψ [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ο B, D [3%] NU || --- P⁷⁵

³ ἦν **ƒ**⁵ Ἀ,Ν,Ψ (95.3%) CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ Ὡ, Β, Δ (4.7%) NU

⁴ ὃς **ƒ**⁵ Ἀ,Ν,Ψ (98.6%) CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ Ὡ, Β, Δ (1.4%) NU [Note that in the space of four words in the Text the same four early uncials are ‘followed’ by a rather different array of other attestation; we have independent lines of transmission.]

⁵ ἠλκωμενος **ƒ**⁵ [84%] CP, HF, RP, TR, OC || ειλκωμενος P⁷⁵ Ἀ, Β, Δ, Ν, Ψ [16%] NU

⁶ τῶν ψιχιῶν τῶν πιπτόντων **ƒ**⁵ Α(Δ)Ν, Ψ (98.7%) CP, HF, RP, TR, OC || ~ 342 (0.4%) || 34 P⁷⁵ Ὡ, Β (0.3%) NU || 12 (0.1%) || --- (0.4%) || three other variants (0.2%)

⁷ ἀπέλειχον **ƒ**⁵ Ν(Ψ) [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐπελειχον Ὡ, Α, Β [1%] NU || ελειχον Δ [0.5%]

⁸ τοῦ **ƒ**⁵ Ψ [26%] CP, TR || --- P⁷⁵ Ὡ, Α, Β(Δ)Ν [74%] HF, RP, OC, NU

⁹ τον **ƒ**⁵ Ἀ, Ν, Ψ [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ Ὡ, Β, Δ [0.5%] NU

¹⁰ σὺ τα ἀγαθὰ σου **ƒ**⁵ Ψ [87%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 Α || 234 P⁷⁵ Ὡ, Β, Δ, Ν [13%] NU

¹¹ ὄδε **ƒ**⁵ [30%] CP, TR || ὠδε P⁷⁵ Ὡ, Α, Β, Δ, Ν, Ψ [70%] HF, RP, OC, NU [the emphatic pronoun is better—*‘he’* VS *‘here’*—Abraham is contrasting the situation of the two men]

¹² ἐπι **ƒ**⁵ Ἀ, Δ, Ν, Ψ [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐν P⁷⁵ Ὡ, Β [0.5%] NU

¹³ ἐνθεν **ƒ**⁵ P⁷⁵ Ὡ, Α, Β, Ν [89%] CP, HF, RP, OC, NU || ἐντευθεν [11%] TR || --- Δ, Ψ

¹⁴ οἱ **ƒ**⁵ Ἀ, Ν, Ψ [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ Ὡ, Β, Δ, Ν

¹⁵ οὖν σε **ƒ**⁵ P⁷⁵ Ὡ, Ν [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 Α, Β, Δ [2%] NU || 2 Ψ

πατρός μου, 28 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασιάνου'. 29 Λέγει¹ αὐτῷ² Ἀβραάμ, "Ἐχουσι Μωσέα³ καὶ τοὺς προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν'. 30 Ὁ δὲ εἶπεν, "Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ—ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ⁴ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν!"⁵ 31 Εἶπεν δὲ αὐτῷ, "Εἰ Μωσέως⁶ καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ⁷ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ πεισθῆ-
σονται'."

Don't offend, forgive

17 Εἶπεν δὲ⁸ πρὸς τοὺς μαθητάς.⁹ "Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα,¹⁰ οὐαὶ δὲ¹¹ δι' οὗ ἔρχεται! 2 Λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικός¹² περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων.¹³ 3 Προσέχετε ἑαυτοῖς· ἐὰν δὲ¹⁴ ἀμάρτη εἰς σὲ¹⁵ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ,¹⁶ ἄφες αὐτῷ. 4 Καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμάρτη¹⁷ εἰς σὲ, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας¹⁸ ἐπιστρέψῃ,¹⁹ λέγων, 'Μετανοῶ', ἀφήσεις αὐτῷ."

Faith like a mustard seed has

5 Καὶ εἶπον²⁰ οἱ ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ, "Πρόσθεθες ἡμῖν πίστιν". 6 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος: "Εἰ εἴχετε²¹ πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ

¹ λέγει f⁸⁵ [67%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 δε P⁷⁵ SA, B, N, W [33%] NU || ειπεν δε D

² αὐτῷ f⁸⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ SB [0.5%] NU

³ μωσέα f⁸⁵ SA, W [91%] CP, HF, RP, TR || μουσεα P⁷⁵ B, D, N [9%] OC, NU || one other variant

⁴ ἀπο rell || 1 τῶν [14%] || εκ D [3%]

⁵ μετανοήσουσιν rell || μετανοήσωσιν [23%]

⁶ μωσέως f⁸⁵ SA, B [91%] CP, HF, RP, TR || μουσεως P⁷⁵ D, N, W [8%] OC, NU || three other variants [1%]

⁷ οὐδε rell || ουδ NU

⁸ ειπεν δε rell || ελεγεν 2 και OC

⁹ μαθητας f⁸⁵ N, W [84%] CP, HF, RP, TR || 1 αυτου P⁷⁵ SA, B, D [16%] OC, NU

¹⁰ μη ελθειν τα σκανδαλα f⁸⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 3412 P⁷⁵ SB [0.5%] NU

¹¹ ουαι δε f⁸⁵ A, N (W) [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ πλην 1 P⁷⁵ SB, D [2.5%] NU

¹² μυλος ονικος f⁸⁵ A, N [94%] CP, HF, RP, TR || λιθος μυλικος P⁷⁵ SB, D [6%] OC, NU || λιθος 2 W

¹³ ενα των μικρων τουτων f⁸⁵ A (D), N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 S (B) [0.5%] NU

¹⁴ δε f⁸⁵ A, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB, D, N [3%] NU

¹⁵ εις σε f⁸⁵ D, N [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SA, B, W [4.5%] NU

¹⁶ μετανοηση rell || μετανοησει [11%]

¹⁷ αμαρτη f⁸⁵ S [96%] CP, HF, RP, TR, OC || αμαρτηση A, B, D, N, W [4%] NU

¹⁸ της ημερας f⁸⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB, D [2%] NU

¹⁹ επιστρεψη f⁸⁵ N, W [92%] CP, HF, RP || 1 επι σε [3%] TR || 1 προς σε SA, B, D [4%] OC, NU || 1 εις σε [1%] || one other variant (15% have επιστρεφει scattered among the variants)

²⁰ ειπον rell || ειπαν SB, D [1%] NU

²¹ ειχετε f⁸⁵ D [50%] CP, TR || εχετε P⁷⁵ SA, B [50%] HF, RP, OC, NU || εχεται N, W

συκαμίνω ταύτη,¹ “Ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσῃ”, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

The thanks that a slave gets

7 “Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν, δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἐρεῖ² εὐθέως, ‘Παρελθὼν ἀνάπεσε’;³ 8 Ἄλλ’ οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ‘Ἐτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως⁴ φάγω καὶ πῖω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ’; 9 Μὴ χάριν ἔχει⁵ τῷ δούλῳ ἐκεῖνῳ⁶ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα? Οὐ δοκῶ⁷ 10 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι ‘Δοῦλοι ἀχρεῖοὶ ἐσμεν, ὅτι⁸ ὁ ὀφείλομεν⁹ ποιῆσαι πεποιήκαμεν’.”

Jesus cleanses ten lepers

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν¹⁰ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου¹¹ Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. 12 Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἷς τινα κώμην, ἀπήνησαν αὐτῷ¹² δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν. 13 Καὶ αὐτοὶ ἦσαν φωνὴν λέγοντες, “Ἰησοῦ, Ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς!” 14 Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, “Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν”. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν! 15 Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν· 16 καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ—καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης!¹³ 17 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν? Οἱ δὲ ἑννέα¹⁴ ποῦ? 18 Οὐχ εὐρέθησαν

¹ ταυτη f⁵ A,B,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || --- P⁷⁵ς(D) [0.5%]

² ερει f⁵ A,W [93.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 αυτω P⁷⁵ςB,D,N [6.5%] NU

³ αναπεσε f⁵ P⁷⁵ςNB,D,W [80%] CP, HF, RP, OC, NU || αναπεσαι A,N [18%] TR || αναπεσον [2%] || three other variants

⁴ εως rell || 1 αν A,N [19%]

⁵ χαριν χει f⁵ A,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ςB,D [1%] NU

⁶ τω δουλω εκεινω f⁵ N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 P⁷⁵ςA,B,D [1%] NU || --- ς

⁷ ου δοκω f⁵ A,N,W [93.8%] CP, HF, RP, OC || αυτω 12 D [2.8%] TR || αυτω (0.2%) || παντα . . . αυτω 12 (0.6%) || παντα . . . 12 (0.3%) || two other readings (0.1%) || --- P⁷⁵ςB (1.5%) NU || long omissions ς (0.6%)

⁸ οτι f⁵ N,W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ςA,B,D [5%] NU

⁹ οφειλομεν f⁵ P⁷⁵ςA,B,D [55%] HF, TR, OC, NU || οφειλαμεν ς [0.5%] || οφειλομεν W [45%] CP, RP || οφιλομεν N

¹⁰ αυτον f⁵ A,D,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ςB [1%] NU

¹¹ μεσου f⁵ A,N,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || μεσον P⁷⁵ςB(D) [0.5%] NU || ανα μεσον [1.5%]

¹² αυτω f⁵ ςA,N,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || --- P⁷⁵ςB(D) [0.3%]

¹³ σαμαρειτης rell || σαμαριτης ςD,N,W [3.5%] NU || σαμαρειτις [4%] || one other variant

¹⁴ εννεα rell || εννε CP

ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενῆς οὗτος!” **19** Καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.”

The coming of the Kingdom

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν: “Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· **21** οὐδὲ ἐροῦσιν, “Ἴδου ᾧδε!” ἢ¹ “Ἴδου² ἐκεῖ!” ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν.”

22 Εἶπεν δὲ³ πρὸς τοὺς μαθητάς: “Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁴ μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. **23** Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, “Ἴδου ᾧδε!” ἢ “Ἴδου ἐκεῖ!”⁵ Μὴ ἀπέλθητε μηδὲ διώξητε. **24** Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἢ⁶ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ⁷ οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ’ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται⁸ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.⁹ **25** Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. **26** Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις¹⁰ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **27** Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο,¹¹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσηλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.¹² **28** Ὅμοίως καὶ ὡς¹³ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λῶτ· ἦσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν—**29** ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λῶτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξεν πῦρ καὶ θεῖον ἀπ’ οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.¹⁴ **30** Κατὰ ταῦτα¹⁵ ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.

¹ η *rell* || --- [13%] CP || και W

² ἰδου **f**⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [1%] NU

³ δε *rell* || I και CP || I ουν D

⁴ ἐπιθυμησετε *rell* || ἐπιθυμησητε N [10%] || ἐπιθυμησεται NA,W [10%] || ἐπιθυμησηται B

⁵ ᾧδε η ἰδου ἐκει **f**⁵ A [52%] HF,RP,TR || 134 D,W [15%] CP,OC || 1 και 34 [5%] || 1234 ο χριστος N [15%] || 134 ο Χριστος [9%] || 124 [4%] || ~ 4231 P⁷⁵B[NU] || ~ 4 και 31 N

⁶ η **f**⁵ A,D [88%] CP,HF,RP,TR || --- P⁷⁵NB,N,W [12%] OC,NU

⁷ ὑπ **f**⁵ N [92%] CP,HF,RP,TR,OC || ὑπο τον P⁷⁵NA,B,D,W [7%] NU (at least 1% have των ουρανων)

⁸ ἐσται **f**⁵ P⁷⁵NA,B,W [92.5%] CP,HF,RP,NU || 1 και D,N [7.5%] TR,OC

⁹ εν τη ημερα αυτου **f**⁵ NA,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B,D

¹⁰ ημεραις *rell* || 1 του [3%] TR

¹¹ ἐξεγαμίζοντο **f**⁵ A,N,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC || εγαμίζοντο P⁷⁵NB,D [18%] NU

¹² απαντας **f**⁵ NA,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || παντας P⁷⁵B,D [2%] NU

¹³ και ως **f**⁵ A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || καθως P⁷⁵NB [1.5%] NU

¹⁴ απαντας **f**⁵ NA,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || παντας B,D [2.5%] NU

¹⁵ ταυτα **f**⁵ NA,W [94%] CP,HF,RP,TR || τα αυτα B,D,N [6%] OC,NU

31 “Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ ἄγρῳ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. 32 Μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ! 33 Ὅς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σώσει² ἀπολέσει³ αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν⁴ ἀπολέσῃ⁵ αὐτήν⁶ ζωογονήσει αὐτήν. 34 Λέγω ὑμῖν: ταῦτη τῇ νυκτὶ δύο ἔσονται⁷ ἐπὶ κλίνης μιᾶς·⁸ εἷς παραληφθήσεται⁹ καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. 35 Δύο ἔσονται¹⁰ ἀλήθουςαι ἐπὶ τὸ αὐτό·¹¹ μία παραληφθήσεται¹² καὶ ἡ¹³ ἕτέρα ἀφεθήσεται.”¹⁴

37 Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, “Ποῦ, Κύριε;” Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ὅπου τὸ σῶμα,¹⁵ ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἅετοί.”¹⁶

Parable of a persistent widow

18 Ἔλεγεν δὲ καὶ¹⁷ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι¹⁸ καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹⁹ 2 λέγων: “Κριτὴς τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρέπόμενος. 3 Χῆρα δὲ²⁰ ἦν ἐν τῇ πόλει

¹ τω **ƒ**⁵ A,D,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB [1.5%] NU

² σώσει **ƒ**⁵ SA,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || περιποίησασθαι P⁷⁵B [0.3%] NU || ζωογονησαι (D)

³ απολεσει *rell* || απολεση W [14%] || one other variant

⁴ και ος εαν **ƒ**⁵ A,N,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 2 δαν P⁷⁵SB [1%] NU || 12 αν D [1%] || three other variants

⁵ απολεση *rell* || απολεσει A,N [16%]

⁶ αυτην **ƒ**⁵ A,N,W [92.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB,D [1.5%] NU || 1 ενεκεν εμου [5%] || την ψυχην αυτου [1%]

⁷ δυο εσονται **ƒ**⁵ A,N,W [48%] OC || ~ 21 P⁷⁵SB(D) [52%] CP, HF, RP, TR, NU

⁸ μιας **ƒ**⁵ A,D,N,W [97%] CP, HF, RP, OC || 1 ο P⁷⁵SB [3%] TR, NU

⁹ παραληφθησεται *rell* || παραλημφθησεται P⁷⁵SA,B,N,W [1.5%] NU || παραλειφθησεται [4%] || παραλαμβανεται [7%] || παραλαμβανετε D

¹⁰ δυο εσονται **ƒ**⁵ A,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵B,D,Q [1%] NU || two other variants (S omits verse)

¹¹ αυτο **ƒ**⁵ A,N,W [89%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 η P⁷⁵B,D,Q [11%] NU

¹² παραληφθησεται *rell* || παραλημφθησεται P⁷⁵SA,B,N,Q,W [1%] NU || παραλειφθησεται [3.5%] || παραλαμβανεται [1.5%]

¹³ και η **ƒ**⁵ A,D,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 1 δε P⁷⁵B,Q [1.5%] NU

¹⁴ αφεθησεται **ƒ**⁵ P⁷⁵SA,B,N,Q,W [80%] HF, RP, TR, NU || αφεθησεται 36 δυο εσονται (-ε. OC) εν τω αγρω ο (-ο OC) εις παραληφθησεται και ο ετερος αφεθησεται (with variations) (D) [20%] CP, some TRs(OC)

¹⁵ σωμα *rell* || πτωμα [16%]

¹⁶ συναχθησονται και οι αετοι **ƒ**⁵ [29%] || 134 A,D,N,W [68%] CP, HF, RP, TR || ~ 234 επισυναχθησονται SB [0.5%] NU || ~ 341 [1%] || επισυναχθησονται 34 Q [1%] || επισυναχθησονται 234 OC

¹⁷ και **ƒ**⁵ A,D,N,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- SB,Q [3%] NU

¹⁸ προσευχεσθαι **ƒ**⁵ D [57%] CP, HF, RP, TR || 1 αυτους SA,B,N,Q,W [43%] OC, NU

¹⁹ εκκακειν **ƒ**⁵ W [88%] CP, HF, RP, TR, OC || εγκακειν (SA,B,D,Q)N [12%] NU

²⁰ δε *rell* || 1 τις N [16%]

ἐκείνη, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, “Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου”. 4 Καὶ οὐκ ἤθελεν¹ ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, ‘Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ² ἐντρέπομαι, 5 διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον³ τὴν χήραν⁴ ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιάζῃ⁵ με!’”

6 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος: “Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. 7 Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ⁶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν⁷ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν⁸ ἐπ’ αὐτοῖς? 8 Λέγω⁹ ὑμῖν ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. Πλήν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐλθὼν, ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς?”

Parable of a Pharisee and a publican

9 Εἶπεν δὲ¹⁰ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ’ ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιπούς τὴν παραβολὴν ταύτην: 10 “Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. 11 Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο: “Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων—ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί—ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. 12 Νηστεύω δις τοῦ σαββάτου· ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι.’ 13 Καὶ ὁ¹¹ τελώνης, μακρόθεν ἐστῶς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι, ¹² ἀλλ’ ἔτυπεν εἰς¹³ τὸ στήθος αὐτοῦ λέγων, “Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ! 14 Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος·¹⁴ ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.”

¹ ἠθελεν **f⁵⁵** **NA,B,D,N,Q,W** [47%] **NU** || ἠθελησεν [53%] **CP,HF,RP,TR,OC**

² καὶ ἀνθρωπον οὐκ **f⁵⁵** **A,D,N,Q,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ ουδε 2 **SB** [1%] **NU**

³ κοπον *rell* || κοπους **NN** [13%]

⁴ χηραν *rell* || χηρα [17%]

⁵ υποπιαζη **f⁵⁵** **NA,B,D,Q** [45%] **TR,NU** || υποπιαζη (N) [42%] **CP,HF,RP,OC** || υποπιεζη [6.5%] || υποπιαζει [6%] || υποπαζη **W** || one other variant

⁶ ποιηση **f⁵⁵** **P⁷⁵SB,D,N,Q** [63%] **CP,HF,RP,OC,NU** || ποιησει **A,W** [37%] **TR**

⁷ προς αυτον **f⁵⁵** **A,N,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || αυτω **P⁷⁵SB,Q** [1%] **NU** || αυτων **D**

⁸ μακροθυμων **f⁵⁵** **N,W** [94.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || μακροθυμει **NA,B(D)Q** [5.5%] **NU**

⁹ λεγω *rell* || ναὶ 1 **N** [12%] **CP**

¹⁰ δε **f⁵⁵** **A,W** [86%] **CP,HF,RP** || 1 καὶ **P⁷⁵SB,D,N,Q** [14%] **TR,OC,NU**

¹¹ καὶ ο **f⁵⁵** **A,D,N,Q,W** [95%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 2 δε **P⁷⁵SB,T** [5%] **NU**

¹² εις τον ουρανον επαραι **f⁵⁵** **A,D,N,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 4123 **SB,Q,T** [1%] **NU**

¹³ εις **f⁵⁵** **A,N,W** [95%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB,D,Q,T** [5%] **NU**

¹⁴ η γαρ εκεινος **f⁵⁵** **A,N,Q** [98%] **CP,HF,RP,OC** || 13 **W** [1%] **TR** || παρ εκεινον **SB,T** [1%] **NU** || **D** is wild

You enter the Kingdom like a child does

15 Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἄπτηται· ἰδόντες δὲ¹ οἱ μαθηταί,² ἐπετίμησαν³ αὐτοῖς. 16 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν:⁴ “Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. 17 Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὃς ἐάν⁵ μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.”

An upright, rich ruler

18 Καὶ ἐπρωτότησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων, “Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω?” 19 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Τί με λέγεις ἀγαθόν? Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. 20 Τὰς ἐντολάς οἶδας: Ἐμὴ μοιχεύσης, Ἐμὴ φονεύσης, Ἐμὴ κλέψης, Ἐμὴ ψευδομαρτυρήσης, Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου’.”⁶ 21 Ὁ δὲ εἶπεν, “Ταῦτα πάντα⁷ ἐφυλαξάμην⁸ ἐκ νεότητός μου”.⁹ 22 Ἀκούσας δὲ ταῦτα¹⁰ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Ἐτι ἓν σοι λείπει: πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος¹¹ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.¹² καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι.” 23 Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγένετο,¹³ ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

Riches tend to keep people out of the Kingdom

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον¹⁴ εἶπεν: “Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ!¹⁵ 25 Εὐκοπώτερον γὰρ ἐστὶν κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ραφίδος¹⁶ εἰσελ-

¹ ἰδόντες δε *rell* || ~ και 1 [1.5%] OC

² μαθηταί *rell* || 1 αὐτου [13%]

³ ἐπετίμησαν **ƒ⁵** (A)N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ἐπετιμων Ὡ(B)(D)T [4%] NU

⁴ προσκαλεσάμενος αὐτα εἶπεν **ƒ⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || προσεκαλεσατο 2 λεγων Ὡ [0.5%] NU || προσεκαλειτο 2 λεγων D [2%] || προσεκαλεσατο λεγων B

⁵ εαν **ƒ⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αν ὩB,D,W [3%] NU

⁶ σου **ƒ⁵** ὩN [80%] CP,HF,RP,TR,OC || --- A,B,D,W [20%] NU

⁷ ταυτα παντα *rell* || ~ 21 A,N [11%]

⁸ εφυλαξαμην **ƒ⁵** D,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || εφυλαξα ὩA,B [2%] NU

⁹ μου **ƒ⁵** ὩA,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,D,NU

¹⁰ ταυτα **ƒ⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ὩB,D [1.5%] NU

¹¹ διαδος *rell* || dos ὩA,D,N [11%]

¹² ουρανῷ **ƒ⁵** N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ουρανοὶς ὩA [1%] || τοὶς ουρανοὶς B,D[NU] || two other variants

¹³ εγενετο **ƒ⁵** A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || εγενηθη ὩB [0.3%] NU

¹⁴ περιλυπον γενομενον **ƒ⁵** A(D)N,W (98.9%) CP,HF,RP,TR,OC[NU] || 1 (0.2%) || --- Ὡ(B) (0.9%)

¹⁵ εἰσελευσονται εἰς τὴν βασιλειαν τοῦ θεου **ƒ⁵** A,N,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 234561 ὩD [1%] || ~ 23456 εἰσπορευονται B [0.2%] NU || 1234 τῶν ουρανῶν [11%]

¹⁶ τρυμαλιας ραφιδος **ƒ⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 βελονης [1%] || τρηματος βελονης ὩB,D,NU || τρυπηματος βελονης [1%]

Θεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν!” 26 Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, “Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;” 27 Ὁ δὲ εἶπεν, “Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἔστιν παρὰ τῷ Θεῷ.”¹

28 Εἶπεν δὲ² Πέτρος, “Ἴδου, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ³ ἠκολούθησαμέν σοι!” 29 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἔστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γονεῖς ἢ ἀδελφούς ἢ γυναῖκα⁴ ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, 30 ὃς οὐ⁵ μὴ ἀπολάβῃ⁶ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον.”

Jesus declares His coming death and resurrection—third time

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἴδου, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα,⁷ καὶ τελεσθήσεται⁸ πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ Υἱῷ τοῦ Ἀνθρώπου: 32 Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθήσεται, 33 καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ⁹ ἀναστήσεται.” 34 Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνήκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ’ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

A blind man near Jericho

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχῶν, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹⁰ 36 Ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυθάνετο τί¹¹ εἶη τοῦτο.¹² 37 Ἀπηγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. 38 Καὶ ἐβόησεν λέγων, “Ἰησοῦ, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με!” 39 Καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ.¹³ αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, “Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με!” 40 Σταθεῖς δὲ ὁ Ἰησοῦς

¹ ἔστιν παρὰ τῷ θεῷ **F**⁵ A,N [92%] CP,HF,RP,TR || ~ 2341 **SB** [6%] OC,NU || 124 [2%] || ~ 241 D,W

² δε **F**⁵ A,W [85%] CP,HF,RP || 1 ο **SB**,D,N [15%] TR,OC,NU

³ αφήκαμεν παντα και **F**⁵ **SA**,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || αφεντες τα ιδια B [0.2%] NU || τα ιδια αφεντες D || αφεντες 2 τα ιδια [1%] || 2 τα ιδια αφεντες [0.5%]

⁴ γονεις η αδελφους η γυναικα **F**⁵ A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 52341 **SB** [0.5%] NU || 123 η αδελφας 45 D [2%] || several other variants

⁵ ος ου **F**⁵ A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ουχι **SB** [1%] NU || και 2 Q [1.5%] || 1 [2%] || εαν D

⁶ απολαβη **F**⁵ **SA**,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || λαβη B,D [8%]

⁷ ιεροσολυμα **F**⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ιερουσαλημ **SB**,D [1%] NU

⁸ τελεσθησεται *re//* || τελειωθησεται [3%] OC

⁹ ημερα τη τριτη *re//* || ~ 32 [20%]

¹⁰ προσαιτων **F**⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || επαιτων **SB**(D)Q,T [0.5%] NU

¹¹ τι **F**⁵ **SA**,B,T,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || 1 αν D,Q [30%]

¹² τουτο *re//* || ταυτα [1%] OC

¹³ σιωπηση **F**⁵ **SA**,Q [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || σιωπησει [2%] || σιγηση (B,D,W)T [2.5%] NU

ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. Ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων,¹ 41 “Τί σοι θέλεις ποιήσω?” Ὁ δὲ εἶπεν, “Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω!” 42 Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: “Ἀνάβλεψον! Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.” 43 Καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ.

Zacchaeus

19 Καὶ εἰσελθὼν² διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. 2 Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος—καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν³ πλούσιος! 3 Καὶ ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. 4 Καὶ προδραμῶν⁴ ἔμπροσθεν⁵ ἀνέβη ἐπὶ συκομοραίαν,⁶ ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι⁷ ἐκεῖνης ἡμελλεν⁸ διερχεσθαι. 5 Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ⁹ εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι”. 6 Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. 7 Καὶ ἰδόντες, πάντες¹⁰ διεγόγγυζον, λέγοντες ὅτι “Παρὰ ἀμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσήλθεν καταλύσαι!”

8 Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν Κύριον,¹¹ “Ἴδοὺ, τὰ ἡμίση¹² τῶν ὑπαρχόντων μου,¹³ Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς,¹⁴ καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.” 9 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ

¹ λεγων **ƒ⁵⁵** A,Q,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, D, T [1.5%] NU

² εἰσελθων *rell* || 1 ο ιησους [13%] || two other variants

³ ουτος ην **ƒ⁵⁵** A(W)Q [92%] CP, HF, RP, TR, OC || αυτος 2 [1%] || αυτος B, T [6%] NU || 2 S [1%] || --- D

⁴ προδραμων **ƒ⁵⁵** SA, B, Q [67%] HF, RP, TR, OC, NU || προσδραμων T, W [20%] CP || δραμων [13%] || προλαβων D

⁵ εμπροσθεν **ƒ⁵⁵** A, D, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εις το 1 NB, T [1%] NU

⁶ συκομοραιαν **ƒ⁵⁵** [58%] || συκομοραιαν T, W [33%] HF, RP, TR || συκομορεαν D, Q [7%] CP || συκομορεαν NB [2%] OC, NU || συκομοραιαν A

⁷ οτι **ƒ⁵⁵** SA, B(D)Q, T, W [75%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 δι [25%] TR

⁸ ημελλεν **ƒ⁵⁵** SA, B, D, Q, T, W [60%] TR, OC, NU || εμελλεν [40%] CP, HF, RP

⁹ ειδεν αυτον και **ƒ⁵⁵** A(D)Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB, T [1%] NU

¹⁰ παντες **ƒ⁵⁵** SA, B, D, Q, T, W [90%] CP, HF, RP, OC, NU || απαντες [10%] TR

¹¹ κυριον *rell* || ιησουν [21%]

¹² ημιση **ƒ⁵⁵** Q [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ημισια NB [2%] NU || ημισια [0.5%] || ημισυ A(W) [1%] || ημισοι D

¹³ των υπαρχοντων μου **ƒ⁵⁵** A, Q, W [89%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 NB [1%] NU || 12 μοι D [10%]

¹⁴ διδομι τοις πτωχοις **ƒ⁵⁵** A, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 S, D, Q [1%] NU || 13 [2%] || ~ 31 B

ἔστιν· 10 ἦλθεν γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ζητῆσαι¹ καὶ σῶσαι τὸ ἀπολω-
λός.”

Parable of the despised king

11 Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεῖς εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ² καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρήμα μέλλει ἢ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. 12 Εἶπεν οὖν: “Ἀνθρωπὸς τις εὐγενῆς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. 13 Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, ‘Πραγματεύσασθε³ ἕως⁴ ἔρχομαι’. 14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες, ‘Οὐ θέλομεν⁵ τοῦτον βασιλευσθαι ἐφ’ ἡμᾶς’. 15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτόν, λαβόντα τὴν βασιλείαν,⁶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς ἔδωκεν⁷ τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῶ⁸ τίς τί διεπραγματεύσατο.⁹ 16 Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος λέγων, ‘Κύριε, ἡ μνᾶ¹⁰ σου προσειργάσατο δέκα¹¹ μνᾶς!’ 17 Καὶ εἶπεν αὐτῷ: ‘Εὖ,¹² ἀγαθὲ δούλε! Ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων!’ 18 Καὶ ἦλθεν ὁ δεῦτερος λέγων, ‘Κύριε, ἡ μνᾶ¹³ σου¹⁴ ἐποίησεν πέντε μνᾶς’. 19 Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, ‘Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹⁵ πέντε πόλεων’. 20 Καὶ ἕτερος¹⁶ ἦλθεν

¹ ζητῆσαι *rell* || ζητῆσαι CP

² αὐτον ειναι ιερουσαλημ **f**⁵ A(D)W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 213 Q [3%] || ~ 231 **SB** [0.5%]
NU || three other variants

³ πραγματευσασθε *rell* || πραγματευσασθαι **SA** [1%] || πραγματευεσθε [11%] || πραγματευεσθαι
D, W [1.5%]

⁴ εως **f**⁵ [91%] CP, HF, RP, TR || εν ω **SA, B, D, W** [9%] OC, NU

⁵ θελομεν *rell* || θελωμεν [18%]

⁶ βασιλειαν **f**⁵ [37%] CP || 1 και **SA, B, D, W** [63%] HF, RP, TR, OC, NU

⁷ εδωκεν **f**⁵ A, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || δεδωκει **SB, D** [3%] NU || εδωθη [1%] || δεδωκε
[1.5%] || δεδωκει [1.5%]

⁸ γνω **f**⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, TR || γνοι **SB, D** [0.5%] NU || επιγνω [1.5%] OC

⁹ τις τι διεπραγματευσατο **f**⁵ A (93.3%) CP, HF, RP, TR, OC || 12 εππραγματευσατο W (5.3%) ||
2 διεπραγματευσαντο **SB, D** (0.7%) NU || 12 διεπραξατο (0.7%) (There are a number of small vari-
ations, but all told only 0.8% omit τις and 0.7% omit τι, while there are at least eight further varia-
tions of the verb.)

¹⁰ μνα **f**⁵ **SA, B, D, W** [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || μνας [45%]

¹¹ προσειργασατο δεκα **f**⁵ W [94%] CP, HF, RP, TR, OC || προσηργασατο 2 A [2%] || ειργασατο
2 [1.5%] || εποησε 2 [1.5%] || ~ 2 προσηργασατο (**S**)B(D) [1%] NU

¹² ευ **f**⁵ **SA, W** [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || ευγε B, D [0.2%] NU

¹³ μνα **f**⁵ **SA, B, D, W** [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || μνας N [45%]

¹⁴ κυριε η μνα σου **f**⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 **SB** [0.3%] NU || ~ 2 μνας
41 [0.2%]

¹⁵ γινου επανω **f**⁵ (A)(D)N(W) [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 (**SB**) [1%] NU

¹⁶ ετερος **f**⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ο 1 B, D [2%] NU || στερος **S**

λέγων: ‘Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ¹ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ—
21 ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος ἀυστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας καὶ
θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.’² **22** Λέγει δὲ³ αὐτῷ: “Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ
σε, πονηρὲ δοῦλε! Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος ἀυστηρὸς εἰμι, αἴρων⁴ ὃ οὐκ
ἔθηκα καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα.⁵ **23** Καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν
μου⁶ ἐπὶ τὴν τράπεζαν,⁷ καὶ ἐγὼ⁸ ἐλθὼν⁹ σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό;”¹⁰
24 Καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, “Ἄρατε ἀπ’ αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς
δέκα μνᾶς ἔχοντι’. **25** (Καὶ εἶπον¹¹ αὐτῷ, ‘Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς’.)
26 ‘Λέγω γὰρ¹² ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.¹³ **27** Πλὴν τοὺς ἐχθρούς¹⁴ μου
ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ’ αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε
καὶ κατασφάζατε¹⁵ ἔμπροσθέν μου!’”

The last week

The ‘Triumphal Entry’

28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα.
29 Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσαφαγῆ¹⁶ καὶ Βηθανίαν,¹⁷ πρὸς τὸ ὄρος τὸ
καλούμενον Ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ¹⁸ **30** εἰπῶν:¹⁹
“Υπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι εὐρήσετε πῶλον

¹ μνα **f**⁵ NA,B,D,W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || μνας N [45%]

² εσπειρας *rell* || 1 και συναγεις οθεν ου διεσκορπισας N [13%] OC

³ δε **f**⁵ A,W [73%] CP, HF, RP, TR || --- NB,N [27%] OC, NU || ο 1 ειπεν D

⁴ εγω ανθρωπος αυστηρος ειμι *rell* || ~ 2341 OC

⁵ εσπειρα *rell* || 1 και συναγων οθεν ου διεσκορπισα N [5%] OC (with variations [3%])

⁶ το αργυριον μου **f**⁵ D,N [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 NA,B,W [1.5%] NU

⁷ την τραπεζαν **f**⁵ [23%] TR, OC || 2 NA,B,D,N,W [77%] HF, RP, NU || της τραπεζιταις CP

⁸ και εγω **f**⁵ A,N,W [99%] (CP) HF, RP, TR, OC || καγω NB,D [1%] NU

⁹ εγω ελθων *rell* || ~ 21 [3%] CP

¹⁰ επραξα αυτο **f**⁵ D,N,W [89.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 NB [0.5%] NU || ~ 2 ανεπραξα A ||
1 αυτω [10%]

¹¹ ειπον *rell* || ειπαν NB [0.5%] NU || --- (D,W)

¹² γαρ **f**⁵ A D,N,W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || --- (S)B [4%] NU

¹³ απ αυτου **f**⁵ A,D,N,W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB [0.2%] NU

¹⁴ εκεινους **f**⁵ A(D),N,W [91%] CP, HF, RP, TR, OC || τουτους NB [8%] NU || --- [1%]

¹⁵ κατασφαξατε **f**⁵ A,D,W [96%] CP, HF, RP, TR || 1 αυτους (S)B,N [4%] OC, NU

¹⁶ βηθσαφαγη **f**⁵ B [53%] CP, HF, RP, OC || βηθφαγη NA,D,N,W [43%] TR, NU || βηθσαφαγην [3%] ||
βηθφαγην [1%] [Three consonants in a row are decidedly more difficult to pronounce than two—it is
hard to imagine why anyone would add the *sigma*.]

¹⁷ βηθανιαν **f**⁵ A,N,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || βιθανιαν [5.5%] || βηθανια NB,D [0.5%]

¹⁸ αυτου **f**⁵ A,D,N,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || --- NB [0.3%] NU

¹⁹ ειπων **f**⁵ A,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || λεγων NB,D [1.5%] NU

δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πάποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν.¹ Λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. **31** Καὶ ἐὰν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, 'Διὰ τί λύετε?' οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ² ὅτι "Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει'."

A steed for the King

32 Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.³ **33** Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον⁴ οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, "Τί λύετε τὸν πῶλον?" **34** Οἱ δὲ εἶπον,⁵ "Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει". **35** Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες⁶ ἑαυτῶν⁷ τὰ ἰμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. **36** Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν τὰ ἰμάτια αὐτῶν⁸ ἐν τῇ ὁδῷ.

Rejoicing and praising

37 Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἤρξαντο⁹ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν Θεὸν φωνῇ μεγάλη περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, **38** λέγοντες: "Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος¹⁰ Βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου! Εἰρήνη ἐν οὐρανῷ¹¹ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις!"

A sour note

39 Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον¹² πρὸς αὐτόν, "Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου!" **40** Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,¹³ "Λέγω ὑμῖν ὅτι¹⁴ ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,¹⁵ οἱ λίθοι κεκραῶσονται!"¹⁶

¹ ἐκάθισεν **ƒ**⁵ **SA,N,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 1 και **B** [1%] **NU** || long omission **D**

² αὐτῷ **ƒ**⁵ **A,N,W** [97.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || αὐτον [1%] || --- **SB,D** [1.5%] **NU**

³ αὐτοῖς *rell* || 1 εστῶτα τον πῶλον [4%] **OC**

⁴ εἶπον *rell* || εἶπαν **SB** [0.5%] **NU** || one other variant (also in verse 34)

⁵ εἶπον **ƒ**⁵ [72%] **CP,HF,RP,TR** || 1 οτι **SA,B,D,N,W** [28%] **OC,NU**

⁶ ἐπιρρίψαντες **ƒ**⁵ [90%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ἐπιρρίψαντες **SA,B,N,W** [10%] **NU** || ἐπερρίψαν **D**

⁷ ἑαυτῶν **ƒ**⁵ **A,N,W** [92%] **CP,HF,RP,TR,OC** || αὐτων **SB(D)** [8%] **NU**

⁸ αὐτων *rell* || εαυτων **A,B,N,W** [12%]

⁹ ἤρξαντο **ƒ**⁵ **SA,B,N** [70%] **CP,HF,RP,TR,NU** || ἠρξατο **D,W** [30%] **OC**

¹⁰ ἐρχομενος **ƒ**⁵ **A,N(W)** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 1 ο (**S**)**B(D)** [0.5%] **NU**

¹¹ εἰρηνη ἐν οὐρανω **ƒ**⁵ **D,N,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ~ 231 **B** [0.5%] **NU** || 12 οὐρανοῖς **A** || 232 ἱρηνη **S**

¹² εἶπον *rell* || εἶπαν **SA,B,D** [0.5%] **NU**

¹³ αὐτοῖς **ƒ**⁵ **A(D)(N)W** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **SB** [0.5%] **NU**

¹⁴ οτι **ƒ**⁵ **SA,D,N** [95.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **B,W** [4.5%] **NU**

¹⁵ σιωπήσωσιν **ƒ**⁵ [97.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || σιωπήσουσιν **SA,B,N,W** [2.5%] **NU** || σειγήσουσιν **D**

¹⁶ κεκραῶσονται **ƒ**⁵ **A,N,W** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || κραῶσιν **SB** [0.2%] **NU** || κραζονται **D** || one other variant

Jesus weeps over Jerusalem

41 Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῆι,¹ 42 λέγων ὅτι “Εἰ ἔγνων καὶ σύ, καὶ γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ,² τὰ πρὸς εἰρήνην σου!³ Νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. 43 Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ περιβαλοῦσιν⁴ οἱ ἐχθροὶ σου χάρακά σοι· καὶ περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν. 44 Καὶ ἐδαφιοῦσίν σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί—καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ⁵—ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνων τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.”

Jesus cleanses the temple

45 Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας,⁶ 46 λέγων αὐτοῖς, “Γέγραπται:⁷ “Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν”,⁸ ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον ληστῶν!”

47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, 48 καὶ οὐχ εὔρισκον τὸ τί ποιήσουσιν,⁹ ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

Jesus' authority questioned

20 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων,¹⁰ διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἱερεῖς¹¹ καὶ οἱ¹² γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις 2 καὶ εἶπον¹³ πρὸς αὐτὸν λέγοντες,¹⁴

¹ αὐτῆι **f**⁵ N [78%] CP, HF, RP, TR, OC || αὐτην **NA, B, D, W** [22%] NU

² καὶ συ (σοὶ 1.1%) καὶ γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ **f**⁵ N, W (88.1%) CP, HF, RP, TR, OC || 1234567-9 A (9.3%) || ~ 567912 **SB** (1%) NU || 125679 D (0.2%) || 12345 ταῖς ἡμεραῖς ταυταῖς (1.1%) || three other readings (0.2%)

³ σου **f**⁵ (A) N, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || σοὶ D [7%] || --- **SB** [0.3%] NU

⁴ περιβαλοῦσιν **f**⁵ A, B, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || περιβαλλοῦσιν [4%] || παρεμβαλοῦσιν **NC** [1%] NU || παραβαλοῦσιν N || βαλοῦσιν (D) || one other variant

⁵ ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ **f**⁵ A, C, N, W [90%] CP, HF, RP, TR, OC || 12343 [8%] || ~ 34312 **SB** [0.5%] NU || ~ 3431 ὀλι 2 D [0.5%] || eight other variants [1%]

⁶ ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας **f**⁵ A, D, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || 34 N [2%] || 3 τοὺς 4 C || --- **SB** [1%] NU

⁷ γεγραπται **f**⁵ **S** [82%] CP, HF, RP, TR || 1 ὅτι A, C, D, N, W [15%] OC || 1 καὶ ἐσται B [2%] NU || --- [1%]

⁸ ἐστίν **f**⁵ A, C, D, N, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || κληθησεται [5%] || --- **SB** [2%] NU

⁹ ποιήσουσιν **f**⁵ W [44%] CP, OC || ποιήσωσιν **NA, B, C, D, N, Q** [56%] HF, RP, TR, NU

¹⁰ ἐκεῖνων **f**⁵ A, C, N, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB, D, Q** [3.5%] NU

¹¹ ἱερεῖς **f**⁵ A, W [84%] HF, RP, OC || ἀρχιερεῖς **SB, C, D, N, Q** [16%] CP, TR, NU

¹² οἱ *rell* || --- A [15%]

¹³ εἶπον *rell* || εἶπαν **SB** [1%] NU

¹⁴ πρὸς αὐτὸν λεγόντες **f**⁵ A, N, Q, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 C, D [1.5%] || ~ 312 **SB** [1%] NU

“Εἶπε ἡμῖν¹ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς· ἢ τίς ἐστὶν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην;” ³ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἓνα λόγον,² καὶ εἰπατέ μοι: ⁴ Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου—ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;” ⁵ Οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι “Ἐὰν εἴπωμεν, ‘Ἐξ οὐρανοῦ’, ἔρει, ‘Διὰ τί³ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;” ⁶ Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ‘Ἐξ ἀνθρώπων’, πᾶς ὁ λαὸς⁴ καταλιθάσει ἡμᾶς, πεπεισμένοι γάρ ἐστὶν Ἰωάννην προφήτην εἶναι.” ⁷ Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. ⁸ Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.”

Parable of some perverse tenants

⁹ Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: “Ἀνθρωπος⁵ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο⁶ αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανούς. ¹⁰ Καὶ ἐν⁷ καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν⁸ αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ δῆραντες⁹ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν¹⁰ κενόν. ¹¹ Καὶ προσέθετο¹¹ πέμψαι ἕτερον¹² δοῦλον· οἱ δὲ κἀκείνον δῆραντες¹³ καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν. ¹² Καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον¹⁴ οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον. ¹³ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος: ‘Τί ποιήσω? Πέμψω

¹ εἶπε ἡμῖν **ƒ⁵** A,D,N,Q,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || εἶπον 2 B [1%] NU || --- **NC** [1.5%]

² ἓνα λόγον **ƒ⁵** C,D,N,Q [82%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 A [16%] || 2 **SB, W** [2%] NU

³ τί **ƒ⁵** **SB, W** [83%] CP, HF, RP, NU || 1 οὐν A, C, D, N, Q [17%] TR, OC

⁴ πᾶς ὁ λαὸς **ƒ⁵** A, C, N, Q, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 23 *απας* **SB(D)** [1.5%] NU

⁵ ἀνθρωπος **ƒ⁵** **SB(C, D)N, Q** [87%] CP, HF, RP || 1 τις A, W [13%] TR, OC [NU]

⁶ ἐξέδοτο **ƒ⁵** D, N, Q, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC, UBS || ἐξεδετο **SA, B, C** [0.5%] N-A (One of the rare places where UBS and N-A are not the same.)

⁷ ἐν **ƒ⁵** A, W [93%] CP, HF, RP, TR || 1 τῷ C, N, Q [6%] OC || τῷ [0.5%] || --- **SB(D)** [0.5%] NU

⁸ δῶσιν **ƒ⁵** C, D, N, W [93%] CP, HF, RP, TR || δῶσουσιν **SA, B, Q** [4%] OC, NU || --- [3%] || one other variant

⁹ δῆραντες **ƒ⁵** [20%] || δειραντες **SA, B, C(D)N, Q, W** [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU (Is the verb δαιρω or δερω? By far the more common, the literal meaning of δερω is to skin or flay a dead animal, to beat or whip being a derived meaning. Some have doubted the independent existence of δαιρω, but it occurs in *Hermas*, *sim*.6.2.6 [2nd cent.]. The meaning is presumably ‘to beat severely’. That many copyists might change an unfamiliar form to a closely related familiar one is not hard to imagine, but who would change a familiar one to an unfamiliar one?)

¹⁰ δῆραντες αὐτὸν ἐξαπέστειλαν **ƒ⁵** A, C(D)N, Q [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 321 **SB** [0.3%] NU || 12 *απεστειλαν* [2.5%] || 1232 W [0.5%]

¹¹ προσέθετο *rell* || 1 αὐτοῖς Q [2%] OC

¹² πέμψαι ἕτερον **ƒ⁵** N, Q, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **SA, B** [4%] NU || *επεμψεν* 2 D || 1 αὐτοῖς 2 C

¹³ δῆραντες **ƒ⁵** [20%] || δειραντες **SA, B, C, D, N, Q, W** [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹⁴ πέμψαι τρίτον **ƒ⁵** A, C, N, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **SB** [1%] NU || ~ 2 *επεμψεν* D

τὸν υἱὸν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες¹ ἐντραπήσονται. 14 Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς² λέγοντες: Ὁὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε,³ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. 15 Καὶ ἐκβαλόντες⁴ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος? 16 Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.” Ἀκούσαντες δὲ εἶπον,⁵ “Μὴ γένοιτο!”

17 Ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν: “Τί οὖν ἐστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο: Ἰσθὸν ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας”? 18 Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ’ ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέση—λικμήσει αὐτόν!”

19 Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς⁶ ἐπιβαλεῖν ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· καὶ ἐφοβήθησαν⁷—ἐγνώσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν.⁸

To Caesar, Caesar's; to God, God's

20 Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται⁹ αὐτοῦ λόγου,¹⁰ εἰς τὸ¹¹ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. 21 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες: “Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον ἀλλ’ ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις. 22 Ἐξεστὶν ἡμῖν¹² Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὐ?”

¹ ἰδόντες **ƒ**⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,C,D,Q [1.5%] NU

² εαυτους **ƒ**⁵ A,C,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || αλληλους NB,D [1.5%] NU || two other variants [0.5%]

³ δευτε **ƒ**⁵ NC,D [90%] CP,HF,RP,TR,OC || --- A,B,N,Q,W [10%] NU

⁴ εκβαλοντες **ƒ**⁵ [24%] || 1 αυτον NA,B,D,N,Q,W [76%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || λαβοντες αυτον εξεβαλον C (some 7% have εκβαλλοντες)

⁵ ειπον *rell* || ειπαν NB,D,Q [1.5%] NU

⁶ αρχιερεις και οι γραμματεις **ƒ**⁵ ND,N [88%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4231 A,B,W [12%] NU || ~ 423 φαρισαιοι C || three other variants

⁷ εφοβηθησαν **ƒ**⁵ [65%] CP,HF,RP || 1 τον λαον NA,B,C(D) [35%] TR,OC,NU || 1 τον οχλον N,W

⁸ την παραβολην ταυτην ειπεν **ƒ**⁵ A,C,N,W [93%] CP,HF,RP,TR || ~ 4123 NB [3%] NU || ~ ειρηκεν 123 D || 124 [3%] || τας παραβολας ελεγεν [1%] OC || two other variants

⁹ επιλαβονται *rell* || επιλαβονται [21%]

¹⁰ λογου *rell* || λογον C,N [18%] || λογων D

¹¹ εις το **ƒ**⁵ A,N,W [99%] (CP)HF,RP,TR,OC || ωστε NB,C,D [1%] NU

¹² ημιν **ƒ**⁵ C(D)W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ημας NA,B [2.5%] NU || --- N || one other variant

23 Κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί με πειράζετε?¹ 24 Ἐπιδείξατέ² μοι δηνάριον³—τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν?” Ἀποκριθέντες⁴ δὲ εἶπον,⁵ “Καίσαρος”. 25 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,⁶ “Ἀπόδοτε τοίνυν⁷ τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ”. 26 Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.

Sadducees deny resurrection

27 Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες⁸ ἀνάστασιν μὴ εἶναι,⁹ ἐπηρώτησαν αὐτὸν 28 λέγοντες: “Διδάσκαλε, Μωσῆς¹⁰ ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ,¹¹ ἵνα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ λάβῃ¹² τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ¹³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 29 Ἐπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος· 30 καὶ ἔλαβεν¹⁴ ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹⁵ 31 καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν.¹⁶ ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ¹⁷—οὐ κατέλιπον τέκνα,¹⁸ καὶ ἀπέθανον. 32 Ὑστερον δὲ πάντων,¹⁹ ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.²⁰ 33 Ἐν τῇ οὖν²¹ ἀναστάσει,²² τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή? Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.”

¹ τι με πειράζετε **f**⁵⁵ A(C)D,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB** [1.5%] NU

² επιδείξατε **f**⁵⁵ C,N [85%] CP, HF, RP, TR || δείξατε **NA**, B, D, W [15%] OC, NU

³ δηνάριον *rell* || 1 οἱ δε εδειξαν και ειπε (**N**)C,N [20%] (plus several minor variations)

⁴ αποκριθεντες **f**⁵⁵ A,C(D,W) [97%] CP, HF, RP, TR, OC || οἱ **SB**, N [3%] NU

⁵ ειπον *rell* || ειπαν **SB**, C [0.5%] NU

⁶ αυτοις **f**⁵⁵ A,C,D,N,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || προς αυτους **SB** [3%] NU

⁷ αποδοτε τοινυν **f**⁵⁵ A,C,N,W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 **SB** [2%] NU || 1 D || 1 ουν [6%]

⁸ αντιλεγοντες **f**⁵⁵ A,W (94.3%) CP, HF, RP, TR[NU] || λεγοντες **SB**, C, D, N (5.4%) OC || three other variants (0.3%)

⁹ αναστασιν μη ειναι *rell* || ~ 231 N [2.5%] OC

¹⁰ μωσης **f**⁵⁵ **NA** [60%] HF, RP, TR || μωσσης B, D, N, W [40%] CP, OC, NU

¹¹ αποθανη **f**⁵⁵ A,N,W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || η B [4%] NU || D is wild || three other variants || **N** omits whole line

¹² ο αδελφος αυτου λαβη **f**⁵⁵ [20%] || ~ 4123 A,B,D,N,W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹³ εξαναστησει **f**⁵⁵ **SB**, D, N [67%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || εξαναστησει A, W [33%]

¹⁴ ελαβεν **f**⁵⁵ A,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB**, D [0.5%] NU

¹⁵ την γυναικα και ουτος απεθανεν ατεκνος **f**⁵⁵ A,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB**, D [1%] NU

¹⁶ αυτην **f**⁵⁵ **SB**(D)W [55%] CP, HF, TR, OC, NU || 1 οωσαυτως A [45%] RP

¹⁷ επτα **f**⁵⁵ **NA**, B, D [73%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || 1 και W [27%] some TRs

¹⁸ κατελιπον *rell* || κατελειπον A [18%] || αφηκαν D || two other variants

¹⁹ δε παντων **f**⁵⁵ A,W [60%] CP, HF, RP, TR, OC || 2 [35%] || 1 [2%] || --- **SB**, D [0.3%] NU

²⁰ απεθανεν και η γυνη **f**⁵⁵ A,W [98%] CP, HF, RP, TR || ~ 2341 **SB**, D [2%] OC, NU

²¹ εν τη ουν **f**⁵⁵ A,D,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 **N** || ~ η γυνη 312 B [0.5%] NU

²² ουν αναστασει *rell* || ~ 21 [0.5%] OC

34 Καὶ ἀποκριθεὶς¹ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐγκαμίσκονται.² 35 οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγκαμίζονται.³ 36 Οὔτε⁴ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσάγγελοι γὰρ εἰσιν—καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ⁵ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. 37 Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωϋσῆς⁶ ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει: ‘Κύριον τὸν Θεὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν⁷ Θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν⁸ Θεὸν Ἰακώβ’. 38 Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων—πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.” 39 Ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν γραμματέων εἶπον,⁹ “Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας”. 40 Οὐκέτι δὲ¹⁰ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Is the Christ David's Son?

41 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς: “Πῶς λέγουσιν¹¹ τὸν Χριστὸν Υἱὸν Δαυὶδ εἶναι;¹² 42 Καὶ αὐτὸς¹³ Δαυὶδ λέγει ἐν Βίβλῳ¹⁴ Ψαλμῶν, ‘Εἶπεν ὁ¹⁵ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου: Κάθου ἐκ δεξιῶν μου 43 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου’. 44 Δαυὶδ οὖν Κύριον αὐτὸν¹⁶ καλεῖ, καὶ πῶς Υἱὸς αὐτοῦ¹⁷ ἔστιν;”

Jesus denounces the scribes

45 Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ:¹⁸ 46 “Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελότων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας

¹ ἀποκριθεὶς **f**⁵ A,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB**, D [1%] NU

² ἐγκαμίσκονται **f**⁵ Q [74%] CP, HF, RP, TR || ἐγκαμίζονται A,W [23%] OC || γαμίσκονται **SB** [2%] NU || γαμίζονται [1%] || γαμουνται D || two other variants

³ ἐγκαμίζονται **f**⁵ A,W [84%] CP, HF, RP || ἐγκαμίσκονται [9%] TR || γαμίζονται **SD**, Q [4%] OC, NU || γαμίσκονται B [3%]

⁴ οὔτε **f**⁵ **NQ**, W [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ουδε A, B, D [5.5%] NU

⁵ του **f**⁵ Q, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || τω D || --- **SA**, B [0.3%] NU

⁶ μωυσης **f**⁵ B, D, Q, W [55%] CP, OC, NU || μωσης **SA** [45%] HF, RP, TR

⁷ τον **f**⁵ A, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB**, D [1%] NU

⁸ τον **f**⁵ A, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB**, D [1%] NU || W omits phrase

⁹ ειπον *rell* || ειπαν **SB**, D [0.5%] NU

¹⁰ δε **f**⁵ A, D, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || γαρ **SB** [1%] NU

¹¹ λεγουσιν *rell* || 1 τινες A [17%]

¹² υιον δαυιδ ειναι **f**⁵ A, Q, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 321 **SB** [0.3%] NU || ~ 312 [1%] || 12 D || υιος 2 εστιν [1%]

¹³ και αυτος **f**⁵ A, D, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 γαρ **SB** [2%] NU || 12 γαρ Q

¹⁴ βιβλω *rell* || 1 των D, W [8.5%] OC

¹⁵ ο **f**⁵ **SA**, Q, W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || --- B(D) NU

¹⁶ κυριον αυτον *rell* || ~ 21 A, B, Q [17%] OC

¹⁷ υιος αυτου **f**⁵ **SD**, Q, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 A, B [8%] NU

¹⁸ αυτου **f**⁵ **SA**, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || αυτους (Q) || εαυτου [1.5%] || --- B, D [0.3%]

ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δεῖπνοις· 47 οἱ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται¹ περισσότερον κρίμα.”

A lesson in giving

21 Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον² πλουσίου. 2 Εἶδεν δὲ τινὰ καὶ³ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά.⁴ 3 Καὶ εἶπεν: “Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη⁵ πλεῖον πάντων ἔβαλεν· 4 ἅπαντες⁶ γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ,⁷ αὕτη δὲ, ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς, ἅπαντα⁸ τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.”⁹

Jerusalem will be destroyed

5 Καὶ τινῶν λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται, εἶπεν, 6 “Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε—ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον¹⁰ ὃς οὐ καταλυθήσεται.”

The Olivet Discourse

7 Ἐπρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες: “Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται?” καὶ “Τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ¹¹ ταῦτα γίνεσθαι?” 8 Ὁ δὲ εἶπεν: “Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε, πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες ὅτι¹² ‘Ἐγὼ εἰμὶ’ καὶ ‘Ὁ καιρὸς ἤγγικεν’. Μὴ οὖν¹³ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. 9 Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ’ οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.”

¹ ληψονται *rell* || λημψονται ἸΑ,Β,Δ,Ω [1%] ΝΥ

² τα δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον **ƒ**⁵ Α, Q, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 456123 ἸΒ, Δ [3%] ΝΥ || four other variants

³ τινὰ καὶ **ƒ**⁵ (Α) Q, W [84%] CP, HF, RP || ~ 21 Δ [11%] TR || 1 ἸΒ [5%] OC, ΝΥ

⁴ δύο λεπτά **ƒ**⁵ Α, (Δ) W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 ἸΒ, Q [1%] ΝΥ

⁵ ἡ πτωχὴ αὕτη **ƒ**⁵ Α, Q, W [95%] HF, RP, TR, OC || ~ 312 ἸΒ(Δ) [5%] CP, ΝΥ

⁶ ἅπαντες **ƒ**⁵ Α, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || παντες ἸΒ(Δ) [1%] ΝΥ

⁷ τοῦ θεοῦ **ƒ**⁵ Α, Δ, Q, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- ἸΒ [1.5%] ΝΥ

⁸ ἅπαντα **ƒ**⁵ Α, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || παντα ἸΒ, Δ, Q [1.5%] ΝΥ

⁹ ἔβαλεν *rell* || 1 ταῦτα λεγων εφανεῖ ο εχων οτα ακουειν ακουετω [20%] (there are a few minor variations)

¹⁰ λιθος ἐπὶ λιθον **ƒ**⁵ W (32.2%) CP || 12 λιθω Α, Q (65.1%) HF, RP, TR, OC, ΝΥ || 12 λιθων (0.3%) || 12 λιθω ὡδε ἸΒ(Δ) (0.5%) || 123 ὡδε (0.4%) || ὡδε 12 λιθω (0.5%) || ὡδε 32 λιθω (0.5%) || ὡδε 123 (0.2%) || two other variants (0.2%)

¹¹ μέλλῃ *rell* || μέλλει W [12%]

¹² ὅτι **ƒ**⁵ Α, Δ, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- ἸΒ [1%] ΝΥ

¹³ οὖν **ƒ**⁵ Α, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- (Ἰ)Β, Δ [1%] ΝΥ

Things are going to get bad, really bad

10 Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς: “Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ¹ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. 11 Σεισμοὶ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ² λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ’ οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται.³ 12 Πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων,⁴ ἐπιβαλοῦσιν ἐφ’ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς⁵ συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους⁶ ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. 13 Ἀποβήσεται δὲ⁷ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. 14 Θέσθε⁸ οὖν εἰς τὰς καρδίας⁹ ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν ἧ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν ἢ ἀντιστήναι¹⁰ πάντες¹¹ οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. 16 Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν,¹² καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. 17 Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.¹³ 18 (Καὶ θριξὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται—19 ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.)

Jerusalem will be destroyed

20 “Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλομένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν¹⁴ Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. 21 Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. 22 Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὐταῖ εἰσιν, τοῦ πληρωθῆναι¹⁵ πάντα τὰ γεγραμμένα. 23 Οὐαὶ δὲ¹⁶ ταῖς ἐν

¹ ἐπὶ **f⁵** B,W [91%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐπ **NA, D** [9%] NU

² κατὰ τοποὺς καὶ **f⁵** A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 312 **SB** [0.5%] NU

³ καὶ (-κ. 0.6%) σημεῖα (-σ. 0.4%) ἀπ οὐρανοῦ (-α. ο. 0.3%) μεγάλα (-μ. A 0.3%) εἶσται (-ε. 0.2%)

f⁵ (A) W (85.9%) CP, HF, RP, TR, OC || ~ 125346 **S** (5.8%) || ~ 512346 (1.6%) || ~ 123465 (0.4%) || ~ 125634 (0.2%) || ~ 341256 **D** (0.2%) || ~ 134256 **B, NU** || 12345 εἰσονται (4.3%) || ~ 12534 εἰσονται (1%) || five further variants (0.5%)

⁴ ἀπάντων **f⁵** [34%] CP, TR || πάντων **NA, B, D, W** [66%] HF, RP, OC, NU

⁵ εἰς **f⁵** A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 τὰς **SB, D** [0.5%] NU

⁶ ἀγομένους **f⁵** A, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀπαγομένους **SB, D** [1.5%] NU

⁷ δε **f⁵** A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB, D** [0.5%] NU

⁸ θέσθε **f⁵** [97%] CP, HF, RP, TR, OC || θετε **NA, B, D, W** [3%] NU

⁹ εἰς τὰς καρδίας **f⁵** W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐν ταῖς καρδίαις **NA, B, D** [3%] NU

¹⁰ ἀντειπεῖν ἢ ἀντιστήναι **f⁵** A [30%] || ~ 321 **SB** [1.5%] NU || 1 οὐδε 3 **W** [68%] CP, HF, RP, TR, OC || 3 **D** || two other variants

¹¹ πάντες **f⁵** **NA, D, W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀπάντες **B** [0.5%] NU

¹² συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν **f⁵** [75%] CP, HF, RP, OC || ~ 54123 **SB(D)** [23%] TR, NU || 54 συγγενεῶν 23 **A, W** || at least eight further variants [2%]

¹³ ὑπο πάντων δια το ὄνομα μου *reII* || ~ 345612 [20%]

¹⁴ τὴν **f⁵** A [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SB(D)W** [0.5%] NU

¹⁵ πληρωθῆναι **f⁵** C [56%] CP, TR, OC || πλησθῆναι **NA, B, D, N, W** [44%] HF, RP, NU

¹⁶ δε **f⁵** **NA, C, N, W** [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **B, D** [1%] NU

γαστρι ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! Ἔσται γὰρ¹ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὄργη ἐν² τῷ λαῷ τούτῳ. **24** Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας,³ καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη.⁴ Καὶ Ἰερουσαλήμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι⁵ πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν.

Christ will return to the earth

25 “Καὶ ἔσται⁶ σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχή ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης⁷ θαλάσσης καὶ σάλου· **26** ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῆ⁸ οἰκουμένη—αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. **27** Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. **28** Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.”

Parable of the fig tree

29 Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς: “Ἴδετε τὴν συκὴν καὶ πάντα τὰ δένδρα. **30** Ὅταν προβάλλωσιν⁹ ἤδη, βλέποντες ἄφ’ ἐαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη¹⁰ ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. **31** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **32** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται. **33** Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,¹¹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹²

¹ γαρ *rell* || 1 τότε [2.5%] OC

² ἐν **ƒ**⁵ W [87%] CP, HF, RP, TR || --- **Ⲛ** A, B, C, D, N [13%] OC, NU

³ μαχαίρας **ƒ**⁵ **Ⲛ** A, C, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || μαχαίρης B [0.5%] NU || μαχαίραις W || ρομφαίας D [0.5%]

⁴ παντα τα εθνη **ƒ**⁵ A, C, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 **Ⲛ** B [1%] NU

⁵ αχρι **ƒ**⁵ A, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ου **Ⲛ** B, N [1.5%] NU || αχρις ου C, D [4%] || 1 ουν [1%] || two other variants

⁶ εσται **ƒ**⁵ A, C, N, W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC || εσονται **Ⲛ** B, D, NU

⁷ ηχουσης **ƒ**⁵ D, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || ηχους **Ⲛ** A, B, C, N [7%] NU

⁸ τη *rell* || εν 1 CP

⁹ προβαλλωσιν **ƒ**⁵ [28%] || προβαλωσιν **Ⲛ** A, B, C, W [66%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || προσβαλωσιν [5%] || προβαλουσιν **Ⲛ** || προβασωσιν D || three other variants

¹⁰ ηδη *rell* || --- N [15%]

¹¹ παρελευσεται **ƒ**⁵ C, W [32%] || παρελευσονται **Ⲛ** A, B, D, N [68%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹² παρελθωσιν **ƒ**⁵ A, C, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC || παρελευσονται **Ⲛ** B, D, T, W [1%] NU

Watch and pray

34 “Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν¹ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος² ἐφ’ ὑμᾶς ἐπιστῆ³ ἢ ἡμέρα ἐκείνη. 35 Ὡς παγίς γὰρ ἐπελεύσεται⁴ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. 36 Ἀγρυπνεῖτε οὖν⁵ ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι ἵνα καταξιοθῆτε⁶ ἐκφυγεῖν πάντα⁷ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου.”

His daily routine

37 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν. 38 Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὄρθριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Judas joins the plot against Jesus

22 Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἄζύμων, ἡ λεγομένη Πάσχα. 2 Καὶ ἐζήτουν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. 3 Εἰσηλθεν δὲ ὁ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν (τὸν ἐπικαλούμενον⁹ Ἴσκαριώτην), ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. 4 Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ¹⁰ στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτόν παραδῶ αὐτοῖς.¹¹ 5 Καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύρια¹² δοῦναι. 6 Καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτόν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.¹³

¹ βαρηθωσιν **f**⁵ NA,B,C,T,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU || βαρυνθωσιν D [20%] TR || βαρυθωσιν N [5%]

² αιφνιδιος *rell* || αιφνιδιος [18%] || εφνιδιος **ς** || εφνιδιον N || ενιφνιος D || one other variant

³ αιφνιδιος εφ υμας επιστη **f**⁵ C,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4231 (S)B(D)T [1%] NU || ~ 1423 A,N [3%] || four other variants [1%]

⁴ γαρ επελευσεται **f**⁵ A,C,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ελευσεται [3%] || ~ επεισελευσεται 1 (NB,D)NU

⁵ ουν **f**⁵ A,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || δε NB,D,NU

⁶ καταξιοθητε **f**⁵ A,C,D,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || κατισχυσητε **ς**T(W) [1.5%] NU || κατισχυσηται B [0.2%]

⁷ παντα **f**⁵ **ς** [85%] CP,HF,RP,OC || ταυτα 1 B,D [11%] TR,NU || 1 ταυτα A,C,N,W [4%] || two other variants

⁸ ο **f**⁵ [47%] TR,OC || --- NA,B,C,D,N,W [53%] CP,HF,RP,NU

⁹ επικαλουμενον **f**⁵ A,C,N [92%] CP,HF,RP,TR,OC || καλουμενον NB,D,W [3.5%] NU || λεγομενον [4%] || two other variants

¹⁰ και **f**⁵ NA,B(D) [75%] HF,RP,NU || 1 τοις C,W [21%] CP,TR || 1 γραμματευσιν 1 N [4%] OC

¹¹ αυτον παραδω αυτοις **f**⁵ A,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 321 P^{75v}NB,C [7%] NU || ~ 21 (D) || one other variant

¹² αργυρια **f**⁵ A,C [49%] OC || αργυριον P⁷⁵NB,D,N,W [51%] CP,HF,RP,TR,NU

¹³ αυτοις ατερ οχλου **f**⁵ N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵NA,B,C [1%] NU || 23 D 1 [3%]

The last night

Preparation for the last Passover

7 Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν¹ ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. 8 Καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών, “Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν”. 9 Οἱ δὲ εἶπον² αὐτῷ, “Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν?”³ 10 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἴδου, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ⁴ εἰσπορεύεται. 11 Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότη τῆς οἰκίας, ‘Λέγει σοι ὁ Διδάσκαλος: Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω?’ 12 Κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγειον⁵ μέγα, ἐστρωμένον ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.” 13 Ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἶρηκεν⁶ αὐτοῖς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.

They eat the Passover

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν, καὶ οἱ δώδεκα⁷ ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 15 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ’ ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. 16 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι⁸ οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ⁹ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.” 17 Καὶ δεξιόμενος¹⁰ ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν: “Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς.¹¹ 18 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι¹² οὐ μὴ πῖω¹³ ἀπὸ τοῦ γενήματος¹⁴ τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου¹⁵ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ.”

¹ ἐν **F**⁵ **SA,N,W** [99%] **CP,HF,RP,TR,OC**[**NU**] || --- **B,C,D** [1%]

² εἶπον *rell* || εἶπαν **P**⁷⁵**SB,C,D** [1.5%] **NU** || εἶπων [1%]

³ ἐτοιμάσομεν **F**⁵ [60%] **CP,HF,RP** || ἐτοιμάσωμεν **P**⁷⁵**SA(B)C(D)N,W** [40%] **TR,OC,NU**

⁴ οὗ **F**⁵ **D,W** [86%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 1 εἰαν **A,N** [12%] || εἰς ἡν **SB,C** [1.5%] **NU** || three other variants [0.5%]

⁵ ἀνάγειον **F**⁵ **A,B(D)N** [45%] **NU** || ἀνωγαῖον [27%] **CP,OC** || ἀνωγειον [17%] **HF,RP,TR** || ἀνωγαῖον [5%] || ἀνογαῖον [4%] || ἀναγειον **C,W** [1%] || ἀνωγαῖον **Σ** || three other variants [1%]

⁶ εἶρηκεν **F**⁵ **A,N,W** [94%] **CP,HF,RP,TR,OC** || εἶρηκει **P**⁷⁵**SB,C,D** [1%] **NU** || εἶπεν [5%]

⁷ δώδεκα **F**⁵ **A,C,N,W** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **P**⁷⁵**SB,D** [0.5%] **NU**

⁸ οὐκέτι **F**⁵ **(D)N,W** [97%] **CP,HF,RP,TR,OC** || --- **P**⁷⁵**SA,C,B** [3%] **NU** || one other variant

⁹ ἐξ αὐτοῦ **F**⁵ **A,N,W** [98%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ἀπ 2 **D** [1%] || αὐτο **SB,C** [1%] **NU** || one other variant

¹⁰ δεξιόμενος *rell* || 1 το **A,D,W** [12%] **OC** || 1 καὶ [3%]

¹¹ ἑαυτοῖς **F**⁵ **A,D,N,W** [93%] **CP,HF,RP,TR,OC** || εἰς ἑαυτοῦς **B,C** [6%] **NU** || εἰς αὐτοῦς [1%] || ἀλλήλοισ **Σ** || two other variants

¹² ὅτι **F**⁵ **SA,N,W** [98%] **CP,HF,RP,TR,OC**[**NU**] || --- **B,C,D** [2%]

¹³ οὐ μὴ πῖω **F**⁵ **A,C,N** [92.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** || 123 ἀπο του νυν **P**⁷⁵**SB** [6%] **NU** || ~ ἀπο του νυν 123 **D** [1.5%] || 123 νυν **W**

¹⁴ γενήματος **F**⁵ **P**⁷⁵**SA,B,C,D,N,W** [85%] **CP,HF,RP,OC,NU** || γεννηματος [15%] **TR**

¹⁵ ὅτου **F**⁵ **A,D,N** [98%] **CP,HF,RP,TR,OC** || ου **SB,C** [2%] **NU** || του **W**

Jesus institutes the Lord's Supper

19 Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, “Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν”. 20 Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον,¹ μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων: “Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.”²

The betrayer is present

21 “Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ’ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης! 22 Καὶ³ ὁ μὲν Υἱὸς⁴ τοῦ Ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὀρισμένον,⁵ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὗ παραδίδοται!” 23 (Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἶη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.)

Wanting to be ‘the greatest’ is not a valid option

24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. 25 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. 26 Ὑμεῖς δὲ οὐχ⁷ οὕτως—ἀλλ’ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω⁸ ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. 27 Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν? Οὐχ⁹ ὁ ἀνακείμενος? Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν¹⁰ ὡς ὁ διακονῶν. 28 Ὑμεῖς δὲ ἔστε οἱ διαμεμενηκότες μετ’ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. 29 Κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ Πατὴρ μου, βασιλείαν, 30 ἵνα ἐσθίητε¹¹ καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.¹² καὶ καθίσεσθε¹ ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς² τοῦ Ἰσραήλ!”

¹ ὡσαυτως και το ποτηριον **f⁶⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P^{75v}SB [0.5%] NU || D has long omission

² εκχυνομενον **f⁶⁵** N(W) [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εκχυννομενον SA,B,T [3.5%] NU

³ και **f⁶⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || οτι P⁷⁵SB,D,T [1%] NU

⁴ μεν υιος **f⁶⁵** A(D)N,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 S || ~ 21 P^{75v}B,T [0.3%] NU

⁵ πορευεται κατα το ωρισμενον **f⁶⁵** A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P^{75v}SB,D,T [3%] NU

⁶ κυριευουσιν *rell* || κυριευσουσιν [3.5%] || κατακυρευουσιν N [13%]

⁷ ουχ *rell* || ουκ CP

⁸ γενεσθω **f⁶⁵** A,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR || γινεσθω (SB,D)T [3.5%] OC,NU

⁹ ουχ **f⁶⁵** (D) [33%] || ουχι P⁷⁵SA,T [67%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ουχει B,N,W

¹⁰ ειμι εν μεσω υμων **f⁶⁵** (A)N,Q^v,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 SB,T [0.5%] NU || D is wild

¹¹ εσθιητε **f⁶⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εσθητε P⁷⁵B,D,T,NU || εσθιηται SQ || εσθειηται W || εσθειεται N

¹² εν τη βασιλεια μου **f⁶⁵** P⁷⁵SA,B,N,Q,T,W [60%] CP,HF,TR,OC,NU || 123 D || --- [40%] RP [homoioteleuton]

Peter will deny Him

31 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος:³ “Σίμων, Σίμων! Ἴδου ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σι니아σαι⁴ ὡς τὸν σῖτον. 32 Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ⁵ ἡ πίστις σου· καὶ σύ, ποτε ἐπιστρέψας, στηριζον⁶ τοὺς ἀδελφούς σου.” 33 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, “Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι!” 34 Ὁ δὲ εἶπεν, “Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ⁷ φωνήσῃ⁸ σήμερον ἀλέκτωρ πρὶν ἢ⁹ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με!”¹⁰

“Buy a sword”

35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου¹¹ καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τινος ὑστερήσατε?”¹² Οἱ δὲ εἶπον,¹³ “Οὐδενός.”¹⁴ 36 Εἶπεν οὖν¹⁵ αὐτοῖς: “Ἀλλὰ νῦν, ὁ ἔχων βαλάντιον¹⁶ ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλήσει¹⁷ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγοράσει¹⁸ μάχαιραν. 37 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι¹⁹ τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί: τὸ ‘Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη’· καὶ γὰρ τὰ²⁰ περὶ

¹ καθισεσθε **f⁵⁵** [64%] CP, HF, RP, OC || καθισεσθε **ssN** [23%] NU || καθισθησε [12%] TR || καθισθησε B, T [0.5%] || καθισσεσθαι A, Q, W || καθεζησθε D || two other variants

² κρινοντες τας δωδεκα φυλας **f⁵⁵** **SA, N, Q, W** [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 **P⁷⁵(B)T** [0.3%] NU || 134 D

³ ειπεν δε ο κυριος **f⁵⁵** **SA, D, N, Q, W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵B, T** [0.5%] NU

⁴ σινιασαι *rell* || σινιασαι OC || σεινιασαι **P^{75v}A, B, D, N, Q, T, W** || ζινιασαι **ss**

⁵ εκλιπη **f⁵⁵** **SB, D, N, T** [52%] HF, RP, OC, NU || εκλειπη A, Q, W [48%] CP, TR

⁶ στηριζον **f⁵⁵** **D, N, W** [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC || στηρισον **SA, B, Q, T** [4.5%] NU || three other variants

⁷ μη **f⁵⁵** **A, D, N, W** [95.5%] CP, HF, RP, TR || --- **P^{75v}SB, T** [4.5%] OC, NU

⁸ φωνηση **f⁵⁵** **N, W** [64%] CP, HF, RP || φωνησει **SA, B, D, T** [36%] TR, OC, NU

⁹ πριν η **f⁵⁵** **A, N, W** [90.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 Q [2%] || εως **SB, T** [1.5%] NU || εως ου [6%] || εως ουτου D

¹⁰ απαρνηση μη ειδεναι με **f⁵⁵** **A(D)N, W** [92%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 [1%] || 123 [1%] || 134 [1.5%] || ~ 413 **SB, T** [0.5%] NU || ~ 143 Q [1%] || απαρνησει 234 [3%]

¹¹ βαλαντιου **f⁵⁵** [63%] HF, RP, TR || βαλλαντιου **P^{75v}SA, B, D, N, Q, T, W** [37%] CP, OC, NU

¹² υστερησατε *rell* || υστερηθητε [2%] OC || υστερησεται **ssN** || three other variants

¹³ ειπον *rell* || ειπαν B, D, T [0.5%] NU || ειπεν A

¹⁴ ουδενος **f⁵⁵** **ssD** [52%] CP, TR || ουθενος **P⁷⁵A, B, N, Q, T, W** [48%] HF, RP, OC, NU

¹⁵ ειπεν ουν **f⁵⁵** **A, N, Q, W** [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 δε **P⁷⁵B, T** [1.5%] NU || ο δε 1 **ssD** [0.2%] || --- [0.5%]

¹⁶ βαλαντιον **f⁵⁵** [60%] HF, RP, TR || βαλλαντιον **SA, B, D, N, Q, T, W** [40%] CP, OC, NU

¹⁷ πωλησει **f⁵⁵** **N** [64%] CP, HF, RP, OC || πωλησατω **P^{75v}SA, B, Q, T, W** [28%] TR, NU || πωλησει [4%] || πωληση [4.5%] || πωλησαι D

¹⁸ αγορασει **f⁵⁵** **D** [77%] CP, HF, RP, OC || αγορασατω **P^{75v}SA, B, Q, T, W** [21%] TR, NU || αγοραση N [2%]

¹⁹ ετι **f⁵⁵** **N** [94%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **SA, B, D, Q, T, W** [6%] NU

²⁰ τα **f⁵⁵** **A, N** [99%] CP, HF, RP, TR, OC || το **SB, D, Q(T)W** [1%] NU

ἐμοῦ τέλος ἔχει.” 38 Οἱ δὲ εἶπον,¹ “Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο”. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἰκανόν ἐστιν.”

Gethsemane

39 Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.² 40 Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, “Προσεύχεσθε, μὴ εἰσελεθεῖν εἰς πειρασμόν”. 41 Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάρσθη ἀπ’ αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεῖς τὰ γόνατα προσήχετο 42 λέγων, “Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν³ τὸ ποτήριον τοῦτο⁴ ἀπ’ ἐμοῦ—πλὴν, μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν, γενέσθω!”⁵ 43 Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ’ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. 44 Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσήχετο· ἐγένετο δὲ⁶ ὁ ἰδρῶς⁷ αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος, καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.⁸ 45 Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς⁹ εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους¹⁰ ἀπὸ τῆς λύπης. 46 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τί καθεύδετε? Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.”

Betrayal and arrest

47 Ἐτι δὲ¹¹ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος· καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο¹² αὐτούς!¹³ Καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν (τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδῶκε αὐτοῖς, “Ὁν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν”).¹⁴ 48 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹⁵ εἶπεν αὐτῷ, “Ἰούδα, φιλήματι τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδως?”

¹ εἶπον *rell* || εἶπαν P⁷⁵ NB, D, Q, T [1%] NU || εἶπων [1%]

² αὐτοῦ f⁵ N [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NA, B, D, Q, T, W [3%] NU

³ παρενεγκεῖν f⁵ A, N, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC || παρενεγκε P⁷⁵ B(D) Q, T [13%] NU || παρενεγκαι N [7%]

⁴ το ποτηριον τουτου f⁵ A, N, W [99%] CP, HF, RP, TR || ~ 312 P⁷⁵ B(D) Q, T [1%] OC, NU || ~ 3123 N

⁵ γενεσθω f⁵ P⁶⁹ (D) N [77%] CP, HF, RP, TR || γινεσθω (P⁷⁵ NA, B) Q, T, W [23%] OC, NU

⁶ εγενετο δε f⁵ D, Q [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ και 1 N [3.5%] NU || omit verses 43-44

P^{69,75} A, B, N, T, W (1.3%) (NU puts them in [[]])

⁷ ιδρως *rell* || υδρως CP

⁸ have verses 43-44 f⁵ (N) D, Q (98.7%) CP, HF, RP, TR, OC [[NU]] || omit verses 43-44 P^{69,75} A, B, N, T, W (0.9%) || place them after Mt. 26:39 (C) (0.4%)

⁹ μαθητας *rell* || 1 αὐτου [3%] TR

¹⁰ αὐτους κοιμωμενους f⁵ A, N, Q, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ NB, D, T, 0171 [1.5%] NU

¹¹ δε f⁵ D, 0171 [83%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NA, B, N, T, W [17%] NU

¹² προηρχετο *rell* || προηγεν D [8%] OC || προσηρχετο P⁷⁵ [2%]

¹³ αὐτους γαρ σημειον δεδωκει αυτοις ον αν φιλησω αυτος εστιν f⁵ D [45%] CP, HF, RP, OC, NU || αυτων [15%] TR || αὐτου W

¹⁴ τοτου γαρ σημειον δεδωκει αυτοις ον αν φιλησω αυτος εστιν f⁵ D [45%] (with minor variations) CP, OC || --- P⁷⁵ NA, B, N, T, W [55%] HF, RP, TR, NU

¹⁵ ο δε ιησους f⁵ A, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 32 P⁷⁵ NB, T [1%] NU

49 Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον¹ αὐτῷ,² “Κύριε, εἰ πατάξομεν³ ἐν μαχαίρᾳ?”⁴ 50 Καὶ ἐπάταξεν εἰς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως⁵ καὶ ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ οὖς⁶ τὸ δεξιόν! 51 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἐάτε ἕως τούτου!” καὶ ἀπάμενος τοῦ ὀπίου αὐτοῦ⁷ ἴασατο αὐτόν.

52 Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς⁸ πρὸς τοὺς παραγενομένους πρὸς⁹ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους: “Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξεληλύθατε¹⁰ μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων? 53 Καθ’ ἡμέραν ὄντος μου μεθ’ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ’ ἐμέ. Ἀλλὰ¹¹ αὕτη ὑμῶν ἐστίν¹² ἡ ὥρα· καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους!”

Peter denies Jesus

54 Συλλαβόντες δὲ αὐτόν, ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον¹³ εἰς τὸν οἶκον¹⁴ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. 55 Ἀψάντων¹⁵ δὲ πῦρ¹⁶ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν,¹⁷ ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ¹⁸ αὐτῶν. 56 Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν, “Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν”. 57 Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτόν¹⁹ λέγων, “Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν!”²⁰

¹ ειπον *rell* || ειπαν P⁷⁵ NB, D, T [1%] NU

² αυτω **f**⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, T [1%] NU || τω κυριω D

³ παταξομεν *rell* || παταξωμεν [22%]

⁴ μαχαيرا **f**⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || μαχαιρη P⁷⁵ NB, D, T [1%] NU

⁵ τον δουλον του αρχιερεως **f**⁵ P⁷⁵ A, D, W, 0171^v [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 3412 NB, T [1.5%] NU

⁶ αυτου το ους **f**⁵ A, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵ NB, T, 0171 [2%] NU || 12 οπιον D [2%]

⁷ αυτου **f**⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, T, W [2.5%] NU || D is wild

⁸ ο ιησους **f**⁵ W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 2 P⁷⁵ NA, B, T [0.5%] NU || --- D [1%]

⁹ προς **f**⁵ S [33%] CP || επ P⁷⁵ A, B, D, T, W, 0171 [67%] HF, RP, TR, OC, NU

¹⁰ εξηληλυθατε **f**⁵ A, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC || εξηλθατε P⁷⁵ NB, D, T [4%] NU || εξηλθετε 0171 [16%]

¹¹ αλλα **f**⁵ D, T [46%] || αλλ P⁷⁵ NA, B [54%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || αλλ η W

¹² υμων εστιν **f**⁵ A [80%] CP, HF, RP, TR || ~ 21 P⁷⁵ B, D, T, W [20%] OC, NU || 2 S

¹³ εισηγαγον **f**⁵ P⁷⁵ NA, B, T [37%] CP, NU || 1 αυτον [55%] HF, RP, TR, OC || συνηγαγον αυτον W || --- (D) [8%]

¹⁴ τον οικον **f**⁵ A, D, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || την οικιαν P⁷⁵ NB, T [7%] NU

¹⁵ απαντων **f**⁵ A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || περιαπαντων P⁷⁵ NB, T [0.5%] NU

¹⁶ πυρ *rell* || πυραν [2.5%] OC

¹⁷ αυτων **f**⁵ A, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB(D)T [5%] NU

¹⁸ εν μεσω **f**⁵ S(A)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || μεσος P⁷⁵ B, T, 0171^v [1%] NU || μετ D

¹⁹ αυτον **f**⁵ A, D, N, W [68%] CP, HF, RP, TR || --- P⁷⁵ NB, T [32%] OC, NU

²⁰ γυναι ουκ οίδα αυτον **f**⁵ A, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2341 P⁷⁵ NB, T [1%] NU || 234 D [0.5%]

58 Καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, “Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ”. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,¹ “Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί!” 59 Καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῖσχυρίζετο λέγων, “Ἐπ’ ἀληθείας καὶ οὗτος μετ’ αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν”. 60 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, “Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις!” Καὶ παραχρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ,² ἐφώνησεν³ ἀλέκτωρ.

61 Καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου⁴ τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι “Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι,⁵ ἀπαρνήσῃ με τρίς”. 62 Καὶ ἐξελθὼν ἔξω⁶ ἔκλαυσεν πικρῶς.

Guards mistreat Jesus

63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν⁷ ἐνέπαιζον αὐτῷ, δαίροντες.⁸ 64 Καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν⁹ λέγοντες: “Προφήτευσον! Τίς ἐστιν ὁ παῖσας σε?” 65 Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Crucifixion day

Jesus judged by the Council

66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε¹⁰ καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον¹¹ αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,¹² λέγοντες, 67 “Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ¹³ ἡμῖν”. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς: “Ἐὰν ὑμῖν εἶπω, οὐ μὴ πιστεῦσητε. 68 Ἐὰν δὲ καὶ¹⁴ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε.¹⁵ 69 Ἀπὸ τοῦ νῦν¹⁶ ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ

¹ εἶπεν f⁵⁵ P⁶⁹A,D,N,W [90%] CP, HF, RP, TR, OC || εφη P⁷⁵ NB, T [10%] NU

² αὐτου rell || του πετρου [15%]

³ εφωνησεν rell || 1 ο [3%] TR

⁴ λογου f⁵⁵ A,D,N,W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ρηματος P^{69,75} NB, T [3.5%] NU

⁵ φωνησαι f⁵⁵ A,D,N,W [87%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 σημερον P⁷⁵ NB, T [12%] NU || σημερον 1 [1%]

⁶ εξω f⁵⁵ P⁷⁵ NB, D, T [47%] NU || 1 ο πετρος A,N,W [53%] CP, HF, RP, TR, OC

⁷ τον ιησουν f⁵⁵ A,N,W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC || αυτον P⁷⁵ NB, D, T, 0171^v [3.5%] NU

⁸ δαιροντες f⁵⁵ [35%] || δεροντες P⁷⁵ NA, B, N, T, W [65%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || --- D, 0171

⁹ αυτον ετυπον αυτου το προσωπον και επηρωτων αυτον f⁵⁵ A,N,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2134578 [4%] || ~ 345216 D || ~ 87 P⁷⁵ B, T [2%] NU || 78 N

¹⁰ τε f⁵⁵ P⁷⁵ NA, B, N, T, W [50%] CP, TR, NU || --- (D) [50%] HF, RP, OC

¹¹ απηγαγον f⁵⁵ P⁷⁵ NB, D, T [24%] CP, NU || ανηγαγον A,W [75%] HF, RP, TR, OC || ηγαγον N [1%]

¹² αυτων f⁵⁵ P⁷⁵ NB, D, T [74%] CP, HF, RP, NU || εαυτων A,N,W [23%] TR, OC || αυτον [2%] || three other variants [1%]

¹³ ειπε f⁵⁵ A,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ειπον P⁷⁵ NB, T [0.5%] NU || --- D

¹⁴ και f⁵⁵ A,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB(D)T [1.5%] NU

¹⁵ μοι η απολυσητε f⁵⁵ A,D,N,W (94.3%) CP, HF, RP, TR, OC || 12 (three variations of the verb) (0.5%) || ~ 23 με (0.3%) || 23 (2.4%) || 1 (1.6%) || --- P⁷⁵ NB, T (0.4%) NU || four other variants (0.4%)

¹⁶ νυν f⁵⁵ N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 δε P⁷⁵ NA, B, D, T [1.5%] NU

δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.” 70 Εἶπον¹ δὲ πάντες, “Σὺ οὖν εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;” Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, “Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ΕΓΩ ΕΙΜΙ!” 71 Οἱ δὲ εἶπον:² “Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας;³ Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ!”

Jesus taken to Pontius Pilate

23

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον⁴ αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. 2 Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες, “Τοῦτον εὐρομεν⁵ διαστρέφοντα τὸ ἔθνος,⁶ καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους⁷ διδόναι,⁸ λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι.” 3 Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν⁹ αὐτὸν λέγων, “Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;” Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, “Σὺ λέγεις!” 4 Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους,¹⁰ “Οὐδὲν εὐρίσκω αἷτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ”. 5 Οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες ὅτι “Ἀνασεῖει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ’ ὅλης τῆς Ἰουδαίας,¹¹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ᾧδε.”

Jesus taken to Herod

6 Πιλάτος δὲ ἀκούσας ‘Γαλιλαίαν’,¹² ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν. 7 Καὶ ἐπιγνούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδη, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. 8 Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν, ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ¹³ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν¹⁴ πολλὰ¹⁵ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζεν τι¹⁶ σημεῖον ἰδεῖν ὑπ’ αὐτοῦ γινόμενον. 9 Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν

¹ ειπον *rell* || ειπαν P⁷⁵ NB, T [1%] NU || one other reading

² ειπον *rell* || ειπαν P⁷⁵ NB, D, T [1%] NU

³ χρεϊαν εχομεν μαρτυριας **f⁵** SA, D, N, W [85%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵ B, T [0.5%] NU || 1 εχομεν 3 [12%] || 12 μαρτυρων D [2.5%]

⁴ ηγαγον *rell* || ηγαγεν [1%] CP, TR

⁵ ευρομεν *rell* || ευραμεν B, T [1%] NU || ευρον D || ευρωμεν [1%] || two other variants

⁶ εθνος **f⁵** A, W [70%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ημων P⁷⁵ NB, D, N, T [30%] NU

⁷ καισαρι φορους **f⁵** (N) W [91%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ NB (D) T [1%] NU || 1 φορον A [8%]

⁸ διδοναι **f⁵** A (D) N, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P⁷⁵ NB, T [4%] NU

⁹ επιρωτησεν **f⁵** A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ηρωτησεν P⁷⁵ NB, T [0.5%] NU

¹⁰ οχλους *rell* || 1 οτι [1%] OC

¹¹ ιουδαιας **f⁵** P⁷⁵ A (D) N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και NB, T [0.5%] NU

¹² γαλιλαιαν **f⁵** A, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, T [0.5%] NU || γαλιλαιας N || four other spellings

¹³ θελων εξ ικανου **f⁵** A [72%] CP, HF, RP, TR || ~ 231 [4%] OC || 123 χρονου N, W [20%] || 12 ικανων χρονων D || ~ 23 χρονου 1 [3.5%] || ~ 2 ικανων χρονων 1 P⁷⁵ NB, T [0.5%] NU || several other variants

¹⁴ ακουειν *rell* || 1 αυτου [3%] OC

¹⁵ πολλα **f⁵** A, N, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, D, T [5%] NU

¹⁶ τι *rell* || ετι CP

ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. **10** Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς,¹ εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. **11** Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν² ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν³ ἐσθήτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. **12** (Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης⁴ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων—προϋπήρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.)⁵

Pilate sentences Jesus

13 Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἄρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, **14** εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα⁶ τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν⁷ εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. **15** Ἄλλ' οὐδὲ Ἡρώδης (ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν)⁸· καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. **16** Παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.” **17** (Ἀνάγκη δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἐορτὴν ἓνα.)⁹

18 Ἀνεκράξαν¹⁰ δὲ παμπληθεῖ¹¹ λέγοντες: “Αἶρε τοῦτον! Ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν¹² Βαραββᾶν”—**19** ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινα γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακὴν.¹³ **20** Πάλιν οὖν¹⁴ ὁ Πιλάτος προσεφώνησεν,¹⁵ θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. **21** Οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες: “Σταύρωσον! Σταύρωσον¹⁶ αὐτόν!” **22** Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί

¹ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς *rell* || ~ 4231 OC

² αὐτον **f**⁵ A,B,D(W) [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 καὶ P⁷⁵N,T [2.5%] [NU] || καὶ N

³ αὐτον **f**⁵ A(D)N,T,W [89%] CP, HF, RP, TR, OC || αὐτω [6%] || --- P⁷⁵NB [5%] NU || one other variant

⁴ πιλάτος καὶ ὁ ηρωδης **f**⁵ A(D)N [74%] CP, HF, RP, TR || ~ 4231 P⁷⁵NB,T [1.5%] OC, NU || 124 W [24.5%]

⁵ εαυτους **f**⁵ A,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || αὐτους P⁷⁵NB,T [0.5%] NU || D has long omission

⁶ αποστρεφοντα *rell* || διαστρεφοντα [14%]

⁷ ουδεν **f**⁵ A,D,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ουθεν P⁷⁵NB,T [1%] NU

⁸ ανεπεμψα γαρ υμας προς αυτον **f**⁵ A,D,N,W [82%] CP, HF, RP, TR, OC || ανεπεμψεν 2345 [2%] || ~ 12543 [2%] || ~ ανεπεμψεν 2543 [2%] || ~ ανεπεμψεν 254 ημας P⁷⁵NB,T [12%] NU

⁹ have verse 17 (with a variety of minor variations) **f**⁵ (N)(D)(N)W (97.9%) CP, HF, RP, TR, OC || omit verse 17 P⁷⁵A,B,T (1.9%) NU || longer omissions (0.2%)

¹⁰ ανεκραξαν **f**⁵ A,D,N(W) [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ανεκραγον P⁷⁵NB,T [1.5%] NU

¹¹ παμπληθει *rell* || παμπληθη CP

¹² ημιν **f**⁵ A,D,W [88%] HF, RP, OC || 1 τον P⁷⁵NB,N,T [12%] CP, TR, NU

¹³ βεβλημενος εις φυλακην **f**⁵ A,D,N [93.5%] CP, HF, RP, TR || 12 την 3 W [6%] OC || βληθεις εν τη φυλακη P⁷⁵B,T [0.5%] NU || εν τη φυλακη N

¹⁴ ουν **f**⁵ N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || δε P⁷⁵NA,B,D,T [1.5%] NU || one other variant

¹⁵ προσεφωνησεν **f**⁵ A,N,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 αυτους P⁷⁵NB,T [2%] NU || 1 αυτους D

¹⁶ σταυρωσον σταυρωσον **f**⁵ A,N [95%] CP, HF, RP, TR, OC || σταυρου σταυρου P⁷⁵NB,D [0.3%] NU || 1 W [5%]

γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος? Οὐδὲν αἴτιον¹ θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ· παι-
δεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.” 23 Οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις,
αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι! Καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν, καὶ τῶν
ἀρχιερέων.² 24 Ὁ δὲ³ Πιλάτος ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν.
25 Ἀπέλυσεν δὲ⁴ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν⁵ φυλακὴν,
ὃν ἤτοῦντο· τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Jesus is crucified

26 Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος Κυρηναίου
(ἐρχομένου⁶ ἀπ’ ἀγροῦ), ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὀπισθεν⁷ τοῦ
Ἰησοῦ. 27 Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ
καὶ⁸ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. 28 Στραφεῖς δὲ πρὸς αὐτάς ὁ Ἰησοῦς⁹
εἶπεν: “Θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ’ ἐμέ· πλὴν ἐφ’ ἑαυτάς
κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. 29 Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς
ἐροῦσιν, Ἰμακάρια αἱ στεῖραι, καὶ¹⁰ κοιλία αἱ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μα-
στοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν!”¹¹ 30 Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, Ἰπέσετε ἐφ’
ἡμᾶς! καὶ τοῖς βουνοῖς, Καλύψατε ἡμᾶς! 31 Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλω
ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;”¹²

32 Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο, κακούργοι,¹³ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.
33 Καὶ ὅτε ἀπῆλθον¹⁴ ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ
ἐσταύρωσαν αὐτόν· καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀρι-
στερῶν.

¹ αιτιον *rell* || αξιον [2%] OC

² και των αρχιερων **ƒ**⁵ A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB (0.5%) NU || six other readings (0.4%)

³ ο δε **ƒ**⁵ A(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || και P⁷⁵NB [0.5%] NU

⁴ δε **ƒ**⁵ P⁷⁵NA,B,D,N,W [70%] CP,HF,RP,NU || 1 αυτοις [20%] TR || 1 αυτοις τον βαραββαν [10%] OC

⁵ την **ƒ**⁵ P⁷⁵A,C,N [90%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [10%] NU || τη W

⁶ σιμωνος τινος κυρηναιου ερχομενου **ƒ**⁵ (A)N,W [96%] CP,HF,RP,OC || 123 του 4 [2%] TR || σιμωνα τινα κυρηναιον ερχομενον P⁷⁵NB [2%] NU || τινα σιμωνα κυρηναιον ερχομενον C,D

⁷ οπισθεν *rell* || οπισω [3%] OC

⁸ αι και **ƒ**⁵ W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 P⁷⁵A,B,C(D)N [5%] NU || --- N

⁹ προς αυτας ο ιησους **ƒ**⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || ~ 3412 C(D) [1%] || 124 P⁷⁵NB [0.3%] || three other variants

¹⁰ και **ƒ**⁵ P⁷⁵A,D,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αι NB,C,N [10%] NU

¹¹ εθηλασαν **ƒ**⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || εθρεψαν P⁷⁵NB,C [1%] NU || εξεθρεψαν D [1%]

¹² γενηται *rell* || γινεται [9%] || γενησεται [10%]

¹³ δυο κακουργοι **ƒ**⁵ A,C,D,N,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,NU

¹⁴ απηλθον **ƒ**⁵ A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ηλθον P⁷⁵NB,C(D)Q [2.5%] NU || three other variants

34 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, “Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν”.¹ διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον² κλῆρον.³ 35 Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς⁴ λέγοντες, “Ἄλλους ἔσωσον· σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός!”⁵ 36 Ἐνεπαίζον⁶ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ⁷ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, 37 καὶ λέγοντες, “Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν!”

38 Ἦν δὲ καὶ⁸ ἐπιγραφή γεγραμμένη ἐπ’ αὐτῷ,⁹ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς:¹⁰

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ¹¹

39 Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν λέγων, “Εἶ¹² σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς!” 40 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα¹³ αὐτῷ λέγων:¹⁴ “Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; 41 Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν.” 42 Καὶ ἔλεγεν τῷ¹⁵ Ἰησοῦ, “Μνήσθητί μου, Κύριε,¹⁶ ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ¹⁷ σου”. 43 Καὶ εἶπεν

¹ ο δε ιησους ελεγεν πατερ αφες αυτοις ου γαρ οιδασιν τι ποιουσιν **f⁵⁵** **Σ**(A)C,N(Q) (99.2%—with a variety of minor variations) CP, HF, RP, TR, OC[[NU]] || --- P⁷⁵B,D,W (0.8%)

² εβαλον *rell* || εβαλλον N [9%] OC

³ κληρον **f⁵⁵** P⁷⁵ **Σ**B,C,D,Q,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || κληρους A,N [3%] NU

⁴ συν αυτοις **f⁵⁵** A,N,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **Σ**B,C,Q [3%] NU || D is wild

⁵ ο του θεου εκλεκτος **f⁵⁵** A,N,Q [95%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 1423 C [0.5%] || ~ 2314 B,W [1%] NU || ~ 12314 **Σ** || 1 υιος 2314 P⁷⁵ [3%] || D is wild

⁶ ενεπαιζον **f⁵⁵** A,N,Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ενεπαιξαν P⁷⁵ **Σ**B [0.5%] NU || ενεπαιζον C,D,W

⁷ και **f⁵⁵** N,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **Σ**A,B,C [1%] NU || τε D

⁸ και **f⁵⁵** P⁷⁵ **Σ**A,B,N,Q,W [75%] HF, RP, TR, OC, NU || 1 η C,D [22.5%] CP || η [1.5%] || --- [1%]

⁹ γεγραμμενη επ αυτω **f⁵⁵** N,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 C [1.5%] || 23 P⁷⁵ **Σ**B [0.5%] NU || επιγεγραμμενη 23 A,D,Q

¹⁰ γραμμασιν ελληνικοις και ρωμαικοις και εβραικοις **f⁵⁵** A,N,Q,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC || 1246 **Σ**D [1%] || --- P⁷⁵ B,C [0.5%] NU || several minor variations

¹¹ ουτος εστιν ο βασιλευς των ιουδαιων **f⁵⁵** A,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 ιησους 3456 N,Q [2%] || ~ 345612 D || ~ 34561 P⁷⁵ **Σ**B [0.5%] NU || 3456 C

¹² ει **f⁵⁵** A,N,Q,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ουχι P⁷⁵ **Σ**B,C [0.5%] NU || D has long omission

¹³ επετιμα **f⁵⁵** A(D)N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || επετιμων P⁷⁵ **Σ**B,C [1%] NU || one other variant

¹⁴ λεγων **f⁵⁵** A(D)N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εφη P⁷⁵ **Σ**B,C [1%] NU

¹⁵ τω **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **Σ**B,C [0.3%] NU || αυτω (D)

¹⁶ κυριε **f⁵⁵** A,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ **Σ**B,C [3%] NU || D is wild

¹⁷ εν τη βασιλεια **f⁵⁵** **Σ**A,C,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || εις την βασιλειαν P⁷⁵ B [0.3%] NU || D is wild

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹ “Ἀμὴν λέγω σοι,² σήμερον μετ’ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ.”

Jesus dismisses His spirit

44 Ἦν δὲ³ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ’ ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁴ 45 Καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,⁵ καὶ ἐσχίσθη⁶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. 46 Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι⁷ τὸ πνευμά μου”. Καὶ ταῦτα⁸ εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

Various reactions

47 Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος⁹ τὸ γενόμενον, ἐδόξασεν¹⁰ τὸν Θεὸν λέγων, “Ὅντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν!” 48 Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενομένοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα,¹¹ τύπτοντες ἑαυτῶν¹² τὰ στήθη ὑπέστρεφον. 49 Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ¹³ μακρόθεν,¹⁴ καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι¹⁵ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὀρῶσαι ταῦτα.

Jesus’ body is buried

50 Καὶ ἰδὼν, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς ὑπάρχων,¹⁶ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος 51 (οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν), ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁷ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο

¹ ο ἰησοῦς **f⁵⁵** A,C(D)W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB [0.3%] NU

² λεγω σοι **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 P⁷⁵ B,C [0.5%] NU || D is wild

³ ἦν δε **f⁵⁵** A,D,Q,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ και 1 N || ~ και 1 ηδη P⁷⁵ B,C [0.5%] NU

⁴ ἐνάτης **f⁵⁵** P⁷⁵ NA,B,C,D,Q,W [70%] CP, HF, RP, OC, NU || ἐνάτης [30%] TR

⁵ και ἐσκοτίσθη ο ἥλιος **f⁵⁵** A,Q,W (96.8%) CP, HF, RP, TR || ~ 2 δε 34 D || του ηλιου εκλειποντος B (0.4%) OC || του ηλιου εκλιποντος P⁷⁵ NC (0.4%) NU || του ηλιου ἐσκοτισθεντος (0.7%) || con-
flations (1.2%) || two other variants (0.2%) || --- (0.4%)

⁶ και ἐσχίσθη **f⁵⁵** A(D)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 2 δε P⁷⁵ NB,C [1%] NU

⁷ παραθήσομαι **f⁵⁵** [77%] CP, HF, RP, TR || παρατιθεμαι P⁷⁵ NA,B,C,Q,W [11%] OC, NU || παρατιθημι (D) [12%]

⁸ και ταυτα **f⁵⁵** A [83%] CP, HF, RP, TR, OC || τουτο δε P⁷⁵ NB,C(D)W [1.5%] NU || 1 τουτο Q [15.5%]

⁹ εκατονταρχος **f⁵⁵** A,C,D,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || εκατονταρχης P⁷⁵ NB [1%] NU

¹⁰ ἐδόξασεν **f⁵⁵** A,C,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ἐδοξάζεν P⁷⁵ NB,D [1%] NU

¹¹ θεωροῦντες τα γενομενα **f⁵⁵** Q,W [93%] CP, HF, RP, TR, OC || 12 γινομενα [5%] || θεωρησαντες 23 P⁷⁵ NB,C,D [1.5%] NU || --- A [0.5%]

¹² ἐαυτων **f⁵⁵** Q [90%] CP, HF, RP, TR, OC || αυτων W [8.5%] || --- P⁷⁵ NA,B,C,D [1.5%] NU

¹³ αυτου **f⁵⁵** NC,D,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC || αυτω P⁷⁵ A,B [3%] NU

¹⁴ μακροθεν **f⁵⁵** A,C,W [95.5%] CP, HF, RP, TR || απο 1 P⁷⁵ NB,D [4.5%] OC, NU

¹⁵ συνακολουθησασαι **f⁵⁵** A,D,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || συνακολουθουσαι P⁷⁵ NB,C [1%] NU || one other variant

¹⁶ υπαρχων **f⁵⁵** A,B(D)W [98%] CP, HF, RP, TR || 1 και P⁷⁵ NC [2%] OC, NU

¹⁷ αριμαθαιας **f⁵⁵** CP, HF, RP, TR, OC || ἀριμαθαιας NU

καὶ αὐτὸς¹ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ: 52 οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 53 Καὶ καθελὼν αὐτὸ² ἐνετύλιξεν αὐτὸ³ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ⁴ ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς⁵ κείμενος. 54 Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή⁶· σάββατον⁷ ἐπέφωσκεν. 55 Κατακολουθήσασαι δὲ⁸ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας,⁹ ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. 56 Ὑποστρέψασαι δὲ ἠτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἠσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.

Resurrection Day

"He is not here, but is risen!"

24 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθείος,¹⁰ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα¹¹ φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώματα, καὶ τινες σὺν αὐταῖς.¹² 2 Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· 3 καὶ εἰσελθοῦσαι¹³ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. 4 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαπορεῖσθαι¹⁴ αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο¹⁵ ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις.¹⁶ 5 Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον¹⁷ εἰς τὴν γῆν, εἶπον¹⁸ πρὸς αὐτάς: "Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν?

¹ ος προσδεχεται και αυτος f⁸⁵ [32%] CP,OC || 1 και 234 A,W [52%] HF,RP,TR || ~ 1 και 42 [13%] || 12 P⁷⁵SB,C,D [1%] NU || 1 και 2 [2%]

² αυτο f⁸⁵ A,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB,C,D [3%] NU || αυτον [1.5%]

³ αυτο rell || --- W [3.5%] OC

⁴ αυτο f⁸⁵ P⁷⁵A,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτον SB,C,D [1%] NU || αυτω [2%] || --- [3%]

⁵ ουδεπω ουδεις f⁸⁵ [74%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 SC,W [20%] OC || ~ 2 ουπω P⁷⁵A,B [1%] NU || ουπω 2 D || ουδεποτε 2 [5%]

⁶ παρασκευη f⁸⁵ A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || παρασκευης P⁷⁵SB,C [1%] NU || προσσαββατου D σαββατον f⁸⁵ A,W [90%] CP,HF,RP,OC || και 1 P⁷⁵SB,C [10%] TR,NU || --- D

⁸ δε f⁸⁵ SA,C,W [90%] CP,HF,RP || 1 και [2%] TR || 1 αι P⁷⁵B [7%] OC,NU || 1 δυο D || --- [1%]

⁹ αυτω εκ της γαλιλαιας f⁸⁵ A,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P⁷⁵S(B) [0.5%] NU || 234 C || απο 34 (D) [5%]

¹⁰ βαθεος f⁸⁵ W [50%] RP,TR,OC || βαθεως P⁷⁵SA,B,C,D [50%] CP,HF,NU

¹¹ ηλθον επι το μνημα f⁸⁵ A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 (B) [0.3%] NU || 123 μνημειον C [2%] || ~ 23 μνημειον 1 P⁷⁵(S) || ηρχοντο 234 D

¹² και τινες σιν αυταις f⁸⁵ A(D)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵SB,C [0.5%] NU

¹³ και εισελθουσαι f⁸⁵ A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁷⁵SB,C,D [1.5%] NU

¹⁴ διαπορεισθαι f⁸⁵ A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || απορεισθαι P⁷⁵SB,C,D [0.5%] NU || διαπορειν [0.5%]

¹⁵ ανδρες δυο f⁸⁵ P⁷⁵SA,B,C,W [98%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 D [2%] TR

¹⁶ εσθησεσιν αστραπτουσας f⁸⁵ A,C,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || εσθητι αστραπτουση P⁷⁵SB,D,NU

¹⁷ το προσωπον f⁸⁵ A,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || τα προσωπα P⁷⁵SB,C,D [8%] NU

¹⁸ ειπον rell || ειπαν P⁷⁵SB,C,D [0.5%] NU || ειπεν [6%] || one other reading

6 Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη! Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 7 λέγων ὅτι 'Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου² παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι'.³ 8 Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.

The women report

9 Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα³ τοῖς ἑνδεκα, καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. 10 Ἦσαν δὲ⁴ ἡ Μαγδαληνῆ⁵ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ⁶ Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἵ⁷ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. 11 Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν,⁸ καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. 12 (Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστάς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα.⁹ καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.)

The 'Emmaus' incident

13 Καὶ ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ¹⁰ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίου ἐξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἣ ὄνομα Ἐμμαοῦς. 14 Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. 15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ¹¹ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. 16 Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγῶναι αὐτόν. 17 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, "Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε¹² σκυθρωποί?"

¹ ἀλλ' **ƒ⁵** A [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ἀλλὰ **P⁷⁵** NB(W) [0.6%] NU || --- C(D)

² ὅτι δεῖ τον υιον του ανθρωπου **ƒ⁵** A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 345612 **P⁷⁵** NB, C' [0.5%] NU

³ ταυτα παντα **ƒ⁵** **P⁷⁵** A, B, W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU || ~ 21 **SD** [45%]

⁴ ησαν δε *rell* || --- A, D, W [22%]

⁵ μαγδαληνη *rell* || μαγδαλινη [13%] || five further spellings

⁶ η **ƒ⁵** **P⁷⁵** NA, B, D, W [50%] NU || --- [50%] CP, HF, RP, TR, OC

⁷ αι **ƒ⁵** [65%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵** NA, B, D, W [35%] NU

⁸ αυτων **ƒ⁵** A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ταυτα **P⁷⁵** NB, D [1%] NU

⁹ κειμενα μονα **ƒ⁵** [95%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 A [4.5%] || 2 **P⁷⁵** B, W [0.3%] NU || --- **S(D)** || one other variant

¹⁰ ησαν πορευομενοι εν αυτη τη ημερα (ωρα A) **ƒ⁵** (A)(D)W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC ||

~ 345612 **P⁷⁵** B, NU || ~ 35461 **δε** 2 **S**

¹¹ ο **ƒ⁵** D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- **P⁷⁵** NA, B [0.5%] NU

¹² εστε **ƒ⁵** N [97%] CP, HF, RP, TR, OC || εσταθησαν **P⁷⁵** NA, B [0.5%] NU || εσται W [2%] || --- **D** || two other variants

18 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ¹ εἰς ᾧ ὄνομα² Κλεόπας,³ εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Σὺ μόνος παροικεῖς⁴ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσ τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;” 19 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Ποῖα;” Οἱ δὲ εἶπον⁵ αὐτῷ: “Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,⁶ ὡς⁷ ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, 20 ὅπως τε παρέδωκαν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρῖμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 21 Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν⁸ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ! Ἀλλὰ γε⁹ σὺν πᾶσιν, τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον¹⁰ ἄφ’ οὗ ταῦτα ἐγένετο. 22 Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς—γενόμεναι ὄρθριαι¹¹ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, 23 καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἠλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἱ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. 24 Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.”

25 Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς: “ᾧ ἀνόητοι, καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται! 26 Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;” 27 Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως,¹² καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν¹³ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς Γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.¹⁴

28 Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κόμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹⁵ πορρωτέρω¹⁶ πορεύεσθαι. 29 Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες,

¹ ο **ƒ**⁵ A,W [88%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ ⳑB,D,N [12%] NU

² ω ονομα **ƒ**⁵ A,D,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || ονοματι P⁷⁵ ⳑB,N [1%] NU

³ κλεοπας *rell* || κλεωπας [14%]

⁴ παροικεις **ƒ**⁵ P⁷⁵ ⳑA,B,D,N,W [80%] CP, HF, RP, NU || 1 εν [18.5%] TR, OC || 1 εις [1.5%]

⁵ ειπον *rell* || ειπαν P⁷⁵ ⳑB [0.4%] NU || ειπεν [1%] || --- D

⁶ ναζωραιου **ƒ**⁵ A,D,N,W [99.1%] CP, HF, RP, TR, OC || ναζαρηνου P⁷⁵ ⳑB (0.5%) NU || ναζαραιου (0.4%)

⁷ ως **ƒ**⁵ [32%] || ος P⁷⁵ ⳑA,B,D,N,W [68%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

⁸ ηλπιζομεν *rell* || ελπιζομεν [14%] || ελπιζωμεν [1%] || ηλπισαμεν B || ηλπικαμεν P⁷⁵

⁹ γε **ƒ**⁵ A,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 και P⁷⁵ ⳑB,D [1%] NU

¹⁰ σημερον **ƒ**⁵ A(D)W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ ⳑB [0.5%] NU

¹¹ ορθριαι **ƒ**⁵ [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ορθριναι P⁷⁵ ⳑA,B,D,W [3%] NU

¹² μωσως **ƒ**⁵ ⳑA,D [92%] CP, HF, RP, TR || μωσσεως P⁷⁵ B,T,W [8%] OC, NU

¹³ διηρμηνευεν **ƒ**⁵ [82%] CP, HF, RP, TR, OC || διερμηνευεν A,T [17%] || διερμηνευειν ⳑW || διερμηνευειν P⁷⁵ B [0.2%] NU || ερμηνευειν D || two other variants

¹⁴ εαυτου *rell* || αυτου D,W [11%]

¹⁵ προσεποιειτο **ƒ**⁵ W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || προσεποιησατο P⁷⁵ ⳑA,B,D [1.5%] NU

¹⁶ πορρωτερω **ƒ**⁵ D,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC [πορρωτερωτερω ⳑ] || πορρωτερον P⁷⁵ A,B [0.3%] NU

“Μεῖνον μεθ’ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν¹ ἡ ἡμέρα”. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. **30** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ’ αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. **31** Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ’ αὐτῶν. **32** Καὶ εἶπον² πρὸς ἀλλήλους, “Οὐχὶ ἡ καρδιά ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν³ ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ⁴ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς Γραφάς?”

The two report

33 Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους⁵ τοὺς ἕνδεκα· καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, **34** λέγοντας ὅτι “Ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως,⁶ καὶ ὤφθη Σίμωνι!” **35** Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

Jesus appears to the disciples

36 Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, καὶ⁷ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς⁸ ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Εἰρήνη ὑμῖν!” **37** Πτοηθέντες δὲ, καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. **38** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τί τεταραγμένοι ἐστέ?” καὶ “Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουνσιν ἐν ταῖς καρδίαις⁹ ὑμῶν? **39** Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι!¹⁰ Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.” **40** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν¹¹ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. **41** Ἐτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν, ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, “Ἐχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε?” **42** Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσείου¹² κηρίου.¹ **43** Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

¹ κέκλικεν **f**⁵⁵ A(D)(W) [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 ηδη P⁷⁵ NB, T' [2.5%] NU

² ειπον *re//* || ειπαν P⁷⁵ NB [0.4%] NU

³ εν ημιν **f**⁵⁵ SA, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] || --- P⁷⁵ B, D [1%]

⁴ και **f**⁵⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, D [0.5%] NU

⁵ συνηθροισμενους **f**⁵⁵ A, W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || ηθροισμενους P⁷⁵ NB, D [0.4%] NU

⁶ ηγερθη ο κυριος οντως **f**⁵⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 4123 P⁷⁵ NB, D [2%] NU || ~ 1423 [1%] || 123 W

⁷ και **f**⁵⁵ [32%] CP || --- P⁷⁵ SA, B, D, W [68%] HF, RP, TR, OC, NU [The και is emphatic.]

⁸ ο ιησους **f**⁵⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵ NB, D [0.5%] NU

⁹ ταεις καρδιαεις **f**⁵⁵ A, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC || τη καρδια P⁷⁵ A, B, D, NU

¹⁰ αυτος εγω ειμι **f**⁵⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵ NB [0.4%] NU || ~ 213 D

¹¹ επεδειξεν **f**⁵⁵ A, W [85%] CP, HF, RP, TR, OC || εδειξεν P⁷⁵ NB [15%] NU || εδιξεν N || one other variant || D omits verse

¹² μελισσειου **f**⁵⁵ [30%] CP || μελισσιου *re//* [see next note]

44 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς,² “Οὗτοι οἱ λόγοι³ οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ Νόμῳ Μωσέως⁴ καὶ⁵ Προφήταις καὶ Ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.” 45 Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς. 46 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι “Οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει⁶ παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, 47 καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ⁷ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον⁸ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. 48 Ὑμεῖς δέ⁹ ἐστε μάρτυρες¹⁰ τούτων. 49 Καὶ ἰδοὺ,¹¹ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ’ ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ¹² ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.”¹³

Jesus ascends to Heaven

50 Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἔξω¹⁴ ἕως εἰς¹⁵ Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. 51 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ’ αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. 52 Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης· 53 καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ¹⁶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. Ἀμήν.^{17,18,1}

¹ καὶ ἀπο μελισσειου κηριου **f**⁵⁵N (94%) CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SA, B, D, W (0.7%) NU || 123 κηριον (4.8%) || 123 κυριου (0.4%)

² αὐτοῖς **f**⁵⁵A(D)N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC || πρὸς αὐτοὺς P⁷⁵SB [1%] NU

³ λόγοι **f**⁵⁵NW [97%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 μου P⁷⁵A, B, D, N [3%] NU

⁴ μωσέως **f**⁵⁵NA [88%] CP, HF, RP, TR || μωσέως P⁷⁵B, D, N, W [12%] OC, NU

⁵ καὶ **f**⁵⁵A, D, N, W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || 1 τοῖς P⁷⁵B [0.3%] NU || ἐν τοῖς **ς**

⁶ καὶ οὕτως ἔδει **f**⁵⁵A, N [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || 23 W || --- P⁷⁵SB, C, D [0.5%] NU

⁷ καὶ **f**⁵⁵A, C, D, N, W (99.4%) CP, HF, RP, TR, OC || εἰς P⁷⁵SB (0.5%) NU || two other variants (0.1%)

⁸ ἀρξάμενον **f**⁵⁵P⁷⁵A, W (94.8%) CP, HF, RP, TR, OC || ἀρξάμενοι **ς**B, C, N (1.1%) NU || ἀρξάμενος (3.5%) || ἀρξάμενον D (0.4%) || two other variants (0.2%)

⁹ δε **f**⁵⁵A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB, C [0.5%] NU

¹⁰ ἐστε μάρτυρες **f**⁵⁵**ς** [98%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 21 C || ἐσταί 2 A, N, W [2%] || 2 P⁷⁵B, D, NU

¹¹ ἰδοὺ **f**⁵⁵A, B, C, N(W) [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || --- P⁷⁵(**ς**)D [0.5%]

¹² Ἱερουσαλήμ **f**⁵⁵A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB, C, D [0.5%] NU

¹³ δύναμιν ἐξ ὕψους **f**⁵⁵A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC || ~ 231 P⁷⁵SB, C [0.5%] NU

¹⁴ ἐξω **f**⁵⁵A, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC[NU] || --- P⁷⁵SB, C [1%]

¹⁵ εἰς **f**⁵⁵A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC || πρὸς P⁷⁵SB, C, D [1%] NU || --- W [1.5%]

¹⁶ αἰνοῦντες καὶ **f**⁵⁵A(D)W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SB, C [0.4%] NU

¹⁷ ἀμήν **f**⁵⁵A, B [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC || --- P⁷⁵SC, D, W [1.5%] NU

¹⁸ In the colophons, **f**⁵⁵ [50%] have, “published fifteen years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f**⁵⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Luke was ‘published’ in 45/46 AD. The same sources have Matthew published seven years earlier (38/39) and Mark five years earlier (40/41), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events,

but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

¹The citation of \mathbf{f}^{85} is based on twenty-five MSS—35, 201, 204, 510, 553, 586, 691, 757, 781, 789, 824, 928, 1147, 1339, 1435, 1503, 1667, 1713, 2253, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554 and 2765, all of which I collated myself. I also took account of 83, 480, 1247, 2322 and 2399 that were collated for the IGNTP Luke, without checking the collation (they also collated 66, a marginal family member, and 2096, out on the fringe). None of them is a ‘perfect’ representative of \mathbf{f}^{85} in Luke, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel]. But several come very close; the exemplar of 789 probably was. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there. In fact, since I have collated scarcely 10% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Lesbos, Aegean, Athens, Tirana, Meteora, Mt. Athos [four different monasteries], Corinth?, Grottaferrata, Bucharest etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on the IGNTP Luke (*The Gospel according to St. Luke*, ed. the American and British Committees of the International Greek New Testament Project. 2 vols. Oxford: Clarendon Press, 1984 and 1987). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of \mathbf{f}^{85} . Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

Prologue

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. **2** Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. **3** Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. **4** Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. **5** Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

John—a witness to the Light

6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. **7** Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. **8** Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. **9** Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. **10** Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. **11** Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. **12** Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ: **13** οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.

Jesus—the Only-begotten

14 Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς, παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. **15** Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν λέγων, “Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, “Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν.” **16** Καὶ¹ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. **17** Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως² ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. **18** Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱός,³ ὃς ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

¹ καὶ **ƒ**⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || **σ**^{66,75} NB, C, D [1%] NU

² μωσσεως **ƒ**⁵ A [95%] CP, HF, RP, TR || μωσσεως **σ**^{66,75} NB, C, W [5%] OC, NU

³ ο μονογενης υιος **ƒ**⁵ A (W) (99%) HF, RP, OC, TR || 1 μονογεννης 3 (0.6%) CP || 12 θεος **σ**⁷⁵ (0.1%) || 2 θεος **σ**⁶⁶ NB, C (0.3%) NU

John the baptizer performs his office

19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν¹ οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευίτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, “Σὺ τίς εἶ?”
 20 Καὶ ὠμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὠμολόγησεν ὅτι “Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ² ὁ Χριστός”. 21 Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, “Τί οὖν, Ἥλιος εἶ σύ?”³ Καὶ λέγει, “Οὐκ εἰμὶ”. “Ὁ Προφήτης εἶ σύ?” Καὶ ἀπεκρίθη, “Οὐ”. 22 Εἶπον⁴ οὖν αὐτῷ, “Τίς εἶ?—ἵνα ἀπόκρισιν δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ?” 23 Ἔφη, “Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος: “Ἐν τῇ ἐρήμῳ εὐθύνετε τὴν ὁδὸν Κυρίου”, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας⁵ ὁ προφήτης.”

24 Καὶ οἱ⁶ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. 25 Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ, “Τί οὖν βαπτίζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς οὔτε⁸ Ἥλιος οὔτε ὁ Προφήτης?” 26 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, “Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ⁹ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. 27 Αὐτός ἐστιν ὁ¹⁰ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,¹¹ ὃς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος¹² ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.”¹³ 28 Ταῦτα ἐν Βιθαβαρᾶ ἐγένετο,¹⁴ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν¹⁵ Ἰωάννης βαπτίζων.

¹ ἀπεστειλαν **ƒ⁵** P^{66,75} **Σ**W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 προς αυτον (A)B,C [2%] [NU] (A [1.5%] place it after λευιτας.)

² ουκ ειμι εγω **ƒ⁵** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 P^{66,75} **Σ**A, B, C, W [1%] NU

³ τι ουν ηλιας ει συ **ƒ⁵** A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 12534 (P⁷⁵)C [0.3%] NU || ~ 52134 B || 1234 **Σ** [0.2%] || ~ τις 2534 P⁶⁶ || ~ παλιν 12543 W || three further variants

⁴ ειπον **ƒ⁵** **Σ**A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν P^{66,75} B, C, W [0.5%] NU (A similar statement obtains in 1.25,38; 2.18,20; 3.26; 9.20; 11.46; 12.19.)

⁵ ησαιας **ƒ⁵** CP, OC, TR? || ησαιας *rell* (A similar statement will obtain wherever the name occurs.)

⁶ οι **ƒ⁵** N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} **Σ**A, B, C [1%] NU

⁷ ειπον *rell* || ειπαν P^{66,75} B, C, NU

⁸ ουτε **ƒ⁵** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ουδε P⁵ ^{66,75} **Σ**A, B, C, N, W [2%] NU (Both times.)

⁹ δε **ƒ⁵** P¹¹⁹ A, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75,120} **Σ**B, C [1%] NU

¹⁰ αυτος εστιν ο **ƒ⁵** A (96.2%) CP, HF, RP, OC, TR || ουτος 23 (1.2%) || 12 (0.1%) || 3 P^{66,75,119v,120} C, N, W (2.1%) NU || --- **Σ**B (0.4%)

¹¹ ος εμπροσθεν μου γεγονεν **ƒ⁵** A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{5,66,75,119v,120} **Σ**B, C, N, W [2%] NU

¹² εγω ουκ ειμι αξιος **ƒ⁵** A (86.4%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2314 P¹¹⁹ B, T, W (3%) [NU] || ~ 2341 (0.2%) || 234 P^{120v} **Σ**C, N (6.9%) || 23 ικανος P^{66,75} (2.5%) || 123 ικανος (0.8%) || ~ 231 ικανος (0.1%)

¹³ υποδηματος *rell* || 1 εκεινος υμας βαπτισει εν πνευματι αγιω και πυρι (N) (8.9%)

¹⁴ εν βιθαβαρα εγενετο **ƒ⁵** [25%] || 1 βηθαβαρα 3 (**Σ**^C)T^v [10%] TR || 1 βηθανια 3 P⁷⁵ A, B, C, W [65%] CP, HF, RP, OC, NU || ~ 31 βηθανια P⁶⁶ **Σ** || 1 βηθανια εγενοντο N

¹⁵ ην **ƒ⁵** A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο P^{66,75} **Σ**B, C, W [0.5%] NU

Behold the Lamb of God!

29 Τῆ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης¹ τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει: “Ἴδε, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου!
30 Οὗτός ἐστιν περὶ² οὗ ἐγὼ εἶπον, “Ὅπισω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν”. **31** Καγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ’ ἵνα φανερωθῆ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ³ ὕδατι βαπτίζων.”

32 Καὶ ἐμαρτύρησεν⁴ Ἰωάννης λέγων ὅτι “Τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς⁵ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ’ αὐτόν. **33** Καγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ’ ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, “Ἐφ’ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ’ αὐτόν—οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.” **34** Καγὼ ἐώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.”

Jesus begins His public ministry

35 Τῆ ἐπαύριον πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.
36 Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι λέγει, “Ἴδε, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ!”
37 Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ⁶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. **38** Στραφεῖς δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, “Τί ζητεῖτε?” Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, “Ραββί” (ὃ λέγεται ἐρμηνευόμενον⁷ Διδάσκαλε), “ποῦ μένεις?” **39** Λέγει αὐτοῖς, “Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε”.⁸ Ἦλθον⁹ καὶ εἶδον¹⁰ ποῦ μένει, καὶ παρ’ αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην—ὥρα¹¹ ἦν ὡς δεκάτη. **40** Ἦν Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθούσάντων αὐτῷ. **41** Εὐρίσκει οὗτος πρῶτος¹² τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα

¹ ο ἰωαννης f⁵⁵ [50%] CP,OC,TR || --- P^{5,66,75} NA,B,C,N,W [50%] HF,RP,NU (OC has small print.)

² περὶ f⁵⁵ A,N (98.9%) CP,HF,RP,OC,TR || υπερ P^{5,66,75,106} NB,C,T,W (0.6%) NU || --- (0.1%) || long omission (0.4%)

³ τῷ f⁵⁵ A,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} NB,C,W [5%] NU

⁴ ἐμαρτυρησεν *reII* || 1 ο [20%]

⁵ ὡς f⁵⁵ P^{75,106} (S) A,B,C,N,W [60%] OC,NU || ὡσει P⁶⁶ [40%] CP,HF,RP,TR

⁶ αὐτου οἱ δυο μαθηται f⁵⁵ A,N (93.6%) CP,HF,RP,OC,TR || αὐτω 234 (0.7%) || αὐτων 234 (0.2%) || ~ 2341 NB (1.6%) NU || ~ 2314 P^{66,75} C,W (1.1%) || 12341 (1.1%) || 124 (0.5%) || 134 (0.2%) || 234 (0.4%) || five other variants (0.4%)

⁷ λεγεται ἐρμηνευομενον f⁵⁵ S (94.5%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 μεθερμηνευομενον P^{66,75} A,B,C,N(W) (3.1%) NU || ἐρμηνευεται (0.5%) || ἐστιν (1.3%) || ἐστιν μεθερμηνευομενον (0.2%) || --- (0.4%) || two other variants (0.1%)

⁸ ἴδετε f⁵⁵ NA [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ἰδεταί N || ὡσεσθε P^{5,66,75} B,C [2%] NU || ὡσεσθαί W

⁹ ἦλθον f⁵⁵ [98%] CP,HF,RP,TR || 1 ουν NA,N [1.5%] OC || ἦλθαν ουν P^{5v,66,75} B,C,W [0.5%] NU

¹⁰ εἶδον f⁵⁵ NA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εἶδαν P^{66,75} B,C,W [0.5%] NU || ἰδον N

¹¹ ὥρα f⁵⁵ P^{66,75} NA,B,C,W [95%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 δε [5%] TR

¹² πρῶτος f⁵⁵ S,W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || πρῶτον P^{66,75} A,B [5%] NU

καὶ λέγει αὐτῷ, “Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν”¹ (ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον² Χριστός). 42 Καὶ ἦγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας⁴ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Σὺ εἶ Σίμων, ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ·⁵ σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς” (ὁ ἐρμηνεύεται, πέτρος).

Nathanael

43 Τῆ ἐπαύριον ἠθέλησεν⁶ ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὐρίσκει Φίλιππον καὶ λέγει αὐτῷ,⁷ “Ἀκολουθεῖ μοι”. 44 (Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου.) 45 Εὐρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ, “Ὦν ἔγραψεν Μωσῆς⁸ ἐν τῷ Νόμῳ—καὶ οἱ Προφῆται—εὐρήκαμεν: Ἰησοῦν τὸν υἱὸν⁹ Ἰωσήφ, τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.”¹¹ 46 Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναὴλ, “Ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;” Λέγει αὐτῷ¹² Φίλιππος, “Ἐρχου καὶ ἴδε!”

47 Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, “Ἴδε, ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν!” 48 Λέγει αὐτῷ Ναθαναὴλ, “Πόθεν με γινώσκεις;” Ἀπεκρίθη¹³ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκὴν, εἰδόν σε.” 49 Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ:¹⁴ “Ραββί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ! Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς¹⁵ τοῦ Ἰσραὴλ!” 50 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Ὅτι εἰπόν σοι,¹⁶ ‘Εἰδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς’, πιστεύεις; Μείζω τούτων ὄψει.”¹⁷ 51 Καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ’ ἄρτι ὄψε-

¹ μεσιαν **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP || μεσσιαν P^{66,75} **NA, B, W** [5%] OC, TR, NU

² μεθερμηνευόμενον *re* || 1 ο [5%] TR

³ καὶ **ƒ**⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75,119v} **SB** [0.5%] NU || ουτος [0.5%]

⁴ εμβλέψας **ƒ**⁵ P^{66,106} **NA, B** [80%] HF, RP, OC, NU || 1 δε P⁷⁵ [20%] CP, TR || καὶ 1 W

⁵ ιωνα **ƒ**⁵ A (99.2%) CP, HF, RP, OC, TR || ιωαννου P^{66,75,106} **N(B)W** (0.5%) NU || ιωανα (0.4%)

⁶ ηθελησεν **ƒ**⁵ P^{66,75,120} **NA, B, W** [80%] CP, HF, RP, NU || 1 ο ησους [20%] OC, TR

⁷ αυτω **ƒ**⁵ [50%] OC, TR || 1 ο ησους P^{66,75} (**N**) **A, B, W** [50%] CP, HF, RP, NU

⁸ μωσης **ƒ**⁵ **NA** [95%] CP, HF, RP, TR || μωσης P^{66,75} **B, W** [5%] OC, NU

⁹ τον **ƒ**⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75,106} **SB** [0.5%] NU

¹⁰ υιον **ƒ**⁵ A [40%] CP || 1 του P^{66,75} **SB** [60%] HF, RP, OC, TR, NU || τω W

¹¹ ναζαρετ **ƒ**⁵ P⁶⁶ **NA, B** [80%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || ναζαρεθ P^{75,106} W [20%] (Both times.)

¹² αυτω **ƒ**⁵ P⁶⁶ **NA, W** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο P⁷⁵ **B** [0.5%] [NU]

¹³ απεκριθη *re* || 1 ο **N** [10%] TR

¹⁴ ναθαναηλ καὶ λεγει αυτω **ƒ**⁵ A (93.6%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 41 P^{66,75} **B, W** (1%) NU || 12 ειπεν 4 (**N**) (5%) || ~ 412 ειπεν (0.2%) || two other variants (0.1%)

¹⁵ ει ο βασιλευς **ƒ**⁵ P⁶⁶ **N** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 31 P⁷⁵ **A(B)W** [2%] NU

¹⁶ σοι **ƒ**⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 οτι P^{66,75} **NA, B** [2%] NU || οτι W

¹⁷ οψει **ƒ**⁵ [70%] CP, HF, RP, OC, TR || οψη P^{66,75} **NA, B, W** [30%] NU

σθε¹ τὸν οὐρανὸν ἀνεφώγῳτα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου.”

Water into wine

2 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. **2** Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. **3** Καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, “Οἶνον οὐκ ἔχουσιν!” **4** Λέγει² αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι? Οὐπω ἦκει ἡ ὥρα μου.” **5** Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, “Ὅτι ἂν λέγη³ ὑμῖν, ποιήσατε.”

6 (ῥῆσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαὶ λίθιναι ἕξ κείμεναι, κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων,⁴ χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς.) **7** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος”. Καὶ ἐγένετο αὐτὰς ἕως ἄνω. **8** Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ”. Καὶ⁵ ἤνεγκαν. **9** Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλίνος τὸ ὕδωρ—οἶνον γεγεννημένον, καὶ οὐκ ἤδει πόθεν ἐστίν (οἱ δὲ διάκονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ)—φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρικλίνος **10** καὶ λέγει αὐτῷ: “Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, τότε⁶ τὸν ἐλάσσω. Σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι!”

11 Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν⁷ τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφάνερωσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοῦμ⁸—αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁹—καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

¹ απ αρτι οψεσθε **f**⁵ A (96%) CP, HF, RP, OC, TR || 12 οψεσθαι (3%) || 3 P^{66,75} B (0.7%) NU || οψεσθαι **N** W (0.3%)

² λεγει **f**⁵ P⁷⁵ **N** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || και 1 P⁶⁶ A, B (W) [2%] [NU]

³ λεγη **f**⁵ P^{66,75} **N** A, B, W [70%] HF, RP, OC, TR, NU || λεγει [30%] CP

⁴ υδριαι λιθιναι εξ κειμεναι κατα τον καθαρισμον των ιουδαιων **f**⁵ A, N^v (95.4%) CP, HF, RP, OC, TR || 1 λιθινοι 3456789 (0.5%) || 13456789 (0.2%) || 12456789 (0.2%) || 12356789 (0.4%) || ~ 213567894 (-4 **N**) P⁶⁶⁽⁷⁵⁾ (**N**) B (0.9%) NU || ~ 123567894 W (0.2%) || ~ 213456789 (1%) || ~ 132456789 (0.2%) || ~ 124356789 (0.6%) || five other variants (0.3%)

⁵ και **f**⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR || οι δε P^{66,75} **N** B, N, W [5%] NU

⁶ τοτε **f**⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} **N** B, W [1%] NU

⁷ εποιησεν την αρχην **f**⁵ **N** W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || 13 P⁷⁵ A, B, N [5%] NU || ~ πρωτην 31 P⁶⁶

⁸ καπερναουμ **f**⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || καφαρναουμ P^{66,75} **N** B [0.5%] NU || --- W (omits phrase) (A similar statement obtains wherever the name occurs.)

⁹ και η μητηρ αυτου και οι αδελφοι αυτου και οι μαθηται αυτου **f**⁵ A, N (91%)

CP, HF, RP, OC, TR [NU] || 1-7,9-12 P^{66,75} B, 0162 (0.5%) || 1-7,9-11 (0.2%) || ~ 1-4,9-12,5-7 (3.2%)

The first cleansing of the Temple—Passover, 27 AD

13 Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. 14 Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. 15 Καὶ ποιήσας φραγέλλιον¹ ἐκ σχοινίων,² πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας· καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν.³ 16 Καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν: “Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν! Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου οἶκον ἐμπορίου!” 17 Ἐμνήσθησαν δὲ⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, “Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεται⁵ με”.

18 Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, “Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς?” 19 Ἀπεκρίθη⁶ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Λύσατε τὸν ναὸν τούτων, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν”. 20 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, “Τεσσαράκοντα⁷ καὶ ἕξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη⁸ ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν?” 21 Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. 22 Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ⁹ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν.¹⁰ καὶ ἐπίστευσαν τῇ Γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ¹¹ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

23 Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς¹² Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα, ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. 24 Αὐτὸς δὲ ὁ¹³ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν¹⁴ αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν

|| ~ 9-12,1-3,5-8 W (0.4%) || 1-8 S (2%) || 1-4,9-12 (1.8%) || ~ 9-12,5-8 (0.2%) || 1-4 (0.4%) || four further variants (0.3%)

¹ φραγέλλιον **ƒ**⁵ NA,B,N (82.6%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || φραγγέλλιον (14.4%) || ως 1 P^{66,75}W,0162 (3%)

² σχοινίων *rell* || σχοινίου [1%] CP || σχυνίων N

³ ἀνεστρεψεν **ƒ**⁵ P⁷⁵A,N,0162 (85.8%) CP,HF,RP,OC,TR || ἀνετρεψεν P⁶⁶B,W (9.2%) NU || κατεστρεψεν S (5%) || two other variants (0.1%)

⁴ δε **ƒ**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SB [1%] NU || ~ και W

⁵ καταφάγεται *rell* || καταφαγε [5%] TR || καταφαγετε P⁶⁶W [1%]

⁶ ἀπεκριθη *rell* || 1 ο SN [10%] TR

⁷ τεσσαράκοντα **ƒ**⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || τεσσερακοντα P⁶⁶NA,B [5%] NU || μ P⁷⁵W || τεσσερεκοντα N

⁸ ᾠκοδομήθη **ƒ**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || οἰκοδομήθη P^{66,75}SB(W) [1%] NU

⁹ εκ *rell* || 1 των [5%] CP

¹⁰ ἐλεγεν **ƒ**⁵ P^{66,75}NA,B,N,W [90%] HF,RP,OC,NU || 1 αυτοις [10%] CP,TR

¹¹ ω **ƒ**⁵ A,N,W (98.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ον P^{66,75}SB (1%) NU || αυτου (- ειπεν ο ιησους) (0.7%) || two other variants (0.1%)

¹² τοις *rell* || --- [5%] TR

¹³ ο **ƒ**⁵ NA,N,W (99.2%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B (0.5%) NU || omit phrase (0.2%)

¹⁴ εαυτον **ƒ**⁵ P⁶⁶N(W) [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτον NA,B [1%] NU || --- P⁷⁵

γινώσκειν πάντας, **25** καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Jesus and Nicodemus

3 Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. **2** Οὗτος ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς¹ καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ραββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος, οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται² ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς ἐὰν μὴ ἦ ὁ Θεὸς μετ’ αὐτοῦ.” **3** Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.” **4** Λέγει πρὸς αὐτὸν⁴ Νικόδημος: “Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι, γέρον ὢν? Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι?” **5** Ἀπεκρίθη⁵ Ἰησοῦς: “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. **6** Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνευμά ἐστίν. **7** Μὴ θαυμάσης ὅτι εἶπόν σοι, ‘Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν’. **8** Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ’ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.”

9 Ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι?” **10** Ἀπεκρίθη⁶ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις? **11** Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὁ ἐώρακαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. **12** Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἶπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε?⁷ **13** Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς—ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.⁸ **14** Καὶ, καθὼς Μωσῆς⁹ ὑψωσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως

¹ πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτος **f**⁵ N [60%] CP,TR || 1 αυτον 4 P^{66,75} A,B,W [40%] HF,RP,OC,NU || ~ 41 αυτον N

² ταυτα τα σημεια δυναται **f**⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 4123 P^{66,75} SA,B,N [2%] NU || ~ 4231 W || two other variants

³ απεκριθη **f**⁵ P^{66,75} B,W [50%] OC,NU || 1 ο SA,N [50%] CP,HF,RP,TR

⁴ αυτον **f**⁵ P^{66,75} B,N,W [40%] || 1 ο SA [60%] CP,HF,RP,OC,TR[NU]

⁵ απεκριθη **f**⁵ P^{66,75} SA,W (86.9%) CP,HF,RP,OC,NU || 1 ο B,N (13.1%) TR

⁶ απεκριθη *re//* || 1 ο NN [20%] TR

⁷ πιστευσετε **f**⁵ P⁶⁶ SA,B [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || πιστευσητε W [29%] || πιστευετε P⁷⁵ [1%] || πιστευεται N

⁸ ο ων εν τω ουρανω **f**⁵ (A)N (98.4%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{63,66,75} SB,W (1%) NU || 12 εκ του ουρανου (0.4%) || two other variants (0.1%)

⁹ μωσης **f**⁵ A [80%] CP,HF,RP,TR || μωυσης P^{63,66,75} SB,N,W [20%] OC,NU

ὕψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, 15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν¹ μὴ ἀπόληται, ἀλλ'² ἔχη³ ζωὴν αἰώνιον. 16 Οὕτως⁴ γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ⁵ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ'⁶ ἔχη⁶ ζωὴν αἰώνιον. 17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ⁷ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ'⁸ ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. 18 Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

19 “Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν⁸ τὰ ἔργα. 20 Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ τὰ ἔργα αὐτοῦ.⁹ 21 Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.”

John the baptizer testifies again

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβεν μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. 23 Ἦν δὲ καὶ¹⁰ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν, ἐγγὺς τοῦ Σαλήμ,¹¹ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. Καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. 24 οὐπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.

25 Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου¹² περὶ καθαρισμοῦ. 26 Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, “Ῥαβ-

¹ εἰς αὐτον **ƒ**⁵ **NT** (96.8%) CP, HF, RP, OC, TR || ἐν αὐτῷ **P**⁷⁵ **B, W** (0.4%) NU || ἐπ αὐτῷ **P**⁶⁶ (0.4%) || ἐπ 2 **A** (0.1%) || two other variants (0.1%) || long omissions (2.2%) [homoioteleuton]

² μὴ ἀποληται ἀλλ' **ƒ**⁵ **P**⁶³ **A** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{36, 66, 75} **SB, W** (1.1) NU

³ εχη *rell* || εχει [40%]

⁴ οὕτως **ƒ**⁵ **pt** **P**^{63, 66, 75} **SA, B, W** [60%] (I include this for the record, to show that the dropping of -ς before a consonant was not automatic.)

⁵ αὐτου **ƒ**⁵ **P**⁶³ **A, T** (97.5%) CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{66, 75} **SB, W** (0.4%) NU || long omissions (2.1%) [homoioteleuton]

⁶ εχη *rell* || εχει [30%]

⁷ αὐτου **ƒ**⁵ **P**⁶³ **A** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{66, 75} **SB, W** [1%] NU

⁸ πονηρα αυτων **ƒ**⁵ **SB** [80%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 **P**^{66, 75} **SA, B, W** [20%] NU

⁹ α εργα αὐτου **ƒ**⁵ **SB** (82.3%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || ~ 312 **P**⁷⁵ **A, W** (9.6%) || 123 στι πονηρα εστιν **P**⁶⁶ (7.1%) || ~ 312 στι πονηρα εστιν (0.3%) || long omissions (0.8%) [homoioteleuton]

¹⁰ και **ƒ**⁵ **P**⁷⁵ **S** [70%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο **P**⁶⁶ **A, B, N, W** [30%] NU

¹¹ σαλημ **ƒ**⁵ [60%] CP, HF, RP, || σαλειμ **P**^{66, 75} **SB, N** [39%] OC, TR, NU || σαλλειμ **A** || σαλιμ **W** [1%]

¹² ιουδαιου **ƒ**⁵ **P**⁷⁵ **A, B, N (W)** (85.5%) HF, RP, OC, NU || ιουδαιων **P**⁶⁶ **S** (13.5%) CP, TR || lengthy omissions (1%)

βί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας—ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν!” 27 Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν: “Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν¹ ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 28 Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι² μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον,³ ‘Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός’, ἀλλ’ ὅτι ‘Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου’. 29 Ὁ ἔχων τὴν νόμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾶ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. Αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. 30 Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.

31 “Ὁ Ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. Ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν.⁴ 32 Καὶ⁵ ὁ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. 33 Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστίν. 34 Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς⁶ τὸ Πνεῦμα. 35 Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. 36 Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν⁷ ζωὴν, ἀλλ’ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ⁸ ἐπ’ αὐτόν.”

Jesus and the Samaritans

4 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς⁹ ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης 2 (καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ’ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ), 3 ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπηλθεν¹⁰ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

¹ λαμβανειν ουδεν **f**⁵ A,N,W (89.3%) CP, HF, RP, OC, TR || 1 ουδε εν **P**^{66,75} B (0.2%) NU || λαβειν 2 **Σ** (0.6%) || 1 αφ εαυτου 2 (4.5%) || αφ εαυτου 12 (3.3%) || 12 αφ εαυτου (1%) || αφ εαυτου λαβειν 2 (1%) || three other variants (0.2%)

² μοι **f**⁵ **P**⁶⁶ A,B,D,N,W [70%] CP, OC, TR, NU || --- **P**⁷⁵ **Σ** [30%] HF, RP

³ ειπον **f**⁵ **Σ** A,D,N,W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 οτι **P**^{66,75} [0.2%] [NU] || 1 εγω B || 1 υμιν [1%]

⁴ επανω παντων εστιν **f**⁵ **P**⁶⁶ A,B,W (97.1%) CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **P**⁷⁵ **Σ** ND (0.8%) || long omissions (2.2%) [homoioteleuton]

⁵ και **f**⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{66,75} **Σ** B,D,W [2%] NU

⁶ ο θεος **f**⁵ A,D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{66,75} **Σ** (B) C,W [2%] NU

⁷ την **f**⁵ [50%] CP, HF || --- **P**^{66,75} (**Σ**) A,B,C,D,W [50%] RP, OC, TR, NU

⁸ μενεῖ **f**⁵ [50%] (CP) || μένει [50%] HF, RP, OC, TR, NU

⁹ ο ιησους **f**⁵ **P**⁶⁶ **Σ** ND (21.7%) CP, NU || ο κυριος **P**⁷⁵ A,B,C,W (76.9%) HF, RP, OC, TR || --- (1.4%)

¹⁰ απηλθεν **f**⁵ A,B (91.1%) CP, HF, RP, OC || 1 παλιν **P**^{66,75} **Σ** C,D,W (8.6%) TR, NU || long omissions (0.3%) [homoioteleuton]

The setting

4 Ἐδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας. 5 Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς¹ Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου οὗ² ἔδωκεν Ἰακώβ³ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 6 Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς, κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. Ὡρα ἦν ὥσει⁴ ἔκρη.

The woman

7 Ἐρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλήσαι ὕδωρ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Δός μοι πιεῖν.”⁵ 8 (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν.) 9 Λέγει οὖν⁶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις, “Πῶς σὺ, Ἰουδαῖος ὢν, παρ’ ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς,⁷ οὔσης γυναικὸς Σαμαρεῖτιδος?”⁸ (οὗ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρεῖταις).⁹ 10 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ: “Εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, ‘Δός μοι πιεῖν’,¹⁰ σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.” 11 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή:¹¹ “Κύριε, οὔτε ἀντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶν βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν? 12 Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ?” 13 Ἀπεκρίθη¹² Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ: “Πῶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν, 14 ὃς δ’ ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ οὐ μὴ διψήσῃ¹³ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν

¹ τῆς *rell* || --- CP

² ου **ƒ**⁵ P⁶⁶C,D,N,W [40%] CP || ο P⁷⁵NA,B [60%] HF,RP,OC,TR,NU

³ ιακωβ **ƒ**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 τω P^{66,75}NB [0.5%] [NU]

⁴ ωσει **ƒ**⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ως P^{66,75}NA,B,C,D,N,W [2%] NU

⁵ πιειν **ƒ**⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || πειν P^{66,75}B,C,D [1%] NU || πιν N || ποιειν [1%]

⁶ ουν **ƒ**⁵ P^{66,75}A,B,C,D,N,W (86.7%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || --- N (13.3%)

⁷ πιειν αιτεις **ƒ**⁵ N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || πειν 2 P⁷⁵B,C,D [0.5%] NU || πιν αιτις N || πιν 2 A [0.5%] || ~ ετεις πειν P⁶⁶ || πιν ειτις W

⁸ ουσης γυναικος σαμαρειτιδος **ƒ**⁵ [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 A,B,C [0.3%] || ~ 213 P⁷⁵ || ~ 2 σαμαριτιδος 1 P⁶³N,W [0.3%] NU || 2 σαμαριτιδος D || ~ σαμαριτιδος 1 P⁶⁶N [The early uncial do manage to spread themselves around!]

⁹ σαμαρειταις **ƒ**⁵ P⁷⁵A,B,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || σαμαριταις P⁶⁶W [0.5%] NU || ND omit clause

¹⁰ πιειν **ƒ**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || πειν P^{66,75}B,C [0.5%] NU || πιν NW || two other readings

¹¹ η γυνη **ƒ**⁵ (P⁶⁶)A,C,D,N,W (99.8%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] || εκεινη N || --- P⁷⁵B

¹² απεκριθη *rell* || 1 ο N [5%] TR

¹³ διψηση **ƒ**⁵ P⁶⁶W [90%] HF,RP,OC,TR || διψησει P⁷⁵NA,B(D)N [10%] CP,NU || C has long omission

αίωνιον.” 15 Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, “Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ! ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ ἔρχωμαι¹ ἐνθάδε ἀντλεῖν.”

16 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,² “Ὑπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου καὶ ἔλθε ἐνθάδε”. 17 Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν,³ “Οὐκ ἔχω ἄνδρα”. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Καλῶς εἶπας ὅτι “Ἄνδρα οὐκ ἔχω”. 18 πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνὴρ· τοῦτο ἀληθὲς εἶρηκας.” 19 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή: “Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. 20 Οἱ πατέρες ἡμῶν⁴ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ⁵ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.”⁶ 21 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Γύναι, πιστευσόν μοι⁷ ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ. 22 Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. 23 Ἄλλ⁸ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τοιοῦτους ζητεῖ τοὺς προσκυνούντας αὐτόν. 24 Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.”

25 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή: “Οἶδα ὅτι Μεσίας⁹ ἔρχεται” (ὁ λεγόμενος Χριστός). “Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.”¹⁰ 26 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Εγὼ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.”

The disciples

27 Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον¹¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν¹² ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν, “Τί ζητεῖς?” ἢ “Τί λαλεῖς μετ’ αὐτῆς?” 28 Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις: 29 “Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέν μοι

¹ ερχομαι **f**⁵⁵ A,C,D,W [55%] OC,TR || ερχομαι N [45%] CP,HF,RP || διερχομαι P⁶⁶ **s** [alone] NU || διερχομαι P⁷⁵ B

² ο ιησους **f**⁵⁵ D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 (N)A [1%] || --- P^{66,75} B,C [0.5%] NU

³ ειπεν **f**⁵⁵ (N)A,D,W [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αυτω P⁶⁶ B,C,N [10%] NU || λεγει αυτω P⁷⁵

⁴ ημων *re* || υμων OC

⁵ τω ορει τουτω *re* || ~ 312 [10%] TR

⁶ δει προσκυνειν **f**⁵⁵ [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75} **s**A,B,C,D,N,W [1%] NU

⁷ γυναι πιστευσον μοι **f**⁵⁵ N [96%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 πιστευον 3 A [1.5%] || 1 πιστευε 3 D [2%] || ~ πιστευε 31 P^{66,75} **s**B,C,W [0.5%] NU

⁸ αλλ **f**⁵⁵ C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα P^{66,75} **s**A,B,D,W [0.5%] NU

⁹ μεσιας **f**⁵⁵ [95%] CP,HF,RP || μεσσιας P⁶⁶ **s**A,B,C,N,W [5%] OC,TR,NU || μεσσειας P⁷⁵ D

¹⁰ παντα **f**⁵⁵ A,D,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || απαντα P^{66,75} **s**B,C,W [1.5%] NU

¹¹ ηλθον *re* || ηλθαν B [alone] NU || επηλθαν **s**

¹² εθαυμασαν **f**⁵⁵ [80%] CP,HF,RP,OC,TR || εθαμαζον P^{66,75} **s**A,B,C,D,N,W [20%] NU

πάντα ὅσα ἐποίησα! Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;” 30 Ἐξηλθον¹ ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν.

31 Ἐν δὲ² τῷ μεταξὺ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ³ λέγοντες, “Ραββί,⁴ φάγε”. 32 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἢν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε”. 33 Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ⁵ πρὸς ἀλλήλους, “Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;” 34 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ⁶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. 35 Οὐχ⁷ ὑμεῖς λέγετε ὅτι⁸ ‘Τετράμηνός⁹ ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται’? Ἴδου, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσιν πρὸς θερισμὸν ἤδη! 36 Καὶ¹⁰ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ¹¹ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρη¹² καὶ ὁ θερίζων. 37 Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός¹³ ὅτι ‘Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων’: 38 ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.”

The Samaritans

39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν¹⁴ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικός, μαρτυρούσης ὅτι “Εἶπέν μοι πάντα ὅσα¹⁵ ἐποίησα!” 40 Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,¹⁶ ἡρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ’ αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. 41 Καὶ πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν¹⁷ διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, 42 τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι

¹ ἐξηλθον **f**⁵ P⁷⁵A,B [60%] HF,RP,NU || 1 ουν P⁶⁶NN,W [40%] CP,OC,TR || και 1 C,D || two other readings

² δε **f**⁵ P⁷⁵A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶SB,C,D [0.5%] NU || ~ και W

³ αυτου **f**⁵ N,W [50%] CP || --- P^{66,75}SA,B,C,D [50%] HF,RP,OC,TR,NU

⁴ ραββι **f**⁵ A,N [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || ραββει P^{66,75}SB,C,D,W [30%]

⁵ μαθηται *rell* || 1 αυτου [2%] CP

⁶ ποιω **f**⁵ SA [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ποιησω P^{66,75}B,C,D,N,W [5%] NU

⁷ ουχ *rell* || ουκ CP

⁸ οτι **f**⁵ P⁷⁵ [35%] CP || 1 ετι P⁶⁶SA,B,C,N,W [65%] HF,RP,OC,TR,NU

⁹ τετραμηνος *rell* || τετραμηνον W [5%] TR

¹⁰ και **f**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SB,C,D,W [1%] NU

¹¹ και **f**⁵ SA,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,C,N,W [2%] NU

¹² χαρη **f**⁵ P⁶⁶SA,B,C(D),N,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || χαρει [30%] || χαιρων P⁷⁵

¹³ ο αληθινος **f**⁵ P⁶⁶SA,D (78.9%) CP,HF,RP,OC,TR || 2 B,C,N,W (16.5%) NU || αληθης (1.3%) || two other variants (0.2%) || long omissions P⁷⁵ (3.2%) [homoioteleuton]

¹⁴ σαμαρειτων *rell* || σαμαριτων P⁶⁶SD,W [1%] NU

¹⁵ οσα **f**⁵ P⁶⁶A,D,N,W (99.6%) CP,HF,RP,OC,TR || α P⁷⁵SB,C (0.4%) NU

¹⁶ σαμαρειται *rell* || σαμαριται P⁶⁶SA,D,W [0.5%] NU

¹⁷ επιστευσαν *rell* || 1 εις αυτον N [2%] CP

“Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλίαν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός.”¹

Jesus in Galilee

43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπῆλθεν² εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **44** (Αὐτὸς γὰρ ὁ³ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.) **45** Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ⁴ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.

Jesus heals at a distance

46 Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς⁵ εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικός οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναοῦμ. **47** Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἤκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν καὶ ἠρώτα αὐτὸν⁶ ἵνα καταβῆ καὶ ἰάσῃται αὐτοῦ⁷ τὸν υἱόν, ἥμελλεν⁸ γὰρ ἀποθνήσκειν. **48** Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, “Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε!” **49** Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός, “Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου!” **50** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Πορεύου· ὁ υἱὸς σου ζῆ”. Καὶ⁹ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ¹⁰ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹¹ καὶ ἐπορεύετο. **51** Ἦδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δούλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν¹² αὐτῷ καὶ ἀπήγγειλαν¹³ λέγοντες, ὅτι “Ὁ παῖς σου¹⁴ ζῆ!” **52** Ἐπύθετο

¹ ὁ χριστος **f**⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SB,C,W [0.5%] NU

² ἐκειθεν καὶ ἀπῆλθεν **f**⁵ A,N (92.6%) CP,HF,RP,OC,TR || 12 ἦλθεν (2.4%) || 23 (2.3%) ||

1 P^{66,75}SB,C,D,W (2.2%) NU || seven other variants (0.5%)

³ ὁ **f**⁵ N [80%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SA,B,C,D,W [20%] NU

⁴ α **f**⁵ SD [95%] CP,HF,RP,OC,TR || οσα P^{66,75}A,B,C(N)W [5%] NU

⁵ παλιν ὁ ἰησοῦς **f**⁵ A(N) [84%] CP,HF,RP,OC || 1 P^{66,75}SB,C,D,W [1%] NU || ~ 231 [15%] TR

⁶ αὐτον **f**⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SB,C,D,W [2%] NU

⁷ αὐτου *re//* || αὐτον [1%] CP

⁸ ἠμελλεν **f**⁵ P^{66,75}SA,B,C,D,N,W [50%] CP,OC,TR,NU || ἐμελλεν [50%] HF,RP

⁹ καὶ **f**⁵ A,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SB,D,W [0.5%] NU

¹⁰ ᾧ **f**⁵ P⁶⁶D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ον P⁷⁵A,B [0.5%] NU || --- SC [0.5%] || ο [1%] || ων [0.5%]

¹¹ ὁ ἰησοῦς *re//* || 2 [5%] TR || ~ του ἰησου S

¹² ἀπήντησαν **f**⁵ (A) [90%] CP,HF,RP,OC,TR || υπήντησαν P^{66,75}(S)B,C(D)N(W) [10%] NU

¹³ καὶ ἀπήγγειλαν **f**⁵ P³⁹⁽⁶⁶⁾A,C(W) (88.9%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 ἀγγειλαν (9%) || 1 ἠγγειλαν (S)(D) (0.3%) || --- P⁷⁵B,N (1.9%) NU

¹⁴ ὁ παῖς σου **f**⁵ (77.8%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 υἱος 3 D,N (20.1%) || 12 αὐτου P^{66,75}SA,B,W (0.9%) NU || 2 αὐτου C (alone) || 1 υἱος αὐτου (1%) || conflation (0.2%)

οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν¹ ἐν ἣ κομψότερον ἔσχεν. Καὶ εἶπον² αὐτῷ ὅτι “Χθές³ ὥραν ἐβδόμην ἀφήκεν αὐτὸν ὁ πυρετός”. 53 Ἔγνω οὖν ὁ πατήρ⁴ ὅτι ἐν⁵ ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ἣ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι⁶ “Ὁ υἱός σου ζῆ”. Καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. 54 Τοῦτο⁷ πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Jesus returns to Jerusalem—Passover, 28 AD

5 Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ⁸ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ⁹ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

The pool of Bethesda

2 Ἔστιν¹⁰ δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐπὶ τῇ Προβατικῇ, κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά,¹¹ πέντε στοὰς ἔχουσα. 3 Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ¹² τῶν ἀσθενούντων—τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν—ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹³ 4 ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρα καὶ ἐτάρασσε¹⁴ τὸ ὕδωρ—ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιῆς ἐγένετο ὧ¹⁵ δῆποτε κατείχετο νοσήματι.

¹ παρ αὐτῶν τὴν ὥραν **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 3412 P⁶⁶ **Σ**A, C, D, N, W [5%] NU || ~ 34 ἐκείνην P⁷⁵B

² καὶ εἶπον (εἶπαν D) **ƒ**⁵ **Σ**A(D) [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 2 P⁶⁶ || ~ 2 οὖν P⁷⁵B, C, N, W [2%] || εἶπαν οὖν [none!] NU

³ χθες **ƒ**⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || εχθες P^{66,75} **Σ**A, B, C, D, N, W [2%] NU

⁴ πατήρ **ƒ**⁵ P⁷⁵ **Σ**A, B, D, W (90.4%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || 1 αὐτοῦ P⁶⁶ C, N, T (8.8%) || 1 τοῦ παιδὸς (0.5%) || long omissions (0.2%)

⁵ ἐν **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, D, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁷⁵ **Σ**B, C [1%]

⁶ ὅτι **ƒ**⁵ D, N, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} **Σ**A, B, C [2%] NU

⁷ τοῦτο **ƒ**⁵ **Σ**A, D, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 δε P^{66,75} B, C, W [1%] NU

⁸ ἡ **ƒ**⁵ **Σ**C [50%] CP, HF, RP, OC || --- P^{66,75} A, B, D, N, T, W [50%] TR, NU

⁹ ὁ **ƒ**⁵ **Σ**C(N)W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} A, B, D [2%] NU

¹⁰ ἐστιν *reII* || ἐστί CP [Note the present tense; John was writing before A.D. 70—see the next to the last footnote in John.]

¹¹ βηθεσδα **ƒ**⁵ A, C(N) (98%) CP, HF, RP, OC, TR || βηθεσθα (1.2%) || βηθεσδα P⁷⁵ B, T, W (0.4%) || βηθεσδα P⁶⁶ || βηθεσθα **Σ** (0.3%) NU || βελζεθα D (Is the choice of NU not curious?)

¹² πολὺ **ƒ**⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} **Σ**B, C, D, W [1%] NU

¹³ ἐκδεχομενον (ἀπεκδεχομενον 1.6%) τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν **ƒ**⁵ (D)W (99.3%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} **Σ**A, B, C, T (0.7%) NU

¹⁴ ἐτάρασσε *reII* || ἐτάρασσετο [30%] CP, OC

¹⁵ The whole verse **ƒ**⁵ (A) (99.2%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} **Σ**B, C, D, T, W (0.8%) NU

The man selected for healing

5 Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη¹ ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.²
 6 Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, “Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι;” 7 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, “Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν ταραχθῆ τὸ ὕδωρ, βάλῃ³ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.” 8 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ἐγειραι,⁴ ἄρον τὸν κράββατόν⁵ σου καὶ περιπάτει!” 9 Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιῆς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἦρεν τὸν κράββατον αὐτοῦ καὶ περιπάτει. 10 Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ: “Σάββατόν ἐστιν!⁶ Οὐκ ἔξεστίν σοι ἄραι τὸν κράββατον.”⁷ 11 Ἀπεκρίθη⁸ αὐτοῖς, “Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ—ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ‘Ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει.’” 12 Ἠρώτησαν οὖν⁹ αὐτόν, “Τίς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπὼν σοι, ‘Ἄρον τὸν κράββατόν σου’¹⁰ καὶ περιπάτει;” 13 Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστίν, ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευ-
 σεν, ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.

14 Μετὰ ταῦτα εὕρισκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Ἴδε, ὑγιῆς γέγονας. Μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι¹¹ γένηται.” 15 Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.

The Jews want to kill Jesus

16 Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι¹² καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι,¹ ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. 17 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹ ἀπεκρίνατο

¹ τριακοντα οκτω ετη **ƒ**⁵ B [50%] CP,RP,TR || 1 και 23 **NA,C,D** [50%] HF,OC[NU] || ετη λη **P**⁶⁶ || λη **P**⁷⁵ || μ και η 3 W

² ασθενεια **ƒ**⁵ A [97%] CP,HF,RP,TR || 1 αυτου **P**^{66,75} **NB,C,D,W** [3%] OC,NU

³ βαλη *rel* || βαλλη [5%] TR || βαλλει [2%] || βαλει [2%] || εμβαλη C

⁴ εγειραι **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ [70%] CP,HF,RP,TR || εγειρε **P**⁷⁵ **NB,C,W** [29%] OC,NU || εγειρε και A,D [1%]

⁵ κραββατον **ƒ**⁵ **P**⁷⁵ [70%] CP,HF,RP,TR || κραβαττον **P**⁶⁶ **A,B,C,D,W** [29%] OC,NU || κραβακτον **N** || four other spellings (A similar statement obtains wherever the word occurs.)

⁶ εστιν **ƒ**⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 και **P**^{66,75} **NA,B,C,D,N,W** [5%] NU

⁷ κραββατον **ƒ**⁵ **A,B** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 σου **P**^{66,75} **NC,D,N,W** [5%] NU

⁸ απεκριθη **ƒ**⁵ **D** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ο δε 1 **P**⁶⁶ **NC,N,W** [4.5%] NU || ος δε 1 **P**⁷⁵ **A,B** [0.5%]

⁹ ουν **ƒ**⁵ **P**⁷⁵ **C,N** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- **P**⁶⁶ **NB,D** [0.4%] NU || omit verse A,W [homoioteleuton]

¹⁰ τον κραββατον σου **ƒ**⁵ [70%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 κραβαττον 3 **D** [29.5%] || 1 κραβατον 3 **N** || --- **P**^{66,75} **NB,C** [0.4%] NU || omit verse A,W

¹¹ τι σοι **ƒ**⁵ **ND,W** [60%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 **P**^{66,75} **A,B,C,N** [40%] OC,NU

¹² τον ιησουν οι ιουδαιοι **ƒ**⁵ **A,N** (95.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 **P**^{66,75} **NB,C,D,W** (2%) NU || 124 (1.1%) || αυτον 34 (1.4%) || three other variants (0.4%)

αὐτοῖς, “Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι”. 18 Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυνεν τὸ σάββατον ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ!

Jesus addresses the Jews

He affirms His equality with the Father

19 Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς:³ “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἄφ’ ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ⁴ τὸν Πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ,⁵ ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. 20 Ὁ γὰρ Πατήρ φιλεῖ τὸν Υἱὸν καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. 21 Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. 22 Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατήρ κρίνει οὐδένα ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ Υἱῷ, 23 ἵνα πάντες τιμῶσιν τὸν Υἱὸν καθὼς τιμῶσιν τὸν Πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.

The Son is the Just Judge

24 “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

25 “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται⁶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.⁷ 26 Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ Υἱῷ⁸ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· 27 καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ⁹ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. 28 Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα

¹ καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι **ƒ⁵⁵** A(N) [97.2%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NB, C, D, W [2.8%] NU

² ἰησοῦς **ƒ⁵⁵** P⁶⁶ A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁷⁵ NB, W [0.5%]

³ ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς **ƒ⁵⁵** A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 12345 ελεγεν
7 P⁶⁶ [0.3%] NU || 12345 λεγει 7 [1%] || ἀπεκριθη 234567 D, N, W [0.5%] || 125 ελεγεν 7 P⁷⁵ B ||
~ ελεγεν 2734 N

⁴ βλέπει *rell* || βλέπει [30%]

⁵ ποιη *rell* || ποιει A [30%]

⁶ ἀκούσονται **ƒ⁵⁵** A, D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀκουσουσιν P⁷⁵ B [0.5%] NU || ἀκουσωσιν
P⁶⁶ N, W [1%]

⁷ ζήσονται **ƒ⁵⁵** A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ζησουσιν P^{66,75} NB, D, W [2%] NU || one other reading

⁸ ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ **ƒ⁵⁵** A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2341 P^{66,75} B [0.4%] NU || --- N ||
~ 234 ζωνην 1 W

⁹ καὶ **ƒ⁵⁵** D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} (N) A, B, N, W [1%] NU

ἐν ἧ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται¹ τῆς φωνῆς αὐτοῦ **29** καὶ ἐκπορεύσονται—οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. **30** Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. Καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός.²

Four witnesses to Jesus

31 “Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. **32** Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστὶν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. **33** Ὑμεῖς ἀπεστάλακατε πρὸς Ἰωάννην καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. **34** Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. **35** Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος, ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὄραν³ ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. **36** Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου, τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν⁴ μοι ὁ Πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά—αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ⁵ ποιῶ—μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ Πατὴρ με ἀπέσταλκεν.

37 “Καὶ ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς⁶ μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε⁷ οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἐωράκατε.⁸ **38** Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν,⁹ ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. **39** Ἐρευνᾶτε¹⁰ τὰς Γραφάς ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. **40** Καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με ἵνα ζωὴν ἔχητε.

The Jews are accused by Moses

41 “Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. **42** Ἄλλ¹¹ ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. **43** Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόμα-

¹ ἀκούσονται **f**⁵ A,D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀκουσουσιν P⁷⁵B [0.5%] NU || ἀκουσασιν P⁶⁶Σ,N,W [1%]

² πατρος **f**⁵ [80%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75}ΣA,B,D,N,W [20%] NU

³ ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὄραν **f**⁵ P⁶⁶ΣB,D,N [89.5%] HF, RP, OC, NU || ~ 231 A,W [0.5%] CP || ἀγαλλιασθῆναι 23 [10%] TR

⁴ ἔδωκεν **f**⁵ A,D [95%] CP, HF, RP, OC, TR || δεδωκεν P⁶⁶ΣB,N,W [5%] NU

⁵ ἐγὼ **f**⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ΣA,B,D,N,W [4%] NU

⁶ αὐτος **f**⁵ P⁶⁶A,N [98.1%] CP, HF, RP, OC, TR || ἐκεῖνος P^{75,95}ΣB,W [0.8%] NU || ἐκεῖνος 1 D [0.1%] || --- (0.1%) || long omissions (0.8%)

⁷ ἀκηκόατε πώποτε **f**⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{66,75}ΣA,B,D,N,W [5%] NU

⁸ ἐωράκατε *reII* || ἐοράκατε P⁷⁵N [10%] || ἐωρακαται P⁶⁶

⁹ μένοντα ἐν ὑμῖν **f**⁵ A,D [96%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P^{66,75}ΣB,N,W [3%] NU || ~ 23 ὄντα [1%]

¹⁰ ἐρευνᾶτε **f**⁵ A,D,W [99.6%] CP, HF, RP, OC, TR || ἐραυνᾶτε P⁶⁶ΣB [0.4%] NU || ἐραυναται N

¹¹ ἀλλ **f**⁵ P⁶⁶ΣA,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀλλα P⁷⁵B,D,W [0.5%] NU

τι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰδίου, ἐκεῖνον λήψετε.¹ **44** Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων² λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε?

45 “Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν Πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς,³ εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. **46** Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῆϊ,⁴ ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ ἐμοῦ γὰρ⁵ ἐκεῖνος ἔγραψεν. **47** Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν πιστεύσετε?”

Jesus is back in Galilee

6 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος. **2** Καὶ ἠκολούθει⁶ αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων⁷ αὐτοῦ⁸ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. **3** Ἀνῆλθεν δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ⁹ Ἰησοῦς καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. **4** (Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.)

Food for 15,000

5 Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς,¹⁰ καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν¹¹ Φίλιππον, “Πόθεν ἀγοράσωμεν¹² ἄρτους ἵνα φάγωσιν οὗτοι;” **6** Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἤμελλεν¹³ ποιεῖν. **7** Ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁴ Φίλιππος, “Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκούσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν¹⁵ βραχύ

¹ ληψετε **ƒ**⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ληψεσθαι [2.2%] || λημψεσθαι SA, D, W [0.5%] || λημψεσθε P^{66,75}B, N [0.3%] NU

² ἀνθρώπων **ƒ**⁵ (22.6%) || ἀλλήλων P^{66,75}SA, B, D, N, W (77.2%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || long omissions (0.2%)

³ μωσῆς **ƒ**⁵A [96%] CP, HF, RP, TR || μωσῆς P^{66,75}SB, D, N, W [3%] OC, NU || μωσεις [1%]

⁴ μωσει **ƒ**⁵SA [50%] CP, HF, TR || μωση [47%] RP || μωση [2%] || μωσει P^{66,75}B, D, N, W [1%] OC, NU

⁵ ἐμου γὰρ **ƒ**⁵D [25%] || ~ 21 P^{66,75}SA, B, N, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

⁶ καὶ ἠκολούθει **ƒ**⁵A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2 δε P^{66,75v}SB, D, N, W [3%] NU

⁷ εώρων **ƒ**⁵P⁶⁶S (94%) CP, HF, RP, OC, TR || εωρουν (1.5%) || εθεωρουν B, D, N (2.6%) NU || εθεωρων P⁷⁵A (0.5%) || εωρακεν (1.1%) || θεωρουντες W (0.1%) || three other variants (0.2%)

⁸ αουτου **ƒ**⁵N [80%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SA, B, D, W [20%] NU

⁹ ο **ƒ**⁵A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SB, D, W [1%] NU

¹⁰ ο ιησους τους οφθαλμους **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 3412 P⁶⁶A, B, D, N, W [9%] NU || ~ 342 S || 34 [1%]

¹¹ τον **ƒ**⁵A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SB, D, N, W [1%] NU

¹² αγορασωμεν **ƒ**⁵ [60%] CP, HF, RP, TR || αγορασωμεν P⁶⁶SA, B, D, N, W [40%] OC, NU

¹³ ημελλεν **ƒ**⁵P⁶⁶D [50%] CP || εμελλεν P⁷⁵SA, B, N, W [50%] HF, RP, OC, TR, NU

¹⁴ αυτω **ƒ**⁵P⁷⁵A, B, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο P⁶⁶SN, W [0.5%] [NU]

¹⁵ αυτων **ƒ**⁵D [97%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75}SA, B, N, W [3%] NU

τι¹ λάβη”. 8 Λέγει αὐτῷ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας, ὁ² ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, 9 “Ἔστιν παιδάριον ἐν³ ᾧ⁴ δε⁴ ὁ⁵ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσούτους?”

10 Εἶπεν δὲ⁶ ὁ Ἰησοῦς, “Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν”. Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ ἀνέπεσον⁷ οὖν⁸ οἱ ἄνδρες,⁹ τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ¹⁰ πεντακισχίλιοι. 11 Ἐλαβεν δὲ¹¹ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκεν¹² τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ¹³ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων, ὅσον ἤθελον. 12 Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα τῶν κλασμάτων,¹⁴ ἵνα μὴ τι ἀπόληται”. 13 Συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων ἃ ἐπερίσσευσεν¹⁵ τοῖς βεβρωκόσιν.

14 Οἱ οὖν ἄνθρωποι, ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς,¹⁶ ἔλεγον ὅτι “Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον”. 15 Ἰησοῦς οὖν, γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν¹⁷ βασιλέα, ἀνεχώρησεν πάλιν¹⁸ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.

¹ τι **f**⁵ P⁶⁶ SA,N,W [99.7%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁷⁵B,D [0.3%]

² ο *rell* || --- [1%] CP

³ εν **f**⁵ A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}SB,D,N,W [3%] NU

⁴ ᾧ⁴ δε *rell* || ᾧ⁴ δε **f**⁵ (I include this information for the record and so as not to lose sight of it, but since there is apparently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing. However, in most manuscripts the difference between ᾧ⁴ δε and ᾧ⁴ δε is not clear, and the expedient adopted by **f**⁵ removes the ambiguity. A similar statement obtains wherever the word occurs.)

⁵ ο **f**⁵ S,N [97%] CP,HF,RP,TR || ος P⁶⁶A,B,D,W [3%] OC,NU || two other readings

⁶ δε **f**⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P⁶⁶D [0.5%] || --- P^{75v}SB [0.5%] NU

⁷ ανεπεσον **f**⁵ [70%] CP,HF,RP,OC,TR || ανεπεσαν P⁶⁶SA,B,D,N,W [30%] NU

⁸ ουν *rell* || --- [30%]

⁹ οἱ ανδρες **f**⁵ NB (83.5%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || 2 P^{66,75}D,W (8.1%) || 1 ανθρωποι 2 A (8.1%) || 1 ανθρωποι (0.3%) || ~ τον αριθμον 2 N

¹⁰ ὡσει **f**⁵ P⁶⁶A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ὡς P⁷⁵SB,D,N,W [1%] NU

¹¹ δε **f**⁵ S,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P^{28,66}A,B,D,W [1%] NU || ~ καὶ [2%]

¹² διεδωκεν **f**⁵ P⁷⁵A,B,W (83.4%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || δεδωκεν (7.2%) || εδωκεν P^{28,66}(S,D)N (8.9%) || διαδεδωκε (0.3%) || three other variants (0.2%)

¹³ τοις μαθηταις οἱ δε μαθηται **f**⁵ D [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75v}SA,B,N,W [3%] NU [an easy case of homoioarcton]

¹⁴ των κλασματων **f**⁵ N [25%] || κλασματα P⁷⁵SA,B [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹⁵ επερισσευσεν **f**⁵ SA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || επερισσευσαν P⁷⁵B,D,W [0.5%] NU || επεριεσευσεν N

¹⁶ ο εποιησεν σημειον ο ιησους **f**⁵ A(N) (89.4%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 13245 (1.6%) || ~ 12453 (1%) || ~ 31245 (0.8%) || ~ το 31245 (5.7%) || 1245 (0.3%) || α 2 σημεια 45 (0.3%) || 123 S,D,W (0.5%) NU || α 2 σημεια P⁷⁵B (0.3%) || two other variants (0.1%)

¹⁷ αυτον **f**⁵ D(N) [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵SA,B,W [3%] NU

¹⁸ παλιν **f**⁵ P⁷⁵SA,B,D,N [50%] OC,TR,NU || --- W [50%] HF,RP || ~ παλιν ανεχωρησεν CP

Jesus walks on water

16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, 17 καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ¹ πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναοῦμ.² Καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ³ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. 18 Ἡ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγεῖρετο.⁴ 19 Ἐλληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. 20 Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, “Ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε!” 21 Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο⁵ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν⁶ ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν, ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁷ καὶ ὅτι οὐ συνεισηλθεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον⁸ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον—23 ἄλλα δὲ⁹ ἦλθεν¹⁰ πλοιάρια¹¹ ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου—24 ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν¹² αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα¹³ καὶ ἦλθον εἰς Καπερναοῦμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. 25 Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, “Ραββί, πότε ὦδε γέγονας?”

¹ το **ƒ**⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵SB [1%] NU

² καπερναοῦμ **ƒ**⁵ A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || καφαρναοῦμ P⁷⁵SB,D,N,W [1%] NU

³ οὐκ **ƒ**⁵ A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || οὐπω P⁷⁵SB,D,N,W [3%] NU

⁴ διηγεῖρετο **ƒ**⁵ SA,D,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || διεγείρετο P²⁸B [2%] NU

⁵ το πλοῖον ἐγενετο **ƒ**⁵ S(D) [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P⁷⁵A,B,N,W [5%] NU

⁶ ἰδων **ƒ**⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR || εἶδον P⁷⁵A,B [1%] NU || εἶδεν P²⁸SD [0.5%] || ἰδον N,W [0.5%]

⁷ ἐκεῖνο εἰς ο ἐνεβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ **ƒ**⁵ (77.2%) CP,HF,RP,OC,TR || 234567 D (1.9%) || 134567 (0.7%) || 12 ον 4567 (2%) || 123 ανεβησαν 567 (12.9%) || 123456 του ιησου S (0.9%) || --- P⁷⁵A,B,N,W (4.2%) NU || long omissions (0.2%) [homoioteleuton]

⁸ πλοιαριον **ƒ**⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || πλοῖον P⁷⁵A,B,D,N,W [5%] NU || πλοῖαν S

⁹ δε **ƒ**⁵ A(N)W (98.9%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵B(D) (0.7%) NU || ουν S (alone) || two other readings (0.4%)

¹⁰ ἦλθεν **ƒ**⁵ P⁷⁵A,B,W (84.7%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || ἦλθον N (13.8%) || ἦν (0.4%) || --- (0.5%) || ἐλθοντων D (alone) || ἀπελθοντων S (alone) || four other variants (0.5%)

¹¹ πλοιαρια **ƒ**⁵ A,N (98.5%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] || πλοῖα P⁷⁵B,W (1.4%) || πλοῖων S (alone) || πλοιαρειων D (alone)

¹² ενεβησαν **ƒ**⁵ A,B,N,W (79.5%) CP,HF,RP,OC,NU || 1 και (4.9%) TR || ανεβησαν P⁷⁵S (13.1%) || ανεβησαν και (1.8%) || ελαβον D (0.6%) (S 4.3% omit αυτοι)

¹³ τα πλοια **ƒ**⁵ A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 πλοιαρια P⁷⁵B(D)N,W [2%] NU || το πλοῖον S

The Bread of Life

26 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν: “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδετέ¹ σημεῖα, ἀλλ’ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. 27 Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ Πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός.” 28 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, “Τί ποιῶμεν² ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ?” 29 Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε⁴ εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος”. 30 Εἶπον οὖν αὐτῷ: “Τί οὖν ποιεῖς σὺ⁵ σημεῖον ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεῦσωμέν σοι? Τί ἐργάζῃ? 31 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάνα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστὶν γεγραμμένον: “Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν’.”

32 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς⁶ δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ’ ὁ Πατὴρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. 33 Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.” 34 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, “Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον”. 35 Εἶπεν δὲ⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὁ ἐρχόμενος πρὸς με⁸ οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ⁹ πώποτε. 36 Ἀλλ’ εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἐωράκατέ με,¹⁰ καὶ οὐ πιστεύετε. 37 Πᾶν ὃ δίδωσιν μοι ὁ Πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἵξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με¹¹ οὐ μὴ ἐκβάλω¹² ἔξω. 38 Ὅτι καταβέβηκα ἐκ¹³ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. 39 Τοῦτο δὲ ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός,¹⁴ ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ,

¹ εἶδετε *rell* || ἰδετε A,N [25%] || εἶδατε D

² ποιῶμεν *rell* || ποιούμεν [3%] some TRs || ποιησωμεν W [1%] || two other readings

³ απεκριθη **f⁵** P⁷⁵ S^W [70%] CP, HF, RP, OC || 1 ο A, B, D, N [30%] TR [NU]

⁴ πιστευσητε **f⁵** [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || πιστευητε P⁷⁵ A, B, N [1%] NU || πιστευσηται D, W || πιστευηται S

⁵ συ *rell* || --- W [10%] || σοι D

⁶ μωσης **f⁵** A [50%] CP, RP, TR || μωσης P⁷⁵ S^B, W [50%] HF, OC, NU

⁷ δε **f⁵** A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- B, W [0.5%] NU || ουν S^D [0.5%]

⁸ με **f⁵** A, D, W [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR || εμε P⁷⁵ S^B [0.2%] NU

⁹ διψηση **f⁵** [95%] CP, HF, RP, OC, TR || διψησει P⁶⁶ S^A, B, W [5%] NU || διψασει D

¹⁰ με **f⁵** P⁶⁶ B, D, W [99.9%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- S^A [alone]

¹¹ με **f⁵** A, B, D, W [97%] CP, HF, RP, OC, TR || εμε P^{66,75} S [3%] NU

¹² εκβαλω *rell* || εκβαλλω [2%] CP

¹³ εκ **f⁵** S^D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || απο P⁶⁶ A, B, W [2%] NU

¹⁴ πατρος **f⁵** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} (S) A, B(C) D, W [2%] NU

ἀλλὰ¹ ἀναστήσω αὐτό² ἐν³ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **40** Τοῦτο δέ⁴ ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,⁵ ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ⁶ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.”

41 Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶπεν, “Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ”. **42** Καὶ ἔλεγον: “Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα? Πῶς οὖν⁷ λέγει οὗτος⁸ ὅτι “Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα”?”

43 Ἀπεκρίθη οὖν⁹ ὁ¹⁰ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Μὴ γογγύζετε μετ’ ἀλλήλων. **44** Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν, καὶ ἐγὼ¹¹ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν¹² τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **45**” Ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς Προφήταις, ‘Καὶ ἔσονται πάντες διδασκτοὶ¹³ Θεοῦ’. Πᾶς οὖν¹⁴ ὁ ἀκούων¹⁵ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρὸς με.¹⁶ **46** (Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἐώρακεν,¹⁷ εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ—οὗτος ἐώρακεν τὸν Πατέρα.) **47** Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν: ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ¹⁸ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

48 “Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. **49** Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁹ καὶ ἀπέθανον. **50** Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. **51** Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου,

¹ ἀλλὰ *rell* || ἀλλ D [10%] CP

² αὐτο **ƒ**⁵ P^{66,75} SA,B,C,D [50%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || αὐτον N, W [50%]

³ ἐν **ƒ**⁵ SA,D,N [60%] CP, OC, TR [NU] || --- P^{66,75} B,C,W [40%] HF, RP

⁴ δε **ƒ**⁵ [85%] CP, HF, RP, OC, TR || γαρ SA,B,C,D,N,W [13%] NU || --- P^{66,75} [2%]

⁵ πέμψαντός με **ƒ**⁵ A [90%] CP, HF, RP, OC, TR || πατρος μου P^{66,75} SB,C,D,N,W [6%] NU || --- [2%] || 12 πατρος [2%]

⁶ εγω **ƒ**⁵ P⁷⁵ B,C,W [80%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 εν SN [18%] [NU] || εν P⁶⁶ A,D [1%] || --- [1%]

⁷ ουν **ƒ**⁵ P⁶⁶ SA,D,N [98.9%] CP, HF, RP, OC, TR || νυν P⁷⁵ B,C,T,W (0.6%) NU || --- (0.3%) || three other variants (0.2%)

⁸ λεγει ουτος **ƒ**⁵ A(W) (93.1%) CP, HF, RP, OC, TR || 1 ουτως (0.9%) || 1 αυτος (0.8%) || ~ 21 SN (0.4%) || 1 P^{66,75} B,C,T (4.8%) NU || 1 εαυτον D (alone)

⁹ ουν **ƒ**⁵ SA,D,N,W [97%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} B,C [3%] NU

¹⁰ ο **ƒ**⁵ P⁶⁶ A,C,D,N,W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁷⁵ SB [2%] NU

¹¹ και εγω **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || καγω P^{66,75} SB,C,D,N(W) [3%] NU

¹² εν **ƒ**⁵ P⁶⁶ A,B,C,D,N,W [90%] HF, RP, NU || --- P⁷⁵ S [10%] CP, OC, TR

¹³ διδασκτοι *rell* || 1 του [10%] TR

¹⁴ ουν **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR || --- P^{66,75} SB,C,D,N,W [2%] OC, NU

¹⁵ ακουων **ƒ**⁵ D [85%] CP, HF, RP, OC || ακουσας P^{66,75} SA,B,C,N,W [15%] TR, NU

¹⁶ με **ƒ**⁵ P⁶⁶ A,C,D,N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || εμε P⁷⁵ SB [0.5%] NU

¹⁷ τις εωρακεν **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P⁶⁶ S(B)C,D(N)(W) [1%] NU

¹⁸ εις εμε **ƒ**⁵ A,C,D,N (99.5%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ SB,T,W (0.5%) NU

¹⁹ το μαννα εν τη ερημω **ƒ**⁵ P⁶⁶ SA [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 34512 B,C,D,W [0.5%] NU

ζήσεται¹ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ, ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἦν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.”²

Chew flesh, drink blood

52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι³ λέγοντες, “Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα⁴ φαγεῖν?” 53 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. 54 Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ⁵ ἀναστήσω αὐτὸν⁶ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 55 Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς⁷ ἐστίν βρῶσις, καὶ τὸ αἶμά μου ἀληθῶς⁸ ἐστίν πόσις. 56 Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. 57 Καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν Πατὴρ καὶ ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κάκεινος ζήσεται⁹ δι’ ἐμέ. 58 Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ¹⁰ οὐρανοῦ καταβάς—οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν¹¹ τὸ μάννα¹² καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων μου¹³ τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσεται¹⁴ εἰς τὸν αἰῶνα.” 59 Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδασκῶν ἐν Καπερναοῦμ.¹⁵

Jesus loses many followers

60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον:¹⁶ “Σκληρὸς ἐστίν οὗτος ὁ λόγος!¹⁷ Τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν?” 61 Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς:

¹ ζήσεται **f**⁵ P⁶⁶B,C [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ζήσει **ND**, W [1%] NU

² ἡ σὰρξ μου ἐστίν ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς **f**⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1-4, 8-12 P^{66,75}B,C,D,W [1%] NU || ~ 8-12, 1-4 **S**

³ πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι *rell* || ~ 3412 C,D [3%] CP

⁴ σὰρκα **f**⁵ **S**C,D,W [99.7%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 αὐτοῦ P⁶⁶B [0.3%] [NU]

⁵ καὶ ἐγὼ **f**⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || καὶ ἐγὼ P^{66,75}**S**A,B,C,D,W [5%] NU

⁶ αὐτον **f**⁵ P^{66,75}**S**A,B,D,W [75%] CP, HF, RP, TR, NU || 1 ἐν C [25%] OC

⁷ ἀληθῶς **f**⁵ P⁶⁶(**S**)(D) (74.3%) CP, HF, RP, OC, TR || ἀληθῆς P⁷⁵B,C,T,W (24.5%) NU || long omissions (1.2%) [homoioteleuton]

⁸ ἀληθῶς **f**⁵ P⁶⁶ (74.7%) CP, HF, RP, OC, TR || ἀληθῆς P⁷⁵B,C,T,W (22.9%) NU || --- (**S**)(D) (1.2%) || long omissions (1.2%) [homoioteleuton]

⁹ ζήσεται **f**⁵ P⁶⁶ W [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ζήσει P⁷⁵**S**B,N [10%] NU || ζῆ C,D

¹⁰ ἐκ τοῦ **f**⁵ P⁶⁶**S**D,N,W (99.6%) CP, HF, RP, OC, TR || ἐξ P⁷⁵B,C,T (0.4%) NU

¹¹ ὑμῶν **f**⁵ **S**D,N (94%) CP, HF, RP, OC, TR || ἡμῶν (5.4%) || --- P^{66,75}B,C,T,W (0.6%) NU

¹² τὸ μάννα **f**⁵ **N** (92.3%) CP, HF, RP, OC, TR || 12 ἐν τῇ ἐρημῷ (6.7%) || --- P^{66,75}**S**B,C,D,T,W (1%) NU

¹³ μου **f**⁵ [30%] CP || --- P^{66,75}**S**A,B,C,D,N,W [70%] HF, RP, OC, TR, NU

¹⁴ ζήσεται **f**⁵ P⁶⁶ D [85%] CP, HF, RP, OC, TR || ζήσει P⁷⁵**S**B,C,N [15%] NU || ζῆση (W)

¹⁵ καπερναοῦμ **f**⁵ **N** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || καφαρναοῦμ P^{66,75}**S**A,B,C(D)W [1%] NU

¹⁶ εἶπον *rell* || εἶπαν (D) NU

¹⁷ οὗτος ὁ λόγος **f**⁵ P⁷⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P⁶⁶**S**B,C,D,N,W [5%] NU

“Τούτο ὑμᾶς σκανδαλίζει? 62 Ἐὰν οὖν θεωρῆτε¹ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον? 63 Τὸ Πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιούν· ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ² ὑμῖν πνεῦμά ἐστιν, καὶ ζωὴ ἐστιν. 64 Ἄλλ’ εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν.” (Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.) 65 Καὶ ἔλεγεν, “Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ Πατρὸς μου.”³

66 Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ⁴ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ’ αὐτοῦ περιεπάτουν. 67 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, “Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν?” 68 Ἀπεκρίθη οὖν⁵ αὐτῷ Σίμων Πέτρος: “Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα? Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. 69 Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς⁶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος!”⁷ 70 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς:⁸ “Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην? Καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν.” 71 Ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην,⁹ οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι,¹⁰ εἷς ὢν¹¹ ἐκ τῶν δώδεκα.

Passover, 29 AD

7 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα¹² ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.

¹ θεωρητε *rell* || θεωρεῖτε [30%] || θεωρησῆται P⁶⁶ || εἰδηται W || θεωρηται N

² λαλω **f**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || λελαληκα **SB, C, D, N, W** [10%] NU

³ μου **f**⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ **SB, C, D, W** [1%] NU

⁴ απηλθον των μαθητων αυτου **f**⁵ [90%] CP, HF, RP, TR || 1 εκ 234 OC [4%] || ~ 2341 C, D, N, W [5%] || ~ 231 **S** || ~ εκ 2341 P⁶⁶ B, T [1%] [NU] (According to *TuT* 4.6% have εκ, 95.4% do not, but the order of the surrounding words is not given.)

⁵ ουν **f**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ **SB, C, N, W** [10%] NU || δε D

⁶ ο χριστος ο υιος **f**⁵ N (99.5%) CP, HF, RP, OC, TR || 123 αγιος P⁶⁶ || 3 αγιος P^{75v} **SB, C, D, W** (0.5%) NU

⁷ του θεου του ζωντος **f**⁵ N (97.7%) CP, HF, RP, OC, TR || 12 P^{66, 75} **SB, C, D, W** (1.8%) NU || 34 (0.5%)

⁸ αυτοις **f**⁵ [70%] CP, HF || 1 ο ιησους P⁷⁵ B, C, N [30%] RP, OC, TR, NU || 1 ιησους P⁶⁶ || ιησους και ειπεν 1 **S** || ο ιησους λεγων D

⁹ ισκαριωτην **f**⁵ N (96.3%) CP, HF, RP, OC, TR || ισκαριωτου P^{66, 75} B, C, W (2.8%) NU || απο καρωτου **S** (0.6%) || ισκαριωτ (0.2%) || σκαριωθ D

¹⁰ εμελλεν αυτον παραδιδοναι **f**⁵ (**S**) (80.2%) CP, HF, RP, OC || ημελλεν 23 P⁶⁶ (14.8%) TR || ~ 132 P⁷⁵ B, C, N, W (3%) NU || ~ 213 (0.7%) || ~ ημελλεν 32 D (0.7%) || ~ 2 ημελλεν 3 (0.4%) || two other variants (0.2%)

¹¹ ων **f**⁵ P⁶⁶ **SN, W** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- B, C, D [0.5%] NU

¹² περιεπατει ο ιησους μετα ταυτα **f**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 45123 P^{66, 75} **SA, C, D, W** [10%] NU || ~ 4513 B || ~ 1 μετ αυτων 23 N

Jesus and His brothers

2 Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ Σκηνοπηγία. 3 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ: “Μετάβηθι ἐντεῦθεν καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταὶ σου θεωρήσωσιν¹ τὰ ἔργα² ἃ ποιεῖς· 4 οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι³ ποιεῖ καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ!” 5 Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.

6 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτε ἐστὶν ἕτοιμος. 7 Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἐστὶν. 8 Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην.⁴ Ἐγὼ οὐπω⁵ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς⁶ οὐπω πεπλήρωται.” 9 Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς⁷ ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

Jesus leaves Galilee—the last six months of His public ministry

10 Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν,⁸ οὐ φανερώς, ἀλλ’ ὡς⁹ ἐν κρυπτῷ. 11 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτησαν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον, “Ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος?” 12 Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν¹⁰ ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι “Ἄγαθός ἐστιν”, ἄλλοι¹¹ ἔλεγον, “Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον”. 13 Οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

¹ θεωρήσωσιν **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || θεωρησουσιν **P**⁷⁵ B, D, N, W [4%] NU || θεωρουσιν **Σ**

² τα εργα **ƒ**⁵ **Σ**D [30%] || 12 σου **N, W** [63.5%] CP, HF, RP, OC, TR || σου 12 **P**^{66,75} B [0.5%] NU || 12 συ [1%]

³ ἐν κρυπτῷ τι **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ D, W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 **P**⁷⁵ **Σ**B, N [5%] NU

⁴ ταυτην **ƒ**⁵ **Σ** [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{66,75} B, D, N, W [5%] NU

⁵ οὐπω **ƒ**⁵ **P**^{66,75} B, N, T, W [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ουκ **Σ**D [3%] NU || --- [0.5%]

⁶ ο καιρος ο εμος **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 342 **P**^{66,75} B, D, N, W [4.5%] NU || ~ 42 **Σ** [0.5%]

⁷ αυτοις **ƒ**⁵ **P**⁷⁵ B, T (87.5%) CP, HF, RP, OC, TR || αυτος **P**⁶⁶ **Σ**D, N, W (8.3%) NU || αυτου (0.5%) || --- (3.4%) || two other variants (0.2%)

⁸ τότε και αυτος ανεβη εις την εορτην **ƒ**⁵ **D** [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 5671234 **P**^{66,75} **Σ**B, N, W [5%] NU

⁹ αλλ ως **ƒ**⁵ **N, W** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || αλλα 2 **P**^{66,75} B [0.5%] [NU] || 1 **Σ**D [0.5%]

¹⁰ πολυς περι αυτου ην **ƒ**⁵ (89.3%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 1423 **Σ**N (6.5%) || ~ 2341 **P**⁷⁵ B, T, W (1.5%) NU || ~ 4123 (0.5%) || ~ 2314 (0.4%) || ~ 4231 (0.1%) || 123 (0.4%) || 124 (0.8%) || ~ 423 **P**⁶⁶ D (alone) || 14 (0.3%) || two other readings (0.1%)

¹¹ αλλοι **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ **Σ**D [95%] CP, HF, RP, OC || 1 δε **P**⁷⁵ B, N, W [5%] TR [NU]

Jesus teaches in the Temple

14 Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσοῦσης, ἀνέβη ὁ¹ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδίδασκεν. 15 Καὶ ἐθαύμαζον² οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, “Πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν, μὴ μεμαθηκώς?” 16 Ἀπεκρίθη οὖν³ αὐτοῖς ὁ⁴ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν: “Ἡ ἐμὴ διδασχὴ οὐκ ἔστιν ἐμῆ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. 17 Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδασχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἢ ἐγὼ ἂπ’ ἐμαυτοῦ λαλῶ. 18 Ὁ ἂφ’ ἐαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ, ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθὴς ἐστὶν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

Moses vs the Jews

19 “Οὐ Μωσῆς⁵ δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον? Καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον! Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι?” 20 Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν,⁶ “Δαιμόνιον ἔχεις! Τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι?”

21 Ἀπεκρίθη⁷ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. 22 Διὰ τοῦτο: Μωσῆς⁸ δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως⁹ ἐστίν, ἀλλ’ ἐκ τῶν πατέρων), καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. 23 Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῆ ὁ νόμος Μωσέως,¹⁰ ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ? 24 Μὴ κρίνετε κατ’ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.”¹¹

Public opinion divided

25 Ἐλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν: “Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι? 26 Καὶ ἴδε! Παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. Μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹² ὁ Χριστός? 27 Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχεται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.”

¹ ο **ƒ**⁵ D,N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} SB [0.5%] NU

² καὶ θαυμάζον **ƒ**⁵ N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2 ουν P^{66,75} SB, D, W [2%] NU

³ ουν *re*ll || --- D [20%] TR

⁴ ο **ƒ**⁵ P⁶⁶ D(N)W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- SB [0.5%]

⁵ μωσῆς **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, TR || μωσῆς P⁶⁶ SB, D, N, W [10%] OC, NU

⁶ καὶ εἶπεν **ƒ**⁵ D, N [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} SB, W [1%] NU || 1 εἶπον αὐτῷ [4%]

⁷ ἀπεκρίθη *re*ll || 1 ο D, N, W [20%] TR

⁸ μωσῆς **ƒ**⁵ [85%] CP, HF, RP, TR || μωσῆς P^{66,75} (S)B(D)N, W [15%] OC, NU

⁹ μωσέως **ƒ**⁵ SN [95%] CP, HF, RP, TR || μωσέως P⁶⁶ B, D, W [5%] OC, NU

¹⁰ μωσέως **ƒ**⁵ [85%] CP, HF, RP, TR || μωσέως P^{66,75} SB(D)N, W [15%] OC, NU

¹¹ κρίνατε **ƒ**⁵ S [99%] CP, HF, RP, OC, TR || κρίνετε P^{66,75} B, N [1%] NU || κρεινετε D || κρινεται W

¹² ἀληθῶς **ƒ**⁵ [90%] HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} SB, D, N, W [10%] CP, NU

28 Ἐκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδασκῶν ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων: “Κάμῃ οἶδατε, καὶ οἶδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ’ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. 29 Ἐγὼ¹ οἶδα αὐτόν ὅτι παρ’ αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν.” 30 Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ’ αὐτὸν τὴν χεῖρα ὅτι οὐπω ἐλήλυθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

31 Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν² εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι³ “Ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι⁴ πλείονα σημεῖα⁵ ποιήσει ὢν οὗτος ἐποίησεν?” 32 Ἦκουσαν⁶ οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς⁷ ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.

33 Εἶπεν οὖν⁸ ὁ Ἰησοῦς: “Ἔτι μικρὸν χρόνον⁹ μεθ’ ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. 34 Ζητήσατέ με καὶ οὐχ εὐρήσετε¹⁰ καὶ, ὅπου εἰμί ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.” 35 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς: “Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὐρήσομεν αὐτόν? Μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς Ἑλληνας? 36 Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος¹¹ ὃν εἶπεν, ‘Ζητήσατέ με καὶ οὐχ εὐρήσετε¹² καὶ, ὅπου εἰμί ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν’?”

The last day of the feast

37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξεν, λέγων: “Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. 38 Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.” 39 (Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ Πνεύματος, ὃ¹³

¹ ἐγὼ **ƒ**⁵ P⁷⁵B, W [75%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 δε P⁶⁶SD, N [25%] TR

² πολλοὶ δε εκ του οχλου επιστευσαν **ƒ**⁵ [93%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 345216 P⁷⁵vB [0.5%] NU || ~ 126345 P⁶⁶SD [0.5%] || ~ 345 ουν 6 [5%] || ~ 34516 [1%] || ~ 34 ουν 516 W || ~ 345 ου 16 N

³ οτι **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75}SB, D, N, W [5%] NU

⁴ μητι **ƒ**⁵N [95%] CP, HF, RP, OC, TR || μη P^{66,75}SB, D, W [5%] NU

⁵ σημεια **ƒ**⁵ P^{66,75}SB, D, N, W [40%] CP, NU || 1 τουτων [55%] HF, RP, OC, TR || τουτων 1 [5%]

⁶ ηκουσαν *rell* || 1 ουν N [15%] || 1 δε P⁶⁶SD || ~ και 1 [1%]

⁷ υπηρετας οι φαρισαιοι και οι αρχιερεεις **ƒ**⁵ [80%] CP, HF, RP, OC || ~ 234561 [10%] TR || ~ 564231 P⁷⁵(B), N, W [10%] NU || ~ 126453 P⁶⁶D || ~ τους 126453 S

⁸ ουν *rell* || 1 αυτοις [5%] TR

⁹ μικρον χρονον **ƒ**⁵ (D)N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{66,75}S(B)W [2%] NU

¹⁰ ευρησατε **ƒ**⁵ P⁶⁶SD, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 με P⁷⁵B, N [0.5%] [NU]

¹¹ ουτος ο λογος **ƒ**⁵ S [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P^{66,75}vB, D, N, W [10%] NU

¹² ευρησατε **ƒ**⁵ P⁶⁶SD, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 με P⁷⁵B [0.5%] [NU]

¹³ ο **ƒ**⁵ P⁷⁵B [30%] NU || ου P⁶⁶SD, N, W [70%] CP, HF, RP, OC, TR

ἡμελλον¹ λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες² εἰς αὐτόν, οὐπω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἅγιον³ ὅτι⁴ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη.)

40 Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου⁵ ἀκούσαντες τὸν λόγον⁶ ἔλεγον, “Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης!” 41 Ἄλλοι ἔλεγον, “Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός!” Ἄλλοι ἔλεγον:⁷ “Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται? 42 Οὐχί⁸ ἡ Γραφή εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ, τῆς κώμης ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται?”⁹ 43 Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο¹⁰ δι’ αὐτόν. 44 Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ’ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ’ αὐτόν τὰς χεῖρας.

The operatives are empty-handed

45 Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, “Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν?” 46 Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται, “Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος¹¹ ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος!”¹² 47 Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι: “Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε? 48 Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων? 49 Ἀλλ’¹³ ὁ ὄχλος οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί¹⁴ εἰσιν!”

¹ ἡμελλον **ƒ**⁵⁵ **ς** [50%] || εμελλον P^{66,75}B,D,N [50%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || --- W

² πιστευοντες **ƒ**⁵⁵ **ς**D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || πιστευσαντες P⁶⁶B,W [0.5%] NU

³ αγιον **ƒ**⁵⁵ P⁶⁶N,W (97.1%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁷⁵ςT (1.9%) NU || 1 δεδομενον B (0.7%) || 1 επ αυτοις D (alone) || four other variants (0.3%)

⁴ οτι *reII* || 1 ο [15%] TR

⁵ πολλοι ουν εκ του οχλου **ƒ**⁵⁵ N [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 3452 P⁷⁵ςB,D,W [2%] NU || 1345 οι P⁶⁶ || four other variants

⁶ τον λογον **ƒ**⁵⁵ (53.2%) CP, HF, RP, OC, TR || των λογων (18.5%) || 12 αυτου (8.7%) || 12 τουτον (7.8%) || των λογων αυτου W (5.7%) || των λογων τουτων P⁷⁵B,N,T (5.1%) NU || αυτου των λογων τουτων P⁶⁶ςD || --- (0.5%) || five further variants (0.4%)

⁷ αλλοι ελεγον **ƒ**⁵⁵ P⁶⁶ς(D) [85%] CP, HF, RP, OC || 1 δε 2 [10%] TR || οι δε 2 P⁷⁵B,N,W [2%] NU || --- [3%]

⁸ ουχι **ƒ**⁵⁵ **ς**(D,W) [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ουχ P^{66,75} [0.5%] NU || ουκ B,N

⁹ ο χριστος ερχεται **ƒ**⁵⁵ P⁶⁶ς(D) (97.1%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 P⁷⁵B,T,W (0.8%) NU || 12 ερχετε N || 3 (0.5%) || long omissions (1.6%)

¹⁰ εν τω οχλω εγενετο **ƒ**⁵⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 4123 P^{66,75}ςB,N,W [1%] NU || ~ 4 εις τον οχλον D

¹¹ ουτως ελαλησεν ανθρωπος **ƒ**⁵⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 132 P⁶⁶ςD || ~ 213 P⁷⁵B,N,W [1%] NU || two other readings

¹² ως ουτος ο ανθρωπος **ƒ**⁵⁵ (97.9%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 1342 (0.4%) || 1234 λαλει (0.4%) || 12 λαλει 34 P⁶⁶ς (0.2%) || 12 λαλει D (0.2%) || --- P⁷⁵B,T,W (1%) NU

¹³ αλλ **ƒ**⁵⁵ **ς**N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || αλλα P⁶⁶B,D [0.5%] NU

¹⁴ επικαταρατοι **ƒ**⁵⁵ D,N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || επαρατοι P⁶⁶ςB,W [1%] NU || απαρατοι P⁷⁵

50 Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς (ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν,^{1,2} εἰς ὧν ἐξ αὐτῶν), 51 “Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ’ αὐτοῦ πρότερον³ καὶ γνῶ τί ποιεῖ?” 52 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁴ αὐτῷ: “Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ? Ἐρεύνησον⁵ καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας⁶ οὐκ ἐγήγγεραται.”^{7,8} 53 Καὶ ἀπῆλθεν⁹ ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

The Light of the world at work

8 Ἰησοῦς δὲ¹⁰ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. 2 Ὁρθρου δὲ πάλιν¹¹ παρεγένετο¹² εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν.¹³ καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.

A dirty deal

3 Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτόν¹⁴ γυναῖκα ἐπι¹⁵ μοιχείᾳ κατειλημμένην.¹⁶ καὶ στήσαντες αὐτήν ἐν¹ μέσῳ 4 λέγουσιν²

¹ νυκτος προς αυτον **f⁵⁵** (89.1%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 D, N (8.2%) || 23 P^{66,75} B, T, W (0.7%) NU || 12 τον ιησουν (1.2%) || long omissions **N** (0.8%)

² αυτον **f⁵⁵ N** (95.8%) CP, HF, RP, OC, TR || 1 το προτερον P⁶⁶ (W) (2.7%) [NU] || 1 προτερον P⁷⁵ B, T (0.7%) || 1 το πρωτον D (0.3%) || omit clause **N** (0.5%)

³ παρ αυτου προτερον **f⁵⁵** [85%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ πρωτων 12 P^{66,75} B, D, N, W [10%] NU || πρωτον **N** || 12 πρωτον [5%]

⁴ ειπον **f⁵⁵ N** [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν P^{66,75} B, D, N, W [3%] NU

⁵ ερευνησον **f⁵⁵ P⁶⁶ D, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || εραυνησον P⁷⁵ **N**, W [0.5%] NU

⁶ προφητης εκ της γαλιλαιας **f⁵⁵ ND, W** (97.5%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2341 P⁷⁵ (B), N, T (2.2%) NU || ~ 234 ο 1 P⁶⁶ || two other readings (0.2%)

⁷ εγγεραται **f⁵⁵** [70%] CP, HF, RP, OC, TR || εγειρεται P^{66,75} **N**, D, W [10%] NU || εγειρεται [20%] || εγυρετε **N**

⁸ Verses 7:53-8:11 are omitted in about 15% of the extant MSS, including all the early uncials except Codex D (Codex C has a large lacuna from 7:3 – 8:34, while Codex A has a larger one, 6:50 – 8:52). For these verses I will cite the groups posited by von Soden as used in the H-F apparatus, rather than give percentages (**M⁷** becomes **f⁵⁵**); however, Robinson’s collations have demonstrated that Soden ‘regularized’ the data rather drastically, so the H-F apparatus may in fact be rather misleading. For all that, until Robinson’s collations are fully analyzed, and the result made public, it’s the best we can do, except that I personally checked all the **f⁵⁵** MSS (in Robinson’s collations) and guarantee that the citation of **f⁵⁵** is correct—it represents 245 MSS in these verses. The two other large groups, **M^{5,86}**, do exist, although rather ‘fuzzier’ than Soden let on; if the lesser groups, **M^{1,2,3,4}**, can actually be extracted from the morrass of variation, they will presumably qualify as secondary developments, based on the three main groups. NU places the whole pericope within [[]], which means that it is regarded as a later addition.

⁹ απηλθεν **f⁵⁵ M^{4pt,6}** HF, OC || απηλθον **M^{4pt}** || επορευθη **M^{3,5}** CP, RP, TR || επορευθησαν **M^{1,2}** D, NU

¹⁰ ιησους δε **f⁵⁵ M^{1,2,3,5}** D, CP, RP, OC, TR, NU || ~ και 1 **M⁴** || ~ και ο 1 **M⁶** HF

¹¹ παλιν **f⁵⁵ M^{1,2,3,4,5}** D, CP, RP, OC, TR, NU || 1 βαθεως **M⁶** HF

¹² παρεγενετο **f⁵⁵ M^{1,2,3,5}** (D) CP, RP, OC, TR, NU || ηλθεν ο ιησους **M⁶** HF || ηλθεν **M⁴**

¹³ προς αυτον *rell* || --- **M⁵** RP

¹⁴ προς αυτον **f⁵⁵ M^{1pt,3pt,5,6pt}** CP, HF, RP, TR || --- **M^{1pt,2,3pt,4,6pt}** D, OC, NU

¹⁵ επι **f⁵⁵ M^{1,2,3,4,6}** (D) CP, HF, OC, NU || εν **M⁵** RP, TR

¹⁶ κατειλημμενην *rell* || καταληφθησαν **M⁵** RP

αὐτῶ.³ “Διδάσκαλε, ταύτην εὔρομεν⁴ ἐπ’ αὐτοφώρῳ⁵ μοιχευομένην.⁶ 5 Ἐν δὲ⁷ τῷ νόμῳ ἡμῶν Μωσῆς⁸ ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι.⁹ Σὺ οὖν τί λέγεις;”¹⁰ 6 Τοῦτο δὲ ἔλεγον¹¹ πειράζοντες¹² αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν¹³ κατηγορίαν κατ’¹⁴ αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν¹⁵ εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.¹⁶ 7 Ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες¹⁷ αὐτόν, ἀνακύψας¹⁸ εἶπεν πρὸς αὐτούς,¹⁹ “Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος²⁰ τὸν λίθον ἐπ’ αὐτῇ βαλέτω.”²¹ 8 Καὶ πάλιν κάτω κύψας²² ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. 9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ελεγχόμενοι,²³ ἐξήρχοντο εἰς καθ’²⁴ εἶς,²⁴ ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων.²⁵ Καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς,²⁶ καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὐσα.²⁷

¹ εν **ƒ⁵** **M**^{1,2,5} D,CP,RP,OC,TR,NU || 1 τῷ **M**^{3,4,6} HF

² λεγουσιν **ƒ⁵** **M**^{1,2,5} D,CP,RP,OC,TR,NU || ειπον **M**^{3,4,6} HF

³ αὐτῷ **ƒ⁵** **M**^{1,2,3,4,6} CP,HF,OC,TR,NU || 1 πειράζοντες **M**⁵ (D)RP

⁴ ταύτην ευρομεν **ƒ⁵** **M**⁶ CP,HF || αὐτὴ ἡ γυνὴ κατεληφθη **M**⁵ RP,TR || αὐτὴ ἡ γυνὴ εἰληπται **M**^{2,3,4} || αὐτὴ ἡ γυνὴ κατελιπται **M**¹ D,OC,NU

⁵ αὐτοφώρῳ **ƒ⁵** D [40%] HF,OC,TR,NU || αὐτοφορῶ [60%] CP,RP (This split cuts across party lines—33% of **ƒ⁵** reads -φορῶ—and so is not diagnostic.)

⁶ μοιχευομένην **ƒ⁵** **M**⁶ CP,HF || μοιχευομένη **M**^{1,2,3,4,5} D,RP,OC,TR,NU

⁷ εν δε *rell* || ~ καὶ 1 OC

⁸ ἡμῶν μωσῆς **ƒ⁵** **M**^{2,3pt,6} CP,HF || 1 μωσῆς OC || ~ 2 ἡμῖν **M**^{1pt,5} RP,TR || ἡμῖν 2 **M**^{3pt,4} NU || 1 (D)

⁹ λιθοβολεῖσθαι **ƒ⁵** **M**^{1pt,5} CP,RP,TR || λιθαζειν **M**^{1pt,2,3,4,6} D,HF,OC,NU

¹⁰ λεγεις **ƒ⁵** **M**^{1pt,5,6pt} CP,RP,OC,TR,NU || 1 περι αὐτης **M**^{1pt,2,3,4,6pt} D,HF

¹¹ ελεγον *rell* || ειπον OC

¹² πειράζοντες *rell* || εκπειράζοντες OC

¹³ εχωσιν *rell* || σχωσιν OC

¹⁴ κατηγοριαν κατ’ **ƒ⁵** **M**^{2,3,4,6} CP,HF,OC || κατηγορειν **M**^{1,5} RP,TR,NU || --- D

¹⁵ εγραφεν *rell* || κατεγραφεν **M**^{2pt} D,NU

¹⁶ μη προσποιουμενος **ƒ⁵** **M**^{1pt,5,6pt} CP,RP || --- **M**^{1pt,2,3,4,6pt} D,HF,OC,TR,NU

¹⁷ ερωτωντες **ƒ⁵** **M**^{1,2pt,3,4,5} D,CP,RP,OC,TR,NU || επερωτωντες **M**^{2pt,6} HF

¹⁸ ανακυψας **ƒ⁵** **M**^{1pt,5} CP,RP,TR || ανεκυψεν καὶ **M**^{2,3,4} D,OC,NU || αναβλεψας **M**⁶ HF

¹⁹ προς αυτους **ƒ⁵** **M**⁵ CP,RP,TR || αυτοις **M**^{1,2,3,4,6} D,HF,OC,NU

²⁰ πρωτος *rell* || πρωτον **M**^{5pt} RP

²¹ τον λιθον επ αυτη βαλετω **ƒ⁵** CP,TR || ~ 3 αυτην 125 **M**⁵ RP || ~ 253 αυτην **M**⁶ HF || ~ 3 αυτην 52 **M**^{1pt,2pt,4} D,NU || ~ 34512 **M**^{2pt,3} || ~ 34125 **M**^{1pt} || ~ 523 αυτην OC (The reading of OC is found in 90 MSS and 270 lectionaries, as collated by Robinson—it dominates the lectionaries.)

²² κατω κυψας *rell* || κατακυψας D,NU

²³ και υπο της συνειδησεως ελεγχομενοι **ƒ⁵** **M**^{5,6pt} CP,RP,TR || --- **M**^{1,2,3,6pt} (D)HF,OC,NU || 1 (**M**⁴)

²⁴ καθ’ εἰς *rell* || καθέις **ƒ⁵** CP (I include this information for the record and so as not to lose sight of it, but since the *theta* indicates the presence of aspiration (rough breathing) there is no ambiguity. I stay with the conventional pointing.)

²⁵ εως των εσχατων **ƒ⁵** **M**^{1pt,2,3,4,6} CP,HF,TR || --- **M**^{1pt,5} RP,OC,NU || D is wild

²⁶ μονος ο ιησους **ƒ⁵** **M**^{2,5,6pt} CP,HF,RP,TR || ~ 231 **M**^{1pt,6pt} || 23 **M**^{3,4} OC || 1 D,NU

²⁷ ουσα *rell* || εστωσα **M**^{1pt} TR

10 Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς¹ εἶπεν αὐτῇ:² “Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατηγοροί σου;³ Οὐδεῖς σε κατέκρινεν;” 11 Ἦ δὲ εἶπεν, “Οὐδεῖς, Κύριε”. Εἶπεν δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,⁴ “Οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω⁵ πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν⁶ μηκέτι ἀμάρτανε.”⁷

Jesus dialogs with the Pharisees

12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν⁸ λέγων: “Εγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ⁹ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ’ ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.” 13 Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, “Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής”. 14 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Κὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι ἢ¹⁰ ποῦ ὑπάγω. 15 Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. 16 Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής¹¹ ἐστίν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ’ ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ. 17 Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστίν: 18 Ἐγὼ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πατήρ.” 19 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, “Ποῦ ἐστίν ὁ Πατήρ σου;” Ἀπεκρίθη¹² Ἰησοῦς: “Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν Πατέρα μου. Εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ᾔδειτε ἄν.”¹³ 20 Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς¹⁴ ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

¹ και μηδενα θεασαμενος πλην της γυναικος **ƒ⁵M⁵** CP,RP,TR || ειδεν αυτην και **M^{3,4,6}** HF || --- **M^{1,2}** D,OC,NU

² αυτη **ƒ⁵M⁵** CP,RP || γυναι **M^{3pt,6}** HF || 1 γυναι **M^{1pt,2,3pt,4}** OC,NU || 1 η γυνη TR || D is wild

³ εκεινοι οι κατηγοροι σου **ƒ⁵M^{5,6pt}** CP,RP,TR || 234 **M^{1,2pt,3,4,6pt}** HF || --- **M^{2pt}** D,OC,NU

⁴ ευπεν δε αυτη ο ιησους **ƒ⁵M^{1pt,6}** CP,HF,TR || 1245 **M^{2,5}** RP,OC || ~ 42513 **M^{3,4}** NU || ~ 421 D

⁵ κατακρινω *rell* || κρινω **M⁵** RP

⁶ και απο του νυν **ƒ⁵M^{1,2,3,6}** CP,HF,OC[NU] || 1 **M^{4pt,5}** RP,TR || --- **M^{4pt}** || 234 D

⁷ 7:53-8:11 **ƒ⁵D** (85%) CP,HF,RP,OC,TR[[NU]] || --- **P^{66,75}** B,N,T,W (15%)

⁸ αυτοις ο ιησους ελαλησεν **ƒ⁵** [87%] CP,HF,RP,OC || ~ 2314 [5%] TR || ~ 1423 **P⁶⁶** B,N,T,W [5%] NU || ~ 143 **P⁷⁵** B || ~ 4123 D [2%] || ~ 2341 [1%] || 12341 N

⁹ περιπατηση *rell* || περιπατησει D [30%] TR

¹⁰ η **ƒ⁵** **P^{39,66,75}** B,D(N)T [40%] CP,OC,NU || και **P⁷⁵** B,N,T,W [50%] HF,RP,TR || omit whole clause [10%]

¹¹ αληθης **ƒ⁵** **P⁶⁶** B,N [97.6%] CP,HF,RP,OC,TR || αληθινη **P⁷⁵** B,D,T,W (1%) NU || αληθεια (0.2%) || δικαιο (1%) || various omissions (0.3%) [homoioteleuton]

¹² απεκριθη **ƒ⁵** **P^{66,75}** B,D [85%] HF,RP,OC,NU || 1 ο B,N,W [15%] CP,TR

¹³ ηδειτε αν **ƒ⁵** (N) [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 **P^{39,66,75}** B(N)W [2%] NU || 1 D

¹⁴ ο ιησους **ƒ⁵** (N) [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- **P^{66,75}** B,D,W [3%] NU

“You will die in your sins”

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:¹ “Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετε με, καὶ ἐν τῇ ἀμαρτία ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.” 22 Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, “Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, “Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν’?” 23 Καὶ εἶπεν² αὐτοῖς: “Ἦμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ· ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. Ἦμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου³ ἐστέ· ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. 24 Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν.” 25 Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, “Σὺ τίς εἶ?” Καὶ εἶπεν⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. 26 Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ’ ὁ πέμψας με ἀληθῆς ἐστίν, καὶ γὰρ ἠκούσα παρ’ αὐτοῦ—ταῦτα λέγω⁵ εἰς τὸν κόσμον.” 27 Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. 28 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς⁶ ὁ Ἰησοῦς: “Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ ἀπ’ ἑμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ Πατήρ μου,⁷ ταῦτα λαλῶ. 29 Καὶ ὁ πέμψας με μετ’ ἐμοῦ ἐστίν. Οὐκ ἀφήκέν με μόνον ὁ Πατήρ,⁸ ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.”

“The Truth will make you free”

30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 31 Ἐλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους: “Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἐστέ· 32 καὶ γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν, καὶ ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.” 33 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁹ αὐτῷ: “Σπέρμα Ἀβραάμ¹¹ ἐσμεν καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. Πῶς σὺ λέγεις ὅτι “Ἐλεύθεροι γενήσεσθε’?” 34 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἄμην, ἀμην λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δούλος ἐστίν τῆς ἀμαρτίας. 35 Ὁ δὲ δούλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ

¹ ο ἰησοῦς f⁵⁵N (98%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{39,66,75}SB, D, T, W (1.7%) NU || omit clause (0.3%)

² καὶ εἶπεν f⁵⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ελεγεν P⁷⁵B, D, N, W [3%] NU || ελεγεν ουν P⁶⁶Σ

³ του κοσμου τουτου f⁵⁵ ND, N (95.8%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 P^{66,75}B, T, W (0.7%) NU || 12 (2%)
|| various long omissions (1.5%) [homoioteleuton]

⁴ καὶ εἶπεν f⁵⁵ N [90%] CP, HF, RP, OC, TR || 2 P^{66,75}B, W [9.5%] NU || ~ 2 ουν ND [0.5%]

⁵ λεγω f⁵⁵ [80%] CP, HF, RP, OC, TR || λαλω P^{66,75}SB, D, N, W [20%] NU

⁶ αὐτοῖς f⁵⁵ P⁷⁵N (97%) CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁶⁶B, T, W (0.8%) || 1 παλιν (Σ)D (0.9%) ||
παλιν 1 (1%) || long omissions (0.2%)

⁷ μου f⁵⁵ B [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75}SD, N, W [2%] NU

⁸ ο πατηρ f⁵⁵ N [96%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75}SB, D, W [4%] NU

⁹ καὶ εἶπον f⁵⁵ [30%] || --- P^{66,75}SB, D, N, W [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

¹⁰ αὐτω f⁵⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR || προς αυτον P^{66,75}SB(D)W [1%] NU || 1 οἱ ιουδαιοι N

¹¹ ἀβρααμ f⁵⁵ [50%] || ἀβρααμ tell

υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. 36 Ἐὰν οὖν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. 37 Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. 38 Ἐγὼ δὲ ἑώρακα παρὰ τῷ Πατρὶ μου,² λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὁ³ ἑωράκατε⁴ παρὰ τῷ πατρὶ⁵ ὑμῶν⁶ ποιεῖτε.”

“Your father is the devil”

39 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ, “Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστίν!” Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε,⁸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε.⁹ 40 νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὅς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἢν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν! 41 Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν.” Εἶπον οὖν¹⁰ αὐτῷ, “Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγενήμεθα· ἓνα Πατέρα ἔχομεν—τὸν Θεόν.” 42 Εἶπεν οὖν¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἰ ὁ Θεὸς Πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ, ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ’ ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. 43 Διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε?—ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. 44 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ¹² πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ¹³ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλή¹⁴ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. 45 Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ

¹ εγω ο f⁵ (92.7%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ α 1 P^{66,75} NB, C, W (0.6%) NU || 1 α D, N (4.8%) || 1 (1.4%) || 1 οσα (0.1%) || various omissions (0.4%) [homoioteleuton]

² μου f⁵ N(D)N (97.8%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} B, C(W) (1.1%) NU || three other variants (0.2%) || various long omissions (0.9%) [homoioteleuton]

³ ο f⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || α P^{66,75} NB, C, D, N, W [10%] NU

⁴ εωρακατε f⁵ P⁶⁶ ND, N (86.8%) CP, HF, RP, OC, TR || ηκουσατε P⁷⁵ B, C, W (10%) NU || εορακατε (2.4%) || three other variants (0.2%) || long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

⁵ τω πατρι f⁵ D, N (89.5%) CP, HF, RP, OC, TR || του πατρος P^{66,75} NB, C, W (9.8%) NU || long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

⁶ υμων f⁵ N(C)N (98.2%) CP, HF, RP, OC, TR || ημων (0.4%) || μου (0.2%) || --- P^{66,75} B, W (0.6%) NU || long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

⁷ ειπον f⁵ W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν P^{66,75} NB, C, D, N [1%] NU

⁸ ητε f⁵ C, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || εστε P^{66,75} NB, D [1%] NU

⁹ εποιειτε f⁵ P⁷⁵ ND, W [50%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 αν C, N [50%] TR || ποιειτε P⁶⁶ B [0.5%]

¹⁰ ουν f⁵ P^{66,75} C, D, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- NB, W [1%]

¹¹ ουν f⁵ ND [70%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} B, C, N, W [30%] NU

¹² του rell || --- [20%] TR

¹³ ουχ f⁵ P⁷⁵ C [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ουκ P⁶⁶ NB(D)N, W [10%] NU [In consequence, NU has the Imperfect of the verb, rather than the Perfect, and this choice is reflected in many translations.]

¹⁴ λαλη rell || λαλει N [20%]

πιστεύετε μοι. 46 Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας? Εἰ δὲ¹ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι? 47 Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστέ.”

48 Ἀπεκρίθησαν οὖν² οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, “Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης³ εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις?” 49 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς: “Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω· ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε με. 50 Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. 51 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν⁴ τηρήσῃ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ, εἰς τὸν αἰῶνα.”

“Before Abraham was, I AM”

52 Εἶπον οὖν⁵ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι: “Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις! Ἄβραάμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφηταί, καὶ σὺ λέγεις, “Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ οὐ μὴ γεύσῃται θανάτου⁶ εἰς τὸν αἰῶνα!” 53 Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν? Καὶ οἱ προφηταί ἀπέθανον. Τίνα σεαυτὸν σὺ⁷ ποιεῖς?” 54 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς: “Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω⁸ ἑμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδὲν ἐστιν. Ἔστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι ‘Θεὸς ἡμῶν⁹ ἐστιν’. 55 Καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. Καὶ ἐὰν¹⁰ εἶπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν,¹¹ ψεύστης, ἀλλ’ οἶδα αὐτόν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. 56 Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ, εἶδεν καὶ ἐχάρη.”

57 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, “Πεντήκοντα ἔτη οὕτω ἔχεις, καὶ Ἀβραάμ ἐώρακας?” 58 Εἶπεν¹² αὐτοῖς ὁ¹³ Ἰησοῦς, “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι!” 59 Ἐκραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν

¹ δε f⁹⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NB, C, N, W [5%] NU || D omits verse 46

² ουν f⁹⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NB, C, D, N, W [5%] NU

³ σαμαρειτης f⁹⁵ P⁷⁵ B, C, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || σαμαριτης P⁶⁶ N, W [1%] NU

⁴ τον λογον τον εμον f⁹⁵ P⁶⁶ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 142 P⁷⁵ NB, C, D, W [1%] NU

⁵ ουν f⁹⁵ P⁷⁵ D, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁶⁶ NB, C, W [1%]

⁶ ου μη γευσηται [γευσητε [5%] θανατου] f⁹⁵ P^{66,75} A, C, D, N, W [85%] CP, HF, RP, OC, NU ||

12 γευσεται 4 [15%] TR || 123 N || ~ θανατον 12 θεωρηση B

⁷ συ f⁹⁵ [75%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NA, B, C, D, N, W [25%] NU

⁸ δοξαζω f⁹⁵ P⁶⁶ A, N [95%] CP, HF, RP, OC, TR || δοξασω P⁷⁵ NB, C, D, W [5%] NU

⁹ ημων f⁹⁵ P^{66,75} A, C, N, W [70%] HF, RP, NU || υμων NB, D [30%] CP, OC, TR

¹⁰ και εαν f⁹⁵ P⁶⁶ A, C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || καν P⁷⁵ NB, D, W [0.5%] NU

¹¹ ομοιος υμων f⁹⁵ NC, N [93.3%] CP, HF, RP, OC, TR || ομοιος 2 (1.5%) || ~ 21 P⁶⁶ (0.8%) || 1 υμιν

P⁷⁵ A, B(D)W (3.5%) NU || three other variants (0.2%) || long omissions (0.6%) [homoioteleuton]

¹² ειπεν *rell* || 1 ουν D, N [20%]

¹³ ο f⁹⁵ P⁶⁶ NA, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁷⁵ B, C [0.5%] NU

ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρήγεν οὕτως!¹

The man born blind

9 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.² **2** Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, “Ραββί, τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ?” **3** Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς: “Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ’ ἵνα φανερωθῆ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. **4** Ἐμε⁴ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νῦξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. **5** Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς εἶμι τοῦ κόσμου.”

The man is healed

6 Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν χαμαὶ καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισεν⁵ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ.⁶ **7** Καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ὑπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ” (ὃ ἐρμηνεύεται, Ἀπεσταλμένος). Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθεν βλέπων.

8 Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς⁷ ἦν ἔλεγον, “Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν?” **9** Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι “Οὗτός ἐστιν”· ἄλλοι δὲ ὅτι⁸ “Ὁμοιος⁹ αὐτῷ ἐστιν”. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι “Ἐγὼ εἶμι!”

10 Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, “Πῶς¹⁰ ἀνεώχθησάν¹¹ σου¹² οἱ ὀφθαλμοί?” **11** Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν: “Ἄνθρωπος¹³ λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν

¹ (+ και N 3%) διελθων (- δ) 1%) δια μεσου αυτων (+ επορευετο C,N 2.4%) και (- κ) 1.3%) παρηγεν ουτως (- ο) 1% **ƒ**⁵ A(C)(N) (99%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NB, D, W (1%) NU

² γενετης *reII* || γενετης [5%] || γεννητης [15%] || γενητης N [5%] || γεννητοις [10%]

³ απεκριθη *reII* || 1 ο D, N [15%] TR

⁴ εμε **ƒ**⁵ A, C, N (99.3%) CP, HF, RP, OC, TR || ημας P^{66,75} NB(D)(W) (0.5%) NU || long omission (0.2%) [homoioteleuton]

⁵ επεχρισεν **ƒ**⁵ W [97%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 αυτου P^{66,75} N(A)(D)N [2%] NU || επεθηκεν C [1%] || επεθηκεν αυτου B

⁶ του τυφλου **ƒ**⁵ A, C, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NB [2%] NU || αυτου D, N

⁷ τυφλος **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || προσαιτης P^{66,75} N, A, B, C, D, N, W [10%] NU

⁸ δε οτι **ƒ**⁵ A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 N [1%] || --- P^{66,75} B, C, W [1%] NU || 2 N

⁹ ομοιος **ƒ**⁵ A, D, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ελεγον ουχι αλλα 1 P⁶⁶ N, C, W [0.5%] NU || ελεγον ουχι αλλ 1 P⁷⁵ B [0.5%] || ουχι αλλ 1 [1%]

¹⁰ πως **ƒ**⁵ P⁷⁵ A, B, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ουν P⁶⁶ N, C, D, N [1%] [NU]

¹¹ ανεωχθησαν **ƒ**⁵ A [75%] CP, HF, RP, OC, TR || ηνεωχθησαν P^{66,75} N, B, C, D, N, W [25%] NU

¹² σου *reII* || σοι [15%] some TRs || --- P⁶⁶

¹³ και ειπεν ανθρωπος **ƒ**⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ο 3 ο P⁶⁶ NB [1.5%] NU || 3 ο P⁷⁵ C [0.5%] || 3 D, W

ἐποίησεν καὶ ἐπέχρισέν μου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέν μοι,¹ “Υπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ² Σιλωὰμ καὶ νίψαι”. Ἀπελθὼν δὲ³ καὶ νιψάμενος, ἀνέβλεψα!” **12** Εἶπον οὖν⁴ αὐτῷ, “Ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος;” Λέγει, “Οὐκ οἶδα”.

The man is excommunicated

13 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν. **14** (Ἦν δὲ σάββατον ὅτε⁵ τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοῦς.) **15** Πάλιν οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Πηλὸν ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοῦς,⁶ καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω”. **16** Ἐλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, “Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ Θεοῦ,⁷ ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ”. Ἄλλοι⁸ ἔλεγον, “Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν;” Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. **17** Λέγουσιν οὖν⁹ τῷ τυφλῷ πάλιν, “Σὺ τί¹⁰ λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνοιξέν¹¹ σου τοὺς ὀφθαλμοῦς;” Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι “Προφήτης ἐστίν”.

18 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν¹² καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. **19** Καὶ ἡρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες: “Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι βλέπει;”¹³ **20** Ἀπεκρίθησαν δὲ¹⁴ αὐτοῖς¹⁵ οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον: “Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη. **21** Πῶς δὲ νῦν βλέπει οὐκ οἶδαμεν, ἢ τίς

¹ μοι **f⁵⁵ P⁷⁵ A, D, N, W** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 οτι **P^{66,75} NB** [0.5%] NU

² τὴν κολυμβήθραν τοῦ **f⁵⁵ A, N** (97.6%) CP, HF, RP, OC, TR || τὸν **P^{66,75} NB, D, W** (2.1%) NU || --- (0.4%)

³ δε **f⁵⁵ A** [97%] CP, HF, RP, OC, TR || οὖν **P^{66,75} NB, D, N, W** [3%] NU

⁴ εἶπον οὖν **f⁵⁵ N** [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR || εἶπαν 2 **P⁶⁶ D** || 1 **A** || ~ καὶ 1 **P⁷⁵** [2%] || ~ καὶ εἶπαν **NB, W** [alone] NU

⁵ ὅτε **f⁵⁵ A, D, N** (99.1%) CP, HF, RP, OC, TR || ἐν ἡμέρᾳ **P^{66,75} NB, W** (0.9%) NU

⁶ ἐπεθῆκεν μοι (μοι N CP) ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοῦς **f⁵⁵ P^{66,75} NB(N)** [95%] (CP) HF, RP, OC, NU || ~ 13452 **D** [5%] TR || ~ 21345 **A**

⁷ οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἐστὶν παρὰ τοῦ (-τ. A) Θεοῦ **f⁵⁵ (A)** [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 4516823 **P^{66,75} NB, D, N, W** [5%] NU

⁸ ἄλλοι **f⁵⁵ P^{66,75} A, N** [97%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 δε **NB, D, W** [3%] [NU]

⁹ οὖν **f⁵⁵ P^{66,75} NA, B(D) N, W** [30%] CP, NU || --- [70%] HF, RP, OC, TR

¹⁰ σὺ τί **f⁵⁵ P⁷⁵ A, D, N, W** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 **NB** [0.5%] NU || --- **P⁶⁶**

¹¹ ἠνοιξεν **f⁵⁵ P⁶⁶ NA** [88%] CP, HF, RP, OC, TR || ἠνεώξεν **P⁷⁵ B, W** [2%] NU || ἀνεώξεν [10%] || ἠνυξεν **D** || ἀνεώξεν **N**

¹² τυφλὸς ἦν **f⁵⁵ A** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 **P^{66,75} NB, N, W** [1%] NU || --- **D**

¹³ ἄρτι βλέπει **f⁵⁵ P⁶⁶ A(N)** (98.6%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 **P⁷⁵ NB, D, W** (1%) NU || five other variants (0.4%)

¹⁴ δε **f⁵⁵ A, N** [85%] CP, HF, RP, OC || οὖν **P^{66,75} NB** [5%] NU || --- **D, W** [10%] TR

¹⁵ αὐτοῖς **f⁵⁵ A, D, N** [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P^{66,75} NB, W** [5%] NU

ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν. Αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.¹ Αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ² λαλήσει.” **22** Ταῦτα εἶπον³ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους, ἥδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. **23** Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον ὅτι⁴ “Ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε”.⁵

24 Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον⁶ ὃς ἦν τυφλὸς καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ: “Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ! Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος⁸ ἁμαρτωλὸς ἐστίν.” **25** Ἀπεκρίθη οὖν⁹ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν:¹⁰ “Εἰ ἁμαρτωλὸς ἐστίν, οὐκ οἶδα. Ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω!” **26** Εἶπον δὲ¹¹ αὐτῷ πάλιν:¹² “Τί ἐποίησέν σοι? Πῶς ἀνέφξέν¹³ σου τοὺς ὀφθαλμούς?” **27** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς: “Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν? Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταί¹⁴ γενέσθαι?” **28** Ἐλοιδόρησαν¹⁵ αὐτὸν καὶ εἶπον: “Σὺ εἰ μαθητῆς ἐκεῖνου,¹⁶ ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως¹⁷ ἐσμὲν μαθηταί. **29** Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσεὶ¹⁸ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ—οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν.” **30** Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ

¹ αὐτος ηλικίαν ἐχει αὐτον ἐρωτήσατε **ƒ**⁵ A(N) [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 123 P⁷⁵Σ || ~ 4523 P⁶⁶B(D) [2%] NU || 23 W

² εαυτου *rell* || αὐτου D [20%] TR

³ ειπον *rell* || ειπαν Σ [alone] NU

⁴ ειπον **ƒ**⁵ P⁶⁶A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P⁷⁵ΣB,D [0.5%] NU || --- [1%]

⁵ ἐρωτήσατε **ƒ**⁵ A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ἐπερωτήσατε P^{66,75}ΣB,W [0.5%] NU || ἐρωτάτε D || ἐρωτήσεται N

⁶ ἐκ δευτερου τον ανθρωπον **ƒ**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 P^{66,75}ΣB,W [1%] NU || ~ αυτον 12 D

⁷ ειπον **ƒ**⁵ A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P^{66,75}ΣB,D,N,W [1%] NU

⁸ ο ανθρωπος ουτος **ƒ**⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P^{66,75}(Σ)B,W [0.5%] NU

⁹ ουν *rell* || --- [15%]

¹⁰ και ειπεν **ƒ**⁵ N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΣA,B,D,W [2%] NU

¹¹ δε **ƒ**⁵ A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P^{66,75}B,D,N,W [5%] NU || --- Σ

¹² παλιν **ƒ**⁵ P⁶⁶A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵ΣB,D,W [0.5%] NU

¹³ ανεωξεν **ƒ**⁵ [30%] CP || ηνεωξεν P^{66,75}N,W [2%] || ηνοιξεν A,B [63%] HF,RP,OC,TR,NU || ηνυξεν ΣD [5%]

¹⁴ αυτου μαθηται *rell* || ~ 21 P⁶⁶ΣD [30%]

¹⁵ ελοιδορησαν **ƒ**⁵ P⁶⁶A [92%] CP,HF,RP,OC || και 1 P⁷⁵ΣB,W [0.5%] NU || 1 ουν [5%] TR || οι δε 1 D,N [2.5%]

¹⁶ ει μαθητης εκεινου **ƒ**⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 213 P⁷⁵ΣA,B(N)W [1.5%] NU || ~ 231 P⁶⁶D [0.5%]

¹⁷ μωσεως **ƒ**⁵ A,B,N [98%] CP,HF,RP,TR || μωυσεως P⁷⁵ΣD,W [2%] OC,NU

¹⁸ μωσει **ƒ**⁵ A,N [50%] CP,HF || μωση [48%] RP,TR || μωυσει P^{66,75}ΣB,D,W [1%] OC,NU || μωση [1%]

εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐν γὰρ τούτῳ¹ θαυμαστόν ἐστίν—ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν² μου τοὺς ὀφθαλμούς! 31 Οἶδαμεν δὲ³ ὅτι ἀμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ’ ἐάν τις θεοσεβῆς ἦ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ⁴, τούτου ἀκούει. 32 Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοιξέν⁵ τις ὀφθαλμούς τυφλοῦ γεγεννημένου. 33 Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν.” 34 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, “Ἐν ἀμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλως,⁷ καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς?” Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

35 Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω⁸ καὶ εὐρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ,⁹ “Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ?”¹⁰ 36 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, “Καὶ τίς ἐστίν, Κύριε,¹¹ ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν?” 37 Εἶπεν δὲ¹² αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Καὶ ἐώρακας¹³ αὐτὸν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν.” 38 Ὁ δὲ ἔφη, “Πιστεύω, Κύριε!” Καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 39 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, “Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.”

40 Καὶ¹⁴ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ’ αὐτοῦ¹⁵ καὶ εἶπον αὐτῷ, “Μὴ καὶ ἡμεῖς¹⁶ τυφλοὶ ἐσμεν?” 41 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἰ τυφλοὶ ἦτε οὐκ ἂν εἶχτε ἀμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι ‘Βλέπομεν’, ἡ οὖν¹⁷ ἀμαρτία ὑμῶν μένει.

¹ γαρ τουτω **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 το P^{66,75} SB, N, W [1%] NU || 1 τουτο [2%] || ~ 2 ουν D

² ανεωξεν **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ηνοιξεν P^{66,75} SB, D [0.5%] NU || ηνεωξεν N, W [0.5%]

³ δε **ƒ**⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} SB, D [2%] NU

⁴ ποιη *rell* || ποιει [15%]

⁵ ηνοιξεν **ƒ**⁵ P⁶⁶ SA [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ηνεωξεν B, N, W [0.5%] NU || ανεωξεν P⁷⁵ [1.5%] || ηνυξε D

⁶ ειπον **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν P^{66,75} SB(D)W [1%] NU

⁷ ολωσ **ƒ**⁵ [25%] || ολος P⁷⁵ SA, B, D, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || ο λογος P⁶⁶

⁸ ηκουσεν ο ιησους οτι εξεβαλον αυτον εξω **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, D, W (88.3%) CP, HF, RP, OC, TR || 134567 P⁷⁵ SB (0.4%) NU || two other variations (0.2%) || --- (11%) [The omission is an obvious case of homoioteleuton—the last three words are identical.]

⁹ αυτω **ƒ**⁵ P⁶⁶ A (99.4%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁷⁵ SB, D, W (0.6%) NU

¹⁰ θεου **ƒ**⁵ A (99.6%) CP, HF, RP, OC, TR || ανθρωπου P^{66,75} SB, D, W (0.4%) NU

¹¹ απεκριθη εκεινος και ειπεν και τις εστιν κυριε **ƒ**⁵ [97.5%] CP, HF, RP, OC, NU || 1234678 [2%] TR || 567 εφη 8 P⁷⁵ B, W || 12678 A || ~ 1234867 S || 12567 εφη 8 P⁶⁶

¹² δε **ƒ**⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} (S)B(D)W [1%] NU

¹³ εωρακας **ƒ**⁵ SA, D [80%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || εορακας P^{66,75} B, W [20%] || two other spellings

¹⁴ και **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} SB, W [1%] NU || ~ δε D || ~ ουν [1%]

¹⁵ οντες μετ αυτου **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P^{66,75} SB, D, W [3%] NU

¹⁶ ημεις *rell* || υμεις CP

¹⁷ η ουν **ƒ**⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 SB [3%] NU || και 1 P⁷⁵ || 1 αι P⁶⁶ || αι D, W [1%] || 121 [1%]

Jesus the Shepherd

A true shepherd

10 “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν ἀγλήν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ ληστής. **2** Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμὴν ἐστὶν τῶν προβάτων. **3** Τοῦτο ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει· καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ¹ κατ’ ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά. **4** Καὶ² ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλλῃ,³ ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. **5** Ἄλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν,⁴ ἀλλὰ φεύζονται ἀπ’ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.” **6** Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

The Door

7 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:⁵ “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁶ ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. **8** Πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ⁷ κλέπται εἰσὶν καὶ λησταί, ἀλλ’ οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. **9** Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. Δι’ ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει. **10** Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ, καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζῶν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.

The Good Shepherd

11 “Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. **12** Ὁ μισθωτὸς δὲ,⁸ καὶ οὐκ⁹ ὢν ποιμὴν, οὐδ’ οὐκ εἰσὶν¹⁰ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφήσιν τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβα-

¹ καλεῖ **ƒ**⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || φωνεῖ P^{66,75} NA, B, D, W [2%] NU

² καὶ **ƒ**⁵ A, D [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ δε [3%] || --- P^{66,75} NB, W [2%] NU

³ πρόβατα εκβαλλῃ **ƒ**⁵ [50%] || 1 εκβαλλῃ A [45%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 εκβαλεῖ [3%] || παντα εκβαλλῃ P⁷⁵ B, W [2%] NU || εκβαλλῃ παντα P⁶⁶ || εκβαλλῃ **ς** [All the verbs in verses 3 and 4 are in the present tense.]

⁴ ἀκολουθησωσιν **ƒ**⁵ P^{66,66,75} **ς**, W [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀκολουθησουσιν A, B, D [3%] NU

⁵ πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς **ƒ**⁵ D (84.4%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2134 **ς** A (9.2%) || ~ 2341 (1.6%) || 234 P^{45,66} W (3%) || 134 P⁷⁵ (0.5%) NU || 12 (0.5%) || 14 B (alone) || --- (0.2%) || long omissions (0.4%) [homoioteleuton]

⁶ ὅτι **ƒ**⁵ P⁶⁶ NA, D, W (73.2%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || --- P⁷⁵ B (26.8%)

⁷ ἦλθον πρὸ ἐμοῦ **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, B, D, W [45%] OC [NU] || ~ 231 [5%] TR || 1 P⁷⁵ **ς** [50%] CP, HF, RP

⁸ μισθωτὸς δε **ƒ**⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P⁶⁶ ND [3%] || 1 P^{45,75} B, W [2%] NU

⁹ οὐκ *rell* || οὐχ CP

¹⁰ εἰσιν **ƒ**⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR || εστιν P^{45,66,75} NA, B, W [5%] NU

τα.¹ 13 Ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει² ὅτι μισθωτὸς ἐστὶν καὶ οὐ μέλει³ αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.

14 “Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.⁴ 15 Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατὴρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. 16 Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κάκεινά με δεῖ⁵ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν.⁶ καὶ γενήσεται⁷ μία ποίμνη, εἷς ποιμὴν.

17 “Διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ με⁸ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. 18 Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ’ ἐμοῦ, ἀλλ’ ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ’ ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι⁹ αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ Πατρός μου.”

19 Σχίσμα οὖν¹⁰ πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. 20 Ἐλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν: “Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται. Τί αὐτοῦ ἀκούετε;” 21 Ἄλλοι ἔλεγον: “Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου. Μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;”¹¹

“My sheep hear my voice”

22 Ἐγένετο δὲ¹² τὰ Ἐγκαίνια ἐν¹³ Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν¹⁴ ἦν. 23 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν τῇ Στοᾷ¹⁵ Σολομῶνος.¹⁶ 24 Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον αὐτῷ: “Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἶρεις? Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.” 25 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ

¹ τα πρόβατα **ƒ⁵** A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{45,66,75} SB, D, W [3%] NU

² ο δε μισθωτος φευγει **ƒ⁵** (A) [97%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{45,66,75} SB, D, W [3%] NU

³ μελει *re//* || μελλει [30%]

⁴ γινωσκομαι υπο των εμων **ƒ⁵** A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || γινωσκουσιν με τα εμα P⁽⁴⁵⁾⁶⁶⁽⁷⁵⁾ (SB)W [1%] NU || γεινωσιν εμε τα εμα D

⁵ με δει **ƒ⁵** A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{45,66,75} SB, D, W [3%] NU

⁶ ακουσουσιν **ƒ⁵** P^{66,75} B, D (60.9%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || ακουσωσιν SA, W (38.1%) || ακουουσιν (0.5%) || ακουσονται (0.2%) || four other variants (0.3%)

⁷ γενησεται **ƒ⁵** P⁶⁶ SA (97.9%) CP, HF, RP, OC, TR || γενησονται P⁴⁵ B, D, W (1.9%) NU || two other variants (0.2%)

⁸ ο πατηρ με **ƒ⁵** A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 P^{66,75} SB, D [1%] NU

⁹ θειναι *re//* || θηναι [10%]

¹⁰ ουν **ƒ⁵** P⁶⁶ A(D) (98.7%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁷⁵ SB, W (1.3%) NU

¹¹ ανοιγειν **ƒ⁵** A(D) [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ανοιξει P⁶⁶ SB, W [3%] NU

¹² δε **ƒ⁵** P⁶⁶ SA(D) [98%] CP, HF, RP, OC, TR || τοτε P⁷⁵ B, W [1%] NU || --- [1%]

¹³ εν **ƒ⁵** P⁴⁵ ND [90%] CP, HF, RP || 1 τοις P⁶⁶ A, B, W [10%] OC, TR, NU

¹⁴ και χειμων **ƒ⁵** A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || 2 P^{66,75} SB, D, W [3%] NU || 2 δε P⁴⁵

¹⁵ στοα **ƒ⁵** SA, D [85%] CP, HF, RP || 1 του P^{66,75} B, W [15%] OC, TR, NU

¹⁶ σολομωνος **ƒ⁵** P^{45,66} SB, D [80%] CP, HF, RP, OC, NU || σολομωντος A, W [20%] TR

ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου—ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. **26** Ἄλλ¹ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, οὐ γάρ² ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν.³ **27** Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει,⁴ κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι. **28** Κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς,⁵ καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. **29** Ὁ Πατὴρ μου, ὃς⁶ δέδωκέν μοι, μείζων πάντων⁷ ἐστίν· καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάξαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου.⁸ **30** Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν!”

31 Ἐβάστασαν οὖν⁹ πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. **32** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν¹⁰ ἐκ τοῦ Πατρὸς μου.¹¹ Διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετε με?”¹² **33** Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες,¹³ “Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας· καὶ ὅτι σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν!” **34** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:¹⁴ “Οὐκ ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν,¹⁵ “Ἐγὼ εἶπα,¹⁶ θεοὶ ἐστε”? **35** Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο—καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή—**36** ὃν ὁ Πατὴρ ἠγάσεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι ‘Βλασφημεῖς’, ὅτι εἶπον, ‘Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι’? **37** Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι. **38** Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεῦητε,¹⁷ τοῖς

¹ ἀλλ **f**⁵D [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀλλὰ P^{66,75}NA, B, W [5%] NU

² οὐ γάρ **f**⁵A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || οὐκ P^{66,75}NB, D, W [3%] NU

³ καθὼς εἶπον ὑμῖν **f**⁵P⁶⁶A, D (95.4%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁷⁵NB, W (4.6%) NU

⁴ ἀκούει **f**⁵P⁷⁵A, D [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀκουουσιν P⁶⁶NB, W [3%] NU

⁵ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς **f**⁵P⁶⁶A, D (98.4%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 3412 P⁷⁵NB, W (1.6%) NU

⁶ ὃς **f**⁵P^{66,75}A (97.6%) CP, HF, RP, OC, TR || ο NB, D, W (0.7%) NU || οὓς (1.1%) || ὡς (0.3%) || long omissions (0.4%) (P^{66,75} 4.8% have ἐδωκεν.)

⁷ μείζων πάντων **f**⁵(P⁶⁶) (98%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 ND, W (0.8%) || μείζον 2 A (0.5%) || ~ 2 μείζον B (0.4%) NU || long omissions (0.3%) (P⁷⁵ joins ~ 21, but the crucial vowel is missing.)

⁸ μου **f**⁵A, D, W (99.1%) CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75}NB (0.9%) NU

⁹ οὖν **f**⁵P⁶⁶A(D) (98.7%) CP, HF, RP, OC, TR || --- (P⁴⁵)NB, W (1.3%) NU

¹⁰ καλὰ ἔργα εἶπον ὑμῖν **f**⁵P⁶⁶D (87.7%) CP, HF, RP, OC, TR || 234 W (0.8%) || 134 (1.3%) || ~ 2134 P^{45v}NA (9.7%) NU || ~ 2341 B (0.2%) || ~ 1342 (0.2%) || ~ 3421 P^{75v} (alone)

¹¹ μου **f**⁵P⁶⁶A, W (99.4%) CP, HF, RP, OC, TR || --- NB, D (0.4%) NU || long omissions (0.2%) (Both P⁴⁵ & ⁷⁵ have lacunae, but there is enough space for the pronoun.)

¹² λιθάζετε με **f**⁵(P⁶⁶A, W)D (98.9%) CP, HF, RP, OC, TR || ~ εμε 1 P⁴⁵NB (1.1%) NU

¹³ λέγοντες **f**⁵D [90%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{45,66}NA, B, W [10%] NU

¹⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς **f**⁵P⁷⁵NA [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR[NU] || 13 P⁴⁵B, W || ~ 3 καὶ εἶπεν 1 P⁶⁶ || 123 καὶ εἶπεν D

¹⁵ ὑμῶν **f**⁵A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ὅτι P^{66,75}B, W [1%] NU || ὅτι P⁴⁵(N)D [0.5%]

¹⁶ εἶπα **f**⁵P^{45,66,75}NB, W [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || εἶπον A, D [30%]

¹⁷ πιστεῦητε **f**⁵P^{45,75}B [89%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || πιστεῦετε A [10%] || πιστεύεται NB [0.5%] || πιστεύεται P⁶⁶ || θελετε πιστεῦειν D

ἔργοις πιστεύσατε,¹ ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε² ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ.³

39 Ἐζήτουν οὖν⁴ πάλιν πιάσαι αὐτόν,⁵ καὶ ἐξήλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

The last three months

40 Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν⁶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. 41 Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν καὶ ἔλεγον ὅτι “Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν⁷ οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν”. 42 Καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ⁸ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.⁹

Lazarus of Bethany

11 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. 2 (Ἦν δὲ Μαρία¹⁰ ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρω καὶ ἐκμάζασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν ἐαυτῆς,¹¹ ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.) 3 Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, “Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ!”

Jesus lets Lazarus die on purpose

4 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον ἀλλ’ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι’ αὐτῆς.” 5 (Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.) 6 Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν

¹ πιστεύσατε **ƒ**⁵ P⁴⁵A [95%] CP, HF, RP, OC, TR || πιστεύσαται P⁶⁶ || πιστεύετε P⁷⁵B [5%] NU || πιστευεται **ℵ**D, W

² πιστεύσητε **ƒ**⁵ A (94.7%) CP, HF, RP, OC, TR || πιστευητε **ℵ** (1.3%) || γινωσκητε P⁴⁵⁽⁶⁶⁾⁷⁵B (1.4%) NU || γινωσκετε (W) (0.4%) || --- D (0.4%) || long omissions (1.6%) [homoioteleuton]

³ αὐτῷ **ƒ**⁵ P⁴⁵A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || τῷ πατρὶ P⁷⁵ℵB, D, W [1%] NU || 1 πατρὶ P⁶⁶

⁴ οὖν **ƒ**⁵ P⁶⁶ℵA, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR[NU] || δε P⁴⁵ || --- P⁷⁵vB [25%] || ~ και D

⁵ οὖν πάλιν πιασαι αὐτον **ƒ**⁵ (18.9%) OC || ~ 1243 P⁶⁶ (32.8%) CP, HF, RP, TR || ~ 1423 A, W (12%) NU || ~ 1432 (0.2%) || ~ 2143 (0.2%) || ~ 243 B (30.3%) || ~ 423 (3.4%) || ~ 143 (P⁴⁵)ℵ (1.2%) || ~ 43 D (0.6%) || six further variants (0.4%)

⁶ πάλιν **ƒ**⁵ P⁴⁵ℵA, B, D, W (89.5%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || --- P⁶⁶ (10.5%)

⁷ σημειον εποιησεν **ƒ**⁵ P^{45,66,75}ℵA, B, D (88.4%) CP, HF, RP, OC, TR, NU || ~ 21 W (10.8%) || seven other variants (0.8%)

⁸ επιστευσαν πολλοι **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{45,66,75}ℵB, D(W) [3%] NU

⁹ εκει εις αυτον **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P^{66,75}ℵA, B, D, W [10%] NU || 23 P⁴⁵

¹⁰ μαρια **ƒ**⁵ P⁶⁶ℵA, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ B [0.5%] NU

¹¹ εαυτης **ƒ**⁵ [40%] || αυτης P^{45,66,75}ℵA, B, D, W [60%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

τόπω δύο ἡμέρας. 7 Ἐπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς,¹ “Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.”

8 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, “Ραββί,² νῦν ἐζήτησον σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ?” 9 Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς: “Οὐχὶ δώδεκά ὥραι εἰσιν⁴ τῆς ἡμέρας? Ἐάν τις περιπατῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. 10 Ἐὰν δέ τις περιπατῆ ἐν τῇ νυκτί προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.”

11 Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, “Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁵ αὐτόν”. 12 Εἶπον οὖν οἱ μαθηταί αὐτοῦ, “Κύριε, εἰ κεκοίμηται σωθήσεται”. 13 Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. 14 Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ: “Λάζαρος ἀπέθανεν. 15 Καὶ χαίρω δι’ ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. Ἀλλὰ⁷ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.” 16 Εἶπεν οὖν Θωμᾶς (ὁ λεγόμενος Δίδυμος) τοῖς συμμαθηταῖς,⁸ “Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ’ αὐτοῦ”.

17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς, εὔρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη⁹ ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. 18 (Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε· 19 καὶ πολλοὶ¹⁰ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ¹¹ Μάρθαν καὶ Μαρίαν,¹² ἵνα παραμυθῆσονται¹³ αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.¹⁴) 20 Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν ὅτι¹⁵ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία¹⁶ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἔκαθέζετο.

¹ μαθηταις *rell* || 1 αυτου A,D [20%] CP

² ραββι **ƒ**⁵ P^{75v} [90%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || ραββει P^{45,66} SA, B, C, D, W [10%]

³ απεκριθη **ƒ**⁵ P^{66,75} SA, B, C, D, W [85%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 ο P⁴⁵ [15%] TR

⁴ ωραι εἰσιν **ƒ**⁵ P⁶⁶ SA, B, C, W [60%] CP, NU || ~ 21 [40%] HF, RP, OC, TR || ωρας εχει D

⁵ ἐξυπνισω *rell* || ἐξυπνησω [15%] || ἐξυπνισαι D

⁶ οἱ μαθηται αυτου **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || 12 αυτω P^{66,75} B, C [8%] NU || ~ αυτω 12 SD, W [2%] || αυτω A

⁷ αλλα *rell* || αλλ B [20%] OC, TR

⁸ συμμαθηταις **ƒ**⁵ P⁷⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || συμμαθηταις P⁶⁶ SA, B, C, D, W [5%] || μαθηταις [5%]

⁹ τεσσαρας ημερας ηδη **ƒ**⁵ [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 132 P⁷⁵ B, C [1%] NU || ~ 312 P⁶⁶ || 12 A, D || τεσσαρες 23 S || two other variants

¹⁰ και πολλοι **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2 δε P^{66,75} SB, C, D, W [1%] NU || ~ 2 ουν [1%]

¹¹ τας περι **ƒ**⁵ A [99%] HF, RP, OC, TR || την P^{66,75v} SB, C, W [1%] CP, NU || --- D || one other variant

¹² μαριαν **ƒ**⁵ P⁶⁶ SA, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ P⁷⁵ B, C, D [1%] NU

¹³ παραμυθισονται *rell* || παραμυθησονται [15%]

¹⁴ αυτων **ƒ**⁵ A, C [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{45,66,75} SB, D, W [1%] NU

¹⁵ οτι **ƒ**⁵ P^{45,66,75} SA, B, C, D, W [90%] CP, HF, RP, NU || 1 ο [10%] OC, TR

¹⁶ μαρια *rell* || μαριαμ [1%] NU

Martha

21 Εἶπεν οὖν¹ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν: “Κύριε, εἰ ἦς ᾧδε ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.² 22 Ἀλλὰ³ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι ὁ Θεός.” 23 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου”. 24 Λέγει αὐτῷ⁴ Μάρθα, “Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ”. 25 Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. 26 καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο;” 27 Λέγει αὐτῷ, “Ναί, Κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ⁵ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.”

Mary

28 Καὶ ταῦτα⁶ εἰποῦσα, ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν Μαριάν⁷ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, λάθρα εἰποῦσα, “Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν καὶ φωνεῖ σε!” 29 Ἐκείνη⁸ ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται⁹ ταχὺ καὶ ἔρχεται¹⁰ πρὸς αὐτόν. 30 (Οὐπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ’ ἦν ἐν¹¹ τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. 31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ’ αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαριάν¹² ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες¹³ ὅτι “Ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ”. 32 Ἡ οὖν Μαρία,¹⁴ ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ¹⁵ Ἰη-

¹ οὖν **ƒ**⁵ A [60%] CP, HF, RP || 1 η **P**^{66,75} NB, C, D, W [40%] OC, TR, NU

² ο ἀδελφος μου ουκ αν ετεθνηκει **ƒ**⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 45 απεθανεν 123 **P**⁷⁵ NB, C, W [0.5%] NU || 12345 απεθανεν **P**^{45,66} [2%] || ~ 451236 A || ~ 45123 απεθανεν D || ~ 45 απεθανεν 312 [1%] || two other variants [1%]

³ αλλα **ƒ**⁵ **P**^{45,66} A, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **P**⁷⁵ NB, C [1%]

⁴ αυτω **ƒ**⁵ **P**^{45,75} NA, W [85%] HF, RP, OC, TR || 1 η **P**⁶⁶ B, C, D [15%] CP, NU

⁵ ει *re//* || --- OC

⁶ ταυτα **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || τουτο **P**^{75v} NB, C, W [0.5%] NU

⁷ μαριαν **ƒ**⁵ **P**^{45,66} NA, W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ **P**^{75v} A, B, C (D) [5%] NU

⁸ εκεινη **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 δε **P**⁷⁵ NB, C, W [2%] NU

⁹ εγειρεται **ƒ**⁵ **P**^{45,66} A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ηγερθη **P**⁷⁵ NB, C, D, W [1.5%] NU

¹⁰ ερχεται **ƒ**⁵ **P**^{45,66} A, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ηρχετο **P**⁷⁵ NB, C, W [1%] NU

¹¹ ην εν **ƒ**⁵ A, D [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ετι 2 **P**⁷⁵ NB, C, W [2%] NU || 1 ετι επι **P**⁶⁶ [1%] || 1 επι **P**⁴⁵ [0.5%]

¹² μαριαν **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ NA, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ **P**⁷⁵ B, C, D [1%] NU

¹³ λεγοντες **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || δοξαντες NB, C, D, W [2%] NU || δοξαζοντες **P**^{75v}

¹⁴ μαρια **ƒ**⁵ **P**^{45,66} NA, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ **P**⁷⁵ B, C [1%] NU

¹⁵ ο **ƒ**⁵ **P**⁴⁵ W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**⁶⁶ NA, B, C, D [5%] NU

σοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας,¹ λέγουσα αὐτῷ, “Κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου² ὁ ἀδελφός!”

Jesus is troubled

33 Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν. 34 Καὶ εἶπεν, “Ποῦ θεθείκατε αὐτόν?” Λέγουσιν αὐτῷ, “Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε”. 35 Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. 36 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, “Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν!” 37 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον,³ “Οὐκ ἠδύνατο⁴ οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ?” 38 Ἰησοῦς οὖν, πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.

Jesus raises Lazarus from the dead

Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ’ αὐτῷ. 39 Λέγει ὁ Ἰησοῦς, “Ἄρατε τὸν λίθον!” Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος,⁵ Μάρθα, “Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γὰρ ἐστίν!” 40 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὅψει⁶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ?” 41 Ἦραν οὖν τὸν λίθον οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος.⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν: “Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. 42 Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.” 43 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν, “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω!” 44 Καὶ⁸ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Λύσατε αὐτόν καὶ ἄφετε⁹ ὑπάγειν”.

The reaction

45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν,¹⁰ καὶ θεασάμενοι ἅ¹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,² ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 46 Τινὲς δὲ ἐξ

¹ αὐτου εἰς τοὺς ποδας **ƒ**⁵ P⁶⁶A [78%] CP, HF, RP, OC || ~ 2341 [20%] TR || 1 προς 34 **Ⲛ**B, C, W [2%] NU || ~ προς 341 D

² απεθανεν μου **ƒ**⁵ P^{45v}A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{66,75} **Ⲛ**B, C(D)W [1%] NU

³ ειπον **ƒ**⁵ P^{66,75v} B, C(D)W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν **Ⲛ** [alone] NU || ελεγον A [5%]

⁴ ηδυνατο **ƒ**⁵ **Ⲛ**A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || εδυνατο P⁶⁶ B, C, D, W [1%] NU

⁵ τεθνηκοτος **ƒ**⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR || τετελευτηκοτος **Ⲛ**A, B, C(D)W [1%] NU || τετελευκοτος P⁶⁶ || τελευτηκοτος [2%]

⁶ οψει **ƒ**⁵ [70%] CP, HF, RP, OC, TR || οψη P⁶⁶ **Ⲛ**A, B, C, D, W [30%] NU

⁷ ου ην ο τεθνηκως κειμενος **ƒ**⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || 12 A [2%] || --- P^{66,75} **Ⲛ**B, C, D, W [2%] NU

⁸ και **ƒ**⁵ P^{45v} **Ⲛ**A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} B, C [0.5%] NU || 1 ευθυς D

⁹ αφετε **ƒ**⁵ (**Ⲛ**)A, D(W) [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 αυτον P⁴⁵⁽⁶⁶⁾ B, C [1%] NU

¹⁰ μαριαν **ƒ**⁵ P^{45,66} **Ⲛ**A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ P⁶ B, C, D [0.5%] NU

αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ὅσα³ ἐποίησεν ὁ⁴ Ἰησοῦς. 47 Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον: “Τί ποιοῦμεν? Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.⁵ 48 Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως,⁶ πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος!”

49 Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν, Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, “Ἐμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, 50 οὐδὲ διαλογίζεσθε⁷ ὅτι συμφέρει ἡμῖν⁸ ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται!” 51 (Τοῦτο δὲ ἀφ’ ἐαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου προεφήτευσεν ὅτι ἐμελλεν⁹ ὁ¹⁰ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους. 52 καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ’ ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα¹¹ συναγάγῃ¹² εἰς ἓν.) 53 Ἀπ’ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλευσαντο¹³ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

A tactical withdrawal

54 Ἰησοῦς οὖν¹⁴ οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν. Κάκει διέτριβεν¹⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.¹⁶

The Passover is near

55 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἵνα ἀγνίσωσιν ἐαυτούς. 56 Ἐζήτησαν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ’¹⁷ ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἔστη-

¹ α *rell* || οσα CP || ο P⁶⁶B,C,D [1%]

² ο ἰησοῦς f⁵⁵D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 2 s || --- P^{6,45,66}A,B,C,W [2%] NU

³ οσα f⁵A [29%] || α P⁶⁶SB [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || ο C,D [1%]

⁴ ο f⁵SA,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{6,66}B,C,D [0.5%] NU

⁵ σημεια ποιει f⁵D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{45v,66}SA,B,W [2%] NU

⁶ ουτως f⁵P^{45,66}SA,B,D,W [50%] CP, RP, NU (Just for the record, *sigma* before consonant.)

⁷ διαλογιζεσθε f⁵[98%] CP, HF, RP, OC, TR || λογιζεσθε P⁶⁶SA,B,D,W [2%] NU

⁸ ημιν f⁵A,W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || υμιν P^{45,66}B,D [2%] NU || --- s

⁹ προεφητευσεν f⁵A,W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || επροφητευσεν P^{45,66}SB,D [1%] NU

¹⁰ ο f⁵[35%] CP, OC, TR || --- P^{45,66}SA,B(D,W) [65%] HF, RP, NU

¹¹ διεσκορπισμενα *rell* || διασκορπισμενα CP || εσκορπισμενα P^{45,66}D

¹² συναγαγη *rell* || συναγαγει [1%] CP

¹³ συνεβουλευσατο f⁵A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || εβουλευσαντο P^{45,66,75}SB,D,W [2%] NU

¹⁴ ἰησοῦς ουν f⁵A,D [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ ο 21 P^{75v}SB,W [3%] NU || ο δε 1 P⁶⁶

¹⁵ διετριβεν f⁵(P⁴⁵)A,D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || εμεινεν P^{66,75}SB,W [1%] NU

¹⁶ αυτου f⁵A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SB,D,W [2%] NU

¹⁷ μετ *rell* || μετα [1%] CP

κότες, “Τί ὑμῖν δοκεῖ¹—ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν?” 57 Δεδώκεισαν δὲ καὶ² οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν,³ ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστίν, μὴνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

The last week

Mary anoints Jesus' feet

12 Ὁ οὖν Ἰησοῦς, πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος (ὁ τεθνηκώς,⁴ ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν).⁵ 2 Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ—καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν⁶ τῶν ἀνακειμένων σὺν⁷ αὐτῷ. 3 Ἡ οὖν Μαρία,⁸ λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου, πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειπεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.

Judas has a problem

4 Λέγει οὖν⁹ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης¹⁰ (ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι), 5 “Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς?” 6 (Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἐμελεν¹¹ αὐτῷ, ἀλλ’ ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν, καὶ¹² τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.) 7 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς: “Ἄφες αὐτήν.¹³ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν¹⁴ αὐτό. 8 Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ’ ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.”

¹ ὑμῖν δοκεῖ **ƒ**⁵ [20%] || ~ 21 P^{45v,66,75v} **Σ**A,B,W [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || δοκεῖτε D || two other variants

² καὶ **ƒ**⁵ D [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} **Σ**A,B,W [10%] NU

³ ἐντολήν **ƒ**⁵ P⁶⁶ A,D [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ἐντολας **Σ**B,W [3%] NU

⁴ ο τεθνηκώς **ƒ**⁵ P⁶⁶ A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- **Σ**B,W [0.5%] NU

⁵ ἐκ νεκρῶν **ƒ**⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 ἰησοῦς P⁶⁶ B [alone] NU || 12 ο ἰησοῦς A,D,W [5%] || ἰησοῦς 12 **Σ**

⁶ ἦν **ƒ**⁵ A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ἐκ **Σ**B [0.5%] NU || ἐκ P⁶⁶

⁷ ἀνακειμένων σὺν *rell* || συνανακειμένων [10%] TR

⁸ μαρία **ƒ**⁵ P⁶⁶ **Σ**A,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ B [1%] NU

⁹ οὖν **ƒ**⁵ A,D,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || δε P⁶⁶ **Σ**B,W [0.5%] NU || --- [0.5%]

¹⁰ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἰουδας σιμωνος ἰσκαριωτης **ƒ**⁵ A [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1234567 ο 8 [1%] || ~ 6 ο 812345 **Σ** [0.5%] [NU] || ~ 6 ο 81345 P^{66,75v} B,W [1%] || 1345678 Q || three other variants

¹¹ ἐμελεν **ƒ**⁵ P^{66,75} **Σ**A,B,D,Q,W [40%] HF,RP,OC,TR,NU || ἐμελλεν [60%] CP || one other variant

¹² εἶχεν καὶ **ƒ**⁵ P⁶⁶ A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εἶχον P⁷⁵ **Σ**B,D,Q,W [1%] NU || εἶχον 2 [0.5%]

¹³ αὐτήν **ƒ**⁵ A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ἵνα P^{66,75} **Σ**B,D,Q,W [2%] NU || 1 ὅτι [1%]

¹⁴ τετήρηκεν **ƒ**⁵ A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || τηρηση P^{66,75} **Σ**B(D)Q,W [2%] NU

Lazarus is a problem

9 Ἐγὼ οὖν¹ ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· καὶ ἦλθον, οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. 10 Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, 11 ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

The 'Triumphal' Entry

12 Τῇ ἐπαύριον² ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ³ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, 13 ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν⁴ αὐτῷ. Καὶ ἔκραζον:⁵ “Ὠσαννά!” “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!”⁶ “Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ!” 14 Εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν⁷ ἐπ' αὐτῷ·⁸ καθὼς ἐστίν γεγραμμένον: 15 “Μὴ φοβοῦ, θύγατερ⁹ Σιών· ἰδοὺ, ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου!” 16 (Ταῦτα δὲ¹⁰ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹¹ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ¹² Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.)

17 Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. 18 Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ¹³ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσεν¹⁴ τοῦτο αὐτὸν πεποικέναι τὸ σημεῖον. 19 Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἐαυτούς: “Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν!” Ἴδε, ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν!”

¹ οὖν **ƒ**⁵ P^{66,75} A,Q [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο **Ⓝ** B, W [0.5%] [NU] || δε (D)

² επαυριον **ƒ**⁵ **Ⓝ** A, D, Q, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || επαυριον ο P⁶⁶ B [0.5%] NU

³ ο **ƒ**⁵ P^{66,75} B [40%] CP, TR, NU || --- **Ⓝ** (A) D, Q, W [60%] HF, RP, OC

⁴ απαντησιν **ƒ**⁵ A [38%] || υπαντησιν P^{66,75} **Ⓝ** B, Q, W [60%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || συναντησιν D [2%] [Moulton & Milligan (p.53) opine that απαντησιν “seems to have been a kind of *l.t.* for the official welcome of a newly arrived dignitary—a usage which accords excellently with its NT usage”.]

⁵ εκραζον **ƒ**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || εκραυγαζον P⁷⁵ **Ⓝ** D, W [1%] NU || εκραυγασαν P⁶⁶ B, Q [0.5%]

⁶ κυριου **ƒ**⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC || 1 ο P⁶⁶ D [4%] TR || 1 και ο P⁷⁵ **Ⓝ** B, Q, W [1%] [NU]

⁷ εκαθισεν *rell* || εκαθησεν [10%] CP

⁸ αυτω **ƒ**⁵ [30%] CP || αυτο P^{66,75} **Ⓝ** A, B, D, Q, W [70%] HF, RP, OC, TR, NU [The dative fits better with verse 15 than does the accusative.]

⁹ θυγατερ **ƒ**⁵ **Ⓝ** [97%] CP, HF, RP, OC, TR || θυγατηρ P⁶⁶ A, B, D, Q, W [3%] NU

¹⁰ δε **ƒ**⁵ A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ **Ⓝ** B, Q, W [0.5%] NU

¹¹ οι μαθηται αυτου **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, D, Q, W [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 P⁷⁵ **Ⓝ** B [0.5%] NU || 12 [2%]

¹² ο **ƒ**⁵ D, W [80%] CP, HF, OC, TR || --- P^{66,75} **Ⓝ** A, B, Q [20%] RP, NU

¹³ και υπηνητησεν αυτω **ƒ**⁵ **Ⓝ** A (D) Q, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || 23 P^{66,75} [1%] || ~ 231 B

¹⁴ ηκουσεν **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, TR || ηκουσαν P^{66,75} **Ⓝ** A, B, D, Q, W [10%] OC, NU

Some Greeks

20 Ἦσαν δέ τινες Ἑλληνες¹ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. 21 Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, “Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν”. 22 Ἐρχεται² Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, καὶ πάλιν³ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος⁴ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. 23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο⁵ αὐτοῖς λέγων: “Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. 24 Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου, πεσὼν εἰς τὴν γῆν, ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. 25 Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει⁶ αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. 26 Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις,⁷ ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω· καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Καί,⁸ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ Πατήρ.

A Voice out of Heaven

27 “Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, καὶ τί εἶπω—Πάτερ, σῶσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης;” Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην— 28 Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα!” Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, “Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω!” 29 Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐστῶς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν γεγονέναι. Ἄλλοι ἔλεγον, “Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν”. 30 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν: “Οὐ δι’ ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ¹⁰ γέγονεν, ἀλλὰ δι’ ὑμᾶς. 31 Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου·¹¹ νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. 32 Καγὼ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.” 33 (Τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν¹² ἀποθνήσκειν.) 34 Ἀπεκρίθη¹³ αὐτῷ ὁ ὄχλος: “Ἡμεῖς

¹ τινες ελληνες **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{66,75} NB, Q, W [3%] NU || ~ και 21 D

² ερχεται **ƒ**⁵ NA, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο P^{66,75} B [1%] NU

³ και παλιν **ƒ**⁵ P⁶⁶ W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ερχεται P⁷⁵ A, B [0.5%] NU || 12 ερχεται N [0.5%] || 2 D

⁴ φιλιππος **ƒ**⁵ P⁶⁶ D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 και P⁷⁵ NA, B [1%] NU

⁵ απεκρινατο **ƒ**⁵ A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || αποκρινεται P^{66,75} N(B)W [1%] NU || απεκριθη [1%]

⁶ απολεσει **ƒ**⁵ A, D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || απολλυει P^{66,75} NB, W [1%] NU || two other variants [0.5%]

⁷ διακονη τις **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{66,75} NA, B(D)W [9%] NU || διακονει 2 [1%]

⁸ και **ƒ**⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66,75} NB, D, W [5%] NU

⁹ ιησους και ειπεν **ƒ**⁵ P⁶⁶ D, W [50%] CP, RP, NU || ο 123 A [50%] HF, OC, TR || ~ 231 P⁷⁵ B || 1 N

¹⁰ αυτη η φωνη **ƒ**⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P^{66,75} NA, B, D, W [3%] NU

¹¹ τουτου re// || --- P⁶⁶ D, W, CP

¹² ημελλεν **ƒ**⁵ P^{66,75} A, B, D, W [60%] CP, OC, TR, NU || εμελλεν N [40%] HF, RP

¹³ απεκριθη **ƒ**⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ουν P^{66,75} NB, W [1%] NU

ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,¹ ‘Δεῖ² ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου;’ Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου;”

35 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ’ ὑμῶν³ ἐστὶν. Περιπατεῖτε ἕως⁴ τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. 36 Ἔως⁵ τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.” Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ’ αὐτῶν.

An editorial comment

37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· 38 ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν: “Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;” 39 Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας: 40 “Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν⁷ αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσιν,⁸ καὶ ἰάσωμαι⁹ αὐτούς.” 41 Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε¹⁰ εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ.

42 Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὠμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυναγάγοι γένωνται· 43 ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ περὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

The last public word

44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν: “Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλ’¹¹ εἰς τὸν πέμψαντά με. 45 Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. 46 Ἐγὼ, φῶς, εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς

¹ σὺ λέγεις **ƒ⁵** P⁶⁶NA,D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P⁷⁵B, W [0.5%] NU

² δεῖ **ƒ⁵** P⁷⁵ [70%] CP, HF, RP, OC || οὐ 1 P⁶⁶NA, B, D, W [30%] TR, NU

³ μεθ’ ὑμῶν **ƒ⁵** A [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ἐν ὑμῖν P^{66,75}SB, D, W [10%] NU

⁴ ἕως **ƒ⁵** P⁶⁶NA [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ὡς P⁷⁵A, B, W [3%] NU || οὐν ὡς D

⁵ ἕως **ƒ⁵** P⁶⁶ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ὡς P⁷⁵NA, B, D, W [2%] NU

⁶ ο **ƒ⁵** P⁷⁵A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SB, D [0.5%] NU

⁷ πεπώρωκεν **ƒ⁵** [95.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἐπώρωσεν A, B [2%] NU || ἐπηρώσεν P^{66,75}NAW [2%] || --- D || four other variants

⁸ ἐπιστραφῶσιν **ƒ⁵** A [95.5%] CP, HF, RP, OC, TR || στραφῶσιν P^{66,75v}(N)B, D [0.5%] NU || ἐπιστραψῶσιν W [2%] || at least four further variants [2%]

⁹ ἰασωμαι **ƒ⁵** [80%] CP, HF, RP, TR || ἰασομαι P^{66,75}NA, B, D, W [20%] OC, NU

¹⁰ ὅτε **ƒ⁵** D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || οὐ P^{66,75}NA, B [2%] NU || ἐπει W

¹¹ ἀλλ’ **ƒ⁵** P⁶⁶A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀλλὰ P⁷⁵SB, D, W [1%] NU

ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνη. **47** Καὶ, ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ,¹ ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. **48** Ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν—ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· **49** ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν,² τί εἶπω καὶ τί λαλήσω. **50** Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν. Ἄ οὖν λαλῶ ἐγώ,³ καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ Πατὴρ, οὕτως λαλῶ.”

The last night

13 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν⁴ αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς.

Jesus washes the disciples' feet

2 Καὶ δείπνου γενομένου⁵ (τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου ἵνα αὐτὸν παραδῷ),⁶ **3** εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς⁷ ὅτι πάντα δέδωκεν⁸ αὐτῷ ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, **4** ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν. **5** Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ὃ ἦν διεζωσμένος.

Simon Peter

6 Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ⁹ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,¹⁰ “Κύριε, σὺ μου νίπτεις τοὺς πόδας?” **7** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ὁ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώση δὲ μετὰ ταῦτα”. **8** Λέγει αὐτῷ¹¹

¹ πιστευση **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || φυλαξη P⁽⁶⁶⁾⁷⁵ SA, B, D, W [10%] NU

² εδωκεν **ƒ**⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR || δεδωκαν P⁶⁶ SA, B, W [5%] NU

³ λαλω εγω **ƒ**⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P^{66,75v} SA, B, W [4%] NU || 1 D

⁴ εληλυθεν **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ηλθεν SA, B, W [10%] NU || ηκει P⁶⁶ || παρην D

⁵ γενομενου **ƒ**⁵ (P⁶⁶) A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || γινομενου B [0.3%] NU || γεινομενου SW

⁶ ιουδα σιμωνος ισκαριωτου ινα αυτον παραδω **ƒ**⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 23456 [1%] || ~ 4 παραδοι 5 ιουδας 2 ισκαριωτης SB || ~ 465 ιουδας 23 [2%] || ~ 4 παραδοι 5 ιουδας 23 [none!] NU || ~ 465 ιουδας σιμωνος ισκαριωτης P⁶⁶ || ~ 465 ιδας 2 ισκαριωτη W || two further variants D [NU serves up a lovely patchwork quilt.]

⁷ ο ιησους **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ SB, D, W [1%] NU || δε 12 [1%]

⁸ δεδωκεν **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, D [97%] CP, HF, RP, OC, TR || εδωκεν SB, W [3%] NU

⁹ και **ƒ**⁵ SA, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ B, D [0.5%] NU

¹⁰ εκεινος **ƒ**⁵ A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ (S) B [0.5%] NU

¹¹ αυτω *re//* || 1 ο [15%]

Πέτρος, “Οὐ μὴ νίψης τοὺς πόδας μου¹ εἰς τὸν αἰῶνα!” Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,² “Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ³ ἔχεις μέρος μετ’ ἐμοῦ”. 9 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, “Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν!” 10 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ὁ λελουμένος οὐ χρειαν ἔχει⁴ ἢ τοὺς πόδας⁵ νίψασθαι, ἀλλ’ ἔστιν καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε, ἀλλ’ οὐχὶ πάντες.” 11 (Ἦδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν,⁶ “Οὐχὶ πάντες καθαροὶ ἐστε”.)

Jesus explains His action

12 Ὅτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν⁷ καὶ⁸ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν⁹ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς: “Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν? 13 Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ‘Ὁ Διδάσκαλος’, καὶ ‘Ὁ Κύριος’, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. 14 Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. 15 Ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα¹⁰ ὑμῖν, ἵνα καθὼς¹¹ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.¹²

16 “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμπαντος αὐτόν. 17 Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

18 “Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω—ἐγὼ¹³ οἶδα οὐς¹⁴ ἐξελεξάμην. Ἀλλ’ ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ: “Ὁ τρώγων μετ’ ἐμοῦ¹⁵ τὸν ἄρτον ἐπήρην ἐπ’ ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ”. 19 Ἄπ’ ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν

¹ νίψης τους ποδος μου **ƒ**⁵ **NA** [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 1423 P⁶⁶ B, C, W [1%] NU || ~ 4123 D [2%]

² αυτω ο ιησους **ƒ**⁵ **S** [94%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 31 A, B, C [0.5%] NU || 13 P⁶⁶ W [5%] || 3 D [0.5%]

³ ουκ *rell* || ουχ CP

⁴ ου χρειαν εχει **ƒ**⁵ D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ ουκ 32 P⁶⁶ **NA**, B, C, W [1%] NU

⁵ η τους ποδας **ƒ**⁵ A [96%] CP, HF, RP, OC, TR || ει μη 23 B, C, W [3%] NU || ει μη 23 μονον P⁶⁶ (D) || 23 [0.5%] || --- **S**

⁶ ειπεν **ƒ**⁵ **NA** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 οτι P⁶⁶ B, C, W [1%] NU || --- D

⁷ αυτων *rell* || των μαθητων [15%]

⁸ και **ƒ**⁵ B, C, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁶⁶ **NA** [1%]

⁹ αναπεσων **ƒ**⁵ D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || και ανεπεσεεν **SB**, C, W [0.5%] NU || και 1 P⁶⁶ [0.5%] || --- A

¹⁰ δεδωκα **ƒ**⁵ P⁶⁶ **NA** [35%] CP, OC || εδωκα B, C, D, W [65%] HF, RP, TR, NU

¹¹ καθως **ƒ**⁵ [25%] || 1 εγω P⁶⁶ **NA**, B, C, D, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

¹² ποιητε *rell* || ποιειτε D [30%]

¹³ εγω *rell* || 1 γαρ **NA** [15%]

¹⁴ ους **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, D, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || τινας **SB**, C [2%] NU

¹⁵ μετ εμου **ƒ**⁵ P⁶⁶ **NA**, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || μου B, C [0.5%] NU

γένηται πιστεύσητε¹ ὅτι ἐγώ εἰμι. 20 Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἑάν² τινὰ πέμψω ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.”

The traitor is identified

21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ³ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με!” 22 Ἐβλεπον δὲ⁴ πρὸς⁵ ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. 23 Ἦν δὲ⁶ ἀνακείμενος εἷς⁷ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. 24 Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. 25 Ἐπιπεσὼν⁸ δὲ⁹ ἐκεῖνος¹⁰ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, “Κύριε, τίς ἐστίν;” 26 Ἀποκρίνεται ὁ¹¹ Ἰησοῦς, “Εκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάρσας¹² τὸ ψωμίον ἐπιδώσω”.¹³ Καὶ ἐμβάρσας¹⁴ τὸ ψωμίον¹⁵ δίδωσιν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτη.¹⁶ 27 Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε εἰσηλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον!” 28 (Τοῦτο δὲ¹⁷ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. 29 Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ¹⁸ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ¹⁹ Ἰησοῦς, “Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν”,

¹ ὅταν γενηται πιστευσητε **F⁵** A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 12 πιστευσηται D, W [1%] ||

12 πιστευητε C || ~ 312 [0.5%] NU || ~ πιστευσηται 12 P⁶⁶ N || ~ πιστευητε 12 B

² εαν **F⁵** D [97%] CP, HF, RP, OC, TR || αν P⁶⁶ N B, C, W [3%] NU || α A

³ ο **F⁵** A, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁶⁶ N B [0.5%]

⁴ δε **F⁵** [20%] || ουν P⁶⁶ (N) A, D, W [79.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- B, C [0.5%] NU

⁵ προς **F⁵** [25%] || εις P⁶⁶ N A, B, C, D, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

⁶ δε **F⁵** P⁶⁶ N A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- B, C [0.5%] NU

⁷ εις **F⁵** [90%] CP, HF, RP, TR || 1 εκ P⁶⁶ N A, B, C, D, W [10%] OC, NU

⁸ επιπεσων **F⁵** N A, D, W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || αναπεσων P⁶⁶ B, C [5%] NU

⁹ δε **F⁵** A [96%] CP, HF, RP, OC, TR || ουν P⁶⁶ N, D, W [4%] NU || --- B, C

¹⁰ εκεινος **F⁵** N A, D, W [50%] CP, OC, TR || 1 ουτως P⁶⁶ B, C [45%] HF, RP, NU || 1 ουτος [5%]

¹¹ ο **F⁵** N A, C, D [97%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁶⁶ B, W [3%]

¹² βαρσας **F⁵** P⁶⁶ N [95%] CP, HF, RP, OC, TR || βαρω B, C [1%] NU || εμβαρσας A (D, W) [4%]

¹³ επιδωσω **F⁵** P⁶⁶ N A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || και δωσω αυτω B, C [0.5%] NU || δωσω (W) || two other variants

¹⁴ και εμβαρσας **F⁵** A (W) [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ βαρσας ουν N B, C [0.5%] NU || 1 βαρσας D [0.5%] || 1 ψας P⁶⁶

¹⁵ ψωμιον **F⁵** P⁶⁶ N A, D, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 λαμβανει και B, C [2%] [NU]

¹⁶ ισκαριωτη **F⁵** P⁶⁶ A, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ισκαριωτου N B, C [2%] NU || απο καρωτου D

¹⁷ δε **F⁵** P⁶⁶ N A, C, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- B, W [0.5%]

¹⁸ ο **F⁵** P⁶⁶ C, D [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- N A, B, W [5%] NU

¹⁹ ο **F⁵** P⁶⁶ A, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- N B [0.5%]

ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ.) 30 Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν.¹ Ἦν δὲ νύξ.

A new commandment

31 Ὅτε² ἐξῆλθεν, λέγει ὁ³ Ἰησοῦς: “Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. 32 Εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ,⁴ καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ,⁵ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

33 “Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ’ ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι “Ὅπου ὑπάγω ἐγώ,⁶ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν”, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.

34 “Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς—ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. 35 Ἐν τούτῳ γίνονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.”

Jesus warns Peter

36 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, “Κύριε, ποῦ ὑπάγεις?” Ἀπεκρίθη αὐτῷ⁷ ὁ⁸ Ἰησοῦς, “Ὅπου ἐγὼ⁹ ὑπάγω οὐ δύνασαι μοι¹⁰ νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι”.¹¹ 37 Λέγει αὐτῷ¹² Πέτρος: “Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι? Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω!” 38 Ἀπεκρίθη¹³ αὐτῷ¹⁴ ὁ¹⁵ Ἰησοῦς: “Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις? Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ¹⁶ ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ¹⁷ με τρίς!

¹ εὐθεως ἐξῆλθεν **ƒ⁵** A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2 εὐθὺς **P⁶⁶** B, C, D, W [1%] NU || ~ 2 εὐθεως [2%]

² οτε **ƒ⁵** A [75%] CP, HF, RP, TR || 1 οὖν **P⁶⁶** B, C, D, W [25%] OC, NU

³ ο **ƒ⁵** A, C, D, W [95%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P⁶⁶** B [5%] NU

⁴ εἰ ο θεος ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ **ƒ⁵** A [98%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **P⁶⁶** B, C, D, W [2%]

⁵ εαυτῷ **ƒ⁵** A, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || αὐτῷ **P⁶⁶** B [0.5%] NU

⁶ υπαγω ἐγω **ƒ⁵** [80%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 N A, B, C, D [19.5%] NU || 1 **P⁶⁶** W [0.5%]

⁷ αὐτῷ **ƒ⁵** **P⁶⁶** N A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- B, C [0.5%]

⁸ ο **ƒ⁵** N, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P⁶⁶** A, B, C [1%] NU

⁹ ἐγω **ƒ⁵** N, D [45%] CP, OC || --- **P⁶⁶** A, B, C, W [55%] HF, RP, TR, NU

¹⁰ μοι *rell* || με [1%] CP

¹¹ ὕστερον δε ἀκολουθήσεις μοι **ƒ⁵** [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 1243 D || 123 A [1%] || ~ 321 **P⁶⁶** B, C, W [2%] NU

¹² αὐτῷ **ƒ⁵** N A, C, D [80%] CP, HF, RP || 1 ο **P⁶⁶** B, W [20%] OC, TR, NU

¹³ ἀπεκρίθη **ƒ⁵** (D) [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀποκρίνεται **P⁶⁶** N A (B) C, W [3%] NU

¹⁴ αὐτῷ **ƒ⁵** (D) [90%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P⁶⁶** N A, B, C, W [10%] NU

¹⁵ ο **ƒ⁵** W [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P⁶⁶** N A, B, C, D [2%] NU

¹⁶ φωνήσῃ **ƒ⁵** **P⁶⁶** N A, B, W [70%] CP, HF, RP, NU || φωνήσει C, D [30%] OC, TR

¹⁷ ἀπαρνήσῃ **ƒ⁵** N A, C (W) [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀρνήσῃ **P⁶⁶** B, D [1%] NU

The Way, the Truth, the Life

14 “Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. **2** Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν (εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν).¹ Πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. **3** Καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἐτοιμάσω² ὑμῖν τόπον,³ πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε. **4** Καὶ ὅπου ἐγώ⁴ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.”⁵

Thomas' question

5 Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς, “Κύριε, οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ⁶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι?” **6** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Εγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. **7** Εἰ ἐγνώκειτέ⁸ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν⁹ καὶ ἄπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἐώρακατε αὐτόν.”

Philip's question

8 Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, “Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν”. **9** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Τοσοῦτον χρόνον¹⁰ μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε? Ὁ ἐωρακὼς ἐμὲ ἐώρακεν τὸν Πατέρα· καὶ¹¹ πῶς σὺ λέγεις, ‘Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα’? **10** Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν? Τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ¹² ὑμῖν ἄπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ¹³ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.¹⁴ **11** Πιστεύετε

¹ ὑμῖν **f**⁵⁵ **P**⁶⁶(N) [96%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 οτι **NA, B, C, D, W** [4%] NU

² καὶ ἐτοιμασῶ **f**⁵⁵ **P**⁶⁶ **SB, C, N** [65%] CP, HF, OC, TR, NU || 2 **A, W** [15%] RP || ἐτοιμασαι **D** [20%]

³ ὑμῖν τοπον **f**⁵⁵ **P**⁶⁶ **A, C, W** [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 **SB, D, N** [10%] NU

⁴ ἐγώ **f**⁵⁵ **NA, B, C, N, Q** [97%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **P**⁶⁶ **D, W** [3%]

⁵ καὶ τὴν ὁδον οἶδατε **f**⁵⁵ **P**⁶⁶ **A, D, N** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 23 **SB, C, Q, W** [1%] NU

⁶ καὶ **f**⁵⁵ **NA, D, N, Q** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**⁶⁶ **B, C, W** [0.5%] NU

⁷ ο **f**⁵⁵ **A, B, C, D, N, Q, W** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **P**⁶⁶ **S** [0.5%]

⁸ ἐγνώκειτε **f**⁵⁵ **A, B, C, N, Q** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ἐγνώκατε **SD** [0.5%] NU || ἐγνώκαται **P**⁶⁶ || ἐγνώκεται **W**

⁹ ἐγνώκειτε αν **f**⁵⁵ **A, N, Q** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || αν ηδειτε **B, C** [1.5%] || γνωσεσθε **P**⁶⁶ [alone] NU || γνωσεσθαι **SD, W** [Poor NU!]

¹⁰ τοσουτον χρονον **f**⁵⁵ **P**⁶⁶ **A, B, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || τοσουτω χρονω **SD, Q, W** [0.5%] NU

¹¹ καὶ **f**⁵⁵ **A, D, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**⁶⁶ **SB, Q, W** [0.5%] NU

¹² λαλῶ **f**⁵⁵ **P**⁶⁶ **NA, Q, W** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || λεγω **P**⁷⁵ **N** [0.5%] NU || --- **B** || λελαληκα **D**

¹³ ο **f**⁵⁵ **NA, D, N, Q, W** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **P**^{66, 75} **B** [0.5%] NU

¹⁴ αυτος ποιει τα εργα **f**⁵⁵ **A, Q** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2341 **P**⁷⁵ **W** [0.5%] || ~ 234 αυτου **P**⁶⁶ **SB, D** [0.5%] NU

μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί.¹ εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι.²

Greater works than these

12 “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κάκεινος ποιήσει· καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα μου³ πορεύομαι. 13 Καὶ, ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ. 14 Ἐάν τι αἰτήσητε⁴ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω! 15 Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.⁵ 16 Καὶ, ἐγὼ⁶ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ’ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα⁷ 17—τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό.⁸ ὑμεῖς δὲ⁹ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ’ ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.

18 “Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. 19 Ἐτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με. Ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.¹⁰ 20 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ¹¹ ἐν ὑμῖν. 21 Ὁ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. Ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ¹² ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.”

Judas' question

22 Λέγει αὐτῷ Ἰούδας (οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης), “Κύριε, καὶ¹³ τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;” 23 Ἀπεκρίθη¹⁴ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει. Καὶ ὁ

¹ ἐμοι *re//* || 1 εστιν CP,some TRs

² μοι **ƒ**⁵ A,B,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} ND,W [1%] NU

³ μου **ƒ**⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} SA,B,D,Q,W [5%] NU

⁴ αιτησητε **ƒ**⁵ A,D,Q [80%] CP,HF,OC,TR || 1 με P⁶⁶ SB,W [19%] RP,NU || omit whole verse [1%]

⁵ τηρησατε **ƒ**⁵ A,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || τηρησατε B [0.5%] NU || τηρησατε S || τηρησηται P⁶⁶

⁶ και εγω **ƒ**⁵ A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || καγω P⁶⁶ SB,D,Q [2%] NU

⁷ μενει μεθ υμων εις τον αιωνα **ƒ**⁵ P⁶⁶ A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || η 23456 Q [0.5%] || μενει 23456 [1%] || ~ 145623 D || ~ 23456 η P⁷⁵ B,NU || ~ 23 η 456 S

⁸ αυτο **ƒ**⁵ A,Q [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} SB,W [0.5%] NU || αυτον D

⁹ δε **ƒ**⁵ A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} SB,Q,W [1%] NU

¹⁰ ζησεσθε **ƒ**⁵ P⁶⁶ D,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ζησατε P⁷⁵ B,NU || ζησεσθαι SA,W [0.5%]

¹¹ καγω **ƒ**⁵ P^{66,75} SA,B,D,Q,W [80%] CP,HF,OC,TR,NU || και εγω [20%] RP

¹² και εγω **ƒ**⁵ A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || καγω P^{66,75} SB,D,Q [2%] NU

¹³ και **ƒ**⁵ S,Q,W [95%] CP,HF,RP,OC[NU] || --- P^{66,75} A,B,D [5%] TR

¹⁴ απεκριθη *re//* || 1 ο [15%] TR

Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.¹ 24 Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ, ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρός.

The Teacher, the peace; the Father, the enemy

25 “Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. 26 Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν.²

27 “Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά, μηδὲ δειλιάτω.

28 “Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, “Υπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς”. Εἰ ἠγαπάτε με, ἐχάρητε ἄν ὅτι εἶπον,³ ‘Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα’, ὅτι ὁ Πατήρ μου⁴ μείζων μου ἔστιν. 29 Καὶ νῦν εἶρηκα ὑμῖν, πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε.

30 “Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν, ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου⁵ ἄρχων· καὶ, ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. 31 Ἄλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτως ποιῶ.

“Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

The true vine

15 “Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν. 2 Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν⁶ φέρῃ. 3” Ἡδὴ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. 4 Μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνη⁷ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως⁸ οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.⁹

5 “Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὕτως φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν

¹ ποιήσομεν **ƒ**⁵ A [91.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ποιήσομεθα P^{66,75} **SB, W** [3%] NU || ποιήσομεν [5%] || ποιήσομεθα [0.5%] || ποιήσομαι D

² ὑμῖν **ƒ**⁵ **SA, D** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 εγω B [0.5%] [NU]

³ εἶπον **ƒ**⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **SA, B, D** [9%] NU || εγω [1%]

⁴ μου **ƒ**⁵ **S** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **A, B, D** [2%] NU

⁵ κόσμου *rell* || 1 τούτου [10%] TR

⁶ πλείονα καρπὸν **ƒ**⁵ **A, D** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 B [2%] NU || ~ 2 πλειω **S**

⁷ μείνη **ƒ**⁵ P⁶⁶ **A, D** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || μენη **SB** [0.5%] NU

⁸ οὕτως *rell* || ουτος CP

⁹ μείνητε **ƒ**⁵ **D** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || μενητε **SA, B** [0.5%] NU || μενων P⁶⁶

οὐδέν. 6 Ἐὰν μή τις μείνη¹ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω, ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη· καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ² πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται. 7 Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε,³ καὶ γενήσεται ὑμῖν. 8 Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου: ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε⁴ ἐμοὶ μαθηταί.

We love

9 “Καθὼς ἠγάπησέν με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἠγάπησα ὑμᾶς·⁵ μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. 10 Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρός μου τητήρηκα καὶ μένω⁶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. 11 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἢ χαρὰ ἢ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη,⁷ καὶ ἢ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. 12 Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἢ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. 13 Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. 14 Ὑμεῖς φίλοι μου εἰστε ἐὰν ποιῆτε ὅσα⁸ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.

15 “Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω⁹ δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. 16 Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελεξάσθε, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη¹⁰ ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώῃ¹¹ ὑμῖν. 17 Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

The world hates

18 “Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. 19 Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. 20 Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ‘Οὐκ

¹ μείνη **ƒ**⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR || μενη **P**⁶⁶ SA, B, D [1%] NU

² το *rell* || --- D [20%] TR

³ αἰτησεσθε **ƒ**⁵ N [85%] CP, HF, RP, TR || αιτησασθε B [10%] OC, NU || αιτησασθαι A, D [0.5%] || αιτησεσθαι [4.5%]

⁴ γενησεσθε **ƒ**⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || γενησθε B [3%] NU || γενησεσθαι SA [0.5%] || γενησθαι **P**⁶⁶ D [0.5%]

⁵ ηγαπησα υμας **ƒ**⁵ **P**⁶⁶ SA [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 B, D [1.5%] NU

⁶ μένω *rell* || μενω [25%]

⁷ μείνη **ƒ**⁵ N [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || η A, B, D [1.5%] NU

⁸ οσα **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || α **P**⁶⁶ SD [3%] NU || ο B

⁹ υμας λεγω **ƒ**⁵ D [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 **P**⁶⁶ SA, B [1%] NU

¹⁰ μενη *rell* || μείνη [10%] || μενει N [10%]

¹¹ δωη **ƒ**⁵ N [47%] HF || δω A, B, D [50%] CP, RP, OC, TR, NU || δωσει N [0.5%] || δωση [0.5%] || δωει [1%] || one other variant [1%]

ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. 21 Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν¹ διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. 22 Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον,² νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. 23 Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. 24 Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν,³ ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον⁴ νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου. 25 Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν⁵ ὅτι "Ἐμίσησάν με δωρεάν".

26 "Ὅταν δὲ⁶ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. 27 Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

16 "Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε 2—ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξη λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ! 3 Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν⁷ ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν Πατέρα οὐδὲ ἐμέ. 4 Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα,⁸ μνημονεύητε αὐτῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὅτι μεθ' ὑμῶν ἦμην.

What the Enabler will do

5 "Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, 'Ποῦ ὑπάγεις?' 6 Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. 7 Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν: Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ⁹ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.

8 "Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως: 9 περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς

¹ ὑμῖν **ƒ**⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || εἰς ὑμᾶς P⁶⁶B,D [2%] NU || --- **ℵ**

² εἶχον **ƒ**⁵ A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εἶχουσαν P⁶⁶NB,N [0.5%] NU || εἶχαν D

³ πεποίηκεν **ƒ**⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ἐποίησεν P⁶⁶NA,B,D [5%] NU

⁴ εἶχον **ƒ**⁵ A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εἶχουσαν P⁶⁶NB [1%] NU || εἶχαν D

⁵ γεγραμμενος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν **ƒ**⁵ A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 23451 B,D [2%] NU || ~ 2341 P^{66v} || ~ 23 κοσμοῦ 51 **ℵ**

⁶ δε **ƒ**⁵ A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P²²NB [0.5%] NU

⁷ ποιήσουσιν **ƒ**⁵ A,B [85%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 ὑμῖν **ℵ**D [15%] TR

⁸ ὥρα **ƒ**⁵ **ℵ**D [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αὐτῶν A,B [10%] NU

⁹ ἐγὼ **ƒ**⁵ A [98%] CP,HF,RP,OC || --- **ℵ**B,D [2%] TR,NU

ἐμέ· 10 περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου¹ ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· 11 περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.

12 “Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν,² ἀλλ’ οὐ δύνασθε βασιτάζειν ἄρτι. 13 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν·³ οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ’ ἑαυτοῦ, ἀλλ’ ὅσα ἂν⁴ ἀκούσῃ⁵ λαλήσει· καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 14 Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται⁶ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 15 Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστίν· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει⁷ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Sorrow to joy

16 “Μικρὸν καὶ οὐ⁸ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα.”⁹ 17 Εἶπον¹⁰ οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους: “Τί ἐστίν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, ‘Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με’, καὶ ὅτι ‘Εγὼ¹¹ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα’?” 18 Ἐλεγον οὖν: “Τοῦτο τί ἐστίν¹² ὃ λέγει,¹³ ‘τὸ μικρόν’? Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ.”

19 Ἐγὼ οὖν¹⁴ ὁ¹⁵ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ’ ἀλλήλων ὅτι εἶπον, ‘Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με’? 20 Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ¹⁶ λυπηθήσεσθε, ἀλλ’ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. 21 Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτη¹⁷ λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι

¹ μου f⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- NB, D, W [1%] NU

² λεγειν υμιν f⁵ A, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 NB [1%] NU

³ εις πασαν την αληθειαν f⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 1342 A, B || εν τη αληθεια παση (-π. N) (S) D, W [2%] NU

⁴ αν f⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR || εαν A [1%] || --- NB, D, W [2%] NU

⁵ ακουση f⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ακουσει B, D, W [2.5%] NU || ακουει N [0.5%]

⁶ ληψεται f⁵ [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || λημψεται N, A, B, D, W [0.5%] NU

⁷ λαμβανει f⁵ B, D, N, W [80%] CP, HF, RP, NU || ληψεται (A) [20%] OC, TR || P⁶⁶N omit whole verse

⁸ ου f⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ουκετι P⁶⁶N, B, D, N, W [2%] NU

⁹ οτι υπαγω προς τον πατερα f⁵ A, N [79.5%] CP, HF, RP || 1 εγω 2345 [20%] OC, TR || --- P⁶⁶N, B, D, W [0.5%] NU

¹⁰ ειπον f⁵ N, A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν P⁶⁶B, W [0.5%] NU

¹¹ εγω f⁵ D, W [90%] CP, HF, RP, OC, TR || --- N, A, B, N [10%] NU

¹² τουτο τι εστιν f⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P⁶⁶N, B, D, W [3%] NU

¹³ ο λεγει f⁵ B, N [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || το 2 A || --- P⁶⁶ND, W [2.5%]

¹⁴ ουν f⁵ A, N [96%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁵N, B, D, W [1%] NU || δε [3%]

¹⁵ ο f⁵ N, A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- P⁵B, W [0.5%]

¹⁶ δε f⁵ A, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁵N, B, D [0.5%] NU

¹⁷ τικτη tell || τικτει [10%] || τικτι N

μνημονεύει τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. **22** Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν¹ ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. **23** Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.

“Ἄμην, ἀμην λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν² αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. **24** Ἔως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. Αἰτεῖτε καὶ λήψεσθε,³ ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

Figures of speech

25 “Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν, ἀλλ’⁴ ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρηρησία περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελῶ⁵ ὑμῖν. **26** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν· **27** αὐτὸς γὰρ ὁ Πατήρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ⁶ Θεοῦ ἐξῆλθον. **28** Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. Πάλιν ἀφήμι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα.”

29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ:⁷ “Ἴδε, νῦν⁸ παρηρησία λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις! **30** Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρεῖαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες.”

“Take heart!”

31 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἄρτι πιστεύετε? **32** Ἴδου, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν¹⁰ ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ¹¹ μόνον ἀφήτε. Καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατήρ μετ’ ἐμοῦ ἐστίν. **33** Ταῦτα

¹ οὖν λυπην μὲν νῦν **ƒ**⁵ A(N) [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1432 P^{5v,22v,66}B,C,D,W [3%] NU || ~ 4312 \aleph || four other variants

² ὅτι ὅσα ἂν **ƒ**⁵ [96%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 εἰαν [1%] || 13 A,W || 1 ο 3 \aleph || 1 ο εἰαν [2%] || ο εἰαν \aleph || 3 τι P⁵B,C [0.5%] NU || εἰαν τι (P²²)D

³ ληψεσθε **ƒ**⁵ C [99%] CP,HF,RP,OC,TR || λημψεσθε P⁵ \aleph A,B,D [0.5%] NU || λημψεσθαι N,W [0.5%]

⁴ ἀλλ’ **ƒ**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- \aleph B,C,D,W [1%] NU

⁵ ἀναγγελω **ƒ**⁵ N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ἀπαγγελω P^{5v,66}A,B,C,D,W [2%] NU || ἀπαγγελλω \aleph

⁶ του **ƒ**⁵ B,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁵ \aleph A,N [0.5%]

⁷ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτου **ƒ**⁵ A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 234 B,C,N [1%] NU || ~ 231 \aleph || 123 W

⁸ νῦν **ƒ**⁵ A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ἐν \aleph B,C,D,W [0.5%] NU

⁹ ο **ƒ**⁵ \aleph A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{22,66}B,C,W [0.5%] NU

¹⁰ νῦν **ƒ**⁵ N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ \aleph A,B,C,D,W [1%] NU

¹¹ καὶ ἐμὲ **ƒ**⁵ A,D,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || καμὲ P^{22,66} \aleph B,C,N [2%] NU

λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε¹ ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον!”

Jesus prays

17 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ² Ἰησοῦς καὶ ἐπήρεν³ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ⁴ εἶπεν:

For Himself

“Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα! Δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ⁵ ὁ Υἱός σου⁶ δοξάσῃ σε, **2** καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ⁷ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. **3** Αὕτη δέ ἐστίν ἡ αἰώνιος ζωή: ἵνα γινώσκωσιν σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας— Ἰησοῦν Χριστόν. **4** Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ ἔργον ἐτελείωσα⁸ ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. **5** Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί!

For the Apostles

6 “Ἐφάνέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς⁹ μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ¹⁰ αὐτοὺς δέδωκας,¹¹ καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασιν.¹² **7** Νῦν ἔγνωκαν¹³ ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστίν.¹⁴ **8** ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς¹⁵ μοι δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. **9** Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. Οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ εἰσιν. **10** Καὶ, τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστίν,

¹ εχετε **F**⁵ **NA,B,C** [90%] **CP,HF,RP,NU** || εξετε **D** [8.5%] **OC,TR** || εξεται [1%] || εχεται **N** || omit whole clause **P**⁶⁶ [0.5%]

² ο **F**⁵ **A,C,D,N,W** [99.5%] **CP,HF,RP,OC,TR** || --- **SB** [0.5%] **NU**

³ επηρεν **F**⁵ **A,N** [97%] **CP,HF,RP,OC,TR** || επαρας **P**⁶⁶ **SB,C,D,W** [3%] **NU**

⁴ και **F**⁵ **A,N** [95%] **CP,HF,RP,OC,TR** || --- **SB,C,D,W** [5%] **NU**

⁵ και **F**⁵ **N** [98%] **CP,HF,RP,OC,TR** || --- **SA,B,C,D,W** [2%] **NU**

⁶ σου **F**⁵ **A,D,N** [99.5%] **CP,HF,RP,OC,TR** || --- **SB,C,W** [0.5%] **NU**

⁷ δωσει **F**⁵ **B,N** [90%] **CP,HF,RP,OC** || δωση **A,C** [10%] **TR,NU** || δωσω **S** || δωσ **P**¹⁰⁷ **W** || εχη **D**

⁸ ετελειωσα **F**⁵ **D** [98%] **CP,HF,RP,OC,TR** || τελειωσας **P**⁶⁶ **SA,B,C,N,W** [2%] **NU**

⁹ δεδωκας **F**⁵ **C** [98%] **CP,HF,RP,OC,TR** || εδωκας **SA,B,D,N,W** [2%] **NU**

¹⁰ και εμοι **F**⁵ **SA,C,D,N,W** [99%] **CP,HF,RP,OC,TR** || καμοι **B** [1%] **NU**

¹¹ δεδωκας **F**⁵ **C,N** [96%] **CP,HF,RP,OC,TR** || εδωκας **P**⁶⁶ **SA,B,D,W** [4%] **NU**

¹² τετηρηκασιν **F**⁵ **A,C** [99%] **CP,HF,RP,OC,TR** || τετηρηκαν **B,D,W** [0.5%] **NU** || ετηρησαν **SN** [0.5%]

¹³ εγνωκαν *rell* || εγνωσαν [15%] || εγνωκα **W** [0.5%] || εγνωσ **S**

¹⁴ εστιν **F**⁵ **A,D** [99%] **CP,HF,RP,OC,TR** || εισιν **SB,C(N)W** [1%] **NU**

¹⁵ δεδωκας **F**⁵ **SN** [99%] **CP,HF,RP,OC,TR** || εδωκας **A,C,D,W** [0.5%] **NU** || εδωκες **B** || --- [0.5%]

καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. 11 Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι¹ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν, καὶ ἐγὼ² πρὸς σὲ ἔρχομαι.

“Πάτερ Ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ³ δέδωκάς μοι, ἵνα ᾧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς. 12 Ὅτε ἤμην μετ’ αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ,⁴ ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. Οὐς⁵ δέδωκάς μοι⁶ ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ. 13 Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.⁷

14 “Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου· καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς ὅτι οὐκ εἰσίν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15 Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ’ ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16 Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί.⁸ 17 Ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου⁹ ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν. 18 Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κάγω ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. 19 Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ᾧσιν¹⁰ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

For all believers

20 “Ὅτι περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων¹¹ διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· 21 ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κάγω ἐν σοί· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν¹² ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ¹³ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 22 Καὶ ἐγὼ¹⁴ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν.¹⁵ 23 ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ

¹ οὗτοι **ƒ⁵** A,C,D,N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || αὐτοὶ **SB** [0.5%] NU

² καὶ ἐγὼ **ƒ⁵** P^{66v} A,N,W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || καγὼ **SB,C,D** [1.5%] NU

³ ὡ *rell* || οὐς (N) [20%] TR || ο D [1%]

⁴ ἐν τῷ κόσμῳ **ƒ⁵** A,N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ **SB,C,D,W** [1%] NU

⁵ οὐς **ƒ⁵** A,D(N) [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ω B,C,W [0.5%] NU || --- (P⁶⁶ **Σ**)

⁶ μοι **ƒ⁵** A,D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 καὶ B,C,W [0.5%] NU || καὶ P⁶⁶ **Σ**

⁷ αὐτοῖς **ƒ⁵** P⁶⁶ **ΣD** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || εαυτοῖς A,B,N,W [1%] NU || ταις καρδιαῖς εαυτῶν C

⁸ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμὶ **ƒ⁵** P⁶⁶ **N** [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 45123 **ΣA,B,C,D,W** [1%] NU

⁹ σου **ƒ⁵** N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ **A,B,C,D,W** [1%] NU || **Σ** omits six words [homoioteleuton]

¹⁰ καὶ αὐτοὶ ᾧσιν **ƒ⁵** [90%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 **ΣA,B,C,D,N,W** [10%] NU || ~ 32 P^{66v}

¹¹ πιστευόντων *rell* || πιστευουσῶν [5%] TR

¹² ἐν **ƒ⁵** **ΣA,N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P^{66v} **B,C,D,W** [0.5%] NU

¹³ πιστεύσῃ **ƒ⁵** A,D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || πιστευῇ P⁶⁶ **SB,C,W** [0.5%] NU

¹⁴ καὶ ἐγὼ **ƒ⁵** A,N [97%] CP, HF, RP, OC, TR || καγὼ P⁶⁶ **SB,C,D,W** [3%] NU

¹⁵ ἐν ἐσμεν **ƒ⁵** A,N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 P⁶⁶ **B,C,D,W** [1%] NU || --- **Σ**

σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι εἰς ἕν· καὶ ἵνα¹ γινώσκη ὁ κόσμος ὅτι σὺ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτούς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.

24 “Πάτερ, οὐς² δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμί ἐγὼ κἀκεῖνοι ὧσιν μετ’ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν δέδωκάς³ μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. **25** Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνω· καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. **26** Καὶ, ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἦ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.”

Betrayal and arrest

18 Ταῦτα εἰπὼν ὁ⁴ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων,⁵ ὅπου ἦν κῆπος εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **2** Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτὸν, τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις συνήχθη⁶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. **3** Ὁ οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ⁸ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὄπλων.

Jesus knocks the soldiers down with His word

4 Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ’ αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν⁹ αὐτοῖς, “Τίνα ζητεῖτε?” **5** Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, “Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον”. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Εγὼ εἰμι”.¹⁰ (Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτόν, μετ’ αὐτῶν.) **6** Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι¹¹ “Εγὼ εἰμι”, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσον¹² χαμαί. **7** Πάλιν οὖν αὐτούς ἐπηρώτησεν,¹³ “Τίνα ζητεῖτε?” Οἱ δὲ εἶπον,¹⁴ “Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον”. **8** Ἀπεκρίθη¹⁵ Ἰησοῦς: “Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι. Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους

¹ καὶ ἵνα **f**⁵ A,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 B,C,D [1%] NU || 1 P⁶⁶ S,W [0.5%]

² οὐς **f**⁵ A,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ο NB,D,W [0.5%] NU

³ δεδωκας **f**⁵ S A,C,D,W [60%] CP,OC,NU || εδωκας P¹⁰⁸ B,N [40%] HF,RP,TR

⁴ ο **f**⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB [0.5%] NU

⁵ των κεδρων **f**⁵ B,C,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || του 2 A [3%] NU || του κεδρου ND,W

⁶ συνηχθη **f**⁵ S A,B,C,D,N,W [70%] CP,RP,TR,NU || 1 καὶ [30%] HF,OC

⁷ ο **f**⁵ A,C(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB [0.5%] NU

⁸ καὶ **f**⁵ P^{108v} A,C,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εκ των ND [0.5%] NU || 1 των B

⁹ εξελθων ειπεν **f**⁵ S A,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εξηλθεν και λεγει B,C,D [1%] NU

¹⁰ ο ιησους εγω ειμι **f**⁵ A,C(N)W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 234 S || ~ 342 B || 34 D,NU

¹¹ οτι **f**⁵ C [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- S A,B,D,N,W [3%] NU

¹² επεσον **f**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || επεσαν S B,C,D,W [1%] NU

¹³ αυτους επιρωτησεν **f**⁵ ND,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 A,B,C [2%] NU

¹⁴ ειπον **f**⁵ S A,B,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P⁶⁶ D,NU

¹⁵ απεκριθη *re//* || 1 ο (D)N [5%] TR

ὑπάγειν” 9 (ἵνα πληρωθῆ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι “Οὐς δέδωκάς μοι οὐκ ἀπόλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα”).

10 Σίμων οὖν Πέτρος, ἔχων μάχαιραν, εἴλκυσεν αὐτήν καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δούλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον¹ τὸ δεξιόν. (Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.) 11 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ: “Βάλε τὴν μάχαιραν² εἰς τὴν θήκην! Τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πίομαι αὐτό?”

To Annas first

12 Ἦ οὖν σπειρα καὶ ὁ χιλιάρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτόν. 13 Καὶ ἀπήγαγον αὐτόν³ πρὸς Ἄνναν⁴ πρῶτον, ἣν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. 14 (Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι⁵ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.)

Peter denies Jesus

15 Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ⁶ ἄλλος μαθητής. Ὁ δὲ μαθητής ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισηλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀρχιερέως. 16 Ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξήλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος, ὃς ἦν⁷ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ,⁸ καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον. 17 Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη, ἡ θυρωρὸς, τῷ Πέτρῳ,⁹ “Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου?” Λέγει ἐκεῖνος, “Οὐκ εἰμί!” 18 Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δούλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακίαν πεποικότες, ὅτι ψυχὸς ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ἦν δὲ μετ’ αὐτῶν ὁ Πέτρος¹⁰ ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος.

¹ ὠτίον **ƒ**⁵ A,D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ὠταριον **SB**, C, W [0.5%] NU

² μάχαιραν **ƒ**⁵ P⁶⁶ **SA**, B, C, D, N, W [40%] CP, OC, NU || 1 σου [60%] HF, RP, TR

³ ἀπήγαγον αὐτον **ƒ**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 C, N [0.5%] || ἠγαγον P⁶⁶ **SB**, D, W [0.5%] NU || ἠγαγον 2 [0.5%]

⁴ ἄνναν **ƒ**⁵ CP, OC, TR || ἄνναν HF, RP, NU

⁵ ἀπολέσθαι **ƒ**⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀποθανεῖν P⁶⁶ **SB**, C, W [3%] NU

⁶ ὁ **ƒ**⁵ C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ **SA**, B, W [0.5%] NU

⁷ ὃς ἦν **ƒ**⁵ P⁶⁶ **SA**(N)W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ο B, C [0.5%] NU

⁸ τῷ ἀρχιερεῖ **ƒ**⁵ **SA**, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || τοῦ ἀρχιερέως P⁶⁶ **B**, C [0.5%] NU

⁹ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πετρῷ **ƒ**⁵ P⁶⁶ **SA**, N(W) [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 561234 B, C [0.5%] NU

¹⁰ μετ’ αὐτων ὁ πετρος **ƒ**⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ καὶ 3412 P⁶⁶ **SB**, C(W) [2%] NU || 12 καὶ 34 [1%]

Caiaphas interrogates Jesus

19 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. 20 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: ¹ “Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα² τῷ κόσμῳ. Ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν³ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε⁴ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. 21 Τί με ἐπερωτᾷς;⁵ Ἐπερώτησον⁶ τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. Ἴδε, οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.” 22 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἰς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκῶς⁷ ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, “Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ;” 23 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁸ “Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δαίρεις;”⁹ 24 (Ἀπέστειλεν¹⁰ αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.)

Peter again

25 Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, “Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;” Ἠρνήσατο οὖν¹¹ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, “Οὐκ εἰμί!” 26 Λέγει εἰς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς ὄν οὗ ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ὠτίον, “Οὐκ ἐγὼ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ’ αὐτοῦ;” 27 Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ¹² Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

Crucifixion day

Jesus taken to Pilate

28 Ἄγουσιν οὖν¹³ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον, ἦν δὲ πρωί.¹⁴ Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσηλθόντες εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν,

¹ αὐτὸ ο ἰησοῦς **ƒ**⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 13 P⁶⁶B [0.5%] NU || ~ 31 Σ || 23 C

² ἐλάλησα **ƒ**⁵ P⁶⁶W [97%] CP,HF,RP,OC,TR || λελαληκα Σ A,B,C,N [3%] NU

³ ἐν **ƒ**⁵ Σ A,B,C,N,W [95%] HF,RP,OC,NU || 1 τη [5%] CP,TR

⁴ παντοτε **ƒ**⁵ [90%] CP,HF,RP,OC,TR || παντες Σ A,B,C,N,W [10%] NU

⁵ ἐπερωτας **ƒ**⁵ N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ερωτας Σ A,B,C,W [1%] NU

⁶ ἐπερωτησον **ƒ**⁵ A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ερωτησον P⁶⁶ Σ B,C [3%] NU

⁷ τῶν υπηρετῶν παρεστηκῶς **ƒ**⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 Σ B,W,NU || ~ 1 παρεστῶτων 2 C [0.5%] || four other variants

⁸ ἀπεκριθη αὐτὸ ο ἰησοῦς **ƒ**⁵ A,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 124 B,C [0.5%] NU || ~ 3 δε 4 εἶπεν 2 Σ W [1%]

⁹ δαίρεις **ƒ**⁵ [30%] || δερεις P⁶⁶ Σ A,B,C,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || δερτις N

¹⁰ ἀπεστειλεν **ƒ**⁵ A [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν B,C(N)W [9%] NU,some TRs || 1 δε Σ [1%]

¹¹ ουν **ƒ**⁵ [90%] CP,HF,RP,OC || --- Σ A,B,C,N,W [10%] TR,NU

¹² ο **ƒ**⁵ Σ N [75%] CP,HF,RP,OC,TR || --- A,B,C,W [25%] NU

¹³ ουν *rell* || --- [25%]

¹⁴ πρωι **ƒ**⁵ Σ A,B,C,W [30%] CP,HF,RP,OC,NU || πρωια N [70%] TR

ἀλλ' ἵνα¹ φάγωσιν τὸ Πάσχα. 29 Ἐξήλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς² καὶ εἶπεν,³ “Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ⁴ τοῦ ἀνθρώπου τούτου?” 30 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁵ αὐτῷ, “Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,⁶ οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν”. 31 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν”. Εἶπον οὖν⁷ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, “Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα” 32 (ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῆ, ὃν εἶπεν, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν⁸ ἀποθνήσκειν).

Pilate and Jesus

33 Εἰσήλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν⁹ ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων?” 34 Ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁰ ὁ Ἰησοῦς, “Ἄφ' ἐαυτοῦ¹¹ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον¹³ περὶ ἐμοῦ?” 35 Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος: “Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι? Τὸ ἔθνος τὸ σὸν, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, παρέδωκάν σε ἐμοί. Τί ἐποίησας?” 36 Ἀπεκρίθη¹⁴ Ἰησοῦς: “Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οὐ ὑπηρετάει ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,¹⁵ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.” 37 Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, “Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ?” Ἀπεκρίθη¹⁶ Ἰησοῦς: “Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ.¹⁷ ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι. Καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρ-

¹ ἀλλ ἵνα f⁸⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀλλὰ sA, B, C, N, W [2%] NU

² ὁ πιλατος πρὸς αὐτούς f⁸⁵ (A) [90%] CP, HF, RP, OC, TR || 12 εἶω 34 (B, C) [9%] NU || ~ 3412 εἶω s(W) || 1234 εἶω N [1%]

³ εἶπεν f⁸⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || φησιν P⁶⁶ sB, C, W [2%] NU

⁴ κατὰ f⁸⁵ P⁶⁶ A, C, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- sB [0.5%]

⁵ εἶπον f⁸⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || εἶπαν sB, C, N [0.5%] NU

⁶ κακοποιός f⁸⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || κακοποιῶν C [0.5%] || κακὸν ποιῶν B, W [0.5%] NU || κακὸν ποιήσας s

⁷ οὖν f⁸⁵ sW [97%] CP, HF, RP, OC, TR || δε A, N [2.5%] || --- B, C [0.5%] NU

⁸ ἐμελλεν f⁸⁵ [70%] CP || ημελλεν sA, B, C, N, W [30%] HF, RP, OC, TR, NU

⁹ εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν f⁸⁵ sA(N) [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 4123 P⁶⁶ B, C, W [3%] NU

¹⁰ αὐτῷ f⁸⁵ s [90%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ A, B, C, N, W [10%] NU

¹¹ ὁ f⁸⁵ sA, C, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶ B [0.5%] NU

¹² ἀφ' ἐαυτοῦ f⁸⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ἀπο σεαυτοῦ P⁶⁶ sB, C, N [1%] NU

¹³ σοι εἶπον f⁸⁵ sA(N) [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 B, C, W [0.5%] NU || ~ εἶπεν 1 P⁶⁶

¹⁴ ἀπεκρίθη rell || 1 ο N [5%] TR

¹⁵ ἀν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο f⁸⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 2341 sW [3%] [NU] || 234 B

¹⁶ ἀπεκρίθη f⁸⁵ W [50%] HF, RP, OC || 1 ο sA, B, N [50%] CP, TR, NU

¹⁷ ἐγὼ f⁸⁵ A, N, W^v [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- sB [1%] NU

τυρήσω τῇ Ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς Ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.”
38 Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, “Τί ἐστὶν ἀλήθεια?”¹

Barabbas

Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ.² **39** Ἔστιν δὲ συνήθεια ἡμῖν³ ἵνα ἓνα ὑμῖν ἀπολύσω⁴ ἐν τῷ Πάσχα. Βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω⁵ τὸν Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων?” **40** Ἐκραύγασαν οὖν⁶ πάντες,⁷ λέγοντες, “Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν!” Ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς ληστής!

Soldiers mock Jesus

19 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔμαστιγώσεν. **2** Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ· καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν⁸ **3** καὶ ἔλεγον, “Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων!” Καὶ ἐδίδουν⁹ αὐτῷ ραπίσματα.

“Behold the Man!”

4 Ἐξῆλθεν οὖν¹⁰ πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω”.¹¹ **5** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον· καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ἴδε,¹² ὁ ἄνθρωπος!” **6** Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες, “Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν!”¹³ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε, ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν”. **7** Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ

¹ Comparing John with Luke 23:4-12, it appears that it was at this point that Jesus was sent to Herod.]

² αιτιαν ευρισκω εν αυτω **f**⁵ **NA,N,W** [99.5%] **CP,HF,RP,OC,TR** || ~ 2341 **B** [0.5%] **NU** || ~ 2134 **P**⁶⁶

³ ημιν **f**⁵ [20%] || υμιν **NA,B,W** [80%] **CP,HF,RP,OC,TR,NU** || υμων **N** [Really now, would Rome release a prisoner based on a Jewish demand? This was evidently a bit of 'pub rel' that Rome had decided to do.]

⁴ υμιν απολυσω **f**⁵ **A(N)** [85%] **CP,HF,RP,OC,TR** || ~ 21 **SB** [2%] **NU** || ημιν 2 [13%] || ~ απολυω 1 **W**

⁵ υμιν απολυσω **f**⁵ [90%] **CP,HF,RP,OC,TR** || ~ 21 **P**⁶⁶ **NA,B,N,W** [10%] **NU**

⁶ ουν **f**⁵ **N** [40%] **CP** || 1 παλιν **NA,B,W** [60%] **HF,RP,OC,TR,NU**

⁷ παντες **f**⁵ **A,N** [99%] **CP,HF,RP,OC,TR** || --- **SB,W** [1%] **NU**

⁸ αυτον **f**⁵ **A** [80%] **CP,HF,RP,OC,TR** || αυτω [10%] || 1 και ηρχοντο προς 1 **P**^{66,90} **SB,N,W** [10%] **NU**

⁹ εδιδουν **f**⁵ **A** [98%] **CP,HF,RP,OC,TR** || εδιδοσαν **P**⁶⁶ **SB,N,W** [2%] **NU**

¹⁰ εξηλθεν ουν **f**⁵ **N,W** [96%] **CP,HF,RP,OC,TR** || ~ και 1 **A,B** [2%] **NU** || 1 **SB** [2%]

¹¹ εν αυτω ουδεμιαν αιτιαν ευρισκω **f**⁵ **N** [96.5%] **CP,HF,RP,OC,TR** || ~ 34512 **B** [1%] **NU** || ~ 31245 **A** || ~ 412 ουχ 5 **P**⁶⁶ **W** || 4 ουχ 5 **SB** || at least five further variants [2%]

¹² ιδε **f**⁵ **A,N** [98%] **CP,HF,RP,OC,TR** || ιδου **SB,W** [2%] **NU** || --- (**P**⁶⁶)

¹³ αυτον **f**⁵ **NA,N** [90%] **CP,HF,RP,OC** || --- (**P**⁶⁶) **B,W** [10%] **TR,NU**

οἱ Ἰουδαῖοι, “Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν¹ ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἐαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ² ἐποίησεν!”

Pilate and Jesus again

8 Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, 9 καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, “Πόθεν εἶ σύ?” Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. 10 Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος: “Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς? Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι³ σε?” 11 Ἀπεκρίθη⁴ Ἰησοῦς:⁵ “Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ’ ἐμοῦ⁶ εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον⁷ Ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς⁸ μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.”

The Jews best Pilate

12 Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος⁹ ἀπολύσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον¹⁰ λέγοντες: “Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος! Πᾶς ὁ βασιλεῖα ἐαυτὸν¹¹ ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι!” 13 Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον¹² ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ¹³ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαβαθᾶ¹⁴ 14 (ἦν δὲ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα· ὥρα ἦν¹⁵ ὡσεὶ¹⁶ ἕκτη), καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, “Ἴδε, ὁ Βασιλεὺς ὑμῶν!” 15 Οἱ δὲ ἐκραύγασαν,¹⁷ “Ἄρον, ἄρον!

¹ ἡμων **ƒ⁵** A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SB(N)W [1%] NU

² ἐαυτον υιον θεου **ƒ⁵** A, N [72%] CP, RP || ~ 132 [20%] HF, OC || ~ 231 P⁶⁶SB [3%] NU || 12 του 3 [5%] TR || ~ 2 του 31 W

³ σταυρωσαι σε και εξουσιαν εχω απολυσαι **ƒ⁵** W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 623451 SA, B(N) [0.5%] NU

⁴ απεκριθη **ƒ⁵** A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 αυτω SB, W [2%] [NU]

⁵ ιησους **ƒ⁵** B [90%] CP, HF, RP, OC, NU || ο 1 SA, N, W [10%] TR

⁶ ουδεμιαν κατ εμου **ƒ⁵** A, N [96%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P⁶⁶SB, W [4%] NU

⁷ σοι δεδομενον **ƒ⁵** A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P⁶⁶SB, W [0.5%] NU

⁸ παραδιδους **ƒ⁵** A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || παραδους SB [0.5%] NU

⁹ εζητει ο πιλατος **ƒ⁵** (A) N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 231 P⁶⁶SB, W [2%] NU

¹⁰ εκραζον **ƒ⁵** [89%] CP, HF, RP, OC, TR || εκραυγαζον A, N, W [10%] || εκραυγασαν P⁶⁶B [1%] NU || ελεγον (S)

¹¹ εαυτον *rell* || αυτον [5%] TR

¹² τουτον τον λογον **ƒ⁵** N [50%] CP, HF, RP, OC, TR || τουτων των λογων [47%] || των λογων τουτων SA, B, W [2%] NU || ~ 231 [1%]

¹³ του **ƒ⁵** W [97%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SA, B, N [3%] NU

¹⁴ γαβαθα **ƒ⁵** [50%] CP || γαββαθα A, B, N, W [49%] HF, RP, OC, TR, NU || γολγοθα S || καπφαθα [1%]

¹⁵ ην **ƒ⁵** SA, B, N, W [40%] NU || δε [60%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶

¹⁶ ωσει **ƒ⁵** N [60%] CP, HF, RP, OC, TR || ως SA, B, W [40%] NU || --- P⁶⁶

¹⁷ οι δε εκραυγασαν **ƒ⁵** [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 12 εκραυγασον A || 12 εκραυγαζον [1%] || 12 εκραυγαζον λεγοντες N || 12 ελεγον P⁶⁶SW [0.5%] || 3 ουν εκεινοι B [0.5%] NU

Σταύρωσον αὐτόν!” Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Τὸν Βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω?” Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, “Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα!” **16** Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῆ.

Jesus is crucified

Παρέλαβον δὲ¹ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον.² **17** Καὶ βασιτάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ³ ἐξήλθεν εἰς τὸν⁴ λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς⁵ λέγεται Ἐβραϊστὶ, Γολγοθᾶ, **18** ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ’ αὐτοῦ ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. **19** Ἐγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἦν δὲ γεγραμμένος:

ΙΗΣΟΥΣ Ὁ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

20 Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως⁶ ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένος Ἐβραϊστὶ, Ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ.⁷ **21** Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, “Μὴ γράφει, Ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων”, ἀλλ’ ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν, ‘Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων.’” **22** Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, “Ὁ γέγραφα, γέγραφα!”

Psalm 22:18 is fulfilled

23 Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. Ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄρραφος,⁸ ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι’ ὅλου. **24** Εἶπον⁹ οὖν πρὸς ἀλλήλους, “Μὴ σχίσωμεν αὐτόν ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται”, ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῆ ἢ λέγουσα:¹⁰ “Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον.” Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.

¹ παρελαβον δε **ƒ**⁵ A [96%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ουν B [0.5%] NU || ~ οι 2 λαβοντες **ℵ** || ~ οι 2 παραλαβοντες N, W [3%] || two other variants

² και ηγαγον **ƒ**⁵ [91.5%] CP, HF, RP, OC || 1 απηγαγον A [5%] TR || --- B [0.5%] NU || απηγαγον (**ℵ**) N, W [2%] || 1 επεθηκαν [1%]

³ τον σταυρον αυτου **ƒ**⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || 12 εαυτου A, N [1.5%] || ~ αυτω 12 B [0.5%] || ~ εαυτω 12 **ℵ** W [1%] NU || one other variant [1%] || P⁶⁶ has a long omission

⁴ τον **ƒ**⁵ **ℵ** A, B, N, W [50%] CP, OC, TR, NU || τοπον P⁶⁶ [50%] HF, RP

⁵ ος **ƒ**⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ο P⁶⁶ **ℵ** A, B, W [1%] NU

⁶ ο τοπος της πολεις **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, B, N [90%] CP, HF, RP, NU || ~ 3412 W [10%] OC, TR || **ℵ** omits verses 20-21

⁷ ελληνιστι ρωμαιστι **ƒ**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 B, N [0.5%] NU || ~ 2 εβραιιστι W || omit whole clause [1%]

⁸ αρραφος **ƒ**⁵ B [40%] CP, OC, TR, NU || αραφος **ℵ** A, N, W [60%] HF, RP

⁹ ειπον **ƒ**⁵ A, B, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ειπαν **ℵ** W [0.5%] NU || ειπεν [0.5%]

¹⁰ η λεγουσα **ƒ**⁵ A, N, W [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **ℵ** B

Jesus provides for His mother

25 Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. 26 Ἰησοῦς οὖν, ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ,¹ “Γύναι, ἴδε² ὁ υἱός σου!” 27 Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, “Ἴδου³ ἡ μήτηρ σου!” Καὶ ἀπ’ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν⁴ εἰς τὰ ἴδια.

The shout of victory

28 Μετὰ τοῦτο, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς⁵ ὅτι ἤδη πάντα⁶ τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει, “Διψῶ!” 29 Σκεῦος οὖν⁷ ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ⁸ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. 30 Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς,⁹ εἶπεν, “Τετέλεσται!” Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

A soldier spears His side

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν¹⁰ (ἦν γὰρ μεγάλη ἡ¹¹ ἡμέρα ἐκείνου¹² τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. 32 Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. 33 Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη¹³ τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. 34 Ἄλλ’ εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν¹⁴ αἷμα καὶ ὕδωρ. 35 Καὶ ὁ ἑωρακῶς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινῶς

¹ αὐτου f⁵ A,N [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- NB, W [1.5%] NU

² ἴδε f⁵ B, N [60%] CP, HF, OC, NU || ἴδου SA, W [40%] RP, TR

³ ἴδου f⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || ἴδε NB, N, W [2%] NU

⁴ ὁ μαθητὴς αὐτὴν f⁵ P⁶⁶ A, B, N [90%] HF, RP, OC, NU || ~ 312 NW [8%] TR || ~ 312 εκείνος [2%] CP

⁵ εἰδὼς ὁ ἰησοῦς f⁵ SA, W [70%] CP, OC, TR, NU || ἴδως 23 N || ἴδων 23 [30%] HF, RP || ~ 31 B

⁶ ἡδη παντα f⁵ P⁶⁶ A, B [30%] NU || ~ 21 SN [60%] CP, HF, RP, OC, TR || 2 W [10%]

⁷ ουν f⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || δε S || --- A, B, W [1%] NU

⁸ ὁ δε πλησαντες σπογγον οξους και f⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 4 ουν μεστον του (-τ. S) 5 P⁶⁶ (S) B, W [1%] NU

⁹ ὁ ἰησοῦς f⁵ A, N [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || 2 B, W || --- S

¹⁰ ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν f⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 12-14, 1-11 P⁶⁶ NB, W [3%] NU

¹¹ ἡ rell || --- SA, W [20%]

¹² ἐκείνου rell || ἐκείνη B [20%] CP, some TRs

¹³ αὐτον ἡδη f⁵ SA, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P⁶⁶ B, W [0.5%] NU

¹⁴ εὐθεως ἐξῆλθεν f⁵ [90%] CP, HF, RP, OC || εὐθους 2 A [9%] TR || ~ 2 εὐθους P⁶⁶ NB, N, W [1%] NU

ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ,¹ (καὶ κεῖνος² οἶδεν ὅτι ἀληθὴ λέγει), ἵνα³ ὑμεῖς πιστεύσητε.⁴ **36** Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῆ, “Ὅσοτον οὐ συντριβήσεται ἀπ’⁵ αὐτοῦ.” **37** Καὶ πάλιν ἑτέρα Γραφή λέγει: “Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.”

Jesus is buried

38 Μετὰ⁶ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον⁷ Ἰωσήφ, ὁ⁸ ἀπὸ Ἀριμαθαίας (ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων), ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἦρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.⁹ **39** Ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν¹⁰ νυκτὸς τὸ πρῶτον), φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, ὡς¹¹ λίτρας ἑκατόν. **40** Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν¹² ὀθονίοις, μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. **41** Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.¹³ **42** Ἐκεῖ οὖν, διὰ τὴν Παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

Resurrection Day

The empty tomb

20 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρῶτὶ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. **2** Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ἦραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν!” **3** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. **4** Ἐτρεχον δὲ οἱ δύο

¹ ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ **f**⁸⁵ [30%] CP || ~ 1423 P^{66v}N [65%] HF,RP || ~ 4123 \aleph A,B,W [5%] OC,TR,NU

² κακεῖνος **f**⁸⁵ \aleph A(N) [99%] CP,HF,RP,OC,TR || καὶ ἐκεῖνος B,W [1%] NU

³ ἵνα **f**⁸⁵ [80%] CP,HF,RP,TR || 1 καὶ P⁶⁶ \aleph A,B,N,W [20%] OC,NU (OC has small print.)

⁴ πιστευσητε **f**⁸⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || πιστευητε \aleph B [0.5%] || πιστευσηται W [0.5%]

⁵ ἀπ **f**⁸⁵ \aleph [60%] CP,RP || --- A,B,N,W [40%] HF,OC,TR,NU [The force of the preposition would be partitive.]

⁶ μετὰ **f**⁸⁵ [90%] CP,HF,RP || 1 δε \aleph A,B,N,W [10%] OC,TR,NU

⁷ πιλατον **f**⁸⁵ \aleph B,N,W [70%] CP,RP,OC,NU || 1 ο A [30%] HF,TR

⁸ ο **f**⁸⁵ \aleph N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶A,B [1%]

⁹ το σωμα του ιησου **f**⁸⁵ N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 αὐτοῦ P⁶⁶B [0.5%] NU || αὐτον \aleph W || A [0.5%] omit a whole line [homoioteleuton]

¹⁰ τον ιησουν **f**⁸⁵ \aleph N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αὐτον P⁶⁶A,B [1%] NU

¹¹ ως **f**⁸⁵ \aleph B [80%] CP,HF,RP,OC,NU || ωσει P⁶⁶A,N,W [20%] TR

¹² εν **f**⁸⁵ A [90%] CP,HF,RP,OC || --- P⁶⁶ \aleph B,N,W [10%] TR,NU

¹³ ετεθη **f**⁸⁵ A(N) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ἠν τεθειμενος \aleph B [0.5%] NU

όμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. **5** Καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. **6** Ἔρχεται οὖν¹ Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, **7** καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον.

John sees and believes

8 Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν. **9** (Οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν Γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.) **10** Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοῦς² οἱ μαθηταί.

Jesus appears first to Magdalene

11 Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ³ κλαίουσα ἕξω.⁴ Ὡς οὖν ἔκλαιεν, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον. **12** Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **13** Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, “Γύναι, τί κλαίεις?” Λέγει αὐτοῖς, “Ὅτι ἦραν τὸν Κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν”. **14** Καὶ⁵ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι⁶ Ἰησοῦς ἐστίν. **15** Λέγει αὐτῇ ὁ⁷ Ἰησοῦς: “Γύναι, τί κλαίεις? Τίνα ζητεῖς?” Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστίν, λέγει αὐτῷ, “Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν,⁸ κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ”. **16** Λέγει αὐτῇ ὁ⁹ Ἰησοῦς, “Μαρία!”¹⁰ Στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ,¹¹ “Ραβουνί!”¹² (ὃ λέγεται, Διδάσκαλε). **17** Λέγει αὐτῇ ὁ¹³ Ἰησοῦς: “Μὴ μου ἄπτου· οὕτω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα

¹ οὖν **ƒ**⁵⁵ A,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 και P⁶⁶B(W) [0.5%] NU || N omits a whole verse

² εαυτους **ƒ**⁵⁵ A,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || αυτους NB [0.5%] NU || N omits verse 10

³ τῷ μνημειῳ **ƒ**⁵⁵ P⁶⁶ SA,B,N,W [50%] OC, NU || το μνημειον [50%] CP, HF, RP, TR [The dative is correct; she was ‘at’ the tomb.]

⁴ κλαιουσα εξω **ƒ**⁵⁵ [75%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 B,N,W [25%] NU || 1 SA

⁵ και **ƒ**⁵⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR || --- SA,B,D,N,W [4%] NU

⁶ οτι *re* || 1 ο [5%] TR

⁷ ο **ƒ**⁵⁵ A,D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P⁶⁶SB,W [0.5%] NU

⁸ εθηκας αυτον *re* || ~ 21 N [20%] TR

⁹ ο **ƒ**⁵⁵ SA,N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- B,D [0.5%] NU

¹⁰ μαρια **ƒ**⁵⁵ A,D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || μαριαμ NB,N,W [1.5%] NU

¹¹ αυτω **ƒ**⁵⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 εβραιστι NB,D,N,W [1%] NU

¹² ραβουνι **ƒ**⁵⁵ [50%] CP || ραββουνι SA,B,D(N)W [50%] HF, RP, OC, TR, NU

¹³ ο **ƒ**⁵⁵ SA,N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- B,D [0.5%] NU

μου.¹ πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, ‘Αναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν.’”
18 Ἔρχεται Μαρία² ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα³ τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν⁴ τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Disciples commissioned

19 Οὕσης οὖν ὀψίας, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν⁵ σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι,⁶ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Εἰρήνη ὑμῖν!” **20** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ.⁷ Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον! **21** Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς⁸ πάλιν: “Εἰρήνη ὑμῖν! Καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς.” **22** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν καὶ λέγει αὐτοῖς: “Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον! **23** Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται⁹ αὐτοῖς· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.”

Thomas

24 Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα (ὁ λεγόμενος Δίδυμος), οὐκ ἦν μετ’ αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ¹⁰ Ἰησοῦς. **25** Ἐλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, “Ἐωράκαμεν τὸν Κύριον!” Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου¹¹ εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω!”

26 Καὶ μεθ’ ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ’ αὐτῶν. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν, “Εἰρήνη ὑμῖν!” **27** Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾶ: “Φέρε τὸν

¹ μου **F**⁵ P⁶⁶A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB,D,W [0.5%] NU

² μαρια **F**⁵ A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P⁶⁶SB [1.5%] NU

³ ἀπαγγέλλουσα **F**⁵ D,N [82%] CP,HF,RP,OC,TR || ἀπαγγελοῦσα [1%] || ἀναγγελλουσα W [15%] || ἀναγγελοῦσα [1.5%] || ἀγγελοῦσα P⁶⁶SA,B [0.3%] N-A || ἀγγελοῦσα UBS [corrected in the 4th edition]

⁴ εώρακεν **F**⁵ A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εωρακα (P⁶⁶)SB,N,W [0.5%] NU

⁵ τῶν **F**⁵ D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- SA,B,W [0.5%] NU

⁶ συνηγμένοι **F**⁵ N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- SA,B,D,W [0.5%] NU

⁷ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ **F**⁵ [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 234561 ND,W,NU || ~ 4234561 A,B || 123456 [1%] || 123 καὶ τοὺς ποδας 4567 [1%] || ~ 1237456 N

⁸ ὁ ἰησοῦς **F**⁵ A,B,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- ND(W) [0.5%]

⁹ ἀφίενται **F**⁵ W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ἀφρονται (B) [0.5%] || ἀφρωνται A,D [3%] NU || ἀφεθῆσεται S || two other variants

¹⁰ ὁ **F**⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹¹ τὴν χεῖρα μου **F**⁵ (A)N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 S(B,W) [0.5%] NU || 12 [1%] || ~ 3 τὸν δάκτυλον D

δάκτυλόν σου ὦδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου. Καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός!” 28 Καὶ ἀπεκρίθη² Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!” 29 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ὅτι ἑώρακάς με,³ πεπίστευκας. Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.”

Why this book

30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,⁴ ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· 31 ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε⁵ ὅτι⁶ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Epilogue

Breakfast on the beach

21 Μετὰ ταῦτα ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν⁷ ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁸ ἐγέρθεις ἐκ νεκρῶν,⁹ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφάνερωσεν δὲ οὕτως: 2 Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς (ὁ λεγόμενος Δίδυμος), καὶ Ναθαναὴλ (ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας), καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. 3 Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, “Υπάγω ἀλιεῦν”. Λέγουσιν αὐτῷ, “Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί”. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς,¹¹ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.

4 Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης,¹² ἔστη ὁ¹³ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. 5 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ¹⁴ Ἰησοῦς, “Παιδιά, μήτι προσφάγιον ἔχετε?” Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, “Οὐ”. 6 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ

¹ καὶ **ƒ**⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **Ⲛ** B, C, D, W [3%] NU

² ριθη **ƒ**⁵ P⁶⁶ A, B, C, D, W [95%] CP, HF, RP, OC, NU || 1 ο **Ⲛ** [5%] TR

³ με *rell* || 1 θωμα [5%] TR

⁴ αὐτου **ƒ**⁵ P⁶⁶ **Ⲛ** C, D, N, W [90%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- A, B [10%]

⁵ πιστεύσητε **ƒ**⁵ A, C, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || πιστεύητε **Ⲛ** B || πιστεύηται N, W || πιστεύηται P⁶⁶

⁶ οτι *rell* || 1 ο [5%] TR

⁷ εαυτον **ƒ**⁵ [20%] || 1 παλιν A, B, C, N (W) [80%] CP, HF, RP, OC, TR, NU || παλιν 1 **Ⲛ** (D)

⁸ αὐτου **ƒ**⁵ D [40%] || --- **Ⲛ** A, B, C, N, W [60%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

⁹ εγερθεις εκ νεκρων **ƒ**⁵ [25%] || --- **Ⲛ** A, B, C, D, N, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

¹⁰ ενεβησαν *rell* || ανεβησαν [10%] TR

¹¹ ευθυς **ƒ**⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **Ⲛ** B, C, D, N, W [2%] NU

¹² γενομενης *rell* || γινομενης C [10%] || γενομενης A, B

¹³ ο **ƒ**⁵ N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **Ⲛ** A, B, C, D, W [2%] NU

¹⁴ ο **ƒ**⁵ C, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- **Ⲛ** B || A omits three words, and W two

εὐρήσετε”. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἐλκύσαι ἴσχυσαν¹ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων! 7 Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, “Ὁ Κύριός ἐστιν!” Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἦν γὰρ γυμνός) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. 8 Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ’² ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων), σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.

9 Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. 10 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν”. 11 Ἀνέβη³ Σίμων Πέτρος καὶ εἴλκυσεν τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς,⁴ μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκοντα-τριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

12 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Δεῦτε ἀριστήσατε!” Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν, “Σὺ τίς εἶ?”—εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν. 13 Ἐρχεται οὖν⁵ ὁ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.

14 Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁶ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

Jesus reinstates Peter

15 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, “Σίμων Ἰωάν,⁹ ἀγαπᾷς με πλεῖον¹⁰ τούτων?” Λέγει αὐτῷ, “Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε”. Λέγει αὐτῷ, “Βόσκε τὰ ἀρνία μου”. 16 Λέγει αὐτῷ πάλιν, δεύτερον, “Σίμων Ἰωάν,¹¹ ἀγαπᾷς με?” Λέγει αὐτῷ, “Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε”. Λέγει αὐτῷ, “Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου”. 17 Λέγει αὐτῷ τὸ

¹ ἴσχυσαν **f⁵⁵** A(W) [97%] CP, HF, RP, OC, TR || ἴσχυον **SB, C, D, N** [3%] NU

² ἀλλ’ **f⁵⁵** P⁶⁶ D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **SA, B, C, W** [0.5%] NU

³ ἀνέβη **f⁵⁵** A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 οὖν **SB, C, N, W** [2%] NU

⁴ ἐπὶ τῆς γῆς **f⁵⁵** [96%] CP, HF, RP, OC, TR || εἰς τὴν γῆν P¹²² **SA, B, C, N, W** [2%] NU || 1 τὴν γῆν (D) [2%]

⁵ οὖν **f⁵⁵** A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P¹²² **SB, C, D, W** [2%] NU

⁶ ὁ **f⁵⁵** **SA, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- P¹²² **B, C, D, W** [0.5%] NU

⁷ ὁ **f⁵⁵** **SA, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **B, C, D(W)** [0.5%] NU

⁸ αὐτοῦ **f⁵⁵** D [98%] CP, HF, RP, OC, TR || --- **SA, B, C, N, W** [2%] NU

⁹ ἰωάν **f⁵⁵** A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἰωαννου C, W, NU || ἰωανου B, D || --- **S**

¹⁰ πλεῖον **f⁵⁵** A(W) [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || πλεον **SB, C, D** [1%] NU || πλιον **N** || one other variant

¹¹ ἰωάν **f⁵⁵** A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἰωαννου **SC, W, NU** || ἰωανου B, D

τρίτον, “Σίμων Ἰωανᾶ,¹ φιλεῖς με?” Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, “Φιλεῖς με?” Καὶ εἶπεν² αὐτῷ: “Κύριε, σὺ πάντα³ οἶδας. Σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε!” Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς:⁴ “Βόσκει τὰ πρόβατά μου. 18 Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος ἐξώννυες σεαυτὸν⁵ καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσης ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ οἶσει ὅπου οὐ θέλεις.” 19 (Τοῦτο δὲ εἶπεν σημαίνων ποίω θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν.) Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, “Ἀκολουθε μοι!”

About the author

20 Ἐπιστραφεὶς δὲ⁶ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα (ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ καὶ εἶπεν, “Κύριε, τίς ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε?”). 21 Τοῦτον⁷ ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, “Κύριε, οὗτος δὲ τί?” 22 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ? Σὺ ἀκολουθε μοι.”⁸ 23 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος⁹ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ οὐκ εἶπεν¹⁰ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ’, “Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ?”¹¹

24 Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ¹² γράψας ταῦτα· καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.¹³ 25 Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα¹⁴ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ’ ἕν,¹⁵ οὐδὲ¹⁶ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία! Ἀμήν.^{17,18,1}

¹ ἰωανᾶ **f**⁵ A,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ἰωαννου NC(W)NU || ἰωανου B,D

² εἶπεν **f**⁵ B,C [98%] CP, HF, RP, OC, TR || λεγει SA,D,N,W [2%] NU

³ συ παντα **f**⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 NB,C,D(N)W [1%] NU

⁴ ο ιησους **f**⁵ A,N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || 2 B,C || --- SD,W [1%]

⁵ σεαυτον *rell* || εαυτον [20%]

⁶ δε **f**⁵ SD,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- A,B,C,W [0.5%] NU

⁷ τουτον **f**⁵ A,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ουν NB,C,D [0.5%] NU

⁸ ακολουθει μοι **f**⁵ [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 21 P¹²² SA,B,C,D,W [1.5%] NU

⁹ ο λογος ουτος **f**⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 312 NB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ και ουκ ειπεν **f**⁵ A,D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 23 δε P¹²² NB,C,W [0.5%] NU

¹¹ τι προς σε **f**⁵ P¹⁰⁹ A,B,C,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] || --- S [0.5%] || 23 D

¹² και **f**⁵ SA,C,D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || 1 ο B,W,NU || ο 1 [0.5%]

¹³ εστιν η μαρτυρια αυτου **f**⁵ SA [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ~ 4231 B,C,W,NU || ~ 1423 D

¹⁴ οσα **f**⁵ A,D,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR || α B,C [0.5%] NU || S omits whole verse

¹⁵ καθ’ ἕν *rell* || καθὲν **f**⁵ [30%] [for the record]

¹⁶ ουδε **f**⁵ A,C,W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || ουδ B,D [1.5%] NU

¹⁷ αμην **f**⁵ [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR || --- A,B,C,D,W [1.5%] NU

¹⁸ In the colophons, **f**⁵ [50%] have “published thirty-two years after the ascension of Christ”, or 61/62 AD. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient;

and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that $\mathfrak{f}^{\delta 5}$ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then John was ‘published’ in 61/62 AD. The same sources have Matthew published eight years after the ascension, or 38/39 AD, Mark published two years later (40/41) and Luke another five years later (45/46). Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

¹ The citation of $\mathfrak{f}^{\delta 5}$ is based on thirty-three MSS—35, 83, 141, 201, 204, 479, 480, 510, 547, 553, 586, 685, 789, 824, 928, 1072, 1145, 1147, 1339, 1435, 1572, 1617, 1637, 1686, 1713, 2253, 2322, 2382, 2466, 2503, 2554, 2765 and Iviron 2110. I collated all of them myself, except for 201 and 480 that I took from Scrivener. None of them is a ‘perfect’ representative of $\mathfrak{f}^{\delta 5}$ in John, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel], but several come very close (cursive 2382 has only one variant, corrected, so its exemplar was presumably perfect). [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there. In fact, since I have collated less than 15% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Aegean, Lesbos, Prinkipos, Bucharest, Athens, Tirana, Mt. Athos [four different monasteries], Grottaferrata, Corinth², Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *Text und Textwert*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I referred to Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of $\mathfrak{f}^{\delta 5}$. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Opening considerations

A link to Luke

1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην περὶ πάντων, ᾧ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν **2** ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος Ἁγίου οὓς ἐξελέξατο, ἀνεληφθῆ·¹ **3** οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα² ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. **4** Καὶ συναλιζόμενος³ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, “ἦν ἠκούσατέ μου· **5** ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι⁴ Ἄγιω οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας”.

Jesus returns to Heaven

6 Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων⁵ αὐτὸν λέγοντες, “Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;” **7** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς: “Οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. **8** Ἀλλὰ λήψεσθε⁶ δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθέ μοι⁷ μάρτυρες—ἐν τε Ἱερουσαλήμ, καὶ⁸ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.”

9 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλέπόντων αὐτῶν, ἐπήρθη, καὶ νεφέλῃ ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. **10** Καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ,⁹ **11** οἱ καὶ εἶπον:¹⁰ “Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκα-

¹ ἀνεληφθῆ *rell* || ἀνελημφθῆ NA,B,C [1%] NU || D is wild

² τεσσαρακοντα **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα NA,B,C(D) [2%] NU

³ συναλιζόμενος *rell* || συναλιζόμενος [15%] || συναλίσκομενος D

⁴ βαπτισθήσεσθε (βαπτισθήσεσθαι A,C 5.6%) ἐν πνεύματι **f**⁵ (A,C) (98.8%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 B (0.5%) NU || ~ 23 βαπτισθήσεσθαι NA(D) (0.7%)

⁵ ἐπηρώτων **f**⁵ D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ηρωτων NA,B [1%] NU || ηρωτων C

⁶ ληψεσθε **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ληψεσθαι [5%] || λημψεσθαι NA,C,D || λημψεσθε A,B,NU

⁷ μοι **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || μου NA,B,C,D [2%] NU

⁸ καὶ **f**⁵ A,C,D [25%] || 1 ἐν NB [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU]

⁹ ἐσθῆτι λευκῇ **f**⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐσθησεσι λευκαῖς NA(A)B(C) [3%] NU

¹⁰ εἶπον **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εἶπαν NA,B,C,D [2%] NU

τε ἐμβλέποντες¹ εἰς τὸν οὐρανόν? Οὗτος² Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς³ ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.”

12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἔστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ (σαββάτου ἔχον⁴ ὁδόν).

A replacement for Judas Iscariot

13 Καὶ ὅτε εἰσηλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῶν⁵ οὗ ἦσαν καταμένοντες· ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, Ἰωάννης⁶ καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος,⁷ Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτῆς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. 14 Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει,⁸ σὺν γυναιξίν, καὶ Μαρίᾳ⁹ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν¹⁰ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

15 Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν¹¹ εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς¹² ἑκατὸν εἴκοσιν):¹³ 16 “Ἄνδρες ἀδελφοί: ἔδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην,¹⁴ ἣν προεῖπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα, τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν τὸν¹⁵ Ἰησοῦν, 17 ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν¹⁶ ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης.” 18 (Οὗτος μὲν οὖν ἐκτίσαστο χωρίον ἐκ¹⁷ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνῆς¹⁸ γενόμενος ἐλάκισεν¹⁹ μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. 19 Καὶ γνωστὸν ἐγένετο

¹ ἐμβλεποντες f⁵ A,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || βλεποντες sB [25%]

² ουτος f⁵ [30%] || 1 ο sA,B,C,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU (A demonstrative pronoun defines, even more than a definite article, so the article is redundant here.)

³ αναληφθεις f⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || αναληφθης [4%] || αναλημφθεις sA,B,C,D [2%] NU

⁴ εχον rell || εχων B [15%]

⁵ ανεβησαν εις το υπερων f⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 234 s || ~ 2341 A,B,C [1.5%] NU

⁶ ιακωβος ιωαννης f⁵ [25%] || 1 και 2 [73%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 και 1 sA,C [2%] NU || ~ ιωαννης και 1 B || ~ ιωαννης ιακωβος D

⁷ ματθαιος f⁵ A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || μαθθαιος sB,D [1%] NU

⁸ και τη δεησει f⁵ (96.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B,C,D (3.9%) NU

⁹ μαρια f⁵ sA,C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || μαριαμ B [4%] NU

¹⁰ συν f⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,C,D [6%] NU

¹¹ μαθητων f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αδελφων sA,B,C [3%] NU

¹² ως f⁵ B,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ωσει sA,C [5%] NU

¹³ εικοσιν f⁵ [50%] HF,OC,TR || εικοσι sA,B,C [50%] RP,CP,NU

¹⁴ ταυτην f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B,C [5%] NU

¹⁵ τον f⁵ D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B,C [1%] NU

¹⁶ συν f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εν sA,B,C,D [3%] NU

¹⁷ εκ rell || 1 του [5%] TR

¹⁸ πρηνης rell || πρηνης A,C [20%]

¹⁹ ελακισεν f⁵ [40%] || ελακησεν sA,B,C,D [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμᾶ,¹ τουτ' ἐστίν, Ἰωφίον Αἵματος'.² **20** Ἐγγραπται γὰρ ἐν Βίβλῳ Ψαλμῶν: Ἐνεθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ' καὶ, Ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι² ἕτερος'. **21** Δεῖ οὖν, τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ἐν³ ᾧ εἰσηλθεν καὶ ἐξήλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, **22** ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη⁴ ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν⁵ ἕνα τούτων."

23 Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν,⁶ ὃς ἐπεκλήθη Ἰούστος, καὶ Ματθίαν.⁷ **24** Καὶ προσευξάμενοι εἶπον: "Σὺ Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα⁸ **25** λαβεῖν τὸν κλῆρον⁹ τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ¹⁰ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον."¹¹ **26** Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν,¹¹ καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν,¹² καὶ συγκατεψηφίσθη¹³ μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων.

Pentecost

2 Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες^{14,15} ὁμοθυμαδὸν¹⁶ ἐπὶ τὸ αὐτό. **2** Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι. **3** Καὶ ὄφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισεν τε¹⁷ ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. **4** Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες¹

¹ ἀκελδαμα f⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀκελδαμαχ B(D) [1%] NU || ἀκελδαμαχ SA [1%]

² λαβοι f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || λαβετω SA,B,C,D [2%] NU || λαβη [5%]

³ εν f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C(D) [3%] NU

⁴ ανεληφθη tell || ανελημφθη SA,B,D [1.5%] NU

⁵ γενεσθαι συν ημιν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 SA,B,C(D) [5%] NU

⁶ βαρσαβαν f⁵ C,D [70%] HF,RP,TR,CP || βαρσαββαν SA,B [30%] OC,NU

⁷ ματθιαν f⁵ SA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || μαθθιαν B,D [1%] NU

⁸ ον εξελεξω εκ τουτων των δυο ενα f⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 3456712 [5%] TR

⁹ κληρον f⁵ S [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τοπον A,B,C(D) [2%] NU

¹⁰ εξ f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αφ SA,B,C,D [3%] NU

¹¹ αυτων f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτοις SA,B,C [3%] NU

¹² ματθιαν f⁵ SA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || μαθθιαν B,D [1%] NU

¹³ συγκατεψηφισθη tell || συγκατεψηφισθη CP

¹⁴ απαντες f⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες A,B,C [20%] NU || --- S || παντων D

¹⁵ απαντες/παντες tell || 1 οι αποστολοι [20%]

¹⁶ ομοθυμαδον f⁵ (94.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ομοθυμαδων (2.9%) || ομου SA,B,C (2.3%) NU || two other readings D (0.5%)

¹⁷ εκαθισεν τε f⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε C || ~ και 1 B [1%] NU || και εκαθισαν S || και εκαθισαν 2 D

Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι.²

People from all over

5 Ἦσαν δὲ ἐν³ Ἱερουσαλήμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν.⁴ 6 Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνήλθεν τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. 7 Ἐξίσταντο δὲ⁵ καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους:⁶ “Οὐκ,⁷ ἰδοὺ, πάντες⁸ οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι? 8 Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾧ ἐγεννήθημεν;⁹ 9 Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται· καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, 10 Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης¹⁰ τῆς κατὰ Κυρήνην· καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι—Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι—11 Κρήτες καὶ Ἄραβες· ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.” 12 Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, “Τί ἂν¹¹ θέλοι¹² τοῦτο εἶναι?” 13 Ἔτεροι δὲ διαχλευάζοντες,¹³ ἔλεγον ὅτι “Γλεύκους μεμεστωμένοι¹⁴ εἰσίν!”

Peter's proclamation

14 Σταθεῖς δὲ¹⁵ Πέτρος, σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἐπεφθέγγετο¹⁶ αὐτοῖς: “Ἄνδρες—Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ ἅπαντες¹⁷—τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω· καὶ, ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου! 15 Οὐ γάρ, ὡς ἡμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν (ἔστιν γὰρ ὥρα

¹ ἀπαντες f⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες NA,B,D [2%] NU

² αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NA,B,C,D [3%] NU

³ ἐν f⁵ B,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰς NA [1%] NU

⁴ τὸν οὐρανὸν re// || τῶν οὐρανῶν [13%]

⁵ δε f⁵ B,D [65%] HF,CP,NU || 1 παντες (N)A,C [35%] RP,OC,TR (*TuT* is completely off here.)

⁶ πρὸς ἀλλήλους f⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (2.7%) NU

⁷ οὐκ f⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || οὐχ ND [2%] NU || οὐχι B

⁸ παντες f⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀπαντες NA,C,D [2%] NU

⁹ ἐγεννήθημεν f⁵ NB,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,NU || ἐγεννηθημεν A [25%] CP

¹⁰ λιβύης re// || λυβιῆς [15%] || λιβυας CP || λιβουης D

¹¹ ἂν f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [3%] NU

¹² θέλοι f⁵ N [93%] HF,RP,OC,TR,CP || θέλει (A)B,C,D [7%] NU

¹³ διαχλευάζοντες f⁵ NA,B,C [25%] NU || χλευάζοντες [75%] HF,RP,OC,TR,CP || διεχλευάζον D

¹⁴ μεμεστωμένοι re// || μεμεστομενοι [7%] || μεμεσταμενοι [5%]

¹⁵ δε f⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο NA,B,D [12%] NU

¹⁶ ἐπεφθέγγετο f⁵ [25%] || ἀπεφθέγγετο NA,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ειπεν D

¹⁷ ἀπαντες f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες NA,B,C [5%] NU || --- D

τρίτη τῆς ἡμέρας), **16** ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ:

17 Ἐκκεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες¹ ὑμῶν· καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀράσεις ὄψονται· καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια² ἐνυπνιασθήσονται. **18** Καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκκεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσιν. **19** Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω: αἶμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. **20** Ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἶμα πρὶν ἢ³ ἔλθειν τὴν⁴ ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. **21** Καὶ ἔσται: πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσεται⁵ τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται!

22 “Ἄνδρες Ἰσραηλίται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους: Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον⁶ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσιν καὶ τέρασιν καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησεν δι’ αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ⁷ αὐτοὶ οἶδατε, **23** τοῦτον—τῇ ὀρισμένη βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον—λαβόντες⁸ διὰ χειρῶν⁹ ἀνόμων, προσπῆξαντες, ἀνείλετε·¹⁰ **24** ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησεν, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ’ αὐτοῦ. **25** Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν:

Ἐπιπροσώμην¹¹ τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ. **26** Διὰ τοῦτο εὐφράνθη¹² ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. Ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ’ ἐλπίδι, **27** ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψει τὴν ψυχὴν μου εἰς

¹ θυγατέρες *reII* || θυγατεραις C [20%]

² ἐνυπνια **F**⁵ [85%] HF,RP,OC,TR || ἐνυπνιοις NA,B,C [15%] CP,NU || --- D

³ ἢ **F**⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,C,D [5%] NU

⁴ τὴν **F**⁵ A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB,D [1%] NU

⁵ ἐπικαλεσεται *reII* || ἐπικαλεσεται [15%] || ἐπικαλεσειται [3%] || ἐπικαλεσητε A

⁶ ἀπο τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμενον **F**⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4123 (S)B(C) [6%] NU || 123 δεδοκιμασμενον D

⁷ καὶ **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [5%] NU

⁸ λαβοντες **F**⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (2.7%) NU

⁹ χειρων **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || χειρος NA,B,C,D [5%] NU

¹⁰ ἀνείλετε **F**⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀνείλατε NA,B,C,D [25%] NU || four other spellings [5%]

¹¹ ἐπιπροσώμην **F**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || προροσώμην NA,B,C,D [4%] NU

¹² εὐφρανθη **F**⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP || ηυφρανθη NA,B,C,D [30%] NU

Ἄδου,¹ οὐδὲ δώσεις τὸν Ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. **28** Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.’

29 “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυίδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. **30** Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὄσφυος αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν² καθίσει ἐπὶ τοῦ Θρόνου³ αὐτοῦ, **31** προῖδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ‘Οὐ⁴ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ⁵ εἰς Ἄδου,⁶ οὐδὲ⁷ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν’.

32 “Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὐ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. **33** Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς, τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁸ λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐξέχεεν τοῦτο ὃ νῦν⁹ ὑμεῖς¹⁰ βλέπετε καὶ ἀκούετε. **34** Οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός: ‘Εἶπεν ὁ¹¹ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου: Κάθου ἐκ δεξιῶν μου **35** ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.’ **36** Ἀσφαλῶς οὖν γνωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ¹² Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν¹³ ὁ Θεὸς ἐποίησεν,¹⁴ τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε!”

¹ αδου f⁵ [85%] RP,OC,TR,CP || αδην SA,B,C,D [15%] NU || αιδου HF

² το κατα σαρκα αναστησειν τον χριστον f⁵ (D) (96.1%) HF,RP,OC,TR,CP || 456 (1.6%)

|| --- SA,B,C (2.3%) NU (There are a number of variations scattered about: αναστησει 2.3%, αναστησαι 5%, + τε 6.1%, + και 5.6%.)

³ του θρονου f⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP || τον θρονον SA,B,C,D [10%] NU || 2 [20%]

⁴ ου f⁵ [71%] HF,RP,OC,TR || ουκ [27%] CP || ουτε SA,B,C,D [2%] NU (The choice ου/ουκ is governed by the following letter.)

⁵ κατελειφθη η ψυχη αυτου f⁵ (68.7%) HF,RP,OC,TR || κατεληφθη 234 (1.8%) || εγκατελειφθη 234 (23.1%) CP || εγκατεληφθη 234 (4.1%) || εγκατελειφθη (S)A(B,C,D) (1.8%) NU || two other variants (0.5%)

⁶ αδου f⁵ A,C,D [90%] RP,OC,TR,CP || αδην SB [10%] NU || αιδου HF

⁷ ουδε f⁵ B [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ουτε SA,C,D [8%] NU

⁸ αγιου πνευματος f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 του 1 SA,B,C [5%] NU

⁹ νυν f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [4%] NU

¹⁰ υμεις f⁵ SA(C) [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και B(D)[NU]

¹¹ ο f⁵ A,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- SB(D) [5%]

¹² και rell || --- [2%] some TRs

¹³ και χριστον αυτον f⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 SA,B,C [4%] NU || 12 D [2%]

¹⁴ ο θεος εποησεν f⁵ A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 SB [1%] NU

The reaction

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ,¹ εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, “Τί ποιήσομεν,² ἄνδρες ἀδελφοί?” 38 Εἶπεν δὲ Πέτρος πρὸς αὐτούς: “Μετανοήσατε³ καὶ βαπτισθήτω, ἕκαστος ὑμῶν, ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,⁴ καὶ λήψεσθε⁵ τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. 39 Ὑμῖν γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσιν τοῖς εἰς μακρὰν—ὄσους ἂν προσκαλέσεται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.” 40 Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσιν διεμαρτύρατο⁶ καὶ παρεκάλει⁷ λέγων, “Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης!”

The beginning of the Church

41 Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως⁸ ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν⁹ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχὰι ὡσεὶ τρισχίλια. 42 Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ¹⁰ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43 Ἐγένετο¹¹ δὲ πάση ψυχῇ φόβος—πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο.¹²

All things in common

44 Πάντες δὲ οἱ πιστευόντες¹³ ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά· 45 καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ

¹ τη καρδια f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || την καρδιαν SA,B,C [2%] NU

² ποιησομεν f⁵ D [60%] RP,OC,TR || ποιησωμεν SA,B,C [40%] HF,CP,NU

³ ειπεν δε πετρος προς αυτους μετανοησατε f⁵ [20%] || ~ 32 εφη 456 [72%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 32456 φησιν SA,C [2%] [NU] || ~ 32456 B || ~ 3245 φησιν 6 D || five further variants [5%]

⁴ αμαρτιων f⁵ D (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 υμων (1.4%) || των 1 υμων SA,B(C) (1.8%) NU || των 1 (1.6%)

⁵ ληψεσθε f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || λημψεσθε A,B,NU || λημψεσθαι SC,D [1%] || ληψεσθαι [3%]

⁶ διεμαρτυρατο f⁵ SA,B(C)D [45%] NU || διεμαρτυρητο [55%] HF,RP,OC,TR,CP (Aorist or Imperfect? The immediately following verb presumably exerted pressure.)

⁷ παρεκαλει f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτους SA,B,C,D [4%] NU || 1 αυτοις [1%]

⁸ ασμενωσ f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C,D [3%] NU

⁹ προσετεθησαν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν SA,B,C,D [5%] NU

¹⁰ και f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C,D [2%] NU

¹¹ εγενετο f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εγινετο SA(B,C,D) [2%] NU

¹² εγινετο f⁵ B,D (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP,NU (εγενετο [15%], εγεινετο B,C,D) || 1 εν (εις 1.8%) ιερουσαλημ φοβος τε ην μεγας επι παντας (+αυτους 3.2%) SA,C (7.2%) || 1234567 (1.8%) || 123 (2.3%) || two other readings (0.7%)

¹³ πιστευοντες f⁵ A,C,D [88%] HF,RP,OC,TR,NU || πιστευσαντες SB [12%] CP

πάσιν καθότι ἄν τις χρεῖαν εἶχεν. **46** Καθ' ἡμέραν¹ τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλώντες τε κατ' οἶκον ἄρτον· μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, **47** αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει² τοὺς σφωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.³

A man lame from birth

3 Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος⁴ καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς (τὴν ἐνάτην).⁵ **2** Καὶ τις ἀνὴρ, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο (ὄν ἐτίθουσαν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, τὴν λεγομένην Ὠραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερὸν), **3** ὅς, ἰδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην.⁶

Peter heals him

4 Ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν, σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπεν, “Βλέψον εἰς ἡμᾶς”. **5** Ὁ δὲ ἐπείχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. **6** Εἶπεν δὲ Πέτρος: “Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἔγειραι καὶ περιπάτει!” **7** Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν.⁸ παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βᾶσεις⁹ καὶ τὰ σφυρά.¹⁰ **8** Καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιπάτει! Καὶ εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν, περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. **9** Καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς¹¹ περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν· **10** ἐπεγίνωσκόν τε¹² αὐτὸν—ὅτι οὗτος¹³ ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ Ὠραίᾳ Πύλῃ τοῦ ἱεροῦ—καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.

¹ **f**⁵ [40%] accent καθημεραν as one word, but since the meaning evidently remains the same I stay with the conventional spelling. This statement obtains throughout. Since the *theta* signals aspiration, there is no ambiguity; the scribes were just saving ink.

² προσετιθει *rell* || προσετιθη [20%]

³ τη εκκλησια **f**⁵ (D) (97.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA**,B,C (2.9%) NU

⁴ δε πετρος **f**⁵ (D) (89.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **NA**,B,C (7.6%) NU || 2 (3.1%)

⁵ ενατην **f**⁵ **NA**,B,C(D) [70%] HF,RP,OC,NU || εννατην [30%] TR,CP

⁶ ελεημοσυνην **f**⁵ (D) [94%] HF,RP,OC,CP || 1 λαβειν **NA**,B,C [6%] TR,NU

⁷ εγειραι και **f**⁵ C [70%] RP,TR,CP || εγειρε 2 A [30%] HF,OC[NU] || --- **SB**,D

⁸ ηγειρεν **f**⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτον **NA**,B,C [3%] NU

⁹ αυτου αι βασεις **f**⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (**S**)A,B,C [3%] NU

¹⁰ σφυρα **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || σφυδρα **NA**,B,C [1%] NU || σφυρια [4%]

¹¹ αυτον πας ο λαος **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 **NA**,B,C,D [3%] NU

¹² τε **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || δε **NA**,B,C [2%] NU || και D

¹³ ουτος **f**⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτος **NA**,C [2%] NU

Peter preaches

11 Κρατούντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ¹ τὸν Πέτρον καὶ² Ἰωάννην, συνέδραμεν πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς³ ἐπὶ τῇ στοᾷ, τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος,⁴ ἔκθαμβοι. 12 Ἰδὼν δὲ⁵ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν: “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ,⁶ ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδία δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσιν τοῦ περιπατεῖν αὐτόν? 13 Ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ⁷ καὶ⁸ Ἰσαὰκ καὶ⁹ Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασεν τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν¹⁰ παρεδώκατε· καὶ ἠρνήσασθε αὐτόν¹¹ κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. 14 Ὑμεῖς δὲ τὸν Ἅγιον καὶ Δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ἠτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, 15 τὸν δὲ Ἀρρηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. 16 Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἶδατε ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ἡ πίστις ἡ δι’ αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν.

17 “Καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. 18 Ὁ δὲ Θεὸς ἂν προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν Χριστόν,¹² ἐπλήρωσεν οὕτως. 19 Μετανοήσατε οὖν, καὶ ἐπιστρέψατε, εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι¹³ ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ¹⁴ Κυρίου 20 καὶ

¹ του ἰαθεντος χωλου f⁵ (88.8%) HF,RP,OC,TR,CP || αυτου s(A)B,C,057 (10.8%) NU || two other readings D (0.4%)

² και f⁵ C(D) (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 τον sA,B,057 (8.7%) NU

³ προς αυτους (αυτον 2%) πας ο λαος f⁵ (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 34512 sA,B,C (7.4%) NU || three other readings D (0.7%)

⁴ σολομωντος (A) *rell* || σολομωνος D [5%] CP

⁵ δε f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο sA,B,C,D,057* [4%] NU

⁶ τουτω *rell* || τουτο [25%]

⁷ ἀβρααμ f⁵ [50%] || ἄβρααμ [50%] RP,HF,OC,CP,TR,NU (This name is aspirated throughout the book, and the statement of evidence also obtains throughout the book.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

⁸ και f⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο θεος sC [5%] [NU] || 1 θεος A,D

⁹ και f⁵ B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο θεος sC [3%] [NU] || 1 θεος A,D

¹⁰ μεν f⁵ sA,B,C [85%] HF,RP,OC,NU || --- D [15%] CP,TR

¹¹ αυτον f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B,C [3%] NU

¹² αυτον παθειν τον χριστον f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 (s)B(C)D [4%] NU || 234 [1%] || 1 A

¹³ εξαλειφθηναι *rell* || εξαληφθηναι [12%] || εξαλιφθηναι sB,C [2]

¹⁴ του *rell* || --- [10%]

ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον¹ ὑμῖν Χριστὸν, Ἰησοῦν,² 21 ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν³ ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος.⁴

22 “Μωϋσῆς⁵ μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν⁶ ὅτι ‘Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν⁷ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ. Αὐτοῦ ἀκούσεσθε,⁸ κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ⁹ πρὸς ὑμᾶς. 23 Ἔσται δὲ, πᾶσα ψυχὴ ἣτις ἂν¹⁰ μὴ ἀκούσῃ τοῦ Προφήτου ἐκείνου ἐξολοθρευθήσεται¹¹ ἐκ τοῦ λαοῦ.’

24 “Καὶ πάντες δὲ οἱ προφηῆται, ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ προκατήγγειλαν¹² τὰς ἡμέρας ταύτας. 25 Ὑμεῖς ἐστε¹³ υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης ἧς διέθετο ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹⁴ λέγων πρὸς Ἀβραάμ, ‘Καὶ ἐν¹⁵ τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται¹⁶ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς’. 26 Ὑμῖν πρῶτον ὁ Θεὸς, ἀναστήσας¹⁷ τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν,¹⁸ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς, ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.”

¹ προκεχειρισμενον *rell* || προκεκηρυγμενον TR || five further spellings A,C [5%]

² χριστον ιησουν **f**⁵ **SB,D** [75%] HF,RP,OC,NU || ~ 21 A,C [25%] CP,TR

³ παντων των **f**⁵ [85%] HF,RP,CP || 2 **SA,B,C,D** [10%] NU || 1 [5%] OC,TR

⁴ αυτου προφητων απ αιωνος **f**⁵ (80.8%) HF,RP,OC,TR,CP || 12 των 34 (3.8%) || ~ 2134 (3.2%) || ~ 3412 **SA,B,C** (5.4%) NU || ~ των 3412 (2.5%) || ~ 1 των 342 (2.7%) || four other variants D (1.6%)

⁵ μωυσης **f**⁵ **A,B,C,D** [70%] OC,NU || μωσης **S** [30%] HF,RP,TR,CP

⁶ γαρ προς τους πατερας ειπεν **f**⁵ (80.8%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 5234 (5.9%) || 1234 ημων 5 (4.3%) || 1234 υμων 5 (2%) || ~ 5234 ημων D (2.7%) || 1234 (0.2%) || 5 **SA,B,C** (4.1%) NU

⁷ ημων **f**⁵ **NC** [60%] HF,RP || υμων A,D [40%] OC,TR,CP,NU || --- B

⁸ ακουσεσθε *rell* || ακουσεσθαι C,D [10%]

⁹ λαληση *rell* || λαλησει C [10%]

¹⁰ αν **f**⁵ **B,D** [35%] TR || εαν **SA,C** [65%] HF,RP,OC,CP,NU

¹¹ εξολοθρευθησεται **f**⁵ **S** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εξολεθρευθησεται A,B,C,D [1%] NU

¹² προκατηγγειλαν **f**⁵ [25%] TR || κατηγγειλαν (**S**)A,B,C(D) [75%] HF,RP,OC,CP,NU

¹³ εστε **f**⁵ **D** [75%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 οι **SA,B,C,0165** [25%] NU

¹⁴ ημων **f**⁵ **NC,D,0165** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || υμων A,B [12%] NU

¹⁵ εν *rell* || --- 0165 [5%] TR

¹⁶ ενευλογηθησονται **f**⁵ **SD,0165** [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || επευλογηθησονται C || ευλογηθησονται A,B [2%]

¹⁷ ο θεος αναστησας **f**⁵ A,D [87%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **SB,C,0165** [3%] NU || 3 [10%]

¹⁸ ιησουν **f**⁵ A [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **SB,C,D,0165** [4%] NU

Peter and John arrested

4 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, **2** διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν¹ ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν² νεκρῶν. **3** Καὶ ἐπέβαλον³ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο⁴ εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὐριον, ἣν γὰρ ἐσπέρα ἤδη. **4** (Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ⁵ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ⁶ χιλιάδες πέντε.) **5** Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὐριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ⁷ πρεσβυτέρους καὶ⁸ γραμματεῖς, ἐν⁹ Ἱερουσαλήμ, **6** καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν καὶ Ἰωάννην καὶ Ἀλέξανδρον,¹⁰ καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. **7** Καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν¹¹ μέσῳ ἐπυνθάνοντο: “Ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς;”

Peter's defense

8 Τότε Πέτρος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἀρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ:¹² **9** Εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται,¹³ **10** γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. **11** Οὗτός ἐστιν ‘ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ’ ὑμῶν, τῶν οἰκοδομούντων,¹⁴ ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας’. **12** Καὶ, οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ¹⁵

¹ καταγγέλλειν *rell* || καταγγελεῖν CP

² τῶν **f**⁵ D,0165 [90%] HF,RP,OC,CP || τὴν ἐκ **NA**,B,C [10%] TR,NU

³ ἐπέβαλον *rell* || ἐπεβαλλον [12%] || ἐπειβαλοντες D

⁴ ἐθεντο *rell* || 1 αὐτους A,C [10%]

⁵ ὁ **f**⁵ A [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **SB**(D)0165 [1%]

⁶ ὡσεὶ **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ὡς B,D,0165 [2%] [NU] || --- **NA** [2%]

⁷ καὶ **f**⁵ [85%] HF,RP,TR,CP || 1 τοὺς **NA**,B,0165 [15%] OC,NU || 1 οἱ D

⁸ καὶ **f**⁵ D,0165 [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τοὺς **NA**,B [4%] NU

⁹ ἐν **f**⁵ A,B,D [30%] NU || εἰς **NA**0165 [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ ἀνναν τὸν ἀρχιερεα καὶ καιαφαν καὶ ιωαννην καὶ ἀλεξανδρον **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀννας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ καιαφας καὶ ιωαννης καὶ ἀλεξανδρὸς **NA**,B(D)0165 [3%] NU

¹¹ ἐν **f**⁵ D,0165 [90%] HF,RP,CP || 1 τῷ **NA**,B [10%] OC,TR,NU

¹² τοῦ ἰσραηλ **f**⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 λαοῦ (0.5%) || 1 λαοῦ 2 (0.5%)

|| --- **NA**,B,0165 (1.8%) NU

¹³ σεσωσται **f**⁵ B,D,0165 [98%] HF,RP,OC,TR,CP || σεσωται **NA** [1%] NU || σεσωστε [1%]

¹⁴ οἰκοδομούντων **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || οἰκοδομῶν **NA**,B,D,0165 [5%] NU

¹⁵ ἀλλῳ *rell* || 1 ἐν [10%] CP

οὐδενὶ ἢ σωτηρία, οὐδὲ¹ γὰρ ὄνομά ἕτερόν ἐστιν² ὑπὸ τὸν οὐρανόν,³ τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.”

Rulers impressed

13 Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον· ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν. 14 Τὸν δὲ⁴ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἐστῶτα⁵ τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. 15 Κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἕξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν συνέβαλλον⁶ πρὸς ἀλλήλους 16 λέγοντες: “Τί ποιήσομεν⁷ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις? Ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι’ αὐτῶν, πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι.⁸ 17 Ἀλλ’ ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλιῇ⁹ ἀπειλησώμεθα¹⁰ αὐτοῖς¹¹ μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπῳ.”¹²

They are forbidden to use the name ‘Jesus’

18 Καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς¹³ τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. 19 Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον:¹⁴ “Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε. 20 Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς, ἃ εἶδομεν¹⁵ καὶ ἃ¹⁶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν.” 21 Οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὐρίσκοντες τὸ πῶς κολάσσονται¹⁷ αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ

¹ οὐδε f⁵ NA,B,0165 [30%] OC,NU || ουτε [70%] HF,RP,TR || ουδεν CP || ου D

² ονομα ετερον εστιν f⁵ A,0165 [20%] CP || ~ 132 B [80%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 213 N || ~ 321 D

³ υπο τον ουρανον f⁵ NA,B,D,0165 [40%] HF,OC,TR,CP,NU || --- [60%] RP

⁴ δε f⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP || τε NA,B [25%] NU || --- D

⁵ εστωτα f⁵ [20%] || 1 τον NA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU [Verse 14 begins with the article, so it is superfluous here.]

⁶ συνεβαλλον f⁵ NA,B [95%] HF,RP,OC,NU || συνεβαλον D [5%] CP,TR

⁷ ποιησομεν f⁵ D [70%] RP,OC,TR,CP || ποιησωμεν NA,B [30%] HF,NU

⁸ αρνησασθαι f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αρνεισθαι (NA)B(D) [3%] NU

⁹ απειλη f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D [3%] NU

¹⁰ απειλησωμεθα f⁵ NA,B [60%] HF,OC,TR,CP,NU || απειλησομεθα (D) [40%] RP

¹¹ αυτοις re// || αυτους [12%] || ουτοις D

¹² ανθρωπω f⁵ [35%] CP || ανθρωπων NA,B [65%] HF,RP,OC,TR,NU

¹³ αυτοις f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D,0165^v [5%] NU

¹⁴ προς αυτους ειπον f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 NA,D [4%] NU || ~ ειπαν 12 B [1%] || ~ ειπεν 12 0165

¹⁵ ειδομεν re// || ειδαμεν NA,B(D) [2%] NU || ειδωμεν [10%]

¹⁶ α f⁵ [20%] || --- NA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU [What they saw and what they heard were not the same things.]

¹⁷ κολασονται f⁵ [98%] HF,RP,OC,CP || κολασωνται NA,D [2%] TR,NU || κολασωσιν B

γεγονότι· 22 ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα¹ ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγεγόνει² τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

The reaction of the believers

23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀνήγγειλαν³ ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον.⁴ 24 Οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦσαν φωνὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἶπον:⁵ “Δέσποτα, σὺ ὁ Θεός,⁶ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· 25 ὁ⁷ διὰ⁸ στόματος Δαυὶδ⁹ παιδός σου εἶπών: “Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά? 26 Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.” 27 Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας¹⁰ ἐπὶ τὸν ἅγιον Παιδᾶ σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ, 28 ποιῆσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ βουλή σου¹¹ προώρισεν γενέσθαι. 29 Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, 30 ἐν τῷ τὴν χειρὰ σου ἐκτείνειν σε¹² εἰς ἴασιν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παιδός σου Ἰησοῦ.” 31 Καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου¹³ καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας.

The young Church consolidates

32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ¹⁴ καρδιά καὶ ἡ¹ ψυχὴ μία· καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ² ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς

¹ τεσσαρακοντα f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα SA,B [2%] NU

² εγεγονει f⁵ SA [99%] HF,RP,OC,TR,CP || γεγονει B,D [1%] NU

³ ανηγγειλαν f⁵ (S) [25%] || απηγγειλαν A,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ειπον rell || ειπαν SB,D [2%] NU

⁵ ειπον rell || ειπαν SA,B,D [10%] NU

⁶ ο θεος f⁵ D [98%] HF,RP,TR,CP || --- SA,B [2%] OC,NU

⁷ ο f⁵ (D) (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 του πατρος ημων SA,B (8.1%) NU

⁸ δια f⁵ (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 πνευματος αγιου SA,B(D) (8.3%) NU || two other readings (0.4%)

⁹ δαυιδ f⁵ SA,B,D (74.7%) HF,RP,OC,NU || 1 του (25.1%) CP(TR) || one other reading (0.2%)

¹⁰ αληθειας f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν τη πολει (+ σου A) ταυτη (S)(A)B,D [10%] NU

¹¹ σου f⁵ SD [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [2%]

¹² την χειρα σου εκτεινειν σε f⁵ (S) [85%] HF,RP,OC,TR[NU] || 1234 D [13%] CP || 1245 B || ~ 1254 A [1%] || ~ 4123 σου P⁴⁵

¹³ πνευματος αγιου f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ του 21 P⁸SA,B,D [3%] NU || του 1 του 2 P⁴⁵

¹⁴ η f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸SA,B,D [2%] NU

ἅπαντα κοινά. **33** (Καὶ δυνάμει μεγάλης³ ἀπεδίδουν οἱ ἀπόστολοι τὸ μαρτύριον⁴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.)⁵ Χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς, **34** οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ἦν⁶ ἐν αὐτοῖς—ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων **35** καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοδο⁷ δὲ ἐκάστω καθότι ἄν⁸ τις χρεῖαν εἶχεν.

36 Ἰωσή⁹ δὲ, ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ¹⁰ τῶν ἀποστόλων (ὅ ἔστιν, μεθερμηνευόμενον, ‘Υἱὸς παρακλήσεως’), Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, **37** ὑπάρχοντος αὐτῷ¹¹ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν παρὰ¹² τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

Ananias and Sapphira

5 Ἄνῆρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι, σὺν Σαπφείρα¹³ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ἐπώλησεν κτήμα **2** καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς,¹⁴ συνειδυίας¹⁵ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ¹⁶ καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. **3** Εἶπεν δὲ¹⁷ Πέτρος: “Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι σε¹⁸ ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου? **4** Οὐχὶ μένον σοι ἔμενον, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῆ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν? Τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο? Οὐκ

¹ η **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸NA,B,D [2%] NU

² αὐτῷ **f**⁵ NA,B [64%] HF,OC,TR,CP,NU || αὐτῶν [35%] RP || αὐτοῦ P⁸D [1%]

³ δυναμει μεγαλη **f**⁵ P⁸(S)A,B,D [20%] NU || ~ 21 P^{45v} [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁴ οἱ ἀποστολοι το μαρτυριον **f**⁵ A [30%] || ~ 3412 P^{8,45v} NB,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁵ του κυριου ιησου **f**⁵ P⁸(B) (79.9%) HF,RP,OC,TR,NU || 123 χριστου D (16.1%) CP || ~ 3 χριστου 12 NA (0.9%) || ~ 3 χριστου 12 ηνων (1.8%) || 1 χριστου (0.7%) || three other variants (0.7%)

⁶ ην **f**⁵ NA(B) (24.5%) NU || υπηρχεν P⁸D (74.8%) HF,RP,OC,TR,CP || two other readings (0.7%)

⁷ διεδιδοδο **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || διεδιδετο P⁸NA,B,D [3%] NU

⁸ καθοτι αν **f**⁵ P⁸NA,B,D [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || καθο [40%] || καθο αν [10%] || two other variants [5%]

⁹ ιωσης **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ιωσηφ P⁸NA,B,D [5%] NU

¹⁰ απο **f**⁵ P⁸NA,B [75%] HF,RP,OC,NU || υπο D [25%] CP,TR

¹¹ αὐτῷ *rell* || αὐτοῦ [20%] CP

¹² παρα **f**⁵ P^{8,57} A,B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || προς S [2%] NU

¹³ σαπφειρα **f**⁵ B [40%] || σαπφειρη A [56%] HF,RP,OC,TR,CP || σαπφιρη NU || σαμφιρη S || σαφουρα D || five further spellings [3%] (One minuscule saves NU from being a patchwork quilt.)

¹⁴ τιμης *rell* || 1 του κτηματος [12%]

¹⁵ συνειδυιας **f**⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || συνειδυιης NU || συνιδυιης A,B [1%] || συνιδυης S || four further spellings [3%]

¹⁶ αὐτοῦ **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B(D) [3%] NU

¹⁷ δε **f**⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο P⁸NA,B [4%] NU

¹⁸ σε **f**⁵ D [85%] HF,RP || --- P⁸NA,B [15%] OC,TR,CP,NU

ἐπεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” 5 Ἀκούων δὲ ὁ Ἄνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξεν! (Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.)² 6 Ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.

7 Ἐγένετο δὲ ὡς ὥρων τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσηλθεν. 8 Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ³ ὁ⁴ Πέτρος, “Εἰπέ μοι εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε”. Ἡ δὲ εἶπεν, “Ναί, τοσούτου”. 9 Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν⁵ πρὸς αὐτήν: “Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου? Ἴδου, οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσίν σε.” 10 Ἔπεσεν δὲ παραχρῆμα παρὰ⁶ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν! Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὔρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. 11 Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ’ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

The Apostles distinguish themselves

12 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο⁷ σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά⁸ καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ Στοᾷ Σολομῶνος.⁹ 13 Τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ’ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. 14 Μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ, πληθῆ¹⁰ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, 15 ὥστε κατὰ¹¹ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν¹² καὶ κραββάτων,¹³ ἵνα ἐρχομένου τοῦ¹⁴ Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ¹⁵ τινὲς αὐτῶν. 16 Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ

¹ ο *rell* || --- D [25%] TR

² ταυτα **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸NA,B,D [3%] NU

³ αυτη **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || προς αυτην P⁸NA,B,D [4%] NU || two other variants [1%]

⁴ ο **f**⁵ P⁸D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁵ ειπεν **f**⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸NB,D [3%] NU

⁶ παρα **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || προς NA,B,D [2%] NU

⁷ εγενετο **f**⁵ [44%] TR || εγινετο N [55%] HF,RP,OC,CP,NU || εγεινετο A,B,D [1%]

⁸ εν τω λαω πολλα **f**⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4123 P⁴⁵NA,B,D [5%] NU || ~ μεγαλα 123 [10%]

⁹ σολομωνος **f**⁵ B,D [75%] CP || σολομωντος P⁴⁵A [25%] HF,RP,OC,TR,NU || σολομωντος N

¹⁰ πληθη *rell* || πληθος [12%]

¹¹ κατα **f**⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || και εις NA,B [4%] NU

¹² κλινων **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κλιναριων NA,B,D [3%] NU

¹³ κραβατων **f**⁵ [80%] HF,RP,TR,CP || κραβαττων NA,B,D [5%] OC,NU || κραβατων [15%]

¹⁴ του **f**⁵ [30%] || --- P⁴⁵NA,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁵ επισκιαση *rell* || επισκιασει B [15%]

πλήθος τῶν περίξ πόλεων εἰς¹ Ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὄχλου-
μένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ² ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.

Sadducees vs Apostles

17 Ἀναστάς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ (ἡ οὖσα αἵρεσις
τῶν Σαδδουκαίων).³ ἐπλήσθησαν ζήλου 18 καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας
αὐτῶν⁴ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ.
19 Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς⁵ νυκτὸς ἤνοιξεν⁶ τὰς θύρας τῆς φυλακῆς,
ἐξαγαγὼν τε αὐτοὺς εἶπεν, 20 “Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ
ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης”. 21 Ἀκούσαντες δὲ
εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκον.

Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ
συνέδριον, καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν
εἰς τὸ δεσμοτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. 22 Οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρέται⁷
οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν,
23 λέγοντες ὅτι “Τὸ μὲν⁸ δεσμοτήριον εὗρομεν κεκλεισμένον ἐν⁹ πάσῃ
ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας¹⁰ ἐστῶτας πρὸ¹¹ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ
ἔσω οὐδένα εὗρομεν!”¹² 24 Ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὁ τε ἱε-
ρεὺς καὶ ὁ¹³ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,¹⁴ διηπόρουν περὶ
αὐτῶν τί ἂν γένοιτο τοῦτο.

25 Παραγενόμενος δὲ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς¹⁵ ὅτι “Ἴδου, οἱ ἄνδρες οὓς
ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἐστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν
λαόν!” 26 Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν¹⁶ αὐτοὺς,

¹ εἰς f⁵D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [2%] NU || εν [3%]

² καὶ f⁵D [20%] || οἱτινες NA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ σαδδουκαίων *rell* || σαδδουκαιον CP

⁴ αὐτων f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵NA,B,D [3%] NU

⁵ τῆς f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B(D) [3%] NU

⁶ ἠνοιξεν f⁵B [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀνοιξας NA [1%] NU || ἀνεωξαν D

⁷ παραγενομενοι υπηρεται f⁵ NA,B [20%] NU || ~ 21 D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁸ μεν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D [5%] NU

⁹ εν *rell* || επι CP

¹⁰ φυλακας *rell* || 1 εξω TR

¹¹ προ f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || επι NA,B,D [3%] NU

¹² ευρομεν *rell* || ευρωμεν [12%] || two other variants

¹³ ιερους και ο f⁵ (85.7%) HF,RP,OC,TR || αρχιερευς 23 (4.2%) CP || --- NA,B,D (9.3%) NU || two other variants (0.9%)

¹⁴ αρχιερεις *rell* || αρχιερευς CP

¹⁵ αυτοις *rell* || 1 λεγων [5%] TR,CP

¹⁶ ηγαγεν f⁵ A,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ηγεν NB [1%] NU

οὐ μετὰ βίας, ἐφοβούντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα¹ μὴ λιθασθῶσιν. 27 Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς 28 λέγων: “Οὐ² παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; Καὶ ἰδού, πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδασχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ’ ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου!”

Apostles infuriate Sadducees

29 Ἀποκριθεὶς δὲ³ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον:⁴ “Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. 30 Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε⁵ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. 31 Τοῦτον ὁ Θεὸς Ἀρχηγὸν καὶ Σωτῆρα ὑψωσεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ,⁶ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. 32 Καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ⁷ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ⁸ τὸ Ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.”

Gamaliel counsels Sadducees

33 Οἱ δὲ ἀκούοντες⁹ διεπρίοντο καὶ ἐβουλεύοντο¹⁰ ἀνελεῖν αὐτούς. 34 Ἀναστάς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ (Φαρισαῖος ὀνόματι Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ), ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ τι¹¹ τοὺς ἀποστόλους^{12,13} ποιῆσαι. 35 Εἶπεν τε πρὸς αὐτούς: “Ἄνδρες Ἰσραηλίται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. 36 Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεουδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν¹⁴ ᾧ προσεκλήθη¹⁵ ἀριθμὸς ἀνδρῶν¹⁶ ὡς¹ τετρακοσίων· ὃς ἀνηρέθη,

¹ ἵνα **f**⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **SB,D** [3%] NU

² οὐ **f**⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **SA,B** [2%]

³ δε *rell* || 1 ο (D) [10%] TR

⁴ εἶπον *rell* || εἶπαν **SA,B** [2%] NU || εἶπεν D

⁵ διεχειρίσασθε *rell* || διεχειρησασθε [13%] CP || six other variants **SA,D** [3%]

⁶ αὐτοῦ **f**⁵ A [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του **SB**[NU]

⁷ ἐσμεν αὐτοῦ **f**⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP || εν αὐτω B || 1 **S(A)D** [7%] NU || four other variants [2%]

⁸ δε **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁵SA,B,D** [4%] NU

⁹ ἀκουοντες **f**⁵ **P⁴⁵** [32%] RP || ακουσαντες **SA,B,D** [68%] HF,OC,TR,CP,NU

¹⁰ ἐβουλευοντο **f**⁵ **S**D [80%] HF,RP,OC,TR,CP || εβουλοντο **A,B** [16%] NU || two other variants [4%]

¹¹ τι **f**⁵ [60%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **SA,B,D** [40%] NU

¹² αποστολους **f**⁵ (D) (98.7%) HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπους (**P⁴⁵**)**SA,B** (1.1%) NU || conflation (0.2%)

¹³ βραχυ τι τους αποστολους *rell* || ~ 3412 [35%]

¹⁴ εαυτον *rell* || 1 μεγαν (D) [3%] CP

¹⁵ προσεκλιθη **f**⁵ **SA,B** [30%] OC,NU || προσεκλιθη D [54%] HF,RP,CP || προσεκληθησαν C [1%] || προσεκολληθη [15%] TR

¹⁶ αριθμος ανδρων **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **SA,B,C** [5%] NU

καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. **37** Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησεν λαὸν ἰκανὸν² ὀπίσω αὐτοῦ. Κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. **38** Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόσθητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἐάσατε³ αὐτούς· ὅτι ἐὰν ᾗ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλή⁴ ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. **39** εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε⁵ καταλῦσαι αὐτό⁶—μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε!”

Sadducees beat and threaten Apostles

40 Ἐπέισθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δῆραντες⁷ παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.⁸ **41** Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ⁹ ἀτιμασθῆναι. **42** Πᾶσαν τε ἡμέραν, ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ’ οἶκον, οὐκ ἐπαύοντο¹⁰ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.¹¹

Enter deacons

6 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις, πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. **2** Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπον:¹² “Οὐκ ἀρεστὸν ἐστὶν ἡμᾶς, καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. **3** Ἐπισκέψασθε οὖν,¹³ ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτά, πλήρεις¹⁴ Πνεύ-

¹ ὡς **f**⁵ A,B,C,D [20%] NU || ὡσει **Σ** [80%] HF,RP,OC,TR,CP

² λαον ἰκανον **f**⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 **Σ**A,B [9%] NU || 1 πολυν (C)D || ~ 21 [3%] || two other variants [1%]

³ εασατε **f**⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αφετε **Σ**A,B,C [3%] NU

⁴ βουλη **f**⁵ [85%] HF,RP || 1 αυτη **Σ**A,B,C,D [15%] OC,TR,CP,NU

⁵ δυνησεσθε **f**⁵ B [30%] NU || δυνησεσθαι **Σ**C,D [2%] || δυνασθε A [58%] HF,RP,OC,TR,CP || δυνασθαι [10%]

⁶ αυτο **f**⁵ C [92%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτους **Σ**A,B(D) [5%] NU || αυτω [3%]

⁷ δηραντες **f**⁵ [40%] CP || δειραντες **Σ**A,B,C,D [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁸ αυτους **f**⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **Σ**A,B,C [2%] NU

⁹ κατηξιωθησαν υπερ του ονοματος του χριστου **f**⁵ [20%] || ~ 234561 [15%] || 12345 ιησου [3%] CP || ~ 2345 ιησου 1 [8%] HF,RP || ~ 234 αυτου 1 [15%] OC,TR || 1234 αυτου [5%] || 1234 **Σ**A,B,C [3%] NU || ~ 2345 κυριου ιησου 1 [10%] || ~ 2341 D [18%] || ~ 234 ιησου 1 [3%]

¹⁰ επαυοντο *rell* || επαυσαντο CP

¹¹ τον χριστον ιησουν **f**⁵ **Σ**A,B [25%] NU || ~ 312 [67%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 κυριον 3 C [2%] || 1 κυριον 32 D || ~ 32 [6%]

¹² ειπον *rell* || ειπαν A,B,C [2%] NU

¹³ ουν **f**⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || δε **Σ**B [1%] NU || δη A || --- D

¹⁴ πληρεις *rell* || πληρης [15%]

ματος Ἁγίου¹ καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν² ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. 4 Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.”³

5 Καὶ ἦρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη⁴ πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον⁵ καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα⁶ καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον, προσήλυτον Ἀντιοχέα, 6 οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

7 Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἠύξανεν, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλήμ σφόδρα, πολὺς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον⁷ τῇ πίστει. 8 Στέφανος δὲ, πλήρης πίστεως⁸ καὶ δυνάμεως, ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.

Stephen in a kangaroo court

9 Ἀνέστησαν δὲ τινες τῶν ἐκ τῆς Συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων (καὶ Κυρηναίων⁹ καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας), συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ. 10 Καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστήναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ Πνεύματι ᾧ ἐλάλει.

11 Τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι “Ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν¹⁰ καὶ τὸν Θεόν”. 12 Συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς· καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον· 13 ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγοντας: “Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν¹¹ κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου¹² καὶ τοῦ νόμου· 14 ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον

¹ ἁγίου f⁸⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸(S)B,D [3%] NU

² καταστησομεν f⁸⁵ P⁸NA,B,C,D [60%] OC,TR,CP,NU || καταστησωμεν [40%] HF,RP

³ προσκαρτερήσομεν *reII* || προσκαρτερησωμεν [50%] || προσκαρτερουντες D

⁴ πληρη f⁸⁵ B [40%] OC,TR,CP || πληρης NA,C,D [45%] HF,RP,NU || πληρις [12%] || πληρεις [3%] (The accusative is correct.)

⁵ προχορον *reII* || προχωρον [12%]

⁶ τιμωνα *reII* || τιμονα [35%] || τειμωνα B,D

⁷ υπηκουον *reII* || υπηκουεν A [14%] || two other variants

⁸ πιστεως f⁸⁵ (78.8%) HF,RP,OC,TR,CP || χαριτος P^{8,45v}NA,B,D,0175 (19.7%) NU || πνευματος (0.4%) || four conflation (1.1%)

⁹ κυρηναιον *reII* || κυριναιον [13%] || κυρηναων D || one other variant

¹⁰ μωσην f⁸⁵ [55%] HF,RP,TR || μωυσην P⁸NA,B,C,D [45%] OC,CP,NU

¹¹ ρηματα βλασφημα λαλων f⁸⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 31 P^{8v,45v}SB,C,0175 [3%] NU || 13 A,D || ~ 312 [3%]

¹² αγιου f⁸⁵ NA,D,0175 [90%] HF,RP,OC,CP || 1 τουτου (P⁸)B,C [10%] TR[NU]

τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωσῆς.¹ 15 Καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες² οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

Stephen's discourse

7 Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, “Εἰ ἄρα³ ταῦτα οὕτως ἔχει?” 2 Ὁ δὲ ἔφη: “Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε: Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ⁴ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν,⁵ 3 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ⁶ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς⁷ γῆν ἣν ἄν σοι δείξω”. 4 Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατώκησεν ἐν⁸ Χαρράν.⁹ Κακειῖθεν,¹⁰ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετώκισεν¹¹ αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε· 5 καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα πωδός. Καὶ ἐπηγγέιλαιτο δοῦναι αὐτὴν εἰς κατάσχεσιν αὐτῷ,¹² καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ’ αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. 6 Ἐλάλησεν δὲ οὕτως¹³ ὁ Θεός: ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ—καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν—ἔτη τετρακόσια. 7 Ἐκείνη ἡμέρα ὁ ἔθνος ᾧ¹⁴ ἐὰν δουλεύσωσιν¹⁵ κρινῶ ἐγώ’, εἶπεν ὁ Θεός,¹⁶ ‘καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσιν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ’. 8 Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως¹⁷ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ¹⁸ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ¹⁹ Ἰακώβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας.

¹ μωσῆς **f**⁵ A [60%] HF,RP,TR,CP || μωσῆς NB,C,D,0175 [40%] OC,NU

² ἀπαντες **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες NA,B,C,D,0175 [5%] NU

³ ἀρα **f**⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [3%] NU

⁴ ἀβρααμ **f**⁵ [50%] || ἀβρααμ NA,B,C [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁵ χαρραν *rell* || χαραν D [20%] || two other variants [1%]

⁶ ἐκ **f**⁵ NA,C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,D

⁷ εἰς **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την NA,B,C,D [3%] NU

⁸ ἐν *rell* || εἰς [35%] || ἐπι [1%]

⁹ χαρραν *rell* || χαραν [18%] || two other variants [1%]

¹⁰ κακειθεν **f**⁵ NA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || καὶ ἐκειθεν [40%] CP || κακει ην D

¹¹ μετωκισεν *rell* || μετωκησεν D [45%] CP || five other variants [5%]

¹² δοῦναι αὐτὴν εἰς κατάσχεσιν αὐτῷ **f**⁵ NA [25%] || ~ 15342 B,C,D [65%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 512345 [5%] || ~ 51342 [5%] TR

¹³ οὕτως *rell* || αὐτῷ N [10%] || οὐτος [1%]

¹⁴ ᾧ *rell* || ο [10%]

¹⁵ δουλευσωσιν **f**⁵ NB [95%] HF,OC,TR,CP || δουλευσουσιν A,C,D [5%] RP,NU

¹⁶ εἶπεν ὁ θεος **f**⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,C [2%] NU

¹⁷ οὕτως *rell* || οὐτος [18%]

¹⁸ ὁ **f**⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [4%] NU

¹⁹ ὁ **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [4%] NU

down to Egypt

9 “Καὶ οἱ πατριάρχαι, ζηλώσαντες, τὸν Ἰωσήφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετ’ αὐτοῦ 10 καὶ ἐξείλετο¹ αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραῶ, βασιλέως Αἰγύπτου· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ’ Αἴγυπτον καὶ² ὄλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. 11 Ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ’ ὅλην τὴν γῆν Αἰγύπτου³ καὶ Χαναάν, καὶ θλίψις μεγάλη, καὶ οὐχ⁴ εὔρισκον⁵ χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. 12 Ἀκούσας δὲ Ἰακώβ ὄντα σίτα⁶ ἐν Αἰγύπτῳ,⁷ ἐξαπέστειλεν τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον. 13 Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσήφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερόν ἐγένετο τῷ⁸ Φαραῶ τὸ γένος τοῦ⁹ Ἰωσήφ. 14 Ἀποστείλας δὲ Ἰωσήφ μετεκαλέσατο Ἰακώβ τὸν πατέρα αὐτοῦ¹⁰ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ,¹¹ ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς.¹² 15 Κατέβη δὲ¹³ Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἐτελεύτησεν, αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. 16 καὶ μετετέθησαν εἰς Συχέμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ὃ¹⁴ ὠνήσατο Ἀβραάμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμώρ¹⁵ τοῦ¹⁶ Συχέμ.

enter Moses

17 “Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὤμοσεν¹⁷ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ἠύξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, 18 ἄχρις¹⁸ οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος¹⁹ ὃς οὐκ ἴδει²⁰ τὸν Ἰωσήφ. 19 Οὗτος κατασο-

¹ ἐξείλετο **f**⁵ [60%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐξείλατο (S)A,B(C,D) [40%] NU

² καὶ **f**⁵ B,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ἐφ SA,C [4%] [NU]

³ τὴν γῆν αἰγυπτου **f**⁵ (91%) HF,RP,OC,TR,CP || 23 (4.6%) || 1 αἰγυπτον P^{45v}SA,B,C (3.9%) NU || two other readings D (0.4%)

⁴ οὐχ *rell* || οὐκ CP

⁵ εὐρισκον **f**⁵ SA,C,D [87%] HF,RP,OC,TR,CP || ἠυρισκον B [13%] NU

⁶ σίτα **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || σιτία SA(B)C(D) [4%] NU || σιτον [6%]

⁷ ἐν αἰγυπτῳ **f**⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰς αἰγυπτον SA,B,C [2%] NU

⁸ τῷ *rell* || --- S [2%] CP || το [1%]

⁹ του **f**⁵ P^{45D} [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- (SA),B,C [2%]

¹⁰ ἰακωβ τον πατερα αυτου **f**⁵ SA,B,C,D [20%] NU || ~ 2341 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹¹ αυτου **f**⁵ D [30%] OC,TR,CP || --- SA,B,C [70%] HF,RP,NU

¹² εβδομηκοντα πεντε ψυχαις **f**⁵ [30%] CP || ~ 312 SA,B,C [63%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 31 και 2 [5%] || 1 και 23 D [2%]

¹³ κατεβη δε **f**⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ και 1 SA,C [5%] NU || 1 D [1%]

¹⁴ ο **f**⁵ [87%] HF,RP,TR || ω SA,B,C,D [13%] OC,CP,NU

¹⁵ εμμωρ **f**⁵ SA,B,C,D [33%] NU || εμμωρ [60%] HF,RP,OC,TR,CP || εμορ [7%]

¹⁶ του **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εν SB,C [4%] NU || 1 εν A [1%]

¹⁷ ωμοσεν **f**⁵ (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ωμολογησεν (S)A,B,C (2.6%) NU || επηγγειλατο P^{45D} (0.9%) (A small number of MSS misspell the main variant as ωμωσεν or ομωσεν.)

¹⁸ αχρις **f**⁵ SA [98%] HF,OC,TR,CP || αχρι B,C,D [2%] RP,NU

¹⁹ ετερος **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 επ αἰγυπτον (S)A,B,C [5%] [NU]

²⁰ ηδει *rell* || ηδη [1%] CP || ειδη [12%]

φισάμενος τὸ γένος ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹ τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη² αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. **20** Ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς,³ καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ Θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς.⁴ **21** Ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν⁵ ἀνείλετο⁶ ἡ θυγάτηρ Φαραῶ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. **22** Καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς⁷ πάση⁸ σοφίᾳ Αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις⁹ καὶ¹⁰ ἔργοις.¹¹ **23** Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετῆς¹² χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ¹³ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. **24** Καὶ ἰδὼν τινα ἀδικούμενον, ἡμύνατο καὶ ἐποίησεν¹⁴ ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. **25** Ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ¹⁵ ὅτι ὁ Θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν,¹⁶ οἱ δὲ οὐ συνήκαν. **26** Τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ συνηλάσεν¹⁷ αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπὼν, “Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς¹⁸ ἵνα τί ἀδικεῖτε¹⁹ ἀλλήλους;” **27** Ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπόσωτο τοῦτον²⁰ εἰπὼν: “Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ’ ἡμᾶς;²¹” **28** Μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὄν τρόπον ἀνείλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;²² **29** Ἐφυγεν δὲ

¹ ἡμῶν **f**⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **SB**,D [2%]

² εκθετα τα βρεφη **f**⁵ P⁴⁵D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 **SA**,B,C [3%] NU

³ μουσης **f**⁵ P⁴⁵SB,C,D [75%] OC,NU || μωσης A [25%] HF,RP,TR,CP

⁴ πατρος **f**⁵ A,B,C [92%] HF,RP,NU || 1 αυτου D [8%] OC,TR,CP || 1 μου **S**

⁵ εκτεθεντα δε αυτον **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εκτεθεντος 2 αυτου **SA**,B,C(D) [4%] NU

⁶ ανειλετο **f**⁵ [25%] HF,RP || 1 αυτον [60%] OC,TR,CP || ανειλατο αυτον **SA**,B,C,D [15%] NU

⁷ μουσης **f**⁵ SB,C,D [90%] OC,CP,NU || μωσης A [10%] HF,RP,TR

⁸ παση **f**⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εν 1 **SA**,C [2%] [NU]

⁹ λογοις *rell* || λογω [10%]

¹⁰ και **f**⁵ **SA**,B,C,D [65%] HF,RP,CP,NU || 1 εν [35%] OC,TR (OC is in small print)

¹¹ εργοις **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR || 1 αυτου **SA**,B,C^v [5%] CP,NU

¹² τεσσαρακονταετης **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσαρακονταετης **SA**,B,C [3%] NU

¹³ επι *rell* || εις [2%] OC

¹⁴ εποιησεν *rell* || εποιησατο OC

¹⁵ αυτου **f**⁵ A,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **SB**,C [2%]

¹⁶ αυτοις σωτηριαν **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **SA**,B,C,D [3%] NU

¹⁷ συνηλασεν **f**⁵ A [92%] HF,RP,OC,TR,CP || συνηλασσεν **SB**,C,D [3%] NU || συνηλλασεν [5%]

¹⁸ υμεις **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **SA**,B,C,D [8%] NU

¹⁹ αδικειτε (**S**) *rell* || αδικητε [20%] || αδικειται C(D) [2%]

²⁰ τουτον **f**⁵ [20%] || αυτον **SA**,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU (The demonstrative is more emphatic, this being the crucial point of comparison Stephen will make later. It is repeated four times in verses 35-37.)

²¹ ημας **f**⁵ D [60%] HF,RP,TR,CP || ημων **SA**,B,C [40%] OC,NU

²² χθες τον αιγυπτιον **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 A [2%] || εχθες 23 **SB**,C [2%] NU || αιχθες 23 D

Μωσῆς¹ ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῆ Μαδιάμ, οὐ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο.

Moses commissioned

30 “Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα,² ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ὁρους Σινᾶ ἄγγελος Κυρίου,³ ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. 31 Ὁ δὲ Μωσῆς⁴ ἰδὼν ἐθαύμασεν⁵ τὸ ὄραμα, προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν:⁶ 32 “Ἐγὼ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου—ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς⁷ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς⁸ Ἰακώβ.” Ἐντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς,⁹ οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. 33 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος: ‘Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν¹⁰ ᾧ ἔστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. 34 Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα· καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. Καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ¹¹ σε εἰς Αἴγυπτον.’

35 “Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν¹² ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, ‘Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν?’¹³—τοῦτον ὁ Θεὸς¹⁴ ἄρχηγόν¹⁵ καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν¹⁶ ἐν¹⁷ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. 36 Οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῆ Αἰγύπτῳ¹⁸ καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσει, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα.¹⁹

¹ μωσῆς f⁶⁵ A [45%] HF,RP,TR,CP || μωσῆς NB,C(D) [55%] OC,NU

² τεσσαρακοντα f⁶⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα SA,B,C [2%] NU

³ κυριου f⁶⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [2%] NU

⁴ μωσῆς f⁶⁵ A [38%] HF,RP,TR || μωσῆς NB,C,D [62%] OC,CP,NU

⁵ εθαυμασεν f⁶⁵ A,B,C [25%] TR || εθαυμαζεν ND [75%] HF,RP,OC,CP,NU

⁶ προς αυτον f⁶⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [4%] NU

⁷ ο θεος f⁶⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [5%] NU || 2 D

⁸ ο θεος f⁶⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [5%] NU || 2 D

⁹ μωσῆς f⁶⁵ NB,C,D [80%] OC,CP,NU || μωσῆς A [20%] HF,RP,TR

¹⁰ εν f⁶⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εφ P⁴⁵ SA,B,C [3%] NU || ου D [for εν ω]

¹¹ αποστελω f⁶⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || αποστειλω A,B,C,D [9%] NU || αποστειλω S [1%]

¹² μωσῆν f⁶⁵ NB,C,D [85%] OC,TR,CP,NU || μωσῆν A [15%] HF,RP

¹³ δικαστην f⁶⁵ P⁴⁵ A,B [87%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 1 εφ ημας [10%] || 1 εφ ημων NC,D [3%]

¹⁴ θεος f⁶⁵ P⁴⁵ SA,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και B,D [4%] [NU]

¹⁵ αρχηγον f⁶⁵ A [23%] || αρχοντα P⁴⁵ NB,C,D [77%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁶ απεστειλεν f⁶⁵ (C) [90%] HF,RP,OC,TR,CP || απεσταλκεν SA,B,D [10%] NU

¹⁷ εν f⁶⁵ S [96%] HF,RP,OC,TR,CP || συν A,B,C,D [4%] NU

¹⁸ αιγυπτω *rell* || αιγυπτου D [10%] TR

¹⁹ τεσσαρακοντα f⁶⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα SA,B,C [3%] NU || μ P⁴⁵ D [1%]

Israel's rebellion

37 “Οὗτός ἐστιν¹ Μωϋσῆς² ὁ εἰπὼν³ τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ‘Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος⁴ ὁ Θεὸς ἡμῶν⁵ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ’.⁶ 38 Οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ Ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια⁷ ζῶντα δοῦναι ἡμῖν· 39 ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν·⁸ ἀλλ’⁹ ἀπόσαντο καὶ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ¹⁰ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, 40 εἰπόντες τῷ Ἀαρὼν, ‘Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἱ προπορεύονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς¹¹ οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου— οὐκ οἶδαμεν τί γέγονεν¹² αὐτῷ’. 41 Καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο¹³ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. 42 Ἔστρεψεν δὲ ὁ Θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν Βίβλῳ τῶν Προφητῶν: ‘Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ¹⁴ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα,¹⁵ οἶκος Ἰσραήλ? 43 Καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν,¹⁶ ῥεφφάν,¹⁷ τοὺς τύπους οὓς ἐποίησατε προσκυθεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικίῳ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος.’

a dwelling for God

44 “Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν¹⁸ τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῆ¹⁹ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν

¹ ἐστιν **f**⁵D [65%] || 1 ο **NA,B,C** [35%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

² μωυσης **f**⁵ **NB,C,D** [80%] **OC,TR,CP,NU** || μωσης **A** [20%] **HF,RP**

³ ειπων **f**⁵ [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ειπας **NA,B,C,D** [2%] **NU**

⁴ κυριος **f**⁵ **C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,D** [2%] **NU**

⁵ ημων **f**⁵ [40%] **HF,RP,CP** || υμων [55%] **OC,TR** || --- **NA,B,C,D** [5%] **NU**

⁶ εμε **f**⁵ **NA,B** [85%] **HF,RP,CP,NU** || 1 αυτου ακουσεσθε **C(D)** [15%] **OC,TR** (**OC** is in small print)

⁷ λογια **f**⁵ **P⁴⁵NA,B,C** [80%] **HF,OC,TR,CP,NU** || λογον [20%] **RP**

⁸ ημων *rell* || υμων [12%]

⁹ αλλ **f**⁵ [70%] **HF,RP,OC,TR,CP** || αλλα **NA,B,C,D** [30%] **NU**

¹⁰ τη καρδια **f**⁵ [95%] **HF,RP,OC** || ταις καρδιαις **D** [3%] **CP,TR** || εν ταις καρδιαις **P⁴⁵(N)A,B,C** [2%] **NU**

¹¹ μωυσης **f**⁵ **NB,C,D** [80%] **OC,CP,NU** || μωσης **A** [20%] **HF,RP,TR**

¹² γεγονεν **f**⁵ **D** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** || εγενετο **NA,B,C** [3%] **NU**

¹³ ευφραινοντο *rell* || ηυφραινοντο **D** [20%]

¹⁴ προσηνεγκατε *rell* || προσενεγκατε [2%] **CP**

¹⁵ εν τη ερημο ετη τεσσαρακοντα **f**⁵ (**A**) [20%] || ~ 45 (τεσσαρακοντα **NC,NU**) 123 (**NC**)**D** [80%] **HF,RP,OC,TR,CP (NU)** || 4 τεσσαρακοντα **B**

¹⁶ υμων **f**⁵ **NA,C** [90%] **HF,RP,OC,TR,CP[NU]** || --- **B,D** || ημων [9%]

¹⁷ ρεφφαν **f**⁵ [50%] || ρεφαν **C** [8%] **CP** || ρεμφαν (**D**) [25%] **HF,RP,OC,TR** || ραιφαν **A** [7%] **NU** || ρομφα **B** [3%] || ρομφαν **N** || ρεφφαν [5%] || several further spellings

¹⁸ ην **f**⁵ **NA,B,C** [95%] **HF,RP,OC,NU** || 1 εν **D** [5%] **CP,TR**

¹⁹ μωυση **f**⁵ **NB,C(D)** [85%] **OC,CP,NU** || μωση **A** [15%] **HF,RP,TR**

ἐωράκει·¹ **45** ἦν καὶ εἰσήγαγον, διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν, μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔξωσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυίδ·² **46** ὃς εὗρεν χάριν ἐνώπιον³ τοῦ Θεοῦ καὶ ἠτήσατο εὐρεῖν σκῆνωμα τῷ Θεῷ⁴ Ἰακώβ· **47** Σολομῶν δὲ ᾠκοδόμησεν⁵ αὐτῷ⁶ οἶκον. **48** Ἄλλ' οὐχ ὁ Ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς⁷ κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει: **49** Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. Ποῖον οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι', λέγει Κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου? **50** Οὐχὶ ἡ χεὶρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα?⁸

Stephen attacks

51 “Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ⁹ καὶ τοῖς ὠσίν! Ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἀντιπίπτετε· ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. **52** Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν? Καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδότες καὶ φονεῖς γεγένησθε.¹⁰ **53** οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε!”

Stephen is martyred

54 Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. **55** Ὑπάρχων δὲ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶδεν δόξαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, **56** καὶ εἶπεν, “Ἴδού, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους¹¹ καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ Θεοῦ!”¹² **57** Κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν, **58** καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν. (Καὶ οἱ μάρτυρες

¹ εωρακει f⁵⁵ NA,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || εωρακεν D [20%]

² Since most minuscules use a shortened form for 'David' (δαδ), the choice δαυιδ *rell* || δαβιδ TR must be made on a different basis.

³ ενωπιον *rell* || ενωπιων CP

⁴ θεω f⁵ A,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || οικω NB,D [5%] NU

⁵ ωκοδομησεν f⁵ NA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || οικοδομησεν B,D [1%] NU

⁶ αυτω *rell* || εαυτω C [15%]

⁷ ναοις f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C(D) [5%] NU

⁸ ταυτα παντα f⁵ NB [87%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ~ 21 A,C,D [13%]

⁹ τη καρδια f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καρδιαις A,C,D [1%] NU || καρδιας B || ταις καρδιαις N [3%]

¹⁰ γεγενησθε f⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || εγενεσθε P⁴⁵A,B [5%] NU || εγενεσθαι NC,D [2%] || γεγενεσθαι [5%]

¹¹ ανεωγμενους f⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || διηνοιγμενους NA(B)C [3%] NU

¹² εστωτα του θεου *rell* || ~ 231 OC

ἀπέθεντο τὰ ἰμάτια¹ παρὰ τοὺς πόδας νεανίου² καλουμένου Σαύλου.)
59 Καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, “Κύριε
 Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου”. **60** Θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξεν φωνῇ
 μεγάλη, “Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην!”³ Καὶ τοῦτο
 εἰπὼν ἐκοιμήθη. (Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.)

Under persecution the Church moves out

8 Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν
 Ἱεροσολύμοις· πάντες δὲ⁴ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ
 Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων. **2** (Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄν-
 δρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαντο⁵ κοπετὸν μέγαν ἐπ’ αὐτῶ.)⁶ **3** Σαῦλος δὲ
 ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν· κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε
 ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παρεδίδου εἰς φυλακὴν. **4** Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες
 διήλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον.

Philip's ministry

5 Φίλιππος δὲ, κατελθὼν εἰς⁷ πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς
 τὸν Χριστόν. **6** προσεῖχον δὲ⁸ οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου
 ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
7 Πολλῶν⁹ γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ¹⁰
 ἐζήρχετο,¹¹ πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. **8** Καὶ
 ἐγένετο¹² χαρὰ μεγάλη¹³ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ!

Simon the sorcerer

9 Ἄνῆρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προὔπηρχεν ἐν τῇ πόλει, μαγεύων καὶ
 ἐξιστῶν¹⁴ τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναι τινα ἑαυτὸν μέγαν, **10** ᾧ
 προσεῖχον,¹⁵ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, “Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις

¹ ἰμάτια **f**⁵⁵ [75%] HF,RP || 1 αυτων **NA,C,D** [24%] OC,TR,CP,NU || 1 εαυτων B

² νεανιου *rell* || 1 του [10%] CP || τινος D

³ την αμαρτιαν ταυτην **f**⁵⁵ **Σ** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 A,B,C,D [2%] NU

⁴ δε **f**⁵ B,C [88%] HF,RP,OC,CP,NU || τε A [5%] TR || γαρ [5%] || και [2%] || --- **Σ**

⁵ εποιησαντο **f**⁵⁵ [85%] HF,RP,TR,CP || εποιησαν **NA,B,C,D** [15%] OC,NU

⁶ αυτω *rell* || αυτον [30%]

⁷ εις **f**⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την **NA,B** [2%] [NU]

⁸ δε **f**⁵ **NA,B,C** [30%] OC,NU || τε [70%] HF,RP,TR,CP

⁹ πολλων **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πολλοι **NA,B,C** [3%] NU || πολλοις D

¹⁰ φωνη μεγαλη **f**⁵⁵ **NA,B,C,D** [95%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 21 [5%] TR

¹¹ εξηρχετο **f**⁵⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || εξηρχοντο **NA,B,C,D** [15%] NU

¹² και εγενετο **f**⁵⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 δε **NA,B,C** [4%] NU || τε 2 (D)

¹³ χαρα μεγαλη **f**⁵⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πολλη χαρα **NA,B,C** [2%] NU

¹⁴ εξιστων **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εξιστανων **NA,B(C)** [5%] NU

¹⁵ προσειχον **f**⁵⁵ [93%] HF,RP || 1 παντες **NA,B,C,D** [7%] OC,TR,CP,NU

τοῦ Θεοῦ, ἡ¹ μεγάλη”. 11 Προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἰκανῶ χρόνῳ ταῖς μαγείαις² ἐξεστακέσαι³ αὐτούς. 12 Ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ⁴ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος,⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. 13 Ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ· θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα⁶ γινόμενα,⁷ ἐξίστατο.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτούς τὸν⁸ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, 15 οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσιν Πνεῦμα Ἅγιον, 16 οὐπω⁹ γὰρ ἦν ἐπ’ οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός· μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,¹⁰ Ἰησοῦ. 17 Τότε ἐπετίθουν¹¹ τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον.

18 Θεασάμενος¹² δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,¹³ προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, 19 λέγων, “Δότε καὶ μοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ὡς ἂν¹⁴ ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ¹⁵ Πνεῦμα Ἅγιον”. 20 Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν: “Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας¹⁶ διὰ χρημάτων κτᾶσθα! 21 Οὐκ ἔστιν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐναντίον¹⁷ τοῦ Θεοῦ. 22 Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ,¹⁸ εἰ

¹ ἡ **f**⁵ (90.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 καλουμένη **NA,B,C,D** (6.6%) NU || 1 λεγομένη (1.9%) || three other readings (1.1%)

² μαγείαις *rell* || μαγίαις **NA,C,D** [20%]

³ ἐξεστακεναι *rell* || ἐξιστακεναι (A) [20%] || ἐξεστηκεναι [3%] || ἐξειστακεναι C

⁴ τα **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [4%] NU

⁵ ὀνόματος **f**⁵ **NA,B,C,D** [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 του [5%] TR

⁶ δυνάμεις καὶ σημεῖα **f**⁵ [93%] HF,RP,OC || 123 μεγάλα [2%] CP || ~ 321 μεγάλας (**S**)A,B(C,D) [5%] TR,NU

⁷ γινόμενα **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,CP || γινομενας (**NA,B,D**) [5%] TR,NU || --- C

⁸ τον **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [7%] NU

⁹ ουπω **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδεπω **NA,B,C,D** [6%] NU

¹⁰ χριστου **f**⁵ [70%] HF,RP || κυριου **NA,B,C** [30%] OC,TR,CP,NU || κυριου ιησου χριστου D

¹¹ ἐπετίθουν **f**⁵ **P**⁴⁵D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐπετιθεσαν **NA** [3%] NU || ἐπετιθεισαν C || ἐπετιθοσαν B

¹² θεασαμενος **f**⁵ [85%] HF,RP,TR,CP || ιδων **NA,B,C,D** [15%] OC,NU

¹³ το αγιον **f**⁵ **P**⁴⁵A,C,D (99.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **NB** (alone) NU

¹⁴ αν **f**⁵ D [59%] TR || εαν **NA,B,C** [40%] HF,RP,OC,CP,NU || --- [1%]

¹⁵ λαμβανη *rell* || λαμβανει [20%]

¹⁶ ἐνόμισας *rell* || ἐνομησας [15%] || two other variants

¹⁷ ἐναντιον **f**⁵ C [20%] || ἐνωπιον [78%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐναντι **NA,B,D** [2%] NU

¹⁸ θεου **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου **NA,B,C,D** [5%] NU

ἄρα ἀφεθήσεται σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· 23 εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὀρώ σε ὄντα.” 24 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, “Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον,¹ ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ’ ἐμὲ ὧν εἰρήκατε!”

25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι² καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὑπέστρεψαν³ εἰς Ἱερουσαλήμ·⁴ πολλὰς τε κόμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο.⁵

The Ethiopian treasurer

26 Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον, λέγων, “Ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Γάζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος”. 27 Καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς⁶ βασιλείσεως Αἰθίοπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει⁷ προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ 28—ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκεν⁸ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. 29 Εἶπεν δὲ τὸ Πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ, “Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ”. 30 Προσδραμῶν⁹ δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν,¹⁰ καὶ εἶπεν, “Ἄρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις?” 31 Ὁ δὲ εἶπεν, “Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις¹¹ ὀδηγήσῃ¹² με;” Παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάνα καθίσει σὺν αὐτῷ.

32 Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς Γραφῆς ἦν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη: “Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη· καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος¹³ αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως¹⁴ οὐκ ἀνοίγει¹⁵ τὸ στόμα αὐτοῦ. 33 Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ¹ ἡ

¹ κυριον *rell* || θεον D [12%] OC

² διαμαρτυραμενοι **F**⁵ A,B,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,NU || διαμαρτυρομενοι **N** [25%] CP

³ υπεστρεψαν **F**⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || υπεστρεφον **NA,B,D** [4%] NU

⁴ ιερουσαλημ **F**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμα **NA,B,C(D)** [8%] NU

⁵ ευηγγελισαντο **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ευηγγελιζοντο **N(A)B,C,D** [5%] NU

⁶ της **F**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [3%] NU

⁷ εληλυθει (C) *rell* || εληλυθη [50%]

⁸ και ανεγινωσκεν **F**⁵ (B,C) [40%] HF,RP,OC,TR,NU || 2 **N** [60%] CP || ~ 2 τε A || αναγεινωσκων D

⁹ προσδραμων *rell* || προδραμων CP

¹⁰ τον προφητην ησαιαν **F**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **NA,B,C** [4%] NU

¹¹ τις *rell* || της CP

¹² οδηγησει **F**⁵ A [85%] HF,RP,OC,TR,CP || οδηγησει **N(C)** [15%] NU || οδαγησει B

¹³ κειροντος **F**⁵ B [66%] RP,OC,TR,CP || κειραντος A,C [25%] HF,NU || κηραντος [8%] || κιραντος **N** [1%]

¹⁴ ουτως **F**⁵ **NA,B,C** [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ουτος [35%]

¹⁵ ανοιγει *rell* || ανοιγη [2%] CP || ανυγει **N** [1%]

κρίσις αὐτοῦ ἦρθη, τὴν δὲ² γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται? Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἢ ζωὴ αὐτοῦ.” 34 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν, “Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός?” 35 Ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν.

36 Ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν ἦλθον ἐπὶ τι ὕδωρ, καὶ φησιν ὁ εὐνοῦχος: “Ἴδου, ὕδωρ! Τί κωλύει με βαπτισθῆναι?”³ 38 Καὶ ἐκέλευσεν στήναι τὸ ἄρμα, καὶ κατέβησαν ἀμφοτέροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὃ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. 39 Ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, Πνεῦμα Κυρίου ἤρπασεν τὸν Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων.

40 Φίλιππος δὲ εὐρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

Saul of Tarsus

9 Ὁ δὲ Σαῦλος, ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, 2 ἠτήσατο παρ’ αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τις εὕρη τῆς Ὀδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ.

Jesus chooses Saul

3 Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης⁴ περιήστραψεν αὐτὸν φῶς⁵ ἀπὸ⁶ τοῦ οὐρανοῦ· 4 καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, “Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις?” 5 Εἶπεν δέ, “Τίς εἶ, Κύριε?” Ὁ δὲ Κύριος⁷ εἶπεν, “Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ

¹ αὐτοῦ **f**⁵C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- SA,B [2%]

² δε **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [2%] NU

³ βαπτισθῆναι **f**⁵ P⁴⁵ SA,B,C (88%) HF,RP,CP,NU || βαπτισθῆναι 37 εἶπεν δε αὐτω εἰ πιστευεις ἐξ ὀλης τῆς καρδιας σου ἐξεστιν ἀποκριθεις δε εἶπεν πιστευω τον υιον του θεου ειναι ιησουν χριστον (8.4%) || βαπτισθῆναι 37 εἶπεν δε ο φιλιππος εἰ πιστευεις ἐξ ὀλης τῆς καρδιας ἐξεστιν ἀποκριθεις δε εἶπεν πιστευω τον υιον του θεου ειναι τον ιησουν χριστον (0.6%) OC,TR [actually, only cursive 1883 of the 16th century is identical to OC,TR—OC is in small print] || four variations include ευνουχος and a 2nd αὐτω before πιστευω (1.1%) || four further variations (1.9%) (The addition appears in eighteen slightly different forms [the name ‘Phillip’ appears in eleven MSS, or 2.3%]. Since Phillip’s house in Caesarea seems to have been something of a way-station for travelling Christians, he probably repeated the story hundreds of times; the information given in verse 37 is likely historically correct, but the Holy Spirit didn’t have Luke include it in the inspired account.)

⁴ καί ἐξαίφνης **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 τε (S)A(B,C) [4%] NU

⁵ περιήστραψεν αὐτον φως **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 213 SB,C [4%] NU || ~ 231 A

⁶ ἀπο **f**⁵ P⁴⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || εκ SA,B,C [8%] NU

⁷ κυριος εἶπεν **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 2 S [2%] || --- P⁴⁵A,B,C [3%] NU || 2 προς αὐτον [2%]

διώκεις¹ 6 ἀλλά² ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεται σοι³ τί σε δεῖ ποιεῖν”. 7 Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐνεοί,⁴ ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. 8 Ἠγέρθη δὲ ὁ⁵ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεωγμένων τε⁶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα⁷ ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. 9 Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν.

Ananias sent to Saul

10 Ἦν δέ τις μαθητῆς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας,⁸ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἐν ὄραματι,⁹ “Ἀνανία!” Ὁ δὲ εἶπεν, “Ἰδοὺ ἐγώ, Κύριε”. 11 Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν: “Ἀναστάς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην Εὐθειάν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι, Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, 12 καὶ εἶδεν ἐν ὄραματι ἄνδρα¹⁰ Ἀνανιάν ὀνόματι¹¹ εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα,¹² ὅπως ἀναβλέψη.” 13 Ἀπεκρίθη δὲ¹³ Ἀνανίας: “Κύριε, ἀκήκοα¹⁴ ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησεν τοῖς ἀγίοις σου¹⁵ ἐν Ἱερουσαλήμ. 14 Καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.” 15 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος: “Πορεύου, ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοί ἐστιν¹⁶ οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν¹⁷ καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ. 16 ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.” 17 Ἀπήλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσήλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπεν, “Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ

¹ διώκεις **f**⁵ P⁴⁵ SA,B,C [99.9%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζειν τρεμων τε και θαμβων ειπε κυριε τι με θελεις ποιησαι και ο κυριος προς αυτον TR

² αλλα *rell* || αλλ [8%] || --- TR

³ σοι **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο SA,B,C [4%] NU

⁴ ενεοι **f**⁵ SA,B,C [60%] HF,RP,OC,NU || εννεοι [40%] TR,CP

⁵ ο **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [3%] NU

⁶ τε **f**⁵ [88%] HF,RP,OC || δε SA,B,C [12%] TR,CP,NU

⁷ ουδενα **f**⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδεν SA,B [2%] NU

⁸ ανανιας **f**⁵ [95%] RP,OC,TR,CP || ανανιας [5%] HF,NU (This statement obtains for all occurrences of the name.)

⁹ ο κυριος εν οραματι **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 SA,B,C [4%] NU

¹⁰ εν οραματι ανδρα **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 B,C [1%] [NU] || 3 SA [2%] || 12 [1%]

¹¹ ανανιαν ονοματι **f**⁵ SA,B,C [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹² χειρα **f**⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP || χειρας (S)A,C [3%] || τας χειρας B [1%] [NU] || χειραν [5%]

¹³ δε **f**⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ο [5%] TR

¹⁴ ακηκοα **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ηκουσα SA,B,C [3%] NU

¹⁵ εποιησεν τοις αγιοις σου **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 S(A)B,C [4%] NU

¹⁶ μοι εστιν **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B,C [5%] NU

¹⁷ εθνων **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε SA,B,C [5%] NU

Κύριος ἀπέσταλκέν με,¹ ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἧ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς² Πνεύματος Ἁγίου”. **18** Καὶ εὐθέως ἀπέπεσον³ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ⁴ ὡσεὶ⁵ λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε παραχρῆμα⁶ καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, **19** καὶ λαβὼν τροφήν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος⁷ μετὰ τῶν⁸ ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς.

Saul starts preaching

20 Καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσεν τὸν Ἰησοῦν,⁹ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. **21** Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον: “Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας, ἐν¹⁰ Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο? Καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν,¹¹ ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ¹² ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς.” **22** Σαῦλος¹³ δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνεν¹⁴ τοὺς¹⁵ Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.

Saul escapes death

23 Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. **24** ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. Παρετήρουν¹⁶ τε¹⁷ τὰς πύλας ἡμέρας τε¹⁸ καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν. **25** λαβόντες

¹ με **f**⁵ [90%] HF,RP || 1 ιησους **P**⁴⁵NA,B,C [10%] OC,TR,CP,NU

² πλησθης *rell* || πλησθεις [20%]

³ απεπεσον **f**⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP || απεπεσαν NA,B,C [6%] NU || απεπεσων [3%]

⁴ απο των οφθαλμων αυτου **f**⁵ **NC** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4123 **P**⁴⁵A,B [2%] NU

⁵ ωσει **f**⁵ **C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ως **P**⁴⁵NA,B [3%] NU

⁶ παραχρημα **f**⁵ [30%] TR,CP || --- **P**⁴⁵NA,B,C [70%] HF,RP,OC,NU

⁷ ο σαυλος **f**⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [6%] NU || 2 [7%]

⁸ των **f**⁵ NA,B,C [35%] HF,RP,TR,CP,NU || 1 οντων [65%] OC

⁹ ιησουν **f**⁵ **P**⁴⁵NA,B,C [20%] OC,NU || χριστον [80%] HF,RP,TR,CP [To teach that the Messiah was the Son of God would be ‘old hat’, no problem—but Saul was showing that Jesus was God’s Son. Notice the end of verse 22, “this is the Christ”—what is the antecedent of “this”? To say that the Christ is the Christ would be stupid, which neither of the authors is.]

¹⁰ εν **f**⁵ B,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εις NA [1%] NU

¹¹ εληλυθεν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC || εληλυθει NA,B,C [4%] TR,CP,NU

¹² αγαγη *rell* || αναγαγη **P**⁴⁵ [12%] || απαγαγη [1%] || αγαγει [7%]

¹³ σαυλος *rell* || αυλος [6%] CP

¹⁴ συνεχυνεν **f**⁵ **P**⁴⁵A [97%] HF,RP,OC,TR || συνεχυνεν NB,C [1%] NU || συνεχεε [2%] CP

¹⁵ τους **f**⁵ A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NB [1%]

¹⁶ παρετηρουν **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παρετηρουντο NA,B,C [5%] NU

¹⁷ τε **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || δε και NA,B,C [4%] NU || δε [2%]

¹⁸ ε *rell* || --- (A) [24%]

δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ¹ νυκτός, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους,² χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.

Barnabas vouches for Saul

26 Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος³ ἐν⁴ Ἱερουσαλήμ, ἐπειράτο⁵ κολῶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶν μαθητής. 27 Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν⁶ τὸν Κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου⁷ Ἰησοῦ. 28 Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος⁸ ἐν⁹ Ἱερουσαλήμ, καὶ¹⁰ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.¹¹ 29 Ἐλάλει¹² τε καὶ συνεζήτηει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν.¹³ 30 Ἐπιγόντες¹⁴ δὲ οἱ ἀδελφοί, κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξάπεστειλαν¹⁵ εἰς Ταρσόν.

A brief respite

31 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι¹⁶ καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας, καὶ Σαμαρείας, εἶχον¹⁷ εἰρήνην οἰκοδομούμεναι· καὶ πορευόμεναι¹⁸ τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο.¹⁹

¹ αὐτον οι μαθηται f⁵ (87.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (3%) || 123 δια της (1.9%) || ~ 23 αὐτου NA,B,C (1.9%) NU || 23 (4.7%) || 123 αὐτου (0.8%) || one other reading (0.6%)

² καθηκαν δια του τειχους f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 αὐτον (S)A,B,C [5%] NU

³ ο σαυλος f⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 παυλος [5%] || --- NA,B,C [3%] NU

⁴ εν f⁵ [86%] HF,RP,CP || εις P⁴⁵NA,B,C [14%] OC,TR,NU

⁵ επειρατο f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP ||πειραζεν NA,B,C [2%] NU

⁶ ειδεν *rell* || ιδεν A [12%]

⁷ κυριου f⁵ (A) [45%] || --- NB,C [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ και εκπορευομενος f⁵ NA,B,C [20%] OC,TR,NU || --- [80%] HF,RP,CP (An easy case of homoioteleuton.)

⁹ εν f⁵ [30%] OC,TR || εις NA,B,C [70%] HF,RP,CP,NU

¹⁰ και f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [4%] NU

¹¹ ιησου f⁵ (C) [24%] || κυριου 1 [67%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου NA,B [8%] NU || --- [1%]

¹² ελαλει *rell* || ελαλη [25%]

¹³ ανελιν αὐτον f⁵ S(A)B(C) [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ επιγοντες *rell* || επιγωντες [35%]

¹⁵ εξαπεστειλαν f⁵ A [20%] || 1 αὐτον NB,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁶ αι μεν ουν εκκλησιαι f⁵ (91.7%) HF,RP,OC,TR,CP || η 23 εκκλησια NA,B,C (8.3%) NU (This set and the next three go together, singular vs plural.)

¹⁷ ειχον f⁵ (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ειχεν NA,B,C (8.1%) NU

¹⁸ οιδοδομουμεναι και πορευομεναι f⁵ (91.1%) HF,RP,OC,TR,CP || οιδοδομουμενοι 2 πορευομενοι (0.8%) || οικοδομουμενη 2 πορευομενη NA,B,C (8.1%) NU

¹⁹ επληθυνοντο f⁵ (90.7%) HF,RP,OC,TR,CP || επληθυνητο NA,B,C (9.3%) NU

Peter's ministry

32 Ἐγένετο δὲ, Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἀγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν.¹

Peter heals Aeneas

33 Εὗρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπὸν τινα Αἰνέαν ὀνόματι² ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτω,³ ὃς ἦν παραλελυμένος. 34 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος: “Αἰνέα, ἰαταί σε Ἰησοῦς ὁ⁴ Χριστός. Ἀνάστηθι καὶ στρώσον σεαυτῷ!” Καὶ εὐθέως ἀνέστη! 35 Καὶ εἶδον⁵ αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν⁶ καὶ τὸν⁷ Ἀσσάρωνα,⁸ οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν Κύριον.

Peter raises Dorcas

36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβηθά,⁹ ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων¹⁰ καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. 37 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν¹¹ ἐν τῷ¹² ὑπερφῶ. 38 Ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης¹³ τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταί, ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν¹⁴ πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες μὴ ὀκνήσαι¹⁵ διελθεῖν ἕως αὐτῶν.¹⁶ 39 Ἀναστάς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερφῶν, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὔσα ἢ Δορκάς. 40 Ἐκβαλὼν δὲ ἕξω πάντας, ὁ Πέτρος¹⁷ θεῖς τὰ γόνατα προ-

¹ λυδδαν f⁵C [75%] HF,RP,OC,TR || λυδδα (Σ)A,B [2%] NU || λυδαν [23%] CP

² αινεαν ονοματι f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΣA,B(C) [4%] NU || 1 [1%]

³ κραββατω f⁵ [43%] HF,RP,TR,CP || κραβατω [16%] || κραβαττω [22%] OC || κραβαττου ΣA,B,C [2%] NU || κραβατου [5%] || three further spellings [2%]

⁴ ο f⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΣB,C [2%] NU

⁵ ειδον rell || ειδαν A,B,C [1%] NU || ιδον [9%]

⁶ λυδδαν f⁵P⁵³C [80%] HF,RP,OC,TR || λυδδα ΣA,B [5%] NU || λυδαν [15%] CP

⁷ τον rell || την CP || --- P⁵³Σ

⁸ ασσαρωνα f⁵ [65%] HF,RP || σαρωνα P⁵³B,C [17%] OC,NU || σαρωνα ΣA || σαρωναν P⁴⁵ [5%] TR,CP || ασαρωνα [12%]

⁹ ταβηθα f⁵ [54%] RP || ταβιθα ΣA [45%] HF,OC,TR,CP,NU || ταβειθα P^{45,53}B,C [1%]

¹⁰ αγαθων εργων f⁵P⁵³ΣA [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁵B,C [2%] NU || 1 [5%]

¹¹ αυτην εθηκαν f⁵P^{45,53}C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΣA [3%] [NU] || 2 B

¹² τω f⁵P⁵³A,C [20%] || --- P⁴⁵ΣB [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU ('the' upper room, of her house.)

¹³ λυδδης f⁵ [87%] HF,RP,OC,TR || λυδδας P⁵³ΣB,C [2%] NU || λυδδα A || λυνδα P^{45v} || λυδης [5%] CP || λυδδη [5%]

¹⁴ απεστειλαν f⁵ [92%] HF,RP || 1 δυο ανδρας P⁴⁵ΣA,B,C [8%] OC,TR,CP,NU (OC is in small print.)

¹⁵ οκνησαι f⁵P⁴⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || οκνησης ΣA,B,C [3%] NU

¹⁶ αυτων f⁵P^{45v} [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων ΣA,B,C [3%] NU

¹⁷ πετρος f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁵ΣA,B,C [5%] NU

σηύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν, “Ταβηθά,¹ ἀνάστηθι!” Ἡ δὲ ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνεκάθισεν.² 41 Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν, φωνήσας δὲ τοὺς ἀγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτήν ζῶσαν. 42 Γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ’ ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν³ ἐπὶ τὸν Κύριον. 43 Ἐγένετο δὲ αὐτὸν ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι⁴ ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι, βυρσεῖ.

The case of Cornelius

10 Ἄνῆρ δέ τις ἦν⁵ ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπειράς⁶ τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, 2 εὐσεβῆς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε⁷ ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ διὰ παντός. 3 Εἶδεν ἐν ὄραματι φανερώς, ὡσεὶ⁸ ὄραν ἐνάτην⁹ τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ Θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ, “Κορνήλιε!” 4 Ὁ δὲ, ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπεν, “Τί ἐστίν, Κύριε?” Εἶπεν δὲ αὐτῷ: “Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον¹⁰ τοῦ Θεοῦ. 5 Καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας¹¹ καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα,¹² ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος.¹³ 6 οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι, βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρά θάλασσαν.”¹⁴ 7 Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ¹⁵ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ,¹⁶ φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ¹⁷ καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν

¹ ταβηθα f⁵ [50%] RP || ταβιθα SA,C [50%] HF,OC,TR,CP,NU || ταβειθα B

² ανεκαθισεν rell || ανεκαθησεν [15%] || ανεκαθεισεν A || ανεκαθισαι [5%]

³ πολλοι επιστευσαν f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁵³ SA,B,C [4%] NU

⁴ αυτου ημερας ικανας μειναι f⁵ A [20%] || ~ 2341 [79%] HF,RP,OC,TR,CP || 234 P⁵³ SB [1%] NU || ~ 2 τινας 41 C

⁵ ην f⁵ [65%] HF,RP,TR,CP || --- SA,B,C [35%] OC,NU

⁶ σπειρας f⁵ B [45%] || σπειρης SA,C [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ τε f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [4%] NU

⁸ ωσει f⁵ [85%] HF,RP,OC,TR || 1 περι A,B,C [5%] NU || ως [6%] CP || ως περι N [3%] || περι [1%]

⁹ ενατην f⁵ SA,B,C [65%] HF,RP,OC,NU || εννατην [35%] CP,TR

¹⁰ ενωπιον f⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εμπροσθεν SA,B [3%] NU

¹¹ εις ιοππην ανδρας f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 SA,B,C [5%] NU

¹² σιμωνα f⁵ N [97%] HF,RP,OC,TR || 1 τινα A,B,C [3%] CP,NU

¹³ ος επικαλειται πετρος f⁵ N(A)B,C [20%] CP,TR,NU || τον επικαλουμενον πετρον [80%] HF,RP,OC

¹⁴ θαλασσαν f⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ουτος λαλησει σοι τι σε δει ποιειν [5%] TR

¹⁵ ο rell || --- [30%]

¹⁶ τω κορνηλιω f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτω SA,B,C [5%] NU

¹⁷ αυτου f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [3%] NU

προσκαρτερούντων αὐτῶ, **8** καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα¹ ἀπέστειλεν αὐτούς εἰς τὴν² Ἰόππην.

God prepares Peter

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ ὥραν ἕκτην. **10** Ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ ἤθελεν γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων,³ ἐπέπεσεν⁴ ἐπ' αὐτὸν ἕκτασις, **11** καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν⁵ σκευῶς τι ὡς ὀθόνην μεγάλην—τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον⁶ ἐπὶ τῆς γῆς—**12** ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς (καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετὰ) καὶ τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ. **13** Καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν, “Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε!” **14** Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν: “Μηδαμῶς, Κύριε! Ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ⁸ ἀκάθαρτον!” **15** Καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, “Ἄ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου!” **16** Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς,⁹ καὶ πάλιν¹⁰ ἀνελήφθη¹¹ τὸ σκευῶς εἰς τὸν οὐρανόν.

the messengers arrive

17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὄραμα ὃ εἶδεν, καὶ¹² ἰδοὺ, οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ¹³ τοῦ Κορνηλίου, διερωτήσαντες¹⁴ τὴν οἰκίαν¹⁵ Σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα, **18** καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων, ὁ¹⁶ ἐπικαλούμενος¹⁷ Πέτρος, ἐνθάδε ξενίζεται.

¹ αὐτοῖς ἀπαντα **f**⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B [4%] NU

² τὴν *rell* || --- [8%] CP

³ ἐκείνων **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αὐτῶν P⁴⁵ SA,B,C [7%] NU

⁴ ἐπέπεσεν **f**⁵ (78.4%) HF,RP,OC,TR,CP || ἐπεσεν (10.4%) || ἐγενετο SA,B,C (11%) NU || ἠλθεν P⁴⁵

⁵ καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 SA,B,C [7%] NU || --- P⁴⁵ [1%]

⁶ δεδεμένον καὶ καθιέμενον **f**⁵ (P⁴⁵)(C) (92.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 3 SA(B) (4.1%) NU || 1 (1.1%)

|| δεδεμένην 2 καθιέμενην (1.3%) || conflation (0.9%) || one other variant (0.2%)

⁷ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετα καὶ τὰ πετεινά **f**⁵ (80.9%) HF,RP,OC,TR,CP ||

~ 1,4-9,2-3, 10-12 C (7.5%) || ~ 1,7-9,2-3,10-12 (4.3%) || ~ 1,7,9,2-3,10,12 P⁴⁵ SA,B (1.5%) NU ||

1,2-5,9-12 (0.6%) || six variations place the five nouns—quadrupeds, earth, beasts, reptiles, birds—in different sequences (3%) || two conflation (0.9%) || two other variants (1.3%)

⁸ ἢ **f**⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καὶ P⁴⁵ SA,B [5%] NU

⁹ τρίς *rell* || τρεῖς SA [25%]

¹⁰ πάλιν **f**⁵ (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εὐθὺς SA,B,C [4%] NU || --- P⁴⁵ [1%]

¹¹ ἀνελήφθη **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀνελημφθη P⁴⁵ SA,B(D) [3%] NU

¹² καὶ **f**⁵ C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ SA,B [4%] NU

¹³ ὑπὸ **f**⁵ SB [30%] NU || ἀπὸ A,C,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ διερωτήσαντες **f**⁵ P⁴⁵ SA,B,C,D [95%] HF,RP,OC,TR,NU || 1 καὶ μαθητὲς [5%] CP

¹⁵ οἰκίαν **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τοῦ P⁴⁵ SA,B,C,D [8%] NU

¹⁶ ὁ *rell* || --- CP

¹⁷ ἐπικαλούμενος *rell* || καλούμενος [12%]

19 Τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου¹ περὶ τοῦ ὀράματος εἶπεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα:² “Ἴδου, ἄνδρες³ ζητοῦσίν⁴ σε· 20 ἀλλὰ⁵ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, διότι⁶ ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.” 21 Καταβάς δὲ⁷ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας,⁸ εἶπεν:⁹ “Ἴδου, ἐγὼ εἰμι ὃν ζητεῖτε. Τίς ἡ αἰτία δι’ ἣν πάρεστε;” 22 Οἱ δὲ εἶπον:¹⁰ “Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὄλου¹¹ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου¹² μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.” 23 Εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτούς ἐξένισεν.

on to Caesarea

Τῇ δὲ ἐπαύριον¹³ ὁ Πέτρος¹⁴ ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς, καὶ τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ¹⁵ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ· 24 καὶ τῇ¹⁶ ἐπαύριον εἰσηλθόν¹⁷ εἰς τὴν Καισάρειαν. Ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. 25 Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ¹⁸ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον,¹⁹ συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν. 26 Ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν,²⁰ λέγων: “Ἀνάστηθι! Κἀγὼ αὐτὸς²¹ ἄνθρωπός εἰμι.” 27 Καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσηλθὼν, καὶ εὐρίσκει συνεληλυθότας πολλούς. 28 Ἐφη τε πρὸς αὐτούς:

¹ διενθυμουμένου *rell* || ενθυμουμένου [5%] TR || διενθυμενου N

² αὐτω το πνευμα f⁵ P⁴⁵D,0244 (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ~ 231 SA(C) (4%) || 23 B

³ ανδρες f⁵ D [95%] HF,RP || 1 τρεις (S)A(C) [5%] OC,TR,CP,NU || 1 δυο B (OC is in small print)

⁴ ζητουσιν f⁵ P⁴⁵A,C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ζητουντες SB [2%] NU

⁵ αλλα *rell* || αλλ [13%]

⁶ διοτι f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || οτι SA,B,C,D [10%] NU

⁷ δε *rell* || 1 ο (D) [10%]

⁸ τους ανδρας f⁵ P^{45v}SA,B [65%] HF,RP,OC,NU || αυτους C || 12 τους απεσταλμενους απο (+του [5%] TR) κορηλιου προς αυτον (αυτους [15%]) (-π.α. CP) [35%] (CP)(TR)

⁹ ειπεν *rell* || 1 προς αυτους CP

¹⁰ ειπον *rell* || ειπαν SA,B,C [2%] NU

¹¹ ολου *rell* || οχλου CP

¹² αγγελου f⁵ [20%] || 1 αγιου SA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ επαυριον f⁵ [80%] HF,RP,TR,CP || 1 αναστας P⁴⁵SA,B,C,D [20%] OC,NU

¹⁴ ο πετρος f⁵ C [92%] HF,RP,TR,CP || --- SA,B,D [8%] OC,NU

¹⁵ απο f⁵ SA,B,C,D [95%] HF,RP,CP,NU || 1 της [5%] OC,TR (OC is in small print)

¹⁶ και τη f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 δε SA,B,C,D [4%] NU

¹⁷ εισηλθον f⁵ A [89%] HF,RP,OC,TR,CP || εισηλθεν B,D [10%] NU || εισηλθαν SC [1%]

¹⁸ του f⁵ SA,B,C (87.6%) HF,RP,OC,NU || --- (12.2%) TR,CP || a long addition D

¹⁹ εισελθειν τον πετρον f⁵ (S)(A)B,C (81.9%) HF,RP,OC,TR,NU || 13 (1.7%) || ελθειν 23 (15%) CP || ελθειν 3 (1.3%) || a long addition D

²⁰ ηγειρεν αυτον f⁵ SA,B,C,D [25%] HF,CP,NU || ~ 21 [75%] RP,OC,TR

²¹ καγω αυτος f⁵ A [93%] HF,RP,OC,TR,CP || και εγω 2 SB [1%] NU || και 2 εγω C || 1 D || και γαρ εγω 2 [4%] || και γαρ εγω [1%]

“Υμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν¹ ἐστὶν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ² ὁ Θεὸς ἔδειξεν μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον. 29 Διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθεῖς. Πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ³ με;”

30 Καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη: “Ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων· καὶ τὴν⁴ ἐνάτην⁵ ὥραν⁶ προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ 31 καὶ φησιν: ‘Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 32 Πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος. Οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος, βυρσέως, παρὰ θάλασσαν· ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.’” 33 Ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρὸς σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. Νῦν οὖν, πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.”⁸

Peter preaches

34 Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα⁹ εἶπεν: “Ἐπ’ ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστιν προσωπολήπτης¹⁰ ὁ Θεός, 35 ἀλλ’ ἐν παντὶ ἔθνει¹¹ ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστίν. 36 Τὸν λόγον ὃν¹² ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ—οὗτός ἐστιν πάντων Κύριος—37 ὑμεῖς οἴδατε, τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ’ ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενον¹³ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης: 38 Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ,¹⁴ ὃς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ

¹ αθεμιτον *rell* || αθεμητον [12%] || αθεμιστον D

² καὶ ἐμοὶ **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || καμοὶ **NA,B,C,D** [4%] NU

³ μετεπεμψασθε *rell* || μετεπεμψασθαι **NA,D** [15%]

⁴ νηστευων καὶ τὴν **f**⁵ **P**⁵⁰ (95.2%) HF,RP,OC,TR,CP || 13 D (0.4%) || 1 (1.1%) || 3 **NA,B,C** (3.4%) NU

⁵ ἐνάτην *rell* || ἐννατην [35%] CP,TR

⁶ ὥραν **f**⁵ (94.7%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁵⁰**NA,B,C** (4%) NU || καὶ (1.1%) || τε D

⁷ ὃς παραγενομενος λαλησει σοι **f**⁵ **C,D** (94.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁵**NA,B** (4.6%) NU || three other variants (1.3%)

⁸ θεου **f**⁵ **D** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου **P**⁴⁵**NA,B,C** [5%] NU

⁹ στομα *rell* || 1 αυτου A,C [5%] OC (in small print)

¹⁰ προσωποληπτης *rell* || προσωποληπτης **P**⁴⁵**NA,B,C,D** [3%] NU || three further spellings

¹¹ ἐθνει *rell* || εθνη [25%] || εθνη **SD**

¹² ον **f**⁵ **NC,D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [2%]

¹³ ἀρξαμενον **f**⁵ **P**⁴⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀρξαμενος **N(A)B,C(D)** [7%] NU

¹⁴ ναζαρετ **f**⁵ **A** [80%] HF,RP,OC,TR,CP || ναζαρεθ **P**⁴⁵**NB,C,D** [20%] NU

Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ **39**—καὶ ἡμεῖς ἐσμεν¹ μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν, ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν² Ἱερουσαλήμ—ὄν καὶ³ ἀνειλόν,⁴ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. **40** Τοῦτον ὁ Θεὸς ἠγειρεν⁵ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, **41** οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφέγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστήναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **42** Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι αὐτός⁶ ἐστὶν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Κριτῆς ζώντων καὶ νεκρῶν. **43** Τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.”

the Holy Spirit falls

44 Ἐτι⁷ λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. **45** Καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον⁸ τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκκέχυται. **46** ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλοῦντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν. Τότε ἀπεκρίθη ὁ⁹ Πέτρος: **47** “Μήτι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναταί τις¹⁰ τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους οἵτινες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔλαβον ὡς¹¹ καὶ ἡμεῖς?” **48** Προσέταξεν τε¹² αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.¹³ Τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

¹ ἐσμεν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [4%] NU

² ἐν **f**⁵ **NA,C** [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **B,D** [5%]

³ καὶ **f**⁵ **NA,B,C** [95%] HF,RP,OC,CP,NU || --- [5%] TR

⁴ ἀνειλόν *rell* || ἀνειλαν (**S**)**A,B,C,D** [4%] NU

⁵ ἠγειρεν **f**⁵ **A,B** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ἐν **NC** [1%] [NU] || 1 μετὰ (**D**)

⁶ αὐτος **f**⁵ **NA** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ουτος **B,C,D** [10%] NU

⁷ ἐτι *rell* || 1 δε [15%]

⁸ συνῆλθον *rell* || συνηλθαν **SB,NU**

⁹ ο **f**⁵ **D** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B** [3%] NU

¹⁰ κωλύσαι δυναταί τις **f**⁵ (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (7.4%) || ~ 213 **NA,B** (3.2%) NU || ~ 132 (**D**) (0.6%) || two other readings (0.6%)

¹¹ ὡς **f**⁵ **NA,B** [25%] NU || καθως [75%] HF,RP,OC,TR,CP || ὡσπερ **D**

¹² τε **f**⁵ **A** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || δε **SB** [5%] NU || τότε (**D**)

¹³ βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνοματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ **f**⁵ [35%] CP || 123456 [57%] HF,RP,OC,TR || 12347 χριστου [5%] || ~ 2347 χριστου 1 **NA,B** [2%] NU || 1234567 χριστου **D** [1%]

Peter has to explain

11 Ἦκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. **2** Καὶ ὅτε¹ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα,² διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, **3** λέγοντες ὅτι “Εἰσηλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες³ αὐτοῖς!”

4 Ἀρξάμενος δὲ ὁ⁴ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων: **5** “Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἑκστάσει ὄραμα: καταβαῖνον σκευὸς τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις⁵ ἐμοῦ· **6** εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς⁶—καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετα—καὶ τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ. **7** Ἦκουσα δὲ⁸ φωνῆς λεγούσης μοι, “Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε!” **8** Εἶπον δέ: “Μηδαμῶς, Κύριε! Ὅτι πᾶν⁹ κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσηλθεν εἰς τὸ στόμα μου!” **9** Ἀπεκρίθη δέ μοι¹⁰ ἐκ δευτέρου φωνή¹¹ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, “Ἄ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοίνου”. **10** Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη¹² ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. **11** Καὶ ἰδού, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ἤμην,¹³ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρὸς με. **12** Εἶπεν δέ μοι τὸ Πνεῦμα¹⁴ συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον.¹⁵ Ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἕξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. **13** Ἀπήγγειλέν δὲ¹⁶ ἡμῖν πῶς εἶδεν τὸν¹⁷ ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ

¹ καὶ ὅτε **f**⁵ (90.7%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 ὅτι (1.1%) || ~ 2 δε **NA,B** (7.6%) NU || conflation (0.4%) || a long addition D

² ἱεροσόλυμα **f**⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ἱερουσαλημ **P**⁴⁵**NA,B** [2%] NU

³ εἰσηλθες πρὸς ἀνδρας ἀκροβυστιαν ἔχοντες καὶ συνέφαγες **f**⁵ **NA,D** [20%] NU || ~ 2345167 [71%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 234516 συνεφαγεν [8%] || εἰσηλθεν 23456 συνεφαγεν **P**⁴⁵**B** [1%]

⁴ ὁ **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁵**NA,B,D** [5%] NU

⁵ ἀχρις **f**⁵ **P**⁴⁵ D [97%] HF,OC,TR,CP || ἀχρι **NA,B** [3%] RP,NU

⁶ τῆς γῆς *tell* || --- [20%]

⁷ πετεινα *tell* || πετινα [20%] || πετινα **NA** [1%]

⁸ δε **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 καὶ **NA,B** [5%] NU

⁹ παν **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁵**NA,B,D** [5%] NU || τι [1%]

¹⁰ μοι **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁵**NA,B,D** [3%] NU

¹¹ ἐκ δευτερου φωνῆ **f**⁵ B [20%] || ~ 312 **P**⁴⁵**NA** [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 3 D

¹² πάλιν ἀνεσπασθη **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **NA,B,D** [3%] NU

¹³ ἡμην **f**⁵ **P**⁴⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ἡμεν **NA,B,D** [5%] NU || ἡμιν [5%]

¹⁴ μοι το πνευμα **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 **P**⁴⁵**NA,B,D** [3%] NU

¹⁵ διακρινόμενον **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || διακριναντα **A(B)** [3%] NU || διακρινοντα **NA** [2%] || διακρινόμενος [5%] || --- D

¹⁶ δε **f**⁵ **NA,B,D** [30%] NU || τε [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁷ τον **f**⁵ **NA,B** [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **P**⁴⁵ D [1%]

σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ,¹ ‘Ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην² καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα, τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, **14** ὃς λαλήσει ῥήματα πρὸς σε ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου’. **15** Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέτεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ’ αὐτοῦς, ὡς περ καὶ ἐφ’ ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. **16** Ἐμνήσθην³ δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ⁴ Κυρίου, ὡς ἔλεγεν ὅτι⁵ “Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε⁶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ”. **17** Εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασι ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν,⁷ ἐγὼ⁸ τίς ἤμην δυνατὸς καλῶσαι τὸν Θεόν;” **18** Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἠσύχασαν καὶ ἐδόξαζον⁹ τὸν Θεὸν, λέγοντες, “Ἄραγε¹⁰ καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωὴν!”¹¹

Enter Barnabas

19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διήλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. **20** Ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν, ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες¹² εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν¹³ πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν. **21** Καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ’ αὐτῶν,¹⁴ πολὺς τε ἀριθμὸς¹⁵ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον. **22** Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὄτα τῆς ἐκκλησίας τῆς¹⁶ ἐν Ἱεροσολύμοις¹⁷ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν¹⁸ ἕως Ἀντιοχείας.¹⁹ **23** ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν²⁰ τοῦ Θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν

¹ αὐτῷ f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [2%] NU

² ἰοππην f⁵ NA,B,D [20%] NU || 1 ανδρας [80%] HF,RP,OC,TR,CP

³ ἐμνησθην *rell* || ἐμνησθη [13%] || ἐμνησθημεν A

⁴ τοῦ f⁵ NA,B,D [40%] NU || --- [60%] HF,RP,OC,TR,CP

⁵ ὅτι f⁵ [25%] || --- NA,B,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ βαπτισθησεσθε *rell* || βαπτισθησεσθαι NA,D [10%]

⁷ ἰησοῦν f⁵ [25%] || 1 χριστον NA,B,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ ἐγὼ f⁵ NA,B [20%] NU || 1 δε [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ ἐδοξαζον f⁵ A [70%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐδοξασαν NB [30%] NU || ἐδοξαν D

¹⁰ ἀραγε f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀρα NA,B,D [4%] NU

¹¹ ἔδωκεν εἰς ζωὴν f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,D [4%] NU

¹² εἰσελθόντες f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐλθόντες NA,B,D [10%] NU

¹³ ἐλάλουν f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και NA,B [3%] NU

¹⁴ αὐτῶν *rell* || 1 του ιασθαι αὐτοῦς [5%] CP

¹⁵ ἀριθμὸς f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο NA,B [2%] NU

¹⁶ τῆς f⁵ A,D [85%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ουσης NB [15%] NU

¹⁷ ἱεροσολυμοις f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἱερουσαλημ P⁴⁵ NA,B,D [5%] NU

¹⁸ διελθεῖν f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP [NU] || --- NA,B [3%]

¹⁹ εως αντιοχειας *rell* || εἰς αντιοχειαν CP

²⁰ χάριν f⁵ D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την NA,B [1%] [NU]

τῷ Κυρίῳ **24** (ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου καὶ πίστεως). Καὶ προσετέθη ὄχλος ἰκανὸς τῷ Κυρίῳ.

25 Ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας¹ ἀναζητῆσαι Σαῦλον, **26** καὶ εὐρῶν² ἤγαγεν³ εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐγένετο δὲ αὐτοῦς⁴ ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι⁵ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἰκανόν. Χρηματίσαι τε πρῶτον⁶ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς.

Enter Agabus

27 Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις, κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφήται εἰς Ἀντιόχειαν. **28** Ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμανεν διὰ τοῦ Πνεύματος λιμὸν μέγαν⁷ μέλλειν ἔσσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην (ὅστις⁸ καὶ⁹ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος).¹⁰ **29** Τῶν δὲ μαθητῶν, καθὼς εὐπορεῖτό¹¹ τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· **30** ὁ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

Enter Herod

12 Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαι τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. **2** Ἀνεῖλεν δὲ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου, μαχαίρα.¹² **3** Καὶ ἰδὼν¹³ ὅτι ἀρεστόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον (ἦσαν δὲ αἱ¹⁴ ἡμέραι τῶν ἀζύμων) **4**— ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτόν τῷ λαῷ.

¹ ο βαρναβας f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵SA,B(D) [4%] NU

² ευρων f⁵ SA,B,D [25%] HF,RP,NU || 1 αυτον [75%] OC,TR,CP

³ ηγαγεν f⁵ P⁴⁵SA,B,D [40%] NU || 1 αυτον [60%] HF,RP,OC,TR,CP (OC is in small print)

⁴ αυτους f⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτοις P⁴⁵ [4%] || αυτοις και SA,B [4%] NU || οτινες D

⁵ συναχθηναι f⁵ (D) [85%] HF,RP || 1 εν P⁴⁵SA,B [15%] OC,TR,CP,NU (OC is in small print)

⁶ πρωτον f⁵ A(D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πρωτος P⁴⁵SB [2%] NU

⁷ μεγαν f⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || μεγαλην P⁴⁵SA,B [4%] NU

⁸ οστις f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ητις SA,B,D [5%] NU

⁹ και f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [5%] NU

¹⁰ καισαρος f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵SA,B,D [3%] NU

¹¹ ευπορειτο f⁵ A,B [71%] HF,RP,CP,NU || ηυπορειτο [25%] OC,TR || ευπορουντο D || ευοριτο S || four other variants [3%]

¹² μαχαιρα f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || μαχαιρη SA,B [2%] NU

¹³ και ιδων f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 δε P⁴⁵SA,B [5%] NU

¹⁴ αι f⁵ A,D [50%] HF,RP,OC[NU] || --- P^{45v}SB [50%] TR,CP

Enter angel

5 Ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ, προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς¹ γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ² αὐτοῦ. 6 Ὅτε δὲ ἔμελλεν³ προάγειν αὐτὸν⁴ ὁ Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἀλύσεσιν δυσίν, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακὴν. 7 Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκίματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, “Ἀνάστα ἐν τάχει!”, καὶ ἐξέπεσο⁵ν αὐτοῦ αἱ ἀλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. 8 Εἶπέν τε⁶ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν, “Περίζωσαι⁷ καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου”. Ἐποίησεν δὲ οὕτως. Καὶ λέγει αὐτῷ, “Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι”. 9 Καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει⁸ αὐτῷ,⁹ καὶ οὐκ ἤδει¹⁰ ὅτι ἀληθὲς ἐστὶν τὸ γινόμενον¹¹ διὰ¹² τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὄραμα βλέπειν. 10 Διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον¹³ ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἣτις αὐτομάτη¹⁴ ἠνοίχθη¹⁵ αὐτοῖς· καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ’ αὐτοῦ.

Enter Rhoda

11 Καὶ ὁ Πέτρος, γενόμενος ἐν ἑαυτῷ,¹⁶ εἶπεν, “Νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν¹⁷ Κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλετό¹⁸ με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς¹⁹ προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων”.

¹ εκτενης f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εκτενωσ NA,B [2%] NU || εν εκτενεια D

² υπερ f⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR || περι NB,D [5%] CP,NU

³ εμελλεν f⁵ A,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP || ημελλεν NB [35%] NU

⁴ προαγειν αυτον f⁵ D [25%] || ~ 21 [58%] HF,RP,OC,TR || προαγαγειν 2 A [2%] CP,NU ||

προσαγειν 2 N [8%] || προσαγαγειν 2 B [1%] || ~ 2 προαγαγειν [5%] || two other variants [1%]

⁵ εξεπεσον *rell* || εξεπεσαν NA,B,D [5%] NU || εξεπεσων [3%]

⁶ τε f⁵ NA [85%] HF,RP,OC,TR,CP || δε B,D [15%] NU

⁷ περιζωσαι f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ζωσαι NA,B,D [5%] NU

⁸ ηκολουθει *rell* || ηκολουθη [15%] || ηκολουθι N [1%]

⁹ αυτω f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D [3%] NU

¹⁰ ηδει *rell* || ηδη [12%] || ηδι N || two other variants

¹¹ γινομενον *rell* || γενομενον [5%] CP || γεινομενον B,D

¹² δια *rell* || υπο A [20%]

¹³ ηλθον *rell* || ηλθαν NA,B [1%] NU

¹⁴ αυτοματη *rell* || αυτοματι [15%]

¹⁵ ηνοιχθη f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ηνοιγη A [5%] NU || ηνυγη NB,D || ηνουχθη [4%]

¹⁶ γενομενος εν αυτω f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,D [5%] NU || ~ 2 αυτω 1 B

¹⁷ εξαπεστειλεν f⁵ NA [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο B [4%] [NU]

¹⁸ εξειλετο *rell* || εξειλατο NA,B,D [13%] NU || εξηλατο [7%] || εξιλατο [1%] || ερρυσατο [5%]

¹⁹ της *rell* || --- CP

12 Συνιδών τε¹ ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν² Μαρίας, τῆς μητρὸς Ἰωάννου (τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου), οὓ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι³ καὶ προσευχόμενοι. 13 Κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου⁴ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσῆλθεν παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὄνόματι Ῥόδη. 14 Καὶ ἐπιγνούσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμούσα δὲ ἀπήγγειλεν ἐστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος! 15 Οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον,⁵ “Μαίνη!” Ἡ δὲ δισχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Οἱ δὲ⁶ ἔλεγον, “Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν”.⁷ 16 Ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδον⁸ αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. 17 Κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγῆσατο αὐτοῖς⁹ πῶς ὁ Κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν¹⁰ ἐκ τῆς φυλακῆς. Εἶπεν δέ,¹¹ “Ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα”. Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον.

Poor guards

18 Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο! 19 Ἡρώδης δέ,¹² ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὐρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι. Καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν¹³ Καισάρειαν διέτριβεν.

Herod gets his ‘comeuppance’

20 Ἦν δὲ ὁ Ἡρώδης¹⁴ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν τε¹⁵ παρήσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες Βλάστον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἤτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. 21 Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρώδης, ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν καὶ¹⁶ καθίσας¹⁷ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. 22 Ὁ δὲ

¹ τε *rell* || δε A [15%] || και D || 1 ο πετρος [13%]

² οικιαν **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 της **NA,B,D** [2%] NU

³ συνηθροισμενοι *rell* || 1 αδελφοι [5%] CP

⁴ του πετρου **f**⁵ [90%] HF,RP,TR,CP || αυτου **NA,B,D** [10%] OC,NU

⁵ ειπον *rell* || ειπαν **NA,B** [2%] NU || ελεγον D^v || two other variants [1%]

⁶ δε *rell* || δ TR

⁷ αυτου εστιν **f**⁵ D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **NA,B** [1%] NU

⁸ ειδον *rell* || ειδαν A,B [1%] NU || ιδον [8%] || και ιδοντες D

⁹ αυτοις **f**⁵ B,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **NA** [3%]

¹⁰ αυτον εξηγαγεν (A) *rell* || ~ 21 [13%] OC

¹¹ δε **f**⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁵**NA,B** [3%] NU

¹² δε *rell* || τε A [5%] CP

¹³ την **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵**NA,B,D** [10%] NU

¹⁴ ο ηρωδης **f**⁵ [85%] HF,RP,TR,CP || 2 [11%] OC || --- **NA,B(D)** [4%] NU

¹⁵ τε **f**⁵ [20%] OC,CP || δε **NA,B(D)** [70%] HF,RP,TR,NU || --- [10%]

¹⁶ και **f**⁵ A,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **NB** [5%]

¹⁷ καθισας *rell* || καθισας [20%]

δημος ἐπεφώνει,¹ “Θεοῦ φωνῆ² καὶ οὐκ ἀνθρώπου!” **23** Παραχρήμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔδωκεν³ δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος,⁴ ἐξέψυξεν.

24 Ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ ἠύξανεν καὶ ἐπληθύνετο.

The Gentile Church

25 Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἀντιόχειαν,⁵ πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ⁶ Ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

Missionary journey I—Barnabas and Saul→Paul

13 Ἦσαν δὲ τινες⁷ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφήται καὶ διδάσκαλοι: ὁ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν (ὁ καλούμενος⁸ Νίγερ) καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος,⁹ Μαναὴν τε (Ἡρώδου τοῦ τετράρχου¹⁰ σύντροφος) καὶ Σαῦλος. **2** Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, “Ἀφορίσατε¹¹ δὴ μοι τὸν¹² Βαρνάβαν καὶ τὸν¹³ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς!” **3** Τότε, νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς,¹⁴ ἀπέλυσαν.

¹ επεφωνει *rell* || επεφωνη [18%]

² Θεου φωνη **f**⁵ SA,B(D) [20%] OC,TR,NU || ~ 21 [78%] HF,RP,CP || ~ 2 κυριου [2%]

³ εδωκεν **f**⁵ D [96%] HF,RP,CP || 1 την SA,B [4%] OC,TR,NU

⁴ σκωληκοβρωτος *rell* || σκωληκωβρωτος CP || σκολικοβρωτος [9%] || σκολικοβρωτος [5%] || four further spellings D [4%]

⁵ 1) εἰς αντιοχειαν (**f**⁵=27.8%) (5.1%)

2) απο ιερουσαλημ (**f**⁵=8.9%) D (10.9%)

3) απο ιερουσαλημ εἰς αντιοχειαν (**f**⁵=12.7%) (7.3%)

4) εξ ιερουσαλημ (**f**⁵=1.3%) SA (3.6%) OC,TR

5) εξ ιερουσαλημ εἰς αντιοχειαν (**f**⁵=11.4%) (12.2%) CP

6) εἰς ιερουσαλημ (**f**⁵=36.7%) B (60%) RP,HF,NU [15 out of 29 **f**⁵ MSS are at M. Lavras!]

7) εἰς ιερουσαλημ εἰς αντιοχειαν (**f**⁵=1.3%) (0.6%)
(one other reading) (0.2%)

For a discussion of this set of variants, please see ‘Appendix II’ on page 791.

⁶ καὶ **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [2%] NU || τον D

⁷ τινες **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [4%] NU

⁸ καλουμενος *rell* || επικαλουμενος D [1%] OC

⁹ κυρηναιος *rell* || κυριναιος [20%]

¹⁰ τετραρχου **f**⁵ A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || τετρααρχου S,NU || τραρχου B

¹¹ αφορισατε *rell* || αφορησατε [13%] || two other spellings C [1%]

¹² τον *rell* || 1 τε [5%] TR

¹³ τον **f**⁵ S [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C,D [7%] NU

¹⁴ τας χειρας αυτοις (SC) *rell* || ~ 312 [20%] OC

1st stop—Cyprus

4 Οὗτοι¹ μὲν,² ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου,³ κατήλθον εἰς τὴν⁴ Σελεύκειαν⁵ ἐκεῖθεν⁶ τε⁷ ἀπέπλευσαν εἰς τὴν⁸ Κύπρον. 5 Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι,⁹ κατήγγελλον¹⁰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων (εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην). 6 Διελθόντες δὲ¹¹ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὐρόν¹² τινα μάγον, ψευδοπροφήτην, Ἰουδαῖον ᾧ ὄνομα Βαρήσουν,¹³ 7 ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ, Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. Οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. 8 Ἀντίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ), ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως.

9 Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου καὶ¹⁴ ἀτενίσας εἰς¹⁵ αὐτὸν 10 εἶπεν: “ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ραδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης! Οὐ παύση¹⁶ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς¹⁷ Κυρίου τὰς εὐθείας? 11 Καὶ νῦν ἴδου, χεῖρ¹⁸ Κυρίου ἐπὶ σέ καὶ ἔση τυφλὸς, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ!” Παραχρῆμα δὲ¹⁹ ἐπέπεσεν²⁰ ἐπ’ αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. 12 Τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονός ἐπίστευσεν, ἐκπληττόμενος²¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου.

¹ οὔτοι **F**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αὐτοὶ **NA,C,B** [4%] NU || οἱ D

² μὲν **F**⁵ [20%] || 1 οὖν **NA,B,C,D** [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ πνεύματος του αγιου **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 31 **NA,B,C** [5%] NU || 13 D

⁴ τὴν **F**⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [13%] NU

⁵ σελευκειαν *reII* || σελευκιαν **NA,C,D** [25%]

⁶ εκειθεν *reII* || κακειθεν [30%]

⁷ τε **F**⁵ **NA,B,C** [27%] OC,TR,CP,NU || δε [72%] HF,RP || --- D [1%]

⁸ τὴν **F**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [7%] NU

⁹ σαλαμινι *reII* || σαλαμινη **NA** [15%] || σαλαμεινι B,D || four further spellings [3%]

¹⁰ κατηγγελλον *reII* || κατηγγελον [7%] || κατηνγειλαν D [9%]

¹¹ δε **F**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ολην **NA,B,C,D** [10%] NU

¹² ευρον **F**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ανδρα **NA,B,C,D** [7%] NU

¹³ βαρησουν **F**⁵ A [79%] HF || βαρησους B,C [20%] RP,OC,TR,CP || βαρησου **S** [1%] NU || βαρησουα D

¹⁴ και **F**⁵ P⁴⁵ D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** [10%] NU

¹⁵ εις *reII* || προς OC

¹⁶ παυση *reII* || παυη [10%] || παυσει [2%] || παυει [2%]

¹⁷ οδους **F**⁵ A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του **SB**[NU]

¹⁸ χειρ **F**⁵ P⁴⁵ **NA,B,C** [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 του [5%] TR

¹⁹ δε **F**⁵ A,B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁵ **NC** [2%] NU || --- D [1%]

²⁰ επεπεσεν **F**⁵ C [96%] HF,RP,TR,CP || επεσεν P^{45v} **N(A)B** [4%] OC,NU

²¹ εκπληττομενος **F**⁵ B [35%] || εκπλησομενος P^{45v} **N(A)C,D** [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

On to Pisidian Antioch

13 Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν¹ Παῦλον ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας (Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα).² 14 Αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας.³ καὶ εἰσελθόντες⁴ εἰς τὴν συναγωγὴν τῆ ἡμέρας τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. 15 Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχισυνάγωγοι,⁵ λέγοντες, “Ἄνδρες ἀδελφοί, εἶ⁶ ἔστιν λόγος ἐν ὑμῖν⁷ παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε.”

Paul expounds the Gospel

16 Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν: “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἀκούσατε. 17 Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου⁸ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὑψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ⁹ ἐν γῆ Αἰγύπτῳ,¹⁰ καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. 18 Καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ¹¹ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. 19 Καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῆ Χαναάν, κατεκληρονόμησεν¹² αὐτοῖς¹³ τὴν γῆν αὐτῶν. 20 Καὶ μετὰ ταῦτα (ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα),¹⁴ ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ¹⁵ προφήτου. 21 Κάκειθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαοῦλ, υἱὸν Κίς, ἀνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμίν,¹⁶ ἔτη τεσσαράκοντα.¹⁷ 22 Καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἡγει-

¹ τον f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (P^{45v})NA,B,C,D [5%] NU

² ιεροσολυμα *rell* || ιερουσαλημ CP

³ της πισιδιας f⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || την πισιδιαν (P⁴⁵)NA,B,C [2%] NU

⁴ εισελθοντες f⁵ A,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ελθοντες NB,C [2%]

⁵ προς αυτους οι αρχισυναγωγοι f⁵ [20%] || ~ 3412 NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ ει f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τις NA,B,C,D [5%] NU

⁷ λογος εν υμιν f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,C [10%] NU || λογου σοφιας εν υμειν D

⁸ τουτου f⁵ [95%] HF,RP || 1 ισραηλ NA,C,D [4%] OC,TR,CP,NU || του ισραηλ B [1%]

⁹ εν τη παροικια *rell* || --- CP

¹⁰ αιγυπτω f⁵ C,D [85%] HF,RP,OC,TR,CP || αιγυπτου NA,B [15%] NU

¹¹ τεσσαρακονταετη f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακονταετη NA,B [2%] NU || τεσσερακο-
νταετην C || ετη μ D

¹² κατεκληρονομησεν f⁵ NA,B,C [95%] HF,RP,OC,NU || κατεκληροδοτησεν [5%] TR,CP

¹³ αυτοις f⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB,D [3%] NU

¹⁴ και μετα ταυτα ως ετεσιν τετρακοσίοις και πεντηκοντα f⁵ (91.6%) HF,RP,OC,TR,CP ||

1-5 τριακοσίοις 7-8 (1.1%) || ~ 45678123 NA,B,C (5.5%) NU || ~ 4-8,1 (0.6%) || ~ 5-8,1 (0.6%) ||
1 εως 5 υ' 7 υ' D || two other variants (0.6%)

¹⁵ του f⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NA,B [2%]

¹⁶ βενιαμιν *rell* || βενιαμειν NA,B,C [3%] || βενιαμην [13%]

¹⁷ τεσσαρακοντα f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα NA,B,C [2%] NU || μ D [1%]

ρεν αὐτοῖς τὸν Δαυίδ¹ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, ‘Εὗρον Δαυίδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου’. **23** Τούτου ὁ Θεὸς, ἀπὸ τοῦ σπέρματος, κατ’ ἐπαγγελίαν, ἤγαγεν² τῷ Ἰσραὴλ σωτηρίαν,³ **24** προκηρύξαντος Ἰωάννου, πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, βάπτισμα μετανοίας τῷ⁴ Ἰσραήλ. **25** Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ⁵ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν: ‘Τίνα με⁶ ὑπονοεῖτε εἶναι;⁷ Οὐκ εἰμι ἐγώ—ἀλλ’ ἰδοὺ, ἔρχεται μετ’ ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμι ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.’

26 “Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν: ὑμῖν⁸ ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη.⁹ **27** Οἱ γὰρ κατοικοῦντες¹⁰ Ἱερουσαλήμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν. **28** Καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες, ἠτήσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. **29** Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα¹¹ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. **30** Ὁ δὲ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **31** ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οἵτινές¹² εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν.

32 “Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα: τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, **33** ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν,¹³ ἀναστήσας Ἰησοῦν· ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται:¹⁴ ‘Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά¹⁵ σε’. **34** Ὅτι δὲ

¹ αὐτοῖς τον δαυιδ **F**⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 SA,B [2%] NU || ~ 31 D (TR, not CP, has Δαβιδ throughout.)

² ἠγαγεν **F**⁵ SA,B [75%] HF,RP,OC,NU || ἠγειρεν C,D [25%] TR,CP

³ σωτηριαν **F**⁵ [80%] HF,RP,OC || σωτηρα ιησουν SA,B,C(D) [15%] TR,CP,NU || σωτηρα [5%]

⁴ τῷ **F**⁵ [80%] HF,RP || παντι 1 A [1%] || παντι 1 λαω SB,C,D [19%] OC,TR,NU || παντι 1 λαω του CP

⁵ ο **F**⁵ [65%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C,D [35%] NU

⁶ τινα με **F**⁵ P⁴⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τι εμε SA,B [2%] NU

⁷ ειναι *rell* || --- [14%]

⁸ ὑμιν **F**⁵ P⁴⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ἡμιν SA,B(D) [4%] NU

⁹ ἐξαπεσταλη **F**⁵ SA,B,C [30%] NU || απεσταλη P⁴⁵ D [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ κατοικουντες **F**⁵ C [30%] HF,CP || 1 εν SA,B,D [70%] RP,OC,TR,NU

¹¹ παντα **F**⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || απαντα [5%] TR

¹² οιτινες **F**⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 νυν P⁴⁵(S)A,C [5%] [NU] || 1 αχρι νυν D [1%]

¹³ αυτων ημιν **F**⁵ (96%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || 1 ὑμιν (1.1%) || 1 (1.3%) || ημων SA,B,C,D (1.5%) || one other variant

¹⁴ τω δευτερω γεγραπται **F**⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁵ SA,B,C [4%] NU || 23 (D) [10%]

¹⁵ γεγεννηκα *rell* || γεγενηκα [18%]

ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν¹ εἰς διαφθοράν, οὕτως εἶρηκεν ὅτι ‘Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά’. **35** Διὸ² καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, ‘Οὐ δώσεις τὸν Ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν’. **36** Δαυὶδ μὲν γὰρ, ἰδία γενεᾶ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλή, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδεν διαφθοράν. **37** ὃν δὲ³ ὁ Θεὸς ἤγειρεν οὐκ εἶδεν διαφθοράν. **38** Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται. **39** καὶ⁴ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν⁵ νόμῳ Μωϋσέος⁶ δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστευῶν δικαιούται. **40** Βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ⁷ ἐφ’ ὑμᾶς⁸ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις; **41** “Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε⁹ καὶ ἀφανίσθητε! Ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι¹⁰ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν¹¹ ᾧ¹² οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν’.”

the reaction

42 Ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων,¹³ παρεκάλουν τὰ ἔθνη¹ εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα.²

¹ υποστρέφειν *rell* || 1 αυτων CP

² διο *f*⁵⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || διοτι SA,B [2%] NU || --- D

³ ον δε *rell* || ο 2 D || --- [20%]

⁴ και *f*⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- SA,C [2%]

⁵ εν *f*⁵ SA,B,C,D [20%] NU || 1 τω [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁶ μουσσεος *f*⁵⁵ [25%] || μουσσεως NB,C [35%] HF,RP,OC,CP,NU || μωσσεως A,D [40%] TR

⁷ επελθη *rell* || επελθοι [2%] CP || απελθη S

⁸ εφ υμας *f*⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SB,D [3%] NU

⁹ θαυμασατε *f*⁵ A,B,D [91%] HF,RP,OC,TR,NU || θαυμασατε S [1%] || θαυμασαται C [1%] ||

1 και επιβλεψατε [3%] CP || επιβλεψατε και 1 [4%]

¹⁰ εγω εργαζομαι *f*⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B,D [3%] NU || ο 121 S

¹¹ υμων *f*⁵ D [95%] HF,RP,CP || 1 εργων SA,B,C [5%] OC,TR,NU

¹² ω *f*⁵ [25%] OC,TR || ο SA,B,C,D [70%] HF,RP,CP,NU || ος [5%]

¹³ 1) δε εκ της συναγωγης των ιουδαιων *f*⁵⁵ (60.2%) HF,RP,TR

2) δε αυτων SA,B,C,D (16.2%) NU

3) δε αυτων εκ της συναγωγης των ιουδαιων (20.8%) OC,CP

4) δε αυτων εκ της συναγωγης (2.3%)

(two other readings) (0.4%)

I believe this variant set must be considered along with the presence of τα εθνη after παρεκαλουν, but *TuT* does not include the second set. However, from UBS³ it appears that virtually the same roster of witnesses, including the three ancient versions (!, read variant 2) and omit "the Gentiles". Where then is the Subject of the main verb παρεκαλουν? Presumably for those witnesses it would be the Jews and proselytes who had just heard Paul and wanted to hear it all over again the next Sabbath. So why are they (Jews and proselytes) mentioned overtly again in verse 43? And on what basis would the whole city show up the next week (v. 44)? But to go back to verse 42, why would the first hearers want to hear the same thing (τα ρηματα ταυτα) again anyway? The really interested ones stuck with Paul and Barnabas to learn more (v. 43), just as we would expect.

The witnesses to variants 1) and 3) join in support of "the Gentiles", giving us a strong majority (over 80%). So the Subject of παρεκαλουν is τα εθνη—**they** want a chance to hear the Gospel too,

43 Λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῳ, οἵτινες προσλαλοῦντες³ ἔπειθον ἐπιμένειν αὐτοῦς⁴ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. 44 Τῷ τε⁵ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.⁶ 45 Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ⁷ Παύλου λεγομένοις,⁸ ἀντιλέγοντες καὶ⁹ βλασφημοῦντες.

46 Παρρησιασάμενοι δὲ¹⁰ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον:¹¹ “Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ¹² ἀπωθεῖσθε¹³ αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξιους κρίνετε ἑαυτοῦς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. 47 Οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος: ‘Τέθεικά¹⁴ σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.’” 48 Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον,¹⁵ καὶ ἐδόξαζον¹ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου,² καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

and the whole city turns out. It fits the context perfectly. So, variant 3) appears to be a conflation and the basic reading is variant 1). The witnesses to variant 3), because they have "the Gentiles", are really on the side of variant 1), not 2), so presumably 1) may be viewed as having 80% attestation. For the witnesses to variant 1) the antecedent or referent of ἐξιόντων must be Paul's group, since the Gentiles would presumably address their request to the teacher.

In variant 2) αὐτων presumably serves as Subject of both the participle and the main verb, but in that event the main verb should take precedence and the pronoun should be nominative, not genitive. However one might explain the motivation for such a change—from 1) to 2) and deleting "the Gentiles"—variant 2) is evidently wrong, even though attested by the three ancient versions. Perhaps someone faced with variant 1) took "of the Jews" to be the referent of the participle instead of modifying "synagogue" (like NKJV), and thought it should be Subject of the main verb as well—then, of course, "the Gentiles" were in the way and were deleted. Then 1) might have been shortened to 2) for 'clarity'.

¹ τα εθνη f⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [15%] NU

² τα ρηματα ταυτα f⁵ NA,B,C [50%] HF,OC,TR,NU || 12 [50%] RP || ~ 1 αυτα 2 CP || 23 D

³ προσλαλουντες f⁵ [95%] HF,RP || 1 αυτοις NA,B,C,D [5%] OC,TR,CP,NU

⁴ επιμενειν αυτους f⁵ [20%] || ~ 21 [64%] HF,RP,TR,CP || ~ 2 προσμενειν (N)(A),B,C,D [15%] OC,NU || προσμενειν 2 [1%]

⁵ τε f⁵ B [90%] HF,RP,OC,CP || δε NA,D [10%] TR,NU

⁶ θεου f⁵ B,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου NA,D [4%] NU

⁷ του f⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁸ λεγομενοις f⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλουμενοις NA,B [3%] NU

⁹ αντιλεγοντες και f⁵ D (80%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (19.6%) NU || one other variant (0.4%)

¹⁰ δε f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || τε NA,B,C,D [4%] NU

¹¹ ειπον rell || ειπαν NA,B(D) [3%] NU

¹² δε f⁵ P⁴⁵A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB,D [1%] NU

¹³ απωθεισθε rell || αποθεισθε [20%] || απωθεισθαι (N)A,C,D [5%]

¹⁴ τεθεικα rell || τεθηκα [20%] || τεθικα N

¹⁵ εχαιρον f⁵ NA,B,C,D [49%] OC,TR,NU || εχαρειν [50%] HF,RP,CP || two other variants [1%]

49 Διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. 50 Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ³ τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν⁴ Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν. 51 Οἱ δὲ ἐκτιναζάμενοι⁵ τὸν κονιορτὸν⁶ τῶν ποδῶν αὐτῶν⁷ ἐπ' αὐτοὺς, ἤλθον εἰς Ἰκόνιον. 52 Οἱ δὲ⁸ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ Πνεύματος Ἁγίου.

Iconium

14 Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλήσαι οὕτως ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. 2 Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες⁹ Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. 3 Ἰκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι¹⁰ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ,¹¹ διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. 4 Ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. 5 Ὡς δὲ ἐγένετο ὀρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων, σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι¹² αὐτούς, 6 συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας—Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον—7 κάκει ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι.¹³

Lystra

8 Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος¹⁴ τοῖς ποσὶν ἐκάθητο (χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων,¹⁵ ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει).¹⁶ 9 Οὗτος

¹ εδοξαζον *rell* || εδοξαζεν [30%] || δεξαζαντο D,OC

² κυριου *rell* || θεου B,D [15%] || θεον [6%]

³ και **f**⁵ **ς** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C,D [5%] NU

⁴ τον **f**⁵ [78%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ **ς**A,B,C,D [22%] NU

⁵ εκτιναζαμενοι *rell* || εκτειναζαμενοι [15%]

⁶ κονιορτον *rell* || 1 απο [22%]

⁷ αυτων **f**⁵ D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **ς**A,B,C [10%] NU

⁸ δε **f**⁵ **ς**C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε A,B [3%] NU || γε P⁴⁵

⁹ απειθουντες **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || απειθησαντες (**ς**)A,B(C) [5%] NU || D is wild

¹⁰ μαρτυρουντι *rell* || 1 επι **ς**A[NU]

¹¹ αυτου **f**⁵ **ς**A,B,D [90%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 και C [10%] TR

¹² λιθοβολησαι *rell* || λιθοβολισαι [14%]

¹³ ησαν ευαγγελιζομενοι **f**⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **ς**A,B,D [5%] NU

¹⁴ εν λυστροις αδυνατος **f**⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **ς**B [1%] NU || εκαθητο 3 D || three other variants [2%]

¹⁵ υπαρχων **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **ς**A,B,C,D [5%] NU

¹⁶ περιπεπατηκει **f**⁵ [76%] HF,RP,OC,TR,CP || περιπατησεν **ς**A,B,C [5%] NU || περιπατηκει [12%] || περιπεπατηκει [6%] some TRs || περιπεπατικει D || two further variants

ἤκουεν¹ τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει² τοῦ σωθῆναι, **10** εἶπεν μεγάλη τῆ³ φωνῆ,⁴ “Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός!”⁵ Καὶ ἤλλατο⁶ καὶ περιεπάτει! **11** Οἱ δὲ⁷ ὄχλοι, ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ⁸ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν⁹ Λυκαονιστὶ λέγοντες, “Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς!” **12** Ἐκάλουν τε¹⁰ τὸν μὲν¹¹ Βαρνάβαν, Δία,¹² τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγουμένος τοῦ λόγου. **13** Ὁ δὲ¹³ ἱερεὺς τοῦ Διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν,¹⁴ ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν¹⁵ θύειν.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι, Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν¹⁶ εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες **15** καὶ λέγοντες: “Ἄνδρες! Τί ταῦτα ποιεῖτε? Καὶ¹⁷ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμεν¹⁸ ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν¹⁹ Θεὸν τὸν²⁰ ζῶντα, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· **16** ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἶασεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. **17** Καίτοιγε²¹ οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν²² ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν,¹ οὐρανόθεν ὑμῖν² ὑετοὺς

¹ ἠκουεν **f**⁵ B,C [75%] TR,CP || ἠκουσεν **NA,D** [25%] HF,RP,OC,NU

² πιστιν εχει **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **NA,B,C,D** [5%] NU

³ τη **f**⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NB,C,D** [2%] NU

⁴ φωνη **f**⁵ **NA,B** [95%] HF,RP,OC,TR,NU || 1 σοι λεγω εν τω ονοματι του κυριου ιησου χριστου C,D [5%] CP

⁵ ορθος **f**⁵ **NB,C,D** [45%] HF,OC,TR,CP,NU || ορθως [50%] RP || ορθος A [5%]

⁶ ηλλατο **f**⁵ [30%] || ηλλετο [35%] HF,RP,TR,CP || ηλετο [19%] || ηλατο **NA,B,C** [15%] OC,NU || ανηλατο D || three other variants [1%] (Presumably an unusual form of the 1st aorist that some ‘corrected’ by making it imperfect, while others deleted the ‘extra’ λ.)

⁷ δε **f**⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τε **NA,B** [2%] NU

⁸ ο **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [5%] NU

⁹ την φωνην αυτων *rell* || ~ 312 [30%]

¹⁰ τε *rell* || δε D [11%]

¹¹ μεν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [4%] NU

¹² δια *rell* || διαν [20%]

¹³ ο δε **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ο τε **NA,B** [4%] NU || τοτε C [1%] || οι 2 D

¹⁴ αυτων **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** [5%] NU || αυτοις (D)

¹⁵ ηθελεν *rell* || ηθελον D [35%]

¹⁶ εισεπηδησαν **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εξεπηδησαν **NA,B,C,D** [6%] NU

¹⁷ και *rell* || --- P⁴⁵D [15%]

¹⁸ υμιν εσμεν **f**⁵ C [20%] || ~ 21 P^{45v} **NA,B(D)** [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 2 [20%]

¹⁹ τον **f**⁵ P⁴⁵D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** [6%] NU

²⁰ τον **f**⁵ P⁴⁵ **NA** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C,D [6%] NU

²¹ καιτοιγε **f**⁵ **NA** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καιτοι A,B,C [3%] NU || και γε P⁴⁵D [1%] || two other variants

²² εαυτον **f**⁵ C(D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτον P⁴⁵ **NA,B** [2%] NU

διδούς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.³ **18** Καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.⁴

Paul stoned

19 Ἐπῆλθον⁵ δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν⁶ ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες⁷ αὐτὸν τεθνάναι.⁸ **20** Κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν,⁹ ἀναστὰς εἰσηλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρνάβῃ εἰς Δέρβην.

The return to Antioch

21 Εὐαγγελισάμενοι¹⁰ τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς¹¹ Λύστραν καὶ¹² Ἰκόνιον καὶ¹³ Ἀντιόχειαν, **22** ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι “Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ”. **23** Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ’ ἐκκλησίαν,¹⁴ προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν.¹⁵ **24** Καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς¹⁶ Παμφυλίαν. **25** Καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν.¹⁷ **26** Κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παρα-

¹ ἀγαθοποιῶν **f**⁵D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀγαθουργῶν **NA,B,C** [4%] NU

² ὑμῖν **f**⁵P⁴⁵**NA,B,C,D** [83%] HF,RP,OC,NU || ἡμῖν [15%] TR,CP || --- A [2%]

³ ἡμῶν **f**⁵A [75%] HF,RP,TR,CP || ὑμῶν **NA,B,C,D** [20%] OC,NU || --- [5%]

⁴ αὐτοῖς **f**⁵P⁴⁵**NA,B** [90%] HF,RP,OC,TR,NU || 1 διατριβόντων δε αὐτῶν καὶ διδασκόντων C,D [10%] CP

⁵ ἐπῆλθον *rell* || ἐπῆλθαν **NA,B** [1%] NU || ἀνηλθον P⁴⁵[12%]

⁶ ἐσυραν **f**⁵D [43%] OC,CP || ἐσυρον **NA,B,C** [57%] HF,RP,TR,NU

⁷ νομίσαντες **f**⁵C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || νομιζόντες P⁴⁵**NA,B,D** [4%] NU

⁸ τεθνάναι **f**⁵(D) [94%] HF,RP,OC,TR,CP || τεθνηκεναι **NA,B,C** [6%] NU

⁹ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **f**⁵**NA,B,C** [22%] NU || ~ 312 [55%] HF,RP,OC,TR || ~ αὐτῶν 12 [20%] CP || 12 αὐτοῦ D || 12 αὐτοῦ 3 P⁴⁵ || three other variants [2%]

¹⁰ εὐαγγελισάμενοι *rell* || εὐαγγελιζόμενοι A,D [20%]

¹¹ εἰς **f**⁵D [20%] || 1 τὴν **NA,B,C** [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹² καὶ **f**⁵P⁴⁵D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εἰς **NA,B,C** [5%] NU || 1 το [5%]

¹³ καὶ **f**⁵B,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εἰς **NA,C** [5%] NU

¹⁴ πρεσβυτέρους κατ’ ἐκκλησίαν **f**⁵ [94%] HF,RP,TR,CP || ~ 231 **NA,B,C(D)** [6%] NU || 123 καὶ OC (in small print)

¹⁵ πεπιστευκεισαν *rell* || ἐπεπιστευκεισαν [14%] || πεπιστευκεισαν **NC** || πεπιστευκασιν D [2%] OC || πεπιστευκησαν [1%] || πεπειστευκεισαν A

¹⁶ εἰς **f**⁵A,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τὴν **NA,B,C** [3%] NU

¹⁷ ἀττάλειαν *rell* || ἀταλειαν [15%] || αταλιαν [10%] || ατταλιαν **NA,B,C,D** [8%] || two other spellings

δεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. 27 Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν¹ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. 28 Διέτριβον δὲ ἐκεῖ² χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

The Jerusalem Council

The conflict

15 Καὶ τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι “Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε³ τῷ ἔθει⁴ Μωϋσέως,⁵ οὐ δύνασθε σωθῆναι”. 2 Γενομένης οὖν⁶ στάσεως καὶ ζητήσεως⁷ οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ τινὰς ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. 3 Οἱ μὲν οὖν, προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν⁸ Φοινίκην καὶ⁹ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν· καὶ ἐποιοῦν χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. 4 Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν¹⁰ ὑπὸ¹¹ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησεν μετ' αὐτῶν.¹² 5 Ἐξανέστησαν δὲ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες,¹³ λέγοντες ὅτι “Δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν¹⁴ τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως.”¹⁵

The Council

6 Συνήχθησαν δὲ¹⁶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. 7 Πολλῆς δὲ συζητήσεως¹ γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος

¹ ἀνήγγειλαν **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀνηγγέλλον **NA,B,C** [3%] NU || ἀνήγγειλον **D** || ἀπηγγείλαν [5%]

² ἐκεῖ **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [4%] NU

³ περιτεμνησθε **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || περιτμηθητε **NA,C(D)** [4%] NU || περιθμητε **B**

⁴ εθει **f**⁵ **D** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τω **NA,B,C** [2%] NU || 1 του [3%]

⁵ μωυσεως **f**⁵ [28%] CP || μωυσεως **NB,C** [55%] HF,RP,OC,TR,NU || μωσεως **A,D** [17%]

⁶ ουν **f**⁵ **A** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || δε **P**^{45v} **NB,C,D** [7%] NU

⁷ ζητησεως **f**⁵ **NA,B,C** [95%] HF,RP,OC,CP,NU || συζητησεως [5%] TR

⁸ την **f**⁵ **A** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε **P**⁴⁵ **NB,C** [3%] NU

⁹ και *rell* || 1 την **D** [20%]

¹⁰ ἀπεδεχθησαν **f**⁵ **C** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδεχθησαν **P**^{45v} **NA,B** [3%] NU || παρεδοθησαν **D** || two other variants [1%]

¹¹ υπο **f**⁵ **NA** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || απο **B,C** [1%] NU

¹² αυτων *rell* || 1 και οτι ηνοιξεν τοις εθνεσιν θυραν πιστεως [35%] OC

¹³ πεπιστευκοτες *rell* || πεπιστευκοτων [15%]

¹⁴ παραγγελλειν *rell* || παραγγειλιν [15%] || four further spellings **Σ** [5%]

¹⁵ μωσεως **f**⁵ **A,D** [35%] CP || μωυσεως **P**⁴⁵ **NB,C** [60%] HF,RP,OC,TR,NU || μωυσεως [5%]

¹⁶ δε **f**⁵ **NA,D** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε **B,C** [3%] NU

εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ’ ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο,² διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. **8** Καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δούς αὐτοῖς³ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν· **9** καὶ οὐδὲν⁴ διέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθάριας τὰς καρδίας αὐτῶν. **10** Νῦν οὖν, τί πειράζετε τὸν Θεόν, ἐπιθεῖναι⁵ ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; **11** Ἀλλὰ, διὰ τῆς χάριτος τοῦ⁶ Κυρίου Ἰησοῦ⁷ πιστεύομεν σωθῆναι, καθ’ ὃν τρόπον κάκεῖνοι.”

12 Ἐσίγησεν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος⁸ καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι’ αὐτῶν. **13** Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων: **14** “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν ἐπὶ⁹ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. **15** Καὶ τούτω¹⁰ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται: **16** ‘Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν· καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν· **17** ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη—ἐφ’ οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ’ αὐτούς—λέγει Κύριος ὁ¹¹ ποιῶν ταῦτα πάντα.’¹² **18** Γνωστὰ ἀπ’ αἰῶνός ἐστιν τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.¹³ **19** Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν, **20** ἀλλ’¹⁴ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ

¹ συζητησεως f⁵⁵ (C,D) [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ζητησεως P⁴⁵ NA,B [5%] NU

² ο θεος εν υμιν εξελεξατο f⁵⁵ [30%] || 123 ημιν 5 [55%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 ημιν 5 [5%] || 125 (1.5%) || ~ 34512 NA,B,C [5%] NU || ~ 3 ημιν 512 [1%] || ~ 3 ημιν 125 [1%] || ~ ημιν 125 (D) [1%]

³ αυτοις f⁵⁵ C(D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁴ ουδεν f⁵⁵ NA,C,D [40%] HF,RP,OC,TR,CP || ουθεν B [60%] NU

⁵ επιθειναι rell || επιθηναι [22%]

⁶ του rell || --- [5%] TR

⁷ ιησου f⁵⁵ NA,B [95%] HF,RP,OC,NU || 1 χριστου C,D [5%] TR,CP

⁸ παν το πληθος rell || ~ 23 απαν CP || απαν 23 [2%] || 23 [1%]

⁹ επι f⁵⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [13%] NU

¹⁰ τουτω rell || τουτο [25%] || ουτως D

¹¹ ο f⁵⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB,D [2%] NU

¹² ταυτα παντα f⁵⁵ [48%] HF,RP,OC,TR || ~ 21 [45%] CP || 1 NA,B,C,D [7%] NU

¹³ εστιν (εισιν 6%; -ε. A 1%) τω θεω (κυριω A,D 2.5%) παντα (-π. A,D 2.5%) τα εργα (το εργον A,D 1%) αυτου f⁵⁵ (A,D) [90%] HF,RP,OC,TR || --- NB,C [5%] NU || CP gives the whole verse as: α εστι γνωστα απ αιωνος αυτω (5%)

¹⁴ αλλ f⁵⁵ P⁴⁵ B,C [55%] || αλλα NA [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

ἀπέχεσθαι ἀπὸ¹ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων² καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. **21** Μωσῆς³ γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.”

The edict

22 Τότε ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν⁴ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ: Ἰούδαν (τὸν ἐπικαλούμενον⁵ Βαρσαββᾶν)⁶ καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς. **23** γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε:⁷ “Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ⁸ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ⁹ Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν: Χαίρειν. **24** Ἐπειδὴ¹⁰ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν¹¹ ἐξεληθόντες¹² ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγους, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον¹³—οἷς οὐ διεστείλαμεθα—**25** ἔδοξεν ἡμῖν, γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένοις¹⁴ ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ,¹⁵ **26** ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **27** Ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. **28** Ἐδοξεν γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι,¹⁶ καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βᾶρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων:¹⁷

¹ ἀπο **f**⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵SB,D [2%] NU

² εἰδώλων *rell* || εἰδολων [20%]

³ μωσῆς **f**⁵ P⁴⁵A [35%] TR || μωυσης SB,C,D [65%] HF,RP,OC,CP,NU

⁴ σὺν **f**⁵ D [93%] HF,RP,CP || 1 τῷ SA,B,C [7%] OC,TR,NU

⁵ ἐπικαλούμενον **f**⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || καλούμενον P⁴⁵SA,B,C,D [13%] NU

⁶ βαρσαββαν **f**⁵ [50%] TR || βαρσαββαν SA,B,C(D) [50%] HF,RP,OC,CP,NU

⁷ τάδε **f**⁵ (C,D) (97.7%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵SA,B (1.3%) NU || ταυτα (0.8%) || one other variant

⁸ καὶ οἱ **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C,D [3%] NU

⁹ κατὰ **f**⁵ [20%] || 1 τὴν SA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁰ ἐπειδὴ *rell* || ἐπιδη D [14%] || ἐπι δε S [1%]

¹¹ ἐξ ἡμῶν **f**⁵ A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || --- [4%] CP || 1 ὑμῶν S [1%]

¹² ἐξεληθόντες **f**⁵ A(C)D (95%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ἐλθόντες (3.3%) || --- SB (1.7%)

¹³ λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον **f**⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵SA,B [4%] NU

¹⁴ ἐκλεξαμένοις **f**⁵ P⁴⁵v A,B [35%] CP,NU || ἐκλεξαμένους SC,D [65%] HF,RP,OC,TR

¹⁵ παυλῳ *rell* || παυλου [5%] CP

¹⁶ ἁγίῳ πνεύματι **f**⁵ C,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 τῷ 1 SA,B [5%] NU

¹⁷ τῶν ἐπάναγκες τούτων **f**⁵ [63%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 B,C [30%] NU || 12 (A) [5%] || ~ 32 (S)D [2%]

29 ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ¹ καὶ πορνείας·² ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε.³ Ἐρρωσθε.”

Good results

30 Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἦλθον⁴ εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλήθος ἐπέδωκαν⁵ τὴν ἐπιστολήν. 31 Ἀναγνόντες⁶ δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. 32 Ἰούδας τε⁷ καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφήται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς καὶ ἐπεστήριξαν. 33 Ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ’ εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.^{8,9} 35 Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι, μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν, τὸν λόγον τοῦ Κυρίου.

Missionary journey II—Paul and Silas

Paul and Barnabas separate

36 Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας εἶπεν Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν,¹⁰ “Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν¹¹ κατὰ πάσαν πόλιν¹² ἐν αἷς κατηγοίλαμεν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πῶς ἔχουσιν”. 37 Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο¹³ συμπαραλαβεῖν καὶ¹⁴ Ἰωάννην (τὸν καλούμενον¹ Μᾶρ-

¹ πνικτοῦ **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πνικτων **NA,B,C** [3%] NU || --- D

² πορνείας *reII* || 1 και οσα μη θελετε εαυτοις γινεσθαι ετεροις μη ποιειν (ποιειτε CP) D [5%] (CP)

³ πράξετε *reII* || πραξατε (D) [8%] CP || four other variants C [2%]

⁴ ἦλθον **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηλθον **NA,B,C(D)** [6%] NU || απηλθον [4%]

⁵ ἐπέδωκαν *reII* || εδωκαν [25%] || one other variant

⁶ αναγνοντες *reII* || αναγνωντες [15%]

⁷ τε *reII* || δε D [5%] [some TRs]

⁸ αποστολους **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αποστειλιαντας αυτους A,B,C,D [5%] NU || αποστειλιαντας εαυτους **N**

⁹ 1) (omit verse 34)

f⁵ **NA,B** (70.8%) HF,RP,NU

2) εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτου

(20.3%) OC,TR (OC is in small print)

3) εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτοθι

(7.5%) CP

4) εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτους

C(D) (1%)

(two other readings)

(0.4%)

(RP, HF, NU agree that variant 1) is correct, and indeed verse 33 seems to require that Silas returned to Jerusalem: “they were sent back . . . to the apostles”, and “they” refers to Judas and Silas. The ‘problem’ is that in verse 40 Paul chooses Silas to accompany him, so he had to be in Antioch, not Jerusalem. Accordingly the longer reading was created to solve the ‘problem’. The “some days” of verse 36 could well have been a month or two. From Antioch to Jerusalem would be a trip of some 400 miles. Silas had time to go to Jerusalem and get back to Antioch.)

¹⁰ παυλος προς βαρναβαν **f**⁵ (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 **NA,B,C** [2%] NU || ~ 23 ο 1 [2%]

¹¹ ημων **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** [10%] NU

¹² πασαν πολιν **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **NA,B,C** [3%] NU

¹³ εβουλευσατο **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || εβουλετο **NA,B,C** [5%] NU || εβουλευετο D || two other variants [2%]

¹⁴ και **f**⁵ A,C [39%] || 1 τον **NB** [3%] NU || τον [50%] HF,RP,OC,TR,CP || --- D [8%]

κον). 38 Παῦλος δὲ ἤξιου, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον μὴ συμπαραλαβεῖν² τοῦτον. 39 Ἐγένετο οὖν³ παροξυσμός ὥστε χωρισθῆναι⁴ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Τόν τε⁵ Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπεύσαι εἰς Κύπρον· 40 Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθεν, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ⁶ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. 41 Διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν,⁷ ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

Paul finds Timothy

16 Κατήντησεν δὲ⁸ εἰς Δέρβην καὶ⁹ Λύστραν. Καὶ ἰδοὺ, μαθητὴς τις ἦν ἐκεῖ¹⁰ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς τινος¹¹ Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἑλλήνος· 2 ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. 3 Τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελεθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἥδεσαν¹² γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἑλληνας¹³ ὑπῆρχεν. 4 Ὡς δὲ διεπορεύοντο¹⁴ τὰς πόλεις παρεδίδουν¹⁵ αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα—τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν¹⁶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ.¹⁷ 5 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

¹ καλουμενον *rell* || επικαλουμενον C,D [20%] OC

² συμπαραλαβεῖν **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || συμπαραλαμβάνειν P^{45v}(NA,B,C) [8%] NU || D is wild

³ οὖν **f**⁵ C [90%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁵NA,B,D [10%] NU

⁴ χωρισθῆναι **f**⁵ [20%] || αποχωρισθῆναι NA,B,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || four other variants [5%]

⁵ τε *rell* || δε [20%] || τότε D

⁶ θεου **f**⁵ P⁴⁵C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κυρίου NA,B(D) [3%] NU

⁷ κιλικίαν **f**⁵ NA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || την 1 B,D [2%] [NU] || της κιλικιας P⁴⁵

⁸ δε **f**⁵ NC [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁵A,B [5%] [NU] || --- D

⁹ και **f**⁵ C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εις NA,B [4%] NU

¹⁰ εκει *rell* || --- CP

¹¹ τινος **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [10%] NU (OC is in small print)

¹² ηδεσαν **f**⁵ [22%] || ηδειςαν NA,B,C,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ηδησαν [10%] || two other variants [3%] (Imperfect or Pluperfect? The Imperfect fits the context better.)

¹³ τον πατερα αυτου οτι ελληνας **f**⁵ P^{45v}D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 45 ο πατηρ 3 NA,B,C [5%] NU

¹⁴ διεπορευοντο *rell* || επορευοντο [10%] CP || διερχομενοι D

¹⁵ παρεδιδουν **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδιδουσαν P^{45v}NA,B,D [4%] NU || παρεδιδουσαν C || παρεδιδωσαν [1%]

¹⁶ των **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [10%] NU

¹⁷ ιερουσαλημ **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμοις NA,B,C [4%] NU

The 'Macedonian call'

6 Διελθόντες¹ δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν² Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαλήσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, 7 ἐλθόντες³ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπέιραζον κατὰ⁴ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι,⁵ καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα.⁶ 8 Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρωάδα.

9 Καὶ ὄραμα διὰ τῆς⁷ νυκτὸς ὄφθη τῷ Παύλῳ:⁸ ἀνὴρ τις ἦν Μακεδὼν⁹ ἐστῶς,¹⁰ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, “Διαβὰς εἰς τὴν¹¹ Μακεδονίαν,¹² βοήθησον ἡμῖν”. 10 Ὡς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν¹³ Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος¹⁴ εὐαγγελίσασθαι αὐτούς.

Philippi

11 Ἀναχθέντες οὖν¹⁵ ἀπὸ τῆς¹⁶ Τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς τὴν¹⁷ Σαμοθράκην, τῇ τε¹⁸ ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν.¹⁹ 12 ἐκειθὲν τε²⁰ εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν πρώτη τῆς²¹ μερίδος τῆς²² Μακεδονίας πόλις, κολωνεία.²³

¹ διελθοντες f⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP || διηλθον NA,B,C,D [20%] NU

² τὴν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [5%] NU

³ ἐλθοντες f⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε NA,B,C,D [20%] NU

⁴ κατὰ f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰς NA,B,C,D [10%] NU

⁵ πορεύεσθαι f⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πορευθῆναι NA,B [3%] NU

⁶ πνευμα f⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ἰησου NA,B,D [6%] NU || 1 κυρίου C

⁷ τῆς f⁵ NC [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B,D [2%]

⁸ ὄφθη τῷ παυλῷ f⁵ A,C,D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NB [4%] NU || εφανη 23 [2%]

⁹ τις ἦν μακεδων f⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 (NA)B(C) [4%] NU || 13 [5%] || ~ 31 D [1%] || two other variants [1%]

¹⁰ ἐστῶς f⁵ (D) [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 καὶ NA,B,C [10%] NU

¹¹ τὴν f⁵ [20%] || --- NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹² μακεδονίαν *rell* || μακεδωνίαν [6%] CP || μακαιδονίαν A [1%] (CP has the same vowel shift in verses 10 and 12.)

¹³ τὴν f⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [25%] NU || D is wild

¹⁴ κύριος f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || θεος NA,B,C [5%] NU

¹⁵ οὖν f⁵ B,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || δε NA [4%] NU || --- D [1%]

¹⁶ τῆς f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [7%] NU

¹⁷ τὴν f⁵ [20%] || --- NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ τε f⁵ [90%] HF,RP,TR,CP || δε NA,C [10%] OC,NU || δ B || καὶ D

¹⁹ νεάπολιν f⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || νεαν πολιν NA,B [3%] NU

²⁰ ἐκειθεν τε f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || κακειθεν NA,B(C)D [5%] NU || 1 δε [5%]

²¹ πρώτη τῆς f⁵ NA,C [84%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 B [16%] || κεφαλή D || πρώτης [none!] [NU] (NU has a conjecture)

²² μερίδος τῆς *rell* || 1 NA,C [10%] || --- D [10%] (homoioteleuton)

²³ κολωνεία f⁵ [82%] HF,RP,CP || κολωνία NB,C,D [12%] OC,TR,NU || κωλωνεία [5%] || κωλωνία A || three other variants [1%]

Ἦμεν δὲ ἐν αὐτῇ¹ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. 13 Τῇ τε ἡμέρα τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως² παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομιζέτο³ προσευχῆ⁴ εἶναι, καὶ καθίσαντες⁵ ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξίν. 14 Καὶ τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις⁶ πόλεως Θυατείρων,⁷ σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν,⁸ ἧς ὁ Κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. 15 Ὡς δὲ ἐβαπτίσθη αὐτῇ,⁹ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα, “Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι,¹⁰ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μέναιτε”.¹¹ Καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

prison

16 Ἐγένετο δὲ, πορευομένων ἡμῶν εἰς¹² προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα¹³ Πύθωνος ἀπαντῆσαι¹⁴ ἡμῖν, ἣτις ἐργασίαν πολλὴν παρείχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. 17 Αὕτη κατακολουθήσασα¹⁵ τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ¹⁶ ἔκραζεν¹⁷ λέγουσα, “Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν¹⁸ ἡμῖν¹⁹ ὁδὸν σωτηρίας!” 18 Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας! Διαπονηθεὶς δὲ ὁ²⁰ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν, “Παραγγέλλω²¹ σοι ἐν τῷ¹ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελεθεῖν ἀπ’ αὐτῆς!” Καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.

¹ αὐτῇ **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,CP || ταυτη **SA,B,C,D** [6%] TR,NU || one other variant

² πολεως **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πυλης **SA,B,C,D** [5%] NU

³ ἐνομιζέτο **f**⁵ A [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐνομιζομεν B [2%] NU || ἐνομιζαμεν C || ἐνομιζεν **S** [1%] || ἐδοκει D

⁴ προσευχη **f**⁵ A,B,D [84%] HF,RP,OC,TR,CP || προσευχην **SC** [2%] NU || ευχη [14%]

⁵ καθισαντες *rell* || καθησαντες [10%] || καθεισαντες A

⁶ πορφυροπωλις *rell* || πορφυροπολις [30%] || πορφυροπωλις A || πορφυροπολις [3%] || one other variant

⁷ θυατειρων *rell* || θυατηρων [25%] || three other variants [1%]

⁸ ηκουεν *rell* || ηκουσεν D [30%]

⁹ αὐτῇ **f**⁵ [20%] || --- **SA,B,C,D** [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁰ τω κυριω ειναι *rell* || ~ 312 [5%] CP || 3 [5%]

¹¹ μεινατε **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || μενετε **P**⁴⁵**SA,B,D** [3%] NU || μινατε C || μενεται [1%]

¹² εις **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την **P**⁴⁵**SA,B,C** [5%] NU

¹³ πυθωνος **f**⁵ **P**⁴⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πυθωνα **SA,B,C,D** [3%] NU

¹⁴ απαντησαι **f**⁵ A,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || υπαντησαι **P**⁴⁵**SB,C** [4%] NU

¹⁵ κατακολουθησασα **f**⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || κατακολουθουσα **SB,D** [2%] NU || κατακολουθουσαν **P**⁴⁵

¹⁶ τω σιλα **f**⁵ [40%] OC || ἡμιν **P**⁴⁵**SA,B,C(D)** [60%] HF,RP,TR,CP,NU (Who was put in prison?)

¹⁷ εκραζεν *rell* || εκραξε [17%] CP || εκραζον D

¹⁸ καταγγελουσιν *rell* || καταγγελουσιν [30%] || ευαγγελιζοντες D

¹⁹ ἡμιν **f**⁵ A,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP || υμιν **SB(D)** [20%] NU

²⁰ ο **f**⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁵**SA,B** [2%] NU

²¹ παραγγελλω *rell* || παραγγελω C [18%]

19 Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξήλθεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν² Σίλαν εἴλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, 20 καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπον,³ “Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, 21 καὶ καταγγέλλουσιν⁴ ἔθνη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχασθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσιν”. 22 Καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ’ αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρρήξαντες⁵ αὐτῶν τὰ ἱμάτια⁶ ἐκέλευον ῥαβδίσειν. 23 Πολλὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. 24 ὃς, παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφώς,⁷ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν⁸ φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο⁹ εἰς τὸ ξύλον.

the jailor converts

25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνον τὸν Θεόν ἐπηκροῶντο¹⁰ δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοιοι. 26 Ἄφνω δὲ σεισμός ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου.¹¹ ἀνεψόχθησάν¹² δὲ¹³ παρακρήμα αἱ θύραι πᾶσαι καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. 27 Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεψογμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος¹⁴ μάχαιραν, ἔμελλεν¹⁵ ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.

28 Ἐφώνησεν δὲ φωνῇ μεγάλη ὁ Παῦλος¹⁶ λέγων, “Μηδὲν πράξις¹⁷ σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γὰρ ἐσμεν ἐνθάδε!” 29 Αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσπηδήσεν¹⁸ καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ¹ Σίλῳ.

¹ τω f⁵D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [7%] NU

² τον rell || --- C,D [5%] CP

³ ειπον rell || ειπαν NA,B [2%] NU

⁴ καταγγελλουσιν rell || καταγγελουσιν [25%] || one other variant

⁵ περιρρηξαντες f⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP || περιρηξαντες NA,B,C,D [18%] NU

⁶ αυτων τα ιματια rell || ~ 231 [1%] CP

⁷ ειληφως f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || λαβων NA,B,C,D [5%] NU

⁸ εσωτεραν rell || εσωτεραν [12%] CP

⁹ αυτων ησφαλισατο f⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NA,B,C [3%] NU

¹⁰ επηκροωντο rell || επικροωντο [40%]

¹¹ δεσμοτηριου rell || δεσμοτηριου [14%]

¹² ανεωχθησαν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ηνεωχθησαν B,C,D [3%] NU || ηνοιχθησαν NA [2%]

¹³ δε f⁵ NA,B,D [30%] NU || τε C [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ σπασαμενος f⁵ NA [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την B,C,D [2%] [NU]

¹⁵ εμελλεν f⁵D [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ημελλεν NA,B,C [15%] NU

¹⁶ φωνη μεγαλη ο παυλος f⁵D (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2134 A (0.8%) [NU] || ~ 3412 (3.5%)

|| ~ 214 [1%] || 124 NC (3.1%) || ~ 421 B || three other variants (1%)

¹⁷ πραξις rell || πραξεις [13%] || one other variant

¹⁸ εισεπηδησεν rell || εισεπιδησεν [5%] CP

30 Καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη, “Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ?”
31 Οἱ δὲ εἶπον,² “Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν³ καὶ σωθήσῃ, σὺ καὶ ὁ οἶκός σου”. **32** Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ πᾶσιν⁴ τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. **33** Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες⁵ παραχρῆμα. **34** Ἀναγαγὼν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ⁶ παρέθηκεν τράπεζαν, καὶ ἠγαλλίατο,⁷ πανοικί⁸ πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ.

magistrates rebuked

35 Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες, “Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους”. **36** Ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους⁹ πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι “Ἀπεστάλκασιν¹⁰ οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἐξεληθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ”. **37** Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς: “Δήραντες¹¹ ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον¹² εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν? Οὐ γάρ! Ἀλλὰ¹³ ἐλθόντες αὐτοὶ¹⁴ ἐξαγαγέτωσαν!” **38** Ἀνήγγειλαν¹⁵ δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδούχοι τὰ ῥήματα ταῦτα· ἐφοβήθησαν δὲ¹⁶ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν. **39** καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἡρώτων ἐξελεθῆν¹⁷ τῆς¹⁸ πόλεως.

¹ τῶ f⁵ NA [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C,D [2%]

² εἶπον rell || εἶπαν NA,B,D [3%] NU

³ χριστον f⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁴ καὶ πασιν f⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || συν 2 A,C,D [6%] NU || συμπασιν P⁴⁵ NA [2%] || συ πασιν B

⁵ αὐτου παντες f⁵ (A)C,D (89.6%) HF,RP,OC,TR,NU || 1 απαντες NB (4.1%) || 1 ολος P⁴⁵ || 1 (3.9%) CP || αυτω 2 (1.9%) || one other variant

⁶ αυτου f⁵ NA(D) [80%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵B,C [20%] NU

⁷ ηγαλλιατο f⁵ C,D [70%] HF,RP,OC || ηγαλλιασατο NA,B [30%] TR,CP,NU

⁸ πανοικι f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || πανοικει P⁴⁵ NA,B,C [4%] NU || D is wild

⁹ τουτους f⁵ NA [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C,D [1%]

¹⁰ απεσταλκασιν f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || απεσταλκαν P⁴⁵ NA,B [2%] NU || απεστειλαν C [1%]

¹¹ δηραντες f⁵ [32%] CP || δειραντες A,B,D [67%] HF,RP,OC,TR,NU || διραντες NA [1%]

¹² εβαλον rell || εβαλαν B,D,NU

¹³ αλλα rell || αλλ [23%]

¹⁴ αυτοι f⁵ [75%] HF,RP || 1 ημας P⁴⁵ NA,B,D [25%] OC,TR,CP,NU

¹⁵ ανηγγειλαν f⁵ [65%] HF,RP,OC,TR,CP || απηγγειλαν P⁴⁵ (NA)A,B,D [35%] NU

¹⁶ εφοβηθησαν δε f⁵ P⁴⁵ NA,B [20%] NU || ~ και 1 [80%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (D)

¹⁷ εξελθειν f⁵ P^{45v} (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || απελθειν (NA)A,B [4%] NU

¹⁸ της f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || απο 1 NA,B [5%] NU || εκ 1 D [2%]

40 Ἐξεληθόντες δὲ ἀπὸ¹ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς² τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς παρεκάλεσαν αὐτούς³ καὶ ἐξῆλθον.

Thessalonica

17 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ⁴ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ⁵ συναγωγή τῶν Ἰουδαίων. **2** Κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ, εἰσῆλθεν πρὸς αὐτούς καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο⁶ αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, **3** διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι “οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός⁷ ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν”. **4** Καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπεισθήσαν καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλῳ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ,⁸ γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγα.

5 Προσλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦντες⁹ τῶν ἀγοραίων ἀνδρας τινὰς¹⁰ πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε¹¹ τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος,¹² ἐζήτησαν αὐτοὺς ἀγαγεῖν¹³ εἰς τὸν δῆμον. **6** Μὴ εὐρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον¹⁴ τὸν¹⁵ Ἰάσονα¹⁶ καὶ τινὰς ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι “Οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεσιν, **7** οὐς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν,¹⁷ βασιλέα ἕτερον λέγοντες¹⁸ εἶναι¹⁹—Ἰησοῦν.” **8** Ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας

¹ ἀπο f⁵ sB [20%] NU || εκ A,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

² πρὸς *rell* || εἰς [5%] TR

³ τοὺς ἀδελφοὺς παρεκάλεσαν αὐτούς f⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 sA,B [2%] NU

⁴ καὶ f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τὴν sA,B [4%] NU

⁵ ἡ f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B,D [4%] NU

⁶ διελέγετο f⁵ [92%] OC,TR,CP || διελεξατο sA,B [5%] HF,RP,NU || διελεχθη D [3%]

⁷ ἰησοῦς ὁ χριστός f⁵ [20%] || ~ 231 [75%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2321 B[NU] || 13 s [3%] || ~ 31 A,D [2%]

⁸ πλῆθος πολὺ f⁵ sA,B,D [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ προσλαβόμενοι δε οἱ ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦντες f⁵ [75%] HF,RP,CP || ~ ζηλωσαντες 23456 καὶ 1 [12%] || ~ ζηλωσαντες 234 καὶ 1 sA,B [5%] NU || ~ ζηλωσαντες 2564 καὶ 1 [3%] TR || ~ ζηλωσαντες 234 καὶ 156 [3%] || ~ 12364 [2%] || ~ 3264 συστρεψαντες D || ~ 12364 OC

¹⁰ ἀνδρας τινὰς f⁵ sA,B [20%] NU || ~ 21 s(D) [75%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 [5%]

¹¹ ἐπιστάντες τε f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ καὶ 1 sA,B(D) [5%] NU || 1 [5%]

¹² ἰασονος *rell* || ἰασωνος A,D [30%]

¹³ ἀγαγεῖν f⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || προαγαγεῖν sA,B [6%] NU || αναγαγεῖν [3%] || προσαγαγεῖν [2%] || ἐξαγαγεῖν D

¹⁴ ἐσυρον *rell* || ἐσυραν D [13%] || ευρον s || one other variant

¹⁵ τον f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B,D [5%] NU

¹⁶ ἰασονα *rell* || ἰασωνα [30%] || ἰσωναν D

¹⁷ πρασσοουσιν f⁵ sA,B,D [91%] HF,RP,OC,NU || πραττουσιν [7%] TR,CP || ταρασσοουσιν [2%]

¹⁸ ἕτερον λεγοντες f⁵ sA,B [30%] OC,NU || ~ 21 D [70%] HF,RP,TR,CP

¹⁹ εἶναι *rell* || --- CP

ἀκούοντας ταῦτα. **9** Καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος¹ καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.

Berea

10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως, διὰ τῆς νυκτός,² ἐξέπεμψαν τὸν τε³ Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροϊαν·⁴ οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν Ἰουδαίων.⁵ **11** Οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν⁶ ἐν Θεσσαλονίκῃ,⁷ οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας,⁸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφὰς εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. **12** Πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων, γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν, οὐκ ὀλίγοι. **13** Ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ⁹ Βερροϊᾷ¹⁰ κατηγγέλη¹¹ ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦλθον κάκει, σαλεύοντες¹² τοὺς ὄχλους. **14** Εὐθέως δὲ, τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς¹³ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὑπέμενον¹⁴ δὲ¹⁵ ὁ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. **15** Οἱ δὲ καθιστῶντες¹⁶ τὸν Παῦλον ἤγαγον αὐτὸν¹⁷ ἕως Ἀθηνῶν· καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ¹⁸ Τιμόθεον ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσιν πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν.

Athens

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο¹⁹ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι¹ κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν.

¹ ιασονος *rell* || ιασωνος D [30%]

² δια της νυκτος **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 13 P⁴⁵ NB,D [4%] NU || --- A [1%]

³ τε *rell* || --- D [2%] CP || two other variants [2%]

⁴ βερροϊαν **f**⁵ [30%] || βερροϊαν P⁴⁵ SA,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁵ απηεσαν των ιουδαιων **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,CP || ~ 231 SA,B,D [5%] TR,NU || 23 P⁴⁵

⁶ των *rell* || 1 αλλων CP

⁷ θεσσαλονικη *rell* || θεσσαλονικη [22%] || θεσσαλονεικη P⁴⁵B || two other spellings

⁸ προθυμιας **f**⁵ P⁴⁵ SA(D) [25%] NU || 1 το B [75%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ τη *rell* || --- [5%] CP

¹⁰ βερροϊα **f**⁵ [30%] || βερροϊα SA,B(D) [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹¹ κατηγγελη *rell* || κατηγγελη [15%] || κατηγγελει [12%] || three other variants [2%]

¹² σαλευοντες **f**⁵ P⁴⁵ (67.6%) HF,RP,OC,TR,CP || σαλευσοντες [10%] || 1 και ταρασσοντες SA,B(D) (22.2%) NU || one other variant

¹³ ὡς **f**⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || εως SA,B [4%] NU || --- D [7%]

¹⁴ υπεμενον **f**⁵ [76%] HF,RP,OC,TR,CP || υπεμενεν [10%] || υπεμειναν P⁴⁵(S)B [8%] NU || υπεμεινεν A,D [3%] || επεμειναν [2%] || two other variants [1%]

¹⁵ δε **f**⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁵ SA,B [7%] NU

¹⁶ καθιστωντες **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || καθιστανοντες A,B [1%] NU || καθισπαντες S || καταστανοντες P⁴⁵D

¹⁷ αυτον **f**⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ SA,B,D [12%] NU

¹⁸ και **f**⁵ A,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τον P⁴⁵ NB [3%] NU

¹⁹ παρωξυνετο *rell* || παροξυνετο [14%]

17 Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. 18 Τινὲς δὲ καὶ² τῶν Ἐπικουρείων³ καὶ τῶν⁴ Στωϊκῶν⁵ φιλοσόφων συνέβαλον⁶ αὐτῷ. Καὶ τινες ἔλεγον, “Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν;” Οἱ δέ, “Ἐένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι”—ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο.⁷ 19 Ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ⁸ ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγαγον λέγοντες: “Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἢ καινὴ αὕτη ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχὴ? 20 Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι⁹ ταῦτα εἶναι.” 21 (Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημῶντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν¹⁰ ἢ λέγειν τι καὶ¹¹ ἀκούειν¹² καινότερον.)

The Areopagus

22 Σταθεὶς δὲ ὁ¹³ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη: “Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ· 23 διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εἶδρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο: ‘Ἀγνώστῳ Θεῷ’. “Ὀν¹⁴ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον¹⁵ ἐγὼ καταγγέλλω¹⁶ ὑμῖν: 24 Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος, οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων,¹⁷ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, 25 οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων¹⁸ θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδούς¹⁹ πᾶσιν ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ¹ πάντα.

¹ θεωρουντι f⁵ D [87%] HF,RP,OC,TR,CP || θεωρουντος NA,B [5%] NU || θεωρουντος [7%] || θεωρουντες [1%]

² και f⁵ NA,B,D [85%] HF,RP,CP,NU || --- [15%] OC,TR

³ επικουρειων rell || επικουριων NA,B,D [22%]

⁴ των f⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [7%] NU

⁵ στωικων f⁵ B [60%] TR,CP || στωικων NA,D [40%] HF,RP,OC,NU

⁶ συνεβαλον f⁵ [50%] || συνεβαλλον NA,B [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || συνελαβον D

⁷ ευηγγελιζετο f⁵ NB [75%] HF,RP,CP,NU || 1 αυτοις A [20%] OC || αυτοις 1 [5%] TR || --- D

⁸ αυτου rell || αυτον (D) [8%] || του παυλου [5%] || αυτους [3%]

⁹ τι αν θελοι f⁵ D [89%] HF,RP,OC,TR,CP || τινα θελει NA,B [4%] NU || τινα 2 [2%] || 12 θελει [5%]

¹⁰ ευκαιρουν f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ηυκαιρουν (N)A,B,D [10%] NU

¹¹ και f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || η NA,B,D [2%] NU

¹² ακουειν f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τι NA,B [2%] NU

¹³ ο f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NA,B [5%]

¹⁴ ον f⁵ (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ο NA,B,D (2.3%) NU

¹⁵ τουτον f⁵ (98.3%) HF,RP,OC,TR,CP || τουτο NA,B,D (1.7%) NU

¹⁶ καταγγελλω rell || καταγγελω [25%] || κατεγγελλω A

¹⁷ κυριος υπαρχων f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NA,B [5%] NU

¹⁸ ανθρωπων f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπινων (N)A,B,D [5%] NU

¹⁹ αυτους διδους rell || δους [18%]

26 Ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς αἵματος² πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον³ τῆς γῆς, ὀρίσας προστεταγμένους⁴ καιροὺς καὶ τὰς ὀροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, 27 ζητεῖν τὸν Κύριον,⁵ εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὗροιεν, καὶ γέ⁶ οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· 28 ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· Ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς⁷ ποιητῶν εἰρήκασιν, ‘Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν’. 29 Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ—χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου—τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. 30 Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν⁸ πανταχοῦ μετανοεῖν, 31 διότι⁹ ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἣ ἔλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὄρισεν· πίστιν παρασχῶν¹⁰ πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.”

32 Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον,¹¹ “Ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου”. 33 Καὶ¹² οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. 34 Τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Consolidation of the Gentile Church

Corinth

18 Μετὰ δὲ¹³ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος¹⁴ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. 2 Καὶ εὗρὼν τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ (διὰ τὸ διατεταχέναι¹⁵ Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ¹

¹ κατα **f**⁵⁵ [90%] HF,RP,OC,TR || και τα A,B,D [8%] CP,NU || και **ς** [1%] || --- [1%]

² αιματος **f**⁵⁵ D (95.2%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **ς**A,B (4.4%) NU || two other variants (0.4%)

³ παν το προσωπον **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || παντος προσωπου **ς**A,B,D [3%] NU

⁴ προστεταγμενους *rell* || προτεταγμενους D [5%] TR || τεταγμενους [2%]

⁵ κυριον **f**⁵⁵ [55%] HF,RP,OC,TR,CP || θεον **ς**A,B [45%] NU || θειον D

⁶ και γε **f**⁵⁵ B [94%] HF,RP,OC,NU || καιτοιγε **ς** [5%] TR,CP || καιτοι A [1%] || και τε D

⁷ υμας *rell* || ημας B [5%] CP

⁸ πασιν **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || παντας **ς**A,B [3%] NU || παντες D

⁹ διοτι **f**⁵⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || καθοτι **ς**A,B,D [10%] NU

¹⁰ παρασχων *rell* || παρασχειν CP || παρεσχειν D || one other variant

¹¹ ειπον *rell* || ειπαν **ς**B [2%] NU

¹² παλιν περι τουτου και **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 **ς**A,B [4%] NU || ~ 231 D [1%]

¹³ δε **f**⁵⁵ (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **ς**A,B [8%] NU

¹⁴ ο παυλος **f**⁵⁵ A (98.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **ς**B(D) (1.7%) NU

¹⁵ διατεταχεναι **f**⁵⁵ A,B [67%] OC,TR,CP,NU || τεταχεναι D [20%] HF,RP || διατεταχθεναι [3%] || προστεταχεναι [10%] || τεχεναι **ς**

τῆς Ῥώμης), προσῆλθεν αὐτοῖς· 3 καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενεν² παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο³ (ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην).⁴

4 Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθ' ἐν τε Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. 5 Ὡς δὲ κατήλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ Πνεύματι⁵ ὁ Παῦλος, διαμαρτυρούμενος τοῖς Ἰουδαίοις·⁶ τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. 6 Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναζάμενος⁷ τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς⁸ ὑμῶν! Καθαρὸς ἐγώ. Ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι.”

The house of Justus becomes the base

7 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν⁹ εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι¹⁰ Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. 8 Κρίσπος δὲ, ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἐπίστευσεν τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων, ἀκούοντες,¹¹ ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. 9 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος δι' ὄραματος ἐν νυκτὶ¹² τῷ Παύλῳ: “Μὴ φοβοῦ· ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσης, 10 διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαὸς ἐστίν μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.” 11 Ἐκάθισεν τε¹³ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Gallio

12 Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος¹⁴ τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι¹⁵ τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα,

¹ εκ f⁵ [90%] HF,RP,TR,CP || απο SA,B,D [10%] OC,NU

² εμενεν rell || εμεινεν [55%] OC || εμινεν [1%]

³ ειργαζετο f⁵ (91.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ηργαζετο A,D (7.8%) NU || ηργαζοντο NB (alone) || one other variant

⁴ την τεχνην f⁵ [83%] HF,RP,TR,CP || τη τεχνη SA,B [17%] OC,NU || --- D

⁵ πνευματι f⁵ (93.9%) HF,RP,OC,TR,CP || λογω SA,B,D (6.1%) NU

⁶ ιουδαιοις f⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ειναι S(A)B,D [6%] NU

⁷ εκτιναζαμενος rell || εκτειναζαμενος [17%] || one other variant

⁸ τας κεφαλαις f⁵ [20%] || την κεφαλην SA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁹ ηλθεν f⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εισηλθεν SA,D [5%] NU

¹⁰ ονοματι f⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τιτιου B [1%] NU || 1 τιτου S [4%]

¹¹ ακουοντες f⁵ SA,B [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ακουσαντες [50%]

¹² δι οραματος εν νυκτι f⁵ (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 NB [3%] NU || εν οραματι 34 [5%] || εν οραματι A

¹³ τε f⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || δε SA,B [5%] NU || και [1%] || και (D)

¹⁴ ανθυπατευοντος f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ανθυπατου οντος SA,B,D [3%] NU || two other variants [2%]

¹⁵ ομοθυμαδον οι ιουδαιοι rell || ~ 231 B [14%]

13 λέγοντες ὅτι “Παρά τὸν νόμον ἀναπείθει οὗτος¹ τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν Θεόν”. 14 Μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: “Εἰ μὲν οὖν² ἦν ἀδίκημά τι³ ἢ ῥαδιούρημα πονηρόν, ὃ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην⁴ ὑμῶν. 15 εἰ δὲ ζήτημά⁵ ἐστὶν περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ’ ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ⁶ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.” 16 Καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. 17 Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἑλληνες⁷ Σωσθῆνην, τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος. Καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳι ἐμελλεν.⁸

To Ephesus and Antioch

18 Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας (κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχραεῖς,⁹ εἶχεν γὰρ εὐχήν). 19 Κατήντησεν¹⁰ δὲ εἰς Ἔφεσον κάκεινους¹¹ κατέλιπεν¹² αὐτοῦ (αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέχθη¹³ τοῖς Ἰουδαίοις). 20 Ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν¹⁴ ἐπὶ πλείονα χρόνον μέναι παρ’ αὐτοῖς,¹⁵ οὐκ ἐπένευσεν. 21 ἀλλ’¹⁶ ἀπετάξατο αὐτοῖς¹⁷ εἰπὼν, “Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην

¹ ἀναπείθει οὗτος **f**⁵ **N**(A)B [25%] **NU** || ~ 21 **D** [65%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 1 **πειθεί** [10%]

² οὖν **f**⁵ [85%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,D** [15%] **NU**

³ ἦν ἀδίκημα τι *rell* || ~ 231 [3%] **CP** || 23 [3%]

⁴ ἠνεσχόμην **f**⁵ [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ἀνεσχόμην **NA,B** [3%] **NU**

⁵ ζήτημα **f**⁵ **D** [94%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ζητήματα **NA,B** [6%] **NU**

⁶ γὰρ **f**⁵ [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,D** [3%] **NU**

⁷ οἱ ἑλληνες **f**⁵ **D** (96.4%) **HF,RP,OC,TR,CP** || 1 **ιουδαῖοι** (1.9%) || --- **NA,B** (1.7%) **NU**

⁸ ἐμελλεν **f**⁵ **N** [85%] **HF,RP,CP** || ἐμελεν **A,B** [14%] **OC,TR,NU** || **ημελλεν** [1%] || --- **D** (Is the verb *μελλω* or *μελω*? If the former, the meaning is not common and could easily give rise to the latter. Render: ‘None of this was a delay to Gallio’; Gallio is in the dative. Gallio presumably considered himself to be a busy man and did not appreciate the interruption; he was not about to allow himself to be further delayed. In 22:16 the same verb has the sense of ‘delay’.)

⁹ τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχραεῖς (κεγχραεῖς 20%) **f**⁵ **D** [96%] **HF,RP,OC,TR(CP)** || ~ 3412 (**N**)(**A,B**) [4%] **NU**

¹⁰ κατήντησεν **f**⁵ [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || κατήντησαν **NA,B** [2%] **NU** || **καταντήσας D**

¹¹ κάκεινους **f**⁵ **NA,B** [29%] **OC,TR,CP,NU** || **καὶ ἐκεῖνους** [70%] **HF,RP** || **κακεῖ** [1%] || **ἐκεῖνους D**

¹² κατέλιπεν *rell* || κατέλειπεν **A** [25%]

¹³ διελέχθη **f**⁵ [94%] **HF,RP,OC,TR,CP** || διελεξάτο **NA,B** [3%] **NU** || **διελεγχθη** [2%] || **διελεγετο D** [1%]

¹⁴ αὐτῶν *rell* || αὐτον [15%]

¹⁵ παρ’ αὐτοῖς **f**⁵ **D** (91.5%) **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B** (8.5%) **NU**

¹⁶ ἀλλ’ *rell* || ἀλλὰ **NA,B,D** [40%] **OC,CP**

¹⁷ ἀπετάξατο αὐτοῖς **f**⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ἀποταξάμενος καὶ **NA,B,D** [2%] **NU** || ἀποταξάμενος 2 καὶ [2%]

ποιήσαι εἰς Ἱεροσόλυμα·¹ πάλιν δὲ² ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ Θεοῦ θέλοντος”. Καὶ ἀνήχθη³ ἀπὸ τῆς Ἐφέσου.

22 Καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. 23 Καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.⁴

Apollos

24 Ἰουδαῖος δὲ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι,⁵ Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήνησεν εἰς Ἐφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς Γραφαῖς. 25 Οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ζέων τῷ Πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ,⁶ ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. 26 Οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα,⁷ προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο⁸ τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν.⁹

27 Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὅς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· 28 εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν Γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

Back to Ephesus

19 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον, διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν¹⁰ εἰς Ἐφεσον.

¹ δει με παντως την εορτην την ερχομενην ποιησαι εις ιεροσολυμα f⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

² δε f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B(D) [4%] NU

³ και ανηχθη f⁵ [96%] HF,OC,TR,CP || 2 A,B,D [3%] RP,NU || ~ 2 δε N (0.4%) (*TuT* is way off here)

⁴ παντας τους μαθητας *rell* || ~ 231 CP || 23 [2%]

⁵ ονοματι *rell* || ονομα CP

⁶ ιησου f⁵ NA,B(D) [35%] NU || κυριου [65%] HF,RP,OC,TR,CP

⁷ ακυλας και prisikilla f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 (S)A,B [2%] NU

⁸ εξεθεντο *rell* || εξεθετο [12%] || εξεθοντο D

⁹ του θεου οδον f⁵ [86%] HF,RP,TR || ~ 312 NA,B [5%] OC,CP[NU] || 1 κυριου 3 [5%] || ~ 31 κυριου [2%] || ~ λογον 1 κυριου [2%] || 3 D

¹⁰ ελθειν f⁵ B [92%] HF,RP,OC,TR,CP || κατελθειν (S)A [4%] [NU] || ερχεται D || two other variants [4%]

Disciples of John

Καὶ εὐρὼν¹ τινὰς μαθητὰς² 2 εἶπεν³ πρὸς αὐτοὺς, “Εἰ Πνεῦμα Ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες?” Οἱ δὲ εἶπον⁴ πρὸς αὐτόν, “Ἄλλ’ οὐδὲ⁵ εἰ Πνεῦμα Ἅγιον ἐστὶν ἠκούσαμεν!” 3 Εἶπέν τε,⁶ “Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε?” Οἱ δὲ εἶπον,⁷ “Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα”. 4 Εἶπεν δὲ⁸ Παῦλος, “Ἰωάννης μὲν⁹ ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ’ αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τοῦτ’ ἔστιν, εἰς τὸν Χριστὸν,¹⁰ Ἰησοῦν”.¹¹ 5 Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. 6 Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς¹² χεῖρας ἦλθεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ’ αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευον.¹³ 7 Ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο.¹⁴

The school of Tyrannus becomes the base

8 Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο, ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ¹⁵ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. 9 Ὡς δὲ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπεῖθουν, κακολογοῦντες τὴν Ὀδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ’ αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητάς, καθ’ ἡμέραν δια-

¹ ευρων **f**⁵D [85.5%] HF,RP,OC,TR,CP || ευρον [9%] || ευρειν A,B (5.5%) NU || ευριν **Σ**

² τινὰς μαθητὰς *rell* || ~ 21 OC

³ ειπεν **f**⁵D (94.7%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε **Σ**A,B (3.6%) NU || 1 δε (1.7%)

⁴ ειπον **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **Σ**A,B,D [5%] NU

⁵ ουδε **f**⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδ **Σ**A,B [2%] NU

⁶ 1) ειπεν τε **f**⁵B (18.3%) NU || ειπεν δε D (4.5%) || ειπεν ουν (1.7%)

2) ειπεν τε προς αυτους (61.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ειπεν δε προς αυτους (5.1%) || ειπεν --- προς αυτους (1.1%)

3) ο δε ειπεν **Σ**A (3.6%) || ο δε ειπεν αυτοις (4%) || ο δε παυλος προς αυτους P³⁸

At issue is a minor question of taste or style. The second set of three gives the complete formula, the first gives a shortened form. We observe that in verse 2 there is a complete exchange between Paul and the group of disciples, and the full introductory formula is used for both. In verse 3 there is a second complete exchange, wherein the second introductory formula is short—should not the first introductory formula also be short, to match it? That would seem to make for better style. But the attestation for the long form is fairly strong, 67.8% vs 24.5%. Presumably the contenders are the first variants in 1) and 2), so τε wins over δε. I consider that the first variant in 1) really is the better reading, as well as being attested by **f**⁵.

⁷ ειπον *rell* || ειπαν **Σ**A,B [2%] NU

⁸ δε *rell* || τε [45%]

⁹ μεν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **Σ**A,B,D [4%] NU

¹⁰ χριστον **f**⁵ (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **Σ**A,B [4%] NU

¹¹ χριστον ιησουν *rell* || ~ 21 OC

¹² τας **f**⁵ [55%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **Σ**A,B(D) [45%]

¹³ προεφητευον **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || επροφητευον **Σ**A,B,D [7%] NU

¹⁴ δεκαδυο **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || δωδεκα **Σ**A,B,D [6%] NU

¹⁵ τα **f**⁵ **Σ**A [96%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,D [4%]

λεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός.¹ 10 Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντα τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,² Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας.

11 Δυνάμεις δὲ³ οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ Θεὸς⁴ διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, 12 ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι⁵ ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι⁶ ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν.⁷

Some fake exorcists

13 Ἐπεχείρησαν⁸ δὲ τινες ἀπὸ⁹ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες, “Ὀρκίζομεν¹⁰ ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν ὁ¹¹ Παῦλος κηρύσσει”. 14 Ἦσαν δὲ τινες¹² υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπτά¹³ οἱ¹⁴ τοῦτο ποιοῦντες. 15 Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν,¹⁵ “Τὸν¹⁶ Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ;” 16 Καὶ ἐφαλλόμενος¹⁷ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος¹⁸ ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν καὶ¹⁹ κατακυριεύσαν²⁰ αὐτῶν²¹ ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ

¹ τινος f⁵⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

² ἰησοῦ f⁵⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B(D) [13%] NU

³ δε f⁵⁵ D [22%] || τε NA,B [78%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ἐποιεῖ ο θεος f⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,D [5%] NU

⁵ ἐπιφερεσθαι f⁵⁵ D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀποφερεσθαι NA,B [5%] NU || two other variants [5%]

⁶ ἀπαλλάσσεσθαι *rell* || ἀπαλλάσσεσθαι B [15%] || at least six further spellings

⁷ ἐξέρχεσθαι ἀπ αὐτῶν f⁵⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐκπορευεσθαι NA,B,D [7%] NU || 1 [5%]

⁸ ἐπεχείρησαν *rell* || ἐπεχειρισαν [3%] CP || ἐπεχειρησαν S

⁹ ἀπο f⁵⁵ [55%] HF,RP,OC,TR,CP || καὶ NA,B [5%] NU || καὶ 1 [40%] || ἐκ D

¹⁰ ὀρκίζομεν f⁵⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ὀρκίζω NA,B,D [3%] NU || ὀρκίζομεν [1%] || ἐξορκίζομεν [5%] || --- [1%]

¹¹ ο f⁵⁵ [35%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D [65%] NU

¹² τινες f⁵⁵ NA (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP || τινος [P³⁸]B[D] (4%) NU || P³⁸ and D have a long addition || one other variant

¹³ υἱοὶ σκευα ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπτά f⁵⁵ (91%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 23451 S(A)B (8.5%) NU || P³⁸ and D are wild

¹⁴ οἱ f⁵⁵ (95%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B (4.7%) NU || P³⁸ and D are wild

¹⁵ εἶπεν f⁵⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αὐτοῖς NA,B,D [7%] NU

¹⁶ τον f⁵⁵ NA,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 μὲν B [3%] [NU]

¹⁷ ἐφαλλόμενος f⁵⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐφαλομενος NA,B [5%] NU || ἐναλλομενος D || two other variants [1%]

¹⁸ ἐπ αὐτοὺς ο ἀνθρώπος f⁵⁵ (D) [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 NA,B [5%] NU || 34 [2%]

¹⁹ καὶ f⁵⁵ S [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B(D) [5%] NU

²⁰ κατακυριεύσαν f⁵⁵ A [80%] HF,RP,CP || κατακυριεύσας S B [18%] OC,TR,NU || κυριεύσας D [1%] || κατεκυριεύσεν [1%]

²¹ αὐτῶν f⁵⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀμφοτέρων NA,B,D [5%] NU || two other variants [5%]

τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. 17 Τοῦτο δὲ ἐγένετο πᾶσιν γνωστὸν,¹ Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλησιν, τοῖς κατοικοῦσιν τὴν Ἔφεσον· καὶ ἐπέπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. 18 Πολλοὶ τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο, ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες² τὰς πράξεις αὐτῶν. 19 Ἰκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων (καὶ συνεψηφίσαντο³ τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε). 20 Οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου⁴ ἠύξανεν καὶ ἴσχυεν.

21 Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν⁵ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ,⁶ εἰπὼν ὅτι “Μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν”. 22 Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχευεν χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν.

Demetrius

23 Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς Ὀδοῦ. 24 Δημήτριος γάρ τις ὄνοματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην.⁷ 25 οὓς συναθροίσας, καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν: “Ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν⁸ ἐστίν. 26 Καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἰκανὸν ὄχλον, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι.⁹ 27 Οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν¹⁰ εἰς οὐδὲν¹¹ λογισθῆναι, μέλλειν δὲ¹ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα² αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.”

¹ ἐγενετο πασιν γνωστον f⁵ [20%] || ~ 132 NA,B,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ~ 312 [5%]

² αναγγελοντες *rell* || αναγγελοντες [18%] || one other variant

³ συνεψηφισαντο f⁵ [20%] || συνεψηφισαν NA,B(D) [67%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || συνεψηφησαν [12%] || two other variants [1%]

⁴ ο λογος του κυριου f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 NA,B [1%] NU || 123 θεου [2%] || 3 θεου D

⁵ διελθων *rell* || διελθειν A,D [20%] || one other variant

⁶ ιερουσαλημ f⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμα NA,B(D) [8%] NU

⁷ εργασιαν ουκ ολιγην f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (S)A,B,D [4%] NU

⁸ ημων f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ημιν NA,B(D) [7%] NU

⁹ γινομενοι *rell* || γενομενοι D [15%] || γεινομενοι B || three other variants

¹⁰ αρτεμιδος ιερων f⁵ NA,B [25%] OC,TR,NU || ~ 21 D [75%] HF,RP,CP

¹¹ ουδεν f⁵ D [40%] TR || ουθεν NA,B [60%] HF,RP,OC,CP,NU

28 Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις³ θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες, “Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων!” 29 Καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη⁴ τῆς⁵ συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον (συναρπάσαντες Γαῖον καὶ Ἀρίσταρχον, Μακεδόνας, συνεκδήμους⁶ Παύλου). 30 Τοῦ δὲ Παύλου⁷ βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶον αὐτὸν οἱ μαθηταί. 31 Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. 32 Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον, ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνας ἔνεκεν⁸ συνεληλύθεισαν. 33 Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν⁹ Ἀλέξανδρον, προβαλλόντων¹⁰ αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. 34 Ἐπιγνόντες¹¹ δὲ ὅτι Ἰουδαίος ἐστίν, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, “Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων!”

35 Καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησίν: “Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γὰρ ἐστὶν ἄνθρωπος¹² ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον¹³ οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς¹⁴ Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς; 36 Ἄναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν.¹⁵ 37 Ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν¹⁶ ὑμῶν.¹⁷ 38 Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσιν πρὸς τινα λόγον,¹⁸ ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν· ἐγκαλείωσαν¹⁹ ἀλλήλοις. 39 Εἰ δέ τι περὶ ἐτέρων¹

¹ δε f⁵ [88%] HF,RP,TR,CP || τε SA,B [10%] OC,NU || --- D [2%]

² την μεγαλειότητα f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || της μεγαλειότητος (N)A,B [5%] NU || --- D

³ πληρεις *rell* || πληρης A [20%] || πληρις N [1%]

⁴ ολη f⁵ (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [8%] NU

⁵ της f⁵ SA,B [95%] HF,RP,OC,NU || --- (D) [5%] TR,CP

⁶ συνεκδημους *rell* || 1 του [5%] TR

⁷ του δε παυλου f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 32 SA,B [3%] NU || ~ 132 [1%] || ~ 213 (D)

⁸ ενεκεν f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ενεκα SA,B [3%] NU

⁹ προεβιβασαν f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || συνεβιβασαν SA,B [4%] NU || κατεβιβασαν D

¹⁰ προβαλλοντων f⁵ D [65%] OC,CP || προβαλοντων SA,B [35%] HF,RP,TR,NU

¹¹ επιγνοντες f⁵ SA,B [70%] HF,RP,OC,CP,NU || επιγνοντων [5%] TR || επιγνοντες [25%]

¹² ανθρωπος f⁵ D [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπων SA,B [8%] NU

¹³ νεωκορον *rell* || νεοκορον [25%] || ναοκορον D

¹⁴ θεας f⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [6%] NU

¹⁵ πρασσειν *rell* || πραττειν [10%] TR || πρασσιν N || two other variants

¹⁶ θεον *rell* || θεαν D [15%] OC,TR

¹⁷ ημων f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων SA,B,D [10%] NU

¹⁸ εχουσιν προς τινα λογον f⁵ SA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 2341 [5%] TR

¹⁹ εγκαλειωσαν *rell* || εγκαλιτωσαν [20%] || εγκαλιτωσαν D [1%]

ἐπιζητεῖτε,² ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. **40** Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως, περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος περὶ οὗ οὐ³ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι⁴ λόγον⁵ τῆς συστροφῆς ταύτης.” **41** Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

Paul makes his own plans

Greece

20 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος⁶ ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ⁷ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθεν πορευθῆναι⁸ εἰς τὴν⁹ Μακεδονίαν. **2** Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῶ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. **3** Ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ¹⁰ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμη¹¹ τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. **4** Συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας¹² Σώπατρος¹³ Βερροιαῖος,¹⁴ Θεσσαλονικέων¹⁵ δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος Δερβαῖος, καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος. **5** οὗτοι¹⁶ προελθόντες¹⁷ ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι. **6** Ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἦλθομεν

¹ περι ετερων f⁵ SA,D [92.7%] HF,RP,OC,TR,CP || περαιτερω B [4.7%] NU || περετερω (1.1%) || περετερον (0.6%) || three other variants (0.9%)

² επιζητετε *rell* || επιζητεται S [13%] || ζητετε [2%] || one other variant

³ ου f⁵ SA,B [90%] HF,RP,CP[NU] || --- D [10%] OC,TR

⁴ αποδουναι f⁵ SA,B,D [20%] OC,TR,NU || δουναι [80%] HF,RP,CP || two other variants

⁵ λογον f⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 περι SA,B [7%] NU

⁶ προσκαλεσαμενος f⁵ A,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || μεταπεψαμενος SB [3%] NU || μεταστειλαμενος [2%]

⁷ και f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 παρακαλεσας A,B(D) [6%] NU || 1 παρακαλεσας 1 S [1%] || one other variant

⁸ πορευθηναι f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πορευεσθαι SA,B [3%] NU || --- D [2%]

⁹ την f⁵ A [80%] HF,RP,TR,CP || --- SB,D [20%] OC,NU

¹⁰ επιβουλης αυτω f⁵ SA,B [20%] NU || ~ 21 D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹¹ γνωμη f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || γνωμης SA,B [7%] NU || D is wild

¹² αχρι της ασιας f⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SB (1.1%) NU || μεχρι 23 D (0.6%) || 12 μακεδονιας (1.3%)

¹³ σωπατρος f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR || 1 πυρρου SA,B,D [5%] CP,NU

¹⁴ βερροιαιος f⁵ [25%] || βερροιαιος A,B [35%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || βηροιαιος [30%] || βερυαιος (D) [9%] || βεροιος S || two other spellings

¹⁵ θεσσαλονικεων *rell* || θεσσαλονικαιων S [10%] || θεσσαλονικαιων [10%] || three other variants

¹⁶ ουτοι f⁵ D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε SA,B [6%] NU

¹⁷ προελθοντες f⁵ D [45%] OC,TR,NU || προσελθοντες SA'B [55%] HF,RP,CP

πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις¹ ἡμερῶν πέντε, οὗ² διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.

Troas

7 Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν³ κλάσαι⁴ ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων⁵ ἐξίεναι τῇ ἐπαύριον παρέτεινέν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. 8 Ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῷ οὗ ἦμεν⁶ συνηγμένοι. 9 Καθήμενος⁷ δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὐτυχὸς ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὑπὸ βαθεῖ, διαλεγόμενου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλείον· κατενεχθεὶς ἀπὸ⁸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστεγίου κάτω καὶ ἤρθη νεκρός. 10 Καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν⁹ εἶπεν, “Μὴ θορυβεῖσθε,¹⁰ ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν!” 11 Ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας¹¹ ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ’ ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις¹² αὐγῆς—οὕτως ἐξήλθεν! 12 (Ἦγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.)

13 Ἡμεῖς δὲ προσελθόντες¹³ ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν εἰς¹⁴ τὴν Ἄσσον,¹⁵ ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον—οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος,¹⁶ μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. 14 Ὡς δὲ συνέβαλεν¹⁷ ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην.¹⁸ 15 Κάκειθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρὺ¹⁹ Χίου, τῇ δὲ ἐτέρᾳ

¹ αχρις f⁵ [58%] HF,OC,TR || αχρι A,B [40%] RP,CP,NU || απο s [1%] || two other variants || D is wild

² ου f⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || οπου sA [2%] NU || εν η D

³ των μαθητων f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων sA,B,D [7%] NU

⁴ κλασαι f⁵ sA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU || του 1 D [5%] TR

⁵ μελλον rel || μελλον [12%]

⁶ ημεν f⁵ sA,B,D [85%] HF,RP,OC,CP,NU || ησαν [15%] TR

⁷ καθημενος f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || καθεζομενος sA,B,D [4%] NU

⁸ απο rel || υπο D [30%]

⁹ συμπεριλαβων rel || συνπεριλαβων sA,B,D [15%] || συμπαραλαβων [5%]

¹⁰ θορυβεισθε rel || θορυβησθε [5%] CP || θορυβεισθαι B,C [4%] || θορυβισθαι D [1%]

¹¹ κλασας f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τον sA,B,C,D [3%] NU

¹² αχρις f⁵ (C)D [97%] HF,OC,TR,CP || αχρι sA,B [3%] RP,NU || one other variant

¹³ προσελθοντες f⁵ sA,B [85%] HF,RP || προελθοντες sC [15%] OC,TR,CP,NU || κατελθοντες D

¹⁴ εις f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || επι sA,B,C [5%] NU

¹⁵ ασσον rel || ασον [10%] || θασον [15%] || θασσον [5%] || two other spellings

¹⁶ ην διατεταγμενος f⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 sA(B) [4%] NU || ~ εντεταλμενος 1 C

¹⁷ συνεβαλεν f⁵ C,D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || συνεβαλλεν A,B [10%] NU || συνεβαλλον s

¹⁸ μιτυληνην rel || μιτυλινην A [11%] CP || at least six further spellings

¹⁹ αντικρυ f⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP || αντικρυς sA,B,C,D [18%] NU

παρεβάλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίῳ^{1,2} τῆ ἔχομένη³ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. **16** (Ἐκρινεν⁴ γὰρ ὁ Παῦλος παραπλευσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἔσπευδεν γάρ, εἰ δυνατὸν ἦν⁵ αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.)

Miletus

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. **18** Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς: “Ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας⁶ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ’ ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, **19** δουλεύων τῷ Κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν⁷ δακρῶν καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων⁸ μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων. **20** ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγκεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ’ οἴκους, **21** διαμαρτυρόμενος⁹ Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλησιν τὴν εἰς¹⁰ Θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν τὴν¹¹ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. **22** Καὶ νῦν ἰδοὺ, ἐγὼ δεδεμένος¹³ τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά¹⁴ μοι μὴ εἰδώς, **23** πλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται,¹⁵ λέγον¹⁶ ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις¹⁷ μένουσιν. **24** Ἄλλ’ οὐδενὸς λόγον¹⁸ ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω¹⁹ τὴν ψυχὴν μου²⁰ τιμίαν

¹ τρογυλιω f⁵ [20%] OC || τρογυλλιω [30%] HF,RP,TR || τρογυλιω [13%] || τρογυλλιω [18%] || τρογυλιω [13%] CP || --- SA,B,C (6.1%) NU || seven other spellings D [2%]

² καὶ μείναντες ἐν τρογυλιῳ f⁵ D (93.8%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C (6.2%) NU

³ τῆ εχομένη f⁵ (85.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε 2 SA,B,C (4%) NU || 1 ερχομένη D (9.1%) || 1 δε ερχομένη (1.3%) || two other variants

⁴ εκρινεν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κεκρικει SA,C [4%] NU || κεκει B || καικικρι D

⁵ ἦν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰη SA,B,C [4%] NU || εἰς D || --- [1%]

⁶ ἡμερας f⁵ [20%] || 1 αφ SA,B,C(D) [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ πολλων f⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [3%] NU

⁸ συμβαντων (D) *rell* || συμβαιντων C [15%] || συμβεβηκατων [1%]

⁹ διαμαρτυρομενος *rell* || διαμαρτυραμενος [30%] || διαμαρτυρουμενος D [1%]

¹⁰ εἰς f⁵ SB,C [45%] NU || 1 τον A,D [55%] HF,RP,OC,TR,CP (OC is in small print)

¹¹ τὴν f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR || --- SA,B,C(D) [4%] CP,NU

¹² ἰησουν f⁵ B [75%] HF,RP,NU || 1 χριστον SA,C(D) [25%] OC,TR,CP (OC is in small print)

¹³ ἐγὼ δεδεμενος f⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B,C [5%] NU

¹⁴ συναντησοντα *rell* || συναντησαντα A,D [30%] || συμβησομενα C [2%]

¹⁵ διαμαρτυρεται f⁵ [79%] HF,RP,OC,TR || 1 μοι SA,B,C,D [15%] CP,NU || διαμεμαρτυρηται [2%] || διεμαρτυρατο μοι A [2%] || three other variants [2%]

¹⁶ λεγον *rell* || λεγων D [30%]

¹⁷ με καὶ θλιψεις f⁵ [83%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (S)A(B)C(D) [17%] NU

¹⁸ λογον f⁵ A,D (89.9%) HF,RP,OC,TR,CP || λογου SB,C (2.9%) NU || τουτων I (6.9%) || one other variant

¹⁹ ποιουμαι ουδε εχω f⁵ (95.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 A(D) (2.3%) || 1 SB,C (1.5%) NU

²⁰ μου f⁵ D (87%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C (13%) NU

ἐμαυτῷ, ὡς¹ τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς,² καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

25 “Καὶ νῦν ἰδοὺ, ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διήλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.³ 26 Διὸ⁴ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὅτι καθαρὸς ἐγὼ⁵ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· 27 οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ.⁶ 28 Προσέχετε⁷ οὖν⁸ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ⁹ ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.¹⁰ 29 Ἐγὼ γὰρ¹¹ οἶδα τοῦτο,¹² ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. 30 Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. 31 Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην, μετὰ δακρύων, νουθετῶν ἕνα ἕκαστον.

32 “Καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί,¹³ τῷ Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι¹⁴ καὶ δοῦναι ὑμῖν¹⁵ κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. 33 Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. 34 Αὐτοὶ¹⁶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρεῖαις μου, καὶ τοῖς οὖσιν μετ’ ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. 35 Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε

¹ ὡς *rell* || ὡστε [20%] || ὡς το C || του D

² μετὰ χαρᾶς **f**⁵ C [97.1%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D (2.9%) NU [Observe how the attestation in () fluctuates among these four variant sets, all in one verse.]

³ του θεου **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [3%] NU || 1 ἰησου D

⁴ διὸ **f**⁵ C [80%] HF,OC,TR || διοτι NA,B [20%] RP,NU || 1 καὶ CP || ἀχρη ουν D

⁵ ἐγὼ **f**⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰμι NB,C,D [5%] NU || 1 εἰμι [1%]

⁶ ὑμιν πασαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ **f**⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 234561 NB,C(D) [3%] NU

⁷ προσεχετε *rell* || προσεχεται D [15%]

⁸ ουν **f**⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D [3%] NU

⁹ κυριου καὶ θεου **f**⁵ [89%] HF,RP,OC,CP || 3 NB [7%] TR,NU || 1 A,C,D [4%]

¹⁰ ἰδιοῦ αιματος **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 του 1 NA,B,C,D [5%] NU

¹¹ ἐγὼ γὰρ **f**⁵ (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 NA,C,D (4%) NU || ~ οτι 1 B

¹² τουτο **f**⁵ (92.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D (7.7%) NU

¹³ ἀδελφοι **f**⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,D [4%] NU

¹⁴ ἐποικοδομησαι **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || οικοδομησαι NA,B,C(D) [4%] NU

¹⁵ ὑμιν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || τὴν NA,B [2%] NU || 1 τὴν C [1%] || --- D [1%]

¹⁶ αὐτοι **f**⁵ NA,B,C [85%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 δε [5%] TR || 1 γὰρ [10%]

τοῦ λόγου¹ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὅτι αὐτὸς εἶπεν, ‘Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι² ἢ λαμβάνειν’.”

36 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεῖς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσήξατο. 37 Ἰκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο³ πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν, 38 ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. Προέπεμπον δὲ αὐτόν εἰς τὸ πλοῖον.⁴

Paul is warned—again

21 Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ’ αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ,⁵ τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κάκειθεν εἰς Πάταρα. 2 Καὶ εὐρόντες πλοῖον διαπερῶν⁶ εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. 3 Ἀναφανέντες⁷ δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες⁸ αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήχθημεν⁹ εἰς Τύρον, ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον¹⁰ ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. 4 Καὶ ἀνευρόντες¹¹ μαθητάς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτὰ· οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἀναβαίνειν¹² εἰς Ἱερουσαλήμ.¹³ 5 Ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων, σὺν γυναιξίν καὶ τέκνοις, ἕως ἕξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα.¹⁴ 6 Καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους,¹⁵ ἐπέβημεν¹⁶ εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

¹ του λογου f⁵ [22%] || των λογων NA,B,C,D [23%] HF,RP,TR,NU || τον λογον [55%] OC,CP

² μαλλον διδοναι rell || ~ 21 [8%] TR

³ κλαυθμος εγενετο f⁵ NA,B,C,D [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁴ CP omits the last sentence.

⁵ κω f⁵ NA,B,C,D [50%] OC,CP,NU || κων [50%] HF,RP,TR

⁶ διαπερων rell || διαπερον [10%] CP || two other variants

⁷ αναφανεντες f⁵ A,C [92%] HF,RP,OC,CP || αναφαναντες NB [8%] TR,NU

⁸ καταλιποντες rell || καταλειποντες A [15%]

⁹ κατηχθημεν f⁵ C [87%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηλθομεν NA,B [3%] NU || --- [10%]

¹⁰ ην το πλοιον f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,C [5%] NU

¹¹ και ανευροντες f⁵ [90%] HF,RP,CP || 12 τους [1%] OC,TR || ~ 2 δε τους NA,B,C [4%] NU || 1 ευροντες [5%] (OC is in small print)

¹² αναβαινειν f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || επιβαινειν (S)A,B,C [2%] NU

¹³ ιερουσαλημ f⁵ [95%] HF,RP,TR,CP || ιεροσολυμα NA,B,C [5%] OC,NU

¹⁴ προσηυξαμεθα f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || προσευξαμενοι NA,B,C [5%] NU

¹⁵ και ασπασαμενοι αλληλους f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ απησασαμεθα 31 S(A)B(C) [4%] NU

¹⁶ επεβημεν f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ανεβημεν SA,C [4%] NU || ενεβημεν B [3%] || one other variant

7 Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα· καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. 8 Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξεληθόντες, ἤλθομεν¹ εἰς Καισάρειαν· καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ² (ὄντος ἐκ τῶν ἐπτά), ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. 9 (Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες³ προφητεύουσαι.)

Agabus

10 Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν⁴ ἡμέρας πλείους, κατήλθεν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος. 11 Καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δῆσας τε αὐτοῦ⁵ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας⁶ εἶπεν, “Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον: “Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη οὕτως δῆσουσιν ἐν⁷ Ἰερουσαλήμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν’.” 12 Ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλήμ. 13 Ἀπεκρίθη τε⁸ ὁ Παῦλος: “Τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν? Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἰερουσαλήμ, ἐτοίμως ἔχω⁹ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.” 14 Μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἠσυχάσαμεν εἰπόντες, “Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου¹⁰ γενέσθω”.¹¹

¹ ἠλθομεν **f⁵⁵** NA(B)C (38.8%) OC,CP,NU || οἱ περι τον παυλον ηλθον (46.4%) HF,RP,TR || οἱ περι τον παυλον ηλθομεν (13.3%) || οἱ αποστολοι (απο τυρου) ηλθον (1.1%) || one other reading (0.4%)

The third variant would appear to be a not very felicitous conflation. The first variant best fits the context—since the beginning of the chapter, and before, the main participants have been presented in the first person plural. The closest finite verb on each side of the variant in question is *εμείναμεν*, 1st plural. The information in the second variant is unnecessary but not objectionable; if it were original there would be no need to change it. Of course, if the first variant were original there would be no need to change it either, unless some felt it was time to remind the reader who “we” was referring to. More likely it was the influence of the Lectionaries, since they have precisely the second variant (while all three ancient versions have the first one).

² ευαγγελιστου *rell* || 1 του [5%] TR

³ θυγατερες παρθενοι τεσσαρες **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 132 NA,B [5%] NU || ~ 213 C || one other variant

⁴ ημων **f⁵⁵** (84.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C (14.4%) NU || αυτων **ς** (0.4%) || two other variants (0.6%)

⁵ τε αυτου **f⁵⁵** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || εαυτου NA,B,C,D [10%] NU || 2 [1%]

⁶ τους ποδας και τας χειρας **f⁵⁵** NB,C,D [85%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 45312 A [15%] TR

⁷ εν *rell* || εις D [1%] OC

⁸ απεκριθη τε **f⁵⁵** [92%] HF,RP,OC,CP || 1 δε [5%] TR || ~ τοτε 1 NA,B [2%] NU || ~ τοτε 1 δε C [1%] || D is wild

⁹ εις ιερουσαλημ ετοιμως εχω *rell* || ~ 3412 A [5%] CP

¹⁰ το θελημα του κυριου **f⁵⁵** D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 NA,B,C [4%] NU

¹¹ γενεσθω **f⁵⁵** [73%] HF,RP,TR,CP || γινεσθω C [25%] OC,NU || γεινεσθω NA,B,D [2%]

Jerusalem

15 Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι¹ ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ.² 16 Συνήλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες³ παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινη Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. 17 Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο⁴ ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. 18 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ Παῦλος, σὺν ἡμῖν, πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. 19 Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἐξηγεῖτο καθ' ἕνα ἕνα ὧν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

Paul submits to a false agenda

20 Οἱ δὲ ἀκούσαντες⁵ ἐδόξαζον τὸν Κύριον,⁶ εἰπόντες⁷ αὐτῷ: “Θεοερεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων⁸ τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν· 21 κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως⁹ τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθνεσιν¹⁰ περιπατεῖν. 22 Τί οὖν ἐστίν; Πάντως δεῖ πλήθος συνελθεῖν.¹¹ ἀκούσονται γὰρ¹² ὅτι ἐλήλυθας. 23 Τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν: Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. 24 Τούτους παραλαβὼν ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον¹³ ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρῆσονται¹⁴ τὴν κεφαλὴν, καὶ γνῶσιν¹⁵ πάντες ὅτι ὧν κατήχηται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστίν· ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσω.¹⁶ 25 Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων

¹ ἐπισκευασάμενοι **f**⁵ A,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU || ἐπισκευασάμενον **N** || ἀποσκευασάμενοι [5%] TR || παρασκευασάμενοι C [2%] || ἀποταξάμενοι D || two other variants

² Ἱερουσαλήμ **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ἱεροσόλυμα **NA,B,C** [7%] NU

³ ἄγοντες *rell* || ἀγαγοντες CP

⁴ ἐδέξαντο **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀπεδέξαντο **NA,B,C** [5%] NU

⁵ ἀκούσαντες *rell* || ἀκουοντες [23%]

⁶ κύριον **f**⁵ D [70%] HF,RP,OC,TR || θεον **NA,B,C** [30%] CP,NU

⁷ εἰπόντες **f**⁵ C,D [60%] HF,RP || εἶπον τε A,B [37%] OC,TR,CP,NU || εἶπαν τε **N** [2%] || two other variants

⁸ Ἰουδαίων **f**⁵ (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ἐν τοῖς Ἰουδαίοις A,B,C (6.9%) NU || --- **N** (2.1%) || τῶν I (1.9%) || Ἰουδαῖοι (0.8%) || ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ D

⁹ Μωϋσέως **f**⁵ [25%] || Μωϋσεως **NA,B,C** [45%] HF,RP,OC,NU || Μωϋσεως A,D [30%] TR,CP

¹⁰ ἔθνεσιν *rell* || εθνεσιν D [15%]

¹¹ δεῖ πλήθος συνελθεῖν **f**⁵ D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 132 **NA** [4%] || --- B,C [2%] NU

¹² γὰρ **f**⁵ A,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (**N**)B,C [4%] NU

¹³ δαπανησον *rell* || δαπανισον [14%]

¹⁴ ξυρῆσονται **f**⁵ A,C [62%] HF,RP,OC,TR,CP || ξυρησονται **NA** [18%] NU || ξυρισονται [18%] || ξυρισονται [2%] || ξυρωνται D

¹⁵ γνῶσιν **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || γνωσονται **NA,B,C,D** [5%] NU

¹⁶ τὸν νόμον φυλάσσω **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **NA,B,C,D** [10%] NU

ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ¹ φυλάσσεσθαι αὐτούς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ² αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.”

Paul arrested

26 Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὸν³ τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἀγνισθεῖς εἰσῆει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων⁴ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἢ προσφορά. **27** Ὡς δὲ ἡμελλον⁵ αἱ ἐπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας,⁶ **28** κρᾶζοντες: “Ἄνδρες Ἰσραηλίται, βοηθεῖτε! Οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ⁷ διδάσκων. Ἔτι τε καὶ Ἑλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερόν καὶ κεκοίνωκεν⁸ τὸν ἅγιον τόπον τούτον!” **29** (Ἦσαν γὰρ ἐωρακότες⁹ Τρόφιμον¹⁰ τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερόν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.)

30 Ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἶλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. **31** Ζητούντων δὲ¹¹ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπειρας¹² ὅτι ὅλη συγκέχυται¹³ Ἱερουσαλήμ. **32** ὃς ἐξουτῆς παραλαβὸν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους,¹⁴ κατέδραμεν ἐπ’ αὐτούς· οἱ δὲ, ἰδόντες τὸν χιλιάρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπάυσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. **33** Ἐγγίσας δὲ¹⁵ ὁ χιλιάρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ

¹ μηδεν τοιουτον (τοιουτο C 5.5% RP, HF) τηρειν αυτους ει μη (αλλα 4.6%) f⁵ (C)D (97.9%)

(HF, RP)OC, TR, CP || --- SA, B (2.1%) NU

² το f⁵ [96%] HF, RP, OC, TR, CP || --- SA, B, C, D [4%] NU

³ ο παυλος παραλαβων rell || ~ 312 [32%] || 23 D [5%]

⁴ διαγγελλων rell || διαγγελων [25%] CP

⁵ ημελλον f⁵ [33%] || εμελλον SA, B, C [60%] HF, RP, OC, TR, CP, NU || εμελλων [7%] || D is wild

⁶ επ αυτον τας χειρας f⁵ SA, B, C, D [75%] NU || ~ 3412 [25%] HF, RP, OC, TR, CP

⁷ πανταχου f⁵ [90%] HF, RP, OC, TR, CP || πανταχη SA, B, C, D [10%] NU || one other variant

⁸ κεκοινωκεν rell || κεκοινοηκεν (S) [20%] || εκοινοησεν D

⁹ εωρακοτες f⁵ [85%] HF, RP, OC, CP || προεωρακοτες SA, B, C, D [10%] TR, NU || εορακατες [5%]

¹⁰ τροφιμον rell || τροφημον [18%]

¹¹ δε f⁵ [97%] HF, RP, OC, TR, CP || τε SA, B [3%] NU || και D

¹² σπειρας f⁵ [30%] || σπειρης (S)A, B, D [70%] HF, RP, OC, TR, CP, NU

¹³ συγκεχυται f⁵ [98%] HF, RP, OC, TR, CP || συγχυνεται (SA)B(D) [2%] NU || two other variants

¹⁴ εκατονταρχους f⁵ [96%] HF, RP, OC, TR, CP || εκατονταρχας SA, B, D [3%] NU || εκατονταρχην [1%]

¹⁵ εγγισας δε f⁵ [92%] HF, RP, OC, CP || ~ τοτε 1 SA, B, D [8%] TR, NU

ἐκέλευσεν δεθῆναι ἀλύσεσιν δυσίν, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν¹ εἷη καὶ τί ἐστὶν πεποιηκώς. 34 Ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων² ἐν τῷ ὄχλῳ· μὴ δυνάμενος δὲ³ γνῶναι τὸ ἀσφαλές, διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. 35 Ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βασιτάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. 36 Ἐκκολούθει⁴ γὰρ τὸ πλήθος τοῦ λαοῦ κράζον,⁵ “Αἶρε αὐτόν!”

37 Μέλλων δὲ⁶ εἰς τὴν παρεμβολήν εἰσάγεσθαι,⁷ ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ, “Εἰ ἔξεστίν μοι εἰπεῖν⁸ πρὸς σε?” Ὁ δὲ ἔφη: “Ἑλληνιστὶ γινώσκεις? 38 Οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν Σικαριῶν?” 39 Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος, “Ἐγὼ ἄνθρωπος μὲν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεύς τῆς Κιλικίας, οὐκ ἀσήμου⁹ πόλεως πολίτης· δέομαι δέ¹⁰ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν”. 40 Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἐστῶς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισεν τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει¹¹ τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ λέγων:

Paul addresses the mob

22 “Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ¹² ἀπολογίας”. 2 Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ προσεφώνει¹³ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. Καί φησιν: 3 “Ἐγὼ μὲν¹⁴ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος¹⁵ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ¹⁶ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῷου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον· 4 ὡς ταύτην τὴν Ὀδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου,

¹ ἂν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [4%] NU

² εβωων **f**⁵ [77%] HF,RP,OC,TR,CP || εβοουν [15%] || επεφωνουν SA,B,D [6%] NU || επιβοων [2%]

³ δυναμενος δε **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || δυναμενου 2 αυτου SA,B(D) [4%] NU

⁴ ηκολουθει *reII* || ηκολουθη [30%] || ηκολουθι SD [1%]

⁵ κραζον **f**⁵ D [78%] HF,RP,OC,TR,CP || κραζοντες SA,B [5%] NU || κραζων [17%]

⁶ δε **f**⁵ [40%] || τε SA,B,D [58%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || --- [2%]

⁷ εις την παρεμβολην εισαγεσθαι **f**⁵ [20%] || ~ 4123 SA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ ειπειν **f**⁵ [80%] HF,RP,CP || 1 τι SA,B [20%] OC,TR,NU || λαλησαι D

⁹ ασημου *reII* || ασιμου [35%] || --- D

¹⁰ δε *reII* || --- [20%]

¹¹ προσεφωνει **f**⁵ [40%] RP || προσεφωνησεν SA,B,D [60%] HF,OC,TR,CP,NU

¹² νυνι **f**⁵ SA,B(D) [95%] HF,RP,OC,CP,NU || νυν [5%] TR

¹³ προσεφωνει *reII* || προσφωνει D [40%] || προσεφωνησεν [3%] || προσφωνησεν [3%]

¹⁴ μεν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,D [4%] NU

¹⁵ γεγεννημενος (D) *reII* || γεγεννημενος [25%]

¹⁶ κατα *reII* || δε 1 [40%]

δεσμεύων καὶ παραδιδούς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, **5** ὡς καὶ¹ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι² καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον.³ παρ' ὧν καὶ ἐπιστολάς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. **6** Ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι⁴ τῇ Δαμασκῷ, περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἰκανὸν περὶ ἐμέ. **7** Ἐπεσόν⁵ τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, 'Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις?' **8** Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην, 'Τίς εἶ, Κύριε?' Εἶπέν τε πρὸς με, 'Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις'. **9** Οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἔθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο.⁶ τὴν δὲ φωνὴν⁷ οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. **10** Εἶπον δέ, 'Τί ποιήσω, Κύριε?' Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν πρὸς με, 'Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κάκει σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακται⁸ σοι ποιῆσαι'. **11** Ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. **12** Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβῆς⁹ κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἐν Δαμασκῷ¹⁰ Ἰουδαίων, **13** ἐλθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστὰς εἶπέν μοι, 'Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον!' Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. **14** Ὁ δὲ εἶπεν: 'Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό¹¹ σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν Δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. **15** Ὅτι ἔση μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἐώρακας καὶ ἤκουσας. **16** Καὶ νῦν τί μέλλεις? Ἀναστὰς, βάπτισαι καὶ ἀπόλυσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.'¹²

17 "Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει **18** καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, 'Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονται σου

¹ καὶ *rell* || --- CP

² μαρτυρεῖ μοι *rell* || ~ 21 CP

³ πρεσβυτεριον *rell* || πρεσβυτεριον B [25%]

⁴ ἐγγιζοντι *rell* || ἐγγυζοντι CP

⁵ ἐπεσον **f**⁵ (D) [45%] OC,TR,CP || ἐπεσα **SA,B** [50%] HF,RP,NU || three other variants [5%]

⁶ καὶ ἐμφοβοὶ ἐγενοντο **f**⁵ D (88.2%) HF,RP,OC,TR,CP || 12 γενομενοι (1.5%) || --- (**S**)A,B (10.3%) NU

⁷ δε φωνην *rell* || ~ 21 CP

⁸ περὶ παντων ὧν τετακται (B) *rell* || τι σε δεῖ [16%] || τι σε εδει [5%] || τις σε δεῖ [5%] || σοι δεῖ [5%]

⁹ ευσεβης **f**⁵ [44%] RP,OC,TR || ευσεβεις [5%] || ευλαβης **SB** [50%] HF,CP,NU || --- A [1%]

¹⁰ ἐν δαμασκῷ **f**⁵ [75%] HF,OC,CP || --- **SA,B** [25%] RP,TR,NU (OC is in small print)

¹¹ προχειρισατο *rell* || προχειρησατο A [12%] || two other variants

¹² του κυριου **f**⁵ [79%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτου **SA,B** [6%] NU || 2 [15%]

τήν¹ μαρτυρίαν περι ἑμοῦ'. 19 Κἀγὼ εἶπον: 'Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δαίρων² κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστευόντας εἰς³ σέ'. 20 καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο⁴ τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός⁵ σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ,⁶ καὶ⁷ φυλάσσω τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν.' 21 Καὶ εἶπεν πρὸς με, 'Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε'."

A Roman citizen

22 Ἦκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες, "Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκεν⁸ αὐτὸν ζῆν!" 23 Κραυγαζόντων⁹ δὲ¹⁰ αὐτῶν καὶ ριπτούντων¹¹ τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, 24 ἐκέλευσεν ὁ χιλιάρχος ἄγεσθαι αὐτόν¹² εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν¹³ μᾶστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῶ. 25 Ὡς δὲ προέτειναν¹⁴ αὐτὸν τοῖς ἱμάσιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἐστῶτα ἐκατόνταρχον ὁ Παῦλος, "Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἕξεστιν ὑμῖν μαστιζεῖν;" 26 Ἀκούσας δὲ ὁ ἐκατόνταρχος,¹⁵ προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν¹⁶ λέγων, "'Ὅρα¹⁷ τί μέλλεις ποιεῖν, ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν!" 27 Προσελθὼν δὲ ὁ χιλιάρχος εἶπεν αὐτῷ, "Λέγε μοι, εἰ¹⁸ σὺ Ῥωμαῖος εἶ;" Ὁ δὲ ἔφη, "Ναί".

¹ τὴν **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B** [4%] NU

² δαίρων **f**⁵ [25%] CP || δερων **NA,B** [75%] HF,RP,OC,TR,NU

³ εἰς **f**⁵ [20%] || ἐπι **NA,B** [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ἐξεχεῖτο **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐξεχυννέτο **NA,B** [1%] NU || ἐξεχυνέτο [2%] || at least five further spellings [5%]

⁵ μάρτυρος *reII* || πρωτομάρτυρος [10%] CP

⁶ τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ **f**⁵ (97.7%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B** (2.3%) NU

⁷ καὶ **f**⁵ **NA,B,D** [25%] OC,TR,NU || --- [75%] HF,RP,CP

⁸ καθῆκεν *reII* || καθῆκον [20%] TR || καθῆκει [2%]

⁹ κραυγαζόντων **f**⁵ **NA,B,D** [82%] OC,TR,NU || κρᾶζόντων C [16%] HF,RP,CP || three other variants [2%]

¹⁰ δε **f**⁵ **ND** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || τε A,B,C [1%] NU

¹¹ ριπτούντων (B) *reII* || ριπτοντων (D) [30%] OC || two other variants

¹² ὁ χιλιάρχος ἀγεσθαι αὐτόν **f**⁵ [20%] || ~ 4123 [74%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 εἰσαγεσθαι 4 **NA(B)C(D)** [6%] NU

¹³ εἰπὼν **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰπας **NA,B,C,D** [4%] NU || εἶπε δε [1%]

¹⁴ προέτειναν **f**⁵ (**S**)B [30%] OC,CP,NU || προετεινεν [30%] HF,RP,TR || προσετεινεν [27%] || προσετειναν C(D) [3%] || προετεινον A [5%] || three other variants [5%]

¹⁵ ἐκατόνταρχος **f**⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐκατονταρχης **NA,C,D** [2%] NU

¹⁶ τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν **f**⁵ (**S**)A(B)C(D) [20%] NU || ~ 312 [73%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 ἀνηγγειλεν [2%] || ~ ἀνηγγειλεν 12 [5%]

¹⁷ ὄρα **f**⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** [5%] NU

¹⁸ εἰ **f**⁵ [65%] HF,RP,OC,TR || --- **NA,B,C,D** [35%] CP,NU

28 Ἀπεκρίθη τε¹ ὁ χιλιάρχος, “Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην”. Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη, “Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι”.²
 29 Εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ’ αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάξιεν· καὶ ὁ χιλιάρχος δὲ³ ἐφοβήθη, ἐπιγνούς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν⁴ δεδεκώς.

The Sanhedrin

30 Τῇ δὲ ἐπαύριον, βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ⁵ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν⁶ καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν⁷ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν⁸ τὸ συνέδριον αὐτῶν,⁹ καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς. 1 Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ¹⁰ εἶπεν, “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάση συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας”. 2 Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. 3 Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπεν: “Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκονιαμένε! Καὶ σὺ κᾶθη κρίνων¹¹ με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι!” 4 Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον,¹² “Τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς;” 5 Ἐφη τε ὁ Παῦλος: “Οὐκ ἤδειν, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς· γέγραπται γάρ,¹³ “Ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.”

6 Γνούς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἐν μέρος ἐστὶν Φαρισαίων, τὸ δὲ ἕτερον Σαδδουκαίων,¹⁴ ἔκραξεν¹⁵ ἐν τῷ συνεδρίῳ, “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου.¹⁶ περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ¹⁷ κρίνομαι!” 7 Τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος,¹⁸ ἐγένετο στάσις τῶν Φαρι-

¹ τε f⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP || δε NB,C [13%] NU || --- A [7%] || και (D)

² γεγεννημαι rell || γεγεννημαι A [18%] || γεγεννημε C [2%]

³ δε rell || --- N [2%] CP

⁴ ἡν αὐτον f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NA,B,C [4%] NU

⁵ ὑπο f⁵ NA,B,C [30%] NU || παρα [70%] HF,RP,OC,TR,CP

⁶ ἀπο τῶν δεσμῶν f⁵ (90.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (9.9%) NU

⁷ ἐλθεῖν f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || συνελθεῖν NA,B,C [5%] NU || συνεισελθεῖν [2%]

⁸ πᾶν f⁵ NA,B,C [20%] NU || ὅλον [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ αὐτῶν f⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [12%] NU

¹⁰ ὁ παυλος τῷ συνεδρίῳ f⁵ (85.9%) HF,RP,OC,TR,NU || 234 B (9%) CP || ~ 3412 NA,C (5%)

¹¹ κρίνων rell || κρίνον [20%]

¹² εἶπον rell || εἶπαν NB [5%] NU

¹³ γὰρ f⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ὅτι NA,B [5%] NU

¹⁴ φαρισαῖον το δε ετερον σαδδουκαῖον f⁵ [20%] || ~ 52341 NA,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁵ ἐκραξεν f⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐκραξεν NB,C [2%] NU

¹⁶ φαρισαίου f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || φαρισαῖον NA(B)C [3%] NU

¹⁷ ἐγὼ f⁵ NA [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C [1%]

¹⁸ λαλήσαντος f⁵ C [86%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλουντος B [10%] || ειποντος (N)A [4%] NU

σαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων,¹ καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. 8 (Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε² ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφότερα.) 9 Ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες³ οἱ γραμματεῖς⁴ τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες, “Οὐδὲν κακὸν εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ⁵ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν!”⁶ 10 Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως,⁷ εὐλαβηθεῖς⁸ ὁ χιλιάρχος μὴ διασπασθῆ ὁ Παῦλος ὑπ’ αὐτῶν, ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ⁹ ἀρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.

A plot exposed

11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπεν, “Θάρσει Παῦλε,¹⁰ ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτως σὲ δεῖ¹¹ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι”. 12 Γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν,¹² ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς¹³ μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν¹⁴ τὸν Παῦλον. 13 Ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα¹⁵ οἱ αὐτήν τὴν συνωμοσίαν¹⁶ πεποικότες.¹⁷ 14 οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς¹⁸ πρεσβυτέροις εἶπον:¹⁹ “Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. 15 Νῦν οὖν, ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ, σὺν τῷ συνεδρίῳ,

¹ φαρισαίων καὶ τῶν σαδδουκαίων **F**⁵ [48%] HF,OC,TR || 1 [25%] RP || ~ 4231 [7%] || 124 A(B)C [15%] NU || ~ 421 **S** [5%] CP

² μήτε **F**⁵ **NA,B,C** [25%] OC,NU || μηδε [75%] HF,RP,TR,CP

³ ἀναστάντες **F**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τινες **NA,B(C)** [7%] NU

⁴ οἱ γραμματεῖς **F**⁵ [49%] HF,RP,OC,TR,CP || 2 [45%] || τῶν γραμματέων **SB(C)** [4%] NU || --- A [2%]

⁵ δε *rell* || 1 καὶ CP

⁶ μὴ θεομαχῶμεν **F**⁵ (95.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** (4.4%) NU

⁷ γενομένης στάσεως **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,C || γινομένης 2 (**S**)(B) [5%] NU

⁸ εὐλαβηθεῖς **F**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || φοβηθεῖς (**S**)A,B,C [7%] NU

⁹ καταβῆναι καὶ **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,CP || καταβαν **NA,B,C** [5%] TR,NU

¹⁰ παυλε **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C** [5%] NU

¹¹ σε δεῖ *rell* || ~ 21 CP

¹² τινες τῶν ἰουδαίων συστροφην **F**⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4123 (P⁴⁸) [4%] || ~ 4 οἱ ἰουδαῖοι **NA,B,C** [10%] NU

¹³ ἑαυτοὺς **F**⁵ C [25%] || 1 λέγοντες P⁴⁸ **NA,B** [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁴ ἀνέλωσιν **F**⁵ (A) [20%] || ἀποκτείνωσιν (**S**)B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ἀπεκτείνωσιν P⁴⁸

¹⁵ τεσσαράκοντα **F**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα **NA,B,C** [3%] NU

¹⁶ συνωμοσίαν *rell* || συνομοσίαν [35%] || two other variants || P⁴⁸ is wild

¹⁷ πεποικότες **F**⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ποιησαμενοι **NA,B,C** [5%] NU || ποιησαντες [9%] || three other variants P⁴⁸ [1%]

¹⁸ τοῖς *rell* || --- CP

¹⁹ εἶπον *rell* || εἶπαν P⁴⁸ **NA,B,C** [15%] NU

ὅπως αὐριον¹ καταγάγη αὐτόν² πρὸς³ ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ, πρὸ τοῦ ἐγγίσει αὐτόν, ἔτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.”

16 Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἔνεδρον,⁴ παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολήν, ἀπήγγειλεν τῷ Παύλῳ. 17 Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων ἔφη, “Τὸν νεανίαν⁵ τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον, ἔχει γὰρ τι ἀπαγγεῖλαι⁶ αὐτῷ”. 18 Ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτόν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλιάρχον καὶ φησιν, “Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίαν⁷ ἀγαγεῖν πρὸς σε, ἔχοντά τι λαλήσαι σοι”. 19 Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρός αὐτοῦ, ὁ χιλιάρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ’ ἰδίαν ἐπυνθάνετο, “Τί ἐστὶν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαι μοι;” 20 Εἶπεν δὲ ὅτι “Οἱ Ἰουδαῖοι συνέθευτο τοῦ ἐρωτησαί σε ὅπως αὐριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν Παῦλον,⁸ ὡς μέλλοντές⁹ τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. 21 Σὺ

¹ αυριον f⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [5%] NU

² καταγαγη αυτον f⁵⁵ P⁴⁸ NA,B,C [35%] CP,NU || ~ 21 [65%] HF,RP,OC,TR

³ προς f⁵⁵ C [93%] HF,RP,OC,TR,CP || εις P⁴⁸ NA,B [7%] NU

⁴ το ενεδρον f⁵⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || πην ενεδραν NA,B,C [8%] NU

⁵ νεανιαν te// || νεανισκον [2%] CP || νεανια [19%] || one other variant

⁶ τι απαγγειλαι f⁵⁵ (S)C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B [3%] NU

⁷ νεανιαν f⁵⁵ B [85%] HF,RP,OC,TR,CP || νεανισκον NA [15%] NU

⁸ εις το συνεδριον καταγαγῃς τον παυλον f⁵⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 564123 NA,B [7%] NU || ~ 456123 [5%]

⁹ 1) μελλοντες f⁵⁵ (33.1%) TR,CP

2) μελλοντα (27.2%) HF,RP

3) μελλοντων (17.4%) OC

4) μελλον A,B (9.2%)

5) μελλον S (7.5%) NU

6) μελλοντας (5.4%)

(one other) (0.2%)

Rather a dismaying picture—what to do? To begin, the variants are all participial forms of the same verb. The key seems to be the perceived referent or antecedent of the participle. Is it "the Jews", "the Sanhedrin" or "the commander"? The best answer from the point of view of the grammar is evidently "the Jews", which would require a masc., nom., plural form—the only candidate is variant 1). However, there were those who took the referent to be "the Sanhedrin"—the Alexandrian MSS have συνεδριον next to the participle, separated only by *ως*. The grammar requires a neuter, acc., sg. form—variant 5). But, the Sanhedrin was made up of men, so perhaps some decided it would be more appropriate to make it plural—variant 2); and maybe even masc. besides—variant 6) [might this be assimilation to verse 15?]. Variant 3), being genitive, is really strange, unless somehow someone thought that the commander intended to inquire of the Sanhedrin, viewed as plural. Variant 4) presumably takes "the commander" as the referent, but puts the form in the nom., sort of *ad sensum* since *σε* is acc. But variant 2) could also be referring to the commander, precisely masc., acc., singular.

What are the requirements of the context? "The commander" as referent does not fit. Not only was it not his idea, he sent Paul away that very night to forestall the possibility. (That the Jews should attempt to tell the commander what was in **his** mind is scarcely credible.) "The Sanhedrin" as referent

οὖν μὴ πεισθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους¹ τεσσαράκοντα,² οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μῆτε φαγεῖν μῆτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν· καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσιν³ προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν.” 22 Ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος ἀπέλυσεν⁴ τὸν νεανίαν⁵ παραγγείλας, “Μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρὸς με!”

Paul sent to Felix

23 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς⁶ τῶν ἑκατοντάρχων εἶπεν: “Ἐτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἵππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· 24 κτήνη τε παραστήσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες⁷ τὸν Παῦλον διασώσωσιν πρὸς Φήλικα⁸ τὸν ἡγεμόνα.” 25 Γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν⁹ τὸν τύπον τοῦτον:

26 “Κλαύδιος Λυσίας, τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι:¹⁰ Χαίρειν. 27 Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα¹¹ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναρρεῖσθαι ὑπ’ αὐτῶν· ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην¹² αὐτόν,¹³ μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν. 28 Βουλόμενος δὲ¹⁴ γνῶναι¹⁵ τὴν αἰτίαν δι’ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν.¹⁶ 29 ὃν εὔρον

really doesn't fit either. το συνεδριον appears in the text as the object of a preposition, not as an initiating agent. It is "the Jews" that is the Subject of the main verb, and therefore of the two infinitives, and our participle is working with the second infinitive, "as ones intending to inquire".

Conclusion: variant 1) is the only one that really fits the context; it is also the best attested. Although it only musters 33.1% of the vote (including f⁸⁵), it is also attested by the three ancient versions—always weighty testimony. I conclude that the Autograph read *μελλοντες*.

¹ πλείους *rell* || --- [15%]

² τεσσαρακοντα f⁸⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα SA,B [2%] NU

³ ετοιμοι εισιν f⁸⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B [8%] NU

⁴ απελυσεν *rell* || απελυσαι [3%]

⁵ νεανιαν f⁸⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || νεανισκον SA,B [4%] NU

⁶ δυο τινας f⁸⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ~ 21 SB [2%] || 2 [1%]

⁷ επιβιβασαντες *rell* || επιβηβασαντες [20%]

⁸ φηλικα f⁸⁵ SB [35%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληκα [25%] CP || φιλικα A [40%]

⁹ περιεχουσαν f⁸⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εχουσαν SB [6%] NU || P⁴⁸ is wild

¹⁰ φηλικι f⁸⁵ P⁴⁸ SB [40%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληκι [30%] CP || φιλικι A [17%] || φιλικη [4%] || --- [9%]

¹¹ συλληφθεντα *rell* || συλλημφθεντα P⁴⁸ SA,B [2%] NU

¹² εξειλομην *rell* || εξειλαμην S(A)B [4%] NU || ερυσαμην P⁴⁸

¹³ αυτον f⁸⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτων [3%] || --- SA,B [10%] NU || κραζον P⁴⁸

¹⁴ δε f⁸⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁸ SA,B [3%] NU

¹⁵ γνωναι f⁸⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || επιγνωναι SA,B [5%] NU

¹⁶ κατηγαγον αυτον εις το συνεδριον αυτων f⁸⁵ P^{48v} [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 13456 SA [4%] NU || --- B [1%]

ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν¹ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα.² **30** Μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν³ ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων,⁴ ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρὸς σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγοροῖς λέγειν τὰ⁵ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. Ἔρρωσο.”⁶

31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται, κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς⁷ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. **32** Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι⁸ σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. **33** Οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. **34** Ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμῶν⁹ καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας¹⁰ ἐστίν καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας. **35** “Διακούσομαί σου”, ἔφη, “ὅταν καὶ οἱ κατηγοροί σου παραγένωνται”.¹¹ Ἐκέλευσέν τε¹² αὐτὸν¹³ ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ¹⁴ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι.¹⁵

Caesarea

Felix

24 Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων¹⁶ καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν¹⁷ τῷ ἡγεμόνι¹⁸ κατὰ τοῦ Παύλου. **2** Κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων: “Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων¹⁹ γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, **3** πάντῃ¹ τε καὶ

¹ μηδεν f⁵ [75%] HF,RP || 1 δε SA,B [25%] OC,TR,CP,NU

² εγκλημα εχοντα f⁵ [50%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B [50%] NU

³ μελλειν f⁵ (89.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B (10.6%) NU

⁴ υπο των ιουδαιων f⁵ (89.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B (10.6%) NU

⁵ τα f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- (SA)B [2%]

⁶ ερρωσο f⁵ S [68%] HF,RP,OC,TR,CP || ερρωσθε [25%] || four further spellings [5%] || --- A,B [2%] NU

⁷ της f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [10%] NU

⁸ πορευεσθαι f⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || απερχεσθαι (S)A,B [15%] NU

⁹ ο ηγεμων f⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [9%] NU

¹⁰ επαρχιας rell || επαρχειας SA,B [2%] NU

¹¹ παραγενωνται rell || παραγονται [20%] || παραγοντε [3%]

¹² εκελευσεν τε f⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || κελευσας A,B [10%] NU || κελευσαντος S || εκελευσαι δε [3%]

¹³ αυτον f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [10%] NU

¹⁴ του f⁵ SA [20%] OC,TR,NU || τω B [1%] || --- [79%] HF,RP,CP

¹⁵ φυλασσεσθαι f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτον SA,B [10%] NU

¹⁶ των πρεσβυτερων f⁵ (83.4%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 των SA,B (14.9%) NU || 2 (1.7%)

¹⁷ ενεφανισαν rell || ενεφανησαν [20%] || επεφανησαν [5%]

¹⁸ ηγεμονι rell || ηγεμωνι [10%] || ηγεμονη [3%]

¹⁹ κατορθωματος f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || διορθωματος SA,B [10%] NU

πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φήλιξ,² μετὰ πάσης εὐχαριστίας.³
 4 Ἴνα δὲ μὴ ἐπὶ πλέον⁴ σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκούσαι σε ἡμῶν συντόμως τῆ σῆ ἐπεικειά. 5 Εὐρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινούντα στάσιν⁵ πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἰρέσεως, 6 ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπέειρασεν βεβηλῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν.⁶ 8 παρ' οὗ δυνήση, αὐτὸς ἀνακρίνας, περὶ πάντων τούτων ἐπιγῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.”
 9 Συνεπέθεντο⁷ δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

¹ παντη *rell* || παντι [35%] || one other variant

² φηλιξ *f*⁵ *s*AB [40%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληξ [35%] CP || φιλιξ [25%]

³ ευχαριστιας *rell* || ευχαριστηιας A [14%]

⁴ πλεον *f*⁵ [20%] || πλειον *s*A,B [79%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || πλιον A [1%]

⁵ στασιν *f*⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || στασεις (*s*)A,B [4%] NU

⁶ 1) (without the long addition) *f*⁵ *s*A,B (58.9%) HF,RP,NU

2) - 36): 7 και κατα τον ημετερον νομον ηθελησαμεν κριναι παρελθον δε λυσιας ο χιλιαρχος μετα πολλης βιας εκ των χειρων ημων απηγαγεν κελευσας τους κατηγορους αυτου ερχεσθαι επι σε. The five principle variations hinge on the three underlined words; they are:

2) κριναι . . . επι σε	(9.7%)	[6 variants]
8) κριναι . . . επι σου	(10.5%)	[14 variants]
22) κριναι . . . προς σε	(5.3%)	[8 variants]
30) κρινειν . . . επι σου	(4.4%)	[4 variants]
34) κρινειν . . . επι σε	(1.7%) OC,TR	[3 variants] (OC is in small print)
37) replaces απηγαγεν with five words, plus two other changes:		
κριναι . . . επι σου	(3.2%)	[2 variants]
39) completely rewrites the material:		
κριναι . . . προς σε	(3.4%) CP	[6 variants]
(eight further variants)	(2.9%)	[8 variants].

Variant 2) presumably has the best claim to be the standard form of the addition: κριναι clearly bests κρινειν, επι clearly bests προς, σε barely bests σου. [Although variant 8) appears to be slightly stronger than 2) numerically, the 14 internal variants, compared to 6, effectively diminish its credibility. The main variant in 2) is far stronger than that of 8).] It is also attested by syr and lat^{pl}. However, although some form of the addition commands 41.1% of the MSS, there are no less than 51 variants!

What about the context? The addition makes good sense, and it fits nicely. But, it is not really necessary; that information Felix already knew. The text reads quite well without the addition also. I conclude that the short form was judged to be abrupt or incomplete, giving rise to the addition; presumably the Autograph did not contain it. Since Tertullus was an orator he may well have actually said what is in the addition, plus a good deal more besides, but did Luke write it? (The incidents recorded in Acts were well known by many contemporaries, and there were many written accounts in circulation [Luke 1:1], so it was entirely predictable that a variety of historically correct material would be added, here and there, to Luke's account.)

The external evidence, though divided, is adequate to resolve this case: 58.9% against a severely fragmented 41.1%. The ancient versions, being divided, do not help us much this time. Although 59% is not a strong majority, by any means, still, the severe fragmentation of the 41% sort of leaves variant 1) without a worthy opponent. Variant 1) wins in "Antiquity", "Number", "Variety" and "Continuity", so I have no doubt that it is original. [The reading of the TR, variant 34), really has little to commend it.]

⁷ συνεπεθεντο *rell* || συνεθεντο [5%] TR

10 Ἀπεκρίθη δὲ¹ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος, λέγειν: “Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν δίκαιον² τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον³ τὰ περὶ ἑμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, 11 δυναμένου σου γνῶναι⁴ ὅτι οὐ πλείους εἰσὶν μοι ἡμέραι⁵ δεκαδύο,⁶ ἀφ’ ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν⁷ Ἱερουσαλήμ. 12 Καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὐρόν με πρὸς τινὰ διαλεγόμενον ἢ ἐπισύστασιν⁸ ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ τὴν πόλιν. 13 Οὔτε⁹ παραστήσαι¹⁰ δύνανται¹¹ περὶ ὧν νῦν¹² κατηγοροῦσίν μου. 14 Ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἦν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῷ Θεῷ, πιστεῦων πᾶσιν τοῖς κατὰ τὸν Νόμον καὶ τοῖς¹³ Προφῆταις γεγραμμένοις, 15 ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεὸν, ἦν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν,¹⁴ δικαίων τε καὶ ἀδίκων. 16 Ἐν τούτῳ δὲ¹⁵ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχων¹⁶ πρὸς τε¹⁷ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός.¹⁸ 17 Δι’ ἐτῶν δὲ πλείονων παρεγενομένη ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου¹⁹ καὶ προσφοράς, 18 ἐν οἷς²⁰ εὐρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινές²¹ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι· 19 οὐς ἕδει²² ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς με.²³ 20 Ἡ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν¹

¹ δε f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR || τε NA,B [5%] CP,NU

² δικαιον f⁵ [25%] || --- NA,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ ευθυμοτερον f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ευθυμως NA,B [7%] NU

⁴ γνωσαι f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || επιγνωσαι NA,B [7%] NU

⁵ ημεραι f⁵ NA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 η [5%] TR || one other variant

⁶ δεκαδυο f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || δωδεκα NA,B [7%] NU

⁷ εν f⁵ [75%] HF,RP,TR,CP || εις NA,B [25%] OC,NU

⁸ επισυστασιν f⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || επιστασιν NA,B [10%] NU || two other variants [1%]

⁹ ουτε f⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδε NB [2%] NU

¹⁰ παραστησαι f⁵ NA,B [40%] OC,NU || 1 με HF,RP,TR,CP || 1 με νυν [60%]

¹¹ δυνανται f⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 σοι (σου A) NA,B [7%] NU || 1 μοι [5%]

¹² νυν f⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || νυνι NA(B) [7%] NU || --- [5%]

¹³ τοις f⁵ A (79.1%) HF,RP,TR,CP || 1 εν 1 NB (20.4%) OC,NU || τους [5%] (OC is in small print)

¹⁴ νεκρων f⁵ (93.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (6.6%) NU

¹⁵ δε f⁵ [76%] HF,RP,TR,CP || και NA,B,C [10%] NU || 1 και [12%] OC || τε και [2%]

¹⁶ εχων f⁵ [95%] HF,RP,CP || εχειν NA,B,C [5%] OC,TR,NU

¹⁷ τε f⁵ [60%] || --- NA,B,C [40%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ δια παντος *re//* || --- CP

¹⁹ παρεγενομην ελεημοσυνας ποιησων εις το εθνος μου f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 234567 A || ~ 2345671 NB,C [7%] NU

²⁰ οις f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || αις NA,B,C [10%] NU || one other variant

²¹ τινες f⁵ [92%] HF,RP,OC || 1 δε NA,B [2%] TR,CP,NU || 1 των [2%] || 1 δε των C [4%] || one other variant

²² εδει f⁵ NA,B,C [30%] OC,NU || δει [70%] HF,RP,TR,CP

²³ με f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εμε NA,B,C [3%] NU

σαν¹ τί εὔρον ἐν ἐμοὶ² ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, **21** ἢ περιμιάς ταύτης φωνῆς ἧς ἔκραξα,³ ἐστὼς ἐν αὐτοῖς,⁴ ὅτι ‘Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ’⁵ ὑμῶν’.”

22 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτούς,⁶ ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς Ὁδοῦ, εἰπών,⁷ “Ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταβῆ διαγνώσομαι τὰ καθ’ ὑμᾶς”· **23** διαταξάμενός τε⁸ τῷ ἑκατοντάρχη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον,⁹ ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν ἢ προσέρχεσθαι¹⁰ αὐτῷ.

24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς, παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ¹¹ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικί,¹² οὔσῃ Ἰουδαία, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν¹³ πίστεως. **25** Διαλεγόμενου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι,¹⁴ ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, “Τὸ νῦν ἔχον¹⁵ πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαβῶν¹⁶ μετακαλέσομαί σε”. **26** Ἄμα¹⁷ καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν,¹⁸ διὸ καὶ πυκνότερον¹⁹ μεταπεμπόμενος ὠμίλει²⁰ αὐτῷ.

¹ εἰπατώσαν **f**⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 εἰ [5%] TR

² ἐν ἐμοὶ **f**⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [3%] NU

³ ἐκραξα **f**⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐκεκραξα SA,B,C [20%] NU

⁴ ἐστὼς ἐν αὐτοῖς **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 SA,B,C [8%] NU

⁵ ὑφ’ **f**⁵ S [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐφ’ A,B,C [3%] NU

⁶ ἀκούσας δε ταυτα ο φηλιξ ανεβαλετο (ανεβαλλετο 7.4% CP) αυτους **f**⁵ (92.4%) HF,RP,OC,TR(CP) || ~ 62745 SA,B,C (4.9%) NU || ~ 62457 (2.7%) (For the statement of evidence on φηλιξ see the note five down.)

⁷ εἰπον **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰπας SA,B,C [3%] NU || --- [2%]

⁸ τε **f**⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP || δε [3%] || --- SA,B,C [22%] NU

⁹ τον παυλον **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτον SA,B,C [7%] NU

¹⁰ η προσερχεσθαι **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [5%] NU

¹¹ φηλιξ **f**⁵ SA [46%] HF,RP,OC,TR,NU || φηλιξ [37%] CP || φηλιξ B [17%] (The percentages remain the same in verses 25, 27a and 27b. In the note five up, the three variants have [46%], [32%] and [22%] respectively.)

¹² γυναικι **f**⁵ C [88%] HF,RP || 1 αυτου S [8%] OC,TR || ιδια 1 B [3%] CP,NU || ιδια 1 αυτου A [1%]

¹³ ιησουν **f**⁵ S(B) [55%] CP,NU || --- A [45%] HF,RP,OC,TR

¹⁴ εσεσθαι **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [8%] NU

¹⁵ εχον *rell* || εχων [14%] || one other variant

¹⁶ μεταλαβων *rell* || λαβων [10%] CP || παραλαβων A || two other variants

¹⁷ αμα **f**⁵ SA,B,C [95%] HF,RP,CP,NU || 1 δε [10%] OC,TR

¹⁸ οπως λυση αυτον **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [5%] NU || two other variants [2%]

¹⁹ πυκνότερον **f**⁵ [20%] || 1 αυτον SA,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 1 αυτων [5%]

²⁰ ωμιλει (B) *rell* || ομιλει [14%] || διελεγετο C || one other variant

27 Διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον· θέλων δὲ¹ χάριτας² καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν³ τὸν Παῦλον δεδεμένον.

Festus

25 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ,⁴ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. 2 Ἐνεφάνισαν⁵ δὲ⁶ αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς⁷ καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, 3 αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱεροσαλήμ—ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. 4 Ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ,⁸ ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. 5 “Οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν”, φησίν,⁹ “συγκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ,¹⁰ κατηγορεῖτωσαν αὐτοῦ”. 6 Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας¹¹ πλείους ἢ δέκα,¹² καταβὰς εἰς Καισάρειαν· τῇ ἐπαύριον καθίσας¹³ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. 7 Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν¹⁴ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα¹⁵ φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου¹⁶ ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδειῖξαι, 8 ἀπολογουμένου αὐτοῦ¹⁷ ὅτι “Οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι¹⁸ ἥμαρτον”. 9 Ὁ Φῆστος δὲ, τοῖς Ἰουδαίοις θέλων¹⁹ χάριν καταθέσθαι,

¹ δε f⁵ [55%] OC,CP || τε SA,B,C [45%] HF,RP,TR,NU

² χαριτας f⁵ [81%] HF,RP,TR,CP || χαριτα SA,B,C [3%] NU || χαριν [16%] OC

³ κατελιπεν *rell* || κατελειπεν A [16%]

⁴ επαρχια *rell* || επαρχια B [1%] NU || επαρχιω S [1%] || επαρχιω A || two other variants

⁵ ενεφανισαν *rell* || ανεφανισαν CP || ενεφανησαν [6%] || two other variants

⁶ δε f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || τε SA,B,C [4%] NU

⁷ οι αρχιερεις f⁵ SA,B,C [40%] NU || ο αρχιερευς [55%] HF,RP,OC,TR || ο τε αρχιερευς [5%] CP

⁸ εν καισαρεια f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εις καισαρειαν (SA)B,C [4%] NU

⁹ δυνατοι εν υμιν φησιν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 23 (ημιν S) 41 (S)A,B,C [5%] NU

¹⁰ τουτω f⁵ (74.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ατοπον SA,B,C (9.4%) NU || 1 ατοπον (13.3%) || ~ ατοπον I (3.1%)

¹¹ ημερας f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ου (S)A,B,C [5%] NU

¹² η δεκα f⁵ [92%] HF,RP,OC,TR || 1 οκτω CP || οκτω 12 SA,B,C [8%] NU

¹³ καθισας *rell* || καθησας (A) [15%]

¹⁴ περιεστησαν f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτον SA,B,C [9%] NU || 1 αυτω [1%]

¹⁵ αιτιαματα f⁵ [70%] TR || αιτιωματα SA,B,C [30%] HF,RP,OC,CP,NU || two other variants

¹⁶ φεροντες κατα του παυλου f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καταφεροντες SA,B,C [3%] NU || καταφεροντες 34 [1%] || two other variants [1%]

¹⁷ απολογουμενου αυτου f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ του παυλου 1 SA,B,C [10%] NU

¹⁸ τι *rell* || --- [2%] CP

¹⁹ τοις ιουδαιοις θελων f⁵ [90%] HF,RP,TR,CP || ~ 312 SA,B,C [10%] OC,NU

ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπεν, “Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα¹ ἀναβᾶς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρῖνεσθαι² ὑπ’³ ἐμοῦ;” **10** Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος: “Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἐστῶς εἰμι, οὐ με δεῖ κρῖνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. **11** Εἰ μὲν γὰρ⁴ ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ⁵ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδὲν ἐστὶν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσίν μου, οὐδεὶς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι!” **12** Τότε ὁ Φῆστος, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη: “Καίσαρα ἐπικέκλησαι. Ἐπὶ Καίσαρα πορεύη!”

Agrippa

13 Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι⁶ τὸν Φῆστον. **14** Ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον⁷ ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων: “Ἄνὴρ τίς ἐστὶν καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος⁸ δέσμιος, **15** περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτοῦμενοι κατ’ αὐτοῦ δίκην.⁹ **16** πρὸς οὓς ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν¹⁰ πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγοροῦς, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. **17** Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε,¹¹ ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα. **18** περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον¹² ὧν ὑπενόουν ἐγώ,¹³ **19** ζητήματα δὲ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας¹⁴ εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ περὶ τίνος Ἰησοῦ τεθνηκότος ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. **20** Ἀπορούμενος δὲ ἐγώ¹⁵ περὶ τὴν¹ τούτων² ζήτησιν, ἔλεγον εἰ βούλοιο πορεύε-

¹ ἱεροσόλυμα *rell* || ἱερουσαλημ OC

² κρῖνεσθαι **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κριθηναι NA,B,C [5%] NU

³ ὑπ **f**⁵ [35%] || ἐπ NA,B,C [63%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ἐπι [2%]

⁴ γὰρ **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || οὐν NA,B,C [10%] NU

⁵ το **f**⁵ NA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || του [35%]

⁶ ἀσπασόμενοι **f**⁵ [40%] OC,TR || ἀσπασαμενοι NA,B [60%] HF,RP,CP,NU

⁷ διέτριβον **f**⁵ NA(B)C [55%] OC,TR,NU || διέτριβεν [45%] HF,RP,CP

⁸ φηλικος **f**⁵ NA,B,C [52%] HF,RP,OC,TR,NU || φιλικος [37%] CP || φιλικος [11%]

⁹ δίκην **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καταδικην NA,B,C [5%] NU

¹⁰ εἰς ἀπώλειαν **f**⁵ (92.5%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (7.5%) NU

¹¹ αὐτῶν ἐνθάδε **f**⁵ NA (88.8%) HF,RP,OC,TR[NU] || 2 B (7.5%) CP || ~ 21 C (3.7%)

¹² ἐπέφερον **f**⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐφερον NA,B,C [10%] NU || ὑπέφερον [5%]

¹³ ὑπενόουν ἐγώ **f**⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 πονηραν [5%] || ~ 21 πονηρων B [1%] NU || ~ 21 πονηραν (N)A,C [3%]

¹⁴ δεισιδαιμονίας *rell* || δυσειδαιμονίας CP || δισιδαιμονίας NA,B [2%] || three other variants

¹⁵ ἐγώ **f**⁵ NA,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 εἰς C [10%] TR

σθαι εἰς Ἱερουσαλήμ³ κάκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. 21 Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ πέμψω⁴ αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.”

22 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη,⁵ “Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκούσαι”. Ὁ δέ,⁶ “Ἀὔριον”, φησίν, “ἀκούσῃ αὐτοῦ”. 23 Τῇ οὖν ἐπαύριον, ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον,⁷ σύν τε τοῖς⁸ χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ’ ἐξοχὴν οὖσιν⁹ τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φῆστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. 24 Καὶ φησιν ὁ Φῆστος: “Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες: θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν¹⁰ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες¹¹ μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν¹² μηκέτι. 25 Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος¹³ μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν¹⁴ πεπραχέναι, καὶ¹⁵ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν.¹⁶ 26 Περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. Διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ’ ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης¹⁷ σχῶ τι γράψαι.¹⁸ 27 Ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ’ αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.”

¹ περι την **f**⁵ [22%] || 2 [2%] || ~ 21 **NA,B,C** [76%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

² τουτων **f**⁵ **NA,B,C** [35%] **NU** || τουτου [65%] **HF,RP,OC,TR,CP**

³ ιερουσαλημ **f**⁵ [80%] **HF,RP,TR,CP** || ιεροσολυμα **NA,B,C** [20%] **OC,NU**

⁴ πεμψω **f**⁵ [87%] **HF,RP,OC,TR,CP** || αναπεμψω **NA,B,C** [8%] **NU** || πεμψας [5%]

⁵ εφη **f**⁵ **C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B** [2%] **NU**

⁶ ο δε **f**⁵ **C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B** [2%] **NU**

⁷ ακροατηριον *rell* || ακροτηριον (**Σ**) [17%] || πραιτωριον [5%]

⁸ τοις **f**⁵ [93%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,C** [7%] **NU**

⁹ ουσιν **f**⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,C** [4%] **NU**

¹⁰ παν **f**⁵ [89%] **HF,RP,OC,TR,CP** || απαν **NA,B,C** [10%] **NU** || --- [1%]

¹¹ επιβοωντες **f**⁵ **C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || βοωντες **NA,B** [2%] **NU**

¹² ζην αυτον **f**⁵ [85%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 21 **NA,C** [15%] **NU** || 2 **B**

¹³ καταλαβομενος **f**⁵ **Σ** [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** || κατελαβομην **A,B,C** [5%] **NU**

¹⁴ θανατου αυτον **f**⁵ **Σ** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 21 **A,B,C** [3%] **NU**

¹⁵ και **f**⁵ [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,C** [5%] **NU**

¹⁶ αυτον **f**⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,C** [4%] **NU**

¹⁷ γενομενης *rell* || γινομενης [24%] || one other variant

¹⁸ γραψαι **f**⁵ [93%] **HF,RP,OC,TR,CP** || γραψω **NA,B,C** [7%] **NU**

Paul's defense

26 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, “Ἐπιτρέπεται σοι ὑπὲρ¹ σεαυτοῦ λέγειν”. Τότε ὁ Παῦλος ἀπελογοῖτο, ἐκτείνας τὴν χεῖρα:² **2** “Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἡγῆμαι ἑμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον,³ **3** μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἔθῶν⁴ τε καὶ ζητημάτων· διὸ δέομαί σου⁵ μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. **4** Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν⁶ ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ’ ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει⁷ μου ἐν⁸ Ἱεροσολύμοις, ἴσασιν πάντες οἱ⁹ Ἰουδαῖοι, **5** προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσιν μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος. **6** Καὶ νῦν ἐπ’ ἐλπίδι τῆς πρὸς¹⁰ τοὺς πατέρας¹¹ ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔστηκα κρινόμενος, **7** εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν, ἐν ἐκτενίᾳ¹² νύκτα καὶ ἡμέραν λατρευόν,¹³ ἐλπίζει καταντῆσαι. Περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ Ἰουδαίων.¹⁴ **8** Τί ἄπιστον κρίνεται παρ’ ὑμῖν εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει?

how he persecuted Christians

9 “Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι· **10** ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς¹⁵ τῶν ἁγίων ἐγὼ¹⁶ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών· ἀναιρουμένων τε¹⁷ αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον. **11** Καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλα-

¹ ὑπερ **f**⁵ B [84%] HF,RP,OC,TR,CP || περι **NA,C** [16%] NU

² ἀπελογοῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα **f**⁵ [95%] HF,RP,TR,CP || ~ 2341 (S)A,B,C [5%] OC,NU

³ ἐπὶ σοῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον **f**⁵ [85%] HF,RP,OC,CP || ~ 12354 (S)(A)B,C [15%] NU || ~ 34125 TR || one other variant

⁴ ἐθῶν **f**⁵ **SB** [62%] OC,TR,NU || ἠθῶν [37%] HF,RP,CP || ἐθῶν **A,C** [1%]

⁵ σου **f**⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **S(A)B** [12%] NU

⁶ τὴν **f**⁵ **SA** [82%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **B,C** [18%]

⁷ ἐθνει *reII* || ἐθνη [14%] || ἐθνι **S** [1%]

⁸ ἐν **f**⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε **SA,B** [3%] NU

⁹ οἱ **f**⁵ **SA** [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **B,C** [25%]

¹⁰ πρὸς **f**⁵ C [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰς **SA,B** [10%] NU

¹¹ πατέρας **f**⁵ [78%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ἡμῶν **SA,B,C** [22%] NU

¹² ἐκτενία **f**⁵ **A,C** [69%] || ἐκτενεῖα **SB** [31%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ λατρευόν *reII* || λατρευῶν [16%]

¹⁴ βασιλεῦ ἀγρίππα ὑπο ἰουδαίων **f**⁵ [87%] HF,RP(CP) || ~ 3412 [9%] || 123 τῶν 4 OC,TR || ~ 341 **SB,C** [3%] NU || 34 A [1%] || one other variant (OC is in small print)

¹⁵ πολλοὺς **f**⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πολλοὺς τε **SA,C** [5%] NU

¹⁶ ἐγὼ **f**⁵ [85%] HF,RP,TR,CP || 1 ἐν **SA,B,C** [15%] OC,NU

¹⁷ τε *reII* || δε [25%] || one other variant

σφημεῖν· περισσῶς τε ἔμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἕξω πόλεις.

how Jesus chose him

12 “Ἐν οἷς καὶ¹ πορευόμενος εἰς² Δαμασκὸν μετ’ ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ³ τῶν ἀρχιερέων, 13 ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον,⁴ βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. 14 Πάντων δὲ⁵ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρὸς με καὶ λέγουσαν⁶ τῇ Ἑβραϊδί διαλέκτῳ: ‘Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις? Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζεις.’ 15 Ἐγὼ δὲ εἶπον,⁷ ‘Τίς εἶ, Κύριε?’ Ὁ δὲ⁸ εἶπεν: “Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. 16 Ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπέρητην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες⁹ ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, 17 ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ¹⁰ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ¹¹ σε ἀποστέλλω:¹² 18 ἀνοιξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι¹³ ἀπὸ σκοτόυς εἰς φῶς καὶ¹⁴ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κληρὸν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις, πιστεῖ τῇ εἰς ἐμέ.’ 19 Ὅθεν, Βασιλεῦ¹⁵ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθῆς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ 20—ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῶ πρώτον¹⁶ καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς¹⁷ πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν, ἀπαγγέλλω:¹⁸

¹ καὶ f⁵ [83%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C [17%] NU (OC is in small print)

² εἰς f⁵ A [32%] || 1 τὴν NB,C [68%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ παρὰ f⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [5%] NU

⁴ εἶδον *rell* || ἰδον A [16%] || ἰδου C || one other variant

⁵ δε f⁵ C [90%] HF,RP,OC,TR,CP || τε NA,B [10%] NU

⁶ λαλουσαν προς με και λεγουσαν f⁵ (74.6%) HF,RP,OC,TR,CP || λαλουσης 234 λεγουσης (1.4%) || 123 (7.4%) || ~ 523 NA,B,C (8.6%) NU || ~ λεγουσης 23 (4.7%) || 5 μοι (2.5%) || three other variants (0.8%)

⁷ ειπον f⁵ N [65%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπα A,B,C [35%] NU

⁸ δε f⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 κυριος NA,B,C [15%] NU

⁹ ειδες f⁵ N [87%] HF,RP,OC,TR || 1 με B(C) [4%] [NU] || οιδες CP || ιδες A,C [9%]

¹⁰ και f⁵ C [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εκ NA,B [6%] NU

¹¹ εγω *rell* || νυν [5%] TR

¹² σε αποστελλω f⁵ [50%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αποστελω [35%] || ~ αποστελω 1 [9%] || ~ 21 NA,B [2%] NU || ~ εξαποστελλω 1 C [2%] || ~ εξαποστελω 1 [2%]

¹³ επιστρεψαι f⁵ NB,C [30%] OC,TR,CP,NU || υποστρεψαι [35%] HF,RP || αποστρεψαι A [35%]

¹⁴ και *rell* || 1 απο C [20%]

¹⁵ βασιλευ *rell* || βασιλευς [2%] CP

¹⁶ πρωτον f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε NA,B [2%] NU

¹⁷ εις f⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [2%] NU

¹⁸ απαγγελλω f⁵ [61%] OC || απαγγελλων [20%] HF,RP,TR || απηγγελλον NA,B [9%] CP,NU || απαγγελλων [8%] || three other variants [2%]

‘μετανοεῖν¹ καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας’. 21 Ἐνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι² ἐν³ τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. 22 Ἐπικουρίας οὖν τυχῶν τῆς παρὰ⁴ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔστηκα μαρτυρόμενος⁵ μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφηταὶ ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι⁶ καὶ Μωϋσῆς⁷ 23—εἰ παθητὸς ὁ Χριστὸς· εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει⁸ καταγγέλλειν τῷ τε⁹ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.”

Festus interrupts

24 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ Φῆστος μεγάλη τῇ φωνῇ ἔφη:¹⁰ “Μαίνη, Παῦλε! Τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει!” 25 Ὁ δέ:¹¹ “Οὐ μαίνομαι”, φησίν, “κράτιστε Φῆστε· ἀλλὰ¹² ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. 26 Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι¹³ τούτων οὐ¹⁴ πείθομαι οὐδέν,¹⁵ οὐ¹⁶ γάρ¹⁷ ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο.¹⁸ 27 Πιστεύεις, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις? Οἶδα ὅτι πιστεύεις.” 28 Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη,¹⁹ “Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι!”²⁰ 29 Ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν,²¹ “Εὐξαίμην²² ἂν τῷ Θεῷ, καὶ

¹ μετανοεῖν *rell* || μετανοῖαν CP

² με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι **f**⁵ [84%] HF,OC,TR,CP || ~ 2314 [5%] RP || 134 B [5%] NU || ~ 314 [4%] || ~ 2341 A [1%] || 13 συλλαβουμένοι **Σ** || two other variants [1%]

³ ἐν **f**⁵ A,B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || οντα 1 **Σ** [6%] [NU]

⁴ παρὰ **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀπο **Σ**A,B [5%] NU || ὑπο [2%]

⁵ μαρτυρομενος **f**⁵ **Σ**A,B [75%] HF,RP,OC,CP,NU || μαρτυρουμενος [12%] TR || μαρτυρωμενος [13%]

⁶ γινεσθαι *rell* || γενεσθαι [1%] OC

⁷ μωσῆς *rell* || μωσης A,B [13%] TR

⁸ μέλλει *rell* || μέλλειν [18%] || μέλλιν **Σ** || one other variant

⁹ τε **f**⁵ **Σ**A,B [60%] NU || --- [40%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ εφη **f**⁵ [83%] HF,RP,OC,TR,CP || φησιν **Σ**A,B [15%] NU || ειπεν [2%]

¹¹ δε **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 παυλος **Σ**A,B [5%] NU

¹² ἀλλὰ *rell* || ἀλλ B [12%] TR

¹³ τι **f**⁵ **Σ**A [96%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B [4%]

¹⁴ ου *rell* || --- [12%] || ουδεν [2%]

¹⁵ ουδεν **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A [4%] || ουθεν **Σ**B [2%] NU

¹⁶ ου *rell* || --- CP || ουδε [15%]

¹⁷ γαρ **f**⁵ [75%] HF,RP,CP || 1 εστιν **Σ**A,B [25%] OC,TR,NU

¹⁸ τουτο *rell* || 1 εστι CP

¹⁹ εφη **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **Σ**A,B [6%] NU

²⁰ γενεσθαι **f**⁵ (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ποιησαι **Σ**A,B (3.5%) NU

²¹ ειπεν **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **Σ**A,B [6%] NU

²² ευξαιμην **f**⁵ A,B [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ευξαμην **Σ** [40%]

ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ,¹ οὐ μόνον σέ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους ὁποῖος κἀγώ² εἰμι, παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων.”

30 Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη³ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν ἦ τε Βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς· **31** καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι “Οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν⁴ πράσσει⁵ ὁ ἄνθρωπος οὗτος”. **32** Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη, “Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο⁶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο⁷ Καίσαρα”.

Paul sent to Rome

27 Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τὸν τε Παῦλον καὶ τινὰς ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχη ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρας⁸ Σεβαστῆς. **2** Ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀτραμυτινῷ,⁹ μέλλοντες¹⁰ πλεῖν¹¹ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου, Μακεδόνης Θεσσαλονικέως. **3** Τῇ τε¹² ἑτέρα κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα· φιλανθρώπως¹³ τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεπεν πρὸς τοὺς¹⁴ φίλους πορευθέντα¹⁵ ἐπιμελείας τυχεῖν. **4** Κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. **5** Τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήχθημεν¹⁶ εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. **6** Κἀκεῖ εὐρὼν ὁ ἑκατόνταρχος¹⁷

¹ πολλῶ **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || μεγάλῳ **NA,B** [6%] NU

² καγῶ **f**⁵ **NA** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || καὶ ἐγῶ **B** [4%] NU

³ καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ ἀνέστη **f**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 5 τε **NA,B** [3%] NU || 5 δε [2%] || three other variants [2%]

⁴ θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν **f**⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 1342 **NB** [5%] NU || ~ 2134 **A** [6%]

⁵ πράσσει **f**⁵ **B** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || τὶ 1 **NA** [7%] [NU]

⁶ ἐδύνατο *rell* || ἠδύνατο [20%] CP || two other variants

⁷ ἐπεκέκλητο *rell* || ἐπικεκλητο [20%] CP || three other variants

⁸ σπείρας **f**⁵ [35%] || σπειρῆς **NA,B** [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁹ ατραμυτινῷ **f**⁵ [21%] || αδραμυτινῷ [13%] || ατραμυτινῶ [6%] || αδραμυτινῶ [4%] || αδραμυτινῶ [5%] || ατραμυτινῶ [12%] || αδραμυτινῶ [9%] CP || αδραμυτινῶ **N** [25%] HF,RP,OC,TR,NU || αραμυτινῶ [4%] || αδραμυτινῶ **A,B**

¹⁰ μέλλοντες **f**⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP || μέλλοντι **NA,B** [16%] NU || μέλλοντα [4%] || μέλλοντων [5%]

¹¹ πλεῖν **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εἰς **NA,B** [8%] NU || ἐπι [2%]

¹² τε *rell* || --- [3%] CP || δε [5%]

¹³ φιλανθρώπως *rell* || φιλανθρωπως [1%] CP || φιλανθρωπος [5%]

¹⁴ τοὺς *rell* || --- [5%] TR (OC is in small print)

¹⁵ πορευθέντα **f**⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || πορευθεντι **NA,B** [4%] NU || πορευθεντας [5%] || ἀπελθοντα [4%]

¹⁶ κατήχθημεν **f**⁵ [23%] CP || κατηλθομεν **B** [71%] HF,RP,OC,TR,NU || κατηλθαμεν **NA** [1%] || ηλθομεν [5%] || one other variant

¹⁷ ἑκατονταρχος **f**⁵ [97%] HF,RP,TR,CP || ἑκατονταρχης **NA,B** [3%] OC,NU

πλοῖον Ἀλεξανδρίνον¹ πλέον εἰς² Ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν³ ἡμᾶς εἰς αὐτό. 7 Ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην· 8 μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοῦς Λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις⁴ Λασαία.

A difference of opinion

9 Ἰκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοῦς, διὰ τὸ καὶ τὴν Νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι· παρήνει ὁ Παῦλος 10 λέγων αὐτοῖς, “Ἄνδρες, θεωρῶ⁵ ὅτι μετὰ ὑβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου⁶ καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν”. 11 Ὁ δὲ ἑκατοντάρχος⁷ τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπέθετο μᾶλλον⁸ ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ⁹ Παύλου λεγομένοις. 12 Ἄνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείους¹⁰ ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι¹¹ ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιτο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

The storm

13 Ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην. 14 Μετ’ οὐ πολὺ δὲ, ἔβαλεν κατ’ αὐτῆς ἄνεμος τυφονικὸς (ὁ καλούμενος Εὐροκλύδων).¹² 15 Συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμῆν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες¹³ ἐφερόμεθα. 16 Νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαυδίην,¹⁴ μόλις ἰσχύσαμεν¹⁵ περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης· 17 ἦν

¹ αλεξανδρινον *rell* || αλεξανδρηνον [22%]

² εἰς **f**⁵ [30%] || 1 την **NA,B** [70%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

³ ενεβιβασεν *rell* || ανεβιβασεν [25%] || ενεβηβασεν [15%] || επεβιβασεν [1%] || one other variant

⁴ ἦν πολις **f**⁵ **B** [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 21 **NA** [5%] **NU**

⁵ θεωρω *rell* || θεωρω **N** [13%]

⁶ φορτου **f**⁵ [30%] **OC,TR** || φορτιου **NA,B** [70%] **HF,RP,CP,NU**

⁷ εκατονταρχος **f**⁵ [50%] **TR** || εκατονταρχης **NA,B** [50%] **HF,RP,OC,CP,NU**

⁸ επειθετο μαλλον **f**⁵ [85%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 21 (**NA**)**B** [15%] **NU**

⁹ του **f**⁵ [92%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B** [8%] **NU**

¹⁰ πλειους **f**⁵ [91%] **HF,RP,OC,TR,CP** || πλειονες **NA,B** [4%] **NU** || πλειων [5%]

¹¹ εκειθεν **f**⁵ **NA,B** [80%] **NU** || κακειθεν [20%] **HF,RP,OC,TR,CP**

¹² ευροκλυδων **f**⁵ (95.3%) **HF,RP,OC,TR,CP** || ευρυκλυδων (1.4%) || ευρωκλυδων (0.8%) ||

ευρακυλων **NA,B** (0.8%) **NU** || seven other variants (1.7%)

¹³ επιδοντες *rell* || επιδιδοντες [2%] **CP** || one other variant

¹⁴ κλαυδιην **f**⁵ [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** || κλαυδα **NA**^v [4%] || καυδα **B** [1%] **NU**

¹⁵ μολις ισχυσαμεν **f**⁵ [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 21 **NA,B** [5%] **NU**

ἄραντες, βοηθείαις¹ ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον· φοβούμεοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν² ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. **18** Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, **19** καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν.³ **20** Μῆτε δὲ ἡλίου μῆτε ἄστρον ἐπιφανόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιηρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς⁴ τοῦ σῶζεσθαι ἡμᾶς.

21 Πολλῆς δὲ⁵ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεῖς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν: “Ἐδει μὲν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδησαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. **22** Καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν, ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλήν τοῦ πλοίου. **23** Παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ⁶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ οὗ εἰμι, ὃ καὶ λατρεύω,⁷ **24** λέγων: ‘Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστήναι. Καὶ ἰδοῦ, κεχάρισταί σοι ὁ Θεὸς πάντας τοὺς πλείονας μετὰ σοῦ.’ **25** Διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ’ ὃν τρόπον λελάληταί μοι. **26** Εἰς νῆσον δὲ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.”

27 Ὡς δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ νυξ ἐγένετο, διαφορομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρία, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χῶραν. **28** Καὶ βολίσαντες εὗρον ὄργυιᾶς⁸ εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὄργυιᾶς δεκαπέντε· **29** φοβούμεοί τε μὴ πῶς⁹ εἰς¹⁰ τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν,¹¹ ἐκ πρύμνης ρίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ἤϋχοντο¹² ἡμέραν γενέσθαι. **30** Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πῶρας¹³ μελλόντων ἀγκύρας¹⁴ ἐκτείνειν·

¹ βοηθείαις *reII* || βοηθείας C [15%] || βοηθίαν N || one other variant

² συρτιν **F**⁵ NA,B,C [45%] OC,TR,NU || συρτιν [55%] HF,RP,CP

³ ἐρριψαμεν **F**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐρριψαν (N)A(B)C [10%] NU

⁴ πασα ἐλπὶς **F**⁵ NC [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B [5%] NU

⁵ δε **F**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || τε NA,B,C [10%] NU

⁶ ταυτη τη νυκτι **F**⁵ A,B,C [95%] HF,RP,CP,NU || ~ 231 [5%] OC,TR || τηδε 23 N

⁷ αγγελος του θεου ου ειμι ω και λατρευω **F**⁵ [84%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 23456781 B,C [4%] || ~ 2345 εγω 6781 NA [1%] [NU] || 12345 εγω 678 [10%] || three other variants [1%]

⁸ οργυιας *reII* || οργυας [5%] CP (twice in this verse) || several further spellings

⁹ μη πως **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || μηπω A || μη που B,C [5%] NU || μη N

¹⁰ εις **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κατα NA,B,C [5%] NU

¹¹ εκπεσωμεν **F**⁵ A,B,C [76%] HF,RP,OC,CP,NU || εμπεσωμεν N [1%] || εκπεσωσιν [18%] TR || εκπεσομεν [5%]

¹² ηυχοντο *reII* || ευχοντο B,C [20%]

¹³ πωρας **F**⁵ B,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || πρωρης A [1%] NU || πλωρης N [1%] || three other variants [2%]

¹⁴ μελλοντων αγκυρας **F**⁵ N [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B,C [5%] NU

31 εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχη καὶ τοῖς στρατιώταις, “Ἐὰν μὴ οὗτοι ἐν τῷ πλοίῳ μείνωσιν,¹ ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε”. 32 Τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν² τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν.

33 Ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα³ γίνεσθαι,⁴ παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων: “Τεσσαρεσκαίδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες—ἄσιτοι διατελεῖτε,⁵ μηδὲν⁶ προσλαβόμενοι. 34 Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν⁷ τροφῆς, τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ἡμετέρας⁸ σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρῖξ ἐκ⁹ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται.”¹⁰ 35 Εἰπὼν¹¹ δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησεν¹² τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων· καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. 36 Εὐθύμοι δὲ γενόμενοι πάντες¹³ καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. 37 (Ἦμεν¹⁴ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαι,¹⁵ διακόσισαι ἑβδομήκοντα ἕξ.) 38 Κορεσθέντες δὲ¹⁶ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.

39 Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δὲ τινα κατενόουν¹⁷ ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο,¹⁸ εἰ δυνατόν,¹⁹ ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. 40 Καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἶων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ ἐπάραντες τὸν ἄρτεμονα²⁰ τῆ πνεούση κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. 41 Περιπεσόντες δὲ εἰς

¹ ἐν τῷ πλοίῳ μείνωσιν **f**⁵ **Σ** [20%] || ~ 4123 A,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 123 [5%]

² οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν **f**⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 **Σ**A,B,C [10%] NU

³ ἔμελλεν ἡμέρα **f**⁵ [76%] OC,TR,CP || ἡμελλεν 2 [21%] HF,RP || ~ 2 ἡμελλεν B,C [2%] NU || ~ 21 **Σ**A

⁴ γίνεσθαι *rell* || γενεσθαι [10%] || γεινεσθαι **Σ**A,B

⁵ διατελετε *rell* || διατελειται **Σ** [13%] || one other variant

⁶ μηδεν **f**⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || μηθεν **Σ**A,B [2%] NU

⁷ μεταλαβειν **f**⁵ **Σ**A,B,C [30%] OC,NU || προσλαβειν [70%] HF,RP,TR,CP

⁸ ἡμετερας **f**⁵ A [50%] || υμετερας **Σ**B,C [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁹ εκ **f**⁵ **Σ** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || απο A,B,C [6%] NU || --- [2%]

¹⁰ πεσειται **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || απολειται **Σ**A,B,C [5%] NU

¹¹ ειπων **f**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπας **Σ**A,B,C [2%] NU

¹² ευχαριστησεν *rell* || ηυχαριστησεν [20%] || ευχαριστησας **Σ**

¹³ παντες *rell* || --- CP || απαντες **Σ**

¹⁴ ημεν **f**⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ημεθα **Σ**A,B [2%] NU

¹⁵ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαί **f**⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 456123 **Σ**B,C [4%] NU || ~ 56123 A [5%] || 12356 [5%]

¹⁶ δε **f**⁵ **Σ**A,B,C [30%] OC,TR,CP,NU || 1 της [70%] HF,RP

¹⁷ κατενοουν *rell* || υπενοουν [10%]

¹⁸ εβουλευσαντο **f**⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP || εβουλευοντο **Σ**B,C [4%] NU || εβουλοντο A [5%]

¹⁹ δυνατον **f**⁵ C [90%] HF,RP,CP || δυναιντο **Σ**A,B [10%] OC,TR,NU

²⁰ αρτεμονα **f**⁵ [60%] HF,RP,TR || αρτεμωνα **Σ**A,B,C [40%] OC,CP,NU

τόπον διθάλασσον ἐπόκειλαν¹ τὴν ναῦν·² καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα ἔμε-
εν³ ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο⁴ ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.⁵

42 Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλή ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνω-
σιν, μὴ τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ.⁶ 43 Ὁ δὲ ἑκατοντάρχος,⁷ βουλόμενος
διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκόλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος⁸ ἐκέλευσέν τε
τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορρίψαντας⁹ πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι,
44 καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπὶ τινῶν τῶν ἀπὸ τοῦ
πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Malta

28 Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν¹⁰ ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. 2 Οἱ
δὲ¹¹ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἀνάπα-
ντες¹² γὰρ πυρᾶν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν
ἐφεστῶτα καὶ διὰ¹³ τὸ ψῦχος. 3 Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων¹⁴
πλήθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρᾶν, ἔχιδνα ἐκ¹⁵ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα¹⁶
καθήψατο¹⁷ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. 4 Ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον¹⁸ τὸ
θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους,¹⁹ “Πάντως φονεύς
ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ Δίκη ζῆν οὐκ
εἶασεν”. 5 Ὁ μὲν οὖν, ἀποτιναζόμενος²⁰ τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν
οὐδὲν κακόν. 6 Οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ κατα-

¹ ἐπόκειλαν **f**⁵ [64%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐπεκειλαν **SB,C** [3%] NU || ἐπόκειλαν [15%] || ἐποκιλαν [10%] || ἐπεκιλαν [7%] || three other variants **A** [1%]

² ναῦν *rell* || ναῦ [23%]

³ ἐμενεν **f**⁵ **A** [25%] || ἐμεινεν **SB,C** [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ἐλυετο *rell* || διελυετο [12%] || ἐλυτο **Σ**

⁵ τῶν κυμάτων **f**⁵ **C** (98.8%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- **SA,B** (1.2%)

⁶ διαφυγῇ **f**⁵ **SA,B,C** [92%] HF,RP,CP,NU || διαφυγοὶ [5%] OC,TR || διαφυγεὶ [3%]

⁷ ἑκατονταρχος **f**⁵ [95%] HF,RP,TR,CP || ἑκατονταρχῆς **SA,B,C** [5%] OC,NU

⁸ βουλήματος *rell* || βουλευματος [1%] CP

⁹ ἀπορρίψαντας **f**⁵ **A** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀπορριψαντας **Σ(B)C** [2%] NU || ἀπορρηψαντος [3%]

¹⁰ ἐπέγνωσαν **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐπεγνωμεν **SA,B,C** [4%] NU || two other variants

¹¹ δε **f**⁵ **Σ** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || τε **A,B,C** [8%] NU

¹² ἀναπαντες **f**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀπαντες **SA,B,C** [6%] NU

¹³ δια *rell* || --- **Σ** [15%]

¹⁴ φρυγάνων **f**⁵ **Σ** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τι **A,B,C** [5%] NU

¹⁵ ἐκ **f**⁵ [70%] HF,RP,TR,CP || ἀπο **SA,B,C** [30%] OC,NU

¹⁶ ἐξελθοῦσα **f**⁵ **SA,B,C** [35%] TR,NU || διεξελθοῦσα [65%] HF,RP,OC,CP

¹⁷ καθήψατο **f**⁵ **C** [25%] || καθῆψεν **SA,B** [72%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || καθῆκε [3%]

¹⁸ κρεμαμενον *rell* || κρεμμαμενον [15%]

¹⁹ ἐλεγον πρὸς ἀλλήλους **f**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 **SA,B,C** [8%] NU

²⁰ ἀποτιναζόμενος **f**⁵ **A** [55%] || ἀποτιναξας **SB** [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

πίπτειν ἄφνω νεκρόν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκῶντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι¹ ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.²

7 Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. 8 Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ³ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος,⁴ ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἴασατο αὐτόν. 9 Τούτου οὖν⁵ γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ⁶ προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο· 10 οἱ καὶ πολλὰς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν.⁷

Rome

11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν⁸ ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότη ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίῳ,⁹ παρασήμῳ Διοσκούροις. 12 Καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς· 13 ὅθεν περιελθόντες¹⁰ κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. Καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεροῖοι ἦλθομεν εἰς Ποτιόλους, 14 οὗ εὐρόντες ἀδελφούς, παρεκλήθημεν ἐπ'¹¹ αὐτοῖς ἐπιμείναι¹² ἡμέρας ἐπτά—καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἦλθομεν.¹³ 15 Κάκειθεν οἱ ἀδελφοί, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον¹⁴ εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν¹⁵ ἄχρις¹⁶ Ἀππίου Φόρου καὶ Τριῶν Ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔλαβεν θάρσος.

¹ μεταβαλλομενοι f⁵ N [87%] HF,RP,OC,TR,CP || μεταβαλομενοι A,B [13%] NU

² θεον αυτον ειναι f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 213 [2%] || ~ 231 NB [2%] NU || ~ 321 A

³ δυσεντερια f⁵ [50%] HF,RP,TR,CP || δυσεντεριω SA,B [50%] OC,NU

⁴ προσευξαμενος rell || 1 και [2%] OC

⁵ ουν f⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || δε SA,B [8%] NU

⁶ εχοντες ασθενειας εν τη νησω f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 34512 SA,B [5%] NU

⁷ την χρεϊαν f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || τας χρεϊας SA,B [10%] NU

⁸ ανηχθημεν f⁵ SA,B [70%] HF,OC,TR,NU || ηχθημεν [30%] RP,CP

⁹ αλεξανδρινω rell || αλεξανδρηνω [12%] CP

¹⁰ περιελθοντες f⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || περιελοντες NB [5%] NU

¹¹ επ f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παρ SA,B [5%] NU

¹² επιμειναι rell || επιμειναντες [15%]

¹³ ηλθομεν rell || ηλθωμεν [9%] || ηλθαμεν S(A)B [1%] NU || εισηλθομεν [3%]

¹⁴ εξηλθον f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ηλθαν NB,NU || ηλθον A [3%]

¹⁵ ημιν rell || ημων [30%] || υμιν S

¹⁶ αχρις f⁵ [97%] HF,OC,TR,CP || αχρι SA,B [3%] RP,NU || αχριμ S

16 Ὅτε δὲ ἤλθομεν¹ εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκεν τοὺς δεσμίους² τῷ στρατοπεδάρχη·³ τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετρέπη⁴ μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσουντι αὐτὸν⁵ στρατιώτῃ.

Paul and the Jews

17 Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον⁶ τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγεν πρὸς αὐτούς: “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ⁷ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσιν τοῖς πατρώοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, 18 οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο⁸ ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. 19 Ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα· οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορηῆσαι.⁹ 20 Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν¹⁰ καὶ προσλαλῆσαι· ἔνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἄλυσιν ταύτην περικείμεαι.” 21 Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον:¹¹ “Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέν τι πονηρὸν περὶ σοῦ.¹² 22 Ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι¹³ ἃ φρονεῖς περὶ μὲν γὰρ τῆς αἰρέσεως ταύτης, γνωστόν ἐστιν ἡμῖν¹⁴ ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.”

23 Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον¹⁵ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πείθων¹⁶ τε αὐτούς τὰ¹⁷ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τε τοῦ Νόμου Μωϋσέως¹⁸ καὶ

¹ ἤλθομεν f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰσηλθομεν s(A)B [5%] NU || ἤλθον [5%]

² ο ἑκατονταρχος (εκατονταρχης OC) παρέδωκεν τους δεσμίους f⁵ (95.3%) HF,RP(OC)TR,CP || --- sA,B (4.7%) NU

³ τω στρατοπεδαρχη f⁵ (72.2%) RP,OC,TR,CP || 1 στρατοπεδαρχω (22.9%) HF || --- sA,B (4.9%) NU

⁴ τω δε παυλω επετραπη f⁵ (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 413 sA,B (4.7%) NU

⁵ αυτον rel || αυτω [15%]

⁶ τον παυλον f⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτον sA,B [7%] NU

⁷ ανδρες αδελφοι εγω f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 A,B [5%] NU || λεγων 12 s

⁸ εβουλοντο rel || ηβουλοντο [15%]

⁹ κατηγορησαι f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηγορειν sA,B [5%] NU

¹⁰ υμας ιδειν rel || ~ 21 CP

¹¹ ειπον rel || ειπαν sA,B [15%] NU

¹² πονηρον περι σου f⁵ [20%] || ~ 231 sA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ παρα σου ακουσαι rel || ~ 312 s [13%]

¹⁴ εστιν ημιν f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 sA,B [5%] NU

¹⁵ ηκον f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἤλθον s(A)B [5%] NU

¹⁶ πειθων rel || πειθον [15%] || πιθων s

¹⁷ τα f⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- sA,B [10%] NU

¹⁸ μωυσεως f⁵ [25%] || μωσεως A [35%] HF,RP,OC,TR,CP || μωυσεως sB [40%] NU

τῶν Προφητῶν, ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἐσπέρας. **24** Καὶ οἱ μὲν ἐπέιθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν.

25 Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἐν, ὅτι “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹ **26** λέγον·² ‘Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἶπον,³ “Ἀκοῆ ἀκούσετε,⁴ καὶ οὐ μὴ συνῆτε·⁵ καὶ βλέποντες βλέπετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε”· **27** ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·⁶ μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσωμαι⁷ αὐτούς.’ **28** Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη⁸ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται!” **29** Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.^{9,10}

Two tranquil years

30 Ἐμεινεν¹¹ δὲ ὁ Παῦλος¹² διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντα τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, **31** κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹³ μετὰ πάσης παρρησίας, ἀκωλύτως.¹⁴

¹ ἡμῶν **F**⁵ [78%] HF,RP,OC,TR,CP || ὑμῶν **S**(A)B [22%] NU

² λέγον **F**⁵ A [55%] HF,RP,OC,TR,CP || λεγων **S**B [45%] NU

³ εἶπον *rell* || εἶπε [5%] TR

⁴ ἀκούσετε *rell* || ἀκουσητε A [20%] || ἀκουσεται [6%]

⁵ συνῆτε *rell* || συνειτε [20%]

⁶ ἐκάμμυσαν *rell* || ἐκαμυσαν [5%] CP

⁷ ἰάσωμαι **F**⁵ [40%] TR,CP || ἰασομαι **S**A,B [60%] HF,RP,OC,NU

⁸ ἀπεσταλη **F**⁵ [95%] HF,RP,TR,CP || ἰ τοῦτο **S**A,B [5%] OC,NU (OC is in small print)

⁹ whole verse **F**⁵ (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **S**A,B (4.7%) NU

¹⁰ συζητησιν *rell* || ζητησιν [1%] CP

¹¹ εμεινεν **F**⁵ A [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ενεμεινεν B [4%] NU || ενεμειναν **S**

¹² ο παυλος **F**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **S**A,B [5%] NU

¹³ χριστου *rell* || --- **S** [12%]

¹⁴ The citation of **F**⁵ is based on thirty-three MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 394, 444, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1249, 1482, 1503, 1548, 1617, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1876, 1897, 2080, 2261, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. None of them is a ‘perfect’ representative of **F**⁵ in Acts, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size]. For all that, several come quite close! Of the MSS I have collated [there may be better ones yet to be done], 1864 deviates from the presumed family profile five times, 18 seven times and 2723 eight times. Turning to their exemplars, that of 35 was off by two, that of 18 and 1864 by three, that of 2723 by four, that of 1865 by five, and that of 824, 1503 and 1897 by six. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries],

Grottaferrata, Vatican, Kalavryta, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Acts* [Ed. Reuben Swanson, Pasadena, CA: William Carey International University Press, 1998]). For Acts Swanson collated 60 MSS, thirteen being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 45 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since Swanson collated considerably fewer MSS for Acts than he did for Paul's epistles, and since I find *TuT* to be less trustworthy here than in other books, my guesses as to percentages are more tentative than usual, except that I guarantee the witness of f^{95} . For further information please see the final footnote for Matthew.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος² εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, **2** ὃ προεπηγγείλατο³ διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς Ἁγίαις: **3** περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, **4** τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει (κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης) ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν—Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν—**5** δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ **6** (ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ)· **7** πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἀγίοις: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

To Gentiles

Paul has been hindered from visiting Rome

8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ⁴ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. **9** Μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ Θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνεΐαν ὑμῶν ποιοῦμαι, πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου **10** δεόμενος εἶ πως ἤδη, ποτὲ, εὐοδοθήσομαι⁵ ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. **11** Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς—**12** τοῦτο δὲ ἐστίν, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

13 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν,⁶ ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς (καὶ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ δεῦρο), ἵνα τινὰ καρπὸν⁷ σχῶ καὶ⁸ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. **14** Ἑλλησίν τε καὶ βαρ-

¹ ιησου χριστου **ƒ**⁹⁵ NA [99.5%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P¹⁰B [0.5%] NU

² αφωρισμενος *reII* || αφωρισμενος [10%]

³ προεπηγγειλατο *reII* || προεπαγγειλατο CP || προεπηγγιλατο S

⁴ υπερ **ƒ**⁹⁵ [84%] OC,RP,HF,TR,CP || περι SA,B,C [16%] NU

⁵ ευοδοθησομαι *reII* || ευοδοθησομαι [18%]

⁶ αγνοειν *reII* || αγνωειν [15%]

⁷ τινα καρπον **ƒ**⁹⁵ SA,B,C [92%] OC,RP,HF,CP,NU || ~ 21 [8%] TR

⁸ και *reII* || --- [10%] CP

βάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί. 15 Οὕτως, τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι.

Faith

16 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,¹ δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι (Ἰουδαίῳ τε πρῶτον, καὶ Ἑλληνι). 17 δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται, ἐκ πίστεως εἰς πίστιν· καθὼς γέγραπται: “Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.”

Unrighteousness

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, 19 διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, ὁ γὰρ Θεὸς² αὐτοῖς ἐφανερώσεν. 20 Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασιν νοούμενα, καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογητούς· 21 διότι γνόντες³ τὸν Θεὸν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν·⁴ ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά. 22 Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, 23 καὶ ἠλλάξαντο⁵ τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου—καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν!

24 Διὸ καὶ⁶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς⁷ 25—οἵτινες μετέλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Depravity

26 Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετέλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· 27 ὁμοίως⁸ καὶ οἱ ἄρρενες,⁹ ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξε-

¹ του χριστου f⁵⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B,C [3%] NU

² γαρ θεος f⁵⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 NA,B,C [5%] NU

³ γνόντες *rell* || γνωστές [25%]

⁴ ευχαριστησαν f⁵⁵ B [80%] OC,RP,HF,TR,CP || ηυχαριστησαν NA,C [20%] NU

⁵ ηλλαξαντο f⁵⁵ [26%] CP || ηλλαξαν NA,B,C [74%] OC,RP,HF,TR,NU

⁶ και f⁵⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B,C [2%] NU

⁷ εαυτοις f⁵⁵ [92%] RP,HF,TR,CP || αυτοις P^{40v} NA,B,C [5%] OC,NU || εαυτων [3%]

⁸ ομοιως f⁵⁵ C [23%] CP || 1 τε NB [70%] RP,HF,TR,NU || 1 δε A [7%] OC

⁹ αρρενες f⁵⁵ NA,C [95.5%] RP,HF,TR,CP || αρρενες [3%] || αρσενες B [1.5%] OC,NU

καύθησαν¹ τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσειν τὴν ἀσημωσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

28 Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα: 29 πεπληρωμένους πάση ἀδικίᾳ, πορνείᾳ,² πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας· 30 ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὕβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρέτας κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, 31 ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους,³ ἀνελεήμονας· 32 οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

Judgment

2 Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων, ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις, ὁ κρίνων. 2 Οἶδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ ἐστὶν κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. 3 Λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ⁴ τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ? 4 Ἡ τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει? 5 Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ⁵ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, 6 ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ: 7 τοῖς μὲν, καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν⁶—ζωὴν αἰώνιον· 8 τοῖς δὲ, ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσιν μὲν⁷ τῇ ἀληθείᾳ (πειθόμενοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ)—θυμὸς καὶ ὀργή,⁸ 9 θλίψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε

¹ ἐξεκαύθησαν **F**⁵ [20%] CP || 1 ἐν **NA**,**B**,**C** [80%] OC,RP,HF,TR,NU

² πορνεία **F**⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **(NA)**B(C) [5%] NU (An easy case of homoioteleuton, or -arcton.)

³ ἀσπόνδους **F**⁵ **C** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **NA**,**B** [2%] NU (An easy case of homoioteleuton, or -arcton.)

⁴ ἐκφεύξῃ *rell* || ἐκφευξει [15%]

⁵ καὶ **F**⁵ [93.5%] OC,RP,HF,CP || --- **NA**,**B** [1.5%] TR,NU || τῆς [5%] [OC is in small print]

⁶ ζητοῦσιν *rell* || ἐπιζητοῦσι [2%] CP

⁷ μὲν **F**⁵ **A** [99%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **SB** [1%] NU

⁸ θυμὸς καὶ ὀργή **F**⁵ [97.5%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 321 **S**(**A**)**B** [2.5%] NU

(πρῶτον) καὶ Ἑλληνοσ· 10 δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε (πρῶτον) καὶ Ἑλληνι.

11 Οὐ γὰρ ἐστὶν προσωποληψία¹ παρὰ τῷ Θεῷ. 12 Ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. 13 Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ² νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ³ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ⁴ νόμου δικαιωθήσονται 14 (ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ,⁵ οὗτοι, νόμον μὴ ἔχοντες, ἐαυτοῖς εἰσὶν νόμος· 15 οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων) 16 ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁶

To Jews

Law

17 Ἴδε,⁷ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ⁸ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι⁹ ἐν Θεῷ, 18 καὶ γινώσκεις τὸ Θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου· 19 πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, 20 παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μὴ μὴ μορφωσὶν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. 21 Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐκ διδάσκεις? Ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις? 22 Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις? Ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα, ἱεροσυλεῖς? 23 Ὁ ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις? 24 “Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν”, καθὼς γέγραπται.

Circumcision

25 Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσης,¹⁰ ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖ, ἡ περιτομὴ σου ἀκροβυστία γέγονεν. 26 Ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία

¹ προσωποληψία *rell* || προσωποληψία SA,B [1%] NU || three other spellings

² του **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- SA,B [3%] NU

³ τῷ **ƒ**⁵ SA [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [2%]

⁴ του **ƒ**⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- SA,B [5%] NU

⁵ ποιῇ **ƒ**⁵ [68.5%] OC,RP,HF,TR,CP || ποιεῖ [25%] || ποιῶσιν SA,B [1.5%] NU || ποιουσιν [5%]

⁶ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ**⁵ A [99%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 SB [1%] NU

⁷ ἰδε **ƒ**⁵ [85%] OC,RP,HF,TR || εἰ δε SA,B [12%] CP,NU || η δε [3%]

⁸ τῷ **ƒ**⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- SA,B [2%] NU

⁹ καυχᾶσαι *rell* || καυχᾶση CP || καυχᾶσε [7%]

¹⁰ πράσσης *rell* || πρασσεις [10%] || four other spellings

τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσει,¹ οὐχί² ἢ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται? **27** Καὶ κρινεῖ ἢ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου? **28** Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερωῦ Ἰουδαϊός ἐστιν, οὐδὲ ἢ ἐν τῷ φανερωῦ ἐν σαρκὶ περιτομή· **29** ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαίος, καὶ περιτομὴ καρδίας—ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι—οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ³ Θεοῦ.

Advantage

3 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἢ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς? **2** Πολὺν κατὰ πάντα τρόπον! Πρῶτον μὲν γὰρ⁴ ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. **3** Τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες? Μὴ ἢ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει?⁵ **4** Μὴ γένοιτο! Γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης· καθὼς γέγραπται: “Ὅπως ἂν δικαιωθῆς⁶ ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς⁷ ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.”

A conundrum

5 Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν? Μὴ ἄδικος ὁ Θεὸς ὁ⁸ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν? (Κατὰ ἄνθρωπον λέγω.) **6** Μὴ γένοιτο! Ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον? **7** Εἰ γὰρ⁹ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι? **8** Καὶ μὴ (καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθὼς φασίν τινες) ἡμᾶς λέγειν ὅτι “Ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ”—ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστιν!

All are under sin

9 Τί οὖν? Προεχόμεθα? Οὐ πάντως! Προητσιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι. **10** Καθὼς γέγραπται:¹⁰ “Οὐκ ἔστιν δίκαιος, οὐδὲ εἷς· **11** οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν

¹ φυλάσσει *rell* || φυλάσσει [10%] || two other spellings

² οὐχί **fs** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || οὐχ **NB** [2%] NU || --- A || two other spellings and two long omissions [1%]

³ του *rell* || --- [2%] CP

⁴ γὰρ **fs** **NA** [95%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [5%]

⁵ καταργήσει *rell* || καταργησι [20%] || one other spelling

⁶ δικαιωθῆς *rell* || δικαιωθείς [22%] || δικαιοθῆς [2%]

⁷ νικήσῃς **fs** **B** [88%] RP,HF,TR,CP || νικήσεις **NA** [12%] OC,NU

⁸ ο *rell* || --- [12%]

⁹ γὰρ **fs** **B** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || δε **NA** [2%] NU

¹⁰ γεγραπται **fs** [45%] CP || 1 οτι **NA,B** [55%] OC,RP,HF,TR,NU

Θεόν. 12 Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν.¹ οὐκ ἔστιν² ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν³ ἕως ἐνός.” 13 “Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ⁴ αὐτῶν· ταίς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν.” “Ἴος ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν”· 14 “ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει.” 15 “Οἷον οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα· 16 σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, 17 καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.” 18 “Οὐκ ἔστιν φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.”

19 Οἶδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῆ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. 20 Διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ,⁵ διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἀμαρτίας.

Righteousness by faith

21 Νυνὶ δὲ, χωρὶς νόμου, δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρούμενη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, 22 δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας⁶ τοὺς πιστεύοντας. Οὐ γὰρ ἔστιν διαστολή: 23 πάντες γὰρ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, 24 δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· 25 ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἰλαστήριον διὰ τῆς πίστεως⁷ ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ· 26 πρὸς⁸ ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιούντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.⁹

27 Ποῦ οὖν ἡ καύχησις? Ἐξεκλείσθη. Διὰ ποίου νόμου, τῶν ἔργων? Οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. 28 Λογιζόμεθα οὖν¹⁰ πιστεῖ δικαιοῦσθαι¹¹ ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. 29 Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον?¹² Οὐχὶ δὲ¹³

¹ ἠχρειώθησαν **f**⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP || ἠχρεώθησαν **NA,B** [1%] NU || ἠχρωώθησαν [5%]

² ἔστιν **f**⁵ **A,B** [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ο **Σ** [1%] NU

³ οὐκ ἔστιν **f**⁵ **NA** (99.1%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **B** (0.9%)

⁴ λάρυγξ *rell* || λαρυξ **A** [20%]

⁵ αὐτου *rell* || του θεου [10%]

⁶ καὶ ἐπὶ πάντας **f**⁵ (93.4%) OC,RP,HF,TR,CP || --- **P**⁴⁰**NA,B,C** (6.6%) NU [easy homoioteleuton]

⁷ διὰ τῆς πίστεως **f**⁵ **B** [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || 13 **ΣC** [4%] || --- **A**

⁸ πρὸς **f**⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 τὴν **NA,B,C** [2%] NU

⁹ ἰησοῦ *rell* || ἰησοῦν [35%] CP || --- [1%]

¹⁰ οὖν **f**⁵ **B,C** [93%] OC,RP,HF,TR,CP || γὰρ **NA** [7%] NU

¹¹ πιστεῖ δικαιοῦσθαι **f**⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 **NA,B,C** [2%] NU

¹² μόνον *rell* || μωνων **B** [15%]

¹³ δε **f**⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **NA,B,C** [6%] NU

καὶ ἔθνῶν? Ναί, καὶ ἔθνῶν, **30** ἐπειπερ¹ εἰς ὁ Θεὸς, ὅς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. **31** Νόμον οὖν καταργούμεν διὰ τῆς πίστεως? Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν.²

Abraham

4 Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραάμ³ τὸν πατέρα ἡμῶν εὐρηκέναι,⁴ κατὰ σάρκα? **2** Εἰ γὰρ Ἀβραάμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα—ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν⁵ Θεόν. **3** Τί γὰρ ἡ Γραφή λέγει? “Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.” **4** Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ⁶ ὀφείλημα. **5** Τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιῶντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.

6 Καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων: **7** “Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν⁷ αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν⁸ αἱ ἁμαρτίαι. **8** Μακάριος ἀνὴρ ᾧ⁹ οὐ¹⁰ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν!”

Before Circumcision

9 Ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν? Λέγομεν γὰρ ὅτι¹¹ ἐλογίσθη τῷ Ἀβραάμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην, **10** πῶς οὖν ἐλογίσθη? Ἐν περιτομῇ ὄντι ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ? Οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ! **11** Καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς, σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ¹² ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ¹³ αὐτοῖς τὴν¹⁴ δικαιοσύνην, **12** καὶ πατέρα περιτομῆς—τοῖς οὐκ ἐκ πε-

¹ ἐπειπερ **f**⁸⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || εἰπερ **S**(A)B,C [2%] NU

² ἰστώμεν **f**⁸⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ἰστανόμεν **S**A,B,C [1.5%] NU || six other variants [2.5%]

³ ἀβραάμ **f**⁸⁵ [50%] || ἀβρααμ [50%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (This statement will obtain wherever the name occurs.)

⁴ ἀβρααμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὐρηκέναι **f**⁸⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 512 προπατορα 4 **S**A,C [3.5%] NU || 12 προπατορα 4 B [0.5%]

⁵ τὸν **f**⁸⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **S**A,B,C [2%] NU

⁶ κατὰ **f**⁸⁵ **S**A,B,C [97%] OC,RP,HF,CP,NU || 1 το [3%] TR

⁷ ἀφεθησαν *rell* || ἀφειθησαν [5%] CP || αφηθησαν [3%]

⁸ ἐπεκαλυφθησαν *rell* || απεκαλυφθησαν [10%]

⁹ ω **f**⁸⁵ A,C [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ου **S**B [3%] NU

¹⁰ ου *rell* || --- [1%] CP

¹¹ ὅτι **f**⁸⁵ A,C [98.5%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **S**B [1.5%] NU

¹² τῇ *rell* || --- [15%]

¹³ καὶ **f**⁸⁵ C [95%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **S**A,B [5%]

¹⁴ τὴν **f**⁸⁵ B,C [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **S** [2%] || εἰς A [2%]

ριτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἴχνεσιν τῆς πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ¹ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

The promise

13 Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ² κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. 14 Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήρηται ἡ ἐπαγγελία. 15 ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται, οὐ γὰρ³ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις. 16 Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι—οὐ τῷ ἐκ⁴ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν. 17 καθὼς γέγραπται ὅτι “Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά⁵ σε”—κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν: Θεοῦ, τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. 18 Ὅς παρ’ ἐλπίδα, ἐπ’ ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον: “Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου”. 19 Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ⁶ κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἥδη⁷ νεκρωμένον (ἐκατονταέτης που ὑπάρχων), καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς⁸ μήτρας Σάρρας. 20 Εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ· ἀλλ’ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, 21 καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατός ἐστιν καὶ ποιῆσαι 22—διὸ καὶ⁹ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

23 Οὐκ ἐγράφη δὲ δι’ αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, 24 ἀλλὰ καὶ δι’ ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγεύραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, 25 ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν¹⁰ ἡμῶν.

¹ πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστία **ƒ**⁵ [54%] || 123 τη 4 [40%] RP, HF, CP || ~ 23 τη 41 [3%] OC, TR || ~ 2341 A, B(C) [3%] NU || 234 S

² του **ƒ**⁵ [97%] OC, RP, HF, TR, CP || --- SA, B, C [3%] NU

³ γὰρ **ƒ**⁵ [97%] OC, RP, HF, TR, CP || δε SA, B, C [3%] NU

⁴ ἐκ **ƒ**⁵ [20%] || 1 του SA, B, C [80%] OC, RP, HF, TR, CP, NU [OC is in small print]

⁵ τεθεικα *rell* || τεθηκα [20%] || τεθικα S

⁶ ου **ƒ**⁵ [97%] OC, RP, HF, TR, CP || --- SA, B, C [3%] NU

⁷ ἡδη **ƒ**⁵ A, C [99%] OC, RP, HF, TR, CP[N] || --- B [1%]

⁸ τῆς *rell* || --- OC

⁹ και **ƒ**⁵ SA, C [99%] OC, RP, HF, TR, CP[N] || --- B [1%]

¹⁰ δικαίωσιν *rell* || δικαιοσυνην [12%] || δικεωσιν S

To believers

Peace with God

5 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν¹ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **2** δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, τῇ πίστει,² εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ἣ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. **3** Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις³ ὑπομονὴν κατεργάζεται. **4** ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμὴ· ἡ δὲ δοκιμή, ἐλπίδα· **5** ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει,⁴ ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Reconciliation

6 Ἐτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν,⁵ κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. **7** Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται (ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν), **8** συνίστησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός ὅτι ἔτι ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν! **9** Πολλῶ οὖν μᾶλλον, δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς! **10** Εἰ γὰρ, ἐχθροὶ ὄντες, καταλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον, καταλλαγέντες, σωθησόμεθα⁶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ!

11 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα⁷ ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν!

Death vs Life

12 Διὰ τοῦτο, ὡσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθεν, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον **13**—ἄχρι γὰρ νόμου ἀμαρτία ἦν ἐν⁸ κόσμῳ, ἀμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου. **14** Ἄλλ⁹ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως,¹ καὶ ἐπὶ τοὺς

¹ ἐχομεν **ƒ**⁵ NA,B,C (43%) || εχομεν 0220 (57%) OC,RP,HF,TR,CP,NU

² τη πιστει **ƒ**⁵ (S)C (95.9%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] || εν 12 A (2.7%) || --- B,0220 (0.8%) || one other variant (0.5%)

³ η *rell* || --- CP

⁴ κατασχυνει *rell* || κατασχυνη [15%]

⁵ ασθενων **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ετι NA,B,C [3%] NU

⁶ σωθησομεθα *rell* || σωθησομεθα [14%]

⁷ καυχωμεθα **ƒ**⁵ [38%] CP || καυχομεθα [1%] || καυχωμενοι SB,C [52%] OC,RP,HF,TR,NU || καυχωμενοι [9%]

⁸ εν *rell* || 1 τω [10%] CP

⁹ αλλ *rell* || αλλα B [0.5%] NU

μη ἀμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ (ὅς ἐστιν τύπος τοῦ μέλλοντος).

15 Ἄλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ² τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῶ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν! 16 Καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἀμαρτήσαντος, τὸ δώρημα: τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἐνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. 17 Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἐνός, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν³ διὰ τοῦ ἐνός, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

18 Ἄρα οὖν, ὡς δι' ἐνός παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἐνός δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. 19 Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνός δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. 20 Νόμος δὲ παρεισηλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὐδὲ ἐπλέονασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, 21 ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ⁴ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Newness of life

6 Τί οὖν ἐροῦμεν? Ἐπιμενοῦμεν⁵ τῇ ἀμαρτίᾳ ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ? 2 Μὴ γένοιτο! Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἀμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν⁶ ἐν αὐτῇ? 3 Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν? 4 Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν.

5 Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγονάμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· 6 τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν⁷

¹ μωυσεως f⁵⁵ [30%] CP || μωυσεως s [50%] OC,RP,NU || μωσεως A,B,C [20%] HF,TR

² τῷ rell || το [15%] || --- [5%]

³ βασιλευσουσιν rell || βασιλευουσιν [17%]

⁴ βασιλευση f⁵⁵ s A,B,C [68%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || βασιλευσει [32%]

⁵ επιμενομεν f⁵⁵ [60%] OC,TR,CP || επιμενομεν s [19%] RP,HF || επιμενωμεν A,B,C [10%] NU || επιμεινωμεν [10%] || επιμεινομεν [1%]

⁶ ζησομεν rell || ζησομεν [15%]

⁷ ημων rell || υμων CP

ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῆ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ—7 ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

8 Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζησομεν¹ αὐτῷ, 9 εἰδότες ὅτι Χριστὸς, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει 10—ὃ γὰρ ἀπέθανεν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπασι· ὃ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ. 11 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, λογιζεσθε² ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι³ τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.⁴

Down with sin!

12 Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ⁵ 13—μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς⁶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ. 14 Ἄμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει, οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ'⁷ ὑπὸ χάριν.

Grace, not licence

15 Τί οὖν? Ἄμαρτήσομεν⁸ ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλ'⁹ ὑπὸ χάριν? Μὴ γένοιτο! 16 Οὐκ οἶδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε—ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην? 17 Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ὅτι ἦτε δούλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε¹⁰ δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδασχῆς. 18 Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ.

19 Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὡσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δούλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δούλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς

¹ συζησομεν *rell* || συζησωμεν C [18%] || συνζησομεν SA,B [10%]

² λογιζεσθε *rell* || λογιζεσθαι A,B [13%]

³ νεκρους μεν ειναι **f**⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 312 SB,C [2%] [NU] || 12 A [2%]

⁴ τω κυριω ημων **f**⁵ SC (96.5%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶A,B (3.5%) NU

⁵ αυτη εν ταϊς επιθυμιαϊς αυτου **f**⁵ (81.7%) OC,RP,HF,TR,CP || 52345 (2.2%) || 1234 αυτης (6.2%) || 1234 αυτων (0.5%) || 1234 (0.5%) || 345 SA,B,C (7.9%) NU || 1 P⁴⁶ (1%)

⁶ ως **f**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ὡσει SA,B,C [3%] NU

⁷ ἀλλ *rell* || ἀλλα SB,C [1%] NU

⁸ αμαρτησομεν **f**⁵ [61%] OC,RP,HF,TR,CP || αμαρτησωμεν SA,B,C [30%] NU || αμαρτισωμεν [4%] || long omission [5%]

⁹ ἀλλ *rell* || ἀλλα SB,C [1%] NU

¹⁰ υπηκουσατε *rell* || υπακουσετε CP

ἀγιασμόν. **20** Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἀμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῆ δικαιοσύνη. **21** Τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε? Τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος! **22** Νυνὶ δὲ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἀγιασμόν—τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον! **23** Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

More about law

7 Ἦ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί (γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ), ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ? **2** Ἦ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήρηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. **3** Ἄρα οὖν, ζῶντος τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει¹ ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρῃ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἐτέρῳ.

4 Ὡστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς² ἐτέρῳ—τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι—ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. **5** Ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορήσαι τῷ θανάτῳ. **6** Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,³ ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι Πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

Law and sin

7 Τί οὖν ἐροῦμεν?⁴ Ὁ νόμος ἀμαρτία? Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ἔγνω ἐῖ μὴ διὰ νόμου: τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, “Οὐκ ἐπιθυμήσεις”. **8** Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, κατειργάσατο⁵ ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν.

Χωρὶς γὰρ νόμου ἀμαρτία νεκρά. **9** Ἐγὼ δὲ ἔζων, χωρὶς νόμου, ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἀμαρτία ἀνέζησεν,⁶ ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. **10** Καὶ, εὐρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἢ⁷ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. **11** Ἦ γὰρ ἀμαρτία, ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέν με, καὶ δι'⁸ αὐτῆς

¹ χρηματίζει *rell* || χρηματίζει [15%] || χρηματησει [8%] || three further spellings

² υμας **ƒ**⁵ NA,B,C [86%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 ἀνδρὶ [14%] CP

³ κατειχομεθα *rell* || κατηχομεθα [15%]

⁴ εροουμεν **ƒ**⁵ NA,B,C [91%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 οτι [9%] CP

⁵ κατειργασατο *rell* || κατηργασατο B [20%]

⁶ ανεζησεν *rell* || εζησεν CP

⁷ η *rell* || --- [25%]

⁸ δι *rell* || δια OC

ἀπέκτεινεν. 12 Ὅστε, ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή.

Indwelling sin

13 Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονεν¹ θάνατος? Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ² ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῆ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. 14 Οἶδα μὲν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρκικός³ εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν 15—ὁ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω: οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω,⁴ ἀλλ' ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ⁵ 16 Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. 17 Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό,⁶ ἀλλ'⁷ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. 18 Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἐστιν, ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὐρίσκω.⁸ 19 Οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν· ἀλλ'⁹ ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω. 20 Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ¹⁰ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ'¹¹ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. 21 Εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον, τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. 22 Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἕσω ἄνθρωπον, 23 βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με¹² τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου.

24 Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου? 25 Εὐχαριστῶ¹³ τῷ Θεῷ—διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν! Ἄρα οὖν, αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῖ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκί, νόμῳ ἁμαρτίας.

¹ γέγονεν **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || εγενετο NA,B,C [3%] NU

² ἀλλὰ *rell* || ἀλλ C [30%]

³ σαρκικός **ƒ**⁵ [85%] OC,RP,HF,TR,CP || σαρκικος NA,B,C [15%] NU [In the context, 'fleshly' (not 'physical') is correct.]

⁴ πράσσω *rell* || ποιω [13%]

⁵ ποιω *rell* || πράσσω [13%]

⁶ αὐτο *rell* || αὐτῶ [15%]

⁷ ἀλλ *rell* || ἀλλὰ B [1%] NU

⁸ οὐχ εὐρίσκω **ƒ**⁵ (93.6%) OC,RP,HF,TR,CP || ου γινωσκω (2.5%) || ου NA,B,C (2.3%) NU || long omissions (1.5%)

⁹ ἀλλ *rell* || ἀλλὰ NB [1%] NU

¹⁰ ἐγὼ **ƒ**⁵ NA [91%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B,C [9%]

¹¹ ἀλλ *rell* || ἀλλὰ NB [1%] NU

¹² με **ƒ**⁵ (A)C [72%] RP,TR || 1 εν NB [28%] OC,HF,CP,NU [OC is in small print]

¹³ ευχαριστω **ƒ**⁵ NA [97%] OC,RP,HF,TR,CP || χαρις δε [2%] NU || χαρις B || η χαρις [1%]

Deliverance

8 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα,¹ 2 ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με² ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. 3 Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας: κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, 4 ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα.

Spirit vs flesh

5 Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ Πνεῦμα τὰ τοῦ Πνεύματος. 6 Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ Πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη· 7 διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. 8 Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. 9 Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ'³ ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ⁴ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. 10 Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι'⁵ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. 11 Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος⁶ Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν⁷ ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικῶν αὐτοῦ Πνεῦμα⁸ ἐν ὑμῖν.

Sonship

12 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκί, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· 13 εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. 14 Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ⁹ 15—οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δου-

¹ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα **ƒ⁵** (94%) OC,RP,HF,TR,CP || variations on the long form (0.8%) || 1234 A (2.5%) || --- **SB** (2.3%) NU || two other readings (0.3%)

² με **ƒ⁵** A,C [98%] OC,RP,HF,TR,CP || σε **SB** [1%] NU || three other variants [1%]

³ ἀλλ *rell* || ἀλλὰ **SB** [1%] NU

⁴ χριστου *rell* || θεου [18%]

⁵ δι **ƒ⁵** **S** [81%] OC,TR || δια A,B,C [17%] RP,HF,CP,NU || δια την [2%]

⁶ ἐγείραντος **ƒ⁵** C [95%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 τον **SA,B** [5%] NU

⁷ τον χριστον **ƒ⁵** (86.2%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 κυριον (3.4%) || 2 B (2.2%) NU || 2 ιησουν (**SA**) (2.5%) || ιησουν 2 (C) (1.7%) || αυτον (0.8%) || four other variants (0.7%) || long omissions (2.5%)

⁸ το ἐνοικῶν . . . πνεῦμα **ƒ⁵** B (81.7%) OC,RP,HF,TR(CP) || του ἐνοικουντος . . . πνευματος **SA,C** (17.6%) NU || two other variants (0.7%)

⁹ εἰσιν υἱοι θεου **ƒ⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 231 **SA,C** [1.5%] NU || ~ 213 B [0.5%]

λείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ¹ ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας ἐν ᾧ κρᾶζομεν, “Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ!” 16 Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ 17—εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι: κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ (εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξα-σθῶμεν).

Redemption of the body

18 Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. 19 Ἡ γὰρ ἀποκαρδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται· 20 τῇ γὰρ ματαιότητι ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκουσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ² ἐλπίδι 21 ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. 22 Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἢ κτίσις συστενάζει καὶ συναδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. 23 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ³ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ⁴ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν,⁵ υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. 24 Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν, ἐλπίς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς—ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ⁶ ἐλπίζει? 25 Εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι’ ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

26 Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις⁷ ἡμῶν, τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα⁸ καθὼ δεῖ οὐκ οἶδαμεν. Ἀλλ⁹ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν¹⁰ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, 27 ὃ δὲ ἐρευνῶν¹¹ τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.

¹ ἀλλ *reII* || ἀλλα SA,B,C [1%] NU

² ἐπ **f**⁵ P²⁷ A,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP || εφ P⁴⁶ SB [1%] NU

³ αυτοι *reII* || Ι οι [10%]

⁴ καὶ ημεῖς αυτοι **f**⁵ (90%) OC,RP,HF,TR,CP || ~ 213 P⁴⁶ SA,C (3%) NU || ~ 132 (1.3%) || 13 B (2.3%) || 12 (2.5%) || 23 (0.3%) || 3 (0.5%)

⁵ στενάζομεν *reII* || συστενάζομεν [1%] CP

⁶ τι καὶ **f**⁵ A,C [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 2 (S) [0.5%] || --- P⁴⁶ B,NU || 1 [2%]

⁷ αἰς ἀσθενείαις **f**⁵ (93.5%) OC,RP,HF,TR,CP || τη ἀσθενεία SA,B,C (5.2%) NU || της 2 (0.8%) || two other variants (0.5%)

⁸ προσευξόμεθα **f**⁵ [97%] OC,RP,HF,CP || προσευξόμεθα SA,B,C [3%] TR,NU

⁹ ἀλλ *reII* || ἀλλα S [25%] NU

¹⁰ ὑπερ ἡμων **f**⁵ C [98%] OC,RP,HF,TR || --- SA,B [2%] NU || 1 υμων CP

¹¹ ἐρευνων **f**⁵ A(C) [99%] OC,RP,HF,TR,CP || ἐραυνων P⁴⁶ SB [1%] NU

Glory

28 Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς¹ ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. 29 Ὅτι οὖς προέγνω καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· 30 οὖς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὖς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὖς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

Summary to this point

31 Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα? Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν? 32 Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ'² ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται? 33 Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ? Θεὸς ὁ δικαίων. 34 Τίς ὁ κατακρίνων? Χριστὸς³ ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ⁴ ἐγερθεὶς, ὃς καὶ⁵ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.

35 Τίς ἡμᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ? Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα? 36 (Καθὼς γέγραπται ὅτι “Ἐνεκά⁶ σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.”) 37 Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. 38 Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα,⁷ 39 οὔτε ὑψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Israel

9 Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ—οὐ ψεῦδομαι· συμμαρτυροῦσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ—2 ὅτι λύπη μοὶ ἐστὶν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος⁸ ὁδύνη τῇ καρδίᾳ μου. 3 Εὐχόμην⁹ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα

¹ εἰς **f⁵** NA,B,C [73%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 το [27%] CP

² ἀλλ *reII* || ἀλλα **P⁴⁶** NB [1%] NU

³ χριστος **f⁵** B [96%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ησους NA,C [4%] [NU]

⁴ καὶ **f⁵** **P⁴⁶** (87.8%) OC,RP,HF,TR,CP || --- **P²⁷** (NA)B(C) (12.2%) NU

⁵ καὶ *reII* || --- NA,C [25%]

⁶ ενεκα **f⁵** C [70%] OC,TR || ενεκεν NA,B [30%] RP,HF,CP,NU

⁷ δυναμεις ουτε ενεστωτα ουτε μελλοντα **f⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 34521 (δυναμεις **P⁴⁶**) (**P⁴⁶**) NA,B,C [3%] NU || 123 [2%]

⁸ αδιαλειπτος *reII* || αδιαληπτος [15%] || three further spellings **P⁴⁶**

⁹ ευχομην **f⁵** [78%] RP,HF,CP || ηυχομην **P⁴⁶** NA,B,C [22%] OC,TR,NU (Alternate spellings of the Imperfect = same meaning.)

εἶναι¹ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, 4 οἵτινες εἰσιν Ἰσραηλίται· ὧν ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· 5 ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς (τὸ κατὰ σάρκα), ὁ ὧν ἐπὶ πάντων, Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας! Ἀμήν.

Children of promise

6 Οὐχ οἶον δὲ ὅτι ἐκπέτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ! Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· 7 οὐδ' ὅτι εἰσιν σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ', "Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα". 8 Τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. 9 Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος: "Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρα υἱός."

10 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν 11 (μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν,² ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ³ μένη, οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος), 12 ἐρρέθη⁴ αὐτῇ ὅτι "Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι". 13 Καθὼς γέγραπται: "Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ⁵ ἐμίσησα."

It is pointless to fight God's Sovereignty!

14 Τί οὖν ἐροῦμεν, μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ? Μὴ γένοιτο! 15 Τῷ γὰρ Μωϋσῆ^{6,7} λέγει: "Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω⁸ ὃν ἂν οἰκτείρω."⁹ 16 Ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεούντος¹⁰ Θεοῦ. 17 Λέγει γὰρ ἡ Γραφή τῷ Φαραῶ ὅτι "Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι¹¹ ἐν σοὶ τὴν δυναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγεληῖ¹² τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ."¹³ 18 Ἄρα οὖν, ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.

¹ αὐτος εγὼ ἀναθεμα εἶναι **ƒ**⁵C [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 3412 P⁴⁶A,B [2%] NU || ~ 4312 \aleph

² κακόν **ƒ**⁵P⁴⁶ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || φαυλον \aleph A,B [3%] NU

³ προθεσις τοῦ θεοῦ **ƒ**⁵P⁴⁶ \aleph A,B [98%] RP,HF,CP,NU || ~ 231 [2%] OC,TR

⁴ ἐρρεθη **ƒ**⁵P⁴⁶ \aleph A,B [55%] OC,HF,CP,NU || ἐρηθη [45%] RP,TR (Alternate spellings = same meaning.)

⁵ ἡσαῦ **ƒ**⁵ [25%] || ἡσαυ [75%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (\aleph A,B,C are presumably ambiguous.)

⁶ γὰρ μωυση **ƒ**⁵A [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ \aleph B [2%] NU

⁷ μωυση **ƒ**⁵ [81%] OC,RP,HF || μωυσει P⁴⁶ \aleph [16%] CP,NU || μωση A,B [1%] TR || μωσει [2%]

⁸ οἰκτειρήσω *rell* || οἰκτριρῶ \aleph [1%] NU || three further spellings [2%]

⁹ οἰκτειρῶ *rell* || οἰκτιρῶ \aleph ,NU || two further spellings [1%]

¹⁰ ἐλεούντος **ƒ**⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ἐλεωντος P⁴⁶ \aleph A,B [2%] NU || three other variants [2%]

¹¹ ἐνδειξομαι *rell* || ἐνδειξομαι [10%]

¹² διαγγελη *rell* || διαγγελει [15%] || three further spellings

19 Ἐρεῖς οὖν μοι,¹ “Τί² ἔτι μέμφεται? Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν?” 20 Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε,³ σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ? Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, “Τί με ἐποίησας οὕτως?” 21 Ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκευῶς, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν?

22 Εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, 23 καὶ ἵνα γνωρίσῃ⁴ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκευῇ ἐλέους, ἃ προητοιμάσεν εἰς δόξαν, 24 οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν? 25 Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡση⁵ λέγει: “Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου ‘λαόν μου’, καὶ τὴν οὐκ ἡγαπημένην ‘ἡγαπημένην’.” 26 “Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη⁶ αὐτοῖς, ‘Οὐ λαός μου ὑμεῖς’, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος.” 27 Ἡσαΐας⁷ δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ: “Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα⁸ σωθήσεται. 28 λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμων ἐν δικαιοσύνῃ· ὅτι λόγον συντετημένον⁹ ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.” 29 Καὶ¹⁰ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας: “Εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν¹¹ ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὁμοιώθημεν.”¹²

Their present condition

30 Τί οὖν ἐροῦμεν? Ὅτι ἔθνη, τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· 31 Ἰσραὴλ δὲ, διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης¹³ οὐκ ἔφθασεν. 32 Διὰ τί? Ὅτι

¹ οὖν μοι **ƒ**⁵ [91%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶SA,B [9%] NU

² τι **ƒ**⁵ SA [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 οὖν P⁴⁶B [1%] [NU]

³ μενοῦνγε ὦ ἀνθρωπε **ƒ**⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 231 SA [1%] NU || 23 P⁴⁶ [1%] || ~ 23 μενουν B

⁴ γνωρίσει *reII* || γνωρισει [14%] || four further spellings

⁵ ὦση **ƒ**⁵ [89%] TR || ὠση [5%] OC,RP,HF,CP,NU || ὠση [6%]

⁶ ἐρρηθη **ƒ**⁵ [47%] OC,HF,CP,NU || ἐρηθη SA,B,C [50%] RP,TR || ἐρηθη [3%]

⁷ ἡσαΐας **ƒ**⁵ [95%] OC,TR,CP || ἡσαιας [5%] RP,HF,NU (This statement obtains for all subsequent occurrences of the name.)

⁸ κατάλειμμα **ƒ**⁵ (P⁴⁶) (98%) OC,RP,HF,TR,CP || υπολειμμα (S)A(B) (1%) NU || εγκαταλειμμα (1%)

⁹ ἐν δικαιοσυνῃ οτι λογον συντετημενον **ƒ**⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B (2.7%) NU || three other variants (1.7%)

¹⁰ και *reII* || --- [1%] CP

¹¹ εγκατελιπεν *reII* || εγκατελειπεν (P⁴⁶)A [14%] || one other variant

¹² ὁμοιωθημεν *reII* || ὁμοιωθημεν P⁴⁶A [14%]

¹³ δικαιοσυνης **ƒ**⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- SA,B [5%] NU

οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου.¹ Προσέκοψαν γὰρ² τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος· 33 καθὼς γέγραπται: “Ἴδου³ τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς⁴ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.”

Israel needs salvation

10 Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις ἡ⁵ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ ἐστίν⁶ εἰς σωτηρίαν. 2 Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. 3 Ἄγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην⁷ ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.

How to be saved

4 Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι 5— Μωσῆς⁸ γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ⁹ νόμου, ὅτι “Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζῆσεται ἐν αὐτοῖς”. 6 Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει: “Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ‘Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν?’” (τοῦτ' ἐστίν, Χριστὸν καταγαγεῖν) 7 “ἢ, ‘Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον?’” (τοῦτ' ἐστίν, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν). 8 Ἀλλὰ τί λέγει? “Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστίν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου” (τοῦτ' ἐστίν, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν): 9 ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου, “Κύριον Ἰησοῦν”, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠγειρεν¹⁰ ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. 10 Καρδιά γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. 11 Λέγει γὰρ ἡ Γραφή:¹¹ “Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται”. 12 οὐ γὰρ ἐστίν διαστολή Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνου, ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. 13 “Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται.”

¹ νομου **ƒ**⁵⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **NA,B** [2%] NU

² γαρ **ƒ**⁵⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **P**⁴⁶**NA,B** [2%] NU

³ ιδου *re* || 1 *εγω* CP

⁴ πας **ƒ**⁵⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **NA,B** [2%] NU

⁵ η **ƒ**⁵⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **P**⁴⁶**NA,B** [3%] NU

⁶ του ισραηλ εστιν **ƒ**⁵⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || αυτων **P**⁴⁶**NA,B** [3%] NU || αυτων 3 [2%]

⁷ δικαιοσυνην **ƒ**⁵⁵ **P**⁴⁶ **N** (95.3%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **A,B** (3.7%) || long omissions (1%)

⁸ μωσης **ƒ**⁵⁵ **A** [30%] TR || μωσης **P**⁴⁶ **SB** [70%] OC,RP,HF,CP,NU

⁹ του **ƒ**⁵⁵ **P**⁴⁶ [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **NA,B** [1%]

¹⁰ αυτον ηγειρεν *re* || ~ 21 [14%]

¹¹ γραφη **ƒ**⁵⁵ **NA,B** [99%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 οτι [1%] CP

The message is necessary

14 Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται¹ εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν? Πῶς δὲ πιστεύουσιν² οὐ οὐκ ἤκουσαν? Πῶς δὲ ἀκούσουσιν³ χωρὶς κηρύσσοντος? 15 Πῶς δὲ κηρύξουσιν⁴ ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν? Καθὼς γέγραπται: “Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην,⁵ τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ⁶ ἀγαθὰ.” 16 (Ἄλλ’ οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἡσαΐας γὰρ λέγει: “Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν?”) 17 Ἄρα⁷ ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἢ δὲ ἀκοῇ διὰ ῥήματος Θεοῦ.⁸

A rebellious people

18 Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν? Μενοῦνγε: “Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.” 19 Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ;⁹ Πρῶτος Μωσῆς¹⁰ λέγει: “Ἐγὼ παραζηλώσω¹¹ ὑμᾶς ἐπ’ οὐκ ἔθνει,¹² ἐπὶ¹³ ἔθνει ἀσυνέτω παροργιῶ ὑμᾶς.” 20 Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει: “Εὐρέθην¹⁴ τοῖς ἐμὲ μὴ¹⁵ ζητοῦσιν· ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.” 21 Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραήλ λέγει: “Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.”

The remnant

11 Λέγω οὖν, μὴ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ? Μὴ γένοιτο! Καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν!¹⁶ 2 Οὐκ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω. Ἦ οὐκ οἶδατε ἐν Ἡλίᾳ¹⁷ τί

¹ επικαλεσονται **ƒ**⁵ P⁴⁶ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || επικαλεσωνται **SA,B** [2%] NU

² πιστεύουσιν **ƒ**⁵ A [88%] OC,RP,HF,TR,CP || πιστευωσιν P⁴⁶ **SB** [7%] NU || πιστευουσιν [5%]

³ ακουσουσιν **ƒ**⁵ [75%] OC,RP,HF,TR,CP || ακουσωσιν **A,B** [20%] NU || ακουσονται **S** [5%] || ακουσωνται P⁴⁶

⁴ κηρυξουσιν **ƒ**⁵ [83%] OC,RP,HF,TR,CP || κηρυξωσιν P⁴⁶ **SA,B** [17%] NU

⁵ των ευαγγελιζομενων ειρηνην **ƒ**⁵ (89.5%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ **SA,B,C** (10.5%) NU [easy homoioteleuton]

⁶ τα **ƒ**⁵ P⁴⁶ **S** [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **A,B,C** [4%]

⁷ αρα *rell* || 1 ουν [10%]

⁸ θεου **ƒ**⁵ A [98%] OC,RP,HF,TR,CP || χριστου P⁴⁶ **SB,C** [2%] NU

⁹ ουκ εγνω ισραηλ **ƒ**⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ **SA,B,C** [4%] NU

¹⁰ μωσης **ƒ**⁵ A [20%] TR || μωσης P⁴⁶ **SB,C** [80%] OC,RP,HF,CP,NU

¹¹ παραζηλωσω *rell* || παραζηλω [3%] CP

¹² εθνει *rell* || εθνη [18%] || εθνη **S**

¹³ επι **ƒ**⁵ [92%] OC,RP,HF,TR,CP || επ **SA,B,C** [8%] NU

¹⁴ ευρεθην **ƒ**⁵ **SA,C** [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 εν P⁴⁶ **B** [1%] [NU]

¹⁵ μη *rell* || --- [10%]

¹⁶ βενιαμιν *rell* || βενιαμην [15%] βενιαμειν P⁴⁶ **SA,C** [2%]

¹⁷ ηλια **ƒ**⁵ [80%] OC,RP,HF,CP,NU || ηλια [20%] TR

λέγει ἡ Γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ λέγων:¹ 3 “Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ² τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν· καὶ γὰρ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσιν τὴν ψυχὴν μου!” 4 Ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός? “Κατέλιπον³ ἑμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ.” 5 Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λείμμα κατ’ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. 6 Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶν χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.⁴

7 Τί οὖν? Ὁ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τούτου⁵ οὐκ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. 8 Καθὼς γέγραπται: “Ἐδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὠτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.” 9 Καὶ Δαυὶδ λέγει: “Γεννηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. 10 Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.”⁶

The restoration

11 Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν? Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ, τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἢ σωτηρίᾳ⁷ τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλώσαι αὐτούς. 12 Εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμος, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν!

13 Ὑμῖν γὰρ⁸ λέγω τοῖς ἔθνεσιν (ἐφ’ ὅσον⁹ μὲν¹⁰ εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω), 14 εἴ πως¹¹ παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. 15 Εἰ¹² γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλ-

¹ λέγων **ƒ**⁵ **Σ** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- A,B,C [3%] NU

² καὶ **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **Σ**A,B,C [3%] NU

³ κατέλιπον **ƒ**⁵ **Σ**B [86%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || κατελειπον P⁴⁶A,C [14%]

⁴ εἰ δε εξ εργων ουκετι εστιν χαρις επει το εργον ουκετι εστιν εργον **ƒ**⁵ (91.4%) OC,RP,HF,TR,CP || 1-5,7-12, 7 B (0.7%) || 1-7 (1%) || 8-13 (2.5%) || 1-6,13 (0.5%) || --- P⁴⁶**Σ**A,C (3.5%) NU || one other variant (0.3%)

⁵ τούτου **ƒ**⁵ [32%] TR || τουτο (P⁴⁶)**Σ**A,B,C [68%] OC,RP,HF,CP,NU (The verb normally takes the genitive.)

⁶ συγκαμψον *rell* || συγκαψον [20%] CP || συνκαμψον P⁴⁶**Σ**B [2%]

⁷ σωτηρια *rell* || σοτηρια CP

⁸ γαρ **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || δε **Σ**A,B [3%] NU || ουν C

⁹ Εφ’ ὅσον [70%] OC,RP,HF,TR,NU || εφόσον **ƒ**⁵ [30%] CP (for the record; the scribes were just saving ink.)

¹⁰ μὲν **ƒ**⁵ [93%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ουν P⁴⁶**Σ**A,B,C [2%] NU || --- [5%]

¹¹ ει πως *rell* || ειπω [3%] CP

¹² ει *rell* || η [12%]

λαγή κόσμου, τίς ἢ πρόσληψις¹ εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν? **16** Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ² ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι.

Grafted olive branches

17 Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ, ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ³ τῆς πύοτητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, **18** μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων (εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι—οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ’ ἡ ῥίζα σέ). **19** Ἐρεῖς οὖν, “Ἐξεκλάσθησαν⁵ κλάδοι ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ.”⁶ **20** Καλῶς. Τῇ ἀπιστίᾳ⁷ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἔστηκας. Μὴ ὑψηλοφρόνει,⁸ ἀλλὰ φοβοῦ! **21** Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως⁹ οὐδὲ σοῦ φείσεται!¹⁰ **22** Ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν Θεοῦ: ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν.¹¹ ἐπὶ δὲ σέ, χρηστότητα,¹² ἐὰν ἐπιμείνης¹³ τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήση. **23** Καὶ ἐκεῖνοι¹⁴ δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσιν¹⁵ τῇ ἀπιστίᾳ,¹⁶ ἐγκεντρισθήσονται, δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἐστίν¹⁷ πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. **24** Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαιίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσω μᾶλλον οὗτοι, οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ?

Hardening

25 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο (ἵνα μὴ ἦτε παρ’¹⁸ ἑαυτοῖς φρόνιμοι):¹⁹ ὅτι πῶρωςις ἀπὸ μέρους τῶ Ἰσραὴλ γέγο-

¹ πρόσληψις *rell* || πρόσληψις P⁴⁶SA,B [1%] NU || προληψις C || four further spellings

² εἰ *rell* || --- P⁴⁶ [10%]

³ τῆς ριζῆς καὶ f⁸⁵A [95%] OC,RP,HF,TR,CP || 12 SB,C [4%] NU || --- P⁴⁶ [1%]

⁴ ἀλλ’ *rell* || ἀλλα SB [1%] NU

⁵ ἐξεκλασθησαν f⁸⁵P⁴⁶SA,B,C [87%] RP,HF,CP,NU || 1 οἱ [13%] OC,TR [OC is in small print]

⁶ ἐγκεντρισθῶ *rell* || ἐγκεντρισθῶ P⁴⁶SA,B [12%]

⁷ ἀπιστία *rell* || ἀπιστεία A [14%]

⁸ ὑψηλοφρονει f⁸⁵C [99%] OC,RP,HF,TR,CP || ὑψηλα φρονει P⁴⁶SA,B [1%] NU

⁹ μή πως f⁸⁵P⁴⁶ [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- SA,B,C [2%]

¹⁰ φείσεται f⁸⁵P⁴⁶(S)A,B,C [95%] OC,RP,HF,CP,NU || φεισηται [5%] TR

¹¹ ἀποτομίαν f⁸⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ἀποτομία P⁴⁶SA,B,C [2%] NU

¹² χρηστοτητα f⁸⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || χρηστοτης θεου P⁴⁶(S)A,B,C [2%] NU

¹³ επιμεινης f⁸⁵A,C [96%] OC,RP,HF,TR,CP || επιμενης SB [3%] NU || επιμινης C || two other spellings [1%]

¹⁴ καὶ ἐκεῖνοι f⁸⁵ [87%] OC,RP,HF,TR,CP || κακεινοι SA,B,C [13%] NU

¹⁵ επιμεινωσιν f⁸⁵C [97%] OC,RP,HF,TR,CP || επιμενωσιν SB [2%] NU || επιμνωσιν A || two other spellings [1%]

¹⁶ ἀπιστία *rell* || ἀπιστεία A [10%]

¹⁷ ὁ θεος ἐστίν f⁸⁵ [65%] OC,RP,CP || ~ 312 SA,B,C [35%] HF,TR,NU

¹⁸ παρ’ f⁸⁵NC [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || εν A,B [0.5%] || --- P⁴⁶ [1.5%]

¹⁹ φρονιμοι *rell* || φρονημοι [18%]

νεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ. **26** Καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται: “Ἦξει ἐκ Σιών ὁ Ῥυόμενος, καὶ¹ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· **27** καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ’ ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.”

28 Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι’ ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. **29** Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ. **30** Ὡσπερ γὰρ καὶ² ὑμεῖς ποτε³ ἠπειθήσατε τῷ Θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ,⁴ **31** οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπειθήσαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ⁵ ἐλεηθῶσιν. **32** Συνέκλεισεν γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

Doxology

33 Ὡ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Ὡς ἀνεξερευνητα⁶ τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! **34** “Τίς γὰρ ἔγνω νουν Κυρίου? Ἥ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο?” **35** Ἥ “Τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ?” **36** Ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας! Ἀμήν.

The will of God

12 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ—τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. **2** Καὶ μὴ συσχηματίζεσθε⁷ τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ, μεταμορφουσθε⁸ τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν⁹ εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

Be sensible

3 Λέγω γὰρ, διὰ τῆς χάριτος¹⁰ τῆς δοθείσης¹¹ μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ’ ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστω ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. **4** Καθάπερ γὰρ ἐν ἐνὶ σώματι

¹ καὶ **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

² καὶ **ƒ**⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶A,B,C [6%] NU || omit whole verse **Σ**

³ ὑμεῖς ποτε **ƒ**⁵ P⁴⁶NB,C [95%] OC,RP,HF,TR,NU || ~ 21 A || ~ 2 καὶ 1 [5%] CP

⁴ ἀπειθεια *reII* || ἀπειθια B [8%] CP

⁵ αὐτοὶ **ƒ**⁵ P⁴⁶A [98%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 νυν **Σ**B [1%] [NU] || 1 ὑστερον [1%]

⁶ ἀνεξερευνητα **ƒ**⁵ [99%] OC,RP,HF,TR,CP || ἀνεξεραυνητα **Σ**A,B [1%] NU

⁷ συσχηματίζεσθε **ƒ**⁵ (P⁴⁶NB) [65%] HF,TR,NU || συσχηματίζεσθαι A [35%] OC,RP,CP

⁸ μεταμορφουσθε **ƒ**⁵ P⁴⁶B [65%] HF,TR,NU || μεταμορφουσθαι **Σ**A [35%] OC,RP,CP

⁹ ὑμῶν **ƒ**⁵ **Σ** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶A,B [2%] NU

¹⁰ χάριτος **ƒ**⁵ P⁴⁶NA,B,C [75%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || 1 τοῦ θεοῦ [25%]

¹¹ δοθείσης *reII* || δοθησης [13%] || six further spellings **Σ** [5%]

μέλη πολλά¹ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, 5 οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ² δὲ καθ' εἰς³ ἀλλήλων μέλη. 6 Ἐχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν⁴ ἡμῖν διάφορα: εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, 7 εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, 8 εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδούς, ἐν ἀπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἰλαρότητι.

Behave!

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος: ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν· κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ. 10 τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι. 11 τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί· τῷ πνεύματι ζέοντες τῷ Κυρίῳ⁵ δουλεύοντες. 12 τῇ ἐλπίδι χαίροντες· τῇ θλίψει ὑπομένοντες· τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες. 13 ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες· τὴν φιλοξενίαν διώκοντες.

14 Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς·⁶ εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. 15 Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ⁷ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. 16 Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες—μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι· μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. 17 Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. Προνοοῦμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. 18 Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες.

19 Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί· ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ: “Ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ ἀνταποδώσω”, λέγει Κύριος. 20 “Ἐὰν οὖν⁸ πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.” 21 Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

¹ μέλη πολλά **f**⁵⁵ A [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶SB [3%] NU

² ο **f**⁵⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || το P⁴⁶SA,B [3%] NU

³ καθ' εἰς [30%] OC,RP,HF,TR,NU || καθ'εἰς **f**⁵⁵ [70%] CP (Since there is no ambiguity, they were just saving ink.)

⁴ δοθεισαν *rell* || δοθησαν [13%] || two further spellings **ς** [1%]

⁵ κυριῳ *rell* || καιρω [1%] TR

⁶ υμας **f**⁵⁵ SA [97%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [3%]

⁷ και **f**⁵⁵ A [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶SB [3%] NU

⁸ εαν ουν **f**⁵⁵ (87.4%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 P⁴⁶ (6.2%) || ~ αλλα 1 A,B (1%) NU || ~ αλλ 1 **ς** (5.1%) || αλλ 12 (0.3%)

Submit

13 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω, οὐ γάρ ἐστὶν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ¹ Θεοῦ, αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι² ὑπὸ τοῦ³ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσὶν. **2** Ὡστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται.⁴ **3** Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν.⁵ Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς.⁶ **4** Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστίν σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς,⁶ φοβοῦ, οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν⁷ τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. **5** Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι,⁸ οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. **6** Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε, λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσὶν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. **7** Ἀπόδοτε οὖν⁹ πᾶσιν τὰς ὀφειλάς: τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

Love

8 Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους,¹⁰ ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν. **9** Τὸ γὰρ—“Οὐ μοιχεύσεις”, “Οὐ φονεύσεις”, “Οὐ κλέψεις”, “Οὐ ψευδομαρτυρήσεις”,¹¹ “Οὐκ ἐπιθυμήσεις”, καὶ εἴ τις ἕτερα ἐντολή—ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ¹² ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ:¹³ “Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”¹⁴ **10** Ἡ ἀγάπη τῷ¹⁵ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.¹⁶ πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

¹ ὑπο **f**⁵ NA,B [87%] OC,RP,HF,CP,NU || απο [13%] TR

² ἐξουσαι **f**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

³ του **f**⁵ [80%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B [20%] NU [OC is in small print]

⁴ ληψονται *rell* || λημψονται **P**⁴⁶ NA,B [2%] NU

⁵ των αγαθων εργων αλλα των κακων **f**⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP || τω αγαθω εργω 4 τω κακω **P**⁴⁶ NA,B (3.5%) NU || 123 (0.8%)

⁶ ποιης *rell* || ποιεις [30%]

⁷ εκδικος εις οργην **f**⁵ (**P**⁴⁶) A,B [63%] RP,HF,TR,CP,NU || ~ 231 N [37%] OC

⁸ υποτασσεσθαι *rell* || υποτασσεσθε [6%] || υποτασσεσθε **P**⁴⁶,CP || υποτασσεσθαι [3%]

⁹ ουν **f**⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- **P**⁴⁶ NA,B [2%] NU

¹⁰ αγαπαν αλληλους **f**⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 **P**⁴⁶ NA,B [4%] NU

¹¹ ου ψευδομαρτυρησεις **f**⁵ (N) [67%] TR || --- **P**⁴⁶ A,B [33%] OC,RP,HF,CP,NU

¹² τουτω τω λογω **f**⁵ A [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 231 **P**⁴⁶ NB [4%] NU

¹³ εν τω **f**⁵ NA [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- **P**⁴⁶ B [1%]

¹⁴ σεαυτον **f**⁵ **P**⁴⁶ NA,B [45%] OC,RP,HF,CP,NU || εαυτον [55%] TR

¹⁵ τω *rell* || του [1%] CP || το [7%]

¹⁶ ουκ εργαζεται **f**⁵ **P**⁴⁶ NA,B,C [81%] OC,RP,HF,TR,NU || ου κατεργαζεται [14%] CP || 1 κατεργαζεται [5%]

Put on Christ

11 Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη¹ ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι, νῦν γὰρ² ἐγγύτερον ἡμῶν ἢ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. 12 Ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν· ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκοτους, καὶ ἐνδυσώμεθα³ τὰ ὄπλα τοῦ φωτός. 13 Ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσημιόνως περιπατήσωμεν, μὴ κόμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ. 14 Ἀλλ⁴ ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιήσθε,⁵ εἰς ἐπιθυμίας.

The law of liberty

14 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν.⁶ 2 Ὅς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. 3 Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθιοντα μὴ ἐξουθενίτω, καὶ ὁ μὴ⁷ ἐσθίων τὸν ἐσθιοντα μὴ κρινέτω, ὁ Θεὸς γὰρ αὐτὸν⁸ προσελάβετο. 4 Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην? Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. Σταθήσεται δέ, δυνατὸς γὰρ ἐστίν⁹ ὁ Θεὸς¹⁰ στήσαι αὐτόν.

5 Ὅς μὲν¹¹ κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν· ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Ἐκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῖ πληροφορεῖσθω. 6 Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ οὐ φρονεῖ.¹² Καὶ¹³ ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ Θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, Κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ. 7 Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἐαυτῷ ζῆ, καὶ οὐδεὶς ἐαυτῷ ἀποθήσκει. 8 Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀπο-

¹ ἡμας ἡδη **ƒ**⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 2 υμας **Σ**(A)B,C [2%] NU || ~ 21 **P**⁴⁶ [2%]

² γαρ *rell* || --- [5%] CP

³ καὶ ἐνδυσώμεθα **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 2 δε **A**,B,C [2%] [NU] || 2 **Σ** [0.5%] || ~ 2 ουν **P**⁴⁶

⁴ ἀλλ *rell* || ἀλλα **P**⁴⁶AB [1%] NU

⁵ ποιήσθε *rell* || ποιησθε [1%] CP || ποιησθαι **ΣA** [11%] || ποιησθαι [1%]

⁶ διαλογισμων *rell* || λογισμων [15%]

⁷ καὶ ὁ μὴ **ƒ**⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP || ~ 2 δε 3 **P**⁴⁶**ΣA**,B,C,048 (2%) NU || 12 (1.2%) || four other variants (1.2%)

⁸ αὐτον *rell* || αὐτων CP

⁹ δυνατος γαρ ἐστιν **ƒ**⁵ (92.7%) OC,RP,HF,TR,CP || δυναται 2 **ΣA**,B,C (1.2%) NU || 12 **P**⁴⁶ (5.7%) || two other variants (0.3%)

¹⁰ θεος **ƒ**⁵ 048 [98%] OC,RP,HF,TR,CP || κυριος **P**⁴⁶**ΣA**,B,C [2%] NU

¹¹ μὲν **ƒ**⁵ **P**⁴⁶B [98%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 γαρ **ΣA** [2%] [NU]

¹² καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμεραν κυριω ου φρονει **ƒ**⁵ (95.4%) OC,RP,HF,TR,CP

|| --- **P**⁴⁶**ΣA**,B,C,048 (4.6%) NU [an easy case of homoioteleuton]

¹³ καὶ **ƒ**⁵ **ΣA**,B,C [99%] OC,RP,HF,CP,NU || --- **P**⁴⁶ [1%] TR

θνήσκωμεν,¹ τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκομεν.² Ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,³ τοῦ Κυρίου ἐσμέν. **9** Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ⁴ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη,⁵ καὶ ἔζησεν,⁶ ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

The judgment Seat of Christ

10 Σὺ δὲ, τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου? Ἥ καὶ σὺ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου? Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ Βήματι τοῦ Χριστοῦ.⁷ **11** Γέγραπται γάρ: “Ζῶ ἐγώ’, λέγει Κύριος, ‘ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ,⁸ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ.” **12** Ἄρα οὖν,⁹ ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ.¹⁰ **13** Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον: τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ¹¹ σκάνδαλον.

14 Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ¹² Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι’ αὐτοῦ¹³ (εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνῳ κοινόν), **15** εἰ δὲ¹⁴ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. Μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε¹⁵ ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν. **16** Μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν· **17** οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. **18** Ὁ γὰρ ἐν τούτοις¹⁶ δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις.

19 Ἄρα οὖν, τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. **20** Μὴ ἔνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Πάντα μὲν καθαρὰ· ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι.

¹ ἀποθνησκομεν **f**⁸⁵ **SB** [67%] **OC,RP,HF,TR,CP,NU** || ἀποθανωμεν **C** [30%] || ἀποθνησκομεν **A** [3%]

² ἀποθνησκομεν **f**⁸⁵ **A,B** [77%] **OC,RP,HF,TR,CP,NU** || ἀποθνησκομεν **NC** [23%]

³ ἀποθνησκομεν **f**⁸⁵ **SB,C** [88%] **OC,RP,HF,TR,CP,NU** || ἀποθνησκομεν **A** [12%]

⁴ καὶ **f**⁸⁵ [92%] **OC,RP,HF,TR,CP** || --- **SB,C** [8%] **NU**

⁵ καὶ ἀνεστη **f**⁸⁵ [98%] **OC,RP,HF,TR,CP** || --- **SA,B,C** [2%] **NU**

⁶ ἐζησεν **f**⁸⁵ **SA,B,C** [98%] **OC,RP,HF,CP,NU** || ἀνεζησεν [2%] **TR**

⁷ χριστου **f**⁸⁵ 048 (96.5%) **OC,RP,HF,TR,CP** || θεου **SA,B,C** (2.4%) **NU** || three other variants (1.2%)

⁸ γονυ *reII* || 1 ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων **CP**

⁹ οὖν **f**⁸⁵ **SA,C** [98%] **OC,RP,HF,TR,CP[NU]** || --- **B** [2%]

¹⁰ τῷ θεῷ **f**⁸⁵ **SA,C** [99%] **OC,RP,HF,TR,CP[NU]** || --- **B** [1%]

¹¹ ἢ *reII* || εἰς [24%] || εἰ [2%]

¹² κυριῷ **f**⁸⁵ **SA,B,C** [79%] **OC,RP,HF,TR,NU** || χριστῷ [21%] **CP**

¹³ αὐτου **f**⁸⁵ **A,C** [93%] **OC,RP,HF,CP** || ἑαυτου **SB** [7%] **TR,NU**

¹⁴ δε **f**⁸⁵ [96%] **OC,RP,HF,TR,CP** || γαρ **SA,B,C** [4%] **NU**

¹⁵ ἀπολλυε *reII* || ἀπολυε [10%]

¹⁶ τουτοις **f**⁸⁵ [97%] **OC,RP,HF,TR,CP** || τουτω **SA,B,C** [3%] **NU**

21 Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ.¹

22 Σὺ πίστιν² ἔχεις? Κατὰ σεαυτὸν³ ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. 23 Ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγη, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστίν.

Doxology

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίζαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, 25 φανερωθέντος δὲ νῦν, διὰ τε Γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος 26—μόνῳ σοφῷ Θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ—ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.⁴

Summary

15 Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βασιτάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. 2 Ἐκαστος⁵ ἡμῶν⁶ τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. 3 Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρρεσεν· ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται: “Οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον⁷ ἐπ' ἐμέ.” 4 Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη,⁸ ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ⁹ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.¹⁰ 5 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῶη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, 6 ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

¹ προσκοπτει η σκανδαλιζεται η ασθενει **f⁵ P⁴⁶B** (88.4%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 A,C,048 (1.8%) NU || ~ 32145 (8.7%) || five other variants **N** (1%)

² πιστιν **f⁵** [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ην **NA,B,C** [1%] [NU]

³ σεαυτον *rell* || σαυτον [5%] TR

⁴ verses 24-26 **f⁵ A** (94.8%) OC,RP,HF || --- P⁴⁶**NB,C,048** (5.2%) TR,CP,NU (The MSS that omit here supply the verses later: P⁴⁶ after 15:33; **NA,B,C** [NU] after 16:23 [A repeats]; CP,TR after 16:24.)

⁵ εκαστος *rell* || 1 γαρ TR

⁶ ημων **f⁵ NA,B,C** [78%] OC,RP,HF,TR,NU || υμων [22%] CP

⁷ επεπεσον *rell* || επεπεσαν **NA,B,C** [12%] NU

⁸ προεγραφη **f⁵ A** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || εγραφη **NB,C** [2%] NU

⁹ και **f⁵** [56%] OC,TR || 1 δια **NA,B,C** [44%] RP,HF,CP,NU

¹⁰ εχωμεν *rell* || εχομεν [13%]

Glorify

7 Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς,¹ εἰς δόξαν² Θεοῦ. 8 Λέγω δὲ³ Χριστὸν Ἰησοῦν⁴ διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· 9 τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν, καθὼς γέγραπται: “Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν, Κύριε,⁵ καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.” 10 Καὶ πάλιν λέγει: “Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ!” 11 Καὶ πάλιν: “Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη,⁶ καὶ ἐπαινέσατε⁷ αὐτὸν, πάντες οἱ λαοί!” 12 Καὶ πάλιν, Ἡσαίας⁸ λέγει: “Ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ’ αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν.” 13 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου.

Paul's mission

14 Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστε ἀγαθωσύνης,⁹ πεπληρωμένοι πάσης¹⁰ γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους¹¹ νουθετεῖν. 15 Τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοί,¹² ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, 16 εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹³ εἰς τὰ ἔθνη, ἱεουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. 17 Ἐχω οὖν¹⁴ καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν¹⁵ Θεόν· 18 οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι¹⁶ ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι’ ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν¹—

¹ ἡμας **ƒ**⁵ B [62%] TR || ὑμας **NA,C** [38%] OC,RP,HF,CP,NU

² δοξάν **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 του **NA,B,C** [3%] NU

³ δε **ƒ**⁵ [85%] OC,RP,HF,TR,CP || γαρ **P**⁴⁶ **NA,B,C** [15%] NU

⁴ χριστον ιησουν **ƒ**⁵ [88%] OC,RP,HF,CP || 1 **NA,B,C** [4%] NU || ~ 21 [6%] TR || 2 [2%]

⁵ κυριε **ƒ**⁵ [27%] OC,CP || --- **NA,B,C** [73%] RP,HF,TR,NU

⁶ τον κυριον παντα τα εθνη **ƒ**⁵ C [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 34512 **P**⁴⁶ **NA,B** [3%] NU || 12 [2%]

⁷ επαινεσατε **ƒ**⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || επαινεσατωσαν **P**⁴⁶ **NA(B),C** [3%] NU

⁸ ησαιας **ƒ**⁵ [90%] OC,TR || ησαιας [10%] RP,HF,CP,NU

⁹ αγαθωσυνης *te* || αγαθοσυνης [18%]

¹⁰ πασης **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **A,C** [94%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 της **SB** [6%] [NU]

¹¹ αλλους **ƒ**⁵ [93%] RP,HF,CP || αλληλους **P**⁴⁶ **NA,B,C** [7%] OC,TR,NU

¹² αδελφοι **ƒ**⁵ (**P**⁴⁶) (96.3%) OC,RP,HF,TR,CP || --- **NA,B,C** (3.7%) NU

¹³ ιησου χριστου **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 **NA,B,C** [3%] NU

¹⁴ ουν **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NA** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 την **B,C** [3%] [NU]

¹⁵ τον **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NA,B(C)** [95%] OC,RP,HF,CP,NU || --- [5%] TR

¹⁶ τολμησω λαλειν τι **ƒ**⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 132 (**NA**) [3%] NU || ~ 312 **P**⁴⁶ || ~ τολμω 32 B || two other variants [1%]

λόγω καὶ ἔργῳ, **19** ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος Θεοῦ,² ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ³ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **20** Οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη⁴ Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. **21** ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται: “Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη⁵ περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασιν συνήσουσιν.”

A visit to Rome

22 Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. **23** Νυνὶ δὲ, μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασιν⁶ τούτοις, ἐπιποθίαν⁷ δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, **24** ὡς ἐὰν⁸ πορεύωμαι⁹ εἰς τὴν Σπανίαν¹⁰ ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς.¹¹ Ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ.

25 Νυνὶ δὲ, πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, διακονῶν τοῖς ἀγίοις. **26** Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία¹² καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. **27** Εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφείλεται αὐτῶν εἶσιν.¹³ Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σαρκικαῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. **28** Τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν¹⁴ Σπανίαν.¹⁵ **29** Οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ¹⁶ Χριστοῦ ἐλεύσομαι.

¹ ἐθῶν *rell* || 1 και CP

² θεοῦ **ƒ**⁵ P⁴⁶Σ [97%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || αἰοῦ A [3%] || --- B

³ ἱερουσαλημ **ƒ**⁵ [90%] OC,RP,TR || ιερουσαλημ [10%] HF,CP,NU

⁴ ὠνομασθη *rell* || ονομασθη [20%]

⁵ ἀνηγγελη *rell* || ἀνηγγελλη ΣA [12%] || ἀνηγγελει [10%]

⁶ κλιμασιν *rell* || κλημασι [14%]

⁷ ἐπιποθιαν *rell* || ἐπιποθειαν P⁴⁶A,B,C [4%] CP

⁸ εαν **ƒ**⁵ [92%] OC,RP,HF,TR,CP || αν P⁴⁶ΣA,B [8%] NU

⁹ πορευωμαι *rell* || πορευομαι [15%] || πορευσομαι [8%]

¹⁰ σπανιαν **ƒ**⁵ P⁴⁶ΣA,B,C (72.9%) OC,RP,HF,TR,NU || ισπανιαν **ƒ**^{51/4} (26.4%) CP || long omissions (0.7%)

¹¹ ἐλεύσομαι προς υμας **ƒ**⁵ (93.6%) OC,RP,HF,TR,CP || ἐλευσωμαι 23 (1.7%) || --- P⁴⁶ΣA,B,C (4.1%) NU || long omissions (0.7%)

¹² μακεδονια *rell* || μακεδονια CP || μακαιδονια ΣA [1%] || μακεδονια [2%]

¹³ αυτων εισιν **ƒ**⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΣA,B,C [2%] NU

¹⁴ την **ƒ**⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΣA,B,C [4%] NU

¹⁵ σπανιαν **ƒ**⁵ P⁴⁶ΣA,B,C [80%] OC,RP,HF,TR,NU || ισπανιαν **ƒ**^{51/4} [20%] CP

¹⁶ του ευαγγελιου του **ƒ**⁵ (93.1%) OC,RP,HF,TR,CP || 12 (1%) || 3 (1.3%) || --- P⁴⁶ΣA,B,C (3.7%) NU || three other variants (0.8%)

30 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί,¹ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, συναγωνίσασθαί² μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, 31 ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα³ ἡ διακονία μου ἢ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἀγίοις.⁴ 32 ἵνα ἐν χαρῇ ἔλθω⁵ πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Θεοῦ καὶ συναναπαύσωμαι⁶ ὑμῖν.⁷ 33 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Closing remarks

Phoebe

16 Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν⁸ διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχραεῖς,⁹ 2 ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστήτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζηι πράγματι· καὶ γὰρ αὐτῇ¹⁰ προστάτις¹¹ πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ.¹²

Greetings

3 Ἀσπάσασθε¹³ Πρίσκαν¹⁴ καὶ Ἀκύλαν, τοὺς συνεργοὺς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 4 οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν. 5 Καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν.

Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον, τὸν ἀγαπητόν μου,¹⁵ ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας¹⁶ εἰς Χριστόν. 6 Ἀσπάσασθε Μαριάμ,¹⁷ ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς

¹ ἀδελφοί **ƒ**⁵ **SA,C** [99%] **OC,RP,HF,TR,CP**[**NU**] || --- **P**⁴⁶**B**

² συναγωνίσασθαί *rell* || συναγωνίσασθε [10%]

³ ἵνα **ƒ**⁵ [97%] **OC,RP,HF,TR,CP** || --- **P**⁴⁶**SA,B,C** [3%] **NU**

⁴ γενηται τοις αγιοις **ƒ**⁵ [90%] **OC,RP,HF,TR,CP** || ~ 231 **SA,B,C** [5%] **NU** || δια των αγιων 1 **P**⁴⁶ || 23 [5%]

⁵ εν χαρα ελθω **ƒ**⁵ **P**⁴⁶**B** [97%] **OC,RP,HF,TR,CP** || 12 ελθων **A,C** [3%] **NU** || ~ ελθων 12 **SA**

⁶ συναναπαυσομαι *rell* || συναναπαυσομαι [15%]

⁷ και συναναπαυσομαι υμιν **ƒ**⁵ [97%] **OC,RP,HF,TR,CP** || 23 **SA,C** [3%] **NU** || --- **P**⁴⁶**B**

⁸ ουσαν **ƒ**⁵ **SA** [99%] **OC,RP,HF,TR,CP** || 1 και **P**⁴⁶ **B,C** [1%] [**NU**]

⁹ κεγχραις *rell* || κεχραις [15%] || five further spellings **P**⁴⁶**SA,B,C**

¹⁰ αυτη **ƒ**⁵ [80%] **OC,TR** || αυτη [20%] **RP,HF,CP,NU** || uncials ambiguous

¹¹ προστατις **ƒ**⁵ **SA,B,C** [75%] **OC,RP,HF,TR,CP,NU** || προστατης [25%]

¹² αυτου εμου **ƒ**⁵ [85%] **OC,RP,HF,TR,CP** || ~ 21 **B** [15%] **NU** || 1 και 2 **SA** || ~ 2 τε 1 **A**

¹³ ασπασασθε *rell* || ασπασασθαι **SA** [12%]

¹⁴ πρισκαν **ƒ**⁵ (**P**⁴⁶) **SA(B)C** [70%] **RP,HF,NU** || πρισκιλλαν [30%] **OC,TR,CP**

¹⁵ μου *rell* || μοι **CP**

¹⁶ αχαιας **ƒ**⁵ (95.6%) **OC,RP,HF,TR,CP** || ασιας **P**⁴⁶**SA,B,C** (4%) **NU** || long omissions (0.3%)

¹⁷ μαριαμ **ƒ**⁵ **P**⁴⁶**SA** [97%] **OC,RP,HF,TR,CP** || μαριαν **A,B,C** [3%] **NU**

ὕμᾱς.¹ 7 Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν² ἐν Χριστῷ. 8 Ἀσπάσασθε Ἀμπλιαν,³ τὸν ἀγαπητόν μου ἐν Κυρίῳ. 9 Ἀσπάσασθε Οὐρβανόν, τὸν συνεργόν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν,⁴ τὸν ἀγαπητόν μου. 10 Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. 11 Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα,⁵ τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. 12 Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα, τὴν ἀγαπητήν, ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ. 13 Ἀσπάσασθε Ροῦφον, τὸν ἐκλεκτὸν ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. 14 Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἐρμᾶν, Πατρόβαν, Ἐρμῆν,⁶ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. 15 Ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα⁷ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἀγίους. 16 Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι⁸ τοῦ Χριστοῦ.⁹

Warning

17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε¹⁰ ἀπ' αὐτῶν. 18 Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ¹¹ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν,¹² ἀλλὰ τῇ ἐαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. 19 Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν,¹³ θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν¹⁴ εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. 20 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει!

¹ ὑμας **ƒ**⁵ P⁴⁶ NA, B, C (22.8%) CP, NU || ἡμας **ƒ**^{51/4} (76.4%) OC, RP, HF, TR || υμιν (0.5%) || two other variants (0.3%)

² γεγονασιν **ƒ**⁵ C [98%] OC, RP, HF, TR, CP || γεγοναν NA, B [1%] NU || γεγονεν P⁴⁶ || --- [1%]

³ αμπλιαν **ƒ**⁵ [97%] OC, RP, HF, TR, CP || αμπλιατον P⁴⁶ NA, B [3%] NU

⁴ σταχυν *rell* || σταχην CP

⁵ ηρωδιωνα *rell* || ηροδιωνα TR || four further spellings

⁶ ερμαν πατροβαν ερμην **ƒ**⁵ [97%] OC, RP, HF, TR, CP || ~ 321 NA, B, C [3%] NU || ~ 312 P⁴⁶

⁷ νηρεα *rell* || νηρεαν A [2%] CP || three further spellings P⁴⁶ [4%]

⁸ εκκλησαι **ƒ**⁵ (84.8%) OC, RP, HF, TR, CP || 1 πασαι P⁴⁶ NA, B, C (14.3%) NU || long omissions (0.8%)

⁹ χριστου **ƒ**⁵ P⁴⁶ NA, B, C (88.9%) OC, RP, HF, TR, CP, NU || θεου (10.3%) || long omissions (0.8%)

¹⁰ εκκλινατε **ƒ**⁵ (P⁴⁶ A) [98%] OC, RP, HF, TR, CP || εκκλινατε N(B)C [2%] NU

¹¹ ιησου **ƒ**⁵ [87%] OC, RP, HF, TR, CP || --- P⁴⁶ NA, B, C [13%] NU [OC is in small print]

¹² δουλευουσιν *rell* || δουλευουσιν [15%] || two other variants

¹³ χαιρω ουν το εφ υμιν **ƒ**⁵ [94%] OC, RP, HF, TR, CP || ~ 4521 NA, B, C [5%] NU || 1245 P⁴⁶ [1%]

¹⁴ μεν **ƒ**⁵ NA, C [95%] OC, RP, HF, TR, CP || --- P⁴⁶ B [5%] NU

Sign off

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ μεθ' ὑμῶν. **21** Ἀσπάζονται² ὑμᾶς Τιμόθεος, ὁ συννεργός μου, καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου.

22 Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ, Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ. **23** Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος, ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης.³ Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κούαρτος, ὁ ἀδελφός.

24 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν!⁴ Ἀμήν.^{5,6,7}

¹ χριστοῦ **f**⁵ A,C (98.3%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶SB (1%) NU || long omissions (0.7%)

² ασπάζονται **f**⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ασπάζεται P⁴⁶SB,C [4%] NU || ασπάζετε A [1%]

³ τῆς ἐκκλησίας ὅλης **f**⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 312 SA,B,C [5%] NU

⁴ ἡμῶν **f**⁵ [18%] || ὑμῶν [82%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (If verse 24 was not dictated by Paul, the first person is especially appropriate, coming from Tertius.)

⁵ The whole verse 24 **f**⁵ (96.8%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C (3.2%) NU

⁶ SA,B,C (7.2%) CP,TR[NU] place 14:24-26 here as verses 25-27 (recall that P⁴⁶SA,B,C (3.2%) NU omit verse 24)

⁷ The citation of **f**⁵ is based on twenty-one MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 824, 928, 1249, 1503, 1548, 1637, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. Only 2723 is a 'perfect' representative of **f**⁵ in Romans, as it stands, as were the exemplars of another four. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Mt. Athos [six different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Romans* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 2001]). For Romans Swanson collated 81 MSS, three being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of **f**⁵. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄

Opening considerations

Greeting

1 Παῦλος, κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, **2** τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ— αὐτῶν τε² καὶ ὑμῶν:³ **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

A word of thanksgiving

4 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· **5** ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, **6** καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, **7** ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **8** ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ **9** Πιστὸς ὁ Θεὸς, δι’ οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.⁵

A word of exhortation

10 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ᾗ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ᾗτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. **11** Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν. **12** Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει: “Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου”, “Ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ”, “Ἐγὼ δὲ Κηφᾶ”, “Ἐγὼ δὲ Χριστοῦ”! **13** Μεμέρισται ὁ Χριστός? Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν,⁶ ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπίσθητε?

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ**⁵⁵ **SA** [98.5%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 21 **P**⁴⁶**B** [1.5%] **NU**

² τε **ƒ**⁵⁵ [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **P**⁴⁶**SA,B** [3%] **NU**

³ ὑμων **ƒ**⁵⁵ [25%] || ἡμων **P**⁴⁶**SA,B,C** [75%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

⁴ χριστοῦ **ƒ**⁵⁵ **SA,C** [99.5%] **HF,RP,OC,TR,CP[NU]** || --- **P**⁴⁶**B** [alone]

⁵ ἰησοῦ χριστοῦ του κυριου ημων *rell* || ~ 34512 **CP**

⁶ ὑμων *rell* || ἡμων [15%]

A disclaimer about baptism

14 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ¹ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, 15 ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα.² 16 Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἶ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. 17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλέν με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ³ εὐαγγελίζεσθαι—οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

The nature of the Gospel

Foolishness to the lost

18 Ὁ⁴ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστίν, τοῖς δὲ σφριζόμενοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν. 19 Γέγραπται γάρ: “Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.” 20 Ποῦ σοφός? Ποῦ γραμματεὺς? Ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου? Οὐχὶ ἐμώραναν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;⁵ 21 Ἐπειδὴ γὰρ, ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας 22—ἐπειδὴ καὶ⁶ Ἰουδαῖοι σημεῖον⁷ αἰτοῦσιν καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, 23 ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον: Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησιν⁸ δὲ μωρίαν. 24 Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν, 25 ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν.⁹

God uses ‘nothings’

26 Βλέπετε γὰρ τὴν κλήσιν ὑμῶν, ἀδελφοί: ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοί, κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· 27 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ,¹⁰ καὶ τὰ ἀσθενῆ

¹ τῷ θεῷ **ƒ**⁵C [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || 12 μου A [2%] || --- NB [1%]

² ἐβάπτισα **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐβαπτισθητε P⁴⁶SA,B,C [3%] NU || five further readings [2%]

³ ἀλλ *reII* || ἀλλα P⁴⁶NB [1%] NU

⁴ ο *reII* || --- CP

⁵ τουτου **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

⁶ καὶ *reII* || 1 οἱ [45%] [According to Swanson, but no one else mentions it.]

⁷ σημειον **ƒ**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || σημεια P⁴⁶(S)A,B,C [8%] NU

⁸ ἑλλησιν **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εθνεσιν SA,B,C [4%] NU

⁹ ἐστιν **ƒ**⁵C [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B [4%] NU || P⁴⁶ [3%] omit the whole clause (A likely case of homoioteleuton—three words in a row.)

¹⁰ τοὺς σοφοὺς καταισχυνῆ **ƒ**⁵ [73%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶SA,B,C [12%] NU || A [15%] omit a whole line [homoioteleuton]

τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρά· 28 καὶ τὰ ἀγενή τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός—καὶ¹ τὰ μὴ ὄντα— ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· 29 ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.² 30 Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία³ ἀπὸ Θεοῦ—δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις—31 ἵνα καθὼς γέγραπται: “Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.”

Not with human wisdom but with God's power

2 Καὶ γὰρ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων⁴ ὑμῖν τὸ μαρτύριον⁵ τοῦ Θεοῦ. 2 Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ⁶ εἰδέναι τι⁷ ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. 3 Καὶ, ἐγὼ⁸ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμφῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. 4 Καὶ, ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς⁹ ἀνθρωπίνης¹⁰ σοφίας λόγοις,¹¹ ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως, 5 ἵνα ἢ πίστις ὑμῶν¹² μὴ ἦ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ.

Wisdom for the mature

6 Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων· 7 ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ¹³ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, 8 ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν (εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν). 9 Ἀλλὰ καθὼς γέγραπται: “Ἄ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδεν¹⁴ καὶ οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ

¹ καὶ **ƒ**⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,C [2%] NU

² του θεου **ƒ**⁵ P⁴⁶SA,B [92%] HF,RP,OC,CP,NU || αυτου C [8%] TR

³ ημιν σοφια **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶)SA,C [4%] NU || ~ 2 ημων B

⁴ καταγγελλων *rell* || καταγγελων [4%] CP

⁵ μαρτυριον **ƒ**⁵ B (94.1%) HF,RP,OC,TR,CP || μυστηριον P^{46v}SA,C (4.4%) NU || four other readings (1.5%)

⁶ του **ƒ**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [7%] NU

⁷ ειδεναι τι **ƒ**⁵ SA [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 B,C [3%] NU

⁸ και εγω **ƒ**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || καγω SA,B,C [8%] NU

⁹ πειθοις **ƒ**⁵ P⁴⁶B,C (83.7%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || πειθοι (11.9%) || πιθοις SA (3.2%) || six other readings (1.2%)

¹⁰ ανθρωπινης **ƒ**⁵ A,C (85.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπινους (9.8%) || --- P⁴⁶SB (5%) NU

¹¹ λογοις **ƒ**⁵ A,B,C (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || λογος S (0.5%) || λογου (0.5%) || λογων (0.2%) || --- P⁴⁶ (1.3%)

¹² υμων **ƒ**⁵ P⁴⁶SA,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || ημων [5%] CP

¹³ σοφιαν θεου **ƒ**⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶SA,B,C [12%] NU

¹⁴ ειδεν *rell* || οιδε [12%]

ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.” 10 Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν¹ διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ·² τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ,³ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ.

11 Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ? Οὕτως καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν⁴ εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. 12 Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα⁵ τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν⁶ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· 13 ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ’ ἐν διδακτοῖς Πνεύματος Ἁγίου,⁷ πνευματικαῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.

14 Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν· καὶ, οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. 15 Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν⁸ πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ’ οὐδενὸς ἀνακρίνεται. 16 “Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν?” Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

The nature of the ministry

It is not to be sectarian

3 Καὶ ἐγώ,⁹ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι¹⁰ ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ’ ὡς σαρκικοῖς,¹¹ ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. 2 Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα καὶ¹² οὐ βρῶμα, οὐπω γὰρ ἠδύνασθε.¹³ Ἄλλ’ οὔτε¹⁴ ἔτι νῦν δύνασθε, 3 ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε! Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι,¹⁵ οὐχί

¹ ο θεος απεκαλυψεν **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

² αυτου **ƒ**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [2%] NU

³ ερευνα **ƒ**⁵ [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εραυνα P⁴⁶SA,B,C [1%] NU

⁴ οιδεν **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εγνωκεν P⁴⁶SA,B,C [4%] NU || three other readings [1%]

⁵ πνευμα *rell* || 1 το [20%]

⁶ ειδωμεν **ƒ**⁵ SA,B,C [74%] HF,RP,OC,TR,NU || ιδωμεν P⁴⁶ [25%] || οιδωμεν CP || ιδομεν [1%]

⁷ αγιου **ƒ**⁵ 0185 [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [4%] NU

⁸ μεν **ƒ**⁵ B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τα P⁴⁶A,C [1%] [NU] || 1 τα [2%] || one other variant || S omits the whole verse [homoioteleuton]

⁹ και εγω **ƒ**⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || καγω P⁴⁶SA,B,C [12%] NU

¹⁰ υμιν λαλησαι **ƒ**⁵ [80%] HF,RP,OC,CP || ~ 21 P⁴⁶SA,B,C [20%] TR,NU

¹¹ σαρκικοις **ƒ**⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || σαρκινους P⁴⁶SA,B,C [2%] NU

¹² και **ƒ**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [7%] NU

¹³ ηδυνασθε **ƒ**⁵ [56%] OC,TR || εδυνασθε P⁴⁶SA,B,C [38%] HF,RP,CP,NU || ηδυνασθαι [3%] || εδυνασθαι [3%] (Both of the main readings are imperfect = same meaning; the majority variant being Attic is more likely correct, since why would medieval monks revert to it if the Koine were original.)

¹⁴ ουτε **ƒ**⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδε P⁴⁶SA,B,C,0185^v [15%] NU

¹⁵ και διχοστασιαι **ƒ**⁵ P⁴⁶ (91.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C,048 (4.8%) NU || 1 διχοστασια (3%) || three other readings (0.8%)

σαρκικοί έστε καί κατά άνθρωπον περιπατείτε? 4 Ὅταν γάρ λέγη¹ τις, “Εγὼ μὲν εἰμι Παύλου”, ἕτερος δὲ, “Εγὼ² Ἀπολλῶ”, οὐχί³ σαρκικοί⁴ έστε?

God's coworkers

5 Τίς⁵ οὖν έστιν Παύλος,⁶ τίς⁷ δὲ⁸ Ἀπολλῶς,⁹ ἀλλ’ ἢ¹⁰ διάκονοι δι’ ὧν έπιστεύσατε, καί εκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν? 6 Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ’¹¹ ὁ Θεὸς ἠύξανεν. 7 Ὡστε οὔτε ὁ φυτεύων έστίν τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ’ ὁ αὐξάνων Θεός. 8 Ὁ φυτεύων δὲ καί ὁ ποτίζων ἔν εισιν, ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται¹² κατά τὸν ἴδιον κόπον. 9 Θεοῦ γάρ έσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομή έστε.

There will be an accounting

10 Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα,¹³ ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. Ἐκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· 11 θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι¹⁴ παρὰ τὸν κείμενον, ὅς έστιν Ἰησοῦς Χριστός.¹⁵ 12 Εἰ δὲ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον¹⁶ χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλμην, 13 εκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἢ γάρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. Καί, εκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν έστιν τὸ πῦρ¹⁷ δοκιμάσει. 14 Εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπικοδόμησεν,¹⁸ μισθὸν λήψεται.¹⁹

¹ λεγη *rell* || λεγει [30%] CP

² ετερος δε εγω **f**⁵⁵ P^{46v} SB,C [96%] HF,RP,OC,TR,NU || 1232 [3%] CP || ~ 32 A [1%]

³ ουχι **f**⁵⁵ (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ουκ P⁴⁶ SA,B,C,048 (2.7%) NU || ου (0.8%)

⁴ σαρκικοί **f**⁵⁵ (96%) HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωποι P⁴⁶ SA,B,C,048 (3.3%) NU || three other readings (0.7%)

⁵ τις **f**⁵⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τι SA,B [2%] NU

⁶ παυλος **f**⁵⁵ (93.8%) HF,RP,OC,TR,CP || απολλως P⁴⁶ SA,B,C,048 (6.2%) NU

⁷ τις **f**⁵⁵ P⁴⁶ C (96.7%) HF,RP,OC,TR,CP || τι SA,B,048 (3.3%) NU

⁸ δε **f**⁵⁵ (92.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 εστιν SA,B,C,048 (7.2%) NU || three other readings (0.5%)

⁹ απολλως **f**⁵⁵ (92%) HF,RP,OC,TR,CP || απολλω (1.8%) || παυλος P⁴⁶ SA,B,C,048 (6.2%) NU

¹⁰ αλλ η **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [2%] NU || three other variants [1%]

¹¹ αλλ *rell* || αλλα P⁴⁶ SA,B [1.5%] NU || ~ ο δε [2%]

¹² ληψεται *rell* || λημψεται P⁴⁶ SA,B [1%] NU

¹³ τεθεικα **f**⁵⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εθηκα P⁴⁶ SA,B,C [2%] NU

¹⁴ θειναι *rell* || θηναι [15%]

¹⁵ ιησους χριστος **f**⁵⁵ P⁴⁶ SA,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ο 2 [3%] TR || 2 C [7%]

¹⁶ τουτον **f**⁵⁵ [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ SA,B,C [1%] NU

¹⁷ πυρ **f**⁵⁵ P⁴⁶ S [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτο A,B,C [3%] [NU]

¹⁸ εποικοδομησεν **f**⁵⁵ C [88%] OC,TR || εποικοδομησεν P⁴⁶ SA,B [10%] HF,RP,CP,NU || two other variants [2%]

¹⁹ ληψεται *rell* || λημψεται P^{46v} SA,B,C [1.5%] NU

15 Εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

We are a temple of God

16 Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν? 17 Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

18 Μηδεὶς ἐαυτὸν ἐξαπατάτω. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός. 19 Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν. Γέγραπται γάρ: “Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν”. 20 καὶ πάλιν, “Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶν μάταιοι.” 21 Ὡστε, μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν: 22 εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπολλῶς εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα—πάντα ὑμῶν ἐστιν,¹ 23 ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ.

As stewards we must be faithful

4 Οὕτως ἡμᾶς² λογιζέσθω ἀνθρώπος: ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. 2 Ὁ δὲ³ λοιπὸν ζητεῖται⁴ ἐν τοῖς οἰκονόμοις ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. 3 Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑφ’ ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ’ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. 4 Οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύννοισα, ἀλλ’ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν. 5 Ὡστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ⁵ Θεοῦ.

No room for boasting

6 Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ⁶ δι’ ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ⁷ γέγραπται φρονεῖν,⁸ ἵνα μὴ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς μὴ⁹ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἐτέρου. 7 Τίς γὰρ σε διακρίνει? Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες? Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών?

¹ ἐστιν **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

² ἡμας *rell* || υμας [12%]

³ ὁ δε **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ωδε P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

⁴ ζητεῖται **f⁸⁵** B [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ζητειτε P⁴⁶SA,C [29%] || four other readings [1%]

⁵ του *rell* || --- [15%]

⁶ απολλω **f⁸⁵** P⁴⁶C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP || απολλων SA,B [0.5%] NU

⁷ ο **f⁸⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || α P⁴⁶SA,B,C [6%] NU

⁸ φρονειν **f⁸⁵** C^v [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [3%] NU

⁹ μη **f⁸⁵** [50%] HF || --- P⁴⁶SA,B,C [50%] RP,OC,TR,CP,NU

8 Ἦδη κεκορεσμένοι ἐστέ! Ἦδη ἐπλουτήσατε! Χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε! Καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν!

The cost of being an apostle

9 Δοκῶ γὰρ ὅτι¹ ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. 10 Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ! Ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί! Ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι! 11 Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινώμεν καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν² καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν, 12 καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν. Λοιδороύμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, 13 βλασφημούμενοι³ παρακαλοῦμεν. Ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίφημα, ἕως ἄρτι.

Children imitate fathers

14 Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.⁴ 15 Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. 16 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταὶ μου γίνεσθε. 17 Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστιν τέκνον μου⁵ ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδοὺς μου τὰς ἐν Χριστῷ,⁶ καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω.

Not in word but in power

18 Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. 19 Ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ,⁷ καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων,⁸ ἀλλὰ τὴν δύναμιν. 20 Οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἐν δυνάμει. 21 Τί θέλετε? Ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος?⁹

¹ ὅτι **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

² γυμνιτεύομεν **f⁵⁵** S(B)C [40%] CP,NU || γυμνητεύομεν P⁴⁶ [60%] HF,RP,OC,TR || --- A

³ βλασφημούμενοι **f⁵⁵** B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || δυσφημούμενοι P⁴⁶SA,C [2%] NU

⁴ νουθετῶ **f⁵⁵** B [85%] HF,RP,OC,TR,CP || νουθετων SA,C [15%] [NU] || νουθετη P⁴⁶

⁵ τέκνον μου **f⁵⁵** P⁴⁶ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B,C [5%] NU

⁶ χριστῷ **f⁵⁵** A,B (87.8%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 ἰησοῦ P⁴⁶SC (11.3%) [NU] || κυρίου ἰησοῦ (0.5%) || two other readings

⁷ θελήσῃ *rell* || θελήσει [13%]

⁸ πεφυσιωμένων *rell* || πεφυσιωμενον [13%]

⁹ πραότητος **f⁵⁵** S [99%] HF,RP,OC,TR,CP || πραυτητος P⁴⁶A,B [1%] NU

The nature of the Christian life

Immorality must be punished

5 Ὅπως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται¹—ὥστε γυναικῶς τινος τοῦ πατρὸς ἔχειν! **2** Καὶ ὑμεῖς πεφουσιωμένοι ἐστέ καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῆ² ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.³ **3** Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς⁴ ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα, ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον: **4** ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁶ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁷ **5** παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.⁸

Down with moral 'yeast'

6 Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. Οὐκ οἶδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ? **7** Ἐκκαθάρατε οὖν⁹ τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε, ἄζυμοι. Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν¹⁰ ἐτύθη, Χριστός. **8** Ὡστε ἐορτάζωμεν,¹¹ μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἄζυμοις εἰλικρινείας¹² καὶ ἀληθείας.

Avoid contaminators

9 Ἐγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι¹³ πόρνοις **10**—καὶ¹⁴ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ¹⁵ ἄρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε¹ ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελ-

¹ ὀνομάζεται **f**⁸⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C (3.2%) NU

² ἐξαρθῆ **f**⁸⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αρθη P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

³ ποιήσας **f**⁸⁵ P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πράξας SA,C [3%] NU

⁴ ὡς **f**⁸⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

⁵ ἡμῶν **f**⁸⁵ P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- SA [3%]

⁶ χριστοῦ **f**⁸⁵ P⁴⁶S [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B [4%] NU

⁷ χριστοῦ **f**⁸⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [5%] NU || longer omissions [1%]

⁸ ἰησοῦ **f**⁸⁵ S [88%] HF,RP,OC,TR || ἡμῶν I χριστοῦ A [10%] lat,syr,cop || I χριστοῦ [1%] CP || --- P⁴⁶B [1%] NU

⁹ οὖν **f**⁸⁵ C,048 [65%] OC,TR || --- P⁴⁶SA,B [35%] HF,RP,CP,NU (OC is in small print.)

¹⁰ ὑπὲρ ἡμῶν **f**⁸⁵ (91.8%) HF,RP,OC,TR,CP || I ὑμῶν (4.3%) || --- SA,B,C,048 (3.3%) NU || two other readings (0.5%)

¹¹ ἐορτάζωμεν *rell* || ἐορταζομεν A [20%]

¹² εἰλικρινείας **f**⁸⁵ [20%] || εἰλικρινείας P⁴⁶B [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || εἰλικρινείας S^C [23%] || ιλικρινείας [1%] || ηλικρινείας A (Since collators have generally not recorded breathing, one can only guess at percentages.)

¹³ συναναμίγνυσθαι *rell* || συναναμίγνυσθε [10%]

¹⁴ καὶ **f**⁸⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [3%] NU

¹⁵ ἢ **f**⁸⁵ P⁴⁶ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || καὶ SA,B,C,048 [4%] NU

θεῖν! 11 Νυνὶ² δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἡ³ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοιδόρος,⁴ ἢ μέθυσος, ἢ ἄρπαξ—τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

12 Τί γάρ μοι καὶ⁵ τοὺς ἔξω κρίνειν? Οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε?

13 Τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρινεῖ,⁶ καὶ⁷ ἐξαρεῖτε⁸ τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Down with lawsuits!

6 Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων? 2 Οὐκ⁹ οἶδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινούσιν? Καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοι ἔστε κριτηρίων ἐλαχίστων? 3 Οὐκ οἶδατε ὅτι ἀγγέλους κρινούμεν? Μήτι γε βιωτικά! 4 Βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε! 5 Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν¹⁰ λέγω. Οὕτως οὐκ ἔνι¹¹ ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἰς¹² ὃς δυνήσεται διακρῖναι¹³ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ? 6 Ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων! 7 Ἦδη μὲν οὖν¹⁴ ὄλως ἡττημα¹⁵ ὑμῖν ἐστιν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν. Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε? Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε? 8 Ἀλλ'¹⁶ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα¹⁷ ἀδελφού!

How to avoid inheriting the Kingdom

9 Ἦ οὐκ οἶδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ¹⁸ οὐ κληρονομήσουσιν? Μὴ πλανᾶσθε! Οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλα-

¹ οφειλετε f⁹⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP || οφειλετε P⁴⁶(S)B,C [13%] NU || οφειλεται (A) [3%] || οφειλεται [2%]

² νυνι f⁹⁵ S C [55%] HF,TR || νυν P⁴⁶A,B [45%] RP,OC,CP,NU

³ ἡ rell || ἡ [50%]

⁴ ἡ πλεονεκτης ἡ εἰδωλολατρης ἡ λοιδόρος rell || ~ 561234 CP || ~ 341256 [1%]

⁵ καὶ f⁹⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

⁶ κρινεῖ f⁹⁵ [80%] HF,RP,CP,NU || κρινεῖ [20%] OC,TR

⁷ καὶ f⁹⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

⁸ ἐξαρεῖτε f⁹⁵ [85%] HF,RP,OC,TR || ἐξαρατε SA,B,C [4%] NU || ἐξαίρετε P⁴⁶ [1%] || ἐξαίρετε [3%] CP || ἐξαρεῖται [6%] || three further spellings [1%]

⁹ οὐκ f⁹⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ἡ 1 P⁴⁶SA,B,C [8%] NU

¹⁰ ὑμῖν rell || ὑμῶν [15%]

¹¹ ἐνι f⁹⁵ P⁴⁶SB,C [96%] HF,RP,OC,CP,NU || ἐστιν [4%] TR || A omits verses 3-6

¹² σοφὸς οὐδὲ εἰς f⁹⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ οὐδεὶς 1 P⁴⁶SB,C [4%] NU || ~ 231 [2%] || 1 οὐδεὶς [2%] || A omits verses 3-6

¹³ διακρῖναι rell || ανακρῖναι f⁹⁵ S [20%] || A omits verses 3-6

¹⁴ οὖν f⁹⁵ A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶S [5%]

¹⁵ ἡττημα rell || 1 ἐν TR

¹⁶ ἀλλ f⁹⁵ [35%] || ἀλλα P⁴⁶SA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁷ ταῦτα f⁹⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || τοῦτο P⁴⁶SA,B,C [5%] NU || τότε [2%]

¹⁸ βασιλείαν θεοῦ f⁹⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶SA(B)C [3%] NU

κοί, οὔτε ἀρσενοκοίται, 10 οὔτε πλεονέκται, οὔτε κλέπται,¹ οὔτε² μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ³ κληρονομήσουσιν. 11 Καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ⁴ ἡγιάσθητε, ἀλλ⁵ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ⁶ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

*Fornication is **bad!***

12 Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. 13 Τὰ βρώματα τῆ κοιλία καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῆ πορνείᾳ ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι. 14 Ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἠγειρεν καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. 15 Οὐκ οἶδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν; Ἄρα⁷ οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο! 16 Ἡ⁸ οὐκ οἶδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῆ πόρνη ἐν σώμα ἐστίν; “Ἔσονται” γάρ, φησίν, “οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” 17 Ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστίν.

18 Φεύγετε τὴν πορνείαν! Πᾶν ἀμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ⁹ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστίν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. 19 Ἡ οὐκ οἶδατε ὅτι τὸ σῶμα¹⁰ ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἐαυτῶν; 20 Ἐγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστιν τοῦ Θεοῦ.¹¹

About marriage

7 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι:¹² καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι. 2 Διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. 3 Τῆ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν¹³

¹ πλεονεκται ουτε κλεπται **ƒ**⁵ [80%] HF,RP,OC,CP || ~ 32 (ουδε P⁴⁶) 1 P⁴⁶SA,B,C [15%] TR,NU || ~ 31 [5%]

² ουτε **ƒ**⁵B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ου SA,C [6%] NU || ουδε P⁴⁶

³ ου **ƒ**⁵ (85.9%) HF,RP,OC,TR || --- P⁴⁶SA,B,C (13.6%) CP,NU || one other reading (0.5%)

⁴ αλλ **ƒ**⁵ [35%] || αλλα *rell*

⁵ αλλ **ƒ**⁵C [77%] HF,RP,TR,CP || αλλα P⁴⁶SA,B [23%] OC,NU

⁶ ιησου **ƒ**⁵A [87%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 χριστου P⁴⁶S [3%] NU || ημων 1 χριστου B [10%]

⁷ αρα **ƒ**⁵P⁴⁶SA,B,C [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || αρα [30%]

⁸ η **ƒ**⁵SA,B,C [60%] OC,TR[NU] || --- P⁴⁶ [40%] HF,RP,CP

⁹ ποιηση *rell* || ποιησει [13%]

¹⁰ το σωμα **ƒ**⁵P⁴⁶SB,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || τα σωματα [35%]

¹¹ και εν τω πνευματι υμων ατινα εστιν του θεου **ƒ**⁵ (96.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C (3.7%) NU

¹² μοι **ƒ**⁵A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SB,C [3%] NU

¹³ οφειλομενην ευνοιαν **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || οφειλην P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. 4 Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ¹ ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως ² δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ³ ἡ γυνή. 5 Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε ⁴ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ ⁵ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε ⁶ ἵνα μὴ πειράζη ⁷ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

6 Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγὴν 7 (θέλω γὰρ ⁸ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἑμαυτόν· ἀλλ' ⁹ ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ¹⁰ ἐκ Θεοῦ, ὅς μὲν οὕτως, ὅς ¹¹ δὲ οὕτως). 8 Λέγω δὲ τοῖς ¹² ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις: καλὸν αὐτοῖς ἐστίν ¹³ εἰ μὴ μείνωσιν ὡς κἀγώ. 9 εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεῦνται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον ¹⁴ γὰρ ἐστὶν γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι.

Mixed marriages

10 Τοῖς δὲ γεγαμηκόσιν παραγγέλλω ¹⁵ (οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ¹⁶ ὁ Κύριος): γυναικᾶ ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι 11 (εἰ δὲ καὶ χωρισθῆ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω), καὶ ἄνδρα γυναικᾶ μὴ ἀφιέναι. 12 Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω ¹⁷ (οὐχ ὁ Κύριος): εἴ τις ἀδελφὸς γυναικᾶ ἔχει ἄπιστον καὶ αὐτὴ ¹⁸ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. 13 Καὶ γυνὴ ἥτις ¹⁹ ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ αὐτὸς ²⁰ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ

¹ ἀλλ *rell* || ἀλλα SA,B,C [1%] NU

² ὁμοίως *rell* || ὁμοίως CP

³ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶SA,B,C [2%] NU

⁴ σχολάζητε **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || σχολασητε P⁴⁶SA,B,C [4%] NU || σχολασηται [1%] || σχολάζηται [1%]

⁵ νηστεια και τη **f⁵⁵** (92.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C (6.7%) NU || ~ (0.8%) [homoioteleuton]

⁶ συνερχεσθε **f⁵⁵** P⁴⁶ [56%] || συνερχησθε [40%] HF,RP,OC,TR,CP || ητε SA,B,C [4%] NU

⁷ πειραζη *rell* || πειραζει [15%]

⁸ γαρ **f⁵⁵** B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁶SA,C [5%] NU

⁹ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶B,C [2%] NU

¹⁰ χάρισμα εχει **f⁵⁵** P⁴⁶ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B [4%] NU || 1 C

¹¹ ὡς μὲν οὕτως ὡς **f⁵⁵** P⁴⁶ (95.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ο 23 ο SA,B,C (3.9%) NU || four other readings (0.7%)

¹² τοις *rell* || ταις [15%]

¹³ ἐστιν **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [6%] NU

¹⁴ κρεισσον **f⁵⁵** A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κρειττον (P⁴⁶SA)B [2%] NU || κρειτων [1%]

¹⁵ παραγγελλω *rell* || παραγγελω [5%] CP

¹⁶ ἀλλ *rell* || ἀλλα SA,B [1%] NU

¹⁷ ἐγω λεγω **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B,C [6%] NU

¹⁸ αυτη *rell* || αὐτη NU

¹⁹ ητις **f⁵⁵** A,B [90%] HF,RP,TR,CP || ει τις P⁴⁶SA [10%] OC,NU

²⁰ αυτος **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ουτος P⁴⁶SA,B,C [3%] NU

ἀφιέτω αὐτόν.¹ 14 Ἦγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἢ γυνὴ ἢ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί.² ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστιν, νῦν δὲ ἅγια ἐστίν. 15 Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρίζεσθω—οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς³ ὁ Θεός. 16 Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; Ἦ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις?

About other situations

17 Εἰ μὴ, ἐκάστω ὡς ἐμέρισεν ὁ Θεός,⁴ ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ Κύριος,⁵ οὕτως περιπατεῖτω (καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις⁶ διατάσσομαι). 18 Περιτετημημένος τις ἐκλήθη? Μὴ ἐπισπάσθω. Ἐν ἀκροβυστία τις ἐκλήθη?⁷ Μὴ περιτεμνέσθω. 19 Ἦ περιτομὴ οὐδὲν ἐστίν καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν Θεοῦ. 20 Ἐκαστος ἐν τῇ κλήσει ἢ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. 21 Δοῦλος ἐκλήθη? Μὴ σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρήσαι. 22 Ὁ γὰρ ἐν Κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος Κυρίου ἐστίν. Ὁμοίως καὶ⁸ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλος ἐστίν Χριστοῦ. 23 Τιμῆς ἡγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. 24 Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ⁹ Θεῶ.

About virgins

25 Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι. 26 Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστώσαν ἀνάγκην—ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι: 27 Δέδεσαι γυναικί? Μὴ ζῆτει λύσιν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναικός? Μὴ ζῆτει γυναῖκα. 28 Ἐὰν δὲ καὶ γήμης,¹⁰ οὐχ ἡμαρτες· καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρ-

¹ αὐτον **ƒ**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τον ανδρα P⁴⁶A,B,C [3%] NU || 1 ανδρα **Σ**

² ανδρι **ƒ**⁵ (94.9%) HF,RP,OC,TR,CP || αδελφω P⁴⁶ΣA,B,C (3.5%) NU || 1 πιστω (0.8%) || two other readings (0.7%)

³ ημας **ƒ**⁵ P⁴⁶B [96%] HF,RP,OC,TR,CP || υμας ΣA,C [4%] NU

⁴ εμερισεν ο θεος **ƒ**⁵ (87.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 A (4.9%) || 12 κυριος P⁴⁶C (5.1%) NU || 1 κυριος (1.2%) || μεμερικεν 2 κυριος ΣB (0.7%) || three other readings (0.5%)

⁵ θεος εκαστον ως κεκληκεν ο κυριος **ƒ**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 623451 P⁴⁶ΣA,B,C [7%] NU

⁶ ταις εκκλησαις πασαις **ƒ**⁵ P⁴⁶A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 312 Σ [5%] CP

⁷ τις εκληθη **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ κεκληται 1 P⁴⁶ΣA,B [4%] NU || 1 κεκληται P¹⁵ [1%]

⁸ και **ƒ**⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P¹⁵⁽⁴⁶⁾ΣA,B [3%] NU || δε [1%] || δε 1 [3%]

⁹ παρα **ƒ**⁵ P⁴⁶ΣB [93%] HF,RP,CP,NU || 1 τω A [7%] OC,TR

¹⁰ γημης **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || γαμησης P⁴⁶ΣB [3%] NU || γαμηση A || λαβης γυναικα [1%]

θένος, οὐχ ἡμαρτεν. Θλίψιν δὲ τῆ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι.

A sense of urgency

29 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί,¹ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· τὸ λοιπὸν ἐστίν² ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὄσιν, 30 καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, 31 καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ³ τούτῳ⁴ ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.

Marriage again

32 Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμους εἶναι. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου· πῶς ἀρέσει⁵ τῷ Κυρίῳ. 33 Ὁ δὲ⁶ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου· πῶς ἀρέσει⁷ τῇ γυναικί. 34 Μεμέρισται καὶ⁸ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. Ἡ ἄγαμος⁹ μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ᾗ ἡ ἀγία καὶ¹⁰ σώματι καὶ¹¹ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου· πῶς ἀρέσει¹² τῷ ἀνδρί. 35 Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον¹³ λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχημον, καὶ εὐπρόσεδρον¹⁴ τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως.

36 Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾗ ὑπέρρακμος καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιεῖτω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν. 37 Ὅς δὲ ἔστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ,¹⁵ μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ

¹ ἀδελφοί *rell* || 1 οτι [12%]

² το λοιπον εστιν **ƒ⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶NA,B [5%] NU || ~ 32 P¹⁵ [1%] || three other readings [1%]

³ τω κοσμω **ƒ⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τον κοσμον P^{15,46}NA,B [2%] NU

⁴ τουτω *rell* || --- P^{15,46}NA,B [1%] NU || τουτον [1%]

⁵ αρεσει **ƒ⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αρεση P⁴⁶NA,B [4%] NU

⁶ δε *rell* || --- [2%] CP

⁷ αρεσει **ƒ⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αρεση P⁴⁶NA,B [4%] NU

⁸ μεμερισται και **ƒ⁵** [88%] HF,RP,OC,CP || 212 P^{15,46}NA,B [7%] NU || 1 [5%] TR (OC is in small print.)

⁹ και η παρθενος η αγαμος **ƒ⁵** (93.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 4512345 P⁴⁶NA (2.4%) || ~ 45123 P¹⁵B (3.7%) NU || three other readings (0.5%)

¹⁰ και **ƒ⁵** P⁴⁶A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τω NB [4%] NU || 1 το [1%]

¹¹ και **ƒ⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τω P⁴⁶NA,B [6%] NU

¹² αρεσει **ƒ⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || αρεση P⁴⁶NA,B [2%] NU

¹³ συμφερον **ƒ⁵** [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || συμφορον P^{15,46}NA,B [1.5%] NU

¹⁴ ευπροσεδρον **ƒ⁵** [85%] HF,RP,TR || ευπαρεδρον P⁴⁶NA,B [15%] OC,CP,NU

¹⁵ εδραιος εν τη καρδια **ƒ⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 234 αυτου 1 NA,B [4%] NU || ~ 234 αυτου P^{46v} [1%] || 1234 αυτου [3%]

καρδία αὐτοῦ¹ τοῦ² τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ.³ **38** Ὡστε, καὶ ὁ ἐκγαμίζων⁴ καλῶς⁵ ποιεῖ,⁶ ὁ δὲ⁷ μὴ ἐκγαμίζων⁸ κρεῖσσον ποιεῖ.⁹

39 Γυνὴ δέδεται νόμφ¹⁰ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ καὶ¹¹ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ,¹² ἔλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι—μόνον ἐν Κυρίῳ. **40** Μακαριωτέρα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτως μείνη, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην—δοκῶ δὲ κάγῳ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν.

About things offered to idols

8 Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων: οἶδαμεν ὅτι πάντες γινώσκοντες ἔχομεν. Ἡ γινώσκων φυσιοῦ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. **2** Εἰ δέ¹³ τις δοκεῖ εἰδέναι¹⁴ τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν¹⁵ καθὼς δεῖ γινῶναι. **3** Εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ.

Idols are really nothing

4 Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἶδαμεν ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς Θεὸς ἕτερος¹⁶ εἰ μὴ εἷς. **5** Καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶν λεγόμενοι 'θεοὶ', εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ τῆς¹⁷ γῆς (ὡσπερ εἰσὶν 'θεοὶ' πολλοὶ καὶ 'κύριοι' πολλοί), **6** ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.

¹ καρδία αὐτοῦ **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ἴδια 1 **SA,B** [3%] NU || 1 [2%]

² τοῦ **f**⁵⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (S)A,B [20%] NU || το [5%]

³ ποιεῖ **f**⁵⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ποιησει **P**⁴⁶SA,B [2%] NU

⁴ ἐκγαμίζων **f**⁵⁵ (72.2%) HF,RP,OC,TR,CP || γαμίζων **P**^{15,46}SA,B (12.8%) NU || ἐγγαμίζων (5.6%) || long omissions (9.4%)

⁵ καλῶς **f**⁵⁵ (83.1%) HF,RP,OC,TR,CP || τὴν ἑαυτοῦ παρθένον 1 **P**¹⁵SA (6.8%) NU || τὴν παρθένον αὐτοῦ 1 **B** (0.3%) || τὴν παρθένον αὐτοῦ 1 **P**⁴⁶ (0.3%) || long omissions (9.4%)

⁶ ποιεῖ *re*ll || ποιη CP || ποιησει **P**^{15,46}B [1.5%]

⁷ ο δε **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καὶ ο **P**⁴⁶SA,B [5%] NU

⁸ ἐκγαμίζων **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || γαμίζων **P**⁴⁶SA,B [5%] NU

⁹ ποιεῖ **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ποιησει **P**⁴⁶SA,B [3%] NU

¹⁰ νομφ **f**⁵⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**^{15,46}SA,B (2.6%) NU || γαμω (0.7%)

¹¹ καὶ **f**⁵⁵ [80%] HF,RP,CP || --- **P**⁴⁶SA,B [20%] OC,TR,NU

¹² ἀνηρ **f**⁵⁵ **P**⁴⁶SA,B [88%] HF,RP,CP,NU || 1 αὐτῆς [12%] OC,TR

¹³ δε **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁶SA,B [5%] NU

¹⁴ εἰδέναι **f**⁵⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ἐγνώκεναι **P**⁴⁶SA,B [4%] NU || εἶναι [10%]

¹⁵ οὐδέπω οὐδὲν ἐγνώκεν **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || οὐπω ἐγνώ **P**⁴⁶SA,B [3%] NU || 1 ἐγνώ [1%] || three other readings [1%]

¹⁶ ἕτερος **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁶SA,B [5%] NU

¹⁷ τῆς **f**⁵⁵ [60%] OC,TR,CP || --- **P**⁴⁶SA,B [40%] HF,RP,NU

Respect the other's conscience

7 Ἄλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνώσις· τινὲς δὲ, τῆ συνειδήσει¹ τοῦ εἰδώλου, ἕως ἄρτι² ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσιν, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν, ἀσθενῆς οὖσα, μολύνεται. 8 Βρῶμα δὲ ἡμᾶς³ οὐ παρίστησιν⁴ τῷ Θεῷ· οὔτε γὰρ⁵ ἐὰν φάγωμεν περισσεύομεν,⁶ οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα.⁷

9 Βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενούσιν.⁸ 10 Ἐὰν γὰρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ⁹ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν? 11 Καὶ ἀπολεῖται¹⁰ ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆ γνώσει,¹¹ δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. 12 Οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενούσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. 13 Διόπερ, εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

The 'rights' of an apostle

9 Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος? Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος?¹² Οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν¹³ τὸν Κύριον ἡμῶν ἐώρακα?¹⁴ Οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ? 2 Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι, ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς¹⁵ ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ. 3 Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν

¹ συνειδήσει **f⁵⁵** (95.5%) HF,RP,OC,TR,CP || συνηθεία (Σ)A,B (4.5%) NU

² του εἰδώλου εως αρτι **f⁵⁵** A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 ΣB [3%] NU || 1 εἰδωλοθυτου 34 [3%]

³ ημας *rell* || υμας Σ [15%]

⁴ παριστησιν **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || παραστησει P⁴⁶ΣA,B [3%] NU

⁵ γαρ **f⁵⁵** (95.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΣA,B (3.9%) NU || long omission (0.7%)

⁶ περισσεουομεν **f⁵⁵** P⁴⁶ΣA (90.4%) HF,RP,OC,TR,NU || περισσεουομεν (4.3%) CP || περισσεουομεθα B (3.6%) || --- (1%) || long omission (0.7%)

⁷ φαγωμεν περισσεουομεν ουτε εαν μη φαγωμεν υστερουομεθα **f⁵⁵** Σ (94.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 5673412 P⁴⁶B (2.6%) NU || ~ 5123467 A (0.3%) || omit various words (1.5%) || long omission (0.7%)

⁸ ασθενουσιν **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ασθενουσιν P⁴⁶ΣA,B [4%] NU

⁹ εἰδωλειω *rell* || εἰδωλιω (Σ)A,B [15%]

¹⁰ και απολειται **f⁵⁵** (93%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 απολλυται (4.5%) || απολλυται γαρ P⁴⁶ΣB (0.9%) NU || απολλυται ουν A (0.3%) || four conflation (1.4%)

¹¹ αδελφος επι τη ση γνωσει **f⁵⁵** (94.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν 345 (3.9%) || ~ εν 34 (-ση B) 5 ο 1 P⁴⁶ΣA(B) (1.5%) NU

¹² αποστολος ουκ ειμι ελευθερος **f⁵⁵** (93.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4231 P⁴⁶ΣA,B (5.8%) NU || 234 (0.5%) || ~ 231 (0.5%)

¹³ χριστον **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΣA,B [5%] NU

¹⁴ εωρακα **f⁵⁵** P⁴⁶ [98%] HF,RP,OC,TR,CP,UBS || εορακα ΣB [2%] N-A

¹⁵ της εμης **f⁵⁵** P⁴⁶ [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ μου 1 ΣB [1.5%] NU || A omits the whole verse [homoioteleuton]

αὕτη ἐστίν:¹ **4** Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν?² **5** Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναικὰ περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς? **6** Ἡ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ³ μὴ ἐργάζεσθαι? **7** Τίς στρατεύεται ἰδίους ὀψωνίοις ποτέ? Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ⁴ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει? Ἡ⁵ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει? **8** Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ?⁶ Ἡ οὐχί⁷ καὶ ὁ νόμος ταῦτα⁸ λέγει? **9** Ἐν γὰρ τῷ Μωσέως⁹ νόμῳ¹⁰ γέγραπται: “Οὐ φιμώσεις¹¹ βοῦν ἀλοῶντα.”¹² Μὴ τῶν βοῶν μέλει¹³ τῷ Θεῷ, **10** ἢ δι’ ἡμᾶς πάντως λέγει? Δι’ ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ’ ἐλπίδι ὀφείλει¹⁴ ὁ¹⁵ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν¹⁶ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ’ ἐλπίδι.¹⁷

To live from the Gospel

11 Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν?¹⁸ **12** Εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν¹⁹ μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς? Ἄλλ’ οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα²⁰ δώμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. **13** Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι²¹ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν, οἱ τῷ θυσια-

¹ αὕτη ἐστίν **ƒ**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **SA,B** [3%] NU

² πιεῖν **ƒ**⁵ **A** [97.5%] HF,RP,OC,TR,CP || πιεῖν **P**⁴⁶**B,NU** || ποιεῖν [1%] || πιῖν **N** [1%]

³ τοῦ **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁶**SA,B** [5%] NU

⁴ ἐκ τοῦ καρποῦ **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τον καρπον **SA,B,C** [3%] NU

⁵ ἡ *rell* || --- **B** [15%]

⁶ λαλω **ƒ**⁵ **SA,B,C** [95%] HF,RP,OC,TR,NU || λεγω **P**⁴⁶ [5%] CP

⁷ ουχι **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P**⁴⁶**SA,B,C** [4%] NU

⁸ ταυτα **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ου **P**⁴⁶**SA,B,C** [4%] NU

⁹ μωσηως **ƒ**⁵ [73%] OC || μωσηως **SB,C** [20%] HF,RP,TR,CP,NU || μωσηος [5%] || μωσηος [2%]

¹⁰ μωσηως νομω **ƒ**⁵ **SA,B,C** [90%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 21 [10%] (CP) || 2 **P**⁴⁶

¹¹ φιμωσης **ƒ**⁵ **P**⁴⁶**SA,C** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || κημωσης **B** [1%] NU

¹² ἀλοωντα **ƒ**⁵ [30%] || αλοωντα *rell* (The noun equivalent is everywhere spelled with rough breathing; since collators have generally not registered aspiration, it is hard to know what the witness of the mass of minuscules may be.)

¹³ μελει *rell* || μελλει [22%] || μελη [3%]

¹⁴ επ ελπιδι οφειλει **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **SA,B,C** [5%] NU || οφειλει εφ ελπιζει **P**⁴⁶

¹⁵ ο *rell* || --- CP

¹⁶ ἀλωων **ƒ**⁵ [30%] || αλωων *rell*

¹⁷ της ελπιδος αυτου μετεχειν επ ελπιδι **ƒ**⁵ (93.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 1234 (1.7%) || ~ 5 (εφ **A**)

6 του 4 **N**(A)**B,C** (3.7%) NU || four other readings **P**⁴⁶ (1%)

¹⁸ θερισομεν *rell* || θερισωμεν [9%] CP

¹⁹ εξουσιας υμων **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **P**⁴⁶**SA,B,C** [4%] NU

²⁰ εκκοτην τινα **ƒ**⁵ [67%] HF,RP,OC,TR,CP || εκκοτην 2 [30%] || ~ 21 **A**(**B**)**C** [2%] NU ||

~ 2 εκκοτην **N** [1%] || one other reading

²¹ εργαζομενοι **ƒ**⁵ **P**⁴⁶**A,C** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τα **SB** [2%] [NU]

στηρίῳ προσεδρεύοντες¹ τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται? 14 Οὕτως καὶ ὁ Κύριος διέταξεν τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

To forego a right

15 Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην² τούτων, οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ³ 16—ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι,⁴ οὐκ ἔστιν μοι καύχημα, ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δὲ⁵ μοί ἐστιν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι!⁶ 17 (Εἰ γὰρ ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.) 18 Τίς οὖν μοί ἐστιν⁷ ὁ μισθός? Ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,⁸ εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

All things to all men

19 Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἑμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω: 20 Καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον,⁹ ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· 21 τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ¹⁰ ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ),¹¹ ἵνα κερδήσω ἀνόμους.¹² 22 ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς¹³ ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. Τοῖς πᾶσιν γέγονα τὰ¹⁴ πάντα, ἵνα πάντως

¹ προσεδρευοντες **f**⁵⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδρευοντες P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

² ουδενι εκρησαμην **f**⁵⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ου κερημαι ουδενι P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

³ ινα τις κενωση **f**⁵⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 κενωσει C [8%] || ουδεις κενωσει P⁴⁶(S)B [1.5%] NU || ουθεις μη καινωσει A || 12 ου μη 3 [1%]

⁴ ευαγγελιζομαι *rell* || ευαγγελιζομαι [20%] || two other readings [1%]

⁵ δε **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

⁶ ευαγγελιζομαι **f**⁵⁵ P⁴⁶SA [79%] HF,RP,OC,TR,CP || ευαγγελισομαι B,C [1%] [NU] || ευαγγελιζομαι [20%]

⁷ μοι εστιν **f**⁵⁵ P⁴⁶B (80.7%) HF,RP,OC,TR,CP || μου 2 SA,C (13.1%) NU || ~ εσται 1 (0.5%) || 2 (2.6%) || 1 (0.3%) || --- (2.7%)

⁸ του χριστου **f**⁵⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

⁹ νομον **f**⁵⁵ (92.2%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 μη ων αυτος υπο 1 SA,B,C (6.8%) NU || long omissions (1%)

¹⁰ θεου **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || θεου P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

¹¹ χριστω **f**⁵⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || χριστου P⁴⁶SA,B,C [10%] NU

¹² κερδησω ανομους **f**⁵⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 [2%] || 1 τους 2 P⁴⁶ || κερδανω τους 2 SA,B,C [3%] NU || κερδανω 2 [1%]

¹³ ως **f**⁵⁵ C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [1%] NU

¹⁴ τα **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [3%] NU

τινάς σώσω. **23** Τοῦτο¹ δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνῶς² αὐτοῦ γένωμαι.

Even an apostle can be rejected

24 Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον? Οὕτως τρέχετε ἵνα καταλάβητε. **25** Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται—ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἀφθαρτον. **26** Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἄερα δαίρων.³ **27** Ἄλλ⁴ ὑποπιάζω⁵ μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Learn from Israel

10 Οὐ θέλω δὲ⁶ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον **2**—καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν⁷ ἐβαπτίσαντο⁸ ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ—**3** καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον⁹ **4** καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον.¹⁰ ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα¹¹ ἦν ὁ Χριστός. **5** Ἄλλ¹² οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός—κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ!

Examples

6 Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν. **7** Μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθὼς τινες αὐτῶν· ὡσπερ¹² γέγραπται: “Ἐκάθισεν ὁ λαὸς¹³ φαγεῖν καὶ πιεῖν,¹⁴ καὶ ἀνέστησαν παίξιν.” **8** Μηδὲ πορνεύωμεν, καθὼς τινες αὐτῶν

¹ τοῦτο **ƒ**⁵ [92.9%] HF,RP,OC,TR,CP || παντα P⁴⁶SA,B,C [7.1%] NU

² συγκοινωνος *rell* || συκοινωνος CP

³ δαίρων **ƒ**⁵ [35%] CP || δερων P⁴⁶SA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,NU

⁴ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶B [2%] NU

⁵ υποπιαζω **ƒ**⁵ SA,B,C [62%] HF,RP,TR,NU || υποπιαζω P⁴⁶ [34%] OC,CP || υποπιεζω [4%]

⁶ δε **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

⁷ μωυσην *rell* || μωσην SA [5%] TR || μωυσηα P⁴⁶

⁸ εβαπτισαντο **ƒ**⁵ B [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εβαπτιζοντο P⁴⁶ || εβαπτισθησαν SA,C [10%] NU

⁹ βρωμα πνευματικον εφαγον **ƒ**⁵ NC [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 213 P⁴⁶B [3%] NU || ~ 231 A [1%] || four other readings [2%]

¹⁰ πομα πνευματικον επιον **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶SA,B,C [3%] NU || three other readings [1%]

¹¹ δε πετρα **ƒ**⁵ P⁴⁶A,C [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NB [1.5%] NU

¹² ωσπερ **ƒ**⁵ P⁴⁶SA,B [90%] HF,RP,CP,NU || ως C [10%] OC,TR

¹³ λαος *rell* || 1 του [1%] CP

¹⁴ πειν **ƒ**⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πειν P⁴⁶B [1%] NU || πιν B || ποιειν [1%]

ἐπόρνευσαν—καὶ ἔπεσον¹ ἐν² μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες! **9** Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν,³ καθὼς καί⁴ τινες αὐτῶν ἐπείρασαν—καὶ ὑπὸ τῶν ὄφρων ἀπώλοντο!⁵ **10** Μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί⁶ τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν—καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ!

11 Ταῦτα δὲ πάντα⁷ τύποι συνέβαινον⁸ ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήνησεν.⁹ **12** Ὡστε, ὁ δοκῶν ἐστάναι βλεπέτω μὴ πέση! **13** Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος, δυνατὸς¹⁰ δὲ ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς¹¹ ὑπενεγκεῖν.

Eschew idolatry

14 Διόπερ,¹² ἀγαπητοί μου,¹³ φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας!¹⁴ **15** Ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι. **16** Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν;¹⁵ Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν? **17** Ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σώμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν, οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. **18** Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα: οὐχὶ¹⁶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν?

¹ επεσον **ƒ**⁵ P⁴⁶ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || επεσαν **NA,B,C** [10%] NU

² εν **ƒ**⁵ A,C [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ **SB** [1.5%] NU

³ χριστον *reII* || κυριον **SB,C** (7.3%) || θεον A (2.7%) || --- (0.9%)

⁴ και **ƒ**⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ **NA,B** [12%] NU

⁵ απωλοντο **ƒ**⁵ C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || απωλυντο P⁴⁶ || απωλλυντο **SB** [1%] NU

⁶ καθως και **ƒ**⁵ (79.1%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 A,C (17.6%) || καθαπερ P⁴⁶ **SB** (1%) NU || long omissions (2.2%)

⁷ ταυτα δε παντα **ƒ**⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 **S** [2%] || 12 A,B [2%] NU

⁸ τυποι συνεβαινον **ƒ**⁵ (86.8%) HF,RP,OC,TR,CP || τυπικως συνεβαινειν P⁴⁶ **SB,C** (8.4%) NU || τυπικως 2 A (2.4%) || 1 συνεβαινειν (0.9%) || 2 (0.9%) || three other readings (0.7%)

⁹ κατηνησεν **ƒ**⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηνητηκεν P⁴⁶ **SB** [2%] NU || two other readings [1%]

¹⁰ δυνατος **ƒ**⁵ [30%] CP || πιστος P⁴⁶ **NA,B,C** [70%] HF,RP,OC,TR,NU

¹¹ υμας **ƒ**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ημας [3%] || --- P⁴⁶ **NA,B,C** [5%] NU (OC is in small print.)

¹² διοπερ *reII* || διο [5%] CP

¹³ αγαπητοι μου *reII* || ~ αδελφοι 21 CP

¹⁴ ειδωλολατριας **ƒ**⁵ P⁴⁶ (**S**)**B,C** [64%] OC,CP || ειδωλολατρειας A [35%] HF,RP,TR,NU || ειδωλολατρεας [1%]

¹⁵ του αιματος του χριστου εστιν **ƒ**⁵ **NC** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 51234 P⁴⁶ **A,B** [1%] NU

¹⁶ ουχι **ƒ**⁵ P⁴⁶ **B** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ουχ **NA,C** [3%] NU

Idol = demon

19 Τί οὖν φημί? Ὅτι εἰδωλόν τί ἐστίν, ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν¹ τί ἐστίν? 20 Ἀλλ' ὅτι ἃ θύει² τὰ ἔθνη³ δαιμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῶ.⁴ Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. 21 Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων. 22 Ἡ παραζηλοῦμεν τὸν Κύριον? Μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν?

About conscience

23 Πάντα μοι⁵ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι⁶ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. 24 Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ⁷ τὸ τοῦ ἐτέρου ἕκαστος.⁸ 25 Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. 26 “τοῦ γὰρ Κυρίου⁹ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.” 27 Εἰ δέ¹⁰ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε¹¹ πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. 28 Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπη, “Τοῦτο εἰδωλόθυτόν¹² ἐστίν”, μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μνηύσαντα καὶ τὴν συνείδησιν. “τοῦ γὰρ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς”.¹³ 29 Συνείδησιν, δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐτέρου.

Do all to the glory of God

Ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως? 30 Εἰ¹⁴ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ? 31 Εἴτε οὖν ἐσθίετε εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.

¹ εἰδωλον τι εστιν η οτι ειδωλοθυτον **ƒ⁸⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 12346 [1%] || ~ 623451 B [3%]
NU || ~ 612 P⁴⁶SA,C [2%]

² θυει **ƒ⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || θουουσιν P⁴⁶SA,B,C [7%] NU

³ τα εθνη **ƒ⁸⁵** P⁴⁶SA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- B [1%] NU

⁴ θυει και ου θεω **ƒ⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || θουουσιν 234 [2%] || ~ 234 θουουσιν SA,B,C [3%]
[NU]

⁵ μοι **ƒ⁸⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [3%] NU

⁶ μοι **ƒ⁸⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [3%] NU || long omission [10%] [homoioteleuton]

⁷ ἀλλὰ *rell* || 1 και [12%]

⁸ ετερου εκαστος **ƒ⁸⁵** (89.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 P⁴⁶SA(B),C (4.6%) NU || πλησιον 2 (5.9%)

⁹ γαρ κυριου **ƒ⁸⁵** P⁴⁶A [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B,C [3%] NU || long omission [7%]

¹⁰ δε **ƒ⁸⁵** C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [4%] NU || long omission [8%]

¹¹ θελετε *rell* || θελεται S [10%]

¹² ειδωλοθυτον **ƒ⁸⁵** C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροθυτον P⁴⁶SA,B [1%] NU

¹³ του γαρ κυριου η γη και το πληρωμα αυτης **ƒ⁸⁵** (91.2%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C (8.4%) NU
|| P⁴⁶ has a longer omission || one other reading (0.3%)

¹⁴ ει **ƒ⁸⁵** SA,B,C [98%] HF,RP,OC,CP,NU || ει δε P⁴⁶ [2%] TR

11 32 Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους¹ καὶ Ἑλλησιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ 33—καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον² ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. 1 Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.

The nature of church life

About women

2 Ἐπαινω δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί,³ ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις⁴ κατέχετε. 3 Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς ἐστίν, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ⁵ Χριστοῦ ὁ Θεός. 4 Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.⁶ 5 Πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτω τῇ κεφαλῇ καταισχύνει⁷ τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς⁸—ἐν γάρ ἐστιν καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ.⁹ 6 Εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρεσθαι¹⁰ ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω.

7 Ἄνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων.¹¹ γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρὸς ἐστίν. 8 Οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· 9 καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη¹² ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα 10—διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους—11 πλὴν, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός,¹³ ἐν Κυρίῳ. 12 Ὡσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ.

¹ γίνεσθε καὶ ἰουδαίους **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶SA,B,C [3%] NU

² συμφερον **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || συμφορον P⁴⁶SA,B,C [1%] NU || συμφερων [4%]

³ ἀδελφοί **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [3%] NU

⁴ παραδόσεις *rell* || παραδώσεις [9%] CP

⁵ δε **f**⁵ P⁴⁶C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του SA,B [3%] NU

⁶ κεφαλην αυτου *rell* || ~ εαυτου 1 CP

⁷ καταισχυνει *rell* || καταισχυνη [13%] || κατεσχυνη [2%]

⁸ εαυτης **f**⁵ B [75%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτης P⁴⁶SA,C [25%] NU

⁹ εξυρημενη *rell* || ξυρημενη CP

¹⁰ κειρεσθαι **f**⁵ [32%] CP || κειρασθαι SA,B,C [64%] HF,RP,OC,TR,NU || κηρασθαι [3%] || three other readings [1%]

¹¹ υπαρχων **f**⁵ P⁴⁶SC [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 η A,B [3%] NU

¹² εκτισθη *rell* || εκκτισθη CP

¹³ ανηρ χωρις γυναικος ουτε γυνη χωρις ανδρος **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 5674123 P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

13 Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε: πρέπον ἐστὶν γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσέχεσθαι? 14 Ἥ οὐδὲ αὐτὴ ἢ φύσις² διδάσκει ὑμᾶς ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾶ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστίν? 15 Γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾶ, δόξα αὐτῇ ἐστίν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.³

16 Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος⁴ εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.

About the Lord's Supper

Some local abuses

17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον⁵ ἀλλ'⁶ εἰς τὸ ἥττον⁷ συνέρχεσθε. 18 Πρῶτον μὲν γὰρ, συνερχομένων ὑμῶν ἐν⁸ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. 19 Δεῖ γὰρ καὶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν⁹ εἶναι ἵνα¹⁰ οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται¹¹ ἐν ὑμῖν.

20 Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστιν κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. 21 Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει¹² ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὅς μὲν πεινᾷ, ὅς δὲ μεθύει! 22 Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν? Ἥ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας? Τί ὑμῖν εἶπω?¹³ Ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ? Οὐκ ἐπαινῶ!

How the Lord inaugurated it

23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν: ὅτι ὁ¹⁴ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο,¹⁵ ἔλαβεν ἄρτον· 24 καὶ εὐχαρι-

¹ ἢ **ἴ**⁵⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B,C [4%] NU

² αὐτὴ ἢ φύσις **ἴ**⁵⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 SA,B,C [4%] NU || ἢ φύσις αὐτῆς P⁴⁶

³ δέδοται **ἴ**⁵⁵ P⁴⁶ [73%] HF,RP,CP || 1 αὐτὴ SA,B [17%] OC,TR[NU] || αὐτὴ 1 C [5%] || δέδοται [3%] || two other readings [2%]

⁴ φιλόνεικος *rell* || φιλονικος (C) [16%]

⁵ κρεῖττον **ἴ**⁵⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || κρεῖσσον (S)A,B,C [3%] NU || κρεῖττον [12%]

⁶ ἀλλ' *rell* || ἀλλὰ A,B,C [11%] NU

⁷ ἥττον **ἴ**⁵⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ἥσσον SA,B,C [2%] NU || ἥττον [10%]

⁸ ἐν **ἴ**⁵⁵ SA,B,C [78%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 τῇ [22%] TR

⁹ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν *rell* || ~ 231 [2%] CP

¹⁰ ἵνα **ἴ**⁵⁵ SA,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 καὶ P⁴⁶B [3%] [NU]

¹¹ γένωνται *rell* || γενονται [13%]

¹² προλαμβάνει *rell* || προσλαμβάνει A [15%]

¹³ ὑμῖν εἶπω **ἴ**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶SA,B,C [5%] NU

¹⁴ ὁ *rell* || --- [10%]

¹⁵ παρεδίδοτο **ἴ**⁵⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδίδετο P⁴⁶SA,B,C [5%] NU || seven other readings [5%]

στήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν: “Λάβετε, φάγετε¹ τοῦτό μου ἐστὶν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον² τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.”
25 Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων: “Τοῦτο τὸ ποτήριον ἢ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡς ἂν³ πίνετε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.” **26** Ὅσακις γὰρ ἂν⁴ ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο⁵ πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν⁶ ἔλθῃ.

Be careful to partake worthily

27 Ὡστε ὡς ἂν ἐσθίῃ⁷ τὸν ἄρτον τοῦτον⁸ ἢ πίνῃ⁹ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως¹⁰ ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ¹¹ αἵματος τοῦ Κυρίου. **28** Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. **29** Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως¹² κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.¹³ **30** Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί.

31 Εἰ γὰρ¹⁴ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,¹⁵ οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. **32** Κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ¹⁶ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

33 Ὡστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. **34** Εἰ δέ¹⁷ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. Τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι.

¹ λάβετε φαγετε **f**⁸⁵ [91.4%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (P⁴⁶)**SA,B,C** (8.3%) NU || two long omissions (0.3%)

² κλωμενον **f**⁸⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶**SA,B,C** [2%] NU

³ αν **f**⁸⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εαν P⁴⁶**SB,C** [3%] NU || long omission A [2%]

⁴ αν **f**⁸⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εαν **SA,B,C** [4%] NU || --- [2%]

⁵ τουτο **f**⁸⁵ P⁴⁶ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **SA,B,C** [7%] NU

⁶ αν **f**⁸⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εαν [1%] || --- P⁴⁶**SA,B,C** [4%] NU

⁷ εσθιη *re* || εσθιει [25%] || three other readings P⁴⁶ [1%]

⁸ τουτον **f**⁸⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶**SA,B,C** [7%] NU

⁹ πινη *re* || πινει [13%] || two other readings [1%]

¹⁰ αναξιως **f**⁸⁵ P⁴⁶**A,B,C** [70%] OC,TR,CP,NU || 1 του κυριου **S** [30%] RP,HF

¹¹ του **f**⁸⁵ P⁴⁶**SA,B,C** [85%] HF,RP,CP,NU || --- [10%] OC,TR || long omission [5%]

¹² αναξιως **f**⁸⁵ (98%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶**SA,B,C** (1.5%) NU || long omission (0.5%)

¹³ του κυριου **f**⁸⁵ (98%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶**SA,B,C** (2%) NU

¹⁴ γαρ **f**⁸⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁶**SA,B** [3%] NU

¹⁵ διεκρινομεν (P⁴⁶B) *re* || εκρινομεν [25%]

¹⁶ υπο **f**⁸⁵ P⁴⁶A [92%] HF,RP,TR || 1 του **SB,C** [8%] OC,CP[NU] (Some TRs have του; OC is in small print.)

¹⁷ δε **f**⁸⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶**SA,B,C** [3%] NU

About spiritual gifts

12 Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. **2** Οἴδατε ὅτι ὅτε¹ ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἰδῶλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι. **3** Διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν,² καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν³ εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

4 Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα. **5** Καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσίν,⁴ καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος. **6** Καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτός ἐστιν⁵ Θεός ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. **7** Ἐκάστῳ δὲ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.

A list of gifts

8 Ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας· ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα· **9** ἐτέρω δὲ⁶ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι· ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ⁷ Πνεύματι· **10** ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ⁸ προφητεία, ἄλλω δὲ⁹ διακρίσεις πνευμαμάτων· ἐτέρω δὲ¹⁰ γένη γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἐρμηνεῖα γλωσσῶν. **11** Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.

An analogy from the body

12 Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἐστίν καὶ μέλη ἔχει πολλά,¹¹ πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός,¹² πολλὰ ὄντα, ἐν ἐστίν σῶμα, οὕτως καὶ ὁ Χριστός. **13** Καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβασπίσθημεν—εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἑλληνας, εἴτε δούλοι εἴτε ἐλεύθεροι—καὶ πάντες εἰς¹³ ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν.¹ **14** Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν

¹ ὅτε **ƒ**⁵ **NA,B,C** [82%] **HF,RP,OC,CP,NU** || --- [18%] **TR**

² ἰησοῦν **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ (95.6%) **HF,RP,OC,TR,CP** || ἰησοῦς **NA,B,C** (3.4%) **NU** || four other readings (1%)

³ κυριον ἰησοῦν **ƒ**⁵ (93.2%) **HF,RP,OC,TR,CP** || κυριος ἰησοῦς **P**⁴⁶ **NA,B,C** (5.2%) **NU** || 12 χριστον (0.8%) || long omission (0.7%)

⁴ καὶ διαιρεσεις διακονιων εἰσιν *re//* || --- [14%] [homoioarcton]

⁵ ἐστιν **ƒ**⁵ (**B**) (79.5%) **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **P**⁴⁶ **NA,C** (20.5%) **NU**

⁶ δε **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **A,C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NB** [2%] **NU**

⁷ αὐτω **ƒ**⁵ **N**,0201 [94%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ἐνι **A,B** [2%] **NU** || --- **P**⁴⁶ (**C**) [1%] || long omission [3%]

⁸ δε **ƒ**⁵ **NA,C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP**[**NU**] || --- **P**⁴⁶**B**,0201 [2%]

⁹ δε **ƒ**⁵ **NA,C** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP**[**NU**] || --- **P**⁴⁶**B**,0201 [2%]

¹⁰ δε **ƒ**⁵ **A,C** [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **P**⁴⁶**NB**,0201 [4%] **NU**

¹¹ μελη εχει πολλα **ƒ**⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** || ~ 132 **NA,B,C** [4%] **NU** || ~ 312 **P**⁴⁶

¹² του ενος **ƒ**⁵ [93%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **NA,B,C** [7%] **NU**

¹³ εις **ƒ**⁵ [91%] **HF,RP,OC,TR,CP** || --- **P**⁴⁶**NA,B,C** [9%] **NU**

μέλος ἀλλὰ πολλά. 15 Ἐὰν εἶπῃ ὁ πούς, “Ὅτι οὐκ εἰμὶ χεῖρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος”, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. 16 Καὶ ἐὰν εἶπῃ τὸ οὖς, “Ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος”, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. 17 Εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή? Εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις? 18 Νυνὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἐν ἕκαστον αὐτῶν, ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησεν. 19 (Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα? 20 Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη ἐν δὲ σῶμα.)

21 Οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, “Χρεῖαν σου οὐκ ἔχω”. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσίν, “Χρεῖαν ὑμῶν οὐκ ἔχω”. 22 Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖα ἔστιν. 23 Καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, 24 τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρεῖαν ἔχει. Ἀλλ’ ὁ Θεὸς συνεκέρασεν τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι⁴ περισσοτέραν δοῦς τιμὴν, 25 ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα⁵ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσιν τὰ μέλη· 26 καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει⁶ πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν⁷ μέλος, συγχαίρει⁸ πάντα τὰ μέλη.

Functions in the Church

27 Ὑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. 28 Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ: πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους· ἔπειτα δυνάμεις, εἴτα⁹ χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις,¹⁰ κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. 29 Μὴ πάντες ἀπόστολοι? Μὴ πάντες προφῆται? Μὴ πάντες διδάσκαλοι? Μὴ πάντες δυνάμεις? 30 Μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων? Μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν? Μὴ πάντες διερμηνεύουσιν? 31 Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα.¹¹

¹ πνευμα ἐποτισθῆμεν **ƒ**⁵ P⁴⁶ NB,C [72%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || πομα 2 [24%] || 1 εφωτισθῆμεν [4%] || σῶμα εσμεν A

² δε ο **ƒ**⁵ P⁴⁶ NB [64%] HF,RP,CP,NU || 2 A,C [18%] || 1 [8%] OC,TR || --- [10%]

³ ἀλλ *rell* || ἀλλα SA,B,C [25%] NU

⁴ υστερουντι **ƒ**⁵ P⁴⁶ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || υστερουμενω SA,B,C,048 [3%] NU

⁵ σχισμα **ƒ**⁵ P⁴⁶ A,B,C [58%] OC,TR,NU || σχισματα S [40%] HF,RP,CP || two other readings [2%]

⁶ συμπασχει **ƒ**⁵ [40%] CP || συμπασχει (P⁴⁶) SA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁷ εν **ƒ**⁵ C [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ SA,B [1%]

⁸ συγχαίρει **ƒ**⁵ [40%] CP || συγχαίρει (P⁴⁶) S(A,B,C) [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁹ ειτα **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || επειτα P⁴⁶ SA,B,C [3%] NU || --- [1%]

¹⁰ αντιληψεις *rell* || αντιληψεις (P⁴⁶) SA,B [2%] NU

¹¹ κρείττονα **ƒ**⁵ (94.2%) HF,RP,OC,TR,CP || μειζονα P⁴⁶ SA,B,C (5.8%) NU

About agape love

13 Καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. **1** Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. **2** Καὶ ἐὰν ἔχω προφητεῖαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν,¹ ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν² εἰμι. **3** Καὶ ἐὰν³ ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι,⁴ ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

Love described

4 Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται,⁵ οὐ φυσιοῦται, **5** οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογιζεται τὸ κακόν· **6** οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· **7** πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· **8** ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.⁶

Love contrasted

Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλώσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται· **9** ἐκ μέρους δὲ⁷ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. **10** Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε⁸ τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. **11** (Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν,⁹ ὡς νήπιος ἐφρόνου,¹⁰ ὡς νήπιος ἐλογιζόμην·¹¹ ὅτε δὲ¹² γέγονα ἀνὴρ, κατήρηκα τὰ τοῦ νηπίου.) **12** Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς

¹ μεθιστανειν **f**⁵⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || μεθισταναι P⁴⁶B,048 [3%] NU || *Σ* omits a whole verse [homoioteleuton]

² ουθεν *reII* || ουδεν [5%] OC

³ και εαν **f**⁵⁵ *Σ* [97%] HF,RP,OC,TR,CP || καν P⁴⁶A,B,C [3%] NU

⁴ καυθησομαι **f**⁵⁵ (50.6%) OC || καυθησομαι C (44.7%) HF,RP,TR,CP || καυθησεται (1%) || καυθη (0.8%) || καυησωμαι P⁴⁶ΣA,B (1.5%) NU || καυησομαι 048 (0.5%) || four further variants (0.8%) (As one of the speakers at the Perry Hall Theological Forum, January, 2005, Maurice Robinson explained that he and Pierpont chose the main minority reading here because to them it was the most difficult [!]). But people expect the Subjunctive with ἵνα, so many scribes probably made the change virtually without thinking.)

⁵ η αγαπη ου περπερευεται **f**⁵⁵ ΣC,048 (83.5%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || 123 περπορευεται A (2.4%) || 123 υπερπερευεται (0.5%) || 34 B (12.9%) || ~ 3412 P⁴⁶ || long omission (0.7%)

⁶ εκπιπτει **f**⁵⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πιπτει P⁴⁶ΣA,B,C,048 [2%] NU

⁷ δε **f**⁵⁵ [92%] HF,RP,OC,CP || γαρ P⁴⁶ΣA,B [8%] TR,NU

⁸ τοτε **f**⁵⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΣA,B [6%] NU

⁹ ως νηπιος ελαλουν **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ΣA,B [5%] NU

¹⁰ ως νηπιος εφρονουν **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΣA,B [5%] NU

¹¹ ως νηπιος ελογιζομην **f**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΣA,B [5%] NU

¹² δε **f**⁵⁵ [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΣA,B,048 [1.5%] NU

πρόσωπον. Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.

13 Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἢ ἀγάπη.

Prophecy is better than Tongues

14 Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. 2 Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσση οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ ἀλλὰ τῷ¹ Θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει· πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. 3 Ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. 4 Ὁ λαλῶν γλώσση ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ προφητεύων ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. 5 Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων γὰρ² ὁ προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις (ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύει),³ ἵνα ἢ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ.

Messages need to be intelligible

6 Νυνὶ⁴ δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητεία, ἢ ἐν⁵ διδαχῇ? 7 Ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα· ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ διδῶ,⁶ πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον? 8 Καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγγ⁷ δῶ, τίς παρασκευάζεται εἰς πόλεμον? 9 Οὕτως καὶ ὑμεῖς: διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὖσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον? Ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. 10 Τοσαῦτα εἰ τύχοι γένη φωνῶν ἐστίν⁸ ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν⁹ ἄφωνον. 11 Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ βάρβαρος.

12 Οὕτως καὶ ὑμεῖς: ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. 13 Διόπερ¹⁰ ὁ λαλῶν γλώσση

¹ τῷ **f⁵⁵** A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ **Σ**B [2%] NU

² γὰρ **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁶ **Σ**A,B [3%] NU

³ διερμηνεύει **f⁵⁵** [85%] HF,RP,OC,CP || διερμηνεύη P⁴⁶ **Σ**A,B,048 [14%] TR,NU || διερμηνεύων [1%]

⁴ νυνὶ **f⁵⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || νυν **Σ**A,B [10%] NU

⁵ ἐν **f⁵⁵** A,B,048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ **Σ** [2%]

⁶ διδῶ **f⁵⁵** P⁴⁶ [85%] HF,RP,OC,CP || δῶ **Σ**A,B [15%] TR,NU

⁷ φωνὴν σαλπγγ⁵ **f⁵⁵** B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶) **Σ**(A)048 [5%] NU

⁸ ἐστίν **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εἰσίν P⁴⁶ **Σ**A,B [6%] NU

⁹ αὐτῶν **f⁵⁵** (92.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ **Σ**A,B,048 (7.4%) NU

¹⁰ αὐτῶν **f⁵⁵** (92.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ **Σ**A,B,048 (7.4%) NU

προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύη. 14 Ἐὰν γὰρ¹ προσεύχωμαι² γλώσση, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστιν. 15 Τί οὖν ἐστιν? Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοί· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοί. 16 Ἐπεὶ, ἐὰν εὐλογήσῃς³ τῷ⁴ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ιδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ “Ἀμήν” ἐπὶ τῇ σῆ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδεν; 17 Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ’ ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται.

Paul's example

18 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου⁵ πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν,⁶ 19 ἀλλ’⁷ ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός⁸ μου λαλήσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους⁹ ἐν γλώσση.

20 Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν—ἀλλὰ, τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσίν τέλειοι γίνεσθε.¹⁰ 21 Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται ὅτι: “Ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις¹¹ λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ’ οὕτως εἰσακούσονται μου,” λέγει Κύριος. 22 Ὡστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. 23 Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν,¹² εἰσέλθωσιν δὲ ιδιώται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε? 24 Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ιδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων. 25 Καὶ οὕτως¹³ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι, “Ὠντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν!”¹⁴

¹ γαρ **ƒ**⁵ SA,048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [2%]

² προσευχωμαι *rell* || προσευχομαι [15%]

³ ευλογησης **ƒ**⁵ P⁴⁶048 [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ευλογης SA,B [10%] NU

⁴ τω **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εν B [2%] [NU] || --- P⁴⁶SA [2%]

⁵ μου **ƒ**⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (P⁴⁶)SA,B [6%] NU

⁶ λαλων **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλω SB,048 [3%] NU || λαλειν P⁴⁶ [1%] || --- A

⁷ αλλ *rell* || αλλα P⁴⁶A,B [1%] NU || --- S

⁸ δια του νοος **ƒ**⁵ 048 (89.6%) HF,RP,OC,TR,CP || 12 νοος (1.9%) || τω νοι SA,B (7.7%) NU || εν τω νοι P⁴⁶ (0.3%) || two other readings (0.5%)

⁹ λογους *rell* || --- P⁴⁶ [14%]

¹⁰ γινεσθε *rell* || γινεσθαι (A) [30%] some TRs

¹¹ ετεροις **ƒ**⁵ P⁴⁶ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ετερων SA,B,0201 [3%] NU

¹² γλωσσαις λαλωσιν **ƒ**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 SA,B [4%] NU || ~ λαλησωσιν 1 P⁴⁶

¹³ και ουτως **ƒ**⁵ (75.8%) RP || 1 ουτω (17.3%) HF,OC,TR,CP || 1 (0.8%)

|| --- P⁴⁶SA,B,048,0201 (5.5%) NU || long omission (0.5%)

¹⁴ οντως ο θεος εν υμιν εστιν **ƒ**⁵ A,B [23%] CP,NU || ~ 231456 [75%] HF,RP,OC,TR || 23456 [1%] || 13456 S [1%] || ~ 145623 P⁴⁶

There are limits

26 Τί οὖν ἐστίν, ἀδελφοί? Ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν¹ ψαλμὸν ἔχει, διδασχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν² ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει. Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω.³ 27 Εἴτε γλῶσση τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἰς διερμηνευέτω. 28 Ἐὰν δὲ μὴ ἦ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ δὲ λαλεῖτω καὶ τῷ Θεῷ. 29 Προφηταὶ δὲ⁴ δύο ἢ τρεῖς λαλεῖτωσαν,⁵ καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. 30 Ἐὰν δὲ ἄλλω ἀποκαλυφθῆ καθημένω, ὁ πρῶτος σιγάτω. 31 Δύνασθε γὰρ καθ' ἑνα⁶ πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσιν καὶ πάντες παρακαλῶνται. 32 Καὶ, πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. 33 Οὐ γὰρ ἐστίν ἀκαταστασίας ὁ Θεὸς ἄλλ'⁷ εἰρήνης.

Wives are not to speak

Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων, 34 αἱ γυναῖκες ὑμῶν⁸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν, οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται⁹ αὐταῖς¹⁰ λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι,¹¹ καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. 35 Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν,¹² ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν, αἰσχρὸν γὰρ ἐστίν γυναιξίν¹³ ἐν ἐκκλησίᾳ¹⁴ λαλεῖν.¹⁵ 36 Ἡ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξηλήθεν? Ἡ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν?

Paul gets 'authoritative'

37 Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν ὅτι¹⁶ Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί.¹ 38 Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖτω.²

¹ ὑμῶν **f**⁵⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,0201 (3.2%) NU

² γλῶσσαν εχει αποκαλυψιν **f**⁵⁵ [71%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 P⁴⁶NA,B [14%] NU || 3 [5%] || --- [10%]

³ γινεσθω **f**⁵⁵ **s** [95%] HF,RP,OC,CP,NU || γενεσθω [3%] TR || γεινεσθω P⁴⁶A,B [2%]

⁴ δε *re*ll || --- P⁴⁶ [1%] CP

⁵ λαλειτωσαν *re*ll || λαλητωσαν [12%]

⁶ ενα *re*ll || 1 εκαστοι [1%] CP

⁷ ἀλλ **f**⁵⁵ (P⁴⁶) [70%] TR || ἀλλα NA,B,C [30%] HF,RP,OC,CP,NU

⁸ ὑμῶν **f**⁵⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁹ επιτετραπται **f**⁵⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || επιτρεπεται **s**B [3%] NU || επιτρεπετε A [1%] || επιτετρεπται [2%]

¹⁰ αυταις *re*ll || αυτοις [2%] CP

¹¹ υποτασσεσθαι **f**⁵⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || υποτασσεσθωσαν **s**(A)B [2%] NU

¹² θελουσιν *re*ll || εθελουσιν [2%] CP

¹³ γυναιξιν **f**⁵⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || γυναικι P⁴⁶NA,B [7%] NU

¹⁴ γυναιξιν εν εκκλησια *re*ll || ~ 231 CP

¹⁵ εν εκκλησια λαλειν **f**⁵⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶NA,B [3%] NU || 1 εκκλησιας 3 [10%]

¹⁶ οτι **f**⁵⁵ P⁴⁶NA,B [92%] HF,RP,CP,NU || 1 του [8%] OC,TR

39 Ὡστε, ἀδελφοί,³ ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε.⁴ 40 Πάντα⁵ εὐσημόνως καὶ κατὰ τάξιν γίνεσθω.

About resurrection

A review

15 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἐστήκατε· 2 δι' οὗ καὶ σῴζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε—ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκὴ ἐπιστεύσατε. 3 Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον: ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς, 4 καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ⁶ κατὰ τὰς Γραφάς, 5 καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾶ, εἶτα⁷ τοῖς δώδεκα. 6 Ἐπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους⁸ μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ⁹ ἐκοιμήθησαν. 7 Ἐπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα¹⁰ τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. 8 Ἐσχάτον δὲ πάντων, ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κάμοι. 9 Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. 10 Χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη· ἀλλὰ περισσώτερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα—οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ'¹¹ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ¹² σὺν ἐμοί. 11 Εἴτε οὖν ἐγὼ εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.

Resurrection is a fact

12 Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν τινες ἐν ὑμῖν¹³ ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν? 13 Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. 14 Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται,

¹ εἰσιν εντολαι f⁸⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εστιν εντολη P⁴⁶A,B,048 [2%] NU || ~ 21 [1%] || εστιν [1%] || 1 αι 2 [2%] || εντολη εστιν N

² αγνωειτω f⁸⁵ P⁴⁶B [89.5%] HF,RP,OC,TR,CP || αγνωειτω [6%] || αγνωειται NA,048 [1.5%] NU || five more spellings [3%]

³ αδελφοι f⁸⁵ P⁴⁶ [80%] HF,RP,OC,TR || 1 μου NA,B,048 [20%] CP[NU]

⁴ γλωσσαις μη κωλυετε f⁸⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 N(A)048 [2%] NU || ~ 23 εν 1 P⁴⁶(B) || εν 123 [1%]

⁵ παντα f⁸⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε P⁴⁶NA,B [7%] NU

⁶ τη τριτη ημερα f⁸⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 1312 P⁴⁶NA,B [3%] NU

⁷ ειτα *rell* || επειτα [10%]

⁸ πλειους f⁸⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πλειονες (N)A,B [5%] NU

⁹ και f⁸⁵ 048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [2%] NU

¹⁰ ειτα f⁸⁵ B [65%] HF,RP,OC,TR,NU || επειτα P⁴⁶NA,048 [35%] CP

¹¹ αλλ *rell* || αλλα NA,B [1%] NU

¹² η f⁸⁵ (P⁴⁶)A [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NB,0270 [2%]

¹³ τινες εν υμιν f⁸⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 (P⁴⁶)NA,B,C [4%] NU

κενὸν ἄρα¹ τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ² καὶ ἡ πίστις ὑμῶν!³ **15** Εὐρισκό-
μεθα δὲ καὶ⁴ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θε-
οῦ ὅτι ἤγειρεν τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἶπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρο-
νται. **16** Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. **17** Εἰ δὲ
Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις
ὑμῶν. **18** Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπόλλονται. **19** Εἰ ἐν τῇ ζωῇ
ταύτῃ ἡλπιότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ⁵ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων
ἐσμέν.

The sequence of events

20 Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων
ἐγένετο.⁶ **21** Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ⁷ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου
ἀνάστασις νεκρῶν. **22** Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν,
οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. **23** Ἐκαστος δὲ ἐν τῷ
ιδίῳ τάγματι: ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ⁸ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ
αὐτοῦ. **24** εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῶ⁹ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί,
ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. **25** Δεῖ
γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις¹⁰ οὗ ἂν¹¹ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς
πόδας αὐτοῦ. **26** Ἐσχάτος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. **27** "Πάντα γὰρ
ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." "Ὅταν δὲ εἶπῃ ὅτι πάντα ὑποτέτακται,
δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. **28** "Ὅταν δὲ ὑποταγῇ
αὐτῷ τὰ πάντα,¹² τότε καὶ¹³ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι
αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾗ ὁ Θεὸς τὰ¹⁴ πάντα ἐν πᾶσιν.

¹ ἄρα **f**⁵ P⁴⁶B [70%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και SA [30%] [NU]

² δε **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [3%] NU

³ υμων *rell* || ημων B [25%]

⁴ και *rell* || 1 ημεις CP

⁵ ηλπιότες εσμεν εν χριστω **f**⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 P⁴⁶SA,B [5%] NU

⁶ εγενετο **f**⁵ (93.7%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B (6.3%) NU

⁷ ο **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [3%] NU

⁸ του **f**⁵ P⁴⁶SA,B [95%] HF,RP,CP,NU || --- [5%] OC,TR

⁹ παραδω **f**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || παραδιδω P⁴⁶SA,0270 [3%] NU || παραδιδοι B [1%]

¹⁰ αχρις **f**⁵ [98%] HF,OC,TR,CP || αχρι P⁴⁶SA,B [2%] RP,NU

¹¹ αν **f**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [3%] NU

¹² οταν δε υποταγη αυτω τα παντα *rell* || --- S [15%] [homoioteleuton]

¹³ και **f**⁵ SA [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B [2%]

¹⁴ τα **f**⁵ S [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [2%]

Consequences of denial

29 Ἐπεὶ, τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν? Εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;¹ 30 Τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν² πᾶσαν ὥραν? 31 Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω—νὴ τὴν ὑμετέραν³ καύχησιν⁴ ἢν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. 32 Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος? Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, “Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν!” 33 Μὴ πλανᾶσθε: φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ⁵ ὁμιλίαι κακαί. 34 Ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε, ἀγνωσίαν γὰρ Θεοῦ τινες ἔχουσιν. Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν⁶ λέγω.⁷

A philosophical objection

35 Ἀλλ' ἔρεῖ τις, “Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί? Ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται;” 36 Ἄφρον,⁹ σὺ ὁ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. 37 Καὶ ὁ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον (εἰ τύχοι σίτου ἢ τινοσ τῶν λοιπῶν). 38 Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσιν¹⁰ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν, καὶ ἐκάστω τῶν σπερμάτων τὸ¹¹ ἴδιον σῶμα. 39 Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σὰρξ: ἀλλὰ ἄλλη μὲν¹² ἀνθρώπων,¹³ ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν.¹⁴ 40 Καὶ σώματα ἐπουράνια καὶ σώματα ἐπίγεια: ἀλλ' ἄλλ' ἑτέρα μὲν ἢ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἢ τῶν ἐπιγείων. 41 Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.

42 Οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν: σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· 43 σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν

¹ τῶν νεκρῶν **ƒ**⁵⁵ [77%] HF,RP,OC,TR,CP || αὐτῶν P⁴⁶SA,B [9%] NU || αὐτῶν 12 [5%] || omit 3 or 4 words [9%]

² κινδυνεύομεν *rell* || 1 κατα [3%] CP

³ ὑμετέραν *rell* || ἡμετέραν A [15%]

⁴ καύχησιν **ƒ**⁵⁵ P⁴⁶ (92.1%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 ἀδελφοὶ SA,B (7.9%) [NU]

⁵ χρηστὰ **ƒ**⁵⁵ P⁴⁶SA,B [95%] HF,RP,OC,NU || χρησθ [2%] TR || χρῖστα [3%] CP

⁶ ὑμῖν *rell* || ὑμῶν [11%] CP

⁷ λέγω **ƒ**⁵⁵ A [85%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλω P⁴⁶SB [15%] NU

⁸ ἀλλ' *rell* || ἀλλὰ B [1%] NU

⁹ ἀφρον **ƒ**⁵⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ἀφρων P⁴⁶SA,B [15%] NU

¹⁰ αὐτῷ δίδωσιν **ƒ**⁵⁵ [81%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶SA,B [9%] NU || αὐτο 2 [10%]

¹¹ τὸ **ƒ**⁵⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,I' [5%] NU

¹² μὲν *rell* || 1 σαρξ TR

¹³ [Human meat is not the same as animal meat!]

¹⁴ ἰχθύων ἀλλ' ἄλλη δὲ πτηνῶν (πετεινῶν OC) **ƒ**⁵⁵ [96%] HF,RP(OC)TR,CP || ~ 4231 A [1%] || ~ σαρξ

4 (πτηνῶν P⁴⁶) 231 (P⁴⁶)SB [3%] NU

¹⁵ ἀλλ' *rell* || ἀλλὰ P⁴⁶A,B [1%] NU

ἀσθενεία, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· 44 σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.¹ Ἔστιν σῶμα ψυχικόν καὶ ἔστιν σῶμα² πνευματικόν.

45 Οὕτως καὶ γέγραπται: “Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, Ἀδὰμ, εἰς ψυχὴν ζῶσαν”· ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. 46 Ἄλλ’ οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. 47 Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος³ ἐξ οὐρανοῦ. 48 Οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. 49 Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν⁴ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ.

Our turn is coming

50 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσαι οὐ δύνανται·⁵ οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. 51 Ἴδου, μυστήριον ὑμῖν λέγω: Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα,⁶ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα 52—ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι—σαλπίζει γάρ καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. 53 Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. 54 Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος: “Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος”. 55 “Ποῦ σου, Θάνατε, τὸ κέντρον? Ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος?”⁷ 56 Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος.

57 Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι⁸ ἡμῖν τὸ νίκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! 58 Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστιν κενὸς ἐν Κυρίῳ.

¹ πνευματικόν **ƒ⁹⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εἰ **P⁴⁶** SA,B,C [4%] NU

² καὶ ἐστὶν σῶμα **ƒ⁹⁵** [82%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **P⁴⁶** SA,B,C [4%] NU || omit seven words [14%] [homoioteleuton]

³ ὁ κύριος **ƒ⁹⁵** A (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP || --- SB,C (2.4%) NU || πνευματικὸς **P⁴⁶**

⁴ φορέσωμεν **ƒ⁹⁵** (**P⁴⁶**) SA,C [82%] HF,RP,CP || φορέσομεν B,I [18%] OC,TR,NU

⁵ δύνανται **ƒ⁹⁵** A,C [92%] HF,RP,OC,TR,CP || δύναται SB [6%] NU || δύνατε [2%]

⁶ μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα **ƒ⁹⁵** (96.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 23 B (0.3%) NU || 232 **P⁴⁶** || 13 (0.3%) || ~ 132 SA (0.7%) || ~ 32 C (0.5%) || 1 οὐν 3 (0.5%) || ~ 1 οὐν 32 (0.3%) || three other readings (0.5%)

⁷ κέντρον ποῦ σου ἀδὴ το νίκος **ƒ⁹⁵** (95.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 623451 (2.9%) || 123 θανατε 56 (0.5%) || ~ 623 θανατε 51 (**P⁴⁶**) SB(C),088 (1.2%) NU || two other readings A (0.3%)

⁸ διδοντι *reII* || δοντι **P⁴⁶** [35%] || two other readings [2%]

Concluding topics

About a special collection

16 Περὶ δὲ τῆς λογίας¹ τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὡσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. **2** Κατὰ μίαν σαββάτων,² ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅ τι ἂν³ εὐοδοῦται,⁴ ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω τότε λογίαι⁵ γίνωνται.⁶ **3** Ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὐς ἐὰν δοκιμάσητε δι' ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ.⁷ **4** Ἐὰν δὲ ἦ ἄξιον⁸ τοῦ κάμει πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύονται.

Personal plans

5 Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς ὅταν Μακεδονίαν⁹ διέλθω (Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι). **6** Πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε,¹⁰ οὐ ἐὰν πορεύωμαι.¹¹ **7** Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ¹² χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος ἐπιτρέπη.¹³ **8** Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς Πεντηκοστῆς, **9** θύρα γὰρ μοι ἀνέφωγεν μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί.

This and that

10 Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς, τὸ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ ἐγώ.¹⁴ **11** Μὴ τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ.¹⁵ προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.

¹ λογίας *rell* || λογειας NU || ευλογίας [7%]

² σαββατων **ƒ**⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP || σαββατω **ς** || σαββατου A,B,C,I [2%] NU || σαββατον [6%]

³ αν **ƒ**⁵ **ς** A,C [99.5%] HF,RP,OC,TR || εαν B [0.5%] CP,NU

⁴ ευοδοται **ƒ**⁵ [30%] || ευοδωται **ς** B [61%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ευοδωθη A,C,088 [3%] || ευοδωτε [6%]

⁵ λογιαι *rell* || λογειαι P⁴⁶ NU

⁶ γινωνται *rell* || γινονται (P⁴⁶) [15%] CP

⁷ ιερουσαλημ *rell* || ιερουσαλημ HF,NU

⁸ η αξιον **ƒ**⁵ **ς** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ A,B,C,088 [4%] NU

⁹ μακεδονιαν *rell* || μακεδωνιαν CP (Also the next occurrence.)

¹⁰ προπεμψητε *rell* || προπεμψηται A [10%]

¹¹ πορευομαι *rell* || πορευομαι [11%] || πορευσομαι [4%]

¹² δε **ƒ**⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶ **ς** A,B,C,088 [4%] NU

¹³ επιτρηπη **ƒ**⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || επιτρηψη P⁴⁶ **ς** A,B,C [3%] NU

¹⁴ και εγω **ƒ**⁵ [79%] HF,RP,TR,CP || 2 P⁴⁶ B [1%] || καγω **ς** A,C [20%] OC,NU

¹⁵ εξουθενηση *rell* || εξουθενησει [12%] CP

12 Περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ: πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ.

13 Γρηγορεῖτε! Στήκετε ἐν τῇ πίστει! Ἀνδρίζεσθε! Κραταιούσθε!

14 Πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.

15 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί (οἶδατε τὴν οἰκίαν Στεφανῶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἀγίοις ἔταξαν ἑαυτοῦς), 16 ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις,¹ καὶ παντὶ τῷ συνεργῶντι καὶ κοπιῶντι. 17 Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανῶ καὶ Φουρτουνάτου² καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν³ ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν· 18 ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἔμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν· ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.

Final greetings

19 Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Ἀσπάζονται⁴ ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα,⁵ σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. 20 Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ.

21 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ, Παύλου. 22 Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν⁶ Ἰησοῦν Χριστόν,⁷ ἦτω ἀνάθεμα. Μαραναθά!

23 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου⁸ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁹ μεθ' ὑμῶν. 24 Ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ἀμήν.^{10,11}

¹ τοιουτοις *re//* || τιουτοις CP

² φουρτουνατου **f**⁶⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || φορτουνατου P⁴⁶ SA,B,C [15%] NU

³ υμων **f**⁶⁵ P⁴⁶ SA [98%] HF,RP,OC,TR,CP || υμετερον B,C [2%] NU

⁴ ασπαζονται **f**⁶⁵ P⁴⁶ B [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ασπαζεται NC [2%] NU, some TRs || four other readings [2%] || A omits the whole verse [homoioteleuton]

⁵ πρισκιλλα **f**⁶⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πρισκα NB [1.5%] NU || πρεισκας P⁴⁶ || A see above

⁶ ημων **f**⁶⁵ [58%] || --- SA,B,C [42%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ ιησουν χριστον **f**⁶⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- SA,B,C [2%] NU

⁸ κυριου **f**⁶⁵ NB,C [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 1 ημων A [30%]

⁹ χριστου **f**⁶⁵ SA,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB [3%] NU

¹⁰ αμην **f**⁶⁵ SA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- B [2%] NU

¹¹ The citation of **f**⁶⁵ is based on thirty-four MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1249, 1503, 1548, 1637, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 2554 is a 'perfect' representative of **f**⁶⁵ in 1 Corinthians, as it stands. 2723 has three variations from the presumed archetype, 35 also has three (but 35's exemplar only had one), 18 has five (but its exemplar only had two); the exemplar of 141 had one, that of 2466 had three, and so on. For a book this size the uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Aegean, Bucharest, Constantinople, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monaster-

ies], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: 1 Corinthians* [Ed. Reuben Swanson, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005]). For 1 Corinthians Swanson collated 83 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄

Opening considerations

Greeting

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἀγίοις πᾶσιν τοῖς οὔσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ·² 2 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Praise for deliverance

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, 4 ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ³ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. 5 Ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ τοῦ⁴ Χριστοῦ περισσεύει⁵ καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. 6 Εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν⁶ παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν 7 (καὶ, ἡ ἐλπίς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν)· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας,⁷ εἰδότες ὅτι ὡσπερ⁸ κοινωνοὶ ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

8 Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν⁹ ἐν τῇ Ἀσίᾳ: ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν, ὑπὲρ δύνα-

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ⁵⁵** A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ NB [3%] NU

² [“In all Achaia”—Paul obviously intended that his letter have a wide distribution.]

³ ἐπι *rell* || ἐν C [20%] OC

⁴ τοῦ **ƒ⁵⁵** P⁴⁶ NA, B, C [95%] RP, HF, CP, NU || --- [5%] OC, TR

⁵ περισσεύει *rell* || περισσεύη [1%] CP

⁶ αὐτῶν *rell* || αὐτοῦ [30%] || αὐτῶ [1%] || --- [1%]

⁷ καὶ σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν καὶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας **ƒ⁵⁵** (90.6%) RP, HF, OC, CP || ~ 1-13, 21-28, 14-20 (1%) TR || 3-28 B (1.2%) || ~ 1-2, 21-26, 3-20 NA, C (4.7%) NU || 1-20 (0.5%) || 3-20 (0.8%) || ~ 1-2, 21-26, 3-9 P⁴⁶ (0.3%) || four further variations (0.8%)

⁸ ὡσπερ **ƒ⁵⁵** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ὡς NA, B, C [3.5%] NU || οἱ [0.5%]

⁹ ἡμῖν **ƒ⁵⁵** (90.6%) RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, B, C (8.8%) NU || ὑμῖν (0.7%)

μιν,¹ ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς² καὶ τοῦ ζῆν. **9** Ἀλλὰ³ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχίκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι⁴ τοὺς νεκρούς· **10** ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται⁵ εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι⁶ καὶ ἔτι ῥύσεται, **11** συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει· ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῆ, ὑπὲρ ὑμῶν.⁷

A change of plans

12 Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν· τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἀπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ⁸ Θεοῦ,⁹ οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ, ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. **13** Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε· ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ¹⁰ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε **14** (καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους) ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου¹¹ Ἰησοῦ.¹²

15 Καὶ ταῦτη τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν τὸ πρότερον¹³ (ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε),¹⁴ **16** καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν¹⁵ εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ'¹⁶ ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. **17** Τοῦτο οὖν βουλευόμενος,¹⁷ μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην? Ἥ ἃ βουλευόμαι, κατὰ σάρκα βουλευόμαι, ἵνα ᾗ παρ' ἐμοὶ τὸ 'ναὶ, ναὶ' καὶ τὸ 'οὐ, οὐ'? **18** Πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς ὅτι ὁ λόγος

¹ εβαρηθημεν υπερ δυναμιν **f**⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 **NA, B, C** [5%] NU

² ημας *rell* || υμας [1%] CP

³ ἀλλα *rell* || ἀλλ **NA, C** [10%] CP

⁴ εγειροντι **f**⁵⁵ (**S**) **A, B, C** [88%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || εγειραντι **P**⁴⁶ [11.5%] || εγειροντα [0.5%]

⁵ και ρυεται **f**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ρυεται **P**⁴⁶ **NA, B, C** [3%] NU || --- **A** [1%]

⁶ οτι **f**⁵⁵ **NA, C** [93%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **P**⁴⁶ **B** [7%]

⁷ υμων **f**⁵⁵ **P**⁴⁶ **B** [75%] RP, HF, CP || ημων **NA, C** [25%] OC, TR, NU

⁸ ειλικρινεια **f**⁵⁵ [25%] || ειλικρινεια [60%] RP, HF, OC, TR, CP || ειλικρινια [5%] || 1 του **P**⁴⁶ **B** [7%] NU || ειλικρινια του **NA, C** [3%]

⁹ θεου **f**⁵⁵ **NA, C** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 και **P**⁴⁶ **B** [3%] [NU]

¹⁰ και **f**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **NA, B, C** [4%] NU

¹¹ κυριου **f**⁵⁵ **P**⁴⁶ **A, C** [92%] RP, HF, OC, TR || 1 ημων **NA** [8%] CP [NU]

¹² ιησου *rell* || 1 χριστου [15%] CP

¹³ προς υμας ελθειν το προτερον **f**⁵⁵ (21.6%) || 1235 (2.3%) OC, TR || 123 **S** (0.3%) || ~ 31245 (61.1%) RP, HF, CP || ~ 3125 (4%) | ~ 45123 (1.5%) || ~ 5123 **A, B, C** (7%) NU || ~ 5312 (1.7%) || two further variations (0.3%) (The only real question here is the position of ἐλθεῖν, before or after προς υμας—note that all the early MSS agree with **f**⁵⁵ about that.)

¹⁴ εχητε **f**⁵⁵ **A** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || σχητε **NA, B, C** [3%] NU

¹⁵ διελθειν **f**⁵⁵ (**S**) **B, C** [85%] RP, HF, OC, TR, NU || ελθειν [13%] CP || απελθειν **A** [2%]

¹⁶ υφ *rell* || αφ **P**⁴⁶ [12%]

¹⁷ βουλευομενος **f**⁵⁵ [80%] RP, HF, TR, CP || βουλομενος **P**⁴⁶ **NA, B, C** [20%] OC, NU

ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο¹ 'ναί' καὶ 'οὐ', **19** ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ² Υἱός, Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεῖς—δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου—οὐκ ἐγένετο 'ναί' καὶ 'οὐ'. Ἀλλὰ, 'ναί' ἐν αὐτῷ γέγονεν, **20** ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι³ Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ⁴ 'ναί'· καὶ ἐν αὐτῷ⁵ τὸ⁶ 'ἀμήν', τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι'⁷ ἡμῶν. **21** Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν⁸ εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, Θεός, **22** ὁ⁹ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα¹⁰ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

The change explained

23 Ἐγὼ δὲ, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι, ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον. **24** (Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν, τῇ γὰρ πίστει ἐστήκατε.) **2** Ἐκρίνα δὲ¹¹ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν.¹² **2** Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστίν¹³ ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ? **3** Καὶ ἔγραψα ὑμῖν¹⁴ τοῦτο αὐτό ἵνα μὴ, ἐλθὼν, λύπην¹⁵ ἔχω¹⁶ ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν.

About the first letter

4 Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἦν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. **5** Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλά¹⁷

¹ ἐγενετο **f**⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐστιν P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

² γαρ του θεου **f**⁸⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 SA, B, C [4%] NU || ~ 213 P⁴⁶ || 13 [0.5%] || long omission [5%]

³ επαγγελια **f**⁸⁵ P⁴⁶ SA, B, C [80%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 του A [20%] CP

⁴ το *rell* || τω **f**^{85pt} [10%] || --- P⁴⁶ [0.5%]

⁵ και εν αυτω **f**⁸⁵ (90.8%) RP, HF, OC, TR, CP || και δι αυτου P⁴⁶ (1.3%) || διο και δι αυτου SA, B, C (6.7%) NU || three conflations (0.8%) || three other variants (0.5%)

⁶ το *rell* || τω **f**^{85pt} [10%] || --- S [0.5%]

⁷ δι *rell* || --- C [10%]

⁸ ημας συν υμιν *rell* || υμας 2 ημιν C [5%] CP || 12 ημιν [4%]

⁹ ο *rell* || --- SA, C [10%]

¹⁰ αρραβωνα *rell* || αραβωνα SA [10%] || αρραβωνα [3%]

¹¹ δε **f**⁸⁵ SA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || γαρ P⁴⁶ B [2%] NU

¹² εν λυπη προς υμας ελθειν **f**⁸⁵ SA, B, C [95%] RP, HF, CP, NU || ~ 51234 [3.5%] TR || ~ 12534 P^{46v} [1.5%] OC

¹³ ἐστιν **f**⁸⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B, C [1%] NU

¹⁴ υμιν **f**⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

¹⁵ λυπην **f**⁸⁵ P⁴⁶ SA, B, C (90.2%) RP, HF, OC, TR, NU || 1 επι 1 (5.5%) || 1 επι λυπη (3.8%) CP? || λυπη (0.5%)

¹⁶ εχω **f**⁸⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR || σχω P⁴⁶ SA, B [5%] CP, NU

¹⁷ αλλα *rell* || αλλ [15%] TR

ἀπὸ μέρους (ἵνα μὴ ἐπιβάρῳ) πάντας ὑμᾶς. 6 Ἰκανὸν τῷ τοιοῦτῳ ἢ ἐπιτιμία αὐτῆ ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων, 7 ὥστε, τὸναντίον, μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μὴ πως τῆ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος. 8 Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην.

9 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα: ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. 10 Ὡ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ.¹ καὶ γὰρ ἐγώ, εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ,² κεχάρισμαι δι’ ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, 11 ἵνα μὴ πλεονεκτῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

An afterthought

12 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεωγμένης ἐν Κυρίῳ, 13 οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ³ μὴ εὐρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν.

We have a glorious ministry

A fragrance of life

14 Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι’ ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. 15 Ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ, ἐν τοῖς σφζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις—16 οἷς μὲν ὁσμῆ⁴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμῆ ζωῆς εἰς ζωὴν—καὶ πρὸς ταῦτα τίς ικανός? 17 Οὐ γὰρ ἐσμὲν ὡς οἱ λοιποὶ,⁵ κατηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλ’ ὡς ἐξ εἰλικρινείας,⁶ ἀλλ’ ὡς ἐκ Θεοῦ κατενώπιον τοῦ⁷ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

¹ καὶ ἐγώ **ƒ**⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || καγῶ P⁴⁶ SA, B [5%] NU

² εἰ τι κεχαρισμαι ᾧ **ƒ**⁵ (83.7%) RP, HF, OC, TR, CP || 123 (9.8%) [this variant also omits the following κεχαρισμαι] || ~ 4312 (1.5%) || ~ ο 312 P⁴⁶ NB (1.5%) NU || ~ ο καὶ χορισμαι 12 A, C (1.2%) || 12 καὶ χαρισμαι 4 (0.8%) || three other variants (1.5%)

³ τῷ *re//* || το [11%] || του **ς** [1%]

⁴ ὁσμῆ **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ἐκ P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU (Twice.)

⁵ λοιποὶ **ƒ**⁵ P⁴⁶ (53.5%) RP, HF, OC, CP || πολλοὶ SA, B, C (46.2%) TR, NU || conflation (0.3%)

⁶ εἰλικρινείας **ƒ**⁵ [25%] || εἰλικρινείας (B) [58%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ειλικρινείας C [15.5%] || ἰλικρινείας (P⁴⁶) SA [1.5%]

⁷ κατενώπιον του **ƒ**⁵ (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 (4.7%) || κατεναντι P⁴⁶ SA, B, C (3.4%) NU || κατεναντι 2 (2%) || conflation (0.3%)

An aside

3 (Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν? Εἰ¹ μὴ χρήζομεν,² ὡς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν;³ **2** Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· **3** φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι ἀλλὰ Πνεῦματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶν λιθίναις ἀλλ'⁴ ἐν πλαξὶν καρδίαις⁵ σαρκίαις.⁶)

Competent ministers

4 Πεποιθήσιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν· **5** οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογισασθαί τι⁷ ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἢ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ—**6** ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης· οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος, τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτένει,⁸ τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ.

A greater glory

7 Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου, ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν⁹ λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ—ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως¹⁰ διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ (τὴν καταργουμένην)—**8** πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἢ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ? **9** Εἰ γὰρ ἡ¹¹ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῶ μᾶλλον περισεύει¹² ἢ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν¹³ δόξῃ! **10** Καὶ γὰρ οὐ¹⁴ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἵνεκεν¹⁵ τῆς ὑπερβαλλούσης

¹ εἰ **f**⁵ A [80%] RP, HF, OC, TR, CP || η **P**⁴⁶ NB, C [20%] NU

² χρήζομεν *re* || χριζομεν [8%] || χρειζομεν [3%] || χριζομεν [2%] || two other variants [1%]

³ συστατικῶν **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ SA, B, C [5%] NU

⁴ ἀλλ *re* || ἀλλὰ OC, some TRs

⁵ καρδίαις **f**⁵ NA, B, C [80%] RP, HF, OC, CP, NU || καρδιας [20%] TR

⁶ σαρκίαις *re* || σαρκικαῖς CP

⁷ ἱκανοὶ ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογισασθαί τι **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 125634 A [1.5%] || ~ 341256 (**P**⁴⁶) N(B)(C) [3%] NU || two other variants

⁸ ἀποκτενει **f**⁵ **P**⁴⁶ NA, C [60%] RP, HF, CP || ἀποκτεννει [35%] OC, NU || ἀποκτεινει B [5%] TR

⁹ ἐν **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ NA, B, C [3%] NU

¹⁰ μωυσεως **f**⁵ [35%] CP || μωυσεως **P**⁴⁶ NB, C [55%] RP, HF, OC, NU || μωσεως A [10%] TR

¹¹ ἡ **f**⁵ B [95.5%] RP, HF, OC, TR, CP || τη **P**⁴⁶ NA, C [3%] NU || --- [1.5%]

¹² περισευει **f**⁵ **P**⁴⁶ NA, B, C [96%] RP, HF, OC, TR, NU || περισευσει [3%] CP || two other variants [1%]

¹³ ἐν **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ NA, B, C [2%] NU

¹⁴ οὐ **f**⁵ **P**⁴⁶ NA, B, C [95%] RP, HF, CP, NU || ουδε [5%] OC, TR

¹⁵ εινεκεν **f**⁵ **P**⁴⁶ NA, B [43%] CP, NU || ενεκεν C [57%] RP, HF, OC, TR

δόξης—11 εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξει.

12 Ἐχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα—13 καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς,¹ ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ,² πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. 14 Ἀλλ',³ ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν, ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον⁴ τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. 15 Ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα⁵ ἀναγινώσκειται⁶ Μωσῆς,⁷ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. 16 Ἡνίκα δ' ἂν⁸ ἐπιστρέψῃ⁹ πρὸς Κύριον, περαιοῖται τὸ κάλυμμα. 17 Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· οὐδὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ¹⁰ ἐλευθερία. 18 Ἡμεῖς δὲ πάντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.

But it isn't easy

4 Διὰ τοῦτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν.¹¹ 2 Ἀλλὰ,¹² ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες¹³ ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 3 Εἰ δὲ καὶ ἔστιν κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶν κεκαλυμμένον, 4 ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσεν τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ

¹ μωυσης f⁹⁵ NB,C [88%] RP, HF, OC, CP, NU || μωυσης A [12%] TR

² εαυτου f⁹⁵ N [90%] RP, HF, OC, TR, CP || αυτου A, B, C [10%] NU

³ αλλ rell || αλλα B, NU || P⁴⁶ has a long lacuna

⁴ σημερον f⁹⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ημερας P⁴⁶ NA, B, C [10%] NU

⁵ ηνικα f⁹⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 αν NA, B, C [5%] NU || 1 εαν P⁴⁶

⁶ αναγινωσκειται f⁹⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP || αναγινωσκηται A, C [10%] NU || αναγινωσκηται P⁴⁶ NB || αναγινωσκητε [1%]

⁷ μωυσης f⁹⁵ A [40%] TR || μωυσης P⁴⁶ NB, C [60%] RP, HF, OC, CP, NU

⁸ δ αν f⁹⁵ B [96%] RP, HF, OC, TR, CP || δε εαν P⁴⁶ NA [1%] NU || δε C [2%] || δε 2 [1%]

⁹ επιστρεψη rell || επιστρεψει [18%]

¹⁰ εκει f⁹⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ NA, B, C [2%] NU

¹¹ εκκακουμεν f⁹⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || εγκκακουμεν NA, B [2%] NU || ενκακουμεν P⁴⁶ [1%]

¹² αλλα rell || αλλ [20%] OC, TR

¹³ συνιστωντες f⁹⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || συνιστανοντες P⁴⁶ B [2.5%] NU || συνισταντες N C [3%] || συνιστοντες [0.5%]

αὐγάσαι αὐτοῖς¹ τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ.²

5 Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν³ Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν· 6 ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι⁴ ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ⁵ Χριστοῦ. 7 Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾗ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν—8 ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· 9 διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι· 10 πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου⁶ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. 11 Αἰεὶ γὰρ ἡμεῖς, οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. 12 Ὡστε, ὁ μὲν⁷ θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν.

Momentary affliction, eternal glory

13 Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, “Ἐπίστευσα· διὸ ἐλάλησα”, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, 14 εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ⁸ Ἰησοῦ ἐγερεῖ⁹ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν.¹⁰ 15 Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν¹¹ περισσεύσῃ¹² εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

16 Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν¹³—ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἕξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται,¹⁴ ἀλλ' ὁ ἔσωθεν¹⁵ ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα—17 τὸ γὰρ

¹ αὐτοῖς **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B, C [3%] NU

² θεοῦ **ƒ**⁵ P⁴⁶SA, B, C [78%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 του αορατου [22%] CP

³ χριστον ιησουν **ƒ**⁵ B [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶SA, C [3%] NU

⁴ λαμψαι **ƒ**⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || λαμψει P⁴⁶SA, B [1.5%] NU

⁵ ιησου **ƒ**⁵ P⁴⁶SC [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- A, B [0.5%] || ~ χριστου 1 [1%]

⁶ κυριου **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B, C [5%] NU

⁷ μεν **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶(S)A, B, C [4%] NU

⁸ δια **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || συν P⁴⁶SB, C [4%] NU

⁹ εγερει **ƒ**⁵ P⁴⁶SB, C [87%] RP, HF, OC, TR, NU || εξεγερει [13%] CP

¹⁰ υμιν *rell* || ημιν [15%]

¹¹ ευχαριστιαν *rell* || ευχαριστησαν [13%]

¹² περισσευση *rell* || περισσειη [9%] || περισσευσει [10%] || περισσευει [2%]

¹³ εκκακουμεν **ƒ**⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || εγκακουμεν (P⁴⁶)SB [2%] NU

¹⁴ διαφθειρεται **ƒ**⁵ P⁴⁶SB(C) [78%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || φθειρεται [22%]

¹⁵ εσωθεν **ƒ**⁵ [85%] RP, HF, OC, TR || εσω [10%] CP || εσω ημων P⁴⁶SB, C [4%] NU || 1 ημων [1%]

παραυτικά ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, **18** μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

We live by faith

5 Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῆ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν (οἰκίαν ἀχειροποίητον), αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **2** Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες· **3** εἶ γε καὶ ἐνδυσάμενοι¹ οὐ γυμνοὶ εὐρεθισόμεθα. **4** Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκηνεῖ στενάζομεν βαρούμενοι—ἐφ' ᾧ² οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι· ἵνα καταποθῆ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

5 Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο Θεός, ὁ καὶ³ δούς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος. **6** Θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου **7**—διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἶδους—**8** θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. **9** Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα (εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες) εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. **10** Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται⁴ ἕκαστος τὰ διὰ⁵ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν.⁶ **11** Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν.

Why Christ died

Θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. **12** Οὐ γὰρ⁷ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ⁸ ἀφορ-

¹ ἐνδυσάμενοι **f**⁵ P⁴⁶ NB,C [99%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐκδυσάμενοι D, NU || ἐκλυσάμενοι [0.5%]

² ἐφ ᾧ **f**⁵ NB,C [95%] RP, HF, OC, CP, NU || ἐπειδὴ [5%] TR (Just for the record, **f**⁵ has ᾧ [no aspiration]—since the ἐφ indicates that the following vowel is aspirated, they were just saving ink, avoiding the redundancy.)

³ καὶ **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ NB,C [3%] NU

⁴ κομίσῃται *reII* || κομίσῃτε [7%] CP || ἐκομίσῃται **N** || κομησῃται [15%]

⁵ διὰ *reII* || ἰδία P⁴⁶ CP

⁶ κακὸν **f**⁵ P⁴⁶ B (94.2%) RP, HF, OC, TR, CP || φαυλον **NC**, 048 (4.7%) NU || four other variants (1.2%)

⁷ γὰρ **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ NB,C [3%] NU

⁸ ἀλλὰ *reII* || ἀλλ [15%] CP

μὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος¹ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους² καὶ οὐ³ καρδίᾳ.

13 Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, Θεῶ· εἴτε σωφρονούμεν, ὑμῖν. 14 Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο: ὅτι εἰ⁴ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· 15 καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ παντῶν⁵ ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.

We are Christ's ambassadors

16 Ὡστε, ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα—εἰ δὲ⁶ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλά⁷ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν— 17 ὥστε, εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ, γέγονεν καινὰ τὰ πάντα!⁸ 18 Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ⁹ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, 19 ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσω¹⁰ ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος¹¹ ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς.

20 Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ: Καταλλάγητε τῷ Θεῷ! 21 Τὸν γὰρ¹² μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα¹³ δικαιοσύνη Θεοῦ¹⁴ ἐν αὐτῷ. 1 Συνεργοῦντες δὲ καὶ¹⁵ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δεῖξασθαι ὑμᾶς, 2 λέγει γάρ: “Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι”. Ἴδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος· ἰδοὺ, νῦν ἡμέρα σωτηρίας!

¹ καυχήματος *rell* || καυχίσεως CP

² καυχωμένους *rell* || καυχομένους [17%]

³ οὐ **F**⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || οὐκ [1%] || μὴ ἐν P⁴⁶SB [4%] NU

⁴ εἰ **F**⁵ C [50%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SB [50%] NU (OC has small print.)

⁵ παντῶν **F**⁵ [35%] || αὐτῶν P⁴⁶SB, C [55%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || αὐτῶν 1 [10%]

⁶ δε **F**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SB [2%] NU

⁷ ἀλλὰ *rell* || 1 καὶ CP

⁸ καινὰ τὰ πάντα **F**⁵ (56.3%) RP, HF, OC, TR || ~ 231 (40.6%) CP || 1 P⁴⁶SB, C, 048 (2.3%) NU || five other readings (0.8%)

⁹ ἰησοῦ **F**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SB, C [3%] NU

¹⁰ καταλλάσσω *rell* || καταλασσῶν **S** [20%] || καταλασσῶν [1%] || καταλλάσσω [1%] || καταλασσῶν [1%]

¹¹ θέμενος **F**⁵ [45%] CP || 1 ἐν P⁴⁶SB, C [55%] RP, HF, OC, TR, NU

¹² γὰρ **F**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SB, C [3%] NU

¹³ γενώμεθα **F**⁵ P⁴⁶SB, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU || γινώμεθα [5%] TR || γενόμεθα [10%]

¹⁴ δικαιοσύνη Θεοῦ *rell* || ~ 21 [11%]

¹⁵ καὶ *rell* || --- [16%]

What it costs to be Christ's ambassadors

(3 μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῆ ἡ διακονία· 4 ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες¹ ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ—ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, 5 ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις· 6 ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, 7 ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει Θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· 8 διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, 9 ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι· 10 ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες!)

an aside

11 Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέωγεν πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. 12 Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχχοις ὑμῶν. 13 Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν (ὡς τέκνοις λέγω), πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.

Separation is a 'must'

14 Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομία? Τίς δὲ² κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος? 15 Τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ³ πρὸς Βελιάρ?⁴ ἢ τίς μερίς πιστῷ μετὰ ἀπίστου? 16 Τίς δὲ συγκατάθεσις ναῶ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων? Ὑμεῖς⁵ γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστε⁶ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς ὅτι: “Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι⁷ λαός.” 17 Διὸ “Ἐξέλθετε⁸ ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε”, λέγει Κύριος, “καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε· κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς.” 18 Καὶ, “Ἔσομαι ὑμῖν εἰς Πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ⁹ μοι εἰς υἱὸς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ.”

7

1 Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρῶς ἑαυτοὺς

¹ συνιστῶντες **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || συνισταντες P⁴⁶ **NC** [2%] NU || συνιστανοντες B [2%] || συνιστοντες [1%]

² τις δε **f**⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ η 1 P⁴⁶ **NB, C** [7%] NU

³ χριστῷ **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || χριστου P⁴⁶ **NB, C** [2%] NU

⁴ βελιαρ *rell* || βελιαν [15%] || βελιαλ OC, CP

⁵ υμεις **f**⁵ P⁴⁶ **C** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ημεις **NB** [4%] NU

⁶ εστε **f**⁵ P⁴⁶ **C** [93%] RP, HF, OC, TR, CP || εσμεν **NB** [4%] NU || εσται [3%]

⁷ μοι **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || μου P⁴⁶ **NB, C** [2%] NU

⁸ εξελθετε **f**⁵ [95%] RP, HF, TR, CP || εξελθατε P⁴⁶ **B, C** [5%] OC, NU || εξελθαι **N**

⁹ εσεσθε *rell* || εσεσθαι [11%]

ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην¹ ἐν φόβῳ Θεοῦ.

Titus, and the first letter

Introduction

2 Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. 3 Οὐ πρὸς κατάκρισιν² λέγω, προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε, εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. 4 Πολλή μοι παρηρησία πρὸς ὑμᾶς· πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. Πεπλήρωμαι τῆ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῆ χαρᾶ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.

Enter Titus

5 Καὶ γὰρ, ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἢ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι—ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. 6 Ἄλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς, ὁ Θεὸς,³ ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου· 7 οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ἢ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων⁴ ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με⁵ μάλλον χαρῆναι.

The effect of the first letter

8 Ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι (εἰ καὶ μετεμελόμην), βλέπω γὰρ⁶ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκεῖνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. 9 Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. Ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. 10 Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται,⁷ ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται.⁸

11 Ἴδου γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς,⁹ πόσῃν κατεριγασατο¹⁰ ὑμῖν σπουδῆν—ἀλλὰ ἀπολογία, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ

¹ ἀγιωσύνην *rell* || ἀγιωσύνην [11%] || ἀγιωσύνης P⁴⁶

² οὐ πρὸς κατάκρισιν **f⁵⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 P⁴⁶ NB, C [3%] NU

³ ὁ θεὸς *rell* || --- CP

⁴ ἀναγγέλλων *rell* || ἀναγγέλων [6%] CP

⁵ με *rell* || --- [12%]

⁶ γὰρ **f⁵⁵** NC [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- (P⁴⁶) B [0.5%]

⁷ κατεργάζεται **f⁵⁵** [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || εργαζεται P⁴⁶ NB, C [1.5%] NU

⁸ ἡ δε του κοσμου λυπη θανατον κατεργάζεται *rell* || --- [14%] CP (A clear case of homoioteleuton.)

⁹ υμας **f⁵⁵** [86%] RP, HF, OC, TR, CP || ημας [12%] || --- P⁴⁶ NB, C [2%] NU

¹⁰ κατεριγασατο *rell* || 1 εν C [18%] CP

φόβον, ἀλλ¹ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ² ἐκδίκησιν! Ἐν παντὶ συνηστήσατε ἑαυτοὺς ἄγνους εἶναι ἐν³ τῷ πράγματι. 12 Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἶνεκεν⁴ τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἶνεκεν⁵ τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ⁶ εἶνεκεν⁶ τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν⁷ πρὸς ὑμᾶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 13 Διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα.

Titus again

Ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ⁸ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. 14 Ὅτι εἶ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατησχύνθη, ἀλλ⁹ ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλάλησαμεν ὑμῖν, οὕτως καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἢ ἐπὶ Τίτου ἀλήθεια ἐγενήθη. 15 Καὶ, τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστίν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. 16 Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

The collection for the church in Jerusalem

The Macedonian example

8 Γνωρίζομεν⁹ δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, 2 ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἢ περισσεῖα τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεῖα αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον¹⁰ τῆς ἀπλότητος αὐτῶν. 3 Ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ¹¹ δύναμιν, αὐθαίρετοι, 4 μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους δέξασθαι ἡμᾶς¹² 5—καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ⁹ ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ Κυρίῳ (καὶ ἡμῖν, διὰ θελήματος Θεοῦ),

¹ ἀλλ **ƒ**⁵ [27%] || ἀλλα P⁴⁶NA,B,C [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

² ἀλλ **ƒ**⁵ [50%] TR || ἀλλα P⁴⁶NA,B,C [50%] RP, HF, OC, CP, NU

³ ἐν **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NB,C [4%] NU

⁴ εἶνεκεν **ƒ**⁵ [65%] RP, HF, OC, TR, CP || ενεκεν NB,C [35%] NU

⁵ εἶνεκεν **ƒ**⁵ [65%] RP, HF, OC, TR, CP || ενεκεν NB,C [35%] NU

⁶ εἶνεκεν **ƒ**⁵ [65%] RP, HF, OC, TR || ενεκεν P⁴⁶NB,C [35%] CP, NU

⁷ ἡμῶν *re*ll || υμῶν N [14%]

⁸ τη παρακλησει υμων περισσοτερωσ δε **ƒ**⁵ [75%] TR || 1234 [2%] || ~ 12534 [2%] || ~ 51234 [17%] RP, HF, OC, CP || ~ 512 ημων 4 NB(C) [3%] NU || 12 ημων 4 P⁴⁶

⁹ γνωριζομεν *re*ll || γνωριζω [23%] OC || γνωριζομεν [2%]

¹⁰ τον πλουτον **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || το πλουτος P⁴⁶NB,C [2%] NU

¹¹ υπερ **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || παρα NB,C [2%] NU

¹² δεξασθαι ημασ **ƒ**⁵ [30%] CP, TR || --- P⁴⁶NB,C [70%] RP, HF, OC, NU

6 εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέση¹ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. 7 Ἄλλ’ ὡσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε—πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν² ἀγάπῃ—ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.

Christ's example

8 Οὐ κατ’ ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. 9 Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι’ ἡμᾶς³ ἐπτώχευσεν, πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. 10 Καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι (τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρουσι): 11 νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε—ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι—ἐκ τοῦ ἔχειν 12 (εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν⁴ ἔχη⁵ τις,⁶ εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ⁷ οὐκ ἔχει). 13 Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ⁸ θλιψίς, 14 ἀλλ’ ἐξ ἰσότητος—ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα—ὅπως γένηται ἰσότης· 15 καθὼς γέγραπται: “Ὁ⁹ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασεν, καὶ ὁ¹⁰ τὸ ὀλίγον οὐκ ἡλαττόνησεν.”

When handling money, avoid criticism

16 Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ διδόντι¹¹ τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· 17 ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν πρὸς ὑμᾶς. 18 Συνεπέμψαμεν δὲ μετ’ αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν οὗ ὁ¹² ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· 19 οὐ μόνον δέ—ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεῖς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος

¹ ἐπιτελεση *rell* || ἐπιτελεσει [24%]

² ὑμων ἐν ἡμῖν **ƒ**⁵ **NC** [90%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἡμων ἐν ὑμῖν (**P**⁴⁶)**B** [7%] **NU** || 12 ὑμῖν [1.5%] || two other variants

³ ἡμας **ƒ**⁵ **C** [40%] || ὑμας **P**⁴⁶ **SB** [60%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU**

⁴ καθὸ ἐαν **ƒ**⁵ **B, C** [30%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** || καθὸ ἀν **Σ** [3%] || καθὸ ἐαν [58%] || καθὸ ἀν [9%]

⁵ ἐχη *rell* || ἐχει [13%]

⁶ τις **ƒ**⁵ [90%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **SB, C** [10%] **NU**

⁷ καθὸ *rell* || καθὸ ὀ [58%] [The meaning would appear to be virtually the same.]

⁸ δε **ƒ**⁵ [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **SB, C** [2%] **NU**

⁹ ο *rell* || ω [1%] **CP**

¹⁰ ο *rell* || ω [1%] **CP** || --- [39%]

¹¹ διδοντι **ƒ**⁵ **SB(C)I** [65%] **RP, HF, OC, TR, CP** || δοντι **P**⁴⁶ [34%] **NU** || διδουντι [1%]

¹² ο *rell* || --- [1%] **CP**

ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ¹ τοῦ Κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ἡμῶν,² **20** στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς³ μωμήσῃται ἐν τῇ ἀδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν· **21** προνοούμενοι⁴ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. **22** Συνεπέψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλαῖς σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς.⁵ **23** Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. **24** Τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν (καὶ ἡμῶν καυχῆσεως ὑπὲρ ὑμῶν) εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε⁶ εἰς⁷ πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

A little precaution

9 Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους, περισσὸν μοί ἐστιν τὸ γράφειν ὑμῖν· **2** οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀγαθία παρεσκευάσται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ⁸ ἐξ⁹ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισεν τοὺς πλείονας. **3** Ἐπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι¹⁰ ἦτε **4**—μή πως, ἐὰν ἔλθωσιν σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, κατατρυφῶμεν ἡμεῖς (ἵνα μὴ λέγωμεν¹¹ ὑμεῖς!) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχῆσεως.¹² **5** Ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσιν τὴν προκατηγγελημένην¹³ εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἐτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς¹⁴ πλεονεξίαν.

¹ αὐτου **f**⁵⁵ **Σ** [92%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- B, C [5%] || αὐτην [3%] || P⁴⁶ has a long omission

² ἡμων **f**⁵⁵ **ΣB, C** [94%] RP, HF, OC, NU || ὑμων [6%] CP, TR || P⁴⁶ has a long omission

³ ἡμας *rell* || ὑμας [15%]

⁴ προνοουμειοι **f**⁵⁵ (85.1%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 γαρ C (5.5%) || προνοουμειν γαρ P⁴⁶ **ΣB** (8.7%) NU || προνοουμειν (0.7%)

⁵ ὑμας *rell* || ἡμας [14%]

⁶ ενδειξασθε **f**⁵⁵ C [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ενδεικνυμειοι B [1%] NU || ενδειξασθαι (**Σ**) [1.5%]

⁷ εις **f**⁵⁵ **ΣB, C** [95%] RP, HF, OC, CP, NU || και 1 [5%] TR

⁸ ο **f**⁵⁵ C [99%] RP, HF, OC, TR, CP || το P⁴⁶ **ΣB** [1%] NU

⁹ εξ **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **ΣB, C** [3%] NU

¹⁰ παρεσκευασμειοι *rell* || παρασκευασμειοι [20%] || παρασκευασαμειοι [3%]

¹¹ λεγωμειν **f**⁵⁵ **ΣB** [93%] RP, HF, OC, TR, CP || λεγω P⁴⁶ C [1%] NU || λεγομειν [2%] || omit whole clause [4%] [homoioteleuton]

¹² της καυχησεως **f**⁵⁵ (96.3%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **ΣB, C** (3.7%) NU

¹³ προκατηγγελημεινην **f**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || προεπηγγελημεινην P⁴⁶ **ΣB, C** [3%] NU || κατηγγελημεινην [1%]

¹⁴ ως **f**⁵⁵ P⁴⁶ **ΣB, C** [95%] RP, HF, OC, CP, NU || ωσπερ [4%] TR || --- [1%]

Kingdom economics

6 Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. 7 Ἐκαστος καθὼς προαιρεῖται¹ τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός. 8 Δυνατὸς² δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. 9 καθὼς γέγραπται: “Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.”

10 Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα³ τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρώσιν χορηγήσαι,⁴ καὶ πληθύναι⁵ τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσαι⁶ τὰ γενήματα⁷ τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. 11 ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ. 12 Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας⁸ ταύτης οὐ μόνον ἐστὶν προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ. 13—διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας—14 καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν.

15 Χάρις δὲ⁹ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεῇ!

Paul's defense of his apostolic authority

Weapons of spiritual warfare

10 Αὐτὸς δὲ ἐγώ, Παῦλος, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος¹⁰ καὶ ἐπιεικειᾶς τοῦ Χριστοῦ (ὅς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὸν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς). 2 Δέομαι δὲ, τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει ἧ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινὰς τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα

¹ προαιρεῖται **f**⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || προηρηται **SB, C** [1%] NU || προειρηται [2%] || four other variants [2%]

² δυνατος **f**⁸⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || δυνατει **P**⁴⁶ **SB, C** [2%] NU

³ σπερμα **f**⁸⁵ **NC** [99%] RP, HF, OC, TR, CP || σπορον **P**⁴⁶ **B** [1%] NU

⁴ χορηγησαι **f**⁸⁵ (95%) RP, HF, OC, TR, CP || χορηγησει **P**⁴⁶ **SB, C, 048** (5%) NU

⁵ πληθυναι **f**⁸⁵ (95.5%) RP, HF, OC, TR, CP || πληθυνει **P**⁴⁶ **SB, 048** (4.5%) NU || πληθυνη **C**

⁶ αυξησαι **f**⁸⁵ **P**⁴⁶ (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP || αυξησει **SB, C, 048** (4.2%) NU

⁷ γεννηματα **f**⁸⁵ **P**⁴⁶ **SB, C** [94%] RP, HF, OC, CP, NU || γεννηματα [6%] TR

⁸ λειτουργιας *teff* || λειτουργιας **C** [2%] CP

⁹ δε **f**⁸⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **SB, C** [2%] NU

¹⁰ πραοτητα **f**⁸⁵ **C** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτητα **SB** [2%] NU

περιπατούντας. 3 Ἐν σαρκί γὰρ περιπατούντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα, 4 τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας¹ ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων: 5 λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· 6 καὶ ἐν ἐτοιμῷ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.

Paul is criticized

7 Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε? Εἴ τις πέποιθεν ἐαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ’² ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ.³ 8 Ἐάν τε⁴ γὰρ καὶ⁵ περισσώτερόν τι καυχῆσωμαι⁶ περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν (ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν⁷ εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν), οὐκ αἰσχυρθήσομαι, 9 ἵνα⁸ μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. 10 Ὅτι, “Αἱ μὲν ἐπιστολαί”,⁹ φησὶν, “βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία¹⁰ τοῦ σώματος ἀσθενῆς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος.” 11 Τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἰοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι’ ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.

Proper limits for boasting

12 Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρίναι ἢ συγκρίναι ἑαυτοῦς τισιν τῶν ἑαυτοῦς συνιστανόντων· ἀλλὰ¹¹ αὐτοὶ, ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοῦς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν.¹² 13 Ἡμεῖς δὲ οὐχί¹³ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. 14 Οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς ὑπερεκτείνομεν ἑαυτοῦς, ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· 15 οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν

¹ στρατείας **ƒ**⁵ P⁴⁶ [77%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || στρατίας **SB, C** [23%]

² ἀφ **ƒ**⁵ C [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐφ P⁴⁶ **SB** [7%] NU

³ χριστου **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ (**S**) **B, C** [5%] NU

⁴ τε **ƒ**⁵ **S** [96%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ **B, C** [4%]

⁵ καὶ **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **SB, C** [4%] NU

⁶ καυχησωμαι *rell* || καυχησομαι [15%]

⁷ ἡμιν **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ἡμων [2%] || --- P⁴⁶ **SB, C** [2%] NU

⁸ ἵνα *rell* || 1 δε [7%] CP

⁹ μεν επιστολαι **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P^{46v} **SB** [2%] NU

¹⁰ παρουσία *rell* || παρησια CP

¹¹ ἀλλα *rell* || ἀλλ [17%]

¹² συνιοουσιν **ƒ**⁵ (92.3%) RP, HF, OC, TR, CP || συνιωσιν (1.8%) || συνιασιν P⁴⁶ (4.7%) NU || συνισασιν **S** (0.5%) || συνειασιν **B** || --- (0.5%)

¹³ ουχι **ƒ**⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP || ουκ P⁴⁶ **SB** [15%] NU

ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ¹ ἔχοντες, ἀύξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσεΐαν, **16** εἰς τὰ ὑπερέκεινα² ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι (οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἔτοιμα καυχῆσασθαι).

17 “Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.” **18** Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν,³ ἐκεῖνός ἐστιν δόκιμος, ἀλλ’⁴ ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν.

A godly jealousy

11 Ὅφελον⁵ ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνη⁶ ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. **2** Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλω,⁷ ἡρμოსάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνὴν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. **3** Φοβοῦμαι δὲ μή πως, ὡς ὁ ὄφις Εὐὰν ἐξηπάτησεν⁸ ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῆ⁹ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος¹⁰ τῆς εἰς τὸν Χριστόν. **4** Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε.¹¹

Paul ministered without charge

5 Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκένοι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. **6** Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ’ οὐ τῇ γνώσει—ἀλλ’ ἐν παντὶ φανερωθέντες¹² ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. **7** Ἡ ἀμαρτίαν ἐποίησα ἑαυτὸν¹³ ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν? **8** Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν, **9** καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεῖς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός.¹⁴ τὸ

¹ δε *rell* || --- [25%]

² υπερεκεινα *rell* || υπερεπεκεινα [5%] CP

³ συνιστων **f**⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || συνιστανων P⁴⁶ NB [5%] NU

⁴ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶ B, NU

⁵ οφελον *rell* || ωφελον [25%]

⁶ τη αφροσυνη **f**⁸⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || τι αφροσυνης P⁴⁶ NB [2%] NU || τι 2 [3%] || three other variants [1%]

⁷ θεου ζηλω **f**⁸⁵ NB [95%] RP, HF, OC, TR, NU || ~ 21 [5%] CP

⁸ ευαν εξηπατησεν **f**⁸⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 (NB) [6%] NU

⁹ ουτως φθαρη **f**^{85pt} (62.8%) RP, CP || ουτω 2 **f**^{85pt} (24.2%) HF, OC, TR || 1 φθαρει (8.9%) || ουτω φθαρει (2.2%) || 2 P⁴⁶ NB (2%) NU (Note that the final *sigma* was by no means always dropped before a consonant.)

¹⁰ απλοτητος **f**⁸⁵ (95%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 και της αγνοτητος P⁴⁶ NB (5%) [NU]

¹¹ ηνειχεσθε **f**⁸⁵ [53%] RP, TR || ανειχεσθε N [41%] HF, OC, CP || ανεχεσθε P⁴⁶ B [1%] NU || ανειχεσθαι [4%] || five other variants [1%]

¹² φανερωθεντες **f**⁸⁵ (95.5%) RP, HF, OC, TR, CP || φανερωσαντες NB (3.9%) NU || two other variants (0.5%) || part of a longer omission P⁴⁶

¹³ εαυτον **f**⁸⁵ [22%] CP || εμαυτον P⁴⁶ NB, C [78%] RP, HF, OC, TR, NU

¹⁴ ουδενος **f**⁸⁵ P⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ουθενος NB [3%] NU

γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν¹ οἱ ἀδελφοί, ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας. Καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν² ἐτήρησα, καὶ τηρήσω.

Exposing deceivers

10 Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ: ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασιν τῆς Ἀχαΐας. 11 Διὰ τί? Ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς? Ὁ Θεὸς οἶδεν! 12 Ὁ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὐρεθῶσιν καθὼς καὶ ἡμεῖς. 13 Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. 14 Καὶ οὐ θαυμαστόν,³ αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασηματιζέται εἰς ἄγγελον φωτός. 15 Οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασηματιζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

A little 'necessary' boasting

16 Πάλιν λέγω, μὴ τίς με δόξη ἄφρονα εἶναι. Εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δεξασθῆ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι⁴ καυχῆσωμαι. 17 Ὁ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον,⁵ ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνη, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. 18 Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν⁶ σάρκα, κἀγὼ καυχῆσωμαι 19 (ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες!). 20 Ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον⁷ δαίρει⁸ 21 Κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἡσθησάμεν.⁹

Ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ (ἐν ἀφροσύνη λέγω), τολμῶ κἀγώ. 22 Ἐβραῖοί εἰσιν? Κἀγώ. Ἰσραηλῖταί εἰσιν? Κἀγώ. Σπέρμα Ἀβραάμ¹⁰ εἰσιν? Κἀγώ. 23 Διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν? (παραφρονῶν λαλῶ) Ὑπὲρ ἐγώ: ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως,¹¹ ἐν

¹ προσανεπλήρωσαν *rell* || προσανεπλήρωσαν CP

² ὑμιν ἐμαυτον **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 (P⁴⁶)**SB** [3%] NU || 2 [1%]

³ θαυμαστον **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || θαυμα P⁴⁶**SB** [4%] NU

⁴ κἀγὼ μικρον τι **ƒ**⁵ P⁴⁶**SB** [90%] RP, HF, OC, CP, NU || ~ 231 [7%] TR || ~ 132 [3%]

⁵ λαλῶ κατὰ κυριον **ƒ**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 P⁴⁶**SB** [6%] NU

⁶ τὴν **ƒ**⁵ B [82%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶**S** [18%] NU

⁷ ὑμας εἰς πρόσωπον **ƒ**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 P⁴⁶**SB**, I [6%] NU

⁸ δαίρει **ƒ**⁵ [40%] CP || δερει P⁴⁶(**S**)**B** [60%] RP, HF, OC, TR, NU

⁹ ἡσθησάμεν **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ἡσθηνηκάμεν P⁴⁶**SB** [2%] NU

¹⁰ ἄβρααμ **ƒ**⁵ [40%] || ἄβρααμ [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹¹ ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως **ƒ**⁵ (95.7%) RP, HF, OC, TR, CP ||

~ 456123 P⁴⁶**B** (2.2%) NU || ~ 126453 **S** (0.5%) || long omissions (1.5%) || one other variant

θανάτοις πολλάκις 24—ὕπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα¹ παρὰ μίαν ἔλαβον· 25 τρὶς ἐρραβδίσθη·² ἅπαξ ἐλιθάσθη· τρὶς ἐναυάγησα (νυχθημερὸν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα)—26 ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἔθνων, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσει, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· 27 ἐν³ κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι— 28 χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἢ ἐπισύστασις⁴ μου⁵ ἢ καθ’ ἡμέραν,⁶ ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. 29 Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ? Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι?

When I am weak, then I am strong

30 Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. 31 Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου⁷ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁸ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. 32 Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα⁹ τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν,¹⁰ πιάσαι με θέλων·¹¹ 33 καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθη διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

A visit to the third heaven

12 Καυχᾶσθαι δὴ¹² οὐ συμφέρει μοι.¹³ Ἐλεύσομαι γὰρ¹⁴ εἰς ὄπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου. 2 Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων—εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν—ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. 3 Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον—εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς¹⁵ τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ

¹ τεσσαρακοντα **f**⁸⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP || τεσσερακοντα P⁴⁶ NB [1%] NU

² ερραβδισθη **f**⁸⁵ [45%] OC || εραβδισθη [55%] RP, HF, TR, CP, NU

³ εν **f**⁸⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ NB [2%] NU

⁴ επισυστασις **f**⁸⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP || επιστασις P⁴⁶ NB [3%] NU || υποστασις [10%]

⁵ μου **f**⁸⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || μοι P⁴⁶ NB [2%] NU

⁶ καθ’ ημεραν *rell* || καθημεραν **f**⁸⁵ [20%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing.)

⁷ κυριου **f**⁸⁵ P⁴⁶ NB [60%] RP, HF, CP, NU || ἡμων [40%] OC, TR

⁸ χριστου **f**⁸⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NB [4%] NU

⁹ αρετα *rell* || ἀρετα NU

¹⁰ δαμασκηνων πολιν **f**⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 NB [3%] NU

¹¹ θελων **f**⁸⁵ N [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- B [0.5%] NU

¹² δη **f**⁸⁵ [62%] RP, HF, OC, TR, CP || δει P⁴⁶ B [37%] NU || δε N [1%]

¹³ συμφερει μοι **f**⁸⁵ (96.5%) RP, HF, OC, TR, CP || συμφερον μεν P⁴⁶ NB (2.3%) NU || συμφερον 2 (0.5%) || three other variants (0.7%)

¹⁴ γαρ **f**⁸⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || δε P⁴⁶ N [2%] NU || δε και B

¹⁵ εκτος **f**⁸⁵ N [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP || χωρις P⁴⁶ B [0.5%] NU

Θεὸς οἶδεν—4 ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. 5 Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχῆσομαι, ὑπὲρ δὲ ἔμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου.¹ 6 Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχῆσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ ἀκούει τι² ἐξ ἐμοῦ.

The 'thorn in the flesh'

7 Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων,³ ἵνα μὴ υπεραίρωμαι,⁴ ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν⁵ ἵνα με κολαφίζῃ—ἵνα μὴ υπεραίρωμαι. 8 Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα ἵνα ἀποστῆ ἀπ' ἐμοῦ. 9 Καὶ εἴρηκέν μοι, “Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμίς μου⁶ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.”⁷ Ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ⁸ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. 10 Διὸ, εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὑβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν⁹ στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ. Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.

Apostolic signs were produced

11 Γέγονα ἄφρων καυχώμενος¹⁰ ὑμεῖς με ἠναγκάσατε! Ἐγὼ γὰρ ὄφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι, οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. 12 Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατεργάσθη¹¹ ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημεῖοις¹² καὶ τέρασιν καὶ δυνάμεσιν. 13 Τί γὰρ ἐστὶν ὃ ἠττήθητε,¹³ ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν? Χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην.

¹ μου **ƒ**⁵ **Σ** [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶B [1.5%] NU

² τι **ƒ**⁵ P⁴⁶ [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **Σ**, I [2%]

³ ἀποκαλύψεων **ƒ**⁵ P⁴⁶ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 διο **Σ**, A, B [2%] NU

⁴ υπεραίρωμαι **ƒ**⁵ **Σ** [50%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || υπεραίρομεν P⁴⁶ [44%] || υπεραίρωμαι [4%] || υπερερῶμαι A, B [2%] || two other variants

⁵ σαταν **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || σατανα P⁴⁶ **Σ**, A, B [2%] NU

⁶ μου **ƒ**⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **Σ**, A, B [1.5%] NU

⁷ τελειοῦται **ƒ**⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || τελειται **Σ** B [1%] NU || τελειτε A [0.5%]

⁸ επισκηνώσει *rell* || επισκηνώσει [18%] || two other variants

⁹ ἐν **ƒ**⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP || καὶ P⁴⁶ **Σ** B [1.5%] NU || καὶ I [0.5%]

¹⁰ καυχώμενος **ƒ**⁵ (83.9%) RP, HF, OC, TR, CP || καυχόμενος (5.7%) || --- P⁴⁶ **Σ**, A, B (10.4%) NU

¹¹ κατεργάσθη *rell* || κατεργασται CP

¹² ἐν σημεῖοις **ƒ**⁵ (92%) RP, HF, OC, TR, CP || 2 τε P⁴⁶ **Σ** (B) (4.5%) NU || 2 A (2.3%) || καὶ 12 (0.5%) || καὶ 2 (0.5%) || one other variant

¹³ ἠττήθητε **ƒ**⁵ A [85%] RP, HF, OC, TR, CP || ἠτηθητε [13%] || ἠσσωθητε P⁴⁶ **Σ** B [1%] NU || four other variants [1%]

Still not burdening

14 Ἴδου, τρίτον¹ ἐτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω² ὑμῶν.³ Οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ’⁴ ὑμᾶς—οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν θησαυρίζειν, ἀλλ’⁵ οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. 15 Ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ⁶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν,⁷ ἦττον⁸ ἀγαπῶμαι. 16 “Ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ’⁹ ὑπάρχων πανοῦργος, δόλω ὑμᾶς ἔλαβον.” 17 Μή τινα ὦν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι’ αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς? 18 Παρεκάλεσα Τίτον καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν—μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος? Οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν, οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν?

A little veiled threatening

19 Πάλιν¹⁰ δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα? Κατενώπιον τοῦ¹¹ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ, λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. 20 Φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν οὐχ οἴους θέλω εὔρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὔρεθῶ ὑμῖν οἶον οὐ θέλετε—μή πως ἔρις,¹² ζῆλοι,¹³ θυμοί, ἐριθειᾶι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασία—21 μὴ πάλιν ἐλθόντα με¹⁴ ταπεινώσῃ¹⁵ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκῶτων καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελείᾳ ἣ ἔπραξαν.

¹ τρίτον **ƒ**⁸⁵ [75%] RP, HF, OC, TR || 1 τουτου P⁴⁶ SA, B [25%] CP, NU

² καταναρκησω *rell* || καταναρκησα CP

³ ὑμων **ƒ**⁸⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP || ὑμιν [7%] || ὑμας [3.5%] || --- P⁴⁶ SA, B [2.5%] NU

⁴ ἀλλ **ƒ**⁸⁵ [45%] TR || ἀλλα P⁴⁶ SA, B, C [55%] RP, HF, OC, CP, NU

⁵ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶ SA [3%] NU

⁶ καὶ **ƒ**⁸⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B [1.5%] NU || two other variants

⁷ ἀγαπων **ƒ**⁸⁵ P⁴⁶ B [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || ἀγαπω SA [5%]

⁸ ἦττον **ƒ**⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἦσσον P⁴⁶ SA, B [3%] NU

⁹ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶ SA, B [10%] NU

¹⁰ παλιν **ƒ**⁸⁵ (96%) RP, HF, OC, TR, CP || παλαι SA (A)B (3.8%) NU || ου παλαι P⁴⁶ (alone)

¹¹ κατενωπιον του **ƒ**⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || κατεναντι P⁴⁶ SA, B [3%] NU

¹² ερις **ƒ**⁸⁵ P⁴⁶ SA [45%] CP, NU || ερεις B [55%] RP, HF, OC, TR

¹³ ζηλοι **ƒ**⁸⁵ SA [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ζηλος P⁴⁶ A, B [2%] NU

¹⁴ ἐλθοντα με **ƒ**⁸⁵ (97.8%) RP, HF, OC, TR, CP || ἐλθοντος μου P⁴⁶ SA, B (2.2%) NU

¹⁵ ταπεινωση **ƒ**⁸⁵ (46.5%) OC, TR || ταπεινωσει (49.2%) RP, HF, CP || 1 με SA (0.5%) || ταπεινωσει με P⁴⁶ B (3.8%) NU

I will not spare

13

Τρίτον¹ τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. “Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθίησεται πᾶν ῥῆμα.”² Προεῖρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω³ τοῖς προσημαρτηκόσιν καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν: ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι, **3** ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ—ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ³ ἐν ὑμῖν **4** (καὶ γὰρ εἰ⁴ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ). Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενούμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα⁵ σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς.

Examine yourselves

5 Ἐαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· εαυτοὺς δοκιμάζετε. Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε εαυτοὺς ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν?⁶—εἰ μήτι⁷ ἀδόκιμοί ἐστε. **6** Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι.

7 Εὐχόμαι⁸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν·⁹ οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ’ ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιήτε¹⁰ (ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὄμεν). **8** Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ’¹¹ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. **9** Χαίρομεν γὰρ¹² ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ᾗτε. Τοῦτο δὲ¹³ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.¹⁴ **10** Διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι,¹⁵ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκεν μοι ὁ Κύριος,¹⁶ εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

¹ τρίτον **f**⁸⁵ P⁴⁶ SB [85%] RP, HF, OC, TR, NU || ιδου 1 A [15%] CP

² γραφω **f**⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B, I [3%] NU

³ δυνατει *rell* || δυναται [1%] CP || αδυνατει [5%] || δυνατοι [2%] || two other variants

⁴ ει **f**⁸⁵ A [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SB [8%] NU

⁵ ζησομεθα **f**⁸⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || ζησομεν SA, B [4%] NU || ζησομεν [2%] || ζησομεθα [2%] || ζων P⁴⁶

⁶ εστιν **f**⁸⁵ SA [99%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ B [1%] NU

⁷ μητι **f**⁸⁵ P⁴⁶ SA, B [95%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 αρα [5%] CP

⁸ ευχομαι **f**⁸⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP || ευχομεθα P⁴⁶ SA, B [9%] NU

⁹ κακον μηδεν *rell* || ~ 21 [18%]

¹⁰ ποιητε *rell* || ποιειτε N [11%] || ποιειται [2%] || ποιηται [1%]

¹¹ αλλ *rell* || αλλα P⁴⁶ N [1%] NU || omit clause [8%]

¹² γαρ *rell* || --- [15%]

¹³ δε **f**⁸⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B [6%] NU

¹⁴ καταρτισιν *rell* || καταρητισιν [30%] CP

¹⁵ χρησωμαι *rell* || χρησομαι [15%]

¹⁶ εδωκεν μοι ο κυριος **f**⁸⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 3412 P⁴⁶ SA, B [6%] NU

Conclusion

11 Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε· καταρτίζεσθε· παρακαλεῖσθε· τὸ αὐτὸ φρονεῖτε· εἰρηνεύετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς¹ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. 12 Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι.² 13 Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. 14 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν³ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{4,5}

¹ τῆς **f**⁵⁵ [30%] CP || --- P⁴⁶SA,B [70%] RP, HF, OC, TR, NU

² ἀγίῳ φιλήματι **f**⁵⁵ SB [80%] RP, HF, OC, TR, NU || ~ 21 P⁴⁶A [20%] CP

³ ἡμῶν **f**⁵⁵ [40%] || --- P⁴⁶SA,B [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁴ ἀμην **f**⁵⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA,B [8%] NU

⁵ The citation of **f**⁵⁵ is based on twenty-seven MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 444, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1249, 1548, 1637, 1725, 1740, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f**⁵⁵ in 2 Corinthians, as it stands, as were the exemplars of 1865 and 2723. For a book this size the uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Aegean, Patmos, Constantinople, Bucharest, Trikala, Meteora, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Rome, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: 2 Corinthians* [Ed. Reuben Swanson, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005]). For 2 Corinthians Swanson collated 83 MSS, five being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Introduction

Salutation

1 Παῦλος, ἀπόστολος—οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν—**2** καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας: **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, **4** τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ² τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος³ πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, **5** ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Paul is disappointed

6 Θαυμάζω ὅτι οὕτως⁴ ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ,⁵ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον **7**—ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **8** Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἡ Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, εὐαγγελίζεται ὑμῖν⁶ παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω! **9** Ὡς προειρήκαμεν,⁷ καὶ ἄρτι πάλιν λέγω: Εἴ τις ὑμᾶς⁸ εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω!

10 Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἡ τὸν Θεόν? Ἦ ζιτῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν? Εἰ γὰρ⁹ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην.

¹ καὶ κυρίου ἡμῶν **f**⁵ P^{46,51}B [75%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 312 SA [9%] NU || 12 [16%]

² περὶ **f**⁵ P⁴⁶ SA [55%] RP, HF, CP || υπερ P⁵¹B [45%] OC, TR, NU

³ ενεστῶτος αἰῶνος **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2 του 1 P^{46,51} SA, B [2%] NU

⁴ οὕτως **f**^{51/3} P⁵¹ SA, B [65%] RP, HF, CP, NU || οὕτω **f**^{52/3} P⁴⁶ [34%] OC, TR || --- [1%] (I include this for the record, to show that the dropping of final *sigma* before a consonant was by no means automatic, and thus to 'justify' my use of the full form at all points. The percentage at 4:3 and 4:29 is even higher.)

⁵ χριστου **f**⁵ P⁵¹ SA, B [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ [0.5%] || three other variants [2.5%]

⁶ ευαγγελιζεται υμιν **f**⁵ (A) (53.7%) RP, OC, TR, CP [NU] || ~ 21 P⁵¹B (1.5%) || ευαγγελιζεται 2 (43.7%) HF || 1 N (1.2%) (Scattered among the variants, 1.5% of the MSS have ημιν, 4.4% have υμας, 1.3% and A have ευαγγελισηται, 0.3% have ευαγγελισεται, 1% have ευαγγελιζετε, 0.5% have ευαγγελιζετε.)

⁷ προειρηκαμεν *rell* || προειρηκα N [8%] || --- [4%]

⁸ υμας *rell* || υμιν [6%] CP

⁹ γαρ **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B [4%] NU

Paul's credentials

11 Γνωρίζω δὲ¹ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον· 12 οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ² ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως³ Χριστοῦ.

How he was before

13 Ἦκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν· 14 καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας⁴ ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.

Then he was re-cycled

15 Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς⁵—ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ—16 ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ ἵνα εὐαγγελίζωμαι⁶ αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, 17 οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· ἀλλὰ⁷ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.

A new life and ministry

18 Ἐπειτα, μετὰ ἔτη τρία,⁸ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον,⁹ καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. 19 (Ἐτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. 20 Ἄ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι.) 21 Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα¹⁰ τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. 22 Ἦμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας (ταῖς ἐν Χριστῷ) 23—μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν ὅτι “Ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει.” 24 Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν.

¹ δε f⁵ P⁴⁶ NA [97%] RP, HF, OC, TR, CP || γαρ B [1%] NU || --- [2%] || one other variant

² παρὰ rell || παρ P⁴⁶ CP

³ ἀποκαλύψεως f⁵ [30%] || 1 ησου P⁴⁶ 0261 NA, B [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁴ συνηλικιώτας rell || 1 μου CP

⁵ ο θεος f⁵ NA [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ B [1.5%]

⁶ ευαγγελιζομαι f⁵ NA, B [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ευαγγελιζομαι [25%] || ευαγγελισωμαι P⁴⁶ [1%] || two other variants [1%]

⁷ ἀλλὰ rell || ἀλλ [8%] TR

⁸ ετη τρια rell || ~ 21 NA [10%]

⁹ πετρον f⁵ (97.8%) RP, HF, OC, TR, CP || κηφαν P⁴⁶, 51 NA, B (2.2%) NU

¹⁰ κλιματα rell || κληματα A [14%]

How he was recognized by the apostolate

2 Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον. **2** Ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν.—Κατ’ ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. **3** Ἄλλ’ οὐδὲ Τίτος, ὁ σὺν ἐμοί, Ἑλλήν ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι. **4** διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους (οἵτινες παρεισήλθον κατασκοπεῖσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν¹ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωσνται²), **5** οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἵξαμεν³ τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.—**6** Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι (ὁποῖοί ποτε⁴ ἦσαν οὐδὲν μοι διαφέρει· πρόσωπον⁵ Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει⁶)—ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκῶντες οὐδὲν προσανέθεντο, **7** ἀλλὰ τοῦναντίον, ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς **8** (ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ⁷ εἰς τὰ ἔθνη), **9** καὶ γνόντες⁸ τὴν χάριν τὴν δοθεισάν⁹ μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκῶντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβῳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς μὲν¹⁰ εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· **10** μόνον¹¹ τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν,¹² ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Paul has to rebuke Peter

11 Ὅτε δὲ ἦλθεν Πέτρος¹³ εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. **12** Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν·¹⁴ ὅτε δὲ ἦλθον ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν¹⁵ ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. **13** Καὶ συνυπεκρίθη-

¹ εχομεν *re*ll || εχομεν [12%]

² καταδουλωσονται **f**⁵ B,C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || καταδουλωσουσιν **SA, B, C** [1.5%] NU || καταδουλωσωσιν P⁴⁶ [1%] || three other variants

³ ειξαμεν *re*ll || ηξαμεν [12%]

⁴ ποτε *re*ll || τε [1%] CP

⁵ προσωπον **f**⁵ B,C [92%] RP, HF, OC, TR || 1 ο P⁴⁶ **SA** [8%] CP [NU]

⁶ λαμβανει *re*ll || συλλαμβανει CP

⁷ και εμοι **f**⁵ **SA, B** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || καμοι P⁴⁶ **A, C** [8%] || 1 εν 2 [2%]

⁸ γνοντες *re*ll || γωντες [15%]

⁹ δοθεισαν *re*ll || δοθησαν [11%]

¹⁰ μεν **f**⁵ **A, C** [45%] RP || --- **NB** [55%] HF, OC, TR, CP, NU

¹¹ μονον *re*ll || 1 δε [3%] CP

¹² μνημονευωμεν *re*ll || μνημονευομεν [15%]

¹³ πετρος **f**⁵ (92.8%) RP, HF, OC, TR, CP || κηφας **SA, B, C** (6.2%) NU || a long omission (1%)

¹⁴ συνησθιεν *re*ll || συνισθιεν [4.5%] CP || συνησθειον P⁴⁶ [0.5%] || two other variants

¹⁵ αφωριζεν *re*ll || αφοριζεν [17%]

σαν¹ αὐτῷ καὶ² οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ³ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.⁴ **14** Ἄλλ' ὅτε εἶδον⁵ ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ⁶ ἔμπροσθεν πάντων: “Εἰ σὺ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς,⁷ τί⁸ τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν? **15** Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι (καὶ οὐκ ἐξ ἔθνων ἀμαρτωλοί'), **16** εἰδότες⁹ ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι¹⁰ οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου¹¹ πᾶσα σάρξ. **17** Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ εὐρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἀμαρτωλοί, ἄρα Χριστὸς ἀμαρτίας διάκονος? Μὴ γένοιτο!

18 “Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἑμαυτὸν συνίστημι.¹² **19** Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον ἵνα Θεῷ ζῆσω. **20** Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. **21** Οὐκ ἄθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν!”

¹ συνυποκριθησαν *reII* || συνυποκριθησαν CP || two other spellings [3%]

² καὶ **f**⁵⁵ **NA,C** [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NLU] || --- P⁴⁶B [1%]

³ καὶ *reII* || --- CP

⁴ αὐτων τῇ υποκρισει *reII* || ~ 312 [10%]

⁵ εἶδον *reII* || ἰδον A [13%]

⁶ πετρῳ **f**⁵⁵ (94.5%) RP,HF,OC,TR,CP || κηφα P⁴⁶**NA,B,C** (4.6%) NU || a long omission (0.8%)

⁷ ζῆς καὶ οὐκ (οὐχ 4.3%, οὐχι 4.3%) ἰουδαϊκῶς **f**⁵⁵ (86.9%) RP,HF,OC,TR(CP) || 124 (5%) || ~ 2 οὐχι 41 B (1.7%) NU || ~ 2 οὐχ (οὐκ 1.7%) 41 **NA,C** (3.7%) || 1 P⁴⁶ (0.7%) || ~ 341 (0.7%) || ~ 241 (0.3%) || 134 (0.3%) || a long omission (0.8%)

⁸ τί **f**⁵⁵ [93.5%] RP,HF,OC,TR,CP || πως P⁴⁶**NA,B,C** [6.5%] NU

⁹ εἰδοτες **f**⁵⁵ P⁴⁶A [80%] RP,HF,TR,CP || 1 δε **NA,B,C** [10%] OC[NLU] || 1 οὐν [10%] (OC has small print.)

¹⁰ διοτι **f**⁵⁵ C [88%] RP,HF,OC,TR,CP || οτι P⁴⁶**NA,B,I** [4%] NU || --- [8%]

¹¹ οὐ δικαιωθησεται ἐξ ἐργων νομου **f**⁵⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 34512 P⁴⁶**NA,C,I** [4%] NU || ~ 3452 B || three other variants

¹² συνιστημι **f**⁵⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP || συνιστανω P⁴⁶**NA,B,C** [3%] NU || seven other variants, based on the two main ones [7%]

Law or faith

3 Ὡς ἀνόητοι Γαλάται! Τίς ὑμᾶς ἐβάσκηεν¹ τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι,² οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν³ ἐσταυρωμένος? **2** Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν: ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως? **3** Οὕτως ἀνόητοί ἐστε? Ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελείσθε? **4** Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ—εἶ γε καὶ⁴ εἰκῆ? **5** Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως?—**6** καθὼς Ἀβραάμ⁵ ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην'.

7 Γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ⁶ Ἀβραάμ. **8** Προϊδοῦσα δὲ ἡ Γραφή ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ Θεός, προευηγγελίσσατο τῷ Ἀβραάμ ὅτι “Ἐνευλογηθήσονται⁷ ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη”. **9** Ὡστε, οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.

The curse of the law

10 Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν· γέγραπται γάρ,⁸ “Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν⁹ πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά”. **11** “Ὅτι δὲ ἐν¹⁰ νόμῳ οὐδεὶς δικαιούται παρὰ τῷ Θεῷ δῆλον, ὅτι “Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται”. **12** Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' “Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος¹¹ ζήσεται ἐν αὐτοῖς”.

¹ ἐβάσκηεν **f**⁵ [50%] CP || ἐβασκανεν **SA,B,C** [50%] RP, HF, OC, TR, NU (Why would medieval monks revive a classical spelling?)

² τῇ (-τῇ CP) ἀληθεια μὴ πειθεσθαι (πειθεσθε 3.6%) **f**⁵ C (97%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA,B** (3%) NU

³ ἐν ὑμῖν (ἡμῖν 1%) **f**⁵ (90.5%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA,B,C** (9.5%) NU

⁴ καὶ *rell* || --- **P**⁴⁶ CP

⁵ ἄβρααμ **f**⁵ [40%] || ἄβρααμ [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Since collators down through the years have generally not bothered to record breathing marks, the percentages are guesses, but the testimony of **f**⁵ is guaranteed. Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.) [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word, as **f**⁵ does.]

⁶ εἰσιν υἱοὶ **f**⁵ A, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **P**⁴⁶ **SB** [1.5%] NU || 1 οἱ 2 [8.5%]

⁷ ἐνευλογηθησονται **f**⁵ **P**⁴⁶ **SA,B,C** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || εὐλογηθησονται [10%] some TRs

⁸ γὰρ **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 οἱ **SA,B,C** [4%] NU || 1 τῷ **P**⁴⁶

⁹ ἐν **f**⁵ A, C [93%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **SB** [4%] NU || ἐπι [3%]

¹⁰ ἐν *rell* || 1 τῷ [1%] CP

¹¹ ἄνθρωπος **f**⁵ (93.1%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **SA,B,C** (6.6%) NU || long omissions (0.3%)

13 Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρρας τοῦ νόμου, γενόμενος¹ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρρα—γέγραπται γάρ,² “Ἐπικατάρρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου”—14 ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται³ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

The covenant with Abraham

15 Ἀδελφοί:⁴ κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώπου, κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. 16 Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν⁵ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει “καὶ⁶ τοῖς σπέρμασιν”, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ’ ὡς ἐφ’ ἐνός, “καὶ τῷ σπέρματί σου”,⁷ ὅς ἐστιν Χριστός. 17 Τοῦτο δὲ λέγω: διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστὸν⁸ ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα⁹ γεγονῶς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. 18 Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας, τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι’ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ Θεός.

The law was a guardian

19 Τί οὖν ὁ νόμος? Τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα¹⁰ ἐπιγγέλται· διαταγεῖς¹¹ δι’ ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. 20 (Ὁ δὲ μεσίτης ἐνός οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ Θεὸς εἷς ἐστιν.) 21 Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ?¹² Μὴ γένοιτο! Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν¹³ ἡ δικαιοσύνη. 22 Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ Γραφή τὰ¹⁴ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.

¹ γενόμενος *rell* || γινομενος CP

² γεγραπται γαρ **F**⁵ Σ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ οτι 1 **P**⁴⁶ A, B, C [2%] NU

³ γενηται *rell* || γενησεται C [10%] || γενητε [2%]

⁴ αδελφοι *rell* || --- [1%] CP

⁵ ερρεθησαν **F**⁵ Σ A, B, C, I [40%] OC, CP, NU || ερεθησαν [4%] || ερηθησαν [55%] RP, HF, TR || ερηθησαν [1%]

⁶ και *rell* || --- [6%] CP

⁷ σου *rell* || --- CP

⁸ εις χριστον **F**⁵ I, 0176 [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ Σ A, B, C [2.5%] NU

⁹ ετη τετρακοσια και τριακοντα **F**⁵ 0176 [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2341 **P**⁴⁶ Σ A, B, C [7%] NU

¹⁰ ω **F**⁵ **P**⁴⁶ Σ A, B, C [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ο [25%]

¹¹ διαταγεις *rell* || διαταγεισα CP || διαταγης [8%] || διαταγισ [0.5%]

¹² του θεου **F**⁵ Σ A, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **P**⁴⁶ B [alone] || 2 [0.5%]

¹³ αν εκ νομου ην **F**⁵ 0176^v (86.4%) RP, HF, OC, TR || 12 του 34 (1.5%) || ~ 2314 A, C (1.5%) NU || ~ 2341 Σ (4%) || 234 (3.1%) CP || 123 (0.7%) || ~ 231 (1.5%) || ~ εν 314 B (alone) || ~ εν 341 **P**⁴⁶ (alone) || four other readings (1%)

¹⁴ τα *rell* || --- [3%] CP

23 Πρὸ τοῦ δὲ¹ ἔλθειν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι² εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. 24 Ὡστε, ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. 25 Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἔσμεν.

26 Πάντες γὰρ³ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 27 Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε 28—οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ⁴ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ—29 εἰ δὲ ὑμεῖς⁵ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα ἐστὲ καὶ⁶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Sons or slaves

4 Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὧν, 2 ἄλλ⁷ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶν καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. 3 Οὕτως καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν⁸ δεδουλωμένοι. 4 Ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον⁹ ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον,¹⁰ 5 ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υιοθεσίαν ἀπολάβωμεν. 6 Ὅτι¹¹ δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν¹² κρᾶζον,¹³ “Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ”. 7 Ὡστε οὐκέτι εἶ δοῦλος ἀλλ¹⁴ υἱός, εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.¹⁵

¹ δε *rell* || --- [9%] CP || γαρ [3%] || ~ δε του OC

² συγκεκλεισμενοι **f**⁵ C,0176 [97%] RP,HF,OC,TR,CP || συγκελειομενοι P⁴⁶A,B [1%] || συνκλιομενοι S [1%] || συκλειομενοι [1%] NU

³ γαρ *rell* || --- [1%] CP

⁴ ουδε *rell* || ουδ CP || ουτε [7%]

⁵ υμεις *rell* || του CP

⁶ και **f**⁵ [94%] RP,HF,OC,TR || --- S A,B,C [6%] CP,NU

⁷ αλλ **f**⁵ [40%] || αλλα S A,B,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁸ ημεν **f**⁵ A,B,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ημεθα P⁴⁶S [1.5%] NU

⁹ γενομενον **f**⁵ P⁴⁶S A,B,C [71%] RP,HF,OC,TR,NU || γενωμενον [12%] CP || γενομενον [16%] || γενωμενον [1%]

¹⁰ νομον *rell* || νομου [1%] CP

¹¹ οτι *rell* || οτε [4%] CP

¹² υμων **f**⁵ [94%] RP,HF,OC,TR,CP || ημων P⁴⁶S A,B,C [6%] NU || one other variant

¹³ κραζον *rell* || κραζων [15%]

¹⁴ αλλ **f**⁵ [60%] RP,HF,OC,TR || αλλα P⁴⁶S A,B,C [40%] CP,NU

¹⁵ θεου δια χριστου **f**⁵ (74%) RP,HF,OC,TR,CP || 23 (1.3%) || 12 ιησου 3 (14.4%) || 2 ιησου 3 (0.7%) || ~ 21 P⁴⁶S A,B,C (1.5%) NU || --- (0.7%) || μεν 1 συγκληρονομος δε 3 (6.4%) || four other readings (1%)

Paul's concern

8 Ἀλλὰ τότε μὲν, οὐκ εἰδότες Θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει¹ οὖσιν θεοῖς. 9 Νῦν δὲ γνόντες² Θεόν—μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ—πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ πτωχὰ, στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε? 10 Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. 11 Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μὴ πως εἰκὴ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

12 Γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. Οὐδὲν με ἠδίκησατε. 13 Οἶδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. 14 Καὶ τὸν πειρασμὸν μου³ τὸν⁴ ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ'⁵ ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. 15 Τίς⁶ οὖν ἦν⁷ ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν? Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν⁸ ἐδώκατέ μοι. 16 Ὡστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν?

17 Ζηλοῦσιν ὑμᾶς—οὐ καλῶς ἀλλὰ⁹ ἐκκλείσαι¹⁰ ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε.¹¹ 18 Καλὸν δὲ τὸ¹² ζηλοῦσθαι ἐν καλῶ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναι με πρὸς ὑμᾶς.

19 Τεκνία¹³ μου, οὓς πάλιν ὠδίνω ἄχρις¹⁴ οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν 20—ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου· ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

'Hagar' vs 'Sarah'

21 Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε? 22 Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν: ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. 23 Ἀλλ'¹⁵ ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα

¹ μὴ φύσει **f⁵⁵** [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶Σ(A, B)C [5%] NU || 2 [2%]

² γνόντες *rell* || γωντες [10%]

³ μου **f⁵⁵** P⁴⁶C (86.9%) RP, HF, OC, TR, CP || --- (11.4%) || ὑμων ΣA, B (1.7%) NU

⁴ τον **f⁵⁵** C (97.8%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ΣA, B (2.2%) NU

⁵ ἀλλ *rell* || ἀλλα P⁴⁶B [1%] NU

⁶ τίς **f⁵⁵** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || που P⁴⁶ΣA, B, C [4%] NU

⁷ ἦν **f⁵⁵** [86%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ΣA, B, C [14%] NU

⁸ ἂν **f⁵⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ΣA, B, C [2%] NU || two other variants [1%]

⁹ ἀλλα *rell* || ἀλλ C [18%]

¹⁰ ἐκκλείσαι *rell* || ἐκκλησαι [13%] || four other spellings ΣA [3%]

¹¹ ζηλοῦτε **f⁵⁵** ΣA, B, C (85.5%) RP, HF, OC, TR, NU || ζηλουται (8.3%) || ζηλωτε (4.5%) || ζηλωται (0.7%) || five other readings (1.2%) || ζηλουσθε CP

¹² το **f⁵⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- ΣA, B, C [3%] NU

¹³ τεκνια **f⁵⁵** (A)C [99%] RP, HF, OC, TR, CP || τεκνα ΣB [1%] NU

¹⁴ ἀχρις **f⁵⁵** A, C [97.5%] HF, OC, TR, CP || μεχρις ΣB [1.5%] NU || ἀχρι [1%] RP

¹⁵ ἀλλ *rell* || και CP || ἀλλα B

γενέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρως διὰ τῆς¹ ἐπαγγελίας, **24** ἄτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. Αὐταὶ γὰρ εἰσιν² δύο διαθήκαι: μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννώσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ³ **25** (τὸ γὰρ Ἄγαρ⁴ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ⁵ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ,⁶ δουλεύει δὲ⁷ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς)· **26** ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρως ἐστίν, ἥτις ἐστὶν μήτηρ πάντων⁸ ἡμῶν. **27** Γέγραπται γάρ: “Εὐφράνθητι, στείρα, ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μάλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.” **28** Ἡμεῖς⁹ δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ, ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν.¹⁰ **29** Ἄλλ’ ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκεν τὸν κατὰ Πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. **30** Ἄλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή? “Ἐκβαλε¹¹ τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ¹² κληρονομήσῃ¹³ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρως!” **31** Ἄρα,¹⁴ ἀδελφοί, οὐκ ἐσμέν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρως.

Freedom in Christ

5 Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἡ¹⁵ Χριστὸς ἡμᾶς¹⁶ ἠλευθέρωσεν στήκετε,¹⁷ καὶ μὴ πάλιν ζυγῶ δουλείας ἐνέχεσθε.¹⁸ **2** Ἴδε, ἐγὼ, Παῦλος, λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.¹⁹ **3** Μαρτύρομαι²⁰ δὲ πάλιν

¹ δια τῆς **ƒ**⁵ B [88%] RP, HF, OC, TR, CP || δι **P**⁴⁶ SA, C [6%] NU || κατ [6%]

² εἰσιν **ƒ**⁵ P⁴⁶ A, B, C [92%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 αι **Σ** [8%] TR

³ αγαρ **ƒ**⁵ OC, TR, CP || ἀγαρ RP, HF, NU

⁴ γαρ αγαρ **ƒ**⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 **Σ** C (2.5%) || 2 (0.3%) || δε 2 A, B (5%) NU || δε **P**⁴⁶ (alone) || three long omissions [homoioteleuton] (1.7%)

⁵ συστοιχει *rell* || συστουχει [20%] || συνστοιχει **P**⁴⁶ B [0.5%] || six further spellings [3%]

⁶ ἱερουσαλημ **ƒ**⁵ [80%] RP, OC, TR, CP || ἱερουσαλημ [20%] HF, NU (Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.)

⁷ δε **ƒ**⁵ [61%] RP, HF, OC, TR, CP || γαρ **P**⁴⁶ SA, B, C [4%] NU || νυν [35%]

⁸ παντων **ƒ**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ SB, C [3%] NU

⁹ ημεις **ƒ**⁵ SA, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP || υμεις **P**⁴⁶ B [8%] NU

¹⁰ εσμεν **ƒ**⁵ SA, C [94%] RP, HF, OC, TR, CP || εστε **P**⁴⁶ B [6%] NU

¹¹ εκβαλε *rell* || εκβαλλε [1%] CP || εκβαλαι [1%]

¹² γαρ μη *rell* || ~ 21 [2%] OC || 1 **P**⁴⁶ [2%]

¹³ κληρονομηση **ƒ**⁵ A, C [80%] RP, HF, TR || κληρονομησει **P**⁴⁶ SB [20%] OC, CP, NU

¹⁴ αρα **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || διο **Σ** B [2%] NU || ημεις δε A, C [1%] || --- [1%] || one other variant

¹⁵ ουν η **ƒ**⁵ (80%) RP, HF, OC, TR || 1 (5.4%) || 2 (3.5%) || --- SA, B, C (6.3%) NU || 12 δ (2.3%) CP || 1 δ (2.1%) || 2 δ (0.3%)

¹⁶ χριστος ημας **ƒ**⁵ C (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 SA, B (2.3%) NU || 1 υμας (7.6%) || 1 (0.5%)

¹⁷ στηκετε **ƒ**⁵ (91.9%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 ουν SA, B, C (6.9%) NU || στητε (0.2%) || στητε ουν (0.3%) || στηκεται ουν (0.7%)

¹⁸ ενεχεσθε *rell* || ανεχεσθε [10%] || ενεχεσθαι A [4.5%] || ανεχεσθαι [0.3%]

¹⁹ ωφελησει *rell* || οφελησει [4%] CP || ωφεληση [4%]

²⁰ μαρτυρομαι *rell* || μαρτυρωμαι [11%]

παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὄλον τὸν νόμον ποιῆσαι.¹ **4** Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ² Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ἐξεπέσετε.³ **5** Ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. **6** Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν⁴ τῆς ἀληθείας μὴ πείθεσθαι? **8** Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. **9** Μικρὰ ζύμη⁶ ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. **10** Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσω ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν⁷ ᾷ.

11 Ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι? Ἄρα κατήρηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. **12** Ὅφελον⁸ καὶ ἀποκόψονται⁹ οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς!

13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. **14** Ὁ γὰρ πᾶς νόμος¹⁰ ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται,¹¹ ἐν τῷ “ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν”.¹² **15** Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ¹³ ὑπὸ¹⁴ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε!

Spirit vs flesh

16 Λέγω δέ: Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. **17** Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ¹⁵ ἀντίκειται¹⁶ ἀλλήλοις,¹ ἵνα μὴ ἂ ἂν² θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. **18** Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.³

¹ ποιῆσαι *rell* || ποιήσας CP || πληρωσαι [5%]

² του **f**⁵ A [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SB, C [2.5%] NU

³ ἐξεπέσετε **f**⁵ [45%] HF || ἐξεπέσατε P⁴⁶ SA, B, C [54%] RP, OC, TR, CP, NU || two other variants [1%]

⁴ ἐνεκοψεν *rell* || ἀνεκοψεν TR

⁵ τη **f**⁵ P⁴⁶ C [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- SA, B [alone]

⁶ ζύμη *rell* || ζήμοι CP

⁷ ἂν **f**⁵ C [94%] RP, HF, OC, TR, CP || εἰαν P⁴⁶ SA, B [6%] NU

⁸ ὀφελον *rell* || ὠφελον [20%] || ἀρα P⁴⁶

⁹ ἀποκόψονται *rell* || ἀποκοψονται P⁴⁶ [1%] CP

¹⁰ νομος **f**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [82%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || λογος [18%]

¹¹ πληροῦται **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || πεπληρωται P⁴⁶ SA, B, C [2.5%] NU || three other readings [0.5%]

¹² σεαυτον **f**⁵ SA, B, C [55%] HF, OC, NU || εἰαυτον P⁴⁶ [45%] RP, TR, CP (It would be easy to drop a C—ΩCCEAUTON.)

¹³ μὴ *rell* || μηπω CP

¹⁴ ὑπο **f**⁵ A, C [84%] RP, HF, TR || ὑπ P⁴⁶ SB [16%] OC, CP, NU

¹⁵ δε **f**⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || γαρ P⁴⁶ SB [1.5%] NU

¹⁶ ἀντίκειται *rell* || ἀντικεινται [28%] CP

19 Φανερά δέ ἐστὶν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστιν: μοιχεία, πορνεία,⁴ ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, 20 εἰδωλολατρία,⁵ φαρμακεία,⁶ ἔχθραι,⁷ ἔρις,⁸ ζῆλοι,⁹ θυμοί, ἐριθειαι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, 21 φθόνοι, φόνοι,¹⁰ μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω¹¹ ὑμῖν, καθὼς καὶ¹² προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.

22 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη,¹³ πίστις, 23 πραότης,¹⁴ ἐγκράτεια—κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν νόμος. 24 Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ¹⁵ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

25 Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν.¹⁶ 26 Μὴ γινώμεθα¹⁷ κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι,¹⁸ ἀλλήλοις¹⁹ φθονοῦντες.

Practical instructions

6 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ²⁰ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς, οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος,²¹ σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς.²² 2 Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ

¹ αντικεῖται ἀλλήλοις **ƒ**⁵ P^{46v} **Σ** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 (A)B, C [3%] NU

² ἀν **ƒ**⁵ B [96%] RP, HF, OC, TR, CP || εαν **Σ**A [3.5%] NU || --- C [0.5%]

³ ὑπο νομον *rell* || ἀπο νομου CP

⁴ μοιχεία πορνεία **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR (CP) || ~ 21 [3%] || 2 (Σ)A, B, C [2%] NU || --- [3%]

⁵ εἰδωλολατρία **ƒ**⁵ C [70%] OC, CP, NU || εἰδωλολατρεία **Σ**A, B [27%] RP, HF, TR || εἰδωλωλατρία [2%] || three other spellings [1%]

⁶ φαρμακεία *rell* || φαρμακία **Σ**A [15%] CP

⁷ ἐχθραι *rell* || ἐχθρα [10%]

⁸ ἐρις **ƒ**⁵ **Σ**A, B [60%] NU || ερεις C [40%] RP, HF, OC, TR, CP

⁹ ζῆλοι **ƒ**⁵ **Σ**C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ζηλος B [1%] NU || two other readings [0.5%]

¹⁰ φονοί **ƒ**⁵ A, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P^{46v} **Σ**B [5%] NU (An easy case of homoioteleuton.)

¹¹ ἀ προλεγω *rell* || ἀπερ λεγω CP

¹² καὶ **ƒ**⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P^{46v} **Σ**B [1.5%] NU

¹³ ἀγαθωσύνη *rell* || ἀγαθοσύνη [25%]

¹⁴ πραότης **ƒ**⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτης P^{46v} **Σ**A, B, C [1.5%] NU

¹⁵ χριστου **ƒ**⁵ P^{46v} [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ησου **Σ**A, B, C [2.5%] [NU]

¹⁶ στοιχῶμεν *rell* || στιχομεν [13%] CP

¹⁷ γινώμεθα **ƒ**⁵ **Σ**A, C [61%] RP, HF, OC, TR, NU || γινομεθα [9%] || γενομεθα [20%] CP || γενομεθα [9%] || γεινωμεθα P^{46v} B [1%]

¹⁸ προκαλούμενοι **ƒ**⁵ P^{46v} **Σ**A, B, C [75%] RP, HF, OC, TR, NU || προσκαλουμενοι [25%] CP

¹⁹ ἀλλήλοις **ƒ**⁵ **Σ**A, C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἀλλήλους P^{46v} B [40%]

²⁰ προληφθη **ƒ**⁵ C [91.5%] RP, HF, OC, TR || προσληφθη [5%] CP || προλημφθη P^{46v} **Σ**A, B [1.5%] NU || three other spellings [2%]

²¹ πραυτητος **ƒ**⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτης P^{46v} **Σ**B [1.5%] NU

²² πειρασθης *rell* || πειρασθεις [18%]

οὕτως ἀναπληρώσατε¹ τὸν νόμον τοῦ² Χριστοῦ. 3 Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν φρεναπατῶ.³ 4 Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ⁴ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. 5 Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.

6 Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. 7 Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπεῖρη ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει 8—ὅτι ὁ σπεῖρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπεῖρων εἰς τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον.

9 Τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες μὴ ἐκκακῶμεν,⁵ καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν,⁶ μὴ ἐκλυόμενοι. 10 Ἄρα οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζόμεθα⁷ τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Boast in the cross

11 Ἴδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. 12 Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ⁸ διώκωνται.⁹ 13 Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτετημημένοι¹⁰ αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ¹¹ σαρκὶ καυχῆσονται.¹² 14 Ἐμοὶ δὲ, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ¹³ κόσμῳ. 15 Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε¹⁴ περιτομή τι ἰσχύει¹⁵ οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.

¹ ἀναπληρώσατε **ƒ⁵** SA,C [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀναπληρώσατε B [2%] NU || ἀποπληρώσατε P⁴⁶ || one other variant

² του *rell* || --- CP

³ ἑαυτον φρεναπατα **ƒ⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

⁴ ἑαυτου *rell* || αυτου [10%]

⁵ ἐκκακῶμεν **ƒ⁵** C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐγκακῶμεν SA(B) [1.5%] NU

⁶ θερισομεν **ƒ⁵** A, B [71%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || θερισωμεν SC [29%]

⁷ ἐργαζομεθα **ƒ⁵** SB, C [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἐργαζομεθα A [28%] || ἐργασωμεθα P⁴⁶ [6%] || ἐργασομεθα [1%]

⁸ μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ **ƒ⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 23451 SA, C [1.5%] NU || ~ 2345 ἰησου 1 P⁴⁶ B [0.5%] || three other variants [1%]

⁹ διωκονται **ƒ⁵** SB [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || διωκονται P⁴⁶ A, C [32%] || διωκοντε [3%]

¹⁰ περιτετημημενοι **ƒ⁵** P⁴⁶ B [66%] RP, HF, OC, CP || περιτεμηνομενοι SA, C [32%] TR, NU || four other spellings [2%]

¹¹ ὑμετερα *rell* || ημετερα [13%]

¹² καυχησονται *rell* || καυχησονται [18%]

¹³ τῷ **ƒ⁵** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B, C [2%] NU

¹⁴ ἐν γὰρ χριστοῦ ἰησοῦ οὔτε **ƒ⁵** SA, C (96.5%) RP, HF, OC, TR, CP || οὔτε γὰρ P⁴⁶ B (3%) NU || two other readings (0.5%)

¹⁵ ἰσχυεῖ **ƒ⁵** [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐστιν P⁴⁶ SA, B, C [2.5%] NU

16 Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι¹ τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνην ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.

17 Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω, ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ² ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.

Sign off

18 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν.³

¹ κανονι *rell* || κανώνι [10%]

² κυριου ιησου **f**⁵ [95.5%] RP, HF, OC, TR, CP || 2 P⁴⁶A, B, C [1%] NU || 12 χριστου **ς** [1%] || χριστου [1.5%] || 1 ημων 2 χριστου [0.5%] || three other variants [0.5%]

³ The citation of **f**⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 204, 1100, 1637, 1865, 2554 and 2587 are 'perfect' representatives of **f**⁵ in Galatians, as they stand, as were the exemplars of another five. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Galatians* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 1999]). For Galatians Swanson collated 78 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 70 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσω,² καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ: **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Some concentrated theology

A paean of doctrinal praise

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ· **4** καθὼς³ ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ, **5** προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, **6** εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ⁴ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ· **7** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον⁵ τῆς χάριτος αὐτοῦ, **8** ᾗς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, **9** γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ, **10** εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ—τὰ ἐπὶ⁶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς—ἐν αὐτῷ, **11** ἐν ᾧ καὶ ἐκκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, **12** εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς⁷ δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ· **13** ἐν ᾧ καὶ, ἡμεῖς⁸ ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας—τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν· ἐν ᾧ, καὶ πιστεύσαντες, ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ Ἁγίῳ, **14** ὅς⁹ ἐστὶν ἄρραβὼν

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵ **NA** [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ~ 21 **P**⁴⁶**B** [2%] **NU**

² ἐν ἐφεσῶ **f**⁵ (**A**) [99.2%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**] || --- (**P**⁴⁶)**SB** [0.8%]

³ καθὼς *re//* || 1 καὶ **OC**

⁴ ἐν ᾗ **f**⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἡς **P**⁴⁶**NA, B** [3%] **NU**

⁵ ἐν πλοῦτον **f**⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || τὸ πλοῦτος **P**⁴⁶**NA, B** [3%] **NU** || one other reading

⁶ ἐπὶ **f**⁵ **P**⁴⁶**SB** [70%] **RP, HF, OC, NU** || ἐν **A** [28%] **CP** || τε ἐν [2%] **TR**

⁷ τῆς **f**⁵ **A** [30%] **TR** || --- **SB** [70%] **RP, HF, OC, CP, NU**

⁸ ἡμεῖς **f**⁵ **A** [60%] || ὑμεῖς **P**⁴⁶**SB** [40%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU**

⁹ ὅς **f**⁵ **S** [90%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ὁ **P**⁴⁶**A, B** [10%] **NU**

τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

Some doctrinal praying

15 Διὰ τοῦτο καὶ γὰρ, ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,¹ 16 οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνεΐαν ὑμῶν² ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου: 17 ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης, δῶῃ υμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, 18 πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας³ ὑμῶν,⁴ εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ⁵ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, 19 καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ 20 ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν⁶ νεκρῶν καὶ ἐκάθισεν⁷ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, 21 ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος—καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. 22 Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκεν κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, 23 ἣτις ἐστὶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ⁸ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου.

Our position in Christ

2 Καὶ ὑμᾶς,⁹ ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν καὶ ταῖς ἁμαρτίαις,¹⁰ 2 ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε, κατὰ τὸν Αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· 3 ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιῶντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς

¹ ἀγαπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους **ƒ⁶⁵** (94.4%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || 3456 P⁴⁶SA, B (1.3%) || ~ 34561 (3.8%) || three other variants (0.5%) (The 'Alexandrian' variant is an easy case of homoioteleuton.)

² ὑμῶν **ƒ⁶⁵** (94%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B (5%) NU || two other readings (1%)

³ καρδίας *rell* || διανοίας [5%] TR

⁴ ὑμῶν **ƒ⁶⁵** SA [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶B [2%]

⁵ καὶ **ƒ⁶⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B [3%] NU

⁶ τῶν **ƒ⁶⁵** P⁴⁶ [80%] RP, HF, CP || --- SA, B [20%] OC, TR, NU

⁷ ἐκάθισεν **ƒ⁶⁵** (86%) RP, HF, OC, TR, CP || ἐκαθίσεν (4.3%) || καθίσας P⁹²B (5.1%) NU || καθίσας (1.3%) || καθίσας αὐτὸν SA (2.5%) || two other variants (0.6%)

⁸ τα *rell* || --- [5%] TR

⁹ ὑμας *rell* || ἡμας [10%]

¹⁰ ἁμαρτίας **ƒ⁶⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ὑμῶν P⁴⁶SB [5%] NU || 1 εαυτῶν A

καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἤμεν¹ τέκνα φύσει² ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. 4 Ὁ δὲ Θεὸς—πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἦν ἡγάπησεν ἡμᾶς, 5 καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν—συνεζωοποίησεν τῷ Χριστῷ (χάριτί ἐστε σεσωσμένοι) 6 καὶ συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 7 ἵνα ἐνδείξῃται ἐν τοῖς αἰῶσιν τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον³ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 8 Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, διὰ τῆς⁴ πίστεως—καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον—9 οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ τις καυχῆσθαι. 10 Αὐτοῦ γὰρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ⁵ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

Once far, now near in Christ

11 Διὸ, μνημονεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτε⁶ τὰ ἔθνη ἐν σαρκί—οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς (ἐν σαρκὶ χειροποιήτου)—12 ὅτι ἦτε ἐν⁷ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. 13 Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε⁸ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ.

Two into one

14 Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμώτερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον⁹ τοῦ φραγμοῦ λύσας, 15 τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασιν καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ¹⁰ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον (ποιῶν εἰρήνην), 16 καὶ ἀποκαταλλάξῃ¹¹ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ (ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ). 17 Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ἡμῖν,¹² τοῖς μακρὰν

¹ ἤμεν **ƒ**⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ἡμεθα P⁴⁶ NB [2%] NU || one other reading

² τέκνα φύσει *rell* || ~ 21 A [9%] || 1 [1%]

³ τὸν υπερβαλλοντα πλοῦτον **ƒ**⁵ (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP || τὸ υπερβαλλον πλοῦτος P⁴⁶ A, B (2.7%) NU || omit whole verse or more **ℵ** (1.5%)

⁴ τῆς **ƒ**⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ℵ** B [4%] NU

⁵ ἐπὶ *rell* || ἐπ [30%]

⁶ ὑμεῖς ποτε **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ **ℵ** A, B [4%] NU || two other readings

⁷ ἐν **ƒ**⁵ P⁴⁶ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ℵ** A, B [2%] NU

⁸ ἐγγὺς ἐγενήθητε **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 (P⁴⁶) **ℵ** A, B [4%] NU

⁹ μεσοτοιχον *rell* || μεσοτουχον [10%]

¹⁰ ἐαυτῷ **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || αὐτῷ P⁴⁶ **ℵ** A, B [4%] NU

¹¹ ἀποκαταλλάξῃ *rell* || ἀποκαταλλάξει [10%]

¹² ἡμῖν **ƒ**⁵ [40%] || ὑμῖν P⁴⁶ **ℵ** A, B [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

καὶ¹ τοῖς ἐγγύς, 18 ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα.

19 Ἄρα οὖν, οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ² συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, 20 ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος³ ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ 21 ἐν ᾧ πᾶσα⁵ οἰκοδομὴ, συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ. 22 ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι.

The 'secret' revealed to Paul

3 Τούτου χάριν ἐγὼ, Παῦλος, ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ⁶ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν⁷—2 εἶ γε⁸ ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, 3 ὅτι⁹ κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέν¹⁰ μοι τὸ μυστήριον (καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, 4 πρὸς ὃ δύνασθε, ἀναγινώσκοντες, νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ), 5 ὃ¹¹ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν¹² Πνεύματι.¹³ 6 εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ¹⁴ ἐν τῷ Χριστῷ¹⁵ διὰ τοῦ εὐαγγελίου, 7 οὗ ἐγενόμην¹⁶ διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὴν δοθεισάν¹⁷ μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

8 Ἐμοὶ, τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων¹⁸ ἁγίων, ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν¹ τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον² τοῦ Χριστοῦ, 9 καὶ

¹ καὶ **ƒ**⁵ (93.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 εἰρηνην P⁴⁶ SA, B (6.3%) NU || --- (0.3%)

² ἀλλὰ **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 εἴστε NB [1%] NU || ἀλλ εἴστε A, C [3%] || 1 καὶ [1%]

³ ὄντος *rell* || ὄντως [10%]

⁴ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ**⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 132 A, B [3%] NU || τοῦ 3 S [1%]

⁵ πᾶσα **ƒ**⁵ NB [95%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 η A, C [5%] TR

⁶ ἰησοῦ **ƒ**⁵ P⁴⁶ A, B, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- S [3%]

⁷ τῶν ἐθνῶν *rell* || --- CP

⁸ εἶγε *rell* || 1 καὶ CP

⁹ ὅτι **ƒ**⁵ SA, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ B [1%]

¹⁰ ἐγνώρισεν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐγνωρίσθη P⁴⁶ SA, B, C [5%] NU

¹¹ ὃ **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [95%] RP, HF, OC, NU || 1 ἐν [5%] TR, CP

¹² ἐν *rell* || --- CP

¹³ πνεύματι **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [85%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 αἰγιῶ [15%] CP

¹⁴ αὐτοῦ **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

¹⁵ τῷ χριστῷ **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || 2 ἰησοῦ P⁴⁶ SA, B, C [4%] NU

¹⁶ ἐγενόμην **ƒ**⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐγενήθην P⁴⁶ SA, B [4%] NU

¹⁷ τὴν δοθεισάν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || τῆς δοθείσης P⁴⁶ SA, B, C, I [5%] NU

¹⁸ πάντων **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [95%] RP, HF, CP, NU || 1 τῶν [5%] OC, TR (CP omits αἰγιῶν.)

φωτίσαι πάντας³ τίς ἡ οἰκονομία⁴ τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁵ **10** ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, **11** κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων ἣν ἐποίησεν ἐν⁶ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, **12** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν⁷ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. **13** Διὸ αἰτούμαι μὴ ἐκκακεῖν⁸ ἐν ταῖς θλίψεσίν μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶν δόξα ὑμῶν.

Prayer

14 Τούτου χάριν κάμπω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁹ **15** ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, **16** ἵνα δώῃ¹⁰ ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον¹¹ τῆς δόξης αὐτοῦ: δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον· **17** κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι **18** ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι (σὺν πᾶσιν τοῖς ἁγίοις) τί τὸ πλάτος καὶ μήκος καὶ βάθος καὶ ὕψος·¹² **19** γινῶνάι τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ—ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ Πλήρωμα τοῦ Θεοῦ.

20 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ᾧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, **21** αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ¹³ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹ ἐν **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B, C [2%] NU

² τὸν ανεξιχνιαστον πλουτον **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || τὸ ανεξιχνιαστον πλουτος P⁴⁶SA, B, C [2%] NU

³ παντας **ƒ**⁵ P⁴⁶B, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- SA [1%]

⁴ οικονομία **ƒ**⁵ P⁴⁶SA, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP || κοινωνία [10%] TR

⁵ δια ιησου χριστου **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B, C [4%] NU

⁶ ἐν **ƒ**⁵ S [98%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τῷ P⁴⁶A, B, C [2%] NU

⁷ τὴν **ƒ**⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B [2%] NU

⁸ εκκακειν **ƒ**⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || εγκακειν (P⁴⁶)S(A, B) [2%] NU

⁹ του κυριου ημων ιησου χριστου **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B, C [3%] NU

¹⁰ δωη **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || δω P⁴⁶SA, B, C [3%] NU

¹¹ τον πλουτον **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || το πλουτος P⁴⁶SA, B, C [3%] NU

¹² βαθος και υψος **ƒ**⁵ SA (93.9%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 321 P⁴⁶B, C, I (5.8%) NU || two other variants (0.3%)

¹³ εκκλησια **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 και P⁴⁶SA, B, C [5%] NU

Putting the theology into practice

Unity

4 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ, ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως περιπατήσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, **2** μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος,¹ μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, **3** σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. **4** Ἐν σῶμα καὶ ἐν Πνεύμα (καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν),² **5** εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, **6** εἰς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν.³

Building up the body

7 Ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. **8** Διὸ λέγει, “Ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκεν δόματα τοῖς ἀνθρώποις.” **9** (Τὸ δὲ ‘ἀνέβη’ τί ἐστὶν εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον⁵ εἰς τὰ κατώτερα μέρη⁶ τῆς γῆς? **10** Ὁ καταβὰς αὐτὸς ἐστὶν καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.) **11** Καὶ αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, **12** πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, **13** μέχρι καταστήσομεν⁷ οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· **14** ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν⁸ τῆς πλάνης· **15** ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, ἀυξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός·⁹ **16** ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα, συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ’ ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ

¹ πραοτητος **f**⁵⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτητος **SB**, C [2%] NU

² ὑμων *te*ll || ημων CP

³ ἡμιν **f**⁵⁵ [90%] RP, HF, OC, CP || ὑμιν [5%] TR || --- P⁴⁶ **SA**, B, C [5%] NU

⁴ καὶ **f**⁵⁵ B, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **SA** [3%] NU

⁵ πρῶτον **f**⁵⁵ B (96.3%) RP, HF, OC, TR, CP || πρῶτερον (0.7%) || --- (P⁴⁶) **SA**, C, I (3%) NU

⁶ μερη **f**⁵⁵ **SA**, B, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ [1%]

⁷ καταστησομεν **f**⁵⁵ [50%] CP || κατανησομεν P⁴⁶ **SA**, B, C [50%] RP, HF, OC, TR, NU

⁸ μεθοδειαν **f**⁵⁵ C [80%] RP, HF, OC, TR, NU || μεθοδιαν **SB** [20%] CP || μεθοδιας A || one other reading

⁹ ο χριστος **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 2 **SA**, B, C [3%] NU || του χριστου P⁴⁶

ένος ἐκάστου μέρους, τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος ποιεῖται¹ εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

Put away the old, put on the new

17 Τοῦτο οὖν, λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ: μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ² ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς αὐτῶν, 18 ἐσκοτισμένοι³ τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, 19 οἵτινες, ἀπηληγκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. 20 Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν—21 εἶγε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε (καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ): 22 ἀποθέσθαι ὑμᾶς, κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον (τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης), 23 ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ὑμῶν, 24 καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.

Practical instruction

25 Διὸ, ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε⁴ ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. 26 Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ⁵ παροργισμῷ ὑμῶν, 27 μηδὲ⁶ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. 28 Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν,⁷ ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. 29 Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ'⁸ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν, τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. 30 Καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. 31 Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. 32 Γίνεσθε δὲ⁹ εἰς ἀλλήλους

¹ ποιεῖται *rell* || ποιηται CP

² λοιπα **f**⁵ (91.8%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B, I (5.3%) NU || part of a long omission (2.8%)

³ σκοτισμενοι **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || σκοτωμενοι P^{46,49} SA, B, I [2%] NU

⁴ λαλειτε *rell* || 1 την [10%]

⁵ τω **f**⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁹ SA, B [1%]

⁶ μηδε **f**⁵ P⁴⁶ SA, B [85%] RP, HF, OC, CP, NU || μητε [15%] TR

⁷ τω αγαθον ταϊς χερσιν **f**⁵ (71.7%) RP, HF, OC, TR || 123 ιδιαις 4 (16%) CP || 12 εν 34 (2%) ||

~ 3412 P^{46,49} B, I (1.5%) || ~ 3 ιδιαις 412 SA (7%) [NU] || 12 (0.8%) || four other variants (1%)

⁸ αλλ *rell* || αλλα B [1%] NU

⁹ δε **f**⁵ P⁴⁹ SA [96%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ B [3%] || ουν [1%]

χρηστοί, εὐσπλαγχοί, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ¹ ἐχαρίσατο ὑμῖν.²

Walk in love

5 Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά, **2** καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. **3** Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία³ ἢ⁴ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν (καθὼς πρέπει ἀγίοις). **4** καὶ αἰσχροῦτης καὶ μωρολογίας ἢ εὐτραπείας (τὰ οὐκ ἀνήκοντα),⁵ ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. **5** Τοῦτο γὰρ ἴστε⁶ γινώσκοντες ὅτι: πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης (ὅς⁷ ἐστὶν εἰδωλολάτρης), οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. **6** Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. **7** Μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν **8**—ἦτε γὰρ ποτε σκότους, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ.

Walk in light

Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε **9** (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος⁸ ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ), **10** δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. **11** Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. **12** (Τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρὸν ἐστὶν καὶ λέγειν.) **13** Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦνται, πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστὶν. **14** Διὸ λέγει: “Ἐγειραι,⁹ ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάνουσι σοὶ ὁ Χριστός.”

Walk in wisdom

15 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς¹⁰ περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ' ὡς σοφοί, **16** ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. **17** Διὰ

¹ θεος ἐν χριστῷ *rell* || χριστός [2%] CP

² ὑμῖν **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA [35%] TR, NU || ἡμῖν P⁴⁹ B [65%] RP, HF, OC, CP

³ πᾶσα ἀκαθαρσία **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ SA, B [3%] NU || 1 [1%]

⁴ ἢ *rell* || καὶ [10%]

⁵ τὰ οὐκ ἀνήκοντα **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || α 2 ἀνήκεν P⁴⁶ SA, B [3%] NU

⁶ ἴστε **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B [30%] NU || εστε [70%] RP, HF, OC, TR, CP

⁷ ὅς **ƒ**⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ο P⁴⁶ SB [4%] NU

⁸ πνεύματος **ƒ**⁵ P⁴⁶ (94.2%) RP, HF, OC, TR, CP || φῶτος P⁴⁹ SA, B, I (5.3%) NU || three other variants (0.5%)

⁹ ἐγειραι **ƒ**⁵ [80%] TR, CP || ἐγειρε P⁴⁶ SA, B [20%] RP, HF, OC, NU

¹⁰ πῶς ἀκριβῶς **ƒ**⁵ (A) [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ SB [3%] NU

τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες¹ τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. **18** Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία· ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν Πνεύματι, **19** λαλοῦντες ἑαυτοῖς² ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ³ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ· **20** εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, **21** ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ.⁴

Relationships within the home

About wives

22 Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίῳις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε,⁵ ὡς τῷ Κυρίῳ, **23** ὅτι⁶ ἀνὴρ ἐστὶν κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας—καὶ αὐτὸς ἐστὶν⁷ Σωτὴρ τοῦ σώματος. **24** Ἀλλ'⁸ ὡσπερ⁹ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίῳις¹⁰ ἀνδράσιν ἐν παντί.

About husbands

25 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν¹¹ καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, **26** ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, **27** ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν¹² ἑαυτῷ—ἐνδοξον τὴν ἐκκλησίαν—μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἀγία καὶ ἄμωμος. **28** Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες¹³ ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. **29** Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν· ἀλλὰ¹⁴ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς

¹ συνιεντες **f**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || συνιετε **P**⁴⁶ **NA, B** [3%] NU || συνιοντες [1%]

² εαυτοις **f**⁵⁵ **NA** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 εν **P**⁴⁶ **B** [2%] [NU]

³ ψαλλοντες εν τη καρδια **f**⁵⁵ (86.5%) RP, HF, OC, TR, CP || 234 (7.8%) || 134 **P**⁴⁶ **NB** (0.8%) NU || 12 ταις καρδιαις **A** (4.5%) || two other variants (0.3%)

⁴ θεου **f**⁵⁵ [70%] TR || χριστου **P**⁴⁶ **NA, B** [30%] RP, HF, OC, CP, NU || ιησου χριστου [0.5%] || one other reading

⁵ υποτασσεσθε **f**⁵⁵ (86.2%) RP, HF, OC, TR, CP || υποτασσεσθαι (3.5%) || υποτασσεσθωσαν **NA, I** (9.1%) || υποτασσεσθω (0.7%) || --- **P**⁴⁶ **B** (alone) NU || one other variant (0.2%)

⁶ οτι **f**⁵⁵ **P**⁴⁶ **NA, B** [85%] RP, HF, CP, NU || 1 ο [15%] OC, TR (OC is in small print.)

⁷ και αυτος εστιν **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 2 **P**⁴⁶ **NA, B, I, 048** [3%] NU

⁸ αλλ *re//* || αλλα **B** [1%] NU

⁹ οσπερ **f**⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ως **NA** [3%] NU || οτι **P**⁴⁶ [1%] || --- **B** [1%]

¹⁰ ιδιοις **f**⁵⁵ **A** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **NB** [2%] NU

¹¹ εαυτων **f**⁵⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B, 048** [2%] NU || one other reading

¹² αυτην **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || αυτος **P**⁴⁶ **NA, B** [3%] NU

¹³ οφειλουσιν οι ανδρες **f**⁵⁵ **N** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 και 23 **P**⁴⁶ **B** [3%] [NU] || ~ και 231 **A, 048^v** [2%]

¹⁴ αλλα **f**⁵⁵ **A, B** [60%] CP, NU || αλλ **N** [40%] RP, HF, OC, TR

καὶ ὁ Κύριος¹ τὴν Ἐκκλησίαν 30—ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.² 31 “Ἄντι τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν³ πατέρα αὐτοῦ⁴ καὶ τὴν⁵ μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” 32 Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς⁶ τὴν Ἐκκλησίαν.

33 Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ’ ἑνα:⁷ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἢ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

About children

6 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ,⁸ τοῦτο γάρ ἐστιν δίκαιον. 2 “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα”—ἡτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη⁹ ἐν ἐπαγγελίᾳ—3 “ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς”. 4 Καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ’¹⁰ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

About slaves and masters

5 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα¹¹ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότητι τῆς¹² καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ· 6 μὴ κατ’ ὀφθαλμοδουλίαν,¹³ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ’ ὡς δοῦλοι τοῦ¹⁴ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, 7 μετ’ εὐνοίας δουλεύοντες,¹⁵ τῷ

¹ κυριος **f**⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP || χριστος P⁴⁶ SA, B, 048 [20%] NU

² ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ **f**⁵ (93.3%) RP, HF, OC, TR, CP || 12345789 (2.5%) || 56789 (0.5%) || --- P⁴⁶ SA, B, 048 (2.3%) NU || six other variants (1.3%) (The omission is a not very difficult case of homoioteleuton.)

³ τὸν **f**⁵ P⁴⁶ SA, 048 [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- B [1%]

⁴ αὐτοῦ **f**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SB [3%] NU

⁵ τὴν **f**⁵ P⁴⁶ SA, 048 [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- B [1%]

⁶ εἰς **f**⁵ P⁴⁶ SA [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || --- B [15%]

⁷ καθ’ ἑνα *rell* || καθ’ ἑνα **f**⁵ (I include this for the record and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional spelling. Since the shift from τ to θ is caused by aspiration, there is no ambiguity).

⁸ ἐν κυρίῳ **f**⁵ P⁴⁶ SA, Γ’ [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- B [1%]

⁹ ἐντολὴ πρώτη *rell* || ~ 21 CP

¹⁰ ἀλλ’ *rell* || ἀλλὰ SA, B [2%] NU

¹¹ κυριοῖς κατὰ σάρκα **f**⁵ P⁴⁶ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 SA, B [5%] NU

¹² τῆς **f**⁵ P⁴⁶ A, B [80%] RP, HF, OC, TR, NU || --- S [20%] CP

¹³ οφθαλμοδουλίαν **f**⁵ [40%] OC, NU || οφθαλμοδουλειαν SA, B [60%] RP, HF, TR, CP

¹⁴ τοῦ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B [5%] NU

¹⁵ δουλεύοντες **f**⁵ [70%] TR || 1 ὡς SA, B [30%] RP, HF, OC, CP, NU

Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, **8** εἰδότες ὅτι ὁ ἐάν τι ἕκαστος¹ ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται² παρὰ τοῦ³ Κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.

9 Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν⁴ ὁ Κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία⁵ οὐκ ἔστιν παρ'⁶ αὐτῶ.

Spiritual warfare

10 Τὸ λοιπόν,⁷ ἀδελφοί μου,⁸ ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. **11** Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. **12** Ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος⁹ τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανοῖς. **13** Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστήναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρῇ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι, στήναι.

14 Στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, **15** καὶ ὑποδησάμενοι¹⁰ τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· **16** ἐπὶ¹¹ πᾶσιν, ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ¹² πεπυρωμένα σβέσαι· **17** καὶ, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθαι¹³ καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Θεοῦ· **18** διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο¹⁴ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ

¹ ο εαν τι εκαστος **f**⁵ [91%] RP,OC,TR,CP || 234 [4%] HF || ~ 412 A [4%] || ~ 423 B,NU || two other readings **Σ**

² κομιεεται **f**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || κομισεται P⁴⁶NA,B [3%] NU

³ του **f**⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [10%] NU

⁴ υμων αυτων **f**⁵ [95%] RP,HF,OC,TR || ~ 2 και 1 P⁴⁶A,B [4%] NU || ~ εαυτων και 1 **Σ** [1%] || 1 και 2 CP

⁵ προσωποληψια *rell* || προσωποληψια NA,B [2%] NU

⁶ παρ *rell* || εν [10%]

⁷ το λοιπον **f**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || του λοιπου P⁴⁶NA,B,I [3%] NU

⁸ αδελφοι μου **f**⁵ (88.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 (A) (7.9%) || --- P⁴⁶NB,I (3.3%) NU

⁹ του αιωνος **f**⁵ (97.2%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B (2.8%) NU

¹⁰ υποδησαμενοι *rell* || υποδυσσαμενοι [25%]

¹¹ επι **f**⁵ A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εν P⁴⁶NB [3%] NU

¹² τα **f**⁵ NA [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [1%]

¹³ δεξασθαι **f**⁵ A [94%] RP,HF || δεξασθε P⁴⁶NB [5%] OC,TR,CP,NU || --- [1%]

¹⁴ τουτο **f**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

δεήσει περὶ πάντων τῶν ἀγίων—**19** καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ¹ λόγος, ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, **20** ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλήσαι.

Closing greetings

21 Ἴνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς² τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει³ Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν Κυρίῳ· **22** ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο: ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέση τὰς καρδίας ὑμῶν.

23 Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

24 Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ἀμήν.^{4,5}

¹ μοι δοθῇ **ƒ**⁵ A,B [95%] RP, HF, OC, CP, NU || ~ 21 **Ⲛ** || 1 δοθειη [5%] TR

² εἰδητε και υμεις **ƒ**⁵ B (83.4%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || ιδητε 23 (4%) || ~ 231 I (9.3%) || ~ 23 ιδητε **Ⲛ** A (1.7%) || 1 P⁴⁶ (0.8%) || five variants with ημεις (0.8%)

³ υμιν γνωρισει **ƒ**⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ **Ⲛ** B [5%] NU

⁴ αμην **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **Ⲛ** A, B [3%] NU

⁵ The citation of **ƒ**⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 928, 1864, 2554 and 2723 are 'perfect' representatives of **ƒ**⁵ in Ephesians, as they stand, as were the exemplars of another ten. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ± 1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ± 3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ± 15%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δούλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ πᾶσιν τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις:
2 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

How Paul prays for them

3 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνεῖα ὑμῶν· **4** πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, **5** ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ² πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, **6** πεποιθὸς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις³ ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ·⁴ **7** καθὼς ἐστὶν δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ ἐν⁵ τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου συγγνωμονούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. **8** Μάρτυς γὰρ μου ἐστίν⁶ ὁ Θεός ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁷

9 Καὶ τοῦτο προσεύχομαι: ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, **10** εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς⁸ καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, **11** πεπληρωμένοι καρπῶν⁹ δικαιοσύνης τῶν¹⁰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ.

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **SB** [3%] NU

² ἀπο **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τῆς **P**⁴⁶ **SA, B** [3%] NU

³ ἀχρις **f**⁵⁵ [97%] HF, OC, TR, CP || ἀχρι **S(A)B** [3%] RP, NU

⁴ ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵⁵ **SA** [65%] OC, TR || ~ 21 **P**⁴⁶ **B** [35%] RP, HF, CP, NU

⁵ ἐν **f**⁵⁵ **P**⁴⁶ **SB** [95%] RP, HF, OC, CP, NU || --- **A** [5%] TR

⁶ ἐστὶν **f**⁵⁵ **A** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **SB** [2%] NU

⁷ ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **P**⁴⁶ **SA, B** [4%] NU

⁸ εἰλικρινεῖς **f**⁵⁵ [30%] || εἰλικρινεῖς *re//* (If the first half of the word is presumed to derive from ‘sun-light’ or ‘sun’, the aspiration follows naturally.)

⁹ καρπῶν **f**⁵⁵ (66%) RP, HF, OC, TR, CP || καρπον **P**⁴⁶ **SA, B, I, 048** (33.2%) NU || part of a large omission (0.8%) [homoioteleuton]

¹⁰ τῶν **f**⁵⁵ (70%) RP, HF, OC, TR, CP || τον **P**⁴⁶ **SA, I, 048** (28%) NU || --- **B** (0.8%) || two other readings (0.3%) || part of a large omission (0.8%) [homoioteleuton]

News and instructions

By whatever means, Christ is preached

12 Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου, ἐλήλυθεν: 13 ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν· 14 καὶ, τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν, ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν.¹ 15 Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουν· 16 οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οὐχ ἄγνῶς, οἰόμενοι θλιψὶν ἐπιφέρειν² τοῖς δεσμοῖς μου, 17 οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ εὐαγγελίου κείμεαι.³ 18 Τί γάρ? Πλὴν⁴ παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω— ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι.

To live is Christ, to die is gain

19 Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν (διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ) 20 κατὰ τὴν караδοκίαν⁵ καὶ ἐλπίδα μου ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυρθήσομαι ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου 21—ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. 22 Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἰρήσομαι οὐ γνωρίζω. 23 Συνέχομαι δὲ⁶ ἐκ τῶν δύο: τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι (πολλῶ⁷ μᾶλλον κρεῖσσον) 24 τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν⁸ τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον, δι' ὑμᾶς. 25 Καὶ τοῦτο πε-

¹ τον λογον λαλειν **ƒ⁵ P⁴⁶** (73.7%) RP, HF, OC, TR, NU || ~ 312 (5%) || 12 του θεου 3 **NA, B** (15.8%) || 1 του θεου 23 (4%) (CP) || 123 του θεου (0.3%) || 12 κυριου 3 (0.3%) || four other readings (0.8%)

² επιφερειν **ƒ⁵** (92.7%) RP, HF, OC, TR, CP || εγειρειν **NA, B** (4.8%) NU || επεγειρειν (1.5%) || three other readings (0.5%) || part of a large omission (0.5%) [homoioteleuton]

³ εξ εριθειας τον χριστον καταγγελλουσιν ουχ αγνωσ οιομενοι θλιψιν επιφερειν τοις δεσμοις μου οι δε εξ αγαπης ειδοτες οτι εις απολογιαν του ευαγγελιου κειμαι **ƒ⁵** (88.9%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 16-24, 14-15, 1-13 **P⁴⁶ NA, B, 048** (9.6%) NU || two other readings (0.3%) || part of a large omission (1.2%) [homoioteleuton]

⁴ πλην **ƒ⁵** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 οτι **P⁴⁶ NA, 048** [4%] NU || οτι B

⁵ караδοκιαν **ƒ⁵** [25%] || αποκαраδοκιαν **NA, B** [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || παραδοσιν [1%] (The longer form is so far found only in Romans 8:19, not in pre-NT literature, whereas the shorter form occurs in earlier Greek. If the longer form were original, would medieval monks [Soden's hypothesis] be likely to introduce an earlier form?)

⁶ δε **ƒ⁵ P⁴⁶ NA, B** [95%] RP, HF, OC, CP, NU || γαρ [5%] TR

⁷ πολλω **ƒ⁵** **NA, B** [95%] RP, HF, TR, CP || 1 γαρ (**P⁴⁶**) **A, B, C** [4%] OC [NU] || ποσω [1%] (OC is in small print.)

⁸ εν **ƒ⁵ P⁴⁶ B** [90%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **NA, C** [10%]

ποιθώς, οίδα ότι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ¹ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, **26** ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοί, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

27 Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε ἀπὼν ἀκούσω² τὰ περὶ ὑμῶν ὅτι στήκετε ἐν ἐνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, **28** καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων: ἥτις αὐτοῖς μὲν ἐστὶν³ ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν⁴ δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ. **29** Ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῦναι ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, **30** τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἶδετε⁵ ἐν ἐμοί καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

About having the mind of Christ

2 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία Πνεύματος, εἴ τι⁶ σπλάγγνα καὶ οἰκτιρμοί, **2** πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε,⁷ τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονοῦντες. **3** Μηδὲν κατὰ⁸ ἐριθείαν ἢ⁹ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. **4** Μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε,¹⁰ ἀλλὰ καὶ¹¹ τὸ¹² ἐτέρων ἕκαστος.¹³

5 Τοῦτο γὰρ¹⁴ φρονεῖσθω¹⁵ ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **6** ὅς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, **7** ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. **8** Καὶ σχήματι εὔρεθεις ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν,

¹ συμπαραμενω **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || παραμενω P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

² ακουσω **f**⁵ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ακουω P⁴⁶ (S) B [3%] NU

³ αυτοις μεν εστιν **f**⁵ (82.8%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 312 (9.6%) || ~ 31 SA, B, C (6.8%) NU || ~ 213 (0.3%) || two other readings (0.5%)

⁴ υμιν **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || υμων SA, B [5%] NU || ημιν C [5%]

⁵ ειδετε **f**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU || ιδετε [10%] TR

⁶ τι **f**⁵ [35%] || τις P⁴⁶ SA, B, C [60%] RP, HF, OC, CP, NU || τινα [5%] TR

⁷ φρονητε *re//* || φρονειτε [10%]

⁸ κατα **f**⁵ P⁴⁶ A [90%] RP, HF, OC, TR, CP || κατ SA, B, C [10%] NU

⁹ η **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || μηδε κατα SA, B, C [3%] NU || μηδε P⁴⁶ [1%] || 1 κατα [1%] || one other reading

¹⁰ σκοπειτε **f**⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || σκοπουντες P⁴⁶ SA, B, C [5%] NU || σκοπειτω [2%]

¹¹ και **f**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- D [1%]

¹² το **f**⁵ [40%] CP || τα P⁴⁶ SA, B, C [45%] RP, HF, OC, TR, NU || των [15%]

¹³ εκαστος **f**⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || εκαστοι P⁴⁶ SA, B [4%] NU || --- [1%]

¹⁴ γαρ **f**⁵ P⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B, C [2%] NU || συν [1%]

¹⁵ φρονεισθω **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || φρονειτε P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου—θανάτου δὲ σταυροῦ! **9** Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ¹ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, **10** ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψη—ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων—**11** καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται² ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.

Act like children of God

12 Ὡστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε³ (μὴ ὡς⁴ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον ἀλλὰ⁵ νῦν πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου), μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε, **13** ὅ⁶ Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.

14 Πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν⁷ καὶ διαλογισμῶν, **15** ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμόμητα⁸ ἐν μέσῳ⁹ γενεᾶς σκολιάς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, **16** λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἔμοι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. **17** Ἄλλ¹⁰ εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. **18** Τὸ δ¹¹ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι.

About Timothy

19 Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα καγὼ εὐψυχῶ γνοῦς τὰ περὶ ὑμῶν. **20** Οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει **21** (οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ¹² Χριστοῦ Ἰησοῦ).¹³ **22** Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἔμοι ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. **23** Τοῦτον μὲν οὖν

¹ αὐτῷ **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 το **P**⁴⁶ **NA, B, C** [2%] NU

² ἐξομολογήσεται **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NB** [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἐξομολογήσεται **A, C** [20%]

³ ὑπηκούσατε *rell* || 1 μου CP

⁴ ὡς **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NA, C** [90%] RP, HF, OC, TR, NU || --- **B** [10%] CP

⁵ ἀλλὰ *rell* || 1 καὶ CP

⁶ ὁ **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B, C** [5%] NU

⁷ γογγυσμῶν **ƒ**⁵ **P**^{46v} **NA, B, C** [90%] RP, HF, OC, TR, NU || ὀργῆς [10%] CP

⁸ ἀμόμητα **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀμῶμα **P**⁴⁶ **NA, B, C** [3%] NU

⁹ ἐν μέσῳ **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || μέσον **P**⁴⁶ **NA, B, C** [4%] NU

¹⁰ ἀλλ *rell* || ἀλλὰ **A, B** [1%] NU

¹¹ δ **ƒ**⁵ **A, C** [97%] RP, HF, OC, TR || δε **P**⁴⁶ **NB** [3%] CP, NU

¹² τὰ **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NA, B, C** [60%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 του [40%] TR

¹³ χριστου ιησου **ƒ**⁵ **B** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **P**⁴⁶ **NA, C** [3%] NU

ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω¹ τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. **24** Πέποιθα δὲ ἐν Κυρίῳ ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι.

About Eraphroditus

25 Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον, τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς· **26** ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς,² καὶ ἀδημονῶν διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησεν. **27** Καὶ γὰρ ἠσθένησεν, παραπλήσιον θανάτῳ,³ ἀλλ'⁴ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν,⁵ οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ⁶ σχῶ. **28** Σπουδαιότερος οὖν ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος⁷ ὦ. **29** Προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, **30** ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ⁸ μέχρι θανάτου ἠγγισεν, παραβουλευσάμενος⁹ τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ¹⁰ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρὸς με¹¹ λειτουργίας.

Paul's example

3 Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ. Τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ¹² ἀσφαλές. **2** Βλέπετε τοὺς κύναις, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομὴν! **3** Ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι Θεοῦ¹³ λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες **4** (καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ¹⁴ ἐν σαρκί).

¹ ἀπιδω **f**⁵⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || αφιδω P⁴⁶ SA, B [3%] NU

² υμιας **f**⁵⁵ (P⁴⁶) (B) [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 ιδειν SA, C, I' [25%]

³ θανατω *re*ll || θανατου B [10%] OC

⁴ ἀλλ **f**⁵⁵ [80%] HF, OC, TR || ἀλλα SA, B, C [20%] RP, CP, NU

⁵ αυτον ηλεησεν **f**⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 SA, B, C [5%] NU

⁶ λυπην **f**⁵⁵ SA, B, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU || λυπη [10%] TR

⁷ αλυποτερος *re*ll || αλυποτερος [15%]

⁸ του χριστου **f**⁵⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || 2 P⁴⁶ B [5%] NU || κυριου SA [4%] || --- C [1%] || one other reading

⁹ παραβουλευσαμενος **f**⁵⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || παραβουλευσαμενος P⁴⁶ SA, B [3%] NU

¹⁰ πληρωση **f**⁵⁵ B [40%] CP || αναπληρωση P⁴⁶ A, C [55%] RP, HF, OC, TR, NU || αναπληρωσει S [5%]

¹¹ με *re*ll || εμε S [10%]

¹² το **f**⁵⁵ A' [40%] HF || --- P⁴⁶ SA, B, C [60%] RP, OC, TR, CP, NU

¹³ θεου **f**⁵⁵ SA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU || θεω [5%] TR || --- P⁴⁶

¹⁴ και *re*ll || --- [10%]

About Paul

Εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθένας ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον: **5** περιτομῆ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν,¹ Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων· κατὰ νόμον, Φαρισαῖος· **6** κατὰ ζῆλον,² διώκων τὴν ἐκκλησίαν· κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος, ἄμεμπτος.

7 Ἄλλ³ ἅτινα ἦν μοι⁴ κέρδη, ταῦτα ἤγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. **8** Ἄλλὰ μὲν οὖν⁵ καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ⁶ τοῦ Κυρίου μου—δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην (καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι),⁷ ἵνα Χριστὸν κερδήσω **9** καὶ εὐρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει· **10** τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν⁸ κοινωνίαν τῶν⁹ παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος¹⁰ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, **11** εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν¹¹ νεκρῶν **12**—οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι· διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην¹² ὑπὸ τοῦ¹³ Χριστοῦ Ἰησοῦ.¹⁴

13 Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐπω¹⁵ λογίζομαι κατειληφέναι, ἐν δέ: τὰ μὲν ὀπίσω¹⁶ ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, **14** κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ¹⁷ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

¹ βενιαμιν *rell* || βενιαμην C [10%] || βενιαμειν SA,B [5%]

² ζῆλον **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ζῆλος P⁴⁶SA,B,I [3%] NU

³ ἀλλ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀλλα B [2%] [NU] || --- P⁴⁶SA [3%]

⁴ ἦν μοι *rell* || ~ 21 B [10%]

⁵ οὖν **f**⁵ B [90%] RP, HF, CP || οὐνε P⁴⁶SA [10%] OC, TR, NU

⁶ χριστου ιησου **f**⁵ P⁴⁶S(B) [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ 21 A [20%]

⁷ ειναι **f**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SB [3%] NU

⁸ την **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶SA,B [2%]

⁹ των **f**⁵ A [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶SB [1%]

¹⁰ συμμορφουμενος **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || συμμορφιζομενος (S)A [2%] NU || συμμορφιζομενος B || συνφορτειζομενος [1%] || P⁴⁶ omits whole phrase

¹¹ των **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || την εκ P⁴⁶SA,B [3%] NU || 1 εκ [1%]

¹² κατεληφθην *rell* || κατελημφθην SA,B [2%] NU

¹³ του **f**⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA,B,C [20%] NU

¹⁴ χριστου ιησου **f**⁵ P⁴⁶SA [97%] RP, HF, OC, TR [NU] || ~ 21 [1%] || 1 B [2%] || ~ κυριου 21 CP

¹⁵ ουπω **f**⁵ P^{16v}SA [40%] OC, CP || ου P⁴⁶B [60%] RP, HF, TR, NU

¹⁶ οπισω *rell* || οπισθεν [10%]

¹⁷ επι **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || εις P^{16,46}SA,B,I [4%] NU

Our citizenship is in Heaven

15 Ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἐτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. 16 Πλήν, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν.¹

17 Συμμιμηταί μου γίνεσθε, ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. 18 Πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν—οὓς πολλακίς ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω—τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, 19 ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ² Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν· οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. 20 Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτήρα ἀπεκδεχόμεθα, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· 21 ὃς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ³ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ⁴ τὰ πάντα. 1 Ὡστε, ἀδελφοί μου, ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητοί.

Concluding considerations

To individuals

2 Εὐοδία⁵ παρακαλῶ καὶ Συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ. 3 Ναί,⁶ ἐρωτῶ καὶ σέ, σύζυγε γνήσιε,⁷ συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν Βίβλῳ Ζωῆς.

Filling the mind with good things

4 Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε! 5 Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ Κύριος ἐγγύς. 6 Μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας,⁸ τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν Θεόν· 7 καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα

¹ κανονι το αὐτο φρονειν **f**⁸⁵ (91%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2314 (6.3%) || 234 (1%)

|| --- P^{16,46} SA, B, Γ (1.7%) NU (Some 7% invert the order of στοιχειν and φρονειν.)

² ο *rell* || --- CP

³ εἰς το γενεσθαι αὐτο **f**⁸⁵ (90.2%) RP, HF, OC, TR, CP || 123 αὐτω (3.2%) || 123 αὐτον (3.2%) || 123 (0.8%) || --- SA, B (2.5%) NU || one other reading (0.2%)

⁴ εαυτω **f**⁸⁵ [80%] RP, HF, TR, CP || αὐτω SA, B [20%] OC, NU

⁵ ευοδιαν **f**⁸⁵ SA, B [90%] RP, HF, OC, CP, NU || ευωδιαν [10%] TR

⁶ ναι **f**⁸⁵ P⁴⁶ SA, B [95%] RP, HF, OC, CP, NU || και [5%] TR

⁷ συζυγε γνησιε **f**⁸⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 (P⁴⁶) SA, B [10%] NU

⁸ ευχαριστιας *rell* || ευχαριστειας [20%]

νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

8 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφημα—εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος—ταῦτα λογίζεσθε. 9 Ἄ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἶδετε¹ ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

Thanks for material support

10 Ἐχάρην δὲ ἐν Κυρίῳ μεγάλως ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε,² ἠκαιρεῖσθε δέ. 11 Οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω, ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι. 12 Οἶδα καὶ³ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν μεμύημα καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. 13 Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.⁴ 14 Πλήν⁵ καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει.

15 Οἶδατε δὲ⁶ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως⁷ εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. 16 Ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἄπαξ καὶ δις, εἰς τὴν χρεῖαν μοι ἐπέμψατε. 17 Οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ'⁸ ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. 18 Ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὁσμήν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. 19 Ὁ δὲ Θεὸς μου πληρώσει⁹ πᾶσαν χρεῖαν ὑμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον¹⁰ αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

20 Τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

¹ εἶδετε **ƒ⁵⁵** **NA,B** [70%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || ἰδετε [30%]

² εφρονεῖτε *rell* || φρονεῖτε **CP**

³ καὶ **ƒ⁵⁵** **P⁴⁶NA,B** [85%] **RP,HF,OC,CP,NU** || δε [15%] **TR**

⁴ χριστῷ **ƒ⁵⁵** [98%] **RP,HF,OC,TR,CP** || --- **NA,B,I** [2%] **NU**

⁵ πλήν **ƒ⁵⁵** **NA,B** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || 1 καὶ ὑμεῖς [10%]

⁶ δε *rell* || --- **P⁴⁶** [2%] **CP**

⁷ ληψεως *rell* || λημψεως **NA,B** [2%] **NU**

⁸ ἀλλ *rell* || ἀλλά **A,B** [1%] **NU**

⁹ πληρώσει *rell* || πληρωσαι [15%]

¹⁰ τὸν πλοῦτον **ƒ⁵⁵** [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** || τὸ πλοῦτος **P⁴⁶NA,B** [2%] **NU** || τοῦ πλοῦτος [1%]

Sign off

21 Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. 22 Ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.

23 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου,¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων² ὑμῶν. Ἀμήν.^{3,4}

¹ κυρίου **f**⁸⁵ **SA**,B [85%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 ημων **P**⁴⁶ [15%] TR

² παντων **f**⁸⁵ (90.9%) RP,HF,OC,TR,CP || του πνευματος **P**⁴⁶ **SA**,B (9.1%) NU

³ αμην **f**⁸⁵ **P**⁴⁶ **SA** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B [2%] NU

⁴ The citation of **f**⁸⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1864, 1865 and 2554 are ‘perfect’ representatives of **f**⁸⁵ in Philippians, as they stand, as were the exemplars of another ten. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ± 1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ± 3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ± 15%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ

Salutation

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, **2** τοῖς ἐν Κολοσσαῖς² ἀγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ: χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.³

Building rapport

3 Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ⁴ Πατρὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι **4** (ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν⁵ εἰς πάντας τοὺς ἀγίους), **5** διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας **6** (τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ⁶ ἔστιν καρποφορούμενον καὶ ἀύξανόμενον⁷ καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ), **7** καθὼς καὶ⁸ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ, τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστιν πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν⁹ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, **8** ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.

Christ preeminent

Walk worthily of the Lord

9 Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, **10** περιπατήσαι ὑμᾶς¹⁰

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **P**⁴⁶NA, B [5%] NU

² κολοσσαῖς **f**⁵ NB [60%] CP, NU || κολασσαῖς (**P**⁴⁶A)I [40%] RP, HF, OC, TR

³ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵ NA, C, I [80%] RP, HF, OC, TR, CP || --- B [20%] NU

⁴ καὶ **f**⁵ NA, I [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- B, C [2%] NU

⁵ τὴν **f**⁵ (86.7%) RP, HF, OC, TR, CP || ἣν εχετε NA, C (11.4%) NU || ἣν εχεται (1.2%) || --- B (0.7%)

⁶ καὶ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶NA, B, C [5%] NU

⁷ καὶ αὐξανομενον **f**⁵ NA, B, C (48%) RP, HF, OC, CP, NU || --- (52%) TR (The omission could be an easy case of homoioteleuton.)

⁸ καὶ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR || --- **P**⁴⁶NA, B, C [5%] CP, NU

⁹ ὑμων **f**⁵ C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἡμων **P**⁴⁶NA, B [10%]

¹⁰ ὑμας **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶NA, B, C [5%] NU

ἀξίως τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν,¹ ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν² τοῦ Θεοῦ· **11** ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν·

12 μετὰ χαρᾶς εὐχαριστοῦντες τῷ³ Πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς⁴ εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί· **13** ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, **14** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,⁵ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν·

The supremacy of Christ described

15 ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης⁶ κτίσεως, **16** ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα—τὰ⁷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ⁸ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὀρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι—τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· **17** καὶ αὐτός ἐστιν πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν. **18** Καὶ, αὐτός ἐστιν ἡ⁹ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας·

ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, **19** ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν¹⁰ πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι **20** καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ¹¹ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ—δι' αὐτοῦ,¹² εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐπὶ¹³ τοῖς οὐρανοῖς.

¹ ἀρεσκεῖαν *rell* || ἀρεσκεῖαν *NA,C* [15%]

² εἰς τὴν ἐπίγνωσιν *F⁵* (90.5%) *RP, HF, OC, TR, CP* || τὴ ἐπίγνωσει *P⁴⁶NA, B, C, I* (4.6%) *NU* || ἐν τῇ ἐπίγνωσει (4.1%) || three other readings (0.7%)

³ τῷ *F⁵ P⁴⁶ A, B, C* [65%] *RP, HF, TR, NU* || ἰ Θεῷ καὶ [30%] *OC, CP* || ἰ Θεῷ *Σ* [5%] (*OC* has small print.)

⁴ ἡμᾶς *F⁵ A, C* [97%] *RP, HF, OC, TR, CP* || υμᾶς *SB* [3%] *NU* (The context is inclusive—first person.)

⁵ δια τοῦ αἵματος αὐτοῦ *F⁵* [60%] *TR* || --- *NA, B, C* [40%] *RP, HF, OC, CP, NU* (The omission was presumably deliberate—one wonders why.)

⁶ πάσης *rell* || ἰ τῆς [10%]

⁷ τὰ *F⁵ A, C* [97%] *RP, HF, OC, TR, CP* || --- *P⁴⁶SB* [3%] *NU*

⁸ τὰ *F⁵ A, C* [97%] *RP, HF, OC, TR, CP* || --- *P⁴⁶SB* [3%] *NU*

⁹ ἡ *rell* || --- [2%] *CP*

¹⁰ εὐδοκησεν *rell* || ἠδοκησεν *A* [15%]

¹¹ τὰ *rell* || --- *CP*

¹² δι αὐτοῦ *F⁵ P⁴⁶ NA, C, 048* [80%] *RP, HF, OC, TR, CP[NU]* || --- *B, I* [20%] (The omission of the emphatic repetition is surely inferior.)

¹³ ἐπὶ *F⁵* [50%] *RP, HF, CP* || ἐν *NA, B, C* [50%] *OC, TR, NU* (The change to 'in' may have been unthinking, but is clearly inferior—beings and things that are an inherent part of Heaven don't need 'reconciling'.)

The truth applied

21 Καὶ ὑμᾶς (ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς) 22 νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ,¹ παραστήσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ—23 εἶ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ² κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ, Παῦλος, διάκονος.

What Paul does and why he does it

Present everyone perfect in Christ

24 Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασίν μου³ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ⁴ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, 25 ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, 26 τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ⁵ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· 27 οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ⁶ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ⁷ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς⁸ ἐστὶν Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπίς τῆς δόξης· 28 ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον⁹ ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον¹⁰ τέλειον¹¹ ἐν Χριστῷ·¹² 29 εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

¹ αὐτοῦ f⁸⁵ SA [40%] || --- P⁴⁶B,C,I^v [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

² τῇ f⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶SA, B, C [5%] NU

³ μου f⁸⁵ [55%] OC, TR || --- SA, B, C [45%] RP, HF, CP, NU (OC has small print.)

⁴ ο rell || ος C [10%]

⁵ νυνὶ f⁸⁵ A [90%] RP, HF, OC, TR, CP || νυν NB, C [10%] NU

⁶ τίς ο f⁸⁵ SC [40%] OC, TR || τι το P⁴⁶A, B [60%] RP, HF, CP, NU (In the context the masculine gender is correct—P⁴⁶A, B [4%] NU are consistent in that they go on to read ὃ ἐστὶν Χριστός, but not the [56%] RP, HF, CP.)

⁷ τοῦ rell || --- CP

⁸ ος f⁸⁵ SC, I [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ο P⁴⁶A, B [4%] NU

⁹ παντα ἄνθρωπον rell || --- [10%] CP

¹⁰ παντα ἄνθρωπον f⁸⁵ SA, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || --- [10%]

¹¹ τέλειον rell || --- CP

¹² χριστῷ f⁸⁵ P⁴⁶SA, B, C [40%] NU || 1 ιησου [60%] RP, HF, OC, TR, CP

A wealth of confident understanding

2 Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ¹ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ,² καὶ ὅσοι οὐχ ἐωράκασιν³ τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, **2** ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων⁴ ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλουτῶν⁵ τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ⁶ Χριστοῦ, **3** ἐν ᾧ εἰσιν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς⁷ γνώσεως ἀπόκρυφοι.

4 Τοῦτο δὲ⁸ λέγω ἵνα μὴ τις⁹ ὑμᾶς παραλογίζεται ἐν πιθανολογίᾳ.¹⁰ **5** Εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν.

Christian responsibility

6 Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν, Ἰησοῦν τὸν Κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, **7** ἔρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ¹¹ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ¹² ἐν εὐχαριστίᾳ.

Christ vs 'the world'

8 Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. **9** Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ Πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς, **10** καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· **11** ἐν ᾧ καὶ περιετημήθητε, περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν¹³ τῆς σαρκός,

¹ περὶ **f**⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ὑπερ **P**⁴⁶ SA, B, C [7%] NU

² λαοδικεῖα *teII* || λαοδικεῖα SA, B, C [10%]

³ εωρακασιν **f**⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP || εωρακασιν [10%] || εωρακαν A, B [2%] || εωρακαν **P**⁴⁶ SC [3%] NU

⁴ συμβιβασθέντων **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || συμβιβασθεντες (**P**⁴⁶) SA, B(C) [4%] NU || συμβιβασθωσιν [1%]

⁵ παντα πλουτων **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || παν πλουτος **P**⁴⁶ SB [3%] NU || παν το πλουτος A, C [2%]

⁶ και πατρος και του **f**⁵ (79.6%) RP, HF, OC, TR, CP || 124 (12.9%) || 234 (1.8%) || 123 (0.7%) || 24 A, C (0.7%) || 23 (0.2%) || 2 **Σ**, 048 (0.3%) || --- **P**⁴⁶ B (3%) NU || five other readings (0.8%)

⁷ της **f**⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ SB, C [5%] NU

⁸ δε **f**⁵ C, 048 [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ SA, B [5%] NU

⁹ μη τις **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || μηδεις SA, B, C, 048 [5%] NU

¹⁰ πιθανολογια *teII* || πειθανολογια [2%] CP

¹¹ εν τη **f**⁵ **Σ** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 A, C, I [2%] || 2 B [3%] NU

¹² εν αυτη **f**⁵ B, 048^v [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, C, I^v [4%] NU || 1 αυτω D [1%]

¹³ των αμαρτιων **f**⁵ (92.5%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ SA, B, C (7%) NU || omit longer stretches (0.5%) (Would not 'the body of the flesh', the reading of NU, be something of a tautology?)

ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, **12** συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι¹ ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν² νεκρῶν.

13 Καὶ ὑμᾶς, νεκροὺς ὄντας³ τοῖς παραπτώμασιν καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν—συνεζωποποίησεν ὑμᾶς⁴ σὺν αὐτῷ· χαρισάμενος ἡμῖν⁵ πάντα τὰ παραπτώματα· **14** ἐξάλειψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον (τοῖς δόγμασιν) ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν⁶ ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· **15** ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

Don't be disqualified!

16 Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ⁷ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νουμηνίας⁸ ἢ σαββάτων, **17** ἃ ἔστιν σκιά τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα⁹ Χριστοῦ. **18** Μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβεύετω, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἐώρακεν¹⁰ ἐμβατεύων, εἰκὴ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοῦς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, **19** καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα, διὰ τῶν ἁφῶν¹¹ καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβάζομενον, αὐξοῖ τὴν αὐξῆσιν τοῦ Θεοῦ.

20 Εἰ οὖν ἀπεθάνετε¹² σὺν¹³ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί, ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ, δογματίζεσθε **21**—“Μὴ ἄψη, μηδὲ¹⁴ γεύση, μηδὲ θίγης!”—**22** (ἃ ἔστιν πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει) κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων? **23** Ἄτινά ἔστιν λόγον μὲν ἔχοντα

¹ βαπτισματι **f**⁵⁵ **NA,C** [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** || βαπτισμῷ **P**⁴⁶**B** [2%] **NU**

² τῶν **f**⁵⁵ **B** [70%] **RP,HF,OC,TR** || --- **P**⁴⁶**NA,C** [30%] **CP,NU**

³ ὄντας **f**⁵⁵ **NB** [45%] || 1 ἐν **P**⁴⁶**A,C,048** [55%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** (**OC** is in small print.)

⁴ ὑμᾶς **f**⁵⁵ **NA,C** [65%] **RP,HF,OC,CP,NU** || ἡμᾶς **P**⁴⁶**B** [20%] || --- [15%] **TR**

⁵ ἡμῖν **f**⁵⁵ **NA,B,C** [70%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || ὑμῖν [30%] (some **TRs**)

⁶ ἦρκεν **f**⁵⁵ **P**⁴⁶**NA,B,C** [60%] **RP,HF,TR,NU** || ἦρκεν [40%] **OC,CP**

⁷ ἢ **f**⁵⁵ **NA,C,I** [98%] **RP,HF,OC,TR,CP** || καὶ **P**⁴⁶**B** [2%] **NU**

⁸ νουμηνίας *reII* || νεομηνίας **B** [2%] **NU**

⁹ σῶμα **f**⁵⁵ **P**⁴⁶ [95%] **RP,HF,OC,CP** || 1 τοῦ **NA,B,C** [5%] **TR,NU**

¹⁰ μὴ ἐώρακεν **f**⁵⁵ (83.5%) **RP,HF,OC,TR,CP** || 1 ἐώρακεν **C** (12.3%) || 1 ἐώρακαμεν (1.7%) || 1 ἐώρακως (0.5%) || 1 ἐώρακατε (0.2%) || οὐκ 2 (0.3%) || 2 **P**⁴⁶**A** (0.5%) || ἐώρακεν **NB,I** (1%) **NU**

¹¹ ἁφῶν *reII* || ἀφῶν [25%]

¹² σὺν ἀπεθανετε **f**⁵⁵ [80%] **OC,TR** || ~ 21 (**N**) [5%] || 2 **A,B,C** [15%] **RP,HF,CP,NU**

¹³ σὺν **f**⁵⁵ **NA,B,C** [95%] **RP,HF,CP,NU** || 1 τῷ [5%] **OC,TR**

¹⁴ μηδε **f**⁵⁵ **NA,B,C** [90%] **RP,HF,OC,TR,NU** || μη [10%] **CP** (Twice.)

σοφίας ἐν ἐθελοθησκειᾷ¹ καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ² ἀφειδίᾳ³ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Things above vs things below

3 Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν, ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· **2** τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, **3** ἀπεθάνετε γάρ καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ⁴ Θεῷ. **4** Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν,⁵ τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν⁶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς: πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία.⁷ **6** δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας,⁸ **7** ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιπατήσατέ ποτε ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς.⁹ **8** Νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα—ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογία—ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. **9** Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ **10** καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, **11** ὅπου οὐκ ἐνὶ Ἑλλην καὶ Ἰουδαίος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ¹⁰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν Χριστός.

Relationships among believers

12 Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ,¹¹ χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα,¹² μακροθυμίαν· **13** ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινα ἔχη¹³ μομφὴν—καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς¹⁴ ἐχαρίσατο ὑμῖν,¹⁵ οὕτως καὶ

¹ ἐθελοθησκεια *rell* || ἐθελοθησκεια *NC* [10%] *OC,NU*

² καὶ *f*⁵ *SA,C* [98%] *RP,HF,OC,TR,CP[NU]* || --- *P*⁴⁶*B* [2%]

³ ἀφειδία *rell* || ἀφειδία [10%]

⁴ τῷ *f*⁵ *P*⁴⁶*SA,B,C* [80%] *RP,HF,OC,TR,CP,NU* || --- [20%]

⁵ ἡμῶν *f*⁵ *B* [90%] *RP,HF,OC,TR,CP* || ὑμῶν *P*⁴⁶*NC* [10%] *NU*

⁶ ὑμῶν *f*⁵ *A* [95%] *RP,HF,OC,TR,CP* || --- *P*⁴⁶*SB,C* [5%] *NU*

⁷ εἰδωλολατρία *f*⁵ *(C)* [55%] *OC,NU* || εἰδωλολατρία *SA,B* [45%] *RP,HF,TR,CP*

⁸ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας *f*⁵ *SA(C)I* [99%] *RP,HF,OC,TR,CP[NU]* || --- *P*⁴⁶*B* [1%]

⁹ αὐτοῖς *f*⁵ *048* [97%] *RP,HF,OC,TR,CP* || τοῦτοῖς *P*⁴⁶*SA,B,C,I* [3%] *NU*

¹⁰ τὰ *f*⁵ *B* [98%] *RP,HF,OC,TR,CP[NU]* || --- *SA,C* [2%]

¹¹ οἰκτιρμοῦ *f*⁵ *SA,B,C* [80%] *RP,HF,OC,CP,NU* || οἰκτιρῶν [20%] *TR*

¹² πραότητα *f*⁵ [97%] *RP,HF,OC,TR,CP* || πραυτητα *SA,B,C* [3%] *NU*

¹³ ἐχὴ *rell* || ἐχει [10%] *CP* || ἐχητε [2%]

¹⁴ χριστος *f*⁵ *C* [97%] *RP,HF,OC,TR,CP* || κυριος *P*⁴⁶*A,B,I* [2%] *NU* || θεος *S* [1%]

¹⁵ ὑμῖν *f*⁵ *SA,B* [90%] *RP,HF,OC,TR,NU* || ἡμῖν [10%] *CP* || ἡμας *C*

ὁμείς· 14 ἐπὶ πᾶσιν δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις¹ ἐστὶν σύνδεσμος τῆς τελειότητος.

15 Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ² βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε.

16 Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ³ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ⁴ ὕμνοις καὶ⁵ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν⁶ χάριτι ἄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ⁷ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.⁸

17 Καὶ πᾶν ὅ τι⁹ ἂν¹⁰ ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν¹¹ ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι¹² Κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ¹³ Πατρὶ δι' αὐτοῦ.

Household relationships

18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις¹⁴ ἀνδράσιν, ὡς ἀνήκεν ἐν Κυρίῳ.

19 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς.

20 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα, τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον¹⁵ ἐν¹⁶ Κυρίῳ.

21 Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε¹⁷ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἄθυμῶσιν.

22 Οἱ δούλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις¹⁸ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ, φοβούμενοι τὸν Θεόν.¹⁹ 23 Καὶ πᾶν ὅ τι¹ ἐὰν² ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς

¹ ἡτις **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ο A, B, C, 048 [2%] NU || ος **ς** [1%]

² θεοῦ **f**⁵ (95.2%) RP, HF, OC, TR, CP || χριστοῦ **ς**A, B, C, I (4.8%) NU

³ χριστοῦ *rell* || θεοῦ A, C [9%] || κυρίου **ς**, I [1%]

⁴ καὶ **f**⁵ A', I' [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ς**B, C [3%] NU

⁵ καὶ **f**⁵ A, I' [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ς**B, C [3%] NU

⁶ ἐν **f**⁵ **ς**A, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τῇ **P**⁴⁶B [3%] [NU] || --- [2%]

⁷ τῇ καρδίᾳ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ταῖς καρδίαις **P**⁴⁶**ς**A, B, C [5%] NU

⁸ κυρίῳ **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || θεῷ **P**⁴⁶**ς**A, B, C [4%] NU

⁹ ὅ τι **f**⁵ **ς**A, B, C [80%] RP, HF, OC, TR, NU || ὅτι [20%] CP

¹⁰ ἂν **f**⁵ **ς**A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || εἰαν **P**⁴⁶B [3%] NU

¹¹ ἐν *rell* || --- [10%]

¹² ὀνοματι *rell* || 1 του [10%]

¹³ καὶ **f**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶**ς**A, B, C [2%] NU

¹⁴ ἰδίοις **f**⁵ [80%] RP, HF, TR || --- **ς**A, B, C [19%] OC, CP, NU || ὑμῶν after ἀνδρασιν [1%]

¹⁵ ἐστὶν εὐάρεστον **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **ς**A, B, C [5%] NU

¹⁶ ἐν **f**⁵ **ς**A, B, C [79%] RP, HF, CP, NU || τῷ [20%] OC, TR || --- [1%]

¹⁷ ἐρεθίζετε **f**⁵ **P**⁴⁶B (79.5%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || παροργίζετε (**ς**)A(C) (19.8%) || four other readings (0.7%)

¹⁸ ὀφθαλμοδουλίαις **f**⁵ **ς**C [40%] OC || ὀφθαλμοδουλείαις [43%] RP, HF, TR, CP || ὀφθαλμοδουλία [10%] NU || ὀφθαλμοδουλεῖα **P**⁴⁶A, B [5%] || ὀφθαλμοδουλεῖαι [2%]

¹⁹ θεοῦ **f**⁵ **P**⁴⁶ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || κυρίῳ **ς**A, B, C, 048 [10%] NU

τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, **24** εἰδότες ὅτι³ ἀπὸ Κυρίου λήψεσθε⁴ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ⁵ Κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. **25** (Ὁ δὲ⁶ ἀδικῶν κομιέται⁷ ἢ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωποληψία.)⁸

4 Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε,⁹ εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν οὐρανοῖς.¹⁰

Redeem the time

2 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, **3** προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ¹¹ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλήσῃ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ (δι' ὃ¹² καὶ δέδεμαι), **4** ἵνα φανερώσω αὐτὸ, ὡς δεῖ με λαλήσῃ. **5** Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. **6** Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἡρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.

Concluding remarks

7 Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν Κυρίῳ, **8** ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶ¹³ τὰ περὶ ὑμῶν¹⁴ καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, **9** σὺν Ὀνησίμῳ, τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν γνωριοῦσιν¹⁵ τὰ ᾧδε.¹⁶

¹ και παν ὁ τι f⁵⁵ (79.3%) RP, HF, OC, TR, CP || 123 (10.4%) || 234 (1.3%) || 134 (0.5%) || 23 (2.2%) || 12 οτε (0.8%) || 3 P⁴⁶ SA, B, C (4.7%) NU || four other readings (0.8%) (Perhaps some 20% evidently have ὅτι instead of ὁ τι.)

² εαν f⁵⁵ SA, B, C (79.9%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || αν P⁴⁶ (19.1%) || --- (1%)

³ οτι rell || --- CP

⁴ ληψεσθε f⁵⁵ P⁴⁶(A) [80%] RP, HF || αποληψεσθε (SB, C^v) [20%] OC, TR (NU) || αποληψεσθαι CP || one other variant

⁵ γαρ f⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, B, C [5%] NU

⁶ δε f⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || γαρ SA, B, C [5%] NU

⁷ κομιεται f⁵⁵ SA, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || κομισεται B [5%] NU

⁸ προσωποληψια rell || προσωποληψια SA, B, C [5%] NU

⁹ παρεχεσθε f⁵⁵ SA, B [80%] RP, HF, OC, TR, NU || παρεχετε C [18%] CP || παρεσεχεσθε [2%]

¹⁰ ουρανοις f⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ουρανω SA, B, C, I [3%] NU

¹¹ ανοιξη rell || 1 και CP

¹² δι ὃ rell || διο [20%]

¹³ γω f⁵⁵ P⁴⁶C (87.6%) RP, HF, OC, TR, CP || γνωτε SA, B, 048 (10.9%) NU || γνωται (1%) || --- (0.5%)

¹⁴ υμων f⁵⁵ P⁴⁶NC (88.1%) RP, HF, OC, TR, CP || ημων A, B, 048 (11.4%) NU || --- (0.5%)

¹⁵ γνωρισουσιν f⁵⁵ SA, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || γνωρισουσιν P⁴⁶B [3%] NU

¹⁶ ᾧδε rell || ᾧδε f⁵⁵ [40%] (I include this information for the record, and so as not to lose sight of it; since there is no contrast in meaning here, and I am not aware that the Autographs contained 'breathing' marks, I stay with the conventional spelling. However, it may be noted that the difference be-

10 Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος, ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεπιός Βαρνάβα (περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς δέξασθε αὐτόν), 11 καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰούστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς οὗτοι μόνον συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.

12 Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς, ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ,¹ πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στήτε² τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι³ ἐν παντὶ θελήματι τοῦ Θεοῦ. 13 Μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν⁴ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει.

14 Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Λουκᾶς, ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ Δημᾶς, 15 Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ⁵ ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ⁶ ἐκκλησίαν.

16 Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικεῶν⁷ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγῶτε.

17 Καὶ εἶπατε Ἀρχίππῳ, “Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς.”

Sign-off

18 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ: Παύλου. Μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{8,9}

tween ὁ δε and ὡδε would be indistinct in most MSS; the simple expedient reflected in **f**⁵ resolves the ambiguity.)

¹ χριστοῦ **f**⁵ P⁴⁶ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ιησου **NA, B, I** [4%] [NU] || ιησου I C [1%]

² στήτε **f**⁵ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || σταθητε **SB** [1%] NU || ητε I [2%]

³ πεπληρωμενοι **f**⁵ P⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || πεπληροφορημενοι **NA, B, C** [3%] NU

⁴ ζηλον πολυν **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2 πονον **NA, B, C** [4%] NU || four other readings [1%]

⁵ λαοδικεια *rell* || λαοδικια **NA, C** [10%]

⁶ αυτου **f**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || αυτων **NA, C** [6%] || αυτης B [1%] NU || --- [1%]

⁷ λαοδικεων **f**⁵ B [85%] HF, OC, TR, NU || λαοδικαιων **NA, C** [15%] RP, CP

⁸ αμην **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B, C, 048** [5%] NU

⁹ The citation of **f**⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 444, 1732, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f**⁵ in Colossians, as they stand, as were the exemplars of another eight. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄

Opening considerations

Greeting

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹

The Thessalonians are praised

2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν² ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, **3** ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, **4** εἰδότες, ἀδελφοί ἠγαπημένοι ὑπὸ³ Θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν.

They became examples

5 Ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν⁴ Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ ἐν⁵ πληροφορία πολλῇ (καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν ἐν⁶ ὑμῖν δι' ὑμᾶς). **6** Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ Κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου, **7** ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους⁷ πᾶσιν τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ⁸ Ἀχαΐᾳ. **8** Ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ⁹ Ἀχαΐᾳ ἀλλὰ καὶ¹⁰ ἐν

¹ ἀπο θεου πατρος ημων και κυριου ιησου χριστου **ƒ⁵** **NA,I** (85.6%) **RP,HF,OC,TR,CP** || 1235678 (3.9%) || 123 υμων 5678 (1.3%) || ~ 12356478 (1.2%) || --- **B** (7.5%) **NU** || two other readings (0.5%)

² υμων **ƒ⁵** **C** [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** || --- **NA,B,I** [5%] **NU**

³ υπο **ƒ⁵** **B** [80%] **RP,HF,OC,TR,CP** || 1 του **NA,C** [20%] [**NU**]

⁴ εν *re* || --- [20%] **CP**

⁵ εν **ƒ⁵** **A,C** [98%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** || --- **NB** [2%]

⁶ εν **ƒ⁵** **B** [95%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** || --- **NA,C,048** [5%]

⁷ τυπους **ƒ⁵** **NA,C** [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** || τυπον **B** [5%] **NU**

⁸ και **ƒ⁵** [40%] **CP** || 1 τη [30%] **RP,HF,TR** || 1 εν τη **NA,B,C** [30%] **OC,NU** (**OC** has εν in small print.)

⁹ εν τη **ƒ⁵** **NC** [80%] **RP,HF,OC,CP[NU]** || 2 [5%] || --- **B** [15%] **TR** || **A** omits whole clause

¹⁰ αλλα και **ƒ⁵** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** || αλλ (s) **NA,B,C** [10%] **NU**

παντί τόπω—ἡ πίστις ὑμῶν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελέλυθεν, ὥστε μὴ χρειᾶν ἡμᾶς ἔχειν¹ λαλεῖν τι.

Their hope

9 Αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν² ἀπαγγέλλουσιν³ ὅποιαν εἴσοδον ἔσχομεν⁴ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, 10 καὶ ἀναμένειν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν (ὃν ἤγειρεν ἐκ τῶν⁵ νεκρῶν)—Ἰησοῦν, τὸν ρύομενον ἡμᾶς ἀπὸ⁶ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Paul's ministry in Thessalonica

2 Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν. 2 Ἀλλὰ,⁷ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν λαλήσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγῶνι. 3 Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε⁸ ἐν δόλῳ, 4 ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσαμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες ἀλλὰ τῷ⁹ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. 5 Οὔτε γὰρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας (Θεὸς μάρτυς), 6 οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν (οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπὸ¹⁰ ἄλλων)—δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, 7 ἀλλ'¹¹ ἐγενήθημεν ἥπιοι¹² ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν¹³ τροφὸς θάλπη¹⁴ τὰ ἐαυτῆς τέκνα.

¹ ἡμας εχειν f⁸⁵ [85%] RP, HF, OC, TR || ~ 21 SA, C [15%] CP, NU || ~ 2 υμας B

² υμων f⁸⁵ B [40%] || ημων SA, C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

³ απαγγελουσιν rell || απαγγελουσιν [15%]

⁴ εσχομεν f⁸⁵ SA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU || εχομεν [5%] TR

⁵ των f⁸⁵ SB, I [95%] RP, HF, OC [NU] || --- P^{46v} A, C [5%] TR, CP

⁶ απο f⁸⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP || εκ SA, B [4%] NU

⁷ αλλα f⁸⁵ SA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 και [5%] TR

⁸ ουτε f⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ουδε SA, B, C [5%] NU

⁹ τω f⁸⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SB, C [4%] NU

¹⁰ απο f⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, CP || απ SA, B, C [5%] TR, NU

¹¹ αλλ rell || αλλα SB [1%] NU || --- [4%]

¹² ηπιοι f⁸⁵ A (87.5%) RP, HF, OC, TR, CP || ως 1 (1%) || νηπιοι P⁶⁵ SB, C, I (10.8%) NU || four other readings (0.7%)

¹³ αν f⁸⁵ SA [90%] RP, HF, OC, TR, CP || εαν B, C [10%] NU

¹⁴ θαλπη rell || θαλπει [15%]

Paul's devotion to them

8 Οὕτως ἰμειρόμενοι¹ ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν² γεγένησθε.³ 9 Μνημονεύετε γὰρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον⁴ ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον,⁵ νυκτὸς γὰρ⁶ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ.

10 Ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ Θεὸς, ὡς ὀσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν· 11 καθάπερ οἶδατε ὡς ἓνα ἕκαστον ὑμῶν ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι, 12 καὶ μαρτυρόμενοι⁷ εἰς τὸ περιπατῆσαι⁸ ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

Their conversion

13 Διὰ⁹ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων ἀλλὰ, καθὼς ἐστὶν ἀληθῶς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. 14 Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ¹⁰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων 15 (τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν καὶ τοὺς ἰδίους¹¹ προφήτας, καὶ ἡμᾶς¹² ἐκδιωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, 16 κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν—εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε. Ἔφθασεν δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ οργὴ εἰς τέλος).

¹ ἰμειρομενοι f⁸⁵ [60%] TR, CP || ομειρομενοι SA, B, C [30%] RP, HF, OC, NU || ομηρομενοι [5%] || ομηρομενοι [5%] (ἰμειρω was apparently much more widely used in classical times than ὁμειρομαι; why would medieval monks revert to a classical form?)

² ημιν rell || ημων [10%] CP

³ γεγενησθε f⁸⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP || εγενηθητε SA, B, C, I' [25%] NU || εγενεσθε [5%]

⁴ τον κοπον rell || των κοπων [10%]

⁵ τον μοχθον rell || των μοχθων [10%]

⁶ γαρ f⁸⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B [10%] NU

⁷ και μαρτυρομενοι f⁸⁵ NB [70%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 μαρτυρουμενοι [30%] TR || --- A

⁸ περιπατησαι f⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || περιπατειν SA, B [5%] NU

⁹ δια f⁸⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || και 1 SA, B [4%] NU

¹⁰ τα αυτα f⁸⁵ NB [97%] RP, HF, OC, CP, NU || ταυτα A [3%] TR

¹¹ ιδιους f⁸⁵ (94.3%) RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B, I (5.2%) NU || three other variants (0.5%)

¹² ημας f⁸⁵ SA, B [95%] RP, HF, OC, CP, NU || υμας [5%] TR (Not all TRs have the 2nd person.)

Paul's concern for the Thessalonians

A sense of bereavement

17 Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας (προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ) περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. 18 (Διὸ¹ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς—ἐγὼ μὲν, Παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δῖς—καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς.) 19 Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπίς ἢ χαρὰ ἢ στέφανος καυχήσεως? Ἡ οὐκὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ² ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ? 20 Ὑμεῖς γὰρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ³ χαρὰ.

Concern leads to action

3 Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνον 2 καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ διάκονον τοῦ Θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν⁴ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς⁵ περὶ⁶ τῆς πίστεως ὑμῶν, 3 τὸ⁷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσιν ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἶδατε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. 4 Καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν προελέγομεν ὑμῖν ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι· καθὼς καὶ ἐγένετο, καὶ οἶδατε. 5 Διὰ τοῦτο κἀγὼ, μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.

6 Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνησίαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς 7—διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ⁸ ἡμῶν διὰ τῆς ὑμῶν⁹ πίστεως· 8 ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε¹⁰ ἐν Κυρίῳ.

¹ διὸ **ƒ**⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || διότι **NA, B** [7%] NU

² ἰησοῦ **ƒ**⁵ **NA, B** [50%] RP, HF, NU || ἰ χριστοῦ [50%] OC, TR, CP (OC has small print.)

³ ἡ *re* || --- **NA** [10%] OC, CP

⁴ διακονον του θεου και συνεργον ημων **ƒ**⁵ (94.6%) RP, HF, OC, TR, CP || 12345 υμων (0.7%) || 123 **NA** (3.1%) || ~ 523 (0.3%) NU || 5 B (0.3%) || five other readings (1%)

⁵ υμας **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B, I** [10%] NU

⁶ περι **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || υπερ **NA, B** [10%] NU

⁷ το **ƒ**⁵ **NA, B** [85%] RP, HF, OC, CP, NU || τω [10%] TR || του [5%]

⁸ θλιψει και αναγκη **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 321 **NA, B** [8%] NU

⁹ υμων *re* || ημων CP

¹⁰ στηκητε **ƒ**⁵ **NA** [40%] OC, TR, CP || στηκετε **A, B** [60%] RP, HF, NU

Paul's desire to go to them

9 Τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ Θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρῇ ἣ ἡμεῖς χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· 10 νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν?

11 Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς¹ κατευθῆναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. 12 Ὑμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, 13 εἰς τὸ στηρίζαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους² ἐν ἀγίωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ³ μετὰ πάντων τῶν ἀγίων αὐτοῦ.⁴

Holiness pleases God

4 Τοῦ⁵ λοιπὸν οὖν,⁶ ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ:⁷ καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν Θεῷ,⁸ ἵνα περισσεύητε μᾶλλον 2—οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Sanctified sex

3 Τοῦτο γάρ ἐστιν θέλημα τοῦ⁹ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμὸς ὑμῶν: ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· 4 εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἀγιασμῷ καὶ τιμῇ, 5 μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας (καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν)· 6 τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ¹⁰ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν¹¹ ὑμῖν¹² καὶ διεμαρτυράμεθα.¹³ 7 Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς¹⁴ ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀγιασμῷ. 8 Τοιγαροῦν, ὁ

¹ χριστος **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B [4%] NU

² ἀμέμπτους *rell* || ἀμέμπτως B [10%]

³ χριστοῦ **ƒ**⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B [20%] NU (Soden lists **K**^r for the omission, but is in error.)

⁴ αὐτοῦ **ƒ**⁵ B [96%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ἀμην SA [4%] [NU]

⁵ το **ƒ**⁵ [50%] OC, TR, CP || --- SA, B [50%] RP, HF, NU

⁶ οὖν *rell* || --- B [20%]

⁷ ἰησοῦ **ƒ**⁵ SA [94%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ἵνα B [6%] NU

⁸ θεῷ **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 καθὼς καὶ περιπατεῖτε SA, B [10%] NU

⁹ τοῦ *rell* || --- [10%]

¹⁰ ο **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SA, B [2%] NU

¹¹ προείπομεν **ƒ**⁵ [75%] RP, OC, CP || προείπαμεν SA, B [25%] HF, TR, NU

¹² ὑμῖν *rell* || ἡμῖν CP

¹³ διεμαρτυράμεθα *rell* || διεμαρτυρομεθα [40%]

¹⁴ ἡμᾶς **ƒ**⁵ SA, B [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ὑμᾶς [10%]

ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ ἀλλὰ τὸν Θεὸν, τὸν καὶ¹ δόντα² τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον εἰς ὑμᾶς.³

An impressive life style

9 Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρεῖαν ἔχετε⁴ γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ⁵ θεοδίδακτοὶ ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, 10 καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς⁶ ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον, 11 καὶ φιλοτιμείσθαι ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις⁷ χερσὶν ὑμῶν (καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν), 12 ἵνα περιπατήτε⁸ εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρεῖαν ἔχητε.

Christ's second coming

The Rapture

13 Οὐ θέλομεν⁹ δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων,¹⁰ ἵνα μὴ λυπήσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. 14 Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. 15 Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας. 16 ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος—ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ—καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. 17 ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Καὶ οὕτως πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα. 18 Ὡστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

¹ καὶ **ƒ⁵⁵** **Σ** [85%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**] || --- **A, B, I** [15%]

² δόντα **ƒ⁵⁵** **A** [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || διδόντα **ΣB, I** [3%] **NU**

³ ὑμᾶς **ƒ⁵⁵** **ΣB** [96%] **RP, HF, OC, NU** || ἡμᾶς **A** [4%] **TR, CP**

⁴ ἔχετε **ƒ⁵⁵** **ΣA** [90%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** || εχομεν [10%] || ειχομεν **B, I**

⁵ γὰρ **ƒ⁵⁵** [30%] || 1 ὑμεις **ΣA, B** [70%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU**

⁶ τοὺς **ƒ⁵⁵** **B** [97%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**] || --- **ΣA** [3%]

⁷ ἰδίαις **ƒ⁵⁵** **ΣA** [93%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**] || --- **B** [7%]

⁸ περιπατητε *reII* || περιπατετε [10%] **CP**

⁹ θελομεν **ƒ⁵⁵** **ΣA, B** [95%] **RP, HF, OC, CP, NU** || θελω [5%] **TR**

¹⁰ κεκοιμημενων **ƒ⁵⁵** [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || κοιωμενων **ΣA, B** [3%] **NU**

The Day of the Lord

5 Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρεῖαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· **2** αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἶδατε ὅτι ἡ¹ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. **3** Ὅταν γὰρ² λέγωσιν, “Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια!” τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὴν τῆ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν.

Live as sons of light

4 Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ. **5** Πάντες³ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν νυκτός, οὐδὲ σκότους. **6** Ἄρα οὖν, μὴ καθεύδωμεν,⁴ ὡς καὶ⁵ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν· **7** οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθύουσιν· **8** ἡμεῖς⁶ δὲ ἡμέρας ὄντες⁷ νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. **9** Ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν ἀλλ’⁸ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **10** τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν⁹ εἴτε καθεύδομεν¹⁰ ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. **11** Διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους καὶ οἰκοδομεῖτε εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.

Concluding instructions*Esteem spiritual leaders*

12 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, **13** καὶ ἠγεῖσθαι¹¹ αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς.¹²

¹ ἡ **ῥ**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ἡ** B [3%] NU

² γὰρ **ῥ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ἡ** A [2%] NU || δε B [3%]

³ παντες **ῥ**⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 γὰρ **ἡ** A, B [30%] NU

⁴ καθευδωμεν *rell* || καθευδομεν [10%]

⁵ καὶ **ῥ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ἡ** A, B [3%] NU

⁶ ημεεις *rell* || υμεις [1%] OC

⁷ οντες **ῥ**⁵ **ἡ** A, B [88%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 υιοι [12%] CP

⁸ ἀλλ *rell* || ἀλλα **ἡ** B [3%] NU

⁹ γρηγορουμεν **ῥ**⁵ [55%] || γρηγορωμεν **ἡ** A, B [45%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹⁰ καθευδομεν **ῥ**⁵ [70%] || καθευδωμεν **ἡ** A, B [30%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹¹ ηγεισθαι **ῥ**⁵ **ἡ** A [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ηγεισθε B [35%]

¹² εαυτοις **ῥ**⁵ **ἡ** A, B [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || αυτοις P³⁰ **ἡ** B [30%]

A variety of instructions

14 Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί: νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. 15 Ὁρᾶτε μὴ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδοῖ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ¹ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. 16 Πάντοτε χαίρετε! 17 Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε! 18 Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε, τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. 19 Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε! 20 Προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε, 21 πάντα δε² δοκιμάζετε³ τὸ καλὸν κατέχετε. 22 Ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε!

Complete sanctification

23 Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. 24 Πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.⁴

Farewell

25 Ἀδελφοί, προσεύχεσθε⁵ περὶ ἡμῶν. 26 Ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἀγίῳ. 27 Ὁρκίζω⁶ ὑμᾶς τὸν Κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσιν τοῖς ἀγίοις ἀδελφοῖς.⁷ 28 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{8,9}

¹ καὶ **f⁵⁵** P³⁰B [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- SA [5%]

² δε **f⁵⁵** B [70%] RP, HF, OC, NU || --- SA [30%] TR, CP

³ δοκιμάζετε **f⁵⁵** SA, B [60%] RP, HF, OC, TR, NU || δοκιμάζοντες [40%] CP

⁴ ποιήσει **f⁵⁵** SA, B [85%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 τὴν ἐπιτοδα ὑμῶν βεβαίαν [15%] CP

⁵ προσεύχεσθε **f⁵⁵** SA, I' [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 καὶ P³⁰B [5%] [NU]

⁶ ὀρκίζω **f⁵⁵** S [85%] RP, HF, OC, TR, CP || ὀρκίζω [10%] || ἐνορκίζω P⁴⁶A, B [5%] NU

⁷ ἀγίοις ἀδελφοῖς **f⁵⁵** P⁴⁶A (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 (4.9%) || 2 SB (5.5%) NU (One variant could be an easy case of homoioteleuton, and the other a not very difficult case of homoioarcton.)

⁸ ἀμήν **f⁵⁵** SA [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- B [3%] NU

⁹ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-nine MSS—18, 35, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1250, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 824, 928, 1855, 1864 and 2723 are 'perfect' representatives of **f⁵⁵** in 1 Thessalonians, as they stand, as were the exemplars of another eleven. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—

the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄

Opening Considerations

Greeting

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν¹ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Commendation and encouragement

3 Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἐνὸς ἐκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους· **4** ὥστε ἡμᾶς αὐτοῦς² ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι³ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε **5**— ἐνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε· **6** εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν, **7** καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις, ἄνεσιν (μεθ' ἡμῶν) ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ⁴ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός, **8** διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν⁵ Θεὸν καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁶ **9** οἵτινες δίκην τίσουσιν: ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ⁷ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, **10** ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς πιστεύσασιν⁸ (ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς)· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

¹ ἡμῶν **ƒ**⁵ SA,I [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [2%]

² ἡμας αὐτοὺς **ƒ**⁵ A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 SB [3%] NU || 1 [1%]

³ καυχασθαι **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκαυχασθαι S(A,B) [3%] NU

⁴ ἰησοῦ *rell* || 1 χριστοῦ [10%] CP

⁵ εἰδοσιν **ƒ**⁵ SA,B [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 τον [30%]

⁶ χριστοῦ **ƒ**⁵ SA [60%] HF,OC,TR,CP || --- B [40%] RP,NU (OC uses small print.)

⁷ τοῦ *rell* || --- [10%] CP

⁸ πιστεύσασιν **ƒ**⁵ SA,B [93%] RP,HF,OC,CP,NU || πιστευουσιν [7%] TR

A model prayer

11 Εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης¹ καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, 12 ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ² ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

The Day of Christ

2 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ’ αὐτόν, 2 εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοῦς μήτε³ θροεῖσθαι,⁴ μήτε διὰ⁵ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε δι’ ἐπιστολῆς ὡς δι’ ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ.⁶

The man of sin

3 Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας,⁷ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, 4 ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσει,⁸ ἀποδεικνύντα⁹ ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶν Θεός. 5 (Οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὦν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν?)

The Restrainer

6 Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ¹⁰ καιρῷ. 7 Τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας· μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται. 8 Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος¹¹ ἀναλώσει¹ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ κα-

¹ ἀγαθωσύνης *rell* || ἀγαθοσύνης [30%]

² χριστοῦ **ƒ**⁵ A [45%] OC,TR,CP || --- **SB** [55%] RP,HF,NU (OC uses small print.)

³ μήτε **ƒ**⁵ [94%] RP,HF,OC,TR,CP || μήτε **SA,B** [5%] NU || μηποτε [1%]

⁴ θροεῖσθαι *rell* || θροεῖσθε [10%]

⁵ δια *rell* || 1 του [10%] OC (The addition of the article presumably makes the reference be to the Holy Spirit, which is clearly wrong here.)

⁶ χριστοῦ **ƒ**⁵ [85%] RP,HF,OC,TR,CP || κυρίου **SA,B** [15%] NU (Might this be a doctrinally motivated variant?)

⁷ ἀμαρτίας **ƒ**⁵ A (93.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ἀνομίας **SB** (5.4%) NU || long omissions (0.8%)

⁸ ὡς θεὸν καθίσει **ƒ**⁵ (82.3%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 (8.2%) || 3 **SA,B** (9.2%) NU || two other variants (0.3%) (Scattered around the variants, 4.9% have καθίσει.)

⁹ ἀποδεικνύντα **ƒ**⁵ **SB** [88%] RP,HF,OC,TR,NU || ἀποδεικνύοντα (A) [12%] CP

¹⁰ εαυτοῦ **ƒ**⁵ B [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αυτου **SA,I** [20%]

¹¹ κυριος **ƒ**⁵ B (86.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ιησους **SA** (13.4%) [NU]

ταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· **9** οὐ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους, **10** καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς² ἀδικίας ἐν³ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς.

Believing 'the lie'

11 Καὶ, διὰ τοῦτο πέμψει⁴ αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτούς τῷ ψεύδει, **12** ἵνα κριθῶσιν πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ ἀλλ' εὐδοκῆσαντες ἐν⁵ τῇ ἀδικίᾳ.

To be Saved is Different

13 Ἡμεῖς δὲ οφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι εἴλετο⁶ ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς,⁷ εἰς σωτηρίαν, ἐν ἀγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας, **14** εἰς ὃ⁸ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

15 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν.

Another model prayer

16 Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὁ⁹ Θεὸς καὶ¹⁰ Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς¹¹ καὶ δοὺς¹² παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν, ἐν χάριτι, **17** παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίζαι ὑμᾶς¹³ ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ¹⁴ ἀγαθῷ.

¹ αναλωσει f⁸⁵ (92.9%) RP, HF, OC, TR, CP || ανελει B (6.1%) NU || ανελοι (0.7%) || αναλοι s || αναλει A

² της f⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- sA, B [5%] NU

³ εν f⁸⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- sA, B [4%] NU

⁴ πεμψει f⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || πεμπει sA, B [3%] NU

⁵ εν f⁸⁵ A [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- sB [10%] NU

⁶ ειλετο f⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ειλατο sA, B [5%] NU

⁷ απ αρχης f⁸⁵ s [94%] RP, HF, OC, TR, CP || απ αρχην B [6%] NU ('Firstfruits' when and where? Is not the reading of NU inferior?)

⁸ ο f⁸⁵ A, B [94%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 και s [6%] [NU]

⁹ ο f⁸⁵ sA, I [94%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- B [6%]

¹⁰ και f⁸⁵ A, I [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ο sB [2%] NU || και ο [1%]

¹¹ ημας rell || υμας [5%] CP

¹² δους f⁸⁵ sA, B [90%] RP, HF, OC, TR, NU || διδους [10%] CP

¹³ υμας f⁸⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- sA, B [8%] NU

¹⁴ λογω και εργω f⁸⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 321 sA, B [10%] NU || two other readings [1%]

A request for prayer

3 Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τρέχη καὶ δοξάζεται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, **2** καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις.

3 Πιστὸς δέ ἐστιν ὁ Κύριος, ὃς στηρίζει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. **4** Πεποίθαμεν δὲ ἐν Κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἂ παραγγέλλομεν¹ ὑμῖν² καὶ³ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. **5** Ὁ δὲ Κύριος κατευθῆναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν⁴ ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.

Instructions*Don't be irresponsible or lazy*

6 Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον⁶ παρ' ἡμῶν. **7** Αὐτοὶ γὰρ οἶδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν· **8** οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν⁷ παρά τινος· ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νύκτα καὶ ἡμέραν,⁸ ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν· **9** οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δώμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. **10** Καὶ γὰρ, ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν: ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω! **11** Ἀκούομεν γὰρ τινὰς περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως· μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. **12** Τοῖς δὲ τοιοῦτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ⁹ ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.

Isolate the disobedient

13 Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε¹⁰ καλοποιοῦντες. **14** Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε καὶ¹

¹ παραγγελλομεν *reII* || παραγγελομεν CP

² ὑμιν **ƒ**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NB [3%] NU

³ καὶ **ƒ**⁵ B (96.2%) RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- NA (3.8%) (There are four variations on ποιεῖτε that together garner (8.2%); codex B conflates.)

⁴ τὴν *reII* || --- [5%] TR

⁵ ἡμῶν **ƒ**⁵ NA [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- B [1%]

⁶ παρελαβον **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, CP || παρελαβοσαν NA [2%] NU || παρελαβετε B [3%] || παρελαβεν [3%] TR

⁷ εφαγομεν **ƒ**⁵ NA, B [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ελαβομεν [20%]

⁸ νυκτα και ημεραν **ƒ**⁵ A, I [96%] RP, HF, OC, TR, CP || νυκτος 2 ημερας NB [4%] NU

⁹ δια του κυριου ημων ιησου χριστου **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || εν κυριω 56 NA, B [4%] NU

¹⁰ εκκακησητε **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || εγκακησητε NA(B) [2%] NU || two other variants [1%]

μη συναναμίγνυσθε² αὐτῶ, ἵνα ἐντραπῆ· 15 καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἠγείσθε, ἀλλὰ νοθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.

Conclusion

Benediction

16 Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος³ τῆς εἰρήνης δῶη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Sign-off

17 Ὁ ἀσπασμός τῆ ἐμῆ χειρὶ, Παύλου, ὃ ἐστὶν σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ, οὕτως γράφω. 18 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{4,5}

¹ καὶ **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B** [3%] NU

² συναναμίγνυσθε **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || συναναμίγνυσθαι **NA, B** [4%] NU

³ κυριος **ƒ**⁵ **NA, B** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || θεος [10%]

⁴ ἀμην **ƒ**⁵ **A** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NB** [2%] NU

⁵ The citation of **ƒ**⁵ is based on thirty-eight MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1250, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 35, 204, 394, 928, 1072, 1075, 1249, 1503, 1637, 1768, 1864, 1865, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **ƒ**⁵ in 2 Thessalonians, as they stand, as were the exemplars of another fifteen. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of *N-A*²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄

Greeting

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ² Σωτῆρος ἡμῶν καὶ³ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ⁴ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, **2** Τιμοθέε, γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει: Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν⁵ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Opening considerations

Paul refers to their last conversation

3 Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶν μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν **4** μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις⁶ παρέχουσιν μάλλον ἢ οἰκονομίαν⁷ Θεοῦ τὴν ἐν πίστει. **5** Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη, ἐκ καθαρῶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου· **6** ὧν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, **7** θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἂ λέγουσιν μήτε περὶ τίνων διαβεβαίουνται.

What law is for

8 Οἶδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, **9** εἰδῶς⁸ τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι⁹ καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατραλοῖαις¹⁰ καὶ μη-

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **ν** [2%] NU || --- [1%]

² θεοῦ **f**⁵⁵ **NA** [90%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 πατρός καὶ [10%] CP

³ καὶ **f**⁵⁵ **NA** [90%] RP, HF, OC, TR, NU || --- [10%] CP

⁴ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ **f**⁵⁵ **N** [90%] RP, HF, OC, TR || 23 [2%] CP || ~ 32 A [8%] NU

⁵ ἡμῶν **f**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, I** [4%] NU

⁶ ζητήσεις **f**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐκζητήσεις **NA** [3%] NU

⁷ οἰκονομίαν *rell* || οικοδομίαν [1%] TBS

⁸ εἰδῶς *rell* || οἰδῶς CP

⁹ ἀσεβεσι **f**⁵⁵ **NA** [80%] HF, OC, CP, NU || ἀσεβεσιν [20%] RP, TR (Some TRs have the shorter form.)

¹⁰ πατραλοῖαις **f**⁵⁵ [45%] || πατραλοῖαις [10%] TR || πατραλοῖαις [5%] || πατρολοῖαις **NA** [34%] RP, HF, OC, CP, NU || πατρολοῖαις [5%] || πατριλοῖαις [1%] (Liddell & Scott give πατραλοῖαις and μητραλοῖαις as the basic forms. But there may be a significant difference in meaning—the basic form would properly be a ‘striker’, not a ‘killer’, which makes better sense, since the very next crime listed is ‘murder’.)

τραλοιαίς,¹ ἀνδροφόνοις, 10 πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταίς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται 11 κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθη ἐγώ.

The grace of God

12 Καὶ² χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί³ με Χριστῷ Ἰησοῦ,⁴ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἠγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν· 13 τὸν⁵ πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλὰ⁶ ἠλεήθη, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ· 14 ὑπερεπλέονασεν δὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 15 Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι—ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· 16 ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθη, ἵνα ἐν ἐμοί, πρώτῳ,⁷ ἐνδείξῃται Ἰησοῦς Χριστὸς⁸ τὴν πᾶσαν⁹ μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. 17 Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ¹⁰ Θεῷ, τιμὴ καὶ¹¹ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A charge to Timothy

Wage the good warfare

18 Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, 19 ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν (ἦν τινες ἀπώσαμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· 20 ὧν ἐστὶν Ὑμέναιος¹² καὶ Ἀλέξανδρος—οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ ἵνα παιδευθῶσιν μὴ βλασφημεῖν).

¹ μητραλοιαίς **ƒ**⁵ [45%] || μητραλωαις [5%] TR || μητρολωαις **SA** [40%] RP, HF, OC, CP, NU || μητρολοιαίς [5%] || μητρολοαις [5%]

² καὶ **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA, I** [8%] NU

³ ἐνδυναμώσαντι **ƒ**⁵ **A, I** [90%] RP, HF, OC, TR, NU || ἐνδυναμουντι **S** [10%] CP

⁴ ἰησοῦ *rell* || --- CP

⁵ τον **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || το **SA, I** [5%] NU

⁶ ἀλλὰ *rell* || ἀλλ [5%] OC, TR

⁷ πρώτῳ *rell* || πρώτον [15%] CP

⁸ ἰησοῦς χριστὸς **ƒ**⁵ **S** [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **A** [5%] NU || 1 [1%] || 2 [0.5%] || 1 ο 2 [0.5%]

⁹ πᾶσαν **ƒ**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || *απασαν* **SA** [5%] NU || --- [1%]

¹⁰ σοφῷ **ƒ**⁵ (98%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA** (1.7%) NU || part of a larger omission (0.3%) (The omission is unfortunate.)

¹¹ καὶ **ƒ**⁵ **SA** [50%] RP, HF, OC, TR, NU || --- [50%] CP

¹² ὑμεναῖος *rell* || ὑμενεος **A** [10%]

About prayer

2 Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας,¹ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων **2**—ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον² καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. **3** Τοῦτο γὰρ³ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, **4** ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. **5** Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων—ἄνθρωπος!—Χριστὸς Ἰησοῦς,⁴ **6** ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων (τὸ μαρτύριον καιροῦς ἰδίους), **7** εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος—ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ,⁵ οὐ ψεύδομαι—διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.

8 Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.⁶ **9** Ὡσαύτως καὶ τὰς⁷ γυναῖκας, ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς· μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ⁸ χρυσῷ⁹ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, **10** ἀλλ', ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελιομέναις θεοσεβείαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν.

About women

11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. **12** Γυναικὶ δὲ διδάσκειν¹⁰ οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ ἀθηντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. **13** Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὐα. **14** Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη· ἡ δὲ γυνὴ, ἀπατηθεῖσα,¹¹ ἐν παραβάσει γέγονεν. **15** Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς Τεκνογονίας—ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ, μετὰ σωφροσύνης.

¹ εὐχαριστίας *rell* || εὐχαριστείας [15%]

² ηρεμον *rell* || ἡρεμον [20%]

³ γὰρ **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA** [3%] NU

⁴ χριστος ιησους *rell* || ~ 21 [10%] CP

⁵ ἐν χριστῷ **f**⁵ **S** [85%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **A** [15%] NU (OC has small print.)

⁶ διαλογισμου *rell* || διαλογισμων [10%]

⁷ καὶ τὰς **f**⁵ (94.7%) RP, HF, OC, TR, CP || **1** (3.4%) [NU] || --- **SA** (1.5%) || two other variants (0.3%) (τὰς γυναικας is parallel to τοὺς ἀνδρας, so the majority variant is correct.)

⁸ ἢ **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || καὶ **SA** [4%] NU || --- [1%]

⁹ χρυσῷ **f**⁵ **S** [85%] RP, HF, OC, TR || χρυσιῷ **A, I** [5%] NU || ἀργυριῷ καὶ χρυσιῷ [10%] (CP)

¹⁰ γυναικὶ δε διδασκειν **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 321 **SA** [10%] NU

¹¹ ἀπατηθεῖσα **f**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐξαπατηθεῖσα **SA** [6%] NU

Qualifications

Of overseers

3 Πιστός ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. **2** Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον¹ εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον,² σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, **3** μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ,³ ἀλλ'⁴ ἐπεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον· **4** τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος **5** (εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδεν, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται?)· **6** μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεῖς εἰς κρίμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου. **7** Δεῖ δὲ αὐτόν⁵ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἕξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμόν ἐμπέση καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

Of deacons

8 Διακόνους ὡσαύτως σεμνοῦς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνω πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς· **9** ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. **10** Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον· εἶτα, διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες.

Of 'deaconesses'

11 Γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους,⁶ πιστὰς ἐν πᾶσιν.

Of deacons, again

12 Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. **13** Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

God in flesh

14 Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σε τάχιον,¹ **15** ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλη-

¹ ἀνεπιληπτον **ῥ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀνεπιλημπτον **ῥ**A [3%] NU

² νηφαλιον **ῥ**⁵ **ῥ**A [40%] OC, CP, NU || νηφαλεον [50%] RP, HF, TR || νηφαλαιον [8%] || νηφαλειον [2%]

³ μὴ αἰσχροκερδη **ῥ**⁵ (69.9%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **ῥ**A (30.1%) NU (Who wants to offend those with the means to make substantial contributions to the church coffers? So why talk about shady dealings? The omission is surely inferior.)

⁴ ἀλλ **ῥ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀλλα **ῥ**A [3%] NU

⁵ αὐτον **ῥ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **ῥ**A, I [3%] NU

⁶ νηφαλίους **ῥ**⁵ **ῥ**A, C [40%] OC, CP, NU || νηφαλεους [50%] RP, HF, TR || νηφαλαιους [8%] || νηφαλεας [2%]

σία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἐδραῖωμα² τῆς ἀληθείας. 16 Καὶ, ὁμολογούμενος μέγα ἐστὶν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον: Θεὸς³ ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη⁴ ἐν δόξῃ!

About doctrine

Things taught by demons

4 Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις⁵ καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων 2—ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκατηριασμένων⁶ τὴν ἰδίαν συνειδήσιν, 3 κωλύοντων γαμῆν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν⁷ μετὰ εὐχαριστίας⁸ τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι⁹ τὴν ἀλήθειαν. 4 Ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον, 5 ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

A good servant of Jesus Christ

6 Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔση διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹⁰ ἐντρεφόμενος¹¹ τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας ἧ παρηκολούθηκας. 7 Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραῶδεις μύθους παραιτοῦ· γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. 8 Ἡ γὰρ σωματικὴ γυ-

¹ ταχιον **F⁵⁵** \aleph (92.5%) RP, HF, OC, TR, CP || ταχειον (5.4%) || εν ταχει A, C (2%) NU

² ἐδραῖωμα *rell* || ἐδραῖωμα [15%]

³ θεος **F⁵⁵** A, C^v [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ος \aleph [1%] NU || ο D || ω 061 || ος θεος 256 (For an explanation of this statement of evidence, and a discussion of the implications, please see my book, *The Identity of the New Testament Text IV*, footnote 3, on pages 115-117') [The variant chosen by NU is a grammatical impossibility (no antecedent for the pronoun), besides being a stupidity. What is a 'mystery' about any human male being manifested in flesh? All human beings have bodies. In the absence of concrete evidence, the claim that this is a quote lifted from a known hymn or poem becomes no more than a desperate attempt to 'save' a choice that besides being stupid is also perverse (because of the theological consequences).]

⁴ ἀνελήφθη **F⁵⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀνελημφθη \aleph A, C [3%] NU

⁵ πλάνοις **F⁵⁵** \aleph A, C [70%] RP, HF, OC, TR, NU || πλανης [30%] CP

⁶ κεκατηριασμενων **F⁵⁵** C, I [85%] RP, HF, TR, CP || κεκαυστηριασμενων \aleph A [10%] OC, NU || και καυ(σ)τηριασμενων [5%]

⁷ μετάληψιν **F⁵⁵** C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || μεταλημψιν \aleph A [3%] NU

⁸ εὐχαριστίας **F⁵⁵** \aleph C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ευχαριστειας A [10%] (Also in verse 4.)

⁹ ἐπεγνωκοσι **F⁵⁵** \aleph C [80%] HF, OC, CP, NU || επεγνωκοσιν A [20%] RP, TR (Some TRs have the shorter form.)

¹⁰ ιησου χριστου **F⁵⁵** [80%] RP, HF, OC, TR || ~ 21 \aleph A, C [20%] CP, NU

¹¹ ἐντρεφομενος *rell* || εκτρεφομενος [2%] CP

μνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἢ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας¹ ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.

A trustworthy word

9 Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος 10 (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ² κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα):³ ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστιν Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα⁴ πιστῶν.

Watch your life and doctrine

11 Παράγγελλε⁵ ταῦτα καὶ δίδασκε. 12 Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου⁶ τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι,⁷ ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. 13 Ἔως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. 14 Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. 15 Ταῦτα μελέτα· ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἢ προκοπὴ φανερὰ ἦ ἐν⁸ πᾶσιν. 16 Ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς, τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Relationships

5 Πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, 2 πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ.

Honor true widows

3 Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. 4 Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα⁹ ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις, τοῦτο γὰρ ἐστὶν¹⁰ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 5 Ἡ δὲ

¹ ἐπαγγελίας **f**⁸⁵ [60%] OC || ἐπαγγελίαν **NA** [40%] RP, HF, TR, CP, NU (The form being ambiguous between genitive singular or accusative plural, copyists who took the form to be genitive would naturally change it to accusative, leaving it singular. In the context the accusative plural makes excellent sense, there being many promises.)

² καὶ **f**⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C** [5%] NU

³ ὀνειδιζόμεθα **f**⁸⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀγωνιζόμεθα **NA, C** [7%] NU (Is not the variant chosen by NU inferior?)

⁴ μάλιστα *re*ll || 1 δε [10%]

⁵ παραγγελλε *re*ll || παραγγελε [10%] CP (Also in 5:7 and 6:17.)

⁶ γίνου **f**⁸⁵ **NA, C** [90%] RP, HF, OC, TR, NU || γενου [10%] CP

⁷ ἐν πνεύματι **f**⁸⁵ (90.9%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C, I** (9.1%) NU (The omission could be a not very difficult case of homoiarcton.)

⁸ ἐν **f**⁸⁵ (97.4%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C** (2.4%) NU || one other variant (0.2%)

⁹ ἐκγονα *re*ll || ἐγγονα [10%]

¹⁰ ἐστὶν **f**⁸⁵ **NA, C** [85%] RP, HF, NU || 1 καλον καὶ [5%] OC, TR, CP || καλον καὶ 1 [10%]

ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικεν ἐπὶ τὸν¹ Θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσιν καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. 6 Ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν.

7 Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι² ᾧσιν. 8 Εἰ δέ τις τῶν ιδίων, καὶ μάλιστα τῶν³ οἰκείων, οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων.

9 Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἐξήκοντα γεγонуῖα, ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή, 10 ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη—εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ⁴ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν.

About younger widows

11 Νεωτέρας δὲ⁵ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσιν τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, 12 ἔχουσαι κριμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. 13 Ἄμα δὲ καὶ, ἀργαὶ μανθάνουσιν, περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περιέργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. 14 Βούλομαι οὖν νεωτέρας⁶ γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν. 15 (Ἦδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ.)

16 Εἴ τις πιστὸς ἢ⁷ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς καὶ μὴ βαρεῖσθω ἢ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

Honor elders

17 Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. 18 Λέγει γὰρ ἡ Γραφή: “Βοῦν ἀλοῶντα⁸ οὐ φιμώσεις”, καὶ “Ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ”.

¹ τον **ƒ**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NC** [3%] NU

² ανεπιληπτοι **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ανεπιλημπτοι **NA,C** [3%] NU

³ των **ƒ**⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA,I,048** [3%] NU

⁴ ει *rell* || η [2%] CP

⁵ δε *rell* || --- [10%]

⁶ νεωτερας **ƒ**⁵ **NA,C** [85%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 χηρας [15%] CP

⁷ πιστος η **ƒ**⁵ (97.6%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA,C,048** (2.2%) NU || one other variant (0.2%)

(Might the ‘Alexandrian’ variant be the result of homoioarcton?)

⁸ ἀλοωντα **ƒ**⁵ [30%] || αλοωντα *rell* || αλοουντα [5%] (The noun equivalent is everywhere spelled with rough breathing; since collators have generally not registered aspiration, it is hard to know what the witness of the mass of minuscules may be.)

19 Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. 20 Τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.

Watch your step

21 Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων ἵνα ταῦτα φυλάξης χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν.² 22 Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀμαρτίαις ἀλλοτρίαις. Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει.

23 Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ'³ οἶνω ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου⁴ καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.

24 Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοί εἰσιν, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶν δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. 25 Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα⁵ πρόδηλά ἐστίν·⁶ καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύνανται.⁷

Slaves honor owners

6 Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι τοὺς ἰδίους δεσπότης πάσης τιμῆς ἀξιόους ἠγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. 2 Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότης μὴ καταφρονεῖτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοὶ εἰσιν καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.

Conclusion to 'Relationships'

Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. 3 Εἴ τις ἕτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσιν λόγοις, τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, 4 τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος· ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις,⁸ βλασφημίας, ὑπόνοιαι πονηραί, 5 διαπαρατριβαί⁹ διεφθαρμένον

¹ κυριου ιησου χριστου **ƒ⁸⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 23 [2%] || ~ 32 **NA** [3%] NU (Is not the full form more appropriate for a solemn charge?)

² προσκλισιν **ƒ⁸⁵ N** [25%] TR, CP, NU || προσκλησιν **ƒ^{85pt} A** [75%] RP, HF, OC

³ ἀλλ **ƒ⁸⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀλλα **NA** [3%] NU

⁴ σου **ƒ⁸⁵** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA** [4%] NU

⁵ καλα εργα **ƒ⁸⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2 τα 1 **NA** [5%] NU

⁶ ἐστιν **ƒ⁸⁵** [80%] RP, HF, OC, TR, CP || εἰσιν [10%] || --- **NA** [10%] NU

⁷ δυνανται **ƒ⁸⁵ A** [70%] RP, HF, OC, NU || δυναται **N** [30%] TR, CP

⁸ ερις **ƒ⁸⁵ NA, 048** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ερεις [10%]

⁹ διαπαρατριβαι **ƒ⁸⁵ NA** [90%] RP, HF, CP, NU || παραδιατριβαι [5%] OC, TR || διατριβαι [3%] || παρατριβαι [2%]

ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.¹

Concluding considerations

Godliness with contentment

6 Ἔστιν δὲ πορισμὸς μέγας ἢ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκειάς. 7 Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον² ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. 8 Ἐχοντες δὲ διατροφὰς³ καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.⁴ 9 Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους⁵ καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσιν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· 10 ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία· ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν⁶ ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλὰς.

Lay hold on eternal life

11 Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ⁷ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δώκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα.⁸ 12 Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰς ἣν καὶ⁹ ἐκλήθης—καὶ ὡμολόγησας¹⁰ τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. 13 Παραγγέλλω σοι¹¹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος¹² τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, 14 τηρήσαι σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον¹³ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 15 ἣν καιροῖς ἰδίους δεῖξει¹⁴—ὁ μακάριος καὶ μόνος Δυνάστης, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων· 16 ὁ μόνος ἔχων ἀθανάσιαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὄν

¹ αφίστασο (-σω 3.6%) ἀπο τῶν τοιούτων **ƒ**⁵ (96.9%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA**, 048 (2.8%) NU || two other variants (0.3%) (How could a gloss dominate the stream of transmission to the tune of 97%?)

² δῆλον **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA**, 048 [2%] NU

³ διατροφὰς **ƒ**⁵ **NA** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || διατροφήν 048^v [10%]

⁴ ἀρκεσθησόμεθα *rell* || ἀρκεσθησόμεθα [5%] CP

⁵ ἀνοήτους *rell* || ἀνοητους [3%] CP

⁶ ἀπεπλανήθησαν *rell* || ἀποπλανήθησαν CP

⁷ τοῦ **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA**, I [2%] NU

⁸ πραότητα **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτητα [2%] || πραυπαθιαν **NA** [3%] NU

⁹ καὶ **ƒ**⁵ [40%] OC, TR || --- **NA** [60%] RP, HF, CP, NU (OC has small type.)

¹⁰ ὡμολόγησας *rell* || ὁμολογησας [10%]

¹¹ σοι **ƒ**⁵ **A** [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **N** [2%]

¹² ζωοποιούντος **ƒ**⁵ **N** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ζωογονουντος **A** [5%] NU

¹³ ἀνεπίληπτον **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀνεπίληπτον **N** [3%] NU

¹⁴ δεῖξει *rell* || δείξη [2%] CP || δείξαι [1%]

εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ καὶ¹ κράτος αἰώνιον. Ἀμήν.

To the rich

17 Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικεῖναι² ἐπὶ πλούτου ἀδηλότῃτι ἀλλ’ ἐν³ τῷ⁴ Θεῷ τῷ ζῶντι,⁵ τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως⁶ εἰς ἀπόλαυσιν· 18 ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι κοινωνικούς 19—ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου⁷ ζωῆς.

A closing exhortation

20 Ὡς Τιμόθεε, τὴν παραθήκην⁸ φύλαξον! Ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κenoφονίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως 21—ἦν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἡστόχησαν.

Ἡ χάρις μετὰ σοῦ.⁹ Ἀμήν.^{10,11}

¹ καὶ **ƒ**⁵ **NA** [85%] **RP, HF, OC, TR, NU** || --- [15%] **CP**

² ἠλπικεῖναι *rell* || ἐλπικεῖναι [10%] || ἐλπίζειν [2%]

³ ἐν **ƒ**⁵ (78.6%) **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐπι **NA, I** (19.8%) **NU** || --- (0.3%) || three other variants (1.2%) (This and the following two sets are all handled together in *TuT* as a single set, but with thirteen variants; I separated them so as to highlight the basic choices.)

⁴ τῷ **ƒ**⁵ **A, I** (91.7%) **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **ς** (7.1%) **NU** || three other variants (1.2%)

⁵ τῷ ζῶντι **ƒ**⁵ (88.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** || 2 (3.6%) || --- **NA, I** (6.8%) **NU** || three other variants (1.2%) (If the original form were ἐπι θεοῦ, as in **NU**, who would change it to the longer, more complex form? The choice of **NU** is surely inferior.)

⁶ παντα πλουσιως **ƒ**⁵ **ς** [92%] **RP, HF, OC, CP, NU** || 2 [1%] || ~ 21 [5%] **TR** || τα 12 **A** [2%]

⁷ αἰωνίου **ƒ**⁵ [92%] **RP, OC, TR, CP** || αἰωνίου **HF** || οντως **NA** [6%] **NU** || οντως 1 [2%]

⁸ παραθηκην **ƒ**⁵ **NA** [80%] **RP, HF, NU** || παρακαταθηκην [20%] **OC, TR, CP**

⁹ μετὰ σοῦ **ƒ**⁵ 048 [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || μεθ ὑμων **NA** [3%] **NU** (The letter is addressed to a single individual, and in case anyone should forget, the previous verse begins with “O Timothy”. The Alexandrian variant is clearly in error. To trot out the ‘harder reading’ canon in a case like this I consider to be irresponsible.)

¹⁰ ἀμην **ƒ**⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **NA** [3%] **NU**

¹¹ The citation of **ƒ**⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897 [1:1-3:16], 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 1761 and 2554 are ‘perfect’ representatives of **ƒ**⁵ in 1 Timothy, as they stand, and the exemplars of 444 and 2466 probably were. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of *N-A*²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—

the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄

Greeting

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **2** Τιμοθέω, ἀγαπητῷ τέκνω: Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Paul addresses Timothy's spiritual crisis

Paul encourages Timothy

3 Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσίν μου, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, **4** ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν (μεμνημένος σου τῶν δακρύων), ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ² **5** ὑπόμνησιν λαμβάνων³ τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως—ἦτις ἐνώκησεν πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λαίδι⁴ καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνείκῃ,⁵ πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοὶ. **6** Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμνησκῶ σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. **7** Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ.

Don't be ashamed to suffer for Christ

8 Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῆς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ **9**—τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἀγία, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν ἀλλὰ κατ'⁶ ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνιων, **10** φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁷ καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου· **11** εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν.⁸ **12** Δι' ἣν αἰτίαν καὶ

¹ ἰησου χριστου **f**⁵A [60%] RP,TR || ~ 21 **s** [40%] HF,OC,NU || --- CP[?]

² πληρωθω **f**⁵ **s**A,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || πλησθω [10%] CP

³ λαμβανων **f**⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP || λαβων **s**A,C [4%] NU

⁴ λαιδι *reII* || λαιδι [3%] || λαιδη [2%] CP

⁵ ευναικη **f**⁵ [50%] TR || ευνικη **s**A,C [45%] RP,HF,OC,CP,NU || ευνηκη [5%]

⁶ κατ **f**⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || κατα **s**A,C [5%] NU

⁷ ἰησου χριστου **f**⁵ **c** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 **s**A [3%] NU

⁸ εθνων **f**⁵ **c** (99%) RP,HF,OC,TR,CP || --- **s**A,I (1%) NU (It is improbable that NU could be correct here; even the Coptic abandons them.)

ταῦτα πάσχω, ἀλλ’ οὐκ ἐπαισχύνομαι, οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα καὶ πρέπει-
σμαι ὅτι δυνατός ἐστιν τὴν παραθήκην¹ μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν
ἡμέραν.

Be loyal—the example of Onesiphorus

13 Ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαίνοντων λόγων ὧν παρ’ ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν
πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 14 Τὴν καλὴν παραθήκην² φύλα-
ξον διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ ἐνοικούντος ἐν ἡμῖν.

15 Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστιν
Φύγελλος³ καὶ Ἑρμογένης. 16 Δῶν ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ,
ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξεν καὶ τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνη⁴ 17 ἀλλὰ
γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον⁵ ἐζήτησέν με καὶ εὔρεν 18 (δῶν αὐτῷ
ὁ Κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ)· καὶ ὅσα ἐν
Ἐφέσῳ διηκόνησεν βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Be strengthened

2 Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
2 Καὶ, ἃ ἤκουσας παρ’ ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πι-
στοῖς ἀνθρώποις οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἐτέρους διδάξαι.

3 Σὺ οὖν κακοπάθησον⁶ ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁷
4 Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις,⁸ ἵνα τῷ
στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. 5 Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ
νομίμως ἀθλήσῃ 6—τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μετα-
λαμβάνειν. 7 Νόει ἅ⁹ λέγω· δῶν¹⁰ γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσιν.

¹ παραθηκην **ƒ⁵⁵** SA,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU || παρακαταθηκην [15%] CP

² παραθηκην **ƒ⁵⁵** SA,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || παρακαταθηκην [10%] TR

³ φυγελλος **ƒ⁵⁵** A [60%] OC,TR || φυγελος NC [35%] RP,HF,CP,NU || φρυγελλος [5%]

⁴ επαισχυνθη **ƒ⁵⁵** S [50%] TR || επαισχυνθη A,C [49%] RP,HF,OC,CP,NU || καταισχυνθη [1%] (Ap-
parently we have alternate forms of the aorist passive indicative, so the meaning is the same.)

⁵ σπουδαιότερον **ƒ⁵⁵** (94.3%) RP,HF,OC,TR,CP || σπουδαιότερος A (1.7%) || σπουδαίως S(C)
(3.8%) NU || one other variant (0.2%)

⁶ συ ουν κακοπαθησον **ƒ⁵⁵** (94.1%) RP,HF,OC,TR,CP || συγκακοπαθησον S(A,C)I (3.8%) NU ||
conflation (1.6%) || three other variants (0.5%) (The Alexandrians missed the point, creating an infe-
rior reading. The joint suffering was handled in 1:8.)

⁷ ιησου χριστου **ƒ⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 SA,C [5%] NU

⁸ πραγματειαις **ƒ⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || πραγματαις SA,C [10%]

⁹ α **ƒ⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ο SA,C [2%] NU

¹⁰ δωη **ƒ⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || δωσει SA,C [5%] NU (The immediately following γαρ presuma-
bly motivated the Alexandrian alteration.)

Encouragement by example

8 Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαυίδ· κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, 9 ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακούργος, ἀλλ’¹ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. 10 Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω: διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσιν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. 11 Πιστὸς ὁ λόγος: Εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· 12 εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα,² κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· 13 εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει—ἀρνήσασθαι³ ἑαυτὸν οὐ δύναται.

14 Ταῦτα ὑπομίμησκε, διαμαρτυρούμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου⁴ μὴ λογομαχεῖν εἰς⁵ οὐδὲν χρήσιμον—ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων.

Approved and disapproved

15 Σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστήσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. 16 Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίστασο, ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσι ἀσεβείας, 17 καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομῆν ἔξει—ὧν ἔστιν Ὑμέναιος καὶ Φιλητός, 18 οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν⁶ ἀνάστασιν ἥδη γεγονέναι· καὶ ἀνατρέπουσι τὴν τινῶν πίστιν.

19 Ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην: “Ἐγὼ Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ”, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου.⁷ 20 Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστιν μόνον σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. 21 Ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκευὸς εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον καὶ⁸ εὐχρηστον τῷ Δεσπότη, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον.

The true source of opposition

22 Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρῶς καρ-

¹ ἀλλ. *rell* || ἀλλα SA,C [2%] NU

² ἀρνούμεθα **ƒ**⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ἀρνησομεθα SA,C,048 [5%] NU (A little assimilation by attraction to the following future?)

³ ἀρνησασθαι **ƒ**⁵ [85%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 γαρ SA^v,C,048^v [15%] NU

⁴ κυριου **ƒ**⁵ A,048 [87%] RP,HF,OC,TR,CP || θεου NC,I [10%] NU || χριστου [3%]

⁵ εις **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || επ SA,C,I,048 [3%] NU

⁶ την **ƒ**⁵ A,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- S048 [2%]

⁷ κυριου **ƒ**⁵ SA,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || χριστου [10%] TR

⁸ και **ƒ**⁵ C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- SA,048 [3%] NU

δίας. 23 Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννώσιν μάχας. 24 Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, 25 ἐν πραότητι² παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῶ³ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας 26 καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος (ἐζωγραμμένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα).

Paul addresses Timothy's future ministry

What relativistic humanism produces

3 Τοῦτο δὲ γίνωσκε: ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· 2 ἔσονται γὰρ οἱ⁴ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι,⁵ ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, 3 ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, 4 προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ Φιλόθεοι· 5 ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρημένοι!

Καὶ τούτους ἀποτρέπου· 6 ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ ἐνδύοντες⁶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες⁷ γυναικάρια⁸ σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, 7 πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. 8 Ὅν τρόπον δὲ Ἰαnnῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῆ,⁹ οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ—ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν—9 ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον,¹⁰ ἢ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.

¹ ἀλλ *rell* || ἀλλα NA [2%] NU

² πραοτητι **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || πραυτητι SA, C [5%] NU

³ δω **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || δωη SA, C [3%] NU

⁴ οι *rell* || --- S [5%] CP

⁵ φιλαργυροι *rell* || φυλαργυροι CP

⁶ ενδυοντες **f**⁵ [20%] || ενδυνοντες SA, C [77%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || εισδυοντες [3%] (ενδυω or ενδυω? The basic meaning of ενδυω is 'to enter', which over time was obscured by the statistically predominant use with reference to entering clothes (in English we speak of 'putting on' clothes), except that for this use the verb is normally in the middle voice, not the active, as here. But in the context the description of such persons, given in verses 2-5, does not agree with 'sneaking' or 'worming'—they enter openly, exuding confidence and competence. ενδυω is probably correct.)

⁷ αιχμαλωτιζοντες **f**⁵ SA, C [50%] OC, CP, NU || αιχμαλωτευοντες [45%] RP, HF, TR || αιχμαλωτευον [5%]

⁸ γυναικαρια **f**⁵ SA, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU || τα 1 [15%] TR

⁹ μωυση **f**⁵ [60%] RP || μωυσει NC [30%] HF, OC, TR, CP, NU || μωσει A [10%]

¹⁰ πλειον **f**⁵ SA, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU || πλειστον [10%] CP

“Continue in the things you have learned”

10 Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς¹ μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· 11 τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν οἷά μοι ἐγένετο² ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις—οἴους διωγμὸς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος. 12 Καὶ, πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται· 13 πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

14 Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ οἷς³ ἐπιστώθης,⁴ εἰδὼς παρὰ τίνος⁵ ἔμαθες, 15 καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ⁶ Ἱερὰ Γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσει εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 16 Πᾶσα Γραφή Θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον,⁷ πρὸς ἐπανάρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, 17 ἵνα ἄρτιος ᾦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρητισμένος.⁸

Proclaim the Word!

4 Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ,⁹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου¹⁰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹¹ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, κατὰ¹² τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ: 2 Κήρυξον τὸν Λόγον· ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως· ἔλεγχον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. 3 Ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται· ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας¹³ ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσιν διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν—καὶ, ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. 5 Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσιν, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.

¹ παρηκολουθηκας f⁶⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || παρηκολουθησας SA, C [3%] NU

² εγενετο rell || εγενοντο A [5%] OC, CP

³ οἷς f⁶⁵ [20%] || --- SA, C [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁴ επιστωθης f⁶⁵ SA, C [87%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || επιστευθης [10%] || επιστοθης [3%]

⁵ τινος f⁶⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || τινων SA, C [4%] NU

⁶ τα f⁶⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- S [2%]

⁷ ελεγχον f⁶⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ελεγμα SA, C, I [4%] NU

⁸ εξηρητισμενος rell || εξηρητημενος [10%] || εξηρητιμενος [5%] || εξηρητυμενος CP[?]

⁹ ουν εγω f⁶⁵ (85.9%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 (4%) || 2 (1%) || --- SA, C, I (9.1%) NU

¹⁰ του κυριου f⁶⁵ [90%] RP, HF, OC, TR || 2 [3%] || --- SA, C [5%] NU || 12 ημων [2%] CP

¹¹ ιησου χριστου f⁶⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 SA, C [5%] NU

¹² κατα f⁶⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || και SA, C [3%] NU

¹³ επιθυμιας τας ιδιας f⁶⁵ (69.8%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 31 SA, C (30.1%) NU || one other reading (0.2%)

Timothy will no longer have Paul to help him

6 Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως¹ ἐφέστηκεν. 7 Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν² ἠγωνίσμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. 8 Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος Κριτής· οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς ἡγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

Concluding remarks

"Please come quickly"

9 Σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με ταχέως· 10 Δημῶς γὰρ με ἐγκατέλειπεν,³ ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην—Κρίσκη⁴ εἰς Γαλατῖαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν.⁵ 11 Λουκᾶς ἐστὶν μόνος μετ' ἐμοῦ. Μᾶρκον ἀναλαβὼν ἄγε⁶ μετὰ σεαυτοῦ, ἔστιν γὰρ μοι εὐχρηστος εἰς διακονίαν. 12 Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. 13 Τὸν φελόνην⁷ ὃν ἀπέλιπον⁸ ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ ἐρχόμενος φέρε—καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. 14 Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλὰ μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ἀποδώ⁹ αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· 15 ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκεν¹⁰ τοῖς ἡμετέροις λόγοις.

People will disappoint you

16 Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαραγένητο,¹¹ ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον.¹² Μὴ αὐτοῖς λογισθεῖη. 17 Ὁ δὲ Κύριός μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέν με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσῃ¹³ πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος· 18 καὶ¹⁴ ῥύσεται με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασι-

¹ ἐμῆς ἀναλύσεως **ƒ⁹⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2 μου **NA, C** [5%] NU

² ἀγῶνα τὸν καλὸν **ƒ⁹⁶** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 31 **NA, C** [4%] NU

³ ἐγκατέλειπεν *rell* || ἐγκατέλειπεν **A, C** [15%]

⁴ κρίσκη **ƒ⁶⁰** [60%] CP || κρησκη **NA, C** [40%] RP, HF, OC, TR, NU

⁵ δαλματιαν *rell* || δελματιαν **C** [8%] || δερματιαν **A** [2%]

⁶ ἀγε **ƒ⁸⁵** **NA, C** [85%] RP, HF, OC, TR, NU || ἀγαγε **A** [15%] CP

⁷ φελονην **ƒ⁶⁵** **NA, C** [65%] RP, CP || φαιλονην [29%] HF, OC, TR, NU || φελωνην [5%] || φαιλωνην [1%]

⁸ ἀπέλιπον *rell* || ἀπελειπον **A, C** [15%] || απεστειλα [2%]

⁹ ἀποδώ **ƒ⁹⁰** [90%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀποδώσει **NA, C** [10%] NU

¹⁰ ἀνθεστηκεν **ƒ⁹⁷** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || αντεστη **NA, C** [3%] NU

¹¹ συμπαραγένητο **ƒ⁹⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || παραγένητο **NA, C** [4%] NU

¹² ἐγκατέλιπον *rell* || ἐγκατέλειπον **A, C** [15%]

¹³ ἀκούσῃ **ƒ⁹⁰** [90%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀκουσῶσιν **NA, C** [10%] NU

¹⁴ καὶ **ƒ⁹⁶** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C** [4%] NU

λείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

Farewell

19 Ἄσπασαι Πρίσκαν¹ καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον.
20 Ἐραστός ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον² ἐν Μιλήτῳ ἀσθε-
νοῦντα. 21 Σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. Ἀσπάζεται σε Εὐβουλος, καὶ
Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. 22 Ὁ Κύριος Ἰη-
σοῦς Χριστὸς³ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{4,5}

¹ πρισκαν **f**⁵⁵ SA,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU || πρισκιλλαν [15%] CP

² απελιπον *re//* || απελειπον C [15%]

³ κυριος ιησους χριστος **f**⁵⁵ C [94%] RP,HF,OC,TR,CP || 12 A [3%] || 1 N [3%] NU

⁴ αμην **f**⁵⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- SA,C [3%] NU

⁵ The citation of **f**⁵⁵ is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 824, 1072 and 1864 are ‘perfect’ representative of **f**⁵⁵ in 2 Timothy, as they stand, as were the exemplars of 1503, 1075, 1865 and 2723. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Greeting

1 Παῦλος, δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ’ εὐσέβειαν, **2** ἐπ’ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου—ἦν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδῆς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, **3** ἐφανέρωσεν δὲ καιροῖς ἰδίους τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθη ἐγὼ κατ’ ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· **4** Τίτφ, γνησίφ τέκνφ κατὰ κοινήν πίστιν: χάρις, ἔλεος,¹ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,² τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Qualifications for elders

5 Τοῦτου χάριν κατέλιπόν³ σε ἐν Κρήτη, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθῶσῃ καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους ὡς ἐγὼ σοι διαταξάμην **6**—εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας⁴ ἢ ἀνυπότακτα. **7** Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδῃ, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ· **8** ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σάφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ· **9** ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

They must face opposition

10 Εἰσὶν γὰρ πολλοὶ καὶ⁵ ἀνυπότακτοι,⁶ ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ⁷ περιτομῆς, **11** οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν—οἵτινες ὅλους οἴκους⁸ ἀνατρέπουσιν, διδάσκοντες ἅ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν! **12** Εἶπέν τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης, “Κρῆτες ἀεὶ ψεύσται, κακὰ θηρία, γα-

¹ χάρις ελεος **ƒ**⁵ A (91.3%) RP, HF, OC, TR, CP || 12 και (2.1%) || ~ 21 και (1.7%) || 1 και NC, 088 (4.2%) NU || 1 (0.5%) || 1 ὑμιν και (0.2%) (Three nouns in a row without a conjunction was too much for the Alexandrians.)

² κυριου ιησου χριστου **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 32 SA, C, 088 [5%] NU

³ κατελιπον **ƒ**⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP || απελιπον **Σ** [9%] NU || απελειπον A, C, 088, 0240 [20%] || καταλειποντα [1%]

⁴ ασωτίας *reII* || ασωτειας [10%] CP

⁵ και **ƒ**⁵ I [80%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- SA, C, 088 [20%] (OC has small print.)

⁶ ανυποτακτοι *reII* || 1 και [10%]

⁷ εκ **ƒ**⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 της NC, I, 088 [5%] NU

⁸ ολους οικους *reII* || ~ 21 CP

στέρες ἀργαί”. 13 Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. Δι’ ἦν αἰτίαν ἔλεγε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, 14 μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. 15 Πάντα μὲν¹ καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις² καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμιάνται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. 16 Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Qualities to be taught

2 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ: 2 πρεσβύτας νηφαλίου³ εἶναι, σεμνοὺς, σὺφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· 3 πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστάματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνω πολλῶ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους 4—ἵνα σωφρονίζωσιν τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, 5 σὺφρονας, ἀγνάς, οἰκουροὺς⁴ ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημηται.⁵

6 Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, 7 περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων: ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφορίαν,⁶ σεμνότητα, ἀφθαρσίαν⁷ 8—λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον—ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν⁸ λέγειν⁹ φαῦλον. 9 Δούλους ἰδίους δεσπότηαις ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν, εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, 10 μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν¹⁰ ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν¹¹ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν¹² Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

¹ μὲν **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, C** [4%] NU (OC has small print.)

² μεμιασμένοις **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, TR || μεμιαμμένοις **NA, C** [8%] OC, NU || μεμιαμένοις [2%] CP (Did the Alexandrians get their spelling from the LXX?)

³ νηφαλιούς **ƒ**⁵ **NA, C** [40%] OC, TR, CP, NU || νηφαλεούς [40%] RP, HF || νηφαλαίους [20%]

⁴ οἰκουρούς **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || οἰκουργούς **NA, C, I** [3%] NU (Who knows where the Alexandrians got their spelling, but the mystery doesn't make it correct.)

⁵ βλασφημηται *reII* || βλασφημείται [5%] CP

⁶ ἀδιαφορίαν **ƒ**⁵ (83.2%) RP, HF, OC, TR, CP || ἀδιαφορίαν (8%) || ἀφθορίαν **NA, C** (6.9%) NU || ἀφθονίαν **P**³² (1.4%) || two other readings (0.5%) (Both the longer stem and the double consonant have over 90% attestation, but with different alignments. φθ → φ would presumably be an easier alteration than the reverse. Might the Alexandrian reading be a case of homoioarcton?)

⁷ ἀφθαρσίαν **ƒ**⁵ (82.8%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**^{32v} **NA, C** (17.2%) NU (The idea of ‘immortality’ didn't seem to fit, so the Alexandrians omitted it.)

⁸ ἡμῶν **ƒ**⁵ **NC** [80%] RP, HF, OC, CP, NU || ὑμῶν **A** [20%] TR

⁹ περὶ ἡμῶν λεγείν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 312 **NA, C** [5%] NU

¹⁰ πίστιν πᾶσαν **ƒ**⁵ (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **A, C** (9.7%) NU || 2 **Σ** (0.5%) || --- (0.2%)

¹¹ διδασκαλίαν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τὴν **NA, C** [5%] NU (Why add the article?)

¹² ἡμῶν *reII* || ὑμῶν some TRs

Saving grace

11 Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ¹ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, 12 παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, 13 προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, 14 ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. 15 Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. Μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

The difference the Gospel makes

3 Ὑπομίμησε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ² ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοίμους εἶναι, 2 μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πρότητα³ πρὸς πάντας ἀνθρώπους. 3 Ἡμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακία καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους.

What a marvelous salvation!

4 Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ 5—οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν⁴ ἐποίησαμεν ἡμεῖς ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον⁵—ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου, 6 οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, 7 ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα⁶ κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

So let's do good

8 Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσιν καλῶν ἔργων προϊστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ⁷ Θεῷ. Ταῦτα

¹ η **ƒ**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- (S)A, C [4%] NU

² καὶ **ƒ**⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- S, A, C [5%] NU (OC has small print.)

³ προαότητα **ƒ**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || παρατητα A, C [3%] NU || σπουδην τα S (Aleph really got lost.)

⁴ ὧν **ƒ**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || α S, A, C [3%] NU (The Alexandrians confused the referent.)

⁵ τον αυτου ελεον **ƒ**⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || το αυτου ελεος S, A [4%] NU || το ελεος αυτου [1%] (Liddell & Scott give the masculine in the original form, with the neuter appearing later.)

⁶ γενωμεθα **ƒ**⁵⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || γενηθωμεν S, A, C [4%] NU (The middle voice is presumably correct.)

⁷ τω **ƒ**⁵⁵ [50%] OC, TR || --- S, A, C [50%] RP, HF, CP, NU

ἐστὶν τὰ¹ καλὰ καὶ ὠφέλιμα² τοῖς ἀνθρώποις. **9** Μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρις³ καὶ μάχας νομικὰς περίστασο, εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

10 Αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ,
11 εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἀμαρτάνει, ὢν αὐτοκατάκριτος.

Farewell

12 Ὅταν πέμψω Ἀρτεμῶν πρὸς σε ἢ Τυχικόν, σπουδάσον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. **13** Ζηνῶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ⁴ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπη. **14** Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προϊστάσθαι, εἰς τὰς ἀναγκαΐας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι.

15 Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. Ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{5,6}

¹ τα **f**⁸⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, C, I [10%] NU

² ὠφελιμα *reII* || ὠφελημα [30%]

³ ερις **f**⁸⁵ [20%] || εριν **ς** [1%] || ερεις A, C [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ερειν [2%] || εριδας [2%]

⁴ ἀπολλῶ **f**⁸⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀπολλων **ς** [4%] NU || ἀπολλωνα [1%]

⁵ ἀμην **f**⁸⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, C, 048 [5%] NU

⁶ The citation of **f**⁸⁵ is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1503, 1855, 1864, 1892, 2080, 2587 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f**⁸⁵ in Titus, as they stand, and the exemplars of another four probably were too. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ± 1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ± 3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ± 15%. But I guarantee the witness of Family 35.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Greeting

1 Παῦλος, δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, 2 καὶ Ἀφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ² καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ: 3 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul commends Philemon

4 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε μνεῖαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, 5 ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀγίους, 6 ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργῆς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντός³ ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν⁴ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.⁵ 7 χάριν⁶ γὰρ⁷ ἔχομεν⁸ πολλὴν⁹ καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἀγίων ἀναπέπνυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ.

Paul intercedes for Onesimus

8 Διό, πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνήκον, 9 διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ—τοιούτος ὢν ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹⁰ 10 Παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ**⁸⁵ [40%] || ~ 21 **NA** [60%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** (Though Paul uses the sequence 'Christ Jesus' in verses 6 and 23, I take it that here and in verse 9 it is properly 'Jesus Christ'—he alternates them.)

² ἀγαπητῇ **ƒ**⁸⁵ (94.8%) **RP, HF, OC, TR, CP** || ἀδελφῆ **NA, I, 048** (4.9%) **NU** || confluations (0.3%)

³ παντός **ƒ**⁸⁵ **NA, C** [80%] **RP, HF, OC, TR, NU** || 1 ἐργου [20%] **CP**

⁴ ὑμῖν **ƒ**⁸⁵ **NA** [45%] **TR** || ἡμῖν **A, C, 048^v** [55%] **RP, HF, OC, CP, NU** (The 3rd person is correct. It is as Philemon understands the resources available in his local congregation that the sharing of his faith will become more powerful.)

⁵ ἰησοῦν **ƒ**⁸⁵ [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **NA, C** [2%] **NU**

⁶ χάριν **ƒ**⁸⁵ (88.1%) **RP, HF, OC, TR** || χάραν **NA, C, 048** (11.9%) **CP, NU** (The first four words of verse seven offer four variant sets—observe how the attestation fluctuates, word by word.)

⁷ γὰρ **ƒ**⁸⁵ **NA, C, 048** (86.3%) **RP, HF, OC, TR, CP, NU** || δε (0.5%) || --- (13.2%)

⁸ ἐχομεν **ƒ**⁸⁵ (84.7%) **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐχωμεν (4.2%) || εσχον **NA, C, 048** (7.4%) **NU** || ἐχω (2.5%) || five other variants (1.3%)

⁹ ἐχομεν πολλὴν **ƒ**⁸⁵ (88.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** || ~ 21 **NA, C, 048** (10.5%) **NU** || five other variants (1.1%)

¹⁰ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ**⁸⁵ [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ~ 21 **NA, C** [5%] **NU**

τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου,¹ Ὁνήσιμον 11—τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ² σοὶ καὶ ἐμοὶ εὐχρηστον—ὃν ἀνέπεμψα.

12 Σὺ δὲ³ αὐτόν, τοῦτ' ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ⁴ 13—ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῆ μοι,⁵ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, 14 χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθὸν σου ᾗ, ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον.

15 Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχης 16—οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσω δὲ μᾶλλον σοὶ, καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν Κυρίῳ.

Paul asks for obedience

17 Εἰ οὖν με⁶ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτόν ὡς ἐμέ. 18 Εἰ δέ τι ἠδίκησέν σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει.⁷ 19 Ἐγὼ, Παῦλος, ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ, “Ἐγὼ ἀποτίσω” (ἵνα μὴ λέγω σοὶ ὅτι καὶ σεαυτὸν μοι προσοφείλεις!). 20 Ναὶ ἀδελφέ, ἐγὼ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Κυρίῳ.⁸

21 Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ⁹ λέγω ποιήσεις. 22 Ἄμα δὲ καὶ ἐτοιμαζέ μοι ξενίαν, ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν.

Farewell

23 Ἀσπάζονται¹⁰ σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,¹¹ 24 Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.

25 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν¹² Ἰησοῦ¹ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.^{2,3}

¹ μου **ƒ**⁵C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA** [3%] NU

² δε **ƒ**⁵A, C [98] RP, HF, OC, TR, CP || 1 και **N** [2%] [NU]

³ συ δε **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || σοι **NA, C** [2%] NU || σοι 12 [1%]

⁴ προσλαβοῦ **ƒ**⁵C (048) (98.7%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA** (1.3%) NU

⁵ διακονη μοι **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **NA, C** [5%] NU

⁶ με **ƒ**⁵ **NA, C** [90%] RP, HF, OC, CP, NU || εμε [10%] TR

⁷ ἐλλόγει **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐλλογα **NA, C, 048** [5%] NU

⁸ κυριῷ **ƒ**⁵ (74.3%) RP, HF, OC, TR, CP || χριστῷ **NA, C** (20.3%) NU || --- (3.3%) || part of a larger omission (2.2%) [homoioteleuton] (The repetition of *en kyriō* so soon bothered the Alexandrians' sense of style.)

⁹ ο **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || α **NA, C** [3%] NU

¹⁰ ἀσπάζονται **ƒ**⁵ [85%] RP, HF, TR, CP || ἀσπαζεται **NA, C** [15%] OC, NU

¹¹ ιησου *rell* || --- CP

¹² ημων **ƒ**⁵A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **N** [2%] NU

¹ ιησου \mathfrak{F}^{5} [20%] || 1 χριστου $\mathfrak{N},\mathfrak{A},\mathfrak{C}$ [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (Being a very personal letter, Paul is less formal.)

² αμην \mathfrak{F}^{5} $\mathfrak{N},\mathfrak{C}$ [98] RP,HF,OC,TR,CP || --- (P⁸⁷)A,048^v [2%] NU

³ The citation of \mathfrak{F}^{5} is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. All except 328, 394, 959, 986, 1892 and 2080 are ‘perfect’ representatives of \mathfrak{F}^{5} in Philemon, as they stand, the others having a single variant each. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of *N-A*²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

The supremacy of the Son

1 Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, **2** ἐπ' ἐσχάτου¹ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν.² **3** ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ³ καθαρισμόν ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν⁴ ἡμῶν⁵ ἐκάθισεν ἐν δεξιῷ⁶ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, **4** τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὅσῳ διαφορότερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα.

He is superior to angels

5 Τίτι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων, “Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε”, καὶ πάλιν, “Εγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς Υἱόν”? **6** Ὄταν δὲ, πάλιν, εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει, “Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ”. **7** Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει, “Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα”. **8** πρὸς δὲ τὸν Υἱόν: “Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.⁷ “Ράβδος Εὐθύτητος’ ἡ ράβδος⁸ τῆς βασιλείας σου. **9** Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.” **10** Καί: “Σὺ κατ’ ἀρχάς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί· **11** αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις—καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται· **12** καὶ

¹ ἐσχάτου **f**⁸⁵ **P**⁴⁶ **NA,B** [95%] **RP, HF, OC, CP, NU** || ἐσχάτων [5%] **TR**

² τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν **f**⁸⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ~ 312 **P**⁴⁶ **NA, B, I** [3%] **NU**

³ αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ **f**⁸⁵ (89.3%) **RP, HF, OC, TR, CP** || 1 **NA, B** (5.2%) **NU** || 23 (1%) || 121 (3.4%) || ~ 21 **P**⁴⁶ (0.3%) || --- part of a larger omission [homoioteleuton] (0.7%)

⁴ ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν **f**⁸⁵ [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ~ 231 **P**⁴⁶ **NA, B** [5%] **NU**

⁵ ἡμῶν **f**⁸⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **P**⁴⁶ **NA, B** [3%] **NU**

⁶ δεξιῶν **f**⁸⁵ **P**⁴⁶ **NA, B** [90%] **RP, HF, OC, TR, NU** || 1 τοῦ θρόνου [10%] **CP**

⁷ αἰῶνος **f**⁸⁵ (98.6%) **RP, HF, OC, TR, CP** || 1 καὶ ἡ **P**⁴⁶ **NA, B** (1.4%) **NU**

⁸ εὐθύτητος ἡ ράβδος **f**⁸⁵ (98.3%) **RP, HF, OC, TR, CP** || τῆς 13 **P**⁴⁶ **A, B** (1.2%) **NU** || 13 (0.3%) || --- **N**
(I take it that ‘Scepter of Uprightness’ is a proper name, like ‘Excalibur’; the Alexandrians missed it.)

ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς¹ καὶ ἀλλαγῆσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.”

13 Πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἶρηκέν ποτε, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου”;² 14 Οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν?

Do not neglect the great salvation

2 Διὰ τοῦτο, δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν² τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μήποτε παραρρῶμεν.³ 2 Εἰ γὰρ ὁ δι’ ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, 3 πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας?— ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, 4 συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημεῖοις⁴ καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ Πνεύματος Ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.

Temporarily lower than angels

5 Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξεν τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν· 6 διεμαρτύρατο δὲ πού τις λέγων: “Τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μιμήσκη αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; 7 Ἠλάττωσας αὐτόν βραχύ τι παρ’ ἀγγέλους· δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν,⁵ 8 πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.” Ἐν γὰρ τῷ⁶ ὑποτάξαι αὐτῷ⁷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφήκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. Νῦν δὲ οὐπω ὀρώμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα.

9 Τὸν δὲ ‘βραχύ τι παρ’ ἀγγέλους ἠλαττωμένον’ βλέπομεν, Ἰησοῦν (διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου), ‘δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον’—ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσεται θανάτου.

¹ αὐτούς **ƒ**⁵ (98.8%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 ὡς ἱματίον P⁴⁶ SA, B (1.2%) NU

² ἡμᾶς προσέχειν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ SA, B [5%] NU

³ παραρρῶμεν **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || παραρῶμεν P⁴⁶ SA, B [10%] NU

⁴ σημεῖοις **ƒ**⁵ [35%] || 1 τε P⁴⁶ SA, B [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁵ αὐτόν **ƒ**⁵ P⁴⁶ B (74.7%) RP, HF, OC, NU || 1 καὶ κατεστησας 1 ἐπὶ τα ἐργα τῶν χειρῶν σου SA, C (25.3%) TR, CP

⁶ γὰρ τῷ **ƒ**⁵ P⁴⁶ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 SB [3%] NU

⁷ αὐτῷ **ƒ**⁵ SA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ B [2%]

“Bringing many sons into glory”

10 Ἐπρεπεν γὰρ αὐτῷ, δι’ ὃν τὰ πάντα καὶ δι’ οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν Ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. 11 Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἐνὸς πάντες· δι’ ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, 12 λέγων, “Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε”. 13 καὶ πάλιν, “Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ’ αὐτῷ”. καὶ πάλιν, “Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός.”

14 Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκεν σαρκὸς καὶ αἵματος,¹ καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχευ τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου—τοῦτ’ ἔστιν τὸν διάβολον—15 καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. 16 (Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ² ἐπιλαμβάνεται.) 17 Ὅθεν ὄφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ. 18 Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

The Apostle and High Priest of our confession

3 Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστόν!³ 2 πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς⁴ ἐν ὅλῳ⁵ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. 3 Πλείονος γὰρ δόξης οὗτος⁶ παρὰ Μωϋσῆν ἠξιώται, καθ’ ὅσον⁷ πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν 4—πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπὸ τινος, ὁ δὲ τὰ⁸ πάντα κατασκευάσας Θεός—5 καὶ, Μωϋσῆς

¹ σαρκος και αιματος f⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 321 P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU

² ἀβρααμ f⁸⁵ [40%] || ἀβρααμ *rell* (This name is aspirated throughout the book, and the statement of evidence also obtains throughout the book.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ ιησουν χριστον f⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, CP || 1 P⁴⁶ SA, B, C [3%] NU || ~ 21 TR

⁴ μωυσης *rell* || μωσης SA, B [10%] TR (TR has the short form of the name throughout the book; the attestation varies, but does not exceed 25%.)

⁵ ολω f⁸⁵ SA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P^{13,46v} B [2%]

⁶ δοξης ουτος f⁸⁵ P¹³ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P^{46v} SA, B, C [3%] NU

⁷ καθ’ ὅσον *rell* || καθόσον f⁸⁵ [30%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional pointing. Because of the *theta* there is no ambiguity.)

⁸ τα f⁸⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P^{13,46} SA, B, C [3%] NU

μὲν πιστὸς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, 6 Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάνπερ¹ τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν² κατάσχωμεν.

The Holy Spirit's warning

7 Διό—καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον: “Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, 8 μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, 9 οὐδέ πείρασάν με³ οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με⁴ καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα⁵ ἔτη. 10 Διὸ προσώχθισα⁶ τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ⁷ καὶ εἶπον, ⁸ ‘Αεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου.’ 11 ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, ‘Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου!’”—12 βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἐν τινὶ ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος· 13 ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ’ ἐκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ ‘Σήμερον’ καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ ἐξ ὑμῶν τις⁹ ἀπάτη τῆς ἀμαρτίας. 14 Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ,¹⁰ ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, 15 ἐν τῷ λέγεσθαι, “Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.” 16 Τίνες γὰρ ἀκούσαντες παρεπύκρναν; Ἀλλ’ οὐ πάντες οἱ ἐξεληθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως;¹¹ 17 Τίσιν δὲ προσώχθισεν τεσσαράκοντα¹² ἔτη? Οὐχὶ τοῖς ἀμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν¹³ ἐν τῇ ἐρήμῳ? 18 Τίσιν δὲ ὤμοσεν μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν 4 κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν? 19 Καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελεθεῖν διὰ¹⁴ ἀπιστίαν. 1 Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε κατα-

¹ εανπερ **ƒ⁵** P⁴⁶A,C [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || εαν P¹³B [3%] || καν **Σ**

² μεχρι τελους βεβαιαν **ƒ⁵** **Σ**A,C (98%) RP, HF, OC, TR, CP || 3 (1.2%) || --- P^{13,46}B (0.8%) NU

³ με **ƒ⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P^{13,46}ΣA,B,C [3%] NU

⁴ εδοκιμασαν με **ƒ⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || εν δοκιμασια P^{13,46}ΣA,B,C [3%] NU

⁵ τεσσαρακοντα **ƒ⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || τεσσερακοντα (P¹³)P⁴⁶ΣA,B,C [3%] NU

⁶ προσωχθισα *rell* || προσωχθησα [15%]

⁷ εκεινη **ƒ⁵** C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ταυτη P^{13,46}ΣA,B [3%] NU

⁸ ειπον *rell* || ειπα CP

⁹ εξ υμων τις **ƒ⁵** B [90%] RP, HF, OC, CP || ~ 312 P¹³ΣA,C [10%] TR, NU

¹⁰ γεγοναμεν του χριστου **ƒ⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 (P¹³)P⁴⁶ΣA,B,C [5%] NU

¹¹ μωυσεως **ƒ⁵** [40%] CP || μωυσεως **Σ**B,C [45%] RP, HF, OC, NU || μωυσεως A [15%] TR

¹² τεσσαρακοντα **ƒ⁵** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || τεσσερακοντα P⁴⁶ΣA,B,C [2%] NU

¹³ επεσεν *rell* || επεσαν [18%] || επεσαν [2%]

¹⁴ δια **ƒ⁵** C [40%] || δι *rell*

λειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῆ¹ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέαι.

There is still a promised rest

2 Καί, γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κάκεινοι,² ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκριμένους³ τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. 3 Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν⁴ κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἶρηκεν, “Ὡς ὦμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, ‘Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου!’”—καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων, 4 εἶρηκεν γάρ που περὶ τῆς ἐβδόμης οὕτως, “Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.” 5 καὶ ἐν τούτῳ, πάλιν, “Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου!” 6 Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι’ ἀπειθειαν, 7 πάλιν τινὰ ὀρίζει ἡμέραν, “Σήμερον”, ἐν Δαυὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον (καθὼς εἶρηται),⁵ “Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.” 8 Εἰ γὰρ αὐτοῦς⁶ Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. 9 Ἄρα, ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. 10 Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.

We must give an account

11 Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. 12 Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε⁷ καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν· καὶ, κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. 13 Καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

¹ δοκη *rell* || δοκει [25%]

² κάκεινοι **ƒ**⁵ P⁴⁶NA,B,C [90%] RP, HF, OC, TR, NU || εκείνοι [10%] CP

³ συγκεκριμένους **ƒ**⁵ [83%] RP, HF, OC, CP [συγκεκριαμμενους 10%] || συγκεκριαμενος TR || συγκερασμενους (P⁴⁶A,B,C) [7%] NU || συνκερασμενος N

⁴ τὴν **ƒ**⁵ NA,C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P^{13v,46B} [1%]

⁵ εἶρηται **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || προειρηται P⁴⁶NA,C [5%] NU || προειρηκεν B [3%]

⁶ αὐτοῦς **ƒ**⁵ P⁴⁶NA,B,C [85%] RP, HF, OC, TR, NU || I ο [5%] || αὐτους [10%] CP

⁷ τε **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶NA,B,C [10%] NU

We have a Great High Priest

14 Ἐχοντες οὖν Ἀρχιερέα Μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. 15 Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον¹ δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας. 16 Προσερχώμεθα² οὖν μετὰ παρρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον³ καὶ χάριν εὐρωμεν, εἰς εὐκαιρον βοήθειαν.

Qualifications for high priesthood

5 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, 2 μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσιν καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περικείται ἀσθένειαν. 3 Καὶ διὰ ταύτην⁴ ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ⁵ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. 4 Καὶ, οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ⁷ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ⁸ καὶ⁹ Ἀαρών.

Christ meets the qualifications

5 Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γεννηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, “Υἱός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε”. 6 καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, “Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ”. 7 ὅς, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σφῆξιν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῶν, προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, 8 καθάπερ ὦν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν. 9 Καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν¹⁰ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, 10 προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· 11 περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς.

¹ πεπειραμενον **ƒ**⁵C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || πεπειρασμενον P^{46v} SA, B [2%] NU

² προσερχομεθα *rell* || προσερχομεθα [25%]

³ ελεον **ƒ**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ελεος P⁴⁶ SA, B, C [4%] NU

⁴ δια ταυτην **ƒ**⁵ (90.7%) RP, HF, OC, TR, CP || δι αυτην P⁴⁶ SA, B, C (6.2%) NU || 1 ταυτης (1.9%) || 1 ταυτα (1.2%)

⁵ εαυτου **ƒ**⁵ SA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || αυτου P⁴⁶ B [2%] NU

⁶ υπερ **ƒ**⁵ (93.1%) RP, HF, OC, TR, CP || περι P⁴⁶ SA, B, C (6.4%) NU || --- (0.5%)

⁷ αλλα **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [70%] RP, OC, CP, NU || αλλ ο [30%] HF, TR

⁸ καθαπερ **ƒ**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || καθωσπερ P⁴⁶ SA, B [3%] NU || καθως C

⁹ και **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 ο [5%] TR

¹⁰ τοις υπακουουσιν αυτω πασιν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 4123 P⁴⁶ SA, B, C [5%] NU

“Let’s move on toward perfection”

12 Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρεῖαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ¹ οὐ στερεᾶς τροφῆς!
13 Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστιν. 14 Τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

6 Διό, ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα,² μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ Θεόν, **2** βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. **3** Καὶ τοῦτο ποιήσομεν³ ἕανπερ ἐπιτρέπη⁴ ὁ Θεός.

No one kills Jesus twice

4 Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας Πνεύματος Ἁγίου, **5** καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ῥῆμα δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, **6** καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν—ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας.

7 Γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ’ αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον⁵ ὕετον καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις δι’ οὓς καὶ γεωργεῖται μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· **8** ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρως ἐγγύς, ἦς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.

A word of encouragement

9 Πειπίσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα⁶—καὶ ἐχόμενα σωτηρίας—εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. **10** Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου⁷ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἀγίοις καὶ διακονοῦντες. **11** Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδῆν, πρὸς τὴν πληροφορίαν

¹ καὶ **ƒ**⁵ A,B [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶ **ς**C [2%]

² φερωμεθα *re* || φερωμεθα [15%]

³ ποιησομεν **ƒ**⁵ P⁴⁶ **ς**B, F [40%] OC, TR, CP, NU || ποιησωμεν A, C [59%] RP, HF || ποιησαντες [1%]

⁴ επιτρηπη *re* || επιτρηπει [15%]

⁵ πολλακις ερχομενον **ƒ**⁵ A, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ **ς**B [5%] NU || 2 [1%] || one other variant [2%]

⁶ κρεισσονα **ƒ**⁵ P⁴⁶ **ς**A, B, C [85%] RP, HF, CP, NU || κρειττονα [15%] OC, TR

⁷ του κοπου **ƒ**⁵ (87.8%) RP, HF, OC, TR, CP || 12 και (1%) || 1 σκοπου (1.9%) || --- P⁴⁶ **ς**A, B, C (9.3%) NU

τῆς ἐλπίδος, ἄχρι τέλους· 12 ἵνα μὴ νωθοὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

Our secure anchor

13 Τῷ γὰρ Ἀβραάμ ἐπαγγειλάμενος ὁ Θεός, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχεν μείζονος ὁμόσαι, ὥμοσεν καθ' ἑαυτοῦ, 14 λέγων, “Ἡ μὴν¹ εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε.” 15 Καὶ οὕτως, μακροθυμήσας, ἐπέτυχεν τῆς ἐπαγγελίας.

16 Ἄνθρωποι μὲν² γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὁμνύουσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὄρκος, 17 ἐν ᾧ περισσότερο βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδειξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὄρκῳ, 18 ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι³ Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν,⁴ οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος· 19 ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, 20 ὅπου Πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ Ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Melchizedek, priest and king

7 Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ—βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ⁵ ὑψίστου, ὁ⁶ συναντήσας Ἀβραάμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλόγησας αὐτόν, 2 ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ (πρῶτον μὲν ἐρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστιν βασιλεὺς εἰρήνης), 3 ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος· μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ—μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές.⁷

Melchizedek greater than Abraham

4 Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ⁸ δεκάτην Ἀβραάμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης· 5 Καὶ, οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατεῖαν

¹ ἡ μὴν **Γ⁵** [90%] RP, HF, OC, TR, CP || εἰ 2 **P⁴⁶** SA, B [8%] NU || εἰ μὴ C || two other readings [2%] (If η is the older form, how could the change, εἰ → η, come about in the middle ages?)

² μὲν **Γ⁵** C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P⁴⁶** SA, B [3%] NU

³ ψεύσασθαι **Γ⁵** B [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τον **P⁴⁶** SA, C [5%] [NU]

⁴ εχουμεν **Γ⁵** **P⁴⁶** SA, B, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || εχουμεν [30%]

⁵ του *rell* || --- CP

⁶ ο **Γ⁵** **P⁴⁶** C [92%] RP, HF, OC, TR, NU || ος SA, B, I [8%] || ω CP

⁷ διηνεκες *rell* || 1 εν ω οτι και του αβρααμ προετιμηθη CP

⁸ και **Γ⁵** SA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **P⁴⁶** B [2%]

λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν, κατὰ τὸν νόμον—τουτ' ἔστιν, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν—καίπερ ἐξεληλυθότας¹ ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· 6 ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκεν τὸν² Ἀβραάμ καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. 7 Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. 8 Καὶ, ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος ὅτι ζῆ⁹—καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ³ Ἀβραάμ καὶ Λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων, δεδεκάτωται, 10 ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν ὅτε συνήνητησεν αὐτῷ ὁ⁴ Μελχισεδέκ.

Melchizedek greater than Aaron

11 Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆ⁵ νενομοθέτητο),⁶ τίς ἔτι χρεῖα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι? 12 (Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.) 13 Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκεν τῷ θυσιαστηρίῳ. 14 Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης⁷ Μωϋσῆς^{8,9} ἐλάλησεν. 15 Καὶ περισσώτερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, 16 ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκινῆς¹⁰ γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. 17 Μαρτυρεῖ¹¹ γὰρ ὅτι “Σὺ¹² ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.”

18 Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγοῦσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές 19 (οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος), ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ.

¹ ἐξεληλυθότας *tell* || ἐξεληλυθότες CP

² τον **ƒ**⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ NB, C [4%] NU

³ δια **ƒ**⁵ A, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP || δι P⁴⁶ NB [8%] NU

⁴ ο **ƒ**⁵ A [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ NB, C [8%] NU

⁵ αὐτῆ **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || αὐτῆς P⁴⁶ SA, B, C [5%] NU || αὐτὴν [5%]

⁶ νενομοθετήτο **ƒ**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || νενομοθετήται P⁴⁶ SA, B, C [6%] NU

⁷ ἱερωσύνης **ƒ**⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP || ἱεροσύνης (6.4%) || ἱερῶν P⁴⁶ SA, B, C (3.1%) NU
(Wherever ἱερωσύνης occurs, the alternate spelling also occurs, its attestation not exceeding 10%.)

⁸ μωσῆς **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C (75.3%) RP, HF, OC, CP, NU || μωσῆς (24.7%) TR

⁹ οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωσῆς **ƒ**⁵ (95.1%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2314 A, B, C (1.7%) NU || ~ 2341 P⁴⁶ N (1.9%) || ~ 1423 (1.2%)

¹⁰ σαρκινῆς **ƒ**⁵ P⁴⁶ SA, B, C [50%] NU || σαρκικῆς [50%] RP, HF, OC, TR, CP

¹¹ μαρτυρεῖ **ƒ**⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || μαρτυρεῖται P⁴⁶ SA, B [3%] NU

¹² συ **ƒ**⁵ SA, B, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 εἰ P⁴⁶ [29%] || --- [1%]

Our eternal High Priest represents us eternally

20 Καὶ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὀρκωμοσίας 21—οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὀρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὀρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν: “Ὡμοσεν Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ”¹—22 κατὰ τοσοῦτον² κρείττονος³ διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. 23 Καὶ, οἱ μὲν πλείονές εἰσιν γεγονότες ἱερεῖς διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· 24 ὁ δὲ, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαραβάτον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. 25 Ὅθεν καὶ σφάζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ⁴ αὐτῶν.

26 Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν⁵ ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς—ὄσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος—27 ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν⁶ ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. 28 Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας, τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Priest and Mediator of a better covenant

8 **Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις:** Τοιοῦτον ἔχομεν Ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς Μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, 2 τῶν ἀγίων Λειτουργῶν, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ⁷ οὐκ ἄνθρωπος. 3 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται (ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκοι)⁸ 4—εἰ μὲν γὰρ⁹ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεὺς, ὄντων τῶν ἱερέων¹⁰ τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν¹¹ νόμον τὰ δῶρα· 5 οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν

¹ κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδεκ **ƒ⁵** A (97.9%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ B, C (1.9%) NU || **ℵ** omits whole quote

² τοσοῦτον **ƒ⁵** [94%] RP, HF, OC, TR, CP || τοσοῦτο P⁴⁶ **ℵ** A, B, C [5%] NU || τοσοῦτω [1%]

³ κρείττονος **ƒ⁵** P⁴⁶ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP || καὶ 1 **ℵ** B, C [3%] [NU] || --- [1%]

⁴ ἐντυγχάνειν ὑπερ *rell* || ~ 21 CP

⁵ ἡμῖν **ƒ⁵** **ℵ** C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 καὶ P⁴⁶ A, B [2%] NU

⁶ καθ' ἡμέραν *rell* || καθ' ἡμέραν **ƒ⁵** [30%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional pointing. Because of the *theta* there is no ambiguity.)

⁷ καὶ **ƒ⁵** A [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **ℵ** B [3%] NU

⁸ προσενέγκοι **ƒ⁵** [20%] || προσενεγκῆ *rell* (Optative or Subjunctive?)

⁹ γὰρ **ƒ⁵** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || οὐν P⁴⁶ **ℵ** A, B [4%] NU

¹⁰ τῶν ἱερέων **ƒ⁵** (93.8%) RP, HF, OC, TR, CP || 2 (1.7%) || --- P⁴⁶ **ℵ** A, B (4.5%) NU

¹¹ τὸν **ƒ⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ **ℵ** A, B [5%] NU

τῶν ἐπουρανίων (καθὼς κεχηρμάτισται Μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν: “Ὁρα γάρ”, φησιν, “ποιήσεις¹ πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει”)—6 νυνὶ² δὲ διαφορωτέρας τέτευχεν³ λειτουργίας, ὅσφ και⁴ κρείττονός ἐστιν διαθήκης Μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται.

A new covenant

7 Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τύπος· 8 μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς⁵ λέγει:

“Ἴδου, ἡμέραι ἔρχονται”, λέγει Κύριος, “καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν—9 οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, καὶ γὰρ ἠμέλησα αὐτῶν,” λέγει Κύριος.

10 “Ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἦν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας”, λέγει Κύριος, “διδόνς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν. 11 Καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον⁶ αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, ‘Γνώθι τὸν Κύριον!’ ὅτι πάντες εἰδήσουσίν με, ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν⁷ ἕως μεγάλου αὐτῶν. 12 Ὅτι ἴλεως⁸ ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν⁹ οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.”

13 Ἐν τῷ λέγειν ‘καινὴν’ πεπαλαίωκεν τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

¹ ποιήσεις **f⁵⁵** SA,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ποιήσης [5%] TR || --- P⁴⁶

² νυνὶ **f⁵⁵** SA [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || νυν P⁴⁶B [2%]

³ τέτευχεν **f⁵⁵** B [40%] OC,TR || τετυχεν P⁴⁶SA [50%] RP,HF,NU || τετυχηκεν [10%] CP (These are alternate forms of the perfect [apparently], so the meaning remains the same; τετυχεν appears to be a simplification of the older form.)

⁴ και *rell* || --- [10%] CP

⁵ αὐτοῖς **f⁵⁵** P⁴⁶B [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αὐτους SA,I [10%] NU

⁶ πλησίον **f⁵⁵** [35%] TR || πολιτην P⁴⁶SA,B [65%] RP,HF,OC,CP,NU

⁷ αὐτῶν **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶SA,B [15%] NU

⁸ ἴλεως *rell* || ἴλεος [15%]

⁹ και τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν **f⁵⁵** A (94.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 123 (1.8%) || --- P⁴⁶SB (3.5%) NU || 12 ἀδικίων 4 (0.4%)

The earthly sanctuary

9 Εἶχε μὲν οὖν καὶ¹ ἡ πρώτη² δικαιοῦματα λατρείας τό τε ἅγιον κοσμικόν. 2 Σκηνὴ γὰρ κατασκευάσθη: ἡ πρώτη, ἐν ἧ ἢ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἣτις λέγεται Ἅγια· 3 μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἅγια Ἁγίων, 4 χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσῷ, ἐν ἧ στάμνος χρυσοῦν ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· 5 ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβὶμ³ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον (περὶ ᾧ οὐκ ἔστιν νῦν λέγειν κατὰ μέρος).

The service of that sanctuary

6 Τούτων δὲ οὕτως κατασκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίσαισι οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, 7 εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἄπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· 8 τοῦτο δηλοῦντος τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μήπω πεφανερῶσθαι⁴ τὴν τῶν Ἁγίων ὁδὸν ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν· 9 ἣτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν⁵ ἐνεστηκότα, καθ' ὃν⁶ δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα—10 μόνον ἐπὶ βρώμασιν καὶ πόμασιν καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς καὶ⁷ δικαιοῦμασιν⁸ σαρκός, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα.

Christ serves in the heavenly sanctuary

11 Χριστὸς δὲ παραγενόμενος Ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων⁹ ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, 12 οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐφόπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐρόμε-

¹ καὶ **ƒ**⁵ **NA** [97%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**] || --- **P**^{46v}**B** [3%]

² πρώτη **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NA, B** [70%] **RP, HF, CP, NU** || 1 σκηνη [30%] **OC, TR**

³ χερουβιμ **ƒ**⁵ (**A**) [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** || χερουβιν **P**⁴⁶ **NA** (**B**) [2%] **NU**

⁴ πεφανερῶσθαι *reII* || πεφανῶσθαι **CP**

⁵ τον *reII* || τουτον **CP**

⁶ ον **ƒ**⁵ [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ην **NA, B** [5%] **NU**

⁷ καὶ **ƒ**⁵ **B** (95.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **P**⁴⁶ **NA** (4.6%) **NU**

⁸ δικαιοῦμασιν **ƒ**⁵ (94.2%) **RP, HF, OC, TR, CP** || δικαιοῦματα **P**⁴⁶ **NA, B** (5.5%) **NU** || two other readings (0.4%)

⁹ μελλοντων **ƒ**⁵ **NA** (97.5%) **RP, HF, OC, TR, CP** || 1 των (1.4%) || γενομενων (**P**⁴⁶)**B** (1.1%) **NU**

νος.¹ 13 Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων,² καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, 14 πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος Ἁγίου³ ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαρῶς τὴν συνείδησιν ὑμῶν⁴ ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεῦειν Θεῷ ζῶντι? 15 Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς Μεσίτης ἐστίν, ὅπως—θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων—τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας.

The earthly sanctuary inaugurated with blood

16 Ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου.⁵ 17 διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος. 18 Ὅθεν οὐδὲ⁶ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται· 19 λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ⁷ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως⁸ παντὶ τῷ⁹ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων,¹⁰ μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἔρραντισεν,¹¹ 20 λέγων, “Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός.” 21 Καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἔρραντισεν. 22 Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἵματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεςις.

The heavenly sanctuary inaugurated with Christ's blood

23 Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς τούτοις καθαρῶς εἶναι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσιν θυσίαις παρὰ ταύτας.¹² 24 Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσηλθεν¹³ ὁ¹⁴ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν

¹ ευρομενος f⁵⁵ [20%] || ευραμενος *rell* (2nd aorist or 1st aorist? There is apparently no difference in meaning.)

² ταυρων και τραγων f⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 321 P⁴⁶ SA, B [3%] NU

³ αγιου f⁵⁵ [29%] || 1 αιωνιου [1%] || αιωνιου *rell* (The majority reading is certainly inviting.)

⁴ υμων f⁵⁵ S [85%] RP, HF, OC, TR || ημων A [15%] CP, NU (Codex B is no longer available from here to the end.)

⁵ διαθεμενου f⁵⁵ SA, B [88%] RP, HF, OC, TR, NU || διατιθεμενου [12%] CP

⁶ ουδε f⁵⁵ A, C [55%] NU || ουδ S [45%] RP, HF, OC, TR, CP || ουθ P⁴⁶

⁷ κατα f⁵⁵ S [85%] RP, HF, TR, CP || 1 τον P⁴⁶ A, C [15%] OC, NU

⁸ μουσεως f⁵⁵ CP || μουσεως SC [45%] RP, HF, OC, NU || μωσεως A [20%] TR

⁹ τω *rell* || --- CP

¹⁰ και τραγων f⁵⁵ (78%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 των 3 SA, C (5.1%) [NU] || --- P⁴⁶ (16.2%) || two other readings (0.7%)

¹¹ ερραντισεν f⁵⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP, N-A || εραντισεν P⁴⁶ SA, C [15%] UBS (Also in verse 21.)

¹² ταυτας *rell* || ταυταις CP

¹³ αγια εισηλθεν f⁵⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁴⁶ SA [5%] NU

¹⁴ ο f⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, C [5%] NU

ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· 25 οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ Ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ 26—ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νῦν¹ δὲ, ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν² ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. 27 Καὶ, καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, 28 οὕτως καὶ³ ὁ Χριστός, ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας—ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Animal blood is insufficient

10 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ὡς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκές οὐδέποτε δύναται⁴ τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. 2 Ἐπεὶ οὐκ⁵ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμενοι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους;⁶ 3 Ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτὸν, 4 ἀδύνατον γὰρ αἷμα τούτων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας.

"I have come to do your will, O God"

5 Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει: “Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· 6 ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας.”⁷ 7 Τότε εἶπον, “Ἴδου ἤκω—ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ—τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου.” 8 Ἀνώτερον λέγων ὅτι “Θυσίαν καὶ προσφορὰν⁸ καὶ ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας” (αἵτινες κατὰ τὸν⁹ νόμον προσφέρονται), 9 τότε εἶρηκεν, “Ἴδου ἤκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου.”¹⁰ Ἀναίρει

¹ νυν **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || νυνι **NA, C** [8%] NU

² αθετησιν **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **C** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 της **NA, I** [2%] [NU]

³ και **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ **NA, C** [95%] RP, HF, OC, CP, NU || --- [5%] TR

⁴ δυναται **ƒ**⁵ **P**⁴⁶ [40%] OC, TR, CP, NU || δυναται **NA, C** [59%] RP, HF || --- [1%] (The subject of the verb is ‘the law’ [sg], not ‘the sacrifices’ [pl]; **P**⁴⁶ preserves the correct reading.)

⁵ ουκ *rell* || --- [5%] CP

⁶ κεκαθαρμενους **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || κεκαθαρισμενους **P**⁴⁶ **S** [4%] NU || κεκαθερισμενους **A, C** [1%]

⁷ ευδοκησας *rell* || ηυδοκησας **C** [15%] (This statement obtains in verse 8 below as well.)

⁸ θυσιαν και προσφοραν **ƒ**⁵ **I** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || θυσιας 2 προσφορας **NA, C** [4%] NU

⁹ τον **ƒ**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**⁴⁶ **NA, C** [10%] NU

¹⁰ ο θεος το θελημα σου **ƒ**⁵ (71.6%) RP, HF, OC, TR || 12 μου 345 (2.6%) || ~ 34512 (5.4%) || ~ 34512 μου (4.5%) CP || 345 **P**⁴⁶ **NA, C** (15.1%) NU || three other variants (0.9%)

τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. **10** Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμέν οἱ¹ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος² Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ.

Christ perfects forever

11 Καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς³ ἔστηκεν καθ' ἡμέραν λειτουργῶν καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας· **12** αὐτὸς⁴ δὲ, μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκὲς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· **13** τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, **14** μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἀγιαζομένους.

15 Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι·⁵ **16** “Ἀὕτη ἡ διαθήκη ἦν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας”, λέγει Κύριος, ‘διδούς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν⁶ αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς,⁷ **17** καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ⁸ ἔτι.’” **18** Ὅπου δὲ ἄφεις τούτων,⁹ οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας.

Hold fast the confession of hope

19 Ἐχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἁγίων ἐν τῷ αἵματι¹⁰ Ἰησοῦ, **20** ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστιν, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, **21** καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, **22** προσερχώμεθα¹¹ μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἔρραντισμένοι¹² τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένοι¹³ τὸ σῶμα¹⁴ ὕδατι καθαρῷ. **23** Κατέχωμεν¹⁵ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. **24** Καὶ κα-

¹ οἱ **ƒ**⁵⁵ [90%] RP, HF, TR, CP || --- P⁴⁶ SA, C [9%] OC, NU || ημεῖς [1%]

² σώματος **ƒ**⁵⁵ P⁴⁶ SA, C [95%] RP, HF, CP, NU || 1 του [5%] OC, TR

³ ἱερεὺς **ƒ**⁵⁵ P^{46, 79v} S [80%] RP, HF, OC, TR, NU || ἀρχιερεὺς A, C [20%] CP

⁴ αὐτός **ƒ**⁵⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || οὗτος P^{13, 46, 79v} SA, C [8%] NU

⁵ προειρηκέναι **ƒ**⁵⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ειρηκέναι P^{13, 46} SA, C [5%] NU

⁶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν **ƒ**⁵⁵ (91.6%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 τὴν διανοίαν P^{13, 46} SA, B, C, I (4.2%) NU || εἰς τὴν διανοίαν (3.5%) || --- [homoioteleuton] (0.7%)

⁷ αὐτούς *rell* || 1 ὑστερον λεγει [15%] || 1 τότε ειρηκεν [1%]

⁸ μνησθῶ **ƒ**⁵⁵ P⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || μνησθησομαι P¹³ SA, C, I [3%] NU

⁹ τούτων **ƒ**⁵⁵ P⁴⁶ A, C [95%] RP, HF, OC, TR, NU || αὐτῶν [5%] CP || --- S

¹⁰ αἵματι *rell* || 1 του OC

¹¹ προσερχώμεθα **ƒ**⁵⁵ P¹³ SA, C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || προσερχομεθα (P⁴⁶) [40%]

¹² ἔρραντισμένοι **ƒ**⁵⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || ῥεραντισμενοι P⁴⁶ SA, C [3%] NU

¹³ λελουμένοι **ƒ**⁵⁵ P⁴⁶ A, C [95%] HF, OC, TR, CP || λελουσμενοι S [5%] RP, NU

¹⁴ τὸ σῶμα *rell* || τῷ σώματι [15%]

¹⁵ κατέχωμεν *rell* || κατεχομεν [20%]

τανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων, **25** μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν (καθὼς ἔθος τισίν), ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσιν τὴν ἡμέραν.

A severe warning

26 Ἐκουσίως γὰρ ἀμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἀμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, **27** φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. **28** Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέος¹ χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν² μάρτυσιν ἀποθνήσκει. **29** Πόσω, δοκεῖτε, χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἠγησάμενος ἐν ᾧ ἠγιασθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας? **30** Οἶδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, “Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος”³ καὶ πάλιν, “Κύριος κρινεῖ⁴ τὸν λαὸν αὐτοῦ.” **31** Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος!

A word of encouragement

32 Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας ἐν αἷς, φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων: **33** τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσιν θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφόμενων⁵ γενηθέντες. **34** Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου⁶ συνεπαθήσατε· καὶ, τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς⁷ κρείττονα ὑπαρξιν ἐν οὐρανοῖς⁸ καὶ μένουσαν.

35 Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην.⁹ **36** Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν ἵνα, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. **37** “Ἐτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον,¹⁰ ὁ ἐρχόμενος ἤξει καὶ οὐ χρονιεῖ.¹¹ **38** Ὁ δὲ δίκαιος¹² ἐκ πίστεως ζήσεται,

¹ μωυσεος **f**⁶⁵ [30%] CP || μωυσεως **NC** [55%] RP, HF, OC, NU || μωσεως **A** [15%] TR

² τρισιν *re*ll || τρισι **OC**

³ λεγει κυριος **f**⁶⁵ **A** (96%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **P**^{13v, 46} **NC** (4%) NU

⁴ κυριος κρινει **f**⁶⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **NA** [4%] NU || 2 [1%]

⁵ αναστρεφωμενων *re*ll || αναστρεφωμενων **CP**

⁶ δεσμοις μου **f**⁶⁵ **NC** (92.1%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 **P**⁴⁶ (1.6%) || δεσμοις **A** (6.3%) NU

⁷ εαυτοις **f**⁶⁵ [91%] CP, RP, HF || εν 1 [4%] OC, TR || εαυτους **P**^{13, 46} **NA** [4%] NU || --- [1%]

⁸ εν ουρανοις **f**⁶⁵ (97%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 τοις 2 (0.9%) || --- **P**^{13, 46} **NA** (1.7%) NU || two other variants (0.3%)

⁹ μισθαποδοσιαν μεγαλην **f**⁶⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **P**⁴⁶ **NA** [5%] NU

¹⁰ οσον *re*ll || --- [15%] || οθεν [1%]

¹¹ χρονιει **f**⁶⁵ **A** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || χρονισει **P**⁴⁶ **NC** [2%] NU

¹² δικαιοις **f**⁶⁵ **P**¹³ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 μου **P**⁴⁶ **NA** [3%] NU

καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ.” 39 Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.¹

About faith

11 Ἔστιν δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. 2 Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. 3 Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα² γεγονέναι.

Abel, Enoch, Noah

4 Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ³ παρὰ Κάιν προσήνεγκεν τῷ Θεῷ, δι’ ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ δι’ αὐτῆς, ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖται.⁴ 5 Πίστει Ἐνώχ⁵ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ εὐρίσκετο⁶ διότι μετέθηκεν⁷ αὐτὸν ὁ Θεός· πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ⁸ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι⁹ τῷ Θεῷ.

6 Χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστήσαι, πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ ὅτι ἔστιν καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. 7 Πίστει, χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασεν κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι’ ἧς κατέκρινεν τὸν κόσμον καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρόμος.

Abraham and Sarah

8 Πίστει, καλούμενος Ἀβραάμ, ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν¹⁰ εἰς τὸν¹¹ τόπον ὃν ἡμελλεν¹² λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν καὶ ἐξῆλθεν, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. 9 Πίστει παρώκησεν¹³ εἰς¹ γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἄλλοτριαν,

¹ ψυχῆς *rell* || --- CP

² τὰ βλεπομένα **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || το βλεπομενον P¹³ SA [4%] NU

³ ἀβελ **f**⁵ [80%] RP, OC, TR, CP || ἄβελ SA [20%] HF, NU

⁴ λαλεῖται **f**⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP || λαλει P^{13,46} SA [8%] NU || μαρτυρεῖται [1%]

⁵ ενωχ **f**⁵ [80%] OC, TR, CP || ἐνωχ SA [20%] RP, HF, NU

⁶ ευρισκετο **f**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || ηυρισκετο P⁴⁶ SA [8%] NU

⁷ μετεθηκεν *rell* || μετετεθηκεν S [10%] || μετατεθηκεν [2%] CP

⁸ αυτου **f**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P^{13,46} SA [4%] NU

⁹ ευηρεστηκεναι **f**⁵ P⁴⁶ S [75%] RP, HF, OC, TR, CP || ευαρεστηκεναι A [25%] NU (Soden here mentions **K** specifically for the second time and assigns it to the minority reading, but he is certainly in error.)

¹⁰ εξελθειν *rell* || εξελθων CP

¹¹ τον **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ SA [3%] NU

¹² ημελλεν **f**⁵ P⁴⁶ SA [75%] RP, HF, TR, NU || εμελλεν [25%] OC, CP

¹³ παρωκησεν **f**⁵ P⁴⁶ SA [90%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 αβρααμ [10%] CP

ἐν σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· **10** ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός.

11 Πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα² δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν,³ ἐπεὶ πιστὸν ἠγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. **12** Διὸ καὶ ἀφ' ἐνὸς ἐγεννήθησαν,⁴ καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡς ἡ⁵ ἄμμος⁶ ἢ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἢ ἀναρίθμητος.

Seeking a heavenly homeland

13 Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες—μὴ λαβόντες⁷ τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες⁸ καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοὶ εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. **14** Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν. **15** Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον,⁹ εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. **16** Νῦν¹⁰ δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν, ἐπουρανίου. Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἠτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν.

Patriarchs

17 Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, πειραζόμενος· καὶ, τὸν μονογενῆ προσέφερον ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, **18** πρὸς ὃν ἐλαλήθη ὅτι “Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα”, **19** λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο.

20 Πίστει¹¹ περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Ἡσαῦ.¹² **21** Πίστει Ἰακώβ, ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσήφ

¹ εἰς **f**⁵ **P**⁴⁶ **SA** [80%] **RP, HF, CP, NU** || 1 τὴν [20%] **OC, TR** (Soden here mentions **K**^r specifically for the third time and assigns it to the minority reading, but he is certainly in error.)

² σάρρα **f**⁵ **P**^{13v} **SA** [84%] **RP, HF, OC, TR** || 1 στεῖρα **P**⁴⁶ [2%] **NU** || 1 ἡ στεῖρα [4%] || 1 στεῖρα οὐσα [10%] **CP**

³ ἐτεκεν **f**⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **P**^{13v, 46} **SA** [3%] **NU**

⁴ ἐγεννηθησαν **f**⁵ **S** [90%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** || ἐγεννηθησαν **P**⁴⁶ **A** [10%] **N**²⁴

⁵ ὡς ἡ **f**⁵ **P**⁴⁶ **SA** [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ὡσει [5%] **TR**

⁶ ἄμμος *rell* || ἄμμος **CP**

⁷ λαβόντες **f**⁵ **P**⁴⁶ (90.3%) **RP, HF, OC, TR, CP** || κομισαμενοι **SI** (8.8%) **NU** || προσδεξάμενοι **A** [alone] || --- (0.7%)

⁸ ἰδόντες **f**⁵ **P**⁴⁶ **SA** [98%] **RP, HF, OC, CP, NU** || 1 καὶ πεισθεντες [2%] **TR**

⁹ ἐξῆλθον **f**⁵ (96.8%) **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐξεβησαν **P**^{46v} **SA** (2.8%) **NU** || two other variants (0.4%)

¹⁰ νῦν **f**⁵ **P**⁴⁶ **SA** [95%] **RP, HF, OC, CP, NU** || νῦνι [5%] **TR**

¹¹ πιστει **f**⁵ **S** [92%] **RP, HF, OC, TR, CP** || 1 καὶ **P**⁴⁶ **A** [8%] **NU**

¹² ἡσαυ **f**⁵ [30%] || ἡσαυ **SA** [70%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU**

εὐλόγησεν, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ. **22** Πίστει Ἰωσήφ, τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσεν καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.

Moses

23 Πίστει Μωϋσῆς, γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἄστεϊον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. **24** Πίστει Μωϋσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραῶ, **25** μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, **26** μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν Αἰγύπτου¹ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλεπεν γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. **27** Πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως, τὸν γὰρ ἄορατον ὡς ὄρων ἐκαρτέρησεν. **28** Πίστει πεποίηκεν τὸ Πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρευῶν τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. **29** Πίστει διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς,² ἧς πείραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατεπόθησαν.

30 Πίστει τὰ τεῖχη Ἱεριχῶ³ ἔπεσεν,⁴ κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. **31** Πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασιν, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης.

Exploits achieved through faith

32 Καὶ τί ἔτι λέγω? Ἐπιλείψει γὰρ με⁵ διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεῶν, Βαράκ τε καὶ⁶ Σαμψὼν καὶ⁷ Ἰεφθάε, Δαυίδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν, **33** οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, **34** ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας,⁸ ἐνεδυναμώθησαν⁹ ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἄλλοτριῶν. **35** Ἐλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος

¹ αἰγυπτου **f**⁸⁵ **N** [84%] **RP, HF, OC, CP, NU** || εν 1 **A** || εν αἰγυπτω [15%] **TR** || αἰγυπτῶν [1%]

² ξηρᾶς **f**⁸⁵ [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || 1 γης **P**^{13,46} **SA, 0227** [5%] **NU**

³ Ἱεριχῶ **f**⁸⁵ [80%] **OC, TR, CP** || Ἱεριχῶ **SA** [20%] **RP, HF, NU**

⁴ ἐπεσεν **f**⁸⁵ **P**⁴⁶ [94%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐπεσαν **SA** [3%] **NU** || κατεπεσεν [2%] || ἐπεσον [1%]

⁵ γὰρ με **f**⁸⁵ **P**^{13,46} **I** [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ~ 21 **SA** [3%] **NU** || 2 [2%]

⁶ τε καὶ **f**⁸⁵ [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **P**^{13,46} **SA, I** [4%] **NU**

⁷ καὶ **f**⁸⁵ [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **P**^{13,46} **SA, I** [5%] **NU**

⁸ μαχαίρας **f**⁸⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || μαχαίρης **P**⁴⁶ **SA** [3%] **NU**

⁹ ἐνεδυναμώθησαν **f**⁸⁵ [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐδυναμώθησαν **P**^{13,46} **SA** [3%] **NU**

ἀναστάσεως τύχωσιν. 36 Ἔτεροι δὲ ἐμπαλιγῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. 37 Ἐλιθάσθησαν, ἐπίσθησαν, ἐπειράσθησαν,¹ ἐν φόνῳ μαχαίρας² ἀπέθανον. Περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν· ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι³ 38—ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος—ἐν⁴ ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς.

39 Καὶ οὗτοι πάντες, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, 40 τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

“Let us run with endurance”

12 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον⁵ ἁμαρτίαν, δι’ ὑπομονῆς τρέχωμεν⁶ τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, 2 ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως Ἀρχηγὸν καὶ Τελειωτὴν, Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινεν σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν.⁷

All legitimate children receive discipline

3 Ἀναλογίσασθε γὰρ⁸ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν⁹ ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. 4 Οὐπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε¹⁰ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. 5 Καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως ἣτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται: “Υἱέ μου, μὴ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ’ αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· 6 ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.”

¹ ἐπίσθησαν ἐπειράσθησαν **ƒ⁵** P¹³ A (88.4%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 (S048) (3.4%) || 1 P⁴⁶ (7.5%) NU || Two other variants (0.7%)

² μαχαίρας **ƒ⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || μαχαίρης P⁴⁶ NA [3%] NU

³ κακοχούμενοι *rell* || κακοχουμένοι [20%]

⁴ ἐν **ƒ⁵** [94%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐπι P^{13,46} NA [3%] NU || ἐπ [3%]

⁵ εὐπερίστατον *rell* || ἀπερίστατον CP

⁶ τρέχωμεν *rell* || τρεχομεν [20%]

⁷ κεκάθικεν **ƒ⁵** NA [95%] RP, HF, OC, CP, NU || εκαθισεν P⁴⁶ [5%] TR

⁸ γὰρ **ƒ⁵** P⁴⁶ NA [90%] RP, HF, OC, TR, NU || οὐν [10%] CP

⁹ αὐτον **ƒ⁵** (91.8%) RP, HF, OC, TR, CP || αὐτους P^{13,46} (3.6%) || εαυτον A (2.7%) NU || εαυτους S (1.1%) || four other readings 048 (0.9%)

¹⁰ ἀντικατέστητε **ƒ⁵** NA [83%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἀντεκατέστητε [15%] || ἀντικατέστηκεν P⁴⁶ || ἀντεστητε [2%]

7 Εἰ¹ παιδεῖαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν² υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ? 8 Εἰ δὲ χωρὶς ἐστε παιδείας (ἥς μέτοχοι γεγονάσιν πάντες), ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί.³ 9 Εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἶχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα. Οὐ πολλῶ⁴ μᾶλλον⁵ ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν? 10 Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. 11 Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηρικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν δικαιοσύνης.

Watch your step!

12 Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, 13 καὶ τροχιάς⁶ ὀρθὰς ποιήσατε⁷ τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῆ, ἰαθῆ δὲ μᾶλλον.

14 Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἀγιασμόν οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον· 15 ἐπισκοποῦντες μὴ τις ὕστερων ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, μὴ τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῆ καὶ διὰ ταύτης⁸ μιανθῶσιν πολλοί, 16 μὴ τις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ,⁹ ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο¹⁰ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.¹¹ 17 Ἵστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομήσαι τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρεν, καίπερ μετὰ δακρῶν ἐκζητήσας αὐτήν.

Sinai vs Zion

18 Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει καὶ¹² κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ¹³ καὶ θυέλλῃ· 19 καὶ σάλπιγγος ἤχῳ καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον

¹ εἰ **ƒ**⁵ [35%] OC,TR,CP || εἰς **NA** [65%] RP,HF,NU

² ἐστιν **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P¹³NA,I [3%] NU

³ ἐστε καὶ οὐχ υἱοὶ **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR(CP) || ~ 2341 P⁴⁶NA [3%] NU

⁴ πολλῶ **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πολὺ P⁴⁶NA [2%] NU || --- [1%]

⁵ μᾶλλον **ƒ**⁵ NA,I,048 [98%] RP,HF,OC,TR,CP || δε 1 P^{13,46} [2%] NU

⁶ τροχίας *re//* || πραχίας CP

⁷ ποιήσατε **ƒ**⁵ A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ποιεῖτε P⁴⁶NC [3%] NU || ποιήσατε 048 [1%]

⁸ διὰ ταύτης **ƒ**⁵ N (84.3%) RP,HF,OC,TR,CP || δι' αὐτῆς P⁴⁶A,048 (15.7%) NU

⁹ ἦσαυ **ƒ**⁵ [30%] || ἦσαυ NA [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹⁰ ἀπέδοτο **ƒ**⁵ N [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ἀπεδέτο P⁴⁶A,C [3%] NU

¹¹ αὐτοῦ **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εαυτοῦ NA,C [3%] NU || --- P⁴⁶

¹² ψηλαφωμένῳ ορει καὶ **ƒ**⁵ (94%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 213 (2.3%) || 12 (1.6%) ||

13 P⁴⁶NA,C,048 (2.1%) NU || scattered among the variants (1%) have ψηλαφωμένω

¹³ καὶ σκοτῶ **ƒ**⁵ (93.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 σκοτει P⁴⁶ (0.5%) || 1 ζοφῶ NA,C,048 (4.8%) NU || --- (1.4%)

20 (οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον: “Κὰν θηρίον θίγη τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται!”¹ 21 καὶ οὕτως² φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωϋσῆς εἶπεν, “Ἐκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος!”)· 22 ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιών Ὅρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ³ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, 23 καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων,⁴ καὶ Κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασιν δικαίων τετελειωμένων, 24 καὶ διαθήκης νέας Μεσίτη, Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖττον⁵ λαλοῦντι παρὰ τὸ⁶ Ἄβελ.⁷

Warning: “Our God is a consuming fire”

25 Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον,⁸ τὸν ἐπὶ⁹ γῆς παραιτησάμενοι¹⁰ χρηματίζοντα, πολλῶ¹¹ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ’ οὐρανοῦ¹² ἀποστρεφόμενοι! 26 οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλυευσεν τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται λέγων, “Ἐτι ἅπαξ ἐγὼ σεῖω¹³ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν”. 27 Τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ’ δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν¹⁴ μετὰθεσιν (ὡς πεποιημένων), ἵνα μείνη τὰ μὴ σαλευόμενα.

28 Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχομεν¹⁵ χάριν δι’ ἧς λατρεύομεν¹⁶ εὐαρέστως τῷ Θεῷ, μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.¹⁷ 29 καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

¹ λιθοβοληθήσεται *reII* || 1 η βολιδι κατατοξευθήσεται [4%] TR

² οὕτως C [70%] RP,TR,CP || οὕτω **ƒ**⁵ SA [30%] HF,OC,NU (I include this to illustrate that many MSS do not drop the final ζ before a consonant, even in the minuscule period; which reinforces my suspicion that the practice did not obtain in the Autographs.)

³ ἱερουσαλήμ **ƒ**⁵ [80%] RP,OC,TR,CP || ἱερουσαλήμ SA [20%] HF,NU

⁴ ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων **ƒ**⁵ 0228 [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ SA,C,048 [15%] NU

⁵ κρεῖττον **ƒ**⁵ SA,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || κρεῖττονα P⁴⁶ [5%] TR

⁶ το **ƒ**⁵ P⁴⁶ [30%] HF || τον SA [70%] RP,OC,TR,CP,NU

⁷ ἀβελ **ƒ**⁵ [80%] OC,TR,CP || ἄβελ SA [20%] RP,HF,NU

⁸ εφυγον **ƒ**⁵ P⁴⁶ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εζεφυγον SA,C,I,048 [3%] NU

⁹ ἐπι *reII* || 1 της (1.2%) OC,TR

¹⁰ τον ἐπι (+ της OC) γης παραιτησάμενοι **ƒ**⁵ P⁴⁶ (91.8%) RP,HF(OC)TR,CP || ~ 4123 (4.1%) || 123 (1.2%) || ~ 2341 SA,C,I,048 (2.3%) NU || three other variants (0.5%)

¹¹ πολλῶ **ƒ**⁵ P⁴⁶ [96%] RP,HF,OC,TR,CP || πολυ SA,C [3%] NU || ποσω [1%]

¹² ουρανοῦ **ƒ**⁵ SA [40%] CP || ουρανῶν P⁴⁶ SA,C [60%] RP,HF,OC,TR,NU

¹³ σεῖω **ƒ**⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || σεῖσω P⁴⁶ SA,C,I,048 [3%] NU

¹⁴ τῶν σαλευομένων τὴν **ƒ**⁵ (94%) RP,HF,OC,TR,CP || 12 P⁴⁶ 048 (2.1%) || ~ 312 SA,C (3.4%) [NU] || one other variant (0.5%)

¹⁵ εχομεν **ƒ**⁵ SA,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εχομεν P⁴⁶ SA [25%]

¹⁶ λατρευομεν **ƒ**⁵ SA [85%] CP,RP,HF || λατρευωμεν SA,C,048 [15%] OC,TR,NU || λατρευσωμεν P⁴⁶

¹⁷ αιδους και ευλαβειας **ƒ**⁵ (90.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 (3.2%) || ~ 32 δεους (P⁴⁶) SA,C(048) (3.4%) NU || δεους 23 (1.2%) || ~ 32 φοβου (1.4%) || 12 ευσεβειας (0.4%)

Practical instructions

13 Ἡ φιλαδελφία μενέτω. **2** Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. **3** Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμιῶν ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων¹ ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. **4** Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ² καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. **5** Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν, αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν, “Οὐ μὴ σε ἀνῶ, οὐδ’ οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω”.³ **6** “Ὡστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν: “Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ⁴ οὐ φοβηθήσομαι. Τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος?”

7 Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. **8** Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς⁵ καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. **9** Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε,⁶ καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες.⁷

Join Jesus outside the camp

10 Ἐχομεν θυσιαστήριον ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῆ σκηνῆ λατρεύοντες.

11 Ὡν γὰρ εἰσφέρεται ζῶων τὸ αἷμα, περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ Ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς, **12** διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγίαση διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν. **13** Τοῖνον ἐξερχώμεθα⁸ πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὄνειδισμόν αὐτοῦ φέροντες· **14** οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν⁹ ἐπιζητοῦμεν.

15 Δι’ αὐτοῦ οὖν¹⁰ ἀναφέρωμεν¹¹ θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ Θεῷ, τοῦτ’ ἔστιν, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. **16** (Τῆς δὲ

¹ κακουχουμένων *rell* || κακοχουμενον (C) [30%]

² δε **f**⁵C [96%] RP, HF, OC, TR, CP || γαρ **P**⁴⁶SA [3%] NU || --- [1%]

³ ἐγκαταλίπω **f**⁵ [50%] OC, TR, CP, NU || εγκαταλειπω **P**⁴⁶SA, C [50%] RP, HF

⁴ καὶ **f**⁵ **P**⁴⁶A [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **NC** [3%]

⁵ χθες **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || εχθες **P**⁴⁶SA, C [5%] NU

⁶ παραφερεσθε **f**⁵ **P**⁴⁶SA, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU || περιφερεσθε [15%] TR

⁷ περιπατησαντες **f**⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP || περιπατουντες **P**⁴⁶SA [2%] NU

⁸ ἐξερχώμεθα *rell* || εξερχομεθα [20%]

⁹ μέλλουσαν *rell* || μενουσαν CP

¹⁰ ουν **f**⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- **P**⁴⁶S [2%]

¹¹ αναφερωμεν *rell* || αναφερομεν [20%]

εὐποΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.)

Concluding requests

17 Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέικετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσιν καὶ μὴ στενάζοντες (ἀλυσιτελεῖς γὰρ ὑμῖν τοῦτο).

18 Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πεποιθήμεν¹ γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσιν καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι· 19 περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν.

Benediction

20 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης—ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν Ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν²—21 καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ³ ἀγαθῷ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν⁴ τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.⁵ Ἀμήν.

Sign off

22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως, καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. 23 Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν⁶ Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς.

24 Ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἀγίους. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.

25 Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{7,8}

¹ πεποιθήμεν **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || πειθομεθα P⁴⁶A, C [3%] NU || πειθομαι [2%] || οτι καλην θα Ν (Aleph really got lost.)

² ιησουν **ƒ**⁵ P⁴⁶NA, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 χριστον [10%] CP

³ εργω **ƒ**⁵ C (96.9%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 και λογω A (1.4%) || --- Ν (1.4%) NU || τω P⁴⁶

⁴ υμιν **ƒ**⁵ A, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP || ημιν P⁴⁶Ν [30%] NU

⁵ των αιωνων **ƒ**⁵ NA(C) [85%] RP, HF, OC, TR[NU] || --- P⁴⁶ [15%] CP

⁶ αδελφον **ƒ**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ημων P⁴⁶NA, C [5%] NU

⁷ αμην **ƒ**⁵ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ΝΓ' [3%] NU

⁸ The citation of **ƒ**⁵ is based on thirty-five MSS—18, 35, 141, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 2554 is a 'perfect' representative of **ƒ**⁵ in Hebrews, as it stands, and the exemplars of 35, 1637, 2080 and 2723 may have been, while several others were off by only one variant. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Aegean, Constantinople, Bucharest, Trikala, Mt. Athos [six different monasteries], Athens, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of **f**⁹⁵. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1 Ἰάκωβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δούλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ Διασπορᾷ: χαίρειν.

Various exhortations

2 Πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, **3** γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· **4** ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

About wisdom

5 Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτεῖτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ οὐκ¹ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. **6** Αἰτεῖτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος, ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικεν κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ—**7** μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεται² τι παρὰ τοῦ³ Κυρίου, **8** ἀνὴρ δίψυχος ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

9 Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, **10** ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. **11** Ἀνέτειλεν γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. Οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαραινθήσεται.

About testing

12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται⁴ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος⁵ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. **13** Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι “Ἀπὸ⁶ Θεοῦ πειράζομαι”, ὁ

¹ οὐκ **f**⁵ (70.3%) RP, HF, OC, CP || μη **NA, B, C** (29.7%) TR, NU (James is stating a fact; God doesn't reproach.)

² ληψεται **f**⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || λημψεται (**S**) **A, B, C** [1.5%] NU

³ του *reU* || --- [15%]

⁴ ληψεται **f**⁵ **C** [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || λημψεται **P**²³ **NA, B** [1.5%] NU

⁵ ο κυριος **f**⁵ (89%) RP, HF, OC, TR, CP || **2 C** (4.8%) || **1 θεος** (3.6%) || --- **P**²³ **NA, B** (2%) NU || **1** αψευδης θεος (0.6%) (The Alexandrian omission of the subject of the verb produces an inferior text; to use the 'harder reading' canon to foist the inferior reading on James I consider to be unfair and illegitimate.)

⁶ απο **f**⁵ **A, B, C** [93%] RP, HF, OC, CP, NU || υπο **S** [2.5%] || **1 του** [4%] TR || *παρα* [0.5%]

γὰρ Θεὸς ἀπειραστός ἐστὶν κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. **14** Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας, ἐξελκόμενος καὶ δειλαζόμενος. **15** Εἶτα ἡ ἐπιθυμία, συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον.

16 Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί: **17** πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον Ἄνωθέν ἐστὶν, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἐνὶ παραλλαγῇ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. **18** Βουλευθεῖς, ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

19 Ὡστε,¹ ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω² πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργὴν· **20** ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται.³

About obeying the Word

21 Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσεῖαν κακίας, ἐν πραύτητι⁴ δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.⁵ **22** Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου⁶ καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί,⁷ παραλογιζόμενοι ἑαυτοῦς. **23** Ὅτι εἴ τις ἀκροατῆς νόμου⁸ ἐστὶν καὶ οὐ ποιητῆς, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· **24** κατενόησεν γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθεν καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὅποιος ἦν. **25** Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, οὗτος⁹—οὐκ ἀκροατῆς ἐπιλησμονῆς γενόμενος ἀλλὰ ποιητῆς ἔργου—οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.

¹ ὡστε **f**⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἰστε **SB, C** [3%] NU || ἰστε δε **A** [1%] || --- [1%] (Another Alexandrian infelicity that should not be imputed to James.)

² εστω **f**⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 δε **SB, C** [2%] NU || και 1 **A** [1%]

³ ου κατεργαζεται **f**⁵ **C** (82.9%) RP, HF, OC, TR, CP || ουκ εργαζεται **SA, B** (16.3%) NU || 2 (0.8%)

⁴ πραυτητι **f**⁵ **SA, B, C** [92%] RP, HF, OC, TR, NU || πραοτητι [8%] CP

⁵ υμων *re//* || ημων [25%]

⁶ λογου **f**⁵ **SA, B, C** [89%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || νομου [6%] || λογων [4%] || two other variants [1%]

⁷ μονον ακροαται **f**⁵ **SA, C** (94%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ 21 **B** (4.4%) *ECM* || 2 (1.2%) || two other variants

⁸ νομου **f**⁵ [30%] || λογου **SA, B, C** [69%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || λογων [1%] (Comparing verse 23 with verse 25, James is now talking about 'law', but copyists, having already written 'word' twice, could make the change, of 'law' to 'word', almost without thinking. If the original were 'word' there would be no pressure to change it to 'law'.)

⁹ ουτος **f**⁵ (87.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ουτως (6.8%) || --- **SA, B, C, 0173** (5.2%) NU || και (0.4%) (The Alexandrians didn't like the repetition of the emphatic pronoun.)

26 Εἴ τις δοκεῖ θρησκος εἶναι ἐν ὑμῖν,¹ μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλ'² ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. 27 Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ³ Θεῶ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν: ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

About partiality

2 Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις⁴ ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Δόξης! 2 Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν⁵ συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, 3 καὶ ἐπιβλέψῃτε⁶ ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν λαμπρὰν ἐσθῆτα⁷ καὶ εἶπτε αὐτῷ,⁸ “Σὺ κάθου ὧδε⁹ καλῶς”, καὶ τῷ πτωχῷ εἶπτε, “Σὺ στῆθι ἐκεῖ”, ἢ “Κάθου¹⁰ ὧδε¹¹ ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου”, 4 οὐ¹² διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν?

5 Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Οὐχ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου¹³ πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν? 6 Ὑμεῖς δὲ ἡτιμάσατε τὸν πτωχόν. Οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἔλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια? 7 Οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσιν τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς? 8 Εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν Γραφήν, “Ἀγαπήσεις

¹ εἶναι ἐν ὑμῖν **F**⁵ (80.3%) RP, HF, OC, TR [12 ἡμῖν (1.6%)] || ~ 231 (8.2%) CP [~ 2 ἡμῖν 1 (0.4%)] || 1 **SA, B, C, 0173** (9.4%) NU

² ἀλλ. **F**⁵ [35%] OC, TR || ἀλλὰ **SA, B, C, 0173** [65%] RP, HF, CP, NU (The MSS supporting the shorter form come from a considerable number of rivulets within the transmission spectrum, many of them non-Byzantine.)

³ παρὰ **F**⁵ **S** [80%] RP, HF, CP || 1 τῷ **A, B, C** [20%] OC, TR, NU (OC is in small print.) (The phrase ‘God and Father’ works like a proper noun; being its first occurrence the article isn’t called for.)

⁴ προσωποληψίας **F**⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP || προσωποληψιαῖς **SA, B, C** [1%] NU

⁵ τὴν **F**⁵ **A** [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SB, C** [3.5%] NU

⁶ καὶ ἐπιβλέψῃτε **F**⁵ **SA** [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 2 δε **B, C** [7%] NU

⁷ λαμπρὰν ἐσθῆτα **F**⁵ [30%] || ~ 2 τὴν 1 **SA, B, C** [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁸ αὐτῷ **F**⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA, B, C** [9%] NU (Would not James, a Jew, write ‘to him’?)

⁹ ὧδε *reII* || ὧδε **F**⁵ [40%] (Since there appears to be no difference in meaning, I follow the usual spelling, but wish to record the variant for possible future reference; a similar statement will obtain wherever the word occurs.)

¹⁰ ἐκεῖ ἢ κάθου **F**⁵ **SA** (97%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ 231 **B** (2%) *ECM* || 1 καὶ 3 **C** (0.6%) || two other variants

¹¹ ὧδε **F**⁵ **S** (93.2%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **A, B, C** (6.8%) NU

¹² οὐ **F**⁵ **SA, C** (26.8%) NU || καὶ 1 (72.2%) RP, HF, OC, TR, CP || καὶ (0.6%) || --- **B** (0.4%) (The protasis occupies verses 2 and 3; the καὶ looks to me like an infelicitous gloss introduced by copyists who lost the flow of the argument.)

¹³ τοῦ κόσμου **F**⁵ (90.7%) RP, HF, OC, CP || 12 τούτου (5.6%) TR || τῷ κόσμῳ **SA, B, C** (2.4%) NU || ἐν τῷ κόσμῳ (0.4%) || καὶ τῷ κόσμῳ (0.2%) || ἐν κόσμῳ (0.8%)

τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν”,¹ καλῶς ποιεῖτε· 9 εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε,² ἁμαρτιὰν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται. 10 “Ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει,³ πταισεί⁴ δὲ ἐν ἐνί, γέγονεν πάντων ἔνοχος. 11 Ὁ γὰρ εἰπὼν, “Μὴ μοιχεύσης”, εἶπεν καὶ, “Μὴ φονεύσης”.⁵ Εἰ δὲ οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις⁶ δέ, γέγονας παραβάτης νόμου.

12 Οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι 13 (ἡ γὰρ κρίσις ἀνήλεος⁷ τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος). Κατακαυχᾶται⁸ ἔλεον⁹ κρίσεως.

Faith and works

14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγη τις¹⁰ ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχει;¹¹ Μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν? 15 Ἐὰν δὲ¹² ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν, καὶ λειπόμενοι ὦσιν¹³ τῆς ἐφημέρου τροφῆς, 16 εἶπη δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, “Υπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε”, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος? 17 Οὕτως καὶ

¹ σεαυτον **f**⁵⁵ SA(B)C [50%] RP, HF, OC, TR, NU || εαυτον [50%] CP (It would be easy to drop one of the two sigmas—ΩCCEAYTON)

² προσωποληπτεῖτε **f**⁵⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || προσωπολημπτεῖτε SA, B, C [1.5%] NU

³ τηρήσει **f**⁵⁵ [89.5%] RP, HF, TR, CP || τηρηση SB, C [1.5%] OC, NU || τελεσει [3%] || πληρωσει A [5%] || three other variants (Since the apodosis is indicative, the protasis is too; James isn't being hypothetical.)

⁴ πταισει **f**⁵⁵ [96.5%] RP, HF, TR, CP || πταιση SA, B, C [3%] OC, NU || two other variants

⁵ μὴ μοιχευσης . . . μὴ φονευσης **f**⁵⁵ A, B [74%] OC, TR, CP, NU || μὴ μοιχευσεις . . . μὴ φονευσεις [7%] RP, HF [EMC says that N [3%] are ambiguous as to these first two variants—in uncial script they are very similar] || μὴ μοιχευσης . . . οὐ φονευσεις [1%] || μὴ μοιχευσεις . . . οὐ φονευσεις [5%] || μὴ φονευσης . . . μὴ μοιχευσης C [4%] || μὴ φονευσης . . . οὐ μοιχευσεις [3%] || μὴ φονευσεις . . . μὴ μοιχευσεις [0.5%] || μὴ φονευσης . . . οὐ μοιχευσης [1.5%] (There are two other variants plus another ambiguity that account for [1%.])

⁶ μοιχευσεις φονευσεις **f**⁵⁵ [74%] RP, HF, OC, TR, CP || μοιχευεις φονευεις SA, B, C [5%] NU || μοιχευσης φονευσης [8%] || μοιχευσης φονευσεις [4%] || μοιχευεις φονευσης [1%] || μοιχευεις φονευσεις [1%] || μοιχευσεις φονευεις [1.5%] || φονευσεις μοιχευσεις [4%] || φονευεις μοιχευεις [1%] || two other variants

⁷ ἀνηλεος **f**⁵⁵ [20%] || ἀνελεος SA, B, C [30%] RP, HF, OC, NU || ἀνιλεως [50%] CP, TR (That someone would have introduced an Attic form in the middle ages is scarcely credible, so **f**⁵⁵ is early.)

⁸ κατακαυχεται **f**⁵⁵ SB, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 δε [10%] || και 1 [3%] TR || κατακαυχασθω [1%] || κατακαυχασθω δε A [1%] || two other variants

⁹ ελεον **f**⁵⁵ C [80%] RP, HF, CP || ελεος SA, B [20%] OC, TR, NU (I take ‘the law of liberty’ to be the subject of the verb, κατακαυχεται, and ‘mercy’ its direct object—“*That law exalts mercy over judgment*”. But that subject is in a prior sentence, and one has to stop and think.)

¹⁰ λεγη τις **f**⁵⁵ SB [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ 21 A, C [1%] || λεγει 2 [28%] || three other variants

¹¹ εχει **f**⁵⁵ [46%] || εχη SA, B, C [47%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || εχειν [4.5%] || σχη [2.5%] (James is stating a fact; the person doesn't have works.)

¹² δε **f**⁵⁵ A, C [84%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SB [15%] NU || two other variants

¹³ ωσιν **f**⁵⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- SB, C [5%] NU

ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχη,¹ νεκρά ἐστίν, καθ' ἑαυτήν. **18** (Ἄλλ' ἐρεῖ τις: “Σὺ πίστιν ἔχεις κἀγὼ ἔργα ἔχω. Δειξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ² τῶν ἔργων σου,³ κἀγὼ δείξω σοι⁴ ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.”⁵ **19** Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστίν.⁶ Καλῶς ποιεῖς. Καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν—καὶ φρίσσουσιν!) **20** Θέλεις δὲ γνῶναι, ὃ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά⁷ ἐστίν?

Examples

21 Ἀβραὰμ⁸ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον? **22** Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη. **23** Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα, “Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην”. Καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη. **24** Ὅρατε τοίνυν ὅτι⁹ ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. **25** Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ ἑτέρα ὁδῶ ἐκβαλοῦσα? **26** Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστίν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν¹⁰ ἔργων νεκρά ἐστίν.

¹ ἐργα ἐχη **f**⁵ [75%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **NA, B, C** [24%] NU || three other variants

² ἐκ **f**⁵ (88.2%) RP, HF, OC, TR, CP || χωρὶς **NA, B, C** (10.8%) NU || two other variants (This delightful verse is generally misunderstood to this day. [At least three of the four Alexandrian variants in this verse derive from misunderstanding.] The translations that close the quote after the first ‘works’ don’t make sense. The hypothetical objector has disclaimed faith, so for James to say, “Show me your faith,” doesn’t follow. James clearly teaches salvation by faith, a faith that is alive [if you’re alive you do things]. But an orthodox Jew believes in salvation by works, so here James [who had once been one] anticipates an objection from that quarter. The salvation-by-works person has a different faith.)

³ σου **f**⁵ C [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B** [8%] NU

⁴ δεῖξω σοι **f**⁵ A, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 **SB** [8%] NU

⁵ μου **f**⁵ A [93%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SB, C** [7%] NU || one other variant

⁶ ο θεος εἷς ἐστίν **f**⁵ (80.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 234 (9.9%) || ~ 324 B (4.2%) || ~ 3124 C (1.6%) || ~ 3412 **NA** (1.8%) NU || ~ 342 (0.8%) || 124 (0.6%) || 24 (0.6%) || ~ 42 (0.2%) (In his retort James cites a central tenet in Judaism. Since the demons believe the same thing, and it doesn’t do them any good, something more or different is needed.)

⁷ νεκρά **f**⁵ **NA** (98.2%) RP, HF, OC, TR, CP || ἀργη B, C (1.6%) NU || κενη (0.2%)

⁸ ἀβρααμ **f**⁵ [50%] || ἄβρααμ **NA, B, C** [50%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (This statement of evidence obtains in verse 23 as well.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

⁹ τοίνυν ὅτι **f**⁵ (87.5%) RP, HF, OC, TR, CP || 2 **NA, B, C** (11.3%) NU || ~ 2 οὕτως (1.2%)

¹⁰ τῶν **f**⁵ A, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P²⁰SB** [8%] NU

Careful with your tongue!

3 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μείζον κρῖμα ληψόμεθα.¹ **2** Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνάμενος² χαλιναγωγῆσαι καὶ ὄλον τὸ σῶμα. **3** Ἴδε,³ τῶν ἵππων τοὺς χαλινούς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ⁴ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὄλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. **4** Ἴδου καὶ τὰ πλοῖα: τηλικαῦτα ὄντα καὶ ὑπὸ ἀνέμων σκληρῶν⁵ ἐλαυνόμενα, μεταγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου ὅπου ἂν⁶ ἡ ὀρμὴ τοῦ ἰθύνοντος⁷ βούληται.⁸ **5** Οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶν καὶ μεγαλαυχεῖ.⁹

Ἴδου, ὀλίγον¹⁰ πῦρ ἠλίκην ὕλην ἀνάπτει! **6** Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ! Ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως¹¹ ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὄλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς Γεέννης. **7** Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. **8** Τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι¹²— ἀκατάσχετον¹³ κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. **9** Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν¹⁴ καὶ Πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας. **10** Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία

¹ ληψόμεθα **F**⁵ [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || λημψόμεθα **NA, B, C** [1%] NU || ληψεσθε [1.5%]

² δυναμενος **F**⁵ **Σ** [23%] || δυνατος **A, B** [76.5%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Two other variants, and *ECM* lists codex C as ambiguous.) (Is it not more likely that the present participle [unexpected] would be changed to the adjective than vice versa?—but it makes great sense, ‘being able to bridle’.)

³ ἴδε **F**⁵ [60%] RP, HF, OC, CP || εἰ δε [38.5%] NU || ἴδου [0.5%] TR (*ECM* lists six uncials as ambiguous, including **NA, B, C**. The variant chosen by NU scarcely makes sense. The καὶ at the beginning of verse 4 presupposes an imperative at the beginning of verse 3.)

⁴ πρὸς το **F**⁵ **A** (97%) RP, HF, OC, TR, CP || εἰς **2 NB, C** (2.4%) NU || τῶ (0.6%)

⁵ ἀνεμων σκληρων **F**⁵ **NB, C** [44%] NU || ~ **21 A** [56%] RP, HF, OC, TR, CP

⁶ ἂν **F**⁵ **A, C** [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **NB** [0.5%] NU

⁷ ἰθύνοντος **F**⁵ [21%] || εὐθύνοντος **NA, B, C** [79%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (At issue is a mere question of spelling, the first variant being classical Greek. It seems to me more probable that the unfamiliar classical form would be changed to the familiar *koine* than vice versa [most lexicons don’t even list the classical form].)

⁸ βουληται **F**⁵ **A, C** [89%] RP, HF, OC, TR, CP || βουλεται **NB** [10%] NU || βουλοίτο [1%]

⁹ μεγαλαυχει **F**⁵ **P²⁰ Σ** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || μεγαλα αυχει **A, B, C** [5%] NU

¹⁰ ὀλιγον **F**⁵ **A', C** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ηλικον **NB** [3%] NU || ὀλιγων [2%] (The Alexandrian variant goes against James’ argument.)

¹¹ οὕτως **F**⁵ [83%] RP, HF, OC, TR, CP || **1** καὶ [8%] || --- **P²⁰ NA, B, C** [9%] NU

¹² δυναται ἀνθρωπων δαμασαι **F**⁵ (84.1%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ **132 NA** (11.9%) || ~ **312 B, C** (1%) NU || **13** (1.4%) || **1** (0.8%) || three other variants plus an ambiguity

¹³ ἀκατάσχετον **F**⁵ **C** (97.4%) RP, HF, OC, TR, CP || ἀκαταστατον **NA, B** (2.6%) NU

¹⁴ θεον **F**⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP || κυριον **P²⁰ NA, B, C** [4%] NU (The title used in 1:27 is repeated, and being a repetition it comes with the article.)

καὶ κατάρρα. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου,¹ ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. **11** Μῆτι ἢ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν;² **12** Μὴ δύνανται, ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα? Οὕτως³ οὐδεμία πηγὴ ἀλυκὸν καὶ⁴ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

True wisdom

True contrasted with demonic

13 Τίς⁵ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν? Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας. **14** Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθειάν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε⁶ καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας—**15** οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία Ἐνωθεν κατερχομένη, ἀλλ’⁷ ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. **16** Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. **17** Ἡ δὲ Ἐνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπιεικὴς, εὐπειθής, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ⁸ ἀνυπόκριτος. **18** Καρπὸς δὲ⁹ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπεύρεται τοῖς ποιούσιν εἰρήνην.

Is not worldliness

4 Πόθεν πόλεμοι καὶ¹⁰ μάχαι ἐν ὑμῖν? Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν? **2** Ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. Οὐκ ἔχετε¹¹ διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. **3** Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. **4** Μοιχοὶ

¹ μου **f**⁵ **NA,B,C** [84%] **RP,HF,OC,TR,NU** || 1 ἀγαπητοὶ [16%] **CP**

² γλυκυ καὶ τὸ πικρον **f**⁵ **NA,B,C** [85%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || 124 [4%] || 1234 ὕδωρ [3%] || ~ 4231 [8%]

³ οὕτως **f**⁵ **N** [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** || --- **A,B,C** [3%] **NU**

⁴ οὐδεμία πηγὴ ἀλυκον καὶ **f**⁵ [96%] **RP,HF,OC,TR(CP)** || οὐδε ἀλυκον **N** [1.6%] || οὐτε ἀλυκον **A,B,C** [1.8%] **NU** || three other variants (Who knows what got into the Alexandrians here.)

⁵ τίς **f**⁵ **NA,B,C** [90%] **RP,HF,OC,TR,NU** || εἰ 1 [4%] **CP** || --- [6%]

⁶ κατακαυχασθε *rell* || καυχασθε **A** [15%]

⁷ ἀλλ’ **f**⁵ **P**¹⁰⁰ **A,C** [99.4%] **RP,HF,OC,TR,CP** || ἀλλὰ **SB** [0.6%] **NU**

⁸ καὶ **f**⁵ **P**¹⁰⁰ [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** || --- **NA,B,C** [10%] **NU**

⁹ δε **f**⁵ **A,B,C** [56.6%] **NU** || δε τῆς [42%] **RP,HF,OC,TR,CP** || δε ο **N** [0.4%] || --- [1%] (The article is inappropriate here. Who knows what motivated whoever added it, but it is a mistake.)

¹⁰ καὶ **f**⁵ [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** || καὶ ποθεν **N(A)B(C)** [10%] **NU** (The unnecessary repetition of the adverb is not characteristic of the Alexandrians, but that doesn’t make it right.)

¹¹ οὐκ εχετε **f**⁵ **P**¹⁰⁰ **A,B** [64%] **RP,HF,NU** || καὶ 12 **N** [35%] **OC,CP** || 12 δε [1%] **TR** || one other variant (**OC** is in small print.) (I suppose the conjunction was added in an effort to make a parallel to “you murder and covet and are not able to obtain.”)

καὶ¹ μοιχαλίδες! Οὐκ οἶδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν? Ὅς ἂν² οὖν³ βουλευθῆ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. **5** Ἡ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ Γραφή λέγει, πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ Πνεῦμα ὃ κατώκησεν⁴ ἐν ἡμῖν? **6** Μείζονα δὲ δίδωσιν χάριν· διὸ λέγει, “Ὁ Θεὸς⁵ ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν”.

Is submitting to God

7 Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ· ἀντίστητε⁶ τῷ διαβόλῳ καὶ φεύξεται ἀφ’ ὑμῶν. **8** Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. Καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἀγνίσατε καρδίας, δίψυχοι! **9** Ταλαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε καὶ κλαύσατε! Ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω⁷ καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. **10** Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου⁸ καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Does not judge the different brother

11 Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. Ὁ γὰρ⁹ καταλαλῶν ἀδελφοῦ καὶ¹⁰ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει νόμον. Εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητῆς νόμου ἀλλὰ κριτῆς. **12** Εἷς ἐστίν ὁ¹¹ Νομοθέτης καὶ Κριτῆς,¹² ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. Σὺ δὲ¹³ τίς εἶ¹³ ὃς κρίνεις¹⁴ τὸν ἕτερον?¹

¹ μοιχοὶ καὶ **f**⁵ (97.6%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P¹⁰⁰NA, B (2%) NU || 1 (0.4%) (The Alexandrian variant is an easy case of homoioteleuton: MOIX . . . MOIX.)

² ἂν **f**⁵ A [93%] RP, HF, OC, TR, CP || εὖν **SB** [7%] NU

³ οὖν **f**⁵ NA, B [58%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || --- [42%] (The omission would be an easy case of homoioteleuton.)

⁴ κατώκησεν **f**⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP || κατώκισεν **SB** [10%] NU || κατώκεισεν A [2%]

⁵ ὁ θεὸς **f**⁵ NA, B [94%] RP, HF, OC, TR, NU || κυριὸς [6%] CP

⁶ ἀντίστητε **f**⁵ [47.5%] OC, TR, CP || 1 δε NA, B [50%] RP, HF, NU || 1 οὖν [2.5%] (The conjunction looks to me like an infelicitous gloss. The conjunction at the beginning of the verse links it to the prior context, but the string of imperatives—‘submit’, ‘resist’, ‘draw near’, ‘cleanse and purify’, ‘lament and mourn and weep’—are not linked by conjunctions.)

⁷ μεταστραφήτω **f**⁵ NA [93.5%] RP, HF, OC, TR, CP || μετατραπήτω P¹⁰⁰B [6%] NU || two other variants

⁸ τοῦ κυρίου **f**⁵ P¹⁰⁰ [82%] RP, HF, OC, TR, CP || 2 NA, B [16%] NU || 1 θεοῦ [2%] (The article is correct.)

⁹ γὰρ **f**⁵ [26%] || --- NA, B [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The conjunction makes the reason for the exhortation overt; without it that semantic connection is not clear.)

¹⁰ καὶ **f**⁵ (84.3%) RP, HF, OC, TR, CP || ἡ P¹⁰⁰NA, B (15.3%) NU || --- (0.4%)

¹¹ ὁ **f**⁵ NA [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- P¹⁰⁰B [3.5%]

¹² καὶ κριτῆς **f**⁵ NA, B [62%] OC, NU || --- [38%] RP, HF, TR, CP (The omission could be the result of homoioteleuton: -THC . . . -THC.)

¹³ δε **f**⁵ P¹⁰⁰NA, B [94%] RP, HF, OC, CP, NU || --- [6%] TR

¹⁴ ος κρίνεις **f**⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP || ο κρίνων P¹⁰⁰NA, B [15%] NU

Does not boast about tomorrow

13 Ἄγε νῦν, οἱ λέγοντες, “Σήμερον καὶ² αὔριον πορευσώμεθα³ εἰς τήνδε τὴν πόλιν καὶ ποιήσωμεν⁴ ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα⁵ καὶ ἐμπορευσώμεθα⁶ καὶ κερδήσωμεν”.⁷ 14 οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. Ποία γὰρ⁸ ἡ ζωὴ ἡμῶν? Ἄτις γὰρ ἐστὶν¹⁰ ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα¹¹ ἀφανιζομένη. 15 Ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, “Ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ,¹² καὶ ζήσωμεν¹³ καὶ ποιήσωμεν¹⁴ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο”. 16 Νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. Πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρὰ ἐστίν. 17 Εἰδοῦτι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῶ ἐστίν.

The coming of the Lord*Rich oppressors will be judged*

5 Ἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταιλαπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις! **2** Ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπεν καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. **3** Ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ—ἐθήσαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. **4** Ἴδου, ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ’¹⁵ ὑμῶν, κρᾶζει, καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαῶθ εἰσεληλύθασιν.

¹ ἕτερον **f**⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP || πλησιον **NA, B** [12%] NU [The Alexandrian variant destroys the point of the paragraph. Each person is different (background, experiences, personality, training) and we must recognize that God can and will deal differently with different people. He uses one ‘law’ with me, another ‘law’ with you, and so on. A law is a set of rules or demands, so when I judge a brother I am questioning the way (‘law’) that God is working on him. As He is both Lawgiver and Judge, I will have to answer to Him for how I judged my ‘brothers’.]

² καὶ **f**⁵ **A** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ἡ **SB** [5%] NU

³ πορευσώμεθα **f**⁵ **A** [76%] RP, HF, TR, CP || πορευσομεθα **P**^{100v} **SB** [24%] OC, NU || one other variant

⁴ ποιήσωμεν **f**⁵ **NA** [89%] RP, HF, TR, CP || ποιησομεν **P**^{100B} [11%] OC, NU

⁵ ἕνα **f**⁵ **A** [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SB** [4%] NU

⁶ ἐμπορευσώμεθα **f**⁵ [84%] RP, HF, TR, CP || ἐμπορευσομεθα **P**^{100v} **NA, B** [16%] OC, NU

⁷ κερδήσωμεν **f**⁵ [88%] RP, HF, TR, CP || κερδησομεν **NA, B** [12%] OC, NU || one other variant

⁸ γὰρ **f**⁵ **P**^{100A} [97.4%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **SB** [2.6%] NU

⁹ ἡμῶν **f**⁵ [26%] || υμῶν (**P**¹⁰⁰) **NA(B)** [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The question is properly inclusive, 1st person.)

¹⁰ ἐστίν **f**⁵ [52%] TR || ἐσται (**A**) [41%] RP, HF, OC, CP || ἐστε **B** [7%] NU || --- **S** (James answers the question with a statement of fact, not a prophecy.)

¹¹ ἐπειτα **f**⁵ [29.5%] || 1 δε καὶ [46%] RP, HF, OC, CP || 1 δε [15%] TR || 1 καὶ **NA, B** [9.5%] NU (OC has δε in small print.)

¹² θελήσῃ **f**⁵ **P**^{100v} **NA** [81%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || θελήσει [12%] || θελη **B** [7%]

¹³ ζήσωμεν **f**⁵ [90%] RP, HF, TR, CP || ζησομεν **NA, B** [10%] OC, NU

¹⁴ ποιήσωμεν **f**⁵ [89%] RP, HF, TR, CP || ποιησομεν **P**^{100v} **NA, B** [11%] OC, NU || one other variant

¹⁵ ἀφ’ **f**⁵ **NA, B** [95%] RP, HF, OC, TR, NU || ὑφ’ [5%] CP

5 Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς¹ ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. 6 Κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον—οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.

Patience and perseverance

7 Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἴδου, ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτὸν² ἕως ἄν³ λάβῃ υετὸν⁴ πρώϊμον⁵ καὶ ὄψιμον. 8 Μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς. Στηριζατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικεν. 9 Μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων, ἀδελφοί,⁶ ἵνα μὴ κριθῆτε.⁷ Ἴδου, ὁ Κριτῆς πρὸ τῶν θυρῶν ἔστηκεν! 10 Ὑπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί,⁸ τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας οἱ ἐλάλησαν ἐν τῷ⁹ ὀνόματι Κυρίου. 11 Ἴδου, μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας¹⁰—τὴν ὑπομονὴν Ἰωβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἶδετε,¹¹ ὅτι πολὺσπλαγχνός¹² ἐστίν¹³ καὶ οἰκτίρμων.

12 Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον. Ἦτω δὲ ὑμῶν τὸ Ναὶ ναὶ καὶ τὸ Οὐ οὐ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν¹⁴ πέσητε.

¹ ὡς f⁵ 048^v [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || --- ἰ(A)B [1.5%] NU

² αὐτον f⁵ [80%] RP, HF, CP || αὐτω ἰA, B, 048 [20%] OC, TR, NU

³ ἄν f⁵ ἰ [53%] TR, CP || --- A, B, 048 [45.5%] RP, HF, OC, NU || οὐ [1.5%] (The farmer doesn't really know if it's going to rain, or not.)

⁴ λαβῆ υετον f⁵ A (96.8%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 B, 048 (1.8%) NU || 1 καρπον (1%) || 1 καρπον του ἰ || one other variant

⁵ πρώϊμον f⁵ (92.7%) RP, HF, OC, TR, CP || προϊμον ἰA, B (7.3%) NU

⁶ κατ ἀλλήλων ἀδελφοί f⁵ (ἰ) (79.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 312 B (7.6%) NU || ~ 3 μου 12 A (4.6%) || 12 (7.4%) || μετ 23 (0.8%)

⁷ κριθῆτε f⁵ ἰA, B [98%] RP, HF, OC, CP, NU || κατακριθῆτε [1%] TR || two other variants

⁸ ἀδελφοί f⁵ (A)B [35%] NU || 1 μου (ἰ) [62%] RP, HF, OC (TR) CP || --- [3%] (The possessive pronoun would be a natural addition.)

⁹ ἐν τῷ f⁵ B [40%] NU || 2 A [58%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ἰ [0.6%] || ἐπι 2 [1.4%] (The preposition makes the semantic connection overt, which we would expect of a Jewish author.)

¹⁰ ὑπομενοντας f⁵ [86%] RP, HF, OC, TR, CP || υπομειναντας ἰA, B [14%] NU

¹¹ εἶδετε f⁵ ἰB [53%] HF, OC, TR, CP, NU || ἰδετε A [45%] RP (One other variant, and *ECM* lists four MSS as ambiguous.) (The indicative is correct. The imperative does not fit the context, probably arising from haplography.)

¹² πολυεσπλαγχνος f⁵ ἰA, B [65%] RP, HF, OC, TR, NU || πολυεσπλαγχνος [35%] CP

¹³ ἐστίν f⁵ (88.2%) RP, HF, CP || 1 ο κυριος ἰA (B) (11.8%) OC, TR, NU

¹⁴ εἰς ὑποκρισιν f⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ὑπο κρισιν ἰA, B [5%] NU (The more one talks, the more he pretends; the Alexandrian variant is inferior.)

Righteous prayer is powerful

13 Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν? Προσευχέσθω. Εὐθυμεῖ τις? Ψαλλέτω. 14 Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν? Προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν¹ ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. 15 Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κὰν ἁμαρτίας ἦ πεπονηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. 16 Ἐξομολογεῖσθε² ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα³ καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου, ἐνεργουμένη. 17 Ἥλιος ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι· καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. 18 Καὶ πάλιν προσηύξατο καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκεν καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησεν τὸν καρπὸν αὐτῆς.

Help the wanderer

19 Ἀδελφοί,⁴ ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπό⁵ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν, 20 γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου⁶ καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.⁷

¹ αὐτον **ƒ**⁵ NA [95.5%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] || --- B [4.5%]

² ἐξομολογεῖσθε **ƒ**⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 οὐν NA, B, 048^v [11%] NU

³ τὰ παραπτώματα **ƒ**⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP || τὰς ἁμαρτίας NA, B, 048^v (9.6%) NU

⁴ ἀδελφοί **ƒ**⁵ [72%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 μου NA, B, 048 [28%] NU (Again, a natural addition.)

⁵ ἀπο *rell* || 1 τῆς οδοῦ **Σ** [18%]

⁶ ἐκ θανάτου **ƒ**⁵ (92.2%) RP, HF, OC, TR, CP || αὐτου 12 **Σ**(A)048^v (6.4%) NU || 12 αὐτου B (1.4%)
(The Alexandrian addition is unwarranted.)

⁷ The citation of **ƒ**⁵ is based on forty-four MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2303, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 18, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **ƒ**⁵ in James as they stand, as were the exemplars of 35, 1503, 1865, 2221 and 2303. For 18, 1864, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 162 continuous text manuscripts (MSS) for James, including some fragments, which number represents a full 25% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 5\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΕΤΡΟΥ Α΄

To elect pilgrims

1 Πέτρος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας,¹ **2** κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρός, ἐν ἀγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

Don't take your inheritance for granted

Begotten into an incorruptible inheritance

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ² ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, **4** εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς,³ **5** τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἐτοιμὴν ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ.

Genuineness of faith proved by testing

6 Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστίν,⁴ λυπηθέντες⁵ ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, **7** ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως (πολὺ τιμιώτερον⁶ χρυσοῦ τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου) εὑρεθῆ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν⁷ ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ **8**—ὄν οὐκ εἰδότες⁸ ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν (ἄρτι μὴ ὀρώντες) πιστεύοντες δὲ ἀγαλ-

¹ [Peter evidently expected his letter to have a rather wide distribution!]

² ἔλεος αὐτοῦ **ƒ**⁹⁵ P⁷² [38%] || ~ 21 **SA,B,C** [60%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || 1 [2%] (**ƒ**⁹⁵ [K^x] is independent of K^x and has the earliest attestation. 'His **great** mercy' or '**His** great mercy', which?)

³ ὑμᾶς **ƒ**⁹⁵ **SA,B,C** [95%] **RP,HF,OC,CP,NU** || ἡμᾶς P^{72v} [5%] **TR** (Some TRs, including the one underlying the AV, have ὑμᾶς.)

⁴ ἐστίν **ƒ**⁹⁵ P⁷² **A,C** [98.6%] **RP,HF,OC,TR,CP** [**NU**] **ECM** || --- **SB** [1.4%]

⁵ λυπηθέντες **ƒ**⁹⁵ P⁷² **A,B,C** [75%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || λυπηθέντας **S** [23.5%] **ECM** || two other variants

⁶ πολὺ τιμιώτερον **ƒ**⁹⁵ [80%] **RP,HF,TR,CP** || πολυτιμώτερον P⁷² **SA,B,C** [20%] **OC,NU**

⁷ δοξᾶν καὶ τιμὴν **ƒ**⁹⁵ P⁷² **SA,B,C** [35%] **NU** || ~ 321 [28%] **OC,TR,CP** || ~ 32 εἰς 1 [37%] **RP,HF** (K^x is divided over whether to add the preposition, but is agreed as to the word order. Again **ƒ**⁹⁵ [K^x] is independent of K^x and has the earliest attestation.)

⁸ εἰδότες **ƒ**⁹⁵ **A** [93%] **RP,HF,OC,TR,CP** || ἰδόντες P⁷² **SB,C** [7%] **NU**

λιᾶσθε χαρᾶ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῳ, **9** κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν,¹ σωτηρίαν ψυχῶν.

Salvation foretold by prophets

10 Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν² προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, **11** ἐρευνῶντες³ εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν, ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· **12** οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν⁴ δὲ, διηκόνουν αὐτά, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς, ἐν⁵ Πνεύματι Ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ’ οὐρανοῦ—εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

Be serious, be holy, be fearful

13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ **14**—ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, **15** ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, **16** διότι γέγραπται,⁶ “Ἅγιοι γίνεσθε,⁷ ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι”.⁸

17 Καὶ, εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως⁹ κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, **18** εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς (ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ) ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, **19** ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἄμνοῦ ἀμόμου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ· **20** προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ’ ἐσχάτων¹⁰ τῶν χρόνων δι’ ὑμᾶς,

¹ ὑμῶν **ƒ**⁵ **SA,C** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**]*ECM* || ἡμῶν [3%] || --- **B** [1%]

² ἐξηρεύνησαν **ƒ**⁵ **C** [99%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐξηραυνησαν **P**⁷²**SA, B** [1%] **NU**

³ ἐρευνῶντες **ƒ**⁵ **A, C** [93.2%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἐξερευνῶντες [5%] || ἐραυνῶντες **P**⁷²**SB** [0.8%] **NU** || --- [1%]

⁴ ὑμῖν **ƒ**⁵ **P**⁷²**SA, B, C** [86%] **RP, HF, OC, CP, NU** || ἡμῖν [14%] **TR**

⁵ ἐν **ƒ**⁵ **SC** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**]*ECM* || --- **P**⁷²**A, B** [4%]

⁶ γέγραπται **ƒ**⁵ **P**⁷²**SA, C** [98%] **RP, HF, OC, TR, CP, ECM** || 1 οτι **B** [2%] [**NU**]

⁷ γίνεσθε **ƒ**⁵ [52%] **RP, HF, OC** || γενεσθε [36%] **TR, CP** || εσεσθε **P**⁷²**SA, B, C** [12%] **NU** || two other variants (The early uncials presumably assimilated to the LXX; I take Peter’s point to be that since God is holy all the time, we are to be also [present tense—we have to work at it].)

⁸ εἰμι **ƒ**⁵ **P**⁷²**C** [99.2%] **RP, HF, OC, TR, CP** || --- **SA, B** [0.8%] [**NU**]*ECM*

⁹ ἀπροσωπολήπτως **ƒ**⁵ [98.5%] **RP, HF, OC, TR, CP** || ἀπροσωποληπτως **P**⁷²**SA, B, C** [1.5%] **NU** || two other variants (Liddell & Scott don’t mention the longer spelling.)

¹⁰ ἐσχάτων **ƒ**⁵ (**P**⁷²) [91%] **RP, HF, OC, TR, CP** || εσχάτου (**S**)**A, B, C** [9%] **NU**

21 τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας¹ εἰς Θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν.

Born again through an eternal Word

22 Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ Πνεύματος,² εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς³ καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, 23 ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλ'⁴ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα.⁵ 24 Διότι: “Πᾶσα σὰρξ ὡς⁶ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου⁷ ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ⁸ ἐξέπεσεν, τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.” 25 Τοῦτο δὲ ἐστὶν τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

To grow you must eat

2 Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν—καὶ πάντα δόλον καὶ ὑποκρίσεις καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιὰς—2 ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀυξηθῆτε εἰς σωτηρίαν,⁹ 3 εἴπερ¹⁰ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστός¹¹ ὁ Κύριος. 4 Πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα—ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδοδοκιμασμένον παρὰ δὲ Θεῷ ἐκλεκτόν, ἔντιμον—5 καὶ αὐτοὶ, ὡς λίθοι ζῶντες, οἰκοδομεῖσθε¹² οἶκος πνευματικός, ἱεράτευμα¹³ ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέκτους τῷ¹⁴ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

¹ πιστευοντας **f**⁵ P⁷² S^C [94.2%] RP, HF, OC, TR, CP || πιστευσαντας [5%] || πιστους A, B [0.8%] NU

² δια πνευματος **f**⁵ (92.4%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷² S^{A, B, C} (7.6%) NU

³ καθαρως **f**⁵ P⁷² S^C (99.4%) RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- A, B (0.6%)

⁴ αλλ **f**⁵ C [40%] || αλλα P⁷² S^{A, B} [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁵ εις τον αιωνα **f**⁵ (90.2%) RP, HF, OC, TR, CP || 13 (2.6%) || 1 τους αιωνα (1.2%) || --- P⁷² S^{A, B, C} (6%) NU

⁶ ως *rell* || ωσει S || --- A [9%]

⁷ ανθρωπου **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || αντης P⁷² A, B, C [9%] NU || αντου S || one other variant

⁸ αντου **f**⁵ C [90%] RP, HF, OC, TR, CP || αντης [1%] || --- P⁷² S^{A, B} [9%] NU

⁹ εις σωτηριαν **f**⁵ (P⁷²) S^{A, B, C} [65%] OC, NU || --- [35%] RP, HF, TR, CP (OC is in small print.)

¹⁰ ειπερ **f**⁵ C [99%] RP, HF, OC, TR, CP || ει (P⁷²) S^{A, B} [1%] NU

¹¹ χρηστος **f**⁵ S^{A, B, C} [48%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || χριστος P⁷² [52%] (The change from ‘gracious’ to ‘Christ’ is so obvious as to be almost involuntary; if ‘Christ’ were original it is scarcely credible that anyone would change it to ‘gracious’.)

¹² οικοδομεισθε **f**⁵ P⁷² A, B [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || εποικοδομεισθε S^C [25%]

¹³ ιερατευμα **f**⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP || εις 1 P⁷² S^{A, B, C} [10%] NU

¹⁴ τω **f**⁵ P⁷² [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- S^{A, B, C} [3.5%]

The Chief Cornerstone

6 Διότι¹ περιέχει ἡ² Γραφή: “Ἴδου, τίθημι ἐν Σιών λίθον ἀκρογων-
 ναῖον, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ’ αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνηθῆ.”
 7 Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν, ἀπειθοῦσιν³ δὲ, “λίθον⁴ ὃν ἀπεδο-
 κίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας”, 8 καὶ
 “λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου”· οἱ προσκόπτουσιν τῷ λόγῳ
 ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ, καὶ, ἐτέθησαν.⁵

A royal priesthood

9 Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς
 εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκοτῶν ὑμᾶς
 καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· 10 οἱ ποτε οὐ λαὸς νῦν δὲ λαὸς
 Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

Your practice should be consistent with your standing

11 Ἀγαπητοί, παρακαλῶ (ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους) ἀπέχεσθαι⁶
 τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, 12 τὴν
 ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,⁷ ἵνα, ἐν ᾧ καταλα-
 λούσιν⁸ ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες⁹ δο-
 ξάσωσιν τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς.

Respect civil authority

13 Ὑποτάγητε οὖν¹⁰ πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βα-
 σιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, 14 εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι’ αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκ-
 δίκησιν μὲν¹¹ κακοποιῶν ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. 15 Ὅτι οὕτως ἐστὶν τὸ
 θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων

¹ διότι **ƒ⁵** P⁷²NA,B,C [98%] RP, HF, OC, CP, NU || διο και [1%] TR || διο [1%]

² ἡ **ƒ⁵** C [35%] || ἐν τη [59%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐν P⁷²NA,B [6%] NU (η γραφή is the subject of the verb, περιεχει, active voice; the change to the familiar ‘in the’ would be almost unthinking.)

³ ἀπειθοῦσιν **ƒ⁵** A [92%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀπιστεῦσιν P⁷²NB,C [8%] NU

⁴ λίθον **ƒ⁵** N [95%] RP, HF, OC, TR, CP || λιθος P⁷²A,B,C [5%] NU

⁵ [What is the antecedent of ὃ, the finite verb or the participle? Being higher in rank the finite form presumably takes precedence.]

⁶ ἀπέχεσθαι **ƒ⁵** NB [65%] RP, HF, TR, CP, NU || ἀπεχεσθε P⁷²A,C [35%] OC (Direct, or indirect, speech?)

⁷ ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἐθνεσιν **ƒ⁵** [86%] RP, HF, OC, CP || ~ 34512 (N)A,C [9%] TR, NU || ~ 34521 P⁷² [1.4%] || ~ 21345 [1%] || ~ 3452 B || three further variants

⁸ καταλαλοῦσιν **ƒ⁵** P⁷²NA,B,C [52%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || καταλαλωσιν [48%]

⁹ ἐποπτεύσαντες **ƒ⁵** A [83%] RP, HF, OC, TR, CP || ὑποπτεύσαντες [5%] || ἐποπτεῦντες P⁷²NB,C [12%] NU (The critics have already observed the good deeds—they know their criticism is false.)

¹⁰ οὖν **ƒ⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²NA,B,C [5%] NU

¹¹ μὲν **ƒ⁵** C [52%] OC, TR, CP || --- P⁷²NA,B [48%] RP, HF, NU (OC is in small print.)

ἀγνωσίαν· 16 ὡς ἐλευθῆροι (καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν), ἀλλ' ὡς δούλοι Θεοῦ.¹ 17 Πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότητα ἀγαπήσατε·² τὸν Θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε.

A word to servants

18 Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. 19 Τοῦτο γὰρ χάρις,³ εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ⁴ ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως. 20 Ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἀμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε;⁵ Ἄλλ' εἰ ἀγαθοποιούντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ τῷ⁶ Θεῷ.

Christ gave the example

21 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ⁷ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,⁸ ὑμῖν⁹ ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ: 22 ὡς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· 23 ὡς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδορεῖ, πάσχων οὐκ ἠεῖλει παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως· 24 ὡς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἀμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὐ τῷ μῶλωπι αὐτοῦ¹⁰ ἰάθητε. 25 Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα

¹ δούλοι Θεοῦ **f⁸⁵** A [90%] RP, HF, OC, TR (CP) || ~ 21 (P⁷²) SB, C [10%] NU

² ἀγαπήσατε **f⁸⁵** [71%] RP, HF || ἀγαπατε P⁷² SA, B, C [24%] OC, TR, CP, NU || --- [5%]

³ χάρις **f⁸⁵** P⁷² SA, B [81.6%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 παρα τῷ Θεῷ C [9%] || 1 παρα Θεῷ [8%] || 1 Θεῷ [0.8%] || 1 Θεοῦ [0.6%]

⁴ Θεοῦ **f⁸⁵** SB [84%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἀγαθὴν C [14%] || ἀγαθὴ 1 P⁷² [0.4%] || 1 ἀγαθὴν A [0.6%] || --- [1%]

⁵ ὑπομενεῖτε *rell* || ὑπομενετε P⁷² [14%]

⁶ τῷ **f⁸⁵** A [47%] || --- P^{72, 81v} SB, C [53%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁷ καὶ **f⁸⁵** P⁷² [23%] CP || --- SA, B, C [77%] RP, HF, OC, TR, NU (**f⁸⁵** [K¹] is independent of K^x and has the earliest attestation; the καὶ is emphatic.)

⁸ ἡμῶν **f⁸⁵** (85.3%) RP, HF, OC, TR, CP || ὑμῶν (P^{72, 81v}) (SA)B, C^v (14.7%) NU

⁹ ὑμῖν **f⁸⁵** (P^{72, 81v}) SA, B, C^v (85%) RP, HF, OC, CP, NU || ἡμῖν (15%) TR (For the four word sequence, ἐπαθεν ὑπερ ἡμῶν οὐν, there are at least sixteen variations. Taking these last two sets together, NU has both pronouns in the 2nd person, while TR has both in the 1st person.)

¹⁰ αὐτοῦ **f⁸⁵** S [71%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P^{72, 81v} A, B, C [29%] NU [Note that μῶλωπι is singular ('wound'), not plural ('stripes').]

πλανώμενα,¹ ἀλλ' ² ἐπεστράφητε³ νῦν ἐπὶ τὸν Ποιμένα καὶ Ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.⁴

A word to wives

3 Ὅμοίως, αἱ⁵ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες⁶ ἀπειθοῦσιν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς, ἄνευ λόγου, κερδηθήσονται⁷ ² (ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἀγνὴν ἀναστροφήν ὑμῶν), ³ ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ⁴ ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου⁸ πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ⁹ Θεοῦ πολυτελής. ⁵ Οὕτως γὰρ ποτε καὶ αἱ ἄγιοι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν¹⁰ Θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ⁶ ὡς Σάρρα ὑπήκουσεν τῷ Ἀβραάμ,¹¹ κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθη-
τε¹² τέκνα ἀγαθοποιῶσαι καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν.

¹ πλανώμενα **f**⁵ P⁷²C [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP || πλανώμενοι **NA, B** [3.5%] NU

² ἀλλ' **f**⁵ P⁷²NA, C [99.8%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM || ἀλλὰ **B** [alone] NU

³ ἐπεστράφητε **f**⁵ P⁷²A, B [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἐπιστράφητε **NA** [20%] || ἐπεστρεψατε **C** [2.5%] || ἐπιστρεψατε [2.5%] (Indicative or imperative? With this verb the aorist passive is commonly used with active sense.)

⁴ ἡμῶν **f**⁵ [50%] CP || ὑμῶν P⁷²NA, B, C [50%] RP, HF, OC, TR, NU (Both make good sense; to be, or not to be, inclusive.)

⁵ αἱ **f**⁵ P⁷²C [94%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || καὶ **1** [3%] || δε καὶ **1** [2%] || --- P⁸¹NA, B [1%] || two other variants

⁶ καὶ εἰ τινες **f**⁵ P⁷²NA [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ 213 **C** [10%] || 23 P⁸¹B [3%] || **1** οἰτινες [6%] || οἰτινες [1%]

⁷ κερδηθήσονται **f**⁵ P⁷²NA, B, C [98%] RP, HF, OC, CP, NU || κερδησονται [1%] || κερδηθησονται [1%] TR

⁸ πραέος καὶ ἡσυχίου **f**⁵ A, C [74%] RP, HF, OC, TR, CP || **13 NA** [0.4%] || πραεως **23 P⁷²** [25%] NU || ~ 32 πραεως **B** [0.2%] || two more variants

⁹ του *rell* || --- [20%]

¹⁰ ἐπὶ τὸν **f**⁵ **NA** [81%] OC, TR, CP || εἰς **2** [7%] || **1** [3%] RP, HF || εἰς P⁷²A, B, C [9%] NU

¹¹ ἄβρααμ **f**⁵ [50%] || ἄβρααμ **NA, B, C** [50%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (When Jehovah changed Abram's name to Abraham [Genesis 17:5] the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.)

¹² ἐγενήθητε **f**⁵ P⁸¹NA, B, C [63%] RP, HF, OC, TR, NU || ἐγεννηθητε P⁷² [35%] CP || ἐγεννηθη [2%] (The extra *nu* is presumably a mistake.)

A word to husbands

7 Οἱ ἄνδρες, ὁμοίως, συνοικούντες κατὰ γνώσιν ὡς ἀσθενεστέρω σκεύει τῷ γυναικείῳ, ἀπονέμοντες τιμὴν ὡς καὶ συγκληρονόμοι¹ χάριτος ζωῆς,² εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι³ τὰς προσευχὰς ὑμῶν.

The golden rule

8 Τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὐσπλαγχνοὶ, φιλόφρονες,⁴ 9 μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τούναντίον δὲ εὐλογούντες, εἰδότες⁵ ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. 10 “Ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν καὶ ἡμέρας ἰδεῖν⁶ ἀγαθὰς παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ⁷ ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη αὐτοῦ⁸ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· 11 ἐκκλινάτω ἀπὸ⁹ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. 12 “Ὅτι¹⁰ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιούντας κακά.”¹¹

Better to suffer than to sin

13 Καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ¹² γένησθε? 14 Ἄλλ’ εἰ καὶ πάσχοιτε¹³ διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. “Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε.” 15 Κύριον δὲ τὸν Θεὸν¹⁴ ἀγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι δὲ¹⁵ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος,¹⁶ μετὰ πραύτητος¹ καὶ φόβου·

¹ συγκληρονόμοι **ƒ⁵** (A,C) [90%] RP, HF, OC, TR, CP || συγκληρονόμοις **P⁸¹** (P⁷²B) [9%] NU || συνκληρονόμοις **Σ** || two other readings

² χάριτος ζωῆς **ƒ⁵** **P^{81v}**, B, C [58%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 ζωῆς [35%] || ποικίλης 12 **Σ**A [7%] || 12 αἰωνίου **P⁷²**

³ ἐγκόπτεσθαι **ƒ⁵** **P⁸¹** (Σ) A, B [70%] RP, HF, OC, CP, NU || ἐκκοπτεσθαι **P⁷²** C [30%] TR

⁴ φιλόφρονες **ƒ⁵** (73.3%) RP, HF, OC, TR, CP || ταπεινοφρονες **P^{72,81v}** ΣA, B, C (22.3%) NU || several conflation that garner 4.4%

⁵ εἰδοτες **ƒ⁵** (90.3%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **P^{72,81}** ΣA, B, C (9.7%) NU

⁶ ἡμερας ἰδεῖν **ƒ⁵** C [26%] || ~ 21 **P^{72,81v}** ΣA, B [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (**ƒ⁵** [K^x] is independent of K^x.)

⁷ αὐτου **ƒ⁵** Σ [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P^{72,81}** A, B, C [5%] NU

⁸ αὐτου **ƒ⁵** [89%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P^{72,81v}** ΣA, B, C [11%] NU

⁹ ἀπο **ƒ⁵** Σ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || δε 1 **P⁷²** A, B, C [7%] NU

¹⁰ ὅτι **ƒ⁵** **P^{72,81}** ΣA, B, C [98%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 οἱ [2%] TR

¹¹ κακά **ƒ⁵** **P⁷²** ΣA, B, C [93%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 του ἐξολοθρευσαι αὐτους εκ γης [7%] CP

¹² μιμηται **ƒ⁵** [75%] RP, HF, OC, TR, CP || ζηλωται (**P⁷²** Σ) A(B)C [25%] NU

¹³ εἰ καὶ πασχοιτε **ƒ⁵** **P⁷²** (Σ) B, C [82%] RP, HF, OC, TR, NU || ~ 213 [8%] || 12 πασχετε [5.5%] CP || 1 δε 23 A [4.5%]

¹⁴ θεον **ƒ⁵** [94%] RP, HF, OC, TR, CP || χριστον **P⁷²** ΣA, B, C [6%] NU

¹⁵ δε **ƒ⁵** [83%] RP, HF, OC, TR, CP || --- **P⁷²** ΣA, B, C [17%] NU

¹⁶ ἐλπίδος **ƒ⁵** [81%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 αλλα **P⁷²** ΣA, B, C [19%] NU

16 συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν² ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,³ καταισχνυθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τῇ ἀγαθῇ ἐν Χριστῷ ἀναστροφῇ.⁴ 17 Κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιῶντας, εἰ θέλοι⁵ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάσχειν ἢ κακοποιῶντας.

Follow Christ's example to victory

18 Ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν,⁶ δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς⁷ προσαγάγῃ τῷ Θεῷ· θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ ζωοποιηθεὶς δὲ⁸ πνεύματι· 19 ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν πορευθεὶς ἐκήρυξεν, 20 ἀπειθήσασιν ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο⁹ ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγοι,¹⁰ τοῦτ' ἔστιν ὀκτώ, ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος· 21 ὁ¹¹ ἀντίτυπον, νῦν καὶ ἡμᾶς¹² σῶζει, βάπτισμα (οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ρύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν) δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, 22 ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ¹³ Θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

¹ πραυτητος *rell* || πραοτητος [15%]

² καταλαλοουσιν **ƒ**⁵ **NA,C** [44.4%] RP,OC,CP || καταλαλωσιν (50%) HF,TR || καταλαλεισθε **P**⁷²B (5%) NU || two other readings

³ υμων ως κακοποιων **ƒ**⁵ **NA,C** (92.4%) RP,HF,OC,TR,CP || υμας 23 (2.4%) || --- **P**⁷²B (5.2%) NU

⁴ τη αγαθη εν χριστω αναστροφη **ƒ**⁵ [20%] || την αγαθην 34 αναστροφην (**S**)A,B [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ την 34 αγαθην αναστροφην **P**⁷² [24%] || την 34 αγνην αναστροφην C [1%] || την καλην 34 αναστροφην [4%] || --- [1%] (The dative is correct for the object of επηρεαζω, but if copyists were not familiar with the verb they would naturally 'correct' to the accusative. *ECM* lists 15 variations for the 6-word phrase.)

⁵ θελοι **ƒ**⁵ **P**⁷²**NA,B,C** [92%] RP,HF,OC,CP,NU || θελει [3%] TR || --- [5%]

⁶ επαθεν **ƒ**⁵ B [78%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || υπερ ημων 1 [6%] || απεθανεν C [3%] || υπερ ημων απεθανεν (**S**) [10%] || υπερ υμων απεθανεν **P**⁷²A [3%]

⁷ ημας **ƒ**⁵ A,C [64%] OC,TR,CP || υμας **P**⁷²B [36%] RP,HF,NU || --- **S**

⁸ δε **ƒ**⁵ **NA,B,C** [96%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τω [4%] TR || 1 εν **P**⁷²

⁹ απεξεδεχετο **ƒ**⁵ **P**⁷²**NA,B,C** [88%] RP,HF,OC,CP,NU || απαξ εδεχετο [11%] || απαξ εξεδεχετο TR || three other readings

¹⁰ ολιγοι **ƒ**⁵ C [87%] RP,HF,OC,TR,CP || ολιγοι **P**⁷²**NA,B** [12%] NU || ο λογος [1%]

¹¹ ο **ƒ**⁵ A,B,C [84%] RP,HF,OC,TR,NU || ω [12%] CP || ου [1.5%] || --- **P**⁷²**S** [2.5%]

¹² αντιτυπον νυν και ημας **ƒ**⁵ [74%] RP,HF,OC(CP) || 123 υμας [2%] || ~ 3412 C [8%] TR ||

~ 3 υμας 12 **P**⁷²A,B [12%] NU || ~ 3 υμας 21 **S** (There are seven further variants that together garner 4%; ημας has about 85%.)

¹³ του **ƒ**⁵ **P**⁷²A,C [99.4%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || --- **S**B [0.6%]

Some concluding instructions

Pursue the will of God

4 Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν¹ σαρκί, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπλίσασθε (ὅτι ὁ παθὼν σαρκί² πέπανται ἀμαρτίας) **2** εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις ἀλλὰ θελήματι τοῦ³ Θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκί βιώσαι χρόνον. **3** Ἄρκετὸς γὰρ ὑμῖν⁴ ὁ παρεληλυθὼς χρόνος⁵ τὸ θέλημα⁶ τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι⁷—πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις⁸ εἰδωλολατρίαις⁹—**4** ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες· **5** οἱ ἀποδώσουσιν λόγον τῷ ἐτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· **6** (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι).¹⁰

Redeem the time

7 Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικεν· σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς¹¹ προσευχάς. **8** Πρὸ πάντων δὲ¹² τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ¹³ ἀγάπη καλύπτει¹⁴ πλήθος ἀμαρτιῶν· **9** φιλοξένοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν·¹⁵ **10** ἕκαστος καθὼς ἔλαβεν χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ¹⁶ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. **11** Εἴ τις λαλεῖ, ὡς

¹ ὑπερ ἡμων **ƒ**⁵ A (88.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 ὑμων (Σ) (7.2%) || --- P⁷²B, C (4.4%) NU

² σαρκι **ƒ**⁵ P⁷²ΣA, B, C [76%] NU || εν 1 [24%] RP, HF, OC, TR, CP (OC is in small print.)

³ του **ƒ**⁵ [22%] || --- P⁷²ΣA, B, C [78%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁴ ὑμιν **ƒ**⁵ Σ (41.7%) HF, OC, CP || ἡμιν C (47.1%) RP, TR || --- P⁷²A, B (11.2%) NU

⁵ χρονος **ƒ**⁵ P⁷²ΣA, B, C [26%] NU || 1 του βιου [74%] RP, HF, OC, TR, CP

⁶ θελημα **ƒ**⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP || βουλημα P⁷²ΣA, B, C [13%] NU

⁷ κατεργασασθαι **ƒ**⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP || κατειργασασθε C^v [3%] || κατειργασθαι P⁷²(Σ)A, B [6%] NU || three further variants [2%]

⁸ και αθεμιτοις *rell* || --- [1%] CP

⁹ ειδωλολατρειαις **ƒ**⁵ ΣA, C [70%] OC, CP, NU || ειδωλολατρειαις B [30%] RP, HF, TR

¹⁰ [This delightful verse has given commentators no end of exercise. Verse 5 ends with “judge living and dead”, but anyone who is dead was once alive, obviously, and the judgment will be based on what they did while alive, which is why everyone needs to be evangelized while in this life. There is no definite article with ‘dead’, either in verse 5 or 6, so Peter is referring to the ones who were evangelized in this life—he is not saying that everyone has been or will be evangelized. Everyone will be judged, but to ‘live according to God in spirit’ one must respond adequately to the Gospel.]

¹¹ τας **ƒ**⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²ΣA, B [30%] NU

¹² δε **ƒ**⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²ΣA^v, B [2%] NU

¹³ η **ƒ**⁵ [49%] OC || --- P⁷²ΣA, B [51%] RP, HF, TR, CP, NU (OC is in small print.)

¹⁴ καλυπτει **ƒ**⁵ A, B [60%] NU || καλυψει P⁷²Σ [40%] RP, HF, OC, TR, CP

¹⁵ γογγυσμων **ƒ**⁵ [83%] RP, HF, OC, TR, CP || γογγυσμου ΣA, B [17%] NU || γογυζμου P⁷² || one other variant

¹⁶ αυτω *rell* || αυτω [12%]

λόγια Θεοῦ. Εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ὡς¹ χορηγεῖ ὁ Θεός, ἵνα ἐν πᾶσιν δοξάζεται Θεός² διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν³ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.⁴ Ἀμήν.

Suffering in the will of God

12 Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν⁵ ὑμῖν γινομένη, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, 13 ἀλλὰ καθὼς κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. 14 Εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης⁶ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαιται.⁷ Κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.⁸ 15 Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος.⁹ 16 εἰ δὲ ὡς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέρει¹⁰ τούτῳ. 17 Ὅτι ὁ¹¹ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν,¹² τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίῳ? 18 Καί, 'Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σφάζεται, ὁ ἀσεβῆς καὶ ἀμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται?' 19 Ὡστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς¹³ πιστῷ Κτίστη, παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν¹⁴ ἐν ἀγαθοποιίᾳ.¹⁵

¹ ὡς **ƒ**⁵ [69%] RP, HF, OC, CP || ης P⁷² SA, B [28%] TR, NU || --- [3%]

² δοξάζεται Θεός **ƒ**⁵ [20%] || 1 ο 2 P⁷² SA, B [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ ο 21 [6%] || three other readings (The lack of the article emphasizes the inherent quality of the noun.)

³ ἐστιν *rell* || --- A [13%]

⁴ αἰῶνας **ƒ**⁵ P⁷² [27%] || 1 τῶν αἰῶνων SA, B [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The reading of **ƒ**⁵ [K^r] is independent of K^s and has the earliest attestation.)

⁵ πειρασμον *rell* || πειρασμων [4%] CP

⁶ δόξης **ƒ**⁵ P⁷² B (75.7%) RP, HF, TR, CP, NU || 1 καὶ δυναμῶς (S) A (24.3%) OC

⁷ ἀναπέπαιται **ƒ**⁵ [39%] CP || ἐπαναπέπαιται A [6%] || ἀναπέπαιται P⁷² [2%] || ἀναπαύεται SB [52%] RP, HF, OC, TR, NU || ἀναπεμπεται [1%]

⁸ κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται **ƒ**⁵ [83%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷² SA, B [17%] NU

⁹ ἀλλοτριοεπίσκοπος **ƒ**⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀλλοτριος ἐπίσκοπος A [4%] || ἀλλοτριοις ἐπίσκοπος P⁷² || ἀλλοτριεπίσκοπος SB [7%] NU

¹⁰ μερεῖ **ƒ**⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM || ὀνοματι P⁷² SA, B [11%] NU || conflation [1%]

¹¹ ο **ƒ**⁵ P⁷² B [80%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- SA [20%]

¹² ἡμων *rell* || ὑμων S [13%]

¹³ ὡς **ƒ**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷² SA, B [6%] NU

¹⁴ αὐτῶν **ƒ**⁵ P⁷² SA [95%] RP, HF, OC, CP, NU || εαυτῶν [5%] TR || --- B (Four of TR's five percent actually have εαυτῶν ψυχας.)

¹⁵ ἀγαθοποιία *rell* || ἀγαθοποιιας P⁷² A [13%] || one other reading

How to be a shepherd

5 Πρεσβυτέρους τοὺς¹ ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ² συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός· **2** ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες³ μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ’⁴ ἐκουσίως·⁵ μηδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως· **3** μηδὲ⁶ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι⁷ τοῦ ποιμνίου. **4** Καὶ φανερωθέντος τοῦ Ἀρχιποίμενος κομειῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Humility is a must

5 Ὅμοίως,⁸ νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις. Πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι,⁹ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι “Ὁ¹⁰ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν”. **6** Ταπεινώθηκε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ¹¹ ἐν καιρῷ·¹² **7** πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες¹³ ἐπ’ αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει¹⁴ ὑπερ¹⁵ ὑμῶν.

Guard against the devil

8 Νήψατε, γρηγορήσατε! ὅτι¹⁶ ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρούμενος, περιέρχεται,¹⁷ ζητῶν τίνα¹ καταπιεῖν·² **9** ᾧ ἀντίστητε, στερεοὶ

¹ τοὺς **ƒ**⁵ [78%] RP, HF, OC, TR, CP || οὐν 1 **ς** [17%] || οὐν P⁷²A, B [4%] NU || --- [1%]

² ο **ƒ**⁵ P⁷²NA, B [89%] RP, HF, OC, TR, NU || ὡς [11%] CP || two other readings

³ ἐπισκοποῦντες **ƒ**⁵ P⁷²A (99.2%) RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- **ς**B (0.8%)

⁴ ἀλλ’ **ƒ**⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἀλλα P⁷²SB [3%] ECM

⁵ ἐκουσίως **ƒ**⁵ B [86%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 κατα Θεον P⁷²NA [14%] NU

⁶ μηδε **ƒ**⁵ P⁷² [49%] RP, HF, CP || μηδ **ς**A [50%] OC, TR, NU (B omits v. 3; two other readings.)

⁷ γινόμενοι *rell* || γενομενοι [20%]

⁸ ὁμοίως **ƒ**⁵ P⁷²A, B [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 δε **ς** [1%] || 1 οἱ [5%] || 1 δε και [1%] || 1 δε οἱ [7%] || 1 και οἱ [5%] || 1 δε και οἱ [7%] || one other reading

⁹ ὑποτασσόμενοι **ƒ**⁵ (94%) RP, HF, OC, TR, CP || ὑποταγωμεν (1.4%) || --- (P⁷²)NA, B (4.2%) NU || two other readings

¹⁰ ο **ƒ**⁵ **ς**A [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- P⁷²B [1%]

¹¹ ὑμας ὑψώσει **ƒ**⁵ P⁷²NA, B [79%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ 21 [4%] || 1 ὑψώσει [14%] || ~ ὑψώσει 1 [3%]

¹² καιρω **ƒ**⁵ P⁷²SB [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 ἐπισκοπης A [14%] || 1 εν τω μελλοντι αιωνι [1%]

¹³ ἐπιρριψαντες **ƒ**⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ἐπιρριψαντες **ς**A, B [4%] NU || ἀπορριψαντες P⁷² || ἐπιρριψατε [3%]

¹⁴ μέλει *rell* || μελλει [20%]

¹⁵ ὑπερ **ƒ**⁵ [35%] || περι P⁷²NA, B [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (God does the caring for them, in their place.)

¹⁶ οτι **ƒ**⁵ P⁷² [50%] TR || --- **ς**A, B [50%] RP, HF, OC, CP, NU

¹⁷ περιερχεται **ƒ**⁵ [24%] || περιπατει P⁷²NA, B [76%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The lion isn’t ambling aimlessly; he is circling the prey, looking for an opening.)

τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν³ κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.⁴

Benediction

10 Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς⁵ εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,⁶ ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι⁷ ὑμᾶς⁸—στηριζαί,⁹ σθενώσαι,¹⁰ θεμελιώσαι.¹¹ 11 Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος¹² εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.¹³ Ἀμήν.

Sign-off

12 Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογιζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθὴ χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς ἣν ἐστήκατε.¹⁴ 13 Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μᾶρκος, ὁ υἱὸς μου. 14 Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης.

Εἰρήνη ὑμῖν, πᾶσιν τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.¹⁵ Ἀμήν.^{16,17}

¹ τινα **ƒ**⁵ P⁷²NA [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- B [1%]

² καταπιειν **ƒ**⁵ (N)B [53%] CP, NU || καταπιει [25%] || καταπιη P⁷²A [22%] RP, HF, OC, TR

³ ἐν **ƒ**⁵ A [99.4%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM || 1 τῷ P⁷²(N)B [0.6%] [NU]

⁴ ἐπιτελεῖσθαι *tel* || ἐπιτελεῖσθε NA, B [12%] || ἐπιτελεῖται P⁷²

⁵ ὑμας **ƒ**⁵ P⁷²NA, B [92%] RP, HF, OC, CP, NU || ἡμας [8%] TR

⁶ ἰησοῦ **ƒ**⁵ P⁷²A [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] || --- N(B) [3%] ECM

⁷ καταρτίσαι **ƒ**⁵ [88%] RP, HF, TR, CP || καταρτίσει P⁷²NA, B [12%] OC, NU || two other readings

⁸ ὑμας **ƒ**⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²NA, B [12%] NU

⁹ στηριζαί **ƒ**⁵ [33%] TR, CP || στηριζει P⁷²NA, B [66%] RP, HF, OC, NU || στηριζοι [1%] (Future indicative or aorist optative?)

¹⁰ σθενωσαι **ƒ**⁵ [30%] TR, CP || σθενωσει NA, B [66%] RP, HF, OC, NU || σθενωσοι [1%] || --- P⁷² [3%] || one other variant

¹¹ θεμελιωσαι **ƒ**⁵ [30%] TR, CP || θεμελιωσει P⁷²N [66%] RP, HF, OC, NU || θεμελιωσοι [1%] || --- A, B [3%]

¹² ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος **ƒ**⁵ N (59.6%) RP, HF, OC, TR, CP || 125 (31.3%) || ~ 45312 (7%) || τὸ (-το P⁷²) κράτος P⁷²A, B (0.8%) NU (Three other readings; the evidence for ἡ δόξα is massive.)

¹³ τῶν αἰωνῶν **ƒ**⁵ NA [91%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²B [9%] NU

¹⁴ ἐστήκατε **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || στητε P⁷²NA, B [8%] NU || two other readings

¹⁵ ἰησοῦ **ƒ**⁵ N [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- A, B [5%] NU

¹⁶ ἀμην **ƒ**⁵ N [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- A, B [3%] NU (P⁷² omits the whole last sentence.)

¹⁷ The citation of **ƒ**⁵ is based on forty-three MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 1865, 2554 and 2723 are very pure representatives of **ƒ**⁵ in 1 Peter, with not a single variant, as were the exemplars of 35 and 824. For 1865, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 127 continuous text manuscripts (MSS) for 1 Peter, apart from a few fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΕΤΡΟΥ Β΄

To fellow believers

1 Συμεὼν¹ Πέτρος, δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῖς ἰσότημον ἡμῖν λαχοῦσιν πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος, Ἰησοῦ Χριστοῦ: **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθεῖ ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,² **3** ὡς³ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς,⁴ **4** δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα⁵ δεδῶρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς.⁶

Take the Truth seriously!

Our 'entrance' depends on us

5 Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο,⁷ σπουδῆν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, **6** ἐν δὲ τῇ γνῶσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, **7** ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. **8** Ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιγνώσιν. **9** Ὡ γὰρ μὴ πάρεστιν ταῦτα τυφλός ἐστιν, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἀμαρτιῶν.⁸

¹ συμεων **fs** NA [75%] RP, HF, OC, TR, NU || σιμων P⁷²B [25%] CP

² ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν **fs** (P⁷²)B, C [68%] RP, HF, OC, TR, NU || 234 [1.4%] || 1 χριστοῦ 234 NA [15%] (CP) || χριστοῦ 1234 [8%] || σωτηρος 1 χριστοῦ 234 [1.2%] || ~ 2341 χριστοῦ [6%] || one other reading [0.4%]

³ ὡς *re* || 1 τα NA [8%]

⁴ δια δόξης καὶ ἀρετῆς **fs** P⁷²B [81%] RP, HF, OC, TR, CP || ἰδια δόξη καὶ ἀρετῆ NA, C [19%] NU

⁵ τίμια ἡμῖν (ὡμῖν 3.4%) καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα **fs** N (81.6%) RP, HF, OC, CP || ~ 13425 B (6.6%) NU || ~ 13452 P⁷² (0.4%) || 1345 (0.6%) || ~ 43125 (A)C (8.6%) || ~ 42315 (1.2%) TR || three further variations (1%)

⁶ κόσμῳ ἐν (- ἐν 5%) ἐπιθυμία φθορᾶς **fs** [87%] RP, HF, OC, TR, CP || τῷ 1234 A, B [alone] NU || τῷ 1 ἐπιθυμίαν 4 (φθορᾶν P⁷² P⁷²N [alone] || 1 ἐπιθυμίας καὶ 4 C [5.6%] || 1 ἐπιθυμίας 4 [2%] || τῷ 1 ἐπιθυμίας καὶ 4 [4%] || three other variants [0.6%]

⁷ δε τοῦτο **fs** N [66%] || ~ 21 P⁷²B, C [32%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 A [1%] || 2 [0.8%] || one other reading [0.2%] (Curiously, this early majority reading is apparently not to be found in any other printed edition.)

⁸ ἀμαρτιῶν *re* || ἀμαρτηματων NA [21%]

10 Διὸ μᾶλλον, ἀδελφοί, σπουδάσατε¹ βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιῆσθαι,² ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ παύσητέ ποτε. 11 Οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος³ εἰς τὴν αἰώνιον⁴ βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁵

Peter's death imminent

12 Διὸ οὐκ ἀμελήσω⁶ αἰεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκω περὶ τούτων,⁷ καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀληθείᾳ. 13 Δίκαιον δὲ ἠγοῦμαι, ἐφ' ὅσον⁸ εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, 14 εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστὶν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέν μοι. 15 Σπουδάσω δὲ καὶ ἐκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς, μετὰ τὴν ἐμὴν ἕξοδον, τὴν τούτων μνήμην ποιῆσθαι.

The prophetic Word is trustworthy

16 Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν· ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος 17—λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν **φωνῆς** ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιαύδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός,⁹ εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα”¹⁰—18 καὶ ταύτην τὴν **φωνὴν** ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ.¹¹

19 Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀύχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυ-

¹ σπουδασατε *rell* || 1 ἵνα δια τῶν καλῶν ἐργῶν *NA* [14%]

² ποιῆσθαι *rell* || ποιησθε *NA* [13%] || ποιῆσθε [6.6%] || ποιησεσθε [0.4%]

³ εἰσοδος *rell* || 1 η *P*⁷² [25%]

⁴ αἰωνιον *f*⁵ *P*⁷² *NA, B* [98%] *RP, HF, OC, TR, NU* || αἰωνιαν *C* [2%] *CP*

⁵ ἡμῶν καὶ σωτηρος ἰησου χριστου *f*⁵ *P*⁷² *NA, B, C* [85%] *RP, HF, OC, TR, NU* || ~ 23145 *A* [7%] || 145 [8%] *CP* || one other reading

⁶ οὐκ ἀμελήσω *f*⁵ (95.8%) *RP, HF, OC, TR, CP* || οὐ μελλήσω (*P*⁷²) (1%) || μελλήσω *NA, B, C* (2.8%) *NU* || two other readings (0.4%) (Since Peter goes on to predict his imminent death, the majority reading seems to be at odds with that prediction, so the early uncials took evasive action.)

⁷ αἰεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκω περὶ τούτων *f*⁵ *P*⁷² *B, C* [90%] *RP, HF, OC, CP, NU* || ~ 21345 *A* [3%] *TR* || ~ 32145 [3.2%] || ~ 14532 *N* [alone] || ~ 13245 [1.4%] || 2345 [1.4%] || two other readings [0.8%]

⁸ ἐφ' ὅσον *rell* || ἐφόσον *f*⁵ (I include this for the record, and so as not to lose sight of it. But since there is evidently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing.)

⁹ οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός *f*⁵ *NA, C* (98.8%) *RP, HF, OC, TR, CP* || ~ 3456712 *P*⁷² *B* (alone) *NU* || three other readings *C* (0.8%)

¹⁰ εὐδοκησα *rell* || ἠυδοκησα *A* [12%]

¹¹ ὄρει τῷ ἁγίῳ *f*⁵ *NA* (97.6%) *RP, HF, OC, TR, CP* || ~ 31 *P*⁷² *B, C* (2.4%) *NU*

γάση καὶ φωσφόρος ἀνατείλη ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· 20 τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία Γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται· 21 οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία,¹ ἀλλ’² ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἄγιοι Θεοῦ³ ἄνθρωποι.

Wath out for false teachers!

Their teachings are destructive

2 Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφήται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι (ἐπάγοντες ἐαυτοῖς ταχινήν ἀπώλειαν). 2 Καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις,⁴ δι’ ἧς⁵ ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται. 3 Καὶ ἐν πλεονεξία πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύονται· οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.⁶

Their doom is sure

4 Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταράσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους,⁷ 5 καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο ἀλλ’⁸ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξεν, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, 6 καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ⁹ κατέκρινεν (ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν¹⁰ τεθεικώς), 7 καὶ δίκαιον Λώτ, καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο 8 (βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος, ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις

¹ ποτε προφητεία **ƒ⁵** SA [84%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 B, C [15%] NU || ~ η 21 P⁷² [1%] || two other readings

² ἀλλ **ƒ⁵** A, C [90%] RP, HF, OC, TR || ἀλλα P⁷² SB [10%] CP, NU

³ ἄγιοι θεοῦ **ƒ⁵** S (84.8%) RP, HF, OC, CP || οἱ 12 (4.2%) TR || 1 του 2 A (2.6%) || απο 2 P⁷² B (5.6%) NU || ~ απο 21 C (1.2%) || 1 (0.8%) || 12 προφηται (0.8%)

⁴ ἀσελγείαις *te* || ἀπωλείαις TR

⁵ ἧς **ƒ⁵** [20%] || ους P⁷² SA, B, C [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The people, or the licentious conduct? Is it not really the bad conduct that sullies the reputation of the Way?)

⁶ νυστάζει **ƒ⁵** [79%] RP, HF, OC, CP || νυσταζει P⁷² SA, B, C [21%] TR, NU

⁷ τηρουμένων **ƒ⁵** P⁷² B, C [89%] RP, HF, OC, CP, NU || τετηρημένους [2%] TR || κολαζομένους τηρειν SA [8%] || four other readings [1%]

⁸ ἀλλ **ƒ⁵** [82%] HF, TR || ἀλλα P⁷² SA, B, C [18%] RP, OC, CP, NU

⁹ καταστροφή **ƒ⁵** SA [97%] RP, HF, OC, TR, CP, NU] *ECM* || --- P⁷² B, C [3%]

¹⁰ ἀσεβεῖν **ƒ⁵** SA, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP, *ECM* || ἀσεβεσιν P⁷² B [4%] [NU] || --- [3%] || three other readings [1%]

ἐβασάνιζεν) 9—οἶδεν Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν¹ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, 10 μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ² μiasμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονῶντας.

Their depravity is 'unreal'

Τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσιν βλασφημοῦντες, 11 ὅπου ἄγγελοι, ἰσχυῖ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσιν κατ' αὐτῶν παρὰ Κυρίῳ³ βλάσφημον κρίσιν. 12 Οὗτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῶα, γεγεννημένα φυσικὰ⁴ εἰς ἄλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσιν βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται,⁵ 13 κομιούμενοι⁶ μισθὸν ἀδικίας. Ἦδονῆν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνενωχούμενοι ὑμῖν, 14 ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπαύστους⁷ ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους· καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας⁸ ἔχοντες, κατάρας τέκνα· 15 καταλιπόντες⁹ εὐθεῖαν¹⁰ ὁδὸν ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν· 16 ἔλεγγιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας—ὑποζύγιον ἄφωνον ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγγόμενον ἐκώλυσεν τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. 17 Οὗτοι εἰσιν πηγαί

¹ πειρασμῶν **ƒ⁵⁵** **Σ** [33%] CP || πειρασμου (P⁷²)A,B,C [67%] RP, HF, OC, TR, NU || one other reading (I take the plural to be clearly superior in the context.)

² ἐπιθυμία *reII* || ἐπιθυμιας (P⁷²)**Σ**C [12%]

³ παρὰ κυρίῳ **ƒ⁵⁵** **Σ**B,C [81%] RP, HF, OC, TR, CP, *ECM* || 1 κυρίου P⁷² [8%] NU || --- A [11%]

⁴ γεγεννημένα φυσικὰ **ƒ⁵⁵** **Σ** [26%] CP || ~ 21 [54%] RP, HF, OC, TR || γεγεννημένα 2 A,B,C [3%] NU || ~ 2 γεγεννημένα [12%] || 1 [4.2%] || 2 P⁷² [0.4%] || two other readings [0.4%] (The majority variant, by putting the adjective next to the noun, seems to make a more natural construction, but I take it that φυσικὰ is acting like a noun in apposition to ζῶα, and to help us see this Peter places it after the participle: render, “as unreasoning animals, creatures of instinct made to be caught and destroyed”.)

⁵ καταφθαρήσονται **ƒ⁵⁵** [95%] RP, OC, TR, CP || και φθαρησονται (P⁷²)**Σ**A,B,C [4%] NU || --- [1%] || και 1 HF

⁶ κομιούμενοι **ƒ⁵⁵** A,C (97.6%) RP, HF, OC, TR, CP || αδικουμενοι P⁷²**Σ**B (2%) NU || one other variant (0.4%) (Is the Alexandrian variant not inferior?)

⁷ ἀκαταπαύστους *reII* || ἀκαταπαυστου [15%]

⁸ πλεονεξίας **ƒ⁵⁵** P⁷²**Σ**A,B,C [95%] RP, HF, OC, CP, NU || πλεονεξιας [2%] TR || πλεονεξιαν [2%] || πλεονεξια [1%]

⁹ καταλιπόντες **ƒ⁵⁵** P⁷²C [90%] RP, HF, OC, TR, *ECM* || καταλειποντες **Σ**A,B [9%] CP, NU || two other readings

¹⁰ ευθειαν **ƒ⁵⁵** P⁷²**Σ**A,B,C [98%] RP, HF, OC, CP, NU || την 1 [2%] TR

ἄνδρῳ,¹ νεφέλαι² ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνας³ τετήρηται.

Their victims lose out

18 Ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείας,⁴ τοὺς ὄντως⁵ ἀποφυγόντας⁶ τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφόμενους, 19 ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γὰρ τις ἦττηται, τούτῳ καὶ⁷ δεδούλωται. 20 Εἰ⁸ γὰρ, ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος⁹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἠττώνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων. 21 Κρεῖττον¹⁰ γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ¹¹ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς. 22 Συμβέβηκεν δὲ¹² αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας: κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα¹³ καὶ ὕς λουσαμένη εἰς κύλισμα¹⁴ βορβόρου.

So take the Truth seriously!!

3 Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν (ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ¹⁵ διάνοιαν), 2 μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἀγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν¹⁶ ἐντολῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος.

¹ ἀνδρῳ **f⁵⁵** (87%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 καὶ P⁷²NA, B, C (13%) NU

² νεφέλαι **f⁵⁵** (87.4%) RP, HF, OC, TR, CP || ομιχλαὶ P⁷²NA, B, C (11.4%) NU || conflation (1.2%)

³ εἰς αἰῶνας **f⁵⁵** (25.1%) || 1 αἰῶνα A, C (70.3%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 τον αἰῶνα (2.4%) || --- P⁷²NB (2.2%) NU

⁴ ἀσελγείας **f⁵⁵** [40%] || ἀσελγειαις P⁷²NA, B, C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁵ ὄντως **f⁵⁵** NC [93%] RP, HF, OC, TR || ὀλιγως P⁷²A, B [3%] NU || ὀλιγον [3%] CP || ὄντως ὀλιγον [1%]

⁶ ἀποφυγόντας **f⁵⁵** [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀποφευγοντας (P⁷²)NA, B, C [7%] NU

⁷ καὶ **f⁵⁵** A, C, 048 [99.4%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²NB [0.6%] NU

⁸ εἰ **f⁵⁵** P⁷²NA, B, C [94%] RP, HF, OC, TR, NU || οἱ [6%] CP

⁹ καὶ σωτηρος **f⁵⁵** B (75%) RP, HF, OC, TR, CP || ἡμων 12 P⁷²NA, C, 048 (14.6%) [NU]ECM || 12 ἡμων (7.8%) || ἡμων (1.6%) || --- (1%)

¹⁰ κρεῖττον *rell* || κρεισσον NA [10%]

¹¹ ἐπιστρέψαι ἐκ **f⁵⁵** (83.7%) RP, HF, OC, TR, CP || εἰς τα ὀπισω 12 (4.6%) || 1 εἰς τα ὀπισω 2 (1.4%) || ὑποστρέψαι 2 (P⁷²)B, C (4.8%) NU || ὑποστρεψαι εἰς τα ὀπισω 2 (1%) || 2 (0.4%) || εἰς τα ὀπισω ἀνακαμψαι ἀπο NA, 048 (4.2%)

¹² δε **f⁵⁵** C [96%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²NA, B, 048^v [3%] NU || γαρ [1%]

¹³ ἐξέραμα *rell* || ἐξερασμα [13%] || εμετον [7%]

¹⁴ κύλισμα **f⁵⁵** NA [95%] RP, HF, OC, TR, CP || κύλισμον P⁷²B, C [5%] NU

¹⁵ εἰλικρινῆ **f⁵⁵** [20%] || ειλικρινῆ *rell*

¹⁶ ὑμων **f⁵⁵** P⁷²NA, B, C [70%] RP, HF, OC, CP, NU || ἡμων [28.8%] TR || --- [1.2%]

Scoffers will come

3 Τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες: ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου¹ τῶν ἡμερῶν² ἐμπαίκεται, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν³ πορευόμενοι 4 καὶ λέγοντες: “Ποῦ ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ? Ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως.” 5 Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ (ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος) συνεστῶτα⁴ τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, 6 δι' ὧν⁵ ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο.

This world will be destroyed

7 Οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ, καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτοῦ⁶ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶν πυρὶ, τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων.

The Lord is longsuffering

8 Ἐν δὲ τοῦτο⁷ μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία.⁸ 9 Οὐ βραδύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὡς τινες βραδυτῆτα ἡγούνηται, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς,¹⁰ μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

Hasten the day of God

10 Ἦξει δὲ ἡ¹¹ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί,¹² ἐν ᾗ¹ οὐρανοὶ² ροιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται³—καὶ γῆ

¹ ἐσχάτου **ƒ**⁵ [87%] RP, HF, TR, CP || ἐσχάτων P⁷²NA, B, 048^v [13%] OC, NU || ἐσχάτω C

² ἡμερῶν **ƒ**⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ἐν ἐμπαίγωμῃ NA, B, 048^v [5.6%] NU || 1 ἐμπαίγωμῃ (P⁷²)C [5%] || 1 ἐμπαίγωμῃς [1.2%] || one other reading [0.2%]

³ ἐπιθυμίας αὐτῶν **ƒ**⁵B, C(048) [79%] RP, HF, OC, CP, NU || ~ 21 NA [20%] TR || 1 P⁷² [1%] || one other reading

⁴ συνεστῶτα **ƒ**⁵ N [23%] || συνεστῶσα P⁷²A, C(048) [76%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || συνεστῶσαι [1%] || συνεστῶσης B (The nominative plural neuter perfect active participle works with ἦσαν as a periphrastic construction whose subject includes both ‘heavens’ [m] and ‘earth’ [f]. Peter’s syntax is almost as convoluted as Paul’s, at times. **ƒ**⁵ [K¹] is early and independent of K^x.)

⁵ ὧν **ƒ**⁵P⁷²NA, B, C, 048 [97%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ὄν [2%] ECM || ο [1%]

⁶ τῷ αὐτοῦ **ƒ**⁵ N C [90%] RP, HF, OC, CP || 1 αὐτῷ P⁷²A, B [9%] NU || 2 TR || two other variants

⁷ τοῦτο *rell* || τοῦτω P⁷² [22%]

⁸ ἡμέρα μία **ƒ**⁵P⁷²NA, B, C [98%] RP, HF, OC, TR, NU || ~ 21 [2%] CP

⁹ ο **ƒ**⁵ [81%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²NA, B, C, 048 [19%] NU

¹⁰ εἰς ἡμᾶς **ƒ**⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 ὑμᾶς P⁷², B, C, 048^v [13%] NU || δι ὑμᾶς NA [4%] || δι 2 [2%] || ἐφ ὑμᾶς [1%] (Some copyists assimilated to the 2nd person in verse 8, but here in verse 9 Peter is making a general statement that is properly inclusive.)

¹¹ ἡ **ƒ**⁵ NA [82%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²B, C, 048 [18%] NU

¹² ἐν νυκτί **ƒ**⁵ C (88%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷²NA, B, 048 (12%) NU

καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται.⁴ 11 Τούτων οὐρανῶν⁵ πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμῶς⁶ ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, 12 προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν⁷ οὐρανοὶ, πυρούμενοι, λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται?⁸

A better world is coming

13 Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν⁹ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ¹⁰ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.

So be serious!

14 Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμόμητοι¹¹ αὐτῷ εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ· 15 καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἠγεῖσθε—καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος, κατὰ τὴν αὐτῷ δοθείσαν¹² σοφίαν, ἔγραψεν ὑμῖν, 16 ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς¹³ ἐπιστολαῖς (λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς¹⁴ εἰσὶν¹⁵ δυσνόητά τινα), ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν,¹⁶ ὡς καὶ τὰς λοιπὰς Γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. 17 Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ, τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπα-

¹ ἡ **ῥ**⁵ **Σ**,048 [67%] OC || 1 οἱ **P**⁷²A,B,C [33%] RP,HF,TR,CP,NU (Just as in verse 5 'heavens' occurs without the article, so here.)

² οὐρανοὶ *rell* || 1 μὲν **Σ** [11%]

³ λυθήσονται **ῥ**⁵ A [94%] RP,HF,OC,TR,CP || λυθησεται **P**⁷²SB,C,048^v [6%] NU

⁴ κατακαησεται **ῥ**⁵ A (90.2%) RP,HF,OC,TR,CP || κατακαησονται (3.4%) || ευρεθησεται **Σ**B (3.2%) NU [ευρεθησεται λουμενα **P**⁷² (alone)] || αφανισθησονται C (alone) || --- [part of a larger omission] (2.8%) || ουχ ευρεθησεται [0%] *ECM* (*ECM* follows essentially the Sahidic version.) (The reading of NU is inferior to the point of being almost nonsensical.)

⁵ οὐρανῶν **ῥ**⁵ **Σ**A,048 (87.6%) RP,HF,OC,TR,CP || οὐτως (**P**⁷²)B (6.2%) NU || δε οὐτως C (3%) || δε (2%) || 1 οὐτως (1.2%)

⁶ ὑμῶς **ῥ**⁵ A,C,048^v [90%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || ημας **Σ** [8.6%] || --- **P**⁷²B [1%] || εαυτους [0.4%]

⁷ ἣν *rell* || 1 οἱ [20%]

⁸ τηκεται **ῥ**⁵ **P**⁷² **Σ**A,B,048^v [91%] RP,HF,OC,TR,NU || τακησεται C [7%] CP || τακησονται [1.4%] || two other readings [0.6%]

⁹ γῆν καινὴν *rell* || ~ 21 **Σ**A,048 [17%]

¹⁰ ἐπάγγελμα αὐτου *rell* || ~ 21 CP

¹¹ ἀμόμητοι *rell* || ἀμωμοὶ A [13%]

¹² αὐτῷ δοθείσαν **ῥ**⁵ **P**⁷² [60%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 **P**⁷²(**Σ**)A,B,C,048 [40%] NU

¹³ ταῖς **ῥ**⁵ **Σ** (96.8%) RP,HF,OC,TR,CP,*ECM* || --- **P**⁷²A,B,C (3.2%) NU (A not very difficult case of homoioteleuton, 3 x -αις; *ECM* is certainly correct in abandoning NU here.)

¹⁴ οἷς **ῥ**⁵ C [83%] RP,HF,OC,TR,CP || αις **P**⁷² **Σ**A,B [17%] NU

¹⁵ εἰσιν **ῥ**⁵ A [33%] || εστιν **P**⁷² **Σ**B,C [67%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || one other reading

¹⁶ στρεβλοῦσιν **ῥ**⁵ **Σ**A,B [95%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || στρεβλωσουσιν **P**⁷²C^v [5%] *ECM*

χθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. 18 Αὐξάνητε¹ δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὐτῷ ἢ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.^{2,3}

¹ αὐξάνητε **f⁶⁵** [27%] || αὐξάνετε **SA,B** [60%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** || αὐξανεσθε **P⁷²C** [5%] || αὐξανησθε [3%] || αὐξανοιτε [5%] (Imperative or Subjunctive? I take it that Peter is offering a gender alternative to falling from their steadfastness; render “rather, may you grow in grace . . .”)

² ἀμην **f⁶⁵P⁷²SA,C** (97.4%) **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** || --- **B** (2.6%) *ECM*

³ The citation of **f⁶⁵** is based on forty-three MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1725, 1864, 2554 and 2723 are very pure representatives of **f⁶⁵** in 2 Peter, with not a single variant, and so for the exemplars of 18, 141, 824, 1072, 1075, 1503, 1865 and 1897. For 35, 1725, 1864, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 127 continuous text manuscripts (MSS) for 2 Peter, apart from a few fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ± 1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed ± 2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed ± 10%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄

Prologue

1 Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθε-
ασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς Ζωῆς—
2 καὶ ἡ Ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐώρακαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγ-
γέλλομεν ὑμῖν τὴν Ζωὴν τὴν αἰώνιον ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφα-
νερώθη ἡμῖν—**3** ὃ ἐώρακαμεν καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν,¹ ἵνα καὶ
ὕμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ² ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ
Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ. **4** Καὶ, ταῦτα γράφομεν
ὕμῖν³ ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν⁴ ᾗ πεπληρωμένη.

The conditions of fellowship

God is light

5 Καὶ ἔστιν αὕτη⁵ ἡ ἀγγελία⁶ ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀναγγέλλομεν⁷
ὕμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. **6** Ἐὰν
εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν⁸ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκότει περι-
πατοῦμεν,⁹ ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. **7** Ἐὰν δὲ¹⁰ ἐν τῷ
φωτὶ περιπατῶμεν ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ'
ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ¹¹ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς
ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

¹ ὑμῖν **ƒ**⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP || καὶ I (S) A, B, C [6%] NU

² δε *rell* || --- C [10%]

³ ὑμῖν **ƒ**⁵ C [98.8%] RP, HF, OC, TR, CP || ἡμεῖς S A' B [1.2%] NU

⁴ ἡμῶν **ƒ**⁵ S B [59%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ὑμῶν A, C [41%] (Some TRs read 'your'. Either pronoun makes sense, and the difference is in only one letter, but 'our' has the better attestation, as well as making better sense.)

⁵ ἐστὶν αὕτη **ƒ**⁵ S B, C [78%] RP, HF, CP, NU || ~ 21 A [22%] OC, TR

⁶ ἀγγελία **ƒ**⁵ A, B [79%] RP, HF, CP, NU || επαγγελία C [21%] OC, TR || ἀπαγγελία S || one other reading

⁷ ἀναγγέλλομεν **ƒ**⁵ S A, B, C [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ἀπαγγέλλομεν [15%]

⁸ ἐχομεν *rell* || ἐχωμεν [14%]

⁹ περιπατοῦμεν **ƒ**⁵ [29%] || περιπατοῦμεν S A, B, C [71%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The verb 'say' is properly Subjunctive, being controlled by εἰ, but the verbs 'have' and 'walk' are part of a statement and are properly Indicative—only if we are in fact walking in darkness do we become liars for claiming to be in fellowship. So περιπατοῦμεν is correct.)

¹⁰ δε *rell* || --- [1.6%] ECM[!]

¹¹ χριστοῦ **ƒ**⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- S B, C [5%] NU

God forgives confessed sin

8 Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.¹ 9 Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστιν καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάριση² ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. 10 Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιῶμεν αὐτόν καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Jesus Christ is our Advocate

2 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἀμάρτητε· καὶ ἐὰν τις ἀμάρτη, Παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον 2—καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστιν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον³ ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

We must keep His commandments

3 Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. 4 Ὁ λέγων,⁴ “Ἐγνώκα αὐτόν”, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστίν, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. 5 Ὅς δ’ ἂν τηρῆ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τετελείεται: ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. 6 Ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησεν καὶ αὐτὸς οὕτως⁵ περιπατεῖν.

An old/new commandment

7 Ἀδελφοί,⁶ οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ’ ἐντολὴν παλαιάν ἣν εἶχετε ἀπ’ ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστίν ὁ λόγος ὃν ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς.⁷ 8 Πάλιν, ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. 9 Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. 10 Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. 11 Ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ

¹ οὐκ ἐστὶν ἐν ἡμῖν *reII* || ~ 3412 A,C [19%]

² καθάριση *reII* || καθάρσει A [12%]

³ μόνον *reII* || μόνων B [13%]

⁴ λέγων **ƒ**⁵ C [80%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 οτι *SA, B* [20%] NU

⁵ οὕτως **ƒ**⁵ *NC* [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] *ECM* || --- A, B [5%]

⁶ ἀδελφοί **ƒ**⁵ (83.7%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 μου (1%) || ἀγαπητοὶ *SA, B, C* (14.9%) NU || two other variants (0.4%)

⁷ ἀπ ἀρχῆς **ƒ**⁵ (87.5%) RP, HF, OC, TR, CP || --- *SA, B, C* (8.1%) NU || omit whole sentence (4.3%) [homoioteleuton]

ἐστὶν καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ· καὶ οὐκ οἶδεν¹ ποῦ ὑπάγει ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

Look out for the enemy!

A bit of poetry

12 Γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ
13—γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ’ ἀρχῆς· γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν· γράφω² ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν Πατέρα—14 ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ’ ἀρχῆς· ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροὶ ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.

We must not love the ‘world’

15 Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ. 16 Ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ—ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία³ τοῦ βίου—οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀλλ’ ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν. 17 Καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

A bunch of little antichrists

18 Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν, καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ὁ⁴ Ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. 19 Ἐξ ἡμῶν ἐξηλθον⁵ ἀλλ’ οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν,⁶ μεμενήκεισαν ἄν μεθ’ ἡμῶν—ἀλλ’ ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ ἡμῶν.

20 Καὶ ὑμεῖς Χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ Ἁγίου καὶ οἴδατε πάντα.⁷ 21 Οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ’ ὅτι οἴδατε αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς Ἀληθείας οὐκ ἔστιν.

¹ οἶδεν *reII* || εἶδεν [12%]

² γράφω *f⁸⁵* (80.8%) RP, HF, TR, CP || ἐγραψα *SA, B, C* (18.2%) OC, NU || omit whole verse (1%) [homoioteleuton] (Verse 12 is an introductory cover statement; in verse 13 John divides the cover group into three sub-categories; in verse 14 he returns to the first two categories.)

³ ἀλαζονεία *reII* || ἀλαζονία *SA, B* [28%]

⁴ ο *f⁸⁵* (A) [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- *SB, C* [3%] NU

⁵ ἐξηλθον *f⁸⁵* *S* [97.4%] RP, HF, OC, TR, CP || ηλθον [2%] || ἐξηλθον *A, B, C* [alone] NU

⁶ ἦσαν ἐξ ἡμῶν *f⁸⁵* *SA* (92.7%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 231 *B, C* (5.3%) NU || --- (2%) [homoioteleuton]

⁷ πάντα *f⁸⁵* *A, C* (97.2%) RP, HF, OC, TR, CP || παντες *SB* (2.4%) NU || --- (0.4%) [homoioteleuton]

We must abide in the Truth

22 Τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; Οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. 23 Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει.¹ 24 Ὑμεῖς οὖν,² ὁ ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνη ὁ ἀπ’ ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ³ μενεῖτε.

25 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν: τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. 26 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς· 27 καὶ ὑμεῖς, τὸ Χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ’ αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει,⁴ καὶ οὐ χρεῖαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκη⁵ ὑμᾶς· ἀλλ’ ὡς τὸ αὐτὸ⁶ Χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστὶν καὶ οὐκ ἔστιν ψεῦδος—καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε⁷ ἐν αὐτῷ.

Remember the accounting at our Lord’s return

28 Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ,⁸ ἵνα ὅταν⁹ φανερωθῇ ἔχωμεν¹⁰ παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυρθῶμεν ἀπ’ αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. 29 Ἐὰν εἰδῆτε¹¹ ὅτι δίκαιός ἐστιν, γινώσκετε¹² ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.¹³

“We are children of God”

3 Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν¹⁴ ἡμῖν ὁ Πατήρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν!¹ Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς,² ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν.

¹ εχει f⁵⁵ (79.2%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 ο ομολογων τον υιον και τον πατερα 1 NA, B, C (20.8%) NU (Some TRs have the addition. John is making the point that to deny either the Father or the Son is to deny them both—the addition is unnecessary, if not distracting.)

² υμεις ουν f⁵⁵ [92.4%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 NA, B, C [7%] NU || ~ και 1 [0.6%]

³ πατρι και εν τω υιω f⁵⁵ s [35%] CP || ~ 52341 A(B)C [65%] RP, HF, OC, TR, NU (John returns to the order in verse 22, a ‘sandwich’.)

⁴ εν υμιν μενει f⁵⁵ [87.2%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 312 NA, B, C [1.2%] NU || ~ μενετω 12 [8.4%] || 12 μενετω [3.2%]

⁵ διδασκη f⁵⁵ NA, B [71%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || διδασκει C [28%] || two other variants [1%]

⁶ αυτο f⁵⁵ A [82%] RP, HF, OC, TR, CP || αυτου NB, C [18%] NU

⁷ μενετε f⁵⁵ [87.4%] RP, HF, OC, TR, CP || μενετε NA, B, C [12%] NU || μεινατε [0.6%]

⁸ και νυν τεκνια μενετε εν αυτω f⁵⁵ A, B, C [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || --- s [15%]

⁹ οταν f⁵⁵ (92.6%) RP, HF, OC, TR, CP || εαν NA, B, C (6.2%) NU || οτε (1.2%)

¹⁰ εχωμεν f⁵⁵ s (80.4%) RP, HF, OC, TR, CP || σχωμεν A, B, C (8.5%) NU || εχομεν (11.1%)

¹¹ ειδητε f⁵⁵ NB, C [37%] RP, HF, OC, TR, NU || ιδητε A [59%] CP || οιδατε [4%] (An itacism? The trouble is, it changes the verb. The third variant is based on οιδα, so it’s 41:59. There appears to be a consensus that the minority reading is correct.)

¹² οτι f⁵⁵ B [90.5%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 και NA, C [9.5%] NU

¹³ γεγεννηται *rell* || γεγενηται [30%]

¹⁴ δεδωκεν *rell* || εδωκεν A [14%]

2 Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καὶ οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, οἶδαμεν δὲ³ ὅτι ἐάν φανερωθῇ ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστὶν 3—καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ’ αὐτῷ ἀγνίζει ἐαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος ἀγνός ἐστιν.

“Whoever abides in Him does not sin”

4 Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. 5 Καὶ οἶδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν⁴ ἄρῃ—καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. 6 Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει· καὶ,⁵ πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἐώρακεν αὐτὸν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.

7 Τεκνία, μηδεὶς πλανᾷ τὸν ἑαυτοῦ· ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. 8 Ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ’ ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. Εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ: ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. 9 Πᾶς ὁ γεγεννημένος⁶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ, οὐ δύναται ἁμαρτάνειν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται.⁷

Children of God vs children of the devil

10 Ἐν τούτῳ φανερά ἐστὶν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου: πᾶς ὁ μὴ ποιῶν⁸ δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. 11 Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία⁹ ἣν ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους 12—οὐ καθὼς Κάϊν, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν? Ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.

13 Μὴ¹⁰ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου,¹ εἰ μισεῖ ἡμᾶς ὁ κόσμος. 14 Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν ὅτι ἀγαπῶμεν

¹ κληθόμεν **ƒ⁵** (85.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 καὶ ἐσμεν **NA, B, C** (14.6%) NU (The addition is out of place here, since John takes up that point in verse two.)

² ἡμας **ƒ⁵** A, B [36%] TR, NU || ἡμας **NC** [63.5%] RP, HF, OC, CP || --- [0.5%] (John is making a general statement, so it is properly inclusive—first person.)

³ οἶδαμεν δε **ƒ⁵** [90.4%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 **NA, B, C** [5.6%] NU || --- [4%]

⁴ ἡμῶν **ƒ⁵** **NC** [95.8%] RP, HF, OC, TR, CP || --- A, B [4.2%] NU

⁵ καὶ **ƒ⁵** [20%] CP || --- **NA, B, C** [80%] RP, HF, OC, TR, NU (I take the conjunction to be emphatic, ‘indeed’.)

⁶ γεγεννημένος *rell* || γεγεννημένος [15%]

⁷ γεγεννηται *rell* || γεγενηται [16%]

⁸ ποιων *rell* || 1 την A, C [18%]

⁹ αγγελια *rell* || επαγγελια **NC** [10%]

¹⁰ μη **ƒ⁵** A, B [93%] RP, HF, OC, TR, CP || καὶ 1 **NC** [7%] [NU] *ECM*

τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν² μένει ἐν τῷ θανάτῳ. 15 Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστίν, καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ³ μένουσαν.

Love in deed and truth

16 Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην· ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι.⁴ 17 Ὁς δ' ἂν ἔχη⁵ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ⁶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ⁷ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ—πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει⁸ ἐν αὐτῷ?

18 Τεκνία μου,⁹ μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μὴδὲ τῇ¹⁰ γλώσσει, ἀλλ' ἐν¹¹ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ 19—καὶ,¹³ ἐν τούτῳ γινώσκουμεν¹⁴ ὅτι ἐκ τῆς Ἀληθείας ἐσμὲν καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσωμεν¹⁵ τὰς καρδίας¹⁶ ἡμῶν· 20 ὅτι ἐὰν καταγνώσκῃ¹⁷ ἡμῶν ἡ καρδιά, ὅτι μερίζων ἐστίν ὁ Θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα.

Confidence toward God

21 Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδιά ἡμῶν¹⁸ μὴ καταγνώσκῃ¹⁹ ἡμῶν,²⁰ παρησιάν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, 22 καὶ ὁ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν²¹ παρ'

¹ μου **ƒ**⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, B, C [12%] NU

² τον ἀδελφον **ƒ**⁵ C (80.5%) RP, HF, OC, TR, CP || 12 αὐτου (14.7%) || --- NA, B (3.8%) NU || three other variants (1%)

³ εαυτω **ƒ**⁵ NA, C [70%] RP, HF, OC, CP || αὐτω B [30%] TR, NU

⁴ τιθεναι **ƒ**⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP || θειναι NA, B, C [8%] NU

⁵ εχη *reII* || εχει [15%]

⁶ θεωρη **ƒ**⁵ NA, B, C [47%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || θεωρει [53%] (An itacism? Θεωρη is parallel to εχη and κλειση; all are in the Subjunctive because of αν.)

⁷ κλειση *reII* || κλεισει [14%]

⁸ μένει **ƒ**⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || μενεῖ [17%] || ambiguous NA, B, C [1%] || μενη [2%]

⁹ μου **ƒ**⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, B, C [13%] NU

¹⁰ τη **ƒ**⁵ A, B, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU || --- (ς) [15%] TR

¹¹ ἀλλ **ƒ**⁵ B, C [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ἀλλα NA [2.5%] NU

¹² εν **ƒ**⁵ NA, B, C [65%] RP, HF, OC, CP, NU || --- [35%] TR

¹³ και **ƒ**⁵ NC [93.6%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- A, B [6%] || ἀλλ [0.4%]

¹⁴ γινωσκομεν **ƒ**⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP || γνωσομεθα NA, B, C [17%] NU || γινωσκομεθα [1%] || three other variants [2%]

¹⁵ πεισωμεν **ƒ**⁵ [43%] || πεισομεν NA, B, C [56%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || two other variants [1%] (The assuring is not automatic and is up to us—the Subjunctive is correct.)

¹⁶ τας καρδιας **ƒ**⁵ NC [97.8%] RP, HF, OC, TR, CP || την καρδιαν A, B [2.2%] NU

¹⁷ καταγινωσκη *reII* || καταγινωσκει [24%]

¹⁸ ημων **ƒ**⁵ N^c C [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- A, B [3%]

¹⁹ καταγινωσκη *reII* || καταγινωσκει A [29%]

²⁰ ημων **ƒ**⁵ N^a A [97.8%] RP, HF, OC, TR, CP || --- B, C [2.2%] NU

²¹ λαμβανομεν *reII* || λαμβανωμεν A [16%]

αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦμεν² καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. **23** Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν³ τῷ ὀνόματι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν.⁴ **24** Καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. Ἐν⁵ τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν: ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐ ἡμῖν ἔδωκεν.⁶

Various instructions

Test the spirits

4 Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. **2** Ἐν τούτῳ γινώσκεται⁷ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ: πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔστιν, **3** καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ⁸ Ἰησοῦν Χριστὸν⁹ ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα¹⁰ ἐκ¹¹ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν· καὶ, τοῦτό ἐστιν τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται—καὶ, νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.

4 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. **5** Αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσίν· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσιν, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. **6** Ἡμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν: ὁ γινώσκων τὸν Θεὸν ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀκούει ἡμῶν—ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης.

¹ παρ **f**⁵⁵ [91.5%] RP, HF, OC, TR, CP || απ **NA, B, C** [8.5%] NU

² τηροῦμεν *re* || τηρῶμεν **NA** [10%]

³ πιστεύσωμεν **f**⁵⁵ **B** (66.9%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || πιστευομεν **NA, C** (26.5%) || πιστευομεν (5.4%) || πιστευσομεν (1.2%)

⁴ ἐντολήν **f**⁵⁵ [80%] RP, HF, OC, CP || 1 ἡμῖν **NA, B, C** [20%] TR, NU

⁵ ἐν **f**⁵⁵ **NA** [30%] CP || καὶ 1 **A, B, C** [70%] RP, HF, OC, TR, NU (Given John's fondness for the conjunction, scribes could add it almost without thinking.)

⁶ ἡμῖν ἔδωκεν **f**⁵⁵ **A, B** [75%] RP, HF, OC, TR, NU || ~ 21 **NA** [25%] CP

⁷ γινώσκεται **f**⁵⁵ [67%] RP, HF, CP || γινωσκετε **A, B, C** [25%] OC, TR, NU || γινωσκομεν **NA** [8%] (Since most versions are based on TR or NU, we are used to the 2nd person, which may have contributed to the use of this passage as a 'litmus' test for demonization.)

⁸ ὁμολογεῖ **f**⁵⁵ **NA** (73.5%) RP, HF, CP || 1 τὸν **A, B** (24.2%) OC, TR, NU || omit sentence [homoioteleuton] (2%) || one other variant (0.2%)

⁹ χριστον **f**⁵⁵ (91.4%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **A, B** (6%) NU || κυριον **NA** (alone) || omit sentence [homoioteleuton] (2%) || two other variants (0.4%)

¹⁰ ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα **f**⁵⁵ **NA** (94.8%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **A, B** (2.6%) NU || omit sentence [homoioteleuton] (2%) || three other variants (0.6%)

¹¹ ἐκ *re* || --- [30%]

Love one another

7 Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. 8 Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. 9 Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν: ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς¹ εἰς τὸν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. 10 Ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν² τὸν Θεόν ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς—καὶ ἀπέστειλεν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἰλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. 11 Ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν.

As He is so are we in this world

12 Θεὸν οὐδεὶς πώποτε θεάεται. Ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν.³ 13 Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. 14 Καὶ, ἡμεῖς θεθάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Πατήρ ἀπέσταλκεν τὸν Υἱὸν Σωτήρα τοῦ κόσμου. 15 Ὅς ἂν⁴ ὁμολογήσῃ⁵ ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. 16 Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.⁶ 17 Ἐν τούτῳ τετελειώται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν: ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν⁷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

There is no fear in love

18 Φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ· ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. 19 Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν⁸ ὅτι αὐτὸς πρῶτος⁹ ἠγάπησεν ἡμᾶς.

¹ ο θεος *rell* || --- [15%]

² ηγαπησαμεν **ƒ**⁵ A [98.2%] RP, HF, OC, TR, CP || ηγαπηκαμεν B [1.6%] NU || ηγαπησεν **Σ**

³ τετελειωμενη εστιν εν ημιν **ƒ**⁵ (90.7%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 3412 A (7.9%) NU || ~ 1342 **Σ**B (0.8%) || three other variants (0.6%)

⁴ αν **ƒ**⁵ **Σ**, A [92.5%] RP, HF, OC, TR, CP || εαν B [7.5%] NU

⁵ ομολογηση *rell* || ομολογησει [16%] || ολολογη A [1%] || ομολογει [1%]

⁶ αυτω **ƒ**⁵ A [37%] OC, TR || 1 μενει **Σ**B [63%] RP, HF, CP, NU (Since the repetition of the verb is unnecessary, does it become the harder reading?)

⁷ εχωμεν *rell* || εχομεν **Σ** [12%] || σχωμεν [1%]

⁸ αυτον **ƒ**⁵ [84%] RP, HF, OC, TR, CP || --- A, B [2.6%] NU || τον θεον **Σ** [13.4%]

⁹ πρωτος *rell* || πρωτον [15%]

20 Ἐάν τις εἶπῃ ὅτι “Ἀγαπῶ τὸν Θεόν”, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ,¹ ψεύστης ἐστίν. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ² ὃν ἐώρακεν, τὸν Θεόν ὃν οὐχ ἐώρακεν πῶς³ δύναται ἀγαπᾶν? 21 Καὶ, ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ’ αὐτοῦ: ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Our faith overcomes the world

5 Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν ὁ Χριστός ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ καὶ⁴ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. 2 Ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν.⁵ 3 Αὕτη γάρ ἐστίν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν, 4 ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστίν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον: ἡ πίστις ἡμῶν.⁶ 5 Τίς ἐστίν⁷ ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ?

Receive the witness of God

6 Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι’ ὕδατος καὶ αἵματος,⁸ Ἰησοῦς⁹ Χριστός—οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ’ ἐν τῷ ὕδατι καὶ¹⁰ τῷ αἵματι. Καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστίν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστίν ἡ ἀλήθεια· 7 ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες¹¹—8 τὸ Πνεῦμά καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα—καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν. 9 Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστίν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ἣν¹² μεμαρτύρη-

¹ μισεῖ f⁸⁵ [74%] || μιση σα,Β [26%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The point of the argument hinges on the hating being fact, so the Indicative is correct.)

² αὐτου rell || --- [1%] OC

³ πως f⁸⁵ A (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP || ου sB (4.2%) NU

⁴ καὶ f⁸⁵ (s)A [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM || --- B [2%]

⁵ τηρωμεν f⁸⁵ sA [89%] RP, HF, OC, TR, CP || ποιωμεν B [11%] NU

⁶ ημων f⁸⁵ s, A, B (56.4%) RP, OC, TR, NU || υμων (43.2%) HF, CP || --- (0.4%) (John is making a general statement, that is properly inclusive—first person.)

⁷ ἐστιν f⁸⁵ A [88%] RP, HF, OC, TR, CP || δε 1 s [12%] [NU] ECM || 1 δε B

⁸ αιματος f⁸⁵ B (77.2%) RP, HF, OC, TR, CP, NU || 1 και πνευματος σα (14.2%) || πνευματος και 1 (4.8%) || πνευματος (3.2%) || two other variants (0.6%)

⁹ ησους f⁸⁵ sA, B [97%] RP, HF, OC, CP, NU || 1 ο [3%] TR

¹⁰ καὶ f⁸⁵ s [70%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 εν (A)B [30%] NU

¹¹ μαρτυρουντες f⁸⁵ s, A, B (99%) RP, HF, CP, NU || 1 εν τω ουρανω ο πατηρ ο λογος και το αγιον πνευμα και ουτοι οι τρεις εν εισεν και τρεις εισιν οι 1 εν τη γη (1%) OC, TR—the (1%) breaks down like this: (61) [16th], (629) [14th], (918) [16th], 2318 [18th], 2473 [17th], wherein the cursives in () all differ from each other; the two that agree verbatim with TR were probably copied from it. The only one that is clearly early enough to have served as TR’s exemplar, 629, is far too different—it lacks the seven last words in TR, omits another five, changes five and adds two—19 out of 40 words is too much. (OC is in very small print.)

¹² ην f⁸⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP || οτι σα, Β [9%] NU

κεν περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. 10 Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ,¹ ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ² ψεύστην πεποιήκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. 11 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία: ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἡμῖν,³ καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. 12 Ὁ ἔχων τὸν Υἱὸν ἔχει τὴν ζωὴν· ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

13 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε,⁴ καὶ ἵνα πιστεῦητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.⁵

Our confidence

14 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν: ὅτι ἐὰν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. 15 Καὶ ἐὰν οἶδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐὰν⁶ αἰτώμεθα, οἶδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ.⁷

Sins not leading to death

16 Ἐὰν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσῃ, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσιν μὴ πρὸς θάνατον. Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτησῇ.⁸ 17 Πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

18 Οἶδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει· ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν,⁹ καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ.

19 Οἶδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται.

¹ εαυτω **ƒ**⁵ **ς** [48%] TR,CP,NU || αυτω A,B [52%] RP,HF,OC

² θεω *rell* || υιω A [11%]

³ ο θεος ημιν **ƒ**⁵ B [24%] CP || ~ 312 **ς**A [76%] RP,HF,OC,TR,NU

⁴ τοις πιστευουσιν εις το ονομα του υιου (-του υιου 2.5%) του θεου ινα ειδητε (ιδητε 7%) οτι ζων αιωνιον εχετε (εχητε 7%) (εχετε αιωνιον 2.5% TR) **ƒ**⁵ (89.9%) RP,HF,OC(TR)CP || ινα ειδητε οτι ζων εχετε αιωνιον (αιωνιον εχετε **ς**) οι πιστευοντες (τοις πιστευουσιν **ς**B 1% NU) εις το ονομα του υιου του θεου **ς**A,B (3.8%) (NU) || τοις πιστευουσιν εις το ονομα του υιου του θεου (4.7%) || ινα ειδητε οτι ζων εχετε αιωνιον (1.6%)

⁵ και ινα πιστευητε (πιστευσητε 10.2%, πιστευετε 2.4%) εις το ονομα του υιου του θεου **ƒ**⁵ (90.3%) RP,HF,OC,TR,CP || --- **ς**A,B (4.4%) NU || part of a larger lacuna (5.2%) (The longer form does seem to be awkward—more than sufficient stimulus for Alexandrian editors to delete.)

⁶ εαν **ƒ**⁵ **ς** [86%] RP,HF,CP,NU || αν A,B [13%] OC,TR || --- [1%]

⁷ παρ **ƒ**⁵ A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || απ **ς**B [4%] NU || --- [1%]

⁸ ερωτηση *rell* || ερωτησει [13%] || ερωτησητε [1%]

⁹ εαυτον **ƒ**⁵ **ς** [92%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || αυτον A,B [8%] NU

Conclusion

20 Οἶδαμεν δὲ¹ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει καὶ δέδωκεν² ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν³ τὸν Ἀληθινόν.⁴ καὶ ἐσμεν ἐν τῷ Ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ ἡ⁵ αἰώνιος.
21 Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς⁶ ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ἀμήν.^{7,8}

¹ οἶδαμεν δε *rell* || ~ και I A [15%] || I [11%]

² δέδωκεν *rell* || εδωκεν A [15%]

³ γινωσκομεν **f⁵** [66%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || γινωσκομεν **NA, B** [34%]

⁴ ἀληθινον *rell* || I θεον A [24%]

⁵ ἡ ζωὴ ἡ **f⁵** [60%] HF || 2 **NA, B** [26%] RP, OC, CP, NU || 12 [6%] TR || 23 [4%] || --- [4%] (The omission of the second article could be an easy case of homoioteleuton. Why the ‘Alexandrians’ omitted the first article is hard to say, but that doesn’t make them right.)

⁶ εαυτους **f⁵** A [75%] HF, OC, TR, CP || εαυτα **NB** [25%] RP, NU

⁷ ἀμην **f⁵** (82%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **NA, B** (18%) NU

⁸ The citation of **f⁵** is based on forty-three MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 204, 824, 1100 and 2554 are very pure representatives of **f⁵** in 1 John, with not a single variant, and so for the exemplars of 35, 1503, 1637, 1725, 1732, 1864, 1865, 1897 and 2723. For 204, 824, 1100 and 2554 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 132 continuous text manuscripts (MSS) for 1 John, including some fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECMI* believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ± 1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed ± 2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed ± 10%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος, ἐκλεκτῇ κυρία καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ—καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν—2 διὰ τὴν ἀλήθειαν,¹ τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν καὶ μεθ’ ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα: 3 Ἔσται μεθ’ ὑμῶν² χάρις, ἔλεος, εἰρήνη παρὰ³ Θεοῦ Πατρὸς καὶ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Walk in Christ’s commandments

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὔρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας⁵ ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρὸς. 5 Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, κυρία (οὐκ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν,⁶ ἀλλ’⁷ ἦν ἔχομεν⁸ ἀπ’ ἀρχῆς): ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. 6 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ—αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή,⁹ καθὼς ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς, ἵνα¹⁰ ἐν αὐτῇ περιπατήτε.¹¹

¹ διὰ τὴν ἀληθειαν *rell* || --- [10%] [homoioteleuton]

² ἔσται μεθ ὑμῶν **ƒ⁵** [48.5%] OC,CP(AV’sTR) || 12 ἡμῶν **SB,0232** [48%] RP,HF,TR,NU || ~ ὑμῖν [1.5%] || --- A [2%] (I imagine that the difficulty arose from the use of the future indicative with the verb ‘to be’, when the optative or subjunctive would be expected. We expect “may mercy . . . be with you,” not the affirmation that it will be. If “in truth and love” is understood as modifying the pronoun, then the use of the indicative is explained. Anyone who is in truth and love will have grace, mercy and peace. The 2nd person is presumably correct.)

³ παρὰ **ƒ⁵** A,B,048,0232 [80%] RP,HF,OC,TR,NU || ἀπο **Σ** [20%] CP

⁴ κυρίου ιησου χριστου **ƒ⁵** **Σ** (91.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 23 A,B,048,0232 (6.2%) NU || ~ 32 (1.2%) || --- (0.8%) (part of a larger omission—homoioteleuton) || one other reading (Is not the reading of the eclectic text inferior?)

⁵ περιπατουντας *rell* || περιπατουντα [15%]

⁶ γραφων σοι καινην **ƒ⁵** **B** (73.8%) RP,HF,OC,CP || γραφω 23 (12.9%) TR || ~ 312 **ΣA,048** (8.9%) NU || ~ 3 γραφω 2 (3.6%) || four other variants (0.8%)

⁷ ἀλλ **ƒ⁵** A,048 [85%] || ἀλλά **ΣB** [15%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁸ εχομεν **ƒ⁵** [32%] || ειχομεν (**ΣA**)B,048 [68%] RP,HF,OC,TR,CP,NU [Understood as part of a parenthetical aside, the present makes good sense; render “(not as though writing a new commandment to you, but one that we have from the beginning).”]

⁹ ἐστιν ἡ ἐντολη **ƒ⁵** (**Σ**)048 [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 A,B,0232 [15%] NU

¹⁰ καθως ηκουσατε απ αρχης ινα *rell* || ~ 51234 [20%] || 123451 **ΣA,048,0232** [2%]

¹¹ περιπατητε *rell* || περιπατετε [15%]

Beware of deceivers

7 Ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον¹ εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί—οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος! 8 Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν² ἃ εἰργασάμεθα,³ ἀλλὰ μισθὸν πλήρη⁴ ἀπολάβωμεν.⁵

9 Πᾶς ὁ παραβαίνων⁶ καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ Θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ δὲ⁷ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ,⁸ οὗτος καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἔχει. 10 Εἷ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν· καὶ “Χαίρειν” αὐτῷ μὴ λέγετε· 11 ὁ γὰρ λέγων⁹ αὐτῷ¹⁰ “Χαίρειν” κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

Farewell

12 Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἐβουλήθην¹¹ διὰ χάρτου καὶ μέλανος, ἀλλ’¹² ἐλπίζω ἐλθεῖν¹³ πρὸς ὑμᾶς καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν¹⁴ ἧ πεπληρωμένη.¹⁵

13 Ἀσπάζεται σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς, Ἀμήν.¹⁶

¹ εἰσῆλθον **ƒ**⁵ [82%] RP, HF, OC, TR, CP || εἰσῆλθον (NA)B, 048, 0232 [18%] NU || one other variant

² ἀπολέσωμεν **ƒ**⁵ (75.5%) RP, HF, OC, TR, CP || ἀπολεσομεν (5.2%) || ἀπολεσαμεν (0.4%) || ἀπολεσητε A, B, 048^v, 0232^v (17.1%) NU || ἀπολεσεται (0.4%) || ἀπολητε (0.6%) || ἀπολησθε **Σ** (alone) || three other variants (0.6%)

³ εἰργασάμεθα **ƒ**⁵ (B) [82%] RP, HF, OC, TR, NU || 1 καλα [3%] CP || εἰργασασθε NA, 048^v, 0232^v [15%]

⁴ πληρη *rell* || πληρης [10%]

⁵ ἀπολάβωμεν **ƒ**⁵ (76.1%) RP, HF, OC, TR, CP || ἀπολαβομεν (5.2%) || ἀπολαβητε NA, B, 0232^v (17.9%) NU || ἀπολαβετε (0.6%) || one other variant (0.2%)

⁶ παραβαίνων **ƒ**⁵ (99%) RP, HF, OC, TR, CP || προαγων NA, B, 048, 0232 (1%) NU (Is not the ‘Alexandrian’ reading inferior?)

⁷ δε **ƒ**⁵ [20%] || --- NA, B [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Would not John, a Jew, be more likely to write the conjunction?)

⁸ του χριστου **ƒ**⁵ (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, B, 048 (4.4%) NU || part of a larger omission—homoioteleuton (6%) (The ‘Alexandrian’ omission agrees nicely with their notions of style.)

⁹ γαρ λεγων **ƒ**⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 NA, B, 048^v [5%] NU || 2 [2%]

¹⁰ αυτω *rell* || --- [30%]

¹¹ εβουληθην **ƒ**⁵ NA, B, 048 [70%] RP, HF, CP, NU || ηβουληθην [30%] OC, TR

¹² αλλ **ƒ**⁵ [45%] || αλλα **Σ**B [45%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || ~ γαρ A, 048 [9%] || ~ δε [1%]

¹³ ελθειν **ƒ**⁵ (87.8%) RP, HF, OC, TR, CP || γενεσθαι NA, B, 048 (12.2%) NU

¹⁴ ημων *rell* || υμων A, B [20%]

¹⁵ η πεπληρωμενη **ƒ**⁵ A, 048^v [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 B [1.5%] NU || ~ 1 ην **Σ**

¹⁶ αμην **ƒ**⁵ (89.4%) RP, HF, OC, TR, CP || --- NA, B, 048 (8.8%) NU || η χαρις μετα σου (0.4%) || η χαρις μετα σου 1 (1.4%)

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος, Γαίῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

2 Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὐχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. 3 Ἐχάρην γὰρ λίαν, ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. 4 Μειζοτέραν τούτων¹ οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν² ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

Gaius is commended

5 Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ εἰς τοὺς³ ξένους 6 οἱ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας—οὐς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ, 7 ὑπὲρ γὰρ τοῦ Ὄνόματος⁴ ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν.⁵ 8 Ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν⁶ τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα⁷ τῇ ἀληθείᾳ.

Diotrephes is criticized

9 Ἐγραψα⁸ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφῆς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. 10 Διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω⁹ αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς. Καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ¹⁰ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

¹ τούτων *rell* || ταυτης [10%]

² ἐν **ƒ**⁵ N048^v [97%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τη A, B, C^v [3%] NU

³ εἰς τοὺς **ƒ**⁵ (90.1%) RP, HF, OC, TR, CP [2 (1.9%)] || τοῦτο NA, B, C, 048 (7.4%) NU || two other variants (0.6%) (Is the reading of the eclectic text not inferior?)

⁴ ὀνόματος *rell* || 1 αὐτοῦ [15%] (AV's TR)

⁵ ἐθνῶν **ƒ**⁵ (88.3%) RP, HF, TR, CP || ἐθνικῶν NA, B(C)048 (11.7%) OC, NU

⁶ ἀπολαμβάνειν **ƒ**⁵ (91.8%) RP, HF, OC, TR, CP || υπολαμβάνειν NA, B, C, 048 (7.2%) NU || λαμβάνειν (0.6%) || two other variants (0.4%)

⁷ γινώμεθα *rell* || γενομεθα 048 [30%] CP || γινομεθα C [3%]

⁸ ἐγραψα **ƒ**⁵ C [88%] RP, HF, OC, TR, CP || 1 τι NA(B) [2%] NU || 1 ἀν 048 [10%]

⁹ υπομνήσω *rell* || υπομνησῶν CP

¹⁰ ἐκ *rell* || --- N048 [20%]

Demetrius is commended

11 Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν· ὁ δὲ¹ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακεν τὸν Θεόν. 12 Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων—καὶ ὑπ² αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδαμεν³ ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθὴς ἐστίν.

Farewell

13 Πολλὰ εἶχον γράφειν,⁴ ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοὶ γράψαι.⁵ 14 ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε,⁶ καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.⁷

15 Εἰρήνη σοὶ. Ἀσπάζονται σε οἱ φίλοι. Ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.⁸

¹ δε **ƒ**⁵ [25%] TR || --- NA,B,C,048 [75%] RP,HF,OC,CP,NU (Would not John, a Jew, be more likely to write the conjunction?)

² υπ **ƒ**⁵ A,B,048 [99%] RP,HF,OC,TR,CP || υπο **ς**C [1%] NU

³ οἶδαμεν **ƒ**⁵ (23%) CP || οἶδατε (61.5%) RP,HF,OC,TR || οἶδας NA,B,C,048 (15.1%) NU || οἶδα (0.4%) (Soden mentions **K**² once in 2 John but not at all in 3 John, when he definitely should have. In 3 John 12 *TuT* lists **ALL** 78 basic **ƒ**⁵ MSS (± 0 to ± 3) for οἶδαμεν, but Soden does not mention **K**² in support of this variant. Since he doesn't mention **K**² anywhere in 3 John, we should not trust his silence. The first person was unexpected and was changed to the expected second person—in the context I would say that the singular is a 'better' correction than the plural.)

⁴ γράφειν **ƒ**⁵ [85%] RP,HF,OC,TR,CP || γράψαι σοὶ NA,B,C(048^v) [11%] NU || 1 σοὶ [4%]

⁵ σοὶ γράψαι **ƒ**⁵ [85%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 γράφειν **ς**B,C [3%] NU || ~ γράφειν 1 A,048 [8%] || ~ 21 [4%]

⁶ ἰδεν σε **ƒ**⁵ **ς** (95%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 A,B,C,048 (4.8%) NU || 1 (0.2%)

⁷ λαλήσομεν *reII* || λαλησωμεν [20%] || λαλησαι [1%] || λαλησαι σοὶ [2%]

⁸ ονομα *reII* || 1 αμην [13%] CP

ΙΟΥΔΑ

Salutation

1 Ἰούδας, Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ δούλος, ἀδελφός δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡγιασμένοις² καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ³ τετηρημένοις, κλητοῖς: 2 Ἐλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.

Why he is writing

3 Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας,⁴ ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ⁵ ἀπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἀγίοις πίστει. 4 Παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα: ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν⁶ μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον Δεσπότην Θεὸν, καὶ⁷ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀρνούμενοι.

Examples from ancient history

5 Ὑπομνήσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδόμενος ὑμᾶς⁸ ἀπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος⁹ λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀώλεσεν. 6 Ἀγγέλους τε¹⁰ τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἐαυτῶν ἀρχήν, ἀλλ'¹

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **ƒ⁵** P⁷²SA,B (65.2%) RP,HF,OC,TR,NU || ~ 21 (34.4%) CP || 2 (0.4%)

² ἡγιασμένοις **ƒ⁵** (90.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ἀγαπημένοις P⁷²SA,B (9.2%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

³ χριστῷ *reII* || χριστοῦ (26.8%) || --- (3%)

⁴ σωτηρίας **ƒ⁵** (85.2%) RP,HF,OC,TR,CP || ἡμῶν I P⁷²A,B (10.6%) NU || ὑμῶν I (2.6%) || ἡμῶν ζῶης (0.4%) || ὑμῶν ζῶης (0.4%) || ἡμῶν I καὶ ζῶης S (0.4%) || two others (0.4%) || S has a conflation [The addition of the pronoun was a 'natural', but not necessary.]

⁵ τῇ *reII* || --- CP

⁶ χάριν **ƒ⁵** S (99.2%) RP,HF,OC,TR,CP || χαριτα P⁷²A,B (0.8%) NU [Another inferior Alexandrian variant; the proper form of the accusative is χάριν, occurring over 40 times in the NT. Χαριτα occurs only as an Alexandrian variant and even so only here and in Acts 24:27 (where they just dropped the sigma).]

⁷ δεσποτην θεον καὶ **ƒ⁵** (79.4%) RP,HF,TR || 1323 (2.6%) || ~ 231 τον (4%) CP || 23 (0.6%) || 13 (P⁷²)SA,B,C (13%) OC,NU || 1 P⁷⁸ (0.4%) [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁸ ὑμᾶς **ƒ⁵** S (81.2%) RP,HF,OC,TR,CP,[N]U || --- P⁷²A,C (17.2%) || ἡμας (1.6%) (N-A uses brackets, but UBS does not [corrected in the 4th ed.]

⁹ ἀπαξ τουτο οτι ο κυριος **ƒ⁵** (79.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1235 (4.8%) || ~ 21345 (5.4%) || 1234 θεος (0.6%) || ~ παντα 3451 (3%) [NU] || ~ παντα 351 S (0.4%) || ~ παντα 34 ἰησοῦς I (0.4%) || ~ παντα 3 ἰησοῦς I (2%) || ~ παντα 34 θεος I (1.2%) || 1 παντα 3 ἰησοῦς A,B (0.8%) || 1 παντα 34 θεος (1%) || 1 παντα 3 θεος χριστος P⁷² || five other variants (1%) [The Alexandrians really had fun with this one.]

¹⁰ τε *reII* || δε A (10.2%)

ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίους ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. 7 Ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις—τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον² ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθούσαι ὀπίσω σαρκὸς ἐτέρας—πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.

Evil men are in the church

8 Ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσιν, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. 9 Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος—διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως³ σώματος—οὐκ ἐτόλμησεν κρίσιν ἐπενεγκεῖν⁴ βλασφημίας, ἀλλ’⁵ εἶπεν, “Ἐπιτιμήσαι σοι⁶ Κύριος!” 10 Οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἶδασιν βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται—ἐν τούτοις φθείρονται. 11 Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαάμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογία τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο!

12 Οὗτοί εἰσιν⁷ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως,⁸ ἐαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι,⁹ δένδρα φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δίς ἀποθανόντα¹⁰ (ἐκριζωθέντα). 13 κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἐαυτῶν αἰσχύννας· ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς¹¹ αἰῶνα τετήρηται.

14 Προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδάμ, Ἐνώχ,¹² λέγων: “Ἴδου, ἦλθεν Κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν¹ αὐτοῦ 15 ποιῆσαι κρίσιν κατὰ

¹ ἀλλ’ **ƒ⁵** C [50%] || ἀλλὰ P⁷² SA,B [50%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

² τουτοις τροπον **ƒ⁵** (88.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 P⁷² SA,B,C (9%) NU || 1 (0.4%) || 2 (1.6%) || --- (0.4%)

³ μωσεως **ƒ⁵** A (60%) HF, OC, TR || μωυσεως P⁷² SB,C (38.8%) RP, NU || μωυσεος CP || ambiguous (1.2%)

⁴ επενεγκειν *rell* || υπενεγκειν (11.4%) || εξενεγκειν (0.4%)

⁵ ἀλλ’ *rell* || ἀλλὰ P⁷² A,B (1%) NU

⁶ σοι *rell* || σε (4.4%) CP

⁷ εισιν **ƒ⁵** S (85.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 οἱ P⁷² A,B (14.6%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁸ αφοβως *rell* || υμιν 1 C (12.2%) CP

⁹ παραφερομεναι **ƒ⁵** SA,C (87.6%) RP, HF, OC, CP, NU || παραφερομενοι P⁷² B (3.8%) || περιφερομεναι (4.6%) TR || φερομεναι (3%) || four other variants (1%)

¹⁰ αποθανοντα *rell* || 1 και (15.8%)

¹¹ εις **ƒ⁵** P⁷² SA,B,C (65%) RP, HF, CP, NU || 1 τον (35%) OC, TR

¹² ενωχ **ƒ⁵** [70%] OC, TR, CP || ενωχ [30%] RP, HF, NU

πάντων καὶ ἐλέγξαι² πάντας τοὺς ἀσεβεῖς³ αὐτῶν⁴ περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν⁵ ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ—ἀμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς!” 16 Οὗτοί εἰσιν γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἐαυτῶν⁶ πορευόμενοι· καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.

Exhortation

17 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: 18 ὅτι ἔλεγον ὑμῖν ὅτι⁷ ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ⁸ ἔσονται ἐμπαίκται κατὰ τὰς ἐαυτῶν ἐπιθυμίας⁹ πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. 19 Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες,¹⁰ ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.

20 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἀγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς,¹¹ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ προσευχόμενοι,¹² 21 ἑαυτούς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ

¹ αἰγιαὶς μυριασιν **f**⁸⁵ A,B (90.2%) RP, HF, OC, CP, NU || ~ 21 C (5.2%) TR || 12 ἀγγελων (2%) || ~ 2 αγιων ἀγγελων **Σ** (2%) || αγιων ἀγγελων 2 P⁷² || two other variants (0.4%)

² ἐλεγεῖται **f**⁸⁵ P⁷² **Σ** A,B,C (89.6%) RP, HF, OC, CP, NU || ἐξελεγεῖται (10.4%) TR

³ πάντας τοὺς ἀσεβεῖς **f**⁸⁵ A,B,C (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP || 13 (1.4%) || 23 (0.6%) || πασαν ψυχην P⁷² **Σ** 1852 (alone) NU || --- part of a larger omission (1.6%) [The reading chosen by NU is bad. Certain very evil persons have been rather graphically described in verses 4, 8 and 10-13. In verse 14 Jude introduces a prophecy "about these men", the same ones he has been describing, and the quotation continues to the end of verse 15. Verse 16 continues the description of their perversity, but verse 17 draws a clear distinction between them and the believers that Jude is addressing. So, Enoch cannot be referring to "every soul"—the NU reading is clearly wrong, introducing an aberration on the flimsiest of evidence. In fact, Nestle²⁵ and UBS² stayed with the Majority, reading "all the ungodly". UBS³ changes to "every soul", without comment! Is this not a curious proceeding? The UBS editors reverse an earlier position, following just three MSS and the Sahidic version, and do not even mention it in their apparatus.]

⁴ αὐτων **f**⁸⁵ (80%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷² **Σ** A,B,C (18.2%) NU || part of a larger omission (1.8%)

⁵ σκληρων *rell* || 1 λογων **Σ** C (14%)

⁶ ἐαυτων **f**⁸⁵ C (49.4%) NU || αυτων **Σ** A,B (49.6%) RP, HF, OC, TR, CP || part of a larger omission P⁷² (1%)

⁷ οτι **f**⁸⁵ P⁷² A,C (98.4%) RP, HF, OC, TR, CP, [N]U || --- **Σ** B (1.6%)

⁸ ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ **f**⁸⁵ (80.1%) RP, HF, OC, TR, CP || 12 χρονων (0.6%) || 12 τω 3 (1.2%) || επ 23 (0.4%) || επ ἐσχάτου χρόνου P⁷² B,C (1.4%) NU || επ ἐσχάτου του χρόνου **Σ** (A) (5.2%) || επ ἐσχάτου των χρονων (4.2%) || επ ἐσχάτων των χρονων (5.8%) || three other readings (1%)

⁹ ἐαυτων ἐπιθυμίας *rell* || αυτων 2 (3.4%) || ~ 21 (5.8%) CP || ~ 2 αυτων **Σ** (3.4%) || two other variants (0.6%)

¹⁰ ἀποδιορίζοντες *rell* || 1 ἐαυτους C (18.4%)

¹¹ τῇ ἀγιωτάτῃ ἡμων πιστει ἐποικοδομοῦντες ἐαυτου **f**⁸⁵ (79.8%) RP, HF, OC, TR || 12 ἡμων 456 (5.6%) CP || 12456 (1.2%) || ~ 561234 **Σ** A,B (10.2%) NU || ~ 5612 ἡμων 4 C (3%) || ~ 1 ἐαυτων 24 ἀνοικοδομεισθε P⁷²

¹² προσευχόμενοι *rell* || 1 ἐαυτους P⁷² (10%) (basically this same group omits the immediately following ἐαυτους)

τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

22 Καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε,¹ διακρινόμενοι·² 23 οὓς δὲ ἐν φόβῳ σφύζετε, ἐκ πυρὸς ἀρπάζοντες,³ μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

Doxology

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς⁴ ἀπταιστούς,⁵ καὶ στήσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει—25 μόνῳ σοφῷ⁶ Θεῷ,⁷ Σωτῆρι ἡμῶν,⁸ δόξα καὶ⁹ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία,¹⁰ καὶ¹¹ νῦν καὶ εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας! Ἀμήν.¹²

¹ ἐλεεῖτε **ƒ**⁵ (89.8%) RP, HF, OC, TR, CP || ἐλεατε **SB** (2%) NU || ἐλεγχετε **A, C** (8%) || --- (P⁷²)

² διακρινόμενοι **ƒ**⁵ (89.8%) RP, HF, OC, TR, CP || διακρινόμενους (P⁷²) **SA, B, C** (10.2%) NU [If the accusative were original, who would change it to nominative? Why? The Alexandrians either didn't understand, or didn't like, the original nominative and changed it to suit.]

³ ἐν φόβῳ σφύζετε ἐκ (+ του 10.4%) OC, TR, CP || πυρὸς ἀρπάζοντες **ƒ**⁵ (81%) RP, HF (OC, TR, CP) || ~ 345612 C (2%) || 3456 (1.4%) || ~ 3456 οὓς δε ἐλεατε (ἐλεεῖτε 1.6%; ἐλεγχετε 3.6%) 12 **SA, B** (10.4%) NU || a variety of conflations (4.4%) || four other variants P⁷² (1%) (OC is in small print.) [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁴ αὐτοὺς **ƒ**⁵ (67.6%) RP, HF, OC, TR, CP || ὑμας **SB(C)** (29.8%) (the AV's TR) NU || ἡμας **A** (1%) || --- (1.4%) || P⁷² is wild (Virtually all versions in English read 'you', but in the context 'them' makes good sense. Jude is assuring his readers that it is worth the effort to snatch people from the very jaws of hell (v. 23), because God is able to secure them (one's natural tendency would be to doubt that). In commenting the parable of the lost sheep, the Lord Jesus affirmed that "there will be more joy in heaven over one sinner who repents than over ninety-nine just persons who need no repentance." It seems that God gets special pleasure out of cheating the Lake. If ὑμας were original, who would change it to αὐτοὺς?)

⁵ ἀπταιστούς *rell* || 1 καὶ ἀσπιλους **C** (11.4%) || P⁷² is wild

⁶ σοφῷ **ƒ**⁵ (92%) RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁷² **SA, B, C** (8%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁷ θεῷ *rell* || --- (5.6%) CP

⁸ ἡμῶν **ƒ**⁵ (78.4%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 δια ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου 1 (P⁷²) **SA', B, C** (21.6%) NU

⁹ καὶ **ƒ**⁵ P⁷² (88%) RP, HF, OC, TR, CP || --- **SA, B, C** (12%) NU

¹⁰ ἐξουσία **ƒ**⁵ (78.8%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 προ παντος τοῦ αιωνος **SA, B, C** (13%) NU || 1 προ παντος αιωνος (8%) || --- P⁷² [Is not the Alexandrian gloss obviously infelicitous?]

¹¹ καὶ *rell* || --- (12.1%)

¹² The citation of **ƒ**⁵ is based on forty-six MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 444, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1248, 1249, 1503, 1548, 1628, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 141, 204, 386, 824, 928, 1072, 1075, 1100, 1637, 1855, 1864, 2221, 2554 and 2723 are very pure representatives of **ƒ**⁵ in these three books, with not a single variant, and so for the exemplars of fourteen others. For all those MSS to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

For Jude I used Tommy Wasserman's complete collation of over 500 MSS (*The Epistle of Jude: Its Text and Transmission*, Almqvist & Wiksell International, 2006), so I imagine the percentages given are very close to the true picture. For 2&3 John I used *ECM*, extrapolating from a comparison with *TuT*, which presumably allows a reasonably close approximation. So I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of \mathbf{f}^{65} , that represents around 17% of the total of extant MSS for these books. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Introduction

1 Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ—ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. Καὶ ἐσήμανεν, ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, **2** ὃς ἐμαρτύρησεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ—ὅσα¹ εἶδεν, καὶ ἅτινά εἰσιν καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.² **3** Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.

4 Ἰωάννης, ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ³ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ Πνευμάτων ἃ ἐστίν⁴ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, **5** καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ⁵ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλείων τῆς γῆς.

Τῷ ἀγαπήσαντι⁶ ἡμᾶς καὶ λούσαντι⁷ ἡμᾶς ἀπὸ¹ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ—**6** καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν,² ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ

¹ οσα *rell* || 1 τε **M^{epi}** TR

² εἶδεν καὶ αὐτὰ εἰσιν καὶ α (αὐτὰ **M^{d,e}**, - α **M^g**) χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα (- μ)τ) **M^{epi}** **f⁵** **M^{a1/6,d,e,g}** CP || 1 **M^{a,b,e1/6,f,h,i}** SA,C,RP,HF,OC,NU,TR (The long form has attestation from all three main lines of transmission—**f⁵** is solid, as are **d-e** and **g; h** goes with the bulk of the third line for the short form. εἶδεν would be ‘He saw’, referring to Christ—compare 22:20—He is the one passing on the ‘revelation’; the whole book is what Jesus Christ is testifying, as an eye witness; I assume that early copyists missed the point, applying εἶδεν to John, but then they couldn’t make sense of the full text and so proceeded to omit the awkward parts.) [Since modern critics often reason like early copyists, I suspect that this variant at the outset of the book pre-disposed them against **f⁵** (= **M^c** / **K^r**).]

³ ἀπο **f⁵** **M^{d,e2/3,g,hpt}** P¹⁸ SA,C,CP,NU || 1 θεου **M^{a,b,e1/3,fpt,hpt,i}** RP,HF,OC || 1 του **M^{ipt}** TR (OC is in small print.) (I would say that θεου was added to help the reader make the correct association; see the next note.)

⁴ α ἐστίν **f⁵** **M^{d1/4,e,g,hpt,ipt}** CP,TR || 1 **M^{a,b,f,hpt,ipt}** P¹⁸ C,RP,HF,OC,NU || τῶν **M^d** SA (Render ‘the seven-fold Spirit that is’; ἀπο ο ὢν . . . καὶ ἀπο τῶν ἑπτα . . . καὶ ἀπο ἰησοῦ . . . presumably refers to the Trinity, so ‘the seven-fold Spirit’ refers to the Holy Spirit—if the Godhead can be three in one, why may not the Holy Spirit be seven in one? The grammatical anomaly of a plural subject with a singular verb may have given rise to the other variants.)

⁵ ἐκ **f⁵** **M^{d1/4,e}** CP,TR || --- **M^{a,b,d,e1/4,f,g,h,i}** P¹⁸ SA,C,RP,HF,OC,NU (The figure of death as a huge womb was too strong; by omitting the preposition the interpretation becomes ambiguous; ‘firstborn’ can receive the derived meaning of ‘boss’, or whatever. However, the point is precisely that Jesus Christ was the first one to be ‘born’ from that particular ‘womb’—but only the first!)

⁶ τῷ ἀγαπήσαντι **f⁵** **M^{d,e}** CP,TR || 1 ἀγαπῶντι **M^{a,f,gpt(pt),h,ipt(pt)}** P¹⁸ (S)A,C,RP,HF,OC,NU || ος ἠγαπήσεν **M^b**

⁷ λούσαντι **f⁵** **M^{a,d1/4,ept,f,g,hpt,ipt}** CP,RP,HF,OC,TR || λουσάντι **M^{d,ept,g1/4,hpt,ipt}** P¹⁸ SA,C,NU || ἐλούσεν **M^b**

Πατρὶ αὐτοῦ—αὐτῷ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

7 Ἴδου, ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἴτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. Καὶ κόπονται ἐπ’ αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ναί, ἀμήν!

8 “Ἐγὼ εἰμι τὸ Ἄλφα³ καὶ τὸ Ὡ”,⁴ λέγει Κύριος ὁ Θεός,⁵ “Ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παντοκράτωρ.”

John is commissioned

9 Ἐγὼ Ἰωάννης, ὁ⁶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ κοινωνός⁷ ἐν τῇ θλίψει καὶ⁸ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,⁹ ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ¹⁰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹¹ 10 Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤκουσα φωνὴν ὀπίσω μου, μεγάλην¹² ὡς σάλπιγγος, 11 λεγούσης,¹³ “Ὁ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἐπτὰ¹⁴ ἐκκλησίαις:¹⁵ εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα¹⁶ καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν¹⁷ καὶ εἰς Λαοδίκειαν.” 12 Καὶ ἐκεῖ¹⁸ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει¹⁹ μετ’ ἐμοῦ. Καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἐπτὰ λυχνίας χρυ-

¹ απο **F**⁵ **M**^{a,b,e,l/4,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR || εκ **M**^{d,e,h} **P**¹⁸ SA,C,NU

² βασιλειαν **F**⁵ **M**^{a,b,e,l/6,f,g,h,i} **P**¹⁸ SA,C,CP,RP,HF,OC,NU || βασιλεις και **M**^{a,l/6,d,e} TR

³ αλφα **F**⁵ **M**^{a,b,d/2/3,e,l/3,f,h,l/4,i} SA,C,CP,RP,HF,NU || A **M**^{d,l/3,e/2/3,g,h} OC,TR

⁴ Ω **F**⁵ **M**^{a,f,g,h,ipt} A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 αρχη και τελος **M**^{b,e,i,l/4} S,TR || 1 η αρχη και το τελος **M**^d

⁵ κυριος ο θεος *rell* || ~ 21 TR

⁶ ο *rell* || 1 και TR

⁷ κοινωνος **F**⁵ **M**^{a,f,g,h,l/4,i} CP,RP,HF || συγκοινωνος **M**^{a,l/6,b,d,e,h,i,l/4} A(S)C)OC,NU,TR

⁸ και **F**⁵ **M**^{a,b,d,f,h,i} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εν τη **M**^{e,g,i,l/5} TR || 1 εν **M**^{h,l/5}

⁹ εν χριστω ιησου **F**⁵ **M**^{a,b,f,g,h,l/4,i} CP,RP,HF || ~ 132 OC || 12 A || ~ 3 χριστου **M**^{d,e,h,l/4} TR || 13 **M**^{hpt} NC,NU

¹⁰ δια **F**⁵ **M**^{a,c,fpt,g,h,l/4,i} S,CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{b,d,fpt,h} A,C,NU

¹¹ χριστου **F**⁵ **M**^{a,b,dpt,e/2/3,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{dpt,e,l/3,h} SA,C,NU

¹² φωνην οπισω μου μεγαλην **F**⁵ **M**^{a,b,f,g,h,l/4,i} CP,RP,HF,OC || ~ 2314 **M**^{d,e,h} S,C,NU,TR || ~ 1423 (A) [7 other mss]

¹³ λεγουσης **F**⁵ **M**^{a,b,d,e,l/6,f,h,i} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εγω το Α και το Ω ο πρωτος και ο εσχατος και **M**^{e,(g)} TR

¹⁴ επτα *rell* || --- TR

¹⁵ εκκλησιαις *rell* || 1 ταις εν ασια TR

¹⁶ εις θυατειρα *rell* || 1 θυατηρα [16 assorted mss] || 1 θυατειραν **M**^{b/3/5,hpt} || 1 θυατηραν A,C || εν θυατειροις **M**^{ept}

¹⁷ φιλαδελφειαν **F**⁵ **M**^{a/2/3,b,dpt,ept,f,gpt,h/2/3,i} CP,RP,HF,OC,NU,TR || φιλαδελφταν **M**^{a,l/3,dpt,ept,gpt,h,l/3,i,l/4} SA,C

¹⁸ εκει **F**⁵ **M**^{a,f,g,h,l/4,i} CP,RP,HF,OC || --- **M**^{b,d,e,h} SA,C,NU,TR (It was at that point that he turned.) (OC is in small print.)

¹⁹ ελαλει *rell* || ελαλησεν **M**^{e/2/3,g,h,l/5} TR || λαλει A || ελαλη [13 assorted mss]

σᾶς, **13** καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ¹ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ² ἀνθρώπου, ἐνδεδου-
 μένον ποδήρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς³ ζώνην χρυσοῦν.⁴ **14** Ἡ
 δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες, λευκαὶ ὡσεὶ⁵ ἔριον, λευκὸν ὡς χιών· καὶ
 οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρός· **15** καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκο-
 λιβάνω, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι·⁶ καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων
 πολλῶν· **16** καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ⁷ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ
 στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις
 αὐτοῦ ὡς ὁ⁸ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

17 Καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν ἔπεσα⁹ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. Καὶ
 ἔπεθηκεν¹⁰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα¹¹ ἐπ’ ἐμὲ λέγων:¹² “Μὴ φοβοῦ. Ἐγώ
 εἰμι ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἔσχατος, **18** καὶ ὁ ζῶν—καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ
 ἰδοὺ, ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἀμήν!¹³ Καὶ ἔχω τὰς κλεῖς¹⁴
 τοῦ Θανάτου καὶ τοῦ Ἄδου.¹⁵ **19** Γράψον οὖν¹⁶ ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσιν, καὶ ἃ
 μέλλει γενέσθαι¹⁷ μετὰ ταῦτα. **20** Τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων ὧν¹⁸
 εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσαῖς: οἱ ἑπτὰ

¹ ἑπτὰ **f**⁵⁵ **M**^{a,b,c,1/4,f,g,hpt,i} **Σ**, **CP**, **RP**, **HF**, **OC**, **TR** || --- **M**^{d,e,hpt} **A**, **C**, **NU**

² υἱῷ **f**⁵⁵ **M**^{apt,d,e,hpt} **A**, **C**, **CP**, **RP**, **OC**, **TR** || υἱον **M**^{apt,b,f,g,ipt} **Σ**, **HF**, **NU**

³ μαζοῖς **f**⁵⁵ **M**^d **A**, **CP** [**M**^{pt} in comm] || μαστοῖς **M**^{a,b,e,f,h,i} **C**, **RP**, **HF**, **OC**, **NU**, **TR** || μασθοῖς **M**^{d1/5,e1/4,g} **Σ**
 (It is possible that μαζοῖς was more commonly used of males, and μαστοῖς of females; since the fig-
 ure was clothed, the nipples would not be visible, so the point is presumably to give the position of
 the belt—across the middle of the chest [see 15:6].)

⁴ χρυσοῦν *rell* || χρυσοῦν **Σ**, **A**, **C**, **NU** || three other spellings [6 mss]

⁵ ὡσεὶ **f**⁵⁵ **M**^{d,e2/3(1/3),hpt,ipt} **C**, **CP**, **TR** || ὡς **M**^{apt,f,g,hpt,ipt} **Σ**, **A**, **RP**, **OC**, **NU** || καὶ ὡς **M**^{apt,b} **HF** (Since ὡς occurs
 twice immediately following, and twice more in the next verse, there may have been an assimilating
 influence.)

⁶ πεπυρωμένοι *rell* || πεπυρωμένης **A**, **C**, **NU** || πεπυρωμένω **Σ** [+ 12 assorted mss] || six further spell-
 ings [11 mss]

⁷ χειρὶ αὐτοῦ **f**⁵⁵ **M**^{b,d,e,1/3,f,hpt,i1/4} **Σ**, **A**, **C**, **CP**, **OC**, **NU** || ~ 21 **M**^{e,g,h1/4,i} **RP**, **HF**, **TR** || 2 **M**^{e1/3(1/4)h1/3}

⁸ ο *rell* || --- **M**^{a1/6,d1/4,e1/3,g1/4,h1/3}

⁹ ἔπεσα **f**⁵⁵ **M**^{a3/5,b,e2/3,g,hpt,ipt} **Σ**, **A**, **C**, **CP**, **RP**, **HF**, **OC**, **NU**, **TR** || ἔπεσον **M**^{a2/5,d,e1/3,f,hpt,ipt}

¹⁰ ἐπεθηκεν **f**⁵⁵ **M**^{d,e,h1/4} **Σ**, **CP**, **TR** || ἐθηκεν **M**^{a,b,f,g,h,i} **A**, **C**, **RP**, **HF**, **OC**, **NU**

¹¹ χεῖρα **f**⁵⁵ **M**^{d,e} **CP**, **OC**, **TR** || --- **M**^{a,b,f,g,h,i} **Σ**, **A**, **C**, **RP**, **HF**, **NU** (OC is in small print.)

¹² λέγων *rell* || 1 μοι **M**^{e2/5} **TR**

¹³ ἀμήν **f**⁵⁵ **M**^{a,b,d,e,1/3,f,g,hpt,i} **CP**, **RP**, **HF**, **TR** || --- **M**^{e2/3,hpt} **Σ**, **A**, **C**, **OC**, **NU**

¹⁴ κλεῖς **f**⁵⁵ **M**^{a1/5,b,d,e,g,h2/3,ipt} (A,C), **RP**, **OC**, **NU**, **TR** || κλειδας **M**^{a,e1/6,f,h1/3,ipt} **Σ**, **CP**, **HF**

¹⁵ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου **f**⁵⁵ **M**^{a,b,d1/3,ept,f,g,h,i} **Σ**, **A**, **C**, **CP**, **RP** (**HF**) **OC**, **NU** || ~ 4231 **M**^{d2/3,ept,h1/4} **TR**

¹⁶ οὖν *rell* || --- **M**^{e2/5} **TR**

¹⁷ γενέσθαι **f**⁵⁵ **M**^{d,ept,ft,ipt} **P**^{98v} **Σ**, **CP**, **NU** || γινέσθαι **M**^{a,b,ept,ft,ft,g,h,ipt} **RP**, **HF**, **OC**, **TR** || γεινεσθαι **A**

¹⁸ ὧν **f**⁵⁵ **M**^{a,b,d,f,g,h1/3,i} **CP**, **RP**, **HF**, **OC**, **TR** || οὖς **M**^{d1/4,e,h2/3} **Σ**, **A**, **C**, **NU**

ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσιν, καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι¹ ἃς εἶδες ἑπτὰ² ἐκκλησίαι εἰσίν.

The seven letters

To *Ephesus*

2 “Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ³ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν: 2 Ὅϊδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον,⁴ καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνη βαστάσαι κακοὺς. Καὶ ἐπείρασας⁵ τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι⁶ καὶ οὐκ εἰσίν, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς· 3 καὶ ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις⁷ διὰ⁸ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἐκοπίασας.⁹

4 Ἀλλὰ¹⁰ ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας.¹¹ 5 Μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας¹² καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποιήσον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ¹³ καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς—ἐὰν μὴ μετανόησης. 6 Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ.’

7 “Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω¹⁴ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου¹⁵ τοῦ Θεοῦ μου.¹⁶

To *Smyrna*

8 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας¹ γράψον: Τάδε λέγει ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἔσχατος, ὃς² ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν: 9 Ὅϊδά σου τὰ

¹ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι **ƒ⁵M^{b,d,e,2/3,1/3,hpt}** (S)CP,TR || ~ 1312 **M^{a,f,g,hpt,i}** A(C)RP,HF,OC,NU

² ας εἶδες ἑπτὰ **ƒ⁵M^{a1/6,d,e}** CP,TR || 3 **M^{a,f,g,h,i}** SA,C,RP,HF,OC,NU || αἱ 3 **M^{b,h1/4}**

³ ἐν ἐφεσῶ *rell* || ἐφεσίνης TR || ἐφεσιῶν **M^{e2/5}** || ~ ἐκκλησίας 2 CP

⁴ κόπον **ƒ⁵M^{d,e,1/4,i1/4}** A,C,CP,NU || 1 σου **M^{a,b,c,f,g,h,i}** S,RP,HF,OC,TR

⁵ ἐπειρασας *rell* || ἐπειρασῶ TR

⁶ λεγοντας ἑαυτους ἀποστολους εἶναι *rell* || 123 SA,C[+ 10 assorted mss]NU || ~ φασκοντας 43 TR

⁷ ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις **ƒ⁵M^{d,ept,pt,g,hpt}** CP,TR || ~ 3421 **M^{a,b,f,hpt,i}** [S]A,C,RP,HF,OC,NU

⁸ διὰ *rell* || καὶ 1 TR

⁹ καὶ οὐκ ἐκοπίασας **ƒ⁵M^{a,b,d,ept,f,gpt,hpt,i}** S,CP,RP,HF || 1 οὐ κεκοπιακας (A)C,NU || 1 οὐ κεκοπιακας OC || 1 κεκοπιακας **M^{ep,gl/3}** || κεκοπιακας 1 οὐ κεκοπιακας **M^{hpt}** TR

¹⁰ ἀλλα **ƒ⁵M^{a,b,f,g,1/4,h1/3,i2/3}** S,CP,RP,HF,OC,NU || ἀλλ **M^{b1/5,d,e,g,h2/3,i1/3}** A,C,TR

¹¹ ἀφηκας *rell* || ἀφηκες SC,NU

¹² ἐκπεπτοκας **ƒ⁵M^{d,e,g,h1/3}** CP,TR || πεπτοκας **M^{a,b,f,h2/3,i}** (S)A,C,RP,HF,OC,NU (They had not taken a sudden fall, they had drifted from their moorings, a process so gradual that it may go unnoticed for some time.) [It can happen to us too.]

¹³ ταχυ *rell* || --- SA,C[+ 6 mss]NU || ταχει TR

¹⁴ δωσω **ƒ⁵M^{e1/5}** S,CP || 1 αὐτω **M^{a,b,d,e,f,g,h,i}** A,C,RP,HF,OC,NU,TR (The pronoun is redundant.)

¹⁵ μεσω του παραδεισου **ƒ⁵M^{a1/6,b,d,e,h,i}** CP,TR || τω παραδεισω **M^{a,f,g}** (SA,C)RP,HF,OC,NU

¹⁶ μου **ƒ⁵M^{a,b,f,g,h,i}** CP,RP,HF,OC || --- **M^{d,e,i1/4}** SA,C,NU,TR

ἔργα καὶ³ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν (ἀλλὰ πλούσιος⁴ εἶ), καὶ τὴν βλασφημίαν⁵ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτούς καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγή τοῦ Σατανᾶ. 10 Μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν.⁶ Ἴδου δὴ,⁷ μέλλει βαλεῖν⁸ ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν⁹ εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν¹⁰ δέκα. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.’

11 “Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἕκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.

To Pergamos

12 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν: 13 “Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ¹¹ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ. Καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου¹² ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς¹³ Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός,¹⁴ ὃς ἀπεκτάνθη παρ’ ὑμῖν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ.¹⁵

14 ‘Ἄλλ’¹⁶ ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδαξεν¹⁷ τὸν Βαλακ¹⁸ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ,¹⁹ φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. 15 Οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν²⁰ Νικολαϊτῶν ὁμοίως.²¹ 16 Μετανόησον!²² Εἰ δὲ

¹ ἐν συμρην ἐκκλησίας *rell* || 1 συμρηνς 3 A || 1 συμρην 3 S^v || συμρναίων 3 M^{d2/3} || ~ 3 συμρναίων TR

² ος f⁵ M^{a1/4,b,d,e,f3/5,g,h,i} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- M^{a,f2/5,h1/4}

³ τα εργα και *rell* || --- A,C,NU

⁴ ἀλλὰ πλούσιος *rell* || ~ 2 δε TR

⁵ βλασφημίαν f⁵ M^{d,e,g} CP,TR || 1 εκ M^{a,b,f,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU || 1 την εκ S

⁶ πασχειν f⁵ M^{b,d,e,g,hpt} SA,C,CP,NU,TR || παθειν M^{a,f,hpt,i} RP,HF,OC

⁷ δη f⁵ M^{a,e1/4,f,i2/3} CP,RP,HF,OC || --- M^{b,d,e,g,h,i1/3} SA,C,NU,TR

⁸ βαλεῖν f⁵ M^{a2/3,d,e1/3,f,g,h,ipt} CP,RP,HF,OC,TR || βαλλειν M^{a1/3,b,e2/3,ipt} A(C)NU || βαλλειν βαλιν S

⁹ ο διαβολος εξ υμων *rell* || ~ 3412 M^{ep} S,TR

¹⁰ ημερων f⁵ M^{b,d,e,g,hpt} SA,C,CP,RP,NU,TR || ημερας M^{a,f,hpt,i} HF,OC

¹¹ τα εργα σου και *rell* || ~ 3124 [12 assorted mss] || --- M^{hpt} SA,C,NU

¹² μου f⁵ M^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} S,CP,RP,HF // 1 και M^{hpt} A,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)

¹³ εν αις f⁵ M^{b,d,e,g,h1/3} CP,RP,TR || 1 ταις S || 2 M^{a,f,h1/3,i} HF,OC || --- M^{h1/3} A,C,NU

¹⁴ πιστος *rell* || 1 μου A,C[+ 5 mss]NU || 1 οτι πας μαρτυς 1 M^e

¹⁵ ο σατανας κατοικει *rell* || ~ 312 TR

¹⁶ ἀλλ f⁵ M^{a1/6,b,d,e2/3,g,h,ipt} SA,C,CP,RP,NU,TR || ἀλλα M^{a,e1/3,f,h1/4,ipt} HF,OC

¹⁷ ἐδίδαξεν f⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF,OC || ἐδίδασεν M^{d,e,h} SA,C,NU,TR

¹⁸ τον βαλακ f⁵ M^{a,b,d,e1/4,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC || τω 2 A(C),NU || εν τω 2 M^{ep} TR || εν τω βαλααμ 12 M^{e1/3} || --- S [βαλαακ M^{a1/6,d1/5,e1/3,fpt,gpt,h1/6,i1/3}]

¹⁹ ισραηλ f⁵ M^{d,e,h} SA,C,CP,NU,TR || 1 και M^{a,b,f,gpt,h1/4,i} RP,HF,OC || 1 του M^{a1/6,gpt}

²⁰ των f⁵ M^{a1/5,d,e,g,h,i1/3} S,CP,RP,OC[NU]TR || --- M^{a,b,f,i2/3} A,C,HF

²¹ ομοιως *rell* || ο μισω TR || ην μισω M^{e1/3} || 1 ο μισω M^{e1/3} || 1 ην μισω M^{e1/6} || --- [4 mss]

²² μετανοησον f⁵ M^{d,e2/3,hpt} S,CP,TR || 1 ουν M^{a,b,e1/3,f,g,hpt,i} A,C,RP,HF,OC,NU

μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου.'

17 “Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα¹ τοῦ κεκρυμμένου. Καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν² εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

To Thyatira

18 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυατείροις³ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ: 19 ‘Οἶδά σου τὰ ἔργα—καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν⁴—καὶ τὴν ὑπομονὴν σου· καὶ τὰ ἔργα σου⁵ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.

20 ‘Ἄλλ⁶ ἔχω κατὰ σου⁷ ὅτι ἀφείξ⁸ τὴν γυναῖκά σου⁹ Ἰεζάβελ,¹⁰ ἣ λέγει¹¹ ἑαυτὴν προφήτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς¹² ἔμους δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.¹³ 21 Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοήσῃ¹⁴ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς.¹⁵ 22 Ἴδου,¹⁶ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.¹⁷ 23 Καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ἐγώ

¹ φαγεῖν ἀπο τοῦ μαννα **ῤ⁵** **M**^{a1/6,d,e,g,h1/3,i1/3} CP,TR || ~ 341 **M**^b || 34 **M**^{a,f,h2/3,i2/3} A,C,HF,OC,NU || 1 εκ 34 **Σ** [+ 10 assorted mss] || 134 [4 mss] RP

² οἶδεν *rell* || εγνω TR || εἶδεν [12 assorted mss]

³ θυατειροις *rell* || θυατειρη **M**^{a1/3,i1/4} || θυατηροις **M**^{d2/3,e1/3,i1/4} || θυατιροις A,C || θυατηρη **M**^{g1/2}

⁴ τὴν ἀγαπὴν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν *rell* || 1235678 C[+ 4 mss] || ~ 18342675 **M**^{e1/4} || ~ 12348675 TR || 12345 **Σ**[+ 4 mss]

⁵ σου *rell* || 1 καὶ TR

⁶ ἀλλ **ῤ⁵** **M**^{d,e,f,g,h,ipt} **Σ**C,CP,RP,TR || ἀλλὰ **M**^{a,b,h1/4,ipt} A,HF,OC,NU

⁷ σου **ῤ⁵** **M**^{a,b,e2/3,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,NU || 1 πολυ **M**^{e1/3} **Σ** || 1 πολλα **M**^d || 1 ολιγα OC,TR

⁸ ὅτι ἀφείξ *rell* || 1 ἀφίξ **M**^{bpt,h1/4} || 1 εας TR || 1 ἀφηκας **M**^{e1/5} || --- **M**^{e1/3}

⁹ σου **ῤ⁵** **M**^{a,b,d,e1/5,f,h1/4,i2/3} CP,RP,HF,OC || 1 τὴν A || --- **M**^{e,g,h,i1/3} **Σ**C,NU,TR (“your wife” is presumably the original; which means that the ‘messengers’ are men, not angels.)

¹⁰ ἰεζαβελ *rell* || ἰεζαβηλ TR || ἰαζαβελ **Σ**

¹¹ ἣ λέγει **ῤ⁵** **M**^{a,b,d,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC || τὴν λεγουσαν **M**^{e,h2/3} TR || 1 λεγουσα **Σ**A,C,NU

¹² καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς *rell* || διδάσκειν 3 πλανασθαί TR

¹³ φαγεῖν εἰδωλόθυτα *rell* || ~ 21 **M**^{e1/5} TR

¹⁴ καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι *rell* || 1 οὐκ ἠθέλησεν 4 A || --- **M**^{e,h1/3} **Σ**,TR

¹⁵ αὐτῆς *rell* || 1 καὶ οὐ μετενοῆσεν **M**^{ep1} TR || ταυτῆς **Σ**

¹⁶ ἰδου *rell* || 1 εγω TR

¹⁷ αὐτῆς **ῤ⁵** **M**^{a,b,e1/3,f,g,h,i} **Σ**C,CP,RP,HF,OC,NU || αὐτῶν **M**^{a1/6,d,e2/3,h1/4,i1/4} A,TR (“her” works—what is involved here is spiritual adultery.)

εἶμι ὁ ἐρευνῶν¹ νεφροῦς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.

24 “Ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς² λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις—ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδασχὴν ταύτην,³ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα⁴ τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν—οὐ βαλῶ⁵ ἐφ’ ὑμᾶς ἄλλο βάρος· 25 πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρις⁶ οὗ ἂν ἴξω.⁷ 26 Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν· 27 καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ· ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ⁸ συντριβήσεται⁹—28 ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου. Καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.’

29 “Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To Sardis

3 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψων: Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ¹⁰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας: ‘Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι¹¹ ὄνομα ἔχεις ὅτι¹² ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ. 2 Γίνου γρηγορῶν! Καὶ στήρισον¹³ τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλες ἀποβαλεῖν,¹⁴ οὐ γὰρ εὔρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου.¹⁵ 3 Μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ

¹ ἐρευνῶν *rell* || ἐραυνῶν A,C,NU

² τοῖς *rell* || 1 ἐν *Σ* || καὶ TR

³ ταύτην *rell* || 1 καὶ TR

⁴ βάθεα **ƒ**⁵ **M**^{a,b,d1/4,f,g,h2/3,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU || βαθη **M**^{d,e,h1/3} *Σ*,TR

⁵ βαλῶ **ƒ**⁵ *Σ*,TR || βαλλῶ **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU (Representatives of **M**^{a,d,e,h,i} also have the future.)

⁶ ἀχρις [NU] *rell* || ἀχρι *Σ*,CP,RP || εως A

⁷ ἀν ἠξῶ **ƒ**⁵ **M**^{a1/6,b,d,e,f3/5,g,h,i} *Σ*A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ἀνοξῶ **M**^{a,f2/5,g1/4,h1/4,i1/4}

⁸ κεραμικὰ *rell* || κεραμεικὰ **M**^{a1/3,c1/5,d1/5,e1/6,f2/3,h1/6,i1/4}

⁹ συντριβήσεται **ƒ**⁵ **M**^{a,b,d,ept,f,g2/3,hpt,i} CP,RP,HF,OC || συντριβεται **M**^{d1/5,ept,g1/3,hpt} *Σ*A,C,NU,TR

¹⁰ ἑπτὰ *rell* || --- TR

¹¹ ὅτι *rell* || 1 το TR

¹² ὅτι **ƒ**⁵ **M**^{b,d,e,g,h2/3} *Σ*A,C,CP,RP,OC,NU,TR || καὶ **M**^{a,f,h1/3,i} HF

¹³ στήρισον **ƒ**⁵ **M**^{apt,hpt,ipt} A,C,RP,OC,NU || στηριξον **M**^{a1/6,b,d1/3,e} *Σ*,CP,TR || στηριζων **M**^ε || τηρησον **M**^{ε1/3,d2/3} HF (The evidence for στηριζω is overwhelming against τηρεω; the aorist is stronger than the future.)

¹⁴ ἐμελλες ἀποβαλεῖν **ƒ**⁵ (CP) || 1 ἀποβαλλεῖν **M**^{apt,f,ipt} RP,HF || ἠμελλες ἀποβαλλεῖν **M**^{apt,e1/3} || ἐμελλον ἀποθανεῖν **M**^{b,ept,hpt} (*Σ*)A,C,NU || ἠμελλεν ἀποθανεῖν **M**^ε || ἐμελλον ἀποθνησκεῖν **M**^d OC || μελλεῖ ἀποθανεῖν TR (‘throw’ is supported by **ƒ**⁵ **M**^{a,c1/3,f,i} [66%]; ‘die’ is supported by **M**^{b,d,ept,g,hpt} *Σ*A,C [33%]; ‘throw away’ was possibly thought to be too harsh, but is presumably correct [the verb controls the person: “they die”; “you throw”]. The atticized form of the imperfect, ἠ- [27%], loses to ε- [72%]. The aorist is supported by **ƒ**⁵ **M**^{b,ept,g,hpt} *Σ*A,C; the present is supported by **M**^{a,d,ept,f,i}. Putting it all together, **ƒ**⁵ preserves the correct reading.)

¹⁵ μου *rell* || --- **M**^ε TR

ἤκουσας, καὶ τήρει¹ καὶ μετανόησον· ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσης ἤξω ἐπὶ σέ² ὡς κλέπτῃς, καὶ οὐ μὴ γνῶς³ ποῖαν ὥραν ἤξω ἐπὶ σέ.

4 Ἄλλ⁴ ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα⁵ ἐν Σάρδεσιν ἃ⁶ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. 5 Ὁ νικῶν οὕτως⁷ περιβαλεῖται⁸ ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς Βίβλου τῆς Ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω⁹ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.'

6 “Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To *Philadelphia*

7 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ¹⁰ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ Ἅγιος, ὁ Ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν¹¹ τοῦ¹² Δαυίδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει¹³ αὐτήν, εἰ μὴ ὁ ἀνοίγων,¹⁴ καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει.¹⁵ 8 Ὅϊδά σου τὰ ἔργα. Ἴδου, δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην,¹⁶ ἣν¹⁷ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. 9 Ἴδου, δίδωμι¹⁸ ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ

¹ καὶ ἠκουσας καὶ τηρεῖ **f⁵M^{a1/6,b,d1/3,e,g,h,ipt}** **Σ**A,C,CP,RP,HF,NU,TR || 124 **M^{d2/3}** || --- **M^{a,f,h1/4,ipt}** || 123 τηρεν OC (OC is in small print.)

² ἐπι σε **f⁵M^{a,b,ept,f,g,hpt,i}** **Σ**,CP,RP,HF,OC,TR || --- **M^{d,ept,hpt}** A,C,NU (OC is in small print.)

³ γνως **f⁵M^{d,e,f,gpt,h1/3,ipt}** A,C,CP,RP,NU,TR || γνωση **M^{a,b,gpt,h2/3,ipt}** **Σ**,HF,OC

⁴ ἀλλ **f⁵M^{a,b,d,ept,f,g,hpt,i}** CP,RP,HF || ἀλλὰ **M^{hpt}** **Σ**A,C,OC,NU || --- **M^{ept}** TR

⁵ ὀλιγα εχεις ονοματα **f⁵M^{a,b,ept,fpt,g,h1/3,ipt}** CP,RP,HF || ~ 213 **M^{d,ept,h2/3}** (**Σ**)A,C,OC,NU || ~ 132 **M^{ipt,i1/4}** || ~ 213 καὶ TR

⁶ α *rell* || οἱ **M^{d,e,h1/3}**

⁷ οὕτως **f⁵M^{a1/3,hpt,i1/4}** **Σ**(A)C,OC,NU || οὕτος **M^{2/3,b,c1/5,d,e,f,g,hpt,i}** CP,RP,HF,TR (οὕτως links ‘white’ in verse 5 to ‘white’ in verse 4—the three ancient versions got it right.)

⁸ περιβαλεται *rell* || περιβαλλεται CP || περιβαλλεται C || περιβαλετε A

⁹ ὁμολογησω *rell* || ἐξομολογησομαι TR [Compare Matthew 10:32.]

¹⁰ φιλαδελφεια **f⁵M^{ept,b2/3,d,c3/5,ι2/3,g1/4,hpt,i1/3}** CP,RP,HF,OC,NU,TR || φιλαδελφια **M^{ept,b1/3,d1/4,e2/5,ι1/3,gpt,hpt,i2/3}** **Σ**C || φιλαδελφιας **M^{g1/4}** A

¹¹ κλειν **f⁵M^{a,b,fh2/3,i2/3}** CP,RP,HF,OC,NU || κλιν **Σ**A,C || κλειδα **M^{d,e,g,h1/3,i1/3}** TR

¹² του *rell* || --- A,C [+ 7 mss] NU

¹³ κλεισει **f⁵M^{a,b,f,g,h,i}** CP,RP,HF,OC,NU || κλῖσει **Σ**A,C || κλειει **M^c** TR || κλειων **M^d**

¹⁴ αυτην ει μη ο ανοιγων (+ καὶ κλειων **M^b**) **f⁵M^{a,fpt,g,h1/4,ipt}** CP,RP,HF || καὶ κλειων **M^{b,dpt(pte),ι1/4,hpt}** **Σ**,OC,NU || κλειων A || καὶ κλειει **M^{ι1/4}** C,TR (We are accustomed to the more balanced form, but the basic point remains the same.)

¹⁵ ανοιξει **f⁵M^{a,b,f,g,h,i}** **Σ**,CP,RP,HF,OC || ανοιγει **M^c** A,C,NU,TR || ανοιγων **M^d**

¹⁶ ανεωγμενην *rell* || ηνεωγμενην **M^{b,c1/3}** **Σ**,NU

¹⁷ ην *rell* || καὶ **M^{ept}** TR

¹⁸ διδωμι *rell* || διδω A,C,NU || δεδωκα **Σ**

ψεύδονται—ιδου, ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξουσιν¹ καὶ προσκυνήσωσιν² ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου καὶ γνῶσιν ὅτι³ ἡγάπησά σε. 10 Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, καὶ γὰρ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

11 Ἐρχομαι⁴ ταχύ. Κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. 12 Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἕξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. Καὶ γράψω ἐπ’ αὐτὸν⁵ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου—τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἣ καταβαίνει⁶ ἐκ⁷ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου—καὶ τὸ ὄνομά μου⁸ τὸ καινόν.’

13 Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To *Laodicea*

14 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας⁹ γράψον: Τάδε λέγει ὁ Ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ Ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ: 15 Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός. Ὁφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός.¹⁰ 16 Οὕτως, ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὐ¹¹ ζεστός οὔτε ψυχρὸς,¹² μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. 17 Ὅτι λέγεις,¹³ “Πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς¹⁴ χρεῖαν ἔχω”, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος—καὶ, ὁ¹⁵ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός—18 συμβουλεύω

¹ ἤξουσιν **f⁵⁵M**^{a1/6,d2/3,e1/5,i2/5,h1/3} SA,C,CP,OC,NU || ἠξωσιν **M**^{a,b,c2/5,d1/3,e,f3/5,g,h2/3,i} RP,HF,TR (One’s first impression is that the three verbs controlled by *ἵνα* are parallel and should be in the same mode, namely subjunctive—*γνῶσιν* is home free, *προσκυνήσωσιν* has a heavy majority [including **f⁵⁵**] but with some dissent; with *ἠξωσιν* the dissent becomes stronger, including 3/5 of Family 35 [a preponderance of the better representatives read the indicative]. The generalized splitting suggests that the ‘norm’ of subjunctive with *ἵνα* was at work in the minds of the copyists, the more so since the other two verbs are in that mode; but the indicative isn’t all that infrequent, and in this case presumably emphasizes certainty—they **will** come.)

² προσκυνήσωσιν **f⁵⁵M**^{a,b,d2/3,e,f,g,h,i2/3} CP,RP,HF,TR || προσκυνήσουσιν **M**^{b1/5,d1/3,e1/5,h1/4,i1/3} SA,C,OC,NU

³ ὅτι **f⁵⁵M**^{a,b,f,h1/4,i} CP,RP,HF || ἰ ἐγὼ **M**^{d,e,g,h} SA,C,OC,NU,TR

⁴ ἐρχομαι **f⁵⁵M**^{a,b,d1/3,e,f,g,h,i} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU || ἰδου ἰ **M**^{d2/3} TR

⁵ αὐτον *rell* || αὐτου CP || αὐτω **M**^{d,ept}

⁶ καταβαίνει **f⁵⁵M**^{a,b,d2/5,e1/3,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC || καταβαίνουσα **M**^{d3/5,e2/3,h2/3} SA,C,NU,TR

⁷ ἐκ **f⁵⁵M**^{a1/3,d,e,h,i3/5} SA,C,CP,RP,OC,NU,TR || ἀπο **M**^{a2/3,b,f,g,h1/4,i2/5} HF

⁸ μου **f⁵⁵M**^{a1/6,b,d,e,hpt,ipt} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M**^{a,e1/6,f,g,hpt,ipt}

⁹ ἐν λαοδικείᾳ (λαοδικία SA,C) ἐκκλησίας *rell* || ~ 3 λαοδικεων TR

¹⁰ ὀφελον ψυχρος ης η ζεστος *rell* || 12 ειης 45 TR || --- **M**^{e1/3} A

¹¹ ου **f⁵⁵M**^{a,b,e1/3,f,g,hpt,i2/3} CP,RP,HF || ουτε **M**^{d,e2/3,hpt,i1/3} SA,C,OC,NU,TR

¹² ζεστος ουτε ψυχρος *rell* || ~ 321 A,TR || ζεστρος 23 ει S

¹³ λεγεις **f⁵⁵M**^{a,d1/4,e,gpt,h1/4,i2/3} S,CP,RP,HF || ἰ ὅτι **M**^{b,d,e1/6,f,gpt,h1/3} A,C,OC,NU,TR

¹⁴ ουδενος *rell* || ουδεν **M**^{e1/4} A,C,NU

¹⁵ ο **f⁵⁵M**^{a,h,e1/4,f,g,h2/3,ipt} A,CP,RP,HF,OC || --- **M**^{a1/4,d,e,h1/3,ipt} S,C,NU,TR

σοι ἀγοράσαι χρυσίον παρ' ἐμοῦ,¹ πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσης· καὶ ἱμάτια λευκὰ, ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνῃ τῆς γυμνότητός σου· καὶ κολλούριον² ἔγχρισον ἐπὶ³ τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. 19 Ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ ἐλέγχω καὶ παιδεύω· ζήλωσον⁴ οὖν καὶ μετανόησον!

20 Ἴδου, ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ⁵ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. 21 Ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ.'

22 “Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.”

“The things that must happen after these”

4 Μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ ἰδοῦ—θύρα ἀνεωγμένη⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἦν ἥκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα,⁷ “Ἀνάβα ὧδε καὶ δεῖξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.”

The Throne Room

2 Καὶ⁸ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι καὶ ἰδοῦ, θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ (καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου⁹ καθήμενος) 3 ὅμοιος¹⁰ ὁράσει λίθῳ, ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ,¹¹ καὶ ἴρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὁμοία¹² ὁράσει¹³ σμαρα-

¹ χρυσιον παρ εμου **f⁵M^{a,f,g,h,2/3,i/2/3}** CP,RP,HF || ~ 231 **M^{d,e,h,l/3,i/3}** SA,C,OC,NU,TR || 1 **M^b**

² κολλουριον **f⁵M^{d,l/5,e/14}** A(CP)[NU]TR || κολουριον **M^{d/3/5}** || κολλυριον **M^{a,b,ept,f,g,h,2/3,i}** SC,RP,HF,OC (There are at least nine variants, but the only real question is whether to read a single vowel or a diphthong after the double lambda: for the diphthong—**f⁵M^{a,l/5,d,ept,f,l/6,h/1/3}** A; for the vowel—**M^{a,b,ept,f,g,h,2/3,i}** SC.)

³ εγχρισον επι **f⁵CP** || 1 **M^{epi}** TR || ινα εγχριση **M^{a,b,fipt}** RP,HF,OC || ινα εγχρισαι A,C || εγχρισαι **M^{epi}** (S)NU (There are over 25 variants; **M^{d,ept,gpt,h,ip}** are badly splintered; but **f⁵M^{d,e,g,h}** agree in omitting ινα, which takes the subjunctive with it, which leaves the imperative in control.)

⁴ ζηλωσον **f⁵M^{d,e,g,hpt}** S,CP,RP,TR || ζηλευε **M^{a,b,fhpt,i,3/5}** A,C,0169,HF,OC,NU

⁵ και **f⁵M^{a,b,fh,1/4,i/2/3}** S,0169,CP,RP,HF,OC[NU] || --- **M^{d,e,g,h,i/1/3}** A,TR

⁶ ανεωγμενη **f⁵M^{a,b,d,e,3/5,f,g,hpt,i}** 0169,CP,RP,HF,OC || ηνεωγμενη **M^{e,2/5,hpt}** SA,NU,TR

⁷ λεγουσα **f⁵M^{a,l/5,d,e,h/4,i/1/3}** CP,TR || και λεγουσης **M^e** || λεγων **M^{a,b,fh,i,2/3}** SA,0169,RP,HF,OC,NU (The subject of the verb is ‘voice’, feminine.)

⁸ και **f⁵M^{b,d,e,g,h/1/3,i}** CP,RP,OC,TR || --- **M^{a,fh,2/3,i/1/4}** SA,0169,HF,NU (OC is in small print.)

⁹ του θρονου **f⁵M^{d,e,g,l/4,i/1/3}** CP,TR || τον θρονον **M^{a,b,f,g,h,i,2/3}** SA,0169,RP,HF,OC,NU

¹⁰ ομοιος **f⁵M^{a,b,d,e,c,f,gpt,hpt,i,3/5}** CP,RP,HF,OC || και ο καθημενος 1 **M^{a,l/5,gpt,hpt,i/1/3}** SA,0169,NU || και ο καθημενος ην 1 TR (I suppose the parenthetical observation that closes verse 2 got some copyists off the track, but it was the throne, not the One, that was like jasper.)

¹¹ σαρδιω *rell* || σαρδινω **M^{e,2/3}** TR || σαρδειω **M^{a,l/3}**

¹² ομοια **f⁵M^{b,e}** CP || ομοιος **M^{d,e,fipt,hpt,i}** A,NU,TR || ομοιως **M^{a,fipt,hpt}** RP,HF,OC (The adjective is modifying ‘rainbow’.)

¹³ ορασει **f⁵M^{b,d,e,fipt,g,hpt,ip}** A,CP,NU,TR || ορασις **M^{a,fipt,hpt,ip}** RP,HF,OC

γδίνω.¹ 4 Καὶ κυκλόθεν² τοῦ θρόνου θρόνοι³ εἴκοσι τέσσαρες,⁴ καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἶδον⁵ τοὺς⁶ εἴκοσι τέσσαρας⁷ πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ⁸ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς. 5 Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί.⁹ καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,¹⁰ αἱ εἰσιν¹¹ ἑπτὰ¹² πνεύματα τοῦ Θεοῦ· 6 καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς¹³ θάλασσα ὑαλίνη,¹⁴ ὁμοία κρυστάλω.¹⁵

The four living beings

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν, ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν. 7 Καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον¹⁶ τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπος,¹⁷ καὶ τὸ τέταρτον ζῶον¹ ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ.²

¹ σμαραγδίνω **f**⁹⁵ **M**^{d,e,ft,g,h,i} A,CP,NU,TR || σμαραγδίνων **M**^{a,ft} RP,HF,OC || σμαραγδῶ **M**^b

² καὶ κυκλωθεν **f**⁹⁵ **M**^{a1/4,b,e,f2/3,g,h2/3,i2/3} A,CP,RP,OC,NU,TR || 1 κυκλω **M**^d || κυκλωθεν **M**^{a,π1/3,h1/3,i1/3} HF (OC is in small print.)

³ θρόνοι *rell* || θρόνους **M**^{b,h1/3} NU

⁴ εἴκοσι τέσσαρες **f**^{95/4} **M**^{apt,d1/3,ept,f,hpt,i2/3} CP,RP,HF,OC,NU || κδ' **f**⁹⁵ **M**^{apt,bpt,d1/3,ept,gpt,hpt} || 1 καὶ 2 **M**^{bpt,d1/3,gpt} SA,TR (The split in virtually every group suggests that some factor other than conviction as to the original form was at work [especially since there is no difference in meaning]; the distribution of MSS to the three variants is roughly 40:50:10 % [the abbreviation loses 15 MSS below]; the economic factor behind the use of abbreviated forms for numbers and sacred names would presumably make itself felt when copies began to be proliferated, not when the Autographs were being penned; I conclude that the abbreviation is not original.)

⁵ εἶδον **f**⁹⁵ **M**^{i/3} CP,TR || --- **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i2/3} A,RP,HF,OC,NU (Are the elders to receive separate treatment, or not? Given their prominence in what follows, probably so. Verses 2-3 are without an independent verb, so it is about time. Note also that the definite article occurs with the first mention of the elders.)

⁶ τοὺς *rell* || --- **M**^{d2/3,e2/3,i1/3}

⁷ εἴκοσι τέσσαρας **f**^{95/4} **M**^{apt,d1/4,ept,f,h1/3,ipt} A,CP,RP,HF,OC,NU || κδ' **f**⁹⁵ **M**^{apt,b,dpt,e1/3,g} || 1 καὶ 2 **M**^{d1/4,e1/4,h} TR

⁸ καὶ *rell* || 1 εσχον TR

⁹ φωναὶ καὶ βρονταὶ *rell* || ~ 321 TR

¹⁰ αὐτοῦ **f**⁹⁵ **M**^{a,b,d,e2/5,f,g2/3,h1/4,i} CP,RP,HF || --- **M**^{e3/5,g1/3,h1/4} SA,OC,NU,TR

¹¹ αὶ εἰσιν *rell* || α 2 **M**^{a1/8,e1/3} NU || α εστιν A || S omits ten words

¹² ἑπτὰ **f**⁹⁵ **M**^{a,b,c3/5,f,g2/3,h1/3,i} CP,RP,HF || τα 1 **M**^{d,e2/5,h2/3} A,OC,NU,TR (Without the article the reference is presumably not to the Holy Spirit.)

¹³ ὡς *rell* || --- **M**^{e2/3} TR || αὐτοῦ 1 **M**^e

¹⁴ ὑαλινὴ *rell* || υελινὴ **M**^{a1/6,b1/5,c1/4,ept,h1/3} CP

¹⁵ κρυστάλω **f**⁹⁵ **M**^{a1/8,e1/6,g1/3,h1/4} || κρυστάλλω **M**^{a,b,c3/7,d,e,f,g2/3,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR (Although λλ→λ would presumably be easier as a transcriptional error than the reverse, in 21:12 John apparently invents the verb κρυσταλιζῶ, spelling it with a single 'l'—I take it that he did the same thing with the noun, here and in 22:1, but the unusual spelling led copyists to 'correct' him, especially in a matter perceived to be of virtually no consequence.)

¹⁶ ἔχον *rell* || ἔχων **M**^{a1/4,b1/3,d1/5,e1/3,π1/5,g,h1/5,i2/5} A,NU

¹⁷ το (- **M**^e) προσώπων ὡς ἀνθρώπος **f**⁹⁵ **M**^{d,e,g,h2/3,i1/3} CP,TR || 2 ἀνθρώπου **M**^{a,b,e1/5,f,h1/3,i2/3} RP,HF || 123 ἀνθρώπου A,OC,NU || 123 ὁμοιον ἀνθρώπω S

8 Καὶ τὰ³ τέσσαρα ζῶα, ἐν καθ' ἓν αὐτῶν,⁴ ἔχον⁵ ἀνά πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν⁶ ὀφθαλμῶν. Καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν, ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα:⁷ “Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος· Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος· Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος.”⁸ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος!”

The twenty-four elders

9 Καὶ ὅταν δῶσιν⁹ τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου,¹⁰ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, 10 πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες¹¹ πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ προσκυνήσουσιν¹² τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσιν¹³ τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες: 11 “Ἄξιός ἐῖ, ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Ἄγιος,¹⁴ λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ¹⁵ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶν¹⁶ καὶ ἐκτίσθησαν!”

¹ ζῶων **f⁵M^{a1/5,d,e,g,h,ipt}** SA,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,e1/5,f,h1/4,ipt}** HF

² πετομενω *rell* || πετωμενω [15 assorted mss] CP,TR

³ τὰ **f⁵M^{a1/3,b,d,fp,t,g,h,i3/5}** SA,RP,HF,OC,NU || --- **M^{a2/3,e,fp,i2/5}** CP,TR

⁴ ἐν αὐτων **f⁵M^{d,e2/3,g,hpt,i1/3}** SA,CP,OC,NU || 12 εστως **M^b** || 1 **M^{a,e1/3,fi2/3}** RP,HF || εαυτο TR ||

1 εκαστον **M^{hpt}** S

⁵ ἔχον **f⁵M^{a,b,pt,d1/3,e3/5,f,h1/4,i3/5}** CP,RP,HF,OC || ἔχων **M^{a1/5,bpt,e2/5,g,h1/5,i1/3}** A,NU || ἔχει **M^d** || εἶχον S,TR || ἔχοντα **M^{hpt}** (The neuter singular is correct.)

⁶ γεμουσιν *rell* || γεμοντα **M^{h1/3}** TR

⁷ λεγοντα **f⁵M^{h1/3}** CP,TR || λεγοντες **M^{a,b,e1/3,d,e,f,g,h2/3,i}** SA,RP,HF,OC,NU (The Subject of the participle is τα ζῶα, neuter, so the neuter form is correct, in spite of the slim attestation. It seems clear from verse 9 that it is only the four living beings who are repeating ‘holy’, but if copyists thought the elders were in chorus with the living beings, they would naturally change the gender to masculine. In spite of the split in **f⁵**, most of the better representatives of the family attest the first variant.)

⁸ ἅγιος (nine times) **f⁵M^{a2/3,b,f}** (S)CP,HF || ἅγιος (three times) **M^{a1/3,d,e,g,h,i}** A,RP,OC,NU,TR (Surely it is more likely that ‘nine’ would be changed to ‘three’ than vice versa; in fact, try reading ‘holy’ nine times in a row out loud—it starts to get uncomfortable! Since in the context the living ones are repeating themselves endlessly, the ‘nine’ is both appropriate and effective; three ‘holies’ for each member of the Trinity.)

⁹ δωσιν **f⁵M^{a,b,e2/5,f,h1/4,ipt}** RP,HF,OC || δωσωσιν **M^{ept,g}** S || δωσουσιν **M^{a1/6,d,h,ipt}** A,NU,TR || δωσει CP

¹⁰ του θρονου *rell* || τω θρονω SA[+ 6 mss]NU

¹¹ εικοσι τεσσαρες **f⁵1/4** **M^{apt,b,d1/4,ept,fg1/3,hpt,ipt}** SA,CP,RP,HF,OC,NU || κδ’ **f⁵M^{apt,d,ept,g2/3,hpt}** || 1 κκα 2 TR

¹² προσκυνησουσιν *rell* || προσκυνουσιν TR

¹³ βαλουσιν *rell* || βαλλουσιν **M^{e1/4,g1/3}** S,CP,TR

¹⁴ ο κυριος και ο θεος ημων ο αγιος **f⁵M^{a,b,e1/5,f,h1/4,i2/3}** CP,RP,HF || 123456 **M^{h1/3}** A,NU || 12356 S,OC || κυριε 456 **M^{d,e2/3,g,h1/3}** || κυριε TR

¹⁵ τα **f⁵M^{d,e,h,i1/3}** SA,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,e1/4,f,g,h1/4,i2/3}** RP,HF

¹⁶ εισιν **f⁵M^{h,d,e,g,hpt,i1/3}** CP,TR || ησαν **M^{a,f,hpt,i2/3}** SA,RP,HF,OC,NU || ουκ ησαν **M^{h1/3}**

The Lamb takes the scroll

5 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον, γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν,¹ κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτὰ. **2** Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα² φωνῇ μεγάλῃ, “Τίς ἄξιός³ ἀνοίξει τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ?” **3** Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο⁴ ἐν τῷ οὐρανῷ⁵ οὐδὲ⁶ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲ⁷ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοίξει τὸ βιβλίον οὐδὲ⁸ βλέπειν αὐτό. **4** Καὶ ἐγὼ⁹ ἔκλαιον πολὺ,¹⁰ ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὐρέθη ἀνοίξει καὶ ἀναγῶναι¹¹ τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.

5 Καὶ εἶς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι: “Μὴ κλαίε! Ἴδου, ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ¹² ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρίζα Δαυίδ, ἀνοίξει¹³ τὸ βιβλίον καὶ¹⁴ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ.” **6** Καὶ εἶδον¹⁵ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, Ἄρνιον ἐστηκός¹⁶—ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον¹⁷ κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, ἅ¹⁸ εἰσιν τὰ ἑπτὰ¹⁹ πνεύματα τοῦ Θεοῦ²⁰ ἀποστελλόμενα²¹ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. **7** Καὶ ἦλθεν καὶ εἴληφεν²² ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου!

¹ ἐξωθεν **F**⁵ **M**^{a,b,d,e2/3,fg,hi} CP,RP,HF,OC || οπισθεν **M**^{e1/3} (S)A,NU,TR

² κηρυσσοντα **F**⁵ **M**^{d,ept,hpt} CP,TR || 1 εν **M**^{a,b,ept,fg,hpt,i} SA,RP,HF,OC,NU

³ αξιος **F**⁵ **M**^{ept,h} SA,CP,NU || 1 εστιν **M**^{a,b,d,ept,fg,i} RP,HF,OC || εστιν 1 TR (Does the absence of the verb emphasize the adjective?)

⁴ εδυνατο **F**⁵ **M**^{a,b,d1/3,e2/5,fg1/3,hpt,ipt} S,CP,RP,HF,OC,NU || ηδυνατο **M**^{d2/3,ept,g2/3,hpt,ipt} A,TR

⁵ ουρανω **F**⁵ **M**^{d,e,h2/3} SA,CP,OC,NU,TR || 1 ανω **M**^{a,b,e1/4,fg,h1/3,i} RP,HF

⁶ ουδε **F**⁵ **M**^{d,ept,g,hi1/5} A,CP,NU,TR || ουτε **M**^{a,b,ept,fg,h1/4,i2/3} S,RP,HF,OC

⁷ ουδε **F**⁵ **M**^{d,ept,g,hi1/5} A,CP,NU,TR || ουτε **M**^{a,b,ept,fg,h1/4,i2/3} RP,HF,OC || --- **M**^{a1/6} S

⁸ ουδε **F**⁵ **M**^{d,ept,hpt} CP,TR || ουτε **M**^{a,b,ept,fg,hpt,i} SA,RP,HF,OC,NU

⁹ εγω *rell* || --- **M**^{ept} S,NU || A omits the whole verse

¹⁰ πολυ *rell* || πολλα TR || A omits the whole verse

¹¹ και αναγωνα **F**⁵ **M**^{d1/5,e,g1/3,i1/3} CP,TR || --- **M**^{a,b,d,e1/5,fg2/3,h,i2/3} S,RP,HF,OC,NU (The clause forces an awkward meaning upon *βλεπειν αυτο*, which now must really mean ‘look at it’.)

¹² ο *rell* || 1 ων **M**^{e1/4} TR || --- **M**^{h2/3} S

¹³ ανοιξει **F**⁵ **M**^{d,e,g,h} SA,CP,OC,NU,TR || ο ανοιγων **M**^{a,b,fi} RP,HF

¹⁴ και *rell* || 1 λυσαι S,TR

¹⁵ ειδον *rell* || ιδον [22 assorted mss] || 1 και ιδου **M**^h CP,TR || ιδου και A

¹⁶ εστηκος *rell* || εστηκως **M**^{h2/5,e1/3,g1/4} S

¹⁷ εχον *rell* || εχων **M**^{d1/5,e1/4,g,h1/4} p²⁴ SA,NU

¹⁸ α **F**⁵ **M**^{a,b,d,fg,i} CP,RP,HF,OC || οι **M**^{e,h} SA,NU,TR (The gender agrees with ‘horns’, not ‘eyes’, which is unexpected.)

¹⁹ επτα *rell* [NU] || --- **M**^{ept} A

²⁰ πνευματα του θεου *rell* || ~ 231 **M**^{ept} TR

²¹ αποστελλομενα **F**⁵ **M**^{a,b,e1/4,fi3/4} CP,RP,HF,OC || τα 1 **M**^{e1/4,g,i1/5} || τα απεσταλμενα **M**^{d3/4,ept} TR || απεσταλμενα **M**^{hpt} P²⁴ S || απεσταλμενοι A,NU

²² ειληφεν *rell* || 1 το βιβλιον TR || add το βιβλιον at end of verse **M**^{ept}

A new song

8 Καὶ ὅτε ἔλαβεν τὸ βιβλίον τὰ τέσσαρα¹ ζῶα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες² πρεσβύτεροι ἔπεσον³ ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας,⁴ καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἶ εἰσιν αἶ⁵ προσευχαὶ τῶν ἁγίων.
9 Καὶ ἄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες: “Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς⁶ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους·
10 καὶ ἐποίησας αὐτοὺς⁷ τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς,⁸ καὶ βασιλεύσουσιν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς.”

All the angels

11 Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ὡς¹⁰ φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν, κύκλω¹¹ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, 12 λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ: “Ἄξιόν ἐστιν τὸ Ἄρνιον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ¹² πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν!”

Every creature

13 Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστίν¹³ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς¹⁴ καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης (ἃ ἐστίν¹⁵ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς)—

¹ τέσσαρα **f**^{52/5} **M**^{a,b,d,e,f,gpt,h,i} CP,RP,HF,OC,NU,TR || τέσσαρα **SA** || δ' **f**^{53/5} **M**^{gpt}

² εικοσι τέσσαρες **f**^{51/4} **M**^{a1/3,b,dpt,ept,f,gpt,hpt,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || κδ' **f**⁵ **M**^{a2/3,dpt,ept,gpt,hpt}

³ επεσον *rell* || επεσαν **M**^{a1/4,e1/4,g} SA,OC,NU

⁴ κιθαρας **f**⁵ **M**^{d1/3,e,g,ipt} CP,TR || κιθαραν **M**^{a,b,d2/3,e1/4,f,h,ipt} SA,RP,HF,OC,NU

⁵ αἶ **f**⁵ **M**^{a1/6,b2/5,d,e,g,h,ipt} A,CP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b3/5,e1/4,f,g1/4,ipt} SA,RP,HF

⁶ τῷ θεῷ ἡμᾶς **f**⁵ **M**^{a,d,e2/3,f,h,i3/5} SA,CP,RP,HF,OC,TR || ~ 312 **M**^{b,g,i2/5} || 3 **M**^{e1/3} || 12 A,NU [Why do you suppose NU follows a single MS, of demonstrably inferior quality in Revelation (objectively so), against virtually all others (perhaps six scattered cursives have ‘our’ for ‘us’) plus lat,syr,bo? And why do the editors of modern versions follow their lead? Why? (Hoskier says the word was ‘lost’ in the transition from one column to the next—I don’t have access to a facsimile of the codex to check it, but assuming that Hoskier is correct about the location then the omission was probably inadvertent, one of the many slips that disfigure the MS.)]

⁷ αὐτοὺς *rell* || ἡμᾶς TR

⁸ βασιλεις και ιερεις *rell* || βασιλειαν 23 **M**^{hpt} A,NU || βασιλιαν 2 ιερατειαν S

⁹ βασιλευσουσιν **f**⁵ **M**^{apt,b,d3/5,e2/3,f2/3,g,h1/3,i} SA,RP,HF,OC,NU || βασιλευουσιν **M**^{apt,d2/5,e1/3,π1/3,g1/4,h2/3} A,CP || βασιλευομεν TR

¹⁰ ὡς **f**⁵ **M**^{a,b,d1/4,ept,f,g,hpt,i} SA,CP,RP,HF,OC || --- **M**^{d,ept,hpt} A,NU,TR

¹¹ κυκλω *rell* || κυκλοθεν TR

¹² και **f**⁵ **M**^{a1/6,d,e,h} SA,CP,NU,TR || 1 τον **M**^{a,b,e1/5,f,g,i} RP,HF,OC (OC is in small print.)

¹³ εστιν **f**⁵ **M**^{b,d,e,h1/4,i1/3} CP,TR || --- **M**^{a,f,g,h,i2/3} SA,RP,HF,OC,NU

¹⁴ επι της γης **f**⁵ **M**^{a,b,c,f,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU || 13 **M**^{d,g1/4} || εν τη γη **M**^{d1/7,e1/4} TR

¹⁵ α εστιν **f**⁵ **M**^{a1/6,d1/4,e,h1/3,ipt} CP,TR || οσα 2 **M**^b || 2 **M**^{a,f,g,h1/3,ipt} A,RP,HF,OC || --- **M**^{d,h1/3} SA,NU

πάντας¹ ἤκουσα λέγοντας: “Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου² καὶ τῷ Ἀρνίῳ: ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἀμήν!”³ 14 (καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα λέγοντα τὸ⁴ Ἀμήν). Καὶ οἱ⁵ πρεσβύτεροι ἔπεσον⁶ καὶ προσεκύνησαν.⁷

The Lamb opens the seals

The first seal

6 Καὶ εἶδον ὅτι⁸ ἤνοιξεν τὸ Ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων,⁹ καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος, ὡς φωνή¹⁰ βροντῆς, “Ἐρχου!” 2 Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,¹¹ ἵππος λευκός! Καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτὸν¹² ἔχων τόξον. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος· καὶ ἐξῆλθεν νικῶν, καὶ ἴνα νικήσῃ.

The second seal

3 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν δευτέραν σφραγίδα¹³ ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος, “Ἐρχου!” 4 Καὶ¹⁴ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος, πυρρός,¹⁵ καὶ τῷ

¹ πάντας **f**⁵ **M**^{a2/3,d1/4,ept,fp,t,g,hpt,i3/5} CP,RP,HF || καὶ 1 **M**^{d3/5} || παντα **M**^{a1/5,ept,fp,t,hpt,i1/5} A,OC,NU,TR || παντα καὶ **M**^{b,d1/5} **Σ**

² του θρονου **f**⁵ **M**^{a1/3,d,e,g1/3,h,i2/3} **Σ**,CP,RP,OC,TR || τω θρονω **M**^{a2/3,b,f,g2/3,i1/3} A,HF,NU

³ αμην **f**⁵ **M**^{a,d,e,f,gpt,hpt,i} CP,RP,HF || --- **M**^{b,e1/6,gpt,hpt} **Σ**A,OC,NU,TR

⁴ λεγοντα το **f**⁵ **M**^{a,fp,t} CP,RP,HF || ελεγεν 2 **M**^b || ελεγον 2 **M**^{g,i1/4} || ελεγον **M**^{a1/4,d,e,h} **Σ**A,OC,NU,TR
(The participle is controlled by ηκουσα; the article should be read in any case.)

⁵ οι *rell* || 1 εικοσι τεσσαρες TR

⁶ επεσον **f**⁵ **M**^{a2/3,d,e3/5,f,h,i} CP,RP,HF || επεσαν **M**^{a1/3,b,e2/5,g,h1/4,i2/7} **Σ**A,OC,NU,TR

⁷ προσεκυνησαν *rell* || 1 ζωντι εις τους αιωνας των αιωνων TR

⁸ οτι **f**⁵ **M**^{a,b,d1/4,e1/3,f,i2/3} CP,RP,HF,OC || οτε **M**^{d,e2/3,g,h,i1/3} **Σ**A,C,NU,TR (Assimilation to the following seals?)

⁹ επτα σφραγιδων **f**⁵ **M**^{a,b,d1/3,ept,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 2 **M**^{d2/3,ept} TR || 1 **Σ**

¹⁰ φωνη *rell* || φωνης **M**^{e2/3} TR || φωνη **Σ**[+12 assorted mss] || **M**^{d2/3} transpose

¹¹ ειδον (ιδον A,C) και ιδου **f**⁵ **M**^{d,ept,h,i1/3} (A,C)CP,OC,NU || ιδε και ιδου **M**^{a,b,e1/3,f,i1/3} RP,HF || βλεπε και ειδον και ιδου TR || ιδε και ειδον (ιδον **M**^{e2/3}) και ιδου **M**^{g,i1/3} **Σ** (Note that **Σ** conflates the minuscule groups, so they must be older; the “Come!” was directed to the horse, not to John [since he was right there, there would be no need to address him with a thunderous roar]; each of the living beings called out a horse.)

¹² αυτον *rell* || αυτω TR

¹³ δευτεραν (β’ **M**^{dpt}) σφραγιδα **f**⁵ **M**^{a,d,e1/4,f,g,h2/3,i} CP,RP,HF,TR || ~ 2 την 1 **M**^{b,e,h1/3} **Σ**A,C,OC,NU

¹⁴ και *rell* || 1 ιδε 1 ειδον 1 ιδου **M**^p || 1 ιδε 1 ιδον 1 ιδου **Σ** || 1 βλεπε 1 TR

¹⁵ πυρρος **f**⁵ **M**^{a1/4,d1/3,ept,f2/3,hpt,i2/5} **Σ**C,CP,OC,NU,TR || πυρος **M**^{a,b,c1/4,d2/3,ept,fl/3,g,hpt,i3/5} A,RP,HF (πυρρος is the reading of all the more faithful members of **f**⁵. As an unintentional error, ρρ→ρ would be much easier than ρ→ρρ.)

καθημένω ἐπ’ αὐτὸν¹ ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ² τῆς γῆς,³ ἵνα ἀλλήλους σφάζωσιν.⁴ καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

The third seal

5 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν τρίτην,⁵ ἤκουσα τοῦ τρίτου ζῶου λέγοντος, “Ἐρχου!” Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,⁶ ἵππος μέλας! Καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτὸν⁷ ἔχων⁸ ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. 6 Καὶ ἤκουσα⁹ φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζῶων λέγουσαν: “Χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς¹⁰ δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσης.”

The fourth seal

7 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν¹¹ τοῦ τετάρτου ζῶου λέγοντος,¹² “Ἐρχου!” 8 Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,¹³ ἵππος χλωρός! Καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ Θάνατος,¹⁴ καὶ ὁ Ἄδης ἀκολουθεῖ¹⁵ μετ’ αὐτοῦ.¹⁶ Καὶ ἐδόθη αὐτῷ¹⁷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι¹⁸ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.

¹ αὐτον *rell* || αὐτῷ **M^c** TR

² εκ *rell* || απο **M^{epi}** TR || --- **M^{e1/3,g}** A

³ γης **F⁵M^{a,d,e1/6,f,g,h1/4,i}** CP,RP,HF || 1 καὶ **M^{b,e,h}** SA,C,OC,NU,TR

⁴ σφάζωσιν *rell* || σφάζουσιν A,C[+ 5 mss]NU || κατασφάζωσιν **M^d**

⁵ τὴν σφραγίδα τὴν τρίτην *rell* || ~ 342 [6 mss]TR || **M^d** alter and transpose

⁶ εἶδον (ιδον A) καὶ ἰδοῦ **F⁵M^{d,ept,h,i1/3}** (A)C,CP,OC,NU || ἰδε 23 **M^{a,b,e1/3,fi1/3}** RP,HF || βλεπε 2123 TR || ἰδε 21 εἶδον **M^{g2/3o}** 23 **M^{g,i1/3}** S (S conflates again.)

⁷ αὐτον *rell* || αὐτῷ **M^{e1/4}** TR

⁸ εχων *rell* || εχον [8 mss]CP

⁹ ηκουσα *rell* || 1 ως **M^{epi,ft,h1/3}** SA,C,OC,NU

¹⁰ κριθης *rell* || κριθων **M^{e,hpt}** SA,C,NU

¹¹ φωνην **F⁵M^{d,e1/3/1/3/hpt}** P²⁴ SA,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,e1/3,f,g,hpt,i}** C,RP,HF

¹² λεγοντος *rell* || λεγουσαν TR

¹³ εἶδον (ιδον A,C) καὶ ἰδοῦ **F⁵M^{d,ept,h,i1/3}** (A,C)CP,OC,NU || ἰδε 23 **M^{a,b,ept,fipt}** RP,HF || βλεπε 2123 TR || ἰδε 21 (ιδον **M^s**) 23 **M^g** S (S conflates again.)

¹⁴ θανατος **F⁵M^{hpt}** S,C,CP || ο 1 **M^{a,b,d,e,f,g,hpt,i}** RP,HF,OC[NU]TR || ο αθανατος A (The Text does not say that Hades was on a horse.)

¹⁵ ακολουθει **F⁵M^{d,ept}** CP,TR || ηκολουθει **M^{a,b,e1/4,f,hpt}** C,RP,HF,OC,NU || ηκολουθη **M^{e1/4,g,i1/3}** || ηκολουθι S(A) (John is stating a fact of human existence: Hades follows death—so it has been for 6000 years.)

¹⁶ μετ αὐτου **F⁵M^{d,ept,g,h1/5}** A,C,CP,OC,NU,TR || αὐτω **M^{a,b,ept,fh2/5,i}** S,RP,HF || οπισω αὐτου **M^{h2/5}**

¹⁷ αὐτω **F⁵M^{a,b,ept,f,g,h1/3,i2/3}** CP,RP,HF,OC || αὐτοις **M^{d,ept,h2/3,i1/3}** SA,C,NU,TR (It is death that does the killing; Hades just collects the dead.)

¹⁸ επι το τεταρτον της γης αποκτειναι (C)*rell* || ~ 612345 TR || 123 μερος 456 **M^d**

The fifth seal

9 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων¹ τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρνίου² ἣν εἶχον. 10 Καὶ ἔκραξαν³ φωνῇ μεγάλῃ,⁴ λέγοντες: “Ἔως πότε, ὁ Δεσπότης, ὁ ἅγιος καὶ⁵ ἄληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ⁶ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;” 11 Καὶ ἐδόθη⁷ αὐτοῖς ἐκάστῳ⁸ στολὴ λευκή,⁹ καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται¹⁰ ἔτι χρόνον,¹¹ ἕως οὗ¹² πληρώσωσιν¹³ καὶ οἱ σὺνδουλοὶ αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν,¹⁴ οἱ μέλλοντες ἀποκτενεσθαι¹⁵ ὡς καὶ αὐτοί.

The sixth seal

12 Καὶ εἶδον, καὶ¹⁶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, καὶ¹⁷ σεισμὸς μέγας ἐγένετο· καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο¹⁸ ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη¹⁹ ἐγένετο ὡς αἷμα. 13 Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον²⁰ εἰς τὴν γῆν, ὡς συκὴ βάλλει²¹ τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου²² σειο-

¹ τῶν ἀνθρώπων **f⁵M^{e,h1/3}** **Σ**(CP) || --- **M^{a,b,d,f,g,h2/3,i}** A,C,RP,HF,OC,NU,TR (Animals also have souls, and they are excluded here.)

² τοῦ ἀρνίου **f⁵M^{a,ept,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || ἰησοῦ χριστοῦ **M^b** || --- **M^{d,ept,h}** **Σ**A,C,NU,TR

³ ἐκραξαν **f⁵M^{a,b,f,g,i}** **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || ἐκραζον **M^{d,e,h}** TR

⁴ φωνῇ μεγάλῃ **f⁵M^{a1/5,d,e,g,h,i3/5}** **Σ**A,C,CP,RP,OC,NU,TR || φωνῇ μεγάλῃ **M^{a,b,fi2/5}** HF

⁵ καὶ *rell* || 1 ο [10 assorted mss]OC,TR

⁶ ἐκ **f⁵M^{a,b,f,hpt,i}** **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || ἀπο **M^{d,e,g,hpt}** TR

⁷ ἐδόθη *rell* || ἐδόθη **M^e** || ἐδοθησαν TR

⁸ αὐτοῖς ἐκάστῳ **f⁵M^{b,e,g,h,ipt}** **Σ**A,C,RP,OC,NU || 1 **M^{a,fipt}** HF || ~ 2 αὐτῶν **M^d** || ἐκάστοις TR || --- (CP) [homoioteleuton] (OC is in small print.)

⁹ στολὴ λευκὴ *rell* || στολαὶ λευκαὶ TR || --- (CP)

¹⁰ ἀναπαύσωνται *rell* || ἀναπαύσονται **M^{d1/4,ept,g2/3}** A,NU

¹¹ ἐτι χρόνον **f⁵M^{a,b,f,g,i3/5}** CP,RP,HF || 12 μικρον **M^{d,e,h3/5,i1/3}** (A)C,OC,NU,TR || ἐτι 2 μικρον **Σ** (OC is in small print.)

¹² οὐ **f⁵M^{d,e,i2/5}** CP,TR || --- **M^{a,b,f,g,h3/5,i3/5}** **Σ**A,C,RP,HF,OC,NU || ἀν **M^{b2/5}**

¹³ πληρώσωσιν **f⁵M^{a,b,d1/3,e,f,g,h,i2/3}** RP,HF,OC || πληρώσουσιν **M^{d2/3,e1/6,h1/5,i1/3}** || πληρωθῶσιν A,C,CP,NU || πληρωσονται TR

¹⁴ αὐτῶν **f⁵M^{b,d,e2/3,g,h,i1/3}** **Σ**A,C,CP,OC,NU,TR || 1 καὶ **M^{a,e1/3,fi2/3}** RP,HF

¹⁵ ἀποκτενεσθαι **f⁵M^{a3/5,d2/3,e1/4,fipt,h1/3,i3/5}** CP,RP,HF || ἀποκτενεσθαι **M^{a1/4,b,e1/6,fipt,h1/5,i1/5}** **Σ**C,OC,NU || ἀποκτενεσθαι **M^{a1/6,d1/3,ept(e1/6)hpt,i1/5}** A,TR (The single vowel is clearly stronger than the diphthong, and the single consonant than the double.)

¹⁶ καὶ **f⁵M^{e2/3}** CP || --- **M^{a,b,d,e1/3,f,g,h,i}** **Σ**A,C,RP,HF,OC,NU,TR (The second καὶ is emphatic.)

¹⁷ καὶ *rell* || 1 ἰδου A,TR

¹⁸ μέλας ἐγένετο **f⁵M^{a,b,e1/5,f,g,i2/3}** **Σ**,CP,RP,HF,OC || ἐγένετο μέλας **M^{a1/6,d,e,h,i1/3}** A,C,NU,TR

¹⁹ σελήνη **f⁵M^{a1/6,b,d1/4,e,h2/5}** CP,TR || 1 ὀλη **M^{a,d,e1/6,f,g,h3/5,i}** **Σ**A,C,RP,HF,OC,NU

²⁰ ἐπεσον *rell* || ἐπεσαν **Σ**A,C,OC,NU,TR

²¹ βάλλει **f⁵M^{e,hpt,ipt}** A,C,CP,NU,TR || αποβαλλει **M^d** || βαλλουσα **M^{b,g1/3}** **Σ**,OC || βαλουσα **M^{a,e1/4,fipt}** RP,HF (The present is stronger than the aorist.)

²² μεγαλου ανέμου **f⁵M^{d,e}** CP,TR || ~ 21 **M^{a,b,d1/4,e1/5,f,g,h,i}** (**Σ**)A,C,RP,HF,OC,NU (A great wind knocks down all figs.)

μένη. 14 Καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη, ὡς βιβλίον ἐλισσόμενον,¹ καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν.

15 Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγιστάνες καὶ οἱ χιλιάρχοι καὶ οἱ πλούσιοι² καὶ οἱ ἰσχυροί,³ καὶ πᾶς δοῦλος καὶ πᾶς ἐλεύθερος,⁴ ἔκρυσαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. 16 Καὶ λέγουσιν τοῖς ὄρεσιν καὶ ταῖς πέτραις: “Πέσετε⁵ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου⁶ καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἄρνιου! 17” Ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ,⁷ καὶ τίς δύναται σταθῆναι;”

Parenthesis

The sealed of Israel

7 Καὶ⁸ μετὰ τοῦτο⁹ εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν¹⁰ δένδρον. 2 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα¹¹ ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγίδα Θεοῦ ζῶντος. Καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, 3 λέγων: “Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὔ¹² σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων¹³ αὐτῶν.” 4 Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ¹⁴ τεσσαράκο-

¹ ἐλισσόμενον **Ὶ5** M^{a1/4,b,gpt,h1/3} A,C,CP,RP,OC,NU || ειλισσομενον **M**^{b1/4,d1/4,e2/3} TR || ειλισσομενος **M**^{a,e1/4,fgpt,hpt,i2/5} S,HF || ειλισσομενος **M**^{d1/3} (The Ionic spelling need not detain us, but what of the gender? In the context the participle modifies ‘scroll’, not ‘sky’, so the neuter is correct.)

² οἱ χιλιάρχοι καὶ οἱ πλούσιοι *rell* || ~ 45312 **M**^{epth1/4} TR

³ καὶ οἱ ἰσχυροὶ *rell* || 13 S || --- **M**^{e1/3} || 12 δυνατοὶ TR

⁴ πᾶς ἐλεύθερος **Ὶ5** M^{d,e,hpt,i1/3} CP,TR || 2 **M**^{a,b,f,g,hpt,i2/3} A,C,RP,HF,OC,NU || --- S (Remember Granville Sharp; since ‘slave’ and ‘free’ obviously refer to distinct groups, the adjective should be repeated.)

⁵ πέσετε *rell* || πέσατε **M**^{dpt,gpt,h1/3} A,OC || πέσετα **M**^{e1/3,i1/3} SC

⁶ τοῦ θρόνου **Ὶ5** M^{a1/5,d,e,gpt,h,i2/3} A,C,CP,RP,OC,NU,TR || τῶ θρονῶ **M**^{a,b,f,gpt,i1/3} S,HF (As far as the speakers are concerned, the One on the throne is leaning forward, taking an active interest in the proceedings [genitive].)

⁷ αὐτοῦ *rell* || αὐτῶν **M**^{hpt} SC,NU

⁸ καὶ *rell* || --- **M**^{h1/4} A,C,NU

⁹ τοῦτο **Ὶ5** M^{a,b,f,g,h,i} S A,C,CP,RP,HF,OC,NU || ταῦτα **M**^{a1/6,d,e,i1/4} TR

¹⁰ πᾶν **Ὶ5** M^{d,e,hpt} S,CP,OC,NU,TR || τι **M**^{a,b,f,g,hpt,i} C,RP,HF || --- A

¹¹ ἀναβαίνοντα *rell* || ἀναβαντα TR

¹² ἀχρις οὐ **Ὶ5** M^{a,b,ept,f,g,h,i} CP,HF,OC,TR || 1 ἀν **M**^d || 1 S || ἀχρι **M**^{epth1/4} A,C,NU || ἀχρι 2 RP

¹³ μετώπων *rell* || μετοπων **M**^{a1/5,e1/3,h1/4,i1/3} CP

¹⁴ ἑκατὸν καὶ **Ὶ5** M^{a2/5,b,i3/5,g1/4,hpt,i2/5} C,CP,RP,HF || 1 **M**^{a1/8,d1/3,ept,fl1/4,gpt,h1/5,i1/5} S A,OC,NU || ρ’ **M**^{a1/7,d2/3,e1/3,g1/4,h1/5,i1/3} TR || --- **M**^{a1/3,e1/6,fl/6}

ντα τέσσαρες¹ χιλιάδες, ἐσφραγισμένοι² ἐκ πάσης φυλῆς υἰῶν Ἰσραήλ: 5 ἐκ φυλῆς Ἰούδα δώδεκα³ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι,⁴ ἐκ φυλῆς Ῥουβίμ⁵ δώδεκα⁶ χιλιάδες,⁷ ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες, 6 ἐκ φυλῆς Ἀσῆρ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ⁸ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες, 7 ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσάχαρ⁹ δώδεκα χιλιάδες, 8 ἐκ φυλῆς Ζαβουλῶν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.¹⁰

A multitude from the Great Tribulation

9 Μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ ἰδοὺ, ὄχλος πολὺς ὄν ἀριθμῆσαι¹¹ οὐδεὶς ἐδύνατο,¹² ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἐστῶτες¹³ ἐνώπιον τοῦ Θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου, περιβεβλημένοι¹⁴ στολὰς λευκάς, καὶ φοίνικας¹⁵ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. 10 Καὶ κρᾶζουσιν¹⁶ φωνῇ

¹ τέσσαρακοντα τέσσαρες **f**⁵⁵ **M**^{apt,b,d1/3,ept,f,g,h,i3/5} (A)CP,RP,HF,OC || τέσσερακοντα 2 (-2 Ν) (Ν)C,NU || μδ' **M**^{a1/7,d2/3,e1/3,g1/4,h1/5,i1/3} TR || --- **M**^{a1/3,e1/6,fl/6}

² ἐσφραγισμένοι **f**⁵⁵ **M**^{d1/3,e,h,ipt} **Σ**A,C,CP,OC,NU,TR || ἐσφραγισμένων **M**^{apt,b,d2/3,f,g,ipt} RP,HF || --- **M**^{a1/3,e1/6} (The nominative is presumably correct, the genitive being an assimilation to the same form earlier in the verse.)

³ δώδεκα **f**^{52/5} **M**^{apt,b,dpt,e2/3,f,hpt,i3/5} **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || ἑβ' **f**^{53/5} **M**^{apt,dpt,e1/3,g,hpt,i2/5} TR

⁴ ἐσφραγισμένοι **f**⁵⁵ **M**^{a1/6,b,d,e,g2/3,h,ipt} **Σ**A,C,CP,OC,NU,TR || ἐσφραγισμένοι **M**^{a,e1/6,f,g1/3,ipt} RP,HF

⁵ ρουβίμ **f**⁵⁵ **M**^{apt,b1/4,d,e,gpt,h1/3,ipt} RP,HF || ρουβειμ **M**^{b1/4,e1/3,ipt} || ρουβ(ε)ιν **M**^{a1/6,b1/3,π1/3,h1/3} CP || ρουβηη **M**^{a1/4,π1/4,gpt,h1/3,ipt} **Σ**A,C,OC,NU,TR (Over half of the **f**^{51/3} are from one monastery.)

⁶ δώδεκα **M**^{a1/3,b,ept,f,hpt,ipt} **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || ἑβ' **f**⁵⁵ **M**^{a2/3,d,ept,g,hpt,ipt} TR (A similar statement obtains for all the following tribes.)

⁷ χιλιάδες **f**⁵⁵ **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 ἐσφραγισμένοι **M**^{a1/9,e1/6} TR (This statement obtains for all the remaining tribes except the last, Benjamin, with the further exception that **d**, **e**^{1/3}, **g**^{pt} side with TR for Ruben [only].)

⁸ νεφθαλειμ *rell* || νεφθαλιμ [22 assorted mss]A,NU || νεφθαλι Ν || νεφθαλιν C || νεφθαλημ [20 assorted mss]

⁹ ἰσαχαρ *rell* || ἰσσαχαρ [21 assorted mss] **Σ**A,OC,NU

¹⁰ ἐσφραγισμένοι **f**⁵⁵ **M**^{a1/3,b,d,ept,π1/4,g1/4,h,i3/5} **Σ**A,C,CP,OC,NU,TR || ἐσφραγισμένοι **M**^{a2/3,e1/5,f,g,h1/4,i2/5} RP,HF || --- **M**^{e1/3}

¹¹ ἀριθμησαὶ **f**⁵⁵ **M**^{a,b,d,e2/5,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF || 1 αὐτων **M**^{e3/5,g1/5,h2/3,i1/5} **Σ**A,C,OC,NU,TR

¹² ἐδύνατο **f**⁵⁵ **M**^{a,f,g,hpt,i3/5} **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || ἠδύνατο **M**^{b,d,e,hpt,i2/5} TR

¹³ ἐστῶτες **f**⁵⁵ **M**^{a1/6,d1/3,e,ipt} **Σ**A,CP,NU,TR || ἐστῶτας **M**^{a,b,d2/3,f,g,hpt,ipt} RP,HF,OC || ἐστῶτων **M**^{e1/4,h1/3} C (The nominative is correct; it agrees with ὄχλος.)

¹⁴ περιβεβλημένοι **f**⁵⁵ **M**^{d2/3,e,h1/3,ipt} CP,TR || περιβεβλημένους **M**^{a,b,d1/3,e1/4,f,g,h2/3,ipt} **Σ**A,C,RP,HF,OC,NU (The nominative is correct; it agrees with ὄχλος.)

¹⁵ φοινικας **f**⁵⁵ **M**^{a,d,f,g3/5,i} **Σ**,RP,HF || φοινικες **M**^{b,d1/4,e,g2/5,h} A,C,CP,OC,NU,TR (The accusative is correct, being the direct object of the implicit verb.)

¹⁶ κρᾶζουσιν *rell* || κρᾶζοντες TR

μεγάλη, λέγοντες, “Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν¹ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ,² καὶ τῷ Ἄρνίῳ!”

11 Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν³ κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον⁴ ἐνώπιον τοῦ θρόνου⁵ ἐπὶ τὰ πρόσωπα⁶ αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ, 12 λέγοντες: “Ἀμήν! Ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχύς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἀμήν.”

13 Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, “Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολάς τὰς λευκάς, τίνες εἰσίν, καὶ πόθεν ἦλθον?” 14 Καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ, “Κυρίε μου,⁸ σὺ οἶδας”. Καὶ εἶπέν μοι: “Οὗτοι εἰσίν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλυναν⁹ τὰς στολάς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς¹⁰ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. 15 Διὰ τοῦτο εἰσίν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ¹¹ σκηνώσει ἐπ’ αὐτούς. 16 Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι.¹² οὐδ’ οὐ¹³ μὴ πέση ἐπ’ αὐτούς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. 17 ὅτι τὸ Ἄρνιον τὸ ἀνά μέσον τοῦ

¹ τῷ θεῷ ἡμῶν *rell* || τοῦ θεοῦ 3 A || 23 **M**^{e2/7} || --- TR

² τῷ θρόνῳ **f**⁵**M**^{a,b,e2/5,f,gpt,hpt,ipt} **SA,C,RP,HF,NU** || τοῦ θρόνου **M**^{e1/3} **OC** || τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἡμῶν **M**^{a1/4,d,e2/7,gpt,hpt,ipt} **CP,TR** || τοῦ θρόνου θεοῦ ἡμῶν **M**^{e2/7} (The Father is firmly seated, dative. Almost all of the **M**^{e1/3} are among the least faithful members of the family, but they are followed by OC.)

³ εἰστήκεισαν *rell* || εστηκεισαν TR || ἰστηκεισαν A || εστηκισαν C || ἰστηκισαν **S** || at least 10 further spellings

⁴ ἐπεσον *rell* || ἐπεσαν **M**^{a1/4,e1/4,g} **SA,C,OC,NU**

⁵ θρόνου **f**⁵**M**^{a1/6,d,e,h,ipt} **SA,C,CP,RP,OC,NU,TR** || 1 αὐτοῦ **M**^{a,b,f,g,ipt} **HF** (Here is a clear example that **a,b,f,g,i** share a common influence, vouching for an infelicitous gloss.)

⁶ τὰ πρόσωπα *rell* || προσωπον **M**^{e1/3} **TR**

⁷ εἶπον **f**⁵**M**^{a,b,f,g,hpt,i} **CP,RP,HF** || εἰρηκα **M**^{d,e,hpt} **SA,OC,NU,TR**

⁸ μου *rell* || --- **M**^{e1/3} **A,TR**

⁹ ἐπλυναν *rell* || ἐπλατυναν **M**^{a2/3}

¹⁰ αὐτὰς **f**⁵**M**^{d,e,h,i1/4} **SA,CP,OC,NU** || --- **M**^{a,b,f,g,i} **RP,HF** || στολάς αὐτῶν TR (Another clear example of a common influence for **a,b,f,g,i**.)

¹¹ τῷ θρόνῳ **f**⁵**M**^{a,e2/7,f,g,ipt} **CP,RP,HF** || τοῦ θρόνου **M**^{a1/6,b,d,e,h,ipt} **SA,OC,NU,TR** (He is still firmly seated, dative.)

¹² ἐτι *rell* || --- **M**^{b,e2/3,h,i1/3}

¹³ οὐδ’ οὐ **f**⁵**M**^{a,b,d1/4,e2/3,f,g,h2/3,i2/3} **CP,RP,HF,OC** || οὐδε **M**^{d,e1/3,h1/3,i1/3} **SA,NU,TR**

θρόνου ποιμαίνει¹ αὐτούς καὶ ὀδηγεῖ² αὐτούς ἐπὶ ζωῆς³ πηγᾶς ὑδάτων. Καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ⁴ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.”

The seventh seal

8 Καὶ ὅτε⁵ ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμῶριον. **2** Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἑστήκασιν, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες.

3 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθεν καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου,⁶ ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ ἵνα δώσει⁷ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. **4** Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **5** Καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανωτὸν καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ⁸ καὶ σεισμός. **6** Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἠτοίμασαν ἑαυτοὺς⁹ ἵνα σαλπίσωσιν.

The first trumpet

7 Καὶ ὁ πρῶτος¹⁰ ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν¹¹ αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη.¹² καὶ, τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη¹³ καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη.

The second trumpet

8 Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ὡς ὄρος μέγα¹ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἶμα.

¹ ποιμαίνει **f⁵⁵M^{a,b,fi2/5}** RP, HF, OC || ποιμαίνει **M^{a1/4, c1/3, d, e, g, h, i3/5}** SA, CP, NU, TR (The better representatives of **f⁵⁵** have the present tense.)

² ὀδηγεῖ **f⁵⁵M^{a, b, f, g, i2/5}** RP, HF || ὀδηγήσει **M^{e2/5, d, e, h, i3/5}** SA, CP, OC, NU, TR (The better representatives of **f⁵⁵** have the present tense.)

³ ζωῆς *rell* || ζωσας **M^{e2/3, hpt}** TR

⁴ ἐκ *rell* || ἀπο **M^d** S, TR

⁵ ὅτε *rell* || ὅταν A, C, NU

⁶ τοῦ θυσιαστηρίου *rell* || τοῦ θυσιαστηρίου **M^{ep1}** A, TR || 1 θυσιαστηρίου C

⁷ δώσει **f⁵⁵M^{a2/5, b, d, e1/3, f1/3, h1/3, i3/5}** SA, HF, OC, NU || δωση **M^{a3/5, b1/4, c1/4, d1/4, e2/3, f2/3, g, h1/3, i2/5}** CP, RP, TR (The generalized splitting suggests that the ‘norm’ of subjunctive with *ἵνα* was at work in the minds of the copyists; but the indicative isn’t all that infrequent, and in this case presumably emphasizes certainty.)

⁸ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ **f⁵⁵M^{a1/5, d, e, ipt}** CP, TR || ~ 12543 **M^{ep1}** || ~ 32145 **M^{a, b, f, g1/3, h1/4, ipt}** P¹¹⁵ S, RP, HF, OC, NU || ~ 32541 **M^{hpt}** A

⁹ ἑαυτοὺς *rell* || αὐτοὺς SA, NU

¹⁰ πρῶτος **f⁵⁵M^{a, b, e1/3, f, g, hpt, i}** SA, CP, RP, HF, OC, NU || 1 ἀγγελος **M^{d, e2/3, hpt, i1/4}** TR

¹¹ ἐν *rell* || --- **M^c** TR

¹² καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη *rell* || --- TR

¹³ καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη *rell* || --- [15 assorted mss]CP

9 Καὶ ἀπέθανεν τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων² ἐν τῇ θαλάσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. Καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν.³

The third trumpet

10 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας, καιόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. 11 Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ Ἄψινθος.⁴ Καὶ ἐγένετο⁵ τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων ὅτι ἐπικράνθησαν.

The fourth trumpet

12 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν· καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαινῆ τὸ τρίτον αὐτῆς,⁶ καὶ ἡ νύξ ὁμοίως.

13 Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἐνὸς ἀετοῦ,⁷ πετομένου⁸ ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλη τρις:⁹ “Οὐαί, οὐαί, οὐαί τοῖς κατοικοῦσιν¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν!”

The fifth trumpet

9 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς Ἀβύσσου. 2 Καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς Ἀβύσσου,¹¹ καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου καιομένης¹² καὶ ἐσκοτίσθη¹³ ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄηρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. 3 Καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξήλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι

¹ μεγα **f**⁵ **M**^{a,e,2/7,f,g,i,2/3} CP,RP,HF || 1 πυρι **M**^{b,d,e,h,i,1/3} NA,OC,NU,TR (OC is in small print.)

² κτισμάτων **f**⁵ **M**^{a,d,ept,f,g,h,1/4,i} CP,RP,HF || 1 τῶν **M**^{b,d,1/5,ept,h,i,1/4} S,OC,NU,TR

³ διεφθάρησαν **f**⁵ **M**^{d,e,1/3,h,1/4} S(A)CP,NU || διεφθαρῆ **M**^{a,b,e,2/3,f,g,h,i} RP,HF,OC,TR (*ad sensum*, or not?)

⁴ ὁ ἀψινθος *rell* || 2 **M**^{e,2/3,g,1/3} TR || ἀψινθιον S

⁵ ἐγένετο *rell* || γίνεται **M**^{cp} TR || λέγεται καὶ ἐγένετο S

⁶ ἡ ἡμέρα (+ ἵνα **M**^d) μὴ φαινῆ (οὐκ ἐφαίνεν **M**^b) (φανῆ **M**^h NA,NU) το τρίτον (τετάρτον A) αὐτῆς

f⁵ **M**^{b,d,e,h,i,pt} (NA)CP(NU)TR || ~ 567 (αὐτῶν **M**^{sp}) μὴ φανῆ 12 **M**^{a,f,g,ipt} RP,HF,OC

⁷ αετοῦ **f**⁵ **M**^{a,b,e,1/3,f,gpt,h,i,2/3} p¹¹⁵ NA,CP,RP,HF,OC,NU || ἀγγελου **M**^{d,e,2/3,gpt,i,1/3} TR

⁸ πετομενου *rell* || πετωμενου [24 assorted mss]TR

⁹ τρις **f**⁵ **M**^{d,e,1/6,gpt} CP || --- **M**^{a,b,e,f,gpt,h,i} NA,RP,HF,OC,NU,TR (Who would have added τρις; why?)

¹⁰ τοῖς κατοικοῦσιν **f**⁵ **M**^{d,e,g,2/3,h,2/3,ipt} A,CP,RP,TR || τοὺς κατοικούντας **M**^{a,b,f,g,1/3,h,1/3,ipt} S,HF,OC,NU (The dative is presumably correct.)

¹¹ καὶ ἠνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου **f**⁵ **M**^{b,d,e,g,h,ipt} A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M**^{a,e,1/3,f,h,1/4,ipt} S (OC is in small print.)

¹² καιομένης **f**⁵ **M**^{a,b,f,g,ipt} RP,HF,OC || μεγαλης **M**^{d,e,hpt,ipt} NA,CP,NU,TR || μεγαλης καιομένης **M**^{hpt}

¹³ ἐσκοτίσθη *rell* || ἐσκοτώθη A,0207,NU

τῆς γῆς. **4** Καὶ ἐρρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσιν¹ τὸν χόρτον τῆς γῆς οὐδὲ πᾶν χλωρὸν οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μόνους² οἵτινες οὐκ ἔχουσιν τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.³ **5** Καὶ ἐδόθη αὐταῖς⁴ ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσιν⁵ μῆνας πέντε. Καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν πλήξη⁶ ἄνθρωπον. **6** Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητοῦσιν⁷ οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὐρήσουσιν⁸ αὐτόν· καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται⁹ ἀπ' αὐτῶν ὁ θάνατος.¹⁰

7 Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἠτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι χρυσοῖ,¹¹ καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. **8** Καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν. **9** Καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. **10** Καὶ, ἔχουσιν οὐράς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα, καὶ¹² ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν! Ἐξουσίαν ἔχουσιν τοῦ¹³ ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, **11** ἔχουσαι βασιλέα

¹ ἀδικήσωσιν *rell* || ἀδικήσουσιν A,NU

² μόνους **f**⁵ CP,TR || --- **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} SA,RP,HF,OC,NU (The adjective emphasizes that it is only those without God's mark; all greenery has already been excluded, and here people with God's mark are expressly excluded.)

³ αὐτων **f**⁵ **M**^{a,b,c2/3,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{d,e1/3,h1/4} SA,NU

⁴ αὐταις *rell* || αὐτοῖς **M**^{e1/3,gpt} SA,NU

⁵ βασανισθωσιν *rell* || βασανισθησονται **M**^{e2/3(1/6)} SA,NU

⁶ πλήξη **f**⁵ CP || παῖση **M**^{a,b,d3/5,c,f,g1/3,h,i} RP,HF,OC,NU,TR || πεση **M**^{a1/6,b2/7,g2/3,h2/7} SA (It is difficult to imagine medieval monks changing παῖση to πλήξη; on what basis would they do so? On the other hand, the unfamiliar πλήξη could be changed to παῖση, and even πεση, early on [πλησσω having been used with the 2nd aorist in 8:12 above, the 1st aorist would be unexpected]. πλησσω is used for sudden, violent strikes, like from lightning or God's wrath; it is used expressly of a scorpion's sting in the 1st century AD [Sammelb.1267.6]. In this context πλήξη is precisely appropriate, although the difference in meaning is slight.)

⁷ ζητοῦσιν **f**⁵ **M**^{a1/3,fl/3} CP || ζητησουσιν **M**^{a2/3,b,c1/5,d,e,l2/3,g,h} SA,RP,HF,OC,NU,TR

⁸ οὐ μὴ εὐρησουσιν **f**⁵ **M**^{a2/3,ept,f,g1/3,h1/3,ipt} SA,CP,RP,HF,OC,NU || 12 εὐρησωσιν **M**^{a1/5,gpt} || 12 εὐρωσιν **M**^{b,d,ept,h1/3,ipt} A || οὐχ 3 **M**^{h1/4} TR

⁹ φεύξεται *rell* || φευγει **M**^{e2/3,h2/3} A,NU || φυγη SA

¹⁰ ἀπ αὐτων ὁ θάνατος **f**⁵ **M**^{a,b,f,gpt,i} CP,RP,HF,OC || ~ 3412 **M**^{d,e,h} SA,NU,TR || 12 **M**^{gpt}

¹¹ χρυσοῖ **f**⁵ **M**^{a,f,g,i} 0207,CP,RP,HF || ὁμοιοι χρυσω **M**^{b,d,e,h} A,NU,TR || ὁμοιοι χρυσω OC || ὁμοιοι SA

¹² καὶ **f**⁵ **M**^{a,f,gpt,h2/3,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{a1/6,b,d,e,gpt,h1/3} || ἡν TR

¹³ ἐξουσίαν εχουσιν του **f**⁵ **M**^{a,b,gpt(pt),h1/3,i2/3} CP,RP,HF,OC || 12 **M**^{d1/3,fi1/3} || καὶ 12 **M**^{d2/3} || καὶ ἡ ἐξουσια αὐτων **M**^c TR || ἡ ἐξουσια αὐτων **M**^{b,c1/6,h2/3} P⁴⁷ SA(0207)NU

ἐπ' αὐτῶν¹ ἄγγελον τῆς Ἀβύσσου—ὄνομα αὐτῷ Ἐβραϊστὶ Ἀββαδδῶν,² ἐν δὲ³ τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.

12 Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπήλθεν. Ἴδου, ἔρχεται⁴ ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.

The sixth trumpet

13 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων⁵ κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, 14 λέγουσαν⁶ τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων⁷ τὴν σάλπιγγα, “Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ”. 15 Καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι—οἱ ἠτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν⁸ καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν—ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. 16 Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν⁹ στρατευμάτων τοῦ ἵππου¹⁰ μυριάδες¹¹ μυριάδων (ἤκουσα¹² τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν). 17 Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει: καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λέόντων· καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ

¹ εχουσαι βασιλεα επ αυτων **f⁵M^{a,f,gpt(pt),i}** CP,RP,HF || εχουσι 234 τον OC || και εχουσιν 234 **M^b** || ~ και (--- P⁴⁷A,NU[and some of the cursives]) εχουσιν 342 τον **M^{d,e,h,i,l/4}** (P⁴⁷A)(NU) || ~ και εχουσιν εφ 42 τον TR || εχουσιν εαυτων τον 2 τον S

² αββαδδων **f⁵** || αββαδων **M^{a1/4,c2/5,d,e2/3,f}** CP,RP,HF || αββαδων **M^{a1/6,bpt}** || αββαδδων **M^{a1/4,g1/3}** || αβαδδων **M^{bpt,e1/4,gpt,hpt,ipt}** SA,OC,NU,TR || βαττων P⁴⁷ (There are some 25 variants, half being singular readings. There are three basic questions: how many ‘betas’, ‘alphas’ and ‘deltas’. The evidence looks like this: ββ – **f⁵M^{apt,bpt,d,e2/3,f,g1/3,h1/4,i2/3}** VS β – **M^{apt,bpt,e1/3,g2/3,h,i1/3}** P⁴⁷SA; αα – **M^{apt,bpt,g1/3,h1/4}** VS α – **f⁵M^{apt,bpt,d,e,f,g2/3,h,i}** P⁴⁷SA; δδ – **f^{53/5}M^{a1/4,bpt,e1/4,g2/3,hpt,ipt}** (P⁴⁷)SA VS δ – **f^{52/5}M^{a,bpt,d,e,f,g1/3,hpt,ipt}**. Putting it all together, the single vowel appears certain; the evidence for the double ‘beta’ is stronger, as also for the single ‘delta’, except that almost all of the better representatives of **f⁵** have the double delta, while most of the least faithful ones show the single delta, so there is little question but that the family archetype read two deltas, that also have a better geographical distribution. The Hebrew has a double δ but a single β, the reading of OC,NU,TR, but the evidence for ββ is quite strong—probably the archetypal spelling for all three main lines of transmission.)

³ εν δε **f⁵M^{a,b,d,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || ~ και 1 **M^{e,h}** P⁴⁷SA,NU,TR

⁴ ερχεται **f⁵M^{a,e1/3,f,g,h2/5,i3/5}** P⁴⁷SA,CP,RP,HF,NU || ερχονται **M^{a1/6,b,d,e2/3,h3/5,i2/5}** 0207,OC,TR

⁵ τεσσαρων *rell* [NU] || --- **M^{d,h1/3}** P⁴⁷A,0207 || S omits five words

⁶ λεγουσαν **f⁵M^{a1/4,b,d,e,gpt,h3/5,i1/4}** P⁴⁷0207,CP,RP,TR || λεγοντος **M^{a,f,gpt,h2/5,i}** HF,OC || λεγοντα SA,NU

⁷ ο εχων *rell* || τω εχοντι **M^b** || ος ειχε TR

⁸ και την ημεραν **f⁵M^{d,hpt}** || 1 εις 23 **M^{a,b,f,g,i}** RP,HF,OC || 13 **M^{d1/4,e,hpt}** P⁴⁷A,NU,TR || --- S,CP (For εις we have **a,b,f,g,i**; against we have **f⁵d,e,h**.P⁴⁷SA; the evidence for την is tranquil.) (A clear instance of **a,b,f,g,i** working as a group.) (OC is in small print.)

⁹ των *rell* || --- TR

¹⁰ ιππου **f⁵M^{a,b,f3/5,gpt,ipt}** CP,RP,HF,OC || ιπικου **M^{d,e,f2/5,gpt,h,ipt}** P⁴⁷SA,NU,TR (‘horse’ or ‘horsy’?)

¹¹ μυριαδες **f⁵M^{a,b,ept,f3/5,g,h2/3,i}** CP,RP,HF || δυο 1 **M^d** P⁴⁷(S)OC,TR || δις 1 **M^{ept,l2/5,h1/3}** A,NU (Just one hundred million.) (OC is in small print.)

¹² ηκουσα *rell* || και 1 TR

θειον. 18 Ἀπὸ¹ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων—ἐκ² τοῦ πυρὸς καὶ³ τοῦ καπνοῦ καὶ⁴ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. 19 Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων⁵ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστίν⁶—καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν,⁷ ἔχουσαι κεφαλᾶς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν.

20 Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ⁸ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσιν⁹ τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἰδῶλα,¹⁰ τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ¹¹ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται¹² οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν· 21 καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακεῶν¹³ αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Paraphrase

John eats a little book

10 (Καὶ εἶδον¹⁴ ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἴρις¹⁵ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ·¹⁶ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός· 2 καὶ εἶχεν¹⁷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλιδάριον¹⁸ ἀνεωγμένον.¹⁹ Καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,²⁰ τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς,¹ 3 καὶ ἔκραξεν

¹ ἀπο *rell* || ὑπο HF,TR

² ἐκ **f**⁵ **M**^{d,e,h} P⁴⁷ NA,C,CP,OC,NU,TR || ἀπο **M**^{a,b,e1/5,f,g,i} RP,HF

³ καὶ **f**⁵ **M**^{a,b,d,e1/4,f,g,h3/5,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU || 1 ἐκ **M**^{e,h2/5} P⁴⁷,C,TR

⁴ καὶ **f**⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h2/3,i} NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 ἐκ **M**^{d,e,h1/3} P⁴⁷,TR

⁵ ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων *rell* || 1234 τοπῶν A || ~ ἦν 21345 P⁴⁷ || αὶ 2 ἐξουσιαὶ αὐτῶν TR

⁶ ἐστίν *rell* || εἰσι TR

⁷ ὄφεσιν **f**⁵ **M**^{d,e3/5,h,i1/3} P⁴⁷ (NA,C)CP,OC,NU,TR || ὄφεων **M**^{a,b,e2/5,f,g,i2/3} RP,HF (ομοίως normally takes the dative, but the genitive does occur.)

⁸ οὐ **f**⁵ **M**^{a,b,d,e1/4,f,g,h2/5,i} C,CP,RP,HF,OC || οὐτε **M**^{e,h1/5} A,TR || οὐδε **M**^{hpt} P⁴⁷ NA,NU

⁹ προσκυνήσωσιν *rell* || προσκυνήσουσιν P⁴⁷ NA,C,NU

¹⁰ καὶ τὰ εἰδῶλα *rell* || 13 TR || --- P⁴⁷

¹¹ καὶ τὰ χαλκᾶ **f**⁵ **M**^{b,d,e,hpt} P⁴⁷ (NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 13 **M**^{e1/6,h2/5,i1/4} || --- **M**^{a,f,g,ipt}

¹² δύναται **f**⁵ **M**^{a,e1/4,f,gpt,i1/3} P⁴⁷,CP,RP,HF,OC,TR || δύνανται **M**^{a1/4,b,d,e,gpt,h,i2/3} P^{85,115} NA,C,NU

¹³ φαρμακεῶν **f**⁵ **M**^{d,e,h2/3,i} RP,OC,TR || φαρμακίων **M**^{d1/5,e1/4,gpt} A,CP || φαρμακῶν **M**^{a,b,f,gpt,h1/3} P⁴⁷ NA,CP,NU

¹⁴ εἶδον **f**⁵ **M**^{a,d,e2/5,f,ipt} CP,RP,HF || 1 ἀλλων **M**^{b,e3/5,g,h,ipt} P⁴⁷ NA,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)

¹⁵ ἡ ἴρις **f**⁵ **M**^{a,b,f,gpt,h2/3,i} P^{47,115}vid(A)C,CP,RP,HF,OC,NU || 2 **M**^{e,gpt,h1/3,i1/4} TR || τριν **M**^d || 1 θριξ NA

¹⁶ αὐτου *rell* || --- TR

¹⁷ εἶχεν **f**⁵ **M**^{d,e,gpt,h2/5,i1/3} CP,TR || εχων **M**^{a,b,f,gpt,h3/5,i2/3} NA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁸ βιβλιδάριον **f**⁵ **M**^{d,e1/3,gpt,h,i3/5} CP || βιβλαριδιον **M**^{e2/3} NA,C,NU,TR || βιβλιον **M**^{a,b,f,gpt,i2/5} P⁴⁷,RP,HF,OC

¹⁹ ἀνεωγμενον **f**⁵ **M**^{a,d,e1/4,f,gpt,h2/3,i} CP,RP,HF,OC,TR || ἠνεωγμενον **M**^{b,e,gpt,h1/3} P⁴⁷ NA,NU || --- A

²⁰ τῆς θαλάσσης *rell* || τὴν θαλάσσαν TR

φωνῆ μεγάλη, ὡσπερ λέων μυκᾶται. Καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. **4** Καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ² ἔμελλον³ γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν,⁴ “Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ”, καὶ “Μετα ταῦτα γράφεις”.⁵ **5** Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἦρεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιαν⁶ εἰς τὸν οὐρανὸν **6** καὶ ὤμοσεν ἐν⁷ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται.⁸ **7** ἄλλ⁹ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἐβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλη σαλπίζειν, τελεσθῆ¹⁰ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, ὃ¹¹ εὐηγγελίσαστο¹² τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας.¹³

8 Καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα¹⁴ μετ’ ἐμοῦ καὶ λέγουσα:¹⁵ “Ὑπαγε, λάβε τὸ βιβλιδάριον¹⁶ τὸ ἀνεωγμένον¹⁷ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ¹⁸ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.” **9** Καὶ

¹ τῆς γῆς *rell* || τὴν γῆν TR

² βρονταὶ *rell* || 1 τὰς φωνὰς ἑαυτῶν TR

³ ἐμελλον **f⁵⁵M^{apt,b,d,e,3/5,f,g,ip}** S,CP,RP,HF,OC,TR || ἡμελλον **M^{apt,e,2/5,h,ip}** A,C,NU || καὶ ἡμελλον αὐτα P⁴⁷

⁴ λεγουσαν *rell* || λεγουσῆς P⁴⁷ || 1 μοι TR

⁵ μετα ταῦτα γραφεις **f⁵⁵M^{d,2/3,e,3/5,i,1/4}** CP || μὴ 2 γραφῆς **M^{e,1/4}** TR || μὴ αὐτα γραφῆς **M^{a,b,d,1/3,e,1/6,f,g,h,i}** S,A,C,RP,HF,OC,NU (The text has been generally misunderstood since the beginning. Having been told to seal what the thunders uttered, why would John be told he would write it later? So many copyists altered the text, reinforcing the prohibition. However, I take it that the voice was giving two unrelated instructions: not to record the thunders; and to put his notebook aside until later—he is going to be busy interacting with the angel and eating a book, and the voice doesn’t want him to be distracted by trying to write at the same time.)

⁶ τὴν δεξιαν *rell* || --- **M^{e,1/3}** A,TR

⁷ ἐν **f⁵⁵M^{d,e,1/2/3,gpt,h,2/5,ip}** A,C,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,e,2/7,fl/3,gpt,h,3/5,ip}** P⁴⁷ S,RP,HF

⁸ οὐκετι ἐσται *rell* || 1 ἐστιν S || οὐκ 2 ἐτι **M^{e,1/3}** TR

⁹ ἄλλ *rell* || ἄλλα TR

¹⁰ τελεσθῆ **f⁵⁵M^{a,1/6,e,1/6}** CP || καὶ 1 **M^{d,e,gpt(pt)}** TR || καὶ ἐτελεσθῆ **M^{a,b,fl,h,i}** P⁴⁷ S,A,C,RP,HF,OC,NU (The subjunctive is presumably correct; the indicative doesn’t fit; the καὶ could be emphatic, otherwise it doesn’t fit either.)

¹¹ ο **f⁵⁵M^{d,e,1/3}** CP || ὡς **M^{a,b,e,2/3,f,g,h,i}** P⁴⁷ S,A,C,RP,HF,OC,NU,TR

¹² εὐηγγελίσαστο **f⁵⁵M^d** CP || εὐηγγελίσεν **M^{a,b,ept,f,g,h,i}** S,A,C,RP,HF,OC,NU,TR || εὐηγγέλισε **M^{e,1/3}** (I take it that this is an instance of the double accusative with the passive voice [see the related variant sets above and below]; render ‘which was announced to His slaves’.)

¹³ τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας **f⁵⁵M^{a,b,f,g,h,1/3,i,2/3}** CP,RP,HF,OC || ~ τοὺς 3 δούλοις τοὺς προφήταις **M^d** || ~ 1 ἐαυτοῦ 245 **M^{e,2/3,h,3/5}** A,C,NU || ~ 1 ἐαυτοῦ 2 καὶ 45 P⁴⁷ S || ~ τοὺς ἐαυτοῦ δούλοις τοὺς προφήταις **M^{e,1/3,i,1/3}** TR

¹⁴ λαλοῦσα *rell* || λαλοῦσαν **M^{e,1/3}** S,A,C,NU

¹⁵ λεγουσα *rell* || λεγουσαν **M^{e,1/3}** S,A,C,NU

¹⁶ βιβλιδάριον **f⁵⁵M^{a,b,d,e,1/4,f,g,h,ip}** CP,RP,HF,OC || βιβλαριδιον **M^f** S,TR || βιβλιον **M^{a,2/5}** A,C,NU

¹⁷ ἀνεωγμενον **f⁵⁵M^{a,d,e,1/3,f,g,h,i}** P⁴⁷,CP,RP,HF,OC || ἠνεωγμενον **M^{b,e,2/3}** S,A,C,NU,TR

¹⁸ τοῦ *rell* || --- TR

ἀπηλθον¹ πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, “Δός² μοι τὸ βιβλιδάριον”.³ Καὶ λέγει μοι: “Λάβε καὶ κατάρφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ’ ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.” **10** Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον⁴ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκὺ. Καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. **11** Καὶ λέγει⁵ μοι, “Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἐπὶ⁶ ἔθνεσιν καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσιν πολλοῖς.”

The two witnesses

11 Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ. Καὶ εἰστήκει ὁ ἄγγελος λέγων.⁷ “Ἐγείραι⁸ καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. **2** Καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν⁹ τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν,¹⁰ καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσης, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσιν μῆνας τεσσαράκοντα δύο.¹¹ **3** Καὶ δώσω τοῖς δυσὶν μάρτυσίν μου, καὶ προφητεῦσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.”

4 Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου¹² τῆς γῆς ἐστῶσαι.¹³ **5** Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει¹⁴ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι,¹⁵ οὕτως¹⁶ δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι.

¹ ἀπηλθον *rell* || ἀπηλθα **M**^{e1/3} P⁴⁷ A,OC,NU

² δος **f**⁵ **M**^{d,e,h3/5,i1/4} CP,TR || δουναι **M**^{a,b,f,g,h2/5,i} P⁴⁷ SA,C,RP,HF,OC,NU

³ βιβλιδάριον **f**⁵ **M**^{a,b,d,e1/3,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC || βιβλαριδιον **M**^{e2/3} P^{85,115} C,NU,TR || βιβλιον **M**^{h3/5} P⁴⁷ S || βιβλαριον A

⁴ βιβλιδάριον **f**⁵ **M**^{d,e1/4,hpt,i3/5} CP || βιβλιον **M**^{a,b,f,g,hpt,i2/5} S,RP,HF,OC || βιβλαριδιον **M**^c A,C,NU,TR

⁵ λέγει **f**⁵ **M**^{d,e,fpt,gpt,h3/5,ipt} CP,TR || λεγουσιν **M**^{a,b,fpt,gpt,h2/5,ipt} P⁴⁷ SA,RP,HF,OC,NU (Where is the subject for the plural verb?)

⁶ επι **f**⁵ **M**^{a,b,d,f,g,ipt} CP,RP,HF || --- **M**^{a1/6,e,h,ipt} P⁴⁷ SA,C,OC,NU,TR

⁷ και εισηκει ο αγγελος λεγων **f**⁵ **M**^b S^c,CP || 1 φωνη λεγουσα **M**^d || 5 **M**^{a,e,f,g,h,i}

P⁴⁷A,RP,HF,OC,NU,TR || λεγει S (I take it that the angel shifted position, perhaps with both feet on land—his legs had been spread or straddled, now he stands normally.)

⁸ εγειραι **f**⁵ **M**^{apt,h2/3,dpt,e1/3,fpt,h} CP,RP,TR || εγειρε **M**^{apt,b1/3,dpt,cpt,fpt,g,i} P⁴⁷ SA,HF,OC,NU || εγειρον **M**^{e1/6}

⁹ εξωθεν *rell* || εσωθεν **M**^{b,e1/3} S

¹⁰ εξωθεν **f**⁵ **M**^{b,d,ept,h2/3} A,CP,NU || εξω **M**^{a,ept,f,g,h1/3,i} P⁴⁷ RP,HF,OC,TR || εσω S

¹¹ τεσσαρακοντα δυο **M**^{a1/4,b,c1/8,d1/3,e2/5,f1/3,g1/3,h,ipt} (S)CP,OC,TR || 1 και

2 **M**^{a,f2/3,g2/3,h1/4,i1/3} (A)RP,HF([NU]) || μβ **f**⁵ **M**^{a2/3,c3/5,i1/6} P⁴⁷

¹² κυριου **f**⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h,i} S(A)C,CP,RP,HF,OC,NU || θεου **M**^{d,e,i1/4} TR

¹³ εστωσαι **f**⁵ **M**^{a1/3,d,e,g2/3,h,i2/3} CP,RP,OC,TR || εστωτες **M**^{a2/3,b,f,g1/3,i1/3} SA,C,HF,NU

¹⁴ αυτους θελει *rell* || ~ 21 **M**^b S || 1 θελη TR || 1 θελησει P⁴⁷

¹⁵ θελει αυτους αδικησαι **f**⁵ **M**^{a,b,e1/6,f,g2/3,h1/4,i2/3} C,CP,RP,HF,OC || ~ 213 **M**^{e2/3} || ~ 2 θελη

1 **M**^{e1/4,g1/3} TR || 12 αποκτεναι **M**^d || θεληση 23 **M**^b A,NU || ~ θεληση 32 S(P⁴⁷)

¹⁶ ουτως *rell* || ουτω [30 assorted mss] OC,TR || --- A

6 Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλείσαι τὸν οὐρανὸν¹ ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχη τὰς ἡμέρας² τῆς προφητείας αὐτῶν·³ καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἶμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὅσακις ἐὰν θελήσωσιν.⁴

7 Καὶ ὅταν τελέσωσιν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τὸ Θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς Ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτούς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς·⁸ καὶ τὰ πτώματα⁵ αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης (ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος), ὅπου καὶ⁶ ὁ Κύριος αὐτῶν⁷ ἐσταυρώθη.

9 Καὶ βλέπουσιν⁸ ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα⁹ αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς¹⁰ ἡμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσιν¹¹ τεθῆναι εἰς μῆμα.¹² 10 Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν¹³ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται¹⁴ καὶ δῶρα πέμψουσιν¹⁵ ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφηταὶ ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

11 Καὶ μετὰ¹⁶ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσηλθεν ἐπ' αὐτούς¹ καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος

¹ ἐξουσίαν κλείσαι τον ουρανὸν **ῃ⁵ M^{d,e,h1/5,i2/5} S,CP,TR** || την 1234 **M^{h3/5} P⁴⁷(A,C)NU** || ~ 3412 **M^{a,b,f,g,i3/5} RP,HF** || ~ 1342 OC

² νετος βρεχη τας ημερας **ῃ⁵ M^{a,b,d2/3,e3/5,f,g,hpt(i)2/3} P⁴⁷ S,A,C,CP,RP,HF,OC,NU** || 1 βρεχει 34 **M^{d1/3,i1/3}** || ~ 21 εν ταις ημεραις TR

³ της προφητειας αυτων **rell** || ~ 312 **M^{epi} TR**

⁴ εν (--- P⁴⁷,TR) παση πληγη οσακις (ωσακις **M^{e1/3}**) εαν (αν **M^{hi1/4}** C) θελησωσιν (θελησουσιν C; θελωσιν P⁴⁷) **ῃ⁵ M^{d,e,h,i1/4} (P⁴⁷) S(A,C)CP,OC,NU(TR)** || ~ 4 (ωσακις **M^{epi}**) 56123 **M^{a,b,f,g,i} RP,HF**

⁵ τα πτωματα **ῃ⁵ M^{b,d,e,g1/3,h3/5,ipt} P⁴⁷ S,CP,TR** || το πτωμα **M^{a,f,g2/3,h2/5,ipt} A,C,RP,HF,OC,NU** (The plural is presumably correct.)

⁶ και **ῃ⁵ M^{a,d,e1/5,f,g2/3,h,i3/5} S,A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** || --- **M^{b,e,g1/3,i2/5} P⁴⁷**

⁷ αυτων **rell** || ημων TR || --- P⁴⁷S

⁸ βλεπουσιν **rell** || βλεψουσιν TR

⁹ τα πτωματα **ῃ⁵ M^{d,e,h3/5,ipt} CP,TR** || το πτωμα **M^{a,b,f,g,h2/5,ipt} P⁴⁷ S(A,C),RP,HF,OC,NU** (The plural is presumably **still** correct.)

¹⁰ τρεις **ῃ⁵ M^{a,b,e,f,g,h2/5,i} CP,RP,HF** || 1 και **M^{d,e1/5,h3/5} P⁴⁷ S(A,C)OC,NU,TR** (ημισυ following a numeral occurs both with and without the intervening και since ancient times.)

¹¹ αφησουσιν **ῃ⁵ M^{a,b,ept,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,OC,TR** || αφιουσιν **M^{d,ept,hpt} S,A,C,NU**

¹² μνημα **rell** || μνηματα TR || μνημιον C

¹³ χαιρουσιν **rell** || χαρουσιν TR

¹⁴ ευφρανθησονται **ῃ⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,OC,TR** || ευφρανινονται **M^{d,e,hpt} P⁴⁷ S(A,C),NU**

¹⁵ πεμψουσιν **ῃ⁵ M^{d1/5,e,gpt} A,C,CP,OC,NU,TR** || πεμπουσιν **M^d S** || δωσουσιν **M^{a,b,e1/6,f,gpt,i} RP,HF** ('send' is stronger than 'give'.)

¹⁶ μετα **ῃ⁵ M^{a1/5,d2/5,e3/5,h2/5,i2/5} S,CP** || 1 τας **M^{a,b,d3/5,e2/5,f,g,h3/5,i3/5} P⁴⁷ A,C,RP,HF,OC,NU,TR** (One would expect the article, except that it is this resurrection that defines the time the bodies were in the street.)

μέγας ἐπέπεσεν² ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. 12 Καὶ ἤκουσα³ φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης⁴ αὐτοῖς, “Ἀνάβητε⁵ ὦδε!” Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐθεώρησαν αὐτούς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. 13 Καὶ ἐν⁶ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ⁷ ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσαν, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ. Καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ.)

14 Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν. Ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη, ἰδοὺ,⁸ ἔρχεται ταχύ!

The seventh trumpet

15 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαι:⁹ “Ἐγένετο ἡ βασιλεία¹⁰ τοῦ κόσμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!” 16 Καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες¹¹ πρεσβύτεροι, οἱ¹² ἐνώπιον¹³ τοῦ Θεοῦ κάθημενοι¹⁴ ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσον¹⁵ ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ 17 λέγοντες: “Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος,¹⁶ ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας. 18 Καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν,

¹ επ αυτους **f⁵M**^{a1/6,d1/4,gpt,ipt} CP,TR || εις 2 **M**^{a,b,e1/3,f,gpt,ipt} P⁴⁷ S,RP,HF,OC || εν αυτοις **M**^{d,e1/6,h1/3} A,NU || αυτοις **M**^{epthpt} C (επι with the accusative emphasizes that the ‘breath’ had just arrived.)

² μεγας επεπεσεν **f⁵M**^{a1/3,e1/3,g,hpt,ipt} A,C,CP,OC,NU || ~ 21 **M**^{d2/3} || 1 επεσεν **M**^{a2/3,b,e2/3,f,hpt,ipt} P⁴⁷ S,RP,HF,TR

³ ηκουσα **f⁵M**^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} P⁴⁷ CP,RP,HF,OC || ηκουσαν SA,C[+ 4 mss]NU,TR || ακουσονται **M**^{hpt}

⁴ φωνης μεγαλης . . . λεγουσης **f⁵M**^{d,e,h1/3,i1/5} P⁴⁷ S,C,CP,NU || φωνη μεγαλην . . . λεγουσαν **M**^{a,b,f,g,h,i} P¹¹⁵ A,RP,HF,OC,TR

⁵ αναβητε *rell* || αναβατε P⁴⁷ SA,C,NU

⁶ και εν **f⁵M**^{b,d,e,gpt,h3/5,ipt} P⁴⁷ SA,C,CP,RP,OC,NU,TR || 2 **M**^{a,f,gpt,h2/5,ipt} HF

⁷ ημερα **f⁵M**^{a,b,d,e1/4,f,g,h1/5,i} CP,RP,HF,OC || ωρα **M**^{e,h,i1/4} SA,C,NU,TR

⁸ η ουαι η τριτη ιδου **f⁵M**^{a,b,e1/6,f,gpt,i} CP,RP,HF,OC || ~ 51234 **M**^{e1/3,gpt,h} (S)A,C,NU,TR || ~ 5342 **M**^d || 1234 **M**^{e1/4} || ~ 342 **M**^{e1/5}

⁹ λεγουσαι **f⁵M**^{apt,b,d,e,f,gpt,h,i} P⁴⁷,115 S,C,CP,RP,OC,TR || λεγοντες **M**^{apt,fl/4,gpt} A,HF,NU (The subject of the verb is ‘voices’, fem. pl.)

¹⁰ εγενετο η βασιλεια (S)*rell* || εγενοντο αι βασιλεια **M**^{e,g1/3} TR

¹¹ οι εικοσι τεσσαρες **M**^{apt,b,c1/5,d1/3,e2/3,f,hpt,i} C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 κδ’ **f⁵M**^{apt,d2/3,e1/3,g,h1/3} P⁴⁷ || 12 και 3 TR || 23 SA

¹² οι *rell* [NU] || --- **M**^{e,gpt,h1/4} P⁴⁷ A

¹³ ενωπιον **f⁵M**^{d,e,h1/3} P⁴⁷ SA,C,CP,NU,TR || 1 του θρονου **M**^{a,b,f,g,i2/3} RP,HF,OC (OC is in small print.)

¹⁴ καθημενοι **f⁵M**^{d,e,fl/5,hpt} P¹¹⁵ 0308A,CP,RP,NU,TR || οι καθηνται **M**^{a,b,f,g,i} S,HF,OC || καθηνται **M**^{hpt} P⁴⁷ C

¹⁵ επεσον **f⁵M**^{apt,b2/3,d,ept,f,h,i2/3} CP,RP,HF || επεσαν **M**^{apt,b1/3,ept,g,i1/3} P⁴⁷ SA,C,OC,NU,TR

¹⁶ και ο ερχομενος **f⁵M**^{d,e1/6,hpt,i1/3} CP,OC,TR || 1 P⁴⁷,115 0308 S || --- **M**^{a,b,e,f,g,hpt,i2/3} A,RP,HF,NU (OC is in small print.)

καὶ ἤλθεν ἡ ὀργὴ σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν¹ κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ² τοῖς φοβούμενοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις,³ καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείραντας⁴ τὴν γῆν.” **19** Καὶ ἠνοιγῆ⁵ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου⁷ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ⁸ καὶ χάλαζα μεγάλη.

Parenthesis—partly historical

The woman, the Child, the dragon

12 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ: γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. **2** Καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα⁹ ἔκραζεν ὠδίνουσα¹⁰ καὶ βασανιζομένη τεκεῖν.

3 Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ἰδοὺ, δράκων μέγας πυρρὸς,¹¹ ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα.¹² **4** Καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν.

Καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τικτεῖν,¹³ ἵνα ὅταν τέκη τὸ Τέκνον αὐτῆς καταφάγη. **5** Καὶ ἔτεκεν Υἱὸν, ἄρρενα,¹ ὃς

¹ νεκρῶν *rell* || εθνῶν **M**^{hpt} OC

² καὶ *rell* || --- **M**^{d,e} OC

³ τοὶς μικροῖς καὶ τοὶς μεγαλοῖς *rell* || τοὺς μικροὺς 3 τοὺς μεγαλοὺς (P⁴⁷) SA,C,NU

⁴ διαφθείραντας **f**⁵ **M**^{a1/6,b,d1/5,fppt,ipt} C,OC || διαφθείροντας **M**^{a,c1/5,d,ept,fppt,hpt}

P⁴⁷ SA,CP,RP,HF,NU,TR || φθειροντας **M**^{ep} (The context calls for the aorist tense, but this verb usually appears in the 2nd aorist, so the unfamiliar 1st aorist was changed to the present, a change of just one letter. The aorist receives some attestation from all nine groups, which means that it was not invented in the middle ages—if the present were original, why would copyists from all traditions change it to an unfamiliar form? Hoskier lists nine variants.)

⁵ ηνοιγη **f**⁵ **M**^{b,d,c,gpt,h} P⁴⁷ A,C,CP,RP,OC,NU,TR || ηνοιχθη **M**^{a,f,gpt,i} HF || ηνυγη S

⁶ θεου *rell* || 1 ο **M**^{b,h} A,C,OC,NU

⁷ του κυριου **f**⁵ **M**^{a,f,gpt(pt),i} P⁴⁷ CP,RP,HF || 1 θεου **M**^{h1/4} S || αυτου **M**^{b,d,c,hpt} A,C,NU,TR || 2 OC

⁸ φωναὶ καὶ βρονταὶ **f**⁵ **M**^{a,f,g,ipt} CP,RP,HF || 1232 σεισμος **M**^{e,h2/3,ipt} SA,C,OC,NU,TR || ~ 3212 σεισμος **M**^{(b),dh1/3}

⁹ εχουσα *rell* || 1 καὶ S,C,NU || εχουσαν καὶ P⁴⁷

¹⁰ εκραζεν (εκραξεν **M**^{a1/5,b1/3,gpt}) ωδίνουσα **f**⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,i} (C)CP,RP,HF,OC || κραζει 2 **M**^{d,ept,h} (P⁴⁷) S(A)(NU)TR || ~ 2 κραζει **M**^{e1/5}

¹¹ μεγας πυρρος **f**⁵ **M**^{d1/3,e1/3,i1/5} A,CP,NU,TR || 1 πυρος **M**^{d2/3,e2/3,h1/5} || ~ 21 **M**^{a1/6,fppt,h2/5,i1/4} P^{47,115} S,OC || ~ πυρος 1 **M**^{a,bpt,fppt,h1/3,ipt} C,RP,HF (All the families have some division; the evidence for the word order looks like this: ‘great, fiery’ **f**⁵ **M**^{a1/8,b1/5,d,e,h1/3,i1/5} A; ‘fiery, great’ **M**^{a,b,e1/6,f,g,h2/3,i} P^{47,115} S,C. The evidence for the spelling looks like this: πυρρος **f**⁵ **M**^{a1/4,b1/3,d1/3,e2/5,fppt,hpt,ipt} P^{47,115} SA; πυρος **M**^{a,b2/3,d2/3,e3/5,fppt,hpt,ipt} C.)

¹² επτα διαδηματα *rell* || ~ 21 TR || διαδηματα **M**^{ep}

¹³ τικτειν **f**⁵ **M**^{h1/4} CP || τεκειν **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} SA,C,RP,HF,OC,NU,TR (Representatives of **M**^{a,d,e} join **f**⁵.)

μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν² ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Καὶ ἠρπαγῆ³ τὸ Τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πρὸς⁴ τὸν θρόνον αὐτοῦ. **6** Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον ὅπου ἔχει ἐκεῖ⁵ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ⁶ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ εκτρέφωσιν⁷ αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα.

Satan excluded from heaven

7 Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι⁸ μετὰ⁹ τοῦ δράκοντος· καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησεν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, **8** καὶ οὐκ ἴσχυσεν,¹⁰ οὐδὲ¹¹ τόπος εὐρέθη αὐτῷ¹² ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. **9** Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις¹³ ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ¹⁴ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην· ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ¹⁵ ἐβλήθησαν. **10** Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν:¹⁶ “Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη¹⁷ ὁ κατηγορὸς¹⁸ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν¹⁹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. **11** Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἄρνιου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἄχρι θανάτου. **12** Διὰ τοῦτο

¹ αρρενα *rell* || αρσεν A,C,NU || αρσενα **M**^{ept,hpt}

² εν *rell* || --- **M**^{dpt,ept,h1/3} C

³ ηρπαγη **f**⁵ **M**^{a1/7,i1/4} S,CP || ηρπασθη **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} P⁴⁷ A,C,RP,HF,OC,NU,TR (Both are passive indicative, the choice being between 2nd or 1st aorist.)

⁴ προς *rell* || --- **M**^e TR

⁵ εκει *rell* || --- **M**^{e1/3,hpt} C,TR

⁶ απο **f**⁵ **M**^{d1/4,e,h} P⁴⁷ S,A,C,CP,OC,NU,TR || υπο **M**^{a,b,d,f,g,i} RP,HF

⁷ εκτρεφωσιν **f**⁵ **M**^{a,f,g,i2/3} CP,RP,HF || τρεφωσιν **M**^{a1/5,b,d,e,h,i1/3} A,OC,NU,TR || τρεφουσιν **M**^{e1/5} S,C

⁸ του πολεμησαι **f**⁵ **M**^{b1/3,i1/3} A,C,CP,OC,NU || 2 **M**^{a,b,d,e,f,g,h2/3,i2/3} P⁴⁷ S,RP,HF || επολεμησαν TR (Render ‘were to fight’; the dragon knew that Michael had received the order, so he decided to get in the first blow.) (OC is in small print.)

⁹ μετα *rell* || κατα TR

¹⁰ ισχυσεν **f**⁵ **M**^{a,b,f,g,i} A,CP,RP,HF,OC,NU || ισχυσαν **M**^{a1/6,d,e,h} P⁴⁷ C,TR || ισχυσαν προς αυτον S

¹¹ ουδε *rell* || ουτε **M**^e TR

¹² ευρεθη αυτω **f**⁵ **M**^{a,b,e1/5,f,g,h1/5,i2/3} CP,RP,HF,OC || 1 αυτων **M**^{e,h3/5,i1/3} A,C,NU,TR || ~ αυτων
1 **M**^{d,h1/5} P⁴⁷ || 1 S

¹³ ο μεγας ο οφης *rell* || ~ 3412 **M**^{a1/10,h1/4} OC

¹⁴ και **f**⁵ **M**^{a,b,d,e1/6,f,g,h1/5,i2/3} CP,RP,HF || 1 ο **M**^{e,h,i1/3} A,C,OC,NU,TR || ο S (OC is in small print.)

¹⁵ μετ αυτου *rell* || --- **M**^{(d)e}

¹⁶ εν τω ουρανω λεγουσαν *rell* || ~ 4123 **M**^{ept} TR

¹⁷ κατεβληθη **f**⁵ **M**^{a,g1/3,i1/3} CP,TR || εβληθη **M**^{a,b,d,f,g2/3,h,i2/3} P⁴⁷ S,A,C,RP,HF,OC,NU (Since the simple form of the verb has already occurred three times in the verse above, there may have been assimilation to it. If I were that voice I would cheerfully use the heightened form!)

¹⁸ κατηγορος *rell* || κατηγορ A,NU

¹⁹ αυτων **f**⁵ **M**^{a,b,e2/5,f,g,h2/3,i} S,C,CP,RP,HF,OC,TR || αυτους **M**^{d,e3/5,g1/4,h1/3} P⁴⁷ A,NU

εὐφραίνεσθε, οἱ¹ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες! Οὐαὶ τῇ γῆ καὶ τῇ θαλάσσει² ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.”

Satan persecutes the woman

13 Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξεν τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκεν τὸν ἄρρενα.³ 14 Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικί⁴ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφεται⁵ ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμισυ καιροῦ, ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. 15 Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς⁶ ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.⁷ 16 Καὶ ἐβόηθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. 17 Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικί καὶ ἀπῆλθεν ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ.⁸

Various Vignettes

A beast from the sea

13 Καὶ ἐστάθην⁹ ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης Θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ,¹⁰ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα¹¹ βλασφημίας. 2 Καὶ τὸ Θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον¹² παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου,¹³ καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. 3 Καὶ¹⁴ μίαν ἐκ¹ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡσεὶ² ἐσφαγ-

¹ οἱ **Ὶ**⁵ **M**^{a1/6,b1/4,d,e2/3,h2/3,ipt} A,CP,[NU]TR || --- **M**^{a,b,e1/3,f,g,h1/3,ipt} **NC,RP,HF,OC**

² τη γη και τη θαλασση **Ὶ**⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,hpt,i} CP,RP,HF || την γην 3 την θαλασσαν **M**^{d,e2/5,hpt} (S)C,OC,NU || τοις κατοικοισι την γην 3 την θαλασσαν **M**^{e1/4}TR || την αγαπην 3 την θαλασσαν A

³ αρρενα *rell* || αρσενα **M**^{hpt} **NC,NU** || αρσεναν A

⁴ γυναικι **Ὶ**⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,gpt,hpt,i} P⁴⁷ **NC,RP,HF,OC,TR** || 1 αι **M**^{d,e2/3,gpt,hpt} A,C,NU

⁵ οπως τρεφεται **Ὶ**⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC || οπου τρεφεται **M**^{a1/6,d,e2/3,hpt} P⁴⁷ **SA,C,NU,TR**

⁶ εκ του στοματος αυτου οπισω της γυναικος (P⁴⁷) *rell* || ~ 5671234 **M**^{e1/3}TR

⁷ αυτην ποταμοφορητον ποιηση *rell* || ~ 312 C || ταυτην 23 **M**^cTR

⁸ ιησου *rell* || του Ι **M**^{e1/3,gpt} CP || του θεου S || του Ιησου TR

⁹ εσταθην *rell* || εσταθη P⁴⁷ **SA,C,NU**

¹⁰ κερата δεκα και κεφαλας επτα *rell* || ~ 45312 TR

¹¹ ονοματα **Ὶ**⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h3/5,i} A,CP,RP,HF,OC[NU] || ονομα **M**^{d,e,h2/5} P⁴⁷ **NC,TR**

¹² ην ομοιον **Ὶ**⁵ **M**^{a,f,g,h,i} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{b,d} || 2 **M**^c P⁴⁷

¹³ αρκτου **Ὶ**⁵ **M**^{d1/3,e1/4,gpt,hpt,i1/3} CP,TR || αρκου **M**^{a,b,d2/3,e,f,gpt,hpt,i2/3} P⁴⁷ **SA,C,RP,HF,OC,NU**

¹⁴ και *rell* || Ι ειδον TR

μῆνην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. Καὶ ἐθαύμασεν³ ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ Θηρίου.

4 Καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι⁴ τῷ δεδωκότι⁵ τὴν⁶ ἐξουσίαν τῷ Θηρίῳ· καὶ προσεκύνησαν τῷ Θηρίῳ⁷ λέγοντες, “Τίς ὅμοιος τῷ Θηρίῳ, καὶ⁸ τίς δύνατος⁹ πολεμῆσαι μετ’ αὐτοῦ?” 5 Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ βλασφημίαν.¹⁰ καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον ποιῆσαι¹¹ μῆνας τεσσαράκοντα δύο.¹² 6 Καὶ ἤνοιξεν τὸ¹³ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν¹⁴ πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς¹⁵ ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. 7 Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον¹⁶ μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν¹⁷ καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. 8 Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ¹⁸ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ¹⁹ γέγραπται τὸ ὄνομα²⁰ ἐν τῷ Βιβλίῳ²¹ τῆς Ζωῆς τοῦ Ἄρνιου, τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

¹ εκ *rell* || --- **M**^c TR

² ωσει **f**⁵ **M**^{a,b,f,g,i2/3} CP,RP,HF || ως **M**^{d,e,h,i1/3} P⁴⁷ SA,C,OC,NU,TR

³ εθαυμασεν **f**⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h,i} N,CP,RP,HF,OC || εθαυμασθη εν **M**^{d2/3,e} TR || εθαυμασθη **M**^{d1/5} P⁴⁷ A,NU || εθαυμαστωθη C

⁴ τω δρακοντι *rell* || τον δρακοντα N,TR

⁵ τω δεδωκοτι **f**⁵ **M**^{a,e1/4,f,g,i} CP,RP,HF,OC || οτι εδωκεν **M**^{b,d,ept,h} P⁴⁷ SA,C,NU || ος εδωκεν **M**^{e1/4} TR

⁶ την *rell* || --- TR

⁷ και προσεκυνησαν τω θηριω *rell* || 12 το θηριον **M**^d A,TR || --- **M**^{pt} || P⁴⁷ omits a further four words

⁸ και **f**⁵ **M**^{a1/5,b,d,e,h,ipt} P⁴⁷ SA,C,CP,RP,NU || --- **M**^{a,f,g,ipt} HF,OC,TR

⁹ δυνατος **f**⁵ **M**^{a,f,g,i} CP,RP,HF || δυνατα **M**^{a1/5,b,d,e,h} P⁴⁷ SA,C,OC,NU,TR

¹⁰ βλασφημιαν **f**⁵ **M**^{a,e3/5,f,gpt,i1/4} CP,RP,HF,OC || βλασφημα **M**^{b,d,e1/5,h2/5,i1/4} A || βλασφημιας **M**^{a1/7,e1/5,h1/3,ipt} P⁴⁷ SA,C,NU,TR || βλασφημια **M**^{g1/3,h1/5}

¹¹ εξουσια πολεμον ποιησαι **f**⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC || 13 **M**^{d,ept,h,i1/3} P⁴⁷ A,C,NU,TR || 3 ο θελει N

¹² τεσσαρακοντα δυο *rell* || τεσσαρακοντα 2 N C || 1 και 2 **M**^{sp} (A)[NU] || μβ **M**^{d,e1/3,h1/4} P⁴⁷

¹³ το *rell* || --- **M**^{a1/3,ft}

¹⁴ εις βλασφημιαν *rell* || 1 βλασφημιας **M**^b SA,C,NU || βλασφημησαι P⁴⁷

¹⁵ τους **f**⁵ **M**^{a,b,f,g,hpt,ipt} SA,C,RP,HF,OC,NU || και 1 **M**^{a1/5,d,e,hpt,ipt} CP,TR || --- P⁴⁷

¹⁶ ποιησαι πολεμον **f**⁵ **M**^{a,d,e1/6,f,g,h,i} N,CP,RP,HF,NU || ~ 21 **M**^b OC,TR || --- **M**^c P⁴⁷ A,C (These MSS omit the whole first compound clause.)

¹⁷ φυλην **f**⁵ **M**^{c2/3} P⁴⁷,CP,TR || 1 και λαον **M**^{a,b,d,e1/3,f,g,h,i} SA(C)RP,HF,OC,NU

¹⁸ αυτω **f**⁵ **M**^{a1/5,d1/5,e,gpt,h3/5,i2/3} N,CP,RP,TR || αυτον **M**^{a,b,d,f,gpt,h2/5,i1/3} P⁴⁷ A,C,HF,OC,NU

¹⁹ ον ου *rell* || 1 ουτε **M**^{a2/3,g1/4} || ου ου C,NU || 1 N || ουαι A

²⁰ το ονομα **f**⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,i} CP,RP,HF,OC || 12 αυτου **M**^{h2/5} A,C,NU || τα ονοματα **M**^{d,ept,i1/4} TR || τα ονοματα αυτων **M**^{h2/5} P⁴⁷ N

²¹ τω βιβλιω P¹¹⁵ *rell* || 2 C || βιβλω N [+ 11 assorted mss] || τη βιβλω **M**^{c1/3} P^{47v},TR

9 Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. 10 Εἴ τις ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει¹ εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτένει,² δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ³ ἀποκτανθῆναι. Ὡδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

A beast from the land

11 Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχεν κέρατα δύο⁴ ὅμοια ἄρνιω καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. 12 Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου Θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἐποιεῖ⁵ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας⁶ ἵνα προσκυνήσωσιν⁷ τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἔθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. 13 Καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ ἵνα⁸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνει⁹ ἐπὶ¹⁰ τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. 14 Καὶ πλανᾷ τοὺς ἔμοις,¹¹ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ Θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ εἶχεν¹² τὴν πληγὴν¹³ τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησεν.¹⁴ 15 Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι¹⁵ τῇ εἰκόνι τοῦ Θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἢ εἰκὼν τοῦ Θηρίου, καὶ ποιήσῃ¹⁶ ὅσοι¹⁷ ἔαν¹⁸ μὴ προσκυ-

¹ εχει αιχμαλωσιαν υπαγει **f⁵M^{a,e,l/6,f,gpt,i}** CP,RP,HF || εις 23 **M^{d,ept,h}** SC || 2 συναγει **M^{e1/3}** || 2 συναγει εις 23 TR || εις 2 εις 23 A,NU || εις 2 απαγει εις 23 **M^p** OC || αιχμαλωτιζει εις 23 **M^{gpt}** || 5 other readings (Render, "if anyone has captivity, he goes away"—anyone who has been appointed to captivity will certainly be taken away; being less than transparent the Text gave rise to evasive action.)

² αποκτενει (-εινει **M^{d2/3}** S; -εννει **M^{bpt,h1/4}** OC) **f⁵M^{a,l/5,b,d,e,g,h,ipt}** (S)C,CP,RP(OC)TR || --- **M^{a,fipt}** HF || αποκτανθηναι A,NU (OC is in small print.)

³ εν μαχαίρα **f⁵M^{b,d,e,g,h}** (SA,C)CP,RP,OC(NU)TR || --- **M^{a,fi}** HF

⁴ δυο **f⁵M^{a,l/4,b,d,e,g,h,i2/7}** (P⁴⁷)SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M^{a,fi}** (OC is in small print.)

⁵ εποιει **f⁵M^{a,e,l/6,f,g,l/4,h1/3,ipt}** CP,RP,HF || ποιει **M^{d,e,g,h,ipt}** P⁴⁷SA,C,OC,NU,TR || ποιησει **M^b**

⁶ εν αυτη κατοικουντας *rell* || ~ 312 C,TR

⁷ ινα προσκυνησωσιν *rell* || 1 προσκυνησουσιν P⁴⁷A,C,NU || προσκυνιν S

⁸ και πυρ ινα **f⁵M^{a,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || ~ 312 ποιη **M^{ept,h}** SA(C)NU,TR || ~ 312 ποιει **M^{gpt}** || ~ 312 ποιηση **M^b** P⁴⁷ || ~ 3 εν πλανη ποιη 2 **M^d**

⁹ εκ του ουρανου καταβαινη **f⁵M^{a,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || 123 καταβηναι **M^b** P⁴⁷ || 123 καταβαινειν **M^{d,hpt}** A(C)NU || ~ καταβαινειν 123 **M^{e,hpt}** S,TR

¹⁰ επι **f⁵M^{a,f,g,i}** P⁴⁷,CP,RP,HF || εις **M^{b,d,e,h}** SA,C,OC,NU,TR

¹¹ τους εμοις **f⁵M^{a,fipt}** CP,RP,HF || --- **M^{b,d,e,g,h,ipt}** P⁴⁷SA,C,OC,NU,TR

¹² ο ειχεν **f⁵M^{a,e,l/3,f,h1/3,i}** CP,RP,HF || ω 2 **M^g** || 1 εχει **M^{ept,hpt}** S,TR || ος εχει **M^{b,d,e,l/4}** P⁴⁷A,C,NU || ος 2 OC

¹³ την πληγην **f⁵M^{b,d,e,g,h,i1/3}** P⁴⁷A,C,CP,RP,OC,NU,TR || 2 **M^{a,fi2/3}** HF || πληγης S

¹⁴ της μαχαίρας και εξησεν **f⁵M^{b,d,e,h,i1/3}** CP,OC,TR || 1 μαχαίρης 34 (P⁴⁷)SA,C,NU || ~ 34 απο 12 **M^{a,f,gpt,i2/3}** RP,HF || ~ 34 απο της πληγης 12 **M^{gpt}**

¹⁵ πνευμα δουναι **f⁵M^{a,b,e,l/4,f,g,i2/3}** CP,RP,HF,OC || ~ 21 **M^{d,e,h,i1/3}** SA,NU,TR || 1 C

¹⁶ ποιηση *rell* || ποιησει **M^{bpt,dpt,e1/5,g}** S || C omits whole sentence

¹⁷ οσοι *rell* || ινα 1 A[NU]

¹⁸ εαν **f⁵M^{a,b,f,g,h1/5,i}** A,RP,HF,OC,NU || αν **M^{d,e,hpt}** S,TR || --- **M^{h1/3}** CP

νήσωσιν τῆ εἰκόνι¹ τοῦ Θηρίου ἵνα² ἀποκτανθῶσιν. **16** Καὶ ποιεῖ πάντας—τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους—ἵνα δῶσιν³ αὐτοῖς χαράγματα⁴ ἐπὶ τῆς⁵ χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων⁶ αὐτῶν, **17** καὶ ἵνα μὴ τις δύνηται⁷ ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ Θηρίου⁸ ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. **18** Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν: ὁ ἔχων νοῦν⁹ ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ Θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν—καὶ¹⁰ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἐστίν¹¹ χξς´.¹²

The Lamb and the 144,000

14 Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,¹³ Ἄρνιον ἐστηκὸς¹⁴ ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ¹⁵ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες¹⁶ χιλιάδες, ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ¹⁷ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. **2** Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα ὡς¹⁸ κιθαρωδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. **3** Καὶ ἄδουσιν¹⁹ ᾠδὴν καινὴν

¹ τῆ εικονι *rell* || τὴν εικόνα **M**^{epi} A,TR

² ἵνα **f**⁵ **M**^{epi} CP,OC,TR || --- **M**^{a,b,d,ept,f,g,h,i} P^{47v} SA,C,RP,HF,NU (OC is in small print.)

³ δῶσιν **f**⁵ **M**^{b,d2/7,ept,hpt,i1/4} SA,C,CP,NU || δῶσωσιν **M**^{epi,d3/5,i2/3,g,ipt} RP,HF || δῶσουσιν **M**^{a1/3,e1/6,i1/3,i1/5} OC || δῶση **M**^{e1/3,hpt} TR

⁴ χαράγματα **f**⁵ **M**^{a,f,g,ipt} P⁴⁷,CP,RP,HF || χάραγμα **M**^{b,d,e,h,ipt} SA,C,OC,NU,TR

⁵ τῆς **f**⁵ **M**^{a1/3,b,d,e,g,h,i3/5} P⁴⁷ SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M**^{a2/3,f,i2/5}

⁶ τῶν μετώπων **f**⁵ **M**^{a1/3,b1/4,d,e} P⁴⁷ (CP)OC,TR || τὸ μετώπον **M**^{2/3,b,f,g,h,i} SA,RP,HF,NU || τοῦ μετώπου C

⁷ δύνηται **f**⁵ **M**^{2/5,b,d1/5,e1/5,h2/5,i1/3} P⁴⁷ SA,C,CP,OC,NU,TR || δύναται **M**^{3/5,d,e,f,g,h3/5,i2/3} RP,HF

⁸ τὸ ὄνομα τοῦ θηριου *rell* || ἡ 1234 P⁴⁷,CP,TR || τοῦ ὀνοματος **34 M**^{e1/3} C || ~ 34 ἡ 12 αὐτου **M**^{h1/3} S

⁹ νοῦν *rell* || τὸν 1 **M**^{epi} TR || οὖν P⁴⁷ || οὖς **M**^{epi} S

¹⁰ καὶ **f**⁵ **M**^{a1/6,d,e,h,ipt} A,C,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b,(e1/4),f,g,ipt} (P⁴⁷S)HF

¹¹ ἐστίν **f**⁵ **M**^{d,e2/3,h,i1/3} P⁴⁷ C,CP,RP || --- **M**^{a,b,e1/3,f,g,i2/3} SA,HF,OC,NU,TR

¹² χξς´ *rell* || ἐξακοσια ἐξηκοντα ἐξ **M**^{a1/6,e1/4,g,h1/3} RP || ἐξακοσιοι ἐξηκοντα ἐξ (S)A,CP,NU || χξ καὶ **M**^{e1/4} || ἐξακοσια δεκα ἐξ C || χις P¹¹⁵ (I have argued elsewhere that the economic factor that dictated abbreviated forms for numbers and frequent nouns would not have been present when the Auto-graphs were being penned, but since this particular number has to fit on hands and foreheads—of course a chip under the skin [that some are already receiving] will hold any amount of information—and the middle letter does resemble a snake)

¹³ ἰδοῦ **f**⁵ **M**^{b,d2/3,e} P⁴⁷,CP,TR || 1 το **M**^{a,d1/3,f,g,h,i} SA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁴ ἐστηκὸς **f**⁵ **M**^{a,e1/4,f,gpt,i2/3} CP,RP,HF,OC,TR || ἐστηκὸς **M**^{epi,i1/3} || ἐστος **M**^{dpt} SA,C,NU || ἐστος **M**^{b,dpt,e,h} P⁴⁷

¹⁵ αὐτου **f**⁵ **M**^{d,e,h} P⁴⁷ SA,C,CP,OC,NU,TR || 1 ἀριθμος **M**^{a,b,e1/5,f,g,i} RP,HF

¹⁶ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες **M**^{a1/3,b,c1/8,d1/3,ept,g,h2/3,i1/3} CP,RP,OC,TR || 1 τεσσερακοντα 3 SA,C,NU || ρμδ´ **f**⁵ **M**^{a2/3,d2/3,ept,f,h1/3,i2/3} P⁴⁷ HF (A similar statement obtains in verse 3 below.)

¹⁷ τὸ ὄνομα αὐτου καὶ *rell* || --- TR

¹⁸ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα ὡς **f**⁵ **M**^{a,b,e1/6,f,g,h,i2/3} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU || φωνὴν 4 **M**^{d1/3,e,i1/3} P⁴⁷,TR || φωνὴν 45 **M**^{d2/3}

¹⁹ ἀδουσιν **f**⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,h2/3,i} P⁴⁷ S,CP,RP,HF,OC || 1 ὡς **M**^{d,e2/3,h1/3} A,C[NU]TR

ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεις¹ ἐδύνατο² μαθεῖν τὴν ᾠδὴν εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἡγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. 4 Οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. Οὗτοί εἰσιν³ οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἀρνίῳ ὅπου ἂν⁴ ὑπάγῃ. Οὗτοι ὑπὸ Ἰησοῦ⁵ ἡγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἀρνίῳ. 5 Καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὐρέθη ψεῦδος,^{6,7} ἄμωμοι γάρ⁸ εἰσιν.⁹

Three angels

6 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον¹⁰ πετόμενον¹¹ ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσασθαι¹² τοὺς καθημένους¹³ ἐπὶ τῆς γῆς—καὶ ἐπὶ¹⁴ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν—7 λέγων¹⁵ ἐν φωνῇ μεγάλῃ, “Φοβήθητε τὸν Θεὸν¹⁶ καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι¹⁷ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν¹⁸ θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων.”

8 Καὶ ἄλλος ἄγγελος, δεύτερος,¹⁹ ἠκολούθησεν λέγων: “Ἐπεσεν, ἔπεσεν,¹ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη!² Ἐκ³ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς⁴ πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη.”⁵

¹ ουδεις *rell* || ουδε εις **M**^{a2/3,π/3,ι1/3} || ουδις C

² εδυνατο **f**⁵**M**^{a2/3,fg,h2/5,i2/3} **P**⁴⁷ **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** || ηδυνατο **M**^{a1/3,b,d,e,h3/5,i1/3} **TR**

³ εισιν **f**⁵**M**^{a,b,d1/3,e1/3,fg,i} **CP,RP,HF,OC,TR** || --- **M**^{d2/3,e2/3,h} **NA,C,NU**

⁴ αν **f**⁵**M**^{a1/5,b,d,e,h,i1/3} **NA,C,CP,RP,OC,NU,TR** || εαν **M**^{a,fg,i2/3} **HF**

⁵ υπο ιησου **f**⁵**M**^{a,fg,i} **CP,RP,HF** || --- **M**^{b,d,e,h} **P**⁴⁷ **NA,C,OC,NU,TR**

⁶ εν τω στοματι αυτων ουχ ευρεθη ψευδος **f**⁵**M**^{d,e,gpt,h,i1/3} **P**⁴⁷ **NA,C,CP(TR)NU** || ~ 5612347 **M**^{a,b,fgpt,i2/3} **RP,HF** || ~ 5671234 **OC**

⁷ ψευδος *rell* || δολος **M**^{e1/3} **TR**

⁸ γαρ *rell* || --- **M**^{e1/3} **A,C,NU**

⁹ εισιν *rell* || 1 ενωπιον του θρονου του θεου **TR**

¹⁰ αλλον αγγελον **f**⁵**M**^{b1/4,d2/3,h3/5} **A,C,CP,OC,NU,TR** || ~ 21 **M**^b || 2 **M**^{a,d1/3,e,fg,h2/5,i} **P**⁴⁷ **NA,RP,HF**

¹¹ πετομενον *rell* || πετομενον **TR** || πεταμενον **NA**

¹² ευαγγελισασθαι **f**⁵**M**^{b,d,h2/5} **P**⁴⁷ (**NA**)**CP** || ευαγγελισαι **M**^{a,e,fg,h3/5,i} **A,C,RP,HF,OC,NU,TR**

¹³ τους καθημενους **f**⁵**M**^{a,e1/5,fg,h2/5,i} **CP,RP,HF** || επι 12 **M**^{b,h3/5} **P**⁴⁷ **NA,OC,NU** || 1 κατοικουντας **M**^{d,e1/6} **TR** || επι 1 κατοικουντας **A** || κατοικουντας **P**¹¹⁵ || 121 κατοικουντας **M**^{e3/5} [Now there is a proper conflation!]

¹⁴ επι **f**⁵**M**^{a,b,ept,fg,h,i} **P**⁴⁷ **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** || --- **M**^{d,ept} **TR**

¹⁵ λεγων *rell* || λεγοντα **P**⁴⁷[+ 14 mss]**TR** || λεγον [4 mss] || --- **NA**

¹⁶ θεον **f**⁵**M**^{d,e,h} **P**⁴⁷ **NA,C,CP,NU,TR** || κυριον **M**^{a,b,fg,i} **RP,HF,OC**

¹⁷ τω ποιησαντι **f**⁵**M**^{b,e,h} **P**⁴⁷ **NA,C,CP,OC,NU,TR** || αυτω 12 **M**^g || αυτον τον ποιησαντα **M**^{a,d,fi} **RP,HF**

¹⁸ την *rell* || --- **M**^{e1/3,h1/3} **A,C,NU,TR**

¹⁹ αγγελος δευτερος **f**⁵**M**^{d,e3/5,h1/3,i2/5} (**C**)**CP,NU** || ~ 21 **M**^{a,b,e2/7,fg,h1/3,i3/5} **A,RP,HF,OC** || 1 **TR** || 2 (**B** **P**⁴⁷) **M**^{h1/3} **NA**

9 Καὶ ἄλλος ἄγγελος, τρίτος,⁶ ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ: “Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ Θηρίον⁷ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει⁸ χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, 10 καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων⁹ καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου.” 11 Καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰῶνων ἀναβαίνει¹⁰ καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οἱ προσκυνοῦντες τὸ Θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

12 Ὡδε ἡ¹¹ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε¹² οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ.¹³ 13 Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης μοι,¹⁴ “Γράψον: ‘Μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ’ ἄρτι’ (λέγει “Ναί”¹⁵ τὸ Πνεῦμα), ‘ἵνα ἀναπαύσωνται¹⁶ ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ¹⁷ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ’ αὐτῶν’.”

The earth is harvested

14 Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ, νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος¹⁸ υἱῷ¹ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν,

¹ επεσεν επεσεν **ƒ⁵M**^{a1/5,d,e,hpti1/4} P⁴⁷A,CP,OC,NU,TR || επεσεν **M**^{a,b,d1/5,e1/4,fg,hpti} C,RP,HF (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)

² βαβυλων η μεγαλη *rell* || ~ 231 **M**^{e1/3} || 12 πολις 23 TR

³ εκ **ƒ⁵M**^{a,d,e2/5,f,g,h1/5,i2/3} P⁴⁷,CP,RP,HF || η 1 **M**^{a1/6,b,h} A,C,OC,NU || οτι 1 **M**^{e3/5,i1/4} TR

⁴ αυτης **ƒ⁵M**^{apt,b,d2/7,e,ft,g1/3,h,i} P⁴⁷SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ταυτης **M**^{apt,ft,g2/3,i1/5} || 1 ης **M**^d

⁵ παντα τα εθνη *rell* || ~ 231 **M**^{d2/3} || 13 OC,TR

⁶ αλλος αγγελος τριτος *rell* || ~ 132 **M**^{e1/4} || ~ 32 TR

⁷ προσκυνει το θηριον (ς) *rell* || ~ 231 **M**^{apt} TR || 1 τω θηριω C || 12 θυσιαστηριον A

⁸ λαμβανει **ƒ⁵M**^{a,d1/5,e,f,g,h,i} P⁴⁷SA,C,CP,RP,HF,NU,TR || 1 το **M**^{b,d,h1/4,i1/5} OC

⁹ των αγιων αγγελων *rell* || ~ 32 **M**^{e2/3,h} SC,NU || 13 A

¹⁰ εις αιωνας αιωνων αναβαινει **ƒ⁵M**^{a,b,e1/5,ft,h3/5,i2/5,i} P⁴⁷(ς)A,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 4123 **M**^{apt} TR ||

1 αιωνα 34 **M**^{a1/7,e1/4,ft,g1/3} || 1 αιωνα αιωνος 4 **M**^{d,e1/5} C || 1 αιωνα αιωνων αναβαιτων **M**^{e1/5}

11 η *rell* || --- **M**^{l1/3,g1/4} CP,TR

¹² ωδε **ƒ⁵M**^{d,e,g} CP,TR || --- **M**^{a,b,f,h,i} P⁴⁷(ς)A,C,RP,HF,OC,NU

¹³ του ιησου **ƒ⁵CP** || 2 **M**^{a,b,c,f,g,h,i} P⁴⁷SA,C,RP,HF,OC,NU,TR || 2 χριστου **M**^d (του receives votes from four other groups, but they add up to only 12 MSS; it preserves the symmetry in the verse—each genitive noun is preceded by an article.)

¹⁴ μοι **ƒ⁵M**^{d,e,h3/5,i1/3} CP,TR || --- **M**^{a,b,f,g,h2/5,i2/3} P⁴⁷(ς)A(C)RP,HF,OC,NU

¹⁵ λεγει ναι **ƒ⁵M**^{a,f,ipt} CP,RP,HF || ~ 21 **M**^{b,d,e,g1/3,h,ipt} A,C,OC,NU,TR || 1 **M**^{apt} P⁴⁷ς

¹⁶ αναπαυσονται **ƒ⁵M**^{a,b,d,ept,f,h,ipt} CP,RP,HF,OC,TR || αναπαυσονται **M**^{b1/5,d2/7,ept,g,ipt} C ||

αναπαησονται P⁴⁷SA,NU,[no cursives]

¹⁷ δε *rell* || γαρ P⁴⁷SA,C,NU

¹⁸ καθήμενος ομοιος **ƒ⁵M**^{d1/3,e2/3,g,ipt} CP,OC,TR || καθημενον ομοιον **M**^{a,b,d2/3,f,h,ipt} SA,C,RP,HF,NU || καθημενος ομοιον P⁴⁷ (There are some seven further variants, which is why the numbers don't all add up; P⁴⁷ would appear to have a rather early conflation; I take it that the grammar calls for the nominative.)

καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὄξύ. **15** Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ² κρᾶζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ³ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης, “Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθεν⁴ ἡ ὥρα τοῦ⁵ θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς”. **16** Καὶ ἔβαλεν ὁ καθημένος ἐπὶ τὴν νεφέλην⁶ τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

17 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ (τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ), ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὄξύ. **18** Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν⁷ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου (ἔχων⁸ ἔξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός), καὶ ἐφώνησεν κραυγῇ⁹ μεγάλη τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὄξύ λέγων, “Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὄξύ καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς”.¹⁰ **19** Καὶ ἔβαλεν¹¹ ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐτρύγησεν τὴν ἀμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸν μέγαν.¹² **20** Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξωθεν¹³ τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων, ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.¹⁴

Here come the bowls!

15 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, μέγα καὶ θαυμαστόν: ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ.

¹ υἱοῦ **f**⁴⁵ **M**^{a1/3,b,dpt,e2/3,i2/3,g,h,ipt} **P**⁴⁷ **C,CP,RP,OC,TR** || υἱον **M**^{a2/3,dpt,π/3,ipt} **SA,HF,NU** || υἱος **M**^{e1/3}

² ναοῦ **f**⁴⁵ **M**^{a,b,f,h2/3,ipt} **A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** || ουρανοῦ **M**^{d,e,g,ipt} || ἰ αὐτοῦ **M**^{h1/3} **S**

³ ἐν φωνῇ μεγάλῃ *rell* || ~ 132 **TR** || 23 **P**⁴⁷

⁴ ἦλθεν **f**⁴⁵ **M**^{a,b,d2/3,e2/5,f,g,h,i} **SA,C,CP,RP,HF,OC,NU** || ἰ σου **M**^{d1/3,e3/5} || ἰ σοὶ **M**^e **TR**

⁵ τοῦ **f**⁴⁵ **M**^{a1/3,e1/3,h,i1/3} **S,CP,OC,TR** || --- **M**^{a2/3,b,d,e2/3,f,g,i2/3} **A,C,RP,HF,NU** (**OC** is in small print.)

⁶ τὴν νεφέλην *rell* || τὴ νεφέλην **M**^{a,g1/4} || τῆς νεφέλης **M**^{hpt,i1/3} **SA,NU**

⁷ ἐξῆλθεν *rell* [**NU**] || --- **P**^{47v}, **A**

⁸ ἔχων *rell* || ο ἰ **A,C** [**NU**]

⁹ κραυγῇ **f**⁴⁵ **M**^{a1/3,d,e,π1/4,i1/3} (**P**⁴⁷) **C,CP,RP,OC,TR** || ἐν ἰ **M**^{apt,b,e1/5,f,g,i2/3} **HF** || φωνῇ **M**^h **SA,NU**

¹⁰ ἠκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς **f**⁴⁵ **M**^{d,e,h,ipt} **P**⁴⁷ **S(A),C,CP,RP,NU,TR** || ἠκμασεν ἡ σταφυλὴ τῆς γῆς **M**^{a,b,f,ipt} **HF,OC** || 123 τῆς γῆς **M**^e

¹¹ ἔβαλεν **f**⁴⁵ **M**^{a1/5,d,e,g2/3,h,ipt} **P**⁴⁷ **SA,C,CP,RP,OC,NU,TR** || ἐξεβαλεν **M**^{a,b,f,g1/3,ipt} **HF**

¹² τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τὸν μέγαν **f**⁴⁵ **M**^{a,c3/5,f,h1/5,i2/3} (**A**) **C,CP,RP,HF,NU** || 1234 τὴν μεγάλην **M**^{e1/5,d,e2/5,g,h2/3} **S,OC,TR** || ~ 561234 **M**^b || 1234 τοῦ μεγάλου **M**^{i1/4} **P**⁴⁷ (**Is** ‘the great’ modifying ‘wrath’ or ‘wine-press’?)

¹³ ἐξώθεν **f**⁴⁵ **M**^{a,b,f,g,h3/5,ipt} **P**⁴⁷ **A,C,CP,RP,HF,NU** || ἐξω **M**^{d,e,g1/4,h2/5,ipt} **S,OC,TR**

¹⁴ χιλίων ἑξακοσίων **f**⁴⁵ **M**^{a2/5,b,d1/5,ept,g,h2/3,i} (**P**⁴⁷) **A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** || αχ’ **M**^{a3/5,ept,f,h1/3} || αχς’ **M**^d || ἰ διακοσίων **S**

The song of the victors

2 Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑελίνην¹ μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ Θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνοσ² αὐτοῦ καὶ³ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑελίνην,⁴ ἔχοντας κιθάρας⁵ τοῦ Θεοῦ. 3 Καὶ ᾄδουσιν τὴν ᾠδὴν Μωϋσέος,⁶ τοῦ⁷ δούλου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ Ἀρνίου, λέγοντες: “Μεγάλα καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα σου, Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ! Δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοὶ σου, ὁ Βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν!⁸ 4 Τίς οὐ μὴ φοβηθῆ σε,⁹ Κύριε, καὶ δοξάσῃ¹⁰ τὸ ὄνομά σου? Ὅτι μόνος ἅγιος εἶ.¹¹ ὅτι πάντα τὰ ἔθνη¹² ἤξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαίωμάτά σου ἐφανερώθησαν.”

The angels are commissioned

5 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ¹³ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. 6 Καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι, οἱ¹⁴ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πηλῆγας, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,¹⁵ οἱ ἦσαν¹ ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λα-

¹ υελινην **ƒ⁵M**^{a1/3,b1/4,d1/5,ept.fl/4,hpt.i1/4} P⁴⁷,CP || υαλινην **M**^{a2/3,b,d,ept.f.g,hpt.i} SA,C,RP,HF,OC,NU,TR (Hellenistic or Attic, which?)

² του θηριου και εκ της εικονος **ƒ⁵M**^{b,d,e,h2/5,ipt} A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 12356 **M**^{g,h2/7} P^{47v} S || ~ 563412 **M**^{a,f,h2/7,ipt}

³ και **ƒ⁵M**^{a,f,gpt(pt),h,ipt} P^{47v} A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εκ του χαραγματος αυτου 1 **M**^{a1/6,b,d,e.fl/5,ipt} || 1 εκ του χαραγματος αυτου TR

⁴ υελινην **ƒ⁵M**^{a1/3,b1/4,d1/5,ept.fl/5,g2/3,hpt.i1/4} P^{47v},CP || υαλινην **M**^{a2/3,b,d,ept.f.g1/3,hpt.i} SA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁵ κιθαρας **ƒ⁵M**^{a1/3,d,e.fl/4,h,ipt} P⁴⁷ SA,C,CP,RP,NU,TR || τας 1 **M**^{a2/3,b,f,g,h1/4,ipt} HF,OC (OC is in small print.)

⁶ μωυσεως **ƒ⁵M**^{a1/3,d1/5,fl/4,h1/4} CP || μωυσεως **M**^{apt,b,e2/3,f,g,hpt,i} SA,RP,HF,OC,NU || μωυσεως **M**^{a2/3,e1/4} P⁴⁷,TR

⁷ του *rell* || --- **M**^{a1/6,b,g,i1/4} TR

⁸ εθνων **ƒ⁵M**^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} A,CP,RP,HF,OC,NU || αιωνων **M**^{hpt} P⁴⁷ S C || αλιων TR (Some modern versions follow the middle reading, an alteration dating to the 2nd century—‘king of the nations’ would definitely not be politically correct in the Roman empire in those early centuries.)

⁹ ου μη φοβηθη σε **ƒ⁵M**^{a,b,d1/5,e1/5,f,g,i} CP,RP,HF,TR || 123 **M**^{d,e,h1/3,i1/5} A,C,OC,NU || ~ 4123 **M**^{h2/5} P⁴⁷ || ~ 413 **M**^{h1/3} S

¹⁰ δοξαση **ƒ⁵M**^{apt,b2/3,d2/7,ept.g1/3,h2/3,i1/3} S,CP,RP,HF,OC,TR || δοξασει **M**^{apt,b1/3,d,ept.f,g2/3,h1/3,i2/3} (P⁴⁷)A,C,NU

¹¹ αγιος ει **ƒ⁵M**^{h1/4,i1/3} CP || 1 **M**^{a,b,e1/4,f,g,ipt} RP,HF || 2 P⁴⁷ || οσιος **M**^{d,e,h} SA,C,OC,NU,TR (αγιος ει has slight support from four other families as well; the verb, before or after the adjective, is supported by **ƒ⁵M**^{a1/9,e1/3,hpt,ipt} P⁴⁷; being the song of Moses and the Lamb, both Jews, we should presumably expect the fuller form.)

¹² παντα τα εθνη **ƒ⁵M**^{a1/5,d,e.fl/5,h,i1/4} P⁴⁷ SA,C,CP,RP,OC,NU,TR || παντες **M**^{a,b,f,g,i} HF

¹³ και *rell* || 1 ιδου TR

¹⁴ οι *rell* || --- **M**^{dpt,h1/4} P⁴⁷ S,TR

¹⁵ εκ του ουρανου **ƒ⁵CP** || 12 ναου **M**^{a1/6,d,e,g,h} P⁴⁷ SA,C,RP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b,fi} HF (At first glance the context seems to call for ναου; so much so that if ουρανου were original some might have omitted while others made the obvious change—if ναου were original, why would anyone omit or change? On the other hand, there are at least three heavens, 2 Cor. 12:2, and they may have come out of the third, into the second. This is the only mention of the tabernacle of the testimony in Revelation, so the

16 μπρὸν² καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. 7 Καὶ ἔν ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκεν τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 8 Καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς³ καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο⁴ εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν⁵ ἀγγέλων. 1 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης⁶ ἐκ τοῦ ναοῦ⁷ λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, “Υπάγετε,⁸ ἐκχέετε τὰς⁹ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν.”

The first bowl

2 Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος¹⁰ καὶ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ¹¹ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἔλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς¹² τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ Θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.¹³

The second bowl

3 Καὶ ὁ δευτερός ἀγγελος¹⁴ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα, ὡς νεκροῦ· καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα¹⁵ ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσει.¹⁶

throne of God wasn't there and none of the action related by John up to this point took place there—there have been several references to the temple, with angels coming out of it, but I doubt that temple and tabernacle are to be equated.)

¹ οἱ ἦσαν **f⁸⁵M^{a,b,e,2/5,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || --- **M^{d,e,3/5,h}P⁴⁷** SA,C,NU,TR

² λινον καθαρον λαμπρον *rell* || λινουν 23 **P⁴⁷** || ~ καθαρους λινους λαμπρους **Σ** || λιθον 23 A,C || 12 και 3 TR

³ ναος **f⁸⁵M^{d,e,g,h,ipt}** SA,C,CP,RP,NU,TR || 1 εκ του **M^{a,b,i2/3(1/3),ipt}P^{47v}**,HF,OC

⁴ ἠδυνατο **f⁸⁵M^{a,1/5,b,d,e,g,1/5,h,3/5,ipt}** Σ,CP,TR || εδυνατο **M^{a,e,1/6,f,g,h,2/5,ipt}** A,C,RP,HF,OC,NU (Both spellings are known since classical times and apparently don't affect the sense.)

⁵ των **f⁸⁵M^{d,e}** CP || 1 επτα **M^{a,b,e,1/4,f,g,h,i}** SA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁶ φωνης μεγαλης *rell* || ~ 21 **M^{a,i2/3,h,1/3}** A,C,OC,NU

⁷ εκ του ναου **f⁸⁵M^{b,d,e,h,i,1/3}** SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M^{a,f,g,i,2/3}**

⁸ υπαγετε **f⁸⁵M^{a,1/7,d,ept,g,i,2/5}** CP || 1 και **M^{a,b,ept,f,h,i,3/5}** SA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁹ τας **f⁸⁵M^{d,e,i,1/5}** CP,TR || 1 επτα **M^{a,b,e,2/7,f,g,h,i}** SA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁰ πρωτος **f⁸⁵M^{a,e,f,g,h,i}P⁴⁷** SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 1 αγγελος **M^{b,d}**

¹¹ επι **f⁸⁵M^{d,e,h,1/5,i,1/3}** Σ,CP,TR || εις **M^{a,b,f,g,h,i,2/3}P⁴⁷** A,C,RP,HF,OC,NU

¹² εις **f⁸⁵M^{d,e,i,1/3}** CP,TR || επι **M^{a,b,e,1/4,f,g,h,i,2/3}P⁴⁷** SA,C,RP,HF,OC,NU

¹³ τους προσκυνουντας τη εικονι αυτου **f⁸⁵M^{a,b,ept,f,h,i}P⁴⁷** A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 2345 **M^{d,g,1/3(2/3)}** || ~ 13452 TR || 12 την εικονα 5 **M^{e,1/5}** Σ || ~ 1 την εικονα 25 **M^{e,1/4}**

¹⁴ αγγελος *rell* || --- **M^{hpt}** A,C,NU

¹⁵ ζωσα **f⁸⁵M^{d,e,g,h,2/3,i,1/3}P⁴⁷** Σ,CP,RP,OC,TR || ζωης **M^{h,1/3}** (A)C,NU || --- **M^{a,b,i,2/3}** HF

¹⁶ απεθανεν εν τη θαλασσει *rell* || ~ 2341 **M^{d,2/3}** || απεθανον 234 **P⁴⁷** || 1 επι της θαλασσης **Σ** || 1 τα 234 A,C,NU

The third bowl

4 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος¹ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ² τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. 5 Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος: “Δίκαιος³ εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ⁴ Ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας. 6 Ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας⁵ πιεῖν. Ἄξιοι⁶ εἰσιν!” 7 Καὶ ἤκουσα⁷ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος: “Ναί, Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ Παντοκράτωρ! ἀληθινὰ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου!”

The fourth bowl

8 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος⁸ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρὶ.⁹ 9 Καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι¹⁰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν¹¹ ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. Καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.

The fifth bowl

10 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος¹² ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη· καὶ ἐμασῶντο¹³ τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου. 11 Καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐλκῶν αὐτῶν· καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

The sixth bowl

12 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος¹⁴ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ¹⁵ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν¹ Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἐτοιμασθῇ ἡ

¹ ἄγγελος **ƒ⁸⁵M^{b,d,e,h1/3,i1/3}** CP,TR || --- **M^{a,f,g,h2/3,i2/3}P⁴⁷** SA,C,RP,HF,OC,NU

² καὶ **ƒ⁸⁵M^{d,e1/3,h}** SA,C,CP,NU || 1 εἰς **M^{a,b,d1/5,e2/3,f,g,i}** RP,HF,OC,TR

³ δίκαιος *rell* || 1 κυριε TR

⁴ ὁ **ƒ⁸⁵M^{a1/3,d,ept,fpt,h1/4,i1/4}** S,CP,RP,OC,NU || καὶ 1 **M^{d1/5,e1/4,h1/4,i1/4}** TR || καὶ **M^{e1/6,h1/4,i1/3}P⁴⁷** || --- **M^{a2/3,b,fpt,g,h1/5}** A,C,HF

⁵ αυτοὺς ἐδωκας *rell* || ~ 21 S || 1 δεδωκας A,C[NU]

⁶ ἀξιοὶ *rell* || 1 γαρ TR || οπερ 1 S

⁷ ἤκουσα *rell* || 1 ἐκ **M^{cp}** CP || 1 ἀλλου ἐκ TR

⁸ ἄγγελος **ƒ⁸⁵M^{a1/4,b,d,e,hpt,ipt}** S,CP,RP,TR || --- **M^{a,f,g,hpt,ipt}P⁴⁷** A,C,HF,OC,NU

⁹ τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρὶ **ƒ⁸⁵M^{d,e,g1/5,h2/5}** A,C,CP,NU,TR || 124 S || ~ 3412 **M^{a,b,e1/4,f,g,i3/5}** RP,HF,OC

¹⁰ οἱ ἄνθρωποι **ƒ⁸⁵M^{a,b,e1/4,f,g,i2/3}** CP,RP,HF,OC || --- **M^{d,e,h1/3}** SA,C,NU,TR

¹¹ τὴν **ƒ⁸⁵M^{d1/5,ept,f1/3,h1/3,i1/3}** SA,CP,NU || --- **M^{a,b,d,ept,2/3,g,h2/3,i2/3}** C,RP,HF,OC,TR

¹² ἄγγελος **ƒ⁸⁵M^{b,d,e,h1/3,i1/4}** CP,TR || --- **M^{a,f,g,h2/3,i}** SA,C,RP,HF,OC,NU

¹³ ἐμασῶντο **ƒ⁸⁵M^{apt,dpt,e1/3,fpt,g2/3,h2/3,ipt}** SA,C,RP,HF,OC,NU || ἐμασῶντο **M^{dpt,b,dpt,e2/3,fpt,g1/3,h1/3,ipt}** CP,TR

¹⁴ ἄγγελος **ƒ⁸⁵M^{b,d,e3/5,gpt,h1/3,i1/4}** CP,TR || --- **M^{a,e2/5,f,gpt,h2/3,i}P⁴⁷** SA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁵ τὴν φιάλην αὐτοῦ *rell* || ~ 312 **M^{a2/3,f,g2/3}**

ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν² ἡλίου. 13 Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα,³ ὡς βάτραχοι.⁴ 14 Εἰσὶν γὰρ πνεύματα δαιμόνων⁵ ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται⁶ ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς⁷ τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν⁸ πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης⁹ τοῦ Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος. 15 (“Ἰδοῦ, ἔρχομαι ὡς κλέπτης. Μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῆ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.”) 16 Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἐβραῖστί Ἀρμαγεδῶν.¹⁰

The seventh bowl

17 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος¹¹ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς¹² τὸν ἀέρα, καὶ ἐξῆλθεν φωνὴ μεγάλη ἀπὸ¹³ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ θρόνου,¹⁴ λέγουσα, “Γέγονεν!” 18 Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναί.¹⁵ καὶ σεισμὸς ἐγένετο¹⁶ μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ’ οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο¹⁷ ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικούτος σεισμὸς, οὕτως μέγας! 19 Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον.¹⁸ Καὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. 20 Καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγεν, καὶ ὄρη

¹ μεγαν **f**⁵ **M**^{a,e2/5,f,g,hpt,i} **Σ**,CP,RP,HF || 1 τον **M**^{b,d,e3/5,hpt,i1/4} **P**⁴⁷ **A,C,OC,NU,TR** (OC is in small print.)

² ανατολων **f**⁵ **M**^{a1/5,d,e3/5} **A,CP,TR** || ανατολης **M**^{a,b,e2/5,f,g,h,i} **P**⁴⁷ **ΣC,RP,HF,OC,NU**

³ τρια ακαθαρτα **f**⁵ **M**^{d,e,g,h,i1/5} **P**⁴⁷ **ΣA,C,CP,OC,NU,TR** || ~ 21 **M**^{a,b,f,h1/5,i} **RP,HF** || 2 **M**^{e1/5}

⁴ ως βατραχοι *rell* || ομοια βατραχοις **C,TR** || ωσει βατραχους **P**⁴⁷ || ειωσει βατραχους **Σ** || --- **M**^{e1/3}

⁵ δαιμονων **f**⁵ **M**^{d,e,i1/4} **CP,TR** || δαιμονιων **M**^{a,b,f,g,h,i} **P**⁴⁷ **ΣA,RP,HF,OC,NU**

⁶ εκπορευεται **f**⁵ **M**^{a,b,d1/5,e1/3,f,hpt,i} **A,CP,RP,HF,OC,NU** || 1 εκπορευονται **M**^{g,i1/4} || εκπορευεσθα **M**^{d,e2/3,hpt,i1/5} **P**⁴⁷ **Σ,TR**

⁷ βασιλεις *rell* || 1 της γης **M**^{e1/3} || 1 της γης και **TR**

⁸ τον *rell* || --- **M**^e **P**⁴⁷,**TR**

⁹ της ημερας εκεινης της μεγαλης *rell* || 1245 **Σ,NU** || ~ 452 **P**⁴⁷**A**

¹⁰ αρμαγεδων **f**⁵ **M**^{a1/6,b,d1/4,e2/3,g,h2/3,ipt} **ΣA,CP,RP,OC,NU** || αρμαγεδδων **M**^{e1/4} **TR** || μαγεδων **M**^{a,d3/5,fipt} **HF** || μαγεδδων **M**^{h1/4}

¹¹ αγγελος **f**⁵ **M**^{a1/7,b,d,e,h1/5,i1/4} **CP,TR** || --- **M**^{a,f,g,h,i} **A,RP,HF,OC,NU**

¹² εις **f**⁵ **M**^{a1/7,d,e,h1/4,i1/4} **CP,TR** || επι **M**^{a,b,f,g,h,i} **ΣA,RP,HF,OC,NU**

¹³ απο *rell* || εκ **M**^{e,h,ipt} **ΣA,OC,NU**

¹⁴ του ναου του ουρανου απο του θρονου **f**⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,ipt} **CP,RP,HF,OC,TR** || 34567 **M**^{d,e2/3,ipt} || 12567 **M**^h **P**⁴⁷**v**,**A**,0163^v(**NU**) || 123 θεου **Σ** || 676 θεου **M**^{a1/5}

¹⁵ αστραπαι και βρονται και φωναί **f**⁵ **M**^{a,b,f,g,h1/4,i2/3} **P**⁴⁷,**CP,RP,HF** || 123 **M**^{epi} || ~ 14523 **M**^{d,h,i1/3} **A**,0163,**OC,NU** || ~ 52341 **M**^{e1/3} **TR** || ~ 3214523 **Σ**

¹⁶ εγενετο **f**⁵ **M**^{d,e,h,i1/4} **P**⁴⁷ **ΣA,CP,OC,NU,TR** || --- **M**^{a,b,f,g,i} **RP,HF**

¹⁷ οι ανθρωποι εγενοντο **f**⁵ **M**^{a,b,e3/5,f,g,i} **CP,RP,HF,OC,TR** || 23 **M**^{d,e2/5,h2/3,i1/4} **Σ** || ανθρωπος εγενετο **A,NU** || εγενετο ανθρωπος **M**^{h1/3} || ανθρωπος 3 **P**⁴⁷**v**

¹⁸ επεσον **f**⁵ **M**^{a2/3,b,d1/3,e2/3,f,h,i} **CP,RP,HF,TR** || επεσαν **M**^{a1/3,d2/3,e1/3,g,h1/4} **P**⁴⁷ **A,OC,NU** || επεσεν **Σ**

οὐχ εὐρέθησαν. 21 Καὶ χάλαζα μεγάλη, ὡς ταλαντιαία, καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς¹ σφόδρα.

About Babylon

17 Καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων,² “Δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνῆς τῆς μεγάλης τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν,³ 2 μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς.”⁴

A woman and a beast

3 Καὶ ἀπήνεγκέν με εἰς ἔρημον ἐν⁵ πνεύματι. Καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον⁶ κόκκινον γέμον ὀνομάτων⁷ βλασφημίας, ἔχον⁸ κεφαλάς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. 4 Καὶ ἡ γυνὴ ἦν⁹ περιβεβλημένη πορφύραν¹⁰ καὶ κόκκινον,¹¹ κεχρυσωμένη¹² χρυσοῦ¹³ καὶ λίθῳ τιμῷ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον¹⁴ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.¹⁵ 5 Καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον:

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ΒΑΒΥΛΩΝ Ἡ ΜΕΓΑΛΗ, Ἡ ΜΗΤΗΡ ΤΩΝ
ΠΟΡΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΔΕΛΥΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΗΣ.

¹ αὐτῆς **f**⁵ **M**^{apt,bpt,e,g1/3,h12/3} **P**^{47v} **SA,C,CP,RP,NU,TR** || αὐτῆ **M**^{apt,bpt,d,e1/4,f,g2/3,h1/4,i1/3} **HF,OC**

² λέγων **f**⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h,i} **P**⁴⁷ **SA,CP,RP,HF,OC,NU** || 1 μοι **M**^{d,e} **TR**

³ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν **f**⁵ **M**^{a,f,g,i} **CP,RP,HF,TR** || 234 **P**^{47v} || 24 **M**^{b,d,e,h} **SA,OC,NU**

⁴ οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς (S) *rell* || ~ 56789101234 **M**^{e1/3} **TR**

⁵ ἐν **f**⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i} **SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR** // τῷ **M**^{e1/4} || --- **M**^a

⁶ θηρίον **f**⁵ **M**^{a1/4,bpt,d,e,f,g,h,i} **SA,CP,RP,NU,TR** || 1 το **M**^{a,bpt} **HF** || το 1 το **OC** (**OC** is in small print.)

⁷ γέμον ὀνομάτων **f**⁵ **M**^{b,d,e2/3,f,h1/5,i1/4} **CP,TR** || 1 ὀνοματα **M**^{a,e1/3,g,hpt,i} **RP,HF,OC** || γέμοντα ὀνοματα **M**^{h1/4} **SA[NU]**

⁸ ἔχον *rell* || ἔχων **A**[+ 40 assorted mss]**NU** || ἔχοντα **S**

⁹ ἦν *rell* || ἦ **TR**

¹⁰ πορφύραν **f**⁵ **M**^{bpt,d,e,f,i2/5} **CP** || πορφύρα **TR** || πορφύρου **M**^{a,bpt,g,h,i3/5} **SA,RP,HF,OC,NU**

¹¹ κόκκινον *rell* || κόκκινω **TR**

¹² κεχρυσωμένη **f**⁵ **M**^{a,d,e2/3,f,h1/4,ipt} **CP,RP,HF** || περικεχρυσωμένη **M**^b || καὶ 1 **M**^{d1/5,e1/3,g,h,ipt} **SA,OC,NU,TR**

¹³ χρυσοῦ **f**⁵ **M**^{d,e,h,i1/5} **S,CP,TR** || χρυσιω **M**^{a,b,d1/5,e1/5,f,g,h1/5,i} **A,RP,HF,OC,NU**

¹⁴ χρυσοῦν ποτήριον **f**⁵ **M**^{d,e,hpt,i1/5} **CP,TR** || ~ 21 **M**^{a,b,f,g,hpt,i} **SA,RP,HF,OC,NU**

¹⁵ αὐτῆς **f**⁵ **M**^{b,d,e,gpt,h3/5,ipt} **A,CP,RP,NU(TR)** || τῆς γῆς **M**^{a,f,gpt,h2/5,ipt} **HF,OC** (**S** conflates both, which shows that the minuscule families are earlier.)

6 Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ¹ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων, καὶ² ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. Καὶ ἐθαύμασα, ἰδὼν αὐτήν, θαῦμα μέγα.

The vision explained

7 Καὶ εἶπέν μοι ὁ ἄγγελος: “Διὰ τί ἐθαύμασας? Ἐγὼ σοι ἐρῶ³ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. 8 Τοῦ⁴ Θηρίου ὃ εἶδες ἦν, καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς Ἀβύσσου καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν.⁵ Καὶ θαυμάσονται⁶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς,⁷ ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα⁸ ἐπὶ τὸ Βιβλίον⁹ τῆς Ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες¹⁰ τὸ Θηρίον ὅτι ἦν¹¹ καὶ οὐκ ἔστιν καὶ παρέσται.¹² 9 Ὡδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν: Αἱ ἑπτὰ κεφαλὰὶ ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν¹³ ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ’ αὐτῶν. 10 Καὶ βασιλεῖς ἑπτὰ εἰσιν.¹⁴ οἱ πέντε ἔπεσον,¹⁵ ὁ ἕξ ἐστίν, ὁ ἄλλος οὐπω ἦλθεν. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὀλίγον αὐτὸν δεῖ¹⁷ μείναι. 11 Καὶ τὸ Θηρίον ὃ ἦν καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ αὐτὸς¹⁸ ὄγδοός ἐστιν, καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐστίν, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. 12 Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὐπω ἔλαβον, ἀλλ’¹⁹ ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσιν μετὰ τοῦ Θηρίου. 13 Οὗτοι μίαν γνώμην

¹ ἐκ **ƒ**⁵ **M**^{a1/5,bpt,d,e,fl/5,gpt,h,i} CP,RP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,bpt,fgpt,h1/4,i1/4} (S)HF

² καὶ **ƒ**⁵ **M**^{a1/6,d1/5,e,fl/5,gpt,h,i} SA,CP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b,(d),fgpt,i1/5} RP,HF

³ σοὶ ἐρῶ **ƒ**⁵ **M**^{d,e,h1/5,i1/4} S,CP,TR || ~ 21 **M**^{a,b,fg,h,i} A,RP,HF,OC,NU

⁴ το *rell* || --- TR

⁵ υπαγειν *rell* || υπαγει A,NU

⁶ θαυμασονται *rell* || θαυμασθησονται A,NU

⁷ ἐπὶ τῆς γῆς **ƒ**⁵ **M**^{bpt,d,e,fgpt,h2/3} SA,CP,RP,OC,NU,TR || τὴν γῆν **M**^{a,bpt,e1/4,gpt,i1/3} HF

⁸ τὰ ὀνόματα **ƒ**⁵ **M**^{bpt,d,e,fgpt,h2/5,i2/3} S,CP,RP,TR || τὸ ὄνομα **M**^{a,bpt,gpt,h3/5,i1/3} A,HF,NU || 1 ὄνομα OC

⁹ ἐπὶ τὸ βιβλίον **ƒ**⁵ **M**^{bpt,d1/5,e,fg1/5,hpt,ipt} SA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 τοῦ βιβλίου **M**^{a,bpt,g,ipt} HF || ἐν βιβλῳ **M**^d || ἐν τῷ βιβλῳ **M**^{h2/5}

¹⁰ βλέποντες **ƒ**⁵ **M**^{a1/7,d1/5,e1/3,i1/3} CP,TR || βλέποντων **M**^{a,b,d,e2/3,fg,h,i2/3} SA,RP,HF,OC,NU (The subject is nominative.)

¹¹ τὸ θηριον οὗτιν **ƒ**⁵ **M**^{d,e,h,i1/3} SA,CP,OC,NU,TR || ~ 3412 **M**^{a,b,e1/4,fg,i2/3} RP,HF

¹² καὶ παρεσται **ƒ**⁵ **M**^{a,b,fgpt,fg,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU || 1 παρεστιν **M**^{d,ept,i1/5} || 1 παλιν παρεστε S || καιπερ ἐστιν TR

¹³ ἑπτα ὄρη εἰσιν *rell* || ~ 231 **M**^{e1/3} TR || ~ 213 OC

¹⁴ ἑπτα εἰσιν **ƒ**⁵ **M**^{d,e,h,i2/3} (S)A,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{a,b,fg,i1/3} RP,HF

¹⁵ ἐπεσον **ƒ**⁵ **M**^{apt,b,d1/3,e2/5,fgpt,hpt,i2/3} CP,RP,HF || ἐπεσαν **M**^{apt,d2/3,e3/5,gpt,hpt,i1/3} SA,OC,NU,TR (The meaning is evidently the same, which may account for the widespread division [involving a single letter].)

¹⁶ ο *rell* || καὶ 1 TR

¹⁷ αὐτον δεῖ **ƒ**⁵ **M**^{d,e3/5,h2/3} A,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{a,b,e2/5,fg,h1/3,i} RP,HF

¹⁸ αὐτος **ƒ**⁵ **M**^{bpt,d,e,fh3/5,ipt} A,CP,RP,OC,NU,TR || οὗτος **M**^{a,bpt,g,h2/5,ipt} (S)HF

¹⁹ ἀλλ *rell* || ἀλλὰ SA,NU

ἔχουσιν¹ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν² ἐξουσίαν αὐτῶν³ τῷ Θηρίῳ διδoασιν.⁴ 14 Οὗτοι μετὰ τοῦ Ἄρνιου πολεμήσουσιν, καὶ τὸ Ἄρνιον νικήσει αὐτούς, ὅτι Κύριος κυρίων ἐστὶν καὶ Βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί.”

15 Καὶ λέγει μοι: “Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶν, καὶ ἔθνη καὶ γλώσσαι. 16 Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ⁵ τὸ Θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην καὶ ἠρημωμένην⁶ ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτὴν⁷ καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρὶ. 17 Ὁ γὰρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν⁸ καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ Θηρίῳ, ἄχρι τελεσθῆσονται οἱ λόγοι⁹ τοῦ Θεοῦ. 18 Καὶ ἡ γυνὴ ἦν εἶδες ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς¹⁰ γῆς.”

Her fall proclaimed

18 Καὶ¹¹ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον¹² καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. 2 Καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρῶ φωνῇ¹³ λέγων: “Ἔπεσεν, ἔπεσεν,¹⁴ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη! καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων,¹⁵ καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μμι-

¹ γνώμην εχουσιν **f⁵⁵M**^{d,e,f,l/5,h,i/l/5} SA,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{a,b,e,l/6,f,g,i} RP,HF

² τὴν **f⁵⁵M**^{a,l/3,bpt,d,e,f,l/5,h2/5,ipt} S,CP,RP,OC,TR || --- **M**^{a2/3,bpt,f,g,h3/5,ipt} A,HF,NU

³ αὐτῶν *rell* || εαυτῶν TR

⁴ διδοασιν **f⁵⁵M**^{a,b,e,f,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU || δωσουσιν **M**^d || δεδωκασιν **M**^{e1/5} || διαδιδωσουσιν TR

⁵ καὶ *rell* || ἐπι TR

⁶ ἠρημωμένην **f⁵⁵M**^{a,b,d2/5,ept,f,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ἐρημωμένην **M**^{a1/5,d3/5,ept}

⁷ καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτὴν **f⁵⁵M**^{a2/3,b,f,g,ipt} CP,RP,HF || 12 **M**^{d,e,l/4,h,ipt} SA,OC,NU,TR || --- **M**^{a1/5,e2/3}

⁸ καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν **f⁵⁵M**^{a,bpt,e1/6,f,g2/3,i2/3} CP,RP,HF || ~ 12 (-σε S) 43 **M**^{e,g1/3,h3/5} (S)OC,NU,TR || 123 αὐτῶν **M**^{bpt} || --- **M**^{d,i1/5} A

⁹ τελεσθῆσονται οἱ λόγοι **f⁵⁵M**^{d,e,hpt} SA,CP,NU || τελεσθῶσιν 23 **M**^{a,b,e,l/4,f,g,hpt,i} RP,HF,OC || τελεσθῆτα ρηματα TR

¹⁰ τῆς **f⁵⁵M**^{a1/4,b,d,e,f,g,l/5,h,i} SA,CP,RP,OC,NU,TR || ἐπι 1 **M**^{a,g1/3,i1/4} HF || τῶν ἐπι 1 **M**^{gpt}

¹¹ καὶ **f⁵⁵M**^{b,d,e,gpt,h1/3,ipt} CP,TR || --- **M**^{a,e1/6,f,gpt,h2/3,ipt} SA,RP,HF,OC,NU

¹² ἄλλον ἄγγελον *rell* || ~ 21 **M**^{bpt,e1/5,f,i1/4} || 2 TR

¹³ ἐν ἰσχυρῶ φωνῇ **f⁵⁵M**^{d,hpt} A,CP,OC,NU || 123 μεγαλη **M**^{e1/5} || 123 καὶ μεγαλη **M**^{i1/4} ||

23 **M**^{a3/5,b,d1/5,f,g1/5,h1/5,ipt} S,RP,HF || 23 μεγαλη **M**^{ept} || 23 καὶ μεγαλη **M**^{h1/4} || ἰσχυραν φωνην **M**^{a1/4,g,i1/5} || 1 ἰσχυρῶ φωνῇ μεγαλη TR (The only real question is whether or not to read εν.)

¹⁴ ἐπεσεν ἐπεσεν **f⁵⁵M**^{bpt,d,e,gpt,h,i1/3} A,CP,OC,NU,TR || ἐπεσεν **M**^{a,bpt,f,gpt,i2/3} S,RP,HF (An easy case of homoioteleuton [or -arcton, or both]; since the result made good sense, there would be no need to question it.)

¹⁵ δαιμόνων *rell* || δαιμονίων SA,OC,NU

σημένου.¹ 3 Ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου² τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκεν³ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν.”

4 Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν: “Εξέλθετε⁴ ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου,⁵ ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε.⁶ 5 ὅτι ἐκολλήθησαν⁷ αὐτῆς αἱ ἀμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν αὐτῆς⁸ ὁ Θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. 6 Ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν,⁹ καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ¹⁰ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ¹¹ ᾧ ἐκέρασεν, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. 7 Ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν¹² καὶ ἐστρηνίασεν, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασιανισμόν.¹³ ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει ὅτι¹⁴ ‘Κάθημα¹⁵ βασιλίσσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω’. 8 Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἵξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς—θάνατος καὶ¹⁶ πένθος καὶ λιμός—καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κρίνας¹⁷ αὐτήν.

¹ και φυλακη παντος ορνεου ακαθαρτου και μεμισημενου **f**⁵**M**^{a,e,1/3,fp,pt,hpt,ipt} **Σ,CP,RP,HF,OC,TR** || 123 θηριου 567 A || 1234567123 θηριου 5 **M**^{bp(1/3)} || 12345123 θηριου 567 [NU] || 67 **M**^{d,e,2/3,fp,pt,h,1/4,i,1/5}

² του θυμου του οινου **f**⁵**M**^{bp,de,i,1/5} **CP** || ~ 3412 **M**^{a,bpt,fg,h,i} **Σ,RP,HF,OC,NU,TR** || 12 A

³ πεπωκεν **f**⁵**M**^{ep} **CP,TR** || πεπωκασιν **M**^{a,1/4,b,fh,1/3,i,1/3} **HF** || πεποτικεν **M**^d || πεπωκασιν **M**^{a,ept,g,hpt,ipt} **Σ,RP** || πεπωκων A,C || πεπωκων OC,NU (For ‘drink’ we have **f**⁵**M**^{a,1/4,b,(d),ept,fp,pt,ipt}; for ‘fall’ we have **M**^{a,ept,g,hpt,ipt} (S,A,C).) (Two cursives, 1828 and 2329, save the reading of OC,NU from being a morphological ‘patchwork quilt’.)

⁴ εξελθετε **f**⁵**M**^{a,1/7,d,2/3,e,h,1/3,ipt} **CP,TR** || εξελθε **M**^{a,b,fg,h,2/3,ipt} **C,RP,HF,OC** || εξελθατε **M**^{d,1/3} **A,NU** || εξελθαται **Σ**

⁵ εξ αυτης ο λαος μου *rell* || 45 **M**^{ep} || ~ 34512 **ΣC,NU**

⁶ και εκ των πληγων αυτης ινα μη λαβητε (λαβηται **ΣC**; βλαβητε **M**^{d,2/3}) **f**⁵**M**^{a,b,d,2/3,ept,fg,h,i} (**Σ**)**A(C)CP,RP,HF,NU** || ~ 16782345 **TR** || ~ 16234578 **OC** || 678 **M**^{e,1/4,d,1/5}

⁷ εκολληθησαν *rell* || ηκολουθησαν **TR**

⁸ αυτης **f**⁵**M**^{a,2/3,bpt,i,1/3} **CP,HF** || --- **M**^{a,1/3,bpt,d,e,fg,h,i,2/3} **ΣA,C,RP,OC,NU,TR** (The pronoun seemed awkward or redundant.)

⁹ υμιν **f**⁵**M**^{a,1/6,d,e,fg,1/4,i,1/3} **CP,TR** || --- **M**^{a,b,g,h,i,2/3} **ΣA,C,RP,HF,OC,NU**

¹⁰ αυτη (αυτα **M**^{hpt}) διπλα **f**⁵**M**^{b,d,e,fg,hpt,i,2/3} **CP,RP,OC,TR** || τα 2 **Σ(C)NU** || τα 2 ως και 1 και **M**^{a,e,1/4,i,1/3} **HF** || 2 **M**^{hpt} **A**

¹¹ ποτηριω **f**⁵**M**^{a,1/6,bpt,d,e,fgpt,h,2/3,i,2/3} **A,C,CP,RP,OC,NU,TR** || 1 αυτης **M**^{a,bpt,e,1/4,gpt,h,1/3,i,1/3} **Σ,HF**

¹² εαυτην **f**⁵**M**^{a,1/5,b,d,e,2/3,fg,1/3,h,i} **CP,OC,TR** || αυτην **M**^{a,e,1/3,f,1/5,g,2/3,h,1/4,i,1/4} **ΣA,C,RP,HF,NU**

¹³ βασιανισμόν **f**⁵**M**^{ep} **CP** || 1 και πενθος **M**^{a,b,d,ept,fg,h,i} **ΣA,C,RP,HF,OC,NU,TR** (The woman’s statement, immediately below, may have suggested the phrase.)

¹⁴ οτι *rell* || --- **M**^{ep,g} **TR**

¹⁵ καθημα **f**⁵**M**^{a,2/7,d,e,fg,h,i} **ΣA,C,CP,RP,HF,NU,TR** || εγω 1 **M**^b || 1 καθω **OC** || καθως **M**^a (**OC** is in small print.)

¹⁶ και **f**⁵**M**^{a,1/5,d,e,g,h,ipt} **ΣA,C,CP,RP,OC,NU,TR** || --- **M**^{a,b,fp} **HF**

¹⁷ κρινας **f**⁵**M**^{a,bpt,e,2/3,g,h,i,2/3} (**Σ**)**A(C)CP,RP,HF,OC,NU** || κρινων **M**^{bp,e,1/3,i,1/3} **TR** || παντοκρατωρ ο κρινων **M**^d

Her fall lamented

9 “Καὶ κλαύσουσιν¹ καὶ κώπονται ἐπ’ αὐτήν² οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οἱ μετ’ αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσιν τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, 10 ἀπὸ μακρόθεν ἐστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες: ‘Οὐαὶ, οὐαὶ,³ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλῶν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά! Ὅτι μιᾶ ὥρᾶ⁴ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.’

11 “Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν καὶ πενθοῦσιν⁵ ἐπ’ αὐτῇ,⁶ ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι: 12 γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαρίτου,⁷ καὶ βύσσου⁸ καὶ πορφυροῦ⁹ καὶ σηρικῶ καὶ κοκκίνου,¹⁰ καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου, 13 καὶ κινάμων¹¹ καὶ¹² θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον, καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν¹³ καὶ σῖτον, καὶ κτήνη καὶ πρόβατα¹⁴ καὶ ἵπων καὶ ραιδῶν,¹⁵ καὶ σωμάτων καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων!” 14 (‘Καὶ, ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου¹⁶ ἀπῆλθεν¹⁷ ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλοντο¹⁸ ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὐρήσεις

¹ κλαύσουσιν **f⁵⁵M^{a,b,f,g,h,ipt}** C,CP,RP,HF,NU || 1 αὐτην **M^{d,e,l/3}** OC || κλαύσσονται αὐτην **M^{e2/3}** TR || κλαύσσονται **M^{a1/6,i1/4}** SA

² αὐτην **f⁵⁵M^{a,b,e1/6,f,g2/3,i}** SC,CP,RP,HF,NU || αὐτη **M^{d,e,g1/3,h}** A,OC,TR

³ οὐαὶ οὐαὶ *rell* || οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ **M^b** || οὐαὶ **M^{ept}**

⁴ μιᾶ ὥρᾶ *rell* || μιαν ὥραν A || ἐν 12 **M^{ept,hpt}** TR

⁵ κλαίουσιν (κλεουσιν C) καὶ πενθοῦσιν **f⁵⁵M^{e,h}** SA(C)CP,NU,TR || κλαύσουσιν 2 πενθησοῦσιν **M^{a,b,f,g1/3,i}** RP,HF,OC || κλαύσσονται **M^{d1/4}** || κλαύσουσιν **M^{d1/5}** || 1 **M^{dpt,g2/3}**

⁶ ἐπ’ αὐτῇ **f⁵⁵M^{a,bpt,e1/4,f,gpt,h,i2/3}** CP,RP,HF,OC,TR || ἐν 2 A || 1 αὐτην **M^{b1/3,gpt,i1/5}** SC,NU || ἐφ’ εαυτοῦ **M^{e1/3}** || ἐφ’ εαυτοῖς **M^{e2/5}** || ἐν εαυτοῖς **M^d** || four further readings

⁷ μαργαρίτου *rell* || μαργαρίτων **M^{bpt,hpt}** S,NU || μαργαρίτας C || μαργαρίταις A

⁸ βύσσου **f⁵⁵M^{a1/6,d,e,ipt}** CP,TR || βύσσινου **M^{a,b,f,g,h,ipt}** A,C,RP,HF,OC,NU || βύσσινων S

⁹ καὶ πορφυροῦ **f⁵⁵M^{a,d,e2/3,f,ipt}** CP,RP,HF || 1 πορφυρας **M^{b,e1/3,g,h,ipt}** SC,OC,NU,TR || --- A (The use of the adjective as a noun was not appreciated, but it preserves the effect of a sequence of -ου.)

¹⁰ σηρικου καὶ κοκκίνου *rell* || σιρικού 23 SA,C,NU || ~ 32 σιρικού **M^{e1/3}**

¹¹ κινάμων **f⁵⁵M^{a2/3,b,d,e2/3,f,pt,g1/4,h1/4,i2/3}** S,CP,RP,HF,OC,TR || κινναμῶνον **M^{b1/5,e1/6,h1/4}** A,C,NU || κινναμῶμου **M^{a1/4,e1/6,f,pt,g,hpt,i1/4}**

¹² καὶ **f⁵⁵M^{a,d1/3,e,f,g,hpt,i}** CP,RP,HF,TR || 1 ἀμῶνον 1 **M^{b,d2/3,e1/4,f1/4,hpt,i1/4}** SA,C,OC,NU

¹³ οἶνον καὶ ἐλαιον (ἐλεον C) καὶ σεμίδαλιν **f⁵⁵M^{a1/5,b1/5,d,e,h,ipt}** SA(C)CP,RP,HF,OC,NU,TR || ~ 54123 **M^{b1/3}** || ~ 32145 **M^{bpt,i1/4}** || 345 **M^{a,g,i1/5}**

¹⁴ κτήνη καὶ πρόβατα **f⁵⁵M^{d,e,h}** SA,C,CP,OC,NU,TR || ~ 321 **M^{a,b,f,g,i}** RP,HF

¹⁵ ραιδῶν **f⁵⁵M^{a,bpt,hpt,f,g,h,i}** CP,RP,HF || ρεδῶν **M^{a,bpt,d,e}** SA,C,OC,NU,TR

¹⁶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου *rell* || ~ 51234 **M^{b1/4}** SA,C,NU || 512345 **M^{bpt,h1/4}**

¹⁷ ἀπῆλθεν *rell* || ἀπώλετο OC

¹⁸ ἀπώλοντο **f⁵⁵M^{bpt,g,i1/4}** S,CP || ἀπώλετο **M^{a,bpt,f,h,i2/3}** A,C,RP,HF,NU || ἀπῆλθεν **M^{a1/4,d,e}** OC,TR (The plural is presumably correct.)

αὐτά!')¹ 15 “Οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ’ αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασιανισμοῦ αὐτῆς,² κλαίοντες καὶ πενθοῦντες 16 καὶ λέγοντες:³ ‘Οὐαὶ, οὐαὶ,⁴ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσινον⁵ καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ⁶ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις!’ 17 “Οτι μιᾶ ὥρᾳ ἡρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος.’

“Καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων⁸—καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται—ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν 18 καὶ ἔκραζον, βλέποντες⁹ τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς λέγοντες, ‘Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ!’ 19 Καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἔκραζον, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες καὶ¹⁰ λέγοντες: ‘Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ἣ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ¹¹ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσει, ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς! “Οτι μιᾶ ὥρᾳ ἡρημώθη.’

Her doom is final

20 “Εὐφραίνου ἐπ’ αὐτῆ,¹² Οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ¹³ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς!” 21 Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον¹⁴ μέγαν καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν λέγων:¹⁵ “Ορμήματι βληθήσεται Βαβυλῶν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὔρεθῆ ἔτι. 22 Καὶ φωνὴ κιθαρωδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλ-

¹ ου μη ευρησεις αυτα f⁹⁵M^{epi,i1/5} CP || ~ 1243 OC || 12 ευρησης 4M^{a1/5,ept,h2/5} TR || 12 ευρης 4M^{d,flh1/3,i1/3} || 12 ευρησουσιν 4M^{bpt} || ~ 124 ευρησουσιν M^{bpt,h1/4} SA,NU || ~ 412 ευρης M^{a3/4,e1/4,gpt,pt1/3} RP,HF || ~ 412 ευρησουσιν C (The evidence for the word order is adequate [f⁹⁵M^{a1/5,bpt,d,e,f,hpt,ipt}]; in vs 14 an unidentified speaker addresses Babylon, so the verb must be 2nd sing.; the plural forms support the indicative; although ου μη usually takes the subjunctive, on occasion it takes the volitive future when the certainty of the statement is being emphasized, as here.)

² αυτης f⁹⁵M^{a1/4,b,d,e,f,g1/4,h,i} SA,C,CP,RP,OC,NU,TR || 1 και M^{a@} HF

³ και λεγοντες f⁹⁵M^{a2/5,b,d,ept,fl/4,g1/3,h2/3,i} CP,RP,HF,TR || 2 M^{epi,th1/4} SA,C,OC,NU || --- M^{e1/3,gpt}

⁴ ουαι ουαι f⁹⁵M^{d,e,f,gpt,h,ipt} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ουαι ουαι ουαι M^b || ουαι M^{a,gpt,ipt}

⁵ βυσσινον f⁹⁵M^{a1/6,b,d,c,f,gpt,h,i1/3} SA,C,CP,RP,OC,NU,TR || βυσσον M^{a,e1/6,gpt,i2/3} HF

⁶ εν χρυσω f⁹⁵M^{d,e,h1/3} S,CP,TR || 1 χρυσιω C,OC[NU] || χρυσιω M^{a,b,f,g,h1/3,i} A,RP,HF || 2 M^{h1/3}

⁷ μαργαριταις rell || μαργαριτη M^{hpt} SA,C,NU

⁸ ο επι των πλοιων πλεων f⁹⁵M^{b1/3,i1/3} CP || 2345 M^{d2/3,ept,f} || 234 ομιλος M^{e1/4} || ~ 2341 ομιλος TR || 12 τοπον 5M^{a,bpt,g,hpt,ipt} A,C,RP,HF,OC,NU || 12 τον τοπον 5M^{hpt} S (ο επι is the best attested, by far [f⁹⁵.a.b.g.h.i SA,C against d.e.f]; των πλοιων has better attestation than τοπον; the sequence πλοιων πλεων presumably gave rise to evasive action.)

⁹ βλεποντες rell || ορωντες TR

¹⁰ κλαιοντες και πενθουντες και f⁹⁵M^{a,bpt,d1/5,e,f,g,i} CP,RP,HF || 123 M^{bpt,d,e1/5,h} S,OC,NU,TR || --- A

¹¹ τα f⁹⁵M^{a,bpt,e2/5,g,h,i} SA,C,CP,RP,HF,OC,NU || --- M^{bpt,d,e3/5,f} TR

¹² επ αυτη f⁹⁵M^{a,bpt,d1/5,f,g,h,ipt} S,CP,RP,HF,OC,NU || 1 αυτην M^{a1/6,bpt,d,e,h1/4,i1/3} TR || εν 2 A

¹³ και οι rell || --- M^{epi,h1/4} C,TR

¹⁴ μυλον rell || μυλινον A,NU || μυλικον C || λιθον S

¹⁵ λεγων f⁹⁵ || 1 ουτως rell

πιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἔν σοι ἔτι. Καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὐρεθῆ ἔν σοι ἔτι. Καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἔν σοι ἔτι.¹ 23 Καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῆ ἔν σοι ἔτι.² Καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἔν σοι ἔτι. Ὅτι³ οἱ ἔμποροὶ σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ⁴ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη.” 24 Καὶ ἐν αὐτῇ αἵματά⁵ προφητῶν καὶ ἁγίων εὐρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Her fall celebrated

19 Καὶ⁶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς⁷ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, μεγάλην,⁸ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων:⁹ “Ἀλληλούϊα! Ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα¹⁰ τοῦ Θεοῦ¹¹ ἡμῶν! 2 Ὅτι ἀληθινὰ καὶ δίκαια αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρι-
νεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην ἣτις διέφθειρεν¹² τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς· καὶ ἐξεδίκησεν τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ¹³ χειρὸς αὐτῆς.”
3 Καὶ δεύτερον εἶρηκεν:¹⁴ “Ἀλληλούϊα! Καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!” 4 Καὶ ἔπεσαν¹⁵ οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἴκοσι τέσσαρες^{16,1} καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ τῷ καθημένῳ

¹ καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῆ (φανῆ) **M**^{b1/3,f} ἐν σοὶ ἐτι **f**⁸⁵ **M**^{a2/3,bpt,d,e,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR
|| --- **M**^{a1/3,bpt,e1/4,i1/4} S

² καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῆ (ἀκουσθῆ) **M**^{ep1} (εὐρεθῆ) **M**^{e1/5} ἐν σοὶ ἐτι **f**⁸⁵ **M**^{a,b2/3,d2/5,e,f,g,h,i}
S(C)CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M**^{b1/3,d3/5} A

³ ὅτι **f**⁸⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i} S A,C,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M**^{a1/4} HF

⁴ φαρμακεία *rell* || φαρμακία **M**^{b1/3,ept,gpt} S A,C

⁵ αἵματά **f**⁸⁵ **M**^{a,b,e,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF,OC || αἶμα **M**^{d,h,i1/4} S A,C,NU,TR

⁶ καὶ **f**⁸⁵ **M**^{a1/6,d,e,h1/3,i1/4} CP,TR || --- **M**^{a,b,f,g,h2/3,i} S A,C,RP,HF,OC,NU

⁷ ὡς *rell* || --- **M**^{e,g} TR

⁸ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην **f**⁸⁵ **M**^{g1/5} CP,TR || ~ 1423 **M**^{a,b,f,g,h,i2/3} S A,C,RP,HF,OC,NU || 1 (φωνῆς **M**^{d,e1/6}) 23 **M**^{b1/5,d,e} (The emphatic use of *μεγαλην* was not understood—some omitted while others ‘corrected’ the order; the reading of **f**⁸⁵ gets isolated support from four further families.)

⁹ λεγοντων *rell* || λεγοντος TR

¹⁰ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα **f**⁸⁵ **M**^{a,b,f,g,i2/3} CP,RP,HF || ~ 45312 **M**^{d,e1/4,h} A,C,OC,NU || ~ 4531 τιμη
312 **M**^{e2/3,i1/3} TR || 12 S

¹¹ τοῦ θεοῦ *rell* || κυριῶ τῷ θεῷ **M**^{e1/3} TR || τῷ θεῷ **M**^{e1/5,i1/3}

¹² διεφθειρεν **f**⁸⁵ **M**^{a,bpt,e1/5,f,g,i} CP,RP,HF,OC || εφθειρεν **M**^{bpt,d,c3/5,g1/5,h} (S)C,NU,TR || εκρινεν A
|| --- **M**^{e1/5}

¹³ ἐκ **f**⁸⁵ **M**^{a,b,f,gpt,h,i} (S)A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 τῆς **M**^{d,e,gpt,i1/4} TR

¹⁴ δευτερον ειρηκεν **f**⁸⁵ **M**^{a,e1/6,f,g,i} CP,RP,HF || 1 ειρηκαν **M**^{d,e3/5} S A,OC,NU,TR || 1 ειπαν C || 1 ειπον
M^{b1/3} || εκ 1 ειρηκαν **M**^{bpt} || εκ 1 ειρηκασιν **M**^{bpt} || 1 ειρηκασιν **M**^{a1/6,e1/6,bpt}

¹⁵ επεσαν **f**⁸⁵ **M**^{a1/3,dpt,e2/5,(g),h1/4,i1/3} S A,C,OC,NU,TR || επεσον **M**^{a2/3,b,c2/7,dpt,e3/5,f,h,i2/3} CP,RP,HF (There being no difference in meaning, evidently, the spelling fluctuated.) (Although a significant minority of the **f**⁸⁵ representatives read *επεσον*, the quality and geographic distribution of those reading *επεσαν* is sufficiently superior so that these presumably reflect the archetype.)

¹⁶ εικοσι τεσσαρες **f**⁸⁵ **M**^{a1/3(1/6),b,(d1/3),ept,f,g2/3,hpt,ipt} S(A)C,CP,RP,HF,NU || κδ’ **f**⁸⁵ **M**^{a1/3(1/7),(dpt),e1/3,g1/4,h1/3} ||
1 καὶ 2 **M**^{e1/6} (OC)TR

ἐπὶ τοῦ θρόνου² λέγοντες: “Ἀμήν! Ἀλληλούϊα!” **5** Καὶ φωνὴ ἐκ³ τοῦ θρόνου ἐξήλθεν, λέγουσα, “Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν⁴ ἡμῶν, πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ⁵ οἱ φοβούμενοι αὐτόν,⁶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι!”

The wedding of the Lamb

6 Καὶ ἤκουσα ὡς⁷ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν λεγόντας:⁸ “Ἀλληλούϊα! Ὅτι ἐβασίλευσεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν,⁹ ὁ Παντοκράτωρ! **7** Χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα¹⁰ καὶ δῶμεν¹¹ τὴν δόξαν αὐτῷ,¹² ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ Ἄρνιου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἠτοίμασεν ἑαυτήν.” **8** Καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καὶ καθαρὸν,¹³ τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαίωματα τῶν ἁγίων ἐστίν.¹⁴

9 Καὶ λέγει μοι, “Γράψον: ‘Μακάριοι οἱ εἰς τὸ¹⁵ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ Ἄρνιου κεκλημένοι.’” Καὶ λέγει μοι, “Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ εἰσιν τοῦ Θεοῦ.”¹⁶ **10** Καὶ ἔπεσον¹⁷ ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. Καὶ λέγει μοι: “Ὅρα μὴ! Σύνδουλός σου εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν¹⁸ Ἰησοῦ. Τῷ Θεῷ προσκύνησον! Ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ¹⁹ Ἰησοῦ ἐστίν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.”

¹ πρεσβυτεροι οἱ εικοσι τεσσαρες *rell* || ~ 23 και 41 OC

² του θρονου **ƒ**⁵ **M**^{a1/4,d,e,g2/3,h1/4,ipi} CP,RP,TR || τω θρονω **M**^{a,b,f,g1/3,h1pt} SA,C,HF,OC,NU

³ εκ **ƒ**⁵ **M**^{d,e,f,ipt} (S)CP,TR || απο **M**^{a,b,g,h,ipt} A,C,RP,HF,OC,NU

⁴ τον θεον *rell* || τω θεω **M**^{d1/3,e1/6} SA,C,NU

⁵ και *rell* [NU] || --- NC

⁶ αυτον *rell* || I και **M**^{d1/5,e1/5} TR

⁷ ως **ƒ**⁵ **M**^{a,b,pt,d,e1/3,ft,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M**^{bpt,e2/3,ft}

⁸ λεγοντας **ƒ**⁵ **M**^{a1/4,e,gpt} TR || λεγοντες **M**^{a,b,pt,ft,gpt,11/3} RP,HF || λεγοντων **M**^{bpt,d,ft,h,12/3} A,CP,OC,NU || λεγουσων S (The accusative is correct, modifying the direct object of the main verb.)

⁹ κυριος ο θεος ημων *rell* [NU] || 123 A,OC,TR || 23214 S || 234 **M**^{pt}

¹⁰ αγαλλιωμεθα **ƒ**⁵ **M**^{a,b,pt,d1/5,e1/3,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR || αγαλλιωμεν **M**^{bpt,d,e2/3,h} SA,NU

¹¹ δωμεν **ƒ**⁵ **M**^{a,b,d2/5,e3/5,f,g,h,i} S,CP,RP,HF,OC,TR || δωσωμεν **M**^{dpt,e1/4} NU || δωσομεν **M**^{e1/6} A

¹² αυτω **ƒ**⁵ **M**^{a,b,pt,d,ept,f3/5,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || αυτου **M**^{bpt,ept,f2/5} || αυτων S

¹³ λαμπρον και καθαρων **ƒ**⁵ **M**^{a,b,f,g1/4,i2/3} CP,RP,HF || 13 **M**^{g2/3,h2/3} SA,OC,NU || ~ 31 **M**^{d,e2/5} || ~ 321 **M**^{e3/5} TR

¹⁴ των αγιων εστιν *rell* || ~ 312 **M**^{pt} TR

¹⁵ το **ƒ**⁵ **M**^{a2/3,bpt,d,e,f,g2/3,h2/3,ipi} (SA)CP,RP,OC,NU,TR || τον **M**^{a1/3,bpt,e1/5,g1/3,h1/3,ipi} HF (All lexicons that mention the masculine form say it was a late arrival; if it didn't exist in the first century it can't be original, and so in verse 17 below.)

¹⁶ εισιν του Θεου **ƒ**⁵ **M**^{d,e,g1/4,h1/3} S,CP,TR || ~ 231 **M**^{a,b,f,g,h1/3(1/3),i} A,RP,HF,OC,NU

¹⁷ επεσον **ƒ**⁵ **M**^{apt,bpt,d2/5,e2/5,f,h1/3,i} CP,TR || επεσα **M**^{apt,bpt,e1/4,d3/5,e3/5,g,h2/3,i1/4} SA,RP,HF,OC,NU (There being no difference in meaning, evidently, the form fluctuated.)

¹⁸ μαρτυριαν *rell* || 1 του TR

¹⁹ του **ƒ**⁵ **M**^{a,b,d1/5,e1/3,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{a1/7,d,e2/3,h} SA,NU

The battle of Armageddon

11 Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον,¹ καὶ ἰδοὺ, ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτόν, καλούμενος Πιστὸς καὶ Ἀληθινός,² καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. 12 Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ³ φλοξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὀνόματα γεγραμμένα, καὶ⁴ ὄνομα γεγραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός· 13 καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον⁵ αἵματι, καὶ καλεῖται⁶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. 14 Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ⁷ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ ἵπποις λευκοῖς,⁸ ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν⁹ καθαρὸν. 15 Καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος¹⁰ ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ¹¹ τὰ ἔθνη. Καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ. Καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς¹² ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Παντοκράτορος. 16 Καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ¹³ ὄνομα γεγραμμένον:

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΣ ΚΥΡΙΩΝ.

A feast for vultures

17 Καὶ εἶδον ἓνα¹⁴ ἄγγελον ἐστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ· καὶ ἔκραξεν φωνῇ¹⁵ μεγάλῃ, λέγων πᾶσιν τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις¹⁶ ἐν μεσουρανήματι, “Δεῦτε, συναχθῆτε¹⁷ εἰς τὸ¹ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ² Θεοῦ, 18 ἵνα φάγητε

¹ ἀνεωγμενον *rell* || ηνεωγμενον *SA,NU*

² καλουμενος πιστος και αληθινος **f⁵⁵M**^{a,b,e,l/6,g,h,i} CP,RP,HF,OC[NU]TR || 234 **M**^{d,e/3/5,fi/4} (A) || ~ 2341 **M**^{e/1/4} || ~ 2134 *S*

³ αουτου **f⁵⁵M**^{a,d,e,f,g,hpt,i} *S*,CP,RP,HF || 1 ὡς **M**^{h,e/2/7,hpt} A,OC[NU]TR

⁴ ονοματα γεγραμμενα και **f⁵⁵M**^{a,b,d,l/4,e/3/5,(gpt),h1/3,ipt} (*S*)CP,RP,HF,OC || --- **M**^{a/1/5,d,e/2/5,f,gpt,h2/3,ipt} A,NU,TR
(The shorter form would be an easy omission, but to explain the longer form as an addition is difficult.) (OC is in small print.)

⁵ βεβαμμενον *rell* || 1 ἐν **M**^{h/3,fi/4} OC (OC is in small print.)

⁶ καλεῖται **f⁵⁵M**^{a/1/7,bpt,d,e,f,g,h1/4,ipt} CP,RP,TR || κεκληται **M**^{a,bpt,h,ipt} (*S*)A,HF,OC,NU

⁷ τα **f⁵⁵M**^{a/3/5,bpt,d1/4,fp1,h1/3,ipt} CP,RP,HF,OC[NU] || --- **M**^{a/2/5,bpt,d,e,fp1,g,h2/3,ipt} *SA,TR*

⁸ ἐπι ἱπποῦς λευκοῖς **f⁵⁵M**^{a,b,d1/4,fi} CP,RP,HF,OC || ἐφ 23 **M**^{e/2/3,g,h} *SA,NU,TR* || ἐφ ἱπποῖ πολλοὶ **M**^{d/3/5,e1/4}

⁹ βύσσινον λευκον *rell* || ~ 21 A || 12 και **M**^{e/2/3,g1/3} *S,TR*

¹⁰ δίστομος **f⁵⁵M**^{a,b,d1/4,ept,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF || --- **M**^{d,ept,h2/3} *SA,NU,TR* || ~ ὀξεῖα 1 OC (OC is in small print.)

¹¹ πατάξῃ *rell* || πατασση OC,TR || παταξεί **M**^e *S*

¹² τῆς **f⁵⁵M**^{a,b,f,g,h,i} (*S*)A,CP,RP,HF,OC,NU || καὶ 1 **M**^{d,e,i/1/4} *TR*

¹³ αουτου *rell* || 1 το **M**^{l/3} *TR*

¹⁴ ἐνα **f⁵⁵M**^{a/1/6,e,gpt,h2/3,i2/5} A,CP,OC,NU,TR || 1 ἄλλον **M**^b || ἄλλον **M**^{h1/6,i/5} *S* || --- **M**^{a,d,e1/6,f,gpt,h1/6,i2/5} RP,HF

¹⁵ φωνῇ **f⁵⁵M**^{a/1/4,bpt,d,e,f,g2/3,h,i2/3} A,CP,RP,TR || ἐν 1 **M**^{a,bpt,g1/3,i1/3} *S,HF,OC[NU]*

¹⁶ πετομενοις *rell* || πετωμενοις **M**^{l/3} [+ 20 assorted mss] *TR*

¹⁷ συναχθητε *rell* || και συναγεσθε *TR* || --- **M**^{ept}

σάρκας βασιλέων καὶ σάρκας χιλιάρχων καὶ σάρκας ἰσχυρῶν καὶ σάρκας ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε³ καὶ δούλων καὶ μικρῶν τε⁴ καὶ μεγάλων.”

19 Καὶ εἶδον τὸ Θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον⁵ μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. 20 Καὶ ἐπιάσθη τὸ Θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ⁶ Ψευδοπροφήτης, ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ (ἐν οἷς ἐπλάνησεν τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ Θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ). Ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην⁷ ἐν⁸ θείῳ. 21 Καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελθούσῃ⁹ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

The Millennium

Satan bound

20 Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖν¹⁰ τῆς Ἀβύσσου καὶ ἄλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. 2 Καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον,¹¹ ὅς ἐστιν¹² διάβολος καὶ ὁ¹³ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην,¹⁴ καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη· 3 καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἄβυσσον καὶ ἔκλεισεν¹⁵ καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ ἵνα μὴ πλανᾷ¹⁶ ἔτι τὰ ἔθνη¹ ἄχρι τελεσθῆ τὰ χίλια ἔτη. Καὶ² μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι³ μικρὸν χρόνον.

1 το **ῥ**⁵ **M**^{a2/3,d1/3,e.gpt,hpt,ipt} (NA)CP,RP,OC,NU,TR || τον **M**^{a1/3,b,d2/3,f.gpt,hpt,ipt} **HF**

2 το μεγα του **ῥ**⁵ **M**^{a2/3,e1/5,gpt,hpt,i3/5} NA,CP,RP,OC,NU || τον μεγαν 3 **M**^{a1/4,b,f.gpt,hpt} **HF** || του μεγαλου **M**^{de} **TR**

3 τε *rell* || --- **M**^{ept} **TR** (OC is in small print.)

4 τε **ῥ**⁵ **M**^{a,e1/4,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC || --- **M**^{b,d,e,f,h2/3,i1/5} NA,NU,TR (OC is in small print.)

5 πολεμον **ῥ**⁵ **M**^{a1/3,b,d,e,f,g1/4,h,i2/3} CP,RP,TR || τον 1 **M**^{a2/3,π1/4,g,h1/4,i1/3} NA,HF,OC,NU

6 μετ αυτου ο **ῥ**⁵ **M**^{d,ept,hpt} NA,CP,NU || οι 123 A || μετα τουτου 3 **M**^{ept} **TR** || ~ 312 **M**^{a,b,f,g,hpt,i} RP,HF,OC

7 την καιομενην *rell* || της καιομενης A,NU || της κεομενης NA

8 εν **ῥ**⁵ **M**^{a,e1/3,f2/5,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU || 1 τω **M**^{b,d,e2/3,f3/5,i1/5} **TR**

9 εξελθουση *rell* || εκπορευομενη **TR**

10 κλειν *rell* || κλιν NA || κλειδα **M**^{ept,gpt} **TR**

11 τον οφιν τον αρχαιον *rell* || ο οφης ο αρχαιος A,NU

12 εστιν *rell* || 1 ο **M**^{a1/8,c1/4,d,h,ipt} NA

13 ο **ῥ**⁵ **M**^{apt,b,d,f,h,i2/5} NA,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{apt,d1/4,e,g,h1/4,i3/5} **TR** (OC is in small print.)

14 ο πλανων την οικουμενην ολην **ῥ**⁵ **M**^{a,b,fpt,g,i} CP,RP,HF || 1234 OC || --- **M**^{d,e,fpt,h} NA,NU,TR (Since most versions are based on TR or NU, very few contain this important clause.) (OC is in small print.)

15 εκλεισεν **ῥ**⁵ **M**^{a,b,d1/4,e3/5,f,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU || εδησεν **M**^{d,e2/7} || 1 αυτον **TR**

16 πλανα **ῥ**⁵ **M**^{a,b,d1/5,e2/5,f,g,i} CP,RP,HF,OC || πλανηση **M**^{d,e3/5,h} A,NU,TR || πλανησει NA

Saints reign

4 Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ Θηρίῳ⁴ οὔτε⁵ τῆ εἰκόνι⁶ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν⁷ καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν. Καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ⁸ Χριστοῦ χίλια⁹ ἔτη. 5 (Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῆ τὰ χίλια ἔτη.)¹⁰ Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. 6 Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεῦτερος θάνατος¹¹ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσιν μετ' αὐτοῦ¹² χίλια¹³ ἔτη.

The final rebellion

7 Καὶ ὅταν τελεσθῆ¹⁴ τὰ χίλια ἔτη λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, 8 καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γῶγ καὶ τὸν¹⁵ Μαγῶγ, συναγαγεῖν¹⁶ αὐτούς εἰς τὸν¹⁷ πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς¹⁸ ὡς ἡ¹⁹ ἄμμος τῆς θαλάσσης. 9 Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς καὶ ἐκύκλευσαν²⁰ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν

¹ ετι τα εθνη *rell* || ~ 231 TR || 23 **M**^{epi}

² και **f**⁵ **M**^{a1/6,b3/5,d,e,f,ipt} CP,RP,TR || --- **M**^{a,b2/5,g,h,ipt} SA,HF,OC,NU

³ αυτον λυθηναι **f**⁵ **M**^{bpt,d,e,f2/3,h1/3,ipt} S,CP,RP,OC,TR || ~ 21 **M**^{a,bpt,f1/3,g,h2/3,ipt} A,HF,NU

⁴ τω θηριω **f**⁵ **M**^{a1/4,bpt,e,f2/3,g,h2/5,ipt} CP,TR || το θηριον **M**^{a,bpt,d,f1/3,g1/4,h3/5,ipt} SA,RP,HF,OC,NU

⁵ ουτε **f**⁵ **M**^{a1/6,bpt,d,e,f2/3,ipt} CP,OC,TR || ουδε **M**^{a,bpt,f1/3,g,h,ipt} SA,RP,HF,NU

⁶ τη εικονι **f**⁵ **M**^{c3/5,g,h2/5,i1/3} CP || την εικονα **M**^{a,b,d,e2/5,f,g1/4,h3/5,i2/3} SA,RP,HF,OC,NU,TR

⁷ το μετωπον αυτων **f**⁵ **M**^{d1/5,e3/5,f1/5} CP,OC,TR || των μετωπων 3 **M**^{d,e1/5,i1/5} || 12 **M**^{a,b,e1/5,f,h,i}

SA,RP,HF,NU || των μετωπων **M**^{g,h1/4}

⁸ του *rell* || --- **M**^{e2/3} TR

⁹ χιλια **f**⁵ **M**^{bpt,d,e,f3/5,h2/5,i1/3} SA,CP,OC,NU || τα 1 **M**^{a,bpt,d1/5,e1/5,f2/5,g,h3/5,i2/3} RP,HF,TR

¹⁰ και (--- A,TR) οι (+δε **M**^{g1/4},TR) λοιποι των νεκρων (ανθρωπων **M**^{bpt}) ουκ εξησαν αχρι (ανεστησαν

αχρι **M**^{e2/7}; ανεζησαν εως **M**^{g1/4},TR)(εως OC) τελεσθη (τελεσθωσιν **M**^d, τελεσθηνη **M**^{bpt}) τα χιλια

ετη **f**⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,f,g1/4,h,i2/3} (A)CP,RP,HF(OC)NU(TR) || omit sentence **M**^{a,g,i1/3} S

¹¹ ο δευτερος θανατος **f**⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 1312 **M**^{d,ept,g1/4} TR

¹² μετ αυτου **f**⁵ **M**^{a2/7,b,d,e,f2/3,g3/5,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || μετα ταυτα **M**^{a,f1/3,g2/5,i1/5}

¹³ χιλια *rell* || τα 1 S[NU]

¹⁴ οταν τελεσθη **f**⁵ **M**^{b,d,e1/3,f,h,ipt} (S)A,CP,RP,OC,NU,TR || οτε ετελεσθησαν **M**^{e1/3} || οτε 2 **M**^{e1/5} ||

μετα **M**^{a,i2/7,g,ipt} HF

¹⁵ τον **f**⁵ **M**^{a,b,d1/4,e2/5,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{d,e3/5,f2/7,h1/4} SA,NU

¹⁶ συναγαγειν **f**⁵ **M**^{a,b3/5,e2/5,f2/7,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || και 1 **M**^{b2/5,d,e3/5,f,i1/5} S

¹⁷ τον **f**⁵ **M**^{a,bpt,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{bpt,d,e,f} TR

¹⁸ αριθμος **f**⁵ **M**^{a1/6,bpt,d,e,f,i1/3} CP,RP,TR || 1 αυτων **M**^{a,bpt,g,h,i2/3} SA,HF,OC,NU

¹⁹ ως η **f**⁵ **M**^{apt,b,d,e3/5,f5/7,h,i} CP,RP,HF,OC,NU,TR || ωσει **M**^{apt,e2/5,f2/7,g,h1/4,i1/5}

²⁰ εκυκλευσαν **f**⁵ **M**^{a,h1/4,i1/5} A,CP,HF,OC,NU || εκυκλωσαν **M**^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i} S,RP,TR (The two verbs are quite similar in form and apparently virtually identical in meaning.)

πόλιν τὴν ἡγαπημένην. Καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ¹ καὶ κατέφαγεν αὐτούς. **10** Καὶ ὁ Διάβολος, ὁ πλανῶν αὐτούς, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ² θείου, ὅπου καὶ³ τὸ Θηρίον καὶ ὁ Ψευδοπροφήτης. Καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

The Great White Throne

11 Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν⁴ καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτόν,⁵ οὗ ἀπὸ⁶ προσώπου ἔφυγεν ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ.⁷ Καὶ τόπος οὐχ εὐρέθη αὐτοῖς. **12** Καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικρούς, ἐστῶτας⁸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου,⁹ καὶ βιβλία ἀνεώχθησαν.¹⁰ Καὶ ἄλλο Βιβλίον ἀνεώχθη,¹¹ ὃ ἐστὶν τῆς Ζωῆς. Καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. **13** Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς,¹² καὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς.¹³ Καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.¹⁴ **14** Καὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς. Οὗτος ἐστὶν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος,¹⁵ ἡ λίμνη τοῦ πυρὸς.¹⁶ **15** Καὶ εἴ τις οὐχ εὐρέθη ἐν τῇ Βίβλῳ¹ τῆς Ζωῆς γεγραμμένος ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς.

¹ πυρ εκ του ουρανου απο του θεου **f³⁵M^{a,b,d,1/5,e,1/5,f,(g,3/5),i}** CP,RP,HF,OC || 1234 **M^{d,h,1/4,(1/4)}** A,NU || ~ 127534 **M^{e,1/5}** || ~ 1267534 **M^{e,1/4}** || ~ 2671534 **M^{e,1/5}** || ~ 1567234 **M^{e,2/5,h,3/5}** TR || --- **Σ**

² και **f³⁵M^{a,e,f,ipt}** (A)CP,RP,HF,NU,TR || 1 του **M^{b,d,e,1/5,h,ipt}** (Σ)OC || του **M^g**

³ και *rell* || --- **M^{e,ipt}** Σ,TR

⁴ μεγαν λευκον **f³⁵M^{a,bpt,1/2/7,g,h,2/3,i}** ΣA,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 21 **M^{a,1/5,bpt,d,e,f,h,1/3,i,1/5}** TR

⁵ επ αυτου *rell* || 1 αυτου A,TR || επανω αυτου **Σ** || 1 αυτω OC

⁶ απο *rell* || 1 του ΣA,NU

⁷ ο ουρανος και η γη **f³⁵** CP || ~ 45312 **M^{a,b,d,e,f,g,h,i}** ΣA,RP,HF,OC,NU,TR (Representatives of **M^{a,d,e,h}** join **f³⁵**.)

⁸ τους μεγαλους και τους μικρους εστωτας **f³⁵M^{bpt,d,e,g,h,ipt}** A,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 645312 **M^{bpt,f,1/5}** || ~ 323456 **Σ** || ~ 5326 **M^{1/5}** TR || 6 **M^{a,i,1/5}**

⁹ ενωπιον του θρονου *rell* || 12 θεου **M^{d,1/5,e,1/4}** TR || 123 του θεου **M^{e,1/4}** || επι 23 **Σ**

¹⁰ ανεωχθησαν **f³⁵M^{h,1/4}** CP || ηνεωχθησαν **M^{e,g,2/5,h,1/3,i,1/5}** RP,TR || ηνοιχθησαν **M^{b,d,f,h,1/4,i,2/5}** A,OC,NU || ηνεωχθη **Σ** || ηνοιξαν **M^{a,g,3/5,i,1/3}** HF (Apparently we have alternate spellings that do not affect the meaning.)

¹¹ ανεωχθη **f³⁵M^{1/4,h,1/4}** CP || ηνεωχθη **M^{a,b,1/3,e,1/3,f,g,hpt,i}** RP,HF(TR) || ηνοιχθη **M^{bpt,d,ept}** A,OC,NU || --- **Σ**

¹² εν αυτη νεκρους **f³⁵M^{a,1/6,e}** CP,TR || εαυτης 3 **M^{e,1/4}** || ~ 3 τους 12 **M^{a,b,d,f,g,h,i}** ΣA,RP,HF,OC,NU (The dead have already been introduced, emphatically, in verse 12, so here the unmarked form is appropriate.)

¹³ εν αυτοις νεκρους **f³⁵M^{a,1/4,e}** TR || εαυτων 3 **M^{g,1/3}** CP || ~ 3 τους 12 **M^{a,b,d,f,gpt,h,i}** ΣA,RP,HF,OC,NU

¹⁴ αυτων **f³⁵M^{a,bpt,d,e,1/2/7,g,h}** ΣA,CP,RP,OC,NU,TR || αυτου **M^{a,bpt,b,fi}** HF

¹⁵ εστιν ο θανατος ο δευτερος **f³⁵** CP || ~ 1453 **M^{a,1/4,e,1/4,h,1/3,ipt}** TR || ~ 23451 **M^{a,bpt,b,1/4,f,gpt,h,1/4,ipt}** A,RP,HF,OC,NU || ~ 2351 **M^d** || --- **M^{e,1/6,ept}** || ~ 4531 **M^{h,1/3}** **Σ**

¹⁶ η λιμνη του πυρος *rell* || --- **M^{a,bpt,e,2/3,h,1/4,ipt}** OC,TR

New heaven, new earth

21 Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν, ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρήλθεν.² καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. **2** Καὶ³ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἰερουσαλὴμ Καινὴν, εἶδον⁴ καταβαίνουσας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,⁵ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. **3** Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ⁶ λεγούσης: “Ἴδου, ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ’ αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ⁷ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ’ αὐτῶν.⁸ **4** Καὶ ἐξαλείψει πᾶν⁹ δάκρυον ἀπὸ¹⁰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος—οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα¹¹ ἀπῆλθον.”¹²

5 Καὶ¹³ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου,¹⁴ “Ἴδου, καινὰ ποιῶ πάντα!”¹⁵ Καὶ λέγει μοι,¹⁶ “Γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ!”¹⁷ **6** Καὶ εἶπέν μοι: “Γέγονα¹⁹ τὸ Ἄλφα¹ καὶ τὸ Ὠ, Ἀρχὴ καὶ

¹ εν τη βιβλω **f⁵⁵M^d**(d,e,g2/7,h,i1/3) SA,CP,OC,NU,TR || 1 τω βιβλιω **M^{a,b}**(a,b,f,g3/5,i2/3) RP,HF || εις την βιβλον **M^{e1/5}**

² παρηλθεν **f⁵⁵M^{d,e,g,h1/6}** CP,TR || απηλθεν **M^{bpt,i1/5}** || απηλθον **M^{a,bpt,fi,ipt}** RP,HF,OC || απηλθαν SA,NU (The earth with its atmosphere is treated as a unit.)

³ και *rell* || 1 εγω ιωαννης ειδον TR

⁴ ειδον *rell* || --- TR

⁵ απο του θεου εκ του ουρανου **f⁵⁵M^{d,e}** CP,TR || ~ 456123 **M^{a,b}**(a,b,e1/5,f,g,h,i) SA,RP,HF,OC,NU

⁶ ουρανον *rell* || θρονου SA,NU

⁷ λαοι **f⁵⁵M^{a,b}**(a,b,e1/3,f,g,i) CP,RP,HF,OC || λαοι **M^{d,e2/3,h}** SA,NU,TR

⁸ εσται μετ αυτων **f⁵⁵M^{a1/6}**(a1/6,bpt,e3/5) S,CP,RP || ~ 231 **M^a**(a,bpt,i2/7,g,i1/3) HF,OC || 123 θεος **3 M^{d,e2/5}**(f,h1/4,pt,i2/3) TR || ~ 2313 θεος A[NU]

⁹ παν **f⁵⁵M^{bpt,d,e1/3}**(f,g,h,ipt) S,CP,RP,NU || ο θεος **1 M^{e3/5}** A,TR || απ αυτων **1 M^a**(bpt,ipt) HF || απ αυτων ο θεος **1 OC** (OC is in small print)

¹⁰ απο *rell* || εκ SA,NU

¹¹ οτι τα πρωτα **f⁵⁵M^a**(a,b,e,f,g,i) CP,RP,HF,OC[NU]TR || 2 γαρ **3 M^d** || 23 **M^{e1/5,h}** A || 2 προβατα S

¹² απηλθον **f⁵⁵M^{a1/4}**(a1/4,bpt,d,e,gpt,h1/4,ipt) CP,RP,OC,TR || απηλθεν **M^a**(a,bpt,f,gpt,h,ipt) S,HF || απηλθαν A,NU

¹³ και *rell* || --- **M^{a2/3}**

¹⁴ επι του θρονου **f⁵⁵M^{a1/5}**(a1/5,ept,hpt,ipt) CP,TR || 1 τω θρονω **M^a**(a,bpt,ept,f,g,hpt,ipt) SA,RP,HF,OC,NU || εν τω θρονω **M^{bpt(d)}** (Is the Creator relaxed on His throne [dative], a little bored or sad, saying, “Well, you know, I guess I’ll have to start over,” or is He sitting on the edge of His chair [genitive], exited, saying, “Hey, I’m going to make everything new!”? We know that as an eye witness John was good at observing detail [Jn. 19:34]; I imagine that it looked to John like He was going to get up and start right then!)

¹⁵ καινα ποιω παντα **f⁵⁵M^{bpt,e1/4}**(h,i1/3) (S)A,CP,OC,NU || καινοποιω **3 M^{d,e1/5}** || ~ 132 **M^{ept}** TR || ~ 312 **M^a**(a,bpt,f,g,i2/3) RP,HF

¹⁶ μοι **f⁵⁵M^{a1/3}**(a1/3,bpt,d,e,f,h2/3,i2/3) S,CP,RP,OC,TR || --- **M^{a2/3}**(a2/3,bpt,g,h1/3,i1/3) A,HF,NU (OC is in small print.)

¹⁷ αληθινοι και πιστοι **f⁵⁵M^{a1/7}**(a1/7,bpt,d,e,f) CP,RP,TR || ~ 321 **M^a**(a,bpt,i2/7,g,h,i) SA,HF,OC,NU

¹⁸ εισιν **f⁵⁵M^{a1/6}**(a1/6,d,e,h,i1/4) SA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 του θεου **M^{bpt,fi1/4}** || του θεου **1 M^a**(a,bpt,i2/7,g,ipt) HF

¹⁹ γεγονα **f⁵⁵M^a**(a,ept,gpt,i1/3) CP,RP,HF || γεγονε **M^{a1/6}**(e1/4) || 1 εγω **M^{a1/6}**(a1/6,b,d,e1/3,f,gpt,h1/4,i1/3) S || γεγονεν εγω OC || γεγοναν εγω ειμι A[NU] || γεγονε εγω ειμι TR || γεγονασιν εγω ειμι **M^{bpt,i1/3}**

Τέλος.² Ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω³ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. 7 Ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα⁴ καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός.⁵ 8 Τοῖς δὲ δειλοῖς⁶ καὶ ἀπίστοις καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ⁷ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσιν καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς⁸ καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσιν τοῖς ψευδέσιν, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ⁹ πυρὶ καὶ θείῳ, ὃ ἐστὶν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.”¹⁰

The New Jerusalem

9 Καὶ ἦλθεν¹¹ εἰς ἐκ¹² τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν¹³ ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησεν μετ’ ἐμοῦ λέγων, “Δεῦρο, δείξω σοὶ τὴν γυναῖκα τὴν νύμφην τοῦ Ἄρνιου”.¹⁴ 10 Καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν Πνεύματι ἐπ’¹⁵ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν¹⁶ Ἱερουσαλήμ, καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ¹⁷ τοῦ Θεοῦ, 11 ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ¹⁸ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλίζοντι,¹⁹

¹ ἀλφα *rell* || A OC,TR

² ἀρχη και τελος **f**⁵ **M**^{epi,f} CP || η 12 το 3 **M**^{a1/4,b,d,g,h,i} SA,RP,OC,NU,TR || 2 η 12 το 3 **M**^{a,e1/4} HF (The absence of the article emphasizes the inherent quality of the nouns.)

³ δωσω **f**⁵ **M**^{d,e,g,h,i} SA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 αυτω **M**^{a,b,f} HF

⁴ κληρονομησει ταυτα **f**⁵ **M**^{a1/6,d,e2/3,gpt,h,i1/3} (S)A,CP,RP,NU || εσται ουτω 2 OC || 1 παντα **M**^{e1/3} TR || δωσω αυτω 2 **M**^{a,b,f,gpt,i2/3} HF

⁵ αυτος εσται μοι (μου **M**^{a1/4o} υιος **f**⁵ **M**^{a,h,e1/4,f,g,hpt,i} S,CP,RP,HF,OC,NU || 234 **M**^{bpt} A || 123 ο 4 TR || αυτοι εσονται 3 υιοι **M**^{d,ept}

⁶ τοις δε δειλοις *rell* || ~ 32 **M**^{epi} TR || 12 ως διλοις S^v

⁷ και αμαρτωλοις και **f**⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,i} CP,RP,HF || 1 **M**^{d1/3,e1/5,h} SA,OC,NU,TR || --- **M**^{d2/3,e2/7}

⁸ φαρμακοις *rell* || φαρμακευσι TR

⁹ καιομενη *rell* || 1 εν OC

¹⁰ ο θανατος ο δευτερος **f**⁵ **M**^{a,b,f3/5,g,h3/5,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU || 24 **M**^{dpt,h1/3} || 234 **M**^{a1/7,i2/5} || ~ 142 **M**^{epi} || ~ 42 **M**^{d1/3,e1/7} TR || --- **M**^{e1/5}

¹¹ ηλθεν *rell* || 1 προς με TR

¹² εκ **f**⁵ **M**^{a,bpt,f,g,hpt,i} SA,CP,RP,HF,NU || --- **M**^{a1/7,bpt,d,e,hpt} OC,TR

¹³ γεμουσας των **f**⁵ **M**^{bpt,e2/7,f,gpt,i1/3} CP,RP,HF || τας 12 **M**^{dpt,e2/5,gpt,hpt,i2/5} OC,TR || 1 **M**^a || 2 γεμοντων 2 **M**^{e1/5,hpt,i1/5} SA,NU || 2 γεμοντων **M**^{dpt} || τας εχουσας 2 **M**^{bpt}

¹⁴ την γυναικα την νυμφην του αρνιου **f**⁵ **M**^{a,f,g,i2/3} CP,RP,HF || ~ 341256 **M**^{b,h} SA,OC,NU || ~ 345612 **M**^{d,e,i1/3} TR

¹⁵ επ *rell* || επι **M**^{bpt,hpt} SA,NU

¹⁶ την μεγαλην την αγιαν **f**⁵ **M**^{e1/6} CP,RP,TR || 12 και 4 **M**^{bpt,d,e,f3/5,ipt} || 34 **M**^{a,bpt,i2/7,g,h,ipt} SA,HF,OC,NU (“the great” [**f**⁵ a^{1/6}, b^{pt}, d, e, f, i^{pt}]] has better attestation than ‘omit’ [a, b^{pt}, f^{2/7}, g, h, i^{pt}, SA], and “the holy” [**f**⁵, a, b^{pt}, e^{1/4}, f^{2/5}, g, h, i^{pt}, SA] than “and holy” [b^{pt}, d, e, f⁵, i^{pt}]; so **f**⁵ preserves the original.)

¹⁷ απο **f**⁵ **M**^{a1/4,d,e,gpt,h,i2/3} SA,CP,RP,OC,NU,TR || και 1 **M**^{e1/5} || εκ **M**^{a,bpt(pt),i2/5(3/5),gpt,i1/3} HF

¹⁸ ο **f**⁵ **M**^{a,bpt,d,e2/7,f,g,hpt,i2/3} (S)A,CP,RP,HF,OC,NU || και 1 **M**^{bpt,e,g1/4,hpt,i1/3} TR

¹⁹ κρυσταλίζοντι **f**⁵ **M**^{a1/3,b3/5,d,e3/5,i3/5,g3/5,h,i3/5} CP || κρυσταλλίζοντι

M^{a2/3,b2/5,d1/5,e2/5,i2/5,g2/5,h1/4,i2/5} SA,RP,HF,OC,NU,TR (It would appear that John invented this verb, so he could spell it as he wished. Each of the MS groups has some division, but the single consonant has the edge in all except **a**. Since the noun is spelled with a double consonant, there would be an obvious

12 ἔχουσα¹ τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα² πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα,³ καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἔστιν⁴ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἰῶν⁵ Ἰσραήλ· 13 ἀπὸ⁶ ἀνατολῶν⁷ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ⁸ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ νότου⁹ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν¹⁰ πυλῶνες τρεῖς. 14 Καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον¹¹ θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτῶν¹² δώδεκα¹³ ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Ἄρνιου. 15 Καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχεν μέτρον,¹⁴ κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς.¹⁵ 16 Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον¹⁶ τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησεν τὴν πόλιν¹⁷ τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίου¹⁸ δώδεκα¹⁹ χιλιάδων δώδεκα.²⁰ Τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἔστιν. 17 Καὶ ἐμέτρησεν²¹ τὸ τεῖχος αὐτῆς,

pressure to 'correct' John's invention; if the verb started out with a double consonant who would want to change it?)

¹ ἔχουσα **f⁵⁵M**^{a,bpt,d,e3/5,f,g,h,i} A,RP,HF,OC,NU || ἔχουσιν **M**^{bpt} CP || 1 τε **M**^{e2/5} || ἔχουσαν τε TR || ἔχοντι **Σ**

² ἔχουσα *rell* || ἔχουσιν **M**^{bpt} TR || ἔχοντας **Σ**

³ δώδεκα **f⁵⁵M**^{a1/4,bpt,d,e3/5,f,h,i2/3} CP,RP,OC,NU,TR || δεκαδύο **M**^{a,bpt,g,i1/3} HF || ιβ **Σ** || --- **M**^{e2/7} A

⁴ ἔστιν **f⁵⁵M**^{d,e} **Σ**,CP,TR || 1 ὀνόματα **M**^{a,bpt,f,g,hpt,i2/3} RP,HF,OC || 1 τα ὀνόματα **M**^{bpt,h1/3,i1/5} A[NU] (OC is in small print.)

⁵ τῶν υἰῶν **f⁵⁵M**^{a1/4,e2/3,gpt,h2/5} CP,RP,OC,TR || τοῦ **M**^{a1/7,d,e1/3,i1/5} || 2 **M**^{a3/5,b,f,gpt,h3/5,i2/3} **Σ**A,HF,NU (The reading of **Σ**A is an easy instance of homoioteleuton, -WN -WN -WN, wherein they dropped the middle one.)

⁶ ἀπο *rell* || ἀπ **M**^{e1/3} OC,TR

⁷ ἀνατολῶν **f⁵⁵M**^{a,b,e1/4,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC || ἀνατολῆς **M**^{d,e,h1/3} **Σ**A,NU,TR

⁸ καὶ ἀπο βορρα **f⁵⁵M**^{a2/3,b,d1/5,f,g,h,i} **Σ**A,CP,RP,HF,OC,NU || 23 **M**^{a1/7,d,e,h1/4} TR || 12 δυσμῶν **M**^{a1/7}

⁹ καὶ ἀπο νοτου **f⁵⁵M**^{a2/3,b,d,f,g,h,i1/5} CP,RP,HF,OC,NU || 23 **M**^{a1/8,ept} TR || 12 δυσμῶν **M**^{t1/3} A ||

2 δυσμῶν **M**^{e2/5} || 12 βορρα **M**^{a1/6} **Σ**

¹⁰ καὶ ἀπο δυσμῶν **f⁵⁵M**^{a2/3,b,d,f,g,h,i2/3} CP,RP,HF,OC,NU || 23 **M**^{a1/8,ept} TR || 12 νοτου **M**^{a1/8,i1/3} **Σ**A ||

2 μεσημβρίας **M**^{e1/4}

¹¹ ἔχον *rell* || ἔχων **M**^{e1/7,d1/4,e1/3,g1/3,ipt} A,NU || --- **Σ**

¹² ἐπ αὐτῶν *rell* || ἐν αὐτοῖς TR

¹³ δώδεκα **f⁵⁵M**^{a,b,dpt,e3/5,f,g,hpt,i2/3} **Σ**A,CP,RP,HF,OC,NU || ιβ' **M**^{a1/4,d1/5,e1/4,h1/4} || --- **M**^{d1/3,h1/5,i1/4} TR

¹⁴ μέτρον **f⁵⁵M**^{a,b,d1/4,e2/7,fp,t,g,h,i} **Σ**A,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{d,e,fp,t} TR

¹⁵ αὐτῆς **f⁵⁵M**^e CP || 1 καὶ το τεῖχος 1 **M**^{b,d,e,f,h,i} **Σ**A,RP,HF,OC,NU,TR (The city didn't have a free standing wall outside the main structure; it was like a modern high-rise.)

¹⁶ ὅσον *rell* || καὶ **M**^{e2/3} || 1 καὶ A,OC[NU] || τοσουτον ἔστιν 1 καὶ TR (OC is in small print.)

¹⁷ πόλιν **f⁵⁵M**^{a,fp,t,g,h,i} **Σ**A,CP,RP,HF,NU,TR || 1 ἐν **M**^{b,d,e,fp,t} OC (OC is in small print.)

¹⁸ σταδίους **f⁵⁵M**^{a,bpt,f,g,h} A,CP,RP,HF,OC || σταδίων **M**^{bpt,d,e,i} **Σ**,NU,TR

¹⁹ δώδεκα **f⁵⁵M**^{bpt,d,e,gpt,h,i} **Σ**A,CP,RP,OC,NU,TR || δεκαδύο **M**^{a,bpt,f} HF || ιβ' [24 assorted mss]

²⁰ δώδεκα **f⁵⁵M**^{a,bpt,f,gpt} CP,RP,HF || --- **M**^{bpt,e,h,i} **Σ**A,OC,NU,TR || αὐτῆς **M**^d (A delightful bit of detailed accuracy; the gates [12] were 1,000 stadia apart and each gate was a stadium wide, so the circumference was precisely 12,012 stadia!)

²¹ ἐμέτρησεν **f⁵⁵M**^{d,e,g,h,i} **Σ**A,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b,f} HF

ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσαρῶν¹ πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου (ὅ ἐστιν ἀγγέλου). **18** Καὶ ἦν² ἡ ἐνδόμησις³ τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν, ὅμοιον⁴ ὑέλῳ⁵ καθαρῷ· **19** καὶ⁶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμῶ κεκοσμημένοι: ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασις, ὁ δεύτερος σάφειρος,⁷ ὁ τρίτος χαλκηδών,⁸ ὁ τέταρτος σμάραγδος, **20** ὁ πέμπτος σαρδώνυξ,⁹ ὁ ἕκτος σάρδιος,¹⁰ ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος¹¹ τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος,¹² ὁ ἐνδέκατος ὑακινθος,¹³ ὁ δωδέκατος ἀμέθυσος.¹⁴ **21** Καὶ οἱ δώδεκα πυλώνες δώδεκα μαργαρίται—ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἕξ ἐνὸς μαργαρίτου. Καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν, ὡς ὑέλως¹⁵ διαυγής.¹⁶

Her glory

22 Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ, ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ Ἄρνιον. **23** Καὶ ἡ πόλις οὐ χρεῖαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν¹⁷ αὐτῇ, ἡ γὰρ δόξα¹⁸ τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ Ἄρνιον. **24** Καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη

¹ ἑκατον τεσσαρακοντα τεσσαρων **M**^{a1/3,b,c1/8,d,e,f,gpt,hpt,ipt} CP,RP,HF,OC(NU)TR || ρμδ'

f⁵ **M**^{a2/3,d1/5,e2/7,f1/5,gpt,hpt,ipt} || 1 μδ' **Σ** || Δ και 12 A

² ην *rell* || --- **M**^{e1/4,h1/4} A,NU

³ η ενδομησις *rell* || 1 ενδομησις A,NU || εν δωμασι **Σ**

⁴ ὁμοιον **f**⁵ **M**^{a,b,d1/3,e1/6,f,gpt,h,i} **Σ**,A,CP,RP,HF,OC,NU || ὁμοια **M**^{d2/3,e,gpt} TR (The adjective modifies 'gold', neuter.)

⁵ υελω **f**⁵ **M**^{apt,b1/4,d1/5,ept,g2/5,hpt,ipt} CP,RP,HF || υαλω **M**^{apt,b,d,ept,f,g3/5,hpt,ipt} **Σ**,A,OC,NU,TR (In the same standoff in verse 21 below, the attestation for the *epsilon* is clearly stronger.)

⁶ και **f**⁵ **M**^{a1/6,b2/5,d,e,gpt,h1/4,ipt} **Σ**,CP,TR || --- **M**^{a,b3/5,f,gpt,h,ipt} A,RP,HF,OC,NU

⁷ σαφειρος *rell* || σαφριρος NU

⁸ χαλκηδων *rell* || χαλκιδων **M**^{epi} || χαλκεδων **M**^{h1/3} || καρχηδων **M**^{bpt} || at least six further spellings

⁹ σαρδωνυξ **f**⁵ **M**^{a1/6,b3/5,d,f2/3,h1/4,i1/4} CP || σαρδιωνυξ A || σαρδωνυξ **M**^{a,b2/5,c2/5,e,f1/3,g,h,i}

Σ,RP,HF,OC,NU,TR (If the *omega* is not original, one wonders where it came from, unless some identified the stone with Sardinia [Σαρδω]. But there is a stone called σαρδω, and we may be missing some relevant information that would clean up the mystery. That representatives of almost all groups, plus A, have the *omega* suggests that it may be original. Why would copyists change a common, expected form to an uncommon one?)

¹⁰ σαρδιος **f**⁵ **M**^{d,e,gpt,hpt,i2/3} CP,TR || σαρδιον **M**^{a,b,f,gpt,hpt,i1/3} **Σ**,A,RP,HF,OC,NU

¹¹ ενατος **f**⁵ **M**^{a2/3,b,dpt,e1/5,f,g2/3,h3/5,i3/5} A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || εννατος **M**^{a1/3,dpt,e2/3,f1/4,g1/3,i2/5} || θ' **M**^{h1/4} **Σ**

¹² χρυσοπρασος *rell* || χρυσοπασος **M**^{a1/3} || χρυσοπρασον A || at least twelve further spellings

¹³ υακινθος *rell* || υακινθινος CP

¹⁴ αμεθυσος **f**⁵ **M**^{a,bpt,d,e,f,g,hpt,i} RP,HF || αμεθυστος **M**^{bpt,d1/4,hpt} A,CP,OC,NU,TR || αμεθυστινος **Σ**

¹⁵ υελως **f**⁵ **M**^{a,bpt,e1/3,f1/4,g,h2/3,ipt} CP,RP,HF || υαλος **M**^{bpt,d,e2/3,f,h1/3,ipt} **Σ**,A,OC,NU,TR

¹⁶ διαυγης *rell* || διαφανης TR

¹⁷ εν **f**⁵ **M**^{a1/6,d,ept,h1/3} CP,TR || --- **M**^{a,b,ept,f,g,h2/3,i} **Σ**,A,RP,HF,OC,NU (A not very difficult case of homoioteleuton; since the resulting reading made good sense, there was no reason to question it.)

¹⁸ η γαρ δοξα **f**⁵ **M**^{a1/6,b,d,e,f,h,i} **Σ**,A,CP,RP,OC,NU,TR || ~ 213 **M**^{a,f1/4,g} HF

διὰ τοῦ φωτός αὐτῆς,¹ καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.² **25** Καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας (νῦξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ). **26** Καὶ οἴσουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἔθνῶν εἰς αὐτήν.³ **27** Καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινόν⁴ καὶ ποιούν⁵ βδέλυγμα καὶ ψεύδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Ζωῆς τοῦ Ἄρνιου.

Her river

22 Καὶ ἔδειξέν μοι ποταμὸν καθαρὸν⁶ ὕδατος ζωῆς, λαμπρὸν ὡς κρύσταλον,⁷ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἄρνιου, **2** ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς· καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν⁸ ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀποδιδοῦς⁹ τὸν καρπὸν αὐτοῦ. Καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἔθνῶν. **3** Καὶ πᾶν κατάθεμα¹⁰ οὐκ ἔσται ἐκεῖ,¹¹ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἄρνιου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν¹² αὐτῷ. **4** Καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. **5** Καὶ νῦξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ¹³ καὶ χρεῖαν οὐκ ἔχουσιν¹⁴ λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου,¹⁵ ὅτι

¹ περιπατησουσιν τα εθνη δια του φωτος αυτης *rell* || ~ 23 των σωζομενων εν τω φωτι 71 TR || ~ 23 των σωζομενων τω φωτι 71234567 **M**^{e1/3}

² την δοξαν και την τιμην αυτων εις αυτην **f**⁵**M**^{a1/6,e1/5,gpt,ipt} CP,OC,TR || 12678 **M**^{d,ept,h} SA,NU || 12345 των εθνων 78 **M**^b || αυτω 235 των εθνων 78 **M**^{a,f,gpt,ipt} RP,HF (την has stronger attestation than αυτω, and αυτων than των εθνων; **f**⁵ preserves the original.)

³ αυτην **f**⁵**M**^{a1/6,b,d,e,gpt,h,ipt} SA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 ινα εισελθωσιν **M**^{a,e1/4,f,gpt,h1/4,ipt} HF

⁴ κοινον *rell* || κοινουν TR

⁵ ποιουν **f**⁵**M**^{a1/4,b2/3,d,e,f,b1/3,ipt} CP,RP,TR || ποιων **M**^{b1/3,h1/3} A || ο ποιων **M**^{a,g,h1/3,ipt} S^v,HF,OC[NU] (OC is in small print.)

⁶ ποταμον καθαρων **f**⁵**M**^{bpt,d,e,f,gpt,h1/3,ipt} CP,RP || ~ 21 TR || 1 **M**^{a,bpt,gpt,h2/3,ipt} SA,HF,OC,NU

⁷ κρυσταλον **f**⁵**M**^{a1/6,b1/3,d1/5,e2/5,gpt,ipt} || κρυσταλλον **M**^{a,b2/3,c2/5,d,e3/5,f,gpt,h,ipt} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR (Having spelled the verb with just one 'l', John handles the noun the same way; the unusual spelling led copyists to 'correct' him.)

⁸ εντευθεν **f**⁵**M**^{a1/6,bpt,d,e,hpt,ipt} CP,TR || εκειθεν **M**^{a,bpt,f,g,hpt,ipt} A,RP,HF,OC,NU

⁹ εκαστον αποδιδους **f**⁵**M**^{dpt,e1/5} S^v,CP,RP || 1 αποδιδον **M**^{bpt,ipt} || 1 αποδιδων **M**^{d1/3,e2/3,h1/3} A,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{a2/5,bpt,fi/3,gpt} HF || αποδιδους εκαστος **M**^{a1/3,gpt} (-δους [**f**⁵,a,b^{pt},d^{pt},e^{1/4},f^{1/3},g,h^{pt},i^{pt},S^v] has stronger attestation than both -δουν [a^{1/7},d^{1/3},e,h^{1/3},i^{pt},A] and -δον [b^{pt},f^{pt}]; and ε. α. [**f**⁵,b^{pt},d,e,f^{2/3},h,i^{pt},SA] than α. ε. [a,b^{pt},f^{1/3},g,i^{pt}]; so **f**⁵ has the correct reading.)

¹⁰ καταθεμα *rell* || καταναθεμα TR || καταγμα S

¹¹ εκει **f**⁵**M**^{bpt,d,e,f,gpt,hpt,ipt} CP || ετι **M**^{a,bpt,gpt,hpt,ipt} A,RP,HF,OC,NU,TR || --- S

¹² λατρευουσιν **f**⁵**M**^{a3/5,b2/3,d,e2/3,i2/3,g2/3,h2/3,i} SA,CP,RP,OC,NU,TR || λατρευουσιν **M**^{a2/5,b1/3,e1/3,fi/3,g1/3,h1/3} HF

¹³ εκει **f**⁵**M**^{a1/4,bpt,d,e,f,g,hpt,i} CP,RP,TR || ετι **M**^{bpt,hpt} SA,OC,NU || --- **M**^a HF

¹⁴ χρειαν ουκ εχουσιν **f**⁵**M**^{a1/4,b,d,e,fi} CP,RP,TR || ~ 231 **M**^{h11/4} S(A)NU || ου χρεια **M**^{a,g} OC,HF

¹⁵ λυχνου και φωτος (φως **M**^{dpt,e1/4,f}) ηλιου **f**⁵**M**^{a1/4,bpt,dpt,e,fi2/3} CP,RP,OC,TR || φως 12 φως 4 **M**^{dpt,hpt} || ~ 31234 **M**^{hpt,i1/3} S(A)NU || 123 **M**^{a,g} HF || 34 **M**^{bpt}

Κύριος ὁ Θεὸς φωτιεῖ¹ αὐτούς. Καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Conclusion

6 Καὶ λέγει² μοι: “Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. Καὶ³ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν⁴ προφητῶν ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ⁵ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. 7 Ἴδου,⁶ ἔρχομαι ταχύ! Μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.”

8 Κἀγὼ⁷ Ἰωάννης, ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα,⁸ καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα,⁹ ἔπεσον¹⁰ προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντος¹¹ μοι ταῦτα. 9 Καὶ λέγει μοι: “Ὅρα μὴ! Σύνδουλος σου¹² εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, τῶν¹³ τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. Τῷ Θεῷ προσκύνησον!” 10 Καὶ λέγει μοι: “Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι ὁ καιρὸς¹⁴ ἐγγύς ἐστιν. 11 Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι,¹⁵ καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω¹⁶ ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.”

Jesus' final word

12 “Ἴδου,¹⁷ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ’ ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἐκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἔσται αὐτοῦ.¹⁸ 13 Ἐγὼ¹ τὸ Ἄλφα² καὶ τὸ Ὠ, Ἀρχὴ καὶ

¹ φωτιεῖ **ƒ⁵M**^a.bpt,d1/4,e.g,h2/3,i1/3 Ὡ,CP,RP,HF,OC || φωτιζει **M**^bppt,d,e1/6,fi1/3 TR || φωτισει **M**^h1/3,i1/3 A,NU

² λεγει **ƒ⁵M**^a.bpt.g CP,RP,HF,OC || ειπεν **M**^a1/5,bpt,d,e,fi,i Ὡ,NU,TR

³ και *rell* || 1 ο **SA,NU**

⁴ πνευματων των **ƒ⁵M**^a.f.g,h,ipt Ὡ,CP,RP,HF,OC,NU || 12 αγιων **M**^b || αγιων **M**^a1/5,d,e,g1/4,ipt TR

⁵ δειξει τοις δουλοις αυτου **ƒ⁵M**^a1/4,b,e,f,g,h,i (Ὡ)A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || διδαξει 234 **M**^d || --- **M**^a2/3

⁶ ιδου **ƒ⁵M**^a1/5,bpt,e,f,g1/4,hpt,ipt CP,TR || και 1 **M**^a.bpt,d,g,hpt,ipt Ὡ,RP,HF,OC,NU

⁷ καγω **ƒ⁵M**^a.bpt,e1/5,gpt,hpt,ipt Ὡ,CP,RP,HF,OC,NU || και εγω **M**^a1/6,bpt,d,e,f,gpt,hpt,ipt TR

⁸ ακουων και βλεπων ταυτα **ƒ⁵M**^a.bpt,e1/5,g,hpt,ipt A,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 3214 **M**^bppt,d,e,fipt Ὡ || ~ 3421 **M**^a1/6,ipt TR

⁹ εβλεψα **ƒ⁵M**^a1/4,bpt,d,e,fi,ipt Ὡ,CP,RP,OC,NU,TR || εβλεπον **M**^h1/4 A || οτε ειδον **M**^a3/5,g,ipt HF || ειδον **M**^a1/6,bpt

¹⁰ επεσον **ƒ⁵M**^a.bpt,d,e3/5,f,g,hpt,i CP,RP,HF || επεσα **M**^a1/5,bpt,e2/5,hpt,i1/4 Ὡ,OC,NU,TR

¹¹ δεικνυοντος **ƒ⁵M**^appt,fi/3,g,h2/3 (Ὡ)(CP)HF || δεικνυοντος **M**^appt,b,d,e,fi/3,h1/3,i (A)RP,OC,NU,TR

¹² σου *rell* || 1 γαρ TR

¹³ των **ƒ⁵M**^a1/6,e,fi/3 CP || και 1 **M**^a.b,d,e1/4,fi/3,g,h,i Ὡ,RP,HF,OC,NU,TR

¹⁴ οτι ο καιρος **ƒ⁵M**^a1/4,e,fi/4,ipt CP,TR || ~ 23 γαρ **M**^a.b,fipt,gpt,h,ipt Ὡ,RP,HF,OC,NU || ~ 2 γαρ 3 **M**^dh1/6 || 23 **M**^{fi}4,gpt

¹⁵ και ο ρυπαρος ρυπαρευθητω ετι *rell* || 123 ρυπανθητω 5 Ὡ,NU || 2 ρυπων ρυπωσατω 5 TR

|| --- **M**^b A

¹⁶ δικαιοσυνην ποιησατω *rell* || δικαιοθητω **M**^d TR

¹⁷ ιδου *rell* || και 1 **M**^{cp} TR

¹⁸ ως το εργον εσται αυτου **ƒ⁵M**^a.bpt,gpt,hpt,ipt CP,RP,HF,OC || ~ 12354 **M**^a1/4,bpt,d1/3,e,fipt,hpt,ipt TR ||

123 εστιν 5 Ὡ,NU || κατα τα εργα 5 **M**^d2/3

Τέλος, ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἔσχατος.”³ 14 (Μακάριοι οἱ ποιῶντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ,⁴ ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. 15 Ἐξω⁵ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν⁶ ψεῦδος.) 16 “Ἐγὼ Ἰησοῦς, ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. Ἐγὼ εἰμι ἡ Ῥίζα καὶ τὸ Γένος⁷ Δαυίδ, ὁ⁸ Ἄστηρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.⁹ 17 Καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, “Ἐρχου!”¹⁰ Καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, “Ἐρχου!” Καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω.¹¹ Ὁ θέλων, λαβέτω¹² ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

A serious warning¹³

18 “Μαρτυρῶ ἐγὼ¹⁴ παντὶ¹⁵ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου: Ἐάν τις ἐπιθῆ ἐπ’ αὐτά,¹⁶ ἐπιθήσεται¹⁷ ἐπ’ αὐτὸν ὁ Θεὸς¹⁸ τὰς ἐπτά¹⁹ πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ²⁰ βιβλίῳ τούτῳ! 19 Καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ²¹ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης,¹ ἀφέλοι² ὁ

¹ ἐγὼ *rell* || 1 εἰμι TR

² ἀλφα **ƒ⁵** **M**^{a,b,d,l/3,e,l/6,f,gpt,ipt} **SA,CP,RP,HF,NU** || A **M**^{a,l/4,c,l/5,d2/3,e,gpt,h,ipt} OC,TR

³ ἀρχὴ καὶ τέλος ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος **ƒ⁵** **M**^{a,l/6,d,e,f,h,l/4,ipt} CP,TR || ~ 45678123 OC || 45678 **M**^{e,l/6} || ~ 45678 η 12 το 3 **M**^{a,b,g,h2/3,ipt} **S,RP,HF,NU** || ~ 568 η 12 το 3 A

⁴ ποιῶντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ *rell* || πλυνοντες 2 στολας αὐτῶν **SA,NU**

⁵ ἐξω *rell* || 1 δε TR

⁶ φιλῶν καὶ ποιῶν **ƒ⁵** **M**^{a,gpt,hpt} A,CP,RP,NU || ~ 321 **S** || ο 123 **M**^{a,l/4,d,e,gpt,hpt,i} HF,OC,TR || ~ ο 321 **M**^{bpt,f} || ~ ο 32 ο 1 **M**^{bpt}

⁷ γένος *rell* || 1 του TR

⁸ ο **ƒ⁵** **M**^{a,c,l/3,f,gpt,h,i} **SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR** || καὶ 1 **M**^{b,d,e2/3,gpt,h,l/4}

⁹ ὁ πρωϊνος *rell* || καὶ 12 (A) || καὶ 2 **M**^{h,l/4} || 121 αὐτος **M**^{e,l/4} || καὶ ὀρθρινος TR || ~ 12 1 λαμπρος **M**^{e2/3}

¹⁰ Instead of ἐρχου twice, TR has ἐλθε twice. Only 3 MSS—Gregory 296, 2049, 2075—have ἐλθε, all three being XVI century and under suspicion of having copied Erasmus’ printed edition. No one knows where Erasmus got ἐλθε, but certainly it wasn’t from John.

¹¹ ἐρχεσθω *rell* || 1 καὶ OC,TR

¹² λαβέτω *rell* || λαβεῖν **M**^{e,l/3} || λαμβανέτω το TR

¹³ [I find it to be curious that in spite of the serious warning contained in verses 18 and 19, a warning issued by the glorified Christ Himself, the Apocalypse suffered more textual alteration than any other New Testament book. I suppose that the explanation one gives will depend on his presuppositions.]

¹⁴ μαρτυρῶ ἐγὼ *rell* || μαρτυρομαι 2 **M**^{bpt,f} || η 12 **S** || συμμαρτυρομαι γαρ TR

¹⁵ παντὶ **ƒ⁵** **M**^{a,l/5,dpt,ept,fl/5,i,l/4} CP,TR || 1 τῶ **M**^{a,b,d,pt,ept,f,g,h,i} **SA,RP,HF,OC,NU**

¹⁶ ἐπιθὴ ἐπ’ αὐτά *rell* || ἐπιθήση 23 **M**^{dpt} || ἐπιτιθὴ πρὸς ταῦτα TR || 1 ἐπὶ ταῦτα OC || --- **S**

¹⁷ ἐπιθήσεται **ƒ⁵** **M**^{a,gpt,ipt} CP,RP,HF || ἐπιθήσει **M**^{bpt,d2/3,e2/3,f,gpt,h2/3,i,l/3} **SA,OC,NU,TR** || ἐπιθήση **M**^{d,l/3} || ἐπιθήσεται **M**^{bpt}

¹⁸ ἐπ’ αὐτὸν ὁ Θεὸς **ƒ⁵** **M**^{bpt(d)ept,fipt} **S,CP** || ~ 3412 **M**^{a,bpt,g,h,ipt} RP,HF,OC,NU,TR || ~ 34 αὐτῶ **M**^{e,l/4} || 34 A

¹⁹ ἐπτά **ƒ⁵** **M**^{a,l/6,bpt,c,fipt} CP || --- **M**^{a,bpt,d,g,h,ipt} **SA,RP,HF,OC,NU,TR**

²⁰ τῶ *rell* || --- TR

²¹ ἀφελῇ *rell* || ἀφελῆται **M**^{e,l/4} || ἀφαιρῇ TR

Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου³ τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας,⁴ τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ⁵ βιβλίῳ τούτῳ!”

John signs off

20 Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, “Ναὶ, ἔρχομαι ταχύ!” Ἀμήν! Ναὶ!⁶ Ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ!⁷

21 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ⁸ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων.⁹ Ἀμήν.^{10,11}

¹ του βιβλίου της προφητείας ταυτης **ƒ⁵⁵M**^{a,b,c/5,f,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU || βιβλου 345 TR || τουτων 12345 **Σ** || ~ 3412 τουτου **M**^{d,e1/4}

² αφελου **ƒ⁵⁵M**^{a,3/5,bpt,e1/6,h1/3,i1/3} CP,RP,HF || αφελει **M**^{bpt,d,e2/3,f,gpt,h2/3,ipt} A,OC,NU || αφελαι **M**^{a1/6,gpt} || αφελι **Σ** || αφαιρησει **M**^{a1/4,e1/6} TR

³ του ξυλου *rell* || βιβλου TR

⁴ αγιας *rell* || 1 και TR

⁵ τω *rell* || --- TR

⁶ ναι **ƒ⁵⁵M**^{a,bpt,d,e1/3,g,h1/3,i2/3} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{bpt,e2/3,fh2/3,i1/3} **Σ**A,NU

⁷ ιησου **ƒ⁵⁵M**^{a,b,g,hpt,ipt} **Σ**A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 1 χριστε **M**^{a1/4,d,e,f,hpt,ipt}

⁸ ιησου χριστου *rell* || 1 **Σ**A,NU || ημων 12 TR

⁹ παντων των αγιων *rell* || 23 **Σ** || 1 A,NU || 1 υμων TR

¹⁰ αμην **ƒ⁵⁵M**^{a,b,dpt,e2/3,f,g,h,i} **Σ**,CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{dpt,e1/3} A,NU

¹¹ The statements of evidence are based almost entirely on Herman C. Hoskier’s monumental work, *Concerning the Text of the Apocalypse* (London: Bernard Quaritch, Ltd., 1929; 2 vols.). I follow H-F in using **M**^{a-c}. **M**^{f-i} are my invention—**M**^f was included by Hodges in his **M**^a and he ignored **M**^{g-i} (H-F is also based on Hoskier). For the composition of the **M** families see the Appendix. Many minor variants have not been included in the apparatus, which is why the fractions for a family do not always add up to 100%. Where a fraction is ¼ or less I show the family without fraction for the other variant.

The citation of **ƒ⁵⁵** is based on the 32 MSS that Hoskier assigned to **M**^a (his “Complutensian”) [but he did not cite 243, and 231 is a mere fragment containing only the first two verses, but has the diagnostic reading at the end of verse 2]. To these the following ten MSS should be added: 1064, 1903 [his 243], 2201, 2323, 2431, 2434, 2554, 2656, 2669 and 2723. After determining that they belonged to the family, by checking a list of diagnostic readings, I then checked them individually at the ± 110 places where three or more family members share a variant. At the 40 or so places where the dissent involved seven or more MSS I re-checked most of the MSS done by Hoskier [I had to make a number of corrections, but nothing serious]. I have taken account of every extant MS that belongs to Family 35, so far as I know. Please see the last footnote for Matthew for further information.

Appendix I

MSS of Revelation—Gregory

This list is based on Hoskier's groupings of MSS, but giving the Gregory numbers (with additions and changes as noted).

Odd Uncials—P18 P24 P43 P47 P85 P98 P115 κ , A, C, 025,
051,0163,0169,0207,0308¹ MS Count: 16

M^c—35,432,757^[1:1-21:9],824,986,1064²,1072,1075,1248,1328,
1384³,1503,1551,1617,1637,1652^{frag},1732,1733,1740,1745,
1746,1771,1774,1864,1865,1894^[3:12-22:21],1903^[5:12-22:21],1957,
2023,2035,2041,2061,2196,2201,2323,2352,2431,2434,2554,
2656,2669,2723⁴,2821,{61,69,2351}
MS Count: {3} + 43

M^d—88,1854,1876,2014,2015,2030[2034]⁵2036,2037,
2042^[11:1-22:21],2043,2046,2047,2074,2082
MS Count: (14) 15

M^e—181[205,205^{abs}]209,598,1894^[1:1-3:12],2022,2026,2028[2029]
2031,2033,2038,2044,2045,2049,2052,2054,2056,2057,2059,
2060,2065,2068,2069,2081,2083,2091,2186,2286,2302,2814
{522,743,2042^[1:1-10:11],2051,2055,2064,2067,2087}
MS Count: {7} + (28) 31

M^h—052,911,1006,1611,1678,1778,1841,2020,2050,2053,2062,
2080,2329 MS Count: 13

¹ Hoskier does not have P^{43,47,85,98,115},0207,0308, of course.

² 1064, 1903, 2201, 2323, 2431, 2434, 2554, 2656, 2669 and 2723 are not in Hoskier's collation.

³ Josef Schmid assigned 1384 to **M^c** and I agree; Hoskier assigned it to **M^d**. Hoskier also assigned 1732 to **M^d**, but I have changed it to **M^c** (it has a curious mixture of the two profiles).

⁴ I have done a thorough collation of 2723—it is a very high quality representative of the family in the 11th century.

⁵ I have enclosed in [] MSS indicated by Hoskier as copies of other extant MSS. Thus, in **M^d** cursive 2034 is a copy of 2036; in **M^c** cursive 2029 is a copy of 2028, and both 205 and 205^{abs} are copies of 209; in **M^a-M^b** cursive 2258 is a copy of 2076; in **M^f** cursive 2078 is a copy of 2436. If we ignore these known duplicates, **M^d** comes out with 16 MSS, **M^c** with 28, **M^a-M^b** with 16, and **M^h** with 10. The sub-groups within { } are related to the main group, but not totally aligned.

M^b—172,250,424,616,1828,1862,1888,2018,2032,2084
MS Count: 10

M^f—91,175,242,314,617,664,1094,1934,2016(2070-2305^[1:1-11:19])
2075,2077 MS Count: 11

M^g—104,336,459,582,620,628,680,922,1918
MS Count: 9

M^a—046,82,93,141,218,254,632,919,1719,1893,1955,2004,2024,
2073,2079,2200,2254,2824
MS Count: 18

M^a-M^b—18,177,180,337,498,920,1704,1859,2027,2039,2058
(2070-2305^[12:1-22:21])2076,2138,2256[2258]
MS Count: (16) 17

M^a-M^c—42,367,468,757^{s[21:10-22:21]},1626
MS Count: 4

M^a-M^d—149,201,203,368,386,452,467,506,935,1597,1728,
1734,1849,1948,2021,2025
MS Count: 16

M^a-M^e—385,429,808,2325(?)
MS Count: 4

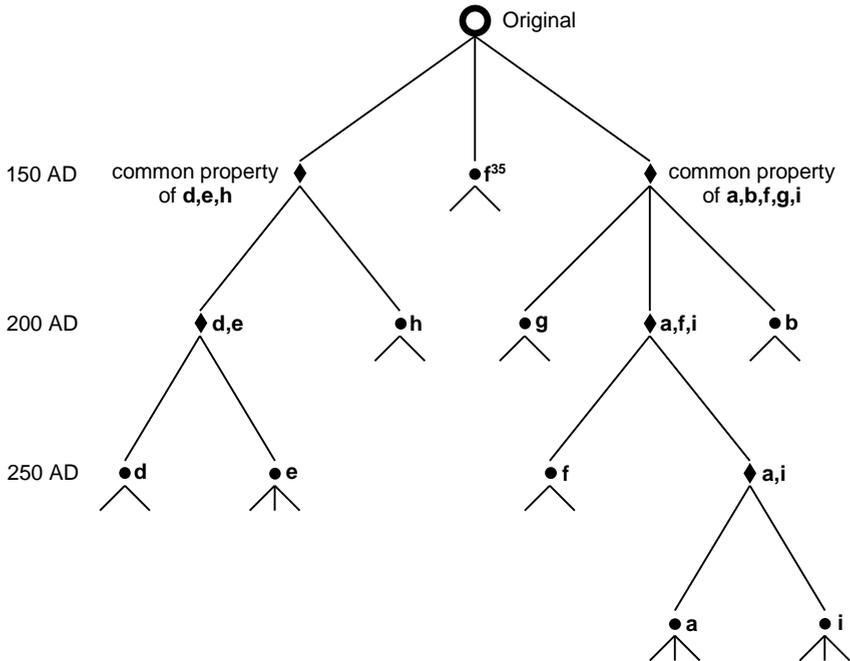
Ma-Mg—110,325,456,517,627,2048
MS Count: 6

Mⁱ—94,241,256,469,792,1852,2017,2019,2071[2078]2436
MS Count: (10) 11

misc.—296,699,1775,1777,1903^[1:1-5:11]
MS Count: 4

Total MS Count: 238

Stemma—Ἀποκαλύψις

Comment: As illustrated by this stemma, I posit three main lines of transmission. It follows that if **h** agrees with **f³⁵** against **d,e** (and **a,b,f,g,i**) then in 150 we could have two lines against one. Similarly, if **g** or **b** agrees with **f³⁵** against the rest, then in 150 we could have two lines against one. In such an event there would have to be comparison going on—in the first case either **h** assimilated to **f³⁵** (if the rest have the true reading) or **d,e** assimilated to **a,b,f,g,i** (or **f³⁵** did the assimilating).

Appendix II

Where to Place a 'Comma'--Acts 12:25

Since Acts was written at least two years after Paul arrived in Rome in chains, it would not have been 'published' until into the 60s. When Jerusalem was destroyed in 70, it disappeared from the Christian map for centuries—the center of gravity of the Church was now Asia Minor. Although Luke himself was no doubt very fluent in Greek, for most Christians in Asia Minor it would be a second language. If this was also true of most people who made copies of NT books (especially in the early decades), and since those books were written without punctuation (or even spaces between words), it was predictable that now and again someone would put a 'comma' in the wrong spot. I imagine that it would have been just such an event that gave rise to the peculiar set of variants that we encounter in Acts 12:25.

Throughout the NT there are numerous places where there is a more or less serious split within Family 35, with two competing readings (usually involving just one letter). But this is the **only** place (yes, only) in the whole NT where the family splinters—there are no fewer than seven variants, five of them being of some consequence.

Instead of "Barnabas and Saul returned to Antioch, having fulfilled their mission", someone (or several someones) put the comma after 'returned', resulting in "Barnabas and Saul returned, having fulfilled their mission to Antioch"—but with that punctuation 'Antioch' must be changed to 'Jerusalem'. (Having done that, we have two ways of saying essentially the same thing—if you get the 'comma' right!) Following that hypothesis, that change must have occurred rather early on, and in circumstances that resulted in that change dominating the transmission of Acts down through the years. To see what I mean we need to have the evidence before us:

1) υπεστρεψαν εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =27.8%) (5.1%)
2) υπεστρεψαν απο ιερουσαλημ	(f ³⁵ =8.9%) D (10.9%)
3) υπεστρεψαν απο ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =12.7%) (7.3%)
4) υπεστρεψαν εξ ιερουσαλημ	(f ³⁵ =1.3%) \aleph A (3.6%)
OC,TR
5) υπεστρεψαν εξ ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =11.4%) (12.2%) CP

6) υπεστρεψαν εις ιερουσαλημ	(f ³⁵ =36.7%) B (60%) RP, HF, NU
7) υπεστρεψαν εις ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =1.3%) (0.6%) [not a conflation, being nonsense; the copyist was aware of both, and didn't know how to choose]

It is evident that variants 2) - 5) were created deliberately; the copyists were reacting to the meaning of the whole phrase within the context (in this situation it will not do to consider the name of each city in isolation; the accompanying preposition must also be taken into account). But they were reacting to variant 6), not variant 1). However, once they were created, and as they became exemplars, those who made copies would see no problem and simply reproduce what was in front of them [so we may not add the percentages for 2) - 6) and say that Jerusalem has over 90% of the vote]. Having myself collated at least one book in over 70 MSS (and over ten entire MSS), I have observed repeatedly that the copyist faithfully reproduced a nonsensical reading—either they weren't paying attention, or their respect for the Text was such that they did not venture to change it (or in later years the monks may have been instructed to not make changes, precisely to preserve the variety of readings that had come down to them [their superiors may not have felt that they had the competence to choose one form to the exclusion of others])—so the 60% does not mean that all those copyists agreed with what they copied, or even that they understood it.

Since the normal meaning of the syntax here is the first one (they returned to Antioch), and since both the Holy Spirit and Luke knew how to write good Greek (Koine), my presuppositions lead me to choose it. But it is not only my presuppositions; consider:

- a) Acts 11:30, ο και εποησαν αποστειλαντες, "which they also did, having sent . . . by B. & S." An aorist participle is prior in time to its main verb, in this case also aorist—their purpose is stated to have been realized. The author clearly implies that the offering did arrive, or had arrived, in Judea/Jerusalem. [In Acts the author seems almost to use "Jerusalem" and "Judea" interchangeably, perhaps to avoid repetition. E.g.: 11:1 Judea, 11:2 Jerusalem (were the apostles not in Jerusalem, or immediate environs?); 11:27 Jerusalem, 11:29 Judea, 11:30 the elders (would not the ruling elders be in Jerusalem?); 12:1-19 took place in Jerusalem,

but v. 19 says Herod went down from Judea to Caesarea; 15:1 Judea, 15:2 Jerusalem; 28:21 letters from "Judea" probably means Jerusalem.] Note that the next verse (12:1) places us in Jerusalem.

- b) Acts 12:25 (12:1-24 is unrelated, except that verses 1-19 take place in Jerusalem), βαρναβας και σαυλος—the action includes **both**.
- c) Acts 12:25, υπεστρεψαν . . . πληρωσαντες την διακονιαν, "they returned . . . having fulfilled the mission". Again, both the participle and the main verb are aorist, and both plural. "Having fulfilled the mission" defines the main verb. Since the mission was to Judea, which of necessity includes Jerusalem as its capital city, the 'returning' must be to the place where the mission originated.
- d) Acts 12:25, "also taking with them John, the one called Mark"—we have no record that John Mark had ever been in Antioch before this, so how could he return to Jerusalem if he was already there? Acts 13:13 raises the same question.

Barnabas could be viewed as returning to Jerusalem, having completed his mission to Antioch, but this could not be said of Saul. I conclude that 'to Jerusalem' cannot be correct here even though attested by 60% of the MSS. We observe that the other 40% of the MSS, plus the three ancient versions, are agreed that the motion was away from Jerusalem, not toward it. It seems to me that there is only one way to 'save' the majority variant here: place a comma between υπεστρεψαν and εις, thereby making 'to Jerusalem' modify 'the ministry'. (This was my opening hypothesis.) But such a construction is unnatural to the point of being unacceptable—had that been the author's purpose we should expect την εις ιερουσαλημ διακονιαν ογ την διακονιαν εις ιερουσαλημ (assuming that both the Holy Spirit and Luke were good at Greek). The other sixteen times that Luke uses υποστρεφω εις we find the normal, expected meaning, 'return to'. As a linguist (PhD) I would say that the norms of language require us to use the same meaning in Acts 12:25. Which to my mind leaves εις αντιοχειαν as the only viable candidate for the Original reading in this place. (Which, however, would not prevent copyists who were not native speakers of Greek from putting the 'comma' in the wrong spot.)

The whole contour of the evidence is troubling, strange, and as I have already observed, it is absolutely the only place in the whole NT where Family 35 splinters. Variants 1) through 5) are all votes against

6), but we must choose one of them to stand against 6)—the clear choice is 1). "To Jerusalem" has 'Number', 'Antiquity' and 'Continuity'. "To Antioch" has 'Antiquity', 'Variety', 'Continuity' and 'Reasonableness'. As Burgon would say, this is one of those places where 'Reasonableness' just cannot be ignored. I believe he would agree that his 'notes of truth' give the nod to Antioch.